שו״ת · אחרונים · שות מהרשם

שו"ת מהרש"ם חלק ב

רבי שלום מרדכי [המהרש"ם] הכהן שבדרון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שו"ת מהרש"ם חלק ב

רבי שלום מרדכי [המהרש"ם] הכהן שבדרון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-מהרשם-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 8
סימן ב 9
סימן ג 12
סימן ד 16
סימן ה 20
סימן ו 21
סימן ז 24
סימן ח 27
סימן ט 28
סימן י 29
סימן יא 30
סימן יב 32
סימן יג 33
סימן יד 34
סימן טו 37
סימן טז 43
סימן יז 48
סימן יח 49
סימן יט 51
סימן כ 52
סימן כא 56
סימן כב 58
סימן כג 60
סימן כד 61
סימן כה 62
סימן כו 63
סימן כז 66
סימן כח 67
סימן כט 69
סימן ל 69
סימן לא 70
סימן לב 72
סימן לג 77
סימן לד 80
סימן לה 81
סימן לו 86
סימן לז 87
סימן לח 90
סימן לט 91
סימן מ 92
סימן מא 93
סימן מב 94
סימן מג 95
סימן מד 97
סימן מה 98
סימן מו 102
סימן מז 102
סימן מח 105
סימן מט 108
סימן נ 109
סימן נא 112
סימן נב 114
סימן נג 118
סימן נד 118
סימן נה 121
סימן נו 123
סימן נז 126
סימן נח 127
סימן נט 127
סימן ס 132
סימן סא 133
סימן סב 135

סימן סג 136
סימן סד 138
סימן סה 141
סימן סו 142
סימן סז 144
סימן סח 145
סימן סט 145
סימן ע 146
סימן עא 147
סימן עב 149
סימן עג 151
סימן עד 152
סימן עה 154
סימן עו 157
סימן עז 161
סימן עח 162
סימן עט 163
סימן פ 164
סימן פא 166
סימן פב 172
סימן פג 175
סימן פד 177
סימן פה 178
סימן פו 183
סימן פז 185
סימן פח 186
סימן פט 187
סימן צ 188
סימן צא 189
סימן צב 191
סימן צג 194
סימן צד 195
סימן צה 201
סימן צו 205
סימן צז 206
סימן צח 208
סימן צט 209
סימן ק 211
סימן קא 212
סימן קב 213
סימן קג 215
סימן קד 216
סימן קה 217
סימן קו 218
סימן קז 225
סימן קח 226
סימן קט 227
סימן קי 230
סימן קיא 240
סימן קיב 245
סימן קיג 246
סימן קיד 248
סימן קטו 249
סימן קטז 252
סימן קיז 253
סימן קיח 254
סימן קיט 255
סימן קכ 257
סימן קכא 259
סימן קכב 261
סימן קכג 264
סימן קכד 265
סימן קכה 266
סימן קכו 267

סימן קכז 269
סימן קכח 270
סימן קכט 273
סימן קל 274
סימן קלא 276
סימן קלב 277
סימן קלג 277
סימן קלד 279
סימן קלה 282
סימן קלו 284
סימן קלז 285
סימן קלח 286
סימן קלט 288
סימן קמ 289
סימן קמא 294
סימן קמב 297
סימן קמג 299
סימן קמד 299
סימן קמה 300
סימן קמו 307
סימן קמז 310
סימן קמח 313
סימן קמט 315
סימן קנ 318
סימן קנא 320
סימן קנב 322
סימן קנג 323
סימן קנד 323
סימן קנה 326
סימן קנו 327
סימן קנז 330
סימן קנח 335
סימן קנט 335
סימן קס 337
סימן קסא 354
סימן קסב 357
סימן קסג 360
סימן קסד 366
סימן קסה 369
סימן קסו 370
סימן קסז 373
סימן קסח 376
סימן קסט 385
סימן קע 389
סימן קעא 391
סימן קעב 393
סימן קעג 395
סימן קעד 398
סימן קעה 400
סימן קעו 401
סימן קעז 402
סימן קעח 403
סימן קעט 404
סימן קפ 405
סימן קפא 409
סימן קפב 411
סימן קפג 414
סימן קפד 418
סימן קפה 419
סימן קפו 421
סימן קפז 423
סימן קפח 424
סימן קפט 427
סימן קצ 428

סימן קצא 429
סימן קצב 431
סימן קצג 441
סימן קצד 446
סימן קצה 446
סימן קצו 454
סימן קצז 455
סימן קצח 457
סימן קצט 458
סימן ר 460
סימן רא 461
סימן רב 464
סימן רג 466
סימן רד 469
סימן רה 470
סימן רו 475
סימן רז 476
סימן רח 477
סימן רט 479
סימן רי 482
סימן ריא 489
סימן ריב 493
סימן ריג 494
סימן ריד 495
סימן רטו 526
סימן רטז 527
סימן ריז 530
סימן ריח 531
סימן ריט 532
סימן רכ 535
סימן רכא 537
סימן רכב 541
סימן רכג 544
סימן רכד 545
סימן רכה 581
סימן רכו 582
סימן רכז 623
סימן רכח 634
סימן רכט 636
סימן רל 639
סימן רלא 640
סימן רלב 641
סימן רלג 642
סימן רלד 645
סימן רלה 646
סימן רלו 648
סימן רלז 650
סימן רלח 651
סימן רלט 655
סימן רמ 659
סימן רמא 661
סימן רמב 662
סימן רמג 664
סימן רמד 666
סימן רמה 668
סימן רמו 669
סימן רמז 671
סימן רמח 679
סימן רמט 680
סימן רנ 684
סימן רנא 687
סימן רנב 690
סימן רנג 692
סימן רנד 694

סימן רנה 696
סימן רנו 699
סימן רנז 700
סימן רנח 702
סימן רנט 705
סימן רס 706
סימן רסא 708
סימן רסב 709
סימן רסג 711
סימן רסד 714
סימן רסה 716
סימן רסו 717
סימן רסז 718
סימן רסח 719
סימן רסט 721
סימן רע 722

סימן א

א להרב המאה"ג וכו' מו"ח יעקב שמשון העליר נ"י אבד"ק בוזנאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שבעירו מחזיק אדון א' זכור המזיגה והאדון דר בכפר ושולח משם י"ש ושכר שלו ליד יהודי המושכר לו והיהודי מנהל כל העסק והפועלים וידו כידו וגם שכר אצל יהודי א' מקום על שם האדון ושם מחזיק המשקאות ומדמי הפריון הוא' משלם השכר דירה ושכר הפועלים וכל האחריות על המנהל הנ"ל כי האדון זוקף עליו במלוה דמי המשקאות והוא שומר שלו וכשמשלם בעד משקאות המובאים חוזר ושולח לו אחרים אבל כל ההוצאות הם על האדון וכן ריוח והיזק ואחריות אונס ונשאל כת"ר קו"פ אם צריך למכור החמץ לעכו"ם והורה שיוכל למכור כיון שהוא ממונה על המכירה וגם צריך למכור כיון שהאחריות על ישראל ואנן לא קיי"ל כר"ת ול"מ ייחד לו בית אלא בדיעבד:

ג הנה במחוב ד"ז תמוה דאם החמץ מונח ברשות ישראל אלא שייחד הבית להניח החמץ בתוכו בזה אין להקל אבל הכא שהבית מושכר להאדון בשכירות גמור הרי הוי רשות עכו"ם ממש דהא המנהג פשוט לכתוב בכל השט"מ שמשכיר הרשות לעכו"ם ומוכרים החמץ להנכרי לכתחלה כמ"ש בשו"ת שי"צ בשם הנו"ב שנהג כן ואף שהמק"ח החמיר דשכירות ל"ק אלא לחומרא וכבר קדמו הב"ח סי' תס"ח אבל כבר באו אחריו בתשו' מהר"י אסאד תא"ח סי' קכ"ד ושו"ת מהר"ם מרוטנבורב האחרונים סי' י"א ועוד כמה אחרונים ודחו דבריו ובפרט בנ"ד שכל האחריות הוא רק מפני שהנכרי אלם דהא אין דין שומרים נגד נכרי מד"ת והרי מה שאחריות אלם אוסר הוא רק מדרבנן כמ"ש הרשב"א חולין (ד' ל"ט) וע' מהריט"א רפ"ב דבכורות ולגבי דרבנן בודאי סמכינן על שכירות להקל וע"ע בשו"ת מאמר מרדכי סי' ס"ו באורך וא"כ כון שהבית מושכר לאדון הוי אחריות על ישראל בבית עכו"ם ממש אף דהשכירות נעשה ע"י הישראל עבור העכו"ם ואין שליחות לעכו"ם כמ"ש הריב"ש שהובא במג"א סי' ת"נ והביאו גם רו"מ הנה הריב"ש בעצמו חוכך שם בזה וכתב דאפשר שאין הישראל מכוין לקנותו לעצמו לא זכה בו הישראל ואני מצאתי בבדה"ב להרא"ה בית ג' שער ז' דף נ"ז א' דהיכי שאין הישראל מכוין לקנות לעצמו מהני השליחות לעכו"ם ע"ש ובפרט לשי' המח"א דבפועל יש שליחות לעכו"ם ועמ"ש בחיבורי מש"ש סי' קפ"ח בזה וגם מבואר להדיא במח"א הל' שלוחין סי' ט"ו בדין עכו"ם ששלח ישראל לשכור לו בית מישראל אחר ונתן בידו מעות והשליח עשה שליחותו ושכר הבית בשביל העכו"ם ופסק דמעשה קוף בעלמא קעביד שהוליך הכסף ובכה"ג יש שליחות לעכו"ם וכבר הארכתי בענין זה בחיבורי לחו"מ סי' קפ"ח בדברי

נה"מ שם וכתבתי דאם שכר באותן מעות עצמן מהני והריב"ש מיירי שקנה במעות של עצמו וגם י"ל דהריב"ש החמיר רק בקונה החמץ עצמו ובצירוף טעמא דשמא יאכל וגם כיון דעכ"פ תליא במחלוקת הפוסקים הרי בנ"ד שהניח האדון אח"כ המשקאות שלו במקום המושכר הרי זכה בו בהחזקת המשקאות ושימושו בהבית ומסתמא קבוע שם שילד על שם האדון וגם תשלומי המס על שם האדון לכן נקרא הבית של עכו"ם וא"כ אין חשש בזה, ומ"ש רו"מ שהאדון זוקף המשקאות במלוה על הישראל הרי מ"מ כל אחריות יוקרא וזולא ואונס על האדון והוי חמצו של עכו"ם וע' בש"ס בב"מ (דף ע' ע"ב) וע"ע בש"ס יבמות (דף ס"ו ע"ב) ורשב"א שם ותשו' לחמי תודה סי' כ' ושו"מ מהד"ק ח"א סי' רפ"ח רפ"ט ובא"ח סי' רמ"ו ס"ד ובב"י שם אבל מ"מ יפה הורה רו"מ להחמיר לכתחלה למכור כיון שהאחריות על הישראל ורוצה בקיומו והוא כל הנו"נ בזה בודאי מהנכון להחמיר לכתחלה והנלע"ד כתבתי:

סימן ב

א להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב דק' אדעס:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק הגט ששלח ר' נחמי' מעיר טשיקאגא באמעריקא לאשתו מ' אסתר מקהלתכם ע"י רוב השתדלות והוצאות וביום בוא הגט ליד מעכת"ה מהרבנים דשם בא מכתב מהבעל להרב ר"י היילפרין נ"י וזה תוארו לכבוד הרב וכו' קיצור הדברים דער גט וואס איך נחמי' ברח"י שו"ב דאדעסע האב גישיקט צוא אסתר וכו' איז ניט קיין גט אין ער איז פסול אין זיא איז ניט גיגעט ווארום דער גט איז נאר אהן גישריבען אין ניט גיגעבין ליד השליח אלזא זאלט איהר מודיע זיין לכל הרבנים מאדעם וועד עם וועט מקבל זיין דעם גט זאל מען איהר ניט געבין נאר מען זאל איהם צו ריק אפ שיקען וכו' נחמי' ווירטמאן עכ"ל והרבנים דקהלתכם אמרו דכיון שכתב אלזא זאלט איהר וכו' דמשמע כמו לכן ותלה דבריו במ"ש מקודם שהגט נכתב ולא נמסר ליד השליח וזהו שקר שהרי באו הרשאות מקוימות מהב"ד דשם א"כ י"ל דהוי רק כמפליג בדברים ועוד שהבטול צריך להיות בפני ב' עדים דביטול בכתב צריך להיות כביטול בפה והי' צריך לכתבו בפני ב' עדים. ומעכת"ה פקפק דלשון אלזא יתכן להיות כמו גמר וסוף דבר ואין הכרח שיהי' תלוי בהקודם ועוד שהרי כתב בפירוש שישלחו הגט בחזרה והוי ביטול השליחות וגם הוכיח מתשו' הר"ן שבב"י דא"צ שיכתוב בפני ב' עדים מדכתב שמו"ה שלמה ראה את הכתב משמע שלא הי' עדים ותדע דאם הי' לפני עדים למ"ל הא דהביטול בכתב מועיל הרי ביטל בפני ב' עדים שכתב לפניהם וכבר כתב הפ"י

ר"פ השולח דאם עשה שליח בפני ב' אף שלא הגיע השליח שנעשה לצורך הביטול לומר לשליח הגט את הביטול מ"מ נתבטל תיכף השליחות משעה שעשאו שליח ואף שהתו"ג סעי' ס"ב השיג על הפ"י מדברי הב"ש, סקצ"ז י"ל דהב"ש מיירי שלא עשאו שליח בפני עדים שילך ויבטל אבל בעשאו שליח בעדים י"ל דזהו עצמו ביטול המועיל שלא בפני השליח עכת"ד:

ג הנה בגוף דברי הפ"י מצאתי בתשו' מהר"ם אלשיך סי' ל"ו בעובדא בראובן שמסר גט לשמעון ועשאו שליח להוליכו לאשתו וקיבל בח' שלא לבטלו ואח"כ אמר ללוי שיבקש מהשליח שלא יתן הגט עד אחר איזה שבועות ברצונו לבא בעצמו למקום אשתו וחשב בלבו שיתייחד עמה קודם קבלת הגט ויתבטל הגט והאריך שם שאין הביטול מועיל מטעמים אחרים ואח"ז כתב וז"ל בר מן דין דאפי' בטלי לשליחותי' קמי' דלוי ושוי' שליח דלימא לשמעון דבטלי' בפירוש כיון שלא א"ל לוי לשמעון כלום מקמי' דיהבי' ניהלה לאו כלום הוא דהו"ל כאלו בטלי' קמי דחד בלחוד דלאו ביטול הוא כלל דאע"ג דקיי"ל וכו' לא מהני בבציר מאנפי תרי וכו' כיון דלא א"ל מידי מקמי' דיהבי' ניהלי' וכו' עכ"ל ומבואר מזה שאם הי' אומר כן לשליח קמי תרי שילך ויאמר לשליח הגט ענין הביטול אף שלא אמר לוי לשליח הגט ענין הביטול הי' מועיל הביטול כיון שא"ל כן בפני ב' עדים זהו עצמו נחשב ביטול השליחות ומבואר דאע"ג שקיבל עליו באלה שלא לבטל מ"מ מקרי ביטול ודלא כהתו"ג. וע' תשו' תפארת צבי להגאון מגלוגא חא"ע סי' ק' באמצע התשו' שצידד בנידון כעין זה דבאמר לשליח שיבטל הגט אמרי' שלא נתכוין עוד לבטל בעצמו ורמז לדברי הב"ש סקצ"ז אבל כיון שאמר להעדים אתם עדים ש"מ שנתכוין לבטל עכשיו ולא הביא מכל הנ"ל ומצאתי בשו"ת צלעות הבית שבסו"ס ב"מ לא"ע סי' ט' שהביא ראי' מהמרדכי והג"א דאפי' באמר לפני ב' עדים לשליח שילך ויבטל לא נחשב לביטול כל זמן שלא ביטל בפירוש ע"ש ומכ"ש בזה"ז שמקבל בחרם שלא לבטל בודאי יש לדונו לזכות שלא עבר על הח' עוד:

ד ומ"ש כת"ר שמדברי הר"ן נראה דמיירי שכתב הביטול בלא עדים הנה מדברי תשו' הר"ן שבב"י נראה להיפוך שהרי כתב וז"ל על בעל המגרש ע"י שליח ושלח כתב לאביו שלא יתן הגט והי' בלשון הכתב וכו' ושזה הכתב ראה אותו קרושקאש שלמה וברורי העבירות ושהי' מחלה פני קרושקאש שלמה שלא יתן רשות שינתן הגט וכו' עכ"ל ומזה נראה שראו קרושקאש וגם ברורי העבירות א"כ י"ל שהי' בשעת כתיבה והי' עדים אבל הנה בגוף תשו' הר"ן אי' וז"ל מעשה בגינו בן נפתלי וכו' הניח גט לאשתו ועשה נפתלי אביו שליח להולכה לתת לה גט וכו' יקבל עליו אלה וכו' שלא לבטל הגט והשליחות

וכו' וע"י שליחות זה נתן השליח הגט לאשת בנו ואח"כ וכו' וקרא ערעור על גט הנתון ושטר השליחות הנעשה והוציא קול ע"ז עד שהביאוהו ברורי העבירות לפניהם ושאלוהו וכו' והוא שהבעל בכתבו אשר שלח אלי אמר שהוא שלח כתבו לאביו להזהירו שלא יתן הגט וכו' ושזה הכתב ראה איקרקאש שלמה שלא נתן רשות שינתן הגט וכו' שזה הכתב נראה להנזכר קודם נתינת הגט וא"כ הוא יש לחוש בגט זה דודאי ביטול שליחות מתוך הכתב מהני וכו' וכיון דגט כותבים ע"פ כתבו כ"ש דביטול ע"פ כתבו מהני ואע"ג דבתוספתא משמע דאפי' בפקח אין כותבין ע"פ כתבו מ"מ יש לחוש להחמיר וכיון שכן וכו' עכ"ל הרי שברורי העבירות לא הי' בשעת כתבו אלא הם שלחו לקרוא אותו אבל קרקאש שלמה הי' שם וראהו וגם מבואר מזה שאביו נפתלי הוא הי' השליח של הגט וכתב אליו שלא יתן הגט. ודלא כמו שהבין כת"ר שהי' שליח אחר אלא שהי' מופקד ביד אביו ובנה יסוד פלפולו על מה ששינה הרמ"א וכתב בזה"ל כתב כתב אחר השליח וכו' דבאמת הרמ"א כתב כלשון שבר"ן וגם הר"ן שסמך על שי' הסוברים דכתב מועיל לשליחות הגט הביא בעצמו מהתוספתא דמשמע להיפוך ומ"מ יש לחוש להחמיר וא"כ גם לדידן דקיי"ל בסי' קכ"א דאין להתיר בפקח ע"י כתב מ"מ הרי במקום עיגון העלו כמ"פ ובראשם הרד"ך בתשו' גט פשוט ודברי אמת קונ' י"א להקל וע' תשו' בית אפרים חא"ע סי' פ' באורך וגם בתשו' כתר כהונה סי' ע"ו הובא תשו' בעל הפלאה הגה"צ המגיד מקאזניץ והמחבר כמה צדדי קולא וע"ש סי' ע' עוד בזה ובשו"ת גבעת פנחס סי' ל"א וא"כ עכ"פ יש לחוש לדעתם להחמיר ובפרט לפמ"ש בתשו' רד"ך הנ"ל דגם להאוסרים בכתב הוא רק מדרבנן וכ"ה בהגהות תוי"ט על טור א"ע שם א"כ פשיטא דא"א לסמוך להקל עפ"ז לענין הביטול בכתב ולפמ"ש הרשב"א ור"ן וראש סופ"ז דגיטין דגם להאוסרים בפקח בכתב היינו רק לענין לצוות לסופר לכתוב אבל לענין מינוי השליח בכתב מהני שפיר מדינא ואף דבסי' קמ"א סל"ה הובא. יש אוסרים גם בזה אבל במקום עיגון שרי א"כ לענין ביטול השליחות בודאי א"א להקל אם עשהו בכתב:

ה אבל בכנה"ג סי' קמ"א הגב"י סי' פ"ט הביא בשם תשו' מהריב"ל ח"ג סי' צ"ג דדין ביטול ע"י כתב הוי סד"ד והויא ספק מגורשת אבל עיקר ההיתר בנ"ד לפי שאין עדים על הביטול דבנדון תשו' הר"ן שכתב להשליח עצמו ענין הביטול והוי כמבטל בפני השליח דא"צ עדים ומ"ש הר"ן שם דצריך עדים היינו על חת"י שיעידו שאינה מזויפת אבל אם כת"י יוצא ממק"א א"צ עדים כיון דהוי כמבטל בפני שליח כמ"ש הב"ש סק"ל בשם רמב"ם וטור וגם בזה דעת. מכתב מאליהו שער ז' סי' א' דהוי סד"ד דתליא בפלוגתא דרבוותא והויא ספק מגורשת אבל בנ"ד שכתב להרב ר"י היילפרין ולא להשליח עצמו

א"כ הי' צריך ב' עדים לזה וכיון שאין כאן עדים לא חל הביטול כלל ובתשו' הר"ן שם מבואר שם דאפי' באומר שיביא עדים אין לחוש לדבריו כל זמן שאינם לפנינו ע"ש ולכן האשה מותרת. והנלע"ד כתבתי:

סימן ג

א להרב הה"ג וכו' מו"ה נתן נטע הכהן נ"י דאנער אבד"ק קאדביעל דמדינת פולין גדול:

ב קונטריסו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שטחנו חטים שמורים קו"פ בריחים ובליל ש"ק הי' הנאמן ישן בבית שאצל הריחים ושני פועלים יהודים המסייעים להטחינה היו ישנים בהריחים ששם נטחנו החטים ונטחן הכל ע"י א"י המנהל הריחים ובירר גם הקמח לתוך השקים וגם עמדו שם שקים צרורים וקישורים ושקולים במשקל מלאים קמח שנטחן מע"ש ע"י היהודים ואח"ז נתערבו בין השקים גם הקמח שנטחן בליל ש"ק ע"י הא"י בהיות היהודים ישנים עכת"ד השאלה. ורו"מ האריך למעניתו:

ג הנה מ"ש מדברי השו"מ דל"מ ס"ס במצה שמורה והוא בשו"ת שו"מ מה"ק ח"א סי' צ"ד וח"ג סי' פ"ז וראייתו מהרמב"ן וריטב"א פ"ק דחולין כבר כתבתי בפתיחת חיבורי דע"ת אות ה' והבאתי ראיות מש"ס דפסחים (ד' י"ט) ושם (ד' כ') ושבת (ד' ט"ו ב') וסוטה (ד' כ"ט) וחולין (ד' ט' ב') ומשנה פ"ד דטהרות מ"ב ומ"ה ופי' הר"מ שם ותוספתא פ"ה דטהרות דמוכח דגם בתרומה דבעי שימור ס"ט ברה"ר טהור ובפרט בפי"ב דפרה מ"ד ור"מ ורע"ב מפורש דגם לענין הזאה וכניסה למקדש ס"ט ברה"ר טהור ומ"ש רו"מ בשם עזרת ישראל סי' ס"ח לפקפק בראיות שו"מ הנ"ל דשא"ה דהוי רק ספק א' משא"כ בס"ס ורו"מ הביא מהמק"ח סי' תס"ז סק"ט דבס"ט ברה"י או ברה"ר ל"מ חזקה א"כ מוכח דהספק מועיל כמו ס"ס בעלמא אך בתשו' שו"מ מה"ק ח"א סי' ש"ה כתב דבאתחזיק טומאה גם ברה"ר טמא ורו"מ פקפק דאף דרוב מהני לטמא ברה"ר כמ"ש התוס' בחולין (דף ב' ע"ב) ד"ה דליתא מ"מ חזקה אינו דבר ברור כמ"ש הש"ש ש"ז פ"ב מפיה"מ להר"מ סוף נזיר והנה בגוף הדבר אם חזק"א מהני להחמיר בס"ט ברה"ר שצידד בשו"מ שם כן מסברתו בדרך אפשר אני נראתי בפיה"מ להר"מ רפ"ב דמקואות בהא דהטמא שירד לטבול וכו' ספקו טמא וכן מקוה שנמדד וכו' בין ברה"ר טמאות וכתב הר"מ זה מבואר כי העיקר אצלינו העמד טמא על חזקתו וכו' ושם מ"ב כ' וז"ל כבר התבאר שס"ט ברה"ר טהור ולזה יצטרך שאבאר בין ברה"י בין ברה"ר לפי שזה ספק טהרה לא ספק טומאה ולז"א העמד טמא על חזקתו וכו' ואפי' בס"ט בדרבנן פליגי ר"מ ור"י אי מוקמי' בחזקת טומאה ע"ש א"כ פשיטא דחז"א מהני גם ברה"ר ומוכח כן ממשנה הנ"ל וכ"ה להדיא

בר"ן סופ"ג דגיטין וז"ל דכי אמרי' ס"ט ברה"ר ספיקו טהור היינו ספק נגע ספק לא נגע דאיכא למיחש שמא לא נגע אבל זה שהי' טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילה ספק אל תטהרנו מספק עכ"ל ובאמת שכ"ה בש"ס נדה (ד' ג' ע"א) בהא דר"ש גמר לה מס"ט ברה"ר ורבנן הכי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי מספיקא לא מחתינן לי' טומאה ופליגי בזה ר"ש ורבנן כמ"ש בתוס' שם ובפרט בתוי"ש בשם מהר"ף ע"ש וכ"ה בתוס' סוטה (ד' כ"ח ע"ב) ד"ה מכאן וכו' וגם מ"ש רו"מ מהתוס' דגם בדליכא חזקת טהרה ברה"ר טהור ע' תוס' נזיר (ד' נ"ז) סוע"א סוד"ה באומר וכו' וע' בש"ש ש"א פ"ז מ"ש בזה ועכ"פ בדאיכא חזקת טומאה הדבר פשוט דגם ברה"ר טמא לדידן דקיי"ל כרבנן דר"ש ולא אדמ מה הו"ל להמק"ח ושו"מ שנעלם מהם ד"ז במחכת"ה וע"ע בש"ש ש"א פ"ח ופ"ט בדין ס"ט ברה"ר ואיקבע איסורא וע' תשו' נו"ב ה"ק א"ע סי' ל"א במה שהשיג מ"ד הח"צ דהא דס"ט ברה"ר טהור היינו בספק נגע בטומאה משא"כ בספק אם הוא טמא אבל מהתוספתא שהובא בר"ש פ"ג דאהלות מ"ה גבי דם תבוסה מוכח להיפוך ועמ"ש בפתיחה שבדע"ת לה"ש אות ז' ואכמ"ל וגם מ"ש רו"מ מדברי פיה"מ לנזיר דענין חזקה אינו דבר ברור היינו בחזקה דדינא אבל חזה"ג הוי דבר ברור כמ"ש בש"ש ש"א פט"ו דגם בס"ט ברה"י מהני חזה"ג לטהר ע"ש שו"ר בתשו' שו"מ תליתאה ח"ג סי' מ"ב שכתב ג"כ דבדאיכא חזקה גם ברה"ר טמא והביא מסוטה (ד' כ"ח) והי' בעיניו כחקירה חדשה ותמה על שלא נזכר ברמב"ם חילוק זה וגם שם לא הרגיש מכל המקומות המפורשים הנ"ל והא דבפי"ב דפרה מ"ד גם בהזאה על טמא ס"ט ברה"ר טהור צ"ל דמיירי כשהי' להמים תחלה חזקת כשרות דאוקי חזקה דמים נגד חזקת טומאה דגברא ולכן שפיר אמרי' דס"ט ברה"ר טהור משא"כ בדליכא חז"כ נגד חזקת טומאה ובעיקר הדבר שחידש בשו"מ הנ"ל דגם בדאיכא ס"ס אסור משום דלא נקרא משומר יש לדון בזה לפמ"ש הפ"י בכתובות (ד' ט' ע"א) בהא דפריך אהא דאר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאסרה עליו והאיכא ס"ס והקשה הפ"י דהא בס"ט ברה"י אפי' ס"ס טמא ותי' דדוקא גבי סוטה דאיכא רגל"ד שקינא לה ונסתרה משא"כ בדליכא רגל"ד אין להחזיקה בזונה וגם באס"ז שם כתב כה"ג וא"כ גם היכי דבעי שימור ולשי' רמב"ן וריטב"א גם ס"ט ברה"ר טמא מ"מ ודאי דלא חמור מס"ט ברה"י והיכי דגם ס"ט ברה"י טהור פשיטא דגם בקדשים ותרומה טהור א"כ היכי דליכא רגל"ד בודאי מהני ס"ס וה"נ בנ"ד. (ועמש"ל חלק א' סי' ל"ז בדברי הפ"י הנ"ל):

ד אך בעיקר ד' האס"ז והפ"י לכאורה יש לתמוה דהא אנן קיי"ל כרבנן דר"א דאפי' ספק ביאה טמא כדאי' בפ"ו דטהרות מ"ח ובש"ס דב"ב (דף נ"ה ע"ב) ותוס' שם א"כ הרי גם

בדליכא שום ריעותא ורגל"ד ס"ס ברה"י טמא וכבר תמה בזה בישויע"ק ליו"ד בקונ' בנו הג' ז"ל שבסוס"י קי"א ואולם הנה באמת הראב"ד בפי' לעדיות פ"ג מ"ז כתב דגם לדידן בספק ביאה טהור וכ"ה בתוי"ט פ"ו דטהרות מ"ב וכ"ה בהשגות הראב"ד פ"כ מאה"ט ה"ט וגם לשי' הרמב"ם הרי מבואר בלח"מ פ"א מזכי' הי"ב דגם לרבנן דוקא בנכנס עכ"פ לאותה בקעה אלא שיש בה שדות הרבה בזה כיון דהבקעה עכ"פ הוחזקה בטומאה והספק רק משדה לשדה בזה אמרי' דספיקו טמא אבל מבקעה לבקעה גם לדידן טהור ע"ש וא"כ עכ"פ בדאיכה ס"ס שמא לא זינתה י"ל דדמי לספק שמא אין כאן טומאה באותה בקעה כלל ולכ"ע מהני ס"ס (ולכאורה הי' נראה שדעת הפ"י דכיון דהאשה מכחשת בברי לכן בעינן רגל"ד, משא"כ בדליכא מי שיכחיש אבל ז"א שהרי מבואר בירושלמי כתובות דהא דנאמן לאסרה היינו בשותקת וע"ש ברא"ש בשם ר"י ומ"ש עליו ובעכצ"ל כמ"ש) וא"כ גם בנ"ד הרי יש ספק שמא לא הביא הא"י להריחים קמח אחר חמץ להחליף בקמח. ש"פ או חטים ממק"א להחליף בחטים הללו ודמי לספק ביאה לאותה פקעה דלכ"ע טהור גם ברה"י ולא דמי למ"ש בפ"ג דדמאי ורמב"ם וראב"ד פי"א ממעשר דחיישי' לחליפין וכמ"ש גם בחי' סי' תמ"ח סק"ד ומל"ז סק"ו ומק"ח שם דשא"ה שהחזיק בביתו חיישי' שמא, החליף, באחרים אבל הכא שאין שם בהריחים חמץ והחשש שמא הביא ממק"א הוי כספק ביאה דגם ברה"י טהור וע' ברש"י נדה, (דף ד' ע"ב) ד"ה מכדי האי ככר ס"ט ברה"י הוא וכו' אבל אקופה לא פריך דהא לא אתחזיק טומאה בזוית של בית הראשון וכו' ומבואר דכיון דאין מחזיקין ממל"מ גם ברה"י טהור ומצאתי בתשו' הרשב"א דאין סי' שנ"ט שהאריך בביאור סוגיא הנ"ל אם הקושיא גם אליבא דחזקי' וכתב וז"ל וטעמא דמלתא דלא אמרי' ס"ט ברה"י ספיקו טמא אלא דומיא דסוטה דישנה לטומאה בודאי דהיינו בועל שנכנס עמה למקום הסתר אלא דמספק"ל אם נגע בה או לא אז ברה"י ס"ט אבל היכי דלא ידעי' אי הוית טומאה זו ברה"י כלל בשעה שהי' שם הטהרות כי הא דקופה בכי הא ודאי לא מטמאינן מדינא במקום ספק דהא סוטה דכוותה טהורה וכו' ע"ש באורך וזהו ג"כ כמש"ל בשם הראב"ד וא"כ כיון דהיכי דאין מחזיקין ממל"מ גם ברה"י ספיקו טהור ונודע דעת הראב"ד פי"ז מאה"ט ה"א דמכלי לכלי לכ"ע אין מחזיקין וגם לשי' רמב"ם יש לחלק בין בית א' מזוית לזוית דפליגי בי' חזקי' ור"י ובין מבית לבית אחר דדמי ללא הוחזק בכל הבקעה דלכ"ע טהור וכמש"ל בכם הלח"מ א"כ גם בנ"ד שפיר י"ל דכל הקמח כשר דשפיר הוי משומר דאין לחוש שמא הביא קמח מבית אחר והחליף בקמח זהו והא דבס' ת"ס כתבו המג"א והאחרונים שצריך שיהי' הישראל טע"ג כל שעת טחינה י"ל דהיינו בדאיכא באותו

בית עוד קמחים של חמץ וגם י"ל דהוא רק אזהרה לכתחלה וגם י"ל דבכה"ג שהחשש שמא יחליף בקמח מבית אחר גם בהיות היהודים ישנים הוי בכלל שימור שהרי יתיירא העכו"ם לעשות מאומה פן ביני וביני יקיצו משנתם ויהי' נתפס כגנב והא דגבי שמירת המקדש אין להשומרים לישן כמ"ש המל"מ סופ"ח מביהב"ח היינו משום דהתם כל ענין השמירה שיהי' לכבוד ולתפארת דוגמת חצר מלכים כמ"ש הרמב"ם שם פ"ח ה"א דשמירת המקדש מ"ע הוא ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים שאין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין וכ"ה בספרי כמ"ש הכ"מ שם לכן הי' צריכים לשמור בהקיץ משא"כ הכא וכן אינו דומה להא דפ"ח דפרה מי"א באמת המים הבאה מרחוק דבעי' שישמרנה ולא סמכי' אחזקה לרבנן דר"י דשא"ה דבעי' שימור גמור משא"כ בנ"ד:

ה ומ"ש רו"מ דגם שינה מקרי היסה"ד ולא דמי לתפילין דאיסור שינה רק שמא יפיח משום דהתם כל האיסור רק מחשש קצות ראש אבל היכי דבעי' שימור גם בשינה מקרי היסה"ד יפה כ' וראי' לדבריו מהתוס' זבחים (דף כ' סוע"א) ד"ה מיתיבי וכו' ושם רע"ב בהג"ה וז"ל וי"ל דס"ד דמאן דלא פסיל בלינה לא פסיל בהיסה"ד ומאן דפסיל בהאי פסול בהאי והני כהני הו"ל היסה"ד שהי' ישנים בבית המוקד עכ"ל ומבואר דשינה הוי היסה"ד אך דמ"מ הכא דכל מצות העומר לשמרו שלא יחמיץ כדאי' במכילתא ורש"י פ' בא בפסוק ושמרתם את המצות שפיר י"ל דסגי באופן שיהא בטוח מחימוץ דאטו אם יטחון יהודי בריחים סגורה ויישן בשעת טחינה יהי' הקמח אסור ולכן גם מ"ש רו"מ בשם המ"ח מצוה י' שהביא מחגיגה (ד' כ') דחזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו וס"ל דגם הכא ל"מ שימור של אחר לענ"ד ליתא ותדע דהא בפ"ג דפרה מ"ה מבואר דלאחוריו ל"ה שימור אטו נימא גם הכא כן וכן מבואר שם דבהראה הדרך או שנטל אוכלים והצניעם פסול משום היסה"ד כדאי' שם (ד' מ"ט) ועוד כמ"ד לכן נ"ל כמ"ש ובפרט בנ"ד שהיו שם בהרחים ב' יהודים פועלים י"ל דגם בישינים שרי דהא גם גבי יחוד בא"ע סי' כ"ב הא דבשלשה שרי אף שישנים כבר ביאר בשו"ת ב"ש חא"ח סוס"י מ"ח משום דגבי שלשה שיש עמו עוד שני אנשים יחוש שמא ייקץ א' מהם משא"כ בשנים שישאר רק א' מהם והוא ישן ע"ש וטעם א' שכתב שם הוא דחוק ע"ש ותבין וה"נ י"ל בנ"ד וגם בלא"ה יש לחלק בין דין יחוד דבישן השומר אסור דהתם חיישינ' שמא יצרו תוקפו והוא עם האשה בבית א' משא"כ הכא שצריך להביא קמח מבית אחר וצריך שהות הרבה להוציא קמח זה מהריחים להבית ולהביא מביתו קמח אחר וגם אם נחוש למעט קמח י"ל דבטל ברוב מדאורייתא וגם שמא יש ס' נגד החמץ. לכן לענ"ד

הגם שיש להחמיר על הקמח הנטחן ע"י הא"י לבד בכ"ז כל הקמח שעמד שם בהריחים בשקים צרורים וקשורים ושקולים במשקל אין להחמיר בו והוא כשר לאפות מצות של שמורה ואם כבר נתערב הכל וא"א לידע איזו מהם נטחן ע"י הא"י לבד יש להתיר הכל ע"פ טעמים הנזכרים וכה ראיתי בס' שד"ח מערכת חו"מ שנדמ"ח ונשלח לי מהרהמ"ח למנה ושם בסי' ו' הביא מדברי כמה גדולים שחלקו ע"ד השו"מ הנ"ל וע"ש סי' י"א אות ו' בשם כמה גדולים במה ששולחים קמח ע"י באהן וכדומה והעלו ג"כ דהשימור הבא מצד ישראל שלא יתחמץ וליכא חשש חילוף שרי ע"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן ד

א עוד להרב הנ"ל:

ב וע"ד שאלתו היות שבשנה זו רבו הגשמים מאוד בעת הקציר עד כי שבכמ"ק עמדו בשדות נחלי מים אם יש להתיר החטים לפסח כשאין רואים בהם שום ביקוע כי לפמ"ש בש"ע סי' תס"ז ס"ב דהיכי דמינח נייחי אתי לידי חימוץ ואפי' לא נתבקעו אסורות כמ"ש הרמ"א שם וגם הרבה תבואות עמדו במחובר אחר שכבר נגמר גידולו וכמאן דמינח בכדא דמי:

ג והנה מה שהאריך בביאור דברי תשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ב שהובא בב"י שם כבר האריך בשו"ת בנין ציון החדשות סי' ה' והביא בשם יצחק ירנן שביאר ד' הרשב"א דלא אספו אז בשעת הקציר כל התבואות להבית אלא יש שהיו מדגישים הערימות ע"פ השדה והיו מונחים זמן רב אבל זה הי' ע"צ המיעוט ורובן אספו מיד בעת הקציר לבית ולכן כתב הרשב"א שהולכין אחר הרוב ותולין שהתבואה הוא ממה שהובא לבית בעת הקציר והוא השיג עליו וביאר בדרך אחר קצת וסיים דעיקר הסמיכה הוא עמ"ש הרשב"א בסוף התשובה דכיון דשהו החטים זמן רב ולא נתבקעו למה נחוש להם גם צידד דהתם הי' מונחים החטים עצמן ויש שנחמצו ע"י הגשמים משא"כ היכי דירדו הגשמים על השיבולים שהי' החטים בלבושיהם י"ל שאין מחמיצים כ"כ ע"ש ואף דבתשו' הרשב"א אחרת שהובא בב"י כתב דגם במחובר מקבל חימוץ והביא ראי' מפסחים (ד' ל"ג) דמוקי להא דהחמיץ ואח"כ הפריש בדאתחמץ במחובר ובע"כ דהיינו אחר שכבר נתייבש לגמרי הנה בתשו' מעיל צדקה סי' ס"ט השיג על פי' זה והביא מחולין (ד' קי"ח) דפירות שיבשו מטמאים טו"א א"כ גם לענין טומאה נטמאו בעודן מחובר ואיך קאמר הש"ס שם התם הו"ל שעה"כ הכא לא הו"ל שעה"כ והול"ל התם בדהו"ל שעה"כ והביא עוד ראי' דא"א לפרש דמיירי בנטמא אח"כ ולכן העלה

דהא דאחמיץ במחובר מיירי גם בעודן לחין אלא שראו שנתבקעו וניכר שהוחמצו אבל בסתמא אגב מדלייהו לא מחמיץ כדאמר אביי לקמן ופסקו כן הרז"ה וש"פ ואף דאנן לא קיי"ל כאביי לענין דגן תלוש מ"מ בעודו מחובר י"ל דגם רבא מודה לסברת אביי וכן אחר שנתייבש לגמרי י"ל דכל זמן שמחובר ומכוסה בקליפתו אין לחוש לחימוץ ואת"ל דכשנתייבש גרע טפי מ"מ הרי זהו רק ספק אם גם באגב מדלייהו מחמיץ א"כ בדאיכא עוד ספק שמא לא הי' יבש בעת הגשמים הוי ס"ס ואף שאינו מתהפך יש להקל ובפרט די"ל דרבא לא פליג כלל אדאביי ומודה דאגב מדלייהו אינו מחמיץ אלא דמוסיף לומר דמ"פ אינו מחמיץ ונ"מ דגם בדרך הנחה אינו מחמיץ וכל שאפשר להשוות המחלוקת נקטינן הכי והרי מבואר בב"י בשם הגמי"י בשם ר"י דבמקום מדרון או עפר תיחוח אין לחוש ואף שהב"י כתב שהוא קולא יתירה ואין לסמוך ע"ז היינו במונחים בעין על הארץ בלא קליפתן משא"כ בעמידתן על הארץ בקליפתן אין לחוש אפי' בודאי נתייבשו לגמרי ואין להחמיר אלא בנתרבו הגשמים יום ולילה עד שהפילו השיבולים לארץ והגשמים מזלפים עליהם בחוזק עד דהוי כמונחים כבושים בכלי מלא מים אז יש לאסור אבל בגשם שאינו חזק כ"כ באורך זמן גדול אין להחמיר כלל ומכ"ש בספק שמא הי' עדיין לחים קצת אין להחמיר אא"כ רואים אותם מחומצים וביקועים ולכן א"צ שימור לכ"ע משעה שנתייבשו החטים אלא משעת קצירה עכת"ד. וראיתי בס' יוס"ד (להגאון בעל שו"מ) ליו"ד סי' של"א סנ"ה שכתב ליישב תמיהת המע"צ על הרשב"א ובעיקר סברת המע"ל הביא מפסקי תוס' מנחות פר"י אות ר"ו ר"ז ר"ח שנראה בעליל שיש בהם ט"ס וגם בפירוד בין הדבקים וכצ"ל תבואה השוכבת על הארץ והמים שופכים עלי' הוה חימוץ במחובר אך רוב שבלים עומדים ואין נופלין על הארי ואגב מדלייהו נפלו וחמץ הידוע אסור במשהו אבל הכא אזלי' בתר רובא או שמא כי קצרוהו בעוד המים על השיבלים מחמיצין במחובר אבל כשקוצרים יבשים אפי' הם לחים ע"י גדולם חוזרים לקדמותם ולכך יש אנשי מעשה קוצרים לצורך הפסח כשהשמש זורח ע"ש הרי כדעת המע"צ ובפרט אם הי' יבשים בשעת קצירה אזיל לי' כל החשש לשי' פסקי תוס' והאריך שם עוד בזה וגם בתשובתו הנדפס עם מד"ר תהלים עם פי' יבקש רצון ודברי פסקי תוס' הנ"ל נעלמו מהפר"ח סי' תס"ז ס"ג שהביא כת"ר ועכ"פ לפ"ז י"ל דהחטים שלא נראה בהם שום ביקוע וצימוח כלל יש הוכחה שלא הוחמצו, וכמ"ש הרשב"א בתשו' הנ"ל ומה שיש בתוכם חטים מבוקעות י"ל דאדרבא מזה איכא הוכחה דאותן שלא נתבקעו לא הוחמצו ומ"ש הרשב"א דחטים שנגמרו מקבלים חימוץ היינו שאינו מן הנמנע וצריך לבדוק אם נתבקעו או שצמחו ובלא בדקו ונטחנו אסור אבל בבדקו ואין בהם ביקוע

הרי הרשב"א עצמו בסוס"י ק"ב הנ"ל כתב דזהו הוכחה שלא הוחמצו (וגם יפה הביא כת"ר מדברי הגמר' בשם ראבי' שכתב ג"כ דאגב מידליי' לא מיחמיץ אבל לא מצאתיו שם אבל כ"ה בב"י בשם הגמי"י פ"ה וכ"ה בפסקי רקאנטי סי' קס"א) וכ"נ מדברי מרדכי פ"ב בשם הר"מ והובא בב"י סוס"י תס"ו גבי חטים שהטילו העכברים בהם מ"ר כתב דגם למ"ד לא נתבקעו ממש אין לחוש דקרוב הדבר לודאי דמ"ר אין מחמיצין דאם הי' מחמיצין היו כל החטים (ובמרדכי שם אי' רוב החטים) מבוקעים ואין לאסור אא"כ נראה ביקוע הרי שהוכיח ממה שאין החטים מתבקעים שאין מ"ר מחמיצין אך הרי אנן קיי"ל דמ"ר מחמיצין וע"ש בח"י סקי"ד א"כ בע"כ דליכא מזה הוכחה ברורה מדלא נתבקעו ועוד שהרי אנו אוסרים בחטים שנטבעו בנהר גם אותן שלא נתבקעו אך כונת הרשב"א דהכא דאיכא למיתלי שלא נשרו בהגשמים מדלא נתבקעו שפיר איכא הוכחה ורגל"ד עכ"פ להקל:

ד והנה רו"מ הביא משו"ת פנות הבית סי' י"ח י"ט שהאריך הג' בעל פרי תבואה בחטים שרבו הגשמים דל"ש בהו ס"ס שכתב הרשב"א בערימות מאחר שירדו על השיבלים בנפרד וצידד להקל משום חזה"ת ובאמת שגם בנש"א, כלל קכ"ו ובכתבי הגה"ק בעל ד"ק העירו בסברא זו אבל מ"ש בנש"א שכ"ה בתשו' הרשב"א לא נמצא שם ורו"מ השיג דהא איתרע לפנינו בריעותא ברורה ויש לדון בזה לשי' אבי העזרי וטור ופר"ח ופמ"ג בפתיחתו לתס"ז דבצונן אינו מחמיץ ופסק דבהפ"מ יש להקל ע"ש א"כ י"ל דדוקא בקידושין וכדומה דבשעה שנולד הריעותא נולד לנו ספק שמא כבר נתבטל חזה"ת שפיר אמרי' דאיתרע לפנינו אבל הכא הרי גם בשעת ירידת הגשמים אינו מחמיץ אלא שאם ישהה אח"כ שיעור מיל יחמיץ א"כ בשעת ירידת הגשמים עדיין לא מקרי נולד ריעותא לפנינו ואח"כ לא נודע לנו על איזו שבלת ירדו בשריי' הרבה ומוקמי' בחזה"ת ועוי"ל דהכא שנולד הריעותא קו"פ שעדיין אין לפנינו איסור חמץ לא איתרע עדיין חזה"ת ועמג"א סי' תל"ט סק"א כה"ג לענין נודע הספק א"כ אף דחזה"ג איתרע מ"מ חזה"ת לא איתרע אך דמ"מ יפה תמה רו"מ דחזה"ת ל"מ מדרבנן ואף שכבר העלה התב"ש רס"י כ"ט ואני ביארתיו באורך בחיבורי גילוי דעת בפתיחה דבדאיכא חזה"ג וחזה"ת יש להקל גם מדרבנן א"כ ה"נ בנ"ד אך לפ"ז שוב י"ל דאתרע לפנינו חזה"ג ונשאר רק חזה"ת ושוב אין להקל מדרבנן ומ"מ י"ל דאף דאתרע מהני משום חזה"ת וע' תשו' ח"ס א"ח סי' קל"ו באמצע התשו' שהעיר ג"כ בסברת חזה"ת של כל חטה אף שאיתרע לפנינו ע"ש. ולפמ"ש הפ"י כתובות (דף ט') דשלא להוציא אשה מבעלה מוקמי' בחזה"ת גם מדרבנן י"ל דה"נ בנ"ד בשעה"ד שלא נמצא קמח אחר גם מדרבנן מותר. ואחרי שבשו"ת בנין

ציון התיר החטים שאין בהם שינוי מראה והם ככל חטים כדאי הוא לסמוך עליו שהרי המע"צ סובר שאין מחמיץ במחובר אא"כ רואין הביקוע ובתשו' ח"ס סי' קל"ו קל"ז צידד דבמחובר גם אם מחמיץ איננו חמץ של תורה אלא עיפוש והפסד כעין מ"ש הרשב"א והובא בח"י סי' תס"ז סקט"ו והביא ראי' מסוגיא דמצה של טבל ואף שבשו"ת ברכת רצה סי' ע"ז השיג עליו מ"מ חזי לאיצטרופא להקל בשעה"ד:

ה והנה מ"ש רו"מ בשם רב א' בענין הביקוע דאין חילוק באיזו צד בודאי כן הוא אבל נראה ענין ביקוע הוא הניכר לעין הרואה שהוא ע"י ריכוך וניפוח וע' ח"ס סי' קל"ב בענין חטים מרוככים והביא מפר"ח סי' תס"ז אות ג' בשם שיוכנה"ג דריכך לאו ריעותא הוא אבל מ"מ הביקוע דרכו להתהוות ע"י ניפוח וריכוך ואם לא נמצא ביקוע כזה אלא חטים שצמחו יש להתיר אותן שלא צמחו אם יש ס' דהצמיחה לא תסור ע"י יובש החטים כנודע וע"ש בח"ס שכתב ג"כ דהביקוע יוכל לחזור ולהתחבר ע"י שמתייבשין החטים אבל הצימוח נשאר כמו שהוא כנראה בחוש וכמ"ש גם בשד"ח סי' י' אות ד' וא"א לצייר ענין הביקוע במכתב:

ו ומה ששאל מדוע בע"נ מחמירים בענין שיעור ס' בחטים נגד המצומחים הדבר פשוט שטעמם משום שמא אין בילה וכמה כרכר בזה בתשו' בר"א חא"ח סי' ל"ה מהא דקיי"ל דלכל אין בילה חוץ מיין ושמן ע"ש באורך ומ"מ נראה דבדאיכא ב"פ ס' אין לחוש יותר ואע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר איכא מהא דזבחים (ד' פ') דגם למ"ד אין בילה יזה ב' הזאות ובפי"ח דאהלות מ"ב וכוברו בשתי כברות לר"מ ולרבנן בתבואה ב' ובקטניות ג"פ וע' ביו"ד סי' פ"ג ס"ו:

ז והנה מ"ש רו"מ בשם תשו' רע"א שנדפס בס' שער שמעון על הש"ס, דגם בספק אם הי' ס' כיון דעכ"פ רוב איכא דמי לנשפך ואף דאפשר לברורי לברור החטים זהו דבר קשה וכא"א דמי וכל שעה"ד כדיעבד אך אם בדקו איזו אגרופין ולא הי' ס' אף שאין זה בירור גמור מ"מ יוכל לברור חלק גדול שיוכל לסמוך עכ"פ על הביטול ברוב אך אם ירצה לצאת בהם י"ח מצוה צריך לאכול שיעור יותר מכזית כיון שי"ב מקצת מן החמוצים וליכא כזית מצה דהביטול מסלק האיסור אבל מ"מ אינו יוצא בו דודאי אם נתערב חוט שלא נטוה לשמה בג' חוטין שנטוו לשמה לא יצא י"ח ציצית וכן בחמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת אטו נימא שיתבטל ברוב ונעשו כולם פסחים כשרים וה"נ בזה עכת"ד. הנה דבר גדול דיבר וכבר כתבתי מדעתי סברא זו ליישב הא דחמשה שנתערבו וכו' בדע"ת סי' ל"א סקט"ו ובקו"א שם הבאתי סתירה לזה מהר"ש פ"ה דמקואות מ"ה שכתב דברבו זוחלין אפי' ליכא שיעור רק בצירף הנוטפין מצטרפין

לכשיעור וכבר העיר בזה הרז"ה בחי' למקואות ולכאורה עלה בלבי כעת להביא ראי' לדעת רע"א מהא דפ"ט דפרה מ"ז אפר כשר שנתערב בעפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא ואין מקדשין בו ורא"א מקדשין וברע"ב דת"ק סבר הזאה צריכה שיעור ורא"א דא"צ שיעור ומבואר דאף שמתבטל ברוב מ"מ אינו מצטרף אבל באמת הרי גם שם משנה א' מבואר כן ובתוס' זבחים (ד' ע"ט סוע"ב) ד"ה תנן וכו' חומרא דמי חטאת הוא דמדאורייתא בטל ברובא עכ"ל הרי דאדרבא מדינא מצטרף לכשיעור ורק התם משום חומרא דמי חטאת הוא ובמזבח כפרה בשם תוס' ריב"א וז"ל ול"נ דאע"ג דא"י לאסור מ"מ הוא עצמו אין נעשה כמבטל ולעולם עומד בפסולו כל מקום שהוא ופיגול ונותר שמצטרף להשלים לשיעורו ונהי' כמבטל לפי' הקונטרוס נתתי טעם משום דאשכחן דמצטרפין לענין לא יאכל וזה ל"ש הכא א"כ מדאורייתא נמי הוי עכ"ל (ושו"ר בס' בי"צ שנדמ"ח שנשלח לי מההמ"ח למנה ושם חיו"ד ח"ב סי' ק"ה וגם במפתחות העיר בשם ח"א מתוס' זבחים ומזב"כ הנ"ל וגם הוא לא הביא מדברי הר"ש) ולפ"ז דינו של רע"א הנ"ל תליא באשלי רברבי. והנלע"ד כתבתי:

סימן ה

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה ארי' שלמה נאויימיאסט נ"י דומו"ץ קאמאראווע הסמוך לטאמאשאב. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבחור סומא בא' מעיניו והרופאים מווארשא העמידו לו עין של זכוכית מזוקק כמראה עין ממש ותחבוהו בתוך מושב העין ובתחלה תחבו עין קטן הרבה ממדת עינו עד שנתקשה הבשר מסביב עד שהורגל בו ותחבו לו כעת עין גדולה עד שאין מרגישים הרואים שהוא עין תותבת עד שמסתכלים בה הרבה ואחר שיורגל בזה כמה שנים יושיבו שם עין מתכות מזוקק שאפי' יפול לארץ לא ישבר משא"כ העין של זכוכית ונסתפק רו"מ אם מותר לצאת בו לרה"ר בשבת:

ג והנה רו"מ האריך בביאור השיטות בטעם דשן של זהב שאין אשה יוצאת ובשל כסף יוצאת דלשי' רש"י בשם רבותיו ומאירי שם הטעם דבשל זהב שמשונה במראה מחייכי עלה ושקלה לי' וכ"ה בש"ע סי' ש"ג סי"ב והביא מדברי הרשב"א והר"ן ודעת הירושלמי דהחשש דלמא נפיל משם והאריך בביאור שי' הרמב"ם וע' בראש יוסף לשבת (ד' ס"ה) מ"ש בזה. והנה בנוף החשש דלמא שליף לאחווי' יש לי לדין לפמ"ש הר"ן במגלה בטעמא דבמילה לא חיישי' שמא יעבירנו שהאחרים יזכירוהו כיון שהם אינם טרודים וע' שעה"מ פ"ב משופר וצל"ח פסחים (ד' ס"ה) א"כ אמאי ניחוש שמא אתי לאחויי או

דמחכי עלי' ויעביר ד"א ברה"ר הרי האחרים יזכירוהו וצ"ל דדוקא לגבי מצוה סמכי' ע"ז כדי שלא לבטל המצוה כשחל בשבת אבל בדבר הרשות לא סמכי' ע"ז גם יש לדון עוד לפי המבואר בש"ס דמגלה וטוש"ע א"ח סי' קכ"ח גבי כהן שיש לו מומין או סומא בעיניו וכדומה דאם דש בעירו ל' יום שוב אין לחוש שמא יסתכלו בו א"כ ה"נ בזה והעיקר כיון שהוא קבוע במושב העין היטב אין לחדש גזירה בדבר שאינו מצוי כלל וגם איננו בזיון דליחכי עלי' לכן יש להתיר לצאת בשבת עם העין של זכוכית או של מתכת. והנלע"ד כתבתי:

סימן ו

א להרב הה"ג וכו' מו"ה ישראל אברהם לערניר נ"י אבד"ק טיראספאל. ברוסיא. מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שבא מעיר סמוכה לקהלתכם שאין מסדרין שם גיטין עם שליח לקהלתכם וסידר כת"ר הגט ונמסר להשליח שיוליכנו לאשתו שבעירו והבעל נסע ביחד עם השליח לעירו וטרם מסר הגט נודע להרב דשם שהשליח פסול בעבירה של תורה ולא רצה הרב דשם לסדר נתינת הגט וכתב לרו"מ דאף שהבעל לא זזה ידו מיד השליח וליכא חשש זיוף מ"מ הרי הרמב"ם פוסל בפסול לעבירה אף שנתקיים בחותמיו כמ"ש בסי' קמ"א סל"ג ובט"ז שם דגזרי' נתקיים אטו לא נתקיים א"כ ה"נ יש לגזור גם בנ"ד אטו היכי שלא הלך הבעל יחד דלא עדיף ידיעת הבעל מנתקיים בחותמיו ורו"מ צידד שיועיל מה שיחזיר השליח הגט ליד הבעל והוא ימסרנו לאשתו אף שהוא עתה מוקדם והרמ"א סי' קכ"ז ס"ה החמיר שלא ליתנו גם לשליח אחר שכבר נעשה מוקדם מ"מ הרי כמה אחרונים מקילים גם בבעל המוליך גט כמ"ש בפת"ש שם סק"ה דאית לי' קלא ומכ"ש בנ"ד ששם מקום שאין מסדרין גיטין והבעל הלך עם השליח ובודאי אית לי' קלא שכבר הוחזק הקול ע"י הולכת השליח ומחזירו ליד הבעל:

ב הנה בגוף מחלוקת רמב"ם וש"פ בדין נתקיים בחותמיו הנה בסי' קמ"ב סי"ב מבואר בסתם כדעת המקילים וכבר תמה בזה בתשו' ב"ח הישנות סי' ק"ב ובעיקר הדין הנה לפמ"ש המל"מ פ"ו מה"ג ה"ז דטעמו של רמב"ם הוא דאף שנתקיים הגט בחותמיו מ"מ פסול מדרבנן מצד מינוי השליחות שאין קיום הגט מוציא מחשש זה וגבי שליח בעלמא כמו שנאמן לומר בפ"נ ובפ"נ ה"נ נאמן לומר הבעל מינה אותי לשליח כמ"ש הרא"ש פ"ק דגיטין משא"כ בפסול לעבירה ע"ש וע"ש בשעה"מ שחיזק דבריו בראי' וכתב שהדברים ראוים אליו וא"כ בזה"ז שיש לו הרשאה מקוימת וגם כותבים סימנים בהגט בהמכתב ששולחים להב"ד שבמקום הגט גם הרמב"ם מודה וכבר כתב בתשו'

ח"ס ח"ב סי' נ"א ששמע מהגאון האדיר ר' משולם איגרא שגם אם השליח פסול לעבירה ד"ת כשר בהרשאה מקוימת וסיים וז"ל והנה מדברי הגאון למדתי דעכ"פ לא חשש לדעת הרמב"ם הנ"ל עכ"ל ושם צידד עפמ"ש הג"פ סי' קכ"ז סק"ז דטעם רמב"ם דחיישי' שמא פגע הבעל בשליח וביטל השליחות וזה השליח רשע יתנהו להאשה לפיכך פסול אפי' מקוים ואפי' אם הלך בשיירות אנשים שלא זזה ידם מתוך ידו ויעידו שלא הגיע הבעל בהשליח ולא ביטל שליחותו מ"מ לא פליג רבנן כמ"ש רש"י בגיטין (ד' ט"ז ע"ב) גבי שנים שהביאו ולפ"ז בזה"ז שמקבל הבעל עליו בחרם ושבועה שלא יבטל שליחותו אחזוקי ברשיעי לא מחזקי' וגם הרמב"ם מודה ע"ש ובתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' פ"ז העלה דאם בא הבעל קודם שנתן הגט ואמר שהוא שליחו גם רמב"ם מודה דבצירוף קיום יוכל למסרו לה ע"ש וה"נ בנ"ד וגם לפמ"ש בתשו' ב"ח שם להחמיר כדעת רמב"ם הרי ביאר טעמא כיון שבאים לעקור התקנה שתקנו לומר בפ"נ ובפ"נ וכיון שזה רשע הרי עוקרים התקנה בידים לכן ס"ל דהגט פסול ע"ש א"כ לפ"ז י"ל דבנ"ד שלא נודע פיסול השליח בשעה שנתנוהו לידו ואדרבא הזהירו להשגיח בשעת כתיבה וחתימה כדי שיקיים התקנה לומר בפ"נ ובפ"נ א"כ אמאי יופסל שליח זה וע' תשו' מהר"ם מלובלין סי' כ"ה בשליח שהוחזק לגנב מכמה שנים והשיב דחוזר לכשרותו גם אם אינו מחזיר הגניבות וסגי בקבלתו בדברים ועוד דיש להקל כדיעה א' שבש"ע דסגי בקיום בחותמיו וליתר שאת כתב שיש סי' בגט ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד כשיש הרשאה מקוימת וכתב במכתב סימנים בהגט אין לחוש יותר:

ג ומ"ש הט"ז ובאה"ט דגזירה נתקיים אטו לא נתקיים הדבר יפלא מנ"ל לרמב"ם לחדש גזירות וכבר אמרו בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחדשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה וגם מ"ש הג"פ דאפי' אם הלך בשיירות אנשים מ"מ לא פליג והביא מרש"י גיטין (ד' ט"ז) הנה הרשב"א ובשי"ק פ"א דגיטין ה"א דחו דברי רש"י וגם לפי דבריו י"ל דדוקא בהלכו שיירא אנשים שאין להם עסק בזה י"ל דל"פ כמ"ש רש"י שם שאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מלתא משא"כ בכה"ג דנ"ד שהבעל שכר את השליח ומוליכו על הוצאותיו להוליך הגט לאשתו ל"ש לומר דלא פלוג שהרי אם הבעל עצמו מוליך הגט אצ"ל בפ"נ כדאי' בגיטין (ד' ה' ע"א] דטעמא מאי אמור רבנן דצ"ל בפ"נ ובפ"נ דלמא אתי בעל מערער ופסיל לי' השתא מינקט נקט לי' בידי ערעורי קא מערער וה"נ אם הוא מוליך שליחו עמו למקום האשה ועכ"פ במקום בחותמיו בכה"ג אין לחוש יותר ובפרט לפי פי' המל"מ ושעה"מ שהבאתי פשיטא דיש להקל ואף דבתשו' פמ"א ח"ב סי' ע"א השיג על פי' זה דלשון מקוים בחותמיו היינו נמי בסתמא שיקוים בעדים גם

מינוי השליחות הנה בטוש"ע סי' קמ"ב סעי' י"ב איתא וז"ל אם יש עדים שהבעל מסר לסומא זה גט זה לגירושין כשר שהרי כיון שיש עדים אצ"ל בפ"נ ובפ"נ ויהיב לה באפי הנהו סהדי גופייהו ואם נתקיים בחותמיו כשר בכל גוונא עכ"ל. הרי מבואר דנתקיים בחותמיו היינו בדליכא קיום עדים על מינוי השליחות וכיון דרוב הפוסקים פסקו דלא כהרמב"ם והמחבר בש"ע והרמ"א בסי' קמ"ב לא הזכירו דעתו כלל ומוכח דס"ל שאין לחוש לזה וכבר האריך במכתב מאליהו דיני שליחות הגט סי' י"ז בזה והביא מדברי הרשב"א והר"ן והרא"ש וריא"ז שהובא בש"ג שחלקו על הרמב"ם ומ"ש הב"י שגם דעת רמ"ה כהרמב"ם הוא תמוה ודחה דברי הב"י וסיים בזה"ל באופן דכולהו רבוותא חלקו על הרמב"ם בזה וכו' וגם הרמב"ם גופי' בפי' המשנה בשילהי פ' המביא תנן גבי מתני' דקיבל הקטן והגדיל כתב וז"ל וכל הפסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה פסול להבאת הגט שלא נתקיים בחותמיו ואין סומכין אפי' על מאמרו בנו"ן אבל אם נתקיים בחותמיו ה"ז כשר עכ"ל. הרי בהדיא שגם הוא ז"ל מסכים הולך שפסול בעבירה מה"ת כשר להבאת הגט היפוך ממ"ש בחיבורו עכ"ל ובמ"ש לדחות דברי הב"י במ"ש שגם הרמ"ה סובר כרמב"ם גם הב"ח דחה דברי הב"י בזה וא"כ דעת רמב"ם יחידית וסותר למ"ש בעצמו בפיה"מ וכל חומרת רמב"ם רק מדרבנן וגם בטעמו נחלקו האחרונים ולדעת מקצתן אין חשש בנ"ד גם לשי' רמב"ם א"כ פשיטא דיש להקל בהרשאה מקוימת וסימני הגט ליתן הגט ע"י השליח בכה"ג שהבעל בעצמו נסע עמו ולא זז ידו מידו:

ד ומ"ש כת"ר שיחזיר השליח הגט לבעל הנה אמת שרבים מקילים גם ע"י הבעל עצמו אף שנתאחר הזמן כמ"ש רו"מ וע"ע בשד"ח מערכת גט סי' י"ח אות ו' בשם תשו' מים חיים שכתב שהוא לא נהג לעשות כן לכתחלה אלא בעובדא שלא מצא כתב שיפה הורה השואל להתיר לשליח ע"י הבעל ושכ"ה דעת כמה אחרונים ואין לחוש לדעת החולקים אבל מ"ש שם מדברי מכתב מאליהו סי' מ"ד הוא תמוה דהתם מיירי רק מדין אם הבעל צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ולא הזכיר שום רמז מדין נתאחר ובשד"ח שם הביא גם מתשו' מהר"ם מרוטנבורג האחרונים סי' כ"ג ועוד מחברים שהקילו בזה ולעומתם הביא בשד"ח בשם קצת אחרונים שאין לעשות מעשה גם בשעה"ד ע"ש וכן מצאתי בשו"ת שערי צדק חא"ע סי' צ"ז שאין להקל אלא בשעה"ד ועבור איזה הוצאה קטנה אין לחשבו שעה"ד ע"ש וכה ראיתי בשו"ת ספר יהושע בפו"כ בסוף הספר שהביא ראי' מרש"י גיטין (דף ה' ע"א) בהא דבעל שהביא גיטו דאצ"ל בפ"נ וכתב רש"י שהביא גיטו שכתבו במדה"י ובא לכאן לגרשה ומוכח להקל דסתם מדה"י הוא רחוק ע"ש וכבר קדמו הרדב"ז ח"ד סי' רע"ד (אלא שנרשם בפת"ש בטעות ח"ג כי הוא בחלק ד') בראי' זו וגם

בתו"ג סי' קמ"ב ופת"ש שם סקכ"ה פסק בפשי' כדעת יש"ש ובפרט בנ"ד שנשלח ע"י שליח צדקו דברי רו"מ שכבר הוחזק הקול וגם לשי' המחמירים יש להקל בכה"ג. ומ"ש רו"מ מדברי תשו' מ"ח שהובא בפת"ש סי' קמ"א סקט"ו שנראה גם בכה"ג להחמיר ישכ"ה בשו"ת צ"צ החדשות סי' רפ"ב הנה תשו' צ"צ אינו בידי אבל דברי המ"ח נ"ל דמיירי שהבעל בעירו במקום כתיבת הגט ואין רצונו בא לעיר האשה ליתן לה הגט אלא שיחזור וימנה בעירו שנית את השליח בזה י"ל דכיון שיחזור השליח ויבא לעיר הבעל מתבטל הקול הראשון שהרי נודע ג"כ לאנשי העיר שהחזיר הגט א"כ מינוי השני' הוא שלא כדין וע' בשו"ת חא"ש סי' י"ח דבאותה העיר גם ע"י שליח ל"ל קלא וגם אחר שהלך הבעל למק"א אין להשליח למסור גט מוקדם ואף שבכני"ח סי' צ"ז אות ג' סק"ה פקפק עליו מ"מ י"ל דגם המ"ח ס"ל כן לכן החמיר בכה"ג ותדע שהרי המ"ח עצמו מיקל גבי בעל המביא גט מוקדם כמש"ל בשמו ושאין לחוש לדעת החולקים ואף שהוא לא נהג לעשות כן לכתחלה הוא רק מצד חומרא בעלמא. לכן נראה כמ"ש ואולי גם בצ"צ החדש מיירי בכה"ג אבל בנ"ד שכבר הביא השליח הגט למקום האשה והוא מקום שאין כותבין גיטין וכבר הוחזק הקול בשליחות ממקום למקום אף שנפסל השליח מ"מ יכול להחזיר להבעל הגט שיתנהו בעצמו להאשה ויפה הורה רו"מ ולענ"ד יוכלו להקל בשני הדרכים אם שיתנהו השליח באם שנתקיימו החתימות של הגט וגם הי' סימנים בהגט או שיחזיר לבעל והוא בעצמו יתן הגט. והנלע"ד כתבתי:

סימן ז

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שמואל מנחם הכהן טאראוואר נ"י אבד"ק סאכטשאב. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בחליצה שחלק לה גדול האחים ואחר איזה ימים נודע אשר א' מהשלשה דיינים הוא סומא בעין אחת והביא מדברי יש"ש ונו"ב מ"ת א"ע סי' קנ"א ומדברי הק"נ ריש פמ"ח שהשיג ע"ד רש"ל ומסיק להקל בדיעבד:

ג הנה מ"ש רו"מ מדברי הד"מ בסדר חליצה המעיין שם ימצא שסיים דלפמ"ש מהרי"ל להחמיר לענין גיטין י"ל דה"ה לענין חלוצה והגם די"ל דהיינו רק לכתחלה מ"מ אינו מוכרח והנה מה שהקשה היש"ש דהש"ס דפוסל סומין בעכצ"ל דהיינו סומא בעין אחת דבב' עיניו ל"צ קרא דגם בד"מ פסול י"ל בפשיטות דהתוס' לשיטתם אזלי שכתבו בנדה (ד' נ' ע"א) ד"ה וו"מ דגם סומא בב' עיניו כשר לד"מ לרבנן דר"מ דלא היקישו ריבים לנגעים לכן שפיר אצטריך קרא בחליצה דפסול אך לפ"ז י"ל דלדידן דקיי"ל דגם בד"מ

פסול בע"כ דקרא אתי לפסול בחליצה גם בסומא בעין א' אבל יפה כ' רו"מ די"ל דאצטריך קרא להיכי דקבלוהו עליהם דגבי ד"מ כשר ובחליצה פסול כמ"ש התה"ד ובאמת שגם לשי' הרא"ש שהוכיח בישויע"ק דלא ס"ל כהתה"ד יש לקיים דבריו דקמ"ל קרא דפסול כמו פסול גר וכן מ"ש די"ל דקמ"ל דגם היכי דליכא כתובה למישקל דלא הוי כד"מ מ"מ פסול בסומא מנין והנה רו"מ העיר בזה מהירושלמי שהובא בתוס' חגיגה (ד' ג' ע"א) דפליגי ר"י ורבנן בקרא דלבני אהרן תעשה כתנות רבנן אמרי ב' כתונת לכל א' ורי"א כתונת לכל א' והביא גם מהא דמגלה (ד' ב' ע"א) דפליגי ר"י ורשב"נ בכה"ג הנה בד"ז זכיתי זה כמה שנים בימי ילדותי והבאתי גם מדברי פר"ח א"ח סי' תרצ"ד לענין מתנות לאביונים ובליקוטי פר"ח שם מהא דיומא (ד' ל"ז) וכתבתי מזה להגאון מהרי"ש ז"ל אבד"ק לבוב ונדפס בספרו תשו' שו"מ מהד"ק ח"ג סי' ק"ה בשמי והיא השיב דהירושלמי הא בעי לענין חרש באזנו אחת ותלי לה בפלוגתא דר"י ורבנן והרי הש"ס דילן סובר כר"י דהא לא בעי למילף מאניהם דחרש באזנו א' פטור וכמ"ש הט"א שם וגם באב"מ שבסופו למגלה ועפ"ז כתב לדחות ראיית יש"ש ונו"ב מהירושלמי דהירושלמי לשיטתו אזיל ע"ש באורך וע' בס' התוה"מ על פ' אחרי סי' כ"ג שהעיר ג"כ מהא דמגלה (ד' ב') שהביא רו"מ והעלה ג"כ דר"י ורשב"נ פליגי בזה דר"י סובר כרבנן ורשב"נ סובר כר"י אבל העיר מהא דנדרים (ד' ע"ח) והא ראשי המטות כתיב א"ר יוחנן ביחיד מומחה הרי דר"י גופי' סובר דמכל שבט ראש א' וזה סותר לשיטתו במגלה אבל י"ל דלשון תורה לחוד ולשון כתובים לחוד כמ"ש התוס' קידושין (ד' ל"ז סוע"ב) וכבר כתב הברכ"י א"ח סי' תרצ"ד ליישב הא דשבועות (ד' ל"ח) שבועה שאין לך בידי ולא לך וכו' שסותר להא דקידושין (ד' י"ז) גבי הענקה השתא דכתי' ריקם מעיקרא וכו' שדי ריקם על כל מין ומין ותי' דלשון תורה לחוד ולב"א לחוד וכ"ה בתשו' חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ל"ד וה"נ י"ל בזה ועכ"פ להלכה מוכח מהא דמתנות לאביונים דשני מתנות לשני אביונים דסגי לכל אביון מתנה א' וה"נ סגי בעין אחת לזקן א' וע"ש בהתוה"מ שהביא מפסחים (ד' פ"ו) על הבתים אשר יאכלו וכו' יכול יהא אוכל בשני בתים ת"ל בבית א' יאכל ד"ר יודא רש"א מלמד שאוכל בב' מקומות וכן בפסחים (ד' ס"ז) ולא יטמאו את מחניהם ליתן מחנה לזה ומחנה לזה רש"א א"צ והיינו משום דר"י סובר כרבנן ור"ש סבר כר' יוסי ע"ש עוד בזה וגם בפ' בהר סי' ס"ב גבי בתי החצרים ב' חצרות של ב' ב' בתים ובערכין (ד' ל"ג ע"ב) פריך ואימא בית וחצר א"כ לכתוב רחמנא חצרים ע"ש בהתוס' דמוכח מזה דבסתמא דרשי' בית לכל חצר וצ"ל הא דקיי"ל בפסחים (דף פ"ו) כר"י ולא כר"ש משום דפשטא דקרא דבבית א' יאכל משמע כן:

ד ומ"ש רו"מ שבזכרונו שראה בתשו' ג"פ לצדד דיש לצרף ראיית הנוספים אמת שכ"ה שם סי' מ"ג בדין אם לא ראה א' מהדיינים חליצת המנעל והאריך בצדדי קולא והאריך גם בדברי ראבי' ויש"ש לפקפק על דבריהם ובסוף התשו' סיים דראוי א' מן הנוספים אבל יפה העיר רו"מ דא"כ כיון דנמצא הו"פ כל הדין בטל ומ"ש מדברי מל"מ וקצה"ח סוס"י ל"ו דבדינים ל"ש זה וגם מהתומים סי' מ"ו סוס"ק כ"ח אבל הנה בברכ"י לח"מ סי' ז' סקל"א הביא מתשו' רשב"א כת"י כלל ה' סי' ס"א דמפורש דגם למ"ד שנים שדנו דיניהם דין מ"מ אם דנו ג' ובתוכה קרוב א' בטל כל הדין כמו בעדים ע"ש ובתשו' פאה"ד להרמב"ם סי' קפ"ו באמצע התשו' כתב וז"ל אלא שצריכים אותם ג' לחתום בסוף כדי שלא יצטרפו עם מי שא"ר משום קרבות או פסלות שכן שנינו מה שנים נמצא א' קא"פ וכו' וכיון שהטעם מצוי בין בעדים בין בדיינים וכו' הא למדת שהדבר אחד בין לדון בין להעיד וכו' עכ"ל וגם נ"ל להוכיח כן מדברי רש"י בסנהדרין (ד' כ"ג ע"א) בהא דפליגי ר"מ ורבנן בזבל"א וזבל"א דלר"מ הבע"ד בוררים להם עוד א' ולרבנן הדיינים בוררים ובש"ס שם נימא בדר"י אמר רב קמיפלגי דאמר אין העדים חותמים על השטר אא"כ יודעים מי חותם עמהם (וברש"י ד"ה אא"כ וכו שמא יחתמו עמהם עד פסול ומבטל עדות כולם) ר"מ ל"ל דר"י ורבנן אית להו דר"י ומוכח דגם בדיינים שייך הך טעמא אך מדברי רש"י יבמות (דף ק"ד ע"ב) ד"ה חלצה בשנים וכו' מוכח להיפוך כמ"ש המל"מ וצ"ע ועכ"פ קשה להקל נגד הראשונים הנ"ל:

ה ומ"ש רו"מ דלפמ"ש בכנה"ג סי' ל"ו ונו"ב מ"ת א"ע סי' ע"ו בשם תשו' ב"י דבפסול דרבנן לא אמרי' עדות שבטלה מקצתה ב"כ וה"נ הוי רק פסול דרבנן הנה בתשו' מבי"ט ח"א סי' רפ"ז באמצע התשו' ובתשו' רשד"ם יו"ד סי' נ"ג מפורש להיפוך דגם בפסול דרבנן עשמב"כ ובתשו' ב"י איננו תשו' הב"י עצמו אלא תשו' רב א' ואני מצאתי בתשו' רי"ן הרא"ש סי' פ"א שהביא דברי החולק שהמציא לומר דבדרבנן לא אמרי' כן והוא דחה דבריו בשתי ידים והטיח עליו דבריו שידוע לכל באי עולם דאין חילוק בזה ע"ש וגם מה דפשי' לי' דבנ"ד לכ"ע רק פסול דרבנן לא אדע מהו דלשי' יש"ש הרי ס"ל דתרתי ש"מ מקרא דלעיני א"כ הוא פסול דאורייתא. וע' בר"ן פ"ק בגיטין בסוגיא דפ"ד במ"ש דגבי קרוב אמרי' פ"ד ולא אמרי' דעשמב"כ משום דגילוי מלתא בעלמא הוא לאפוקי מחששא דעלמא דחיישי' בה אבל אין מזה ראי' לכל פסול דרבנן ואדרבא נראה מזה כדעת מבי"ט ורשד"ם הנ"ל. ומ"מ להלכה נראה להקל בנ"ד בדיעבד שכבר חלצה וכדאי הם הראשונים הנ"ל לסמוך עליהם כמ"ש הקנ"נ. והנלע"ד כתבתי:

סימן ח

א להרב הה"ג וכו' מוה' שלום צבי גאלדבוים אבד"ק יאנאווצא בפולין רוסיא. בעהמח"ס ברכת שלום:

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו במנהג שנהגו הנשים שאם שכחו לרדות פת מתנור ולן שם כל הלילה שיש בו משום סכנה ואין לאכלו אם יש לחוש לזה:

ג הנה לענ"ד אין בזה ממש וש"ס ערוך במנחות (ד' נ"ה) דלחה"פ ושתה"ל אפייתן מע"ש וקיי"ל דאין נפסלין בלינה כמ"ש הרמב"ם ובירושלמי סופ"ד דסוכה ה"ז שהמים ויין המגולים פסולים מע"ג המזבח מ"ט וכו' ממשקה ישראל מדבר שהוא מותר לישראל וכו' ע"ש הרי שדבר האסור משום סכנה אינו ממשקה ישראל ובתוס' חגיגה (דף כ"ו ע"ב) ד"ה סילוקו וכו' צדדו שהלחם נשאר בתנור לשמור חומו עד הבקר ולכן הי' הלחם חם ע"ש וא"כ מפורש שאין בזה משום סכנה דאל"כ היכי תליא בפלוגתא אם נפסל בלינה הרי בלא"ה פסול משום שאינו ממשקה ישראל ובע"כ כמ"ש:

ד ובדבר הנשים אלמנות שנגזר עליהם להתגרש מתוך נ' פרסאות הסמוכים לגבול והמציאו להם עצה להנשא ע"פ נימוסיהם לזקנים הדרים בתוך הגבול ברשות הממשלה ועי"ז יהי' גם להם רשות לדור שם ועשו חופה וקידושין ע"פ רב הממשלה אבל לא הכניסה הבעל לרשותו ולא הי' חופה ראוי לביאה כלל כי עשו כן רק לפנים אם מחויבות להתאבל על בעליהן הזקנים שמתו והביא מהפת"ש סי' צ' בשם רש"ל וישויע"ק ושו"מ רביעאה ח"ג סי' פ"ח וח"ס א"ע סי' קכ"א ושו"ת נר למאור סי' י"ז והנה שו"ת נל"מ אינו ת"י כלל ובגוף דברי רש"ל יעוין בשו"ת מחנה חיים ח"ג סי' ל"ט שצידד דהרש"ל פטר רק מלישב ז"י אבל יום א' של אבילות חייב בו אבל, חזר ודחה ע"ש עוד בזה אבל באמת גם להחולקים על רש"ל, נראה דמודים בנ"ד דכיון דמעיקרא נעשה רק לפנים ומעולם לא נקשרו זע"ז ואין לב של זה דוה על זה הגם דנחשבת א"א כדאשכחן בירושלמי פ"ד דיבמות הי"ב שהערים ר"ט וקידש שלשה מאות נשים בערמה בימי רעבון כדי להאכילן תרומה הרי דקידשן בערמה אדעתא שלא לדור עמהם כלל ואפ"ה הו"ל רשות לאכול בתרומה ובע"כ דמ"מ הוי קידושין גמורים וגם צ"ל שהו"ל דין נשואות שהרי ארוסה אינה אוכלת בתרומה ואף שלא הי' הנישואין אדעתא לבעול אותן אך דמ"מ י"ל דהתם לא הי' חופת נדה וגמר וקידש וקנה כדי להפקיע מהם איסור תרומה אבל בנ"ד שהי' חו"נ ולשי' החי"צ ופמ"א וב"מ גם בידע הבעל מזה אין חו"נ קונה ודינה כארוסה וגם י"ל דבכה"ג שיעשה רק מפני חק הממשלה ולא גמר וקידש לכ"ע הוי רק כארוסה והרי ארוסה אינה מתאבלת כמ"ש ביו"ד סי' שע"ג לכן גם בנ"ד א"צ להתאבל והנלע"ד כתבתי:

סימן ט

א להרב המאה"ג וכו' מוה'. אפרים סטאניסלאפסקע ג"י מו"ץ דק' מיאסקיפקע ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שנמצא שם איזו פעמים אווזות שהגרגרת, שלהם במקום שחיטה כמו ב' אצבעות נתאחדו כל החוליות לאחדים עד שאין עור כלל המחבר בין חוליא לחוליא וגם נשתנה עד שאין ניכר כלל שהוא גרגרת רק כעצם של רגל לבן אלא שהוא דק ובצד העורף הוא כדרכו ופ"א בא לפני רו"מ שאלה כזו שהשו"ב לא יכול לחתוך הסימן עד שהוצרך להוליך ולהביא כמ"פ ורו"מ בדק וראה שנחלק החיבור לב' צדדים למעלה הי' כאצבע כאחד ממש ואח"כ מעט עור ולמטה מהטור קצת הי' ג"כ כאצבע לאחדים וגם העור המחברם הי' בשינוי מכפי ההרגל שע"י חיבור העצמות נעשה העור מתוח הרבה ורו"מ הביא ראי' מדברי הבל"י ס' ל"ג סק"י שכתב ע"ד פר"ח בדין אם באמצע הקנה יוצא כעין קנה אחר אלא שאינו עשוי חוליות כדרך הקנה וז"ל ול"נ להתיר מזה הטעם כיון דאין בו חוליות כדרך הקנה לא נקראת גרגרת והובא גם בש"ע הרב ז"ל סי' ל"ג סקט"ז א"כ מה"ט אם הקנה הוא כן יש לאסור:

ג הנה בראשית השקפה עלה בלבי דיש לפקפק בזה דאף דבאין לו חוליות איננו בכלל יתרת מ"מ י"ל דאינו מעכב בהקנה וכמ"ש כה"ג בשמ"ח סי' ל"ה סל"ד לענין יתור כיס שאין לו גיד שפה דכשר ומ"מ בכיס הורדא כשר גם כשאין לו גיד שפה אף דקיי"ל דחסר הכיס טרפה אך לפמ"ש הל"ש שם סקל"ט וסקע"ד י"ל דדוקא התם דרבים מכשירים בכל ענין יש להקל בזה משא"כ בנ"ד שהוא טרפות מדינא דהש"ס י"ל דדין היתרת והעיקרית שוים ואם מועיל להקל מכ"ש דמועיל להחמיר ושו"ר שגם רו"מ העיר מהא דיתיר כיס ותי' דשא"ה דעכ"פ הכיס מגין כמ"ש התב"ש סק"נ אבל יש לפקפק אמאי ל"ה בכלל יתרת אבל לדינא צדקו דברי רו"מ דכיון דצורתו מפורש בש"ס מחוליא לחוליא ומבר חוליא לבר חוליא וכמ"ש גם בר"מ פ"ג מה"ש וכל הפוסקים (ובדף כ"ז) מקום ששח חטהו דהיינו שיהי' כפוף וכאן א"י לשחות שהרי נתקשה כעצם א"כ כיון שנשתנה במראה ובמישוש מכפי רגילותו הוי בכלל חלוף דבכל האברים פוסל וגם מ"ש רו"מ דהא לדעת הסובר דבעינן שחיטה מפורעת וכתבו התוס' (דף ל') דביה"ש מירוח רווח ובכה"ג לא רווח הוא נכון ואף דאנן לא קיי"ל כן הרי בזה לא פליגי אם בעינן שיהי' הקנה מרווח מרווח דלא פליגי במציאות וגם הרי מבואר כה"ג ברא"ש פ"א דקידושין סוס"י כ"ה וז"ל ואפי' לית הלכתא כריב"י דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו מ"מ מייתי שפיר ר"נ סיוע לדבריו דבהך סברא דקאמר שהיא מתקדשת בשיור פרוטה שעלי' מדעת אביה לא אשכחן מאן דפליג עלי' בהא דהאי דקאמרו רבנן מעות הראשונים

לקידושין נתנו לאו מה"ט קאמרו עכ"ל הרי דיש ללמוד הלכה ממ"ד דלא קיי"ל כוותי' במה שלא מצינו חולק עליו ועוד דכבר העליתי בדע"ת סי' כ"ד סק"ו דגם לדידן קיי"ל דבעינן שחיטה מפרעת אלא דלדידן אין מפרעת כזאת פסולה ע"ש וגם מ"ש רו"מ דכיון דאיכא שינוי במשמושו ומראיתו וגם העור שבין הדביקים נתפשט והוא תלוי ועומד ולא מתוח ניכר שנעשה ע"י חולי הוא נכון ומ"ש מדברי מק"מ רס"י ל"ד וכבר קדמו השפ"ד סי' כ"א דעיקר הטרפות תלוי בעור שבפנים שנקרא קנה הרי יש לחוש דגם הקרום נפסק ונתרפא כיון שהוא עור דק וכבר האריך הל"ש בטה"ע סי' ט"ו סק"ח בביאור דברי הראשונים ולכל הטעמים יש לחוש הכא שמא ניקב גם הקרום ונתרפא כיון שיש בו ג"כ שינוי שהוא תלוי ועומד שלא כדרך הקנה בשאר עופות ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ג סקמ"ב וע"ש סי' ל' סקי"ד בענין העצם שנתרפא אך לפמ"ש מדברי ערוגת הבושם דגם בנקדרה כאיסור מועיל סתימה יש לצדד גם בנ"ד וכבר העליתי בדע"ת סי' ל"ג סקי"א דבסתימה מתקיימת ואין סופו ליסתר בכל גווני יש להקל ועוד דלפמ"ש בתשו' מהר"י הלוי והובא בט"ז סוס"י כ"ז אין לחוש בכה"ג שמא נתרפא אבל כבר הביא מערה"ב עצמו שכתב דלרש"י ורמב"ם ל"מ סתימה ועכ"פ מטעמים הראשונים בודאי אין מקום להקל:

סימן י

א עוד להרב הנ"ל:

ב ומה ששאל בשור שהלך בעומק השלג ולא יכול לצאת והכהו ערל בעץ קשה ויצא משם והי' צולע על רגל א' והלך כן כמה מיל ואחר שהיית מעל"ע נשחט ובדקו ונמצא שנשבר עצם הקוליות בראשו והיינו סמוך להבוכנא ניטל קורט מהעצם אבל נשאר מכוסה עד החלל והבוכנא לא נשמט והניבין והעור הי' שלימים ויפים רק בהבשר הי' במקום א' צרורות דם הרבה אבל לא סמוך להעצם וחקר רו"מ אם בנשבר קורט מהעצם צריך ג"כ עובח"ר והביא מהמק"מ סי' נ"ה סקכ"ט:

ג הנה מ"ש שם דאין סברא לומר שיעלה ארוכה שיתמלא מקום הנחסר מהעצם באמצע ליתא והועד לפני שראו בעצם יד אדם שחתך הרופא חתיכה באמצע מסביב וחזר וגדל מלמעלה למטה מחלק העליון וכן מחלק התחתון ממטה למעלה ונתמלא כל החסרון לכן במקום שהוא כשר יוכל להתהוות שיתרפא ויתמלא כמקדם אבל כבר כתבתי בדע"ת סקי"א דמלשון תשו' הרשב"א מוכח דגם בניטל קורט מהבוכנא בעינן שיהי' עובח"ר וא"כ ה"ה בנשבר העצם סמוך לגוף במקום דבעי' עובח"ר גם בניטל קורט א' דינא הכי דהשבירה כשמוט ע"י חוזק השבירה כיון דגבי הבוכנא הוי בכה"ג כשמוט כמ"ש גם

בדע"ת סקכ"א א"כ ה"ה בנשבר קורט א' סמוך לגוף ואף שכתבתי בדע"ת סקמ"ו דבנשבר מיעוט העצם כשר היינו בנשאר דבוק ולא בניטל קורט א' לגמרי וגם אי נימא דלענין טרפות העצם עצמו יש להקל בכה"ג מ"מ סמוך לגוף יש לחוש שמא מחוזק השבירה ניזוז לכן בודאי בעינן עכ"פ שיהי' עובח"ר ובדבר ההכאה שיש חשש ריסוק שהביא רו"מ מדע"ת סי' נ"ח סקט"ז להקל בהלכה על ג' רגלים אף שצולעת על רגל שנשבר הנה שם כתבתי להקל רק בבדיקת חוט השדרה וה"נ בנ"ד באם שהכה אותה גם על השדרה בודאי מעכב בדיקת החוט עכ"פ אבל באם שהעכו"ם אמר שהכה רק על מקום הקוליות כיון שכל האיסור רק עפ"ד העכו"ם הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואין לחוש על החוט א"כ יש להחל כמ"ש בדע"ת, שם סקי"א. והנלע"ד כתבתי:

סימן יא

א עוד להרב הנ"ל:

ב ומ"ש עמ"ש בחיבורי גי"ד בסוף לוח התיקון בעובדא שנפל נר חלב ע"ג מעים דהוי טהור מליח וטמא תפל והביא רו" מדברי הח"י סי' תמ"ז סק"ו וסי' תס"ז סקמ"ז שפסק כן לא אדע מהו האם באתי לחדש ד"ז ואני חדשתי רק דבמעים אין להקל ובגוף דינו של הח"י שחידש דגם בחמץ יש להקל וכ"ה בפמ"ג א"א שם סקט"ז אני מצאתי כן בתשו' מהר"ח א"ז סוס"י י"ז וז"ל ואם נפל חמץ על בשר מלוח בפסח הי' נראה להתיר הבשר דהוי טהור מלוח וטמא תפל דמותר עכ"ל והנה רו"מ העיר בזה מדברי או"ה כלל ה' דין ח' שכתב וז"ל אבל דם בעין שנפל על בשר בשעת מליחה או צליו' אסור אם אין ס' בבשר לבטלו כאלו הי' נופל עליו חלב או חלב או שאר איסורין אפי' אם החלב או הדם צונן ותפל. דמאחר שהבשר הוא הרבה והאיסור הוא מועט הוי כשניהם מלוחים כדאיתא לקמן בתשובת תתאה גבר וכו' עכ"ל ואם כי הוא הערה גדולה אבל הנה ברמ"א סי' צ"א ס"ה מבואר דאם הטמא תפל הוא דבר צליל נאסר הטהור המלוח א"כ הרי באו"ה שם הזכיר מקודם דם וחלב שהם צלולים אך דהאו"ה כלל ו' דין י"ז סובר דאם אין הלח דבר נדבק אינו אוסר ומבואר בחמ"ד הל' בב"ח סי' ל"ט דדוקא אם נפל הרבה דבזה נתקרר ההיתר משא"כ בנפל רק דבר מועט אוסר ע"ש א"כ י"ל דזהו כונת או"ה כאן דאם האיסור דבר מועט והוא צליל שפיר אוסר ולכן לא נקט האו"ה בסוף דבריו רק חלב או דם ולעיל נקט חלב או חלב או דם והיינו דהכא מיירי רק בחלב בקמץ או דם דהוי דבר צלול דבזה שפיר אוסר בדבר מועט דלא נתקרר המלוח ואדרבא גם מעט הצלול נעשה מלוח וזה שייך רק בדבר צלול מעט שכח המלח נבלע בתוכו ונעשה מלוח מעל"ע אבל

בדבר יבש מה בכך שהוא דבר מועט הרי אין המלח נוגע בו אלא בצד א' במקום שנוגע בהמלוח ולא נעשה כולו מלוח כדקיי"ל בבשר שנמלח מצ"א דלשי' האוסרים גם אם היא חתיכה קטנה אין המלח פועל בו מעל"ע וכן ה"נ בזה כמ"ש בב"י סי' צ"א בשם הרא"ש בתי' שני והרשב"א בת"ה דגם בנמלח מסביב גם במקום שנוגע בו התפל אינו פועל בו וכ"ה בלבוש שם דכיון דהטמא אינו פולט אלא מעט במקום שנוגע בהכשר המלוח אין כח באותו המעט להבליע בבשר הטרוד לפלוט המלוח מכל צדדיו ע"ש א"כ אין הבדל בין אם חתיכה גדולה ונוגע בכל רוחב הטהור המלוח או שהיא חתיכה קטנה ונוגע רק במקצת הטהור דמ"מ באותו מקום הרי אינו נוגע בו רק מצד א' משא"כ, בדבר צלול המתפשט ע"ג החתיכה כח המלח נדבק ונכנס בכולו אם הוא דבר מועט שאין בו כח לקרר ולצנן ההיתר המלוח וגם הצלול עצמו נעשה כולו מלוח אם הוא דבר מועט לכן אוסר שפיר והראני בני הרב מהר"י נ"י באו"ה שער כ"ט דין ג' ושם סוף אות א' ושער ל' דין י"ג דמשמע כן ע"ש:

ג ומ"ש רו"מ שבא לפניו שאלה שהניחו נרות של חלב ע"ג מלח בעין העומד בשק והעיר דנהי דהוי טהור מלוח וטמא תפל מ"מ הרי החלב לא נמלח מקודם ויש בו דם א"כ המלח הפלוט מהנרות הדם שבתוכו ולשי' המש"ז סי' ס"ט סק"ד גם בבשר יבש מפליט המלח דם ואף שהח"ד חולק קשה להקל ובפרט בחלב שהוא רך י"ל דגם הח"ד מודה ובפרט דבנ"ד הרי ע"י המלח גם הנרות הם מלוחים יפה כתב דודאי הדם של עצמו אין לו דין בלוע דלענין מלח גם הט"ז מודה כמ"ש הל"ש בחידושי דינים סקנ"ז וע' במנ"י כלל כ"ח סק"ח (ומ"ש מדברי הא"ז בשו"ת סי' תשע"ז כבר זכיתי בזה ת"ל מכמה שנים וכתבתיו כבר בכמה תשובות) אך מ"ש רו"מ לאסור כל המלח אינו דדוקא המלח הסמוך להנרות יש לאסור עד מקום שאפשר שנתלחלח ונכנס בו דם ולא יותר שאין הדם הנבלע בקצת המלח יוכל לצאת ממלח זה למלח האחר ומ"ש רו"מ שהדם מוליך עמו גם שמנונית של החלב אף שכתבתי כן במק"א והבאתי שמבואר כן ברש"י זבחים (ד' כ"ו ע"א) ד"ה דלמא וכו' מ"מ הרי כל הפוסקים פסקו דדם כחוש ואין בו שמנונית. והנה בס' האשכול הל' מליחה סי' כ"ז כ' וז"ל תשובה לגאון בנ"א הטומנים הבשר במלח לא יפה עושין שמעיינות החתיכה מצטמק הדם בהם ואינו יוצא תדע אפי' מלחו כראוי צריך שיתן ע"ג כלי מנוקב כדי שיצא הדם ראשון ראשון ואם מלח בכשא"מ הבשר אסור שהדם אין לו ריוח לפלוט וכו' עכ"ל הרי שע"י ריבוי המלח מצטמק הדם במעיינות ואינו יוצא כלל א"כ גם בנ"ד י"ל שע"י ריבוי המלח אין דם יוצא כלל ואף דהתם המלח סביב מכל צד וכאן הוא רק תחת הנרות מ"מ בצד זה שצריך לפלוט דם י"ל דע"י ריבוי המלח במקום

ההוא נצטמק מקום הפליטה ואינו פולט כלל ועוד נראה דכיון דאין על הנרות שום לחלוחית וכן המלח יבש לגמרי אין לחוש שמא פלט דם מהחלב (וע' סי' צ"א ס"ה וש"ך סי' צ"ו סקי"ז ודג"מ שם) דאף דגם בבשר יבש מהני מליחה היינו שהמלח יוכל לפעול פעולתו להפליט גם מן היבש אבל מ"מ הבשר מתלחלח בפליטתו וכן המלח מתלחלח כשפולט איזו דם וכיון שאין שיש לחלוחית לא בהנרות ולא בהמלח שתחתיו אין לחוש שמא פלט וכמ"ש כה"ג גם במג"א סי' תס"ב סק"ז לענין חמץ ומכ"ש לענין דם וציר דודאי הוא לח וכדקיי"ל בסי' ס"ט סי"ח בהג"ה דכל שלא נראה ציר בכלי אין לחוש שמא פלט ועוד דכיון שהנרות נתבשלו מקודם ביורה רותחת כבר נחלט הדם בתוכו ואינו נפלט במליחה אחר הבישול וד"ז מבואר בב"י סי' ס"ח בשם מרדכי בשם תשו' הגאונים וז"ל דראש שנתבשל ולא נקרע אסור ומשמע דל"ל תקנתא והכי נקטינין ולא כמ"ש שמצא אח"כ דראש שנתבשל בשיש בו עדיין מוחו ואח"כ קרעו ומוציא את דמו ומולח הראש שרי ואפי' לבשל עם שאר בשר בקדירה שאין לדברים אלו טעם כלל שאחר שנתבשל עם דמו מה תועלת יש במליחה עכ"ל ואף דהתם הוא להחמיר ובנ"ד הוא להקל מ"מ הרי לשי' כמ"פ מהני חליטה ברותחין גם להקל כמ"ש בברכ"י סי' ס"ט אות א' ואף דבשו"ת אורח לצדיק סי' ב' וסי' ג' האריך להחמיר שלא להקל ע"פ חליטה ברותחין גם בדיעבד אבל אני מצאתי בריטב"א חולין (ד' צ"ו ע"ב) בשם י"א להקל ולכן בצירוף כל הטעמים הנ"ל אין להחמיר יותר מכדי נטילה. והנלע"ד כתבתי:

סימן יב

א להרב וכו' מו"ה ישראל אהרן הכהן ענגילענדיר נ"י מו"ץ דק' פריסטיק:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר מה שנהגו ליקח מעיסת המצה כשמתחמץ איזה מצה לוקחים מזה לביתם ועושים מזה לאקשין או פארפיל לבישול והעיר רו"מ דהא מחויב בחלה אם נילוש העיסה כשיעור חלה כיון דתחלתו עיסה אף שסופה סופגנין. הנה לענ"ד יש לדון בזה עפמ"ש הר"ש ורע"ב פ"א דחלה מ"ד וכ"ה בפי' הר"ח דרקיקין דקין אפי' באפייי' הם בכלל סופגנין ופטורים מחלה א"כ גם המצות פטורים מדינא מחלה אלא דכבר כתב בגן המלך סי' מ"ד דלמאי דקיי"ל בא"ח סי' קס"ח דרקיקין דקין הם בכלל פת הב"כ א"כ יש לברך על המצות במ"מ אלא דכיון שהם עיקר האכילה ביו"ט של פסח חשיבותן קובעתם ודינם כפת גמור א"כ ה"נ לענין חלה אבל כשנחמץ ולא בא לכלל אפייי' כלל א"כ איגל"מ שאינו בכלל לחם כלל ולא נתחייב בחלה וכמ"ש כה"ג בתוס' חגיגה (ד' ד' סוע"א) ד"ה לא נצרכא וכו' ויש לדחות דע"כ לא מיחייבי לי' הכא

אלא משום דעומד לכוף את רבו כמאן דשיחרר דמי אבל התם כיון דמית אגליא מלתא דלא הוה עומד לשחרור וכו' ע"ש וה"נ בזה וגם לפי המבואר בירושלמי דחלה שם ה"ג דפריך על ר"י דאמר טריקטא חייבת בחלה מהא דתנן הסופגנין וכו' פטורה מחלה ומשני פתר לה בסופגנין שנעשה באור דינו כלחם ומתני' בסופגנין שנעשה בחמה ע"ש ואי נימא כשי' הר"ש ורע"ב הנ"ל דסופגנין היינו רקוקין דקין הרי מוכח דבנעשה באור חייב בחלה מ"מ הרי הכא שנחמץ ולא בא לידי אפיי' כלל י"ל דפטור מחלה אך יש לפקפק בזה דהתינח בנחמץ כל העיסה אבל אם שאר העיסה נאפה כדינו ורק מצה א' נחמץ הרי אפי' בדעתו לאפות כ"ש חייבת כל העיסה בחלה ומכ"ש בזה אך דבאמת אין חשש כלל דבכה"ג כיון שנילוש ביחד הרי במפריש אח"כ חלה מהעיסה נפטר הכל גם מה שכבר נתבשל ונאכל דקיי"ל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש וא"כ ממ"נ אין חשש דאם כל העיסה נחמצה י"ל כמש"ל ואף שאין לסמוך לכתחלה מ"מ יש להם ע"מ שיסמוכו ואם רק מצה א' נחמצה פשיטא דאין חשש כמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן יג

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהושע העליר מו"ץ דק' סטריא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהניחו בשר רותח ע"ג קערה שנבלע בה חמאה ע"י עירוין הרבה של תבשיל מעורב בחמאה ונאסר הבשר ואח"כ בשלוהו במחבת ואכלוהו בקערת בשר אם גם המחבת והקערה של בשר אסירה והנה גם ע"י עירוין הרבה קיי"ל דלא נאסר רק כ"ק דלא כאו"ה שבט"ז סי' צ"ה כמ"ש הח"י בא"ח סי' תנ"א סקכ"ט ובפמ"ג בא"א סי' תנ"ב סק"ב ואף שבשו"ת טטו"ד תליתאה סי' קמ"ו חושש לדעת או"ה היינו היכי דהעירוי שאחריו הי' בעודו רותח מעירוי הקודמת וע"ש סי' קפ"ז שמיקל בעצמו והניח דברי או"ה בצ"ע ועמ"ש בחכ"א כלל נ"ט דין ד' בהג"ה בזה וע"ע בשפ"ד סי' ס"ח סקכ"ז וגם קיי"ל דמן הכלי לא נבלע לתוך הבשר רק כ"ק אף שהבליע שמן כמ"ש המג"א סי' תנ"א ודג"מ סי' ק"ה אך בהי"ל רטיבות קצת בעינן ג"כ ס' אך דבנ"ד שהקערה הי' צוננת ותתאה גבר בודאי נאסר רק כ"ק ולשי' הש"ך סי' ק"ה סקכ"א לא אמרי' בכה"ג אדמיקר בלע ואף שהפר"ח ומנ"י השיגו עליו מדבר או"ה כלל ל"ו דין ו' וכ"ה ברדב"ז ח"א סוס"י ר"י אבל אני מצאתי באו"ה כלל כ"ט ד"ו בהג"ה דמפורש כהש"ך ועכ"פ אין זה דבר ברור לאסור כ"ק וגם להסוברים דבכלי לא אמרי' ת"ג מ"מ לא כ"ק אם לא הי' רטיבות קצת והנה בהגהת א"ב ליו"ד סי' צ"ח הוכיח מדברי או"ה דבנאסר ע"י ת"ג שהקליפה רק חומרא אם חזר ונתבשל נתפשט בכולו וגם הקליפה מותרת וזהו דלא כהמק"ח סי'

תס"ז ותשו' נו"ב מ"ק יו"ד סי' כ' וגם בפליתי שם סק"ב הביא דברי או"ה הנ"ל ובתשו' אבקת רוכל להב"י סי' רט"ו מבואר דגם בנאסר כ"ק ונתבשל חנ"נ ונאסר הכל אם אין ס' נגד הקליפה אבל י"ל דהיינו בנאסר כ"ק מדינא ואף דאו"ה ס"ל דכל קליפה רק חומרא ועמ"ש בדע"ת סי' כ"ב סק"ו דלא קיי"ל כן מ"מ היכי דת"ג ודאי דהוי רק חומרא ובפרט דלשי' הש"ך א"צ גם קליפה כמש"ל ואף שדעת רש"ל דבכלי לא אמרי' ת"ג ואני מצאתי כן בתוס' רי"ד לפסחים (ד' ע"ו) אבל הרי דעת רוב הפוסקים אינו כן והמנהג כהרמ"א וגם בתוס' זבחים (ד' צ"ו ריש ע"א) מפורש כן ועוד דלפי הצעת השאלה שהשימוש בקערה הי' רק תבשיל מעורב בחמאה א"כ נבלע רק דבר מועט בהקערה וא"צ לשער אלא כפי המדומע וא"כ אם הי' בו רטיבות קצת והבליעה הי' שמן ודאי דאיסור עד ס' ואיכא ס' נגד מעט הבליעה וגם י"ל דבכ"ק של הבשר עצמו יש ס' נגד מעט בליעת החמאה וגם אי הוי רק ספיקא שוב יש לסמוך ע"פ המקילין דגם בכלי שייך ת"ג דהוי ס"ס. ולא אכחד כי בתשו' לזאלישטשיק הבאתי דברי הד"ח על הרא"ש פג"ה אות ק"ו שפסק דכלי מפליט בלא רוטב בכולו בשמן וגם א"א בקיאין בין כחוש לשמן ועכ"פ בשמן בודאי נבלע בכולו ואני הבאתי שם כמה ראיות לזה באורך ואף שהיא נגד כל האחרונים בכ"ז ראיות ברורות יתנו עדיהן ויצדקו וא"כ בנ"ד שהבליעה לפי ערך המדומע דבר מועט בודאי יש ס' בהבשר והכל מותר ולכן עכ"פ בנ"ד מכל הלין טעמי המחבת והקערות של בשר מותרין בלא פקפוק. והנלע"ד כתבתי:

סימן יד

א להרב הגדול וכו' מו"ה יצחק ווייד‌ענפלד נ"י אבד"ק הרימלוב בהגאון המפורסם המנוח ז"ל:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד ששלח גט מארץ אמעריקא ובבואו לפני רו"מ ראה שנכתב בו צביתי ברעות נפשי חסר יורד שבסוף תיבת צביתי וכתוב בו צבית ברעות נפשי ונסתפק רו"מ דאף שתיבה זו מטופס הגט מ"מ אולי הוי שינוי מלשון זכר ללשון נקיבה:

ג הנה לענ"ד הדבר פשוט שאין בו חשש כלל שהרי בלשון ארמי מתפרש בכה"ג על עצמו כמו שנכתב בהגט שבקית ופטרית וכו' דקאי על עצמו וכן לשון צבית ובברכת המים הביא על לשון שבקות כמה תיבות בתרגום כאלו ומצאתי בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' נ' שהביא מקרא מפורש בדניאל ז' פסוק י"ט אדין צבית ליציבא על חיותא רביעיתא וכו' ופירש"י אז חפצתי לעמוד על האמת וכו' הרי דלשון צבית מתפרש על

עצמו וע"ש שסיים דאדרבא יו"ד האחרונה מיותרת אלא שאינה פוגמת ע"ש ומכ"ש בנ"ד שאמר בנחלה אנא יחזקאל וכו' וגם אמר תיכף ברעות נפשי דודאי מתפרש כן בלי ספק. זולת זה מה שהקדים שם חזקאל שנקרא בו בפ"כ וחותם בו לשם יחזקאל שעולה בו לתורה כבר ראוי עיניו מ"ש בפת"ש סקמ"ג בשם גדול א' וגם מ"ש הט"ז בלק"ש סקכ"ח ובדיעבד בודאי כשר ואם אולי נקרא שם רק טשאלא כפי שכתב בהגט חזקאל דמתקרי יחזקאל המכונה טשאלא ולכן לא רצה לכתוב על שם החתימה דמתקרי לכן הקדים שם החתימה כמ"ש האחרונים:

ד ומ"ש דהוי תרי דיעבד עמ"ש בחיבורי דע"ת בפתיחה אות ל"ו בסופו וזה לא כביר כתבתי תשו' לשדה לבן ברוסיא והבאתי ג"כ ראיות להקל בגט בכה"ג וע"ע בתשו' פמ"א ותשו' שי"צ שהובאו בפת"ש סי' קמ"א סקכ"ח דמפורש ג"כ כן. ומ"ש רו"מ מתוס' זבחים (ד' פ"ה ע"ב) דבלינה גם בלן ב' לינות כשר כבר דחה בעצמו דשם לינה הוא. ז"ז מ"ש לחדש דכמו דאין לינה מועלת בראש המזבח כן אינה מועלת במונח בכ"ש דמקדש כמזבח והנה עפ"ז יסוד פלפולו בסוגיא דמנחות (דף צ"ה) הוא דבר תמוה דמפורש ביומא (דף ל"ז ע"א) ובסוכה (דף מ"ט סוע"ב) (ודף נ') דבכ"ש מיפסל בלינה:

ה ובעיקר קושי' תוס' פסחים (ד' מ"ו ע"ב) בהא דלחה"פ ושתה"ל אין אפייתן דוחים יו"ט הא לרבה אית לי' הואיל ונימא הואיל וא"ב פריק שהרי בע"כ סובר דאין תנור מקדש דאל"כ הא מיפסל בלינה אמרתי דהנה הגאון מליסא בספרו נחי"ע הקשה בש"ס דמנחות דפריך כיון דאפייתן בפנים תנור מקדש הא מיפסל בלינה דהא מבואר בשבועות (דף י') גבי קטרת דמצותה בכך לא מיפסל בלינה א"כ ה"נ י"ל בזה אך די"ל דהכא כיון דאי מיפסל בלינה דוחה את השבת ויהי' אפשר לאפותן בשבת א"כ ל"ה מצותו בכך כיון דאפשר בכך לאפות בשבת ומבואר בתוס' יבמות (ד' ד' רע"א) דבדאפשר בע"א ל"ה מצותו בכך אך די"ל דאם עבודה דחוי' בשבת שפיר י"ל דמצותו בכך וא"א בענין אחר בכדי שלא ידחה שבת וממילא לא יופסל בלינה וע' כה"ג בפי' שבת (ד' כ"א) דאם טומאה דחוי' הוצרכו לנס כדי שלא יבא לדיחוי ע"ש אבל אם שבת הותרה בעבודה אין מצותו בכך והמעיין ביומא (ד' מ"ו ע"ב) בסוגיא דתמיד דתחלתו דוחה שבת ולא טומאה לרבא דסובר שבת הותרה ורבה סובר דאינו דוחה שבת משום דס"ל דשבת דחוי' ע' תשו' מהרי"א א"ח סי' ע"ט שהביא כן בשם דברי ר"ש ע"ש ולכן במנחות שם דהסוגיא אליבא דרבא אמר שפיר הקשה אדם קשה כברזל ובזה מיושב מה שדקדק הער"נ סו"פ יתרו דגבי קושי' דלעיל אמר רבה ובקושי' דאיפסל בלינה אמר רבא ולפמ"ש א"ש דלרבה לשיטתו י"ל דמצותו בכך כקושי' הער"נ כיון דשבת דחוי' ורק רבא לשיטתו הקשה שפיר

ובזה מיושבים דברי רמב"ם שפסק דאפייתן בפנים ודו"ש והוא נגד הש"ס ולפמ"ש ניחא דהרמב"ם לשיטתו שפסק דשבת דחוי' כמ"ש הכ"מ פ"ב מה"ש ול"ק קו' הש"ס וא"כ מיושב קו' התו"ס בפסחים דלרבה לשי' י"ל דס"ל תנור מקדש ול"ש לומר הואיל וא"ב פריק ואי דא"כ מיפסל בלינה ז"א דמצותו בכך וא"ש:

ו ולפ"ז צ"ל דרבא לית לי' הואיל דאל"כ תיקשי לרבא אמתני' דאין דוחה יו"ט נימא הואיל וא"כ פריק כיון דלדידי' בע"כ דאין תנור מקדש דאל"כ נפסל בלינה ותברא מי ששנה זו וכו' ורו"מ כתב ע"פ דרכו להיפוך ורצה, לתרץ קו' בה"ז למ"ד כ"ש אין מקדשין שלא מדעת הא משכח"ל שיכוין שלא יקדש התנור עד למחר ולא יופסל בלינה ותי' רו"מ משום דא"כ תיקשי קו' תוס' נימא הואיל וא"ב פריק והוא תמוה דגם בלא"ה תיקשי כן לרבא דפריך אמרת אפייתן בפנים וכו' ובע"כ דלדידי' מי ששנה זו לא שנה זו וקשי' דכיון דבע"כ אין תנור מקדש אמאי א"ד יו"ט נימא הואיל וא"ב פריק ובע"כ דרבא ל"ל הואיל והא דבביצה (דף י"ח) הוא ענין אחר דסובר שאין לחלק בין חצי יום לחציו או בין שבת ליו"כ אבל הואיל דרבה הוא ענין נבדל מזה להתיר היכי דמשכח"ל היתר כמובן:

ז עוד אמרתי אופן ב' ליישב קו' תוס' הנ"ל וגם דקדוק הער"נ הנ"ל דהנה התוס' במנחות (דף מ"ו ע"א) ד"ה ואיזו וכו' כתבו דגבי שוחט כבשים על ד' חלות אפי' אפאן בבת א' אין התנור מקדשן כיון דכולן אינם ראוים והביאו ראי' מסוכה (ד' מ"ט ע"ב) ותוס' שם (ד' פ' ע"ב) מבואר דבאינו מכניס דרך עבודה כתנופה והגשה ליכא משום חב"ע ולכאורה קשה לפ"ז בהא דפריך אמרת אפייתן בפנים ואינן דוחות שבת הא מיפסל בלינה הרי משכח"ל שיאפה בתנור יותר משיעור לחה"פ ושתה"ל ולא יקדשם התנור כלל כיון דכולם אינם ראוים וביום שבת יוציא השאר וישארו שיעור לחה"פ ושתה"ל ויקדשם התנור ואח"כ יוציאם משם וע' מל"מ פ"ג מפהמ"ק הי"ח (ומש"ש דלא קדשי כלל ע' תוס' מעילה (דף י"ג ע"ב) ד"ה אבל וכו' להיפוך) אך די"ל דכיון דבדאורייתא אין ברירה אך מכאן ולהבא לכ"ע יש ברירה כמ"ש בתשו' הרשב"א חלק תו"א סי' פ"ג והא דלמפרע אין ברירה הוא רק ספק דבדאורייתא להחמיר כמ"ש הישו"ש וב"ש א"ע סי' קל"א ומה"ט בדרבנן יש ברירה א"כ אם יברור אח"כ מה שיהי' ללחה"פ ושתה"ל יש לחוש שמא יש ברירה ונתקדשו דלמפרע ונפסלו בלינה והא דמנחות (דף מ"ח) שחט ב' כבשים על ד' חלות וכו' היינו משום דאין ברירה למפרע רק מכאן ולהבא אבל הכא דלהחמיר י"ל להיפוך ופריך שפיר אך לפמ"ש המל"מ פ"ב ממעה"ק דהא דכ"ש מקדשין שלא מדעת הוא רק מדרבנן א"כ הכא דבע"כ אזיל למ"ד דכ"ש מקדשין שלמ"ד כמ"ש הבה"ז א"כ ראוי לומר דאין ברירה למפרע מקדשין בדרבנן ולא יופסלו בלינה

(במל"מ שם צידד דאין נפסל בלינה והוא תמוה מש"ס דהכא) א"כ הדק"ל מה פריך הש"ס אבל, הנה בביצה (דף י') מבואר דרבא סובר ג"כ אליבא דב"ה דבדאורייתא א"ב ובדרבנן י"ב ובעירובין (דף ל"ז ע"א) ותוס' ד"ה מאן האי תנא וכו' מבואר דלרבא היכי דעיקרו מדאורייתא מיחשב לענין ברירה כשל תורה ושם הביאו מלעיל (דף ל"ב) דגם רב ששת ס"ל כן ע"ש ולכן רבא לשיטתו אמר על רב ששת אדם קשה כברזל הקשה קו' כברזל דלשיטתם שפיר קשה דכיון דאפייתן בפנים הא מיפסל בלינה ואמאי א"ד שבת וא"א לתרץ דיאפה יותר מכשיעור לחומרא נימא דיש ברירה גם למפרע ונתקדש למפרע בתנור ונפסל בלינה. והנה בביצה שם מבואר דלרבה אליבא דב"ה רק מכאן ולהבא יש ברירה ולא למפרע גם בדרבנן א"כ לשיטתי איננו בגדר ספק אלא כוודאי דאין ברירה למפרע א"כ ל"ק קו' הש"ס דשפיר משכח"ל שיאפה בתנור יותר מכשיעור ובשבת יברור הראוי ללחה"פ ושתה"ל ומכאן ולהבא יש ברירה ויתקדש בתנור ולמפרע אין ברירה גם להקל ולא יופסל בלינה ולכן כל הקושיא רק לרבא ולא לרבה. ומיושב דקדוק הער"נ בהא דאמר רבא הכא הקשה אדם קשה כברזל וכו' ולא רבה ומיושב ג"כ קו' התוס' בפסחים הנ"ל דלרבה לשי' י"ל דתנור מקדש ול"ש לומר הואיל וא"ב פריק ואפ"ה אינו נפסל בלינה (וכן לר"א מתלמידי ב"ש דל"ל ברירה בביצה שם והא דביצה ל"ד הוא דבדרבנן י"ב ולא משום ספק דבר"ן נדרים (ד' י"ט) לר"א לא ס"ל סד"ר להקל אלא משום ודאי הוא א"כ בי"ל עיקר בדאורייתא א"ב גם להקל). וא"ל דא"כ יוכל לאפות ביו"ט בכה"ג כיון די"ל הואיל וא"ב פריק ז"א לפמ"ש הפלתי סי' ק"ח סק"ז דאם אין תנור מקדש הוי דשלי"מ ואוסר שאר הפת וא"א לפדות הריח שאינו בעין כמ"ש הר"ש פ"ב דמע"ש בשם ירו' וא"כ א"א לאפות בכה"ג ביו"ט וא"ל דיאפו גם שאר הפת משל הקדש ויהי' שייך הואיל וא"ב פריק ז"א דהא אין פודין ביו"ט כמ"ש בשעה"מ פ"ג מיו"ט אלא דלצורך שתה"ל אשבמ"ק אבל לצורך שאר הפת אסור ועוד דמ"מ לגבי הריח ל"מ הפדיון. וא"ש ודו"ק:

סימן טו

א להרב הגדול וכו' מו"ה שמואל שמעלקא עזריאל תאומים פרענקיל נ"י אבד"ק קלאסני נכד הה"צ משיניווא זצ"ל ולהרב וכו' מו"ה מנחם שלום וואלדמאן נ"י מו"ץ דק' הנ"ל:

ב מכתבם מגנה טיפה הגיעני ובדבר הדו"ד שבא לפניהם בראובן בן יעקב שתבע את גיסו שמעון בעל אחותו שיצוה לאשתו שתחתום בדא"ה שמוחלת זכות ירושתה כיון שבדתה"ק אין הבת יורשת ושמעון השיב שמגיע לו חלק בבית חותנו יען כי בעת כתיבת

התנאים הי' מדובר שיתן הוא כפל מהנדן שנתחייבה אמו וא"ל אמו הלא בני יש לו חלק בנחלה השוה ז' מאות רו"כ והשיב כי גם הוא יתן לו נחלה במיתתו בית השוה כפלים ואולי אמר אני נותן לו וכו' כי מסופק בזה וראובן טוען שהוא הי' שם בזמן התנאים ולא שמע מזה וגם הי' רק פיטומי מילי לא בדרך התחייבות ולכן לא נכתב בהתנאים מזה ושמעון טוען כי אדעתא דהכי נגמר הקשר ומה שלא נכתב הוא מפני שהוא ענין נחלה לאחר מיתה וגם טוען קים לי כהסוברים שהם דברים הנקנים באמירה גם בלא עמדו וקדשו מיד. ועוד תבע ראובן חוב אלף רו"כ שלוה שמעון מאביו יעקב ולא שילם והשיב שמעון כי כשעשה לעצמו איזו מו"מ הלוהו חותני סך הנ"ל לסיוע וכמ"פ שילם וחזר ולוה ופ"א הביא לו המעות וא"ל חותנו למה זה תשלם ותחזור ותלוה הנני מוחל החזק המעות בידך (בזה"ל איך בין מוחל האלט עס דיר) ומאז לא תבעו עוד מעולם וגם בודאי כבר נתייאש מחוב זה בחייו וכמ"פ הי' נראה כן מדבריו וראובן טען כי לא מחל לחלוטין רק שיחזיקנו בידו ולא יטרידנו בכל עת ואביו א"ל כמ"פ וגם בשבוע שקודם פטירתו שמגיע לו אצל ש' סך זה וגם במכתב מזכרת חובות בכת"י אביו נרשה גם חוב זה [ועוד איזה טענות שכל א' מביא אומדנות והוכחות לטענתו עכת"ד. והנה בענין טענת ש' נגד חלק הבית האריכו למעניתם והביאו מהסמ"ע סי' רמ"ה סק"ב וב"ש סי' נ"א סק"י אך דבאמת ד"ז אי בעינן עמדו וקדשו מיד הוי סד"ד כמ"ש הב"ח סי' נ"א א"כ המוחזק יוכל לומר קים לי. ורו"מ צדדו דכיון שכתבו בניהם שטרי תנאים ולא נכתב תנאי זה מוכח דלא הי' דרך חיוב והביאו ראי' מדברי רמ"א ח"מ סי' קי"ב לענין אחריות ט"ס דהואיל ופירש קצתן לא אמרי' אחריות ט"ס והנה גם שם הוא רק דעת י"א ויש להביא ראי' להיפוך מש"ס דב"ב (ד' ע' ע"א) דבעי מיני' ראב"ה מר"ש חוץ מחרוב פ' וכו' מהו וברשב"ם וז"ל דאם הוי שתיק לה' מכורין בכלל שדה אבל עכשיו ששייר א' איכא למימר דשאר חרובין מכר לו או דלמא שיורי לא יגרע כחו אלא אפי' שאר חרובין ל"ק הלוקח דבשביל שייפה המוכר את כחו שפירש בפירוש וכו' אין לנו לגרוע כחו בשאר וכו' ומסיק דלא קנה לא הוא ולא זולתו ושם ד"ה ואית דגרס אלא לדמי וכו' דדי לנו אם אינו מטפי ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמי' עכ"ל. וע' בחמ"ר וב"ש א"ע סי' קי"ב סק"א שכתב בפשי' היפוך דעת י"א הנ"ל וע"ש בבית מאיר בזה וא"כ אכתי אין להוציא מהמוחזק וגם כבר העירו בעצמם דאפשר מפני שהוא חיוב על לאחר מותו לכך לא כתבוהו ובגוף שי' רשב"ם דס"ל דבעי' קדשו מיד יעוין במ"ק (ד' י"ח ע"ב) וריטב"א שם ותשו' שו"מ רביעאה ח"א סי' מ"ד בסופו ואח"ז ראיתי שגם בסי' אבן פינה לא"ע העיר בזה:

ג אך לענ"ד מלבד שגוף הדין של הש"ע הרי שוברו בצדו דדוקא בנישואין הראשונים דינא הכי והאחרונים הבינו דלא דמי להא דסי' נ"ט ס"א דבעינן נמי שיהי' בנו ראשון ובפת"ש הביא בשם שעה"מ שהרב בעל נ"מ נסתפק בזה לענין אי בעינן נישואין דידי' ודידה והוא השיג עליו אבל אני מצאתי בתשו' הגאונים סי' ק"ב דמפורש דדוקא בבנו ראשון שלא השיג מקודם שום בן ונישואין הראשונים דדמי להא דמשיא בנו בבית ע"ש וד"ז נעלם מכל האחרונים וכבר כתב הרמ"א בח"מ סי' כ"ה דאם נמצא תשו' גאון שלא ראו האחרונים ראוי לומר דאי הוי חזי הוי הדרי בהו וכ"ה בתשו' מהרי"ט בשניות א"ע סוס"י ח"י וסי' כ"ב ותשו' פרח מט"א ח"א סי' ק"ו וא"כ בנ"ד אם כבר השיא קודם בן או בת לכ"ע לא מהני אמירתו בלא עמדו וקדשו מיד. ועוד שהרי ראובן מכחיש ואומר שלהד"מ ושהוא לא שמע ואיננו יודע מזה כלל והרי מלוה ע"פ אינה נגבית מן היורשים כלל וגם תפיסה ל"מ אא"כ בתפס בלא עדים במגו דאמר לא תפסתי כמ"ש בסי' ק"ז ס"ה והרי הכא התפיסה הוא בעדים אי נימא דהבת מחויבת לחתום פיטורין כיון שידוע שהבת אינה יורשת א"כ אין לו טענה נגד ראובן ואף דמבואר בסוס"י ס"ט דמטילין על היורשים ח' סתם הרי כיון דעכ"פ איכא סד"ד דשמא בעינן קדשו מיד וא"כ אפי' טוען אמת אין לו זכות ובנ"ד היורש מקרי מוחזק דגם אם שכנגדו תפס ורוצה לחייבו שבועה מבואר בתשו' מהרי"ט סי' קל"א ובש"ש להקצה"ח שמעתא ד' פכ"ו דאין להשביע מספק דל"מ תפיסה מספק לענין שבועה ע"ש בביאור היטב וכ"ה בברכ"י לחו"מ סי' כ"ה אות י"ד בשם תשו' מהר"ם בן חביב וכנה"ג וא"כ ה"נ בנ"ד אין להטיל עליו ח' מספק. ועוד דגם לפמ"ש הש"ש שם בתחלה דגבי נשבע ונוטל צריך לישבע גם בסד"ד אם צריך לישבע היינו היכי שצריך לישבע קודם שיטול אבל הכא דמחויב לשלם היינו להחזיר מה שתפס ואח"כ יטילו ח' כמו באיא"פ וע' בש"ך סי' נ"ד סק"ד דגם בכל היסת דינא הכי ומכ"ש בח' סתם וע' תשו' ב"ש ח"מ סי' כ"ט והג"ה שם בזה א"כ דמי להא דב"ב (ד' כ"ד) ספק אילו קדים וכו' דקוצץ ואינו נותן דמים דמקרי מוחזק כיון דאילן למיקץ קאי וע' בט"ז חו"מ סי' ק"ג ס"ט במה שנחלק עם הסמ"ע בדין שומא הדרא מי נקרא מוחזק ובהגהת הח"צ השיג ע"ד הט"ז ובנ"ד לכ"ע מקרי היורש מוחזק לענין השבועה שיתחייב בה אחר פרעון ע"ש ותבין ובפרט דבב"י ח"מ סי' ק"מ מחודש ה' בדין מחזיק מקום בהיהכ"כ בשם תשו' הרשב"א מוכח כהט"ז ועמג"א סי' קנ"ד סקכ"ג בשם תשו' מיימוני ג"כ ראי' לסברא זו וע' מהרי"ט בשניות ח"מ סי' י"ב וסי' מ' ומח"א הל' שכירות סי' כ"א ואכמ"ל והמעיין בכל המקומות ימצא כי הדבר ברור כמ"ש:

ד ובדבר החוב אלף רו"כ הביאו רו"מ מדברי נה"מ דיני תפיסה אות י"א דבכל ספק בלשון מחילה ל"מ המחילה וראייתו מהא דסוס"י ס"ה בשם רד"ך והמעיין ברד"ך שם ימצא שהביא כן בשם הרשב"א ואני מצאתי בב"י א"ע סי' צ"ג בשם תשו' רשב"א בדין טען הבעל שמחלה גם המזונות והשיב הרשב"א וז"ל ועוד מה שטען הטוען שמן הסתם ידה על התחתונה שהיא קרוי' בעהש"ט מסתברא דבמקום זה הבעל קרוי בעהש"ט וידו עה"ת לפי שהבעל לא פרע לה כלום והוא משלה היא מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח קרוי בעהש"ט להיות ידו עה"ת ואינו דוחה למ"ש בפ"פ שטר לך בידי פרוע וכו' שא"ה שהלוה פרע וכיון שהמלוה מודה שפרע לך שטר א' וכו' אבל בנותן או מוחל שטר שי"ל על ראובן נ"ל דראובן מקבל מתנה הוא ועליו להביא ראי' מה נתן לו או מחל לו וכו' עכ"ל. והש"ך פקפק ע"ד רד"ך וסבר שהוא דעת עצמו אבל הדבר מפורש בתשו' הרשב"א ומדמה לה למכר. ושוב מצאתי בב"מ א"ע סי' ס"ו ס"ג שרמז לזה בקיצור ובאמת שהרד"ך עצמו כ"כ בשם הרשב"א וכפי הנראה נתכוין לתשובה זו ועיין בתומים סימן מ"ב סקי"א וס' מ"ג סקכ"ז בביאור היטב דבכל מחילה צריך בירור לשון ומספק מפרשין בלשון היותר פחות וגם אם הוא מוחזק ידו עה"ת ורמז ג"כ להא דסוס"י ס"ה ע"ש וא"כ גם בנ"ד כיון די"ל שהמחילה הי' רק שיחזיק המעות בידו לצורך מסחרו עד זמן שיתבענו ולא לחלוטין אף ששמעון מוחזק מ"מ ידו עה"ת. וגם במה ששתק זמן רב ולא תבע כבר הביאו רו"מ מהש"ע רס"י צ"ח ואני מצאתי בתשו' הריב"ש סוס"י ת"ד וז"ל שאר הטענות שביניהם כגון מה שטוען שמעון איך שתק ראובן מלתבעו כל הזמן הרב וכו' טענות של הבל המה ואפס ותוהו ואינם כדאי וכו' עכ"ל ומצאתי בשו"ת שמש צדקה חו"מ סי' ז' והג"ה שם דגם מיורשים מוציאים ולא טענינן להו שמא מחל מפני ששהה זמן רב ולא תבע ע"ש ואף דבסי' ס"א ואחרונים מבואר דבחוב ישן, יש לדקדק הרבה ותקנת ארצות לפשר היינו בספק אם מגיע החוב אבל הכא הרי מודה אלא שבא לזכות בטענת ספק מחילה אינו כלום אך דיש לדון דזה דוקא באיש זר דלא עביד אינש דמחיל לי' ולכן הוי טענת מחילה טענה גרועה ואינו נאמן אלא במיגו כנודע וע' תשו' מהרי"ט ח"א סי' ס"ב דגם במלוה ע"פ אינו נאמן בטענת מחילה וע' כנה"ג סי' ע"א הגה"ט אות כ"ב אבל לגבי בתו י"ל דשכיח דיהיב לה מתנה ומחיל וכדאי' בב"ב (ד' קל"ו ע"ב) גבי כותב נכסיו מהיום ולאחמ"מ ומכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב דפליגי ר"י ור"ל אם קנה לוקח וקיי"ל כר"ל דאבא לגבי ברא אחולי אחיל ואפי' לגבי נפשי' לא אמרי' דנפשי' עדיפא לי' ובתוס' גיטין (ד' מ"ח) כתבו דאע"ג דקיי"ל ק"פ לא כקה"ג מ"מ לגבי ברי' אחולי אחיל וה"נ י"ל בזה וע' תשו' מהר"י מברונא סי' קצ"ה בהג"ה באורך בזה ע"ד

הב"ח ח"מ סי' ר"נ ומהריט"א ויש להביא ראי' מדברי הב"י סי' קע"ז ובד"מ סי' ע"ר בשם העיטור בהא דבן שנראה חלוק בחיי אביו מה שסיגל לעצמו ואיכא לפרושי כגון שסיגל ממונו לעצמו בחיי אביו והי' סמוך על שלחן אביו ולא תבעו אביו בחייו מה שסיגל סיגל לעצמו דאזלי' בתר אומדנא מדלא תבע לי' מחל לי' ואין אחיו חולקים עמו וכו' כיון שלא תבעו אביו הכניס לעצמו וכו' עכ"ל הרי דלגבי בן סמכי' אאומדנא דמדלא תבעו מחל לי' ואף דיש לחלק בין מה שסיגל ולא בא עדיין ליד אביו ובין הלואה שהלוהו אביו וע' כה"ג בתוס' ב"ב (ד' קמ"ג ע"ב) סוד"ה ואם וכו' בהני דיתמי לאו בני מחילה נינהו ע"ש ותבין אבל אין הכרח לכך וכן מצאתי בתשו' בר"א ח"מ סי' ה' אות ז' שנסתפק אי נימא לגבי הלואה אצל הבן דהוי טענה דשכיח לומר שמחל לו ע"ש וגדולה מזו מצינו ברש"י כתובות (ד' מ"ט ע"ב) ד"ה מיבעיא ואע"ג דמתנה כמכר לענין שעבוד התם הוא דאי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא יהיב לי' מתנה אבל בנו ליכא למימר הכי עכ"ל ואף די"ל דדוקא בנו ולא בתו כמ"ש בתשו' רמ"ע מפאנו סי' נ"ח בהא דאא"מ לדשלב"ל אבל לבנו קנה שדעתו של אדם קרובה אצל בנו דדוקא בנו ולא לבתו אבל בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קל"ז מבואר דגם לבתו. ואני מצאתי בנימוק"י פ"ט דב"ב במשנה דאם ילדה זכר יטיל מנה דגם לבתו דעתו קרובה והן אמת דבירושלמי יבמות ר"פ החולץ ה"א בסופה פריך אהך מתני' דהא הוי בת בין הבנים ואין דעתו ש"א קרובה לבת בין הבנים וכאחר דמיא וע"ש בשיו"ק דהש"ס דילן סבר דברתא עדיפא לי' כדאי' בב"ב (ד' קמ"א ע"א) לענין הרוחה ברתי' עדיפא לי' אך לפמ"ש בפ"מ שם אין ראי' ועי' תשו' בר"א חח"מ סי' כ' אות י"ב ואף דבכתובות (ד' ע"ט ע"א) גבי שטר הברחה מסיק דבמקום ברתה נפשה עדיפא לה היינו בהברחת כל הנכסים משא"כ במקצת נכסים שפיר י"ל כן אבל מסתימת דברי הפוסקים בסי' צ"ח נראה דגם בחוב של בנים לא אמרי' מדשתיה מחל ועוד דמ"מ בנ"ד שעיקר ההוכחה מדשהה זמן רב הונא תבעו מסתמא מחל לו והרי הבן טוען ברי שאביו א"ל בשבוע שקודם פטירתו שמגיע לו החוב וגיסו אינו טוען ברי להיפוך א"כ הרי באיא"פ חייב לשלם ואף דלשי' כמ"פ בלא הו"ל למידע פטור מלבד שדעת הרמ"א דחייבו כדמוכח מדברי הב"י וד"מ שהובא בש"ך סי' ע"ה סקכ"א אף גם לפמ"ש בנה"מ סי' ע"ה דהיכי דע"י פשיעת הבע"ד א"א למידע לכ"ע חייב וה"נ הו"ל לשאול את חותנו אם מוחל לו החוב וגם יש מקום לומר להיפוך דבנ"ד שנתן לו חותנו המעות לסיוע למסחרו אין הוכחה כלל ממה שלא תבעו במשך הזמן דשמא רצה להמתין עד שיתרחב גבולו שהרי מתחלה אדעתא דהכי הלוהו ומצאתי בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' שצ"ו בדין ראובן שהי' סומך על שלחן יעקב אביו ונתעסק בלימוד תלמודים ומהם קיבץ סך

מעות וקנה שפחה ואחר זמן רב תפס אביו השפחה באמרו כי בהיותו סמוך על שלחנו מע"י הם שלו והבן טוען מדשתק זמן רב מחל לו וח"א פסק דזכה הבן והרשד"ם השיב דמהא דח"מ סי' צ"ח מוכח דגבי חוב לא אמרי' מדשתק מחל וה"נ כיון שמדינא זכה האב במע"י אף ששתק האב י"ל דלא מחל לו ועוד דהכא עדיף טפי די"ל ששתק האב כדי שישתדל הבן הרבה להרויח יותר ופקח הי' האב כדאי' כה"ג בשלהי כתובות גבי מוציא שט"ח על חבירו וזה מוציא שטר שמכר לו שדהו וסובר אדמון דיוכל לומר אלו הייתי חייב לך היית גובה במכרת השדה ממעותי וחכ"א פקח הי' זה וכו' וה"נ אם הי' האב מוחה לא הי' הבן משתדל להרויח וכיון שתפס האב השפחה אין להוציא מידו וע"ש שהאריך עוד בזה ויש לתמוה שלא הביא מדברי העיטור וב"י סי' קע"ז הנ"ל ועכ"פ מבואר דלא ס"ל לחלק בין חוב של האב על הבן ובין חוב על איש זר ואף שלא זיכה את האב אלא מפני שהוא מוחזק היינו מפני שהבן הרויח מעצמו אלא שמכח תקנת חז"ל מע"י לאביו לכן מסתבר טפי שמחל האב שלא ליקח לעצמו משל הבן אבל בחוב גמור י"ל דמודה דל"מ שתיקתו וכן מצאתי בתשו' מהר"ם אלשיך סי' י"ז בראובן ודינה שנשארו יתומים ונשאר להם ר' זוזים ובהיות ראובן חוץ לעיר השיאו הקרובים את דינה מכל העזבון וחקר שם בלא מיחה ראובן עד שמתה דינה והניחה זרע אי נימא דהשתיקה כמחילה והעלה דבכל חוב אפי' עברו מ' שנה ולא מיחה לית דינא ודיינא דל"ה מחילה ודוקא גבי פרנסה דהוי רק תקנתא בעלמא ואינו ממון שלו ממש י"ל דאם לא מחתה ויתרה וכן בכתובה שאין זה מעות שלה אלא שזכתה מכח חיוב הכתובה מהני שתיקה כמחילה משא"כ בממון שלו ממש וגם לא טענינן ליורשי' שמא מחל דלא טענינן טעות מחילה ע"ש באורך והרי מבואר ברא"ש ב"מ פ"ק סוס"י ל"ט דשאני בין אחותו לנוכראה כדאי' בש"ס שם דעביד אינש דיהיב מתנתא לאחותו וכ"ה בש"ך ח"מ סי' קמ"ו סקי"ז ואפ"ה ס"ל להר"מ אלשיך בפשיטות דלענין שתיקה בממון שלו אין ספק דלא מחל וא"כ ה"נ בנ"ד ומבואר מדבריו ג"כ החילוק שכתבתי לעיל דגם הרשד"ם לא הצריך תפיסת האב אלא התם שאין זה ממון האב ממש אלא שזכה בו מכח תקנת חז"ל דבזה י"ל דדמי לתקנת פרנסה וכתובה דשתיקה כמחילה משא"כ בממון של הלואה ממש ומה"ט אין סתירה מדברי העיטור וב"י סי' קע"ז וכמש"ל לחלק בזה והחילוק מפורש בתשו' ר"מ אלשיך וגם מבואר מזה דמוציאין גם מיורשים וזהו כדברי השע"מ רס"י צ"ח ותשו' שמ"צ שהבאתי למעלה ולכן לענ"ד הדין עם הבן בכל טענותיו:

ה ובגוף הדין אם מחילה בלב מועיל שהביאו רו"מ בשם ס' ד"ג שהביא בשם כמ"פ דס"ל דמהני. המעיין בשאלת יעב"ץ ח"א סי' קמ"ז ימצא דמיירי בנתן לו ריבית בידים ושתק

ולא תבעו ובזה שפיר י"ל דכיון שעשה מעשה הנתינה שפיר מהני השתיקה וכמ"ש בשע"מ סי' צ"ח לחלק כן משא"כ בעלמא ומצאתי שם ח"ב סי' ל"ז באחד שתבע סרסרות אחר ג"ש והמורה הזקן (כפי הנראה הוא הרב בעל כנסי"ח) דן שיוכל לתבוע אע"ג ששתק זמן רב והוא השיג דמצינו בכמ"ק דשתיקה כמחילה כמו בפרנסת הבת וכתובה וכ"ש כאן שהנתבע איש אמוד והי' עמו בעירו ועוד שהרי לוה ממנו במשך הזמן ופרעו כהא דסי' פ"ה ס"ג ע"ש ואפשר שעיקר טעמו הוא מפני שלוה ופרע וידוע דרכי בעלי התשובות שאין דעתם לסמוך על סניף א' ועוד דהתם שלא הי' הלואת ממון ממש אלא מתקנת ארצות לכן מדמה לה לתקנת פרנסה וכתובה משא"כ בהלואת ממון כדמוכח מהא דסי' צ"ח הנ"ל. זו"ז מ"ש בד"ג בשם שו"ת ח"ש חפשתי ולא מצאתיו שם:

י ומה ששאלו חוו"ד בעיקר הדין אם הבת מחויבת לחתום פיטור הירושה עמ"ש בחיבורי משפט שלו' סי' קפ"ד מכמ"ק בזה וגם בהגהותי שנדפסו בשו"ת שבסוף חיבורי דע"ת סי' י"ח לסי' קפ"ד הבאתי בזה מכמה מקומות וע"ע תשו' ב"ש א"ח סי' פ"ה ויו"ד ח"ב סי' ע"ט וע' בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' ד' דבתשו' פני משה ח"ב סי' ס"ו הביא בשם מהר"י באסן דאין מחויבות לחתום ומהרי"ט חולק עליו ופסק דחייבות לחתום והביא בשם מכתב מאליהו שפסק ג"כ דאין לכופן לחתום ובזמנו הי' מנהג ליתן להם עישור נכסי עבור חתימתן וע' שו"ת מהריא"ז ענזיל סי' כ"ח כ"ט שפסק לכוף הבנות לחתום. אבל כל דברי המחברים הי' לפי זמנם אבל במדינתינו הדין בנימוסיהם כי מן הערכאות שואל הנאטר לכל היורשים אם רוצים בחלק הירושה וכשעובר הזמן המיועד מאתו ואין היורש משיב אבד זכותו וא"כ לכ"ע מחויבות הבנות בזה להיות בשוא"ת שלא להשיב כלום דבכה"ג ליכא שום זילותא ולא טורח ולכ"ע כופין עמ"ס ואם עברה ע"ז והשיבה שרצונה בהירושה הוי גזל ממש ומחויבת לתקן המעוות ולהשיב את הגזילה שגרמה במעשי' וכל דברי האחרונים אם מחויבת לחתום הם בלא גרמה הקלקול בידים רק בשוא"ת אבל במדינתינו אינו כן ולכ"ע הדין כמ"ש וכ"ה בתשו' ב"ש חו"מ סי' ק"ט. והנלע"ד כתבתי:

סימן טז

א להרב הה"ג וכו' מו"ה זכרי' יוסף ראזענפעלד ניי רב לאגודת הקהלות בעי סאנטלואוס באמעריקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שעשו שם בית אפיית מצות ולשין ועורכין ע"י מכונות מאשינען בכח העלעקטריציטעט והמכונות נעשו ללוש בהם עיסה מחמשה

ושלשים פונט ומשעת נתינת המים עד זמן הכנסת המצות לתנור מתעכב בערך חצי שעה ואם עושים רק עיסה מן חמשה עשר פונט מתעכב רק חמשה עשר מינוטין ובשנה דאשתקד מיחה רו"מ מלעשות עיסה גדולה מן ל"ה פ' ועשו רק מן ט"ו פונט אבל האופה צורח מר שמפסיד הרבה מפני שנעשים ארבעה עיסות בזמן א' ובמשך זמן עבודת הפועלים בכל יום שהוא עשרה שעות הי' נעשים עשרים פעמים ד' עיסות העולים ששים פ' ובמשך, עשרה שעות נעשים ארבעים פעמים ששים פ' קמח עולה שני אלפים וארבעה מאות פ' קמח ונמצא שנחסר לכל יום ד' מאות פ' קמח העולה ג' מאות פ' מצות בלא עודף הוצאה ובמשך כמה ירחים יעלה סך רב:

ג והנה מעשה המכונה הוא שיש ד' מכונות באחת מתגלגל כעין כף יד ונותנים לשם הקמח והמים ומתערבים ונתהוה עיסה כמו חוטים דקים ומשם מוציאים החוטים ונותנים למכונה שני' שהוא קערה גדולה בעיגולה כשלשה אמות ולמעלה בתוכה ועל פני' אופן בעל שינים עגול מחזיק בעיגול ערך ח"י, אצבעות הקטרה מסתבבת והאופן מתגלגל ובשינוי פוגש בהחוטין שבכל הקערה מסביב דוחק ומדבקם יחד ונעשים פירורים גדולים האופן פוגש בכל פעם בשטח מעיסה ערך ד' אצבעות ודוחק בה ויתר העיסה שמסביב הקערה אינו נדחק אז מהאופן אמנם העיסה, מתחלף זה יוצא מתחת מכבש האופן ואחר נכנס ונדחק מהאופן ונמצא העסק הווה בשטח מחולף זאח"ז ובעת שנדחק שטח מהעיסה של ד' אצבעות אז שטח עיסה מששים ושמנה אצבעות מונח בלא עסק ושוב נותנים הפירורים למכונה שלישית שגם שם אופן א' עגול מתגלגל על העיסה ובדוחקו מדבק הפירורים אחת לאחת ונעשה עיסה מרודדת ארוכה כמה אמות וגם אופן זה עושה עסק בשטח העיסה מחזיק ערך ג' אצבעות מתחלפים תחת מכבש האופן זה נכנס וזה יוצא ומשם מוציאים העיסה הארוכה כשהוא עדיין עבה ונותנים אותה למכונה רביעית שגם שם אופן מתגלגל דוחק ומרדד את העיסה ונעשית דקה ומתארכת שם יותר ויותר וגם שם השטח מהעיסה הנדחק בכל פעם תחת אותו האופן מחזיק ג"כ ערך ג' אצבעות ומתחלפין אל תחת האופן זה יוצא וזה בא ובגוף אותה המכונה מתגלגל עוד אופן א' דקה אשר בו מחטין המנקרים את המצות במקום שפוגש בהם האופן בשטח אצבע א' ומתחלף ג"כ תחת האופן זה יוצא וזה בא ותמיד חלק העיסה שאינה תחת המכבש האופן אין נעשה בה שום עסק עכת"ד השאלה:

ד והנה רו"מ הביא מד' תה"ד שבמג"א סי' תנ"ט סק"ד שכתב שהניקור שבמקום זה אינו מועיל לשאר העיסה ששוהה שלא במקום הניקור והביא מדברי בר"ח סוס"י תס"ו סק"ו דגבי דלף הנופל טיף אחר טיף פועל בכל העיסה שהמים הבאים בכל רגע ונבלעים

בעיסה מונעים החימוץ ובזה תי' קו' המש"ז סק"ב ולפי דבריו גם ברידוד ולישה שעוסק רק בקצה א' מהעיסה ל"מ לבטל צירוף השהיות אולם לענ"ד לא כן הוא דא"כ לא הו"ל לתה"ד לחלק בין אם העסק שבין השהיות עסק גמור כגון בעיטת ידים ורידוד ובין עסק מחר מועט דהא העיקר תלוי בין אם העסק בכל העיסה או רק בקצתו וגם ברידוד ולישה משכח"ל שעוסק רק בקצה העיסה וכן בניקור משכח"ל שינקר בכל העיסה כמ"ש רו"מ שנמצא שם כלי בעלת אופנים הרבה ובהעברה א' מנקרת כל העיסה והגם שי"ל דבכה"ג הרי אין שהיי' כלל בין ניקור לניקור אבל הרי בתה"ד מבואר דגם קיטוף הוא עסק קטן ואף שמעכב החימוץ מ"מ אין בו כח להפסיק ולבטל החימוץ והקיטוף יוכל להיות בכל העיסה כמו הלישה והרדידה שהרי הקיטוף הוא הטיחה ע"פ המצה כמ"ז בא"ז סי' רנ"ו והמעיין בתה"ד ימצא שלא נזכר שם שום רמז דטעמא דניקור מפני שאינו על כל העיסה שהרי מדמה ניקור לקיטוף אלא עיקר החילוק בין עסק גדול לקטן והיינו כי בעיטת הידים והרידוד הוא דוחק בכל עובי העיסה ושטח גדול אבל הקיטוף אינו דוחק בעומק עובי העיסה וכן הניקור לכן אינם מפסיקים והמג"א הוסיף מדעתו תיבות אלו שהניקור במקום זה ושוהה במק"א לפי הנראה לא הי' לפניו גוף דברי תה"ד כמ"ש היד מלאכי בכלליו שע"פ רוב לא ראה המג"א דברי הראשונים במקום לפי שהי' מחוסר ספרים וגם אי נימא כהבנת המג"א בדעת תה"ד י"ל דהיינו בניקור שמחזיק חלק קטן בשטח ואינו בעומק העיסה אבל בנ"ד שבכל המכונות כל זמן שאינו מגיע להניקור האופן פוגש בחלק ערך ג' או ד' אצבעות משטח העיסה ודוחק בכח במקום העיסה שם והסיבוב במהירות גדול ובכל רגע פוגע בחלק אחר זה יוצא וזה בא נראה דמקרי עסק גדול לבטל השהיות ועדיף טפי מלישה בידים שלדעת הרא"ש בעיסה שכבר נתעסקו בה בחימום הידים מתחמצת ביד גם בפחות משיעור מיל הנה המעיין בתשו' הרשב"א ח"א סי' קכ"ד ימצא מפורש להיפוך כמ"ש בהגהותי לאו"ח שנדפסו בארץ הגר עם ס' אר"ח וגם הבאתי בשם מהרמ"ז בהגהותיו לאו"ח שהוכיח דאין חשש בזה בדיעבד כל זמן שאין רואים סימן חימוץ בעיסה ובנ"ד י"ל דגם לשי' הרא"ש אין חשש דדוקא בעסק בידים מסתמא מתחמם העיסה ולא בסיבוב אופן של מתכת (אך אם אולי האופן מתחמם בסיבובו בודאי אין להקל בשום אופן וכת"ר למראה עיניו ישפוט) ולכן בעיסה של ט"ו פונט הגם שלכתחלה יש להחמיר בכל שהיי' הנה לפמ"ש רו"מ דשם רובם מחללי ש"ק בפרהסיא והפרצה רבה וגם יש לחוש אם יצאו י"ח במצה הנלושה ע"י אנשים כאלה ונודע דכל שעה"ד כדיעבד דמי כמ"ש בתה"ד שהובא בב"ש בפי' סדר חליצה שבסוס"י קס"ט סעי' ס"ד אבל לעשות עיסה גדולה שישהה בערך חצי שעה אין להקל שהרי דעת

כמ"פ לאסור ללוש עיסה גדולה יותר משיעור חלה ומבואר בר"ן פ"ג דפסחים בסוגיא דג' בציקות דמתוך שהעיסה גדולה אין העסק של האשה מצילתו מידי חימוץ והרא"ש שם לא התיר אלא מפני שאינו שוהה שיעור מיל וא"כ התינח כשאינו שוהה יותר אבל כשעושין בדרך ששוהה ח"ש לכ"ע אסור ועמג"א סוס"י תנ"ו מ"ש לדחות ראיית הרא"ש וע' בשעה"מ פ"ה מחו"מ הי"ב מ"ש בזה והרי בכה"ג א"א להקל מפני שהעסק גדול מבטל השהיות אפי' אם נאמר דבנ"ד דמי לעסק גדול מ"מ הרי העיד הר"ן דבעיסה גדולה ל"מ העסק ובפרט בעיסה גדולה מן ל"ה פונט ונעשית ארוכה כמה אמות י"ל דלכ"ע ל"מ העסק שבקצה א' לבטל החימוץ שבשאר חלקי העיסה א"כ שוב השהיות מצטרפות ולכ"ע אסור ולכן אין להקל בזה בשום אופן וכמ"ש רו"מ:

ה והנה רו"מ הביא מדברי הד"מ סי' תנ"ט אות ב' שהביא מדברי הר"ן הנ"ל דבעיסה גדולה ל"מ העסק לבטל החימוץ וסיים שאין המנהג כדבריו וצידד דגם לפי המנהג עכ"פ שהיות מצטרפות דל"ה בכה"ג עסק גדול לבטל צירוף השהיות ומה שעוסק בקצת העיסה מקרי שהיי' לגבי שאר העיסה והנה המעיין בר"ן שם שכתב וז"ל ורבנן פליגו עלי' ואמרי דבנ' נשים ליכא למישרי אלא כה"ג וכו' ואה"נ דכל שעה שעסוקה בו אינו בא לידי חימוץ וכשאינה עסוקה בה תדיר א"נ בעסוקה אלא שהוא יותר משיעור עיסה מסתברא דילפי' שיעורא מבצק החרש דאמרי' אין כיוצא בו שיעור מיל וכו' עכ"ל ומבואר דבשהה שו"מ אוסר גם בדיעבד והיינו בשהה בכל עסק הלישה כשי"מ וע"ז כתב הר"מ שאין המנהג כדבריו דגם בכה"ג מתירים ומוכח דלפי המנהג גם בכה"ג מתירים ומוכח דגם בעיסה גדולה הוי כעוסק בכל העיסה וגם אי נימא דשהיות מצטרפות היינו בשהה בלא עסק כלל משא"כ בעוסק במקצת העיסה בלא שהיי' באמצע כגוונא דנ"ד שפיר יש מקום להקל אבל מ"מ לכתחלה בודאי אין להתיר וזה לא נחשב לשעה"ד כיון דאפשר בלישה שיעור ט"ו פונט ועוד דגם הם לא נהגו אלא בעיסה גדולה אבל הוא לש בעובי' והוא שטח גדול ואז הוי כעסק בכל העיסה אבל בנ"ד שהעיסה נעשית דקה וארוכה כמה אמות לכ"ע לא מקרי עסק שבקצה א' לכל אורך העיסה הדקה ועוד דעכ"פ בזה לא הי' מנהג מעולם להקל ואין בידינו להוסיף על המנהג ועוד שגוף דברי הד"מ צ"ע שהרי הר"ן לא יחיד הוא בר"ז שהרי גם הרא"ש וטור ס"ל כן ובמג"א סי' תנ"ו סק"ד התאים דברי הרא"ש ור"ן כאחד והביא בשמם דכל טעמא דמותר בדיעבד מפני שלא שהה שי"מ וכבר הביא שם בפמ"ג בא"א דברי הב"ח סי' תנ"ט שכתב להדיא דלשיטתם אם שהה בלישה בעיסה גדולה יותר משי"מ אסור גם בדיעבד וא"כ יש לתמוה שלא הזכיר אלא דעת הר"ן לבד. ונראה כונתו דהמעיין בב"ח שם סי' תנ"ט ס"ג ימצא שגם הוא הביא ד'

הר"ן בתחלה וכתב וז"ל מיהו הרא"ש כתב בפא"ע ע"ש הר"י דחכמי צרפת אוסרים בלש יותר משיעור עור חלה והוא ז"ל חלק וכו' ואפשר דהרא"ש לא נחלק אלא על מה שהי' אוסרים מיד אפי' לא שהה שיעור מיל ע"ז לבד אמר דתימה הוא אבל מה שאוסר הר"ן אם שהה מתחלת לישה עד תחלת אפיי' שיעור מיל בזה אין ראי' להתיר דשמא לחה"פ נאפה תוך שי"מ והכי נקטינן להחמיר באיסור דאורייתא עכ"ל. וא"כ גם הב"ח הוי סד"א דהרא"ש חולק עם הר"ן וגם בשהה שי"מ מתיר הרא"ש בדיעבד ודלא כהר"ן ואפשר דגם הד"מ ס"ל כן ולכן כתב שאין נוהגים כן אבל באמת העיקר כדעת הב"ח דאל"כ איך יסתור הרא"ש א"ע מתחלת דבריו שכתב דטעמא להתיר משום שלא שהה שי"מ ואח"ז חזר להביא ראי' מלחה"פ דגם בשהה שי"מ מותר וזה סותר למ"ש בתחלה ועוד דמנ"ל דבלחה"פ שהה שי"מ ולכן העיקר דכונת הרא"ש הוא דעכ"פ בלא שהה שי"מ יש להתיר ולכן נראה כונת הד"מ דהא הר"ן שם סיים עוד וז"ל או אפשר דקולא הוא שהקילו בבצק החרש לפי שאינו ממהר להחמיץ ואין למדין ממנו לבצק אחר עכ"ל. ולפ"ז גם בשהה הלישה פחות משי"מ אסור אם העיסה גדולה וכ"ה בב"ח שם בד"ה כתב בשה"ג וכו' ולזה כתב בד"מ דאין המנהג כדבריו אבל בשהה שי"מ גם הוא מודה דאסור גם בדיעבד:

ו וראית בד"מ סי' תנ"ו אות ג' שכתב עמ"ש בב"י בשם האגור דגם בתנור גדול נהגו ללוש כדי שיעור חלה שאין המנהג כדבריו ושכ"כ הב"י דבדיעבד אפי' עשה במזיד אין לאסור וכ"ה בב"י שם בד"ה כ' ריי"ו וכו' והדר פשיט דהיינו בלא שהה בלישתו שי"מ וכמש"ל. וע"ש בב"ח דגם בדאיכא עוזרים רבים אין להתיר דמ"מ העוסק בלישה א"א לו להתעסק בכל העיסה שלא יצא חוץ מידיו קצת ואיכא חשש חימוץ אבל היינו לכתחלה אבל בדיעבד הכל תלוי אם שהה שי"מ או לא שהה. ולכן בנ"ד די לנו להתיר בשיעור ט"ו פונט שכל העסק שוהה שיעור ט"ו מינוטין ולא יותר ויפה הורה רו"מ:

ז אבל הנה בגוף מעשה המאשיען כבר נודע מהמחלוקת שהי' בימי הגאון מוהריי"ש ז"ל אבד"ק לבוב שיצאו הגאון מהרש"ק ומהרמ"ז ועמהם כמה גדולים לאסור המצות הללו ואחד מהטעמים שלהם שא"א לצאת בהם י"ח מצה מפני שאין המעשה ע"י אדם ונעשה מאליו ודמי למעשה חש"ו שאין בהם דעת והגאון ריי"ש ועמו כמה גדולים העידו שהמאשין סובב ע"י כמה ב"א המגלגלין בהגלגל ולא נפסק כח האדם ולכן לא מקרי כח כחו ורמז להא דסנהדרין (דף ע"ז) וא"ח סי' קנ"ט ויו"ד סי' ו' ומשנה פ"ד דזבים מ"ג ועירובין (ד' ל"ה) וגם העידו על כל הכלים ואופנים שאינם מתחממים והם קרים בכל משך זמן העבודה וגם האויר קר ומצונן שם וקצת מהרבנים התירו כיון שתחלת סיבוב הגלגל הוא בכח אדם וכיון שכח ראשון הוא ביד"א שוב חשוב הכל ככח אדם,

ולא אדע אם בנ"ד הוא כן ואם אין נדבק בשיני האופן בצק בכל פעם ואם אין שם חום במקום סיבוב האופן לכן על מעכת"ה להשגיח בכל פרטים הנ"ל ואם הכל עולה יפה כפי שנתבאר אז יוכל להתיר כפי שהנהיג בשנה העברה [וע"ע בש"ס דע"ז (ד' ס' ע"א) ויו"ד סי' קכ"ה כמה דינים בענין כח כחו וגם בש"ס דמנחות (דף ז' ע"א) בהא דהחזירו לביסא וכו' ומניד לי' ונפל ממילא דנעשה כמי שהחזירו הקוף ע"ש]. והנלע"ד כתבתי:

סימן יז

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה מרדכי נ"י אבד"ק קאזין. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה הזקוקה ליבום ואחי המת הגדול נשוי אשה ושאר האחים אין רוצים לחלוץ אלא האח הקטן נתרצה לחלוץ והוא בחור אבל הוא אטר רגל ועתה נסתפק מי מהם יחלוץ דלשי' הב"ש סוס"י קס"א אם הגדול יש לו אשה יחלוץ הקטן אך בנ"ד שהקטן הוא אטר רגל דלשי' הרמב"ן פסול לחלוץ י"ל שיחלוץ הגדול עכת"ד:

ג הנה בגוף ד' הב"ש הארכתי בתשו' לק' דינוב [ע"ל, סי' קנ"א] והעליתי דכונתו רק לבקש מהקטן שיחלוץ אבל אין לכופו ודלא כשו"ת שו"מ מהד"ק ח"א סי' ס"ט ומ"ש בתשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' קע"ו דיש לחוש דאינו עולה ליבום ע"י החדר"ג לשי' כמ"פ והוי ח"פ ג"ז דחיתי שם ואח"ז מצאתי בתשו' רע"א מ"ת סי' מ"ב שדחה חשש זה דאם עבר ונשאה ודאי קיים מצות יבום ודמי לנודרת הנאה מיבם בחיי בעלה דכיון דהיבום כהוגן אלא ארי' דאיסורא רביע עלי' יכולה לחלוץ ודחה ד' הב"ש סי' קס"ה שחילק בין נדר דאיתא בשאלה ובין חרגמ"ה והביא מפסקי מהרא"י סוס"י רס"ג שכתב להדיא דתקנת ר"ג לא שייכא ליבום ולא דמיא להיכי דאיכא איסורא מצד יבום גופי' והביא עוד ראיות וסיים דכונת הב"ש רק דיש מעליותא בחליצת הקטן אבל אם שניהם א"ר לחלוץ כופין לגדול ע"ש באורך וא"כ בנ"ד דלשי' הרמב"ן החליצה של אטר פסולה ולכן פסק הנו"ב דאם יש אח אחר אפי' קטן יחלוץ הקטן ואני מצאתי בתשו' פ"י ח"ב א"ע סי' ע"ד שהאריך ג"כ להוכיח דאם הגדול איטר רגל יש לחוש להמחמירין מכמה טעמים וגם להמקילים קשה לעשות החליצה כדין בין אם יעשו בב"א ובין אם יעשו בזאח"ז ולכן יש להקטן לחלוץ ואף דבכנה"ג הגה"ט אות ע"ה הביא בשם ראד"ב שעשה מעשה כהב"י וע"ש בהגב"י אות כ' מ"מ מי יערב בלבו להקל נגד הרמב"ן ורשב"א ור"ן והפ"י ונו"ב הנ"ל ולכן לענ"ד מהראוי שיחלוץ הגדול שאין בו חשש פסול עכ"פ ובפרט דכל החשש דכל שאינו עולה ליבום וכו' לאו חליצה פסולה היא אלא דהיכי דאפשר לאמתוני משהינן ובתשו'

פ"י שם האריך להוכיח כן בראיות ודלא כהד"ח שכתב דיש בזה חשש ח"פ בדיעבד וז"א כמ"ש וא"כ כיון דאם יחלוץ הגדול ליכא חשש רק לכתחלה ואם יחלוץ האטר יש חשש דיעבד יש לנו לבחור הצד הכשר בדיעבד וכמ"ש כה"ג הר"ן פ' הכותב בהא דלוה ולוה ואח"כ קנה דקיי"ל דיחלוקו מ"מ יתנו לבע"ח ולא לאשה כיון דבדיעבד מה שגבה גבה שוב מגבין לב"ח תחלה מטעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא וכו' ולאחר גבייתו זכה בהן מן הדין ע"ש וה"נ בנ"ד. (שוב מצאתי בשו"ת דברי חכמים שבשד"ח סי' קכ"ב שהעלה לדינא כמ"ש אלא שלא הביא טעם הנ"ל). והנלע"ד כתבתי:

ד (ובעיקר הדין אם האח הגדול הוא איטר ויש אח קטן עי' תשו' רע"א מ"ת סי מ"ג שפקפק הרבה ע"ד הב"י והעלה שיחלוץ האיטר בשתי רגליו ואח"כ יחלוץ גם הקטן וצירף גם דברי מהר"ז עמריך שהובא בתשו' ח"ס ופת"ש סקכ"ד ע"ש היטב אבל בתשו' מהר"ם שיק א"ע סי' קמ"ט פסק כהנו"ב שיחלוץ רק הקטן וע' תשו' ברכת יוסף א"ע סי' ק"ה שפסק שהגדול האיטר יחלוץ ובפרט אם צריך להמתין על הקטן עד שיביא שערות גם הנו"ב מודה לזה ע"ש באורך):

סימן יח

א להרב המאוה"ג וכו' מו"ה שמואל רוטונבערג נ"י מו"ץ דק' ראווני. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל בשנים שנתחייבו זל"ז שלא לעשות דבר א' בלא הסכמת חבירו במשך כמה שנים ונעשה בקנא"ס ובאיסור נדר ושבועה ועבר א' ועשה הדבר הזה ומיד התחרט ואומר שלא יוסיף לעשות כן יותר אם כבר נתבטל עי"ז שטר ההתחייבות ורו"מ הביא מהא דיו"ד סוס"י רל"ו ומתשו' ר"מ פדאוה סי' ס"ו במ"ש בטעם הזקן שנחלק עם הרא"ש דשמא ישוב בתשובה אבל בש"ע סתם כדעת הרא"ש ובאמת שהש"ך סי' רל"ו סוסק"ח הביא מתשו' רמ"פ הנ"ל ובסי' רכ"ח סמ"ג בהד"ה מבואר דתליא אם כבר התרו ב"ד קודם שחזר בתשובה ובמח"א הל' נדרים סי' ל"ט הביא מתשו' מהר"ם בנבשת סי' נ"ד דאם חזר בתשובה חוזר האיסור למקומו והביא מהא דסי' רכ"ח ותי' דשא"ה שהח' של שידוכין הוא ע"ד ב"ד לכן כשהתירו ב"ד אזל לי' הח' משא"כ בעלמא והעיר שם מהא דחולין (דף ט"ז) ע"ש מ"ש בזה אבל באמת אין לו דמיון לנ"ד דהתם דתליא בקלקול מעשים וכדומה לכן י"ל דבעשה תשובה ניתקן הדבר אבל בתנאי שב"א לחבירו או באומדנא וגי"ד דהוי כתנאי כיון שעבר פעם א' נתבטל הדבר ואפי' מחילה ל"מ כמ"ש בתשו' ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' והביא סיוע מהא דזבחים (דף כ"ט) אחר שהוכשר יחזור ויופסל ובחיבורי לחו"מ סי' ק"צ סט"ז הבאתי מאס"ז בשם

הרי"ף כה"ג לענין עייל ונפיק אזוזי ורמזתי לתשו' צ"צ סי' ט"ז שהביא מש"ס דברכות (ד' נ') בהא דפקע זימון ועוד ראיות דבכה"ג שבטל שעה א' אין החיוב חוזר וא"כ בנ"ד דחיוב בשוא"ת ל"מ כמ"ש בתשו' פרח מ"א ח"ב סי' ד' ודלא כמ"ש רו"מ בשמו להיפוך ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"ט בזה ואח"כ מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' רנ"א דמפורש כן וד"ז נעלם מהאחרונים אך דמ"מ מכח השבועה חל ההתקשרות אבל כיון שעבר א' והותר באותה שעה אינו חוזר ונאסר:

ג ומ"ש רו"מ מדין שותף ששינה יעוין בתשו' מהרשד"ם יו"ד סי' פ"ח שביאר היטב דדוקא היכא דההתקשרות הי' על כמה פרטים גם בעבר על פרט א' לא נתבטל השאר משא"כ אם כל ההתקשרות בשבועה הי' רק על פרט א' אם האחד ביטל גם השני מותר יעו"ש באורך וה"נ בזה וגם בשותפות אם שינה בפסידא דלא הדר יוכל לבטל השותפות כמ"ש בנה"מ סי' קע"ו ואני הבאתי ראי' לזה מרש"י חולין (דף ל"ט ע"ב) ד"ה ואי לא וכו' מסלק לי' וכו' דא"ל לא לעוותי שתפתיך וכו' ע"ש ותבין וא"כ בנ"ד תליא בזה אם הי' ההתקשרות עוד על כמה פרטים לא נתבטל עי"ז ואם רק על דבר זה לבד נתבטל ההתחייבות:

ד ומה ששאל בדין אם כל האומנים עשו ביניהם קשר כזה ועבר א' ומתחרט מיד דבודאי לא נתבטל הקשר ובזה פי' דברי רמ"א סוס"י רל"ו שכתב בתחלה דאם הם ג' או יותר הנשארים צריכים לקיים דמשמע דגם אם תלוים זב"ז דינא הכי:

ה הנה המעיין בתשו' מהרמ"פ שממנו מקור הדין ימצא מפורש להיפוך וז"ל ועוד מטעם אחר אינו דומה כי כל. אלה מדבר כאשר נתקשרו זל"ז וכרתו ברית יחד וכו' אז שייך לומר אם עבר האחד וכו' ע"מ כן נשבעו אבל אם חבורת ב"א נתקשרו יחד שלא לדבר עם פ' וכו' שאינו שייך בינם לבינם רק חוץ מהם וכו' ל"ש לומר שאם יעבור א' שהנשארים הותרו וכו' ושם לעיל כ' וז"ל ועוד טעם אחר וכו' מאחר כי ג' הם ונשארו שנים א"כ באיסורם קיימי כי נתקשרו זל"ז גם הם ולא דמי לזה שהי' ב' לבד שאם יצא האחד אין עליו עוד שבועה וקשר עכ"ל. והיינו בדבר שאפשר שיתקיים הקשר בין ב' הנשארים ואינו הלוי בהשלישי וכ"ה בתשו' רמ"א סי' פ"ג באמצע התשו' אחר שכתב דבתקנת קהל מהני התרת קצת גם לכולן והביא מדברי הגמר' בשם ר"ש בשנים שנשבעו זל"ז וסיים דזה דוקא בקשר שעשו ב' קהלות זע"ז והותרו צד א' ושאלו על נדרם אבל אם רק קצת מהם נתחרטו נשאר הקשר בין האחרים ורמז ג"כ להריב"ש ומהרמ"פ והיינו ג"כ בקשר שאינו מתבטל לגבי הנשארים ע"י מקצתן שאין מקיימין. משא"כ בנ"ד שתלוים זב"ז ומ"מ בכה"ג שחוזר בו ורוצה לקיים מהיום והלאה י"ל דתליא בדעת רובם שאם

הרוב אין מקפידים בזה ורוצים שיתקיים הקשר לא נתבטל הדבר דבכל קשר של רבים תלוי בדעת הרוב וע' בנדרי זריזין בהשמטות לסי' רל"ו שפסק דאם ג' אנשים יש להם מו"מ בעיר ונשבעו זל"ז למכור במקח א' אם עבר א' פטורים כולם דאומדנא דמוכח שלא נשבע רק באופן שיקיימו כולם וזהו כמש"ל אך די"ל דהיינו ג"כ בעובר ואינו חוזר בו משא"כ בנ"ד. והנלע"ד כתבתי:

סימן יט

א להרב וכו' מו"ה יעקב זילבר נ"י מו"ץ דק' אוליינאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון ולוי שקנו יער מאדון באופן שבכל משך זמן חטיבת היער אינו רשאי למכור עץ לאיש אחד זולתם וכן הי' כמ"פ ועתה הלך לוי באמצע הזמן וקנה ממנו עץ וטוען שקנה לעצמו ולא לשותפות והם כבר דברו ביניהם כמה ליתן לאדון וכבר הי' פעם א' אצל האדון ביחד אלא שלא נגמר המקח ורו"מ ציידד דכיון דהאדון אינו רשאי למכור לאחר כפי תנאי שביניהם ה"ז נכלל בדמי המקח של היער שקנו מקודם הריוח שיהי' בהעץ שימכור מחדש תו"ז חטיבתם וגרע מעני המהפך בחררה ובנ"ד מוציאין מידו והוי כמזיק שעבודו של חבירו:

ג הנה לענ"ד יש ללמוד ד"ז מתשו' הרדב"ז ח"א סי' ת"ס שהבאתי בקצרה במשפט שלום סי' קע"ו סכ"ח ובגוף התשובה מבואר יותר דאף דהמציל במקום פסידא יוכל לומר לעצמי אני מציל מ"מ היכי דנתפשר הגזלן מכח התביעה וכפי ערך התביעה גדלה הפשרה כל מה שהציל הציל לאמצע ע"ש וה"נ בנ"ד הרי כל מה שמוזיל האדון על השער הוא מפני התנאי שיש לשלשתן עליו שלא יוכל למכור לאחר א"כ א"י לומר לעצמי קניתי וגם הרי בתשו' ב"ח הישנות סי' י"ט העלה דאם כבר עסקו שניהם בקניית המקח אצל המוכר שוב א"י לומר לעצמי קניתי אף שלא נגמר המקח בתחלה והלכו להם וחזר א' מהם וקנה אלא שפקפק אח"כ בד"ז דאפשר שכבר נתייאשו מלקנות וקנה זה לעצמו והתינח היכא שאפשר למוכר למכור לאחר אבל בנ"ד שא"א להמוכר למכור לאחר א"כ לא נתייאשו מהמקח ולא יוכל זה לומר לעצמי קניתי ואף די"ל דהב"ח לשי' דס"ל דבעשו מעמד גמור ביניהם א"י לומר לעצמי קניתי כמ"ש הש"ך סי' קפ"ג בשמו משא"כ לפמ"ש החמ"ע שם אבל ז"א דבכה"ג גם הסמ"ע מודה כיון שיש להם זכות בזה מה שאין לשום אדם זכות בזה ויותר אין פנאי להאריך. והנלע"ד כתבתי:

סימן כ

א להרב וכו' מו"ה אלעזר אלימלך ווידמאן נ"י מק' בארדפעלד בארץ הגר:

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני ובדבר מה שהאריך בדין מי שהלוה לחבירו בר"ק וקודם זמ"פ נעשה הלוה א"י אם מותר ליקח ממנו הריבית שנסתפק בשערי דעה להגאון בעל שע"מ ורו"מ ערך קונטרסו באורך להוכיח להתיר דבתר השתא אזלי' ולא בתר מעיקרא:

ג הנה לענ"ד להתיר דהא המלוה יוכל ליקח שלא בתורת ריבית אלא בתורת מתנה אלא דכיון שהלוה נותן בתורת ריבית והוי נתינה בטעות וכגזל דמיא כמ"ש רו"מ מתוס' ב"ק (דף קי"ב) וע' בבית מאיר א"ע סי' צ' ס"ז ומשפט שלום סוס"י ק"צ והרי מבואר בחו"מ סי' רפ"ג דמי שבאו לידו נכסי הנעשה א"י זכה בהם כששלח בהם יד ובתשו' רש"י ומרדכי שבב"י מבואר משום דלא איפסק הלכתא אם מותר לאבד ממונו ביד או לא ועי' בתוס' וריטב"א ע"ז כו' שנחלקו בדין הנעשה א"י ובאמת שבראב"ד פ"ב מעכו"ם ה"ה ומג"ע שם מפורש לאיסור אבל בתשו' הרא"ש שבטוח"מ סוס"י רפ"ה וסמ"ע סקל"ט מפורש להתיר ויש להפליא על הפמ"ג או"ח סי' קנ"ו שחקר בד"ז ולא הביא מכל הנ"ל ולפמ"ש הפמ"ג די"ל דלכ"ע מותר ליקח לעצמו וכפי הנראה זהו דעת תשו' הרא"ש שהבאתי אבל מתשו' רש"י שהבאתי מוכח להיפוך ועי' בש"ך חו"מ סי' שפ"ח סקס"ג וע' תשו' ח"ס חו"מ סי' קנ"ד ועכ"פ טעותו ודאי מותר דאפי' לאבד ממונו ע"י גרמי שרי כמ"ש הש"ך שם ס"ק ס"ב וגם מבואר בב"ח חו"מ רס"י רכ"ח דלהונותו אפי' בידים שרי א"כ פשיטא דמותר ליקח הריבית שנותן זה הלוה בהיותו א"י ויכוין שאינו לוקח בתורת ריבית אלא בתורת גזל בטעותו של הא"י דלכ"ע שרי ואף דבלוה ישראל גם בנותן במתנה אסור היינו משום שבודאי נותן רק עבור ההלואה ואי לאו ההלואה ל"ה נותן ולגזלו אסור משא"כ בנעשה א"י:

ד והנה רו"מ הביא ראי' מש"ס דב"מ (ד' ס"א) דאמר רבא למ"ל לאו בגזל לאו בריבית והא הול"ל דנ"מ בכה"ג שנעשה א"י אח"כ דבריבית אסור דאזלי' בתר מעיקרא משא"כ משום גזל שרי ובע"כ דגם בריבית שרי. הנה זה כמה שנים הקשיתי כן להסוברים דבנעשה א"י מותר להלוותו בריבית דל"ש מצוה דוחי אחיך עמך ולהך מ"ד דאסור לגזלו משום דלמא נפיק מיני' בנין דמעליא א"כ דלמא איצטריך לאו דגזל בכה"ג אבל י"ל דזהו אינו מדאורייתא ורק מדרבנן חיישי' דלמא נפיק וכו' אולם עוד דנתי בזה לשי' מהרשד"ם מא"ע סי' י' דהא דאמרי' אע"פ שחטא ישראל הוא זהו רק מדרבנן אבל מדאורייתא הוא כעכו"ם גמור וע' בברכ"י א"ע סי' ד' סקי"ד בשם תשו' הרא"ם ומהר"י זיין דדוקא באיסור אישות דינו כישראל וא"כ הרי בעכו"ם ליכא לאו בגזל גם למ"ד גז"ע מה"ת כנודע. ולכן

פריך שפיר למ"ל לאו דגזל וריבית וא"כ ממילא גם קו' רו"מ לק"מ אבל מדברי התוס' פסחים (דף כ"ב ע"ב) ד"ה כל ושם (דף ק"כ ע"א) ד"ה כל וכו' מוכח דלא כרשד"ם אלא דמדאורייתא הוא כישראל גמור לכל המצות ע"ש ותבין. אבל עיקר ראיית רו"מ נ"ל דיש לדחות דהא ודאי משום לאו דאל תקח מאתו נשך ליכא בכה"ג שנעשה א"י דבשעת לקיחה לוקח בהיתר אלא משום לאו דלא תשומין י"ל דכיון דשומא מלתא הוא כשיבא לידי גביי' אח"כ איגל"מ דעביד איסורא וא"כ פריך רבא שפיר למ"ל לאו דריבית דאל תקח וגו' דבלא"ה איכא משום גזל בישראל ואם נעשה א"י משום תרוייהו שרי:

ה ומ"ש רו"מ דכיון דהמלוה יכול לחזור ולתבוע המעות תו"ז ע"י האיסור שלא יוכל ליקח הריבית דבטלה ההלואה והשכירות כמ"ש המל"מ פ"ד ממלוה וח"ד סי' קס"א א"כ הויין דמי הריבית כהפקר וזכה בהם הלוה שהוא הנעשה א"י. יש לדון דהא לא נתכוין לזכות בהם ואפי' חצרו דקונה שלא מדעתו ל"מ בכה"ג כמ"ש התוס' בב"ב (דף נ"ד) ובפרט לפמ"ש בשו"ת ספר יהושע בפו"כ סי' רכ"א דלהסוברים דמותר ליטול מנכסי הנעשה א"י הויין נכסיו כהפקר א"כ פשי' דלא זכה בהן אך מ"ש שם לחדש עפ"ז לענין חמץ של הנעשה א"י דלא עבר על ב"י ליתא דבחמץ דכל חמץ אינו ברשותו ועשאו הכתוב כאלו ברשותו וה"נ בזה ובמק"א ביארתי שאר טעמים דאין לסמוך ע"ד הספ"י הנ"ל כלל ואכמ"ל ועכ"פ לענין הריבית שפיר י"ל כמ"ש ובעיקר דין ר"ק אי הוי ממונו יעוין גם בב"ש א"ע סי' כ"ח סקכ"ו ואב"מ סקכ"ב ונ"ל הטעם דכיון דס"ל להפוסקים דאיסור ריבית איננו איסור חפצא אלא איסור גברא כמ"ש המח"א הל' ריבית סי' ב' בשם הרשב"א כיון שהוא רשע ולקח ר"ק הוי שפיר ממונו דלגבי רשע שאינו חושש למצות תוה"ק מיחשב ממונו וגדולה מזו כתב בשו"ת זכרון כהונה להגה"ק ר"א מקאריץ ז"ל בהא דפסק הרמב"ם דקנה חמב"פ לוקה והקשה הנו"ב מהא דאין זכי' באיה"נ ותי' הז"כ דלגבי זה שקנה חמב"פ והוא רשע גם איה"נ קרוים אצלו ממון ויש לו בהם זכיי' כמ"ש כה"ג בתוס' ביצה (דף י"ב רע"ב) במבשל גיד בחלב דכיון שהי' בדעתו לאכלו מקרי צורך ואני מצאתי בב"ש א"ע סי' צ' סקט"ו בשם הפרישה שכתב כה"ג לענין חופת נדה ובסברא זו ביארתי דברי הירושלמי סופ"ט דשביעית חד ב"נ הוה חשיד על שמיטתא אמר לאיתתי' אפקין חלתה א"ל ההוא גברא חשיד על שמיטתא ואת אמרת אפקין חלתה א"ל חלתה מד"ת שביעית מדר"ג וחביריו וקשה הא בחלה בעי' שיהי' שירי' ניכרין ואם אסור אפי' רק מדרבנן לא מקרי שי"נ כדאי' בירו' פ"א דפסחים ה"ד ומרה"פ שם ולא מקרי חלה כלל ולפמ"ש ניחא דלגבי זה החשוד על השביעית מקרי שירי' ניכרים ומהני החלה ולכן המקדש בר"ק מקודשת:

ו והנה השואל חזר והשיב עמ"ש לעיל להתיר דאיננו לוקח משום ריבית אלא בתורת גזל בטעות וע"ז כ' השואל דמ"מ תלוי אי בתר מעיקרא אזלי' או בתר השתא. וזה אשר השבתי אליו לא אדע מהו דבשלמא אם באנו לדון אי ליכא איסור ריבית מפני שנעשה א"י יש מקום לחוש דכיון שהשומא היתה בעודו ישראל אזלי' בתר מעיקרא אבל לפמ"ש הרי אינו נוטל בשביל השומא ששם עליו בר"ק אלא בדרך גזילה והלוה טועה בעצמו וסובר שנותן משום ר"ק א"כ איך יעלה עה"ד לאסור גזילתו מפני שלוה בעודו ישראל כיון שאין שייכות למה שנוטל ריבית עם ההלואה כלל:

ז ומ"ש רו"מ לתמוה דהא לא תליא בדעת לוה כמ"ש הט"ז סי' ק"ס סק"ג וגם מדברי רמב"ם פ"ד הי"ג דאפי' בתורת מתנה ומחילה אסור ג' לק"מ דודאי בלוה ישראל שאסור לגזלו ולהטעותו והתורה ירדה לסוף דעתו של לוה שאלמלא ההלואה לא הי' נותן במתנה ומחילה ורק בשביל שהלוהו ושם עליו ר"ק הוא נותן לכן אסור אבל. בנעשה א"י שגם אם לא הי' מלוהו הי' מותר לישראל המלוה ליקח ממונו בתחבולת הטעאה גם שלא מדעת הלוה הנעשה א"י א"כ מה שנותן הלוה עבור ריבית הוא רק סיבה חיצונית שע"ז יוכל להטעותו וליקח ממונו ואם הי' יכול להטעותו בדרך אחרת הי' מותר להמלוה לעשותו גם בלא ההלואה ועתה בא הסיבה לידו ליקח ממונו והלוה טועה ונותן לו א"כ מה לנו לדעת הלוה שסובר ליתן בעד ריבית לכן אין בזה איסור כלל כנלע"ד נכון:

ח ומה שתמה רו"מ על סברת התוס' ב"ק (ריש ד' קי"ב ע"א) שכתבו דמה שנתן בתורת ריבית דמי לגזל דהוי נתינה בטעות ותמה דמאי טעות שייך הכא כיון שנותן בפירוש לשם ריבית ואינו טועה א"ע כלל והאריך בזה. לענ"ד כונת תוס' בפשיטות דהא מבואר בתוס' סנהדרין (דף כ"ד ע"א) דהמלוה בריבית אפי' בר"ק אינו פסול לעדות מה"ת דטועה וסובר שאיננו איסור חמור לפי שמדעתו נותן הלוה הריבית וא"כ מה שנותן הלוה והוא לוקח וזוכה הוא קנין בטעות כיון דבאמת הוא איסור חמור מאוד ולכן דמי לגזל. ובזה י"ל טעם להא דבא"ר אין מוציאין לפמ"ש הה"מ פ"א מאישות דאם איסור קדשה ל"ה אלא מדרבנן לא הוי שייך חזקה דאעב"ז דבדרבנן לא זהירי אינשי כ"כ א"כ ליכא הוכחה לעשות הקנין בטעות ושפיר זכה בו המלוה לכן אין מוציאין אבל בר"ק עדיין לא זכה בו המלוה כלל לכן מוציאים מידו אבל יש לפקפק בזה דודאי גם אחר שמודיעים גודל האיסור להם ואינו רוצה להחזיר הריבית אפ"ה מוציאים בר"ק ועכ"פ בנדון התוס' שמת המלוה בודאי אחזוקי ברשיעי לא מחזקי' ותולין שבטעות זכה לכן דינו כגזל:

ט ומ"ש רו"מ עמ"ש בטעמא דהסוברים דהמקדש בר"ק מקודשת משום דהוי רק איסור גברא שהרי כ"ה בריטב"א ואס"ז רפא"נ ורשב"א שבמח"א הל' ריבית סי' ב' הנה לא זהו עיקר חידושי אלא דגבי רשע זה שעובר על איסור ריבית וחשוד בכך מקרי ממונו:

י ובעיקר הדין אם ר"ק מקרי ממונו שהביא המח"א סי' ב' ראי' מש"ס דב"מ (ד' ס"ה ע"א) גבי ההוא דמסיק ד' זוזי דריבותא בחברי' ויהיב לי' גלימא דריבותא הוא ומוכח דבלאו ה"ט הוי קני לגלימא ומשמע דממונו הוא ומ"ש שם ליישב תמה רו"מ דהא לרבא אעל"מ ודמי להא דמל"מ פ"ח ממלוה במי שתבע חוב בטעות דאם נתן לו חפץ תמורתו לא קנה וגם תמה עמ"ש החינוך מ' שמ"ג דר"ק יורדין לנכסיו וצ"ל דהא דבנים פטורין הוא מגזיה"כ ואיך יפרנס מימרא דרבא הנ"ל. ולענ"ד דאף דגם נכסיו משועבדים לשלם הריבית מ"מ כיון דהתורה גילתה לנו טעמא דריבית משום וחי אחיך עמך והיכי דמוכח מקרא דהיינו טעמא לכ"ע דרשי' טד"ק א"כ אין גוף הריבית של לוה וא"צ להחזיר לו מה שנתן לו ובידי להחליפו וליתן לו תמורתו כפי שויו דעיקר הקפידא כי היכי דניחי ולכן בנתן לו גלימא נקנה החפץ למלוה אלא שהו חייב לשלם ללוה משום כדי חייו ואף דלרבא אעל"מ היינו רק לענין שיצטרך להחזיר ללוה כי היכי דניחי ולא שגוף הריבית לא יהא קנוי למלוה משא"כ בגזל גמור ואף שהחינוך כתב כמו בגזל וניזקין היינו לענין שיעבוד נכסיו אבל אינו דומה ממש לגזל כדאי' כה"ג בשבת (דף כ"ח ע"א) כמין תלא אילן ולא תלא אילן דאלו התם טמא והכא טהור. אבל בעיקר תמיהתו מדברי מל"מ פ"ח לא אדע מהו שהרי המל"מ עצמו ביאר שם דריבית לא דמי לתבע חוב בטעות דריבית נתחייב הלוה אלא שהתורה גזרה דאף שנתחייב אסור לו ליתן משא"כ בתבע חוב בטעות והא דלרבא אעל"מ כיון דגלי קרא וחי אחיך לא נתבטל החיוב אלא דהלוה חייב להחזיר אח"כ כי היכי דניחי. וע"ע באב"מ סי' כ"ח סקכ"ב מ"ש ע"ד הב"ש בזה שהעיר בתמיהת רו"מ ע"ד הב"ש וע"ע בשו"ת תפ"צ יו"ד סי' ס"ג שכתב שנסתפק בספק חדש אם מעות וחפץ של ריבית הוי שלו בכל מקום דבעי' שיהי' לכם. ולא ראה ד' המח"א ושאר מקומות שפלפלו בזה וע"ש מה שפלפל מש"ס דתמורה ושאר מקומות וע"ע בשעה"מ פ"ה מאישות הט"ו:

יא ומה שתמה ע"ד הט"ז א"ע סי' כ"ח סקי"ט שכתב דהקדש בר"ק אינה מקודשת שסותר למ"ש בעצמו ביו"ד סי' קס"א דדוקא בתבעו י"ל דגם באע"ה מיירי בגוונא שמוציאין בדיינים דהיינו בתבעו ויגיד עליו ריעו שבט"ז ח"מ רס"י ט' חזר ושנה ד"ז אבל בתשו' שבו"י ח"א סוס"י קל"ה חולק על הט"ז בדין תביעה וע"ש מ"ש בזה, ודין הוקדש בר"ק תלוי במחלוקת הראשונים שהביאו המח"א ותפ"צ הנ"ל אם המקדש בר"ק מקודשת

ולשי' רוב הפוסקים מקודשת וכמ"ש רו"מ באורך ומ"מ יש להחמיר לענין לכם כיון דכמ"פ לא ס"ל כן. ובדין תביעה בר"ק ע' בעט"צ לח"מ בשו"ת לסי' ט' ותשו' גא"י יו"ד סי' ו' שחולקים ג"כ על הט"ז וע' ספ"י פו"כ סי' קי"א וסי' תע"ה:

יב ומ"ש רו"מ עמ"ש בפת"ש סי' ק"ה בשם חמ"ד להתיר בסילק האיסור מיד והביא ראי' מהא דניער וכיסה מיד ורו"מ דחה דשא"ה די"ל דנהי דבולע מיד מ"מ לא נתפשט בכל החתיכה רק במקום נפילתה ולא נ"נ אותה חתיכה וכשנתפשט בכולה כבר ניער וכיסה ושוב כל הקדרה מצטרף דדרך הילוכה לא נ"נ ואני תמה דא"כ להסוברים דגם בכ"ק וכ"נ חנ"נ ובפרט בב"ח וע' שפ"ד סי' ק"א שק"ו ומש"ז סי' ס"ט סוסקל"ה יאסר מהחתיכה עכ"פ כ"נ ואמאי בניער וכיסה מיד מותר הכל ומ"ש רו"מ ראי' מהא דחולין (דף ח') אימת בלעה לכי חיימה ולכי חיימה גמרה לה שחיטה ומוכח דברגע א' בולע וצ"ל דכוונתו דאף דלא קיי"ל כהך מ"ד בסכין ששחט בו טרפה מ"מ הרי בשחט בסכין של נכרים חיישי' לחומרא ומלבד די"ל דסתם שוחט הוא יותר מרוב מצומצם ובהגיע לרוב מצומצם כבר נתחמם ובולע בזמן גמר השחיטה שאחר הרוב המצומצם וגם ברוב מצומצם אסור משום ל"פ. גם י"ל כעין מ"ש הפוסקים בדין כבוש מעל"ע שבולע ברגע האחרונה של המעל"ע ומ"מ מתנועע במשך כל המעל"ע לצאת ונגמר בסוף המעל"ע וכן בהשחיטה מתחמם והולך עד שנגמר חימומו ודוחקו בהגיע לידי רוב משא"כ באיסור שנפל כרגע ובשבועה זו כתבתי בתשו' א' שהגם שהפמ"ג מחמיר בסוס"י ס"ח ובפתיחה לבב"ח מ"מ בתשו' רדב"ז ח"א סי' רכ"ג מבואר להקל ומ"מ אין להקל רק בדרבנן ובצירוף עוד קולא:

יג גם י"ל בהא דחולין (דף ח') דודאי מקום ביה"ש והדם רותח גם בתחלת שחיטה אלא שא"י לחמם הסכין ברגע א' ונגמר חימומו לבלוע ולהפליט בגמר שחיטה ובפרט לפמ"ש הרשב"א בחי' שם דאף דבתולדת האור בעי' דוקא כ"ר ויס"ב מ"מ קים להו בטבע ביה"ש שהוא בולע ומבליע א"כ אין ראי' מכאן לתולדת האור גם לענין בליעה ופליטה מיד דדוקא הכא קים להו הכי והנלע"ד כתבתי:

סימן כא

א ב"ה ג' ב"ב ל"ג בעומר תרנ"ח להרב וכו' מו"ה ארי' ליבוש הערצוג נ"י דומו"ץ דק' באביב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמכר פרתו המעוברת לעכו"ם והעכו"ם משך הפרה והוליכה לביתו ונתן להמוכר כת"י שאחר ג' חדשים מחויב ליתן לו דמי הפרה ותיכף אח"ז ילדה בכור:

ג הנה רו"מ האריך בדין אם השט"ח הוי ככסף וכבר הארכתי בזה בחיברו משפט שלום רס"י ק"צ והבאתי ג"כ מדברי מח"א בשם ריטב"א ובמ"ש בשם רשב"א להיפוך הבאתי שם סתירה מהאס"ז ב"ב (ד' י"ג) בשם הרשב"א גופי' שסובר כהריטב"א דזקיפה במלוה ככסף וגם הבאתי מתשו' ב"ח שפסק דבנתן שט"ח ע"ע הוי כסף אבל בתשו' פ"י ח"ב סי' צ"ב מבואר להיפוך וגם הבאתי מתשו' נטע שעשועים שפסק דהוי כסף גמור ועוד מכמ"ק. אבל מ"ש רו"מ די"ל דגם להסוברים דשט"ח ככסף היינו לגבי ישראל שנתן שט"ח שנכסיו משועבדים מה"ת אבל בעכו"ם דשל"ד כמ"ש המקנה קידושין (ד' ו') י"ל דל"מ לגבי בכורה דאורייתא והנה סברת המקנה כבר קדמו הפ"י פסחים (ד' ל"א) והארכתי בזה בתשו' א' אך בנ"ד נראה דכיון דבדד"מ חייב לשלם ונכסיו משועבדים והא דדמ"ד הוא מה"ת כמ"ש האב"מ סי' כ"ח סוסק"ב להשיג ע"ד הב"ש בזה וכ"ה בתשו' ח"ס יו"ד סי' שי"ד א"כ הרי קיי"ל דעכו"ם וישראל אם אתה יכול לזכות הישראל בדיניהם דייניין להו והעיקר הוא כדיניהם כמבואר ברמב"ם פ"י ממלכים הי"ב דמה"ט בגר תושב רק כדיניהם דיינינן לי' ואף דבישש"ש פ"ק דב"ק מבואר להיפוך אבל דבריו הם נגד ד' רמב"ם וגם בתוס' גיטין (דף י"ג) מוכח כהרמב"ם ואכמ"ל וכיון דבדמ"מ נכסיו משועבדים שפיר הוי ככסף. וכה"ג כתב הרא"ש סופ"ק דע"ז בהא דמשכירים בתים לעכו"ם ומכניסים ע"ז בבית ישראל דאף דשכירות לא קניא מ"מ לדידין שבדיניהם שכירות כמכר ויד אוה"ע תקיפה עלינו סמכי' גם לקולא ע"ז ע"ש והובא בש"ך יו"ד סי' קנ"א סקי"ז להלכה ואף שהפמ"ג בא"א סי' רמ"ו סק"ח חידש שזה אינו מועיל אלא לגבי איסור הכנסת ע"ז בבית ישראל שהוא רק איסור דרבנן ולא לגבי איסור תורה ע"ש היינו משום דהתם הוי לענין להפקיע זכות וכח הישראל מעל הבית בזה אין לסמוך על תקיפות יד העכו"ם עלינו להקל אלא בדרבנן אבל בנ"ד הוי להיפוך שיהי' שיעבוד הישראל על נכסי העכו"ם שפיר אמרי' דדמ"ד מה"ת ומהני גם בשל תורה אבל מ"ש רו"מ דכיון דכל החשש מכח דעת רש"י דס"ל דכסף קונה בעכו"ם והרי רש"י גופי' סובר בקידושין (ד' ה') דשט"ח ככסף ליתא דלא סמכי' על סברא כזו אלא בדרבנן ולא באיסור תורה כמ"ש הש"ך יו"ד סוס"י רמ"ב בדיני הנהגת או"ה בסופו להוכיח כן מדברי האגור וב"י סי' צ"ב ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ד סקי"ד מכמ"ק בזה ועוד דאיכא עוד כמ"פ שסוברים כדעת רש"י דכסף קונה ואולי ס"ל דשט"ח אינו ככסף. אבל לדינא שפיר י"ל דהוי ס"ס

שמא משיכה קונה ושמא הוי ככסף ועוד דכיון דבבכורה סגי שיהא יד נכרי באמצע ובנ"ד שהס"ס מסייע לו ובדיניהם ודאי זכה בו עכ"פ לא גרע מיד עכו"ם באמצע והוא מוחזק בו:

ד וגם מ"ש רו"מ לצרף דבנ"ד איכא קנין חצר דלשי' כמ"פ עכו"ם קונה חזי לאיצטרופי והגם שקצת אחרונים כתבו דחצר לא עדיף ממשיכה ולמאן דס"ל דמשיכה ל"ק בוכרי ה"ה חצר וא"כ הוא חד ספק אבל כבר הארכתי בתשו' והבאתי מדברי הרשב"א בחידושיו לקידושין ד' כ"ה ע"ב) והוכחתי משם דשכירות מקום אינו מדין משיכה והבאתי מתשו' הר הכרמל שהוכיח בכמה ראיות כן ואכמ"ל. ולכן יוכל להתיר שאין עליו קדושת בכור. והנלע"ד כתבתי:

סימן כב

א ב"ה ד' ב"ב ל"ד למב"י תרנ"ח להרב ומאה"ג וכו' מו"ה יהודא ליב נ"י אבד"ק קאפיל. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באברך א' בעירו שרצה ללמוד אומנות השו"ב אצל א' משוחטי עירו ונתרצה השו"ב באופן שיתן לו סך שלשים רו"כ ש"ט וגם יחתום כתב איסור ע"ע שלא ישחוט בלא הסכמתו וז"ל הכתב להיות לראי' ביד ר"פ שו"ב דפה שבאתי לפניו שילמד אותי וכו' עכ"ז אני מקבל עלי הח"מ שאסור עלי לילך לשחוט בלתי ידיעתו או בלתי רשותו הן לגרוע ממשכורתו או אפי' שלא לגרוע תהי' שחיטתי אסורה כקונם וכקרבן גם קבלתי עלי בנדר עד"ר שאין לו התרה עולמית וכו' עכ"ל. והאברך קרא הכתב בפיו וחתם עליו ועתה כבר למד האומנות וכל אנשי העיר רוצים לקבל את האברך לשו"ב שלישי באופן שלא יגרע ממשכורתם כלום רק שיהי' הוא משגיח עליהם בכל הפרטים כי השו"ב הקודמים חשודים בעיניהם בכל הענינים והאברך מופלג בתורה ויר"ש ורוצים לעשות לו מעמד להתפרנס עכת"ד השאלה:

ג הנה מ"ש רו"מ דלשון אני מקבל שאסור הוי לשון שבועה ולשון עלי הוי נדר והוי נדר בלשון שבועה מצאתי בתשו' רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים צ' וז"ל עוד שאלת על מי שאסור עלי לעשות דבר פלוני דע כי אין זה לשון שבועה כלל כיון שלא הזכיר לא שם ולא כינוי ולא שבועה אלא לשון נדר הוא שהרי האומר הריני אסור בהנייתך או אתה אסור עלי או פירות פ' אסורין עלי ה"ז נדר אלא דבנ"ד לא חל לפי שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש ושלא לעשות דבר פ' דבר שא"ב ממש הוא לפיכך האומר לחבירו קרבן שאינו מדבר שאינו עושה שאינו מהלך עמך אין הנדר חל וכו' ואע"פ שאין הנדר

חל ראוי להחמיר עליו וכ"כ הרמב"ם פ"ג מנדרים וכו' ואיכא מ"ד שאיכא בל יחל דרבנן וכו' עכ"ל אך בנ"ד הרי התחיל בלשון שבועה וסיים בלשון נדר והרי מבואר בש"ך סי' רל"ט סקי"ז דשבועה בלשון נדר לכ"ע מהני וע"ש בש"ע סעי' י"א וט"ז סי' רל"ו סק"ז ושעה"מ פ"ג מנדרים ה"י בסופה דלשי' רש"י שבועה שאמר בלשון נדר דין שבועה יש לה ומביא קרבן עולה ויורד אולם באמת לשון אני מקבל עלי אינו לשון שבועה כמ"ש הר"ן פ"ק דתענית בהא דלוה אדם תעניתו ופורע דלשון קבלה אינו נדר כלל ואפי' יד לא הוי אא"כ הוא דבר מצוה וכ"ה בתשו' פרח מט"א סי' פ"ז ובקה"י לב"א סי' תקפ"א והביא ראי' מהרא"ש פ"ט מנדרים וע"ע במהרי"ט בשניות יו"ד סי' כ"ח ושו"ת מ"מ סי' ס"א א"כ ליכא בנ"ד אלא מדין נדר בדבר שא"ב ממש וגם גוף דברי הש"ך סי' רל"ט צ"ע שהרי בר"ן פ"ק דנדרים מבואר דגם שבועה בלשון נדר לא חל כמו נדר בלשון שבועה והביא מהירושלמי וע"ע בתשו' מהרשד"ם חיו"ד רסי' ע"ו ומבי"ט ח"א סי' צ"ח ואכמ"ל. ועכ"פ מדרבנן הרי גם נדר בדבר שא"ב ממש אסור כמ"ש הרדב"ז וכ"ה בש"ע סי' רי"ג:

ד ומ"ש רו"מ דגם במה שאמר שתהי' שחיטתו אסורה כקונם וכקרבן יש להקל דהא א"י לאסור על חבירו דשלב"ל כמ"ש השעה"מ ופת"ש סי' ר"ד אכתי לא הונח בזה דעכ"פ יאסר על עצמו השחיטה כיון שיכול אדם לאסור על עצמו בדשלב"ל ואף שי"ל דנדר, שבטל מקצתו בטל כולו אבל ד"ז תלוי בפלוגתת הראשונים שהובאו בשעה"מ פי"ב מנדרים ופת"ש רסי' רכ"ט ובשעה"מ שם הביא מתשו' הר"ן וריטב"א ומח"א והעיר שדברי ריטב"א סותרים זא"ז ומצאתי ברדב"ז ח"ד סי' רע"ח שהביא רק דברי ריטב"א דהיכי דממילא לא חל מקצתו לא בטל כולו ואינו בכלל נדר שהותר מקצתו ובתשו' א' הארכתי בזה מדברי הירושלמי פ"ה דברכות ה"ב וגה"ש שם וירו' פ"ה דשבועות ה"ג אבל במרה"פ שם רמז למ"ש שם פ"ג ה"ד דלא קיימא מסקנא הכי גם י"ל דהתם הא קאי לר"ש שצריך שיאמר שבועה לכל א' ולכן בלא אמר כן הוי נדר א' ובטל הכל משא"כ לדידן. ועכ"פ קשה להקל. וגם מ"ש רו"מ דלשון לילך ולשחוט משמע דוקא בהליכה וכן משמע דגם למק"א אסור לו לשחוט גם לפי דבריו לא אדע תועלת דמ"מ אסור לו לילך לשחוט גם למק"א אבל באמת בכל כה"ג אזלי' בתר הכונה כיון דאיכא אומדנא דמוכח כמ"ש בסי' רי"ח ס"א והג"ה שם:

ה אבל לענין אם להתיר לו הנדר הרי מבואר דבסתם לשון רבים שלא פרט מי הם איננו בכלל עד"ר ואף דהש"ך סי' רכ"ח סקס"ו הביא קצת פוסקים מחמירים מ"מ בנ"ד שכל הנדר תלוי בדיעות כמ"פ כמש"ל שפיר יש להקל וכבר כתב הנו"ב מ"ת סי' קמ"ה ופת"ש סי' ר"ו סק"ב דבנדר דרבנן יש להתיר גם בקצת מצוה ובנ"ד שהוא צורך העיר להשמר

ממכשול וגם לא יגיע שום היזק להשו"ב הקדום א"כ גם בנדר לטובת חבירו יש להתירו כמ"ש הנו"ב מ"ת חא"ח סי' קי"ז ופת"ש סי' רכ"ח סקי"ב. אבל לא יתיר בפני אנשי העיר שרוצים בו דחשיבי נוגעים כמ"ש בסי' רכ"ח ס"ה וס"ו וגם יתיר כמה לשונות שאמר כל לשון בפ"ע כמ"ש בסי' רכ"ט ס"ג וס"ד גם לא ישאל בחרטה ופתח דמעיקרא אלא בחרטה דהשתא כמ"ש הב"י סי' רכ"ח בשם הרמב"ן ורשב"ץ וע' שעה"מ פ"ו משבועות הי"ח בסופה דבנדר שבא ע"י סיבה כהא דנד"ד סגי בחרטה דהשתא וא"א בחרטה דמעיקרא שהרי לא הי' מתרצה ללמדו באופן אחר:

י ומ"ש רו"מ שלפני כמה שנים אמר השו"ב כי כאשר ילך בן השו"ב השני לבית השחיטה ויהי' לו יניקה מהטאקסע אזי מוחל ומתיר גם להאברך את הנדר והאיסור וכעת לוקח בן השו"ב השני איזו סך מהטאקסע וצידד רו"מ דתליא בפלוגתא אם מהני מחילה בדנקט שטרא ואי משום הא אין חשש דשטר שמעכב מחילה היינו בשט"ח שיש בו שיעבוד קרקעות משום דהוי כגבוי משא"כ בכת"י כמ"ש בקצה"ח סי' פ"ג סק"ה וא"כ בכתב כהאי דנ"ד אין לו דין שטר אבל גם בלא"ה כיון דהמחילה הי' תלוי בתנאי הרי כל מחילה כזו ל"מ בלא קנין כמ"ש הט"ז בח"מ סי' ר"ז סט"ז ועמ"ש בחיבורי שם ובהגהות שבשו"ת שבסוף חיבורי דע"ת סי' ח"י מכמ"ק בזה א"כ יוכל לחזור בו אך לשי' הסוברים דגם בזה א"צ קנין י"ל כן גם בנ"ד דהוי כנתן לו רשות וי"ל ג"כ דתליא בפלוגתא שבאה"ע סי' ל"ח סעי' י' אי סגי שיאמר פ"א הן. ולדינא כבר כתבתי. הנלע"ד כתבתי:

סימן כג

א ב"ה וו ב"ב ל"ה למב"י תרנ"ח להרב הגדול וכו' מו"ה אלימלך הכהן ראבינשטוין נ"י אבד"ק ראחוב. ברוסיא:

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בנפל טפת חלב על קדירה של בשר ורוטב והי' ס' ברוטב נגד הטיפה והי' מונח כיסוי ע"ג הקדירה אם גם הכיסוי נאסרה כמו הקדירה אף שהרוטב ובשר כשר:

ג הנה בגוף הדין דטפת חלב שנפל על הקדרה ואיכא ס' שאוסרים הקדרה הגם שהת"ח וש"ך פסקו כן הנה בתשו' רדב"ז ח"א סי' רכ"ג מפורש דבנפל כנגד הרוטב גם הקדרה מותרת ע"ש והוא כדעת הט"ז וגם מבואר בח"ד סי' צ"ב סוסקכ"ו דהזיעה אינו מפליט מכלי אף שנבלע בו וא"כ א"א כלל שיפלוט מהקדרה ויבליע להכיסוי רק כשעולה הרוטב עצמו ע"י הרתיחה א"כ הרי איכא ס' ואין הכיסוי נאסר אך שדברי הח"ד הנ"ל צ"ע מהא דמבואר בסוס"י צ"ג בהג"ה דאם הכיסוי צונן והקדרה חמה דאם התחיל להזיע

שניהם אסורים הרי דהזיעה מפליט מהכיסוי הצוננת גם בתשו' ב"ש יו"ד סוס"י קס"א השיג על הח"ד דהזיעה מפליט ג"כ דינו כהמשקה שהזיעה העולה הוי כאותה משקה ע"ש וגם בעיקר דינו של הח"ד שם לענין המחבת הגם שבשו"ת בית יעקב סי' נ"ז פסק כן דמלשון הרא"ש וש"ע משמע דדוקא הקדרה והבשר אסורין ולא המחבת והוא משום דאיסורא מטומאה לא ילפי' ודוקא בטומאה הזיעה כמשקה עצמה אבל בשו"ת פרי הארץ סי' י"ד דחה דבריו אלא דמ"מ המחבת לא נאסרה שם משום דהקדרה מפסקת בין הבשר להמחבת והחלב לכן אין הזיעה פועלת לחזור ולהפליט בליעה של כשר לתוך החלב ע"ש אך דבנ"ד ממ"נ יש להקל דאם הזיעה כמשקה עצמה א"כ הכל מחובר ומהני מה שיש ס' בהתבשיל נגד הטיפה ואינו אוסר את הכיסוי ואף דהרש"ל שבט"ז סי' צ"ב סקכ"ח ס"ל דאין הזיעה מתחבר עם התבשיל ובט"ז החזיק בידו משום דהוי ספק שמא לא עלתה ברגע א' הרתיחה הרי גם בזה חולק עליו בתשו' בי"ע והובא בפת"ש שם סק"ג וכן ראיתי בחידושי רז"ה בסופו שדחה דברי הט"ז ופסק כהרמ"א דאין בזה סד"א כיון דגם שלא כנגד הרוטב מתירים בה"מ א"כ הוא רק חומרא בעלמא ובדאיכא עוד ספק הוי ס"ס ושרי ע"ש וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' ר"י כתב דהזיעה הוא כממשו של איסור דכל זיעה העולה מתבשיל הוי כעיקרו של דבר ולא נקרא טעמו אלא ממשו ע"ש א"כ הוי מחובר עם התבשיל שבתוכו ממש וכיון שיש ס' בתבשיל א"א שיאסור מה שנפלט מדופן הקדרה את הכיסוי כלל:

ד וגם בעיקר דברי רו"מ שהביא בשם נפש חיה עפ"ד הרמב"ן ור"ן דבב"ח בעינן ששניהם יאסרו זא"ז והקשה מהא דבשר שנפל ליורה ותי' דהבלוע במאכל אינו מקושר ועפ"ז חידש רו"מ דגבי כלי שהבליעה מקושר גם הבשר שבתוכו לא נ"נ הנה ככל החזיון הזה מבואר בתשו' רע"א סי' פ"ג כדברי הנפש חיה וביאר ג"כ כדברי רו"מ דמה"ט י"ל דבכלי לא נ"נ ותי' בזה דברי העיטור שבסי' צ"ג וגם דברי הש"ך סי' צ"ד סק"ב יעו"ש והנלע"ד כתבתי:

סימן כד

א ב"ה ר"ח סיון תרנ"ח להרב וכו' מו"ה אפרים איש הורוויץ נ"י אבד"ק אוסציא:

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו אודות השו"ב מקהלתכם אשר יצא קול שאין להם הרגשת הסכין וגם ההלכות אינם שגורים בפיהם ומשמיטים א"ע מלעמוד על המבחן וגם אחר שהזמינם רב א' שיעמדו שם על הנסיון הקשו ערפם לבלתי שמוע:

ג הנה הדבר פשוט דכל כה"ג אם מונעים מזה יש מזה ראי' שהקול אמת וכמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' סוטה ה"ב דאם אמרה איני שותה יוצאה בלא כתובה ובכ"מ שם כתב וז"ל ומשמע לרבינו דכל שאמרו אינו שותה אע"פ שלא אמרה בפירוש טמאה אני מפסדת כתובתה דכיון שפחדה מלשתות מוכחא מלתא ודאי שהיא טמאה שאלו היתה טהורה לא היתה נמנעת מלשתות והכי אמרי' בירושלמי וכו' כלום אנו צריכין אלא לבודקה והלא בדוקה ועומדת עכ"ל הרי מפורש כמ"ש וגדולה מזו מבואר באברבנאל פ' נשא דאם אינה רוצה לומר אמן לדעת י"א תיחנק בב"ד וגם הוא מסכים כן וכבר כתבתי בחיבורי דע"ת סי' א' סקי"ב י"ג דגם בשו"ב שכבר יש לו קבלה אם יש איזו חשש צריך לחזור ולעמוד על המבחן ואחרי שכבר הוזמנו השו"ב הנ"ל לעמוד על המבחן והם מונעים בזה הדבר פשיט שאסור לאכול משחיטתם כל זמן שלא יבררו הבחינה כדת בפני שו"ב מובהקים ולפני רב הנבחר מהקהל. והנלע"ד כתבתי:

סימן כה

א ב"ה ר"ח סיון תרנ"ח להרב המאה"ג בנש"ק וכו' מו"ה יוסף בנימי רייך נ"י אבד"ק העליטש:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהחזיק כמה שנים בשכירות מקום פנוי הסמוך לנהר דניסטער אשר שם מניחים העצים הבאים ברפסודות בעת שטף מים וכדומה ומשם נמכרים ונשלחים למקומות רחוקים ע"י השוכר הנ"ל ונקרא קאמיסיאנער והוא מתפרנס מזה והי' דרכו מעולם לשכור מהגעמיינדע בלא ליצטאציאן בסך מועט לשנה וגם עתה כבר שכרו ראובן בלא ליצטאציע וקם עליו שמעון והערוך למקום הגבוה שיסתרו השכירות של ראובן יען כי בדיניהם מחויבים לעשות ליצטאציאן ועשו הגעמיינדע ניצטאציאן והלך שמעון והוסיף הרבה על המקח ויען כי הוא אינו בטוח שכרו על שם איש א' מעיר אחרת והוא גבר אלם ולא ציית דינא ועתה שהוחזר על שם ש' תובעו מדדבמ"צ וגם מדין עני המהפך בחררה ורו"מ האריך למעניתו:

ג הנה המעיין בתשו' מ"ב שהובא בחיבורי בקת"ע לסי' רל"ז אות ה' ימצא דכל הטעמים שכתב המ"ב שם דכיון שכבר טרח הרבה וסמכא דעתי' ואומנתו בכך וכבר התחיל בשכירות זה עם הממונים דלכ"ע דנים בזה דין מערופיא וכיון דנכסי עכו"ם הם כהפקר וכבר נגמר ביניהם פיסוק דמים דמי להא דמרחיקים ממצודת הדג ומוציאים בדיינים ע"ש ואף שכתבתי שם דלפמש"ל אות ג' דלא קיי"ל כהא דמרחיקין מן הדג יש לפקפק וע' תשו' ארי' דב"ע חח"מ סוס"י ב' מ"ש בזה מ"מ בנ"ד הרי כבר שכר העסק בלא ליצטאציע

כפי שנהגו כן מכמה שנים וכל חיותו בזה. כבר נודע שבתשו' רמ"א פסק בכה"ג דפסקי' לחיותו לגמרי שזוכה מדינא ועמ"ש שם אות ג' מכמה תשובות בזה, ועוד דגם מדדבמ"צ יוכל לתבעו כיון שמתחלה הי' העסק על שם איש א' מעיר אחרת ומוחזק דלא ציית דינא ואף דבקונה מעכו"ם ליכא דרבמ"צ היינו בדאיכא טעמא דארי' אברחית ועמ"ש בחיבורי סי' קע"ה סל"ח בזה שכ"ה דעת רוב הפוסקים ודלא כהאס"ז בשם תלמוד הר"פ ובפרט בשוכר משרי העיר הממונים בודאי דל"ש טעם זה ואף שדעת השבו"י דגם באותו בית שדר בו ליכא דדבמ"צ בשכירות וכן מצאתי בתשו' לחם רב סי' קל"ב אבל היינו בבית וכדומה אבל בחנות באיכא משום פסקי' לחיותא כבר כתב הח"ס חיו"ד סוס"י רמ"ב ובחיבורי שם סעי' ס"ב דלכ"ע שייך דדבמ"צ בשכירות וה"נ בנ"ד ועוד דגם מדין עהבח"ר אף דקיי"ל שאין מוציאין מידו הרי מבואר בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' רנ"ט דכל זמן שלא ירד לתוכו מחויבים הב"ד למחות בידו שלא יהי' רשע ולכן יש לפסוק שזכה הקודם. והנלע"ד כתבתי:

סימן כו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שמעון ישעי' רייך נ"י מו"ץ דק' קאנטשונא:

ב קונטרסו הגיעני ואם כי אין דרכי להשיב ע"ד פלפול שאינו נוגע למעשה מרוב טרדותי בכ"ז אשיבהו בקצרה מפני הכבוד והנה רו"מ הביא ד' הריטב"א מכות (ד' כ"ב) שהקשה בהא דפריך דליחשב נמי נשבע שלא לחרוש ביו"ט ודחי דהוי מושבע ועומד מה"ס וחזר והקשה דליחשוב נשבע שלא לחרוש בחול וביו"ט דהוי כולל והא גם בלא"ה הומ"ל דליחשוב נדר בקונם מחרישת יו"ט דנדרים הא חלים על האיסורים והוא קושי' הרז"ה שבר"ן פ"ג דשבועות ותי' דה"ה דהומ"ל כן אלא דניחא לי' למיפרך מנשבע גופא ובתשו' נו"ב ע"ת חא"ח סי' קי"ז תמה דהתינח על המקשן אבל אכתי תיקשי על התרצן דמשני דהאי תנא ל"ל כולל ואכתי תיקשי דהומ"ל בקונם דחל על האיסורים והאריך רו"מ בפלפולו הנחמד. הנה כבר הארכתי בזה בתשו' א' וכעת נראה די"ל דהריטב"א לשי' בפ"ב מנדרים במשנה דזה חומר בנדרים וכו' שהביא מירושלמי פ"א דנזיר ובהג"ה שם הוכיח דנזיר הוי איסור חפצא כמו נדרים וכן מצאתי בתשו' הרשב"א ח"ד סי' ק"ט וע"ע בריטב"א עירובין (דף ל"ו) וא"כ הרי כל טעם הפוסקים דנדרים חלים על איסורים משום דכל האיסורים הם רק איסור גברא ונדר הוא גם איסור חפצא כמ"ש הר"ן נדרים (דף י"ח) ובתשו' נו"ב שם א"כ הרי בהך משנה דיש חורש תלם וכו' מיירי בנזיר וא"כ לא יחול איסור קונם דחרישה בביה"ק על איסור נזיר שקדם לו דהוי ג"כ איסור חפצא אלא

ע"י כולל דחרישה שלא בביה"ק א"כ התינח להס"ד דאית לי' כולל אבל למסקנא דהאי תנא לית לי' כולל שוב לק"מ דליחשב בקונם:

ג ועוד יש לדון בזה כפמ"ש המחברים להוכיח דנזיר הוי איסור תורה ככל האיסורים שהרי קיי"ל בנזיר (דף ג' ע"ב) דהאומר הריני נזיר מן החרצנים וכו' ומן הטומאה לבד ה"ז נזיר לכל א"כ איננו ע"פ דיבורו שהרי האיסור נמשך על מה שלא נזר בדיבורו כלל לכן הוי כשאר איסורי תורה והוי רק איסור גברא ולא דמי לנדרים ובש"ס שם מבואר דר"ש סובר דאינו חייב עד שיזיר מכולן א"כ לר"ש בודאי הוי נזיר איסור חפצא כמו נדרים א"כ בשלמא לפי הס"ד הקשה הריטב"א שפיר דליחשב קונם וא"ל דא"כ לא יחול על נזיר בביה"ק דז"א דגם נזיר הוי רק איסור גברא אבל לבתר דמשני האי תנא ל"ל כולל דהיינו ר"ש ולשיטתו הרי הוי נזיר איסור חפצא ואין הקונם חל וגם לפמ"ש הריטב"א שם לפרש דהא דמשני האי תנא ל"ל כולל היינו באיסור הבא ע"י עצמו כדעת ר"ל הרי בעכצ"ל דהאי תנא סובר כר"ש דאל"כ הרי גם נזיר הוי איסור תורה וכמש"ל לכן לפי המסקנא בלא"ה לק"ט מהא דליחשב קונם:

ד ומה שהקשה רו"מ לפמ"ש השעה"מ פ"ח ממ"א דהך מתני' מייתי ביו"ט של ר"ה דבאים איסורי יו"ט ושביעית בב"א דאל"כ תיקשי איך חל יו"ט על שביעית כיון דל"ל כולל א"כ לפמ"ש השאג"א סי' ע"ב והב"ט בשעה"כ דגם בבאים בב"א אם האחד כולל ומוסיף והשני לא כולל ולא מוסיף חל רק האיסור הכולל ומוסיף שישנו בזאח"ז משא"כ השני משום דכל שאינו בזאח"ז גם בב"א אינו א"כ הרי שביעית איסור חפצא דכתי' ושבתה הארץ וגו' ויו"ט איסור גברא ומהראוי שיחול שביעית ולא יו"ט דשביעית הוי מוסיף דהוי איסור חפצא אבל יו"ט הוי רק כולל והאי תנא ל"ל כולל ויפה הקשה. אבל נראה לפמ"ש הנו"ב שם דגם בנדרים שחלים על איסורים משום דהוי מוסיף באיסור חפצא מ"מ לר"ש דל"ל כולל הרי גם מוסיף בקל על חמור לית לי' כמ"ש התוס' בקידושין (ד' ע"ז) לכן בנדר דישנו בשאלה אין חל ע"ש א"כ ה"נ הרי שביעית נוהג רק בארץ ויו"ט נוהג גם בח"ל ובפרט לשי' רבי דשביעית נוהג רק בפני הבית וכ"ה בירושלמי וע' רמב"ם וכ"מ ומל"מ פ"ד משמיטה ויובל הכ"ה וכבר הוכיח הלב ארי' בחולין (דף מ') דמתני' דיש חורש וכו' אתיא כרבי דסובר דיוה"כ מכפר גם על שאינם שבים ע"ש א"כ פשיטא דשביעית הוי איסור קל לגבי יו"ט ולא חל גם במוסיף לכן שפיר חלים בב"א ולשי' ריטב"א דכונת הש"ס דבאיסור ע"י עצמו לא חל בכולל בלא"ה לק"מ דלשי' חל יו"ט ג"כ על שביעית בכולל וממילא חלים שניהם בב"א כיון דכל א' יכול לחול על חבירו בזאח"ז:

ה ומה שהקשה לפי המבואר מתוס' חולין (דף י"ד ע"א) ד"ה השוחט וכו' במ"ש דלקמן (ד' מ"א) דפריך מב' אוחזין בסכין ושוחטין וכו' דמוכח דבפ"א לא נאסר שחיטתו ומוכח דמ"מ נחשב להיות מומר באותה שחיטה אם כבר המיר פ"א או עכ"פ ב"פ מקודם א"כ בהא דפריך שם למ"ד אא"א דשא"ש מהא דשנים אוחזין וכו' שחיטתו פסולה לישני שכבר עשה מקודם ב"פ לע"ז ובפעם ג' אחז בסכין עם אחר ויצטרף שיהי' דינו כמומר ולכן שחיטתו פסולה ולענ"ד י"ל דכבר הבאתי בדע"ת סוס"י ב' בשם הא"ז שכתב דשנים ששחטו ושחט א' לשם ע"ז דכשר משום דמסייע א"ב ממש ודעת הפוסלים משום דמאי חזית דקחשבת לזה מסייע דלמא איפכא והבאתי בשם מאירי בהא דשבת (דף צ"ג) דהי' זב רוכב ע"ג בהמה וד' טליות תחת רגלי החמור דחשבי' לכל רגל מסייע משום דס"ט ברה"ר טהור ועפ"ז כתבתי דבדרבנן גם בז"י וז"י נחשב כל א' למסייע ולהקל ע"ש א"כ כל האיסור בזה רק מספק והיינו משום דהוי ספק בשחיטה ובהמה בחז"א עומדת וסד"א להחמיר אבל אם עדיין אין לו דין מומר ובאנו לחשבו למומר בצירוף שחיטה זו ואם הוא רק מסייע בעלמא לא עביד כלום א"כ מספק לא נעשה מומר וכמ"ש בתשו' מהרי"ק שרש קנ"ט דהיכי דאיכא ספיקא אם נעשה מומר מוקמי' לי' בחזה"ת מספק וכיון שאנו מסופקים על האדם אם נעשה מומר מוקמי' לי' בחז"כ וממילא דהשחיטה מותרת שהרי נשחטה לפנינו גם ע"י ישראל השני וכל הספק רק אם הוא נעשה עתה בשחיטה זו מומר וע' בש"ש שמע' ד' פ"ד וש"ו פט"ז בענין חזקת האם להכשיר בתה ובנ"ד לכ"ע נראה כמ"ש ולכן לא משני כן. והא דפריך מהמנסך והקשה רו"מ ג"כ דלישני דמיירי בכה"ג שבצירוף ניסוך זה נעשה מומר ונאסר היין במגעו ע"י הניסוך י"ל ג"כ לפמ"ש בפלתי סי' ד' בסופו דאי נימא דהשא"נ ל"ש היזק והא דבמזיד חייב שלא יהא כל או"א הולך וכו' ל"ש באית לי' שותפות בגוי' שהרי לא יפסיד לעצמו כמ"ש התוס' ב"ב (דף ב') ובע"כ דס"ל כחזקי' דשמי' היזק ובשוגג פטור כדי שיודיע וע' בס' ב"א חדר ל"ג א"כ ליכא לאוקמי בישראל מומר דא"כ אמאי בשוגג פטור דל"ש לומר כדי שיודיעו דהא מומר אינו נאמן וגם חשוד להכשיל הישראל ועוד דהא בגיטין (דף נ"ג ע"ב) מבואר דמתני' דהמטמא וכו' בשוגג פטור אתי' כר"י והוא סובר דקנסו שוגג אטו מזיד בדאורייתא והכא משום חומרא דע"ז בדילי מיני' וכבר נשאל בתשו' רע"א מ"ת סי' קל"א דא"כ איך משני בישראל מומר הרי במומר דלא בדיל מע"ז מהראוי לקנסו שוגג אטו מזיד ותי' דהיין נאסר בנגיעתו משום מגע ולא הפסידו כלום בהניסוך ובדרבנן לא קניס שוגג וקושי' הש"ס דפריך בגיטין דר"י אדר"י היינו לר"י דס"ל אא"א דשא"ש ומוקי לה בדאית לי' שותפות וחייב על הניסוך והוה בדאורייתא ע"ש א"כ לא הומ"ל אליבא

דמ"ד דאין אוסר דמירי כשהוחזק עתה למומר בניסוך דא"כ הדק"ל דבדאורייתא ראוי לקנסו גם בשוגג והרי הכא אף שאסר היין רק ע"י מגעו מ"מ הרי נאסר רק ע"י שניסך היין ועשה איסור תורה וראוי לקנסו גם בשוגג (וע"ש ברש"י גיטין (דף נ"ג ע"ב ד"ה ור"י באיסור דאורייתא וכו') ולכן בע"כ דלא מירי בכה"ג ומיושב קושי' רו"מ:

ו ומה שהקשה בהא דקידושין (דף נ"ט ע"ב) בהא דאמר אביי . ולטעמי' דרב בא א' וקידשה מעכשיו ולאחר ל' יום והשני מעכשיו ולאחר עשרים והשלישי מעכשיו ולאחר עשרה מראשון ומאחרון א"צ גט ממ"נ וכו' פשיטא מאי דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי ליטא לחד וחזרה לחד קמ"ל, אי תנאה הוי לכולהו ובישויע"ק א"ע סי' מ' סק"ג הקשה דגם אי תנאה לחד חזרה לחד הא הוי ס"ס לגבי אמצעי דלמא הראשון לתנאה נתכוין ואת"ל לחזרה דלמא השני ג"כ לחזרה נתכוין וקדמו קידושי שלישי ותי' דהוי ס"ס דסתרי אהדדי דאם באנו לדון על השלישי אם צריכה גט נימא ס"ס להיפוך ובכה"ג ל"ה ס"ם כמ"ש התוס' ב"ק (דף י"א) ובס' אמרי בינה תי' דלא נולדו ב' הספיקות ביחד דספק של ראשון נולד בשעת קידושי שני וספק ב' לא נולד עד שקידש שלישי לכן לא הוי ס"ס ועפ"ז הקשה רו"מ בהא דאמר דאי האי לישנא משמע תנאה וחזרה צריכה גט מכולן כמ"ש ברש"י שם והא אצל שלישי איכא שפיר ס"ס וא"ל דהוי ס"ס דסתרי שהרי גם לגבי אמצעי נימא ס"ס להיפוך דז"א דלגבי אמצעי הרי אין הספיקות באים ביחד אבל לגבי שלישי נולדו ב' הספיקות ביחד ולא הוי ס"ס דסתרי להדדי ולענ"ד עיקר קושייתם לק"מ דהא קודם גירושין אתחזק בה איסור א"א אלא דאחר גירושי ראשון ושני יהי' ס"ס לגבי שלישי א"כ אין להוציאה מחזקת א"א ע"י ס"ס דהוי כס"ס במקום חזקה וגם מאיסור לאיסור אחר נחלקו הפוסקים אם מחזיקים ובנ"ד שהוא מאיסור א"א עצמו לכ"ע מחזיקים שלא להוציאה מחזקתה ועוד דאף דלגבי שלישי באים ב' הספיקות ביחד מ"מ הרי זה הספק עצמו אם הראשון נתכוין לתנאי או חזרה כבר נסתפקו בו לענין האמצעי והחזקנוהו לחומרא א"כ איך נצרפוהו עתה לגבי שלישי עם ספק השני ולכן גם לגבי שלישי לא מקרי ס"ס. ויותר אין פנאי לעיין ביתר דבריו:

סימן כז

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה צדוק צבי וואקסמאן נ"י מו"ץ דק' ריגליץ ומשנהו הרב וכו' מו"ה משה וואוגשאהל נ"י:

ב מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם בחרשת שאינה שומעת ואינה מדברת שזינתה עם ערל והרתה לזנונים וילדה וולד בקראקא בהשפיטאהל שמגדלים שם בנים כאלו ותיכף אחר

הלידה עזבה שם הילד ולא התחילה להניק ובאתה לביתה וכעת מפי השמועה כבר עברו כד"ח מלידתה ובא בחור א' והתקשר עמה בשידוכין וגבלו זמן הנשואין על ל"ג בעומר העבר כי נתייראו שלא יחזור בו המשודך ועשו הנישואין בהסכמתכם וכעת נתעורר ח"א לאשר יש שאומרים שחסר עוד ב' חדשים לכד"ח לכן ערער להצריכם פרישה ורו"מ צדדו להקל עפ"ד י"א שהביא רמ"א דבזונה יש להקל ובמופקרת הסכים רמ"א כדי שיהא בעלה משמרה ולשי' כמ"פ בלא התחילה להניק יש להקל ולשי' נו"ב בנכרי ליכא תקנת מינקת וגם משום ביטול פו"ר של הבחור ובנ"ד שהיא יתומה ואם יפרישום עד ב' חדשים תהי' מופקרת גמורה והביא מתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' ל"ה ובפרט שכבר עברו כ"א חודש והנישואין הי' בהיתר ע"פ שכבר עברו כד"ח עכת"ד:

ג הנה מ"ש רו"מ דהו"ל מופקרת לא נתבאר בשאלתם רק שזינתה עם ערל א ולא מקריא מופקרת אא"כ דיימא דמתא שזינתה עוד עם אחרים ולשי' הב"מ בשו"ת צריך שיהי' ג' ולשון הכנ"י סגי עם ב' כנודע אך בנ"ד שזינתה עם עכו"ם כבר כתב בשו"ת פרשת מרדכי חא"ע סי' ד' דבדליכא תקנת הולד אין לגזור בכה"ג דעכ"פ אין זה בכלל תקנת הש"ס ובנ"ד הרי נמסר לערכאות ואף דקיי"ל דדוקא בריש גלותא ולא בשאר חשובים בחצר המלכים היינו אם הוא ת"י ישראל משא"כ בנ"ד שהערכאות עצמן מפקחין עבור הילד ובזונה מעכו"ם י"ל דקיל טפי וגם לפמ"ש הנו"ב מ"ת סי' ל"ה שהביא רו"מ שאין להתיר משום פו"ר שהרי האיסור גם על האשה והרי בנ"ד היא חרשת ופטורה ממצות א"כ ליכא איסור על האשה ורק על הבעל ושוב י"ל שהתירו משום מצות פו"ר וע"ע בתשו' כ"ס א"ע סי' ח"י שהאריך, בדין זונה מנכרי ובנ"ד בצירוף כל הצדדים הנ"ל וגם כבר נשאת בהיתר בהסכמת ב"ד וכבר עברו יותר מכ"א חודש ויש ספק אולי כבר עברו כד"ח היינו מסכים עמהם שא"צ להפרישם. והנלע"ד כתבתי:

סימן כח

א ב"ה ה' נשא מ"ט למב"י תרנ"ח להרב המאה"ג וכו' מו"ה משולם זוסיא הערשין הארין נ"י מו"ץ דק' סאטניב ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכוליא שהי' ע"ג בועה נבקעת והיתה לבנה וטרם שנבדק אם מגיע להלובן נאבדה וכבר נמכר קצת, שומן מבהמה זו ונתערב ברוב שומן אווזא והוא הפ"מ ורו"מ הביא בשם יוס"ד דע"פ רוב כשקולפין הכיס מגיע עד הלובן ואינו נכנס לגוף הלובן והביא בשם שלחן גבוה סק"ה שיש בשר לבן תחת הבשר אדום בינו ובין החלב והביא גם מ"ש בדע"ת סק"ך בשם הא"ז ורו"מ העיר לחדש דברש"י לא נזכר

חיורא דתותי מהרי ובדף צ"ב ע"ב) פירש"י על לובן הכוליא שתוך החריץ ומתפשט והולך בתוך הכוליא ובאו"ה כלל נ"ג ס"ד כתב למקום חריץ שהיינו עד מקום הלובן בשערים כתב בסתם כי מט' לקותא עד מקום חריץ נראה מזה דהשערים לא גריס היכן מקום חריץ וזה אמצעות הכוליא ולכן פסק דטרפה במוגלא גם בלא הגיע למקום חריץ דבש"ס נקט מליא מוגלא טרפה וקאי על סתם כוליא ולא על הלובן והפוסקים דגרסו חיורא דתותא מתני וזהו הלובן לא מטרפי במוגלא עד שהגיע למקום לובן והא"ז לשיטתו דס"ל דבמוגלא טרפה גם בלא הגיע ללובן לכן ס"ל להקל עד שמגיע למקום חריץ ממש וא"כ א"א להקל תרי קולי דסתרי להדדי לסמוך שהחריץ רק באמצעו ולהקל בלא הגיע מוגלא ללובן:

ג הנה במח"כ יטול מה שחידש שהרי בא"ז הביא בשם רש"י דסובר דגם במוגלא, כשר בלא הגיע לחריץ והביא בשמו להתיר עד שהגיע להחוט שבאמצע הכוליא ולכן אין בהמצאתו ממש וגם מ"ש שהשיג מכבר עמ"ש בדע"ת סי' ל"א סוסק"ח דבהמה ועוף הוי מבשא"מ מהא דאינו דומה טעם דג מעכו לאספמיא אני תמה שלא זכר מה שהשבתי לו מאז לעיין בדע"ת סי' מ"ט סקט"ז וסי' נ"ה סקס"ח בשם פר"ת ונו"ב דהיכא דהוי מבשא"מ בשמא גם בקצת שינוי טעם מקרי מבשא"מ משא"כ היכי דהוי מב"מ בשמא בעינן שינוי גמור א"כ לק"מ דבשר בהמה ועוף הוי מבשא"מ בשמא גם בשינוי קצת טעם הוי מבשא"מ משא"כ בדג ועיינתי כעת בכתבים שלי מכבר אשר משם הוצאתי תוכן הדברים לתוך ספרי והבאתי שם בעצמי מהא דרש"י פ' בראשית שאינו דומה טעם דג וכו' וביארתי כמ"ש וכן רוב דברים שבספרי הם קיצור ממ"ש בכתבים שלי באורך הרבה:

ד ולדינא כיון שבנ"ד ספק אם הגיע ללובן כלל ובצירוף שי' קדמונים שבא"ז י"ל דהוי ס"ס ואף שבסק"ה העליתי דבכה"ג הוי ס"ס לאיסורא מ"מ הרי בנ"ד לא נתברר שהי' מים עכורים ושמא הי' מ"ז אך כפי הנראה ממכתבו קרוב לודאי שהי' מוגלא ואף שביוס"ד כתב דע"פ רוב אינו נכנס ללובן קשה לסמוך על השערתו ובפרט דהוא מיירי שם במים של כרכומי ובזה כתב שע"פ רוב אינו נכנס להלובן משא"כ בבועה של ליחה וראי' מדברי רשד"ם ושפ"ד שהבאתי בדע"ת סקי"א דחשיבי' לי' לספק השקול. ומ"מ נראה להתיר השומן שיבטלנו ברוב שומן של בהמה כיון די"ל דשומן בשומן גם של בהמה בעוף הוי מב"מ ואין ניכר כ"כ שינוי בטעם וגם ע"פ רוב משתמשין בשומן בתערובות ודמי קצת לפמ"ש הדג"מ סי' קי"ח ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ה סקע"א ובספק איסור מבטלין לכתחלה לכן יש להקל ע"י ביטול ברוב שומן בהמה כיון שהוא הפ"מ. והנלע"ד כתבתי:

סימן כט

עוד להרב הנ"ל ומה ששאל בגביר א' ששכר מנין שיתפללו בביתו אחר מותו ושכר לו צ"מ א' שיאמר קדיש אחריו ועתה מת אבי הצ"מ הנ"ל אם השכירות קיים יפה כ' רו"מ דבבית הגביר אין רשות לשום אדם לומר קדיש עבור אחר וא"כ הקדיש עולה רק עבור הגביר ואני מוסיף דלפמ"ש בנה"מ סי' רצ"א סקי"ב וסי' של"ג סק"א דשכירות פועל נקנה בכסף לבד וא"י לחזור בקבלנות ואני מצאתי בריטב"א לע"ז (דף ע"א) וז"ל והנכון בעיקר קושיין דהיכי דיהבי להו כסף, שכירות גופם הוא דחשוב וכו' ושכירות גופו דכ"ע בכסף דהא עבד כנעני ונכרי נקנים בכסף וכו' ע"ש א"כ כיון שכבר זכה בו משכיר הרי הקדיש עולה עבורו ואם רוצה לקיים כיבוד אביו יאמר אח"כ קדיש עבור אביו אבל לענ"ד האמת כי גם בלא כונה ברא מזכה אבא בכל המע"ט ותפלותיו ואינו בכלל מ"ש המג"א סי' רפ"ח ובהל' תענית ועכ"פ בנ"ד שהסכים אביו בחייו שישכיר א"ע אצל הגביר וגם מיתה שכיח והו"ל לאתנויי כמ"ש ח"מ לכן הדבר פשוט שהשכירות קיים. והנלע"ד כתבתי:

סימן ל

א ב"ה נ' נשא ב' י' סימן תרנ"ח להרב הגדול וכו' מוה' יחיאל דוב מאנד נ"י אבד"ק מאסטא גדול:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהדו"ד שבא לפניו באשה נו"נ ונשתתפה עם שמעון במסחר וראובן בעלה ידע מזה וכשהוצרכו מעות להשותפות ציותה אשת ראובן להשותף שיוכל ללות לו מעות ויחתום את ראובן על הוועקסיל וכן עשה והניח המעות להשותפות בידיעת אשת ראובן ואח"ז נתהוה היזק גדול ובעל הוועקסיל תובע את ראובן והוא השיב שאין זה חתימתו והנה רו"מ כתב שמחויב ראובן לשלם כיון שאשתו נו"נ בביתו והיא מודית שציותה ללות והו"ל כלוותה מאחרים שהכריע הש"ך סי' צ"ו סק"ט דחייב הבעל לשלם ואף דמתחלת לשונו נראה דמיירי בידע הבעל י"ל דלאו דוקא נקט ועוד שהרי הניח המעות להמסחר שבא ליד אשת ראובן א"כ פשיטא דחייב:

ג הנה גם לענד"נ כדבריו ואני מוסיף דבנ"ד שידע מהמסחר שעשתה בשותפות שמעון ודרך המסחר ללות מעות לצורך העסק א"כ הוי כידע הבעל מההלואה כיון דשכיח לעשות כן וד"ז מבואר בתוס' ב"ק (ד' ס"ח ע"ב) ד"ה הוא דאמר וכו' וכ"ת דהוי יאוש שלא מדעת שא"י אם לקטו אם לאו הא גבי תמרי דזיקא אמרי' בפ"ב דב"מ כיון דשכיחי דנתרי חשוב יאוש מדעת וכו' ע"ש וגם בתוי"ט פ"ד דטהרות מ"ד בהא דהמערה מכלי

אל כלי ונמצא שרץ בתחתון העליון טהור וברמב"ם רפי"ז מאה"ט מבואר דטעמא מפני שא"ב דעת לישראל ותמה הראב"ד שהרי היא טומאה הבאה ביד"א ובכ"מ תי' דמאחר שלא נודע לשום אדם לא חשיבא ביד"א ותי' דהתם אע"ג שלא ידעה שנטמאה הואיל ודרכן של נשים להתטמא בנדות הו"ל כנודע ע"ש וה"נ, בנ"ד הו"ל כנודע לו מההלואה ובפרט דכיון שידע שנכנסה למסחר הרי נתחייב גם בההיזק ואף דא"צ לשלם מביתו הרי הכל לפי האומדנא עם מי נשתתפו כמ"ש בחיבורי סי' קע"ו ס"ו ואם הניחו מעות שוה בשוה פשיטא דהוי כן כדמוכח מתשו' מבי"ט ח"א סי' ר"ב דבדאיכא הוכחה שהי' המדובר שיהי' שוה בשוה מחויב לשלם גם מביתו ובפרט בנ"ד שכבר הניח המעות לעסק השותפות והוי כבא ליד הבעל ואף די"ל דאשתו אינה נאמנת ע"ז כמ"ש כה"ג בסי' ק"ח אבל כבר האריך בשו"ת נטע שעשועים סי' ל"ה מכמה מקומות והעלה דבנו"נ בתוך הבית נאמנת גם לחייב היתומים ע"ש ומכ"ש לגבי הבעל עצמו לכן יפה דן רו"מ דחייב ראובן לשלם ע"פ הודאת אשתו. ובעיקר דינו של הש"ך יעוין גם בתשו' שב"י ח"א סי' קנ"ה שפסק בפשיטות כהש"ך ובנ"ד שהי' לצורך מו"מ ואם הי' עי"ז ריוח בהעסק הי' הבעל נוטל חלק בהריוח א"כ הלואה זו הי' כשאר מו"מ שמכרה או מקחה קיים וכן מצאתי בתשו' חוט השני סי' מ"ג וז"ל א"א שערבה בשביל אחרים ויש לה ריוח באותו ערבות שהמוכר נותן לה חלק בריוח נ"ל פשוט דאם היא אשה נו"נ בתוך הבית שחייב בעלה לשלם כשאר מו"מ שפוסקים כן בפראג לאשה הנו"נ תוך הבית עכ"ל וה"נ בנ"ד כיון שהי' דרך מו"מ לשם ריוח חייב הבעל לשלם ואף שהמנ"י בשו"ת שבסוס"י תוה"ש סי' ט' חולק על הש"ך כבר הסכימו כל האחרונים להש"ך והעידו שכן המנהג ובפרט בנ"ד לכ"ע הוי כן ושוב מצאתי בשו"ת שו"מ תנינא ח"ב סי' ח"י שהאריך ג"כ בענין זה וגם הוא הסכים לדינא כדברינו. והנלע"ד כתבתי:

סימן לא

א להרב הגדול וכו' מו"ה יהודה כ"ץ ראבד"ק סאניק:

ב מכתבו הגיענו וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון שירשו בית א' גדול שי"ב כדי חלוקה וראובן דר במחצית חלקו בהבית ושמעון לא דר בעצמו רק לוי דר בהחלק השני מיד שמעון שנים רבות ועתה מת ש' וטוען לוי שלקחו משמעון זה כמה שנים ושטר הו"ל ואבד וראובן הוציא שטר שמכרה ש' לו ומה שלא מיחה בלוי מפני שהוא קרובו וגם הו"ל עסק פרלאג בביתו שהי' על שם לוי והרויח בו הרבה לכן לא מיחה בו ולוי

טוען שהוא קנה הבית עוד טרם שקנהו ראובן וכבר עברו שני חזקה קודם קניית ראובן בשטרו עכת"ד טענותיהם ורו"מ האריך בזה:

ג הנה מה שהאריך רו"מ אי מהני חזקת לוי בכה"ג שלא הוברר עוד חלק שמעון יש לדון דגם אם אין ברירה הרי הוי רק מספק כמ"ש הר"ן וכ"מ ובב"ש א"ע סי' קל"א סק"ד והאחרונים הביאו מהעיטור אות ח' חלוקת קרקעות דמפורש כן ואף שבהגהות ש"ל לא"ע שם הביא מהנימוק"י פ"ג דב"ק גבי מפקיר נזקיו דאם לא זכה לא אמרי' דאפקרינהו דבדאורייתא א"ב אף שהוא להוציא ממון כבר כתבתי בגליון דלק"מ דהתם הא קאי אליבא דר' יהודה דסובר בגיטין (דף כ"ה) דאין ברירה ולדידי' הוי ודאי משא"כ לדידן הוה רק ספיקא והמע"ה א"כ ה"נ בנ"ד הרי לוי מוחזק בהבית וקיי"ל דגם בקרקע המע"ה כמ"ש בת"כ סי' צ"ו בשם תשו' הרא"ש א"כ פשיטא דמהני חזקתו. אבל לענ"ד א"צ לזה דהא כבר העלה בתשו' תועפת ראם חח"מ סי' י"ג דבזה"ז שנהגו בטאבילאציאן גם בכתב שטר דינו כלא כתב שטר ול"מ אלא בדאיכא הוכחה שסמך על השטר לבד ע"ש וגם לפמ"ש בחיבורי סי' ק"צ בשם מהרי"ט בשניות ח"מ סי' ס"ו דבדכתב לך חזק וקני איכא הוכחה שסמך ע"ז כמו אופן המועיל התינח בשטר יהודית אבל בשטר הנעשה בדיניהם הרי נודע שבדיניהם כל זמן שלא נגמר הטאבעלע כל חוב הנכתב בהטאבעלע על המוכר ביני וביני הוא קיים בתקפו ולא סמ"ד דלוקח ועכ"פ צריך למסור לו הבעזיץ בפני עדים אבל בהחזיק בהבית מבואר במהרי"ט שם דמהני דשפיר סמ"ד א"כ הוי בנ"ד אף דראובן יש לו שטר אכתי לא זכה כלום כיון דלא נכתב בהטאבעלע אבל לוי שיושב בהבית שפיר זכה בו אם קנהו אפי' בלא שטר א"כ כיון שהחזיק שני חזקה מהני אך דלפי הנראה ישב לוי בהבית בתחלה בתורת שכירות אם יש שטר או עדים ע"ז הרי לשי' כמ"פ ל"מ חזקתו כלל כמ"ש בסי' ק"נ ס"ג ואף דהתם מיירי במשכנתא הרי בסי' שי"ז מבואר דגם בשכירות דינא הכי או גם בזה תליא בפלוגתא והמע"ה:

ד וכה ראיתי בעט"צ לחו"מ בשו"ת לסי' קצ"ב שהאריך בדין ראובן שקנה מקום בביהכ"נ משמעון וישב ראובן על המקום והמנהג שכל הקונה מקום שכותבים על המקום שם הקונה ועדיין הי' שם המוכר על המקום ושוב חזר בו המוכר מהמכירה ופסק דאף דקיי"ל דחזקה קונה גם בלא שטר אפי' במקום שנהגו לכתוב שטר מ"מ הכא שהמנהג למחוק שם המוכר ולכתוב שם הקונה שעושה מעשה בגוף המקום עדיף משטר ועוד דגם בדין חזקה אם קונה בלא שטר יש פלוגתא כמ"ש בב"י והמוחזק יוכל לומר קים לי בזה דאף שכתב הט"ז דמהני ישיבה על המקום לענין חזקה היינו במקום שאין כותבין שמו על המקום ועיקר התשמיש רק הישיבה אבל במקום שנוהגים לכתוב שמו י"ל

דישיבה על המקום ל"מ ולא הוי חזקה עכת"ד אבל בנ"ד שהטאבילאציע אינו על גוף המקום וגם החזיק בו בדירה קבועה כמה שנים הרי אנן קיי"ל דחזקה מהוי בלא שטר ומכ"ש בנ"ד שטוען שהו"ל שטר ואבד אלא שלא נכתב בטואבילאציע פשיטא דמהני וכמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן לב

א ב"ה ג' שלח תרנ"ח להרב המאוה"ג וכו' מוה' אשר הלוי נ"י אבד"ק מעדוניץ. מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק האשה סערקא בת רא"מ מקהלתכם שנלקח בעלה לחיל הצבא בארץ פולין גדול ומולדתו מעיר קאמוריב ולאשר הי' חולה שלחוהו לעיר סמאלינסק לבית החולים ופ"א בא ממנו מכתב איך שהוא חולה ונתנוהו לביה"ח בעיר הנ"ל ואח"ז נשמע שמת שם ואח"ז כתב איש א' (ושמו בנימין שאט מוחזק בכשרות שהי' ג"כ מאז מאנשי הצבא) לחבירו אשר עודנו בחיל הצבא בסמאלינסק שילך להרב דממשלה דשם ויקבל ממנו מכתב תעודה וקיבל מכתב מחבירו שעשה מבוקשו ותוך מכתבו רצוף מכתב הרב דממשלה ונדפס בראשו שמו וכינויו ושם עירו בלשונם וגם היום נכתב למספרם כתב וז"ל כבוד הרב וכו' אזו וויא מען האט מיר געבראכט אבריף בחת"י הר' בנימין שאט מבקש מאתו הודעה מפטירת מרדכי (מאטיל) זיידיל וכותב שיש לו אשה ושני בנים נמצאתי מחויב להודיעם ולבאר הידוע לי והנכתב אצלי 29 בחודש דעקאב שנת 895 למספרם היינו כ"ד טבת תרנ"ו קבלתי נייר ידוע מוואיענעס הספיטאל דפה סמאלינסק, שמת בהשפיטאהל איש חיל שעבד בהפאלק פלוני ושם הגובערניא שיצא משם לובלינסקע פאוויאט טאמושאב ושמו מרדכי זיידיל שנותיו 23 שנים ושלחתי תיכף אנשי ח"ק והובילוהו לבית עלמין דפה ונקבר יום כ"ה טבת ונרשם אצלי בהמעטריקא כנימוס ובלי ספק גם לזוגתו ולאביו ידוע שם פאלק שעבד בו לזאת לדעתי אין לפקפק בזה יעקב חפץ רב דממשלה פה סמאלינסק והניח גם החותם ואח"כ באו לקהלתכם להקאנצלרייא בגדים של הנפטר והתפילין והכירה האשה הכל ואח"כ נסעה האשה לקאמוריב והביאה גב"ע בזה"ל במותב תלתא כחדא הוינא ואתו לקדמנא ר"ג בר"מ ור"א בר"י והעידו בתו"ע באליו"ע שבעצמם ראו וקראו המכתב שבא מהנאטשעלניק מפאווייאט טאמושאב להקאנצלרייא גמינא דפה רזונדאווא אוך שהר' מרדכי בן צבי זיידיל מת בסמאלינסק ביום פלוני (כפי שכתב גם הרב הנ"ל) ור"ג ראה בעצמו אשר ע"י מכתב הזה נמחק בספר הזכרונות של אנשי הצבא מן החיים והמתים ונכתב בשני מקומות לראי' שמת ושם הי' כתוב כי מרדכי בן צבי זיידיל נלקח לצבא

בשנת 895 ל' וכפי החקירה ודרישה לא נמצא פה"ק שום איש ששמו ושם אביו כזה ובפרט שנלקח לצבא רק זה האיש שהי' בעלה של סערקא בת מרדכי ובהמכתב מהנאטשעלניק כתב ג"כ שהאיש המת הוא מפה"ק ונלקח לצבא שנת 895 וע"ז באנו עה"ח יום א' ח"י מרחשון תרנ"ז פה קאמירוב וע"ז תתמו הרב אב"ד דשם ועוד ב' דיינים וכל הכתב הוא של הרב אב"ד הנ"ל. עכת"ד השאלה:

ב והנה מה שנשלח מהשפיטאהל לרב הממשלה בודאי מועיל כיון שהי' במסל"ת ואף שהה"מ החמיר בעדות בכתב דבעי' שידע שהוא כתב ישראל כבר העלה בשו"ת תפארת צבי חא"ע סי' כ"ב דדוקא היכי שיש לתלות שכתבו דרך שחוק כמההל החמיר משא"כ היכי שידוע שכתב במתכוין לאיזה דבר לכ"ע יש להקל ובפרט בערכאות הרי עדיף טפי עדותן בכתב מעדות בע"פ כמ"ש הרא"ש פ"א דגיטין סוס"י י"א והארכתי בזה בתשו' לק' טארנא [ע"ל ח"מ סי' ו'] והבאתי מתשו' צ"צ סי' מ"ב וסי' מ"ה ושו"ת ב"א חא"ע סי' ל"א ופרשת מרדכי סי' כ"ה כ"ו כ"ז ואמרי אש סי' כ"ה וכתב סופר סי' כ"ג ומהר"ם שיק סי' מ"ב ופלפלתי בדבריהם וגם לדעת המחמירים שם מ"מ היכי שנכתב בפנקס שלהם וראה ישראל הכתב לכ"ע נאמנים וא"כ בנ"ד ששלחו כן להמעטריקא להכתב שם לכ"ע אך לענין תעודת רב הממשלה שיש לחוש שהוא חשוד לעבירות וגם אינו מסל"ת הנה לדעת המקילים בערכאות משום דלא מרעי נפשייהו שייך גם בזה כן ובפרט שהרי פס"ע דרבנן הרי הם כשרים לעדות אשה ומאן יימר שהרבנים הללו הם פסולים דאורייתא ולפמ"ש בקצה"ח סי' מ"ו סקי"ז ובסי' נ"ב ובתשו' רע"א מ"ת סי' מ"ז כל רשע שאינו של חמס כשר לעדות אשה וגם כיון שכתב שכן נכתב בהמעטריקא הרי הוה מלתא דעל"ג מיד ובבירור לכ"ע לא עביד דמשקר ועוד דבנ"ד הרי העידו ב' אנשים שנכתב כן בספר הזכרונות ונמחק מספר החיים ובכה"ג עדיף מעדות ערכאות כמש"ל דבנכתב בפנקס שלהם לכ"ע נאמנים וזה לא כביר כתבתי בתשו' לקראקא דבדבר שמזיק העכו"ם לעצמו אפי' רק פתיחות הכבוד עדיף ממסל"ת ואפי' בשל תורה נאמן והבאתי ראי' מתשו' מהרי"ק ומהט"ז יו"ד סי' שט"ז סק"ד ולכן בכה"ג שמחקוהו מתוך מספר חיל הצבא אין לחוש כלל שמא לא דקדקו בדבר או שמא משקרים:

ג וראיתי בשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' נ"ה שהחמיר שלא לסמוך על עדות ערכאות שמעידים על איש הצבא שמת דבעינן שידעו דלא מקבלו שוחדא וגם כי הערכאות שואלים מאנשי המלחמה והם מעידים על מיתתו א"כ הוי מסל"ת ע"י שאלה דלא מקרי מסל"ת והביא ששמע מחותנו הגאון רב"פ כי הגם שכמה גדולי דורו הקילו בזה אבל הוא לא רצה להקל אך בנ"ד הרי לא הי' שעת מלחמה ובנ"ד מסתבר כי הפקודים בבתי החולים מודיעים

מעצמן מיתת החולה להשרים הממונים או שהשרים בעצמן באים לבקר החולים ורואים מיתתם ועוד דגם אם מודיעים להם ע"י שאלה כיון שאין ידוע להם שיש נ"מ לישראל איננו יוצא מגדר מסל"ת כמ"ש בתה"ד והובא בהג"ה סעי' ט"ו דבעכו"ם ששאל לעכו"ם אינו יוצא מגדר מסל"ת וע"ש בחמ"ח סקל"ב ואף שהר"ן חולק כמ"ש בב"י הרי בתשו' מהר"ם מלובלין סי' ז' והובא בקו"ע סי' ש"ט הכריע כדעת תה"ד וגם לפמ"ש הב"ש דהר"ן אינו חולק אלא דשאלת השופט שאני ששואל אותו שיגיד לשם עדות וע"ז בנה הד"ח שם יסודו אבל התם מיירי שבא השליח לשאול על מיתת המומר לצורך ידיעת ישראל אשת המומר הקודמת ולצורך זה שלח השופט לחקור מהעכו"ם שיגידו עדותן ולא לצורך תועלת השופט והעכו"ם עצמן לכן י"ל שאין זה מסל"ת אבל הכא שהוא לצורך ידיעת עצמן לכ"ע הוי בכלל מסל"ת ומצאתי בתשו' ח"ס חא"ע ח"ב סי' קל"א באמצע התשו' שהביא ג"כ דברי תה"ד ובשם ישש"ש פט"ו דיבמות סי' י"ט שכתב עליו דלא נהירא דסתם גוי מוחזק לשקר וכל שמשיב דבר לשואלו אינו נאמן ושכ"ה בתשו' הר"ן והביא גם מתשו' מ"ב סי' ק"ה (והובא בקו"ע סי' שצ"ח) דכל שהעכו"ם השואל יש לו נפ"מ בדבר לכ"ע אינו מסל"ת וגם הביא מדברי הב"ש הנ"ל והוכיח כדעת תה"ד מש"ס דגיטין (דף י"ט ע"ב) והביא מהש"ך יו"ד סי' סקמ"ג וסי' צ"ח סק"ב ועפ"ז העלה דדוקר ביודע העכו"ם שיש נ"מ לדת ישראל אז ע"י השאלה אינו בכלל מסל"ת דשמא משקר אבל באינו לצורך ענין דת ישראל רק לצורך אחר גם ע"י שאלה מהני וגם הר"ן לא החמיר אלא משום דאזיל לטעמי' דס"ל דבמסל"ת בעינן קישור דברים אבל לדידן דקיי"ל כהריב"ש והאריך להוכיח שכן עיקר לדינא לכן יש לדידן בזה עש"ה וע"ש עוד סי' קל"ב בזה. והן אמת כי מ"ש מהש"ך סי' ס"ט דבא"י אם. או"ה תלוי בו שרי גם ע"י שאלה לא נזכר שם ובתשו' מיי' להל' אישות סי' ט' כתב דלענין מסל"ת אין חילוק בין אם מכיר דת ישראל או לא אך בזה י"ל דהיינו דבלא שאלה גם במכיר דת ישראל מהני מסל"ת אבל ע"י שאלה יש לחלק שפיר כדעת הח"ס וגם מ"ש הח"ס דטעמו של הר"ן משום דס"ל דבעינן קי"ד המעיין בתשו' הר"ן סי' ג' ימצא שכתב טעם זה בפ"ע אבל מ"מ בכה"ג שלא שאלוהו לצורך עדות נגד התרת דאשה אלא לצורך חיל הצבא י"ל דלכ"ע מהני וראי' לזה מתשו' מהר"ח א"ז סי' ע"ו וז"ל מסל"ת כל היכי שאינו מתכוין להודיע מיתת הישראל שמת נראה דהוי מסל"ת וכן כל הנהו דסוף יבמות וכו' והנהו עובדא דאבא יודן איש ציידן להודיע לישראל שעמו שמת פלוני ועוד שהי' נראה שלא אמר כן אלא כדי להאהיב א"ע לישראל שעמו וכו' או בשביל רשע כאשר בושים עוד היום כשרואים יהודים אומר יהודי מת וכן הפונדקית להאהיב א"ע הי' נראה שאמרה וכו' אבל כשאין

הגוי מתכוין להודיע מיתת המת אפי' אם שאל מהגוי איש פלוני והוא אומר ואינו נראה שהגוי מתכוין להאהיב א"ע על ישראל ולא בשביל רשע נראה דהוי מסל"ת וישראל שהי' תפוס ביד גוי ורצו לפשר עבורו עם השר ולא עלה בידם ושוב חזרו אצל השר וכו' ואמרו אנו רוצים לדבר עמך עבור יהודי התפוס וכו' השיב השר מת וכו' נראה דהוי מסל"ת וכו' ונראה כאשר כתבתי מדפירש ר"י ביבמות (דף קכ"א ע"ב) נתכוין להתיר בא לב"ד משמע דבלא בא לב"ד אפי' נתכוין להגיד רק שלא נתכוין להודיע מיתתו לבני ביתו וכו' וכ"נ פי' הירושלמי כל ששואלין אותו והוא משיב דוקא בב"ד ור"י אמר כל שמזכירים בב"ד אבל שלא בב"ד וגם במקום שאין הגוי יודע כלל בטיב ישראל הי' נראה להתיר אפי' שואלין אותו והוא משיב וקצת נראה דאמר בגיטין (דף כ"ח) מקומטריסין של אה"ע איש פ' מת וכו' אין משיאין וכו' והא קיי"ל מסל"ת כשר וכו' ולמה לא נעמיד כששואלין אותן וכו' א"ו כה"ג הי' קרוי מסל"ת וכו' ומשם נראה ראי' דדייקא ומינסבא אפי' שהוא תפוס ביד גוים וכו' עכ"ל ומכ"ש בנ"ד שהשיבו כן לפני השרים הממונים ע"ז לצורך המלך וחילו ולא לצורך ישראל כלל ולכן הגם שהמהר"ח א"ז סיים שם בצ"ע היינו במשיבין לישראל משא"כ בנ"ד וע"ע בתשו' תפארת צבי א"ע בקו"ע סי' כ' שכתב ג"כ כעין זה ע"ש וע"ע בתשו' ד"ח ח"ב בהשמטות סי' כ"א וסי' ל"ט שצירף עדות הערכי:

ד וגדולה מזו מצינו בנדה (דף ל"ג) במעשה בצדוקי אחד שסיפר עם כ"ג בשוק ונתזא צנורא מפיו ונפל על בגד כ"ג וקדם אצל אשתו אמרה לו אע"פ שנשי צדוקים הם מתיראות מן הפרושים ומראות דם לחכמים ובחידושי הר"ן הביא בשם הרשב"א שהקשה איך האמינה הא החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ועוד לישיילי' לדידי' ול"נ דכיון דמדרבנן הוא סמך עליה במסל"ת דבפ' הגוזל מוכח דבדרבנן אפי' עכו"ם מהימן כל שהוא מסל"ת והיינו דתניא והוריקו פניו של כ"ג ולמ"ל למתני הכי לומר דמש"ה לא הכניסו בדברים לצדוקי עצמו שיהא מסל"ת לפי שחשש שמתוך שהוריקו פניו הרגיש בדבר ולפיכך קדם אצל אשתו קודם שיבא בעלה וישוח לה כל המאורע עכ"ל. הרי שאף שהיא השיבה כן ע"י סיבוב דבריו ע"י שאלה מ"מ כיון שלא ידעה שיש נ"מ להישראל הוי בכלל מסל"ת ומכ"ש בנ"ד שהודיעו כן לשרי הערכאות לצורך ידיעת חיל הצבא אפי' אם הי' ע"י שאלה בודאי יש לו דין מסל"ת. וגם מ"ש הד"ח דבעינן דלא מקבלי שוחדא הנה בזה יש לצרף עדות רב הממשלה שנמסר המת מהצבא להח"ק לקבלו והוא מלתא דעל"ג וגם הוא מנהיג המעטריקא אשר שומר נפשו לבל יענש אם יעשה שקר בנפשו והוא אומר תא ואחוי לך ספר המעטריקא לכ"ע בהצטרף שניהם בודאי אין ספק שדבריהם אמת ובפרט שיש ספק אולי אינו פסול מדאורייתא וכשר לעדות אשה:

ה ובדברי הר"ן הנ"ל יש לי לדון במ"ש הב"י סי' י"ז דהר"ן בתשו' חולק ע"ד תה"ד בדין מסל"ת ע"פ שאלה מעכו"ם דא"כ יסתרו ד' הר"ן א"ע וא"ל דשאני בהא דנדה דהוי בדרבנן דז"א שהרי לגבי עדות אשה הקילו כמו בשאר איסורים בדרבנן ומזה נראה דהר"ן בתשו' מיירי שהעדים ידעו שאין שום צורך בשאלת השופט לעצמו רק לצורך השליח שבא מישראל לכן ס"ל דע"י שאלה כזו לא מקרי מסל"ת משא"כ היכי שהעכו"ם אינו מרגיש אם יש צורך לישראל בזה כהא דנדה שם גם ע"י שאלה מקרי מסל"ת ומכ"ש בנ"ד שכל שאלתם לצורך עצמן בודאי מדקדקים לומר כפי ידיעתם והוי בכלל מסל"ת גם ע"י שאלת השרים ובפרט דקיי"ל דגם במקום פלוגתא אי מיקרי מסל"ת מקולים בעגונה כמ"ש הט"ז והב"ש ואני מצאתי בתשו' גאו"ב סי' י' תשו' התוי"ט שהעלה דלדידן קיי"ל כלישנא דאב"א בבכורות (דף מ"ו) דגם בתחלת עדות מקילים בעגונה ודלא כהריב"ש והמרדכי ע"ש ובתשו' עבוה"ג סי' ע"א פסק להחמיר אבל מצאתי גם בתשו' רדב"ז ח"א סי' רי"א דיש להקל בספק פלוגתא ואף שסיים דאין להקל למעשה רק בצירוף עוד סניפים הנה גם בנ"ד יש סניפים וכמ"ש:

ו והנה רו"מ חקר לאשר שמע כי אחי המת שאל מהגדוד ע"י ט"ג על אחיו והשיבו לו א"כ אולי גם להרב דממשלה ולהפאווייאט השיבו אח"כ ולא אדע מהו שהרי מבואר במכתב הרב כי תיכף כשמת הודיעו לו להוציא את המת ולקברו א"כ בודאי הי' קודם ששאל עליו אחיו ע"י ט"ג וגם מסתמא עשו כפי הנימוס להודיע למעטריקא ולפאווייאט כפי חובתם בדקדוק וחקירה ולא יכריע לזה מה ששאל אחי המת מהם לשנות תעודתם בזכרון ספרי הצבא כמובן:

ז וכה ראיתי בתשו' רע"א מ"ת סי' ע"ו שכתב ג"כ דאמירת נכרי הראשון שהודיע להשר ממיתתו הוי כמתכוין להעיד כמ"ש הב"ש דשאלת השופט הוי כמכוין לעדות ושר הצבא מחיוב להודיע יום יום מאנשיו מה שמודיעים לו ובכה"ג לא מקרי מסל"ת וגם הוי כשייך בגוה דמלתא כיון שמספר אנשי הצבא בידו והוא מוכרח לתרץ עצמו מה שנחסר מאנשיו אבל כבר נתבאר בראיות דכל שאינו לצורך דת ישראל גם ע"י שאלה מקרי מסל"ת מכ"ש בהודיע בלא שאלה וגם נראה דלא מקרי שייך בגווה שהרי אם נחסר ע"י בריחה ג"כ אחריותו עליו ובפרט בנ"ד שהודיעו כן לרב הממשלה בעל המעטריקא שיוציאו מידם ויקברוהו בודאי הוי מסל"ת במלתא דעבידא לגלויי מיד דעדיף ממלתא דאפשר שלא יתגלה וכמ"ש התשב"ץ ח"א סי' פ"ג דבכה"ג מקרי גילוי מלתא בעלמא ועדיף ממלתא דעבידא לגלויי ע"ש באורך:

ח ומ"ש שלא הוזכר במכתב הרב דממשלה לא שם אביו ולא שם עירו אלא שהוזכר שם הכינוי הנה הגם שבתשו' ד"ח ח"א ע"ע סי' ל"ז וח"ב סי' מ"ו פסק דכינוי שם לעז גרע משם משפחה אבל מ"מ כינוי המשפחה מהני שפיר כמ"ש רו"מ מדברי הב"ש סקנ"ח בשם רשד"ם ובאמת שכ"ה גם בקו"ע סי' ש"ל ובתשו' ב"י דיני משאל"ס סי' ב' כתב דיחוס משפחה עדיף משם אביו והח"ס סי' מ"ה וכ"ס סי' כ"ג פסקו דדמי לשם אביו ובפרט בנ"ד שנכתב שם הפאלק ושם הפאווייאט ומספר שנותיו במכוון כפי שהוא בודאי מהני וגם הלא שלחו בגדיו בחזרה וניכרים שהם שלו וגם ידוע שהי' מונח שם חולה. ז"ז מה שפלפל בדברי תה"ד בדין אם אומדנות המוכיחות הוי כמשאל"ס ואפי' במסל"ת ע"י שאלה אם ניסת לא תצא ובט"ז וב"ש דעכ"פ בספק מסל"ת יש להקל וה"נ בנ"ד שהי' חולה בשפיטאהל הזה וזה יותר מן ב' וחצי שנה שאבד זכרו וגם שלחו בגדיו לעירו יש להקל גם בספק מסל"ת אך שהקשה ע"ז מעובדא דפונדקית דשלהי יבמות שהוציאה להם מקלו ותרמילו וס"ת ולדעת הרשב"א והרא"ש טעמא דהתם משום דהוי מסל"ת ובאמת שכבר האריך בזה בתשו' מהר"ם מלובלין סי' ק"י והביא מדברי תוס' שם דגם למאי דמשני כיון דחזיתינהו בכיא ל"ה מסל"ת ממש וגם לשי' ש"פ בעכצ"ל דהא דכיון דחזיתינהו בכיא לא מקרי מסל"ת ממש דאל"כ למ"ל לר"ע להשיב לחכמים דהפונדקית הוציאה מקלו ותרמילו וס"ת הול"ל בקיצור מסל"ת היתה ובע"כ דרק בצירוף הוכחות אלו נחשבה למסל"ת והביא כן בשם מהרי"ק ע"ש. ולפ"ז מה שהוכיחו הרשב"א והרא"ש מהתם דהיכי דהוה מסל"ת מתחלה אע"ג דאח"כ שאלוהו לברר דבריו מקרי מסל"ת היינו משום דודאי באינו מסל"ת כלל לא מהני צירוף שאר אומדנות רק במסל"ת קצת ואף דהתה"ד פסק דגם ע"י שאלה אם ניסת ל"ת מ"מ לכתחלה לא תנשא ובפרט לפמ"ש בתשו' תפ"צ חא"ע קו"ע סי' ז' דהא דבכיא קמייהו אין מזה הוכחה שרצתה לומר שמת אלא שמא צרה אחרת רצתה לספר להם ולכן בכתה רק ממה שהוציאה מקלו ותרמילו ונשארו בידה איכא הוכחה שרצתה לומר שמת והויא שפיר מסל"ת גמור ע"ש א"כ פשיטא שצדקו דברי הרשב"א והרא"ש וע"ע בתשו' זכרון כהונה (דף כ"ז ע"ג וע"ד) בשו"ת נט"ש סי' נ"ז באמצע התשו' ותשו' פרמ"ר סי' כ"ה וסי' כ"ו מ"ש בזה סוף דבר הכל נשמע כ' בצירוף כל הצדדים הנ"ל הנני מסכים עמו להושיב ב"ד של ג' ויתיר העגונה סערקא בת רא"מ מקהלתכם מכבלי העיגון. והנלע"ד כתבתי:

סימן לג

א ב"ה ה' שלח כ"ו סיון תרנ"ח להרב החריף מו"ה דוד שפירא נ"י חתן הרב מבאקאווסק:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל במי שעושה דבר להפקיע הקידושין למפרע אם עושה בזה איסור תורה לשי' רמב"ם פ"א מאישות דבפנוי' שלא לשם קידושין עובר משום לא תהי' קדשה ולשי' המקנה בקו"א סי' כ"ו דהיכא דנושא לשם אישות גם להראב"ד בעי קידושין א"כ כשמפקיע הקידושין למפרע וגורם שיהי' כל בב"ז בודאי עושה איסור ועפ"ז הקשה לפמ"ש האחרונים דלשי' רמב"ם דעדות שבשטר ל"מ אלא מדרבנן ולפ"ז בגט בעדי חתימה ל"מ רק משום דאפקעינהו לקידושין כמ"ש במרגניתא טבא שעל סה"מ להר"מ וחידושי הרי"מ לחו"מ סי' כ"ח א"כ איך פסק הר"מ פ"ו מה"ג הט"ו דגם ע"י שליח כשר בע"ח בלא ע"מ בדיעבד הרי נימא דאשלד"ע והשליחות בטל לחד תי' בתוס' ב"מ (ד' י') ולשי' נו"ב א"ע סי' ע"ה גם הרמב"ם סובר כן עכת"ד:

ג הנה בגוף הדבר נראה דלא עביד איסורא כלל וראי' מדברי הרא"ש פ"ב דקידושין (דף ח') בדין קטנה שהלך אביה למדה"י והשיאוה אמה דלשי' בה"ג אין לה קידושין אפי' מדרבנן וכתב וז"ל מ"מ אין לאוסרה משום שתחשב כפנוי' ועומדת אצלו בזנות דכיון דדרך קידושין ונישואין היא אצלו אין זה זנות מידי דהוי אקטן שהשיאו אביו דלא חשיב כאלו היא בזנות אצלו אפי' היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו לה רבנן נישואין כדתנן בפהא"ר וכו' עכ"ל הרי דבנשאה דרך קידושין ונישואין אף שמדינא אין בהקידושין ממש אפי' מדרבנן מ"מ אין זה בכלל בעילת זנות א"כ ה"נ בזה כיון שישב עמה עד עתה דרך קידושין ונישואין אף שהוא עושה עתה מעשה שהפקיעו חז"ל הקידושין מ"מ לא עשה איסור למפרע ובפרט לפמ"ש בתשו' בר"א חא"ע סי' נ"ט דכל ענין אפקעינהו הוא רק שהפקיעו קידושי תורה ומ"מ נשארו קידושין דרבנן ע"ש א"כ פשו' דליכא ב"ז. ומ"ש הרשב"א בכתובות (דף ג') לתרץ קו' תוס' גיטין (דף ל"ג) דכל א' יפקיע הקידושין ע"י ביטול ע"י שליח דכיון דשויא רבנן בב"ז אין אדם עושה כן מלבד דהרשב"א הביא תי' זה רק בשם י"א ששמע יש מתרצים כן ולא ס"ל כהרא"ש וי"ל דהרמב"ם סובר כהרא"ש ולק"מ אבל גם בלא"ה י"ל דכונת הרשב"א דמ"מ לעיני ב"א יהי' נראה בב"ז ואין אדם עושה כן וכה"ג כתב הרמב"ן בהא דב"ב (ד' מ"ה) דמשני דנוגע בעדות דלא ליהוי לוה רשע ולא ישלם והקשה הר"י הלוי דהא בעדות שקר נמי עובר בלאו ותי' דה"ק דלא ניחא לי' דליקריוהו אינשי לוה רשע ולא ישלם ולהוציא ידי הבריות מתכוין ע"ש והובא גם בש"ך חו"מ סי' קכ"ג סקכ"ד וה"נ י"ל בנ"ד:

ד אולם בגוף הדבר שהביא בשם האחרונים דלהרמב"ם בגט בעדי חתימה לבד ל"מ אלא משום דאפקעינהו כ"ה בב"ש סי' קמ"א סק"ע וע"ש סקמ"ו ועי' בפ"י לגיטין פ' שחידש מטעם אחר, דהגט בע"ח מהני רק מדרבנן דהא הוה עשאאי"ל ורק משום דאיכא

כתובה למישקל כד"מ דמיא וזהו רק מתקנת חז"ל אבל לענ"ד יש לדון למאי דאיתא בקידושין (דף ס"ה ע"ב) דא"ל ר"א לר"כ מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כך' עדים אף כאן וכו' א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא חייב לאחריני ובתוס' גיטין (דף ד' סוע"א) סוד"ה דקיי"ל וכו' משום דגרושה אסר לה אכהן ע"ש א"כ הכא דעכ"פ מדרבנן מועיל הגט ואסורה לכהן כמ"ש הרשב"א בכתובות (דף ג') דאף דאפקעינהו אסורה לכהן מדרבנן (וגם י"ל דלא גרע מריח הגט דפוסל לכהונה מדאורייתא אבל בגיטין (דף פ"ו ע"ב) מוכח דבלא עדים גם ריח הגט ליכא) ושוב ליכא חב לאחריני וממילא מועיל הודאת בע"ד ושפיר מועיל הגט מה"ת גם בלא אפקעינהו ואינו עושה בב"ז וכעין מ"ש הרשב"א בכתובות שם בהא דאם בטלו מבוטל דכיון דע"י תקחז"ל יפקיעו הקידושין גמיר ומגרש מעכשיו כדי שלא יפקיעו הקידושין ע"ש וה"נ י"ל בזה:

ה ובזה מיושב מה שהקשה הרי"מ בחידושיו לח"מ סי' כ"ח דלשי הב"ש הנ"ל מה הועילו חז"ל בתקנתם שתקנו זמן בגיטין הרי אם אין העדים לפנינו או שאין זוכרים הזמן ורק מפי כתבם (דאל"כ הרי יודעים ממילא זמן הגירושין וליכא חשש גם בא"ב זמן) הרי הגט מועיל משום דאפקעינהו לקידושין וממילא לא יהרגו אותה גם בזינתה קודם הגט כיון דאפקעינהו לקידושין ולפמ"ש ניחא דלפי האמת הרי אין מפקיעין הקידושין דמתגרשת מכאן ולהבא ע"פ הודאת שניהם דליכא חב לאחריני וכיון שזינתה בהיותה א"א קודם שנתגרשה שפיר נהרגת וא"ל דהא ע"פ הודאתם אין ראוי להורגה ז"א דנהרגת על שזינתה קודם גירושין אלא דאנן אמרי' דבכה"ג דגם אם לא יועיל הודאתם תיאסר לכהן כיון שיוכשר הגט ע"י תקחז"ל משום אפקעינהו שוב אין הודאתם חב לכהן וממילא לא אפקעינהו ומגורשת מכאן ולהבא ע"פ הודאת עצמם ונהרגת ע"י מה שזינתה קודם הגט וא"ש ודו"ק. עוד יש לדון בדעת רמב"ם דהנה בעיקר עדות שבשטר שכתב הרמב"ם דפסול מה"ת משום דהוי מפ"כ יש לדון דכיון דאין כותבים שטר אלא מדעת המתחייב א"כ י"ל דהוי כקיבל עליו קא"פ ומצאתי בשו"ת ספר יהושע סי' קט"ז שהעיר בזה אך דגם בקבל עליו קא"פ יכול לחזור בו קודם שנגמר העדות אבל הרי מדאורייתא עדות שבשטר כנחקרה עדותן וצ"ל דכיון דמדרבנן צריך קיום הרי לא נגמר העדות עוד ושוב יוכל לחזור בו ובזה ישבתי כמה קושיות ע"ד רמב"ם ואכמ"ל, והנה לדעת תוס' נדה (ד' מ"ט) וראש"ש יבמות פמ"ח גם בגיטין וקידושין מהני מה שקבלו עליהם קא"פ וע' ישויע"ק א"ע רס"י קס"ט סק"ד ומהראוי שיוכשר העדות מפ"כ אלא דכיון דנוגע לאחרים לפסלה לכהן וקרובים הרי הם לא קבלו עליהם העדות מפ"כ ול"מ הגט לדידהו וכבר כתב הפ"י

קידושין (דף ס"ה) דאין קידושין לחצאין וכן בגירושין לכן הגט פסול גם לגבי האשה והנה בגיטין (דף פ"ב ע"ב) מבואר דהאומר הרי את מגורשת ממנו ואת מותרת לכל אדם חוץ מזה אע"ג דל"ה גיטא לרבנן מ"מ הוי ריח הגט ופסולה לכהונה מה"ת דכתי' גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה אף שהגט פסול מ"מ נפסלה מכהונה וא"כ בכה"ג דלדידהו מהני גם מפ"כ משום דקבלום עליהם אלא דלאסרה בגט לכהן ל"מ קבלתם ואין גירושין לחצאין אבל הרי עכ"פ לא גרע מריח הגט דפסולה לכהונה א"כ שוב מהני הודאתם דלא חב לאחריני כיון דבלא"ה פסולה לכהן ולכן הגט כשר מדאורייתא וצדקו דברי רמב"ם וא"ש ודו"ק. והנלע"ד כתבתי:

סימן לד

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה משלם זוסיא הירטהארין נ"י רב בעיר סטנאב ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמכר לאטריע צעטיל אחר שכבר עבר יום הוצאת הנומערין ואח"ז נודע שיצאו הנימערין והרויח חמשים רו"כ אם יוכל לבטל המקח או דנימא דהו"ל לאתנויי:

ג הנה אי נימא שיש להם דין שטרות שאין להם אונאה ואפי' ביותר מפלגא הוי סד"ד והמוחזק יוכל לומר קים לי אך די"ל דהוי מקח טעות כהא דכתובות (דף צ"ז ע"א) זביני בטעות הוה דאגל"מ דארבא בעיקולי הוו קיימי וע' ספר יהושע בפסקים וכתבים סי' קכ"א בחילוף באנקצעטיל אחר שכבר הוקרו כפלים וגם יש לדין מדברי בעה"ת והרמב"ן שהובאו בש"ך חו"מ סי' ס"ו סקי"ג שדעת הרמב"ן דכיון שהי' בידו לחקור על הדבר אינו בכלל מקח טעות ע"ש גבי מכר שטר ונמצא הלוה עני וע"ע בסמ"ע רס"י רל"ב בשם הה"מ בשם י"א לענין מום דאם הי' יכול להבחינו אינו מקח טעות ועמ"ש בנה"מ ובחיבורי לחו"מ שם וע' שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"ה דלאטריע לאזען אין להם דין שטר וע' ח"ס חו"מ סי' קנ"ג ובפרט אם כבר הרויח בו. אך לענ"ד בנ"ד כיון שידע מוכר שכבר עבר יום הוצאת הנומערין הרי אדעתא דהכי מכר שיהי' הריוח וההפסד לקונה ואם הי' אפשר לחקור ולברר קודם מכירתו פשיטא דאיהו אפסיד אנפשי' וכמ"ש הרמב"ן הנ"ל ואם לא הי' אפשר להוודע אז כיון שלא המתין עד שיוודע אדעתא דהכי גמר ומקני וכמ"ש כה"ג בתשו' רשד"ם חו"מ סי' שע"ו ועמ"ש בחיבורי לחו"מ רס"י ר"ט בזה מכמ"ק ולכן לענ"ד הריוח לקונה זולת אם יבורר שהמוכר לא ידע שכבר עבר יום הוצאת הנומערין י"ל דהמקח בטל. אך בגוף הקנין יש לפקפק הרבה שאין הצעטיל נקנה בכסף וע' בשו"ת כ"ש חח"מ סי' כ"א באורך בזה וצידד דגם מש"פ ליכא בזה אבל אם

נתן הצעטיל ליד הקונה אז קנהו ואף שפקפק שם גם בזה לענ"ד פשוט שקנה במסירה לבד כיון שלא נכתב שם הקונה וע' בח"מ סי' ס"ו ס"א בהג"ה וש"ך סק"י ותומים ונה"מ שם וגם משום דד"מ קנה בזה שהוא של המלך ולטובתו נעשה וע' תשו' פמ"א ח"ב סי' כ"ב באמצע התשו' בזה:

סימן לה

א להרב וכו' מו"ה צבי הירש ז"ל מו"צ דק' טלוסט:

ב מכתבו הגיעני ובדבר אשר שאל בהדו"ד שבא לפניו בא' שמכר לחבירו מאה קארץ תפוחים שיש לו במרתף א' מושכר לו ובשעת מכירה לא ראו המוכר והלוקח התפוחים כי סמכו א"ע על מה שראו שניהם ב' שבועות מקודם בשעה שהניחם מוכר למרתף ואחר ב' שבועות הלך לוקח ליקח תפוחי' מן המרתף ונמצא נרקבים חלק רביעית מהם ועתה טוען לוקח שבשעת קנין כבר היו התפוחים נרקבי' ואינו רוצה המקח והמוכר טוען כי הגם שלא ראה אותם בשעת מכירה כיון שהיו שלמים כשהניחם שם מן הסתם היו גם בשעת מכירה שלמים ונרקבו עתה והקנין הי' במעות וסטימותא וגם בשכירות מקום והלוקח דרכו ליקח מעט מעט ולמכור לאחדים וגם המוכר ידע מזה עכת"ד השאלה ורו"מ האריך בזה ואני עמוס הטרדות ורק על שרשי הדין אתחקה בס"ד. והנה בגוף הדין הדבר פשוט דבנ"ד בין לשי' הרי"ף והרמב"ם והמחבר בסי' רכ"ד ס"א דס"ל דהא דקיי"ל מי שנולד הספק ברשותו עליו הראי' היינו רשות המקום ובין לשי' הרא"ש וש"פ ורמ"א דס"ל דהיינו רשות הממון בנ"ד הרי לכל הפוסקים הספק נולד ברשות לוקח דהא כיון שמשעת קני' שכר הלוקח את המקום א"כ נולד הספק במקום של לוקח וה"ז דומה, כמו שפינו התפוחים אז מרשות מוכר לרשות לוקח ואף דכאן הוא אותו מקום ממש מ"מ כיון שמתחלה הי' מושכר למוכר ועכשיו הוא מושכר ללוקח הוי כמק"א לגמרי והדבר מבואר בש"ס דגיטין (דף ע"ז) גבי ההוא שכ"מ דכתב גט לדביתהו בהדי' פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתבי' לה למחר תקיף לי' עלמא ואמר רבא ליקנייי' ניהלה להההוא דוכתא דיתב בי' גיטא ותיחוד ותפתח כו' ובתוס' שם הקשו דהא הוי כטלי גיטך מעג"ק ותי' דכיון שהגט בא מרשות הבעל לרשותה שהרי הי' מתחלה רשותו ונעשה רשותה הו"ל כאלו נתנו מידו לידה ע"ש וא"כ ה"נ בזה הו"ל כרשות אחר לגמרי. ובפרט לשי' הרא"ש בודאי נולד ברשותו וא"כ הדבר פשוט דעל הלוקח להביא ראי'. וגם אם אולי לא עשה לוקח שום קנין בשכירות המרתף הרי פירותיו שטוחים בו וקנה אותו בחזקה וע' במח"א ה' שכירות סי' א' ונה"מ סוס"י קצ"ב דבשכירות לכ"ע קונים בשטיחת פירות וגם

מבואר ברשב"ם ב"ב (ד' פ"ה) וט"ז סי' קפ"ט דגם מסתמא מקנה רשותו המפקיד לנפקד וגם בש"ס ב"ק (ד' מ"ח ע"ב) מבואר דבלא א"ל שמרו אקנויי מקני לי' מקום בחצירו ואף שיש בזה אריכות דברים וע' במח"א ה' שכירות סי' א' ועקצה"ח שם מ"מ הרי גם הרא"ש בפ"ק דפסחי' כתב ע"ד הגאוני' דמסתמא השאיל לו רשותו ועוד דבנ"ד לכ"ע הוי כן כיון שהי' כן המדובר ביניהם בפירוש ובכה"ג גם בלא קנין מהני וכמ"ש התוס' בבכורות (דף י"ח ע"ב) גבי רועה כהן וחצר בעה"ב דלר"ט אקנוי' מקני לי' מקום בחצירו ואפי' בלא קנין קני דגמר ומשעבד נפשי' ואף דלא קיי"ל שם כן מ"מ בנ"ד הרי היו שם פירותיו שטוחי' ולכ"ע הוי חצירו דשוכר וא"כ לכ"ע על הלוקח להביא ראי'. (וע' בחו"מ סי' ר' ס"ב בהג"ה וש"כ שם היכי דמופקדי' ביד אחר אי סגי בדיבור בא"ל תן או זכי יעו"ש ותבין):

ג ובחנם האריך רו"מ להוכיח דחזקה העשוי' להשתנות ל"ה חזקה דבנ"ד גם בלא"ה כל השיטות על הלוקח להביא ראי' דהא נולד ברשותו הן בהמקום והן בממון ובפרט שבא להוציא ממון מן המוכר דאפי' אם הי' בזה ב' דיעות הרי יוכל מוכר לומר קים לי כהרא"ש ורמ"א ואמנם המוכר צריך לישבע או לקב"ח שלא ידע במומין אלו כמ"ש הרמ"א ס' רכ"ד בשם המרדכי וע' בחיבורי שם מ"ש בשם התשב"ץ שפסק דייקב"ת דכיון שהמוכר מוחזק במעות א"צ לישבע ע"ש. ומ"ש רו"מ די"ל דהוי מחשואיל"מ טעות נזדקר לפניו דהא המוכר כופר הכל ובהיסת ל"ש דין מחשיאיל"מ כמבואר בסי' ע"ה:

ד ואמנם רו"מ כ' דכיון דהלוקח מוכר על יד על יד י"ל דדמי למוכר יין למקפה המבואר בסי' ר"ל סעי' ו' דאם החמיץ מחזיר לו יינו וה"נ בזה ואולם באמת לא מצינו ד"ז בש"ס ופוסקי' רק גבי יין מטעמא דמבואר בש"ס דב"מ (ד' ע"ג ע"ב) דמעיקרא דתמרא חמרא דחלא חלא ופירש"י דקלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ומה"ט כ' התוס' בב"מ (דף ס"ד ע"א) דדוקא בהחמיץ אבל קלקול אחר אינו מקח טעות וע' במהרש"א ובפ"י שם וע' בט"ז יו"ד סי' קע"ג סקי"ז שגם דעת הטור כהתוס' ואף שדעת שאר פוסקי' אין נראה כן וע' במח"א דיני אונאה סי' י"א מ"מ עכ"פ דוקא ביין דהכי קים להו אבל בשאר דברים לא מצינו לחלק בזה וכדמוכח בסי' ר"ל שם דבסעי' ז' גבי שכר לא חילק בזה וכבר העיר הכ"מ בפי"ז מהל', מכירה ה"ג מדוע מחלק הרמב"ם בין יין לשכר וכ' משום דהך חילוקא דאם א"ל למקפה אני צריך ל"ש אלא ביין ע"ש ולכאורה י"ל דכונתו משום דשכר אין דרכו ליתן למקפה אבל לפ"ז תיקשי בהא דכ' הרמב"ם שם הל' ה' והוא דין המבואר בש"ע סעי' ח' המוכר חבית יין למכרה מעט מעט כו' אמאי לא כ' ד"ז בשכר כמ"ש שם בהל' ד' דין שכר ולכן נראה כונת הכ"מ משום דדוקא ביין אפי' החמיץ אחר זמן רב

מסתמא קלקולו בתוכו משא"כ בשאר דברים מאן יימר שהי' הקלקול מתחלה דלמא נולד אח"כ וגם אם אין כונת הכ"מ כן מ"מ נראה כן מלשון הפוסקים וגם בהא דסי' רל"ב סט"ז גבי גבינות מרוקבי' כ' הרא"ש רק שיאמרו אם רקבון גדול כזה נעשה עוד בבית המוכר הי' מקח טעות אבל לא כ' שיאמרו כי בודאי הי' קלקולו בתוכו דמאן מפיס בזה להעיד על סתרי הטבע במה שלא נמצא מפורש בש"ס וכבר כ' בשם התוס' דאפי' ביין גופי' דוקא בחימוץ אומרי' כן ולא בקלקול אחר וכמ"ש בזה. ואף שהטור פוסק דיין תלוי טפי במזל האדם משכר ומה"ט ביין אפי' החמיץ תוך ג"י תלינו במזל משא"כ בשכר אנן לא קיי"ל הכי וגם להטור היינו לענין תוך ג"י אבל יותר מזה לא מצינו רק ביין שקלקולו בתוכו ואינו ניכר וגם בעיקר חילוקו של הסמ"ע בסי' ר"ל וסי' רל"ב סקל"ה בין שכר לבהמה שהביא רו"מ כבר כתבתי בחיבורי שם בסי' רל"ב סט"ז להוכיח מתשו' רדב"ז ת"א סי' קמ"ז בעובדא דתפוחי' שנרקבו להיפוך מהסמ"ע יעו"ש בזה:

ה עוד עלה בלבי לדון בזה ע"פ דעת י"א שהביא הסמ"ע, סי' רל"ב דגם גבי מומין אם הי' דבר שיכול להבחינו לאלתר אינו חוזר ואם כי בנה"מ העלה דמיירי בנשתמש כבר הארכתי בחיבורי שם בכמה ראיות להיפוך והעליתי לדינא דאם יכול להבחין בלא טרחא ובקיאות המוחזק י"ל קים לי כהי"א הנ"ל, א"ב באם שהי' כאן הרבה תפוחים נרקבי' בשעת קנין הרי אין ללוקח טענה כיון שהי' יכול לראותן בשעה ההוא ולא ראה א"כ כאן אדרבא המוכר יכול לטעון שמא היו כבר נרקבי' בשעת קנין ויזכה עי"ז המוכר דמה בכך שהי' קלקולם בתוכם והי' דעתו למכור מעט מעט הרי כבר היו מורקבין בגלוי בשעת קנין והלוקח לא הקפיד ומחל ואדרבא אם נרקבו אח"כ אז הי' מקום לזכות את הלוקח ולבטל המקח מהטעם שכ' רו"מ והטענות של מוכר ולוקח יתהפכו כחומר חותם דלפי טענות מוכר זוכה לוקח ולפי טענות לוקח זוכה מוכר אך דלכאורה הא כבר כתבתי דכאן לכ"ע ברשות לוקח נולד הספק א"כ איך יוכל מוכר לטעון שהי' הקלקול קודם מכירה אבל באמת ז"א דהא לכאורה יש לדחות דברי שהעליתי דכאן שהלוקח שכר המקום הוי הספק ברשותו דהא עיקר זכיית לוקח בהמקום הוא ע"י שטיחת פירות וגם אם זכה בקנין אחר כל זכייתו הי' עבור להחזיק שם הפירות א"כ אם יתבטל מקח הפירות ממילא נתבטל גם שכירות המקום והמקום מושכר למוכר כמקדם וא"כ שוב ליכא הוכחה שברשות לוקח נולד הספק דהא לפי הך צד ספק שנולד המום מקודם הוא באמת רשות המוכר והוי הספק בגוף הרשות של מי הוא. אך באמת יפה כתבתי דהא כאן המוכר מוחזק בממון וא"א להוציא מידו מספק רק דאם נולד הספק ברשותו ע"י חזקת כנכ"ה מוציאי' ממון א"כ בזה דהספק בהמקום גופי' של מי הוא שוב ליכא

חזקת כנכ"ה ושוב א"א להוציא ממון מספק וא"ש. ומעתה אמינא השתא דאדרבא מהאי ספיקא גופי' שיש בהמקום של מי הוא אנן נימא שנולד המום מקודם וא"א להוציא ממון מספק דהא אם נולד מקודם הי' אפשר ללוקח להבחין ושוב לא יוכל לחזור בו דהא יש ספק באיזה רשות נולד הספק. ואף דלהרא"ש נולד ספק ברשות לוקח הרי יוכל מוכר לטעון קים לי כהרי"ף ורמב"ם וש"ע אך דלכאורה לפי דברינו דזכותו של מוכר תלוי בטענות לוקח א"כ הרי מוכר גופי' טען שנרקבו אח"כ אבל ג"ז אינו חדא שהרי לא טען רק דמסתמא הי' כן והוא לא ידע בעצמו וא"כ דמיא לעובדא דרוניא שבסוס"י י"ז ולפי דבר הש"כ שם אף שלא טען מוכר אם הוא מוחזק הדין עמו יעו"ש מ"ש ע"ד ריב"ש ותבין אבל יש קצת סתירה מתשו' רמ"א סי' פ"ו בדין שנתפשר א' עם השר וע"י גרמת א' חזר השר וי"ל אולי גם בלא"ה הי' חוזר בו ופסק דאף דסתם עכו"ם אנסים מ"מ אם מתפשרי' אין לחוש לחזרה והביא ראי' מב"ק (דף קי"ג) ועוד ראיות ועוד שהרי הגורם טען שהשר אמיתי ומסתמא לא נתפשר דאל"כ לא הי' חוזר א"כ כשנתברר שנתפשר שוב הוי כאומר לא לויתי כו' אבל נראה דאין כאן סתירה דהתם כ' רמ"א זאת רק נגד מ"ש שם מתחלה דאין לחוש לחזרת שר מן הפשר רק שנסתפק דלפ"מ שטוען הבע"ד הניזק שהשר הזה הוא רמאי גדול וא"כ י"ל דדוקא בסתם שר ל"ח לחזרה משא"כ במוחזק לרמאי ופסלן גדול לזה כ' שהרי המזיק טוען להיפוך שהשר איש אמיתי רק שמכחיש שמסתמא לא נתפשר דאם הי' מתפשר ל"ה חוזר מדיבורו א"כ כיון שנתברר שנתפשר בתחלה א"כ חזר מכת דברי המזיק וצריך לשלם דומיא דאומר לא לויתי שלא יוכל לומר אח"כ לא פרעתי ע"ש א"כ התם מכחישי' זא"ז בדבר הידוע להם אם השר רמאי או לא ולכן שפיר ס"ל דהודאת בע"ד כק' עדים משא"כ בנ"ד אך דמ"מ צ"ע בדברי רמ"א הנ"ל לפמש"ל בסוף התשו' דב' הודאות הסותרות זא"ז אזלי' קולא לנתבע א"כ גם בנידון רמ"א י"ל כן ואולי עיקר סמיכתו של רמ"א שם מכח טעם א' שכ' שם דאין לחלק בזה בין מוחזק לרמאי או לא דכל עכו"ם בחזקת אנסים ואפ"ה לא חיישי' לחזרה מן הפשר וכמו שהביא שם כמה ראיות מהש"ס דב"ק הנ"ל ומן המרדכי פ' הגוזל לענין מסים וע' בחו"מ סי' קע"ח וגם דהוי עכ"פ מלתא דל"ש שיחזור וקיי"ל דהכופף קמתו של חבירו דאם בל"ז ל"ה מגיע שם הדליקה אלא ברית שאינו מצי דחייב וה"ג בנ"ד רק אח"כ כ' טעם הנ"ל לסניף בעלמא ולכן העיקר לדינא כמ"ש:

ו ועוד דהא אף שהמוכר טוען לחובת עצמו ולזכות לוקח הרי הלוקח טען של מוכר א"כ הוי ב' הודאות הסותרות זא"ז מבואר ברשב"א גיטין (דף מ') בהא דנתתי שדה פ' לפלוני והוא אומר לא נחת דלא מפקי לה מבעלי' הראשונים כיון ששני ההודאות סותרי'

זא"ז ונהי דהתוס' שם תי' קו' הרשב"א בענין אחר ונראה דלא ס"ל כהרשב"א בזה מ"מ הנה גם במלחמות ב"ק ר"פ הפרה כ' ג"כ דבשניהם מותר כדי ז"א חייב אני לך וז"א אינך חייב לי אוקי ממונא ביד' מוחזק ולא מזדקקינן להו ע"ש שוב ראיתי שד"ז הוא בע' דלא קצה"ח בירו' פי"ג דיבמות וע' בס' תוסי"ר חו"מ רס"י ע"ה וע' ונה"מ ס' פ"ח שנתוכחו בזה ובנה"מ שם העלים עיניו מד' רמב"ן הנ"ל שהביא בקצה"ח שם. והן אמת כי הקצה"ח הקשה מהא דעשיתי בהדי פ' ב"ח והוא אומר לא עשיתני דא"י לחירות אף דהעבד תפוס בעצמו ותי' דהעבד מסופק בגוף התפיסה ולא מיקרי מוחזק ולכאורה מהתוס' גיטין (ד' י"ז) שהקשו בגט שחרור למה תקנו זמן ותי' משום דלפעמי' מוכר עבדו ואח"כ יכתוב לו גט שחרור בלא זמן והעבד יאמר לרבו שני אייתי ראי' ששטר מכר קודם לשחרור והעבד מוחזק בעצמו והלוקח בא להוציא ממנו ע"ש א"כ מוכ דגם בעבד שהספק בהתפיסה גופא הוי העבד מוחזק וא"כ הדק"ל אבל יעוין בקצה"ח סי' רמ"א סק"ג במה שדחה שם ראיית מהרי"ק וימצא דלק"מ וכן מצאתי בשו"ת נאות דשא סי' מ"ו באמצע התשו' שהביא בשם תשו' פר"ח מ"א ח"א סי' ס"ה ס"ו שפסק להדיא דבב' הודאות הסותרות אין להוציא מיד המוחזק וע' בריטב"א קידושין שהביא הש"כ סוס"י קל"ח ודו"ק וקצרתי. ומכ"ש בנ"ד דליכא הודאת כלל וכל א' טוען מספק א"כ שוב נראה שהדין עם המוכר וכמ"ש כנלפע"ד נכון לדינא. ואולם במ"ש רו"מ בענין במקח שלם אני רוצה יעוין בחיבורי סי' קפ"ב שהארכתי מאוד בזה בכמה חילוקי' נכוני' ונחוצים לדינא בס"ד ואחרי שביארתי הנלע"ד לדינא בעזהשי"ת ארשום בקיצור., שעלה ברעיוני לפום ריהטא להשיב על הערותיו למען הראות לו אות כי דבריו חביבים עלי:

ז מ"ש ע"ד נו"ב מ"ק חאה"ע סי' ל"א שהקשה על ראיית הט"ז סי' שצ"ז מהא דרמי בר יחזקאל וכ' הנו"ב דחזקת חיים ל"מ נגד ב' חזקות דהיינו חזקת ממון וחמ"ק וכ' רו"מ עפ"י סברת ריב"ש שהובא באס"ז כתובות (דף ע"ו) במ"ש תוס' לחלק בין לטיבותא בין לגריעותא משום דחזקת קיום הקנין הנעשה בבירור לפנינו מסייע לדבר א"כ איכא נמי ב' חזקות דהיינו חזה"ג וחזקת קיום הקנין ובאמת שסברת הריב"ש כמעט מבוארת בתוס' חולין דף נ"א) אבל דברי נו"ב נכוני' דגם נגד חזקת ממון לבד לא מהני חזקת הגוף דגם לדידן דקיי"ל כר"ג היינו בברי ושמא כמבואר בכתובות (דף י"ד ע"א) דר"ג אדר"ג לא קשיא ועי' תוס' שם (דף מ"ו ע"א) ד"ה רישא וגם ב' חזקות הוי רק כרובא גם להריב"ש ואה"ב אאה"ר ואף דבכתובות (דף ע"ה ע"ב) מוכח. דתרי חזקות מהנ היינו ג"כ בבו"ש ואפי' ברי דבת ל"מ לגבי אב לרב אשי ע"ש ברש"י ותוס'. וע' בש"ך חו"מ סי' צ"א סקי"ב מ"ש בשם הר"י בן פלט ג" דבב' חזקות מוציאין ממון אבל ג"כ רק בצירוף בו"ש ע"ש

והבין משא"כ בזה, גם מ"ש עמ"ש הנו"ב דאצטריך משום מומין וכ' רו"מ דמומין הו"ל ג"כ חזה"ג משנולד תמהני דהא הנו"ב דקדק שם בדבריו דשמא נולד במומין ואי משום דרובן אין להן מומין והוי חזקה מכח רובא ז"א דהא לא הי' עד עתה שום נ"מ אם יש לו מום או לא ולא אתחזק כלל וכה"ג כ' המג"א סי' תל"ט דהוי כנולדו הספיקות ביחד כיון שלא נ"מ מקודם ע"ש ועוד בכמה דוכתי ובעיקר ד' הט"ז פלפלתי בתשו' א' הרבה ובפרט בהש"ס דחולין (דף קל"ד) וגם בד' תוס' יבמות (דף ס"ח) שהאריך מהרי"ט ח"א סי' י"א וסי' מ"א ועוד בכמ"ד ואין הזמן מסכים למיגמר בעתיקא וע' במג"א רס"י ח' דס"ל ג"כ דחזקה העשוי' להשתנות אינה חזקה והביא ג"כ מתשו' הר"ן שהביא מהרי"ט שם וע' בש"ש להקצה"ח שדחה ד' מהרי"ט באורך ואכ"מ:

ח מ"ש בהא דס' רכ"ז ס"ט אמאי ל"א כל שנולד ספק ברשותו עליו הראי' לק"מ דהתם אין הספק באותו דבר לבד הנוגע ללוקח לבד כי השערים נוגעים לכל העולם ול"ש לומר בזה דנולד הספק ברשותו. גם מ"ש למ"ל להא דדרך שערים וכו' יעוין במרדכי שממנו מקור הדין ויעוין בשו"ת ח"ס חח"מ סוסי' ל"ז שדיבר מזה:

ט גם מ"ש ע"ד הב"ש סי' ל"א סקי"א במ"ש בשם רמ"ה והא לפמ"ש בבדה"ב שם ס"ל לרמ"ה דלא חיישי' שמא ש"פ במדי ואנן קיי"ל כשמואל לק"מ דהבדה"ב שם כ' עוד תי' דרמ"ה מיירי בדבר שאין מתקיים. וגם יעוין באב"מ שם סקי"ג שדיבר מזה גם מ"ש מהא דאה"ע סוס"י קנ"ו דהוי סד"ר וחסי"ד לכל העולם לשי' הט"ז יו"ד צ"ח יעוין בב"מ שם שתי' דהתם איכא חזקה דרבא אך להסוברי' דסד"ר ואתחז"א מותר א"כ ה"נ בחזקה דרבא אבל לק"מ דהכא איכא ב' חזקות ולכ"ע להחמיר ועוד דלפמ"ש התוס' בנדה (דף ס"ו) דרוב מביאי' שערות בזמנן ומה"ט ל"ה הס' א"כ כיון דשכיח טפי לאיסורא ל"ה סד"ר ויש בזה אריכות דברי' וע' תוס' ב"ב (דף קנ"ד) ואס"ז בשם הרא"ש ובשו"ת נטע שעשועי וכמה שו"ת ואכמ"ל גם מ"ש לתמוה ע"ד בדה"ב א"ע ל"א שם די"ל דרמ"ה מודה דחיישי' שמא ש"פ במדי משום דהוי סחסי"ד תמהני עליו דא"כ גם בנידון הרמ"ה אף דהשתא אינו ש"פ יהי' ספק קידושין ויפה תמה הב"י ויותר אין פנאי להאריך. כ"ד ידידו:

סימן לו

א ב"ח א' ער"ח תמוז תרנ"ח:

ב להרב וכו' מו"ה אליקום געציל הורוויץ נ"י מק' קארעליץ פלך מינסק. ליטא:

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שביתו חוץ לתחום מהעיר ויש בית באמצע הדרך והוא של ישראל ומניח שם תמיד עירובו ופ"א שכח מלהניח שם עירובו ובא לעיר בע"ש

סמוך לביה"ש שא"א לבא עוד למקום הנחת עירובו עד ביה"ש והישראל השני ג"כ בעיר והורה רו"מ שיוכל הישראל השני להקנות לו פת שבביתו שיהי' לעירוב ויברך עליו ואף שיברור אח"כ הפת הרי בדרבנן יש ברירה ורמז להמג"א סי' תצ"ה סק"י:

ד הנה טפי הו"ל להביא מדברי מג"א סי' ש"ז סק"ל ומנ"מ פי"א ממעשר שני ונטע רבעי הי"א בשם ריטב"א אבל בעיקר הדבר בשו"ת חיים שאל ח"א סי' כ"ט נשאל באחד שישב בביהכ"נ ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין ובירך שם בביהכ"נ על מצות עירוב ואמר בתבשיל פ' שבביתי יהא שרא לי לאפויי וכו' ושפך סוללה בחימה וקצף, על מי שעושה מעשה זר והלך חשכים ובירך ברכה לבטלה ובישל מיו"ט לשבת שלא כדת דלא דמי להא דפ"ה דמע"ש שאמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד וכו' דהתם בקריאת שם ויחוד מקום סגי אבל הכא צריך מעשה שיהא כמתחיל לבשל מעיו"ט על שבת ויו"ט ביחד ובאמירה לא סגי והרי מטבע חכמים שיאמר בהדין עירובא הלשון הזה מורה שאוחז בידו ואומר בהדין וכו' והרי המג"א רס"י תקכ"ז כתב דמי שהוא בביהכ"נ ואם ילך לביתו להניח ע"ת יעבור זמן מנחה יתפלל מנחה ולא יניח ע"ת שיכול להקנות קמחו לאחרים וכ"ה בא"ר ומוכח דס"ל דא"י לעשות העירוב בביהכ"נ ע"ש ובעקרי הד"ט חא"ח סי' כ"ד אות ח' רמז לזה בקצרה והעלה עפ"ז דגם בעירובי תחומין שגם אם יש לו פך שמן בבית א' שבתוך תחום ביתו א"י לעשות העירוב מרחוק כיון שתקנו חז"ל שיאמר בהדין עירובא וכו' ובכה"ג ל"ש לומר כן ע"ש ובאמת שיש לפקפק בזה דאמירת נוסח בהדין עירובא הרי אינו מעכב גבי ע"ח כמ"ש המג"א סוס"י שס"ו ועמג"א סי' תקכ"ז סקכ"ג שביאר החילוק בין ע"ח לעירובי תבשילין בזה דשאני התם דמ"מ הם משותפין יחד ואף דגבי עירובי תחומין מעכב האמירה היינו שיקרא עליו שם עירוב אבל אין הנוסח מעכב ועמג"א סי' תט"ו סק"ה והגהת נת"ח שם ובסי' תט"ז סעי' ב' ומ"מ קשה להקל נגד הגדולי' הנ"ל ורו"מ הביא בשם תפאי"ש על משניות פ"ב דביצה שהקיל בזה ואין הספר ת"י ולא אדע אם ראה דברי הח"ש ועקרי הד"ט נחלק עליהם או שלא ידע מהם:

ה זו"ז מ"ש בהא דחיישי' שמא ימות דמשמע אפי' לרגע א' מהא דאר"ש שלא יאמר לד' קרבן יעוין בנח"ק עה"ת ר"ת בראשית שאין הטעם משום שמא ימות אלא שלא יזכיר השם ריק ע"ש מכמ"ק בזה:

סימן לז

א ב"ח יום ה' קרח ג' תמוז תרנ"ח ברעזן להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב באדעס:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה עגונה מ' חנה פיגא שהי' בעלה ישעי' בן עובדי' אבראמאווסקיע בחיל הצבא ולקח שטר חופשה על זמן קצר ונסע לביתו באדעס בספינה וולאדמיר ונטבעה בים עם כמה אנשים (והעיד ישראל בן יהודא ליב שאפושניקאוו מקעשוניב שבליל ב' שעה א' 26 יוני 894 ל' נסע מעיר באטום ביחד עם ישעי' הנ"ל והזכיר שמו ושם אביו וכינויו וגם אפיצור של ישעי' הנ"ל נסע אז עמו וסיפר לו ישעי' איך שלקח שטר חופשה על זמן קצר ליסע לאדעסא להתראות עם אשתו וכאשר התחילה הספינה לטבוע קפץ הוא להים וראה כי ישעי' עודנו בהספינה עם עוד אנשים וראה שהספינה טובעת והוא שט בים להציל א"ע ולא ראה יותר ואמר סימנים שמכיר את ישעי' שהי' בעיר טשהין גיפרייטיר ולבוש בענדיל לסימן כידוע וגם כשהראתה לו האשה הפאטאגראף של בעלה הכיר מיד כי הוא זה עוד העיד רא"י בן פסח פערלמאהן מטראקי שנסע יחד עם ישעי' הנ"ל בשמו ושם אביו וכינויו ביום הנ"ל וכאשר התחילה הספינה לטבוע קפץ הוא לים וראה את ה' ישעי' בהספינה עם עוד אנשים ויותר לא ראה אלא שהספינה נטבע ואחר הימים ראה אפיצר עכו"ם שנסע ביחד עם ישעי' הנ"ל והי' האפיצר של ישעי' הנ"ל בחיל הצבא וסיפר לו האפיצר שגם הוא ניצול וכי ישעי' הנ"ל נטבע בים וכי אחר שראה אצל אשתו הפאטגראף הכיר תיכף כי זהו שנסע עמו בהספינה וכ"ז הוגבה בב"ד של ג'. גם העידה האשה חנה פיגא שהוא היתה אצל האפיצר הנ"ל בהיותו בבית החולים יען שנחלה ע"י הטביעה בים וכאשר נכנסה לשם הכיר אותה מיד באמרו כי בעלה ישעי' נתן להאפיצר הפאטאגראף שלה שהי' בידו וסיפר לה כי בעת שהוא קפץ לתוך הים ראה את ישעי' כי המים מחרחרים בגרונו וצעק לישעי' הנ"ל שיקפוץ ג"כ אל הים אולי תוכל לשוט אחרי בים והשליך גם ישעי' א"ע להים ומיד נטבעה הספינה לגמרי ועי"ז גדל סיבוב המים (השטרודל) במקום ההוא כנודע ונפל ישעי' לעומק המים בהסיבוב הנ"ל ויותר לא עלה משם כן סיפר לי האפיצור ואני לא ספרתי לו כי אני אשתו ואם יש לי נ"מ לאיזה דבר כי אצלם פשוט שאם נטבע בים ברור הדבר שמת וסיפר רק דרך סיפור מעשה עכת"ד הגב"ע):

ג הנה כבר הארכתי בכיוצא בזה בתשו' שכתבתי למעכת"ה בסוף שנת תרנ"ה ורו"מ הוסיף עוד דבנ"ד שלקח שטר חופשה על זמן קצר וסיפר להעד ישראל שנוסע להתראות עם אשתו וידוע שיש בזה עונש גדול אם לא ישוב לזמן הקצוב איכא הוכחה טפי שנטבע וגם עדות האפיציר שהי' המים מחרחרים בגרונו שנחשב לגוסס ובודאי לא הי' בו כח לשוט בים וגם מה שנטבע בסיבוב המים שסמוך לספינה שנודע שאין בכח אנושי לשוט משם ונמשך לעומק המים. והנה במה שהעיד האפיציר שחרחרו המים בגרונו

שכתב רו"מ דהוי כגוסס ונתכוין למ"ש בתשו' פמ"א ח"א סי' מ"ח והובא גם בפת"ש ס"ק קל"ג הנה יסוד דבריו ע"פ דברי תוס' יבמות (דף קכ"ב ע"ב) דגוסס ביד"א לא חי אפי' מיעוט כבר תמה בישרי"ע ליבמות שם שדבריהם הם נגד מ"ש בעצמם בסנהדרין (ד' ע"ח ע"א) ד"ה בגוסס וכו' וצ"ל דכונת תוס' יבמות דוקא בגוסס מגויד שנעשה ע"י אדם וע"ש שהניח דברי הב"ש סקצ"ד בצ"ע וגם הנה בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' ל' האריך מאוד בדברי פמ"א הנ"ל ופקפק הרבה בדבריו ושאין להקל אא"כ שהה העד וראה עד שת"נ ע"ש פלפול גדול ועצום בזה וגם במה שנטבע בסיבוב המים שסמוך לספינה הגם שבפת"ש סוס"ק קל"ג הנ"ל הביא בשה גדול א' להתיר בכה"ג עפ"ד הש"ס ב"ב (דף כ"ד) הנה בשו"ת ב"ש חא"ע סי' מ"ד דחה היתר זה וסיים שאין לסמוך כלל ע"ז וגם עיקר עדות האפיציר שהגידה האשה בשמו לא אדע פתרונו כי בתחלה אמרה כי מיד בבואה לבית החולים הכיר אותה ע"י הפאטגראף שנתן בעלה לידו הרי שידע כי היא אשתו ובסוף אמרה שלא הודיעה לו כלל כי היא אשתו ודברי' סותרים א"ע ומסתמא שאלה אותו מה הי' עם בעלה ול"ה מסל"ת א"כ מה איפוא יש לסמוך על דברי האשה ששמעה מהאפיציר זולת אם אומרת שסיפר מעצמו בלא שאלה אז יש לצרף עכ"פ לשאר סניפים ויש לצרף עדות ראי' שהעיד שא"ל האפיציר כי ישעי' נטבע ונודע דעת הט"ז סקי"ז דגם בישראל שהעיד מפי עכו"ם אמרי' דבודאי הי' מסל"ת ואף שדעת המ"ב והתוי"ט בתשו' גא"ב שבפת"ש סקע"ח להיפוך אבל הנה בתשו' ראנ"ח והובא בקו"ע סי' ר"ס כתב להקל דגם להמחמירים בעכו"ם מפי עכו"ם מודים בישראל מפי עכו"ם וגם מתשו' מהרי"ט שבקו"ע סי' שע"ב נראה להקל והן אמת שבתשו' מבי"ט שהובא בקו"ע סי' רכ"ח החמיר ביותר דאפי' אם העד ישראל מעיד שהי' העכו"ם מסל"ת אינו מועיל דשמא אינו יודע מהו מסל"ת ול"מ אא"כ הוא מגיד לפנינו כל הלשון שאמר העכו"ם ואז נדע אם הי' מסל"ת ולפ"ז נפל הך היתרא בבירא אבל מצאתי בתשו' שער אפרים סי' ק"א שדחה דברי המבי"ט והעלה להקל ובפרט בנ"ד דאיכא רגל"ד וכמה אומדנות שהעידו העדים ישראלים דבכה"ג גם אם הי' דברי האפיציר ע"י שאלה קצת יש להקל במ"ש הט"ז והובא בב"ש סקמ"ט דגם בספק מסל"ת יש להקל בצירוף אומדנות המוכיחות ע"פ דברי התה"ד וזה לא כביר הארכתי בתשו' להרב דק' מעדיניצא דגם ע"י שאלה אם אין חשש מתכוין להתיר אשתו נאמן והבאתי מתשו' מהר"ח א"ז סי' ע"ו וחידושי הר"ן לנדה (ד' ל"ג) וע"ע בתשו' צ"צ סי' מ"ה והובא בקו"ע סי' תט"ו דהעיקר לפי הענין שנראים דבריו אמיתים וע"ע בשו"ת אמרי אש סי' ל"ב מ"ש, ע"ד תה"ד ואחרונים הנ"ל ואכמ"ל סוף דבר כי באם שיסכים מעכת"ה, וגם יתר רבני עירו ויצרף עמהם עוד רב מובהק

ממדינתכם להתיר האשה מכבלי העיגון גם אני אצטרף עמהם להתיר שיחלוץ לה היבם ולהתיר לה להנשא לכל גבר דיתיצביין. והנלע"ד כתבתי:

סימן לח

א להרב וכו' מו"ה יעקב קאווישיין נ"י מו"ץ דק' ראהטין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסופר שיש לו מיחוש בפי טבעתו שזב ממנו תמיד ליחה משם ואח"כ נמצא בחלוקו כתמים פעמים אדומים ופעמים שחורי או לבנים מה יעשה במלאכתו מלאכת הקודש והביא מדברי מג"א סי' ע"ו סק"ח ויד אפרים שם ויען כי אין בידו תשו' רדב"ז נתקשה בכונתו במ"ש ששותת אי דוקא דרך שתותה בלא הפסק כלל או דהכונה שזב מאליו וצידד שלפמ"ש בא"ח סי' מ"ו במג"א דלהעתיק מותר קודם ברה"ת א"כ יוכל לקדש השמות של העמודים שישער בדעתו שיכתוב באותו יום קודם שישב לכתוב ויבדוק א"ע שיהי' נקי באותו זמן מועט ואף דבעינן אומר וכותב כל שעה"ד כדיעבד דמי עכ"ד:

ג הנה עצתו אינו נראה כלל לכתוב כל השמות בלא אמירה בפה שבהם עיקר הקדושה תלוי וגם י"ל דגם אם אין האמירה בפה מעכב היינו אם עכ"פ הי' ראוי לומר כהא דכל הראוי לבילה וכו' אבל בנ"ד שא"ר לומר י"ל דמעכב גם דיעבד ועפמ"ג בא"א סי' ק"ד סק"ז והגם שיש להביא ראי' להיפוך מדברי הר"ן פכ"ה בשם הראב"ד בדין מים אחרונים ובמק"א הבאתי מהמג"א סי' פ"ה סק"ב וע' שאג"א סי' ו' וגם יש לחלק בין דין שומע כעונה לנד"ד כמובן אבל גם גוף דברי מג"א הם רק לשיטת הש"ע שם ס"ד דהרהור שרי בלא ברה"ת אבל הגר"א בביאורו השיג ע"ז ופסק דגם הרהור אסור והגם שאני הבאתי ראי' מש"ס דברכות (דף ט"ו ע"ב) בהא דאר"י מחלוקת דק"ש אבל בשאר מצות ד"ה לא יצא בלא השמיע לאזנו דכתי' הסכת ושמע ישראל ודחי לה ומסיק אלא הכי אתמר מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה יצא והכתיב הסכת ושמע ישראל ומשני ההוא בד"ת כתיב ומבואר דמקרא דהסכת יליף גם לדיעבד דאל"כ הול"ל התם למצוה לכתחלה ובע"כ כמ"ש א"כ מוכח דגם באמר בפי' בלחש לא יצא מצות לימוד התורה ומכ"ש בהרהור לבד אך דמ"מ קשה להקל למעשה ולא אכחד כי בנ"ד כשכותב השמות לבד לענ"ד אינו בכלל לימוד תורה כלל אך דלשי' כמ"פ דס"ל כתיבה כדיבור קשה בעיני להקל לקדש השמות לבד בכתיבתן בלא שאר תיבות וגם בלא"ה לא אדע מה הועיל בזה דהא מפורש ברדב"ז שם דבמקום שאסור לו להתפלל ע"י זיבת הליחה אסור לו גם להרהר דדינו כצואה וביהכ"ס א"כ איך יכתוב שאר הס"ת בשעה שאינו נקי כל היום

אבל גוף דברי רדב"ז שם הם בח"א סי' שט"ו ונרשם שלא כהוגן במג"א וי"א ומפורש שם דאם יש להליחה ריח רע אין הפרש בין אם הוא שותת או דרך דחי' בסירוגין ובכל גוונא אסור אפי' דבר מועט אלא דאם אין שם ר"ר כלל אז אם יוצא מהמעי מבפנים אז א"א בלא צחצוחי צואה והוי צואה במקומה דנפיש זוהמא וצריך לרחוץ יפה שלא יהא ממנה במקומה כלום ואז אף שנפל ממנה על בשרו במק"א או על בגדיו שרי ואם אינו היוצא מהמעי אלא מפי הטבעת לבד ה"ז כדם מגופתו וכמו ליחה ביוצא ממנה ואין שם ר"ר דמותר בכל דבר שבקדושה ואפי' בשעה ששותת ויורד שרי וסיים וז"ל וא"ת במה יוודע אם הוא מהמעי או מפי הטבעת אם יוצא בקישוי דרך דחי' בסירוגין ה"ז מן המעי ואם שותת ויורד תדיר מעצמו ה"ז מורה שיש מכה או מורסא בפי הטבעת וממנה שותת ואין בזה מיחוש כלל והכל חוזר לעיקר אחד והוא לראות אם יש בדבר השותת ריח רע או לא שאם יש לו ר"ר אין לו תקנה כלל עד שיוסר הריח ואם אין לו ר"ר יש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמא ואם הוא מפי הטבעת אין צריך תקנה דהוי כדם מכתו עכ"ל, ומבואר דאין ההבדל בין, שותת תמיד או רק בסירוגין אלא החילוק בין יוצא דרך דחי' כיציאת צואה אז הוא מן המעי ואסור ואם יוצא מאליו הוא דם מכה והא דנקט שותת אורחא דמלתא נקט שהרי נודע בחוש שלפעמים זב דם מורידין בנטיפה טיפין טיפין אף שאינו מגוף המעי וא"ב צואה כלל ובנ"ד כפי הנראה זב מאליו בלא דחיי' א"כ דינו כמכה ותליא אם יש לו ר"ר או לא. ולענ"ד אם יחזיק שם דבר שמריח בטוב שיתגבר על הר"ר ולא יורגש כלל יהי' מותר לו בכל. והנלע"ד כתבתי:

סימן לט

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל אם מותר להקהל למכור להשר את הדרך אשר בו נושאים מתים לביה"ק כי רוצה לשלם הרבה ויש להם דרך אחר או דמי לקרשים שבמשכן שאמרו קרש שניתן בצפון וכו':

ב הנה רו"מ רמז לאס"ז כתובות (ד' כ') ולא מצאתי שם שום ראי' אבל לדינא הדבר פשוט להתיר חדא דל"ש דבר זה רק בדבר שבקדושה דמעלין בקדש ולא מורידין משא"כ בדבר מצוה דקיי"ל כהמרדכי שהובא בש"ך יו"ד סי' רנ"ט סקי"א דתשמושי מצוה מורידין וע' משז"ו או"ח סוסי' קנ"ג מ"ש בזה ואף שהמג"א סי' ח' סק"ו בשם של"ה הביא ד"ז לענין טלית הוא רק מדת חסידות (וע' בר"ן סו"פ הבונה בשם ירושלמי לענין כניסה לבית הנשיא דמשמע להיפוך אבל י"ל כמובן) ועוד דגם בדבר שבקדושה הרי קיי"ל דרחוב של עיר אף שמתפללים בו בתעניות ומעמדות כיון דהוי באקראי בעלמא אין בו קדושה

ומכ"ש בדרך שאין מתפללין בו ורק שנושאין דרך שם את המתים וברוב הימים הולכים שם דרך רשות כל מי שירצה וע' במגלה (דף כ"ז ע"ב) אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא שאין לך ד"א שלא התפללו בהן עוברי דרכים כמ"ש רש"י שם ואף דשא"ה שהוא תפלת יחיד כמ"ש בהגהת ב"ח (דף כ"ו) הרי בנ"ד אין מתפללין שם כלל ותדע דאם נימא לאסור א"כ יהא אסור לקהל לשנות ולעשות להם דרך אחר כשירצו הקהל ומעשים בכל יום להיפוך ועוד דכיון שיקנה ממעות אותה העיר שאין דרך לנדב ממק"א א"כ הרי בביהכ"נ של טרסיים שמכרוהו לר"א ועשה בה כל צרכיו כדאי' במגלה שם משום דאינהו עבדוה ומכ"ש בזה ולכן הדבר פשוט שאין בזה שום חשש אלא דכיון שהוא של רבים ויש לכל א' זכות צריך לעשותו בהסכמת כולם דלא גרע ממיצר שהחב"ר ומכ"ש הכא שהוא שלהם ממש וכל א' יכול למחות וע' בר"ן רפ"ג דמגלה דבמקום שמותר למכור אף שיש נשים וקטנים הרשות לבה"ע למכרו דהקהל כאפטרופסין שלהם ע"ש מ"ש בשם הרא"ה בדין קרקע שהוא הקדש לעניים. והנלע"ד כתבתי:

סימן מ

א ב"ח ו' קרח תרנ"ח להרב המאוה"ג וכ' מוה' יצחק מחק טייטלבום נ"י אבד"ק הוסאקאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שסופרת ז"נ ועושית לצורך רפואתה בכל יום קילוח מים לתוך הרחם אם יש לחוש שמא הי' דם באותו מקום ויצא ע"י רחיצת המים וכן אם הרופא בחן באצבע אם מבטל ספירת ז"נ:

ג הנה בבדיקת הרופא כבר נתבאר בהשמטות לקו"א שבחיבורי גי"ד אות ס"א שאין בזה חשש ואח"ז ראיתי בשו"ת ב"ש ח"ב יו"ד סי' ל"ט ואבני צדק סי' פ"ג שהקילו ג"כ בסתם זולת כשאומר שהגיע לתוך הרחם אבל לענ"ד אין להחמיר גם בכה"ג כמ"ש בחיבורי שם שהוא בגדר הנמנע וכה ראיתי בשו"ת מנ"ש שנדמ"ח סי' נ"ד שנדפס תשו' מהג' מהרמ"ז בעל שו"ת מ"מ שפסק להקל וגם בקילוח מים אין שום חשש דכיון שפסקה בטהרה ה"ז בחזקת טהרה כמ"ש ברשב"א נדה (דף ב' ע"ב) ד"ה התם וגם (בדף ה' ע"א) הביא כן בשם הרמב"ן דלשיטתו א"צ בדיקת חורין וסדקים אלא בהפסק טהרה אבל אח"כ סגי בבדיקה בעלמא מפני שהיא כבר בחזקת טהרה ואף דהרשב"א שם חולק דכיון שצריכה בבדיקה ואם לא בדקה ה"ז בחזקת טומאה היינו בלא בדקה כהוגן אבל אם בודקת בכל יום בבקר ה"ז כל היום בחזקת טהרה ויעוין בחידושי הר"ן לנדה (דף ס"ח ע"ב) ד"ה וחכ"א וכו' שהביא בשם הרמב"ן דדוקא בשנים לנדתה הויא בחזקת טהרה

ולא בראשון אא"כ ידה בין עיניה כל ביה"ש והרשב"א חולק דגם בראשון הויא בחזקת טהרה ולכאורה דברי הרמב"ן נראים כסותרים זא"ז ועכ"פ אם בדיקת הפסק טהרה הי' ע"י מוך שהי' ברחם כל ביהש"מ כדרך נשים הצנועות לכ"ע הויא גם ביום א' בחזקת טהרה ומדברי אס"ז ב"ק (דף י"א ע"א) בשם גליון נראה דגם אחר הפסק טהרה הויא בחזקת טומאה וצ"ע וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' כ"א שהביא משו"ת פ"י חיו"ד סי' ו' וסי' י"א שפסק בפשיטות דבימי ספירת ז"נ הויא בחזקת טהרה והשיג שם ע"ד הנו"ב מה"ק סי' נ"ז שהביא ראי' מהתוס' זבחים וגם החו"ד שם השיג על הנו"ב והנט"ש האריך שם לדחות כל דברי הנו"ב שם וע"ע בשו"ת נו"ב מ"ת סי' קנ"ז ושו"ת ב"א יו"ד סי' מ"ח בכ"ז וע' שו"ת אמרי אש סי' ע"א שהוכיח ג"כ דבימי ז"נ הויא בחזקת טהרה ודחה ג"כ ראיית נו"ב וכבר נתבאר דגם ביום א' הויא בחזקת טהרה לכן גם בנ"ד אין לחוש אחר שבדקה בבקר שמא הי' עוד דם ברחם ויצא ע"י הקילוח וכבר הבאתי בחיבורי בשם שו"ת שם אריה להתיר בקילוח לפי שחקר ונודע לו שאינו נכנס למקור:

ד ומה ששאל בדין מוכר לעכו"ם שבסי' קע"ה ס"מ אם גם בישראל אלם דלא ציית דינא כן הוא הדבר פשוט שאין חילוק ועמ"ש בחיבורי לחו"מ שם סל"ח דגם בקונה מעכו"ם דל"ש דדבמ"צ גם בישראל דלא ציית דינא הוה כן וה"נ בזה. והנלע"ד כתבתי:

סימן מא

א להרב הנ"ל ומה ששאל בלוי שהחזיק האקציו כמה שנים ואח"כ שכרוהו ראובן ושמעון בשותפות בהוספה גדולה ויודעים שיהי' להם היזק ועתה רוצה לוי להחזיר לראובן מעותיו שיהי' עם שמעון בשותפות ויוכל להזיקו בכל העסק כמעט כל מעותיו ושמעון מוחה בראובן שלא ימכור חלקו כי לא נשתתף כ"א עמו ולא עם לוי שונאו וראובן טוען שאינו רוצה להפסיד בשביל טובת שמעון ואם אין רצונך בזה קח אתה חלקי:

ב הנה בחיבורי סי' קע"ו ס"מ ובהגהות שבסוף חיבורי דע"ת בשו"ת סי' ח"י לסי' קע"ו ס"מ הבאתי מכמ"ק בזה דודאי יוכל למחות מדינא בשותפו שלא ימכור חלקו לאחר רק בדין דיעבד הארכתי שם דמה שעשה עשוי וע' בשו"ת שם ארי' סוס"י ל"א בדין שותפים בריחים שמכר א' חצי חלקו לשותפו בריחים האחרת הסמוכה לשם והביא ג"כ מדבריו צ"צ ושע"מ שהובאו בחיבורי והעלה דבכה"ג שזה הקונה יזיק להעסק מפני ריחים שלו שהם צרות זל"ז לכ"ע יוכל לעכב מלמכור לו ואפי' כבר מכר המקח בטל ע"ש ומכ"ש בנ"ד שכל הקני' רק אדעתא דהכי להפסיד לשמעון ואף שטוען שאין רצונו להפסיד י"ל דהוה כמציל א"ע בממון חבירו דאסור והנלע"ד כתבתי:

סימן מב

א להרב המאה"ג. וכו' מו"ה אפרים סטאניסלאווסקי נ"י מו"ץ דק' מיאסקובקא ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה שתמה ע"ד הנו"ב מ"ת תא"ח סי' ס"ו שתי' דברי הש"ך סי' קי"ח סק"ח דבחלב טמא שא"ב מלקות דאתיא מריבויא לכ"ע טכ"ע רק מדרבנן וע"ז תמה מדברי הגהת או"ה שער ל"א דין ט"ו שכתב דחלב טמא שנפל לקדרה הוי סד"א ולחומרא דאיסור חלב טמא דאורייתא בפ"ק דבכורות מריבוי דגמל הגמל הרי מפורש להיפוך:

ג הנה מלבד די"ל דהגהת או"ה ס"ל כדעת התוס' פ"ק דבכורות שהובא בפמ"ג רס"י פ"א דלוקין על חלב טמא ודלא כהרמב"ם לכן ליכא חילוק בין איסור בעין או טעמו וע' במל"מ פי"ג משגגות ה"ה שגם דעת הרשב"א דלוקין אריבויא אכן עוד נ"ל לדון בדבר חדש עפמ"ש החס"ס יו"ד סי' קי"ד דמשקה היוצא ע"י בישול שאסור מה"ת אלא שאינו בכלל אכילה כשבא לדבר מאכל מלקין אותו וכ"ה בבאר יעקב א"ח סי' תמ"ב ועפ"ז העלה בשו"ת מהר"מ שיק יו"ד סי' ש"פ ליישב דברי הרא"ה בחינוך סי קנ"ד שכתב דהשותה חלב טמא שיעורו ברביעית ותמהו דהא בלא"ה אין לוקין עליו ומה נ"מ בשיעור רביעית והעלה דבנבלע רביעית חלב במאכל שנקרא עליו שם מאכל חייב מלקות ואף שפקפק בלשון הרא"ה דא"כ הול"ל שיעורו בכזית ע"ש עכ"פ המצאתו נכונה ועפ"ז י"ל דהגהת או"ה דנקט שנפל לקדרה היינו קדרה של מאכל דבזה לוקין ושפיר טכ"ע מדאורייתא אבל הש"ך ונו"ב דמיירי שנתערב בחלב אחר שהוא משקה שפיר כתבו דטכ"ע דרבנן. ועכ"פ גם דעת הרא"ה דחלב טמא לוקין עליו וע"ש במנ"ח א"כ פשיטא די"ל שגם הגהת או"ה סובר כן. אבל בגוף ד' הנו"ב הקשיתי מש"ס דמנחות (דף ה' ע"ב) דפריך מה למנחת עומר שכן מתיר חדש ומשני בשביעית והא שביעית רק בעשה ועכ"ע דרבנן ואכתי מתיר חדש לענין טכ"ע וע"ש ברש"י ותוס' ובפסחים (דף נ"א) אי מיירי לאחר ביעור וערש"י יומא (דף פ"ג ותויה"ך למהרמב"ח שם בזה ועתו"ס חולין (דף ק"כ ע"ב) סוד"ה היכא:

ד ומ"ש משע"ע הרב א"ח סי' תנ"א סי"ג בהג"ה וסכ"ה דבנצלה בשר בכלי ואח"כ נבלע חלב סגי בהגעלה אף שנבלעו ע"י האור בזאח"ז ותמה עליו מדברי או"ה כלל נ"ח דין כ"ג בסופו דבנבלע בשר בכלי ואח"כ נבלע חלב ע"י אור צריך ליבון וגם מהחס"ס סי' קי"א נעלם ד"ז הנה אם כי יפה העיר וזה כביר תמהתי על החס"ס מתשו' רמ"ע עצמו דמפורש שם דגם דמבשל חלב טמא צריך ליבון אבל בשו"ת שם ארי' יו"ד סי' ס"ו הביא ראי' מדברי מרדכי שבב"י יו"ד סי' קל"ה דבמבשל יי"נ בכלי סגי בהגעלה וכ"נ מהרשב"א שבב"י סי' צ"ח ע"ש ואני הבאתי ראי' מדברי הרא"ש פ"ב דפסחים סי' ז' בשם אבי העזרי

דמוכח במטגן חלב בכלי סגי בהגעלה א"כ עכ"פ יש להקל במבשל חלב בכלי בשר שהרי ביין לנזיר סגי בהגעלה כדמוכח מכלי מדין שמבואר בתוס' פסחים (דף מ"ד) שהוצרכו להגעיל משום בליעת יין לנזיר ובע"כ דמה שהוא משקה אף שהוא איסור ע"י עצמו מהני הגעלה וה"נ מהני להפליט בליעת חלב ואף שנשאר טעם הבשר הרי הוא כשר ולכן אין. לדחות דעת ש"ע הרב ז"ל מהלכה אף שהם נגד האו"ה. והנלע"ד כתבתי:

סימן מג

א להרב המופלג מהר"א דאהל נ"י בטשארטקוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בפדה"ב שחל ביום ש"ק יום ל"א ונדחה ליום א' שאחריו אם יש לעשות הפדיון והסעודה בליל מוצש"ק כדעת רי"ע בסידורו או כדעת הש"ך דנוהגין לפדות ביום ורו"מ הביא מדברי מג"א ודג"מ סי' תקס"ח והביא מהגהת הגר"א ליו"ד שם שכתב ימתין עד יום א' כמו במילה וביאר דכונתו שלא לעשות בלילה כמו במילה:

ג הנה בד"ז כבר קדמו בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רס"ב שהביא דברי הגר"א ופירש דבריו כן אבל תמה עליו מה ענין זל"ז ושאני מילה שהתורה מיעטה לילה והביא מדברי התניא רבתא סי' צ"ח דגם בפה"ב מכאן ואילך כל יום ויום עובר עליו בעשה ומדברי הט"א ר"ה (ד' ד') דבפה"ב ליכא בל תאחר וכדעת תה"ד והוא תמה עליו וגם דחה ראיות פסקי מהרא"י סי' רל"ג מרש"י פ"ק דביצה וגם הביא ראי' לדעת התניא מבכורות (דף נ"א) ושם (דף י"ג) ולכן העלה דיותר טוב לפדות בלילה לקיים זריזין מקדימין כמ"ש בב"ב (דף ה' ע"ב) ד"ה כי היכי וכו' ומ"מ כיון דבפדיון איכא פרסומי ניסא נגד נס דבכורי מצרים עדיף טפי ביום ואם משהה עד היום לקיים מצוה מהמובחר שפיר דמי דבכה"ג ליכא משום שהויי מצוה עכת"ד. העתקתי תוכן דבריו יען כפי הנראה אין הספר ביד רו"מ והנה בגוף הדבר אם עובר בכל יום יעוין במהריס"א שעל הרמב"ן הל' בכורות (דף פ"א) אות י"ד שהביא ראי' מהש"ס שאינו עובר וביותר האריך בזה בהגהת רש"ש שבש"ס דפוס ווילנא למנחות (דף ס"ו ע"א) בכמה ראיות שאינו עובר אלא דאיכא מצוה מהמובחר שלא להשהות וא"כ צדקו דברי תשו' מהרי"א דאם עושה כדי לקיים מצוה מהמובחר ביום משום פרסומי ניסא ליכא חששא דשיהוי מצוה ועוד דגם לשי' התניא רבתא הרי כתב רק דבכל יום עובר אבל בעושה המצוה באותו יום אלא שמשהה מלילה ליום לכ"ע אינו עובר כלום וא"כ פשיטא דמשום קיום מצוה מהמובחר יוכל לשהות המצוה ואף שהמג"א רס"י כ"ה כתב בפשי' דגם בכה"ג שיהוי מצוה לא משהינן אבל

כבר העלה הח"צ סי' ק"ו דבאותה מצוה משהינן כדי לעשותה מן המובחר ודוקא משום מצוה אחרת לא משהינן ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ ובפרט דמקיימה באותו יום לכ"ע אין שום חשש כמ"ש בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד ס' רמ"ט דמה"ט משהין מצות מילה עד אחר התפלה ואין מזדרזין לקיימה בבקר ע"ש ומכ"ש בזה:

ד ובעיקר הדבר שכתב הר"י עמדין דכיון דמכת בכורות הי' בלילה ראוי לפדות בלילה יש לי לדון להיפוך דאדרבה מטעם זה ראוי לפדות ביום שהרי מבואר במס' שמחות בתחלתה ויהי בחצי הלילה וד' הכה כל בכור וגו' וכתי' כי לי כל בכור ביום הכותי כל בכור וג' ואתה משיב א"ר יוחנן אע"פ שהכה אותם מכת מות מחצי הלילה היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבקר משל הדיוט אומר נתת פת לנער הודיע את אמו אף הקב"ה אומר אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם איך מתים בה אלא תשמור נפשותם עד הבקר כדי שיראו בני בשונאיהם עכ"ל הרי דגמר מיתתם הי' ביום ולכן כתי' ביום הכותי וגו' וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' שמ"ו אות י"ב מ"ש בזה וכבר כתב בעט"ז א"ת סי' רי"ט דאין לברך על הטובה עד שנגמר במילואו והביא ראי' מרש"י, ר"פ בראשית ע"ש א"כ ה"נ אזלי' בתר שעת גמר הנס לכן יש לפדות ביום ולא בלילה ומה"ט המנהג לפדות ביום כמ"ש הש"ך ואף שהברכ"י הביא בשם תשו' גוו"ר הספרדי שבמצרים נהגו לפדות בלילה ושיבת מנהגם אנו אין לנו אלא דברי הש"ך שהעיד על מנהג מדינות אלו:

ה ועוד יש לי לדון מטעם אחר עפמ"ש בירושלמי פ"ה דשקלים ה"ד רחב"ת הוה מפליג מצוה בליליא חד זמן פגע בי' רבהון דרותייא א"ל לא כן אלפן רבי לא תשיג גבול רעך א"ל ולא כן כתיב מתן בסתר יכפה אף והוה מסתפי' מיני' וערק מן קומוי וכו' ובק"ע פי' שהוא לפי שיצא בלילה והעיקר חסר מן הספר דהול"ל אזל בליליא ועוד דא"כ כל שיוצא בלילה יעבור בלאו וחז"ל הזהירו רק לת"ח בדרך עצה טובה לכן נראה דהכונה דכיון שהצדקה מצלת מן המיתה כמ"ש וצדקה תציל ממות לכן אין לעשותו בלילה זולת ע"י מתן בסתר ולכן י"ל דגם מצות פדה"ב שמצלת לחיים כמ"ש בס"ת סי' של"ד בעובדא שאמר תפדוני אין לעשותו בלילה כיון שעושים בפרהסיא עובר משום לא תשיג גבול וגו' וכה ראיתי בשו"ת גוא"י יו"ד סי' קט"ז שחידש בטעם המנהג עפ"מ דאיתא בכתובות (דף ה') דאין לישא במו"ש משום שמא ישחוט בן עוף ופריך דיוה"כ שחל בשני בשבת ומשני התם לנפשי' לא טרוד הכא דלאחרים טרוד א"נ התם אית לי' רווחא הכא ל"ל רווחא וה"נ בנ"ד אסור לעשות הסעודה בלילה ע"ש אבל אין טעמו עולה יפה דהא אנן קיי"ל כדעת י"א שבאה" ע סי' ס"ד דלא חיישי' להך טעמא. ועכ"פ יש כמה טעמים

להחזיק בטעם המנהג שלא לפדות בלילה ולכן נכון הדבר לקיים המצוה מן המובחר לעשות הפדיון והסעודה ביום. והנלע"ד כתבתי:

סימן מד

א כ"ה ה' שוע י' תמוז תרנ"ח ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהודא אונגער נ"י אבד"ק סאקאלוב הסמוך לרישא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבהמה שהי' הבשר שע"ג הירך נתקלקל ובחיי' לא היתה יכולה לילך ועצם הירך הי' שבור סמוך למקום האסותא ממש אלא שהאסותא הי' שלם והבוכנא מחוברת בו ומונח בתוכו וגיד הקטן שבראש הבוכנא הי' שלם אבל היתרת שסביב לעצם הי' נראה מעוכל אבל לא נבדק היטב ונאבד:

ג הנה מ"ש רו"מ בדין הניבין איזו מהן העיקר והביא מדברי הל"ש ושאר אחרונים יעוין בחיבורי דע"ת סי' נ"ה סק"ו שהוכחתי שגם הרמב"ם סובר כרש"י דהעיקר הוא גיד הדק והוכחתי כן מדברי הת"ח כלל פ"ו ד"ו ועוד כמה ראיות ושגם הר"ן והא"ז והמרדכי ורי"ו ואו"ה פסקו כרש"י ושכ"ה דעת בה"ג ואחר צאת חיבורי כתבו לי שגם בשו"ת מים חיים סי' כ' העלה כן להלכה למעשה וכמ"ש בהשמטות לקורא אות מ"ו ודלא כלה"ש שכתב להיפוך ובדע"ת סקט"ז דחיתי באורך דברי הטטו"ד מה' סי' ר"ד ובתשו' חסל"א סי' ב"ו פסק להיפוך מהטטו"ד ושם הבאתי מכמ"ק וע"ש סקי"ד ואין לחוש לשמוטה אם רואין שלא נשמט כלל. אך עיקר החשש בנ"ד ע"י שנשבר עצם הירך ורו"מ הביא מהדע"ק סי' נ"ה סק"ח דיש לחוש אם סמוך לאסותא לעיכול הניבין והאריך בזה ואני תמה שהרי מבואר ברש"י חולין (דף כ"א ע"א) ד"ה ניטל ובר"ן סופ"ק דחולין דבניטל עצם הירך עם קצת בשר הפנימי ונשאר בשר העליון עד חצי הירך או שלישותו וחופה המכה טרפה מדין בהמה שנחתכה רגלי' מן הארכובה ולמעלה ובניטל גם הבשר עד שנראית גומא של חתך כעין חלל הויא נבלה וירך היינו העצם שלמעלה מעצם הקולית כמ"ש ברש"י חולין (דף צ"א ע"א) וגם הרי ברש"י ור"ן כתבו דניטל הירך ממקום חיבורו בבוקא דאטמא וכו' והרי ראש הקוליא הוא בוקא דאטמא כמ"ש רש"י חולין (דף נ"ד) והרי קיי"ל דבכל מקום שנחתך רגל' טרפה ה"ה בנשבר ואין עובח"ר א"כ בנ"ד שהי' הבשר מקולקל ע"ג מקום השבר שבעצם הירך בלא"ה טרפה והד"ק שם מיירי במקום דליכא משום שבירת עצם כשעובח"ר או שהעו"ב שלם או בנקשר שאשי"י בזה קמ"ל דמ"מ איכא חשש ניבין בסמוך לאסותא אבל בנ"ד שהעור ובשר מקולקל בלא"ה טרפה מדין נחתך למעלה מארכובא כמפורש ברש"י ובר"ן הנ"ל ושוב מצאתי בתשו' הרשב"א

ח"א סי' רכ"ו וז"ל שאלת עצם הירך שנשבר ונטל ממנו קורט וכו' כבר ידעתם שהעצם שנשבר אם עובח"ר כשר וזה לפי שהעובח"ר אלא שניטלו ממנו קורטין וכו' עכ"ל, והובא בב"י ובש"ע ס"ו הועתק בעצם קולית ואינו כן ברשב"א אלא מיירי בירך וי"ל דקרי לעצם קוליא ירך וע' בכורות (דף מ' ע"א) שנשמטה ירכו אבל י"ל דבנשמט הקוליא מהאסותא ממילא נשמט ג"כ הירך מהקוליא לכן נקט ירך:

ד הו"ז מה שפלפל בדין נאמנות העכו"ם עמ"ש בדע"ת סי' ל"ב סקט"ו באורך מכמ"ק בזה וע"ש סי' ט"ז סקט"ז עוד בזה והנלע"ד כתבתי:

סימן מה

א ב"ה ג' פנחס תרנה להרב הה"ג וכו' מו"ה יחיאל מיכל הובנר נ"י אבד"ק ניזנוב:

ב קונטרסו הגיעני וע"ד שאלתו בהגט שחתם, העד בשם אביו כתב צד"י הפוכה דהיינו שרגל הצד"י נכתבה לצד ימין ורו"מ צידד דגם אות הפוכה נקרא אות כדמצינו בנו"ן הפוכה דויהי בנסוע וגו' והה"ג מבראדשין כ' דשא"ה שהוא קבלה לכתוב כן. הנה לענ"ד צדקו דברי הרב מבראדשין וראי' מהתוס' מ"ק (דף י"ט ע"א) ד"ה וטווה על יריכו וכו' גם ע"י הפוך שהוא נקרא מצד אחד לא הי' מתירין וגם אי לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפי' טרחא דלאו מלאכה בפ"ק מיהו נהגו לומר דמתני' לא מיירי ע"י היפוך וכו' והיו"ד שאי אפשר הי' כותב בכתב היפוך עכ"ל ומבואר דאותיות הפוכין אינו בכלל כתב וליכא משום מלאכה בחוה"מ וגם להאוסרים הוא רק משום טרחא ולא משום מלאכה ומהא דלא יכתוב טיתין פיפין שכתב הרא"ש משום שצריך שיהא צד ימין כפוף למטה כמ"ש ר"ת ואם תטה אותה לצדה השמאלי תדמה לפ"א וכן מ"ש הר"ן בהא דלא יכתוב אלפין עיינין שלא יכתוב האלף בענין שיראה ממנו צורת עי"ן הפוכה שאם ירחיק הרגל השמאלי מן הקו האמצעי יראה כאלו הוא עין הפוכה אין ראי' דהתם להחמיר הוא דחיישינן גם שלא יראה כמו אות אחר ע"י היפוך דאל"כ אינו בכלל כתיבה תמה כיון דאיכא למיטעי אבל אם כתב אות הפוך ג"כ אינו בכלל כתיבה תמה:

ג ומ"ש רו"מ שמצא כן בשם הגה"ק מבוטשאטש ז"ל שהסכים להקל בדיעבד הנה מדברי התוס' שהבאתי מוכח להיפוך וא"א להקל נגד דבר המפורש בתוס' וכן אין ראי' מהא דכתב הרשב"א והובא בב"י יו"ד סוס"י רה"ע בנון דוימת תרח בחרן שיש לכתוב הפוכה ע"פ דברי רש"י בחומש ס"פ נח היינו נמי לפי שהי' הדבר מקובל כן משא"כ בעלמא אין זה בכלל כתב כלל:

ד ובדבר המים הנמשכין ממעיין והולכין דרך בריכה להריחים ונקרא מיליניווקא שחקר אם נקרא נהר או שנכלל בכלל מעיינות כבר הארכתי בנידון כזה בתשובה להרב, אבד"ק פראבוזנא (ע"ל בחלק ראשון סי' כ"ו) בדברי הג"פ שהביא מרש"י ביצה דאם נמשך להלאה ממקום המעיין נקרא נהר והג"פ כתב דגם בנמשך להלאה ע"י, צינור ולפני הצינור בונים שוקת לקבל המים נקרא מעיין והבאתי מהא דתענית (דף י"ט ע"א) בעובדא דנקדימון בן גוריין שלוה י"ב מעיינות מים ונתמלאו ע"י גשמים ונדחק רש"י לפרש שהמעיינות לא הי' נובעין שיתמלא מהנביעה ובע"י שם הביא הכותב בשם תוס' שהי' בריכות מלאות מים שנמשך לתוכן מי המעיין ולכן נקראו מעיינות ע"ש ומבואר שהבריכות שנחשך לתוכן מי מעיין נקראים מעיינות ואף די"ל דבנ"ד שהמעיין רחוק מן העיר והבריכה נמשכת בתוך העיר הוי נהר מ"מ אין סברא לחלק וע"ש בג"פ סוסקנ"ב בשם ר"מ מינץ בעיר אופנהיים שהמים באים לעיר מהנהר ע"י בריכות וצינורות ונסתפק אם הם בכלל בארות או מעיינות ולא רצה שיסדרו שם גט ומשמע שאם הי' באין ממעיין בודאי הם בכלל מעיינות אבל נראה דזה דוקא אם מתקבצין המים אח"כ לתוך בריכה גדולה אבל אם נמשכין והולכין להלאה ובסופן נופלים לאיזו נהר שפיר הוא בכלל נהר כמ"ש התב"ש סי' י"א סקי"ג להוכיח מכמה מקומות כן וגם הוכיח מהא דב"מ (דף ק"ג סוע"ב) ורש"י דגם אמת המים נקראת נהרא זוטא ואולי יש לחלק דבלשון חכמים הוי בכלל נהר משא"כ בלשון ב"א וגבי גט תליא בלב"א אבל מ"מ בנ"ד שנקרא מיליניווקא אם כתבו בשם נהר לענ"ד אין מקום לפסול דיעבד כמ"ש כה"ג הג"פ סקכ"ו לענין תוך התחום וע' בת"ש סק"א וסקל"א ע"ש ותבין ואף שהב"ש סקי"ג כתב דהיכי שהעיר אין לה נהר וכתבו דיתבא על נהר פסול היינו בדליכא נהר כלל אבל בנ"ד שיש עוד נהר שנקרא עכ"פ בלשון חכמים ופוסקים כן ליכא חשש לעז לטעות עי"ז שהוא עיר אחרת:

ה ולכתחלה נ"ל לכתוב ועל מי מיליניווקא ובזכרוני שבעיר פאטק כותבין בהגטין על נהר פאטק ועל מי קאפיעטשקא ועל מי מעינות וספרו לי זקנים מופלגי תורה שנתייסד כן ע"פ הגאון מליסא שצוה לכתוב כן מפני שהוא רק אמת המים קצרה ולא רצה להשמיט ולכלול במי מעינות אף שהמים נמשכין ובאין מן המעיין וכן ה"נ בנ"ד ואף דבתשו' מהרי"ל שבב"י וריק"ש וג"פ סק"ב פסקו דאם יש בעיר מעינות ונהר קטן יכולין לכתוב על מי מעינות והוי האי נהר קטן בכלל היינו היכי שאין שם נהר גדול כלל אבל בדאיכא נהר וכותבים אותו בהגט ולא יזכירו הנהר קטן יהי' נראה שאין שם יותר כלל מים המושכין לכן נ"ל שיש לכתוב לכתחלה כמ"ש אבל בדיעבד בודאי כשר דגם בדאיכא ב' נהרות וכתב רק נהר א' כשר בדיעבד כמ"ש בשו"ת פרשת מרדכי חא"ע סי' נ"א ע"ש:

1 אך במ"ש על מי מעינות ואין שם רק מעין א' ועוד בארות חפורים בזה צ"ע כי הנה בב"י בהביאו דברי מהרי"ק דאם יש מעין רחוק מהעיר יותר משני מילין והעיר מלאה בארות דדבר פשוט שיש לכתוב בארות ולא מעינות ואם כתבו הגט פסול כתב הב"י וז"ל ומ"מ בטעם הפיסול סתם דבריו ולא פירש אם הוא מפני שהמעין רחוק אבל אם היה קרוב הי' מכשיר או אם הטעם מפני שרוב סיפוק העיר הי' מבארות וא"כ אפי' אם הי' המעיין בתוך העיר הי' פוסלו או אם הטמא מפני שכתבו מעינות לשון רבים ואינו אלא אחד עכ"ל. ובתשו' נו"ב מ"ח חא"ע סי' קט"ו הוכיח דמהרי"ק מיירי שכתב רק מעינות ולא בארות ובזה פסול ע"ש א"כ כיון שהב"י נסתפק דטעמו מפני שכתב מעינות לשון רבים ואין שם אלא א' מוכח מזה דאף דאיכא נמי בארות מ"מ כיון שהמעין רק א' וכתב מעינות פסול אך לפמ"ש בתשו' ב"ח סי' צ' וז"ל ועוד דכל מי בארות רובם יוצאים ונובעים ממעינות שתחת הקרקע וא"כ בכלל מי מעינות הם ג"כ מי בארות משא"כ להיפוך ולכן בכל הקהלות כותבין מי מעינות ואין כותבין מי בארות אע"פ שמשתמשין רובן מבארות כו' זולת בלובלמא, דאין משתמשין אלא בבארות בלבד אין כותבין אלא מי בארות אבל במקום דאיכא ג"כ מעינות כותבין מ' מעינות בלבד אע"פ שרוב תשמישן בבארות וכו' עכ"ל והיינו משום דודאי בארות אין נקראין בלשון ב"א מעינות אלא דמ"מ כיון שגם הם רובן יוצאין מנביעת שתחת הקרקע נכללים בתוך מעינות וכמ"ש כה"ג גם בב"ש סקט"ז אבל בדליכא אלא בארות אין לכתוב עליהן מעינות וכה"ג כתבו התוס' קידושין (דף י"ג ע"ב) ד"ה חדא וכו' דבמקום שמדבר מכל אדם גם יבם בכלל אחר אבל הכא דבעי למימר דמותרת רק ליבם א"כ הוה יבם אחר ויבם לבד לא מקרי אחר וכה"ג כתב בחידושי הר"ן לחולין י' ע"ב) לענין יציאה דרך אחוריו וברש"י ב"ק (ד' מ"א ע"א) דהנאה בכלל אכילה אבל הנאה לבד לא מקרי אכילה א"כ עכ"פ בדאיכא מעין א' שוב י"ל דגם בארות שיש להם קצת שם מעין מצטרפין עכ"פ להיות נקראין בלשון רבים כדאי' כה"ג בברכות (ד' ג' ע"א) משמורה ופלגא משמורות קרי להו וע' בשו"ת שבסו"ס מנח"י סי' י"ב שצידד כן לענין לחם משנה וע' בח"ס א"ח סי' מ"ו מ"ש בזה ואף דמבואר ברש"י ערכין (דף ט' ע"א) ד"ה ואכתי חד יומא ואע"ג דיומא ופלגא הוא חד יומא קרי לי' י"ל דנקרא חד וגם נקרא תרי גם י"ל דהך מ"ד לא ס"ל כשינויא דר"א בברכות שם ועוד דהכא הרי גם הבאר הוא שלם אלא שבפ"ע נקרא באר ומ"מ בצירוף מעין נקראו שפיר מעינות אף שהמעין רק אחד ומצאתי בשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' ק"ה שכתב דגם במעין א' בצירוף בארות יש לכתוב מעינות ובארות די"ל הכוונה מתחלתו שישיבתו על המעיינות שהם הבארות אף שמוסיף לכתוב גם בארות והוא פי' דחוק לענ"ד ובמק"א כתבתי לדחות דבריו והוא

ז"ל בעצמו לא החליט אא"כ יסכימו עמו ב"ד חשוב ועכ"פ פשיטא לי' דבמעין א' יתכן לכתוב מעינות בצירוף הבארות וגם סיים דמסתמא במקום שהמעין הולך נפתחים עוד מעינות ע"ש ולכן אם יסכים רו"מ לכתוב כן יש לו ע"מ שיסמוך וכן אם לא יזכיר רק נהר טאלמיטש ולא מלינייווקא ויכללה במי מעינות ג"כ נכון:

ז והיותר נכון לכתוב כפי שסידר מכבר מחשש לעז כי הנה בתשו' ב"ח סי' צ' שם בדבר עיר טיקטין שכתב הרב טיקטין דמתקריא טיקאטשין כפי שכותבין העכו"ם ומקודם נהגו לכתוב רק טיקטין לבד והשיב דכיון שהרב עשה כן לתומו שלא מצא שום גט מגיטין הקודמין מכמה שנים ואין בזה לעז לגיטין הקודמין שהרי גם בשם כשר והרי כתבו שם היהודים א"כ מהיום והלאה לא יסדרו שום גט בשינוי מכפי הגט זה שיסדר הרב בשני השמות שלא יהי' לעז על הגט הזה וגם אם יבא רב אחר לעיר לא ישנה דגם מרב לרב איכא הוצאת לעז עכת"ד הרי דאף דבדיעבד כשר וגם מקודם כתבו רק שם א' אפ"ה יש ליזהר להלאה שלא ישנו מכפי שכתב הרב ולכן נראה גם במ"ש רו"מ מאז דמיתקריא ניזנאב שלא ישנה עתה ואף דבתשו' מהרי"ל שהובא בב"י מבואר דבמה שמוסיפין לשופרא דשטרא ליכא חשש לעז כיון דבדיעבד כשר מלבד די"ל דדוקא מצירוף כל הטעמים פסק כן ועיקר טעמו לפי שנתהוה שינוי שנתוסף נהר ובב"ש סקי"ז בשם לבוש לפי שנהר יש לו קול משא"כ בלא נתהוה שינוי וגם י"ל דדוקא בהוספה משום שופרא דשטרא מותר ולא לפחות או לשנות ובזה מיושבים דברי תשו' ב"ח הנ"ל שלא יסתיר א"ע מני' ובי' דו"ק ותשכח (ובתשו' א' הבאתי מכמ"ק בזה להיפוך) וע' בג"פ סי' קכ"ה סקל"א (הנכפל) כמה חילוקים בדיני חשש לעז ורמז שם גם לתשו' מהרי"ט ח"א סי' פ"ו ועוד לכמ"ק ולא אכחד כי גם לדעתי ראוי לכתוב דמתקריא ניזניאב כי כן נקרא בפי העכו"ם והערכאות ועל הבאהן בקריאת שם השטאציע וכן נכתב הזיגעל שבהפאסט בהמכתב שבא אלי אם כן כשכותבין דמתקריא על שם העכו"ם יש לכתוב כפי שהם כותבין וכיון שיש שינוי בהמבטא אין לחוש ללעז ויכתוב דמתקריא ניזניאב ואף דבלשון אשכנז נקראת ניזנאב הנה מדינתינו הוא מדינת פולין והם אדוני הארץ וכל הערכאות נמשכין אחר לשונם לכן יש לכתוב כפי לשונם אך לפמ"ש בתשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' ק"ד דבשמות עיירות יוכלו לסמוך על וא"ו במקום קמ"ץ א"כ מהני לכתוב דמתקרי ניזנויב. והנלע"ד כתבתי:

סימן מו

א ב"ה ו' פנחס ח"י תמוז תרנ"ח להשו"ב המופלג מו"ה בנימין זאב רויטבערג נ"י שו"ב דק' מאהליב:

ב רוסיא:

ג מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו שהי' על אונא העליונה משמאל מקמא סמוך לשיפול עצם על הריאה מונח בארכו לרוחב הריאה וקלפו העצם ובדקו בפושרין ולא בצבץ אך דכיון דכל ההכשר בעצם משום דתולין שנפרד העצם מצלעות ונדבק תיכף להריאה וזה שייך מגבא אבל לא מקמא וכמ"ש כה"ג בשו"ת טטו"ד מ"ש סי' צ"ב דאם נמצא העצם בארכו לאורך הריאה אין להכשיר כיון שהעצם הי' ראוי כפי הנחת הצלעות להיות מונח לרוחב הריאה וכיון שמונח לאורך מוכח שהי' כבר מתנועע אחר שנפרד מהצלע שוב יש לחוש שמא ניקב ומכ"ש בנ"ד שנמצא מקמא אך לפי שהי' סמוך לשיפול והאונא השמאלית מתקצרת והולכת באלכסון במיצר החזה ורוב הצלעות מגולים ויוכל להיות שידבק לשם העצם הנפרד מהצלע מיד בלי שום תנועה אולי יש להכשיר. עכת"ד שאלתו:

ד הנה בד"ז כבר הארכתי בדע"ת סי' נ"א סק"ז ושם הבאתי מתשו' י"מ שחולק על הטטו"ד הנ"ל והבאתי שם מתשו' רח"כ סי' ט' דכל שאפשר שלא ניקב מעולם בשום מקום יש לתלות להקל וחולק על הט"ז אך שלא ביאר רו"מ בשאלתו אם הי' נראה איזו שבר בהצלע קרוב לשם שאפשר לתלות בו דאל"כ א"א להקל ויען כי בחיבורי הארכתי שם בכמה פרטים אין עת להאריך כעת ומיגמר בעתיקא וכו' וע' ברא"פ סי' ל"ט ס"ק קצ"ג וע' בדע"ק סי' ל"ג סק"ו דלאו דוקא מצלע דה"ה אם יש לתלות שנשבר מעצם הלחי וכדומה יש להקל בנמצא סמוך לשם ע"ש:

ה ובדבר הזשאניס הנמצאים בצואר נגד הסימנים ותוחבין האומנים לשם מסמר מלובן באש להוציא הליחה כבר נתבארו דינים אלו בדע"ת סי' ל"ג סקי"ז שאין להקל רק בלא נודע שתחבו לשם איזו קוץ אבל בכה"ג שתחב לשם מסמר מלובן באש לשרוף הליחה והוא מעשה אומן נתבאר בדע"ת סי' כ"ג ס"ק מ' בשם עקרי הד"ט להקל בזה ודלא כהחק"ל שהחמיר בזה ע"ש:

סימן מז

א ב"ה ב' מטות מ' כ"א תמוז תרנ"ח להרב המאה"ג וכ' מו"ה אפרים אויערבויך נ"י אבד"ק הארחיב. ברוסיא:

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו באחד שמסחרו לעשות מנעלים עבור ערלים ותנהגו לקצוץ מקח עם בע"מ ערלים עבור כל זוג מנעלים כו"כ והם עושים המלאכה בבית היהודי מפני שהסחורה הוא עור הלעדיר הוא של היהודי ומתיירא שלא יגנבו ואינם מתרצים אא"כ יעשו מלאכתם גם ביום ש"ק ואם לאו ילכו למק"א והמלאכה ידועה ומפורסמת שנעשית בקבלנות ולא בדרך שכיר יום כלל:

ג הנה מ"ש רו"מ ראי' מהא דמכס דסוס"י רמ"ד אין משם ראי' דהתם אין העכו"ם עושה מלאכה דאורייתא רק מו"מ משא"כ בנ"ד אבל מ"ש מתשו' רש"ל שהובא במג"א הנה המג"א קיצר בהעתקתו ובגוף התשובה מבואר שהשאלה יהי' באחד שקנה מהשר בעד סך קצוב לשנה לבשל לו מלח והישראל שכר פועלים עכו"ם בקבלת שאם יעשה כו"כ מלח יתן לו כו"כ והכלים הם של ישראל ונסתפק השואל די"ל דלא דמי נדון נתינת עורות לעבדן וכלים לכובס נכרי דמותר בקבלנות דהתם אין להישראל ריוח מהמלאכה שעושה בשבת שאם לא יעשנו בשבת יעשנו ביום אחר אבל הכא הרי אם לא יעשה בשבת יפסיד הישראל הריוח ממלח זה או יהא מותר משום פסידא כמו במכס אף דלפעמים יש בו כתיבה ועוד דהמלאכה חוץ לתחום ממקום ישראל אע"פ שיש לו שם משרת ישראל הרי ליכא חשדא שהרי הם יודעים שהעכו"ם עושה המלאכה בקבלת והשיב דכל מלאכה בקבלת שרי בתלוש דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד ותדע שהרי ביום א' שהוא איד שלהם אינו עושה ואף דבנ"ד א"י להשלים המלאכה ביום אחר מ"מ י"ל דמשום פסידא שרי כדקיי"ל גבי נותן כיסו לנכרי דאי לא שרי לי' אתי לאתויי ד"א דאדם בהול וכו' אך י"ל דהכא לא מקרי פסידא דהוי רק מניעת הריוח משא"כ במכס מפסיד המכס שכבר נתחייבו לו ועוד דבשמירת המכס יוכל להיות שלא יצטרך לכתוב ורק שמירת המכס משא"כ בבישול המלח הוי מלאכה דאורייתא. אכן נראה דכל קבלת שרי גם במלאכה גמורה אלא דגבי מכס אינו קבלת גמור אלא שיתן לו מ' זהובים כו"כ וז"א קבלת ממש ואדרבא מזכיר לו סכום מעות שדומה יותר לאיסור ועוד מאחר שמשכירו רק ליום השבת שהרי כל ימי השבוע הוא בעצמו מקבל המכס א"כ מוכח דאדעתא דישראל קעביד משא"כ בבישול מלח ואינו דומה לתנור של ישראל שנקרא על שמו משא"כ הכא אפי' בתוך התחום שרי אבל ההיתר של חוץ לתחום של בעל הכלים והוא תוך התחום של יהודים אחרים אינו כלום ועוד דחיישי' לאורחים אבל כיון שהוא קבלת יש להתיר עכת"ד הרש"ל שם. אך דהתם אינו עושה בבית ישראל בנ"ד הרי המלאכה בבית ישראל והרי במפורסים מלאכת ישראל גם במטלטלין דינו כמחובר כמ"ש בש"ע ואף דבנידון רש"ל הכלים של ישראל הרי ביאר שם דקיי"ל כב"ה דא"א מצוה על שביתת

כלים אבל לא נזכר שם שהי' הכלים ניכרים ומפורסמים שהם של ישראל ובתשו' נו"ב מ"ת חא"ח סי' ל"ח האריך בחקירה זו אם מותר בקבולת היכי דהישראל מרויח ע"י שעושה בשבת והשואל צידד להחמיר בכה"ג דדוקא היכי דאפשר להשלים ביום אחר שרי והוא חולק עליו ולא הביא מתשו' רש"ל שנשאל בזה ופסק דאין חילוק וכדעת הנו"ב ועכ"פ גם הנו"ב לא התיר אלא כשהפאבריק הוא ברחוב עכו"ם ופלפל שם רק אם יש לחוש לאורחים ע"ש משא"כ בנ"ד. ועוד דגם בגוף הדבר מצאתי בתשו' פמ"א ח"א סי' ל"ח שהאריך בדין חופרי עפר הברזל או עושי זכוכית והאריך להוכיח דהיכי דהישראל מרויח ע"י שהעכו"ם עושה בשבת גם בקבלת אסור כיון שצריך למה שיעשה העכו"ם בשבת ואם לאו יתמעט הריוח והאריך בזה וגם העלה דמניעת הריוח לא דמי להפסד מכיסו ולכן פסק דאין להתיר אא"כ ימכור קודם שבת כל ההוט והסחורה והעכו"ם יעשה לנפשו ובדידי' יטרח ואין כאן משום מ"ע דהורמנא בעלמא שיש לו מן השר מכר לו והישראל יקבל לעצמו בעד החוב הזכוכית שנעשה עכת"ד שם. אולם הנה בשו"ת פרשת מרדכי חא"ח סי' י"א האריך לפלפל בענין זה והשיג ע"ד הפמ"א דהיכי דהעכו"ם לא ציית שלא לעשות מלאכתו אף דחלק הישראל מתרבה עי"ז אמרי' דהעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד אך דמ"מ יש לאסור משום מ"ע ומ"ש הפמ"א דכשמוכר הורמנא דמלכא ליכא משום מ"ע הוא תמוה ואין לדמות כל עניני הפסד זל"ז ולהקל ואין להתיר אא"כ יעשה שותפות ממש בדרך היתר ושם סי' י"ב כתב דבמה שמוכר הבית לגוי ושם יעשו פועלים נכרים מלאכת ישראל בדבר תלוש כיון שהדבר מפורסם שהוא מלאכת ישראל מה מועיל המכירה הרי מ"מ הדבר מפורסם ע"ש:

ד ולכן ידי אל תהי בזה להתיר לעשות המלאכה בבית הישראל גם ע"י מכירה בהערמה וכה הראוני בפת"ש החדש סי' רמ"ד שהביא בשם שמלת בנימין להתיר באומן שיש לו בביתו פועלים עכו"ם שדרכן לעבור בקבלנות דבר קצוב מכל כלי והעכו"ם אין רוצים להתבטל בשבת ויש בזה הפ"מ ופסק להתיר ע"י הכרזה ג"פ שנעשה בקבלנות יען כי היא עיר קטנה ואנשים בה מעט וגם יעשו בחדר מיוחד למלאכתן באזהרה שלא יבא הישראל לאותו חדר בשבת כלל ובדלת סגור וחלונות סגורים באופן שלא יראו ולא ירגישו העוברים בשוק שעושים מלאכה בשבת ע"ש וידוע שהדבר קשה להסתיר הדבר ובפרט שלא יבא הישראל לאותו חדר אם רק יתירו לא ישמעו לנו בזה והגם שהט"ז התיר ביושב ומשמר כבר כתב הח"ס סי' נ"ח שאין להקל ובפרט בכה"ג שהוא רק מניעת הריוח ומלאכה דאורייתא לכן כפי מצב פרצות דורינו זה בעוה"ר אין רצוני להסכים להתיר דבר זה. והנלע"ד כתבתי:

סימן מח

א ב"ה. מטות מ' כ"ה תמוז תרנ"ח להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלום גאלדענבערג נ"י אבד"ק סוואליוול בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד האשה בלומא אשת ר' מענדל שטערנבוך בר"א מכפר הלאוויא אשר נחלה בעלה, בחורף העבר ואחרי שנחלש מאוד הובילהו רש"ל בריי"צ להשפיטאהל למונקאטש ביום ג' דחוהמ"פ העבר ואחר שמנה ימים בא מכתב מהשמש דח"ק דשם שמת איש א' מהלאוויא בשפיטאהל ושמו בעריל ושם אשתו אסתר ביום 17 אפריל למספרם ונסע כת"ר בעצמו למונקאטש להשפיטאהל לחקור על ענין שינוי השם והכותב דשם יהודי מחלל שבת והראהו הפנקס שנכתב יום בואו ביום 11 אפריל שהוא יום ג' דחהמ"פ וכי הוא מכפר הלאוויא בקאמיטאט בערעג ושם אביו אברהם וכ"ז אמת ושם אמו רעזי' ובאמת שמה רבקה אלא דאפשר שבלשונם כינוה רעזי' ומת ביום 17 אפריל ושמו בעריל ושם אשתו אסתר וביום 11 אפריל לא בא יותר שום אדם לשם זולת האיש הנ"ל וערלית אחת והכינוי אשכנזי נכתב שטערנבוך כפי שהוא האמת ואחרי שחקר עוד נודע לו שהי' בהשפיטאהל עוד ערל א' מכפר הנ"ל בזמן שהי' ר' מענדל הנ"ל שם והעיד ר' משה בר"ש ששמע מהערל הנ"ל שסיפר כי ר' מענדל הנ"ל מת בשפיטאהל ובתחלה טרם שעשה רו"מ הגב"ע בב"ד של ג' אמר ר"מ הנ"ל שהוא שאל את הערל ואמר דא"כ אין ממש בהערות וחזר ואמר שאינו זוכר אם שאלו או לא ובפני ב"ד של ג' באליו"ע אמר ג"כ שאינו זוכר אם שאל מהערל או סיפר לו מעצמו וסיפורו הי' שהוא הי' שוכב בשפיטאהל ביום שמת ר' מענדל ובאו משמשי הח"ק ונשאוהו משם לחדר המתים וקללו לבני כפר הלאוויא שגרמו להם טרחא והוצאות ואח"ז בא לפניכם עוד בחור א' צבי בר"ז והעיד באליו"ע שהי' בשדה ובא אליו ערל א' אחיו של הערל שהי' מוטל בשפיטאהל ואמר לו שמת מענדל ומפני טרדתו לא הי"ל פנאי לשאול הערל מהיכן נודע לו עכת"ד הגב"ע:

ג והנה רו"מ חקר על עדות הכותב יהודי הנ"ל יען שנחשד שכותב בש"ק וא"כ פסול לעדות אשה אך שהרי כתב בפנקס וגם כתב להשמש דח"ק במסל"ת ואף שאח"כ שאלוהו י"ל דנאמן והביא מהא דא"ע סי' י"ז סט"ו ואחרונים שם וגם הביא מתשו' עבוה"ג סוס"י פ"ו כי פסול המארקיטער אינם אלא חשודים בחילול שבת וההחשוד אינו פסול מה"ת וה"נ בנ"ד:

ד הנה אני מוסיף שהרי מבואר בב"י א"ע סי' מ"ב בשם מ"כ שאין לפסול בעדים משום חילול שבת דשמא לא חילל אלא בדבר האסור מדרבנן ואפי' בפסול דאורייתא אם לא

נתקבל העדות בפניהם אינם פסולין מה"ת ע"ש ובב"ש שם סקי"ט הביא ג"כ מזה וגם הביא בשם הש"ג דכל פסול עבירה אינו חשוד אלא לדבר זה והגם שכתב שהוא נגד הפוסקים הנה גם בנימוק"י פז"ב כתב דרשע דאינו דחמס נאמן בכל דבר שע"א נאמן וכשר לעדות אשה ועקצה"ח סי' מ"ו סקי"ז וסי' נ"ב ותשו' רע"א מ"ת סי' מ"ז בזה ובפרט דלשי' כמ"פ כתב שלהם אינו אלא מדרבנן ואף דהמג"א סי' ש"מ תמה ע"ז הנה בא"ז הגדול הל' שבת סי' ע"ו הביא כן בשם ר' יואל ור' יודא ותי' קושית המג"א ע"ש וגם בא"ר סי' ש"ו הביא כן בשם אגודה וא"כ הי' מקום להקל בנ"ד ע"פ עדותו ומכ"ש שהי' מסל"ת בתחלה וזה לא כבר כתבתי בתשו' למעדיניצא דבממונה יש להאמינו יותר דלא מרע נפשי' [ע"ל סי' ל"ב]:

ה אבל דא עקא שהרי עדותו הוא בשינוי השם על בעריל ושם אשתו אסתר ואף דבתשו' הר"ן סי' ל"ג מוכח דעביד להשתנות היינו בדאיכא גי"ד שרצה לשנות שמו משא"כ בנ"ד והנה אף דבתשו' גא"ב סוס"י כ"ז בתשו' הגאון מוהר"י מלובלין מבואר לחלק כן אבל היינו כשהועד שהבעל עצמו אמר שמו בשינוי אבל הכא אפשר שהכותב שמע וטעה בשמיעתו או בכתובתו והבעל אמר כהוגן וכדקיי"ל כה"ג בחו"מ סי' מ"ט ס"ב בהג"ה דכל דמוכח שטעה הסופר השטר כשר ואמרי' דטעה או אפשר מפני שהי' חולה נטרפה דעתו או שגמגם בלשונו ע"י חולשה ואמר שמו ושם אשתו בשינוי וכבר כתבו בעל ספ"י והקצה"ח בתשו' שבסוף ספר אב"מ ח"א דבדאיכא הוכחות תלינן בשינוי מקום שאמר נגד האמת וגם בלא גי"ד מקודם שישנה שמו יש לצדד להקל וגם בתשו' רח"כ סי' נ"ז הוכיח מהמראה מקום שבתשו' הר"ן שכתב וז"ל אם יש אמתלא על שינוי השם וכגון שקודם שיצא אמר שרצונו לשנות כו' וכיוצא בזה הוי שמו סימן שעשוי להשתנות עכ"ל הרי שכתב כגון וכו' וכיוצא בזה וכו' א"כ בכל מה שיש לתלות תולין ע"ש ואני מוסיף דלשון כגון משמע ג"כ דגם באמתלא גרועה מזו אלא שדומה קצת לאמתלא זו תולין בו וכמ"ש בחיבורי דע"ת ליו"ד סי' ט"ו סק"כ כמה ראיות לזה ובפרט מהגמי"י פ"ד משותפין דכל לשון כגון היינו אף שאינו דומה ממש אלא. הדומה קצת לזה ע"ש וה"נ בזה יש לתלות בט"ס או שהחולה בחליו ע"י טירוף הדעת או גמגום הלשון גרם הטעות כיון שיש עדות ישראל שהוליכו לשם ביום הנ"ל ולא הובא אז יותר שום ישראל וגם נכתב שם אביו ושמו האשכנזי ושם הכפר והקאמידאט כפי האמת ולא יצא משם איש כזה א"כ איכא כמה הוכחות שזהו שמת שם:

ו ובדבר מה שהעיד ר"מ בר"ש בשם הערל וחוץ לב"ד אמר שהוא שאלו מקודם ואח"כ בפני ב"ד אמר שאינו זוכר ורו"מ הביא ממ"ש בש"ע סעי' כ' דאמירה שלא בפני ב"ד

אינו כלום ומדברי רשד"ם שבקו"ע סי' שנ"ב אך דגם עכשיו הוא מסופק בזה אבל הנה בתשובתו הנ"ל למעדיניצא הבאתי כמה ראיות דגם ע"י שאלה כל שלא ידע העכו"ם שיש נ"מ בזה להשואל לענין דת ישראל הוי בכלל מסל"ת כמ"ש בכנה"ג ובאה"ט סוס"ק מ"ז ואני הבאתי ראיות לזה מתשו' מהר"ח א"ז סי' ע"ו ומדברי חידושי הר"ן לנדה (דף ל"ג) וגם מדברי הח"ס א"ע סי' קל"א באמצע התשו' וסי' קל"ב ואכמ"ל. ועכ"פ כפי שהי' העכו"ם מונח בשפיטאהל וזה נכנס לשם גם אם שאלו על הישראל שהי' שם ג"כ בשפיטאהל וזה סיפר לו ענין קבורתו וקללת בני הכפר נראה מזה שלא ידע כלל אם יש נ"מ לדת ישראל בזה וא"צ שיהי' מסל"ת ובפרט בצירוף דברי הט"ז וב"ש סקמ"ט שהביא רו"מ דבדאיכא אומדנות תלינן שיהי' מסל"ת גם מספק ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ריי"א דיש להקל בספיקא בדאיכא סימנים וה"נ בנ"ד:

ז ומ"ש רו"מ מפלוגתת הר"ן וריב"ש אי בעינן קישור דברים מלבד שיפה כתב דבנ"ד הוי שפיר קי"ד כיון שסיפר עוד איך שקללו בני הכפר וכדומה ומ"ש מתשו' שער אפרים סי' ק"א דכל שלא הקדים הנכרי דברים אחרים רק מענין היהודי לא מקרי מסל"ת ותמה עליו מדברי רמב"ם וש"ע סי"ד יפה תמה אבל מלבד שכבר הכריע הב"ח להקל במקום עיגון הנה בשו"ת אמרי אש חא"ע סי' י"ט העלה דגם להסוברים דבעינן קי"ד מ"מ בדאיכא רגל"ד לכ"ע א"צ שיהי' קי"ד והוכיח כן מהש"ס ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט שהרי בנ"ד סיפר שהח"ק נשאוהו לקבורה וכבר ביאר הנו"ב מה"ק סי' מ"ב בדעת רמב"ם דהיכי דאמר קברתיו א"צ יותר קי"ד ע"ש וה"נ בנ"ד וע' במהריט"א פ"ג דבכורות אות כ"ט בסופו שהוכיח מדברי התוס' דס"ל דא"צ קישור דברים ושכ"ה דעת רש"י שם אך מ"ש שם דגם באמר שיצאה מהסכנה לא מקרי קי"ד אלא צריך שיאמר דברים אחרים כגון שהי' בלדתה דבר תמוה וכמו דגבי אשה צריך שיאמר אוי לפלוני כמה נאה וכו' או שיאמר במיתתו דבר תמוה לא אדע מהו דגם מה שאמר שיצאה מהסכנה הוי קי"ד אך דהתם גם באמר רק שילדה סגי ומוכח דרש"י ס"ל דאינו נאמן לגבי בכור במסל"ת דאשתבוחי משתבח דאי נימא דבאמר רק שילדה לא מקרי מסל"ת בלא קי"ד מנ"ל להתוס' דלרש"י א"נ במסל"ת דלמא מיירי באמר רק שילדה ומשום שלא הי' קי"ד לא מקרי מסל"ת ובע"כ כמ"ש וא"כ גם מהרא"ש שם שכתב כהתוס' מוכח כן וכיון דהתוס' והרא"ש ס"ל דלא כהר"ן פשיטא שאין לחוש לדעת יחידאה במקום עיגון וע"ע בקו"ע סי' שס"ח בשם מהר"י לבית לוי שפסק ג"כ כהריב"ש. וחוץ מכל זה הנה בתשו' מ"ב סי' ס"ח והובא בקו"ע סי' שצ"ד מבואר דכל שיש לנו הוכחות ברורות על מיתתו יש לסמוך על עדות העכו"ם אפי' אמר ע"י שאלה דלא הוי בגדר מסל"ת וגם בסי' ק"ה פסק כן וא"כ ה"נ

בנ"ד שהובילהו ישראל להשפיטאהל חולה מסוכן ולא יצא משם וכמש"ל דאיכא כמה הוכחות ברורות שוב יש לסמוך על אמירת העכו"ם גם אם הי' ע"י שאלה ואף דבתשו' עה"ג סי' ע"ג כתב דיש להשיב עליו אבל כבר כתב בתשו' כנ"י סי' נ"ג שאין להשגיח בפקפוקו של עה"ג כיון שגם מהרמ"ל וצ"צ הסכימו עמו בהך עובדא וגם בשו"ת אמונת שמואל סי' ט' הביא דברי המ"ב להלכה וגם בתשו' נטע שעשועים סוס"י פ"ב האריך לפסוק כדעת מ"ב והעלה דגם בישראל מומר יש להקל בכה"ג ע"ש:

ח ועוד יש לצרף עדות הבחור מפי אחי העכו"ם הנ"ל ואף שהזכיר רק שם מענדיל כבר הביא רו"מ מהחמ"ח סקל"ח להקל בכה"ג ואני מוסיף שכ"ה במהרי"ט סי' כ"ג והובא בקו"ע ס' ש"ע מדאמר באלי מת ולא אמר איש א' ששמו באלי מוכח שהוא באלי הידוע וכ"ה במהרי"ט סי' ל' וקו"ע סוס"י שע"ה גבי דוד טובי דודאי על דוד הידוע להם שאל דאל"כ הול"ל איש א' ששמו דוד טובי ע"ש וה"נ בנ"ד ומכל הלין טעמי הנני מסכים עמו להתיר האשה בלומא מכבלי העיגון ויושיב ב"ד של ג' ויתירוה והנלע"ד כתבתי

סימן מט

א להרב הנ"ל ומה ששאל בדבר א' שהיתה אשתו מקשה לילד והוליכה השפיטחה. דק' מונקאטש ומתה שם והוא רוצה לישא אחותה ויש ע"א גיסו שראה שמתה ובפנקס נכתב שם יום בואה וגם שמה ושם אביה ואמה ושם בעלה ושם מקומה ויום מותה אבל נכתב רק ע"פ הבעל וגם הועד ששילם בעלה הוצאות קבורה ולהח"ק ורו"מ הביא מדברי הב"ש סי' ט"ו סק"כ דלגבי אחות אשה אין עא"נ דהוי דבר שבערוה והאריך כיון שכבר הוחזק שם ל' יום שהם אשה ובעלה כמ"ש בסי' י"ט וע"י מעשה גם בפחות מל' יום סגי וה"נ הרי שילם הוצאת קבורתה ולא שדי אינש זוזי בכדי כדאי' בכתובות (דף ל"ו) והביא ממהרי"ק שרש פ"ז וגם מהנו"ב מה"ק א"ע סי' נ"ד נ"ה דבדאיכא רגל"ד גם עא"נ עכת"ד:

ב הנה לענ"ד הדבר פשיט כן חדא דהיכי שהבעל אומר ברי הרי נאמן גם נגד רוב וחזקה כמ"ש הרשב"א ומהרש"א יבמות (דף פ"ח) ופ"י כתובות (דף כ"ב) וכמ"ש גם בתשו' ב"א חא"ע סי' א' וע"ע בתשו' השיב משה חא"ע סי' ס' דרך ראשון נתיב י"ט לחזק הדבר בראיות ע"ש. ועוד נראה בדברי הרי"ף והרא"ש פ' החולץ גבי אשתמודעינהו דהיכי דבשעת מעשה אין נ"מ לענין איסור גם קרוב ואשה נאמנים וכיון דביום בואה לשם נכתבה כן בהפנקס ע"י דברי הבעל ולא הי' אז שום נ"מ ורוב חולים לחיים ומי ידע שתתרצה אחותה להנשא לו וכבר הוחזקו כן והוא רק גילוי מלתא בעלמא א"כ פשיטא דעכ"פ בצירוף העד אין לחוש יותר וע' בב"י א"ע רס"י קנ"ז מ"ש בשם הריב"ש ומ"ש

עליו ובג"פ סי' ק"כ סקי"ד ופת"ש סי' קמ"ב סק"ז סי' קנ"ז סק"ב וסי' קס"ט סקי"א ואף די"ל דבנ"ד שנכתב כן ע"פ הבעל לכ"ע אינו נאמן גם שלא בשעת מעשה מ"מ י"ל עפ"ד מהרי"ק וט"ז יו"ד סי' שט"ז דגם היכי דאין עכו"ם מסל"ת נאמן מ"מ היכי דמפסיד לעצמו באמירתו לכ"ע נאמן והביא מהא דגיטין מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכו' ואף דבתשו' רב"ץ והובא בקו"ע סי' רפ"ד פקפק עליו מ"מ הרי הט"ז הביאו להלכה א"כ ה"נ הרי קיבל ע"ע הוצאתה וגם יצאה מביתה בחזקת מסוכנת והוליכה לשם וגם הקול מפורסם שמתה והרי מבואר בב"י ח"מ סי' קי"א מחודש י"ג י"ד בשם תשו' הרא"ש דכל דבר המפורסם מהני כמו עדות גמור דסוקלין ושורפין עה"ח ע"ש לכן מכל הלין טעמי הנני מסכים עמו להתיר לו שישא אחותה. והנלע"ד כתבתי:

סימן נ

א להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב בק' אדעס. רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמתה אשתו זה זמן רב והניחה לו ילדים קטנים ויען כי ירא ליקח אשה לבל תתעמר בילדיו הצעירים כמעט גמר אומר לבלי ישא אשה אחרת אף כי הוא צעיר לימים וכעת גירש חותנו אשתו השני' יען כי לא מיתדר להו זה כמה וכמ"פ ברחה ממנו ברוב קטטות ונתפרדו זמ"ז בגירושין ויען כי הילדים הנ"ל רגילים עמה ומכרת אותם לאהבה וגם היא טובת לב ירצה לישא אותה לבטחונו בה שתגדלם כאם את בניו ובהשתדלות פעל אצלה להנשא לו. ורו"מ צידד להתיר לו אשת חמיו שישאנה במקום שאין מכירין אם היתה אשת חמי' ולחזור למקומן שכ"נ מדברי הק"ע על הירושלמי דמפרש הא דיסבון באתר דלא חכמין משום דדיעבד לא תצא והיינו דגם כשיחזרו למקומן שרי משום דהוי דיעבד וגם הביא מהשאלתות דר"א פ' אחרי שאלתא צ"ז שפסק להתיר אשת חמיו וגם מ"ש התוס' והרא"ש פ"ב דיבמות דשמא אח"כ אסרוהו צ"ע דאין ביד הגאונים לגזור אחר חתימת הש"ס כמ"ש הרא"ש פ"ב דשבת. ס' ט"ו וגם העיר דלפמ"ש בהג"א פ"ד דחולין סי' ה' בשם הר"ש גאון שהרג ב' ב"פ על חופת בנו והאכילן בלא שחיטה משום דבשעת נישואין קלא אית להו וליכא משום מ"ע וה"נ הרי א"א לנישואין בלא עשרה ויתפרסם הדבר שאינה חמותו והירושלמי י"ל דסובר דגם ברבים איכא חשדא כדעת רי"ף ורמב"ם דלא גרסו בע"ז (דף מ"ג) הא דברבים ליכא חשדא אבל לדידן אין חשש עכת"ד:

ג הנה מ"ש דאין ביד הגאונים לגזור אחר הש"ס הנה מצינו גזירות קטניות שבא"ח סי' תנ"ג וכן הא דמחמירים בספירת ז"ל להוסיף חמשה ימים דיו"ד סוס"י קצ"ו שהם חומרות

נגד הש"ס ובפרט במה דמבואר בירושלמי לאיסור הי' מקום להגאונים להוסיף להחמיר כהירושלמי נגד הבבלי דאפי' להקל בדאיכא דעת יחיד נגד רבים יכולים ב"ד אחר לתקן כמ"ש התוס' במגלה (דף ה' ע"ב) ד"ה ובקש לעקור וכו' הנדפס בגליון הש"ס והביא מהא דפ"ק דעדיות דבכה"ג אינו בכלל הא דאין ב"ד יכולים לבטל וכו' ומכ"ש דלהחמיר רשאים בכה"ג לפסוק כהירושלמי משום דבזה"ז אינם בני תורה כמ"ש התוס' פ"ק דביצה בשם ר"ת וע' בפר"ח א"ח רס"י תנ"ג דמה"ט גזרו על קטניות אחר הש"ס וגם מ"ש מדברי הג"א פ"ד דחולין הנה מלבד מ"ש בדע"ת סי' י"ג סק"י בשם הא"ז דדוקא משום שהי' ג"כ תרי ב"פ ודחי לתרי תמיהי דמבואר בש"ס דמידכר דכירי א"כ אין ראי' לכאן ועוד דשא"ה שכל החשש מפני הרואים בשעת אכילה וכיון שהדבר מפורסם אין חשש אבל הכא אטו החשש רק על שעת נישואין הרי בכל הזמן שידורו יחד כאיש ואשתו יש לחוש מפני מ"ע ושפיר יש לחוש שמא יראו אנשים שאין יודעים ויסברו שהיא חמותו ויבואו להתיר איסור חמותו ומה"ט ל"מ הכרזה בכל מקום דחיישי' לחשדא ומ"ע דדלמא איכא דלא שמעי וכדאי' ביבמות (דף ל"ו ע"א) וע' בב"י א"ע סי' מ"ו בשם תשו' הרא"ש כלל ל"ה בסופו כה"ג וע' בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ס"ו וסי' ק"ג מ"ש לחלק בזה וע' קידושין (דף פ"א ע"א) לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא ויש לדון בזה עפמ"ש הב"מ א"ע סי' קמ"ב ס"ו לחלק בין דרבנן לדאורייתא בזה אבל במחכ"ת מתשו' הרא"ש שבב"י סי' מ"ו שהבאתי מוכח להיפוך:

ד ואולם יען שכתב רו"מ שהוא שעה"ד לטובת הילדים שמתי אל לבי והנה בתשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' י"ג שהבאתי בתשובתי מאז שדחה דעת השואל שהבין בכונת הירושלמי דיסבון באתר דלא חכמין ושרי גם לחזור לביתן דהוי דיעבד שהרי מבואר בנימוק"י דעובדא דר"ת הי' שכבר קידש אשת חמיו ואפ"ה אפסדי' ר"ת לסעודתו וכ"ה ביש"ש א"כ גם בדיעבד אסור א"כ א"א לפרש כן וגם הקשה איך השיאן עצה בדבר האסור לכתחלה ומזה הוכיח דהכונה שישאו באתר דלא חכמין וידורו שם ולענ"ד אין זה מוכרח דודאי במקום האסור לכתחלה אין להשיא עצה לעבור ע"ז ואם יעבור במזיד גם בדיעבד אסור כיון שעבר ועשה באיסור אבל כשילכו לאתר דלא חכמין ושם יהי' מותרים בזה גם לכתחלה שוב גם כשיחזרו לביתם יהי' מותר דבכה"ג שלא עשו באיסור בודאי בדיעבד א"צ להוציא כיון שעשו הדבר במקום המותר לכתחלה ונראה להביא ראי' דכונת הירושלמי כן הוא דהנה בירושלמי שם איתא אשת חמיו אסורה מפני מ"ע וא"ח תורה הוא הרי דוד שנשא רצפה בת איה שנאמר ואתנה וגו' ואת אשת אדוניך וכבר הקשה בתשו' ד"ח שם דאכתי דלמא מן השניות הוא שגזר שלמה ע"ז ותי' ע"פ דברי

הט"ז סי' קי"ז דדבר המפורש בתורה להיתר אין ביד חז"ל לגזור ע"ז כיון שהנביא ע"פ הדיבור התיר בפירוש ובע"כ דאינו אסור אלא משום מ"ע ע"ש ואני מוסיף דבירושלמי גופי' פ"ג דסוטה ה"ז כהנת מותרת לצאת לח"ל מ"ט אמור אל הכהנים לא אל הכהנת ופריך דלא כן מה אנן אמרין הואיל והיא בכלל גזירה לא תצא ותהא בכלל גזירה ולא תצא אם אתה אומר כן נמצאת מדחה פרשת טמאות שנאמר אל הכהנים ולא כהנת הרי דבמקום שהתירה תורה מדיוקא דקרא אין ביד חז"ל לגזור וה"נ בזה אך דאכתי תיקשי דא"כ גם משום מ"ע לא הי' בידם לגזור כיון שהתיר הנביא לדוד לישא אשת חמיו בפרהסיא וצ"ל דלא נשמע מהתם דשמא א"ל ואתנה לך וגו' שישאנה באתר דלא חכמין א"כ אין ההיתר מפורש ואם איתא דאסור להם לחזור למקומן הרי שם הי' מוכרח דוד לחזור לעיר המלוכה ולהנהיג המלוכה ובע"כ דגם לחזור למקומן שרי דכיון שההיתר מפורש בקרא ע"פ הדיבור א"א לחז"ל נגזור ע"ז כלל רק באופן להתיר במקום שאין מכירין דבאופן זה אינו נגד היתר המפורש בקרא די"ל דקרא מיירי בכה"ג ועכ"פ אין מפורש בקרא להיפוך ושפיר הי' בידם לגזור משום מ"ע במקום שמכירים אותם אבל אי נימא דאסור לישא גם במקום שאין מכירים ולחזור למקום שמכירים א"כ שוב הוי נגד היתר המפורש בקרא ואין בידם לגזור ע"ז כלל:

ה ועוד יש לדון בזה דכיון שהאשה היא צעירה לימים וכל רואה יכיר שאינה תמותו ליכא בזה משום מ"ע ודמי להא דלינסוב באתר דלא חכמין והן אמת דבתשו' מהר"ח א"ז סי' קפ"ב שהבאתי בתשו' הקודמת מפורש דגם בכה"ג אסור שאין הכוונה משום מ"ע אלא שעי"ז יסברו שגם חמותו מותרת ודינה כשני' גמורה וס"ל דהיתרא דינסבון באתר דלא חכמין לא קאי על אשת חמיו אלא על ב' חורגין דאסור רק משום מ"ע ע"ש אבל מלשון הירושלמי שהביא ב' האיסורים דאשת חמיו וב' חורגין סמוכים זל"ז ובשניהם נקט לשון א' שאסרו מפני מ"ע בודאי אינו בכלל שני' ובשניהם מותר לישא באתר דלא חכמין ומכ"ש באופן שיש היכר בהאשה עצמה וליכא למיטעי בחמותו כלל ועוד דבשלמא אם אינו בכלל שניות גם להירושלמי אלא שאסרו משום מ"ע י"ל שאינו נגד הש"ס בבלי ביבמות שם דהש"ס מיירי רק מדין שניות והירושלמי אוסר משום מ"ע לבד אבל אי נימא דהירושלמי אוסר דהוי בכלל שניות שאסרו ג"כ שלא יטעו בעריות א"כ הרי מבואר בש"ס דילן בפירוש להיפוך וקיי"ל כהבבלי נגד הירושלמי. והנה מצאתי בס' האשכול הל' ס"ת סי' י"ד העתיק תשו' רב האי שנשאל אנו מוצאין בתלמוד הלכות סתומות כגון שאלות חגי לכהנים לענין רביעי וחמישי ובתלמוד א"י פרשו חשבונם וכו' יש לסמוך על תלמוד א"י ולהחזיקו עיקר או יש לבקש לתלמודינו טעם אחר וכן הא דר"ח אשת

חמיו וחתנו וחורגו ובתלמודינו התירו וכו' והשיב וכו' מה שמצינו שחולק על תלמודינו נעזבנו וכו' קמייהו הוי תלמוד א"י וידעו טעמי דקדמאי והיכא דלא ניחא להו נאדו מן טעמי דקמייהו וכללא הוא הלכה כבתראי עכ"ל. וע"ש בנח"א בביאור סתירות לשון בה"ג בזה ותי' דבמקום שאין מכירין דליכא מ"ע מתיר אשת חמיו וחתנו ועוד י"ל דלאחר מיתת אשתו התיר כמ"ש הנו"ב לצדד כן ע"ש וא"כ עכ"פ לאחר מיתת אשתו י"ל דגם מהר"ח א"ז מודה להתיר בדאיכא היכרא וכמ"ש בתשו' הקודמת דלטעמא דמהר"ח א"ז יש להקל אחר מיתת אשתו:

ו ועוד יש לדון בזה דכיון דעכ"פ לאחר מיתת אשתו ליכא אלא משום מ"ע וכמ"ש בתשו' רע"א מ"ת סי' ס"ח שהבאתי בתשו' הקודמת א"כ הרי מבואר בתוי"ט פכ"ב דשבת משנה ד' בהא דמי שנשרו כליו בדרך מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא נגד העם ולדידן בכל גווני אסור לשטחן דגם בח"ח אסור אבל בהא דמהלך בהן כתב הרע"ב דלא חיישי' לחשדא והקשה התוי"ט דאכתי יש לחוש לסחיטה ותי' דמשום כבוד הבריות אין לחוש לסחיטה ולפ"ז מוכח ג"כ דלחשדא ומ"ע אין לחוש בכה"ג משום כבוד הבריות וא"כ הרי מצינו דלטובת יתומים התירו להלוות באבק ריבית כמ"ש ביו"ד סי' ק"ס ובתשו' שבו"י ח"א סוס"י צ"ה צירף להתיר תקנות מינקת בשביל טובת יתומים ואף דבשו"ת נט"ש סי' נ"ו ותפארת צבי בדיני מינקת סי' ו' וסי' ז' ועוד כמה אחרונים דחו ראייתו מ"מ בשו"ת מים חיים סי' י"ד החזיק בהיתרו ע"פ ראייתו מהא דיו"ד סי' ק"ס הנ"ל וא"כ גם להחולקים ע"ז מ"מ גבי איסור משום מ"ע בודאי יש להקל לטובת יתומים כמו דשרי משום כבוד הבריות וכן ראיתי בתשו' הגאון בעל ישויע"ק שיש בידי העתק כת"י ועמו הסכימו גם בני הגאון מהרמ"ז והגאון מו"ה שמחה נתן עלינבערג אבד"ק מאשצימק להתיר אחר מיתת אשתו לטובת היתומים. והנלע"ד כתבתי:

סימן נא

א להרב המאה"ג וכו' מו"ח יוסף וואגנער אבד"ק לאשצוב. בפולין רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד העגונה אשת ר' ישעי' זינגער שחנה חוני מסוכן על הצואר ונסע עם אמו מלכה לקראקא ונכנס לבית החולים של עכו"ם רק עלמה אחת יהודית היתה שם והי' שם כמה שבועות ושל"ח וחזרה אמו לביתה והביאה בחזרה כל מלבושין ויען כי אמו אינה נאמנת להעיד על מיתתו שאל אותה רו"מ והגידה כי בעל האכסניא שעמדו אצלו בתחלת ביאתם לשם והוא השתדל להכניסו לביה"ח ובא כמ"פ לבקרו שם ואחר

מותו כשהוציאו לביה"ח לבית המיוחד למתים (כי גם אמו לא היתה שם בעת מיתתו) רצו לחנטו השתדל בעל האכסניא שלא לחנטו ושלחוהו שלם אל הח"ק ושם קרא בעל האכסניא את אמו וגילה פני המת והראה לה כי הוא שלם וגם אחר קבורתו הראה לה את קברו והושיבו ב"ד בקראקא והעיד רו"ו בעל האכסניא כי אם אמנם לא יוכל לזכור שמות האכסנאים אבל כולם נרשמים אצלו בפנקס ועיין בפנקס ומצא נרשם שם ישעי' זינגער ושם אמו מלכה מלאשצוב ויום בואם לביתו יום 25 אפריל והעיד שזוכר שחלה על צוארו והי' בשפיטאהל כמה שבועות וזוכר שהי' קצר הקומה וזקנו בלאנד וגם זוכר שהראה לאמו את קברו אבל אינו זוכר אם ראהו אחרי מותו עוד העיד ריי"ד שמש אשר ספר המתים בידו והראה בפנקסו כתוב שביום כ"ג אייר נפטר ישעי' זינגער אבל לא ידע שם אביו ושם עירו כי רשם רק ע"פ הקוויט מהדאקטר מהשפיטאהל. עוד העיד ריי"ש בן רמ"ד מלאשצוב שהי' ביום ב' תמוז בקראקא ודבר עם רו"ו וסיפר לו כי הוא הכניס את ר' ישעי' זינגער לבית השפיטאל וראהו אחר מותו והוא השתדל להצילו מהחניטה ולמסור אותו להח"ק עכת"ד הגב"ע:

ג הנה בעדותו של רו"ו בעל אכסניא שלא העיד שראה מיתתו שחקר רו"מ דשמא שמע לבד ותליא בפלוגתת הפוסקים שבקו"ע סי' קל"ט קמ"ח רל"ג אי מהני בכה"ג ורמז לדברי הב"ש סקט"ז וסקי"ז הנה לענ"ד כיון שעשה השתדלות שלא לחנטו והוציא הוצאה ואמו נתנה ההוצאה הרי מבואר בכתובות (דף ל"ו ע"ב) דלא שדי אינש זוזי בכדי וגם מבואר בב"מ (דף ט"ו) דלא יהיב אינש מתנתא לנוכראה וגם לא הי' שם בהשפיטאהל שום יהודי יותר זולת עלמה א' והרי נמסר להח"ק של ישראל בשם ישעי' זיננער ובבית ההוא לא הי' שום יהודי אחר זולתו א"כ פשיטא שיש לסמוך על עדותו של בעל אכסניא דאף שאינו זוכר עתה מ"מ מסתמא נודע לו אז בבירור שהיהודי הזה מת וגם בעדות אמו יש לצדד דמהני כיון שעשתה מעשה ליתן ההוצאה שלא לחנטו וכבר כתבו התוס' קידושין (דף נ"ב ע"א) ד"ה ואפילו דאף דצרתה אינה נאמנת להעיד שמת בעלה אבל עדות במעשה נאמנת ומכ"ש בזה דקיי"ל דחזקה דלא שדי אינש זוזי בכדי בכדי וע' מהריי"ק שרש פ"ז בזה (ועמש"ל ח"א סי' נ"ז בזה):

ד וגם מה שחושש רו"מ ששמע מפי עכו"ם בלא מסל"ת מלבד מ"ש מדברי הט"ז וב"ש סקמ"ט הנה כבר כתב בתשו' מהריי"ק ובט"ז יו"ד סי' שט"ז דהיכי דאיכא איזו הפסד להעכו"ם נאמן גם היכי דאין מסל"ת וה"נ בזה שהעכו"ם מקפידין שלא לקבור עכו"ם בקברי ישראל איך יעידו ליקחנו לידי הח"ק וכיון שידוע ע"פ הפנקס שלא הי' שם יהודי אחר רק זה פשיטא דאין לחוש כלום וגם אם לא נודע ד"ז בבירור שלא הי' שם

יהודי יותר הנה ידוע הוא שלפי החק כל חולה מונח במטתו ומקומו המיוחד לו עד יום צאתו לחיים או למות וכיון שהי' מסוכן ונפקד מקום משכבו הרי דמי להא דיבמות (דף קט"ז ע"א) גבי ההוא גברא "דאיתלי נורא בי גננא וכו' דאי לאו דחיישי' דלמא ע"י נורא אתייליד בי' מומא ומשום כסופא ערק לעלמא היינו תולים להקל שזהו בעלה ושם ע"ב בעובדא דיצחק ריש גלותא וכו' דלא חיישי' לתרי יצחק וכבר הביא רו"מ מדברי הנו"ב ופת"ש סקפ"ה שכתב כעין זה ומכ"ש בזה שהוחזרו מלבושיו וגם כבר העליתי בתשו' לק' טארנא להוכיח דעדות ערכאות מהני [ע' ח"א סי' נ"ז] ובתשו' לק' מעדוניץ (ע"ל סי' ל"ב) הבאתי מתשו' ב"י דיני משאל"ס סי' ב' דכינוי שם משפחה עדיף משם אביו וע"ע בקו"ע סי' ש"ל וה"נ בנ"ד וע' בתשו' כנסת יחזקאל סי' נ"ד בשם תשו' הרא"מ סי' ע"ו ודרכי נועם סי' ח' ועוד כמה שו"ת דכינוי עדיף משם אביו והוא הביא ראיות מהש"ס לזה וע' בכה"ג הגה"ט אות רמ"ב ואות ר"ה מ"ש בזה ובפרט בצירוף עדות בעל האכסניא שהזכיר שמו ושם אמו ושם עירו וע' תשו' שער אפרים סי' ק"א דחתן פלוני דמי לשם אביו ומכ"ש שם אמו ולכן מכל הלין טעמו הנני מסכים עמו להתיר העגונה אשת ר' ישעי' זינגער ויושיב ב"ד של ג' ויתירוה:

ה ומה שנסתפק בהא דבניסת ע"פ ב' עדים דא"צ היתר ב"ד של ג' אם הוא דוקא היכי דליכא שום פקפוק בעדותן אבל היכי דצריכים הוראת חכם להכשיר עדותן י"ל דבעינן ב"ד של ג' הנה לענ"ד מלשון הש"ס ר"פ הא"ר מוכח להדיא דדוקא בעד א' בעינן רשות ב"ד דהא פריך מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות ב"ד אלא בעדי מכלל דרישא ברשות ב"ד ובע"א אלמא ע"א מהימן וכו' והא משכח"ל גם בשני עדים היכי דיש ספק וחקירת הוראה בעדותן ומנ"ל דע"א מהימן ובע"כ דליתא והא דכתבו התוס' דבע"א צריכים לשאול לב"ד משא"כ בשני עדים היינו להס"ד דהש"ס אבל למסקנא עיקר החילוק משום דע"א נאמן רק מדרבנן וגם י"ל דאורחא דמלתא נקטו מה שהוא ע"פ הרוב ועכ"פ הדבר פשיט לענ"ד דבשני עדים א"צ רשות ב"ד כיון שגבו עדות ונחקר עדותן בב"ד וע' תשו' ח"ס א"ע ח"ב סי' ק"ל באורך בענין זה. והנלע"ד כתבתי:

סימן נב

א ב"ה ה' א' דר"ח אלול תרנ"ח להרב הה"ג חו"פ וכו' מו"ה יעקב יוסף הכהן ראבינאוויטין ז"ל אבד"ק קלוביטק. רוסיא:

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בהס"ת ישן שהעביר עליו א' בקולמוס והי' בו כמה שמות אם מותר לקרות בו בציבור וכת"ר האריך בסוגיא דגיטין (ד' י"ט) ופלוגתת הפוסקים

באה"ע סי' קל"א בגט שנכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה דלשי' הרמב"ם פסול דפסק כר"ח דכשם שמחלוקת בשם כך מחלוקת בגירושין כדאי' בגיטין (ד' כ') והביא מדברי מש"ז א"ח סי' ל"ב סקט"ו בדין תפלין שנכתבו לשמה והעביר עליהן קולמוס שלא לשמה דתליא בפלוגתא זו והעיר מהתוס' שם (ד' י"ט ע"א) ד"ה דיו דהיכי דכתב ראשון כשר אז הכתב השני אינו כתב ותי' דהתוס' קאי אליבא דר"י דמכשיר בס"ת י"ל חילוק הנ"ל אבל לרבנן דפסלי בס"ת משום זא"ו י"ל דאין חילוק וגם היכא דכתב הראשון כתב ג"כ פסול משום זא"ו עכת"ד:

ג הנה בגוף הערתו על הפמ"ג כבר קדמוהו רבנן בתשו' מים חיים וחסל"א ותשו' ב"ש א"ח סי' ה' וע"ש שהעיר בסברת רו"מ די"ל דר"י ורבנן לשיטתייהו בדין מב"מ דלא בטל אי אזלי' בתר העצם או בתר או"ה אבל מ"ש רו"מ דלרבנן אינו כן מלשון התוס' בגיטין שם אינו נראה כן שהרי כתבו וז"ל ואומר ר"י דלקמן ודאי וכו' ולרב אחא אפי' לרבנן חשיב כתב לענין גיטין אבל הכא שכתב השני אינו מתקן כלום אפי' ר"י מודה דלא חשוב כתב וכו' ומוכח דכ"ש לרבנן וע"ש בסוה"ד אבל י"ל דלענין אי מקרי כתב גם לרבנן שייך לחלק בכך אלא דמ"מ פסול משום זא"ו אך לשי' מג"א סי' ל"ג סק"ז היינו משום דמחזי כמנומר ולפ"ז אם כל הס"ת הועבר בקולמוס אין חשש אבל כבר תמהו עליו הפמ"ג בא"א ובל"ש שם בזה. ומ"ש רו"מ דמשום זא"ו אינו אלא לכתחלה ליתא כמ"ש הרשב"א בגיטין (דף כ') וז"ל דטעמייהו דרבנן דפסלי משום זא"ו עכ"ל. הרי דפסלו גם דיעבד ובפרט לפי המבואר בירושלמי פי"ב דשבת הל' בשיטתו השיבוהו דס"ל דהוי כתב דמ"מ יופסל משום זא"ו אבל לרבנן אינו כתב והיינו כדעת ר"ח בש"ס דילן וזהו דעת הרמב"ם כמ"ש בב"י א"ע סי' קל"א שם שהביא ג"כ דברי ירושלמי פשיטא דפסול לרבנן גם דיעבד. והן אמת שבנימוק"י שעל הרי"ף הל' ס"ת בהא דלא יהא כתב חצי' של, קלף וכו' וכתב הנימוק"י וז"ל משום דבעינן זא"ו וזה אינו נוי אבל אינו נפסל בכך מדלא תני פסול עכ"ל. אבל מ"מ מלשון הש"ס בגיטין דפריך וליעבר עלי' קולמס ולקדשי' כמאן נימא דלא כר"י וכו' ומוכח דלרבנן ניחא דאין הס"ת שוה כלום ואם אינו נפסל בכך הרי הס"ת שוה כלום אך לפמ"ש הב"י בבדה"ב יו"ד סוס"י רע"ו בהא דכתב הרשב"ץ דמותר לקלוף ולקדור השמות וסיים וז"ל וא"ת למה אמרי' בגיטין וכו' אינו שוה כלום והא אפשר בתיקון וי"ל שהשוכר סופר לכתוב לו ס"ת לא נותן לו שכר על כיוצא בזה ע"כ הפסיד שכרו עכ"ל. וה"נ בזה כיון שאין בו נוי אינו נותן שכר לתקן בהעברת קולמוס ועוד דלהעביר בקולמס הוי כלכתחלה ולכ"ע אסור. שוב מצאתי בתשו' רע"א סי' ע' שכתב בפשיטות דמשום זא"ו משמע דאינו פסול אלא שאינו מן המובחר אלא דמ"מ

מחמיר דגם בכתב בתחלה לשמה אין להעביר בקולמוס משום זא"ו א"כ בדיעבד הי' מקום להכשיר הס"ת אבל כבר כתבתי דמלשון הרשב"א נראה דפסול וגם בשו"ת ב"ש סי' ו' החליט כן אלא שהעלה דכל הפסול רק מדרבנן ע"ש גם העלה דהרמב"ן וריטב"א גיטין (ד' י"ט) לא ס"ל כחילוק התוס' הנ"ל ע"ש:

ד והנה מ"ש רו"מ מדברי הלבוש שכתב דהיכי דהכתב התחתון כשר אם מעביר בקולמוס פסול דהוי כמכסה כתב הראשון ותמהו עליו דא"כ מה פריך הש"ס ולייעבר עלייהו בקולמוס וליקדשי' וכו' דהא כיון שאינו נאמן להפסיד ס"ת ומחזקי' לי' בכשר א"כ אם יעביר בקולמוס יופסל ונראה דהא יש להבין סברת הלבוש דמה בכך שמכסה כתב הראשון הרי יוכשר בכתב העליון שהוא כשר ולכאורה י"ל דהכתב התחתון מפסיק וחוצץ ואף דמב"מ אינו חוצץ כבר העלה בתשו' גבעת פנחס סי' נ"ו דבכולו חוצץ גם מב"מ וכשכל האות יש חציצה בינתים פסול ע"ש אך דיש לדון בזה לפמ"ש הג"פ שם להוכיח דבדבר המתבטל שם עולמית אין בו משום חציצה דהוי כגופו וה"נ הכתב הראשון נתבטל עולמית ואינו חוצץ וע' נו"ב מ"ק או"ח סי א' שהשואל רצה לחדש דטעמא דרבנן דפסלי הוא משום חציצה והוא תמה עליו דא"כ למה פליגי ר"י ורבנן בנכתב של"ש הרי גם בכתב לשמה והעביר קולמוס יהי' פסול לרבנן ועוד דא"כ בתיבות שנמחקו קצת ורישומו ניכר דמותר להעביר בקולמוס נימא דחוצץ וע' תשו' פמ"א ח"ג סי' ל"ב ובי"ש ליו"ד סי' רע"א סק"ה מ"ש בזה ולפמ"ש הג"פ וגם הי"ש הסכים דבדבר המתבטל עולמית אינו חוצץ אין מקום לזה כלל ונראה דסברת הלבוש עפמ"ש בגן המלח סי' ה' דגם בכתיבת ס"ת דבעינן שיכתוב לשמה פסול תעשה ולא מן העשוי ובמנחות (דף מ' ע"ב) מבואר דכל שעושה שלא לצורך מן העשוי קרינן בי' ומכ"ש בדעביד איסורא דלא מיחשב עשוי' ע"ש בתוס' ד"ה בבל תוסיף קאי וכו' וא"כ ה"נ ס"ל כדעת תשב"ץ דהוי כמוחק השם לכן כתיבה שני' הו"ל כתעשה ולא מן העשוי ופסול וא"כ התם שהסופר אמר שלא כתבן לשמה אף שאינו נאמן אצלינו מ"מ אם יעביר בקולמוס הרי אדם נאמן לגבי עצמו ולא יעשה איסור מחיקה בהעברה זו ועוד דאחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקי' וכשיעבור בקולמוס מסתמא האמת כדבריו שכתבן שלא לשמן וממילא יהי' נחשב עשיי' ויהי' כשר גם לדידן ובפרט לפמ"ש הרמב"ם רפ"ד מק"פ דאף השוחט נאמן ששחט של"ש מ"מ המאמין ה"ז משובח וע"ש בראב"ד וכ"מ ולח"מ א"כ גם לדידן הוי עכ"פ לצורך ואיסור מחיקת השם הוא רק בעושה דרך השחתה ובכה"ג שעושה לצורך הס"ת ליכא איסורא לכן נחשב עשיי' וכשר אף שמכסה הכתב התחתון:

ה ומעתה לפ"ז בנ"ד שהס"ת ישן ומסתמא מפני שראי שהאותיות קרובים להתאדם העבירו הקולמוס לחדש האותיות א"כ הי' לצורך להגן שלא יבא לידי פסול ול"ה דרך השחתה וליכא משום איסור מחיקה ושפיר כשר הכתב העליון ובהגהותי לספר א"ח הנדמ"ח סי' ל"ב העירותי מכמ"ק במה שנוהגין לחדש אותיות היכי דהאותיות הקודמים נפסקים אח"כ ונשאר רק הדיו החדש והעליתי להחמיר אך בכה"ג שהאותיות עומדים רק להתאדם והדיו הקדום נשאר במקומו לכ"ע אין חשש:

ו ומה שהקשה רו"מ לפמ"ש הרשב"א קידושין (דף כ"ג) דכל הבעיא אי כהני שלוחי דידן וכו' הוא רק בשחיטה דכשרה בזר ולא בעבודות של כהן והנה הרשב"א הקשה אמאי קחשיב לפיגול להשא"נ הא ניכר שחיטת הסימנים ותי' דמיירי בשאר עבודות א"כ היאך פשיט הש"ס בנדרים ממתני' דכהנים שפגלו וכו' דשלוחי דשמיא הרי שא"ה דמיירי בשאר עבודות לכן שלוחי דשמיא נינהו לק"מ דהא בקרבן של כהן מודה הרשב"א דבכל ד' עבודות י"ל דהוו שלוחא דידן ומתני' דכהנים שפגלו דקתני סתמא מיירי גם בקרבן של כהן ושפיר דייק ממתני' דכהנים שלוחי דשמיא וע' בריטב"א קדושין (דף כ"ג) בשם תוס' שביאר ג"כ דהבעיא אי שלוחי דידן הוא רק בקרבנות כהן כיון דאיהו מצי למיעבד אבל בקרבן ישראל פשיטא דשלוחי דשמיא נינהו והא דפשיט לה מהא דמקריב לו קיני זבין הומ"ל דההוא בקרבן ישראל אלא משום דסתמא קתני ומשמע אפי' בכהן לא דחי לי' הכי ע"ש וה"נ בזה ויש לי להוסיף ראי' לזה דהא גם אי נימא כדעת הרמב"ן דפיגול אינו היזק ניכר גם בשחיטה משום שהפיגול איננו נוגע לגוף השחיטה מ"מ תקשי למאי דמבואר בגיטין דבברייתא מייתי בכהנים שפגלו פלוגתא דר"מ ור"י ולר"מ חייב גם בשוגג משום דקנסו שוגג אטו מזיד וקשה הרי לר"מ מומר לד"א מומר לכה"ת ובבכורות (ד' ל"ה) פריך כיון דכהנים חשודים על הבכור יהי' פסולים לכל דבר וע"ש בתוס' דמה"ט ראוי שיהי' שחיטתם אסורה ומשני דלאחזקינהו לא אמר אלא לחששא ובט"ז וש"ך סי' י"ב בשם מש"ל דמי שיש עליו אפי' רק חשש חשוד אם אח"כ עבר ועשה הוחזק למפרע וא"כ תיקשי בכהן שפיגל במזיד הרי נתברר למפרע שהוא מומר לכה"ת ושחיטתו אסורה כדין שחיטת מומר א"כ יתחייב משום היזק ניכר דהא שחיטתו נבלה וגם לא יהא פיגול כלל כיון דהשחיטה נבלה ובע"כ דמיירי בשאר עבודות והשחיטה נעשה ע"י אחר ותיקשי איך פשוט ממתני' דשלוחי דשמיא הרי בשאר עבודות לכ"ע הוו שלוחי דשמיא ובע"כ כמ"ש דהתם מיירי גם בקרבן של כהן ודייק שפיר ודרך פלפול יש לי לדון דכבר העלה התב"ש סי' י"ח סקכ"ד דשומר חייב מדינא גם בהשא"נ וגרמא וקשה דא"כ בכהנים שפגלו יחויבו מדין שומר גם בהשא"נ וגם בשוגג חייבים דאדם

מועד לעולם וע' ישויע"ק יו"ד סי' קכ"ז סק"ו שכתב בפשיטות דהכהן שנמסר הקרבן לידו יש לו דין שומר וא"כ קשה כמ"ש וצ"ל דמיירי בקרבן של כהנים אחרים שהם שותפים בעבודה והוי שמורה בבעלים וליכא דין שומר וא"כ דייק שפיר דשלוחי דשמיא נינהו אך. י"ל לפמ"ש הפ"י בגיטין (דף נ"ד) דבמפגל מזיק רק להקדש דלבעלים הוי רק גל"מ אלא דמדרבנן חייב גם מזיק להקדש א"כ עכ"פ ליכא בזה דין שמירה בהקדש לכן בהשא"נ פטור לגמרי בשוגג. והנלע"ד כתבתי:

סימן נג

א ב"ה ד' תצא תרנ"ח להרב הג' וכ' מו"ה שמעון סופר נ"י אבד"ק ערלוי. במדינת הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות ששכיח כעת בגליל שלו נקבים בהטחולים של שורים ופרות במקום הדק שבעב כעובדא דהט"ז בעגלים ושאל אם מותר להעלים עין שלא יקחו הטחולים כלל למקולין ולא ינקרום כלל כי הנקב לא נראה אלא אחר הניקור וי"ל דכיון שיש פוסקים מקילים בזה וגם אינו מיעוט המצוי כ"כ אפשר שיש להקל:

ג הנה בגוף דין הנקבים כבר הארכתי בחיבורי דע"ת סי' מ"ג סק"ד מכמ"ק בזה ובפרט מתשו' צ"צ סי' ע"א ושב יעקב סי' כ"ד להתיר גם בגסות ומתשו' אבן השהם שבפראג נמנו כמ"פ להתיר בזה ועוד מדברי כמה מחברים בזה יעו"ש וא"כ בהפ"מ כשר וכבר העליתי בפתיחה אות ל"ת דדבר המצוי הרבה מקרי הפ"מ והבאתי כן מתשו' רשד"ם יו"ד סי' ל"ז וגם מתשו' פמ"א ח"ב סוס"י קנ"ז א"כ כפי שכתב שהדבר מצוי הרבה יש מקום להתיר לגמרי בהפ"מ וא"כ לפמ"ש הפמ"ג בא"ח סי' תס"ז בא"א ס"ק ל' בשם ביאורי מהרש"ל על הסמ"ג ותשו' בי"ע דבדבר שהוא רק חומרת גאונים מותר להעלים עין מן האיסור וע' בסד"ט ליו"ד סי' קצ"ו סקט"ו בזה וה"נ בדבר המותר בהפ"מ פשיטא דמותר להעלים עין ועמ"ש בדע"ת סי' ל"א סקט"ז ובפתיחה לס' ל"ט אות א' הבאתי בשם הכנפ"י ותשו' ב"א דבדבר שהוא רק ספק טרפה גם במיעוט המצוי א"צ לבדוק ומזה הבאתי ראי' דיש סרכות שהם ודאי טרפה ע"ש וה"נ בזה דכמה פוסקים מתירים לגמרי א"צ לבדוק ומותר להעלים עין ועמ"ש בפתיחה להל' טרפות אות מ"ג מכמה מקומות בזה לכו אם כת"ר יסכים בזה גם ידי תכון עמו. והנלע"ד כתבתי:

סימן נד

א ב"ה א' תבא תרנ"ה להרב הגדול וכו' מו"ה שרגא פייביל הערץ נ"י דאבד"ק גלאגוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שהי"ל בית דירה מושכר לשמעון שהי' מלמד תינוקת והגיע זמן יציאתו אחה"פ ועשה לו התראת דא"ה ודחקו לצאת ושמעון נ"ח שכר דירה וא"ל ראובן צא מהדירה הלא לא אתבע ממך שכר דירה וכן יצא משם ועבר שנה א' ולא תבעו ואח"ז נזדמן לראובן התמנות שנאלץ ליקח חתימות מאנשים וא"ל לשמעון בפני אנשים תן לי החתימה בעד החוב שכר דירה והשיב כשנהי' רק שנינו יחד אתן לך ונתרצה ראובן ואח"ז עברו ב' חדשים שלא תבע ראובן חתימתו וכבר הביא לשם ב"ב ואח"ז תבעו ראובן שיקיים הבעתקו ליתן חתימתו וחתם לו בסתם ובדעתו הי' כפי המדובר הראשון ואח"ז נתן ראובן בניו לשמעון ללמדם ונ"ח לו שכר לימוד ותבעו כמ"פ והשיב שהזמן דחוק לו כעת ועתה רוצה ראובן לנכות עבור החוב וטוען שלא מחל לו מעולם וגם כי בעת שחתם לו אחר ב' חדשים לא הי' שוה החתימה סך כזה כפי שהי' שוה בתחלה בעת המדובר ביניהם עכת"ד טענותיהם מה שיש בו נ"מ לדינא:

ג הנה בדבר מ"ש הלא לא אתבע ממך וכו' כבר הביא רו"מ מספר ערה"ש שהובא בס' ד"ג כלל נ"ז ומאז כתבתי בחיבורי לחו"מ רס"י קע"ו מתשו' ר"מ אלשיך סי' פ' כעין זה ואח"ז הבאתי ראי' לזה מדברי הכ"מ פ"ט משמטה ויובל ה"ט בשם ר"י קורקס וגם הבאתי ראי' מדברי הב"י סוס"י כ"ב בשם מרדכי ומתשו' מהר"ם ב"ב הישנות סי' תשי"ח שכתב דאם אמר שלא יזמינו עוד לדין הוי מחילה אלא דכיון שהי' בלשון תנאי צריך קנין ע"ש וזה סותר למ"ש בסי' תל"ה דבאמר לא אתבעך אינו מחילה דגם באינו תובעו חייב בד"ש ומכ"ש באמר שלא יזמינו לדין גם יש לדון מדברי הש"ג שהובא בש"ך רס"י רל"ב דבאינו תובע מתנה נותן לו והש"ך הניחו בצ"ע והוא נגד דברי מהר"ם ב"ב סי' תל"ה הנ"ל ועקצה"ח ונה"מ סי' ק"ד סק"א שלא הזכירו מזה וע' תשו' בר"א ח"מ סי' ה' אות ב' מ"ש בזה ובנ"ד שהי' ראובן אף שיצא שמעון מהבית י"ל דלכ"ע לא הוי מחילה דאפשר דדחויי מדחה לי' בכדי שיצא מהבית כמ"ש כה"ג הנימוק"י סוף ב"מ, אך בנ"ד כיון שהי' מדובר ביניהם שיתן חתימתו עבור החוב אף שלא חתם לו מיד אלא אחר איזה זמן אף די"ל דכיון שעבר זמן ב' חדשים בינתים והופסק הדבר לא אמרי' דאדעת ראשונה עשה אבל מלבד שהדבר מבואר בב"ש א"ע סי' קי"ד סקט"ו, דגם אם לא הי' ש"ץ בינתים וחזר והשכיר א"ע למנהיגים אחרים אפ"ה אמרי' ע"ד הראשונה עושה ואף שהביא בשם מהרי"ק שחולק ע"ד הריב"ש היינו מפני שכבר נתקיים ביניהם תנאי הראשון בכל משך זמן שנדבר ביניהם לכן י"ל דלהלאה אינו קיים אבל הכא שהדיבור הי' על החתימה ולא נתקיים עד עתה לכ"ע ע"ד הראשונה עושה דאל"כ הו"ל לראובן לשנות את תנאו הראשון ולעשות קציצה אחרת ומצאתי בתשו' מהרי"ל סוס"י ל"ז בדין דברו מאיזו תנאי

לעשות הלואה והפסיקו באמצע והלכו להם דתליא בהא דמוכר אומר במאתים ולוקח אומר במנה והלך זה לביתו וכו' ושוב נתקבצו יחד וקנו סתם דאם המוכר חוזר אל הלוקח נתרצה לו במנה וכו' וה"נ החוזר אל חבירו ביטל רצונו אל התנאי שרצה חבירו ואפי' יש כאן שטר ולא הוזכר בו תנאי דינא הכי ע"ש ומכ"ש היכי שבתחלה הי' התנאי מוסכם ביניהם אלא שלא בא לידי גמר כיון שראובן חזר ותבע משמעון שיחתום לו ע"ד הראשונה עשה ומכ"ש בנ"ד שא"ל שיקיים הבטחתו הרי הוה כא"ל בפירוש על אופן ההבטחה הקודמת וגם בגוף דברי הב"ש בשם מהרי"ק יעוין בש"ך חו"מ סי' של"ג סקמ"ה וכבר השיג על הב"ש בהפלאה בקו"א שם וגם יעוין בב"י סי' ר"ז מחודש כ"א שכתב דלבו מגמגם, וכה ראיתי בתשו' מהרי"ק שרש קכ"ט באמצע התשובה במי שבא על אשה וטענה שהבטיח לישאנה וע"מ כן מחלה לו וכתב וז"ל לענד"נ דאף אם נאמר דבכה"ג לא תועיל המחילה דחשוב כמחילה בטעות מ"מ היינו דוקא היכי שהתנה עמה כן בשעת בעילה ממש אבל אם קודם לכן הבטיח לה כן ולאחר זמן בא עלי' סתם ולא הזכירה לו באותה שעה שישאנה בכה"ג לא אמרי' דאדעתא דהכי מחלה כדמוכח בפ"ב דקידושין דף נ') גבי ההוא דזבין לנכסי' אדעתא למיסק לא"י ופי' התוס' שמתחלה גי"ד שהי' מוכר ע"מ כן ואפ"ה כיון שלא הזכיר בשעת מכירה חשוב דברים שבלב ולא נתבטל המקח ואע"ג דלא סליק לא"י ואין נראה לומר דהתם מיירי שלא גי"ד בפני לוקח עצמו אלא בפני עדים וכו' דהלשון ל"מ כן עכ"ל ומזה נראה דבכה"ג לא אמרי' ע"ד הראשונה הוא עושה. אבל הנה בתשו' הריב"ש סי' ק"ב כתב וז"ל ולענין מה שתובעת אשת שמעון הצדאק לבעלה בחייו אחר שגדלה ומת אביה אם יש לשמעון עדים שהתנו ביניהם שהצדאק לא יבוקש מחיים אלא אחר מותו וכו' הנה אין בתביעתה ממש וכו' הנה הי' בידו להתנות עם הבעל כל מה שירצה ולא נתחייב הבעל בצדאק אלא ע"ד התנאי ההוא ואע"פ שכשקיים הצדאק קיים סתם אין בזה חשש ולא דמי להההוא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לא"י ובעידנא דזבין לא אמר דאמרי' בפ"ב דקידושין דהו"ל דברים שבלב ואינם דברים והמכר קיים אע"ג דלא סליק דהתם לא התנו בזה מתחלה אלא שגילה בדעתו שכדי לעלות הוא מוכרם וכיון שלא אמר כן בשעת המכירה הו"ל דברים שבלב אבל זה שהתנה בפירוש עם האב שהוא הבע"ד בזה שיעשה לה צדאק כדרך שהערכאות עושים שאין כותבין שם תנאים אלא כותבין סתם אבל יהי' תנאי שלא יבוקש אנא בעת גביית הכתובה אין ספק שהתנאי קיים ואף אם אין עדים לשמעון בזה התנאי וכו' עכ"ל הרי דדוקא בגי"ד לבד שלא התנה עם הבע"ד עצמו הו"ל דברים שבלב משא"כ בהתנה עם הבע"ד עצמו אמרי' דע"ד ראשונה הוא עושה ואף די"ל דדוקא התם שבערכאות

אין כותבין תנאי בצדאק וליכא הוכחה ממה שלא דיבר מהתנאי בשעת כתיבת הצדאק לכן אמרי' דע"ד ראשונה עושה משא"כ בעלמא שהי' בידו לדבר שנית ולכתבו בהשטר אבל באמת ז"א כדמוכח מתשו' הרא"ש שהובא בב"י א"ע סוס"י קמ"ג וז"ל הא דגרסי' בהמדיר גבי פלוגתא דרו"ש בקדשה ע"ת וכנסה סתם לא תימא טעמא דרב דכיון דכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי' כלומר ותלמוד מכאן דכל המתנה בתחלת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאו שמחל התנאי ובטלו כגון אמר בפני עדים גט זה שאני רוצה ליתן לאשתי זאת על תנאי זה בפניכם וכו' ואח"כ נתנו לה בפניהם סתם ולא הזכיר התנאי שמחל התנאי ודאי לא אמרי' הכי אלא ע"ד הראשונה הוא עושה ואינו מוחל לתנאו אלא ה"ט משום דאא"ע בב"ז עכ"ל הרי דבכל גווני אמרי' דע"ד הראשונה עושה וכ"נ מדברי הב"י וד"מ ורמ"א רס"י ר"ז וע' בשו"ת זכרון כהונה בתשו' להגה"צ אבד"ק שיפיטיווקא באמצע התשו' מ"ש בענין זה ועקצה"ח סי' רמ"א סק"ט דבשכר פעולה מחויב לקיים תנאו גם בדלא כפלי' לתנאו. סוף דבר כי יפה דן כת"ר שהמלמד פטור מן החוב וראובן מחויב לשלם שכר לימוד כפי שנתחייב לו. והנלע"ד כתבתי:

סימן נה

א ב"ה ב' תבא י"א אלול תרנ"ח ברעון להרב הה"ג וכו' מו"ה פנחס רימאלט נ"י אבד"ק חירוב:

ב קונטרסו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שישב עם אשתו בכפר והרחיק נדוד בהיותו שכיר יום באיזה כפר רחוק מביתו וע"י קדל"פ ומפי נכרים הרבה שהרגילה אשתו נכרים לביתה בדברי כיעור ואח"ז יצא קול שברצונה להמיר ולהנשא להנכרי שנחשדת עמו ונסעו נשים מהעיר הסמוכה ולקחו אותה להשיבה לבית אביה ואח"כ הלכה משם ונשמע שגם הנכרי הנטען בא לשם ונעלמו שניהם זה ג' שנים ולא נודע מקומם ובעלה מעוגן ומבקש תרופה:

ג הנה מה שהאריך רו"מ בדין קבלת עדות שלא בפני האשה הדבר מבואר בתשו' דברי ריבות סי' רכ"ו בשם הרשב"א במי שהביא עדים שגירש אשתו וקבלום שלא בפני האשה דאין זה בכלל אין מקבלים שלב"פ בע"ד שזה לא בא עכשיו לדין בינו לבינה אלא להעיד ע"ע. שיהא מותר לישא אחרת ועל היתרו באנו לדון כמי שמביא עדים שחתיכה זו מותרת לו ע"ש ואני מצאתי תשובה זו בתשו' הרשב"א ח"ד סי' ר' והוסיף עוד דבמלתא דאיסורא, מקבלים עדים שלב"פ בע"ד דגם באשה שיש עדים שהיתה א"א ובאה ואמרה גרושה אני ועדים מעידים אותה ה"ז תנשא אע"פ שהעידו שלב"פ הבעל ועוד דגם לגבי

ממון יש דיעות שאם קבלו שלב"פ מהני ועוד דבכה"ג שאין העדים במקומה לא גרע מאותן שהי' רדופים לילך למדה"י ועוד שהעדים יראים להתראות בפני האשה וקרובי' שלא יעשו להם רעה כשם שעשו לאחרים ועוד דכל שאין הבע"ד מצוי כאן מקבלים עדים כדמוכח מהירושלמי פז"ב ה"ט עכת"ד. והרי גם התם יש נ"מ בהעדות גם לגוף הגירושין להתיר א"א מ"מ ס"ל דאנו לא באנו עתה לדון אלא על הבעל שיהא מותר לישא אחרת וה"נ בזה דכל העדות רק לענין להתיר להבעל לישא אחרת שפיר מקבלים שלב"פ ומכ"ש דהוי רק במלתא דאיסורא שיצא הדבר מפורש מפי הרשב"א דא"צ שיהי' בפני בע"ד ותשובה זו היתה בהעלם עין מכמה מחברים המפלפלים בענין זה:

ד ועוד שהרי מבואר בתשו' לחם רב סי' כ"ד דבענין מיאון קטנה בקידושין דהיא באה לפטור א"ע מבעלה לכ"ע מקבלים שלב"פ בע"ד דהא קיי"ל דלפטור א"ע א"צ לקבל בפניו וכן ראיתי בשו"ת ר"י באסן סי' ק"כ ושו"ת פני יצחק הספרדי חא"ע סי' י' שהעלו דלענין לבטל קידושין דמי לבא לפטור א"ע דמקבלים עדים שלב"פ בע"ד ומכ"ש בנ"ד שהבעל בא לפטור א"ע מהשיעבודים שיש להאשה עלי' ומהחדר"ג שהוטל עליו לטובת האשה דודאי מקבלים עדים שלב"פ האשה. ולכן אין לי עסק ליטפל בפלפולו של רו"מ שהעלה דבעדות כיעור עם קדל"פ דאסורה רק מדרבנן מקבלים עדות שלב"פ והאריך אם י"ל כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן כי לענ"ד הדבר פשוט דכיון דחז"ל בעצמם לא השוו דבריהם לשל תורה וחלקו בין יש בנים או לא א"כ בכה"ג ל"ש לומר כל דתיקן כמ"ש בס' האשכול הל' תפלה וק"ש סי' א' לענין חציצה בטבילת ב"ק ע"ש אך שזה נוגע אם לומר שהחמירו בדבריהם יותר מבשל תורה ואין לנו לחדש כן מסברא וגם גוף הדבר אם כיעור וקדל"פ היא רק מדרבנן לאו מלתא דפשיטא ובתשו' מהרי"ן לב ח"א סי' ו' מבואר דהוי מדאורייתא ובתשו' א' הבאתי ראי' לדבריו מהתוס' סוטה (ד' ג' ע"א) ד"ה ר"י וכו' הביאו מהירושלמי דמפרש טעמי' דר"א אמר וקנא את אשתו חובה דאתיא כב"ש דלא יגרש אא"כ מצא ד"ע מצא בה דברים כעורים לגרש אינו יכול שלא מצא בה ערוה לקיימה א"י שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אומר חובה ע"ש הרי דאיסור כיעור הוא מדאורייתא שהרי מה"ט דריש לקרא דאתי לחובה והגם שפלפלתי בתשו' הנ"ל מכמ"ק בזה ואכמ"ל עכ"פ לאו מלתא דפשיטא הוא אך שא"צ בנ"ד לסלסל ולפלפל כי הדבר ברור כדכתיבנא:

ה אך בנ"ד כיון שהרחיקה נדוד זה ג"ש ואיכא רגל"ד ואומדנות מוכיחות כי למעול בבעלה ברחה מפני שגם הנכרי שנטען עלי' נעלם עמה בזמן א' וכמה עדים מפי עכו"ם מסל"ת וקדל"פ וגם עדות הבעל עצמו הרי גם באשה האומרת טא"ל בדאיכא רגל"ד

נאמנת ולא יהא כח האיש גרע מכח האשה דודאי נאמן בכה"ג לכן הדבר פשיט כמ"ש כת"ר להתיר להבעל לישא אחרת ואין לתלות שנזדמן לשניהם סיבה מיוחדת לכל א' בזמן א' כמ"ש כה"ג ברש"י ע"ז (ד' מ' ע"א) ד"ה חביות פתוחה לא סגי בחדא דאיכא למימר מעלמא נפול לי' ומבואר דבתרי לא חיישי' לכך שיזדמן כן וגם התוס' הקשו רק דגם בתרי ניחוש שמא הנכרי הניחם שם אבל לכ"ע לא חיישי' לסיבה מקריית בכה"ג ועמ"ש בדע"ת סי' א' סוסקי"ט כעין זה וע"ע בפ"י בפתיחה בחידושי בנו הגאון ז"ל לענין רוב בקיאים לשמה ע"ש ותבין. ושם הבאתי גם מהא דנפילה דיחיד דלא חיישי' ולכן גם אני הנני מסכים להצטרף בצירופא דרבנן להתיר להבעל הנ"ל לישא אחרת ע"פ האופן לעשות שליח בזיכוי הגט ואח"כ יעשה שליח להולכה כמ"ש כת"ר בקונטרסו באריכות:

ו זו"ז מ"ש רו"מ ליישב קושי' העולם בסוגיא דטמאה אני לך דאכתי תאמר טא"ל ונטולה אני מהיהודים דאי נימא דאפקעינהו לא יוכל להתיר נדרה ורו"מ חידש דהכונה שחז"ל אפקעינהו שיחולו הקידושין אחר הזנות כבר קדמו בתשו' בר"א חא"ע סי' נ"ט ומאז אמרתי ליישב דהא הר"ן שם העיר די"ל דחז"ל בידם לעקור ד"ת אלא דדוקא בשוא"ת ולא בקו"ע ונודע מהש"ס ותוס' ב"ק (ד' ל"ב) דאשה דקרקע עולם ביאתה לא מקרי מעשה אלא משום דנהנית וההנאה מחשבת לה מעשה א"כ לפמ"ש הר"ן והרא"ש דבאומרת נטולה אני מהיהודים בע"כ דהתשמיש צער הוא לה א"כ שוב יכולים חז"ל לעקור דמקרי שוא"ת כיון דאין לה הנאה מהתשמיש וקרקע עולם הוא וא"ש ודו"ק ועוד פלפלתי הרבה ואין עת האסף יותר. והנלע"ד כתבתי:

סימן נו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה ישראל בערגער אבד"ק באזע במדינת רומעניא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד אשר דרש מעמדי להשיב בדבר השערורה בעיר הבירה ק"ק לונדן שזה איזה שנים נתיישב שם בביהמ"ד א' רב א' שהי' מלפנים אבד"ק מאנשעסטר והוא גדול בתורה ויראה ונתקבל בלונדן בשם מו"ץ ואולם הרב הכולל דאקטר אדלער שונא הוא לו ואולם הרב דאקטר גאסטער בהיותו תורני ויראת ד' בקרבו מחזיק ביד המו"ץ הנ"ל ומפני היותו יליד באקארעשט וש"ב של רו"מ פנה אליו לקבץ הסכמות גדולים להחזיק בימין המו"ץ לאשר הרב הנשר יבקש לדחותו לאסור עליו לבל יהי' נקרא בשם מורה מורינו וכדומה עכת"ד שאלתו:

ג והנה רו"מ הביא מתשו' הרמב"ם שהובא בשע"ת או"ח סוס"י נ"ג שאין מורידין אדם מגדולתו מסנהדרי גדולה ועד חזן הכנסת ואם נתקיים הדבר בעדים שעבר אין להסירו

אם קיבל עליו מה שהוא חייב מן הדין ורו"מ העיר שזה סותר למ"ש הר"מ פי"ז מסנהדרין הראש ישיבה שחטא מורידין אותו ואין מחזירין אותו לגדולתו ובאמת שבתשו' הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים ע"ח ששם העתק תשו' רמב"ם הנ"ל העיר בעצמו מדברי רמב"ם פי"ז מסנהדרין הנ"ל ותי' וז"ל וי"ל שלא כתב הרב בתשובתו אלא מסנהדרי גדולה ועד חזן הכנסת אבל ראש ישיבה שהוא במקום משה רבינו והוא הנשיא למעלה מן הסנהדרין אינו חוזר לשררותו ונ"ל שהטעם מפני שכל חטאות הנשיא חשבינין כאלו עובר בפרהסיא ואיכא חה"ש טובא ולפיכך אין מחזירין אותו לשררותו וכ"כ בהדיא אא"כ עבר בפרהסיא ותו כיון שהוא עומד במקום מ"ר להיישיר את העם וכתיב התקוששו וקושו קשוט עצמך וכו' ואע"פ שהרב ז"ל מהדר אזכותא דת"ח שאין מורידין אדם מגדולתו ומינויו מ"מ מודה הוא שאם עבר עבירה בענין מינויו כגון שהי' חזן לנשים ועבר עבירה עם א' מהן מעבירין אותו ממינויו שלא לתת מכשול לפניו עד שיתברר שעשה תשובה שלימה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל הרדב"ז אבל בתשו' ח"ס ח"מ סי' קס"ב העלה מסברתו לחלק דהיכי דעבר בעדים והתראה מעבירין אותו משא"כ בלא עוה"ת וגם הוא לא ראה דברי רדב"ז ואולם לא אכחד כי יותר נראה תירוצו של הח"ס ורו"מ דגם סנהדרין מיישירין את העם לתורה וגם איכא חה"ש ובע"כ דבכה"ג שעבר בעוה"ת הוי כמפורסם ואני מוסיף דלפמ"ש הפליתי סי' י"א סק"ב לשי' רמב"ם גופי' דאפי' לענין להיות כמומר בפרהסי' א"צ שיהי' בפני עשרה אלא בעדים והתראה סגי דאין לך פומבי גדול מזה ע"ש וא"כ הרמב"ם לשיטתו שפיר כתב דהיכי דלוקה דהיינו בעדים והתראה דהוי בכלל עבר בפרהסיא אין מחזירים אותו לגדולתו והיינו כמ"ש בתשובתו דבעבר בפרהסיא מורידים אותו:

ד ולפ"ז לדידן דקיי"ל דבפרהסיא אינו בפחות מעשרה והרי מהירושלמי דסנהדרין שממנו מקור ד' רמב"ם פי"ז מסנהדרין מוכח דאם לקה אין מחזירין אותו שוב יהי' מוכח דלא כדעת רמב"ם בתשובה ואף די"ל דדוקא בסנהדרין שהי' בידם להמית ולהלקות אין מחזירין כדמסיים בירושלמי שם דהיא קטיל לון משא"כ בממונה שבזה"ז אבל י"ל דמ"מ יוכל לנקום בהם בדיני ממונות כשיבואו לפניו וכדומה ומ"מ י"ל דגם לדידן דדוקא בעדים והתראה דינא הכי דאף דלא מקרי פרהסיא מ"מ כיון שהפקיר א"ע לחטוא ולא השגיח על התראת עדים מעבירין אותו משא"כ בלא התראה אולם לשי' רדב"ז בכל רב ממונה בעירו שאין גדול ממנו שם דינו כראש ישיבה שמעבירים אותו ובפרט אם סרח בעניני רבנות כגון שהכשיל רבים בהוראתיו לקלקולא וזלזול כאיסורים וכדומה הרי הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הרדב"ז ז"ל דבכה"ג לכ"ע מעבירים אותו:

ה ובדבר מ"ש הח"ס חחו"מ סי' קס"ב דבני העיר אינם נאמנים להעיד נגד הרב הנה דבריו מיוסדים ע"ד רש"ל ותשו' הרא"מ שהובא בב"א על טרה"ר בקונ' התשובות שבסופו סי' ל"ד אבל כבר כתב התומים סי' ל"ג שאין שום יסוד לדברי רש"ל ומצאתי בתשו' כנסי"ח, סי' פ"ט שדחה ד' רש"ל ופסק דלא קיי"ל כוותי' וכ"ה בתשו' ברכת יוסף חיו"ד סי' ב' דכל הפוסקים לא ס"ל כן וכיון שגם הח"ס שם העלה דלגבי עצמם נאמנים בה"ע לאסור עליהם הוראתו אלא דס"ל דבדברים שבממון אינם נאמנים א"כ כיון שדעת כמ"פ דנאמנים שוב לענין ממון המוחזק יוכל לומר קים לי ופטורים מלשלם לו. וע' תשו' רשד"ם חיו"ד סי' קי"א שדעתו ג"כ לפסול עדות משום נגיעה שרוצים שלא יהי' להם רב אבל בתשו' ברכ"י שם דחה גם דבריו להלכה:

ו אבל עכ"פ הדבר פשוט דדוקא בעדים כשרים ונאמנים לא משגחינן בשנאה אבל בעדים ע"ה וריקים ופוחזים מבואר בתשו' רש"ל סי' ל"ג דבצירוף שנאה פסולים לעדות ובתשו' רמ"א סי' י"ד פסל כל הריקים ופוחזים וע"ה והרי ש"ע לפנינו בחו"מ סי' ל"ג סי"ז דכל שאינו במקרא ולא במשנה ולא בד"א ה"ז בחזקת רשע ופסול לעדות וכו' וע' בס' האשכול הל' נט"י וסעודה סי' כ"א בשם תשו' רב שרירא ור"ה גאון בזה. ואחרי כי הרב המו"ץ מוחזק בכשרות למוד הוא יר"ש הוא וכבר הוחזק בחלוקת הכבוד בשם מורה מורינו בהיותו רב בעיר מאנשעסטר חלילה לשום אדם להוריד כבודו גם אם הי' מקום למצוא בו איזו עול ומכ"ש במקום אשר רודפיו שלא לש"ש כונתם ועליהם נאמר התקוששו וקושו קשוט עצמך וכו' לכן מעלין בקודש להוסיף הוד והדר לאיש אשר יעטה במעיל התורה והיראה ואין לנגוע גם באפס קצהו הס כי לא להזכיר ושלום יהי' לנו ולכל ישראל:

ז ובדבר סידור הגט בעירו שאין שם סופר ורו"מ מוכרח לכתוב בעצמו והביא מדברי איזה מחברים וכבר הובאו בשד"ח שנדמ"ח מערכת גט סי' ט"ו אות ב' ככל אשר הביא רו"מ דבשעה"ד מותר להמסדר לכתוב בעצמו ובדבר הנוסח שהבעל אומר לסופר שיכתוב ער שיהי' א' כשר לדעת הרב אם המסדר בעצמו כותב יאמר עד שיהי' א' כשר לדעתך. ובדבר השאלות מן אות קע"ח עד אות קפ"ח וכן מ"ש באות רל"ז הנה גם בלא"ה הרי צריך לעשות גב"ע מב"ד של ג' שיאמרו בפניהם העדים עדותן כמ"ש בתשו' ח"ס חאו"ח סי' נ"א ופת"ש סי' קנ"ד סק"ח דלכ"ע צריך לעשות הגב"ע בב"ד של ג' וכן נוהגים בכל ב"ד המובהקים שבישראל לכן יושיבו ב"ד של ג' חוץ מהמסדר הכותב הגט והם יגבו העדות גם מהמסדר והם יחתמו על המעשה ב"ד ליד האשה וגם הרב יחתום בפ"ע ויתן חותמו כנהוג. והנלע"ד כתבתי:

סימן נז

א ב"ה ו' תבא תרנ"ח ברעזן להרב וכו' מו"ה שלמה חאסיראוו נ"י מו"ץ ד' קעשינוב. בעסראביע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' עשירה בעת שישבה על המשבר נדרה לחלק כל מלבושים שלה לעניים ובעלה איננו יודע מזה ויען כי יודעת שבעלה לא יתרצה לזה מפני שעולים לסך רב לזאת תדרוש מה לעשות בנדרה ורו"מ הביא מדברי נו"ב מ"ת חיו"ד סי' קנ"ט שהובא בפת"ש יו"ד סי' רכ"ח סקמ"ב שפסק דבעלה יכול להפר לה ואולי א"צ כפרה דלא חל הנדר וגם אם יש לה הבגדים מבית אביה לא גרע מנכסי מלוג ועכ"פ יכול להפר ורו"מ ביאר דס"ל דהוי כדברים שבינו לבינה כיון שנוגע להפסד ממונו ומדמה לה להא דיו"ד סי' רל"ד סעי' ס"ט וש"ך סקפ"ה עכת"ד:

ג הנה באמת אין לו דמיון דהתם גנאי הוא לו שלא תהנית מאביו אבל הכא הרי בידו לשלם אלא שיפסיד ממונו וי"ל דתליא בפלוגתא דתנאי סנהדרין (ד' מ"ה) אי בזיונא עדיף או הפסד ממון עדיף וע' ב"ב (דף ט') בהא דבודקין לכסות ולא למזונות דפליגי אמוראי וע' בשו"ת בש"ר סי' ר"פ וכסד"ה שם בזה אבל בשו"ת שבסו"ס מנ"י סי' א' הוכיח מהא דשליח ב"ד נאמן לשמתא ולא לממון ובמק"א הבאתי מירושלמי פ"ד דכתובות הי"ד אנשי גליל חסו על כבודם ולא על ממונם אנשי יהודה חסו על ממונם ולא על כבודם אבל באמת הדבר מבואר בתוס' ב"מ (דף ק"ד ע"א) ד"ה הכי גרסי' וכו' ובנו"נ נמי אם הי' חייב לשלם היתה מפסדת לו כמה וכמה דאפי' יוכל להפר דחשוב כדברים שבינו לבינה משום הפסד ממונו יש לחוש שמא תדור ותפרע קודם שישמע ואפי' ישמע זמנין דמיטרד וכו' ע"ש הרי מבואר כדעת נו"ב ומ"ש רו"מ מדברי הב"ש א"ע סי' צ"א סקי"ג בשם מהרמ"מ והאריך בביאור דבריו דלא תיקשי ע"ד הנו"ב כבר האריך בזה השו"ת בית יעקב סי' קע"ג וע' בשו"ת חיים שאל ח"א סי' ס"ט וזה כמה שנים הארכתי בזה בתשו' לק' סקאלי (ח"א סי' מ"ה) והבאתי מתשו' הרא"ש כלל י"ג דין י"א שהובא בש"ך חו"מ סי' צ"ו סק"ט אלא שלא הביא סיום התשובה ושם מבואר דצדקה שנדרה היכא שהבעל מוחה פשיטא שאין לה ליתן וכ"ה בתשו' מיי' להל' אישות סי' ל"ה וע' בד"מ א"ע סי' נ"ה אות ב' שרמז בקיצור לתשו' מיי' הנ"ל ואף די"ל דמיירי באינה נו"נ אבל בתשו' הרא"ש מפורש דגם בנו"נ הרי יוכל לסלקה מאפטרופתה וע"ע בטיו"ד סי' רמ"ח ורמ"א שם סעי' ה' ואח"ז ראיתי בתשו' חיים שאל הנ"ל שהביא ג"כ מתשו' הרא"ש ומסיק לדינא ע"פ דעת רוב הפוסקים דגם בנו"נ א"צ לשלם מה שנדרה לצדקה ואח"ז בא לידי שו"ת מהר"י אסאד ובחא"ע סי' מ"ג מ"ד האריך בזה והביא מהיד שאול סי' רמ"ח שחולק ע"ד

רמ"מ ולא ראה בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סי' קצ"ה ובפרט בסי' שאח"ז מ"ש בתשובתו אלי בענין זה ויש לפקפק בדבריו הרבה כאשר מאז בימי ילדותי השגתי על תשובתו ואכמ"ל. ועכ"פ מבואר גם בתשו' מהרי"א שם סי' מ"ה דגם בנדרה בעת צרה מלבוש של משי אין בהקדש ממש ויוכל בעלה להוציאו מיד הגבאי שכבר מסרתו לידו ע"ש. לכן גם בנ"ד תודיע לבעלה ואם ימחה בדבר פטורה אבל בידה ליתן לפי ערך פשרה דבר מועט לצדקה שיהא לפדיון נפשה. והנלע"ד כתבתי:

סימן נח

א להרב הנ"ל ומה ששאל בדין קורקבן של עוף במקום שטבע עור החיצון להיות לבן ונמצא מחט תחוב בו מבפנים עד חצי עוביו ומשם נמשך שביל לבן להלאה עד הקרום הלבן הנ"ל שלצד חוץ ויען כי גם הקרום לבן לא ניכר אם השביל הולך עד לחוץ או לא והביא מדברי הש"ך סי' מ"ד סקי"ז גבי כוליא בכה"ג דהוי סד"א ולהחמיר אך די"ל דלא"ה דהטריפות הוא מפני השינוי מראה עצמו דהוי לקותא לכן חיישי' שמא נלקה גם במקום החריץ הלבן ואינו ניכר אבל הכא כל החשש רק משום דחיישי' שמא ניקב גם שם ונתרפא ולשי' התב"ש אין לחוש בקורקבן שנתרפא דא"כ הו"ל להיות שם צלקת א"כ י"ל דהכא כשר עכת"ד:

ב הנה בגוף דין לובן שבכוליא הנ"ל עמ"ש בחיבורי גי"ד בפתיחה אות י"ד ובדע"ת סי' מ"ד סקכ"ג לצדד להקל בבהמה שחייתה יב"ח בהפ"מ ושעה"ד וכיון דגבי קורקבן דעת כמ"פ דגם בספק אם ניקב לחוץ ונאבד יש להקל ואף דהכא חזינן שחזרה המחט לאחוריה ולשי' תוי"ק שהבאתי שם בכה"ג לכ"ע מחמירין וכ"ה דעת הל"ש בסוף קונטרוס טה"ע ובסי' ל"ו סק"ד מ"מ דעת השפ"ד סי' ל"ג סוסקכ"א וסי' מ"ח סקי"ט אינו כן וע"ש סי' מ' בשפ"ד סוסק"ז בזה ועכ"פ כיון שרוב שאלות בקורקבן יוצאין בהכשר כמ"ש הב"מ סי' מ"ח סי"א לכן בצירוף הנ"ל יש להקל בהפ"מ. והנלע"ד כתבתי:

סימן נט

א להרב וכו' מו"ה אלי' הלוי הורוויץ מק' לאבאווא הסמוך לצאנז חדש:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר המקוה שבקהלתכם שבעת החום והיובש נחסר מהמקוה השיעור שיהי' זרת למעלה מהטבור מה לעשות עם הטבילה כי המכשלה גדולה אם יצטרכו ליסע למק"א וגם א"א להשכיב א"ע על קרקע המקוה יען כי בתחתונה המים קרים והחמין ששופכין לתוכה עומדים ממעל וגם להוסיף מים שאובין הרבה עד

שיהי' כשיעור הנ"ל א"א כי כשפותחין הסתומה למטה יהי' זוחלין וניכר זחילתן לעין ובמעינות שלנו אין להתיר בזחילה כנודע מדברי מהרי"ט והביא מדברי הט"ז סי' קצ"ח סקל"ח להקל אם תלחלח תחלה כל גופה במים אבל בנה"ך חולק עכת"ד שאלתו:

ג הנה גם הט"ז אינו מיקל אלא בדיעבד שכבר טבלה אבל לסמוך ע"ז לכתחלה קשה מאוד כי מי יודע אם יזהרו בזה וגם לענין זחילה הגם שבשו"ת נט"ש סי' כ"ג הוכיח דדוקא אם לפעמים מתייבש לגמרי ולא נשאר בו מים כלל יש לחוש שמא אינו מעיין משא"כ אם תמיד נשאר בו מים מועטין עכ"פ גם מהרי"ט מודה וגם בהא דהחופר בצד הנהר הארכתי במק"א בדברי מהרי"ט שלא הזכיר מדברי רמב"ם פ"ו מפרה ופ"ט דמקואות ה"ג והבאתי מתשו' הרא"ש כלל ל"א ודברי הגי"ט ונח"א שבאשכול סי' נ' ומהירושלמי פ"א דמ"ק ה"א וע' שו"מ תליתאה ח"א סי' כ"א אבל מלבד זה החמיר בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' פ"ח וסי' צ' וסי' צ"ג במעיין העומד ואינו מושך דפסול בזוחלין לשי' כמ"פ. ולכן נראה שישפכו המים שאובין בכלים נקובים לתוך סילון שימשכו המים אל התיבה עד שיהי' כשיעור זרת למעלה מהטבור ויפתחו הנקב המחבר לחבר עם המקוה רגע א' ויחזרו ויסתמו ויטבלו כראוי ויסמכו ע"ד המקילים שבסעי' נ"ב ואף דהש"ך ס"ק קי"ב כתב דטוב להחמיר לכתחלה מ"מ כבר העלה בתשו' כ"ס סי' צ"ט להקל במיעוט שאובין דהוי רק דרבנן ומכ"ש בכה"ג שישפכו רק בכלים נקובים וגם יעשו בהמשכה ג"ט אף שהצינור אינו בולע מים הרי יש מקילים גם בזה וכמ"ש בסעי' מ"ו ובמק"א הבאתי מהתוס' ב"ב (דף ס"ו) בשם ר"מ מפינטוזא דע"ג רצפה א"א שלא יהי' נמשכין וכ"ה בא"ז סי' של"ד ומוכח ג"כ כהמקולים ובדבר הוייתו ע"י אדם כבר האריך הט"ז סקמ"ז וע' בשו"ת אמרי אש סי' פ' שהעלה לחלק לענין ניצוק וגיד אחות בין דאורייתא לדרבנן וע"ש סי' פ"א וסי' פ"ו אבל בתשו' הזה התנופה סי' נ"ב המיוחס להרא"ש ונדפס בשו"ת חיים שאל ח"ב מבואר דבשעה"ד יש לסמוך לעשות כל המקוה ע"י כלי שניקב בשוליו וע' תשו' ב"א ס' נ"ג והארכתי בכמה תשובות והבאתי גם מהירושלמי פ"ב דחגיגה ואכמ"ל ועכ"פ בשעה"ד כזה יוכלו לסמוך ע"ז וע' תשו' ח"ס סי' רי"ב ותשו' ב"ש ח"ב סי' ס"ג ואין עת האסף פה ועי' בכנה"ג הגה"ט אות ל"ה בשם משבית מלחמות ומהר"ן טרגיסו דבכ"מ שהחמירו הפוסקים לכתחלה אם כבר נעשה המקוה וא"א לתקן בע"א טובלין בזה לכתחלה והגם שיש סתירות לזה מ"מ בכה"ג שיש חשש מכשולות יוכלו להקל בכה"ג אבל לא הודיענו רו"מ אם יש רב אב"ד בקהלתכם ואם יש רב ידי מסולקת והוא יורה כדת . תורה:

ד והנה אח"ז הגיעני מכתב מהרב הה"ג וכו' מו"ה צבי אלימלך בצייך נ"י אבד"ק לאבאווא כי השואל הציע השאלה שלא כדת כי המקוה היא ממעין הנובע מקור המקוה ועומדת סמוך לנהר אבל הנביעה אינה מהמקור של צד הנהר אלא מצד השני אבל מ"מ המים בהמקוה שוים תמיד בגבהם עם מי הנהר וכפי הנראה מי המעין נוזלים דרך נקבי הקרקע אל הנהר ויען כי לפעמים נחסר משיעור זרת למעלה מהטבור לכן ממשיכים מים מהנהר דרך צינור של עץ למען יגביהו מי המקוה כראוי בשעת טבילה ולערך ב' שעות או יותר אחר הטבילה חוזרים ומתמעטים המים אבל אין הזחילה ניכר כלל למראית עין אלא שאחר איזו שעות רואים שנתמעטו ובתוך המקוה תלוי תיבה בשלשלאות והמים נכנסים מהמקוה להתיבה דרך נקובים שבשולים וא"א לחפור המקוה יותר בעומק ובודאי זהו בכלל אין זחילתן ניכר וכבר הארכתי בזה בתשו' בכמה ראיות דבכה"ג לא מיקרי זוחלין ובפרט שהזחילה רק במה שלמעלה משיעור מ"ס בשיעור הזרת שלמעלה מהטבור ונודע שיש בזה ב' דיעות וגם י"ל דהוי מעיין ואף דמהרי"ט מחמיר הרי בשו"ת נט"ש סי' כ"ג חולק עליו:

ה ומ"ש מתשו' ד"ח בשם הר"ש דמעין שאינו זוחל בטבעו אינו מטהר בזוחלין כבר כתבתי בתשו' הנ"ל דהר"ש אינו פוסל אלא הזוחל חוץ ממקום המקור אבל המים שבחלל מקור המעין אף שהמים זוחלין מודה דכשר כמבואר להמעיין בר"ש שם פ"א מ"ז בשם תוספתא ובפ"ה מ"ג ע"ש ותבין א"כ אין שום מקום להחמיר בכה"ג עפ"י תשו' ד"ח ובפרט שדעת רמב"ם וריב"ש דלא כהר"ש וע' תשו' משיב כהלכה סי' ח"י באורך בזה להקל בכה"ג אבל מ"ש רו"מ דבנ"ד ממ"נ אם נחשוב זאת לזחילה ניכרת מה שנבלע בקרקע א"כ הרי המעיין זוחל תמיד וממ"נ כשר הוא תמוה שהרי אם המים מועטין ואינו גבוהים כשיעור זרת למעלה מהטבור המים עומדים במצב א' ואינם מתמעטים אלא כשמביאים מים בהצינור להגביה מי המקוה אז זוחלין א"כ אין המעיין בטבעו זוחל ואף שרו"מ כתב דמסתמא המים יוצאים תמיד מהמקוה לצד הנהר אלא שחוזרים ומתמלאים ממקור הנביעה אבל כיון שלפי ראות עינינו אין מתמעטין מגובהן הרגיל בהם א"כ לכ"ע אין זה זחילה ניכרת ולא מקרי זוחלין וכשמגביה המים ע"י מים הבאים דרך הצינור וחוזר ומתמעט י"ל שפיר דאז מקרי זחילה ניכרת ופסול לשי' הר"ש והד"ח:

ו גם מ"ש רו"מ עפ"ד הש"ך סקל"ג לתרץ הסתירה מהא דסעי' ח' לסעי' י"א דשא"ה דהמים שבכלי ג"כ הם ממעין לכן מהני ההשקה וביאר עפ"ד הרא"ה ואס"ו ביצה (דף י"ח) דהשקה ל"מ אלא מב"מ ועפ"ז חידש דבנ"ד שהמים הנשפכין באים מנהר שיש לו ג"כ דין מעיין מהני השקה כבר העיר בעצמו דלשי' הר"ש דמעין שאינו זוחל בטבעו

אינו מטהר בזוחלין ל"ה מב"מ ויש לדון ולומר דהמים הנשפכין הם הם היוצאים וזוחלין וכיון דהנהר יש לו דין מעין וזוחל בטבעו שפיר כשר בזוחלין אבל ג"ז ליתא כדמוכח מדברי הראב"ד שבש"ך סקנ"ו וגם יבואר לקמן דהר"ש והרא"ש לא ס"ל כהרא"ה וע' ברש"י ותוס' מכות (דף ד' ע"א) ד"ה אמר ר"י וכו' ו' האשכול ה' מקואות סי' נ"ח בשם ר"מ הדרשן דמפורש דלא כהרא"ה:

ז והנה עוד חידש רו"מ דאפי' מי תמצית דאין מטהרין בזוחלין היינו דוקא בזחילה גמורה כנהר המושך אבל דרך זחילה ע"י בליעתו בנקבי הארץ לכ"ע יש להקל שהרי דעת הרא"ש דזוחלין לא מקרי אלא במושך כנהר אבל אם נפרץ בהכותל מעט וזוחל דרך הסדק אינו בכלל זוחלין וכל הפוסקים לא ס"ל כן אלא גם בכה"ג מקרי זוחלין ואין מי גשמים מטהרין אלא באשבורן ממש אבל מי תמצית שלא פסקו שדרכן וטבען שמבצבצין ונוזלין תמיד דרך נקבי גודי הארץ א"כ בזחילה כזו מטהרין ובתשו' ח"ס סי' רי"ג הביא בשם קדמון א' דכל הפסוק אך מעין ובור וגו' לא מיירי לענין הטובל אלא לענין טומאת המים עצמו אלא דממילא ל"מ טבילה בהם לפ' שהמים מיטמאין מהטובל בהם ואיך יטהרוהו ובפ"א דמקואות מ"ג למעלה מהן מי תמצית שלא פסקו ופי' הרע"ב דאלו מבטלין הטפה הטמאה וסיים דעלתה טבילה ור"ל דודאי מכח ביטול ברוב ל"מ דחוזר וניעור אלא שע"י הביטול עלתה טבילה דהוי כשתולי תרומה טמאה שזרען בקרקע דטהורים וה"נ הוי כנזרעו וא"כ ה"נ בנ"ד גם המים הנשפכין לתוכן דמי לנזרעו בקרקע וטהורים וממילא מהני הטבילה עכת"ד:

ח הנה בגוף סברתו יש להביא סיוע מדברי התוס' בשבת (דף ק"ט ע"א) ד"ה ר' יוסי כל הימים מטהרין בזוחלין נראה לריב"א דטעמא משום דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן והוי כזוחלין כמו שאר נהרות אבל מים חיים אינם שהרי אינו נובעים וכו' עכ"ל וכ"ה בר"ש פ"ח דפרה מ"ח ובאשכול סי' נ"ח הרי דכיון שבטבעו זוחלים תמיד דינם כזוחלין אף שאינם נובעים א"כ י"ל דה"נ מים המבצבצים ונוזלים בנקבי הקרקע אינם נפסלין בזחילתן באופן כזה כיון שדרכן בכך אבל יש לפקפק בגוף סברתו דאף דטבען לזחול בתוך נקבי הקרקע שאין זחילתן נראה לשום אדם מ"מ כשמתקבצים בגומת המקוה וניכר שמתמעט משם ויוצא הרי ניכר הזחילה במקום מגולה ע"י שהולכין ומתמעטין משם ואין זה דומה לזחילה שבתוך נקבי הקרקע המכוסים מכל עין רואיהם דהכא הזחילה ניכרת בתוך גומת המקוה העומדת בגלוי:

ט וגם גוף סברתו שע"י חיבור המים להמים המבצבצים בגידי הקרקע דמי לזריעה הנה גם מים במים היינו זריעתן כמ"ש רש"י נדה (דף י"ז ע"א) ד"ה נטהר מקצתו וכו' וע' בר"ש

פ"ב דט"י מ"ב בשם תוס' א"כ תיקשי לשי' הסוברים דגם אם הזוחלין רק למעלה משיעור מ"ס פסול והא התם המים העליונים הזוחלין אינם מקב"ט שהרי מיטהרים בהשקה בהמים שי"ב מ"ס שעומדים באשבורן ואמאי יופסלו ויש לדון דס"ל כדעת הרא"ה ואס"ז הנ"ל דל"מ השקה במבשא"מ ואף דלפמ"ש בהגהת י"ש לסעי' נ"ד דדוקא חיבור כשפ"ה ל"מ א"כ בנ"ד שפיר מהני השקה גם לשי' הרא"ה אבל באמת דבריו תמוהים דהמעיין בדברי הרא"ה שמתרץ בזה הא דפ"ג דבור שהי' מלא שאובין והאמה נכנסת לו הרי הוא בפיסולו הרי דבכל גווני ל"מ חיבור והא דגבי ים של שלמה שאני דכיון שהי' נקב כמ"ר ובטל מתורת כלי לא הי' על המים שבתוכו דין שאובים כלל וע' בס' שי"ט שנדמ"ח פ"ו דמקואות מ"ה שהעיר בזה אבל המעיין בר"ש פ"ג דמקואות מ"ג בהא דבור שהוא מלא שאובים והאמה נכנסת וכו' שפי' דהיינו חרדלית של גשמים ובע"כ דהיינו משום דאי במי מעיין הרי ניטהר בהשקה כמ"ש הרא"ש הל' מקוואות סי' י"ב י"ג להדיא כן א"כ ס"ל דלא כהרא"ה ואפ"ה ס"ל להרא"ש דאפי' יש מ"ס שאינם זוחלין רק למעלה זוחל פסול ומוכח היפוך דברי רו"מ:

י והנה עוד הביא רו"מ מתשו' ד"ח ש סי' מ"ו וסי' מ"ז מחמיר בזחילה שמתוך התיבה אל המקוה שתחתי' ובח"ב סי' צ"ג מיקל בזה וסותר א"ע ותי' רו"מ דבסוס"י מ"ו שם מבואר דלענין חשש דרבנן מיקל ולא בשל תורה משום דהוי קטפרס א"כ לענין זוחלין דאורייתא מחמיר אבל בסי' צ"ג דהוי החיבור בשטח השוה לכן מיקל א"כ בנ"ד אי נימא דמקרי זחילה ניכרת ל"מ החיבור כלל בשולי המקוה הנה בד"ז כבר הארכתי בתשו' א' מכבר והבאתי מדברי רמב"ם פכ"ב משבת ומג"א סי' ש"כ סקכ"ז ומחה"ש שם ומקורו מהתוספתא דמפורש דגם בשל תורה מהני חיבור כזה ואינו בכלל קטפרס וגם הבאתי ראי' מהא דפ"ו דמקואות מ"א עוקת המערה וכו' דאם יש כשפ"ה מטבילין בה ע"ש ותבין לכן המקוה כשרה בלא פקפוק:

יא ומה שתמה רו"מ ע"ד הפוסקים שכתבו שתשכב על הארץ כדג והא קיי"ל דלא תשחה יותר מדאי ולא תזקוף יותר מדאי אלא כאיש המוסק זתים וכו' א"כ אדרבא כשתשכב כדף יתהוי בה קמטים לק"מ דדוקא כשזוקפת יותר מדאי אזי הדדים ושאר אברים התלוים בגופה נדחקים אל הגוף וחוצצים אבל בשוכבת אדרבא כל אבר התלוי בגוף מתפרד מהגוף כנראה בחוש. זו"ז מה שכתבתי בתשו' הקודמת להשואל לשאוב בכלים נקובים ולהמשיכם הוא כי דמיתי שכל המים שבהתיבה ממלאים בשאובין ומפני שהקלתי לסמוך על חיבור המים בשולי התיבה ולחזור ולסתום הנקב לכן כתבתי כן. והנלע"ד כתבתי:

סימן ס

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה נפתלי הירץ הכהן נ"י מו"ץ דק' טאלנא. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ובדבר האשה שנסתמית בשני עיניי ר"ל ואין לה תרופה וגם היא חולנית גדולה בחולי הגוף ומונחת בעיר אומאן והרופאים מייאשים אותה מרפואה והבעל יש לו ילדים קטנים מאשתו ראשונה וגם ילדה א' מאשה זו וזה ג' שנים הוא מעוגן וגם הוא מוטרד גדול בעסקיו ואין לו מי שישמור את ביתו ולהשגיח על ילדיו ומבקש ליתן לה מעות הרבה ואינה רוצית לקבל גט. ורו"מ הביא מדברי רמ"א סי' קי"ז דבמום שכופין באיש ה"ה באשה ובסי' קנ"ד ס"ד הובא ב' דיעות אם כופין באיש בנסתמא בב' עיניו ובפת"ש בשם ג"א והגר"א דאין לכוף אבל בס' עמודי אש הביא מהאס"ז לכתובות (ד' ע"ז) בשם תלמודי ר"י והמאירי בשם הרב ר"מ בר"י וחביריו שעשו מעשה בלוניל לכוף הבעל לגרש בנסתמא בב' עיניו ומ"מ סיים בצ"ע א"כ באשה שהוא רק משום חדר"ג יש להקל בזה. עכת"ד:

ג הנה בגוף הדין מצאתי גם בא"ז בשו"ת שבסופו סי' תש"ס וסי' תשס"א ששאל ד"ז להרא"ש ודעת הא"ז הי' נוטה שאין כופין והשיב לו דכופין לגרש בנולדו בו אח"כ והוכיח מהירושלמי דאפי' בנולד בו מין שחין עשו מעשה לכוף וקרוב בעיניו לומר דגם בהיו בו מקודם נישואין כופין אותו ע"ש וא"כ לענין חדר"ג דהוי רק מדרבנן כמ"ש בד"מ וב"ש סי' ע' יש להקל ועמ"ש בחיבורי משפט שלום בקת"ע לסי' רל"א אות י"ט שהבאתי מכמ"ק וכן מצאתי אח"כ בתשו' הרי"ף סי' רצ"א וכ"ה בתשו' מהרי"ל סי' צ"ו וגם לפמ"ש בתשו' רא"ס מרגליות סי' כ"ג כ"ד להשיג ע"ד הד"מ וב"ש ופסק דהוי מה"ת וכ"ה בח"ס ח"א סי' ב' וסי' ג' מ"מ בנ"ד דרוב הפוסקים ס"ל כן פשיטא שיש לפסוק כן וגם יפה הביא רו"מ מדברי בדה"ב שבב"י דהעיקר כפסקיו אבל מ"ש מדברי הב"י בח"מ סי' קכ"ו לענין מעמ"ש בע"כ שנראה מדבריו דפסקיו עיקר נגד תשובותיו ליתא שהרי בב"י יו"ד סי' קס"ט וסי' ר"א מבואר דדבריו בתשובה עיקר ורמז להא דחו"מ סי' ע"ב וע"ש בב"י דפסקיו עיקר וגם בב"י שם סי' שמ"א הביא בשם תשו' רי"ן הרא"ש דפסקיו עיקר והא דסי' קס"ט וסי' ר"א הייינו דלפעמים התשובה מאוחרת כמ"ש בהגהת מהרל"ח לא"ע סי' ל"ד אות ב' וע"ש מדברי הב"ח בזה וע"ע בב"ח יו"ד סי' רצ"ג שכתב ג"כ דפסקיו עיקר וכ"ה בתשו' פמ"א ח"ב סי' קמ"ד ע"ש. שכתב בפשי' דדבריו שבפסקיו עיקר וגם יפה כתב רו"מ דהכא הרי העתיק הב"י מסידור תשו' הרא"ש שדבריו בפסקיו כתב אח"כ א"כ פשי' דפסקיו עיקר ועוד דגם לשי' הא"ז בשאלתו שהי' דעתו שלא לכוף הרי ביאר טעמו מפני שאין זה עיגון שהרי ראוי הוא לביאה ואשכחן אהבת נשים לבעליהן סומין

כעובדא דגרושת ריה"ג ע"ש וי"ל דזה דוקא בנשים דטב למיתב טן דו וכו' ועוד דגבי אשה שא"א לבדוק א"ע רק ע"י נשים אחרות י"ל דלכ"ע איכא עיגון דלא ימצאו בכל עת נשים פקחות ויתעגן מביאה או שיבא לידי מכשול:

ד ומ"ש רו"מ מדברי הט"ז סי' קי"ט ורשד"ם יו"ד סי' ק"מ דיש לחוש לעיגון האיש יותר משל האשה כ"ה להדיא בש"ס דכתובות (דף ס"ד ע"ב) מה בין מורד למורדת א"ל וכו' מי שוכר את מי וכו' (שוב עיינתי ברשד"ם שם וראיתי שהביא באמת הש"ס הנ"ל ואף דגבי באו להנשא משיאין את היתומה ואח"כ היתום שבושתה של אשה מרובה משל איש כדאי' בכתובות (דף ס"ז) היינו לענין להקרא עלי' שם נשואה וע' תוס' גיטין (דף ט' ע"א) בד"ה שוו וכו' דגם בעבד שמותר בשפחה מקרי עיגון מה שאסור בבת חורין ע"ש ומכ"ש בנ"ד ובפרט דבנ"ד היא ג"כ חולנית בחולי ארוך וכבר הביא רו"מ מהא דא"ע סי' ע"ט וש"ע הרב ביו"ד סוסי' קפ"ז וגם הוא לטובת בנים הקטנים שהתירו לישא תוך ג' רגלים בשביל כך כמ"ש ביו"ד סי' שצ"ב ואני מוסיף שהרי התירו להלוות באבק ריבית לטובת יתומים וכבר נודע דעת השבו"י ח"א סוס"י צ"ה להתיר תקנת מינקת לטובת יתומים ואף שרבים חלקו עליו מ"מ בשו"ת מים חיים סי' י"ד החזיק בדעת שבו"י והביא ראי' זו. ולכן מכל הלין טעמי הנני מסכים עמו אחר שיקיים לנגדה בנדוניא וכתובה כראוי להתיר לו לישא אחרת ולהצטרף בצירוף מאה רבנן. והנלע"ד כתבתי:

סימן סא

א ב"ה א' האזינו א' כ"ד אלול תרנ"ח ברעון להרב וכו' מו"ה בצלאל גוטעסמאן נ"י חתן הרב אבד"ק יארטשוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הדו"ד בראובן שקנה בית משמעון וסילק המעות וש' קנה בית מקודם ונדחק להמעות ואחר שהחזיק ראובן בהבית נודע לו שהכניס שמעון קיר א' מהסוכה לגבול ראובן באמרו שלא הי' שלו מעולם. ורו"מ כתב דפשיט דכיון שעמד כך כמה שנים אינו נאמן בכך אלא שפקפק א' עליו דקודם כתיבת שטר הרי בידו לחזור. הנה לא אכחד כי לא אדע כלל מקום הפקפוק דהא כיון שכבר החזיק ראובן ונכנס להבית הרי בחזקה א"צ שטר. וגם יפה כ' רו"מ דכיון שאין שמעון חוזר מהמקח ואינו רוצה להחזיר מעותיו איך יוכל לחזור ממקצת המקח וד"ז מבואר במק"ח סי' ת"נ סק"ז דא"י לחזור רק מכל המקח ואני כתבתי בגליון שהדבר מבואר בש"ך חו"מ סי' קי"ב סק"ב וגם בשו"ת הגאון ר"מ איגרא בשו"ת איגרא רמא סי' י"א ע"ש ותבין ועוד דהא לשי' כמ"פ גם בקרקע צריך לקבל מש"פ ובחיבורי לחו"מ כתבתי דהיכי שהדבר

ספק יש להטיל מש"פ סתם א"כ כל זמן שאינו מקבל לטותא דרבנן המקח בתקפו כמ"ש בשו"ת הר הכרמל סי' ל"ו וגם י"ל דהוי כמוכר שדהו מפני רעתה כיון שהי' דחוק לשלם בעד הבית שקנה כבר לכן הדבר פשוט כמ"ש רו"מ:

ג והנה במ"ש לעיל דכיון שהחזיק בהבית הרי א"צ שטר לכאורה יש לפקפק בזה לפמ"ש בשו"ת ב"ש חו"מ סי' ס"ד דכיון דבעינן שיתכוין לקנות בהחזקה ובכה"ג שהוא סובר. שכבר קנה בהכסף אינו מכוין לקנות אבל לענ"ד צדקו דברי השואל שם דבכה"ג דהחזקה מועיל רק כדי שיהי' סמ"ד דלוקח א"צ שיכוין לקנות וקנה למפרע משעת נתינת המעות וכמ"ש הר"ן פ"ק דקידושין לענין כסף ושטר ראי' דבנתן השטר קנה למפרע ורו"מ הביא ראי' מתוס' ב"ב (דף כ"א ע"ב) ד"ה מרחיקין וכו' בסוה"ד שכתבו בשם ריב"א דרבא קנה מהעכו"ם בשטר ואח"כ נתן המעות ומש"ה לא זכה רב מרי שלא החזיק בו אלא בתורת משכון ע"ש ומוכח דבנתן אח"כ המעות קנה למפרע שהרי גם בשטר אינו קונה עד שיתן הדמים ולענ"ד ייל דהא בעכצ"ל שדעת הריב"א דקונה מהעכו"ם בשטר ודלא כתוס' שם (דף נ"ד ע"ב) ד"ה נכרי וכו' וס"ל דהא דאמר רבא לא שקילנא וכו' עד דמסלקנא לך זוזי היינו שהוא בעצמו יסלק לר"מ המעות ולא שיכוף להעכו"ם שישלם לו העכו"ם א"כ י"ל דבדיניהם קנה בשטר גם קודם נתינת המעות ולגבי עכו"ם בדיניהם דייניגן לכן זכה רבא (ובזה י"ל כונת רש"י בב"מ שפי' דמסלקנא לך היינו שישתדל שהעכו"ם ישלם משום דס"ל דרבא לא קנה אלא כששילם המעות לכן צ"ל כמ"ש) או דמיירי שזקף עליו העכו"ם המעות במלוה דהוי כאלו כבר שילם לו וחזר והלוה לרבא כמ"ש רש"י ב"מ (דף ע"ז ע"ב) ד"ה הרי אני נושה בו וכו' אבל מדברי הר"ן והביאו גם הב"י סי' ק"צ מוכח כן וגדולה מזו דעת הריטב"א שהובא במהריט"א רפ"ב דבכורות דגם בשטר קנין קנה למפרע וע' בשו"ת שערי צדק או"ח ס' ע' ושו"ת טור האבן סי' ז' ועוד דכיון דבכסף לבד לא סמ"ד עד שיכתוב שטר א"כ כשנכנס להבית בודאי רצה להחזיק בהבית שלא יוכל לוקח לחזור בו ושפיר הוי מתכוין לקנות בהחזקה ומ"ש רו"מ לחדש דגם להסוברים דק"ס בלא כסף לא קנה מ"מ אם קנה בית בק"ס ולא נתן המעות ונשרף הבית ואח"כ תפס המוכר דמי המקח מהלוקח אין מוציאים מידו והביא ראי' מהא דסי' ס"ו סי"ז דגם בקנין שאינו מועיל כגון במסירה בלא כתובה אם שמוט ואכיל מהני וה"נ בזה הנה הגם שבתשו' רדב"ז ח"א סי' שפ"א מבואר כה"ג לענין קנה מטבע בחליפין וע"ע בחו"מ קכ"ו סכ"ב ואף דהש"ך חולק על הרמ"א וס"ל דדוקא בידע מוכר מהני אבל בתשו' עה"ג סי' י"א הסיר תלונת הש"ך ופסק כהתה"ד ורמ"א אך דמ"מ נראה דבנ"ד ל"מ התפיסה דהא מבואר בנמוק"י פ"ב דב"ק בסוגיא דז"נ וזה לא חסר דשמיט ואכיל מהני משום דאפשר

גם אם הי' יודע הי' מוחל לו או מטעם דמוקמי' לי' בחז"כ דודאי מחל דניחא לי' לוקמי בהימנותי' אבל היכי דמוחה קודם תפיסה לכ"ע ל"מ התפיסה כמ"ש בתשו' ר"מ אלשיך סי' ז' וא"כ בנ"ד כשנשרף הבית וזה לא רצה לשלם לו וחזר בו שוב ל"מ כלל מה שתפס המוכר אח"כ דמי הבית וע"ע בב"י אה"ע רס"י קל"ב ותשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' ק' בענין שמיט ואכיל ובמשפט שלום סי' ר"ט ס"ד ובמח"א הל' זכי' סי' כ"ו ותשו' ב"ש חו"מ סוס"י מ"ט מ"ש בזה ואולי מיירי רו"מ שתפס קודם שנודע לו שהלוקח חוזר בו ובזה י"ל כדבריו ואף דתליא בפלוגתת סמ"ע וש"ך והוי סד"ד כמ"ש הנו"ב שם מ"מ המוחזק יכול לומר קים לי והנלע"ד כתבתי

סימן סב

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה צבי פרענקל נ"י אבד"ק טאצא טאא אטשא בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בשו"ב א' בקהלה קטנה שנודע לו כי כמה מהם העידו בדא"ה ונשבעו לשקר והפסידו ע"י עדותן לישראל התובע סך רב וא"א לו ליזהר מיינם ופתם וגם יש מהם בעלי תפלות גם בימים נוראים וכל השנה ולדעתו אסור להתפלל עמהם ולאכול ולשתות אצלם והוא עני וטפלי תלוי בי' ושאל אם מחויב להבדל מהם ולהפסיד פרנסתו:

ג הנה הגם דהחשוד על השבועה הוי חשוד על החמור דקיי"ל דהוי חשוד על הקל מ"מ הרי מבואר בב"י וש"ך יו"ד סי' קי"ט סקי"א דדוקא אם שניהם במין מאכל אבל אם כל א' מין איסור אחר לא נעשה חשוד למין איסור אחר ע"י שנחשד להחמור ואף שבחיבורי דע"ת סי' ב' סקנ"א הבאתי מתשו' הרי"ן הרא"ש סי' פ"ז דבעבר על השבועה פסול להיות טבח כיון שפסל לעדות חשוד שיעיד שקר ויכשיר הטרפה בשביל ריוח ממון אבל כבר כתבתי שם דמוכח מזה דס"ל דכל פסולי עדות אסורים להיות שו"ב והרי אנן קיי"ל בסי' ב' דהפסול לעדות כשר להיות שו"ב וא"צ לבדוק סכין ודוקא אם הוא מומר לאיסור תורה צריך לבדוק לו סכין להרמב"ם משא"כ בפסול לבד א"כ בנ"ד שעשו כן רק פעם א' נאמנים באיסורים ועוד דהא גבי עדות בדא"ה משביעין מקודם שיאמר האמת והרי קיי"ל כדעת הריב"ש שבח"מ סי' ל"ד דבשבועה להבא לא נפסל לעדות ולכן לענ"ד אינו מחויב לקפח פרנסתו ולהבדל מהם ובפרט דמבואר בתוס' שבת (דף י"ב) ועוד בכמ"ק דאיסורי אכילה חמירי טפי ומבואר בב"ש א"ע סי' קט"ו סק"ב דגם להכשיל אחרים חמור לאינשי טפי משאר איסורים ואף שבתוס' יבמות (דף צ"ט ע"ב) ד"ה ס"ד השתא וכו' מבואר דלהכשיל אחרים יוכל להזדמן תקלה לצדיקים כבר כתבתי בדע"ת

סי' מ"ז סק"ב שדעת הראב"ן אינו כן וכ"ה דעת רדב"ז כמ"ש בדע"ת ס' מ"ט סקל"ח ובקו"א הבאתי ראי' מש"ס דנדה (דף ס"ה ע"א) לזה וע"ע בט"ז יו"ד סי' פ"ב סק"ד ועוד די"ל דמ"מ לאינשי חמיר טפי איסורי מאכלות ועינינו רואות בכמה נשים שאין טובלות לנדתן ועוד כהנה ובכ"ז נזהרין מאיסורי מאכלות וא"כ ה"נ בזה וכיון שהוא שעה"ד יוכל להחל:

סימן סג

א להרב המאוה"ג וכו' מו"ה פנחס הלוי הורוויץ נ"י מו"ץ דק' קאסוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעכו"ם שהי' חייב לישראל איזו סך ומכר לו פרה מבכרת באופן שיחזיק העכו"ם הפרה אצלו עד שתלד ואז יתן להישראל הפרה והולד ובאופן שיוסיף לו הישראל עוד ט"ו רו"כ להחוב ונתן הישראל הסך הנ"ל להעכו"ם ולא עשה יותר שום קנין אחר והישראל שאל להעכו"ם למתי תלד הפרה והשיב כי בערך ה' שבועות תלד והלך לו הישראל ואח"כ באו ב' ערלים וספרו להישראל במסל"ת שלא יקיים העכו"ם המקח כי הפרה היא של אשתו והי' אז במחלוקת עמה ונסעה אשתו לבית אביה ועתה נתפייסו ובודאי לא תניחהו אשתו לקיים המקח ואחר איזו ימים ילדה הפרה זכר ובא העכו"ם להישראל וא"ל שא"א בשום אופן שיקיים המקח כי הפרה של אשתו והיא מוחת והשליך להישראל סך עשרה רו"כ והבטיח לשלם במשך זמן קצר שאר המעות עכת"ד השאלה:

ג הנה מ"ש רו"מ דכיון שהטעהו שלא תלד עד ה' שבועות וילדה אחר איזו ימים הוי מקח טעות מלבד די"ל דהוי כדברים שבלב כיון שלא שאל דרך קפידא שקונה רק ע"מ כן ומבואר בתשו' ב"ח סי' קנ"א דחשש בכורה לא משוי למקח טעות רק בדאיכא קפידא וגי"ד ועוד דבנ"ד הרי הי' בידו להקדים המכירה ולסלק המום שבמקח ובפרט אם בהמה טהורה יולדת למקוטעין כדאי' בירושלמי פ"ק דנדה וע' בכורות (דף כ"א ע"א) ותוס' שם ולא הו"ל לסמוך ע"ד העכו"ם באמרו שימשוך עוד ערך ה' שבועות אך מ"ש רו"מ דכיון דהפרה של אשתו והוא מוחית ורמז שבזכרונו שבשו"ת שב"י מפלפל אם בנכרי אמרי' מה שקנתה אשתו קנה בעלה הנה אמת נכון הדבר שבשו"ת שב"י ח"א סי' כ' העלה בפשי' דגם בנכרי לענין ד"מ קנה בעלה ואני מצאתי כן במהרש"א ח"א למגלה (דף ט"ו ע"ב) בהא דדריש קרא עד חצי המלכות ולא כל המלכות דמפורש דגם בנכרי מה שקנתה אשה קנה בעלה אך דמ"מ י"ל דבנ"ד שהי' רק קנין כסף אף שבדיניהם כסף קונה ומדין סטימותא קנה הישראל אבל נודע דעת תשו' הרמב"ן סי' רכ"ה דמ"מ בבכורה

לא קנה מכח דיניהם בלא משיכה ואף דבשו"ת נט"ש סוס"י ל' הוכיח דהרשב"א וש"פ חולקים על הרמב"ן מ"מ היינו משום דס"ל דסטימותא מהני א"כ התינח אם לפי דיניהם מועיל הקנין אבל כיון דהפרה של האשה ובדד"מ אין מכירתו כלום א"כ ליכא בזה קנין סטימותא עכ"פ דאדרבא לפי מנהג הסוחרים ודד"מ אין בידו למכרו ולא נשאר רק ספק מדין כסף לבד דיש ב' דיעות אם קנה מדאורייתא וכבר העלה המהריט"א פ"ב דבכורות אות י"ז דהיכי דקנה, מעכו"ם בכסף לבד והעכו"ם מוחזק כיון דסד"ד אם כסף קונה א"כ מדינא המע"ה שוב גם האיסור בתר ממונא גריר וליכא איסור בכורה ואף שצידד שם דלמ"ד גז"ע רק מדרבנן ל"ל חזקה דממונא הנה העיקר כדעת הפוסקים דגז"ע מה"ת אסור וגם להסוברים דאסור רק מדרבנן וכ"ה בירושלמי פ"ד דב"ק דר"ג גזר ע"ז מ"מ י"ל דכל זמן שהממון ביד העכו"ם יש לו חזקת ממון וכבר כתב הנימוק"י פ"ד דב"ק, דהא דהתיר ממונם הוא רק בניזקין משום ראה ויתר גוים משא"כ בעלמא וכן מ"ש הרשב"א בכתובות (דף ט"ו) דעכו"ם ל"ל חז"מ היינו ג"כ רק בניזקין והאחרונים לא ידעו מזה וע' בס' נחי"ע להגאון מליסא לב"מ (ד' ו') ובתוד"ר למהריט"א אות ח' חמץ שהעלו ג"כ דהאיסור גריר בתר הממון גבי סד"ד ואף דבשו"ת הרי"מ חא"ח סי' ה' האריך לדחות סברא זו מ"מ הרי בנ"ד יש לצרף עוד מה דבדד"מ אין קנין לאיש בנכסי אשתו ולשי' האב"מ רס"י הא דדמ"ד הוא מה"ת דלא כהב"ש שם וכ"ה בתשו' ח"ס יו"ד סי' שי"ד ובמק"א הבאתי סמוכין לזה מדברי הרדב"ז ח"א סי' תק"ג שהעלה דקנין סטימותא מה"ת ובאס"ז ב"ב (דף נ"ד) בשם עליות הר"י ורשב"א מבואר דד"מ משום סטימותא ואכמ"ל וא"כ מהני שפיר דד"מ לבטל קנין הישראל לענין בכורה:

ד אך דבנ"ד לא נודע לנו שכן הוא רק עפ"ד העכו"ם מסל"ת ומלבד דאין מסל"ת נאמן בדאורייתא רק בצירוף חולבת וכדומה אף גם אולי גם הם לא נודע להם ד"ז בבירור רק מפי השמועה או שמא עשה העכו"ם המוכר עמהם קנוניא שיספרו כן להישראל כדי שיאמין לו אח"כ מפני שחזר בו מעצמו ורוצה לבטל המקח א"כ כל ההיתר פורח באויר לשי' תשו' הרי"מ הנ"ל שדחה ד' מהריט"א אך הנה בתשו' מהרמ"ל סי' ל"א הובא עובדא כזו ופסק דכיון דהוי סד"ד אם כסף קונה אין הישראל מחויב להוציאו מיד הנכרי התופס בו (וגם צידד דהוי כיד עכו"ם באמצע כיון שתופס בו וד"ז מבואר גם בתשו' צ"צ ורבים חלקו עליו כנודע) וסיים דאפי' אם הוא ודאי בכור לא מצינו שיהא הישראל מחויב לפדותו מיד העכו"ם כשתופסו אפי' שלא כדין ע"ש וכבר רמז גם רו"מ לדברי מהרמ"ל וא"כ מכ"ש בנ"ד שיש עוד ספק שמא היא של אשתו ולא חל הקנין כלל ובצירוף דברי מהריט"א הנ"ל יש להקל וגם מ"ש רו"מ לחוש שמא הוי דמי הקדש הנה בכור אינו תופס

דמיו ואף דלמחליף אסור מ"מ בכה"ג דאיכא כמה ספיקות והעכו"ם עושה כן בע"כ של הישראל ליכא חששא כלל ועוד דלגבי דרבנן מהני העכו"ם מסל"ת שהיא של האשה ולא חל הקנין כלל. והנלע"ד כתבתי:

סימן סד

א להרב וכו' מו"ה נפתלי שרייבער נ"י מו"ץ דק' קליינווארדיין בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק העגונה מ' חנה שנשאת זה ג"ש לר' יודא מארקאויטש בעיר הו"ו והלכו משם לגור בעיר טשאטא סמוך לפעסט וביום ג' ער"ח תמוז תרנ"ז הלך בעלה ר"י עם אחיו ועוד ערל בעאמטער מהבאהן לעת ערב לרחוץ בהנהר הסמוך לשם ונטבעו ר"י ואחיו והבעאמטר הי' ג"כ בסכ"נ ובקישוי גדול ניצול ועל ידו נודע שנטבעו הם ולמחרתו נמצא אחיו וביום ה' ב' דר"ח בבקר מצאו גם את ר"י ובעודו במים הכירוהו יודעיו ומכיריו וגם דודתה של האשה חנה הנ"ל היתה שם והכירתו בטב"ע גמור ושלח הגב"ע מהב"ד של ג' שנעשה שם במקום המעשה ביום א' נצבים ו' תרנ"ח ותו"ד הגב"ע שהעיד רא"י כי בהיתו דר שם סמוך להנהר וביום ג' ביה"ש שמע קול רעש שנטבע ר"י מארקאוויטש ורץ גם הוא אל הנהר מרחוק והלכו ערלים לחפשו ומחמת חשכת הלילה לא יכלו לחפש היטב וכן ביום ד' חפשו ולא נמצא וביום ה' בבקר בשעה 8 או 9 נעשה רעש שנמצא ורץ להנהר ובבואו לשם כבר שלפוהו מהנהר ועוד במים על שפתו ואמר בזה"ל בין איך הין געלאפען זאפארט בין אבער שאהן געקאממען וויא מאן האט איהן גיצויגען אויס דען וואסר ער וואר אבער נאך אין דען וואססער אונד וואהר נאך ניכט אויף דען בארט מען האט איהן ניכט געפינדען אויף דען פלאטץ וויא ער איזט ערטרענקט זאנדערן אונגעפער 120-150 שריטט בייי' דער איבער פאהר ובבואי לשם הי' שם הרבה ערלים וראינוהו היטב והכרנוהו כי הוא ר"י מארקאוויטש ואז סייעתי ג"כ להוציאו מן המים והונח בשפת המים ומיד באו עוד יהודים ולקחנוהו במטה ונשאוהו לבית השו"ב וטהרנוהו ולא הי' שום שינוי בפניו וכל גופו רק כמדומה שהבטן הי' מעט נפוח ואח"כ קברנוהו וכפי ששמעתי אמרו כי כחצי שעה אחר שהלך לרחוץ שם נעשה הרעש שנטבע והשמועה באה ע"י ערלים ואני לא הלכתי לשפת הנהר ממש לחפשו בלילה יען שהוא לילה וחושך ועמדתי מרחוק כי כבר עבר כשעה ביני וביני וגם שמעתי אז מאנשים כי האדון שרחץ עמהם המתין שם עד ששיער בנפשו שלא יצאו עוד ע"י טביעתם, עכת"ד. ועוד העיד ר' קלונימוס שו"ב דשם כי בהיותו אז על נישואין בליל א' דר"ח נשמע הרעש כי ר"י מארקאוויטש מן

קליינוואַרדיין נטבע והלכתי מיד לבית דירתו וראיתי כי אשתו נחלשה וחמותו בוכה וספרו לי שם כי לעת ערב הלך לרחוץ ואשתו מיחתה בו ולא שמע לקולה ואח"ז שמענו מערלים שנטבע ר"י ואחיו וכי האדון הי' ג"כ בסכנה ובטורח גדול ניצול ושמעתי שערלים חפשוהו בלילה ולא נמצא עד יום ב' דר"ח בבקר בהיותי בבית התפלה נשמע קול רעש שנמצא ר"י והלכתי תיכף במרוצה אל הנהר וכבר הי' מונח בשפת הנהר ועוד חציו במים וכפי ששמעתי אז לא עבר יותר מן רבע שעה מעת שהוציאו מן המים ועמדו שם כמה יהודים וערלים וכולם הכירוהו וגם אני ראיתיו היטב והכרתיו בט"ע גמור כי הוא ר"י מארקאוויטש בלא שום ספק ואח"ז הביאוהו לביתו והי' מונח עד הערב שאר סימנים לא ידעתי ולא הי' בכל גופו שום שינוי כלל רק הבטן הי' נפוח קצת ואח"ז נקבצו הרבה יהודים מכל הגליל וכולם הכירוהו וגם הדאקטר הי' שם ולא עלה שום צד ספק לשום אדם כי הוא הוא עכת"ד. ואח"ז העיד ר"מ ברייער ששמע מן הטוחן בריחים (מילנער) שהזהיר להם שלא ירחצו בנהר במקום ההוא כי עמוק הוא ואינו זוכר אם סיפר לי מעצמו או שאלתיו וגם סיפר שראה מרחוק שנפלו לעומק המים ונעלמו שם ומחמת חשכת הלילה לא ניסה לילך לשם בספינה להציל כ"ז שמע מן המילנער. עכ"ד הגב"ע:

ג הנה לא נתבאר בהגב"ע של העד הראשון אם בבואו אל הנהר ביום ה' בבקר שהי' עוד בהמים על שפתו אם הי' כולו תוך המים עד שצפו המים ע"ג פניו בשעת ראייתו אותו או שכבר הי' פניו חוץ למים ואם כבר הי' פניו חוץ למים כבר הביא בפת"ש ס"ק קי"ז מדברי כמה מחברים שאין להקל וגם בעל פ"מ לא ערב לבו להקל למעשה ואני מצאתי בתשו' ב"ח החדשות סוס"י ס"ג בתשו' הגאון מהר"א עפשטיין שהביא בשם ח"א שפקפק גם בצף ע"פ המים שמא הי' מונח בפנים מגולים למעלה ואימור נשתנה והוא חולק עליו דאין לחוש לכך וסיים דאפשר דכל שהוא צפוי במים מסתמא גם פניו מכוסין במים וגם אם קצת פניו מגולה י"ל דקים להו לחז"ל דגם במקצת פנים בהמים מיצמת צמית שהרי להרמב"ם אפי' אישתהי קצת ביבשה עד שעה אחת אינו מיתפח ומכ"ש בכה"ג ע"ש ומוכח דאם אינו צף במים והי' כל פניו מגולים שפיר יש לחוש שמא איתפח וא"כ ה"נ בנ"ד אך דכפי שהגיד שבא בעוד ששלפוהו מהמים א"כ בודאי לא שהה הדבר הרבה ונודע דדעת הר"ן ומ"מ דעד שעה אין לחוש וגם אם סגי בשיעור מיל כבר כתב הח"ס דבעינן עכ"פ כ"ב מינוטין ובנ"ד בודאי לא שהה כן שהרי העד השני בא אח"כ ואמר ששמע שלא שהה לכל היותר רק רבע שעה וכשבא עד הראשון לשם הרי לא הי' שם יותר שום יהודי ושהה פחות הרבה מרבע שעה א"כ הוי כמצאו תוך המים אך

בדברי העד השני יש לפקפק כיון שהגיד רק ששמע שלא שהה רק רבע שעה ומי יודע איך שמע ואם אולי היתה שמיעתו מפי עכו"ם ע"י שאלה שאינו מועיל כלום והוא כבר מצאו מונח קצתו חוץ למים אך דיש כמה דיעות דבשני עדים אפי' שהה הרבה מהני עדותן דבשני עדים לא חיישי' בדדמי כמ"ש בתשו' עבוה"ג סי' ע"א דלשי' המקילים בשני עדים גם בשהה אחר שהוציאוהו מן המים מהני עדותן ואין לחוש לדעת הרי"ף דהעיקר כדעת החולקים עליו וגם מכח חומרת הרא"ש שבהג"ה סכ"ח מבואר בכנה"ג ובאה"ט בשם תשו' ר"ב אשכנזי דבשני עדים אין לחוש לכך ועוד דבנ"ד גם לשי' הרי"ף מהני כיון שאמרו שקברוהו וכן חומרת הרא"ש מפני ששמעו מהטביעה אף דלשי' כמ"פ הוי כראו הטביעה מ"מ מבואר בריב"ש סי' שע"ח דבאמר קברתיו יש להקל ובפרט שאמרו שהי' שם עוד כמה יהודים וכולם הכירוהו בלא, ספק שהוא ר"י מערקאוויטש לכ"ע מהני כמ"ש הח"ס ח"ב סי' קל"ז וקמ"ב וגם כבר צידד השי"צ שהובא גם בפת"ש קכ"ו דבהסתכלות ועיון רב יש להקל:

ד וגם כבר נודע דמת ר"ת דאם אין שום חבלה בפניו אפי' שהה כמה ימים מהני טב"ע ובתשו' ח"ס החזיק לסמוך ע"ד ר"ת ע"פ דבריו שבסהי"ש כמ"ש בפת"ש ס"ק קכ"ה ואני מצאתי בא"ז הל' עגונה סי' תרצ"ב שהעתיק דברי ר"ת להלכה ושפסקו כן ר"ת ורשב"ם למעשה והתירו אשת אחיו של רש"י ומבואר שם דגם אחר יב"ח יש להתיר בכה"ג שהכירוהו מחיים ואח"כ הכירוהו בטב"ע גמור ואפי' לאחר כמה שנים והרה"ק ר"ש כשהגיד עליו בעל החלום לאחר חצי שנה ניכר כאלו הוא חי ע"ש באורך וגם בדעת זקנים עה"ת פ' שופטים בשם הרב בכור שור מבואר כעין דברי ר"ת וכן מצאתי בפענח רזא סו"פ שופטים בשם הג"ן בשם רבינו בכור שור שכ"כ ולכן הגם שבתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח מבואר דבשהה גם ב' עדים אינם נאמנים הרשב"א לשי' אזיל שחולק ע"ד ר"ת הנ"ל אבל לשי' ר"ת וסייעתו יש להקל וגם בתשו' רא"מ סי' ל"ט מבואר שסמך ע"ד ר"ת והביא מהא"ז בזה וע' מהרי"ט חא"ע סי' ל"ה מ"ש בזה. ועוד דבנ"ד שהעידו העדים שהבטן הי' נפוח קצת אבל פניו ושאר גופו ל"ה בו שום ניפוח י"ל דלכ"ע מהני דאף די"ל שאין בקיאין, להכיר בניפוח היינו אם לא הכירו שום ניפוח משא"כ בהבחינו לחלק בין מקום הבטן לשאר גופו נקל יותר להבחין כמ"ש התוס' שבת (דף ט"ז) ובמחה"ש או"ח סי' ט' ובמהרמ"ש גיטין (דף נ"ז) ובע"כ שדקדקו יפה ואין לחוש לנתפח וגם יש לצרף סברת קצת פוסקים דבלא עברו ג"י משנפל למים אין לחוש שמא נתפח כמ"ש בנו"ב מ"ת סי' מ"ו וסי' ס"ד וכני"ח סי' נ"א ובקו"ע סי' רע"ח בשם ראנ"ח וע' תשו' ב"ש א"ע סוס"י ל"ז וע' תשו' מהר"ם זיסקונד סי' כ"ג שפסק להתיר ע"י

ב' עדים כשרים מעידים גם אחר ג"י כדעת ר"ת והביא מרשד"ם סי' ס"ט ור"מ מלובלין סי' קל"ב קל"ז ותשו' רמ"א סי' קמ"א ע"ש ובתשו' רשד"ם א"ע סי' נ"ד הביא ד' ר"ת והביא מתשו' מהר"ם שהביא ג"כ ד' ר"ת ושכ"כ בה"ג ושגם רי"ו נתיב כ"ג פסק כן לכן אף שיש לחוש לש"פ החולקים עליו מ"מ היכי דאפשר לצדד דגם ש"פ מודים אפי' אם הוא ע"צ הדוחק קצת בודאי נוכל לסמוך להתיר ואין ראוי לבקש צדדים להחמיר ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד:

ה ובדבר מה שהעד הראשון לא ידע מאיזה עיר הוא וגם לא הזכיר שם אביו הנה כבר כתב הרשד"ם וב"ש סקנ"ח דשם משפחה דמי לשם אביו ובנ"ד הרי הי' מיושבי אותו מקום ולא הי' שם איש אחר ששמו כזה. ומכל הלין טעמי הנני מסכים להתיר את האשה חנה מכבלי העיגון. והנלע"ד כתבתי:

סימן סה

א להרב הגאון וכו' מו"ה אלי' דוד תאומים נ"י ראבינאוויטש אבד"ק מיר בארץ ליטא וכעת אבד"ק פרושים בעה"ס ירושלים תוב"ב:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה שתמה ע"ד התוס' פסחים (ד' ס"ח ע"ב) ד"ה ומה שחיטה וכו' שהקשו מנ"ל לר"א דמכשירי פסח דו"ש וכ"ת דגמר מסוכה וכו' איכא למיפרך מה להנך שכן בשעת דחייתו מיד יכול לקיים מצותן אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה וכו' וע"ז תמה דהא לר"א גופי' בעינן סוכה הראוי' לכל שבעה ואין עושין סוכה בחוה"מ א"כ צריך שיעשה הסוכה קודם יו"ט וכיון דיליף מקרא שדוחה שבת בע"כ שדוחה בשעה שאינו ראוי לקיים מצות סוכה וא"כ ה"ה בפסח דו"ש:

ג הנה עוררני ח"א דמשכח"ל בנפלה הסוכה שבנה קודם יו"ט דגם ר"א מודה שבונה בחוש"מ כדאי' בסוכה (ד' כ"ז) שם וקמ"ל דדוחה שבת בכה"ג כיון דיכול לקיים המצוה מיד בשעת דחיי' ויש להוסיף עוד דמשכח"ל בגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים דמרבה להו ר"א מכל האזרח אבל שינויא דחיקא לא משנינא ונראה למאי דאיתא בסוכה (ד' מ"ג ע"א) ור"א ביום ולא בלילה מנ"ל נפק"ל מסיפא דקרא ושמחתם וגו' שבעת ימים ימים ולא לילות וכו' וסוכה גופה מנ"ל דת"ר בסוכות תשבו שבעת ימים ואפי' לילות וכו' ע"ש וא"כ מוכח דאי לאו גז"ש הוו ממעט לילות א"כ בקרא דחג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה הראוי' לשבעה שוב י"ל דלא בעינן ראוי' מעל"ע וסגי הראוי' לשבעת ימים בלא לילות ואימעט רק שאין עושין בחש"מ אבל מ"מ מהני סוכה הנעשית בליל א' ושפיר קמ"ל קרא דדוחה שבת בכה"ג בחל יום א' בשבת. וע' נדה (ד' ע"ג ע"א)

אימא ביממא תהוי זבה בליליא תהוי נדה ופירש"י מדכתי' ימים רבים ומשני עלך אמר קרא על נדתה סמוך לנדתה וע' הוריות (ד' ד' ע"א) דצדוקין אין מודים בדרשת על נדתה ועכ"פ מוכח דימים משמע למעוטי לילות וע"ע פסחים (ד' ד' סוע"ב) סד"א ימים כתיב לילות לא וכו' וע"ש בתוס' והגהת ח"ש ומהרש"א ובתוס' (שם ע"א ע"א) ד"ה לרבות וערש"י שבועות (דף י"ג סוע"א) ד"ה והא וכו' שאין מכפר אלא יום כדכתי' כי ביום וגו' וכ"ה להדיא במגלה (דף כ' ע"ב) וע"ש עוד בזה וע' ברכות (דף מ' ע"א) ברוך ד' יום יום וכי ביום מברכין ובלילה אין מברכין וכו' ואף דהמל"מ פ"ח ממת"ע בשם תשו' רשב"א דבכל לשון נכללו הלילות בכלל הימים צ"ל דבלשון ב"א כן הוא וע' הגהת י"ש ליו"ד סי' רנ"ח והראני נכדי החריף משה הכהן נ"י בח"א מהר"ש לחגיגה (ד' ו') דמדכתי' יום כפול משמע למעט לילה אבל ודאי בכל מקום היום כולל גם הלילה כמו ויהי ערב ויהי בקר יום וגו' ע"ש ובשו"ת מהר"י אסאד חאו"ח סי' ק"צ מהרבה מקומות בזה:

ד והי' נראה לומר עוד די"ל מקצת יום ככולו אך דבתחלתו לא אמרי' כן כמ"ש התוס' בפסחים (ד' פ"א ע"א) ונדה (ד' ל"ג ע"א) ועוד בכמ"ק וגם מבואר בתשו' הרשב"א ח"א סי' תר"נ דסתם ימים שבתורה היינו מעל"ע ע"ש אבל ג"ז צ"ע מהמקומות שהבאתי דאדרבא משמע ימים ולא לילות:

סימן סו

א ב"ה ב' נח תרנ"ט ברעזן להרב וכו' מו"ה שלום גוטמאן נ"י מו"ץ בק' יאם במאלדוי:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק העגונה אשת ר' שלמה בר"מ בערזשאר בע"ג שנטבע בנהר דונא בעיר גאלאץ ביום ה' כ"ו סיון שנה העברה עם העגלה וסוסים ונמצא ביום א' כ"ט סיון בבקר והב"ד דשם שלחו גב"ע שהעיד רדיצ בן נפתלי כי ביום א' כ"ט סיון הוציאו ערלים את הנטבע מהנהר והניחוהו על שפת הנהר חציו התחתון עודנו במים וחציו העליון חוץ למים והי"ל מכה בקדקד ראשו והפנים הי' נפוח ובכ"ז הכרתיו היטב כי הוא ר"ש בר"מ בערזשאר כי לא הי' שום פצע בפניו וגם הי"ל בחייו קרחה בראשו באמצעו ומסביב הו"ל שערות וכן הי' גם אחר טביעתו והכרתיו בלא ספק עוד העיד ר"א ברח"י כי ביום א' כ"ט סיון שמעתי שמצאו את הנטבע ר"ש בר"מ בערזשאר והוציאוהו מהמים והלכתי לשם והכרתיו היטב וגם הכרתי את המאנטעל שהי' לבוש בו וגם החגור שהי' אמר בו כי אנכי בעצמי קשרתי לו החגור בעת שנסע עם העגלה שלי ונטבעה עמו והי' קשור כפי שקשרתיו בו והמאנטעל הי' בלא אינטערשלאג. עוד העיד ר"י ברי"צ כי אני עם עוד יהודים הוציאנוהו מן המים ולא הי' משונה בצורתו והכרתיו

מיד כי הוא ר"ש בר"מ מיאס שהי"ל אשה בעיר יאס ואני מכירה אבל לא אזכור שמה גם אני מכיר אביו ואחיו ואחיותיו ואני יודע בבירור בלי ספק שהוא ר"ש בר"מ בערזשאר כי בשעה שהוציאו אותו מהמים לא הי' בו שום שינוי כמו בחייו ותיכף בשעה הוצאתו הכרתיו היטב. עכת"ד הגב"ע:

ג הנה מה שנסתפק רו"מ אם שיעור ג"י דהכרת פנים הם ג"י מעל"ע או דסגי בג"י בלא מעל"ע כבר הביא בפת"ש סוס"ק קי"ג בשם נו"ב ומרה"צ דלא חשבינן להנך ג"י מעל"ע וכן מצאתי בתשו' ח"ס יו"ד, סי' ק"צ שהביא כן בשם עצי ארזים כיון דהמד"ר מדמה לה לאבילות וקיי"ל מקצת יום ככולו והוסיף שם דגם תרי מקצת יום ככולו אמרי' בזה וע"ע בתשו' ב"א יו"ד סי' ט"ז באמצע התשו' שרמז למ"ש בתשו' חא"ע בזה. וא"כ בנ"ד הוא כבר אחר ג"י ולפי עדות העד רד"צ שבא לשם אחר שכבר הי' חציו חוץ למים דלשי' כמ"פ הוי ככולו חוץ למים ע' פת"ש ס"ק קי"ז וא"כ אפשר שכבר שהה כן חוץ למים ואף דהוי ספק אישתהי מ"מ כיון שהוא העיד שהי' פניו נתפחים הרי לפמ"ש בתשו' הרי"מ חא"ע סי' ג' וסי' ה' אין להתיר בתפחו פניו גם בהעידו ב' עדים ואף שהביא בשם ר"י הלוי בתשו' גא"ב סי' כ' שדעתו להתיר מ"מ פקפק הרבה על דבריו ע"ש באורך ועוד דבנ"ד הרי העד השלישי ר"י ברי"צ העיד שהי' כמו בחייו ממש בלא שום שינוי א"כ צריך להשוות דברי העדים שלא יכחישו זא"ז וצ"ל דהעד הראשון לא ראהו מיד אלא אחר ששהה חוץ למים ונתפחו פניו והעד השלישי ראהו בשעת הוצאתו מן המים ולא הי' תפוח כלל בפניו א"כ עדות עד ראשון אינו כלום כיון ששהה חוץ למים וגם שהה ג"י במים וגם הי' פניו תפוחים. ועוד שהרי העיד שהי"ל מכה בקדקדו ומיא מרזי מכה ואף דבתשו' ד"ר סי' ט"ו וב"ח החדשות סי' פ"ב ומהר"ם זיסקונד סי' כ"ב העלו דכל שלא הי' הפצע בפניו ממש אין חשש אבל היינו בלא הי' פניו נפוחים אבל הכא שגם הפנים הי' נפוחים י"ל דנמשך הניפוח מן המכה והי"ל כמכה בפנים ממש כמ"ש כה"ג הפמ"ג ביו"ד סי' מ"ו לענין שינוי מראה דכשר דאם בצד השני יש מכה תלינן דגם המראה נמשך מן המכה וה"נ בזה וע' כה"ג בל"ש דינו טה"ע סי' ו' ס"ב סקי"ח. אך די"ל דתולין שהמכה נעשית לאחר מותו וע' תשו' ב"ח החדשות סי' ס"ק דבספק אם מחיים או לאח"מ תליא במחלוקת תוס' ורשב"א שבסי' פ"א וע' תשו' ב"ש חא"ע סי' מ' שצידד הרבה להקל והביא מתשו' ב"א א"ע סי' י"ט להקל בזה ע"ש היטב:

ד אבל מה שהעיד שהי"ל קרחה באמצע הראש אף דבתשו' ב"א סוס"י י"ד הביא מדברי נו"ב מ"ת סי' ס"א דקרחה בראש אינו סימן כלל מ"מ בצמצום מקום שפיר הוי סימן כמ"ש בשו"ת ב"ש סי' מ"א וגם אני הארכתי בזה בתשו' לק' סוואליווע בארץ הגר אך

דמ"מ הוי רק סי' אמצעי ול"מ בדאורייתא ובנ"ד שלא עמדו עליו בשעת טביעה עד כדי שת"נ אסורה מדאורייתא:

ה ובדבר עד השני ר"א ברח"י נראה מדבריו ג"כ כי אחר שהוציאוהו מן המים בא לשם ולא נזכר בדבריו אם הי' פניו נפוח או לא אך שיש בעדותו הכרת בגד המאנטעל והחגור ואף דכמ"פ ס"ל דחיישי' לשאלה מ"מ בנ"ד דכל חשש בדדמי ע"י דאישתהי הוא רק מדרבנן כמו שהעליתי בתשו' להרב אבד"ק בראיוליב וע' בב"ש ס"ק קי"ג ובתשו' תפ"צ חא"ע קו"ע סי' י"ז י"א א"כ הרי דעת כמ"פ דבדרבנן ל"ח לשאלה ועוד דבצירוף סי' דקרחה בצמצום מקום דעת מהר"ל מפראג וסייעתו להקל בצירוף הכרת בגדו כנודע ובדבר עד השלישי אשר העיד שבא והוציאו מן המים ולא הי' בו שום שינוי הגם שעדותו עולה יפה אבל הרי הוא רק עד אחד וכיון ששמע מהטביעה הרי לשי' כמ"פ גם בשמע דינו כראה הטביעה ול"מ עדותו אך דכיון דבנ"ד איכא נמי סימן אמצעי דקרחה שבראשו והכרת בגדים דבכה"ג לכ"ע מהני עדות העד הזה כמ"ש הב"ש סקפ"ז פ"ח ויפה הביא רו"מ מהקו"ע סי' ב' וסי' צ"ג ומדברי תשו' קה"י שבפת"ש סוס"ק קי"ז ובצירוף שהמאנטיל הוא בלא אינטער שלאג שלא כדרך שאר מאנטלין וגם סימן של הקשר בהחגורה ולכן מכל הלין טעמי הנני מסכים להתיר אשתו מכבלי העיגון והנלע"ד כתבתי:

סימן סז

א להרב הנ"ל ומה ששאל בדין מלחו עופות על סל מנוקב ואח"כ נמצא א' מהן טרפה אם מותר למלוח להלאה על סל הזה והביא בשם הרב מניגרעשט שהתיר למלוח בשר אחר שהודח דדם מישרק שריק כמ"ש הט"ז סקמ"ב וגם אין מליחה לכלים להפלוט:

ב הנה מכח הא דאין מליחה לכלים להפליט אף דגם משהו אינו פולט וגם לכתחלה מותר כמ"ש הפמ"ג בא"א סי' תנ"א סק"כ להוכיח מתשו' הרשב"א וב"י מ"מ יש' לחוש לכתחלה לדעת הסוברים דדוקא דם אבל שאר איסורים מפליט וכ"ה ברוקח סי' תי"ג בשם אביו אך בסי' ת"ל כתב להיפוך וצ"ע. וע' בב"י סי' תמ"ז בשם ריי"ו וכן במ"ש ע"ד תשו' רש"י דמוכח ג"כ להחמיר ועוד דמבואר ברמ"א סי' ק"ה סי"ב דאין להקל לכתחלה בהא דאין מליחה לכלים וגם מ"ש רו"מ מהא דדם מישרק שריק תמהני דבנ"ד הא יש לחוש מכח ציר של פליטת בשר הטרפה שנפלט מהבשר ונבלע לתוך הסל שמולחים עליו ובשאר דברים ל"ש לומר מישרק שריק ועוד דהא מבואר במנ"י כלל י"ד אות ט'

דבפליטת שפע דם וציר לא סמכי' אהא דדם מישרק שריק גם בכלי מנוקב ע"ש לכן אין להתיר לכתחלה:

סימן סח

להרב הנ"ל ומה ששאל בדין א"א שנשאת במזיד לאחר אם צריכה גט גם מהשני הנה בד"ז כבר האריך בשו"ת נחלת אבות להגאון בעל שע"מ סי' י"ח והביא מדברי הב"י סוס"י י"ז בשם תשו' הרשב"א שדחה דברי התלמודים שסברו שא"צ גט ופסק דצריכה גט והנח"א האריך לקיים דברי התלמודים ע"ש באורך ובתשו' א' הארכתי בזה מדברי הטור סי' קנ"ב וב"ח וט"ז סק"ח וב"ש סקי"ב בשם רשב"א שסותר לדברי רשב"א שבב"י הנ"ל וביארתי ליישב וגם הבאתי מהטור סי' קנ"ט וב"ש סי' ט"ו סקכ"ג וע"ע רס"י ק"נ וסי' קמ"ט ס"ד ואין עת להעתיק כל מ"ש בתשו' הנ"ל:

סימן סט

א להרב וכו' מו"ה יהושע העלליר נ"י מו"ץ דק' סטרי:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל במי שהי"ל חזקה אצל אדון בריחים של מים ואח"כ נתקלקלו הריחים ולא הי' ביכולת לתקנה ועשה האדון הוצאה גדולה והעמיד שם ריחים אמעריקאנר וקם א' והשיג גבולו ורו"מ הביא מתשו' רשד"ם ח"מ סי' רל"ב דהחזקה בתקפה והביא בשם ח"א סתירה מהא דחו"מ סי' קע"ג ס"ג בהג"ה דאם אין לו רק שיעבוד אם נפל אזלא חזקתו וכן מהא דב"ב (ד' ע"א סוע"ב) ורשב"ם בהא דאי נפלי הדר שתיל להו דאם אין לו זכות בהקרקע אזדא לי' זכותו כשנפל וה"נ בזה הנה באמת שד"ז מבואר גם בתשו' הרשב"א שהובא בסמ"ע סי' קנ"ד סקכ"ה ולחלק יצא בין הא דסי' קנ"ד ס"ח שם ובין הא דסי' קנ"ג ס"כ ע"ש. אך דבנ"ד הדבר תלוי אם יש לבעל החזקה זכות בגוף המקום או רק שיעבוד וכבר נחלקו המחברים אם דינם כקרקע או כמטלטלין ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בקת"ע לסי' רל"ז אות ט' דהוי סד"ד ובדיני חזקה אות ל"ה הבאתי בשם כנה"ג דגם בנשרף או נהרס הבית וחזר ובנאו יש לראשון חזקה והוא מתשו' מבי"ט ח"ב סי' קצ"ב אבל המעיין ימצא שצידד להיפוך דכיון שהעכו"ם לא הי' מחויב לחזור ולבנות פנ"ח באו לכאן אלא שאם היתה הסכמה שם דגם בכה"ג יש חזקה לראשון יש לדון כן וע"ש אות נ"ד מדברי מל"מ פכ"ג מאישות דהחזקה הם רק שיעבוד ובדיבור בעלמא מסתלק ולכן כיון שהדבר מסופק בתקנה הבו דלא לוסיף כיון שהשני כבר השיג גבולו

ושכר הריחים המע"ה. אבל לכתחלה בודאי יש לדון דחזקת הראשון קיימת ועמ"ש בשו"ת שבסו"ס דע"ת סי' ג':

ג ומ"ש עמ"ש בדע"ת סי' נ"ז סקמ"א דגם בודאי דרוסה ספק נשך בפיו ולא ביד ותמה דהא קיי"ל כהר"ן בספק שתקו כלום ודלא כהרשב"א עמ"ש בדע"ת סקט"ז וסקי"ד וסקליד וימצא דלק"מ:

סימן ע

א ב"ח נ' וירא תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה עזרא קאלישער נ"י אבד"ק טשערניוויטץ. רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק התבערה שהי' בק' בליל ש"ק ויום א' של וכל החניות והבתים ערך חמשים שהי' כמבצר חזק באמצע העיר נשרפו ונהרסו עד היסוד שחללו היהודים בכיבוי הדליקה ומחמרים אחר בהמתם בהולכת מים ואחר שנשקט האש מעט רצו היהודים לעמוד מלהתעסק וקצפו האדונים וציווי גם להעכו"ם שלא יכבו והי' חשש שידלקו גם שאר בתי העיר וגם חללו ש"ק בהוצאת ממונם טלטול מוקצה וכדומה ורו"מ התיר להם ועתה רוצים לקבל תשובה כדת של תורה:

ג הנה בגוף הדבר אם עברו על איסור תורה או רק דרבנן יש לדון באיסור מחמר לפמ"ש מהרש"א פסחים (ד' ס"ו) דמחמר ל"ש אלא ברה"ר ולא בכרמלית א"כ בזה"ז דליכא רה"ר ליכא איסור תורה עכ"פ אבל זהו נגד הפוסקים אולם עוד יש לדון לפמ"ש התוס' בשבת (דף ק"ו ע"א) ד"ה מה לי וכו' דאי לאו שרפה עצמה חשוב תיקון משום בישול פתולה לא הוי אסורה אע"פ שמתקנת בכך כיון שאינה אלא משום שרפה ל"ה חשוב תיקון ולא מיחייב וכן מוציא מרא לחפור לקבור בו מת לר"ש וכו' ע"ש וה"נ בנ"ד כיון שגוף הכיבוי הוא משאצל"ג גם מה שעשו מלאכת מחמר וכדומה בהסוסים לא מיחייבו כיון שכל המעשה הי' רק לצורך הכיבוי שהוא משאצל"ג אבל בתוס' סנהדרין (ד' ל"ה ע"א) ד"ה אין רציחה דו"ש וכו' מוכח להיפוך וגם ברשב"א שבת שם מבואר כהתוס' סנהדרין הנ"ל אבל הנה מה שעשו לצורך כיבוי הרי ידוע שבזה"ז שכיחי סכ"נ בדליקה גדולה כזו ובפרט אם הי' נדלקים שאר בתי העיר א"כ הרי גם באיסור תורה שרי לחלל ש"ק דאף דמלשון הרמ"א ומג"א סיס"י של"ד סקל"א נראה דרק איסור משאצ"ל התירו אבל כבר כתב בתשו' ח"ס יו"ד סוס"י קל"א להוכיח מעירובין (ד' מ"ד) דגם איסור תורה התירו ובתשו' בש"ר סי' קצ"ד פסק דגם מחשש נזק הגוף לבד בלא סכ"נ שרי לכבות ע"ש אבל היינו במשאצ"ל אבל בחשש סכ"נ שרי גם באיסור תורה וא"צ כפרה כלל כמ"ש המג"א

סקל"ב ובמחה"ש בשם חו"י רק במה שחללו לצורך ממונם צריכים לקבל תשובה ונודע דעת או"ה שהביאו הא"ר ופמ"ג וח"א כלל מ"ה מ"ו וגם בגוף דין הרמ"א בשם פסקי מהרא"י להתענות מ' יום כבר הביא במלבושי יו"ט בשם דרשות מהר"ש דסגי ביום א' ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תל"א דהמחלל שבת בשוגג טוב שיתענה בה"ב ובנ"ד י"ל דאומר מותר כשוגג וגם כבר כתבתי בהגהותי לאו"ח שנדפסו בארץ הגר דבזה"ז שמותר לכבות הדליקה במקום דאיכא חשש סכ"נ ל"ש גזירת אדם בהול ואתי לכבויי ומותר להוציא דברים המותרים ולחד דיעה גם דברים המוקצים לכן לענ"ד בדור הזה שהחולשה רבה די שיתענו בה"ב וגם יפדו א"ע מחיוב חטאת כפי המבואר בש"ע ואנשים החלושים יפדו א"ע גם התעניות ועכ"פ יאמרו בציבור כל ה' ספרי תהלים בכל יום התענית או הפדיון ומי שידו משגת בעושר יפדה א"ע מיותר תעניות. והשם הטוב יכפר:

סימן עא

א ב"ה ג' וירא תרנ"ט להרב וכו' מו"ה צבי יצחק ראטה נ"י מו"ץ דק' מאשציסק:

ב מכתבו הגיעני ואם אמנם קשה בעיני להזדקק להשיב נגד פסק ב"ד ולא הודיעני מי הם בכ"ז מרוב הפצרתו יען שנוגע ח"ו לקיפוח פרנסתו נמצאתי להשיבו חוו"ד ע"ד הדו"ד בראובן שבא לפני רו"מ ובידו כתב הודאה ששלחה לו אחותו לחתום עליו שאין לו עלי' יותר טו"מ בעסק הבית שנשאר בעזבון מאביהם ושהיא מחויבת ליתן לו כ"ה ר"כ ושעבדה לו בעד זה החדר שבין דירתה ובין בית המזיגה ומסרה לו החדר להשגחתו ומעתה אין חיוב עלי' ליתן הסך כ"ה ר"כ וכן אין לו עלי' חוב בעסק החלוקה שהי' ביניהם אחר מיתת אמם ואין לשנות מן הפשר ובסוף כתב בזה"ל כ"ז נעשה בכל אוהיו"מ לדחז"ל בביטול כל מודעות כדרך שמבטלין בגי"נ בענין שא"ב אסמכתא עכ"ל וגם הראה לרו"מ מכתב מאחותו הנ"ל שאם לא יחתום הכתב הנ"ל תעשה עמו רעות ושאל לרו"מ אם יוכל לעשות ע"י מכתבה הנ"ל מסירת מודעא קודם שיחתום לה הכתב והסכים רו"מ שיוכל לעשות וכן עשה ומסר מודעה בפני ב' עדים וחתמו לו כי כפי שראו המכתב והי' אנוס מסר מודעה לפניהם שמוכרח לחתום כתב הודאה הנ"ל והאמת שלא התפשר עמה מעולם וגם אינו מסכים לזה וגם לא נעשה באוהיו"מ כי לא הי' שום קנין ע"ז ומ"ש שם בביטול כל מודעות הוא מבטל גם זאת כי הכל באונס וחתמו המודעה טרם חתם כתב ההודאה ורו"מ נתן מכתב להב"ד כי על פיו עשה המודעה וחתם הכתב הודאה ואף שהיא ציתת דינא מ"מ מהני המודעה וראובן סמך על דבריו ועי"ז אתה לה ההודאה

ונסע לעיר אחותו וירדו שם לדין והב"ד נתנו פסק כי כתב ההודאה בתקפו והמודעה בטלה מפני שכתב שחתם בביטול כל המודעות כדרך שמבטלין בגי"נ ולישנא יתירא לאטפויי אתי שהמודעה עד סוף כל המודעות ופשרה דינה כמכר ומכ"ש בדין מסופק כנד"ד שאולי הי' בא לידי שבועות וגם י"ל דכיון דבגיטין פוסלים עידי מודעה לכן גם מ"ש כדרך שמבטלין בגי"נ הכונה כן עכת"ד:

ג והנה רו"מ השיג ע"ז דראובן מוחזק דגוף הבית שלו ולהוציא ממון לא אמרי' לטפויי אתי כמ"ש הרדב"ז ונ"ב הובאו בפת"ש סי' מ"ב וגם לשי' כח"פ גם בכתבו דלא כאסמכתא יד בעהש"ט עה"ת גם הביא דברי באה"ט בשם הג' מ' עוזר דבכל פשר אי ידעי' באונסו א"צ מודעה וגם לפ"ד הח"ש שבפת"ש סי' ר"ה סק"ד גם בנ"ד לא הוציאה מידו שום דבר ועוד שהרי חתם רק ע"פ דברי רו"מ וגם אם טעה עכ"פ הוי הודאה בטעות ועוד האריך בזה. והנה מ"ש דהוי בטעות הלא רו"מ רק עד א' וא"א לבטל הכתב שחתם בעדים וחת"י ניכרת עפ"ד עד א' וגם מ"ש מדברי הח"ש ליתא דהתם בנתן שט"ח עדיין לא נתן כלום אבל בנ"ד שהוא שטר מחילה על מה שבידה הוי כנתן לה לידה אך לפמ"ש רו"מ שגוף הבית שלו והיא יושבת רק בשכירות והבעלים מוחזקים נגד השוכר י"ל כדברי רו"מ וגם בחיבורי לחו"מ הבאתי בשם פחד יצחק בשם הכהן דבלא בא ליד האנס לא אמרי' דאגב אונסי' גמר ומקני וגם בנה"מ כתב אי לאו דמסתפינא הו"א דבאונס א"צ למודעה ובס' תוסי"ר סי' י"ב הביא מתשו' סם חיים סי' כ"ה שפסק כדברי הג' מ' עוזר והן אמת שדעת רוב המחברים לחלק בין פשר שי"ב ספק מי יזכה ובין פשר שמוותר בבירור שכ"ה גם במבי"ט ומהרי"ט ומהרמ"ל כמ"ש בחיבורי שם וכ"ה בתשו' לחם רב סי' מ"ז וסי' קע"ט ובפרט ברשד"ם א"ע סי' כ"ה וחח"מ סי' תי"ט פסק דבכל פשרה דינו כמכר וע' תשו' ב"א החדשות (דף כ' ע"ב ודף כ"א כ"ב כ"ג) אבל בכ"ז הרי גם בביטל כל המודעות לדעת המחבר המודעה קיימת וגם בפיסול עד"מ דעת הר"ן דהמכר בטל והמהרי"ט ופמ"א פסקו כן כמ"ש בחיבורי ומצאתי בתשו' ר"מ, אלשיך סי' ל"ה וסי' ע"א פסק כן ודוקא בגיטין מהני ולא במכר א"כ מה בכך שכתב כדרך שמבטלין בגי"נ הרי גם בביטל בפירוש בדרך זה ל"מ הכא א"כ בצירוף דעת הגר"ע וסם חיים הנ"ל המוחזק יוכל לומר קים לי ובפרט אם העידו עדים כדברי רו"מ שאמר אז לראובן שיועיל המודעה פשי' דהוי הודאה בטעות. אבל גם מבלעדי כ"ז הרי בנ"ד לא ביטל בפיו המודעות ולא אמר כדרך שמבטלין בגי"נ אלא שחתם על הכתב א"כ גם אי נימא דמהני מדין הודאה הרי מבואר בב"י וב"ח דבהודה שלא מסר מודעה ל"מ כלום כיון שהי' אנוס בדבר ודוקא בהודה

שלא ע"פ אונס מהני ובפרישה וב"ח פי' כן דעת רמ"ה ע"ש א"כ בנ"ד שהי' אנוס בשעת חתימתו על הכתב הודאה אין בהודאה ממש ויקוב הדין ביניהם. והנלע"ד כתבתי:

סימן עב

א ב"ה ד' וירא תרנ"ט להרב הגדול וכו' מו"ה מרדכי דוד הורוויץ נ"י אבד"ק אלפין :

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שזה כחצי שנה, א"י ליטהר לבעלה ויש לה ווסת קבוע אבל גם שלא בש"וו נמשך זמן רב שראתה תמיד מראות אדומות והרגישה זיבת דבר לח ובדקה מיד ומצאה כמו מי שריית בשר עד שבא ווסתה שנית ושלישית ודרשה ברופאים מומחים ואמרו שיש לה מכה במקור שמשם זב הליחה האדומה וזה איזה שבועות פסקה מלראות מראות האדומות אלא שאחר זמן ווסתה מרגשת בכל עת זיבת דבר לח ובודקת ומוצאת מראה געל וגם על עד הבדיקה מוצאת לפעמים מראה ליחה געהל ואינה מרגשת כאב כלל והאשה בוכית ומבקשת למצוא לה פתח להתירה לבעלה. ורו"מ הביא מתשו' ד"ח ח"א יו"ד סי' ל"ד וח"ב יו"ד סי' ס"ו ונראה שם בח"ב שאינו מחליט להתיר רק בימי טהרה ומה תעשה בימי ליבונה ורמז גם לשו"ת שערי צדק יו"ד סי' קל"ח:

ג הנה בגוף ד"ז כשמרגשת זיבת דבר לח ומוצאת מראה טהור אלא שבחלוק נמצא גם טפה אודם שיש לתלות במאכולת כבר הארכתי בתשו' להרב אבד"ק בארדייאנקא ברוסיא ולהרב המו"ץ דק' סטרי והבאתי מדברי הבת עיני שצידד להקל ע"י חזקת טהרה אבל רק אחר ג"י של ספירת ז"נ דאז היא בחזקת טהרה וגם בתשו' נודע בשערים מ"ת העלה דיש לתלות ההרגשה במראה הטהור ושוב יש לתלות במאכולת ואני הבאתי ראי' מהר"ן פ"ק דחולין בסוגיא דהשוחט בסכין ונמצאת פגומה שהביא שי' הר"י דבנולד ריעותא מחיים אסור ולא מוקמי' בחזה"ת וביאר דלא תיקשי מהא דנקבה הריאה דתולין במשימוש יד הטבח או בזאב ותי' דהתם לפי שיש לפנינו דבר היתר לתלות בו להיתר ואין לפנינו דבר לתלות בו איסור וכן כל מקום שיש לתלות בו כגון שדרסו על עוף או שנלחץ להקיר לכ"ע תלינן לקולא אף שנולד ריעותא מחיים ע"ש וה"נ כיון שיש לפנינו מראה טהור לתלות בו ההרגשה של זיבת דבר לח אף שהספק בימי ליבון יש להקל וגם בעיקר הדבר שנחלקו האחרונים אם בז"י ספירה יש לה חזה"ת הנה ברשב"א נדה (דף ב' ע"ב) ד"ה התם וכו' וז"ל י"מ דשאני אשה דבחזקת טהורה היא דודאי בדוקה היא מעיקרא ואע"ג דאמרו לקמן דאשה הואל ושכיחי דמים כמי שאינה בדוקה דמי משום חומרא דטהרות קאמר הכי אבל ודאי כיון דהפסיקה בטהרתה בחזקה זו קיימא וכו'

עכ"ל ושם (ד' ה' ע"א) הביא דעת הראב"ד והחולקים אי בעינן בבדיקה בחורין וסדקין או סגי בקינוח והביא בשם הרמב"ן וז"ל והרמב"ן הכריע בדבר בבדיקת ההפסקה שהוא להעלותה מטומאה לטהרה צריכה חו"ס אבל בדיקת השבעה דכבר בחזקת טהרה עומדת בבדיקת כל דהו סגי והרשב"א חולק דכיון שאתה מצריך בדיקה או בתחלה או בסוף, או בכולן לכל מר כדאית לי' ואם לא בדקה כלל היא בחזקת טומאה צריכה לבדוק כהוגן ע"ש ונראה לכאורה דפליגי בהך סברא אם בז"נ היא בחזקת טהרה אבל הנה מצאתי בחידושי הר"ן לנדה (דף ס"ח ע"ב) וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דדוקא בשנים לנדתה הוא דהויא בחזקת טהרה אבל בראשון לא הוי הפסק טהרה אא"כ ידה בין עיני' כל ביהש"מ אבל הרשב"א ז"ל כתב דכיון דאשכחן לרבנן דברייתא דא"ל לר"י אפי' בראשון ורבי נמי הדר בי' הכי נקטינן יכו' ע"ש ונראה להדיא דהא דס"ל להרמב"ן דוקא בשנים בא רק לאפוקי ביהש"מ של ראשון שתפסיק בטהרה ברורה והרשב"א מיקל טפי וזה סותר למ"ש הרשב"א (דף ה') הנ"ל אבל גם לשי' הרשב"א (דף ה') הנ"ל הרי טעמו רק דכיון דבדיקה מעכבת ה"ז בחזקת טומאה כל זמן שלא בדקה כראוי לכל מר כדאית לי' א"כ הרי לשי' רוב הפוסקים סגי בדיקת יום ראשון וגם לדידן דמחמירין דמעכב בדיקת א' וז' זהו רק מדרבנן כמ"ש הסד"ט סי' קצ"ו סקכ"ה א"כ עכ"פ אחר בדיקת יום א' הויא מדאורייתא בקזה"ת גם להרשב"א ובפרט לשי' הרמב"ן אחר הפסק טהרה כבר הויא בחזה"ת וכן לשי' הרשב"א שהובא בר"ן הנ"ל ולכן יש להקל באשה שמוחזקת בזיבת דבר לח אחר שבדקה ג"פ אחר הפסק טהרה ונמצאו טהורות אף שמצאה אח"כ על כתונתה במקום שיש טפת דם שיש לתלות במאכולת במקום עיגון. וגם בתשו' ד"ח ח"ב כתב רק דעכ"פ שלא בש"וו בודאי יש להקל כי שם לא הוצרך לזה לענין ז"נ אבל סמך גם שם עמ"ש בתשובה אחרת להקל לגמרי גם לענין ז"נ ובפרט בנ"ד שהעידו הרופאים שיש לה מכה וכבר כתבתי בתשו' להרב אבד"ק סוואליווע באונגרין [ע"ל ח"א סי' כ"ד] דבזה"ז שהרופאים מביטים במראה לתוך הרחם לכ"ע נאמנים דלא מרעי אומנותם במלתא דעל"ג כמ"ש גם בשו"ת שם ארי' כן והפוסקים מיירי רק היכי שאומרים ע"פ השערתם והבאתי ראיות לזה ולכן באם שבנ"ד בדקו במראה השפיגעל הרי יש צירוף כמה פוסקים להקל ע"י המכה שברחם ואף דהש"ך סי' קפ"ז מחמיר לענין ז"נ כבר כתבו בתשו' פ"י סי' א' ותשו' שער אפרים סי' ע"ו ושב יעקב סי' מ' וכתר כהונה סי' מ"ו והבית מאיר סי' קפ"ז דגם לענין ז"נ יש להקל ובנ"ד שמוצאת מראות טהורות אלא שיש לחוש בחלוק שי"ב כמה טפות של מאכולת גם להש"ך יש להקל:

ד ובדבר מראה נעהל כבר כתבו האחרונים דאין להחמיר לאחרים וע' בשו"ת ב"ש ח"ב סוס"י ט' ובפרט במקום עיגון שא"י ליטהר לבעלה ועוד דבשל"ה עצמו כתב דבדאיכא צדדים ואומדנות שאינו דם נדה יש להקל והרי בנ"ד העידו הרופאים שיש לה מכה ועכ"פ איכא אומדנא להקל גם לדעת רש"ל ושל"ה וע' ברש"י שבת (דף ע"ז ע"א) ד"ה א"נ התם וכו' ואי יהיב בי' טפי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור משמע ג"כ להקל ועכ"פ כל הראשונים שהובאו בב"י מתירים ואיך נחמיר על אשה שא"י ליטהר ומצאתי גם בספר האשכול הל' נדה ל"ט שהובא בשם השאלתות פ' אחרי שפסק ג"כ להתיר בירוק געל וגם האשכול פסק כן ולכן אין להחמיר בנ"ד כלל והנלע"ד כתבתי:

סימן עג

א ב"ה ו' וירא תרנ"ט ברעון להרב וכו' מו"ה ארי' שלמה נאווימיאסט דומו"ץ בק' קא קאמאראב בפולין רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במה שפסק הכר"ו סי' ס"ט בהא דבישרא דתורי צריך בישולא דגם בשר עגל בכלל דשור בן יומו קרוי שור ורו"מ השיג עליו דבדבר שתלוי בטבע נראה בחוש דדוקא בשר שור זקן הוא קשה להתבשל משא"כ בשר עגל והביא גם מחולין (ד' קל"ב ע"ב) בהא דזרוע לאחד וקיבה לאחד לחיים לשנים ופריך מהא דבמערבא פלגינן להו התם בדתורה ופירש"י בשור גדול שאיבריו גדולים וכו' הרי דלשון תורא היינו שור הגדול:

ג הנה מאז זה זמן רב כתבתי בהגהותי ליו"ד שדברי הכר"ו תמוהים שהם נגד החוש ומה שהאריך רו"מ בענין השיעור אימתי נקרא שור לענ"ד אין לדמות לשון הש"ס ללשון תורה והא ודאי א"א לומר דבלשון הש"ס נקרא שור בן יומא תורא שהרי הש"ס קרי להו עגלים וסייחין כדאי' בב"מ (דף כ"ח ע"ב) ושם (דף ס"ט ע"ב) שמין עגל עם אמו וסייח עם עמו וכו' וברשב"ם ב"ב (דף ע"ח ע"ב) דסייח היינו בן חמור וע' בב"מ (דף ע"ג ע"א) בתורי דנפיש פסידייהו ופירש"י דתורי היינו שבוצרין כרמים בשוורים בעגלות ור"ת גריס בתוורי שמוכרים עגלים קטנים מן העדר וע"ש (דף ל') ריש ע"א ברש"י ותוס' שם וגם בע"ז (דף י"ד ע"ב) ובכל מקום אין מוכרים להם בהמה גסה עגלים וסייחים וכו' ועוד בכמ"ק ובפסחים (דף קי"ב ע"ב) ריש תורא בדיקולא סק לאיגרא וכו' ניזהא דתורא וכו' ופירש"י שלא ינגחנו והי' נראה דכל זמן שאינו ראוי למלאכה ולנגיחה אין להקל לחשבו כבישרא דתורא ובפרט תוך שנתו הרי בחולין (דף קכ"ב) בהא דאלו עורותיהן כבשרן קרי לי' עגל הרך וע' בשמ"ח סי' ל"ט לענין סרכות, אבל הנה מצינו בב"מ (דף

פ"ו ע"ב) ויקח בן בקר רך וטוב וארי בן בקר א' רך שנים וטוב תלתא התם תלתא תורי לתלתא גברי וכו' הרי דבן בקר המפורש בברייתא דר"ה (ד' י') דלר"מ בן בקר בן שתים והש"ס קרי להו תורי וע"ש עוד מביאין תור ממרעיתו בדלא אניס ופירש"י שלא עשה מלאכה ומוכח דנקרא תור גם קודם שעשו בו מלאכה ומ"מ י"ל דע"י המלאכה מתקשה בשרו וכל זמן שלא נעשה בו מלאכה בשרו רך לכן כשנתנו ברבורים אבוסים הביאו תור ממרעיתו בדלא אניס כדי שיהא בשרו רך. אך לפמ"ש מהרש"א בח"א שם הא דנקט בדלא אניס היינו מפני שאין אובסין אלא שוורים שאין עושין מלאכה דשור שמן אינו ראוי כ"כ למלאכה ומ"מ נראה דאין להקל בבשר שור אא"כ הוא כבר רגיל במלאכה זמן רב שעי"ז בשרו מתקשה כנודע וגם רק אחר ג' שנים דגם כל קולת הט"ז רבים מפקפקים והבו דלא לוסיף. והנלע"ד כתבתי:

סימן עד

א ב"ה ג' חיי תרנ"ט ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יאקיל סאוועק נ"י אבד"ק טיטשין. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שעוד קודם פסח העבר נולד אצל בעה"ב א' עגל לפרתו וא"ל בנו הנה נולד אצלינו קרבן פסחיל והשיב לו אביו בזה"ל עס וועט טאקע זיין א גוט קרבן פסחיל וזה הי' במעמד כמה אנשים והבעה"ב אומר שנתכוין לשחוק ורו"מ הביא מדברי התב"ש סי' ה' סקכ"ג וח"ס או"ח סי' קל"ט וטטו"ד מ"ג ס' נ"ט ומבואר דגם בעגל אסור אך בתשו' שו"מ מ"ת ח"ד סי' ס"ה מיקל דנאמן לומר שנתכוין לשחוק כיון דאסור להקדיש והביא מחבורי דע"ת סי' ה' סקי"ד ושם הבאתי מרמב"ם וראב"ד וכ"מ פ"א מאי"מ ה"ג בדין אומר מותר להקדיש בע"מ דלהראב"ד הוי הקדש טעות וא"כ עכ"פ נאמן לומר שכיון לשחוק דאיכא אומדנא להאמינו ורו"מ פקפק די"ל דשא"ה דהוי בע"מ ומעשיו מוכיחין על טעותו דהא לא הי' ראוי בשום פעם כדאי' כה"ג במנחות (דף ב') ושם מ"ט משא"כ בנ"ד דלא מינכר פיסולו ואפי' הי' מחו"ז הוי רק לאו הנל"ע גם בהקרבה כמ"ש הר"מ פ"ג שם ועכ"פ קדוש למזבח בדיעבד ובפרט די"ל דהכא ליכא איסור מחו"ז כלל כיון דעגל לעולם לא יבא להקרבה לפסח אלא ירעה עד שיסתאב הוי כמקדיש דיקלא בעלמא לדמי קרבן כמ"ש הר"מ פ"ד מק"פ ה"ד א"כ י"ל דלכ"ע ליכא אומדנא שנתכוין לשחוק:

ג הנה אני שמעתי ולא אבין שהרי לא מטעם מחו"ז רק משום דאין מקדישין בזה"ז דלמא אתי לידי תקלה וגבי עגל לפסח דלעולם לא יהי' ראוי לפסח גם כשיבנה המקדש פשיטא

דמהך טעמא גופא י"ל דהוי הקדש טעות לשי' הראב"ד וש"פ שהבאתי שם ואח"ז מצאתי גם בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' ק"ע דס"ל דבכה"ג הוי הקדש טעות ומוכח שם דגם בדרבנן הוי כן אך שפקפקתי שם דכיון דהוי רק איסור דרבנן ל"ה הקדש טעות ובכ"ז כתבתי דעכ"פ חז"כ מסייעתו שיהא אומדנא לסייע לדבריו שיהא נאמן ואף שדעת הה"מ פ"א מאישות דלאו כ"ע זהירי באיסור דרבנן כבר העלה בתשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' צ"ו דדוקא באיסור גזל ועריות שנפשו ש"א מחמדתן ס"ל כן משא"כ בשאר איסורים וע"ש סי' רצ"ג וגם לדעת הגהת מל"מ פ"ה מתרומות הי"ג דגם בשאר איסורים ס"ל כן מ"מ י"ל דהכא לכ"ע כן הוא דכבר כתב המרדכי פ"ג דסוכה דאין לחוש שמא יעשה מצוה בעבירה דלא שכיח שירצה אדם לעשות מצוה דרך עבירה וה"נ בזה שכל ענין הקרבת ק"פ הוא לשם מצוה וכיון שאסור לעשותו לא יעשהו ועוד דהא קיי"ל דלא שדי אינש זוזי בכדי כדאי' בכתובות (דף ל"ו) ובתשו' מהרי"ק שרש פ"ז הוכיח ע"פ סברא זו לבירור שהקידושין הי' כדין דחזקה לא שדי זוזי בכדי ובש"ס דשבת (דף פ' ע"א) פריך וכי עושה אדם מעותיו אפרות וה"נ אם הי' יודע שיאסר העגל הזה בהנאה בודאי לא הי' מפסיד מעותיו בידים וגם י"ל דאיכא איסור בל תשחית כדין משליך בגדים על המת כדאי' ביו"ד סי' שמ"ט א"כ גם אי נימא דבאיסור דרבנן לא זהירי ול"ה הקדש טעות מ"מ בכה"ג שיאסר העגל בהנאה ולא יהי' ראוי לקרבן בודאי הוי הקדש טעות כיון דעכ"פ ע"י איסור זה נאסר העגל בהנאה הוי מטעם זה עצמו הקדש טעות לשי' הראב"ד וש"פ הנ"ל ועוד נראה דכיון שאמר עם וועט זיין אגוט ק"פ הרי כבר כתב העט"ז או"ח סי' רי"ט דאין לברך הטוב והמטיב אא"כ נגמר ההטבה במילואו והביא ראי' מפירש"י גבי בריאת יום שני שלא נאמר בו כי טוב כי תיבת טוב לא יתפרש אלא על טובה שלימה ע"ש וה"נ הוי הקדש טעות דכיון שאינו ראוי להיות ק"פ טוב כמשמעו אדעתא דהכי לא נתכוין להקדישו ולכ"ע הוי הקדש טעות כיון שעכ"פ אינו ק"פ טוב (וגם בלא"ה יש לדון דכיון שאמר בלשון עתיד עס וועט זיין ולא אמר הרי הוא עדיין לא חל ההקדש כי אינו לשון הקדש וכמ"ש כה"ג בחו"מ סי' קצ"ז ס"ו אך לפמ"ש בכנה"ג סי' קצ"ה בשם הראנ"ח דבאינו אומר בלשון ציווי גם באומר בלשון עתיד חל הקנין א"כ ה"נ בזה וע' בתוד"ר לב"א סי' תקפ"ב אבל אין ללמוד מהא דכל מה שאוכל יהא קרבן דחל האיסור דהתם משום שעדיין לא אכל ומ"מ אין לצרף מזה שום סניף אף שאין פנאי כעת לעיין):

ד ומה שתמה עמ"ש בדע"ת דבעגל י"ל דגם התב"ש מודה דהא בסקכ"ג מבואר דגם בעגל אסור לק"מ דהתם לא מיירי באומר לשחוק נתכוונתי והנה כעת נראה להביא ראי' מהירושלמי פ"ב דתרומות ה"א בהא דהתורם את הבור ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה

שלום וכו' הי' תורם תרומה ות"מ כאחת אינו שלום יהודה ברבי אומר (מפרש טעמא דת"ק ע"ש בפ"מ) לא עלתה על דעתו של זה לעבור על ד"ת להקדים ת"מ לת"ג מתיב ראב"מ והא תנינן אין תורמין מן הטמא על הטהור הגע עצמך שתרם לא עלתה על דעתו שיעבור על ד"ת (פי' דנימא אלו הי' יודע שהוא טמא ואסור לתרום דלאו הבא מכלל עשה איכא לא הי' תורם והוי תרומה בטעות) ומשני א"כ אתה מבריחו מן הקלה ומכניסו לחמורה לעון טבל שבמיתה וע"ש בפ"מ והנה שם אין היכר בגוף התבואה שהיא טמאה וכל הטעות רק בשביל האיסור שאסור לתרום מן הטמא ובדיעבד מהני התרומה אלא דלפי דאמרי' לא עלתה בדעתו לעבור על ד"ת ס"ל להירושלמי דמהראוי שיתבטל התרומה גם בדיעבד משום דהוי בטעות וה"נ בנ"ד וע"ע בירושלמי פ"ב דקידושין ה"ז בקידש במע"ש דלחד מ"ד טעמי' דר"מ דבין שוגג ובין מזיד לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת ולר"י בשוגג לא קידש מה"ט ואף דתרומה ומע"ש י"ל דהיינו משום שלא ידע שהיא טמאה או שהיא מע"ש מ"מ זיל בתר טעמא דכל הטעות רק בשביל שבודאי לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת וה"נ בנ"ד אך דבנ"ד הוי רק איסור דרבנן ובמ"ש בדע"ת לחלק בזה אבל עכ"פ באומר שנתכוי דרך שחוק י"ל דנאמן מה"ט:

ה ומ"ש ר"מ עמ"ש בדע"ת שדעת תוס' כהראב"ד יעוין בבה"ן לתמורה (דף י"ז) שהוכיח שכ"ה דעת רש"י ותוס' בשם ר"ש משאנץ ודלא כהכ"מ ע"ש:

ו ומה שהקשה רו"מ על דברינו מהא דנדרים כ' ע"א) הרי עצמו קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי דנאמן ושכיחוק"י ברישא דמתני' דכבשר מליח וי"נ מפרש דמיירי בזה"ז שאין יין דווזבת אוהג א"כ גם סיפא דמתני' מיירי בהכי וגם מבואר בנימוק"י שאמר דרך שחוק נתכונתו במה שאמרתי הרי עצמי קרבן ונתכונתי על עצם א' שהנחתי בביתי ואפ"ה בעינן דוקא בשפירש דבריו על מצה שבמיתו והרי בלא"ה יהא נאמן לומר לשחוק נתכונתי כיון דאסור להקדיש בזהיו לק"מ חדא די"ל דבאומר עצמי קרבן גם באומר סתם לשתוק נתכונתי נאמן אלא דהתם דבהנך בבי דרישא תני להא דפירושן להקל נקט נמי הכא בכה"ג ועוד דשאני התם דמהני שאלה ליכא אומדנא כ"ל דהא בידו לתקן ע"י שאלה אבל הכא אי נימא דל"מ שאלה רמ"מ איכא משום מ"ע כדעת קצת אחרונים שפיר איכא אומדנא ובכ"ז לא התרתי שם רא ע"י שאלה בפני ג' ע"ש סקט"ו וסקט"ז:

סימן עה

א להרב הנ"ל מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל באחד שהי"ל פרה מבכרת אצל עכו"ם לפטמה בשכר קצוב וכאשר נודע להיהודי שהפרה מעוברת צוה לאשתו למכרה להגוי

הנ"ל וליקח ממנו אדראן וכאשר בא הגוי לבית היהודי השויתה אשתו עמו במקח ונתנה לו מאהריטש והגוי אמר כי מה שמגיע לו שכר פיטום יהי' אדראן בידה ויותר לא נתן שום כסף ואח"ז ילדה בכור ורו"מ האריך דבנ"ד ליכא שום כסף דמא חוב של הפיטום הוי מלוה ואינו קונה כמו דשכר כל פעולה שנתחייב מכבר הוי מלוה כמ"ש בא"ע סי' כ"ח ס"ז וגם מטעם חצר אף דאשי' כמ"פ חצר קונה בעכו"ם מ"מ אולי רשעת מכירה לא עמדה הפרה בחצרו ואח"כ כשבאה לחצר לא נתכיין הינכו ש לקנות דקסבר שהיא שלו וגם המוכר לא נתכוין להקנות ראות שה וגם הרי דעת קצה"ח סי' ר' דבעכו"ם ל"מ דעת אחרת מקנה ולכן צידד רו"מ עפ"ד הסוברים דאומן קונה בש"כ א"כ קנה בשבח הפרה והוי עכ"פ בשוחפות עכו"ם ושמא עמדה באותה שעה בחצר העכו"ם ואיכא ס"ס:

ב הנה במ"ש דאומן קונה בש"כ ש לפקפק דהא מבואר ב ייו זוכר מערכת ק' אות י"ט בשם תשו' קול אליהו דכל דין אומן קבש"כ הוא רק תקנתא דרבנן א"כ שוב תלוי במחלוקת הפוסקים אם קנין דרבנן מהני להפקיע קדושת בכורה דאורייתא ועוד דכיון דבקנין החצר יש בו ג"כ דיעות אם קונה בעכו"ם והכא יש ספק אם עמדה באותה שעה בחצר העכו"ם א"כ אין הספק שקול דהאיכא תרי צדדים לאיסורא שמא לא עמד שם ושמא אין חצר קונה אבל לענ"ד אין חשש כלל מטעמא דשמא לא עמד שם בשעת קנין דגם כשבאה הפרה אח"כ לחצרו הרי חצר קונה שלא מדעת ואף דמבואר בתומ' (דף נ"ד ע"א) ד"ה אדעתא וכו' דדוקא כשאינו יודע הוא בחצרו קונה שלמ"ד אבל אם יודע ואין מכוין לקנות לא קנה כבר ביאר בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' פ"ב דכונת תוס' הוא היכי שיודע שהוא בחצרו ושאינו שלו ואינו רוצה לקנותו מפני שהדבר בזוי בעיניו והו"ל כמכוין בפירוש שלא לקנותו אבל היכי דאם הי' יודע שאינו שאו הי' רוצה לקנות אלא שהי' סבור שהוא שלו מפני שכבר זכה בו פשיטא דלא גרע מלא ידע כלל דחצרו קונה לו ע"ש וה"נ בנ"ד שפיר קנה לו חצרו גם בלא כונה אך שיש לי לדון בזה לפמ"ש המח"א הל' קנין משיכה סי' ה' מדברי ירושלמי (דף פ"ד) דשביעית מאימתי אדם זוכה בפירות שביעית ר' ירמי' סבר משיכנס לתוך כליו ור' יוסי ס"ל דלא זכה דהוא סבור דאינן דידי' ולא אינהו דידי' וביאר המח"א דפליגי אם חצר קונה בלא כוונה דר' ירמי' מבר דכליו מדין חצר ושליחות וזכין לאדם שלא מדעתו ור' יוסי סבר דחצר מטעם יד ואינו קונה שלמ"ד ע"ש א"כ בעכו"ם דמטעם שליחות ל"מ קנין חצר אלא דמהני מדין יד א"כ ממ"נ לא קנה שלא מדעתו דאם החצר מדין שליחות אינו קונה בעכו"ם ואם מטעם יד אינו קונה שלמ"ד ואף דבנה"מ סי' ר' הביא מדברי מהרי"ט בשניות ומת"מ סי' א"א דיד קונה גם בלא כונה הנה במהרי"ט ח"א סי' ק"נ . טית כלום ובע"כ דכיון דמוכר א"י לחזור בו

וקאי במש"פ הו"ל כאלו מבואר להיפוך וגם בש"ס דב"ק (דף כ"ט ע"ב) ורש"י ותוס' שם מוכח דאינו קונה וע' תוס' יבמות (דף ק"ד) וישרי"ע שם ואי משום דאיכא דעא"מ כבר הביא רו"מ מהקציח סי' רה"ע דבעכו"ם ל"מ דעא"מ ואף דבחידושי ח"ס לע"ז (דף ע"א) דחה דברי קצה"ח ואני מצאתי בדרישה יו"ד סי' ש"כ דמבואר היפוך דברי קצה"ח שהרי מסופק אולי גם במעות לבד אדעתא דרבנן מקנה והקנה לו גם המקום והרי העכו"ם אינו מכוין לקנות ובע"כ דס"ל דבדאיכא דעא"מ מהני אך דבנ"ד י"ל דגם האשה לא נתכונה להקנות בקנין חצר כמ"ש רו"מ:

ג אולם יש לדון בזה עפמ"ש הרשב"א והריטב"א קידושין (דף מ"ז) בשם ירושלמי דהא דמלוה לא קנה במטלטלין היינו שהלוקח יכול לחזור בו אבל לגבי מוכר שפיר מהני וא"י לחזור בו ובשעה"מ פ"ה מאישות הט"ו העמיס כן גם בדעת התוס' בב"מ (דף ס"ב ע"ב) ד"ה הרי שהי' וכו' כדאמרי' בהזהב וכו' שלא יסתרו דבריהם למ"ש (בדף מ"ו) ע"ש היטב אך מהתוס' שם (דף ט"ז) מוכח להיפוך ואני הבאתי ראי' לזה מדברי רש"י בב"מ (דף ס"ג ע"א) הרי שהי' נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גרונו וכו' חטים יש לי שאני נותן לך וכו' אם יש לו מותר וכו' ופירש"י ד"ה יש לו וכו' דזכי בהו מהשתא ואע"ג דלא משיך כי מוקרי ברשותי' מוקרי ול"ה ריבית הואיל ואם בא לחזור קאי עלוי' במש"פ וכו' עכ"ל והרי הוי מלוה ולא קנה הן ברשותו והנה בדיניהם גם מלוה קונה (וגם לפמ"ש המלחמות בטעמא דמלוה לא קנה משום דהוי דשלב"ל הרי מבואר בתשו' ריב"ש סי' שכ"א דקודם מ"ת גם דשלב"ל הי' מועיל בו קנין אלא שהתורה חידשה דבדשלב"ל אין קנין מועיל) א"כ במוכר לעכו"ם שוב ממ"נ מועיל הקנין בין לגבי הישראל ובין לגבי עכו"ם והוי שפיר קנין כסף ואף שיש דיעות אם קנין דד"מ מועיל בבכורה אבל כבר העלו האחרונים דמהני וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' קי"ד וסי' שי"א וסי' שט"ז ותשו' משיבת נפש סי' ט' וגם להחולקים י"ל דבכה"ג שכבר נפקע רשות ישראל שהרי אין המוכר יכול לחזור בו לכ"ע מהני שיזכה בו העכו"ם ושפיר איכא בנ"ד קנין כסף ושוב יש לצרף דעת הסוברים דאומן קבש"כ ושגם קנין דרבנן מהני לבכורה ולצרף גם הספק דקנין חצר שמא עמדה הבהמה בשעת קנין בחצרו:

ד והנה רו"מ הוסיף טעם להקל ע"פ המבואר בב"מ (דף קי"א ע"א) דהשוכר את הפועל וא"ל טול מה שעשית בשכר משקיבל עליו א"י לחזור בו וה"נ בזה ולשי' כמ"פ בפועל א"צ שיהי' פנינהו וגם לדעת נימוק"י י"ל דטעמא משום דכיון שדחקו לפרוע דחויי מדחי לי' משא"כ בנ"ד והביא מדברי הרמ"א סי' ע"ג וסמ"ע וש"ך סי' קס"ו אבל אכתי לא הועיל בזה שהרי מבואר ברמ"ה וטוש"ע סי' של"ו ס"ב דדוקא בעשה הפועל קנין משיכה

או הגבהה או שהי' ברשותו א"כ שוב תליא בנ"ד אם הי' אז ברשותו או לא דבלא קנין המועיל גם הכא לא מהני ואם אין קנין חצר בעכו"ם לא נקנה לו גם אם הי' ברשותו דדוקא בפועל ישראל שחצרו קונה מהני אם הי' ברשותו משא"כ בעכו"ם אך לדינא יש מקום להתיר ע"פ טעמים שנתבארו אך דצירוף זה משום דד"מ לא יתכן רק אם מכרה הפרה באמת להעכו"ם בלא ערמה אבל אם המכירה היתה בהערמה להפקיע קדושת בכור הרי בדד"מ ל"מ כלל מכירה כזו א"כ אזל לי' צד היתר שכתבתי:

ה אבל יש לדון עוד דכיון דברוב הימים היתה הפרה בהרפת המשומר או בהשדה של העכו"ם והרועה הי' משמרה אלא דלפעמים ע"צ המיעוט יצאה משם א"כ י"ל דתולין שהקנין הי' ברוב הזמן שהיתה בחצרו כמ"ש כה"ג בתשו' מהרי"ק שרש קכ"ט דאם לא נודע אימת בא עלי' תלינן ברוב ימים שאין בהם עילוף ובס' האשכול הל' מקואות סוס"י נ"ט דבנהרות שאין זמן קבוע לחסרונם אם רוב השנה זוחלין מרובין יש לסמוך ארובא ובתוס', עירובין (דף ל"ט רע"ב) דתלינן ברוב שנים שא"ב עיבור ועמג"א סי' שד"מ ותב"ש סי' ט"ז ס"ק ט"ז ועמ"ש בפתיחה להל' טריפות שבחיבורי דע"ת אות ל"ד באורך בזה וא"כ לפ"ז יש לסמוך ע"ד הפוסקים דחצר קונה בצירוף ספיקא דאומן קבש"כ ושגם קנין דרבנן מהני בדאורייתא אך גם בזה יש לפקפק דכיון דהא דאקבש"כ הוא רק מדרבנן הרי לעכו"ם לא עבדינן תקנתא כדאי' בב"ק (דף צ"ו) ועקצה"ח סי' ס"ו סקל"ב לענין מכירת שטרות שכתב טעם זה אבל באמת דעת הש"ך שם דגם בקנין דרבנן מהני בעכו"ם דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן ובסי' קכ"ו סכ"ב לענין מעמ"ש לשי' כמ"פ מהני גם בעכו"ם וא"כ שפיר יש לצרף להקל בנ"ד וגם כתבתי בתשו' א' להוכיח מדברי הש"ך יו"ד סי' ק"כ סקכ"א דהא דאומן קונה בש"כ הוא מדאורייתא וגם מבואר שם בפוסקים דגם עכו"ם קונה בשבח כלי ע"ש ותבין. והנלע"ד כתבתי:

סימן עו

א להרב המאה"ג מו"ה מרדכי זיידמאן זללה"ה ראב"ד ומו"צ דק' אוזיראן:

ב בדבר מה שהאריך בדין גדר העיר שנפרץ בה פ' מעשר ואין מהלכין שם דרך הפרצה כלל רק לפעמי' הולך שם בעה"ב שדר שם לפני' מן הגדר והביא ד' מג"א סי' שס"ה שהביא בשם רש"י והג"א דלא בקעי בה רבי' היינו מקום מטונף ונסתפק אם כונת רש"י לחומרא דאף דלא בקעו רבים מ"מ בעי' דוקא שיהי' מקום מטונף שלא יוכלו לבקוע בו רבים דאל"כ מיקרי שפיר בקעי רבים או דכונתו להקל דאפי' בקעו רבים כיון שנפרץ למקום מקולקל מיקרי לא בקעי בה רבים ורו"מ רצה להוכיח מדקאמר הש"ס שם (בדף

ו') מכלל דר"ה סבר אע"ג דלא בקעי בי' רבים מ"ש מדר"א ור"א כו' מוכח דאי נימא לחלק בין בקעי ובין לא בקעי לק"מ די"ל דר"א ור"א מיירי בלא בקעי וע"ז הקשה דהא ברש"י לעיל (דף ה' ע"א) מבואר דבפרצה ג' טעמא משום דהרבי' מקצרין דרכם דרך אותה פרצה א"כ בע"כ מיירי בדבקעי בי' רבים ובעכצ"ל דאף דבקעי רבים מ"מ כיון דהוי נפרץ למקום מטונף דינו כלא בקעי בה ומזה הוכיח דכונת רש"י להקל עכ"ד. אבל באמת דבריו דחוקי' וז"ל הריטב"א שם דמעיקרא הוי קס"ד דר"א ור"א מיירי בדלא בקעי רבים ור"ה בדבקעי אבל השתא דאמרת דר"ה אפי' בדלא בקעי תיקשי דר"א ור"א ופי' דלא בקעי פירש"י ז"ל כגון שהפרצה למקום אשפות שאין על ב"א לילך שם עכ"ל ומשמע דלפי הס"ד הא דר"א ור"א מיירי ג"כ בכה"ג שאין דרך ב"א לילך דרך שם וגם מלשון רש"י משמע כן להדיא ולכן נראה פשוט דהא דכ' רש"י לעיל (דף ה') היינו למסקנא דהכא דגם בבקעי רבים כיון דאיכא גדודי שרי אבל לפי הס"ד בע"כ הוי ס"ל לפרש ד' ר"א ור"א בענין אחר. וז"פ. אבל הדין תמוה לי שלא הביא רו"מ ד' הא העו"ז סי' שס"ה שהעלה דכל החומרא של פרצה ד' ובקעי בה הוא רק במבוי שניתר בלחי וקורה אבל בדאיכא צוה"פ אם הפרצות הם בצד א' אפי' כמה פרצות יש להתיר בלא תיקון וגם בתשו' מהרי"ט ח"א סי' צ"ד האריך בענין שאין נוהגין לעשות תיקון מבוי עקום בעיירות שלנו והעלה דכיון דמתקנ' בראשם צוה"פ דינם כדין חצירות וגם בשו"ת ב"ח החדשות סי' ג' בקו"א שבסופו האריכו בזה הגאון מהרא"ז והגא' מהר"ש ז"ל להוכיח דדוקא לענין להצריך צוה"פ מחמירי' דדין יש להם ולא חצר אבל כיון דמתקני' אותם בצוה"פ הוי כעיר מוקפת חומה יעו"ש באורך וגם בשו"ת ב"א חאו"ח סי' כ"ו פלפל הרבה בענין זה וגם לפמ"ש להחזיק דעת מג"א בדין חצר דבקעי בה רבים ודחה ד' אהעו"ז מ"מ עולה מדבריו שם דעיקר החילוק בין חצר למבוי הוא דחצר י"ל ד' מחיצות ולכן גם בנפרץ מצדו אין לו דין מבוי עקום אבל מבוי שי"ל רק ב' דפנות ובראשה מפולשת לגמרי ולכן אם נפרץ מצדו ובקעי בה רבים דינו כמבוי עקום שצריך צוה"פ בצד זה ולחי בצד זה ע"ש שהאריך מאוד בזה. וא"כ בעיירות שלנו ע"פ רוב יש להם ג"כ ד' מחיצות ובמקומות הנפרצי' עושי' צוה"פ ולא דמי למבוי כלל א"כ אם נמצא לפעמי' איזה פרצה פ' מעשר בצד א' נוכל לסמוך על אהעו"ז ולהקל בלא תיקון. ועוד נראה דאם הפרצה הוא למקום שדות וגנות שאין דרך הרבים ללילך לשם (וכפי הנראה גם בנידון רו"מ הוא כן) מפני שאין שם דרך כבושה להלאה ממקום הפרצה דמי ג"כ למקום אשפה ותדע שהרי בתשו' מהרי"ט סי' צ"ד שם התיר בפרוץ נגד שפת הים דאף דיש שם סביב הים קרקע הגבול מ"מ אין דרך רבים ללילך הרבה לשם ואין לגזור שמא ישתנה הדבר דא"כ במקום אשפה

נגזור כן ע"ש היטב בזה וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט אם בעל השדות ימחה להרבים מלילך שם פשי' דדמי למקום אשפות כנלפע"ד פשוט. וע' שו"מ מ"ג ח"א סי' רצ"ג:

ג ובדין חריץ עמוק י' שהוא במקום מחיצה והולך עד כנגד בית א' וסמוך להבית כלה החריץ ובין החריץ והבית הפרצה פ' מיו"ד ורו"מ הביא ד' הרי"ף והרמב"ם שהובא בב"י סוס"י שס"ב דס"ל דצוה"פ שעשאו מהצד היינו מצד המבוי דבקרן זוית לא עבדי פתחא ונהי דהרשב"א חולק וס"ל דקרן זוית היינו באוכלת בב' רוחות וכפי הנראה נהגו כותי' שהרי עושין צוה"פ גם בקרן זוית מ"מ י"ל דטעמא שסומכין ע"ד התוס' (דף ו' ע"א) דאם עשה במשקוף ומזוזות גם בקרן זוית הוי פתח אבל הכא דהוי פרצה בלא צוה"פ מנ"ל להכריע סתר ב"א נגד הרי"ף ורמב"ם עכת"ד. ואני מצאתי בר"ן פ"ק דסוכה שהביא ג"כ דברי הרי"ף בשם גאון הנ"ל וכ' עלה וז"ל ולא נהירא דכי אמרי' התם פחתא בקרן זוית לא עבדי אינשי היינו כשאוכל בב' רוחות אבל מרוח א' לא ועוד דכי אמרי' הכי ה"מ שלא ידון הפרצה כפתח אבל כשעשאה צוה"פ ממש משמע דאפי' בקרן זוית מהני וכ"כ הראב"ד ז"ל לפיכך נראה כד' רש"י ז"ל דמן הצד כו' עכ"ל ובריטב"א עירובין (דף ו') כ' ג"כ דקרן זוית היינו דוקא כשאוכלת בב' רוחות הקשה דהא לעיל קאמר דפתח לה בקרן זוית וכקושי' תוס' והביא ג"כ בשם ראב"ד כתי' התוס' וכ' עוד וז"ל והנכון דשא"ה שהוא בקרן זוית של כניסת המבוי דהא ודאי לא עבדי אינשי עכ"ל ומבואר דדוקא בהתחלת מקום הכניסה למבוי בזה לא עבדי בקרן זוית אבל בעלמא עבדי גם בקרן זוית וגם דוקא באוכלת בב' רוחות יש חילוק בין אם עשו צוה"פ או לא ומתרי טעמי קאתי עלה הר"ן משום דדוקא באוכלת בב' רוחות הוי קרן זוית וגם בזה אם עשה צוה"פ מהני אבל בנ"ד שאינה אוכלת בב' רוחות דעת ראב"ד ורש"י ורשב"א וריטב"א ור"ן להקל וכדאי הם לסמוך עליהם. ולכאורה הי' נראה דבנ"ד בפרצה פחותה מי' דאפי' בבקעי בה רבים יש להקל דהא כבר הוכיח בשו"ת פמ"א ח"א סי' כ"ה כדעת הרמב"ם דסובר דאין חילוק בין בקעי בה רבים ובכל גווני יש להקל בפ' מיו"ד והוכיח שם שגם דעת הרי"ף הוא כן ע"ש וא"כ בנ"ד ממ"נ אם נחוש לד' הרי"ף והרמב"ם הרי לדידהו פרצה פ' מי' שרי גם בבקעי בה רבים ואם נחוש לרוב הפוסקי' החולקים עליהם בזה הרי לשיטתם שוב בכה"ג גם בקרן זוית אם אינה אוכלת מב' רוחות מהני אבל באמת ז"א דלדידן בבקעי בה רבי' גם בצדו בלא קרן זוית אסור ואדרבא היכי דהוי בקרן זוית גם הפמ"א הנ"ל מודה להחמיר דממ"נ להרי"ף והרמב"ם הרי בקרן זוית אפי' פתח ל"מ ולדידן הא בקעי בה רבי' ולכן בנ"ד אי בקעי בה רבי' תליא במש"ל אם יש להקל וע' בסי' שע"ג ס"א ובט"ז ומג"א סק"ג עוד בענין פתח בקרן זוית דלא עבדי אינשי:

ד ומה שהאריך בדין צוה"פ שעומד רחוק ג"ט מן הכותל והאריך לדחות ד' התו"ש במה שדחה ד' התב"ש. הנה רוב דבריו נאמרי' בשו"ת ב"א חאו"ח סי' כ"ו וע"ש שהביא מדברי הד"מ בשם א"ז שכ' להדיא דבצוה"פ ל"ש אוירא דהאי גיסא דיבטל הצוה"פ וכשר גם ברחוק ג"ט וגם בשו"ת רע"א סי' י"ח ובשו"ת ספר יושע סי' ח' האריכו להקל בזה. והיכא דצד א' עומד אצל הכותל הסכימו המק"ח והב"א שם דיש להקל לכ"ע. ואולם היכא דאיכא רוחב ג"ט בלא"ה יש לחוש משום דין המבואר ברס"י שס"ה דבראשו בג"ט וכמו שהאריך בזה בתשו' פמ"א ח"א סי' כ"ה ושו"ת ב"א שם ובזה מבואר דל"מ בזה איצטבא גבוה ג"ט דהא הך דינא דר"א ור"א מירי בדאיכא גידודי כמבואר בש"ס (דף ו') שם ואפ"ה בראשו אם הפרצה ג' אינו מתיר ובחנם האריך בזה רו"מ אבל בכ"ז שייכי בזה צדדי היתר שהאריכו הפמ"א וב"א שם גם בלא איצטבא ולכן בשעת הדחק יש להקל:

ה ובדין מי שמכר חמצו בכסף ובשטר עם החדר ולא חתם א"ע על השטר ורו"מ האריך בכמה צדדי קולא דהשטר מועיל כיון דהוא כת"י כבר מבואר ד"ז במק"ח סי' תמ"ח שם אבל גם באינו כת"י מה שחשש רו"מ דהוי באחריות ישראל כיון דהעכו"ם יאמר קים לי דכסף אינו קונה והוי ג"כ בבית ישראל כיון דקרקע לא נקנה בלא שטר עלה בלבי לעורר בזה לפמ"ש הר"י באסן להקשות בכל ספק ממון דנימא סד"א להחמיר דהאיכא איסור גזל ותי' דגם להיפוך איכא גבי תובע ספק איסורא א"כ, לשי' רוב הפוסקי' דגזל עכו"ם דרבנן אבל עכו"ם נגד ישראל איכא איסור תורה א"כ שוב לא יוכל העכו"ם לומר קים לי דסד"א לחומרא ולגבי ישראל ליכא סד"א דהא גז"ע אינו מן התורה. אבל בתשו' הארכתי לדחות ד' הר"י באסן הנ"ל ואכ"מ. ובלא"ה הוי באחריות ישראל דהא בדיניהם לא יצטרך העכו"ם לשלם והוי כאלם המבואר ברס"י ת"מ וגם העכו"ם עני אך לפמ"ש הר"ן פ"ק דקידושין דהיכא דהשטר הוי רק לקאי' אם כ' אח"כ השטר קני למפרע משעת נתינת הכסף א"כ בשטר מכירה של חמץ דהוי רק לראי' וכמ"ש בתשו' מהרשד"ם והובא בחיבורי לחו"מ סי' קצ"ב א"כ יוכל לחתום השטר גם אחה"פ ויועיל הקנין משמע וא"כ הקרקע של עכו"ם וא"כ אף דהאחריות על ישראל מותר כנלע"ד פשוט:

ו ומה שהקשה' בחד הט"ז או"ח סי' תרפ"א שהעלה להקדים הבדלה לנ"ח משום דתדיר קודם וע"ז הקשה מד' תוס' יומא (דף ל"ג ע"א) ד"ה אפ"ה מכשיר עדיף שכ' דל"א תדיר קודם רק היכא דתרווייהו שוים דומיא דתמידי' ומוספי' אבל היכא דחד הוי עבודת מותנה וחד עבודת סילוק לא א"כ ה"נ נ"ח דמי לעבודת מתנה והבדלה לעבודת סילוק כבר נשאלתי בזה מרב א' והשבתי דהתוס' כ' רק היכא דהתדיר הוי עבודת מתנה ושאינו תדיר הוי עבודת סילוק דבזה ל"ש כללא דתדיר קודם משום דמקודם צריכי' לעשות

עבודת הסילוק לסלק העבודה הקודמות ואח"כ לעשות עבודת המתנה אבל כאן הוי להיפוך דהבדלה הוי עבודת סילוק לכך צריך לעשות הסילוק מקודם דהיינו ההבדלה רק דהי' מקום לומר דאפוקי שבתא. עדיף לכן הוכיח הט"ז דמעלת תדיר עדיף וז"ב לפע"ד:

ז ומ"ש ליישב יד פיהמ"ש להרמב"ם בפסחי' (דף ל"א) בסוגיא דהאוכל תרומת חמץ. ובמחכת"ה נעלם ממנו משנה מפורשת פ"ב דביכורי' מ"ד דבתרומה אינו חייב באחריותו ובזה נדחו כל דבריו:

ח גם מ"ש בדין היכא דפתח פתוח לרה"ר דקיי"ל דאין בו משום יחוד היכא דהדלת סתום ואינו סגור במסגרת אי דינו כפתוח והביא מש"ש ובחי' (דף נ"ה ע"ב) מוגף כנעול דמי והנה גם אני הרגשתי בראי' זו מכבר אבל יש לחלק בין הנושאיי' כמובן. ובגוף הדין מצאתי בירושלמי פ"ז דכתובות הלכה ו' בסופה דהוי בעיא דלא איפשטא בדין יחוד ממש לענין עוברת ע"ד ושוב מצאתי בב"י אה"ע סי' י"א בשם הרשב"א שהביא מהירו' בזה ובתשו' הרשב"א סי' אלף רנ"א מפורש דאין יחוד עד שיהא נעול במנעל וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' קכ"ח והובא בפ"ת פסק כן אבל בשו"ת רע"א סי' ק' צידד להקל ולא הביאו ד' ירו' ורשב"א וב"י סי' י"א הנ"ל וע' ביו"ד סי' קכ"א דמוכח דדוקא נעול במנעל הוי יחוד יעו"ש לענין יי"נ וא"כ ה"נ בזה וצ"ע. והנני ידידו:

סימן עז

בדבר הדו"ד בראובן שקנה אצל ש' מאה ק' חטים ובאופן שיהי' מוכן על זמן פ' ושמעון הי' מחזיק שדות הרבה שקורין (פאסעסיר) והמכירה נעשה גם בחיוב המועיל ובהגיע זמן נתינת התבואה לא הי' לש' עוד תבואה שלו גדושה כפי המכירה ורצה ליתן להקונה חטים שהי' לו ממה שקנה לאחדים אצל ערלים והקונה טען שקנה אצלו תבואה מה שיהי' משדותיו ולא מה שקנה לאחדים שיש בהם כמה מיני חטים מעורבים כנודע וכיון שאין לו משלו יחזיר לו הדראן והגס שלא התנה בפירוש ע"ז אבל מסתמא כן הוא כיון שידוע לכל שהוא מחזיק שדות והמוכר טוען דכיון שלא התנה ע"ז רשות בידו ליתן לו חטים הללו ונראה שיש ללמוד ד"ז מהש"ס דב"מ (דף ע"ב ע"ב) דגרסי' התם אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער כו' היו לקוטות מד' ולכל אדם מג' אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר אר"נ פוסקין לקוטות כשער הלקוטות (ופירש"י דלקוטות היינו דסתם תבואות לקוטות אינם יפה שלוקטין בכמה שדות ומערבין שבלי שיפון עם שבלי חטין) א"ל רבא לר"נ מ"ש לוקט דאי לית לי' יזיף מלקיט חברי' בעה"ב, נמי יזיף מלקיט א"ל בעה"ב זילא בי' מלתא למיזף מלקיט ואב"א מאן דיהיב זוזא לבעה"ב אפירי

שפירי יהיב ובתוס' שם ד"ה יזיף כ' וז"ל אי לאו משום דמצי יזיף אע"ג דמצי למיזבן אין חשיב שער לפסוק עליו עכ"ל. ומבואר דלפי לשון א' אע"ג דקנה מבעה"ב שיש לו תבואה משלו מ"מ מצי למיזבן ולמיזף מלקוטות וליתן ללוקח ולפי לישנא דאב"א מאן דיהיב זוזי לבעה"ב אפירי שפירי יהב ואינו יכול למיזבן או למיזף פרי מלקוטות. וא"כ הך דינא תליא בהנך ב' לישני והוי סד"ד וכבר נודע מחלוקת הראשוני' בב' לישני בש"ס איך קיי"ל להלכה והמוחזק יכול לומר קים לי. ואמנם היכא דלא הי"ל למוכר באותה שעה שמכר לו שום תבואה קנוי' מאחרים אזי בודאי חל הקנין רק על מה שיש לי משלו אבל מ"מ נראה דכיון שנעשה גם בחיוב המועיל וא"כ גם אם לא יהי' לו משלו יחויב לקנות מאמרים ובאם שנעשה בחיוב משני הצדדים באוה"מ לדתה"ק בכל גווני יוכל ליתן לו התבואה שקנה מאחרים אבל היכא דנעשה רק במכירה בלא חיוב אזי אם הי"ל התבואה שקנה כבר בשעה שמכר לזה יוכל ליתן לו זו התבואה ואי לא לא דלא חל הקנין רק על מה שהי"ל באותה שעה. כנלפע"ד:

סימן עח

ע"ד השאלה שלקח תינוק קדרה מלאה כמה חתיכות של שומן חי שלא נמלח והעמיד סמוך להאש וחטפוהו תיכף משם והי' עדיין השומן צונן וגם הכלי הי' צונן רק שלמעלה הי' קצת מהשומן מהותך. והנה בדין שומן הניתך עצמו אף דמבואר ברמ"א סי' ס"ט סי"ח דשאר חתיכות שלמעלה הוי ככ"מ ובפרט דלשי' קצת אחרוני' שרי בצלי' גם בכשא"מ וע' זל"א הספרדי חיו"ד אות מ' הל' מליחה סי' ע"ה בשם כמה מחברי' להתיר בנצלה בתנור אם אין גומות עכ"פ בתנור וע' בחו"ד סי' ע"ו ובהגהת מהרש"ק על הפמ"ג שם ועכ"פ בנ"ד דהוי למעלה ככלי מנוקב פשי' דשרי רק דמ"מ א"א להתיר דשמא לא נצלה כחצי צלייתו וא"כ במליחה א"א להתיר כיון שפירש ממל"מ ע"י אש כמ"ש הרשב"א הובא בחו"ד סי' ע"ו ושומן א"א בצלי' אבל השומן שלמטה נראה דכ"ק יש לאסור ולא יותר דתתאה גבר ואף שהקדרה עומד אצל האש ולשי' הר"ן ל"ש בכה"ג דין תתאה גבר כמ"ש הפמ"ג במש"ז רס"י צ"א סק"ה מלבד דלשי' תה"ד וב"י גם בכה"ג שרי דאמרי' ת"ג אף גם לשי' הר"ן הרי הקדרה מפסקת בין האש ובין השומן והשומן הצונן הוי כל חתיכה בפ"ע ואינו מחובר עם הקדרה כתבשיל לח כמובן ובפרט שעינינו רואות שלא שלט בו שום חום האש דאל"כ הי' ניתך קצת כדרך שומן שניתך ונימס, אפי' ע"י מעט חום וע' חולין (דף ח') לא לסחוף כו' דדאיב תרבא כו' ובתוס' ד"ה לא כו' קודם שנצטננו כו' דמוכח דגם בחום מיעוט נימס חלב ושומן וע' בתה"ד סי' קע"ו שכ' להדיא

דחלב ושומן במעט חמימות הוא ניתך גבי טפה שנטף מנר של חלב וע' בד"מ סוס"י צ"ב ובחמ"ד הל' תערובות סוס"י ל"ה וגם החוש מעיד ע"ז ובכה"ג גם הר"ן מודה וגדולה מזו מבואר ביד אפרים סי' ע"ו להתיר בכה"ג אפי' בהחם למטה ובפרט אם שניהם זא"ז עכ"פ אם יש קצת הפסד ובנ"ד דהצונן למטה בכל גווני שרי מה שלמטה מכ"ק ובפרט שיש ספק שמא גם למעלה לא הי' יס"ב רק שנימס ע"י חום מעט כנודע. ומכ"ש לגבי שאר חתיכות שלמטה דודאי ליכא חשש כלל דגם אם נבלע בחתיכה הנוגעת בשומן הנימס אין בלוע יוצא מחל"ח בלא רוטב ובפרט שהם צונני' ממש ולכן גם באין בחתיכות ס' נגד השומן הנימס הדבר פשוט להתיר והמעיין ביד אפרים שם ימצא כי הדברים פשוטים ולא הוצרכתי לכתבו רק יען שראיתי בשו"ת ב"ש שנדפס מחדש סי' קמ"א שהחמיר לאסור כל השומן אם אין ס' ונעלם ממנו כל הנ"ל ולכן כתבתי

סימן עט

א ב"ה ב' וישלח י"ד כסליו תרנ"ט ברעזן להשוו"ב המופלג מו"ה מנחם מענדיל נ"י מסלאטווינא הסמוך לסיגעט:

ב מכתבו הגיעני וע"ד אשר שאל ששכיח בשיפולי אומא יש מקום אטום והבשר נתקשה מאוד מאוד ואחר דחוקה הרבה נראה שנתלבן שם העור קצת והביא בשם ספר מנחת יוסף סי' ל"ח ענף א' בשם צ"צ החדש דבשר שנתקשה דין מוגלא יש לו אבל הג' מבריסק פסק דיש לו דין אטום:

ג הנה הספר הנ"ל אינו ת"י ואני שמעתי ולא אבין איך נימא דבשר קשה דין ליחה יש לו הלא אדרבא כל טבע אטום שיהי' הבשר קשה וע' בראש"פ סי' ל"ו ס"ק קצ"ב דאין לסמוך על תי' א' שבפרי תואר דהיבשות גורם האיטום ודמי למוגלא ע"ש (וע"ש בראש"פ ס"ק קמ"ט שכ' בפשי' דאם הוקשה כאבן אדרבא הוה על הוה באה לשם אלא דהתם בנשתנה מראיתו מבשר הריאה) ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ו סקנ"ז וסוס"ק ס' בזה. ולכן אין מקום להקל זולת אם רואין שהקישוי של הבשר מעורב בליחה כמו שמזדמן לפעמים אז יש לתלות שהליחה מעכב הרוח כמ"ש התב"ש בשם בל"י שמצאו ליחה בסמפונות והכשירו גם בצמקה ואף שהתב"ש חולק כבר בא אחריו הרא"פ ותי' דבריהם וגבי אטום בודאי מהני כנודע וע' בראש"פ ס"ק קנ"א ודע"ת ס"ק נ"ו מ"ש בזה. ומה שהעור מתלבן קצת אין בידינו להמציא מה שלא נזכר בש"ס, ופוסקים לכן אין להקל בזה:

ד אבל מ"ש רו"מ דגם אם, בפנים נאטם, הבשר ולא סמוך לעור טרפה אינו נראה כלל שהרי לדעת כמ"פ טרפות אטום רק משום חסרון והרי קיי"ל דחסב"פ ל"ש חסרון ולשי' בה"ג הוא משום יובש כ' בדע"ת סקנ"ג א"כ לא חמיר מיבשה:

ה ומ"ש רו"מ ראי' להחמיר מד' הש"ך סי' ל"ו ותב"ש סקנ"ז שהוצרכו להוכיח שלא לחתוך רק הקרום דאל"כ דלמא במקום החתך הי' אטום ואמאי לא כ' משום שאין טרפות האטום אלא סמוך לקרום לק"מ דהך טעמא שכתבו הם הוא להציל ממכשול איסור טרפות משא"כ מטעמא דרו"מ מה יזיק לנו אם נחמיר והול"ל רק שא"צ לחתוך יותר אבל לא שאסור לחתוך יותר ומ"ש התב"ש סקנ"ח דלהרמב"ם זהו קיום הסמפונות הרי הרמב"ם סובר דחסב"פ שמי' חסרון ע' תב"ש סקמ"ד משא"כ לדידן. אבל מ"ש מדברי כנה"ג הגב"י אות ז' דאם ע"י נפיחה עלה עלי' בשר כשר ולא איכפת לן אם יש אטום בהבשר בפנים יפה דחה לפמ"ש הרא"פ ס"ק ק"מ דהכנה"ג סובר כהראב"ד דאטום דוקא מעל"ע. וגם מ"ש דהיכי דההכשר של האטום ע"י משמוש ידים ודחיקת הרוח ממק"א כפי שכתב הדע"ק סי' ל"ז סק"י ואירע שנקרע הקרום ואינו מבצבץ דיש לאסור שהרי רואים שאין הרוח בא לשם צדקו דבריו והוא דבר פשוט בעיני:

סימן פ

א ב"ה ג' וישב תרנ"ט ברעזן לה"ה הרה"מ וכו' מו"ה אליעזר דיכטער נ"י שו"ב דק' פאריז. פראנקרייך:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שבא לידו באונא עליונה הימנית שנמצא עלי' סרכא לשומן הלב ותיכף סמוך לה כרוחב אגודל יצאה משם עוד סרכא לשומן הלב וראשי הסרכות דבוקות זב"ז כעין קשת וב' הסרכות ארוכות מאוד ואחת מהן יצאה מטינרא והי' הספק אם באמת ב' סרכות הן אלא שבראשיהן נדבקו זב"ז עד שאין ניכר אם הן שתים א"כ הו"ל דבוקה מטינרי וטרפה או דבאמת שניהן אחת מינה ובה אלא שסרכא כפולה יוצאה מהן להשומן וסרכא מינה ובה מטינרי כשרה וכן אפי' בלא טינרי יש ספק זה לענין אם צריכה מיעוך דאם ב' סרכות הן הוו שלכ"ס ואם הם מו"ב א"צ מיעוך והביא מדברי התשב"ץ שהבאתי בדע"ת סי' ל"ט סקי"א וסקנ"ו דבסרכות ארוכות הרבה ל"ש טעמא דסופן להתפרק ולפמ"ש התב"ש סי' ל"ט סקכ"ג גם להתוס' יש סרכות שהן רק הפשטת ליחה ואינם חזקות למשוך עמהן קרומי הריאה וא"כ יש להקל בספק שלכ"ס ספק מו"ב והביא ממ"ש בדע"ת סקכ"ז להקל בספק תלוי' ספק שלכ"ס ורו"מ הביא עוד ראי' מהתב"ש סקמ"ו ול"ש ס"ק ק"ה בדברי הד"מ אות ח"י בשם בד"י וגם

הביא ממחלוקת התב"ש ול"ש בהא דשמ"ח סט"ו בדין סרכא כפולה הדבוקה למק"א והתב"ש סקכ"ג חולק ע"ד הב"י דאינו ס"ס דהוו מש"א והל"ש סקמ"ט מיקל גם בספק א' ומוכח דספק שלכ"ס ספק מו"ב כשר לשי' הל"ש ורמז למ"ש בדע"ת סקכ"ב עכת"ד:

ג הנה לענ"ד כיון שהסרכות אריכות הרבה דלשי' התוס' כשר כמ"ש התשב"ץ דלא כהתב"ש א"כ גם לשי' התב"ש הסובר דהוי ס"ס מש"א יש להקל בזה דהוי שפיר ס"ס שמא הוה סרכא מו"ב ואת"ל שהוא שלכ"ס דלמא הלכה כהתוס' וכבר כתבתי בדע"ת סי' נ"ג סקל"ג דהיכי דספק א' הוא בפלוגתא דרבוותא אינו בכלל ס"ס מש"א דהא נ"מ לדעלמא ואף שהל"ש בדיני טה"ע סי' ט"ו סוסק"ח כתב דגם בכה"ג הוה ס"ס מש"א אבל יעוין בדע"ת סי' נ"ז סקנ"ג שמצאתי כדברי בתשו' מהר"י לבית לוי ואח"ז מצאתי במש"ז סי' ל"ט סק"ט שכ' כדברי בהך דינא דהב"י וט"ז דהיכי דיש לצרף דעת התוס' יש להקל בזה ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד נראה להקל ובפרט היכי שעברה הסרכא בקליפה כנהוג אלא שיש טינרא תחתי' וכל החשש מחמת תר"ל כבר נתבאר בדע"ת סי' ל"ט סקפ"ד דרבים מקילים בזה היפוך דעת הט"ז ואף שאין להקל למעשה גם בסרכא לשומן הלב שאינו ריעותא גדולה מ"מ בנ"ד שיש עוד ספק שמא היא סרכא מו"ב פשי' דיש להקל וע' בדע"ת סי' ל"ו סקכ"ב וסי' ל"ז סק"ט מ"ש בזה:

ד ומה שהקשה ע"ד השמ"ח שפסק בסעי' כ' כהרשב"א דספק גב ספק חיתוך מוקמי' בחזה"ת ובסעי' ס"ב בב' אוני דסריכי מגב לגב וכו' פסק כהא"ח בשם הרמב"ן להחמיר והתם נמי ספק לדופן דהוי מקום רבותא מדין הש"ס ספק מגב לגב נראה דהשמ"ח ס"ל דהתם שכיח טפי סרכא מגב לגב ודמי למ"ש התב"ש סקכ"ג דבדשכית טפי לאיסורא לא תלינן להקל:

ה ומה שהקשה ע"ד הפמ"ג בפתיחה לסי' ל"ה שכתב דאם אכל מבהמה שלא נבדקה הריאה ונמצא טרפה צריך כפרה משא"כ בשאר טרפות כמ"ש הפמ"א ותמה רו"מ מדברי תוס' ביצה (דף כ"ה ע"ב) ד"ה אורח ארעא וכו' שכתבו דצריך כפרה דנחשב שוגג ולא אונס והרי התם דקאמר אורח ארעא קמ"ל בע"כ מיירי בשאר טרפות דהא הריאה צריכין לבדוק מדינא ואפ"ה מיחשב כשוגג והנה הפמ"א שם הביא מדברי תוס' ביצה הנ"ל אלא דהתוס' מיירי קודם הפשט לכן הו"ל שוגג שהי"ל להמתין עד אחר הפשט אבל אחר הפשט מיחשב אונס ע"ש אבל ע"ד הפמ"ג לק"מ שהרי בפתיחה לסי' ל"ט הביא בשם כמ"פ שפי' הא דנטיעה מקטע רגליהון היינו משום בדיקת הריאה ובמקום הפסד ממון הקילו בלא בדיקה והביא כן גם בשם הרשב"א א"כ לק"מ:

י ומ"ש רו"מ דאונס לא מקרי אלא היכי דא"א לו לידע משא"כ בדאפשר לידע אלא שאינו מחויב הנה ד"ז תלוי באשלי רברבי כי הנה בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ס"ח העלה כדברי רו"מ והביא ראי' מיבמות (דף צ"א) ועוד מכמ"ק אך שלא ראה דברי הפמ"א הנ"ל וזה כמה שנים הבאתי ראי' להפמ"א דהיכי דמדינא א"צ לבדוק מיחשב אונס מהא דפי"ב דפרה משנה ד' ופי' הר"מ דמפורש דברה"ר דס"ט טהור מיחשב אונס בלא בדק משא"כ ברה"י וע' בפת"ש סוס"י קפ"ה בשם המא"נ בזה ובס' מי נדה שם שחולק עליו והעלה כדברי רו"מ וע"ש בשי"ט לסי' הנ"ל תשובה ב' עוד בזה שהרגיש מהא דפי"ב דפרה ותירוצו אינו מובן:

יא ומ"ש בדין אונא עליונה הנכפפת אל הגב שהובא בדע"ת סי' ל"ט סקנ"א בשם טטו"ד אם יש לסמוך ע"ז והביא עובדא שאירע לפניו שהי' שעה"ד אין בידי לחדש עמ"ש בחיבורי שם ומ"מ למעשה אם קלף צד הרחב מהסרכא ועלה יפה והיא שעה"ד יוכל לסמוך שא"צ לקלוף הצד הדק של הסרכא. והנלע"ד כתבתי:

סימן פא

א לכבוד ידידי ש"ב הרב המופלג בתוי"ר החסיד בנש"ק מו"ה בנימין וואלף ז"ל מק' אוזיראן:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל בעובדא שאירע אצליכם ביו"ט ש"פ העבר שהלכה אשה ביום א' דחוה"מ אל הבאר לשאוב מים ושאבה מים ומצאה בכדה חתיכת פת חטים בהמים וחורה והשליכתו להבאר ולא לקחה המים ואח"כ שאבו כל אנשי העיר ב' ימים זאח"ז מים מהבאר ונשתמשו בכל הכלים ואח"ז סיפרה האשה העובדא הנ"ל והאשה עצמה לקחה כל הימים הנ"ל מים מרחוק ע"י טורח רב. ונסתפקו אם האשה נאמנת לאסור כל התבשילין וכלים של בני העיר והביא ד' הל"ש בחי' דיני' ליו"ד סכ"א שכ' להתיר בעובדא כיוצא בזה דאף דבש"כ סי' קכ"ז הכריע דהיכא דהבעלים שותקין ואין יודעי' להכחיש ע"א נאמן לאסרו מ"מ אשה דמיא לקטן דאינה נאמנת באיסורין רק היכא דהוי רק גילוי מלתא לבד וכהא דסוס"י מ"ח גבי קטן ורו"מ צידד לאסור ויבואר לפנינו אי"ה והנה בגוף הדבר שחידש הל"ש דאשה דינה כקטן באיסורי' כבר הארכתי בחיבורי גי"ד ליו"ד סי' מ"ח בדע"ת סקמ"ג והוכחתי דגם אשה נאמנת והבאתי כמה ראיות ברורות ע"ש באורך ולא נשאר לנו שום צד היתר רק מכח הא דאין ע"א נאמן בשל אחרי' והל"ש גופי' לא רצה לסמוך ע"ז נגד הכרעת הש"כ. ואולם באמת נראה לצדד בזה דבנ"ד גם הש"כ מודה דיש להקל שהרי לפי טעם ב' של הש"כ שם סקט"ז הוא דכיון

דבש"ס ר"פ הא"ר לא נפשט הבעיא אי נאמן אפי' נגד חזקה וא"כ ניהו דלהתיר אינו נאמן מספק מ"מ לאיסור יש להחמיר מספק דשמא נאמן יעוש"ה. וא"כ הרי בדרבנן קיי"ל דבעיא דלא נפשטה אזלי' להקל א"כ שוב י"ל דאינו נאמן להחמיר בדרבנן וא"כ לפי טעם זה גם הש"כ מודה דיש להקל בנ"ד דהוי רק איסור משהו דרבנן וגם לפי טעם א' של הש"כ הרי אף דאיכא כמ"פ דס"ל דגם בשותק מפני שאינו יודע הוי שתיקה כהודאה מ"מ הרי כיון שדעת התוס' והרא"ש ומרדכי להקל א"כ כדאי הם לסמוך עליהם בדרבנן במקום הפ"מ וע' בשו"פ שב"י ח"א סי' מ"ג שדחה ד' הש"כ ופסק כהתוס' ליישב דבריהם וגם מצאתי בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' קכ"ג באמצע התשו' שפסק להקל ביי"נ דרבנן והפ"מ לסמוך על שי' התוס' וגם כ' שם שהאריך בחידושיו לסלק כל ראיות הש"כ ולהוכיח דהעיקר כד' התו' ע"ש וא"כ בודאי יוכל להקל מה"ט:

ג ואולם כפ"ר שדי בה נרנא דהא הבאר מים הוא של כל בני העיר ויש גם להאשה חלק בזה וכיון דכל אדם נאמן על שלו א"כ חלקה נאסר וכיון דחמב"פ אסור במשהו שוב ממילא אסור הכל כיון דיש כאן מעט מים האסורים דהא החלק שלה הוא אסור לכל אדם דבעלי' נאמני' על שלהם והרב אבד"ק בארשטשוב השיג עלה דאדרבא כיון דעי"ז נאסר גם חלק של אחרים שוב אינה נאמנת גם על שלה ושניכם לא באו רק במילי דסברא ודרך כל איש ישר בעיניו וע' מש"ז סי' ה' ס"ק ותשו' נאו"ד סי' כ"ז אות ז' [ע' תוס' נזיר (דף כ"א ע"ב) ד"ה אלא כו' וי"ל דתליא בסברא זו ע"ש ודו"ק] ולכאורה הי' נ"ל ראי' לסברת הרב מבארשטשוב מדברי הרשב"א בחי' לגיטין (ד' ס"ד) בהא דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה דאסור בכל הנשי' שבעולם והקשו בתוס' דא"כ כל הנשי' יאסרו לינשא שמא השליח קדשן לזה ותי' דנאמנות הן לגבי עצמן להתיר א"ע אבל אין נאמנות לגבי אמרי' להתירן והקשה הרשב"א דהא בכלל היתר עצמן יש ג"כ היתר אחר' דהיינו בעל ולא יהיו נאמני' גם לגבי עצמן ע"ש א"כ נראה מזה כעין סברת הרב הנ"ל כיון שהדבר נוגע לאחרים שוב מהראוי שלא יהיו נאמני' גם לגבי עצמן ואולם באמת מסיק הרשב"א שם בשם הרמב"ן דהיכא דהקרובות באו לפנינו ואמרו לא נתקדשנו דנאמנות משום דעא"נ באיסורא וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן נאמנות גם לזה א"כ אדרבא מבואר מזה כד' כת"ר וגם בחי' הרמב"ן ריש גיטין כתב לדחות מ"ש התוס' ראי' לנאמנות ע"א מנדה והקשו ע"ז דהא בנדה אתחו"א ותי' הרמב"ן דהא לגבי עצמה נאמנות כיון שטועה בריא וכיון שנאמנת לגבי עצמה שוב נאמנת גם לגבי בעל ע"ש ועתוס' חגיגה (דף י"ד ע"ב) בהא דבתולה שעיברה מהו לכה"ג כשאמרה בתולה אני דאי שכיחא דשמואל נאמנת והקשו בתוס' מהא דפ"ק דכתובות דלר"י לא מפיה אנו חיין ותי' דכאן דאף היא בכלל

האיסור נאמנת גם לגבי אחרי' וע' ברש"י ותוס' סנהדרין (דף י') דסד"א הואיל ומהימן בהאי דיבורא לגבי חברי' מהימן נמי לגבי דידי' וע' רמב"ם פי"ב מעדות גבי פ' רבע שורי דמיגו דמהימן לגבי פ' מהימן גם לגבי שורו ע"ש ובתשו' ל' סי' הארכתי בזה ע"ש. והן אמת שמצינו בדברי הר"ן נדרי' (דף צ') בסוגיא דטא"ל שהקשה איך מחשש ענ"ב יתירו איסו' תורה דשוי' אנפשה חד"א דלגבי עצמה הרי נאמנת ותי' דכיון דמשועבדת לבעלה גם לגבי עצמה אינה נאמנת כיון דעי"ז יפסיד הבעל שיעבודו וגם בתוס' רי"ד קידושין (דף י"ב) גבי דביתהו דר"ח כ' להדיא דכיון דאגידא לגבי בעלה אינה נאמנת גם לגבי עצמה וע' באהע"ז סוס"י קע"ח דהשתא דאיכא חדר"ג אין הבעל נאמן לומר שזינתה אשתו ובהגמ"ר שממנו מקור הדין מבואר דגם באומר שראה שזינתה אינו נאמן וע' באחרוני' שם וא"כ לכאורה גם בנ"ד נימא הכי דכיון דעי"ז יאסר גם חלק של אחרים שוב אינה נאמנת גם (לעצמה) בחלקה אך דבאמת מבואר בש"ס דגיטין וטוש"ע סי' קכ"ז ורפ"א דסיפ שאמר גוילין של ס"ת לא עבדתי לשמה או היכא שנתנסך היין בפשיעתו דהואיל שנאמן להפסיד שכרו נאמן ג"כ לאסרו וקשה דנימא ג"כ להיפוך דהואיל שהדבר נוגע לאחרי' לא יהא נאמן להפסיד שכרו ג"כ ולכאורה י"ל דהתם שהפסד שכרו הוי דבר שבממון וקיי"ל דהודאת בע"ד כק' עדי' דמי ל"ש לבטל דבריו ע"י מה שנוגע גם לאחרים משא"כ היכא דגם חלקו הוא רק משום נאמנות באיסורי' ולא בדבר ממון. ועלה בלבי להביא ראי' לזה מדברי הראב"ן בגיטין (דף נ"ד) שהקשה בהא דדייק הש"ס שם דע"א נאמן מהא דכ"ג ביה"כ דכי אמר פיגול הוא נאמן וכתי' וכל אדם לא יהי' כו' והקשה דהא הפר הוא של כ"ג ונאמן להפסיד הפר של עצמו ותי' דדייק משעיר יה"כ דהוי של ציבור וכבר תמהו המפרשי' שם דהא מערבין לקרנות ומתערב דם שעיר בדם פר וא"כ כשאמר שפיגל השעיר ממילא נפסל גם הפר ע"י התערובות דמים וא"כ מתוך שנאמן להפסיד הפר לעצמו נאמן גם על השעיר אבל אי נימא דלגבי איסורי' אמרי' להיפוך דאינו נאמן כלל א"ש והראב"ן הקשה רק על הפר עצמו שהוא שלו דבודאי (נאמן על שלו אבל לאסור עי"ז גם השעיר שוב א"נ כלל. אבל נראה דאין ראי' כלל מזה דשא"ה דכל האיסור מצד השעיר שנפסל ועי"ז נמשך ממילא הפסול גם לגבי פר שלו ולכן אמרי' דכיון דאינו נאמן לגבי שעיר שהאיסור נמשך ממנו שוב א"נ גם לגבי פר אבל להיפוך היכא דהאיסור נמשך משלו לגבי של אחרי' שפיר אמרי' מתוך שנחמן על שלו נאמן גם בחלק האחרי' ולכן כ' הראב"ן דעיקר הקושי' רק מהא דנאמן לומר שפיגל השעיר אבל באומר שפיגל הפר נאמן שפיר משום שהוא שלו ואף דעי"ז ממילא נפסל גם השעיר ע"י תערובות דמים וא"כ נוגע גם לחובת הקהל אפ"ה מתוך שנאמן על חלקו נאמן גם

על של אחרי' [וע' בחו"מ סי' מ"ז בשטר אמנה דא"נ להיות חב לאחר אבל אינו ראי' לכאן כמובן] והא דכ' הר"ן נדרי' הנ"ל דל"א שאחד"א נגד שיעבוד הבעל נראה לפמ"ש הח"ד בליקוטים לסימן קכ"ז ליישב קו' הט"ז סימן קכ"ז שם סק"ד מהא דקידושין (דף ס"ה) דא"נ לחוב לאחרי' הקרובי' ותי' הח"ד דדוקא באיסורי' דסגי בבירור הענין גם בלא עדי' ולכן כיון שמפסיד לעצמו הוי הוכחה שאומר אמת ונאמן משא"כ בדשב"ע בעי' עדי' גמורי' יעו"ש ות"ל קיימתי' מסברא. ומעתה לפ"ז התם באיסור אשה לבעלה דבעי' דוקא עדי' ל"מ הוכחא זו לאסור לבעלה וכיון שא"נ לגבי בעלה שוב א"נ גם לגבי עצמה אבל באיסורי' דסגי בהוכחה שפיר נאמן בכה"ג. וע' בשו"ת תפ"צ להגאון אבד"ק גלוגא חיו"ד סי' י"ב מ"ש בדברי הר"ן הנ"ל ובתשו' א' פלפלתי הרבה ואכ"מ וגם לפמ"ש הט"ז לחלק בין היכא דאיכא חזקת היתר בכה"ג אף דנאמן להפסיד שכרו א"נ לאסור של חבירו משא"כ היכא דליכא חזה"ת בזה אמרי' הואיל דנאמן להפסיד כו' יש לי לדון דבנ"ד אף דלכאורה נראה דאיכא חזה"ת להמיס מ"מ נראה דבזה אין אנו באי' להוציא המים מחזקתן שהרי החמץ לא נכבש עדיין בהמים שיאסרו כל המים עי"ז רק דכיון דבפת איכא פירורים ואנן מחמירי' בפסח גם בסינון כמ"ש בסי' תמ"ו ולכן יש לאסור בזה וא"כ כל האיסור הוא רק מכח הפירורים רק דאנו לא ידעי' להבחין מקומם ולכן אסרי' כל המים אבל מ"מ המים עצמן נשארי' בחזקת היתר כמקדם ואין מוציאי' אותו מחזקתן וכל האיסור רק משום שאין יודעי' מקום הפירורי' אי' איפוא מקומן להוציאם לגמרי ולהבדילם מן המים ונגד זה אין התנגדות מכח חזה"ת של המים ודוקא באומר נתנסך יינך דבא לשנות היין מהיתר לאיסור בזה אמרי' דאינו נאמן להוציא מחזה"ת משא"כ בזה וכיוצא בזה כ' התוס' במנחות (דף ו' ע"א) ד"ה דומיא דערלה וכה"כ כו' בהא דמבואר בש"ס שם דערלה וכה"כ לא הי"ל שעה"כ והוכיחו דהיינו הענבי' שעושין מהם יין לנסכי' ל"ה להם שעה"כ והקשו ע"ז דהא קודם שהוסיפו מאתים הי"ל שעה"כ ותי' וז"ל דמה שנתוסף באיסור אחר שנעשה כלאים שגדל אח"כ לא הי"ל מעולם שעה"כ והאי דמיתסר גם מה שגדל קודם לכן לפי שא"א להבדיל זמ"ז להפריש תערובתה עכ"ל. ומבואר דמה שגדל קודם לכן איננו בכלל איסור לומר עליו שהי"ל שעה"כ שהרי אינו נאסר כלל רק משום שא"א להפרישו ממה שגדל אח"כ וה"נ בנ"ד אין גוף המים נאסרי' לדון עליהם מכח חזה"ת שלהם וכן מצאתי בס' ש"ש להקצה"ח ש"ג פ"ז שהעלה דגבי תערובות היכא דאין היתר נהפך לאיסור ל"ש לדון מכח חזקת היתר וזהו ג"כ כונת הר"ש בריש פ"ז דתרומות מ"ו שכ' דגבי ב' קופות ל"ש חזקת היתר אם נפל התרומה בחולין עש"ה ותבין [וע' מהרש"א פסחי' (ד' י') שנראה מדבריו שהיסב כונת הר"ש לסברת

תוס' יבמות וצ"ע] כלל הדבר דלפ"ז נראה דבנ"ד שפיר נאמנת הואיל דנאמנת לאסור את שלה. אך דיש לשדות בה נרגא דהא עיקר טעמא דאמרי' מתוך שנאמן כו' הוא דכיון דמפסיד בזה מסתמא לא משקר וא"כ לפמ"ש הפוסקי' דבהפסד מועט לא אמרי' הכי וכדמוכח בש"ס מהא דאזכרות כתבתי שלא לשמן וכ"כ גם הט"ז סי' קכ"ז שם א"כ לפמ"ש הרשב"א הובא בב"י יו"ד קי"ט דהילוך לא מיקרי טורח כ"כ ואמרי' בי' לא שביק היתרא ואכיל איסורא והביא ראי' מהא דריש חולין דחמצן של ע"ע מותר מיד מפני שמחליפין והא צריכי' לילך לבית אחרי' ולהחליף ובע"כ דלא מיחשב טורח יעו"ש א"כ לפ"ז נראה דכיון דאין הפסד במים ובכל מקום שכיחי [וע' ירו' פ"ג דחגיגה ה"ה בסופה אין חבירות למים ופי' בק"ע שבחנם הם ולמה יקילו בהם וגדולה מזו כ' התוס' בב"מ (דף י' ע"א) ד"ה ר"נ כו' דבמי הבור ל"ה חב לאחרי' שיש הרבה מים בבור וע' ביצה (ד' ל"ט שם) רק הטורח לילך חוץ לעיר להביא המים א"כ כיון דזהו אינו אפי' בגדר הפסד קצת ל"ש בזה סברת מתוך שנאמן כו' וע' פסחי' (דף י' ע"ב) בגופי' אטרחוהו רבנן בממוני' לא אטרחוהו ומוכח ג"כ דטורח הגוף לא דמי להפסד ממון ואם אמנם בתשו' א' בענין חלוצה הוכחתי בראיות דלאו כל טורח שוה והילוך רב בדרך רחוק מיחשב טורח וע' בגיטין (דף ע"א) דרך מכחיש הגוף דכתי' ענה בדרך כחי והבאתי עוד מכמ"ק דטורח גדול קשה יותר מהיזק ממון אבל היינו בדרך רחוק משא"כ בזה דמסתמא הוי הילוך מועט א"כ נראה דליכא בזה הוכחה הנ"ל ושוב אינה נאמנת אך דמ"מ י"ל דניהי דליכא הוכחה מ"מ כיון דעל חלקה נאמנת מדין בעלים שוב ממילא נאסר הכל ויש לי לדון בזה עפ"ד הר"ן נדרי' ר"פ השותפין דבשל שותפין כל מה שא' משתמש בשלו משתמש דבזה לכ"ע יש ברירה ע"ש מ"ש בישוב ד' רמב"ם שם ובפרט דבדרבנן לכ"ע י"ב א"כ ליכא שום תערובות מים של חלק האשה בהמים ששאבו שאר אנשי העיר אבל יש לדון בזה עפ"ד תוס' תמורה (ד' ל') שחלקו בין נולד האיסור בהתערובות או לא א"כ בנ"ד שהאיסור נולד קודם תערובות א"א להתיר מכח ברירה וע' בשו"ת ב"א חיו"ד סי' ע' באורך בד' תוס' הנ"ל ואכמ"ל:

ד האמנם יש לי לדון בזה עפמ"ש הריטב"א בע"ז (דף נ"ג ע"ב) בהא דפריך הש"ס התם מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דשא"ש והקשה הריטב"א דדלמא עביד בהו מעשה ותי' בשם הראב"ד דאף דע"י מעשה אדם אוסר דשא"ש דוקא דבר של יחיד אבל של רבים אינו נאסר וכדקיי"ל מים של רבי' אין נאסרי' ואוקימנא כגון דטפחינהו בידי' כו' והרמב"ן ז"ל דחה דהתם במים של רבים היינו כשהם של הפקר דאע"ג דכל אדם יש לו זכות בהם והוי כשותף מ"מ אינם נאסרי' ודוקא של יחידי' שותפי'

נאסרי' כיון דאית לי' שותפות בגוי' כדאי' פ"ב דחולין משא"כ של הפקר ע"ש היטב ומבואר דמים של רבים דהפקר אין להם דין שותפות כלל וע' בב"י או"ח סי' ת"ב במה שהקשה בהא דחריץ מים דהא הפקר נינהו וא"ק שביתה כו' דמוכח ג"כ כן דשל שותפות הא קונה שביתה וע' בתוס ע"ז (ד' מ"ז סוע"א) שדבריהם סותרי' קצת למ"ש בעצמם (בדף נ"ט ע"א) וע' בריטב"א שם (דף מ"ז) שכ' בשם התוס' דאי נפקי מרשותי' דרבים מסתפקי' מהם בע"כ אינו נאסר כלל אע"ג דאית לי' שותפות בגוי' ומהתוס' (דף נ"ט) מוכח דגם בחפר בור דוקא של יחיד נאסר אבל של רבים גם בחפרו בור אינם נאסרים אפי' באין יוצאי' לחוץ יעוש"ה ותבין. ועתוס' ב"ק (דף פ"א) דמשום תנאי דיהושע גם בח"ל מים שיצאו מאליהם הוי של רבים משא"כ ביצא ע"י חפירה וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שהבאר של רבים ויש רשות לכל א' לשאוב שם א"כ הוו דהפקר ואינם בכלל שותפות כלל ואין להאשה שום חלק בהמים וא"נ לאסרם כלל. אך לכאורה י"ל דכיון דהבאר של ישראל לבד וגם של בני אותה עיר לבד ובידם למחות לבני עיר אחרת ובפרט לעכו"ם א"כ י"ל דאינו בגדר הפקר ואולם באמת מבואר בירושלמי (דף פ"ו) דפאה והובא בר"ש שם דהפקיר לבני אותה עיר לבד ולישראל בלבד ולא לעכו"ם ולא לבני עיר אחרת אפ"ה יש לו דין הפקר אליבא דר"י אבל לר"ל ל"ה הפקר ונודע דקיי"ל כר"י לגבי ר"ל וע' תוס' גיטין (דף מ"ז) וא"כ גם בזה דינו כהפקר גמור אבל כבר העלה בשו"ת נו"ב מ"ק חאה"ע סי' נ"ט דהא דקיי"ל כר"י לגבי ר"ל זהו רק בתלמוד בבלי ולא בירושלמי ובדין הפקר לבני עיר אחרת או לישראל לבד הלכה כר"ל דל"ה הפקר יעוש"ה א"כ בנ"ד כיון דהבאר חפרוה בני אותה העיר ישראלים לבדם וסגורה אצל המרחץ אין דינה כהפקר ושוב י"ל דאית לה שותפות בגוה. ואף די"ל דאין לאשה זכי' כלל דיד אשה כיד בעלה הרי בנ"ד גם בעלה מאמין לדברי' וחלקו אסור וממילא נאסרו כל המים [וע' נדרי' (דף מ"ז) ויו"ד סי' רכ"ד דמוכח ג"כ דדבר של צבור דינו כשותפות וע' ב"ש אה"ע סי' ל'] אבל הנה מצאתי בתוספתא פ"ג דפאה מודי' ב"ש וב"ה שאם הפקיר לישראל ולא לגוים שזה הפקר וגם מצאתי בב"י או"ח סי' תמ"ח שהביא מירושלמי (הנ"ל) וסיים וידוע דהלכה כר"י ומוכח דלא כנו"ב אולם יש לדון עוד בזה לפי המבואר בש"ג פ"ג דקידושין והובא ברמ"א סי' קכ"ז ס"א בסופו דיין של ב' שותפין ואמר להם א' שנתנסך וא' שותק והב' מכחישו לזה ששותק אסור ולהשני ולכל העולם מותר ע"ש א"כ מבואר דאף דלגבי שותף ששתק נאסר חלקו מ"מ אין שאר היין נאסר ע"י התערובות דאף דהשותף ששותק ושתיקה הוי כהודאה והבעלי' נאמני' על שלהם מ"מ כיון דשותף הב' מכחיש אין חלק שותף הב' נאסר כיון דלפי דעתו גם חלק שותף הא' מותר באמת וא"כ כיון דלדידן היכא דאומר

איני מאמינך הוי כהכחשה א"כ ה"נ בנ"ד אם שאר בה"ע אין מאמיני' להאשה שוב י"ל דאין חלקם נאסר כלל כיון דלפי דעתם גם חלקה מותר ובפרט בנ"ד שאין לאשה חלק וזכות כלל והכל של בעלה רק דבעלה מאמין לדברי' א"כ אותם אנשי' שאין מאמיני' לה שפיר מותרי' להשתמש בהמים. אך לפמ"ש בשו"ת נאו"ד סי' כ"ג ול"ש חי"ד סעי' ס"ט דהחלק של השני אסור וביאר ד' הש"ג ורמ"א דמיירי אחר חלוקה וג"ז תלוי בפלוגתא א"כ צ"ע. כנלע"ד נכוי לדינא:

ה ואולם בכל זאת דוקא אם אינם מאמינים לה אבל אותם המאמינים בלבם כבר רמ"א דבשאר איסרי' ל"מ לומר אינו מאמינך אם מאמין בלבו וא"כ גם בחמב"פ אין להקל אף משהו דרבנן ובפרט לשי' הש"כ שם סקט"ו בכל הדברים אין להקל אם מאמין בלבו ואף דהמעיין בס' הישר לר"ת סי' ק"א מפורש היפוך ד' הש"כ מ"מ בחומר איסור חמץ א"א להקל וע' במד"ר פ' מצורע פ' י"ט טביתא אמתא דר"ג היתה בודקת בחבית כיון שהרגישה ישבה לה כו' וי דהא אזיל חמרא כו' ואף דלא הי' שלה מ"מ כיון דהאמין, בלבו נאסר עליו היין אף דאכילת חולין בטהרה הוא רק מדת חסידות גם י"ל דהתם היתה שומר ולהכי נאמנת וע' ברמב"ם פ"ד מק"ע בדין שוחט הפסח על בני חבורה ואמר שלא לשמה שחטתיו דמן הדין אינו נאמן ומ"מ המחמיר ה"ז משובח וע"ש בכ"מ ולח"מ וע' בא"ז הגדול הל' פסחי' סי' רכ"ג מ"ש ע"ד התוספתא שממנו מקור ד' הרמב"ם הנ"ל ותי' שם אינו עולה יפה לשי' הרמב"ם בדין עקירה בטעות יעוש"ה ותבין וע"ש בהסכמת הגאון אבד"ק לבוב מ"ש בזה:

סימן פב

א ב"ה ה' וישב כ"ד כסליו תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יעקב איסרלש נ"י אבד"ק טורקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' יעקב בן משה מנחם בלאהם שישב עם אשתו רחל בת ישראל אברהם בערך ארבעים שנה בלא בנים ובשנה העברה של"ח והו"ל עוד אח גדול ממנו ליב בלאהם שעזב את עירו מכמה שנים ולקח לו פאס והלך לשוט בארצות רחוקות וזה כשלש שנים חזר ובא ולקח לו פאס חדש וחזר והלך לדרכו וזה יותר משנה בא לכאן מכתב ע"י הבי דואר מארץ הגר מעיר שאברשין מהש"ץ דשם שהוא במקום רב שבאכסניא שלו מת איש א' ששמו לב בלאהם מעיר טורקא והמכתב נשלח להגעמיינדע ונמסר ע"י איש יהודי פקיד דשם למשפחת האשה רחל וחזר איש א' ממשפחתה וכתב שנית להש"צ דאם והשיב כי יודע ומכיר את האיש ליב מכמה שנים שבכל שנה בא

לשם והתאכסן בביתו עם שאר עניים אבל את שמו לא ידע וכשמת מצא באמתחתו רייזע פאס וגם מפתח קטן מן תיבה אבל התיבה לא הביא עמו וע"י הפאס נודע לו שמו וגם שלח לכאן הטאדטען שיין מהגימיינדע דשם שמת איש א' ששמו ליב בלאהם והרייזע פאס נשאר בידם. ואח"ז צוה כת"ר לאחד מאחי האשה ליסע לשם לחקור עוד ע"ז ונסע לשם והלך מבית לבית בעיר הנ"ל ואמרה אשה א' שהכירה את האיש מקודם שהי' רגיל לשתות חלב בביתה וראתה בפניו שהי"ל שרטוטין בולטין אדומים מפוזרים בפדחתו ולחיו וד"ז נודע בעירכם שהי"ל כן מכמה שנים ושפטו הרופאים שאין לזה תרופה וגם בכל עת בואו לביתו מהדרך ראו בו כן וכן בא עוד מכתב מהש"ץ הנ"ל שכפי התואר שיכתב בהפאס כן הי' תואר של האיש שמת וגם אחי האשה ראה בתוך הפאס והכיר שהוא תוארו. עכת"ד השאלה:

ג והנה בגוף דין ע"א ביבמה כבר ראו עיניו הסכמת רוב האחרונים להקל ואולם הנה הנו"ב מ"ת שדא בה נרגא דדוקא בע"א ס"ל להרי"ף דנאמן אבל בעד מפי עד וכן עבד או אשה נשאר רק הרמב"ם לגבי הרא"ש והו"ל חד לגבי חד וא"כ לפ"ז בנ"ד שהש"ץ העיד רק מפי כתב דמדינא עדות מפ"ת ל"מ שוב דמי לעד מפ"ע שלא התירו אלא בעדות אשה ותליא בפלוגתא הנ"ל. אולם כבר העיר בפת"ש סק"ג שלא הזכיר הנו"ב מתשו' הרשב"א שהובא בבדה"ב ואני עיינתי בתשו' הרשב"א שם והביא לשון בה"ג שכתב וז"ל והשתא דאמרת ע"א כשר דשויי' רבנן כאשה שהלך בעלה למדה"י וקתני גבי אשה הוחזקו להיות משיאין עד מפ"ע ומפי אשה ומפי עבד ושפחה והדא ובמה שריא לאנסובי עכ"ל הרי שגם בה"ג סובר כהרמב"ם ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תס"ב שהאריך בענין פלוגתת רמב"ם וראב"ד בדין ע"א האומר נותן לה בן וכתב דרוב הפוסקים מקילין ומיעוטא דמיעוטא הם מחמירים וסיים וז"ל והנכון שבפסקים דע"א נאמן בכל גווני בין להתיר ליבם בין להתיר לשוק וכו' ובנ"ד אשה אע"פ שהיא אחותה נאמנת דמלתא דעל"ג לא משקרי אינשי ותו דאתתא דייקא ומינסבה דכיון דשריותא דידה תליא במת הבן תחלה דייקא שפיר אם מת הבן תחלה אי לא ואע"ג דבלא"ה אסורה ליבה ואין כאן חומר שהחמרת עלי' בסופה מ"מ הא מיקלקלא טובא בכל הדרכים הכתובים במשנה ודיוקא שפיר וכו' עכ"ל ושו"ר בתשו' מוהרא"ח סי' פ"ט שכתב ג"כ דהרשב"א הביא ראי' מבה"ג דגם עד מפ"מ נאמן והוא הוסיף דגם הרא"ש שתמה ע"ד הרי"ף י"ל שלא מלאו לבו להחמיר למעשה אלא שבא להקשות ועמ"ש בחיבורי גי"ד סי' ל"א בדע"ת סק"א שהבאתי מדברי הרא"ש עצמו בסנהדרין פז"ב סי' י"ג שכתב ונראה דהלכה כר"נ דלא

נחלק ר"ש בהדיא אלא כמתמי' על דבריו והבאתי שם עוד מכמ"ק ראיות לזה ומצאתי בתשו' הר"ן סי' מ"ז דגם עכו"ם מסל"ת נאמן ביבמה וכ"ה בתשו' מהרמ"ל סי' ק"ל:

ד אך לכאורה יש לדון דהא בעיקר בעיית ר"ש אם עא"נ ביבמה טעמו דבעי אי טעמא דע"א באשה משום מלתא דעל"ג וה"נ על"ג או משום דדייקא ומינסבא והכא זמנין דסגיא ליבם ופשיט דנאמן ובע"כ דטעמא משום דהוה מלתא דעל"ג והכא שאינו מעיד שהכיר את שמו אלא שע"י שנמצא אצלו הפאס הכיר כי הוא איש זה וד"ז אינו מלתא דעל"ג דגם אי נימא דלא חיישי' בזה לשאלה מ"מ בכ"פ יוכל העד להתנצל בשקרו אם יתברר שהר' ליב מי שיאמר שמסתמא השאיל לאחר את הפאס או שנגנב ונאבד מידו וזה תנאו אגב י"ל דבכה"ג לכ"ע אין ע"א נאמן. אולם נראה דליתא סרא דעכ"פ ד"ז נתברר ע"י העד שמת שם איש שהי' בידו הפאס הזה שהרי שלח. גם מאדטען שיין מהגעמיינדע וד"ז הוא מלתא העל"ג שהרי הפאס נשאר שם אצל הגעמיינדע וגם אחי האשה האתו ואגב או טמא דלא חיישי' בזה לשאלה וגנבה ואבדה כפי שנתברר להלן א"כ העד נאמן בזה ועוד שכבר נשאל בתשו' תפארת צבי הא"מ בפק"ע סי' י"ז מהרב מנחה חדשה דגבי עד מפ"ע הרי ל"ש טעמא דמלתא דעל"ג שהרי יוכל להתנצל שהעד הראשון כיחש ואמאי נאמן ביבמה ותי' דבאמת כבר העיר מהר"י מינץ דבזה"ז שאין מייבמין ל"ש טעמא דסניא ליבם כלל ואמאי לא יהא נאמן משום טעמא דדייקא ומינסבא והצ"צ סי' פ"ח השיג משום דמדינא דאורייתא תרי אין עא"נ אלא משום תק"ע אפקעינהו חז"ל לקידושין והכא דליכא טעמא דעל"ג לא אפקעינהו וממילא אוקמוה אדאורייתא וא"כ לדידן דקיי"ל עא"נ ביבמה ואפקעינהו גם בזמן הש"ס מטעמא דדייקא שוב גם בעד מפ"ע יש להקל בזה"ז דאיכא נמי טעמא דדייקא ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד י"ל כן. וע"ש סוס"י כ"א עוד בזה:

ה ובעיקר הדבר שהעידה האשה שהי' בו סימנים של שרטוטין שהעיר רו"מ מהא דסימנים דרבנן ולא סמכי' עלייהו בדאורייתא הנה בתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' ס"ו הביא בשם השואל שהוכיח מהרמב"ם פ"ז מנחלות שלא החמירו בסימנים אלא באיסור א"א שהוא איסור כרת א"כ באיסור יבמה לשוק שהוא רק בלאו אין להחמיר בזה והנו"ב כתב שהדבר צריך תלמוד שהרי רבא סובר ביבמות (דף קי"ט) מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת והרמב"ם שם כתב רק דלענין ממון לא החמירו וע' תשו' אמרי אש או"ח סי' מ"ז באמצע התשו' והנה מ"ש הנו"ב מהא דיבמות (דף קי"ט) יש לפקפק דהא מבואר ברש"י שם דדווקא בדבר שהוא ספק גמור אין לחלק בכך אבל במה שגזרו משום גזירה והרחקה שפיר מצינו לחלק בין איסור לאו לכרת ועמ"ש בחיבורי גי"ד בפתיחה להל' טרפות אות ז' באורך בזה ושם הבאתי מתה"ד סי' ר"נ בזה וכעת ראיתי שיש לתמוה

ע"ד תה"ד שבסי' רכ"ג הביא בשם הגאונים להתיר במומר יבם דאף במומר שקידש קידושיו קידושין היינו באיסור כרת ולא באיסור לאו והוא תמה מהא דמ"ל איסור לאו וכו' וזה סותר קצת למ"ש בעצמו בסי' ר"נ וראיתי בשו"ת נחלת אבות להג' בעל שע"מ סי' י"ז שחידש מדעתו לחלק בענין סימנים בין איסור לאו לכרת ע"ש ואף דבמשאל"ס החמירו גם באיסור יבמה לשוק כמבואר בתשו' מהרמ"ל סי' ק"ל וע' בשו"ת בי"ל חא"ע סי' כ"ג שהביא ראי' מהש"ס ותוס' דב"מ (דף כ') בהא דמצא אגרות וכו' היכי פשוט מר איסורא מממונא א"ל שטרי חליצה ומיאונין תנן ובתוס' שם כתבו דומיא להא דפשאל"ס שהחמירו לחוש למיעוטא ע"ש היטב. ותבין אבל אין לדמות גזירות חז"ל זל"ז ובפרט בנ"ד דכל החשש על עדות כש"ץ מכח הא. דחיישי' לשאלה ולשי' הרדב"ז ח"ב סי' תשציח כל חשש שאלה הוא רק מדרבנן ואף שמהתוס' יבמות (דף ק"כ ע"ב) ד"ה כלי' מבואר דהוי מה"ת וע' בראש פ"א דב"מ סי' נ' בזה מ"מ לצרף דעת רדב"ז א"כ שוב מהני סימנים דרבנן ובפרט דיש אאף דעת הסוברים דסד"א ועוד דבנ"ד שאין דרך להשאיל הפאס א"כ גם לדעת הב"י בתשו' דמחמיר גם במה שאין דרך להשאיל כבר כתבתי בתשו' א' דהוי רק חשש דרבנן ופלפלתי, הרבה בזה א"כ שוב יש להקל ע"י הסימן דשרטיטין וגם כבר הביא רו"מ דברי בעל ספ"י שבסוף האב"מ להתיר בכה"ג ובשם הח"ס סי' ס"ו דפאס עדיף טפי גם יש לצרף סי' דהמפתח שלו כמ"ש בתשו' ב"ח סי' פ"ח אף שלא הי' בידו התיבה מסתמא הניחה באיזו מק"א סגורה וגם שאר צדדי קולא שהביא רו"מ דהוי כשאלה דיחיד וגם מפני שהסימן דשרטוטין הם בג' מקומות ודעת הסוברים דבצירוף סי"א אין לחוש לשאלה כדאי הם לסמוך עליהם ובפרט באיסור יבמה לשוק שהוא רק בלאו י"ל דלכ"ע יש להקל בכה"ג לכן הנני מסכים עם מעכ"ת להתיר את האשה רחל מכבלי העיגון והנלע"ד כתבתי:

סימן פג

א ב"ה א' מקץ תרנ"ט ברעזן להרב הגדול וכו' מו"ה משה אייכנשטיין נ"י אבד"ק זידיטשוב ולהרב וכ' מו"ה אלי' סג"ל נ"י מו"ץ דשם:

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד בשמעון שקיבל את ראובן לשותף במסחר שהי"ל עם לוי באופן שיניח ראובן סך אלף וחמשה מאות ר"כ מזומן ומה שיניח יותר יקח עסקא ויהי' לו בהעסק שליש בריוח וכל זמן שלא יחזור לו מעותיו לא יוכל לסלקו מהשותפות ונהגו כן בהשותפות כמה שנים ונתן לו חשבון וריוח ובשנת תרנ"ג אמר שמעון לראובן שאינו רוצה שיהי' שותף עוד וראובן השיב שכל זמן שאינו מסלק מעותיו לא יוכל לסלקו

מהשותפות וקיבל מעות לאחדים ובדעתו שמקבל ע"ח ריוח ועסקא ושמעון טוען שנתן לו על הקרן וגם רוצה להשביע את ראובן ע"ח מעות שקבל לאחדים והגם שמאמין לו שלא העלים במזיד מ"מ אולי בשגגה ושכחה הי' איזו טעות עכת"ד:

ג הנה מה שהאריך רו"מ בדברי השב"י שהובא בפת"ש סי' קע"ו סקכ"ד וכתב דגם השב"י לא כ"כ רק אם עכ"פ עשה חלוקה אבל בנ"ד הרי לא עשה חלוקה גם בינו לבינו בודאי צדקו דבריו אבל לענ"ד אין נד"ד נוגע כלל בדינים הללו דדוקא בנשתתפו לזמן בלא תנאי ס"ל לקצת פוסקי' דיוכל לחלוק גם תו"ז ובזה האריך בתשו' לחם רב סי' ק' ודחה דברי הב"י במ"ש שהתוס' והרא"ש ס"ל כדעת ר' ישעי' דכל א' יכול לכוף חבירו לחלוק תו"ז והוא העלה דהתוס' והרא"ש מודים דגבי שותפים א"י לחזור והוכיח מדברי המרדכי דס"ל ג"כ כהרמב"ם ועכ"פ לא נפיק מידי ספיקא והמוחזק יוכל לומר קים לי שא"י לחזור ונסתפק שם דכיון שיש לשותף על חבירו שיעבוד הגוף ושיעבוד נכסים וכיון דיכול לסלק מעצמו שיעבוד הגוף מטעמא דפועל יכול לחזור מטעם קים לי אם יוכל לסלק גם שיעבוד נכסי וסיים דמסתברא דא"י לסלק שעבוד נכסים ע"ש היטב אבל בנ"ד שהי' מדובר מפורש ביניהם בתחלת השותפות שלא יוכל לסלקו כל זמן שלא יסלק לו מעותיו וכל תנאי שבממון קיים ומה שהתנו בתחלת השותפות א"צ קנין כמ"ש בסי' ע"א לענין נאמנות וע' בט"ז סי' כ"ב א"כ פשיטא שא"י לסלקו כל זמן שלא החזיר לו מעותו וכיוצא בזה כתבתי בחיבורי סי' קע"ו סט"ו לענין טענת גא"א בשותפין ובהגהות שבסוף ספרי דע"ת בשו"ת סי' י"ח לסי' קע"ו הנ"ל הבאתי ראי' מתשו' הרשב"א שבב"י סי' קע"א סל"ג ע"ש ולכן לענ"ד בנ"ד הדבר פשוט שאין בידו לחלק עד שיסלק כל מעותיו ולכן אין בטענת שמעון ממש:

ד ובדבר מה שברצון שמעון להשביע את ראובן מ"ש רו"מ שכבר מחל לו כיון שלפי דעתו כבר חלק א"ע מהשותפות לענ"ד ליתא דכיון שעדיין נשאר בידו מעותיו של ראובן ליכא הוכחה שמחל לו מדלא תבעו שהרי ידע שראובן מוכרח לתבוע מעותיו מידו ועוד דכיון שלא נגמרו עדיין כל החשבונות שביניהם דמי למ"ש בס' צ"ג ס"ח ועוד דשמא ידע בנפשו שא"י לסלקו אלא שטען בערמה כן אבל כיון שאמר שמאמינו שלא עשה שום העלמה אלא שחושש לשכחה ושוגג אין בידו להשביעו כי על מה ישבע ויפה רמז ת"מ לדברי השב"י ח"א סי' קס"ג. והנלע"ד כתבתי:

סימן פד

א ב"ה ב' מקץ תרנ"ט ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה שמעון לאנגסם נ"י מו"ץ דק' מעליץ:

ב מכתבו הגיעני ובדבר הדו"ד במה שנתן שמעון נאטראקט לאדונית בערבות שיתן מחצה מה שתזכה בדא"ה נגד אדון א' ובא ראובן וקנה מהאדונית החוב על האדון ועל שמעון ושמעון טוען שהאדונית לא היתה תובעת ממנו כי יש לה טאבילאציע על האדון על כל החוב וראובן רוצה לגבות חצי החוב משמעון וליתן לו מחצה הטאבילאציע ורו"מ הביא מדברי הע"ש וסמ"ע ובאה"ג רס"י קכ"ח וגם משאילת יעב"ץ ח"א סי' ל"ט ושו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' ו' בשם שא"י והאריך בזה:

ג הנה מאז כתבתי במ"ש בתשו' ד"ח מתשו' שא"י ששמע שיש תקנה שלא לקנות שט"ח שיש לעכו"ם על ישראל והוא כתב בתשו' הנ"ל ובחיו"ד סי' נ"ו דגבי טראטען אין המנהג כן ורק בשט"ח אחר דינא הכי ותמהתי מאז על שלא הזכיר כלל מדברי הסמ"ע וש"ך סי' קכ"ח וגם הבאתי מתשו' מהר"ם מלובלין סי' כ"ב בדין מי שהי' חייב לאדון בשט"ח ואח"כ מכר האדון השט"ח לישראל ופסק שאין זה בכלל פורע חובו של חבירו דהתם לשם מצוה נתכוין מסתמא ולטעמא דמפייס הוינא ליכא הנאה מבוררת משא"כ במוכר שקנה כל הזכות של המלוה ובמקומו הוא כל זמן שלא פייסו חייב לשלם כמו אלו המלוה בפנינו והביא מתשו' הרא"ש ורמ"א סי' שס"ט דכדיניהם דיינינן לי' וגם במתנה דינא הכא ע"ש באורך (והש"ך סי' קכ"ח סק"ב רמז אליו בקצרה) ולא הזכיר מתקנות ארצות כלל ומוכח שלא נתפשטה תקנה זו במדינתינו או דהתקנה נעשית רק על לכתחלה שאין לו לקנות השט"ח אבל לא על דיעבד שלא יהי' בקנייתו ממש וכבר כתב, בשו"ת שמש צדקה חח"מ בהשמטות סי' ל"ה דכל היכי שלא נתבאר מפורש בהתקנה שניתקנה גם על דיעבד אין להוסיף על התקנה ומה שעשה עשוי ואף דבתקנ"א שלא יקנה אדם שט"ח מישראל על ישראל שהובא בעצ"ט ונה"מ רס"י ק"צ קיי"ל דגם דיעבד ל"מ כמ"ש בעצ"ט סי' צ"ב סקט"ז דבאם שקנה השט"ח בטל אם לא שהי' בידיעת הלוה וצריך שישבע הקונה ע"ז ע"ש אבל הנה בתשו' רח"כ בסופו בקונטרס שאלת חכם בתשו' בן הפמ"א דדוקא בממרני עשו התקנה ולא בשט"ח וכן נראה מדברי הש"ך סי' קע"ה סקנ"ה ונה"מ שם ואף שמדברי העצ"ט סי' נ' סק"ו מוכח דאין חילוק הרי הוי ספק בתקנה ולפמ"ש בעצ"ט שם דדוקא כשהוא בעיר עם הלוה בשעת קנייתו וכפי הנראה בנ"ד לא הי' כן ואי נימא לחלק דלא תקנו אלא בקנה השט"ח מישראל ולא בעכו"ם א"כ בלא"ה אין ראי' גם י"ל דבכה"ג דנ"ד שקנה כל החוב שהי' להאדונית ושטר הערבות של

שמעון ביחד י"ל דלכ"ע לא תקנו בכה"ג ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בקת"ע לסי' רל"ז אות י' ובהגהות שנדפסו בסוף ספרי דע"ת סי' ח"י בזה:

ד ומ"ש רו"מ מדברי הע"ש והסמ"ע סי' קכ"ח דבמקומות שדרך המלוים להתפשר עם הלוה לזמנים יוכל גם הלוה ישראל לומר מפייס הוינא לי' הנה מדברי הע"ש וסמ"ע נראה להדיא דקאי רק על דין פורע חובו דס"ל דבעכו"ם חייב וע"ז כתבו דבכה"ג שיוכל לומר מפייס הוינא לי' פטור משא"כ בקונה שט"ח וכמש"ל בשם תשו' מהרמ"ל לחלק כן ואף שבבאה"ג העתיק גם בקנה השט"ח דבר זה כבר תמה עליו בס' שושנת יעקב לחו"מ שם ודחה גם טעמו של השע"מ והניח בצע"ג וגם יש לתמוה עמ"ש השע"מ משום דהפקע"ה מותר דכבר כתבו התומים סי' קכ"ו סקכ"ז ובנה"מ סי' ע"ו סק"א וסי' ק"ל סק"א דכל זמן שלא הפקיע הוי חוב של ממון גמור וה"נ בזה כיון שכבר זכה בו הישראל קודם שהפקיע החוב וגם לדברי השע"מ דוקא היכי דיכול להשתמט בטענת אין לי ולהרחיב הזמן ולא לפרוע פחות מהחוב ואף דבשאילת יעב"ץ ח"א סי' ל"ט שהביא רו"מ הביא ג"כ בשם האחרונים דסמכו לפסוק בלוקח שט"ח שעל ישראל מיד גוי בפחות שאין גובין בו כלל לפי שיכול לומר מפייס הייתי על זמנים רחוקים כבר כתב בעצמו דהיינו בגוונא שכבר נתייאש הגוי מהחוב ע"י קלקולו לגמרי והו"ל הקונה מזיק גמור כגון שברח למקום שאין יד המלוה שולטת שם או שהעני הלוה ומשום קנס נגעו בה אבל בנ"ד את"ל שהוא ספק שמא לא היתה האדונים תובעת משמעון מ"מ לא הוי ברי היזקא ואין להקונה דין מזיק או גורם בקנייתו אלא גרמא בעלמא דפטור ואף שמכרה לו בפחות אולי מפני שקנה ממנה כל החוב שעל האדון וויתרה לנגדו וגם גוף סברת יעב"ץ י"ל דתליא אם יאוש מהני בחוב וע' בט"ז והגהת הח"צ וקצה"ח סי' קס"ג באורך בזה ולכן לפענ"ד משורת הדין מחויב שמעון לשלם כל החוב ורק הוצאות שעשה בלא רשות ב"ד וכן ריבית מזמן קנייתו והלאה א"צ לשלם. והנלע"ד כתבתי:

סימן פה

א לחתן בני הרב הגדול וכו' מו"ה משה ישראל פעלדמאן נ"י מביטשקוף בארץ הגר:

ב מכתבך הגיעני וע"ד המקוה שהכשירו ע"י פלומפ גדול ששאבו והוציאו בו המים שבהמקוה בדאמפף מאשיען ויען כי הרבה מים נובעים במהירות לא הוציאו הפלומפ בשעה ששפכו יין אדום על מעט המים הנשארים לבסוף והבאת מדברי האחרונים שחששו בפלומפ אולי יש בו דין כלי קיבול וכשפוסק מלנענע חוזרין המים ובדקת הפלומפ ויש למטה כיסוי וכאשר פוסק הפלומפ מלילך נופל הכיסוי למטה וסותם

לבל יזוב מהמים בחזרה אך תחת הכיסוי למטה יש בית קיבול עגול ותחתיו כמין נפה מסורגת אשר דרך שם יכנסו המים להעיגול ואח"כ מגביה הכיסוי למעלה ודרך שם יוצא למעלה וכפי שאמרו קצת אנשים שבעת ששפכו היין לשולי המקוה עדיין לא פסק הפלומפ מהליכתו א"כ יש לחוש שבעת שפסק הפלומפ מלילך כבר לא הי' להמים שבשולי המקוה מראה יין יען שבאו תיכף שטף מים מצדדי המקוה ונפלו אז המים שבהעיגול למטה והעיגול מחזיק כמה לוגין ואפשר דדמי לכלי טוטריס המבואר בא"ח סי' קנ"ט וכל שבא ביד"א אפי' ממילא פסול כמ"ש ביו"ד סי' ר"א סט"ו וט"ז וש"ך שם עכת"ד:

ג הנה מ"ש לחוש מכח המים שבעיגול הנה משנה שלימה בפ"ב דכלים מ"ג דהסילונית אע"פ שהן כפופים אע"פ שהן מקבלים טהורים ובפי' הר"מ ותוי"ט שם דאפי' אפשר שישאר מעט בשוליו או יהי' בו גם בית קיבול לא יטמאו לפי שלא נעשו לקבלה לפי שהכונה מאלו הקנים החלולות שיגר עליהן המים לא שיתקבצו וינוחו בו ע"ש ובשו"ת מא"נ סי' י"א האריך להוכיח דסילון גם אם הוא עגיל סביב והמים נמשכים דרך הסילון שרי בכה"ג ע"ש ובפ"ד דמקואות מ"ג סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה ובפי' הר"מ ותוי"ט דהטעם לפי שלא יכוין בזה החלל שיהי' כלי קיבול ואמנם הי' הכונה שיצאו המים מן המקום הצר בחוזק ע"ש וה"נ בנ"ד שנעשה העיגול רק שיזובו ויעלו המים דרך שם ויצאו דרך הפלומפ אין זה כלי קיבול וגם אם צריך שיתעכבו שם קצת אבל תכלית הכונה לצורך יציאת המים משם אבל בתשו' ב"ש ח"ב סי' פ' פ"א פקפק בזה:

ד וגם מ"ש דהוו מים הבאים ביד"א כבר העלה בתשו' ר"מ שיק סי' קצ"ו דכח הדאמפף הוי כח כחו ולא הוי בכלל יד"א ע"ש באורך וע' בנח"א שבאשכול להל' מקואות סי' נ"ג שהאריך להוכיח דהפלומפ אין בו תורת כלי קיבול אך אם הפלומפ של מתכות יש בזה חשש דגם בסילונות של מתכות אם לא קבוע בקרקע יש חשש דגם ג' לוגין ע"י דבר המקב"ט פוסל כדמוכח מהש"ך ס"ק ק' ובשער המים שבב"י (דף פ"ו ע"ד) בדיני שינוי מראה. ומ"ש דיש חשש גדול שבעת ששפכו היין להמים שבשולי המקוה הלך בתוך המים אדם א' ונענע ברגליו ומנעליו בתוך המים לערב היין בהמים בכל שטח המקוה בכדי שיהא לכל המים מראה יין ועלה בלבך דיש חשש דדמי לזילף בידיו או ברגליו דסעי' ל"ט ולא אדע מהו דהתם שאני שהביא המים למקוה בידיו או ברגליו אבל הכא הרי המים הי' שם אלא שהביא היין לתוך המים ועי"ז נהפכו כל המים למראה יין ומה ענין זה לזילף בידיו ורגליו והרי שופך בידיו היין מתוך כלי להמים היעלה עה"ד שיהי'

חשש תפיסת יד"א וכדומה וה"נ בזה ואף שהמים הלכו עי"ז ממל"מ להתערב בהיין מה בכך הרי אדרבא הוא מבטל המים ברגליו ומהפכן ליין וגם לפמ"ש הט"ז סקע"ג וש"ך סוס"ק קכ"ג דבנענוע בתוך המים עצמו אין חשש ה"נ בזה:

ה ומ"ש דיש ספק אם המקוה הוא מעין ומה שבאו המים בשטף גדול הוא מהמים שנקבצו בהגינה מה שהוציא הפלומפ לשם ונתחלחלו מתחת לארץ ובאו בחזרה להמקוה וכיון שאין למקוה דין מעין ל"ש ההיתרים של הרא"ש דסעי' מ"ז וט"ז וש"ך שם והנה לשי' רוב הפוסקים שאובה שהמשיכוה כולה רק מדרבנן וכבר דחה בד"ח בפתיחתו דברי תשו' א"א בזה וכבר הארכתי בתשו' לק' בערלין (ע' ח"א סי') א"כ יש להקל ע"פ ד' המקילין בפלומפ וגם בצירוף ספק שמא הוא מעיין וזה זמן רב העירותי בהא דסמ"ז מדברי הראב"ד וב"ח וש"ך סקצ"ו דשלא בכוונה גם שאובה שהמשיכוה כולה כשר אבל המעיין בב"ח ימצא דהרא"ש וטור לא ס"ל כן א"כ הרא"ש לשי' אזיל וצ"ע על הש"ך סקצ"ו שלא העיר בזה וגם לא הזכיר שהב"ח סיים דהעיקר לדינא כהרא"ש וטור להחמיר והנה במ"ש לעיל דאם העיגול של מתכות יש לחוש שנפלו ג' לוגין מדבר המקב"ט וכתב לי השואל לפקפק דלא נמצא בראשונים לפסול בזה בשיעור ג' לוגין והביא בשם ס' לו"ש ומי השילוח בזה הנה אין ספרים אלו ת"י אבל בנח"א שבאשכול סי' נ"ז הביא בשם גי"ט שצידד להקל והביא מהש"ך ס"ק ק' בסופו דמוכח דפוסל בזה וגם הביא מדברי הראב"ד ורמב"ן שבש"ך סקמ"ו דמוכח להקל שהרי גם כסות מקב"ט ואפ"ה אם אינו ביד"א הי' כשר כיון שאינו כלי ע"ש אבל כבר רמז רו"מ בשם לו"ש שהביא מדברי הרשב"א בשער המים שבב"י גבי דין שינוי מראה דמפורש דפסול ודחייתו א"ב ממש שהרי כתב וז"ל וכבר נתבאר למעלה שג' לוגין שנפלו למקוה חסר לעולם הוא בפיסולו עד שיצאו ממנו מילואו ועוד וכו' ויראה לי שכן הדין לג' לוגין שנפלו למקוה ע"י דבר המקב"ט וכו' עכ"ל הרי מבואר דשני הדינים שוים וכיון דהרשב"א והש"ך פוסלים את"ל דהראב"ד ורמב"ן מכשירים מי יערב בלבו להקל לכתחלה וע' בתשו' ר"מ שיק סי' קצ"ו קצ"ז דתלי לה אם פסול הוי' עי"ט מה"ת או רק מדרבנן ע"ש:

ו ובדבר מ"ש בתשו' הקודמת בענין מים שנתחלחלו דרך הקרקע מן הגינה והעיר כעת מדברי הראב"ד וב"ח וש"ך סקצ"ו דבהמשיך שלא בכוונה גם בהמשיכוה כולה מותרת א"כ בהא דסמ"ז בלא"ה ראוי להקל הנה זה זמן רב העירותי בזה בגליון הש"ע וכתבתי דהמעיין בב"ח ימצא שכ"כ רק בדעת הראב"ד אבל הרא"ש וטור מחמירים בזה ושהעיקר כדבריהם ע"ש א"כ בהא דסמ"ז הרא"ש לשיטתו אזיל ואתה כתבת בשם רע"א דגם הראב"ד לא כ"כ רק בבאים ביד"א אבל עיינתי בבעה"נ בשער המים ומצאתי שכתב וז"ל

יש מי שאומר דהא דאמרי' מים שאובין מדרבנן וכו' דוקא בג' לוגין א"נ עד מיעוטו של מקוה שהם י"ט סאין אבל אם נפלו בו מחצה על מחצה ספיקו טמא דבעינן רובא ביד"ש מה"ת דומיא דמעיין ול"נ דכל שאובה דרבנן והיקשא דמעיין אסמכתא בעלמא הוא וכו' א"נ אפי' תימא מקוה ביד"ש דאורייתא הוא דמקשינן לי' למעיין מיהו כל דאתי ממילא למקוה אע"ג דאתי לי' דרך כלי ביד"ש הוא ומדאורייתא כשר ואפי' כולה מקוה ורבנן הוא דגזור בשאובין ואע"ג דאתו לי' ממילא וכי גזור רבנן שלא בהמשכה אבל בהמשכה לא גזור וכו' והאי טעמא עדיף טפי ומסתברא דהא כלי לא כתיב באורייתא ומה לי אם הביאן אל המקוה דרך למכור וכו' אלא כל ממילא ביד"ש הוא וכשר מדאורייתא וכו' עכ"ל ומבואר דאדרבא ביד"א מחמיר ורק היכי דאתי ממילא כשר וזהו כוונת הש"ך בלא כוונה ר"ל שבאו מאליהן אף שהלכו דרך כלי כשר אבל בהא דסמ"ז שמילא הבור שאובין ביד"א אף שנמשכו דרך חלחולי האדמה פסול שהרי המים באו להבור ביד"א ודוקא בשאובין שנעשו שאובין ע"י שהלכו דרך כלים מאליהן מיקל בזה ואח"ז כתב הראב"ד שם בהא דילפו בידיהן ורגליהן דדוקא מידי בהמות ורגליהן כשר לעשות מקוה לכתחלה ולא מידי ורגלי אדם ובהג"ה שם חולק עמ"ש בפנים וסיים דגם בידיהן ורגליהן של הלגיון בהולכים עם הקרקע כשר לעשות מקוה דאע"ג דשאובה שהמשיכוה כולה אין טובלין בה הכא כיון דלא הי' שאובין מעיקרא שהרי בידיהם ורגליהם העבירום מן הנהר עושין מהן מקוה לכתחלה כיון שהולכים עם הקרקע והיא הלשון שהביא הט"ז סקכ"ח והוא מדברי ההג"ה ולא מהראב"ד עצמו וע"ע בט"ז סוסקמ"ז בזה וגם הב"ח העתיק לשון הג"ה הנ"ל ועיקר טעמו לפי שלא הי' שאובין מעיקרא והעבירום בידיהם ורגליהם דרך הילוכן ולא זילפום בכוונה להמקוה לכן כשר והש"ך קיצר בהעתקתו ונתן מקום לטעות וגם לא הזכיר סיום דברי הב"ח דלא קיי"ל כהראב"ד. ועכ"פ בנ"ד ובנידון הרא"ש דסעי' מ"ז אין שום צד להקל עפ"ד הראב"ד הנ"ל דהתם הא נשאבו להבור ביד"א ונעשו פסולין כשאובין גמורים א"כ אף שנמשכו, להמקוה בלא כונה פסולים וכ', בנח"א שבאשכול סי' נ"ג מ"ש ע"ד הט"ז סקכ"ח הנ"ל:

ז ובדבר מ"ש שנית לענין החשש של עירוב היין בהמים דשמא כשמגביה רגליו למעלה מן המים עם מים שע"ג הרגלים כמ"פ נצטרפו עד שהי' ג' לוגין לענ"ד הדבר פשוט דאין לחוש לכך דבודאי לא נצטרף שיעור ג' לוגין אלא בכמה מיני הגבהות יותר מג"פ ואינו מתכוין לצרפן וע"פ רוב אינו מגביה רגליו למעלה מן המים אלא מנענע בתוך המים וכל פעולתו לבטל המים מתורת מים ע"י שינוי המראה ואין מזה ענין להוייתן ביד"א דהתם המים מתהוים ביד"א והכא אדרבא מתבטלין מתורת מים ביד"א:

ח ובדבר מה ששכחו כלי גדול על המדרגה השני' שבמקוה ונתמלא מים בבוא המים הנובעים ואח"ז הפכוה ועירו המים למקוה אלא שיש ספק שמא כבר הי' שם שיעור מקוה הנה ספק זה אפשר לברר ע"י מדידה של האורך ורוחב וגובה וא"א להקל מספק דאם לא הי' שם שיעור בודאי נפסל ע"י השאובין אבל כפי שכתבת שלא הגביהו הכלים רק דרך כפיי' הנזכר בש"ע סמ"א מ"ב מ"ג וגם מתחלה נשאר שם דרך שכחה אין חשש בזה. והנה כעת כתב שהכלי הי' מונח בעיקום וחצי' ה' למעלה מן המים וגם בכפייתה שפך חלק שלמעלה מן המים לתוך המים ומה בכך שלא הגביה לא אבין כלל כי הלא המים לא נכנסו בהכלי אלא כפי ערך הגובה שעלו המים בהמקוה א"כ בכפייתה אין חשש וגם בודאי לא הי' שיעור ג' לוגין בזה המעט שלמעלה מהמים ואפי' בספק הוי סד"ר וגם הי' מחוברים עם המים שבמקוה ודרך שכחה שלא מדעת ולא נעשו שאובין כלל ושמא כבר הי' שיעור מ"ס ומשנה ערוכה בפ"ב דמקואות ספק נפלו וכו' ספק יש בהם מ"ס וכו' כשר וע' תשו' אבקת רוכל סי' ס"א בזה:

ט ומ"ש מדברי האגודה שבש"ך סוס"ק נ"ז להקל אם יוציא יותר מים ממה שהי' שם בשעה שנפלו הג' לוגין לשם ואף שכתב דשמא יש לחלק בין יצאו המים מאליו ובין הכא שדלו משם בידים ע"ז הביא מהירושלמי פרק ד' דתרומות ה"ח ב' מקואות בזו כ"ס ובזו כ"ס ונפלו ג"ל שאובין וא"י לאיזה מהן אם רצה להוציא קוויה פסולה מזה מוציא וכו' דמוכח דגם במוציא בידים שרי לא אדע מנ"ל דמיירי במוציא בידים דלמא מיירי במרבה לתוכה מים כשרים עד שמתמלא ויוצאין מים משם עד כדי מילואו ועוד וגם נראה לפמ"ש בתשו' ב"ש חיו"ד ח"ב סי' מ"ו בביאור הא דמשערין בכדי שיצאו מילואו ועוד משום דסופן לצאת לא נאסרו הכשרים שנשפכו לתוכן א"כ התינח ביוצאין ע"י שפיכה לתוכן אבל בכה"ג שדולין המים משם אינו מועיל כלל שהרי נעשו כל המים פסולין ע"ש שכתב שמכל הפוסקים נראה דלא כהאגודה וכפי הנראה זהו טעם החילוק בין יצאו מאליהן ובין דלו והוציאו משם לכן לענ"ד יש להכשירו שנית ואם יוכלו ע"י פלומפין פשוטים מה טוב ואם לאו יעשו ע"י המאשיען וישגיחו שילך שפיכת מי הפלומפ למקום שלא יחזור למקוה דרך הקרקע שיכינו צינורות שילכו המים הנשפכין למק"א וגם שבעת שפיכת היין או חלב לא יהי' עוד חששות הקודמים ובאם א"א או שהוא הוצאה גדולה יש כמה צדדי קולא וכמ"ש בתשובה הראשונה. והנלע"ד כתבתי:

סימן פו

א ב"ה ד' ויגש תרנ"ט ברעזן להרבנים הרב המאה"ג וכו' מוהר"ש ראבין נ"י אבד"ק קורטשין והרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יוסף יעקב גילערנטיר אבד"ק יאשניצא והרב המאה"ג וכו' מו"ה יהודא כ"ץ נ"י מו"ץ דק' סאניק:

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניהם בראובן ושמעון שותפים מכמה שנים במו"מ של פשתן שעושין ממנה לייווינד והי' לראובן ע"ה פראצענט ולשמעון כ"ה ובכל שנה עשו חשבונות ביניהם וזה כחמשת שנים נחלה שמעון מאוד וביקש ראובן משמעון לעשות חשבון ולרשום בבוך כדי שיה' לו לראי' נגד היורשים וכן עשו ונרשם בבוך שיש לשמעון אלף ומאה ר"כ ושמעון חתם ע"ז בעצמו ואח"ז שבק לן חיים ונתן ראובן לאלמנתו חמשה ר"כ לשבוע וגם קיבל את בנה הגדול שביקש מראובן שיקבלהו למלאכתו במה שצריך ליתן לבע"מ פשתן לעבוד ולקבלם בחזרה במשקל ונתן גם להבן חמשה ר"כ לשבוע ועתה פסק מליתן להאלמנה מעות שבוע הנ"ל וטען ראובן כי מעת שמת שמעון בטל השותפות ונתן רק בתורת רחמנות להאלמנה כל שבוע יען כי הם קרובי אשתו וגם כבר סילק לאחדים הסך אלף ומאה כפי שיש בידו כתבים וזה האות שבכל משך הזמן לא תבעתו האלמנה בשום חשבון, ועל משך זמן חיי אביהם חתם שמעון בעצמו החשבון האחרון והאלמנה ויתומים טענו שלא נתבטל השותפות ומה שקבלי הי' עד לחשבון ומה שלא תבעו חשבון הי' מפני שנתן להם מעות שבוע וחשבו כי עוד חזון למועד וגם כי הבן הגדול אומר כי בסוף שנה א' עשה ראובן עמו חשבון וראובן מכחישו וגם הלא הועמד הבן הגדול להעסק במקום אביו וגם תובעים היורשים שבועת השותפות מזמן הקדום כי שמעו פ"א מאביהם שיש לו ד' אלפים בהעסק והחשבון שקודם מותו הי' רק מן ה' שנים האחרונים גם טוענים כי בעת כניסת שמעון לשותפות נדבר שיהי' השותפות עד עולם כל זמן שיתנהג העסק יען כי אביהם המציא העסק הזה וראובן מכחיש וזה האות שמתחלה נשתתפו למחצה ואח"ז נתמעט חלקו ואת הבן הגדול ריבל הוא מרצונו ועוד שאר פרטי טענות:

ג הנה בדין שבוהש"ת הביא הרב מיאשניצע נ"י מכמה שו"ת שהובאו בס' ד"ג כלל צ"ח ס"כ שפסקו דאין היורש יכול להשביע כדעת י"א שבא"ע סי' צ"ח ומתשו' הר הכרמל ח"מ סי' ל"ד שפסק דהמוחזק יכול לומר קים לי ליפטר משבועה והרב מסאניק כתב דאולי מיירי ההה"כ אחר שחלקו כבר השותפות בחיי אביהם כעין ד' הר"נ שהביא בעל פת"ש בנ"צ לסי' קע"ו סל"ג אבל הנה בגוף התשו' שם צידד בתחלה בנידונו שהי' ע"א מסייע שמחל לו השבועה והאריך לצדד דהעד מועיל לפטרו ואח"ז כתב עוד דגם בלא"ה

יוכל לומר קים לי כדעת הרי"ף ורה"ג ורמב"ן וש"פ דאין יורשי הבעל יכולים להשביע אשה על אפטרופסות שנעשית בחיי בעלה ודעת קצת פוסקים דאפי' ע"י גלגול א"י להשביע דכיון דלא השביעה הבעל בחייו ולא צוה להשביעה מחל לה שבוהש"ת והו"ל כחלקו השותפים ואף דבח"מ סי' צ"ג לא הובא דיעה זו בש"ע מ"מ יוכל המוחזק לומר קים לי כהרי"ף וש"פ הנ"ל וכ"ה דעת רבותיו של הרמב"ם שפסקו ג"כ דא"י להשביעו משום שאין היורשים יודעים אם חשדו בב' מעין כסף כמ"ש בפ"ט משליחין וכן יוכל לומר קים לי כדעת רש"י דגם בשבוהש"ת בעי' הודאה פרוטה וכן דעת רש"י ור"ת דל"ש מורי היתרא אלא בעוסק בחנם ולא בשכר עכת"ד שם. וא"כ מבואר דמיירי בגוונא שלא חלקו ואפ"ה ס"ל דיוכל לומר קים לי והוא עפמ"ש שם בשם כנה"ג דגם לענין שבועה יוכל לומר קים לי והגם שבנ"ד ל"ש טעם האחרון דבנ"ד עסק בחנם מ"מ שאר טעמים שייכי הכא וע' בברכ"י חו"מ סי' כ"ה אות י"ד בש"ש להקצה"ח שמעתא ד' פכ"ו בענין ספק פלוגתא בשבועה:

ד אבל מ"ש הרב מיאשניצא דכיון דשמעון חתם החשבון הוי כהודאה כמ"ש בסי' פ"א סי"ז הוי כפטרו משבועה ואפי' קב"ח א"י להטיל ולא דמי למ"ש המח"א סי' ו' דשותפין שנתן א' לחבירו שטר מחילה שלא ישביענו דמ"מ יוכל להטיל ח' דשא"ה שפטרו רק משבועה אבל בנ"ד הוה כהודה על הממון לענ"ד ז"א דהא קיי"ל דיכול לומר טעיתי אפי' נתן לו כת"י כמ"ש בסי' קכ"ו סי"ג א"כ אין החשבון הודאה גמורה ושפיר י"ל שלא נתכוין לפטרו משבועה ואטו נימא דבשותפין שעשו חשבונות בפנקס וחתמו החשבונות לא יוכלו להשביע זא"ז שבוהש"ת וכבר כתב הש"ך סי' פ"א סקע"ט דגם בנתן כת"י על הריוח לא דמי לאתם עדים וכדבריו מבואר בתשו' רשד"ם ח"מ סי' ק"פ ואף דבמהרי"ט בשניות ח"מ סי' פ"ו ותשו' שער אפרים סי' קמ"א פסקו כמהריב"ל היינו בבא לבטל החשבון אבל מ"מ יתכן להשביעו דאין לתלות במחילה ונאמנות אלא בדבר ברור כדמוכח בסי' ע"א ועכ"פ משבוהש"ת הוא פטור אך דבנ"ד אי נימא דהשותפות קיים להלאה אחר מותו עד עתה א"כ יוכלו להשביעו על שותפות זה עכ"פ כמ"ש הב"מ באה"ע סי' צ"ח שם א"כ שוב יוכלו להשביעו ע"י גלגול שהרי החמ"ח הוכיח מהא דחלקו השותפין דע"י גלגול יוכלו היורשים להשביע ובב"מ שם תו' דשאני שותפין מבעל לאשה דכגופה דמיא ע"ש א"כ גבי שותפין לכ"ע הוי כן ועוד דכיון דיש ספק בדעת הרי"ף בזה אם דעתו לפטור גם מגלגול אין ספק מוציא מידי ודאי של ש"פ כמ"ש כה"ג הב"ש בא"ע סי' ק"ח סק"ד וכבר כתב בתה"ד הובא בב"י או"ח סי' ק"ס דגם בנט"י דספק פלוגתא להקל מ"מ אם בפוסק א' מפורש לאיסור ובפוסק אחר אינו מפורש אלא דדייקי'

כן מדבריו אזלי' בתר פוסק המפורש ע"ש וה"נ הוי וגם קיי"ל דלמעט במחלוקת עדיף כמ"ש הח"צ סי' קל"א שזהו א' מעיקרי התלמוד והפוסקים ע"ש וה"נ בנ"ד אבל הדבר פשיט שהיורשים מחויבים לקב"ח שאמ"ח וע' נו"ב מה"ק חו"מ סי' י"ג:

ה ומעתה נבא לספק השני אם נתבטל השותפות במיתת השמעון הנה הרב מיאשניצא הביא מדברי כמה אחרונים שהובאו בס' דר"ג כלל צ"ח סכ"א וכבר הארכתי בזה בחיבורי לחו"מ סי' קע"ו סי"ח אבל הדבר פשיט דכל זה אם עשה איזו חלוקה אחר מות שמעון והניח חלקו לבדו אז הי' מקום לדון בזה אבל כפי הנראה מהטענות לא עשה שום חלוקה בהסחורה ועסק בסתם לכ"פ אין זה חלוקה והריוח לשותפות וגם יש לדון דאינו נאמן כלל וע' במל"מ פ"ד משותפין ה"ד ובחיבורי שם סי"ט בזה וגם. במ"ש בחיבורי שם מדברי הב"ח שהביא הרב מסאניק וזה לא כביר השבת בנידון כעין זה להרב אבד"ק זידיטשוב ופסקתי ג"כ דבלא חלק הסחורה כלל לכ"ע שייך לשותפות ואף שבנ"ד נתן מעות לצרכי נישואין הרי גם בתחלה לא הי' לשמעון מעות בהעסק כפי חלקו וגם מה שלא תבעו חשבון אינו הוכחה ואין להאריך יותר:

ו אבל על להבא כבר ראו עיניהם מ"ש בשבו"י ח"א סי' קס"א מדברי רש"י ותוס' ר"פ הכותב ובכל הסברות שכתב הרב מסאניק איננו רואה הכרח לכוף את ראובן להשתתף להלאה עמהם וע"ע בקה"י לב"א סי' תק"כ בשם תורת אמת ז"ז מ"ש הרב איאשניצא שבנ"ד ראובן הוא אדם אמוד ומתנהג בחסידות ודמי להא דסי' נ"א ס"ד אנכי מרחוק ואין לי עסק והדבר תלוי לפי ראות עיני ב"ד אבל בסי' ט"ו נעלו בפנינו בעלי הש"ע אומדנות כאלו וע' בבדה"ב שבב"י רס"י ע"ה דבדליכא שום דררא דממונא יש לדיין לבטל טרחא העני נגד העשיר התם וישר משא"כ בכה"ג דאיכא דררא דממונא והנלע"ד כתבתי:

סימן פז

א ב"ה ה' ויגש תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב ווייצמאן נ"י אבד"ק גריינדוג ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן בעל ריחים שהלוה מעות לשמעון על חטים שהביא לטחינה והביא החטים לריחים ואח"ז לא הוצרך להחטים לטחינה ומכרן לבעל הריחים ואח"ז הוצרך הטוחן לוי חטים וביקש שמעון מראובן שיתן החטים שקנה בהלואה בחזרה לטובת לוי והוא יתן לו תמורתם חטים אחרים ונשבע לו ע"ז ונתרצה ראובן וכשבא לוי ליקח החטים תבע ראובן שיחזיר לו מעותיו שהלוה מאז לשמעון והודיע לוי לשמעון והסכים לזה כי הי' סבור שחזר בו ראובן ואינו רוצה עוד בחטים האחרים

תמורתן והחזיר לראובן המעות ואח"ז נתייקרו חטים ואא"ז הביא חטים אחרים להריחים ותפס ראובן החטים לעצמו באמרו כי מה שקבל המעות בחזרה הי' רק בעבור שלא הי' שמעון בטוח בעיניו כ"כ וגם טען שבשעה שנתרצה להלוות החטים בחזרה א"ל בפירוש באופן שיחזיר לו מעות שהלוה ושמעון מכחישו. ורו"ח כתב שאין להשביע לבעל ריחים שכדבריו כן הוא שהוא נגד המנהג כיון שקבל המעות:

ג הנה לענ"ד אינו כן דאף דהטוען נגד המנהג אינו נאמן היינו שחבירו נאמן בשבועה גם להוציא כדמוכח במרדכי שהובא בש"ך סי' פ"ב בדיני מגו אות ב' ובש"ך לא הועתק יפה ובמרדכי שם מבואר כמ"ש וע' במהרי"ט בשנות אה"ע סי' כ"ח דבעינן שיהי' מנהג קבוע תדירי ומי יודע אם בנ"ד כן הוא ועוד דבנ"ד הרי בעל הריחים טוען שבשעה שהבטיח להלוות החטים בחזרה התנה בפירוש כן ובכה"ג פשי' דליכא מנהג להיפוך וכיון שראובן מוחזק בהחטים שתפס ישבע שכדבריו כן הוא אך באם שהוא תפיסה כגון שיש מנהלים בהריחים ונכתבו החטים בפנקס על שה שמעון אז אין דין בעל ריחים כמוחזק ואם בעיניו כדין מרומה יתאמץ לפשר ביניהם:

סימן פח

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל במ"ש בהתנאים מכח עידור או קטט יעמדו בתקנת שו"ס ובנ"ש סי' ט' אות י"ד הביא בזה ממהרי"ק וגם הביא מהמרדכי שאם לוקה ואכלה חייב הבעל לשלם אבל אין בזה תקנה קבועה ליתן לה איזה פיזור וצידד שהתקנה הי' רק שיתן לה סך הגון לדרכי מזונותי' במשך ימי הקטט ולא נקצב כמה יתן לה:

ב הנה רו"מ נסתפק אם הכונה בהקטט גם אם נתהוה מצד שניהם דלא מיתדר להו או רק אם נתהוה מצד הבעל ורמז למ"ש בתשו' הרא"ש ובטור סי' קי"ח בענין תקנת טילטולה לחלק בין תבעה היא הגירושין ובין תבע הוא וגם רמז למ"ש הפת"ש סי' נ"ג סקי"ג בשם תשו' ב"א ובגדי ישע שדנים גם בקטט תקנת שו"ם אבל הנה לא נמצא שום מקור לתקנה זו ולא נמצא בראשונים מזה כלל ואיך יתכן לבדות מן הלב תקנה נגד הדין אבל הנכון בזה מ"ש בשו"ת גא"י חא"ע סי' ס"ד דתקנת קטט היא הנזכר באה"ע סי' קס"ה שיחלקו החלוץ והחליצה בהנכסים וחז"ל אמרו שלום על ישראל דלא ליתי לידי חליצה ובבעה"ט סו"פ תצא סמך כי ינצו לחלוץ הנעל שע"י חליצה מריבה באה ע"ש וזהו הנקרא קטט שיש בזה תקנת שו"ם ע"ש אבל כפי נוסח התנאים שבנ"ש שם מבואר שאם יעשה הבעל לנגדה דבר שאינו ראוי לעשותו יתן לה פיזור וכו' הדבר פשוט דהיינו אם הוא הגורם ולא אם היא הגורמת הקטט בלא תקנו. והנלע"ד כתבתי:

סימן פט

א להרב וכו' יחידא ארי' הירשפעלד נ"י שו"ב דק' אקערמאן במדינת בעסראביע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכבש שתפס השו"ב הסימנים בידו כמנהג שחיטת כבשים ושחט בסכין קטן רק כמלא צואר א' בהולכה והבאה ואומר ברי שלא דרסתי וצידד דאף דבעינן כמלא צואר עם העור ומפרקת הרי באמת המפרקת אינו נשחט אך דבכרתי סי' כ"ד סק"א ביאר הטעם משום דהסימנים נשמטים לכל צד בשעת שחיטה לכן הצריכו שיהי' גם כדי רוחב המפרקת וא"כ התינח בבהמה גסה שאין דרך לתפוס הסימנים אבל בכבשים שאוחז הסימנים בידו כיון שהסכין רחב כפלים מהסימנים ואומר ברי שלא דרס מהראוי להקל בדיעבד ובש"ע הרב ז"ל צידד להקל בהפ"מ גם בבהמה גם בפחות ממלא צואר בהוליך והביא ומכ"ש דיש להקל בנ"ד עכ"ד:

ג הנה אף שהכרתי כתב בטעם הדבר כן אבל בזבחי ריב ממהר"ם כתב הטעם דבעי' שיהי' עם העור ומפרקת יען כי גם העור נתחכת משני צדדי הסימן וצריך שיהא כשיעור א' חוץ לסימנים לכן שיערו כן ע"ש ובשמ"ת סי' ח' מבואר דבפחות משיעור צואר א' עם העור ומפרקת ועוד כ"ש חוצה לה הוי פסולה דאורייתא ואפי' אמר ברי לי שלא דרסתי אין להקל כלל והפוסקים לא חלקו אלא בין עוף לבהמה ולכן קשה להקל בכבש משום לא פלוג ותדע דאל"כ אמאי מוקי הר"ח ורי"ף רק בעוף והול"ל בכבש ותפס סימנים וגם הרב ז"ל כתב רק בדרך אפשר להקל בהפ"מ אך אם כבר התיר ד"ז בהפ"מ יש לו ע"מ שיסמוך אבל לכתחלה אפי' בשעה"ד שאין לו סכין אחר אין לפרוץ גדר:

ד ומה שהקשה עמ"ש הפוסקים להקל בשחט רוב סימן במדידה אם יש כ"ש יותר מחציו דהא קיי"ל דכל מקום שצריך בדיקה א"א בקיאין בבדיקה לענ"ד הדבר פשוט דדוקא בדבר התלוי במראה ומישוש וכדומה א"א בקיאין בבדיקה אבל בדבר התלוי במדידה אינו תלוי בבקיאות והכל בקיאין בזה אם אפשר לצמצם בידי"א אבל גם מ"ש רו"מ ע"פ סברת נו"ב א"ע סי' צ"ד ופת"ש א"ע סי' קס"ט סקי"ז הוא נכון:

ה ומה שהקשה אמאי השו"ב נאמן שנשחט רוב במדידה הא אין עא"נ נגד חזקה והשתא אינו בידו לתקן ולשחוט יותר דיופסל משום שהיי' וגם ל"ש רוב מצוין וכו' שהרי איתרע רובא דלכתחלה צריך לשחוט רוב הניכר לענ"ד לק"מ שהרי הוא מלתא דעל"ג שגם אחרים יוכלו לחזור ולמדוד אחריו וגם אם קרע הסימן בידיו וא"א לבדוק אחריו י"ל דכיון שהי' בידו מקודם שפיר נאמן ועוד דכיון דכבר שחט ורמא"ש מומחין הן א"כ בלא אמירתו ומדידתו נחזיק בהיתר שכבר נשחטו רוב סימנים ורק ע"י מדידתו נודע לנו שלא

נשחט אלא רוב מצומצם א"כ הפה שאסר הפה שהתיר דאפי' עכו"ם נאמן בכה"ג וע' בט"ז סוס"י מ"ח. והנלע"ד כתבתי:

סימן צ

א ב"ה נ וארא תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה חיים רויטנבערג נ"י מו"ץ בק' ראדיוויל. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ואני משיבו על אתר בדבר המקוה שנודע ששאבה עכו"ם בכלים שאינם נקובים ולא נודע אם אולי שאב למטה מן רושם הלייסטעל לשיעור מקוה והבלן חשוד בעיניו:

ג הנה הגם שיש בזה סד"א דשמא שאב הכל ולא נשאר רוב מימיו אבל לענ"ד הרי היכי דאין העכו"ם נהנה לא חיישי' לחלופין כדאי' בסי' קי"ח והביאו הש"ך גם בסי' ר"א סקט"ז בשם תשו' הרא"ש ובנ"ד הוא להיפוך לחוש שמא טרח א"ע ביותר מן הראוי ושאב יותר בהכלים מכפי הרושם אמאי נחזיק ריעותא גם יש לדון דסירכי' נקט ואתי כמ"ש הט"ז סי' ס"ט ואף דהפמ"ג באו"ח סי' ס"ז בא"א כתב דבספק דאורייתא אין לסמוך אהא מ"מ חזי לאצטרופי בנ"ד דבלא"ה אין לחוש שמא טרח יותר ובפרט שהבלן מעיד ולא נתברר שהוא חשוד רק שרו"מ חושש לכך. אבל מכח מעיין קשה להקל כמ"ש חו"מ אלא דמ"מ יש לצרף דעת מרדכי ורמ"א דבסמוך לנהר חלחולי מחלחל ולא נפסל בפחות משיעור ואף דהל"ש הביא בשם הגה"ק ר"פ מדבריו שהוכיח להיפוך מ"מ חזי לאצטרופי. אך אם הי' באפשר לנקותה בודאי מה טוב ומ"ש רו"מ דיש לחוש שיתעכב הרבה עד שיבואו מים כשיעור יוכלו להביא קרח וכפור כפי שכתב הח"ס סי' ר' וריי"ג ובתשו' ב"ש ח"ב סי' ע"ו החמיר להניח הכפור ג"ט רחוק מהמקוה ולהניח שם אבנים מלובנים עד שיהי' נימוח ויזולו המים בהמשכה ג"ט למקוה ע"ש. ואם אפשר בכך יעשו כן לצאת מכל ספק:

ד ומה ששאל אודות החטים של פסח שבריחים ולא נזהרו לכסותם ונפל עליהם אבק מקמח של חטים חמוצים שנטחן שם הנה כבר כתב הח"י סי' תנ"ג סקכ"ה להקל בכה"ג ובפרט בנ"ד שרוב החטים אינם לתותים ובצירוף ניקוי המליניק:

ה ובענין בונה ביתו מחדש אם יוכל לשנות מקום התנורים מחשש ד' הס"ח הנה ראיתי בכת"י של הגה"ק מבוטשאטש בעל דע"ק שכתב דאם סותר כל ביתו ובונהו מחדש אין שום צד חשש בשינוי מקום התנורים דבכל דבר דינו כבית חדש ובפרט אם יעשה

בשט"מ כפי שכתב בשם רב א' בודאי יוכל להקל ושם בכתבי הדע"ק הנ"ל צידד עוד דבשינוי דיורים אולי יש להקל ומכ"ש בשינוי רשות ע"י מכר בינתים:

סימן צא

א ב"ה ד' וארא תרנ"ט ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יחזקאל בנעט נ"י אבד"ק ווראהל בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שעזבה את בעלה תיכף אחר הנישואין וזה יותר משנה יושבת עם רשע א' ובכ"ז מתרצית לקבל גט מבעלה אם ישלחנו לה ע"י שליח שמכירה ע"י שיעידו לפניו קרובים או פסולים טרם שילך לפני הב"ד דשם שהיא אשת פ' אבל מן הנמנע שימצא שם ב' עדים כשרים שיכירוה שהיא אשת פלוני והביא מסי' קמ"א סל"ו דמוכח דבעינן ב' עדים ומתשו' ח"ס ח"ב סי' ז' וסי' נ"ה שנראה כסותר קצת וביאור הגר"א אות ע"ה למד מסה"ת דשרי באינו מכירה עכת"ד:

ג הנה בכנה"ג ובאה"ט הביאו בשם, ר"מ מטראני ח"ב סי' קי"ט שהחמיר דלא סגי בע"א אלא צריך ב' עדים ועיינתי שם וראיתי שבכל התשו' החמיר רק דבעינן ששני עדים ישמעו מקודם מקרוב או פסול שזאת היא אשת פלוני וקודם מעשה סגי בגילוי מלתא בעלמא ואח"כ יעידו ב' העדים לפני השליח שמכירים שזאת היא אשת פ' ומה שהחמיר שם בענין כיסוי פני האשה בשעת קידושין ונמשך אחריו בחידושי מהרי"ט הנה אני מצאתי כדבריו בתשו' ריין הרא"ש סוס"י צ"א אבל באס"ז לכתובות (דף ט"ז) הביא בשם תר"י דסגי במה ששומעים מקול הברת העם שזאת היא המתקדשת וע"ע בחידושי מהרי"ט בסוגיא דשליח נעשה עד ועכ"פ גם המבי"ט שהחמיר דצריכין ב' עדים היינו רק שיעידו הם בפני השליח ע"ז אבל מ"מ סגי במה ששמעו קודם מעשה מפי אשה או קרוב שזאת היא בין בקידושין בין בגיטין ומבואר שם שביאר דברי הפוסקים שכתבו דהשליח צריך שיכירה ע"פ ב' עדים היינו שיעידו ב' עדים לפני השליח כן אבל העדים יוכלו לסמוך ע"פ עדות אשה או קרוב והביא שם מדברי ריב"ש וגם ליישב החילוק בין שליח הגט דצריך ב' עדים וגבי הכרת יבם ויבמה סגי בע"א קרוב ותי' ע"פ הנ"ל דבאמת שניהם שוים אלא דבפני השליח צריך שיעידו שנים ע"ש היטב והאחרונים לא ידעו מזה:

ד ובגוף דינו של התה"ד ורמ"א ע"ע בס' מכתב מאליהו שער ו' סי' ח"י שפלפל הרבה בזה בדברי הראשונים וגם הביא דברי הריב"ש שדברי הרי"ף בהא דאשתמודעינהו היינו במעידים שלא בשעת מעשה והעלה שכ"ה דעת הרא"ש והגמי"י ושכ"ה דעת הנימוק"י והסיר מעליו תמיהת הב"י סי' קכ"ט אבל דעת רמב"ם והה"מ ומרדכי דגם בשעת מעשה

נאמנים ע"ש ואני בתשו' לק' באלחוב בניתי דייק בס"ד והבאתי מלשון הרמב"ן נדה (ד' מ"ח) שרמז הריב"ש שם שלא פי' דברי הרי"ף כדעת ריב"ש וגם פלפלתי שם בביאור דברי הרי"ף בענין אחר והשגתי ע"ד הח"ס סי' ז' וסי' נ"ה שהביא רו"מ וגם השגתי ע"ד עה"ג סי' ק' ק"א וגם הבאתי מהג"פ לא"ע סי' ק"כ סק"ד שהביא מתשו' ראנ"ח ובני שמואל שדחו דברי הריב"ש וגם הוכחתי מהרא"ש פג"פ סי' י"ז דמוכח דלא כהריב"ש וזהו כדעת נו"ב סי' צ"ג בדעת הרא"ש ודלא כהח"ס וגם הבאתי מתשו' מהרי"ק שרש קע"ו דמבואר דלא כהריב"ש בדעת הרי"ף וגם הבאתי מהר"ן בחידושיו לנדה דס"ל כן ומצאתי גם בתשו' רח"כ א"ע סי' נ"ט ותשו' הרי"מ חא"ע סי' מ"ב שפסקו דלא כהריב"ש ואחרי שגם הב"י סי' קנ"ז כתב שמדברי הפוסקים נראה דלא כהריב"ש כדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד:

ה וכה ראיתי בספר אמרות טהורות מגדול א' בדור קדום לאה"ע סי' קמ"א סכ"ד שהאריך ג"כ בדברי תה"ד ואחר שסתר ובנה בדבריו העלה דגם הוא לא החמיר אא"כ בשעת נתינת הגט מעידים הקרובים שזאת אשתו אבל אם נודע לשליח מקודם נתינה ע"פ קרוב כן שפיר יוכל ליתן לה הגט ע"ש והאריך לבאר עפ"ז דברי הרא"ש ומרדכי והג"א וטור שדעתם כן הוא ע"ש באורך וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' ל"ו (שרמז הפת"ש) הביא ד' תה"ד וסתר דבריו וסיים דודאי בדליכא עיגון אין להקל בלא עדות ב' עדים כשרים אלא דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד או במקום עיגון יש להקל וסיים שגם מ"ש הסמ"ג ומרדכי וטור שיתנהו לה ע"פ עדים י"ל דלאו לאפוקי קרובים באו אלא לאפוקי מדעת הסוברים דבאינו מכירה הוי שליח שלא ניתן לגירושין וא"י לגרשה גם ע"פ עדים לכן קמ"ל שיוכל ליתן ע"פ עדים שיאמרו לו ותדע דאם בעינן עדים הרי צריך שיעידו כן בפני ב"ד של ג' ואמאי סגי במה שיאמרו העדים לשליח ובע"כ דהכא גילוי מלתא בעלמא היא וא"צ דין עדים א"כ ה"נ באשה וקרוב עכת"ד. והן אמת דלפי חד טעמא שכתב שם דמהני משום דאתתא דייקא ואינסבא ובנ"ד ל"ש זה שהרי זינתה בפרהסיא. בעודה תחת בעלה אבל התם מיירי בעדות שזה בעלה אבל על עדות שזו אשתו ל"ש טעם זה וגם בנידון הרדב"ז כ"כ רק דרך כ"ש דכיון דבכל האיסורים מהני בכה"ג מכ"ש באשה דדייקא ומינסבה אבל אין טעם זה מעכב ובפרט אם יעשה כפי שכתב המבי"ט שיעידו אשה או קרוב מקודם בפני עדים כשרים שזאת היא אשת פ' ושני עדים יעידו כן בפני השליח הרי יש לנו עמוד גדול הוא המבי"ט לסמוך עליו לכן כן יעשה והנני מסכים עם כת"ר להקל במקום שא"א בענין אחר ובנ"ד שהיא יושבת באיסור עם הפושע בודאי מצוה למהר מעשה הגט להצילם מאיסור ועון א"א ואין לך שעה"ד גדול מזה:

י ומה שנסתפק כת"ר בהא דמבואר בסדר גט שלישי אות כ"ח שצריך לידע שזאת היא פלונית כמ"ש בגט והכא לא נודע שמה אלא שם חניכתה שנקראת בפ"כ שם המשפחה הנה כיון דהעיקר לידע שזאת היא ושם חניכה שוקראת בו בפ"כ כתוב ג"כ בהגט ואם לא הי' כתוב רק שם החניכה הי' הגט כשר הנודע והשליח יודע שם משפחתה שהוא כן הר' מגונה סגי בשם משפחה כמו שם אביו כמ"ש הח"ס ח"א סי' מ"ה וכ"ה בכ"ס סי' כ"ג אות ג' וע' בקו"ע סי' ק"ב ק"ה ש"ל שס"ו תי"ח עוד בדין כינוי אשכנזי וא"כ ה"נ בזה כיון דעי"ז השליח מכירה ובפרט שהרי נודע לו מקום דירתה כעת עם הפושע ואם יחקור שם בעירה שאין שם אשה אחרת ששמה ושם משפחתה כך בצירוף ישיבתה עם הפושע וע' נו"ב מ"ק א"ע סוס"י מ"ב ופת"ש סי' י"ז סקפ"ה ע"ש כמה טעמים ובפרט אם יוודע לשליח בעירו גם שם הפושע שיושבת עמו ויעידו בפניו שם בעירה ע"ז ג"כ שהאשה פלונית דרה עם פ' פשיטא שיועיל. ואם א"א בכך יש להקל גם אם יוודע לשליח בעירו שמה ושם משפחתה בצירוף שם העיר שיושבת שם וכמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן צב

א להרב וכו' מו"ה אשר אנשיל גאסאווסקי נ"י מו"ץ דק' חוואסטיוו. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנתגרשה בר"ח מרחשון העבר ושני חדשים קודם הגט גמלה את הילד שהי"ל מבעלה יען שלא היתה בבריאות וצוו הרופאים עלי' לגמול הילד לצורך בריאתה וזה ב' שבועות שנשתדכה לאיש בלא ידיעה אם יש איסור בזה והמשודך דוחק השעה לעשות הנישואין יען כי זה שנה ומחצה יושב גלמוד וטפלי תלוים בי' ואם יתעכבו הנישואין ינתק הקשר וכעת הולד כבר בן ט"ו חדשים וגם אבי האשה התחייב ע"פ כתבים והשלשה בב"ד ונימוסי קיר"ה קודם הגט שהולד חל עליו בכל הצטרכותו עד ששה שנים ועתה נשאל רו"מ אם מותרת להנשא ורו"מ פתח פתח להתיר והביא מד' הב"ח ומהרמ"פ ותשו' תוע"ר והעלה דבגמלתו אין הכרח מהפוסקים להצריך ג"ח מקודם ורק מתשו' הרמ"א סי' קכ"א שהובא גם בבאה"ט ופת"ש מפורש דגם בזה צריך ג"ח וגם בתשו' תוע"ר חוכך להחמיר בזה אבל בתשו' ח"ס א"ע ח"ב סי' קע"ג האריך לדחות דברי רמ"א והתיר עכ"פ אחר ח"י חדש בצירוף דבגרושה קיל מאלמנה והביא בשם אחרונים שהביאו כן גם בשם המא"נ ועצי ארזים ובשו"ת שו"מ מ"ת ח"ג סי' ל' פסק ג"כ להקל וגם מה שהחמיר בתוע"ר שם היינו משום שהי' נראה שגמלתו כדי שתנשא וגם לא הי' רק ב' שבועות קודם הגט אבל בנ"ד שהי' ב' חדשים קודם וגם נתברר שעשתה כן ע"י חולי בפקודת הרופאים וגם נתקשר אביה להחזיק הולד עכת"ד:

ג הנה בגוף מחלוקת ר"ש הזקן ור"ת כבר ביארתי בתשו' א' למדינת רומעניא דעיקר טעמו של הר"ש משום דבגרושה שאבי הילד קיים ועליו מוטל לפרנסו וימסמס לו חלב וביצים או ישכור מינקת לכן אין איסור על האשה להנשא דליכא שיעבוד עלי' שכ"ה להדיא בספר הישר לר"ת סי' תקמ"א ובא"ז הל' יבום וקידושין סי' תרנ"ט וכ"ה באס"ז לכתובות בשם הר"י מטראני שפסק ג"כ כהר"ש וביאר ג"כ הטעם כמ"ש ולכאורה לפ"ז יש לפקפק בנ"ד שקיבל עליו אבי האשה טיפול הילד אף שרחמי האב גם על נכדו כמ"ש בב"ר ורש"י פ' וירא בפסוק אם תשקר לי ולניני ולנכדי מ"מ אפשר דמ"מ לא דמי לרחמי האב עצמו ואולי גם הר"ש מודה בזה דאין להקל אבל נראה דלפמ"ש בזוה"ק פ' ויחי בפסוק ויברכם ביום ההוא וכו' (דף רל"ג ע"א) ת"ח ברכתא דבריך לבני יוסף אמאי אקדים לון ברכאן עד לא נברך לבנוי אלא מכאן דחביבותא דבני בנוי חביב עלי' דב"נ יתיר מבני וכו ע"ש א"כ יש להקל ועוד דזה דוקא אם לא הי' מתחייב א"ע אבל בנ"ד שהתחייב א"ע בהשלשה בב"ד וע"פ נימוסי קיר"ה פשיטא דאין לחוש:

ד ובדבר מה שהאריך רו"מ בדין גמלתו אי בעינן ג"ח דוקא יש לדון לפמ"ש בתשו' רח"כ חא"ע סי' י"ג בדין אשה שנתגרשה והיתה מינקת ואח"ז אירע לה מכה בדדין והוכרחה ליתן הולד למינקת ופסק להתיר לה להנשא עפמ"ש רש"י בכתובות בהא דגמלתו אסור וז"ל שגמלתו מחמת שרוצה להנשא עכ"ל. והביא כמה ראיות שאין הטעם משום גזירה גמלתו אטו לא גמלתו כמ"ש בתשו' פ"י ומהרמ"פ אלא דחיישי' דגמלתו מפני שרוצית להנשא וגם אם פסק חלבה וכדומה שמא גרמה בפשיעתה פיסוק חלבה לכן יש לאסור אא"כ פסק חלבה בחיי הבעל אבל אם הי' לה מכה שהוא מקרה ביד"ש עד שהוכרחה לגמול הולד א"צ שיהי' בחיי הבעל ולכן בצמקו דדי' א"צ שיהי' בחיי הבעל ולא נזכר בחיי בעלה אלא גבי פסק חלבה דאפשר ע"י סיבה שנדחה בעצמה ע"ש היטב ומבואר דס"ל דהא דנקט בש"ע בחיי בעלה לא קאי אלא על שפסק חלבה ולא על הקדום וא"כ לא קאי נמי על גמלתו אלא דהיכי דיש לחוש שמא עשתה בכדי להנשא וא"כ לפי המבואר בפסחים (דף ע' ע"ב) לא צריכא דנשיא גוסס בי"ג סכין דחד ספיקא מטביל לה קופיץ דתרי ספיקי לא מטביל לה וברש"י שם דגם בנשיא גוסס מ"מ מסיק אדעתי' שמא לא ימות ומטבילה אבל קופיץ דאיכא ב' ספיקי דשמא ימות ושמא תהי' חבורה מועטת ולא יצטרך לחגיגה לא אטביל לה ע"ש ומבואר דבדאיכא ב' ספיקי לא מסיק אינש אדעתי' להסתפק עוד בכך א"כ בגמלתו קודם מיתה או קודם גירושין אין לחוש שמא גמלתו כדי להנשא דשמא לא ימות וכן בגירושין שמא לא יגרשנה וגם בגמרו ביניהם לגירושין הרי קיי"ל דל"מ שום קנין כמ"ש בפסקי מהרא"י וב"ש סי' קל"ד וא"כ שמא

יחזור בו ושמא לא יזדמן לה מי שישאנה עד לאחר כד"ח לכן בכה"ג אין לחוש לשמא גמלתו בכדי שתנשא וא"צ שיהי' ג"ח ומצאתי בתשו' מהר"י מברונא סי' קצ"ד שהביא בשם מהרז"כ לענין חדש העיבור דאם גמלתו ב' חדשים קודם חדש כ"ה מותרת להנשא וכתב דבכה"ג דייק הרא"ש מדנקט. לישנא דמניקה משמע דהיכא דלא מניקה בשעת מיתת בעלה שפיר דמי למינסבא אפי' תוך כד"ח ע"ש ומהר"י מברונא כתב ע"ז ומ"ש מהרז"כ בשם הרא"ש וכו' ולא נתן שיעור כמה פסקה מלהניק וכן בסימני אשר"י וטור מיהו בתשו' הרא"ש וחידושי מהר"ם כתב אם נתנוהו למינקת ג"ח קודם מיתת בעלה ע"ש ומבואר שנחלקו בזה מהרז"כ ומהר"י ולשי' מהרז"כ סגי בשני חדשים עכ"פ וכפי הנראה דעת מהרז"כ לחלק בין נתנתו למינקת ובין גמלתו כמ"ש הח"ס סי' קע"ב וא"כ אף דבאלמנה אין לסמוך על כל הנ"ל כיון דמפורש בתשו' הרא"ש בכם סמ"ג והגאונים וגם הוא הסכים דבעינן ג"ח מ"מ בגרושה נ' שדעתו להקל ובתשו' הש"מ סי' ס"א האריך לחזק דעתו ובסהי"ש וא"ז מפורש דגם במכירה התיר הר"ש ובכל ספק הוי סד"ר ולהקל ושכ"ה ברמב"ן א"כ אף דאין להקל גם בגרושה כדעת רוב הפוסקים מ"מ עכ"פ בכה"ג דנ"ד שגמלתו ע"י חסרון בריאות כפי שכתב רו"מ שנתברר לו כן (וצריך שיחקור ע"ז היטב) כדאי הם המקילים לסמוך עליהם וכיון שהח"ס לא התיר אלא אחר ח"י חדש גם אנחנו נצא בעקבותיו וימתינו עד כלות ח"י חדש ובתשו' א' כתבתי לפמ"ש בהגהת א"ש לאה"ע דכפי שנשתנה בזה"ז ואין יונקים כד"ח יש להקל בפחות אלא שיש בזה משום דבר שנאסר במנין וע"ש מ"ש בזה וא"כ לפמ"ש התוס' מגלה (דף ה' ע"ב) בד"ה וביקש וכו' ובגליון שם דהיכי דיש דיעה א' להקל ל"ש בזה דבר שנאסר במנין ע"ש א"כ ה"נ אחר ח"י חדש דכמה תנאי ואמוראי עבדו עובדא להקל יש מקום לצדד בזה"ז אבל ח"ו לסמוך ע"ז נגד הפוסקים וגם בתשו' ח"ס ח"א סי' ל' דחה סניף זה בשתי ידים אבל מ"מ כיון דהוא רק משום דחיישי' למיעוטא כמ"ש בתשו' ח"ס סי' ל' שם דאין הולכין בפ"נ אחר הרוב לכן פסקו כר"מ דחייש למיעוטא ע"ש א"כ בגמלתו בחיי בעלה דהחשש של ערמה הוא ג"כ רק מיעוטא כמ"ש בתשו' רמ"א עצמו שם וכ"ה בח"ס סי' קע"ב והרי במיעוטא דמיעוטא עם ר"מ מודה דלא חיישי' למיעוטא ומה"ט פסק בתשו' מהר"י מינץ סוס"י י"ד דברוב גמור מוציאין גם ממון וכ"ה בהגמר' כתובות פא"נ סי' ש"ח וגם בפירש ב' חדשים כמה מניקות כבר פסקה החלב אצלם כמ"ש בתשו' הר"ן וב"י א"כ בצירוף כל הנ"ל יוכל להקל שוב מצאתי באב"מ סי' י"ג סקי"ב שהעלה ליישב סתירת דברי הרא"ש מפסקיו לתשובותיו דבגמלתו בחיי הבעל סגי אפי' ביום א' משא"כ בנתנתו למינקת אז

בעי' ג"ח ע"ש ולא ראה ג"כ דברי רמ"א בתשובה ומ"מ לדינא הרי גם הוא סובר כמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן צג

א ב"ח ג' בא ו' שבט תרנ"ט ברעזן להרב וכו' מו"ה אליעזר יצחק כהנא שפירא נ"י בק' קאליש. בפולין רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי אביו נ"י הוא הממונה בהשגחת בית החולים דק' ובכל יום יבוא הרופא להשגיח על חולים הבאים לשם יום יום והרופא יהודי מחלל שבת ויש פנקס אשר בו כותבים שמות החולים והתרופות שנותו להם אם מותר לאביו להושיט הפנקס בשבת להרופא הנ"ל אם יש בו משום מסייע לידי ע"ע:

ג הנה מה שהאריך רו"מ בענין כתב בלשונם והביא מדברי הא"ז הל' שבת סי' ע"ו כבר זכיתי בזה מכמה שנים וכ"ה דעת האגודה פ' הדר כמ"ש הא"ר אבל מ"מ רוב הפוסקים לא ס"ל כן וגם מ"ש רו"מ דבדרבנן ליכא משום מסייע ידי ע"ע בדאפשר להרופא ליקחנו בעצמו כמ"ש הפמ"ג בא"א א"ח סי' קס"ג סק"ב הנה המג"א רמז שם להא דע"ז (ד' נ"ה) ושם סוע"א ברש"י ד"ה דורכין וכו' ומשום מסייע ידי ע"ע ליכא שהנכרי לא נצטווה על כך ושם (ע"ב) בד"ה וישראל וכו' ע"ש והרי טומאת נכרי דרבנן והתם ליכא לפ"ע שהרי דורך גם בעצמו ואפ"ה איכא משום מסייע ידי ע"ע בדרבנן. ומ"ש רו"מ מדברי הש"ך יו"ד סי' קנ"א ומג"א סי' שמ"ז עמ"ש בחיבורי לחו"מ סוס"י קע"ו ובהגהותי על האו"ח שנדפסו בארץ הגר בסי' שמ"ז וכעת ראיתי בס' שד"ח שנדמ"ח בכללים אות ו' שקיבץ כעמיר גורנה מדברי כמה מחברים בזה כל פרטי הלכה זו אך בנ"ד אין נ"מ לענין לעשותו ביום ש"ק דבלא"ה אסור לטלטל הפנקס המיוחד לכתיבה משום מוקצה כמ"ש המג"א סי' ש"ח סק"י בשם ש"ג דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס ע"ש וה"נ בזה:

ד אך לענין לעשותו מע"ש הביא רו"מ מדברי הר"מ שיק על תרי"ג מצות מצוה רל"ג אות ז' שהביא מדברי מג"א סי' קס"ט סק"ו בשם ב"ח דמוכח דהיכי דליכא איסור בשעת מעשה ל"ש לפ"ע ותמה ע"ז מהא דע"ז (ד' כ"ב ע"א) פריך אהא דלא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו דתיפוק לי' משום לפ"ע והרי הוא משכיר לו השדה בחול וליכא משום לפ"ע ומאז ראיתי בתשו' מהר"י אסאד חא"ח סי' קס"ה שנשאל בזה וכתב שבמק"א כתב ישוב נכון לזה ולא ביאר דבריו ולענ"ד י"ל לפמ"ש המג"א סי' רמ"ד סקי"ח דגבי שכירות שכר כל יום בפ"ע ע"ש א"כ י"ל דהוי כמשכיר לו בכל יום ויום בפ"ע גם י"ל דשא"ה דכשמשכיר א"א לו לבטל עוד השכירות והוי כמשכיר בשבת אבל הכא

שבידו לחזור וליטלו משם לא מקרי עושה מעשה בשבת כמ"ש רו"מ בשם תשו' מחנה חיים ח"א סי' מ"ח כה"ג ויש להביא סיוע להקל מהא דא"ח סי' רס"ו ס"ו בהג"ה דהא דאסור לספות לקטן דוקא בנותן לו משחשיכה אבל בנותן מבע"י שרי במקום פסידא וע"ש במג"א שהשיג אבל בא"ר חזר וקיים דברי הרמ"א וע"ש בא"א מ"ש על דבריו וע"ש בתו"ש סקט"ו שכ"ה דעת הרא"ש וטור וב"ח דבכה"ג לא מקרי ספי בידים ע"ש וא"כ ה"נ בזה ועוד נראה דגם אי נימא דגם בכה"ג שייך לפ"ע מ"מ היכי דאפשר שיעשהו בעצמו וליכא רק משום מסייע לעוברי עבירה אין איסור בכה"ג:

ה אבל מ"ש רו"מ ליישב תמיהת ר"מ שיק מהא דע"ז (ד' כ"ב) דשא"ה דזמן ממילא קאתי משא"כ בנותן לאכול למי שלא נטל ידיו דמחוסר מעשה אכילה הוא תמוה דגם התם אם לא יעשה הכותי מלאכה בחה"מ לא קעביד איסורא דלפ"ע ומחוסר ג"כ מעשה המלאכה ומ"ש בשם מחנה חיים ח"א סי' מ"ז דליכא לפ"ע מה"ת אלא היכי שבודאי יעשה עבירה משא"כ בדאיכא לתלות במיעוט שלא יעשה העבירה ליכא אלא איסור דרבנן והביא כן בשם ריטב"א ע"ז (ד' ט"ו ב') ד"ה מי דמי וכו' עיינתי שם ולא נמצא כן אלא שכתב שם דדוקא אם יעשה בודאי אבל בסתמא ואיכא רגל"ד שיעבור העבירה אסור רק מדרבנן ועשה, סתמא כפירושו וע"ש בד"ה מתקיף לה וכו' דהיכי דקרוב דודאי לתלות לקולא שרי ואי ליכא אומדנא דמוכח לקולא לא תלינן ע"ש וע"ע בריטב"א (ד' כ"ב ע"א) דהיכי דרוב כותים צייתי סמכי' ארובא וגם אם אח"כ לא ציית מיחשב ישראל כאנוס ע"ש וא"כ בנ"ד שע"פ רוב יזדמן חילול שבת איכא משום לפ"ע. אך דמ"מ אם יניחהו שם בע"ש יש להקל וכמ"ש ובפרט אם מניחו שם לצורך יום ע"ש ואינו נוטלו אחר יציאת הרופא בודאי ליכא בזה משום מסייע לידי ע"ע אפי' את"ל דמשום לפ"ע איכא גם בכה"ג מ"מ משום מסייע בודאי ליכא בכה"ג וע' בשו"ת בנין ציון סי' ט"ו שפסק דמותר ליתן להדפיס ספר לאומן שיש לו פועלים ישראלים שידפסו בשבת כיון שהוא נותן קודם התחלת העבירה ע"ש דליכא בכה"ג משום מסייע לעוברי עבירה ע"ש באורך ומכ"ש בנ"ד:

ו ובעיקר הדבר שהביא רו"מ בשם המ"ח בענין תליי' להיתרא האריך ג"כ בשד"ח שם אות י' מדברי כמה מחברים ואין חפצי להאריך במה שכבר דשו בו רבים. והנלע"ד כתבתי:

סימן צד

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד זאוולאדאווער מק' אסטראלענקא:

ב מכתבו הגיעני ומה שפלפל בדברי מש"ז יו"ד סי' צ"ד סק"ז במ"ש שההריפות נאסרים כ"נ עפ"י דברי הש"ך שחילק בסי' צ"ב סק"ג בין צלול לגוש ובין אם יש הבל הקדירה וכף דינו כגוש ורו"מ הביא מדברי הפר"ח וכרו"פ שחלקו ע"ד הש"ך וס"ל דגם בדבר גוש ושמן קצת בדאיכא הבל הקדירה א"צ נטילה יעוין במנחת כהן ס' התערובות ח"ב פ"ה שהאריך מאוד בדבר רש"ל וש"ך הנ"ל וסתר חי' א' שכתב דחלב הוי איסור שמן ופסק שם דבנפל טפת שומן של איסור ע"ג חתיכה שחוץ לרוטב אע"ג שהיא בתוך הקדרה צריך ס' וגם נטילה ע"ש באורך (ובמ"ש אם חלב הוי שמן ומפטם ע' באו"ה כלל מ"ח דון ה' שכתב דחלב אינו מפטם כ"כ וי"ל למעיין):

ג ומ"ש רו"מ להשיג ע"ד המש"ז מדברי הרא"ש וט"ז סי' תנ סקט"ז דגם בנצטמק א"א שלא יהא בו רוטב כבר כתבתי ד"ז בגליון מכמה שנים ומזה השגתו גם עמ"ש בשפ"ד סי' צ"ה סק"ד לענין הריפות שנצטמקו דדינם כנצלו ולפמ"ש יש לפקפק בזה ובגוף ד' המש"ז ע' בס' זכרון אברהם להגאון מראדזין לסי' צ"ד שהשיג בכמה דברים ע"ד המש"ז בזה. וזה כמה שנים העירותי בגוף הדין דהיכי שלא נתמעכו הגרויפין וכל גרעין עודנו ניכר הרי י"ל דכל גרעין דינו כמאכל בפ"ע ואין בלוע יוצא ממאכל למאכל בלא רוטב וא"כ ממ"נ אין לאסור רק הגרופין שנגעו בהכף מסביב ואם אין ניכרין בטלים ברוב דאם נחשב ההבל כרוטב הרי מבליע בכולו ואם אינו כרוטב הרי אין הבלוע מהכף נכנס רק לגרעינין שנגעו בכף ולא יותר. ומ"ש בדינו של המחבר ורמ"א סי' צ"ה ס"ג אם יש לצרף דעת המחבר לס"ס כבר כתבתי לו בתשו' מכבר ואח"ז נזכרתי מדברי הש"ך סי' ס"ט ס"ק ע"ה שפסק לצרף דעת המחבר שם לס"ס שהרמ"א כתב דהכי נוהגים ואין לשנות וע"ש סקע"ו להקל מה"ט בנתערב ברוב כיון דמה"ת בטל ברוב ובספר זכרון אברהם נסתפק ברס"י צ"ד אם באיסור דרבנן יש להקל כדעת הש"ע בזה וחוכך להחמיר ומדברי רש"ל וש"ך הנ"ל נראה להקל אך דהש"ך סיים שם לצרף הא דדם שמלחו רק מדרבנן ועכ"פ בדרבנן בודאי יש להקל לצרפו לס"ס וכבר כתבתי מאז מדברי המש"ז סי' סק"א בסופו ג"כ בזה. ומה שהאריך רו"מ לחדש דגם האוסרים שבסי' צ"ה ס"ג מודים בדבר גוש כבר קדמו בס' יד יהודה שם סקכ"ד:

ד ומה שתמה עמ"ש בתשו' א' ליישב קו' הפי"פ פ' בהעלותך לפמ"ש התוס' בסנהדרין דלמ"ד גבי נדב ואביהו שרפה ממש צ"ל דשלדן קיימת הוי וכיון שהכניסו חניתות של ברזל להוציאן מבית קה"ק כמ"ש התוס' בעירובין (דף נ"ד) א"כ כשנגע האחד נתקלקל השלדא ואינו מטמא והרי קיי"ל דא"א לצמצם ואמאי הי' מישאל ואלצפן טמאים הרי הוה ס"ט ברה"ר כיון דהעזרה רה"ר ותרצתי דכיון דבשעה שהי' נו"א מתים שם הי' אסור

לכנוס לשם רק לאותן שנים שנכנסו להוציאן שהרי כל הבא לאהל נטמא ואסור לט"מ לכנוס למקדש וע"ז הביא דברי הז"ר פ' נשא שהקשה דהא נטמא המשכן וכליו ותי' הב"א דפרשת טמאים שנאמרה בו ביום כדאי' בגיטין (ד' ס') לא נאמרה עוד באותה שעה רק טומאת מגע ולא טומאת אהל או כמ"ש הצל"ח (דף צ') דבשעה שנשאום והוציאום נאמרה פ' זו ולא נטמא האהל א"כ נדחה תירוצי הנה עיינתי בהעתק הנשאר אצלי ושם רמזתי לדברי הפי"פ פ' תרומה שכתב בפשיטות דהמשכן וכלים נטמאו באמת ולא נטהרו עד ז"י וצ"ל לדבריו דמשום דטומאה הותרה או נדחה בציבור הי' מותר להקריב כל הקרבנות ולפמ"ש שם דע"י פריקה נטהרו הכלים ה"נ י"ל במשכן ע"ש שהביא מהא דשבת (דף נ"ח) ורק לגבי מנורה צ"ל כמש"ל ותדע שהרי ברש"י ותוס' גיטין (דף ס') שם פי' דפרשת טמאים אינה דין טומאת מת אלא פ' שילוח טמאים לרש"י או פ' טומאת שרץ ונבילה לשי' התוס' וע' בקו"מ שבספר מנ"ח למצוה רס"ד בשם הטור עה"ת פ' שמיני שהקשה ג"כ דהא נטמא המשכן ולא מצינו שנתפרק המשכן ותי' דכיון דכתי' וע"פ ד' יחנו כקבוע דמי ואינו מקב"ט והוא תמה ע"ז דגם כקבוע מטמא באהל ע"ש עוד בזה:

ה ומ"ש רו"מ עוד דאם נטמא המשכן ע"י נו"א שמתו הי' מותר לט"מ לכנוס לשם שהרי אינו מוסיף חילול מקדש שהרי הוא טמא מאליו ע"י המתים שמתו שם והביא סמוכין שהרי גם באדם שנטמא למת כל זמן שהי' בחיבורין שלא פירש מן הטומאה גם להרמב"ם אינו חייב בנטמא עוד למת אחר מפני שהוא מחולל ועומד כמ"ש הרמב"ם פ"ה מנזירות וה"נ בזה לענין טומאת המשכן שכל איסור הנכנס למקדש מפני שמחלל קדושתו כמ"ש כי את מקדש ד' טמא א"כ בכה"ג שמחולל ועומד ליכא איסור כלל והנה רו"מ נמשך אחר דברי הרמ"א ביו"ד סי' שע"ג ס"ז אבל הנה בספר ברכת ראש לנזיר (דף י"ז) האריך להוכיח מהירושלמי נזיר והרמב"ם דדוקא בנטמא תחלה במזיד וחילל קדושתו באיסור בשאט נפש אז הוא מחולל ועומד ואינו עובר בחוזר ונטמא למת אחר בעודו מחובר לטומאה אבל בנטמא בתחלה בשוגג או בהיתר אזי מוסיף חילול כשחוזר ונטמא למת אחר ע"ש באורך וא"כ ה"נ במשכן שנטמא מאליו ביד"ש ע"י שמתו נו"א באש מן השמים פשיטא דאם יכנוס אדם ויטמא א"ע יעבור על חילול המשכן ככל ט"מ שנכנס למשכן ולכן שפיר הי' להעזרה אז דין רה"י וצדקו דברינו בעזה"י:

ו והנה חזר השואל על הראשונות ותמה עמ"ש דטעם הפי"פ משום דטומאה הותרה בציבור וע"ז תמה דא"כ איך אכלו הכהנים שעיר נחשון וכדומה והלא בבואם למשכן נטמאו מפני כלי מתכות שהי' במשכן וגם לשי' ר"ח כהן שבתוס' נזיר (דף נ"ד) דאין

הנזיר מגלח על כלי מתכות שנטמאו ואין כהן מוזהר מ"מ הרי במנ"ח מצוה רס"ה כתב דבשר שנטמא אפי' בטומאה שאין הנזיר מגלח חייבים עליו מלקות דדוקא בטומאת הגוף למקדש וקדשיו אינו מוזהר וכן העלה שם דחייב משום שימוש בטומאה ולגבי אכילה אין טומאה נדחה ולק"מ דיתכן תירוצי לשי' הרמב"ם דסובר דהוי רק טומאה מד"ס כמ"ש המנ"ח בעצמו שם וע' רמב"ם עה"ת ר"פ חקת שהעלה דאין החרב מטמא באהל ואין כהן מוזהר עליו אפי' ממגעו וא"צ הזאה ג' וז' ע"ש וגם י"ל דטומאת חרב הרי הוא כחלל לא נאמרה באותה שעה (שו"ר במנחת יהודה בשם בעלי תוס' עה"ת פ' שמיני שתמהו הך קושי' דהא נטמא המשכן וראיתי בשו"ת בי"צ יו"ד ח"ב סי' ל' אות י"ח י"ט כ' באורך ואין פנאי כעת לעיין):

ז אבל מ"ש שהרי הבשר והחלות נטמאו בשעת מיתת נו"א שהי' מונחים בעזרה וא"ל שהי' הכל בחצר במקום מגולה הרי הי' מחויבים לאכלו בפתח אוה"מ כדמוכח בזבחים (ד' נ"ו) וגם הרי נצטוו שלא לצאת מפתח אוה"מ כל ז"י וא"א לומר דטומאה דחוי' דהוי סגי באחד מהם לצורך עבודת ציבור הגם שיש מקום לדחות דבשעת מיתת נו"א לא הי' הבשר והחלות בפנים אלא בחצר ואח"כ הוציאו נו"א משם ואז הכניסום ואכלום שם וכבר כתבתי שתירוצו עולה לשי' הרמב"ם אבל בחידושי שם כתבתי דגם אי נימא דהעזרה כרה"ר מ"מ מקום הקד"ק בודאי דינו כרה"י שהרי אסור לשום אדם לכנוס בו ולפמ"ש התוס' בעירובין (ד' נ"ד) בשם הח"כ נכנסו נו"א לפני ולפנים ומחו שם א"כ י"ל דכשהכניסו מישאל ואלצפן חניתותיהן של ברזל להוציא אותם הכניסו גם ידיהם לפנים דביאה במקצת לגבי מקדש ל"ש ביאה כמ"ש הר"מ פ"ג מבימ"ק הח"י ולענין טומאה אף שהם עמדו בעזרה שהיא רה"ר והיכי דטומאה ברה"י והאדם ברה"ר דינו כרה"ר לדידן דקיי"ל כחכמים דפ"ו דטהרות מ"ב מ"מ בהכניסו גם ידיהם דינו כטומאה ברה"י כמ"ש הר"ש שם בשם תוספתא ושפיר הוי ס"ט ברה"י וע' במהרמ"ל חולין (ד' ט') דגם בדא"א שיהי' שניהם טמאים אפ"ה ס"ט ברה"י טמא ובזה ישבתי קו' התוס' סוכה (ד' כ"ה) עמ"ש גירסא דלר"ע דאמר מישאל ואלצפן הי' שעסקו בנו"א שחל ז' שלהן בע"פ דא"כ איך אמר ר' יצחק אם מישאל ואלצפן הי' יכולים היו ליטהר אלא עוסקים במת מצוה שחל ז' בע"פ ולפי גי' הנ"ל תיקשי דהא כמו דלדידי' ניחא ה"נ לר"ע ואמרתי דלפי הנ"ל שהי"ל דין ס"ט ברה"י ובירושלמי סופ"ח דפסחים מייתי פלוגתא בדין ס"ט ברה"י אם הנזיר מגלח ונדחה מק"פ או לא ובמרה"פ פ"ח דנזיר העלה דלהרמב"ם דכל סד"א רק מדרבנן אין הנזיר מגלח ולהרשב"א דהוי מדאורייתא מגלח והא דבר"מ פ"ו מק"פ ה"ז היינו משום דאיכא רגל"ד כמ"ש מהריט"א פ"ה דבכורות בשם מהרמב"ח ע"ש ומעתה

לשי' הרמב"ם שפיר פריך ריי"צ דיכולין הי' ליטהר דאף שחל ז' שלהן בע"פ הרי כיון דאין נזיר מגלח שוחטין וזורקין על ט"מ לדעת הרמב"ם פ"ו מק"פ ה"ב וגבי מישאל ואלפן שהי' רק ס"ט ברה"י ואין נזיר מגלח הי' יכולים ליטהר לכן מפרש ריי"צ דמיירי בט"מ שחל ז' שלהן בע"פ דטומאה וודאית הנזיר מגלח ואין שו"ז עליו לכן לא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא. ובזה י"ל דר"ע לשי' דסובר בנזיר (ד' נ"ו) דדנים ק"ו מהלכה וא"כ ס"ל כר"מ שם דגם באין הנזיר מגלח חייבים על בימ"ק דלא תהא זו קלה מן כדאי' במשנה הקודמת שם וכ"ה בשוו"ת רח"כ סי' ט"ו לכן לשיטתו אין שו"ז על מ"מ גם כשאין נזיר מגלח עליו דכל טעמו של הרמב"ם משום שאין חייבים עליו על בימ"ק ה"נ שוחטין וזורקין עליו כמ"ש הכ"מ שם א"כ לר"ע לשי' לא הי' יכולים ליטהר גם בס"ט ברה"י ושפיר מפרש דמישאל ואלצפן היו וי"ל דמסוגיא זו למד הרמב"ם ד"ז ודו"ק היטב:

ח ומ"ש רו"מ בשם גדול א' לתמוה לפמ"ש הרשב"א בנדה שהבאתי בתשובתי שם דבתרי גברי והאשה הוו ס"ט ברה"ר כיון דמותרת להתייחד עמהם א"כ בהא דפ"ז דאהלות מ"ד האשה שהיא מקשה לילד והוציאוה מבית לבית ראשון טמא בספק וכו' אר"י אימתי בזמן שנטלית באגפים ובמ"ק (ד' כ"ד) מבואר דבאגפים היינו בשני אנשים א"כ הוי ס"ט ברה"ר ולשי' הסוברים דגם בנשים הוי רה"ר א"כ גם בנטלית בב' נשים תיקשי הכי הנה זה כמה שנים ראיתי קו' זו במס' כלים הנדפס במדינתכם מהגאון הידוע ובהסכמת הגאבד"ק לבוב ז"ל תמה כן ומאז העירני ח"א דלק"מ דהתם מיירי שהיתה מקשה לילד בעודה לבדה בבית ואח"כ באו חברותי' והוציאוה משם א"כ אף שנעשה הבית אח"כ רה"ר מ"מ טמאה מכח הספק שנולד מקודם כדאי' רפ"ו דטהרות ושלזה רמז התוי"ט בציונו לשם ונכון הוא:

ט ומה שחקר כת"ר לשי' הראב"ד דבנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח אינו חייב על בימ"ק איך הדין בנטמא בטומאה כזו וחזר ונטמא בטומאה שהנזיר מגלח אם מקרי מחולל ועומד או דכיון שמוסיף בטומאתו לא מקרי מחולל ועומד והביא בשם גדול א' שהביא ראי' מנזיר (ד' מ"ג ע"א) דפריך בבית נמי כיון דאעיל ידי' אסתאיב כי עייל כולי' טמא הוא ופי' בתוס' דהיינו משום דמחולל ועומד והא משכח"ל בדאיכא בבית רביעית דם של מת ולשי' הראב"ד פ"ג מטו"מ ה"ג אין הנזיר שגלח על מצעו ומשאו של רביעית דם אבל בטומאת אהל מגלח והכא בהכנסת ידו ליכא אלא מגע כמ"ש התוס' שם הנה הגם שהתוס' נקטו בלשון מגע אבל היא לאו דוקא שהיא מדין אהל כמבואר ברמב"ם פ"א מטו"מ ה' א' וטומאת אהל האמורה וכו' או הבא מקצתו וכו' אפי' הכניס ידו או ראשי אצבעותיו וכו' ובכ"מ רמז להא דנזיר (ד' מ"ג) ובאמת שהרדבר מבואר בחולין (דף

קכ"ה ע"ב) והא קתני נוגע והא קתני מאהיל ומשני אביי דלמטה מטפח נגיעה למעלה מטפח אהל גרידא ולרבא אפי' למעלה מטפח נגיעה וה"ד אהל גרידא בהמשכה וע"ש ברש"י ומפורש דבביאה לאהל שי"ב מת לאו נגיעה מקרי וגם היכא דמקרי נגיעה היינו דמקרי נמי נגיעה אבל גם משום אוהל איכא בי' וא"כ גם ברביעית דם באהל אם הכניס ידו נטמא באהל ממש ושפיר נזיר מגלח לכן אין בראי' זו ממש:

י ומ"ש במה שהבאתי בתשו' שם מדברי הר"ש רפ"ד דטהרות דלר"ע כל ס"ט ברה"ר מזין עליו וע"ז הביא מהמל"מ פי"ט מאה"ט שתמה ע"ז דהא שלא לצורך המים מטמאים המוזה ידעתי בני ידעתי הזה אבל כבר כתבתי בגליון שם דאף שכדברי המל"מ כתבו התוסי"ש יומא (ד' ב') אבל בפי"ב דפרה מ"ד ופי' הרא"ש שם מבואר דגם בס"ט ברה"ר מזין לחומרא וכיון דקצת ספיקא איכא מי שמחמיר ומזה אינו טמא דג"ז בכלל לצורך וגם המל"מ בעצמו סיים די"ל דבכה"ג מקרי לאורך וע"פ במהריט"א פ"ה דבכורות (לדף ל"ג) ובדפי הספר (דף ס"ט ע"ד) מ"ש בזה וצ"ל דהא דפריך ביומא (ד' י"ד) דמאחר שמזין עליו נטמא צ"ל משום דהתם לא אתחזיק שום טומאה ומזין עליו משום הלסול לבד אבל בנולד ס"ט אפי' ברה"ר דטהור מ"מ אם מזין עליו מקרי לצורך וממילא אינו נטמא בכך וע' מנחות (דף נ"ב ע"א) דפרשי מספק הזאת וכו' אבל לא מטעם טומאה וא"כ אין לדחות דברי הר"ש, ולדילן בלא"ה ליתא דלא קיי"ל כר"ע אלא כרבנן דדוקא הנושא מ"ח טמא ולא המוזה אך דגם בנ"ד דקיימינן לר"ע ניחא:

יא וז"ז א"ש במה שראה בתשו' מהרי"א הלוי מובא בשמו בענין כלי זהב וכסף שקבועים בהם אבנים טובות אם הם בכלל זהב וכסף. ידע רו"מ כי הגאון המחבר ז"ל לא ראה גוף תשובתי רק מה שהביא לו השואל סניף מדברי ואני בתשובתי הבאתי מהתוס' נזיר (ד' נ"ד) ותשו' רשב"א שהביא רו"מ וגם הבאתי מהרשב"א ב"ב (ד' כ') שכתב ג"כ כן וגם מתשו' הרשב"א הנ"ל שהובא בבדה"ב ליו"ד סוס"י רכ"ח וגם הבאתי מדברי אבן עזרא ובעה"ט פ' תצוה שהוכיחו מדלא נקט בקרא ציץ דלא מקרי בגד וכ"ה במנ"ע על הרמב"ם פ"ז מנזירות ודברי תוס' הנ"ל צע"ג שהוכיחו דהוי בכלל בגדים והרי אדרבא בקרא לא נקט ציץ וראייתי הנ"ל הי' רק מדנחשב אפוד וחשן בכלל בגדי זהב בש"ס דיומא ורמב"ם פ"ח מכהמ"ק וגם הבאתי ממלכים י' דקרי לכסא שלמה שן מצופה זהב ובילקוט וכלבו סי' קי"ט בשם מדרש קרי לי' כסא זהב ומבואר שם שהי' קבועים בו אבנים טובות ומרגליות יקרים מאוד ובמגלה ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו' ובתרגום שהי' קבועים א"ט ומרגליות ואפ"ה נקרא על שם גוף הבגד ולכן אין ראי' כלל מהציץ נגד דברי ומאז ראיתי התשו' הנדפסת ותמהתי על הג' המחבר שלא הבין ראייתי וגם שלא ראה ד'

תוס' וש"פ שהבאתי ועוד בכמה דברים שבתשו' הנ"ל הארכתי הרבה ואין עת להעתיק וגם פלפתי שם בדברי תוס' שבת (דף נ"ז ע"ב) בשם ערוך בהא דאיסטמא וביארתי שדברי התוס' צע"ג דהמעיין בערוך ימצא דהתם טעמא לפי שאינו ארוג ולא שתי וערב לכן אין בו כלאים א"כ אדרבא מוכח להיפוך דהבגד עיקר וגם תמהתי ע"ד הערוך דכיון שכתב שהבגד צבוע הרי בגדים צבועים א"ב דין נגעים וגם הבאתי מדברי הא"ז הל' כלאים סי' ר"ש שהעתיק ג"כ דין אסטמא ודברי ערוך שהוא תכשיט של צבעונים ובתחלה כ' הטעם שאין הבגד עיקר אלא א"ט ומרגליות אך בערוך ביאר הטעם מפני שאינו ארוג והאריך בזה ע"ש וגם הבאתי מהא דשבת (דף נ"ט ע"ב) כלילא וכו' דבאריקתא פליגי רו"ש איזו עיקר וע"ש ברש"י דהיינו רצועה של בגד ובו זהב וא"ט וקיי"ל דהבגד עיקר וע"ש ברש"י ד"ה קמרא וגם הבאתי שם מהא דפי"ז דכלים כל תכשיטי נשים טמאים וכו' קטליות נזמים וטבעות וכו' ובפי' הר"מ דבכלל קטליות הם גרעיני אודם פטדה וברקת שירכיבו בחוט של זהב ויעשו ממנו כבלים ושם פי"א מ"ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא וכו' ורמב"ם פ"ט מכלים ה"א וה"ג וגם בפי' הרא"ש על המשנה שם בשם ספרי דהכל תלוי בשמותיהן שקורין אותם בנ"א ובזה ישבתי סתירת דברי רמב"ם ואכמ"ל אבל רמזתי לרו"מ כי לא כן כאשר חשב עלי שנעלם ממני ד' תוס' ורשב"א ות"ל באתי שם במשפט על כל נעלם בתשובה ארוכה על כמה בוגען בפלפול גדול בכל פרטי השאלה שם:

סימן צה

א לכבוד הרב וכו' מו"ה מנחם מאניס אבד"ק סאקאלאב הסמוך לסטריא מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל בדין שהביא עכו"ם א' ביו"ט ב' של סוכות שחל בע"ש לשוק דגים בסתם למכור ולא לאיש מיוחד ופנע בו איש א' ולקח ממנו הדגים אם יש להתירם עכ"פ לאכלם בשבת שאחריו והביא דברי מג"א סי' תקט"ו סקי"ב שכ' דגם למאן דמתיר ספק מוכן ביו"ט ב' היינו במצודות פרוסות מעיו"ט ויש ספק אימתי ניצודו אבל בעכו"ם שהביא דורון או למכור דרכו להביא מן המשובח אבל הפר"ח סי' תצ"ז כ' להדיא דבצודה ביו"ט ב' מותר בספק ניצוד היום ורו"מ כ' דגם המג"א י"ל דמיירי במביא למכור ליודעו ומכירו בזה ס"ל שדרכו להביא מן המשובח אבל בנ"ד שהביא למכור בסתם י"ל דמודה להפר"ח ואף דהפמ"ג סי' תצ"ז מסופק גם בצידה להחמיר מ"מ עכ"פ יש לסמוך על הפר"ח ולהתיר לאכלם בשבת עכ"ד:

ב והנה מה שהבין בדעת פמ"ג סי' תצ"ז סק"ד שדעתו לחלוק על פר"ח ומסופק בצידה לענ"ד כונת פמ"ג אינו לחלוק ע"ד פר"ח שהרי העתיק ד' פר"ח דמחובר דרך לתלוש דבר יום ביומו ול"ה ס"ס וע"ז כ' וה"ה צידת דגים י"ל כה"ג ומדוע לא כ"כ דרך פלוגתא ועכ"פ הו"ל להביא סיום ד' פר"ח שמיקל בזה אבל נראה דכונתו לחלק דגם הפר"ח אילו מיקל רק בשאר צידה של חיות ועופות שאין מתקלקלין מיום א' לחבירו ואין בו שום הפרש מיום א' לחבירו בזה י"ל דדרך לצוד על כמה ימים אבל בצידת דגים שידוע כי חשיבתן הוא יותר ביום ראשון קרוב לצידתן הן לעצמו הן למכירה וא"כ שכיח טפי שיביאם למכירה ביום צידתן דקפצי זביני טפי ול"ה ספק כיון דשכיח טפי לאיסור וע' בט"ז סי' תקט"ו סק"ה דמשמע מדבריו דבכל צידה משובח יותר מה שלוקט ביומו אבל כיון דהחוש מעיד לחלק בזה י"ל דהתם הא לדינא אין נ"מ אם משובח יותר רק כיון דעכ"פ אין גרעון בזה ול"ש לומר דלהשביח מקחו מכוין שפיר נאמן בדרבנן במסל"ת בכל גווני והא דנקט דמשובח יותר הוא רק בדגים וכדומה כמובן כנלע"ד פשוט כונת הפמ"ג. והא דהוצרך הפר"ח לומר דלצדדי' קאמר ולא פי' דקאי התם על צידת דגים היינו משום דקאי הש"ע על הנזכר בסעיף הקודם דמיירי בכל צידה כמובן:

ג וגם בלא"ה יש לדון בזה דהא אנן קיי"ל דגם בניצוד ביו"ט א' אסור גם ביו"ט ב' רק לצורך אורחי' שלא הובא בשבילן ומבואר בסי' תקט"ו ס"ד בהג"ה דבדגים שצריך הכנה גם ביו"ט ב' אסור לבשלן על שבת וא"כ לפמ"ש המג"א שם סקט"ז דב' ימים קודם לא גזרי' שמא יאמר להביא וכפי הנראה הטעם משום דלא שכיח להכין ב"י קודם וא"כ י"ל דה"נ לא שכיח שיצוד העכו"ם ב' ימים קודם הדגים ובע"כ דניצודו ביו"ט א' וא"כ אסורי' לדידן גם ביו"ט ב' והש"ע לשיטתי' דסובר דביו"ט ב' שרי וגם לשי' רמ"א י"ל דהא דספק מוכן שרי היינו כמ"ש מג"א דהיינו בספק ניצודו קודם יו"ט או ביו"ט וכגון במצודות פרוסות מעיו"ט והפר"ח דסובר בכל גווני שרי בספק היינו משום דלשיטתי' אזיל דסובר בכל מקום כהמחבר אבל לדידן דקיי"ל כהרמ"א שפיר י"ל דאסור בכה"ג דבודאי לא ניצודו בעיו"ט וגם מסברא נראה דבודאי העכו"ם לא הי' ממתין מלהביאם ב' ימים והן אמת דהט"ז סק"ח חולק על הרמ"א ומתיר לבשל ביו"ט ב' דל"ה מוקצה כיון דמותר לאורחים אבל מלבד דהפמ"ג שם תי' ד' רמ"א הנה גם לשי' הט"ז נראה דבודאי בשבת ויו"ט לא שכיח שיבאו אורחי' מחוץ לתחום וכמבואר בש"ס דמו"ק (דף י"ב) ובע"כ דכל הטעם דמקלעי אורחי' היינו מבני העיר והרי כל המביא למכור דגים בסתם הוויין כל בני העיר כמו שהובא בשבילן כיון דאדעתא דידהו מביא וכמ"ש גם בשו"ת טוב טעם מ"ת בקו"א סי' ט' והיא פשוט א"כ הדגים אסורין לכל ישראל מאותה העיר א"כ שוב

לא שייך לומר הואיל כלל וא"כ גם הט"ז שם מודה דאסור לבשל ביו"ט ב' לצורך שבת דהא כל טעמו שם משום דלרש"ל שרי לאחר וגם לרמ"א מותר לאורחים עכ"פ א"כ בנ"ד דליכא הכא אחר שיהי' מותר לו דהא למי שהובא בשבילו אסור והכא הוויין כל בני העיר כמו שהובא בשבילן. והן אמת דלשי' הט"ז שם סק"ב דבמקום דחק גם לבעה"ב עצמו מותר יש לצדד בזה אבל מ"מ קשה להקל נגד רמ"א ומג"א ושאר אחרוני' וכמ"ש בשו"ת טוב טעם שם וגם לא אדע אם הובאו הדגי' מחוץ לתחום א"כ לכ"ע הי' אסורי' לאכלן גם בשבת למי שהובא בשבילן וכבר כתבתי דבנ"ד כל בני העיר הוי בכלל מי שהובא בשבילן והנה המג"א סקכ"ב צידד בעכו"ם הדר בכפר דניזול בתר רובא דעלמא עכו"ם וצדן לצורך עכו"ם אמנם לענ" בזה"ז ידוע כי רוב קוני דגים ובפרט בימי יו"ט הם ישראל א"כ אין לילך אחר רוב אנשי' רק אחר רוב קוני' וכמ"ש כה"ג התוס' ביבמות (דף מ"ז ע"א) ד"ה במוחזק לך דדוקא בדידעי' דהוי עכו"ם מעיקרא בעי' שיהי' מוחזק לך אבל בלא"ה נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני דנאמן וכדאי' בפסחי' (ד' ג') גבי ההוא עכו"ם דהוי סליק ואכיל פסחים וא"ל דשא"ה דהוי סמכי' ארובא דהוי ישראל דהא בכל מקום גם היכא דרובא עכו"ם מ"מ רוב הבאי' לפנינו בתורת יהדות ישראל נינהו יעו"ש ומבואר דאין תלוי ברוב אינשי' שבעולם רק ברוב השייכים לדבר זה וכדקיי"ל בבשר הנמצא דתליא ברוב טבחים וע' בפ"ב דמכשירין מ"ח מצא פת הולכין אחר רוב נחתומין פת עיסה אחר רוב אוכלי פת עיסה ויעו"ש במ"ז בהא דפליגי ר"י ורבנן אי אזלי' בתר רוב המשליכין וצ"ע אמאי קיי"ל כת"ק ולא כר"י שם ואכ"מ וע' במג"א סי' ל"ב סקס"ו שתי' קושי' הע"ת שהקשה למ"ל טעמא דקבוע ת"ל דרוב בהמות טמאות והמג"א תי' דעכ"פ רוב בהמות הנאכלי' טהורות ומאותן שאין נאכלין אין לוקחין גידי' יעו"ש וזהו כדברינו ע"כ לענ"ד בזה"ז יש להחמיר בזה וגם בהגהת הגאון מהרב"פ ז"ל הביא בשם תשו' נח"י סי' מ"א דיש להחמיר בדורינו:

ד ועוד דהא כבר ביאר בשו"ת פמ"א ח"ב סי' קט"ו דבכל הנך דוכתי דשרינן ליקח דגים מ"מ בודאי אסור משום מקח וממכר ואין להקל רק בלא שום פיסוק דמים עם העכו"ם כמ"ש בסי' תקי"ז ועש"ה שכפל ושנה ד"ז בתשובתו ונחזי אנן איך הדין אם עבר וקנה בפיסוק דמים אם יש להתיר בדיעבד ולכאורה נראה דלפי המבואר בסי' שי"ח גבי מבשל בשבת דגם בשוגג אסור בו ביום גם לאחרים וע' במש"ז שם סק"א דגם בדרבנן אסור ולהלבוש חמיר טפי מדאורייתא וא"כ כיון דעבר על איסור דרבנן בעצמו דהיינו איסור מקח וממכר י"ל דאסור בו ביום גם לאחרים וא"כ אסור גם בטלטול דהוי מוקצה ושוב אסור לבשלו ביו"ט לצורך שבת. ואולם מדברי תוס' בעירובין (דף מ"א ע"ב) בהא דפירות

שיצאו ח"ל וחזרו דלא הפסידו מקומן וכ' התוס' דלא דמי למבשל בשבת במזיד דלא יאכל דהתם הוי איסור דאורייתא ע"ש מוכח דס"ל דבאיסור דרבנן קיל טפי והן אמת שדבריהם שם צ"ע דגבי ח"ל כ' הפוסקי' דטעמא דכיון דלאדם אחר הוי בתוך התחום להכי קיל טפי כמ"ש בסי' תקט"ו אבל התוס' לשיטתם אזלי דס"ל דטעמא הוי משום דהוא דרבנן ולא ס"ל הך טעמא ועמג"א רסי' רע"ו ופמ"ג שם. ואכ"מ אבל עכ"פ ד"ז מפורש בתוס' דדוקא במבשל דאיכא איסור תורה אסור ולא בדרבנן וע' במג"א סי' ת"ה סקי"ד מה שהקשה ע"ד תוס' הנ"ל וחילק בין היכא דאית לי' פירי אחריני או לא וע' בנת"ח מ"ש בזה בשם ריטב"א ואני מצאתי ד"ז גם בחידושי הרשב"א שבא (דף ק"ל) בשם מורו דכל מעשה שבת לא מיתסר רק בנעשה שום תיקון בגופו אבל אם נעשה בו איסור הוצאה והעברה וכדומה אינו נאסר כיון דלא נעשה מעשה בגופו יעו"ש וע' בתוס' שבת (דף מ"ג ע"א) ד"ה טבל מוכן כו' דמבואר ג"כ דס"ל כהמג"א הנ"ל וע' בשו"ת נט"ש סי' ד' מ"ש בזה באורך ולפ"ד צ"ע בדברינו הנ"ל ועכ"פ בשוגג בדרבנן לכ"ע שרי גם בדאית לי' פירי אחריני דלא קנסו בזה שוגג אטו מזיד וכמו שהאריך בזה במרה"פ על הירושלמי פ"ב דתרומות ה"ג בישוב ד' הרמב"ם וע' בפר"ח ופמ"ג יו"ד סי' צ"ט באורך ולכן דברי הפמ"ג סי' שי"ח הנ"ל צע"ג לפענ"ד וע' בריטב"א ביצה (דף י"ד) שהובא במחה"ש סי' תק"ד סק"ה דמוכח דגם בדרבנן אסור דיעבד ולשי' מג"א היכא דאסור משום עובדא דחול יש להתיר לאחרים וע"ע בחק יעקב סי' תנ"ד סק"ד ובמש"ז שם סק"ד שדיבר ג"כ מדין הוציא מרה"י לר"ה אי דמי למבשל בשבת ובמח"כ נעלם מהם כל הנ"ל, אבל יש להביא ראי' לדברי פמ"ג מהש"ס דשבת (דף קמ"ו ע"ב) בי סדיא רב אסר כו' מכללא איתמר דרב איקלע להההוא אתרא דלא הו"ל רווחא נפיק יתיב בכרמלית אייתו לי' בי סדיא לא יתיב מאן דחזי סבר משום דבי סדיא אסור להביאו דרך כרמלית ולא היא דרב אכרוזי אכריז ב"ס שרי אלא משום כבודו של רבותינו כו' יעו"ש ומבואר דלפי הס"ד דס"ל דב"ס אסור גם בדיעבד אסור ליהנות ממנו אף דמסתמא היו שוגגין ואמרו מותר דהו"ל כשוגג כמ"ש הט"ז יו"ד צ"ט ומג"א שי"ח וק"ד וכמ"ד אבל י"ל לפמ"ש התוס' בקידושין (דף מ"ה) ראי' מפ"ק דמגלה דאפי' היכא דפליגי תנאי ועביד חד מינייהו עובדא להחמיר דאין ראי' מזה דהדר משמעתי' דדלמא אחמיר על נפשי' לחומרא בעלמא וע' בתוס' מו"ק (דף ט"ו ע"ב) ד"ה לאו כו' דשמא מחמיר ע"ע הי' וגם (בדף כ"ה ע"ב) ד"ה ועל רבו כ' כה"ג ויעו"ש במהרש"א וגם בגמ' שם (דף כ"א) ודלמא מלתא יתירתא עבר וע' יומא (דף ע"ט) והעלום לסוכה לא מפני שהלכה כן אלא שרצו להחמיר וע' רשב"ם פסחים (דף ק') סוע"א) ואס"ז ב"מ (דף ס"ז ע"א) בשם ראב"ד ותוס'

פסחים (דף ל' ע"א) ורא"ש שם סי' כ"ו גבי שימור משעת קצירה שכ' כה"ג וע ברא"ש ב"מ פ"ה סי' ל"ד דמדנקט לא אכיל משמע דהוי רק חומרא ועוד בכמ"ק. וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד שרי מדינא רק דרב החמיר ע"ע:

ה אך לפמ"ש התב"ש סי' ט"ו סקי"ב דהא דפריך הש"ס בשבת (דף קל"ו) מר"פ ור"ה דלא אכלו. ולא משני דאחמירו אנפשייהו משום דלפי הס"ד דהוי ס"ל דשרי לכ"ע וליכא שום מ"ד לאסרו ל"ש להחמיר ע"ע דרך חומרא אבל היכא דתליא בפלוגתא י"ל דאחמירו אנפשיי' ע"ש א"כ גם בהא דבי סדיא דאי נימא דבדרבנן בשוגג שרי וליכא מ"ד לאסור שוב מדאחמיר רב מוכח דאסור מדינא [וע' בש"כ חו"מ סי' שפ"ו סק"א בהג"ה שם שכ' כעין סברת תב"ש לענין לעשות לפנים משוה"ד יעו"ש] אבל מלבד דיש סתירה על סברת תב"ש מקצת מקומות שהבאתי כמבואר למעיין בכל הני דוכתי אף גם הרי בגיטין (דף נ"ד) פליגי ר"מ ור"י ולר"מ בדרבנן קנסו שוגג טפי מבדאורייתא א"כ שפיר י"ל דרב החמיר ע"ע אבל מדינא שרי בעבר אדרבנן בשוגג בדיעבד וע' בסי' תקי"ז ס"ב בישראל שאמר לעכו"ם תקנה לי דאף דאסור לכתחלה מ"מ בדיעבד אם אינו רגיל שרי אבל אין מזה ראי' להיכא דעשה הישראל בעצמו בידים איסור דרבנן. כלל הדבר כי לענ"ד הדין ברור דבעבר אדרבנן בשוגג שרי ודלא כהפמ"ג ז"ל סוף דבר כי לענ"ד בנ"ד נוטה יותר לאסור ומ"מ אחר שכבר הורה להקל וסמך על פשטות דברי פר"ח כבר אמרו בדרבנן עבדי' עובדא כו' ויש לו ע"מ שיסמוך בצירוף דעת הט"ז הנ"ל באם שלא הובאו מחוץ לתחום אבל לענ"ד אין להורות להקל בזה מכל הלין טעמי דכתיבנא. והנלענ"ד כתבתי:

סימן צו

א ב"ה ה' יתרו תרנ"ט ברעזן להרב וכו' מו"ה חיים רוטענבורג נ"י מו"ץ דק' ראדיווילי:

ב מכתבו הגיעני והנני בזה כי הדבר ברור ופשיט שאין רשות לדחות את הרב רמ"ח נ"י דגם במי שהחזיק כבר ברבנות הרי מבואר ברמ"א יו"ד סוס"י רמ"ה שיוכל אחר לבא אפי' לקפח קצת שכר רבנות כמ"ש מהרא"י בפסקיו וש"ך שם ואף שהח"ס סי' ר"ל פסק דבזה"ז אסור לקפח כלל הרי טעמו מפני שעוקר דירתו ובא לשם ונשכר להם כפועל אזי השני יורד לאומנתו אבל הכא בנ"ד שבא רמ"ח קודם להשני גם אי נימא דאיכא להרה"ל חזקת מגידות היינו לכתחלה ולא לבטל מה שכבר נעשה דלא חמור מדין עני המהפך בחררה ובא אחר ונוטלה דאין מוציאין מידו ועמ"ש בתשו' שמש צדקה תחו"מ בהשמטות לסי' ל"ה סי' ה' דבכל תקנה בסתם אם עבר ועשה אין לבטל בדיעבד וגם בעיקר חזקת מגידות לא עדיף מדינו של הרמ"א שאין בו משום הש"ג דבזה ל"ש טעמו

של הח"ס כמובן ובפרט בנ"ד שהי' הצדיק עוד קטן בעת מיתת אביו הרה"צ ז"ל וכבר נודע דעת אשל אברהם או"ח סי' נ"ג והגם שהארכתי בחיבורי דע"ת סי' א' סקכ"ב פ"ג לדחות דבריו היינו בחזקה שהוא מדינא, משא"כ בחזקת מגידות דהוא רק מצד מנהגא במדינתכם והרי העליתי שם דבמה שהוא רק מנהג ל"ש ד"ז ובפרט דבכה"ג ליכא מנהג דהוי דבר שאינו מצוי כמ"ש בח"מ סוס"י ל"ז ומקורו מדברי רמב"ם לכן הדבר ברור כי הוראת הרב רח"מ הוא בהיתר ומצוה לרחם עליו ולהחזיק בידו ומי נדחה מפני מי עלוב ושאינו עלוב וכו' כמ"ש חז"ל במגלה (דף כ"ט ע"א). והנלע"ד כתבתי:

סימן צז

א ב"ה ג' תרומה תרנ"ט ברעזן להרב וכו' מו"ה אהרן יהושע בראנער נ"י מק' בענדין ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמודר מאתרוג ממאכל אם מותר לצאת בו י"ח אתרוג כיון שא"ב היתר אכילה אם מהני מה דמצי לאתשולי עלי' והביא מד' הרשב"א שהובא בסי' תרמ"ט ותוס' ברכות (דף מ"ה) שבב"י סי' קצ"ו דל"מ מה דמצי לאתשולי וה"נ בזה וכ"ה בפמ"ג או"ח שם והביא מדברי מח"א הל' זכי' מהפקר סי' ד' שהקשה דמ"ש מדמאי וכו' והביא מד' שעה"מ הל' חו"מ ופלפל הרבה בזה אם ע"י הואיל דא"ב מיתשל הוי בכלל היתר אכילה:

ג הנה בגוף השאלה הדבר פשיט דכיון דראוי לאחרים שלא נדרו שפיר מקרי היתר אכילה כמו דקיי"ל דבתרומה אם נטל יצא משום דחזי לכהן והא דלכתחלה לא יטול היינו מפני שמכשירה או מפני שמפסידה ובתוס' סוכה (דף ל"ה ע"ב) ד"ה דאי בעי מפקר נכסי' כתבו דלא הוה צריך להך טעמא אלא משום דיש בו היתר אכילה לעני כמו לישראל דנפיק בשל תרומה דחזי לכהן ודכוותה בפ' מפנין וכו' ע"ש וזה כמה ביארתי ליישב קו' הכפ"ת לשי' הר"מ ורע"ב (דף פ"ב) מדמאי דמדנקט מאכילין את העניים דמאי ולא קתני דמותר לעניים משום דדוקא להאכיל לעני אורח אצל אחר שרי להאכילו ולא לעני בשלו א"כ אמאי יוצא באתרוג של דמאי משום דא"ב מפקיר נכסי' והוה עני והרי בשלו גם לעני אסור דמאי באכילה ואמרתי דהא התוס' הקשו דתיפוק לי' דשרי לעניים ובתשו' שו"מ תניינא ח"ג סי' ג' הביא בשם אביו הגאון ז"ל תי' דדוקא בתרומה המותרת לכהן אף שאסורה לישראל יוצא בה משום דחזי לאחריני אבל בדמאי הרי אם אינו מעושר אסור גם לעניים ולעשירים אסור משום דחיישי' למיעוטא שלא עשרוהו ולעניים שרי דסמכי' ארובא דמעשרים ואיך נתיר לעשור משום דחזי לעני הרי לפי הך

חששא שמא לא עישרו גם לעני אסור ודפח"ח. וע' בכה"ג בד"מ ומג"א סוס"י רס"ג סקל"ג לענין העושים ב' ימים יוה"כ ע"ש ותבין ולפ"ז י"ל דהא דיוצאין בדמאי הואיל וא"ב מפקיר נכסי' היינו משום דחזי לאחריני כקושי' התוס' דהא אם יפקיר נכסיו ויהי' עני אף שבדמאי שלו אסור מ"מ הרי אם יתנהו לעני אחר לאכלו יהי' ראוי גם לו לעצמו כיון שהוא של עני אחר יוכל גם הוא לאכלו בהיותו אורח אצל העני האחר ויסמוך גם הוא על רוב דמעשרים ושפיר מהני לגבי' מה שראוי לאחרים וא"ל כתי' הגאון הנ"ל דלפי צד המיעוט הרי גם להעני אסור דז"א דאם יפקיר נכסיו ויהי' עני הרי משכח"ל גם לדידי' אופן לאכלו אצל העני האחר ויסמוך על הרוב:

ד אך בעיקר דקדוקו של הר"מ בהא דנקט מאכילין העניים דמאי אמרתי דהנה הט"ג לגיטין (דף ס"א) העיר בהא דמדאורייתא סמכי' ארובא דע"ה מעשרין דאכתי יאסר מלקנותו אצל ע"ה משום דכל קבוע כמע"מ דמי ותי' דהוי קבוע שאינו ניכר אבל לפמ"ש הפליתי סי' ק"י סקי"ב דבניכר רק לאחד בסוף העולם הוי קבוע הניכר א"כ ה"נ הרי הע"ה בעצמו מכיר ויודע שלא עישר ואולם נראה לפמ"ש הה"מ, פ"ב משבת דהיכי שלא הי' שום נ"מ בעת הקביעות ולא נולד לנו הספק עד אחר שפירש לא הוה בכלל קבוע דכמע"מ דמי א"כ לאחר שגזרו חז"ל על הדמאי גם כשמביאו הע"ה לשוק א"כ אין נ"מ לנו בהקביעות כיון דגם אחר שפירש אסור לנו והע"ה יודע בנפשו אם עישר או לא לכן הוי רק מדרבנן ואולם כיון דדמאי מותר לעני אחר שפירש א"כ י"ל דאסור לו ליקחנו מבית ע"ה דכל קבוע כמע"מ ואסור לו מה"ת ורק לאחר שפירש ע"י הע"ה בעצמו מן הקביעות שרי לעני וז"ש מאכילין את העניים ולא קתני אוכלין ועדיין צ"ע:

ה ונחזור לענינינו דהמודר מאתרוג מאכילה פשיט דיוצא בה משום דראוי לאחרים ודוקא במודר הנאה חידש הרשב"א שאינו בכלל לכם אלא שהוצרך לבאר דל"ש בזה הואיל וא"ב מיתשל. ומ"ש רו"מ מדברי מש"ז סי' ק"ט דאיסורי אכילה מפקיר להו יעוין בתוס' כריתות (ד' כ"ד ע"א) ד"ה דאמרו וכו' דמוכח להיפוך. ולכאורה י"ל דמ"מ שייך ספק זה לענין אם הדיר כל העולם מהאתרוג מלאכלו דאז ל"ש היתר דחזי לאחריני אבל ג"ז אינו דבכה"ג שוב ל"ש לומר הואיל וא"ב מיתשל דהא כל העולם בעלי דבר נינהו ובפני מי יהי' נשאל על נדרו וע' ביו"ד סי' רכ"ח ס"ה וש"ך סק"י בשם הרמב"ן וריב"ש בזה:

ו ומה שפלפל בדברי רש"י ב"מ (ד' י') כבר הארכתי בתשו' לק' בערטש וביארתי ליישב קו' הפליתי שהביא רו"מ דאיך נימא לר"א הואיל וא"ב מפקיר נכסי' הא יחויב לשלם כשיחזור ויזכה וביארתי עפמ"ש התוס' בכתובות (דף נ"ט) דכיון דקונמות מפקיעין

משיעבוד א"כ כל א' יפקיע חובו ותי' דאלמוה רבנן לשיעבודא וא"כ התינח אם מחויב מדינא אבל הכא דחייב רק לצי"ש שוב יוכל להדיר בקונם ויפקיע מידי השיעבוד ובזה תירצתי דברי רש"י ע"ד פלפול ואכמ"ל בפלפולים:

ז מה ששאל אם מותר לחזור ולקרות בס"ת אם רק א' לא שמע כבר נתבאר ד"ז בהגהותי לאו"ח שנדפסו בארץ הגר בסוס"י ס"ט והבאתי שם מהר"ן פ"ק דמגלה בהא דמגלה בזמנה קורין ביחיד וכו' במ"ש בשם רז"ה ורמב"ן ושם קתני ג"כ דאין קורין בתורה ומוכח דבעינן רוב עשרה ולשי' רש"י דבקדיש סגי באחד ה"נ בקרה"ת אם יש כפי מנין העולים המחויבים מותרין לקרות ע"ש עוד בזה והנלע"ד כתבתי:

סימן צח

א ב"ה ו' תרומה תרנ"ט ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהושע העליר נ"י מו"ץ דק' סטרי:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שאופה מצות שמורה ומוכר לכל בני העיר ושכחו בלילה לרחוץ האגן של לישות העיסות והוא של נחושת ונשאר בו מעט משירי הלישה כנהוג ושפכוהו לתוכו מים על כל גדותיו ועמד כך כל הלילה ובבקר עירו מתוכו וניקו אותו והדיחוהו וקנחוהו היטב ולשו בו פ"א ואח"ז נזכרו ולקחו אגן אחר ונתערבו כל המצות ועתה בא ושאל ורו"מ נסתפק אולי נתחמצו שירי העיסה המדובקים בהאגן ודינו כבית שאור ונבלע בו והביא מדברי מש"ז סי' תנ"א סקכ"ו וא"א סקמ"א אך דלפמ"ש הפמ"ג יו"ד סי' ס"ח דבכלי נחשת בולע רק כ"ק בכבוש א"כ י"ל דהמצות שנילושו בו בטלים ברוב מצות אחרות והביא בשם מגן האלף סי' תנ"א שחולק ע"ד הח"י בדין רדו מצות ברחת חמץ ועכ"פ מותר לטחנם לקמח ובנ"ד דהוי רק ספק חמץ יש להקל בתערובות כמ"ש הפמ"ג ס' תמ"ז סק"י והאריך בזה:

ג הנה לענ"ד כל המצות מותרים חדא דהא בטור סי' תס"ז הביא בשם ראבי' דבחטה בצונן אינו מתחמץ והביא ראי' מהא דתפח תלטוש בצונן בפסחים (ד' מ"ח ע"ב) והטור חולק דחטה שאני וע"ש בב"י שתי' דברי ראבי' ובפר"ח שם סקי"ב החזיק בדעת ראבי' ומבואר שם דגם בשהה כמה ימים בצונן אינו מתחמץ רק אחר שעלה מן המים ועכ"פ בעיסה לכ"ע כן הוא א"כ בנ"ד שמלאו את האגן מים צוננים אף שעמד כן כל הלילה לא נתחמץ כלל מה שבאגן טוח קצת ואין כאן חשש כלל:

ד ועוד שהרי דעת רי"ו דכלי נחשת אינו בולע כלל אא"כ האור מהלך תחתיו וא"כ בכבוש אינו בולע כלל ואף דהש"ך חולק עליו ונמשכו אחריו האחרונים הנה מצאתי בספר העמק שאלה על השאלתות פ' מטות שהאריך לדחות כל ראיות הש"ך והוכיח

שגם דעת בה"ג ושאלתות ורב שר שלום גאון ורב נהולאי ושאר גאונים והרי"ף והרמב"ם כדעת רי"ו וסיים שכן עיקר וא"כ אף דבשאר מיני מתכות אין להקל כדמוכח בש"ס דנדה (דף י"ג ע"ב) דדוקא של נחשת כמ"ש בספר תפל"מ מהש"ס הנ"ל וכ"ה בתשו' מהר"י ברונא סוס"י ל"ט והביא מרש"י שבת (דף מ"ד) וע' במש"ז א"ח סי' רע"ט סק"ג ג"כ בזה אבל בנ"ד שהאגן של נחשת יש להקל וגם בכנפ"י ליו"ד פסק להקל בהפ"מ כדעת רי"ו:

ה ועוד דאפי' אי נימא דנבלע בהאגן מ"מ מה שלש בו בבקר לא בלע מהאגן דלא דמי לבית שאור כיון שלא שהה בו כדי שיתחמץ וע' ברש"י פסחים (דף ל' ע"ב) ד"ה בית שאור וכו' ודברי הלבוש שהביא הפמ"ג סי' תנ"א צ"ע וע' אש"א שבגליון הש"ע אות י"ט בשם תשו' בי"ד שדחה ד' הלבוש ועכ"פ לדינא נראה דבנ"ד הכל כשר גם למצות שמורה וא"צ להודיע להקונים ובפרט אם יאכלו קו"פ כפי שיעור העיסה שאפו בבקר בהאגן הנ"ל וע' במש"ז סי' תס"ז סק"ה וסקט"ז ובספר שירי לקט סי' תס"א ואכמ"ל. והנלע"ד כתבתי:

סימן צט

א ב"ה ב' תצוה תרנ"ט ברעזן להרב הה"ג וכו' מו"ה שלום שכנא נ"י אבד"ק מאציוב בעהמח"ס משמרת שלום. ולהרב הה"ג וכו' מו"ה יהושע גלאזר נ"י אבד"ק טריסק. ברוסיא:

ב מכתבם הגיעני וע"ד הצוואה שהשכ"מ נתן חלק לבנותיו בשוה עם בניו הזכרים ונכתב בהצוואה לשונות אשר יש לפקפק עליהם ויבוארו בדברי התשובה:

ג הנה מ"ש לפקפק מפני שכתוב אתם עדים כתבו וחתמו שטר זה וכו' מלבד דבכה"ג שמסדר צוואתו והולך א"צ שיבא לידי הבנות כמ"ש הרבנים, המשיבים מהא דחו"מ סי' ר"נ סכ"א אף גם הרי בלשון הצוואה אמר בתחלה אני נותן לבנותיי במתנה גמורה מעכשיו בכל אוהיו"מ וכו' א"כ כבר זכו בדיבורו ואח"ז כתב בזה"ל הוכפל דבריי שאתם אתם כתבו וחתמו וכו' הרי שאין זה דרך תנאי להמעיט כח המתנה הקודמת עד שיגיע השטר להם אלא הוסיף להכפיל דבריו ביתר שאת וזה דומה להא דסי"ז דבאמר לשון מוסיף על מתנה זו דאינו מגרע ובטור א"ע סוס"י קמ"א בשם תשו' הרא"ש דבלשון ויותר על זה שר"י מונה עוד וכו' מוכח דליפות כח כתב כן וה"נ בלשון הנכפל ובפרט בלשון באופן היו"מ דמבואר ברמ"א בשם רמ"פ דהוי יפוי כח וגם שלא אמר תנו:

ד ומ"ש שהשטר שלם זכר וכו' ולא הי"ל לבת א' רק חצי זכר הרי מבואר בח"מ סי' מ"ט ס"ב בהג"ה דתלינן בט"ס ובפרט אם הי' ע"ה ועוד דאטו תלה המתנה בתנאי זה הרי זה

לטובת הבנים שלא יתבעו בו חוץ מחלק מתנתם ואם יאמרו שד"ז טעות א"כ, אפשר שיוכלו לתבוע בשטח"ז חוץ מחלק מתנתם אבל ג"ז ליתא כמובן ומ"ש שניכר שחתימת השכ"מ במסה"ק הי' ע"י הכותב ולא ע"י זאב וואלף הדבר פשוט דתלינן בטעות כמש"ל מהא דחו"מ סי' מ"ט וגם ראי' לזה מתשו' הרא"ש שבטור א"ע סוס"י קמ"א שרמזתי לעיל דתלינן בטעות ובפרט דכל חתימתו במסה"ק הוא אך למותר ומ"ש שהבורר טוען שהוא והשליש שונאים זא"ז הנה בהצוואה מבואר שהשכ"מ צוה לשלוח הצוואה להרב אב"ד שלהם שהיא יראה ויזהיר הבנים לקיימה א"כ הוא מינהו ע"ז ובכה"ג צוואתו קיים כמ"ש בשע"מ סי' כ"ב סק"ד והביא ראי' מתשו' הרשב"א שבב"י סי' ז' ע"ש ולא דמי למחלוקת שבהג"ה רס"י ר"נ כמובן אך בזה י"ל שרצה רב שיזהיר לקיימה אבל לא שהי' דיין אבל גם בלא"ה הרב שבעיר ממונה לדין גם ביחיד כמ"ש בתשו' ב"ח סי' קכ"א ואם נתרצה שיהי' גם בוררים עכ"פ מחויבים הבנים ליתן בורר אחר וא"א לדחות את השליש ועוד שאינו נאמן עד שיברר שהוא שונאו כמ"ש הרמ"א סי' ז' ס"ז ובפרט שכבר עשו שטרי בירורין בקנא"ס ואם ידע שהוא שונאו לא הי"ל לקבל להיות עמו:

ה ומ"ש שחושד את הרב שנתן נוסח להצוואה הוא דבר שטות והבל שגם אם הי' כן לא נפסל להיות דיין ומכ"ש שאינו מברר דבריו והוא רק מוציא דבה אבל דא עקא בגוף הצוואה שכולכם לא עמדתם ע"ז שכתוב בה שנותן מעכשיו לבנותיו והרי מתנת שכ"מ אינה אלא לאחר מיתה א"כ אינה אלא מתנת בריא ושוב צריך קנין וד"ז תלוי במחלוקת הרמ"א והב"י בתשו' שרמז בד"מ וסמ"ע סי' ר"נ אם תולין בט"ס ואני מצאתי בתשו' שתה"ל למהר"ם חאגיז סי' א' שהוכיח דהעיקר כדעת הב"י וגם בתשו' שו"מ תליתאה ח"ג סי' י"ד העלה כדעת הב"י ובפרט בנ"ד שסיים אח"כ בפירוש שנותן במתנת שכ"מ שא"צ קנין וחיזוק הרי מפורש שרצה להקנות במתנת שכ"מ וגם אמר מה שישאר אחרי וגם ביאר שבנותיו הי' חביבים עליו בחיי' ובפרט אחר מותו ומכל אלה מוכח מפורש שלשון מעכשיו לאו דוקא או שהוא ט"ס וגם הרמ"א מודה בזה. ע"כ נלע"ד מכל הלין טעמי שהדבר ברור שהצוואה קיימת והמערער הוא שלא כדת, גם עלה בלבי די"ל דמ"ש מעכשיו היינו שיהי' המתנת שכ"מ מועיל גם קודם כתיבת הצוואה וקודם שיתנו הצוואה להבנות לאפוקי ממה שרצה המערער לומר דכיון שאמר כתבו וחתמו תלה המתנה בהשטר לכן אמר מעכשיו שיועיל המתנה בדיבורו לבד גם קודם כתיבת שטר הצוואה. והנלע"ד כתבתי:

סימן ק

א ב"ה ה' תצוה תרנ"ט ברעזן להרב החריף ובקי וכו מוה יחיאל לעהריר נ"י מבאביב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן שנסע למכור סחורתו וגם סחורת שותפות וביקש ממנו לוי שיקח גם סחורתו וימכרנה ג"כ וכן עשה ומכר הכל ולקח הנאטען והניחם בדלוסקמא של עור והניחם בכיס שבמכנסים וכשבא לחצר הבאהן שעה מרובה לפני הליכתו פגע שם נער ריק ופוחז מוחזק לגנב והתחיל להתחבר עמו וגער בו בנזיפה שיסור ממנו מיראתו לבל יגנוב מעותיו וכאשר ישב שם מעט עיף ויגע הניח ראשו על אצילי ידיו על השלחן וחטפתו שינה ונגנב מעותיו ממנו:

ג הנה בדין נאטין אם דינם כממון לענין שמירה ושבועה כבר פשט המנהג בכל ב"ד לחייב עליהם שבועה ולחייב בשמירה כדעת שאילת יעב"ץ ט"א סו' פ"ה וח"ס יו"ד סי' קל"ד וחו"מ סי' קפ"ז וגם בתשו' מהר"ם איגרא חו"מ סי' ט"ז פסק דהנאטין הוי גופן ממון כיון דגם אם נשרפו בפני עדים א"צ לשלם החוב ע"ש הרי שהגאון ר' משולם זצ"ל בעצמו פסק כן ודלא כמו שמורגל בפי העולם בשמו ואין בזה שום ספק אך בנ"ד אם דינו כש"ש לכאורה לפמ"ש הב"י ביו"ד סי' קס"ט והוא בנה"מ סי' קפ"ג סק"ד וסי' קכ"א סק"י דבשולח מעות ביד שליח גם במעות מותרין אין לו רשות להשתמש בהם י"ל דה"נ בנ"ד וע' בהגהת שי למורא לאה"ע סי' ל"ה ס"ט מ"ש ע"ד הב"ש שם בזה וע"ש בקו"א להמקנה וע' בהגמי"י פ"ז משאלה ופקדון אות ו' ותשו' ב"א ח"מ סי' מ"ט ולפ"ז י"ל דבנ"ד אין לו דין ש"ש כלל אבל ז"א דדוקא בנתן מעותיו לידו דינא הכי משא"כ בנתן לו סחורה למכרה כמ"ש הב"י בחו"מ סוס"י רצ"ז בשם הרשב"ץ להדיא דבכה"ג הוי ש"ש ובדין שינה אי הוי אונס כבר פסק הרשב"א והובא בנימוק"י פ' הפועלים דגבי ש"ש חייב גם בשינה ועתוס' ב"מ (דף מ"ב ע"א) ד"ה אמר שמואל וכו' באורך בזה וגם בא"ז הגדול בשו"ת שבסופו סי' תשע"ב הוכיח כן בכמה ראיות וע' בש"ך סי' רצ"ג בשם הרש"ל בזה ובש"ע סי' ש"ג ס"ב לדעת י"א גם בניים בעירכא דניימי אינשי חייב בש"ש ואף דקצת פוסקים ס"ל דפטור וע' תשו' גו"ר הספרדי חח"מ כלל א' סי' א' וסי' ב' דהמוחזק יוכל לומר קים לי דבאונס גמור פטור היינו בניים בעידנא דניימי אינשי כגון בלילה אבל בחצר הבאהן דשכיחי גנבי וגם עיניו ראו שם את המוחיק לגנב בודאי אינו אונס גמור ולפחות הי"ל לקשר הכיס שבמכנסים וכדומה אין להניחם בחיקו בבגד הסמוך לבשר לכן אין שום צד לפטרו כיון שהוא ש"ש והנלע"ד כתבתי

סימן קא

א ב"ה ב' צו ט' ניסן תרנ"ט ברעזן. להרב וכו' מו"ה משה יהודא ליב ראגענפיש נ"י מו"ץ דק' ראזוואדאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה רכה בשנים שזה ז' חדשים א"י ליטהר לבעלה מפני שמוצאת תמיד על עד הבדיקה כמו קורט בשר וע"פ רוב נלקט מהעד ולא נשאר כלום רק לפעמים נשאר רושם במראה נוטה קצת לאודם ומרגשת כאב גדול במקום א' ואם בשעת בדיקה אם נזהרת מליגע במקום זה אין לה כאב ואינה מוצאת קורט הנ"ל ואם נוגעת שם מרגשת הכאב וגם מוצאת הקורט בשר ויש לה ווסת קבוע אבל א"א להפסיק בטהרה מטעם הנ"ל ונתהוו עי"ז קטטות ומריבות בינה לבעלה. ורו"מ הביא מהא דסי' קפ"ז ס"ז דאם מרגשת במקום א' כאב ואינה מוצאת דם אלא שם יש לתלות במכה אבל מדברי נו"ב מה"ק סי' מ"ו מבואר דדוקא ביש לה מכה אלא שא"י אם מוציאה דם יש להקל ונסתפק אם יש להאמין בזה לרופאים:

ג הנה כבר כתבתי בכמה תשו' דבזה"ז שהרופאים הגדולים בודקים ע"י מראה מוטער שפיעגעל ורואים בעיניהם מה שיש שם שפיר נוכל להאמין אם ב' רופאים זה שלא בפני זה מעדים בשוה דהוי כמלתא דעל"ג דגם עכו"ם נאמן כמ"ש בשו"ת ד"ח ושו"ת שם ארי' והבאתי חמח"ק בזה ובפרט דאיכא רגל"ד שהכאב המיוחד במקום א' ומציאת הקורט בשר שם דוקא מסייע לזה והיכי דיש אומדנא ורגל"ד לכ"ע רופא נאמן כמ"ש הרדב"ז סי' ת"י דבכה"ג הרופא נאמן בלא בדיקה ובתשו' ח"ס סי' קע"ה צידד דגם עכו"ם נאמן בכה"ג. ובדבר ההפסק בטהרה שהביא רו"מ ד' החוו"ד סי' קצ"ו דגם במכה מבוררת לא תלינן לענין ההפסק דבעינן שיהי' נקי לגמרי והביא מדברי שו"ת מהרי"א הלוי ח"א ס' קמ"א שצידד דאם הדם הבא מהמכה משונה מדם הווסת יש להקל ולכאורה יש לפקפק לפמ"ש הסד"ט סי' קפ"ז סקי"ד לחלוק ע"ד השב"י שצירף הא דדם מכתה משונה והסד"ט דחה דלא נמצא קולא בזה דהא כל ה' דמים טמאים אבל הביא מתשו דב"ש סי' פ"ז שצירף ד"ז להקל וגם בסי' ק"ע שהחמיר היינו בדליכא מכה אבל בדאיכא, מכה י"ל דמודה דיש לצרף ד"ז וע' תשו' ח"ס סי' קמ"ד שהעלה דאין להקל רק בדאיכא גם ליחה מעורב המעיד על מכה ע"ש באמצע התשו' ואני מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' קי"ב בדין אשה הרמ"ת ומראה הדם משונה מדם ומתה וצידד די"ל דהוי ס"ס שמא אין זה ממראה דמים הטמאים כיון שא"א בקיאים ושמא מן הצדדים בא ואף שדחה אח"כ דלא תלינן בצדדים וחזר וצידד דאף דרוב דמים. מהמקור ורוב דמים טמאים מ"מ כיון שמשונה מדם ראייתה יש לתלותו בטהור או מצדדין ואף שחזר ודחה די"ל דהשמש עכרן היינו

ברמ"ת ובסתמא אבל בנ"ד כשיבורר ע"י הרופאים שיש לה מכה ותמיד כשנוגעת שם מוצאת הקורט בשר ונראה בחוש שבא משם שפיר יש להקל בהפסקת טהרה בשינוי כזה כיון שיהי' העד נקי מדם ווסתה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קב

א ב"ה ו' ת"מ ד' אייר י"ט למב"י תרנ"ט להרב הה"ג וכו' מו"ה דוד בער עליאש נ"י אבד"ק קאמניץ ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהמקוה שעשו בבנין סקליעפ מיסוד המעין ולמעלה ותוכו תור גדול משפה"נ והרצפה בגובה תחת המקוה בנוי לבנים ואבנים וצרורות ועל הרצפה שפכו צימענט אך נשאר חור פתוח הנ"ל שעי"ז מתחברים המים שבהמקוה עם מי המעין בגובה ג"ט ולפי אורך ורוחב המקוה כבר יש שיעור ב' מקואות וכששופכין לתוכה שאובין עד שיעלו בגובה למעלה מהטבור יוכלו לטבול שם ובצדה מקוה קטנה וביניהם כותל בנוי ג"כ מיסוד המעיין מפסקת בין מקוה הגדולה להקטנה ותוך הכותל חור טפח על טפח פתוח כדי שהמקוה קטנה תהי' מחוברת עם הגדולה וכותל מקוה הקטנה מחופית מבפנים עם קאחליעס לתפארת והרצפה מאבנים וצרורות ועליהם צימענט שפוך כפי הנ"ל ויען שאין המים שלמעלה מג"ט הנ"ל הנשפכין למקוה הגדולה מחזיקים שם בהיות החור בהרצפה פתוח ומוכרחים לסתום בברזא של עץ הנעשה לשם כך והוא, פשוטי כ"ע כמ"ש הח"ס סי' רי"ח עשו עוד חפירה בצד מקוה הגדולה מחופה מבפנים הדפנות והרצפה מאבנים קטנים וצימענט ועשו סילון של מתכות מחובר להגג שעם שינדלין ולהכותלים ומי הגשמים הנוטפין מהגג נשפכין לארץ ונמשכין בקרקע ראוי לבלוע ג"ט ומשם דרך צינור בנוי מאבנים בקרקע באים להחפירה מ"ס ועומדים שם תמיד וגם יש חור טע"ט בהכותל שבין החפירה ובין מקוה הגדולה פתוח תמיד ומתחברים המים שבמקוה הגדולה עם מי החפירה ע"י השקה תמיד גם בשעת טבילה במקוה הקטנה וכבר טבלו במקוה זו הרבה נשים ועתה ערער הרה"ג ר' אלטר אבד"ק קאסניטין ישן בהיותו שם לפסול המקוה עפ"ד הנו"ב דס"ל דבקבעו ולבסוף חקקו ל"מ בדאורייתא והביא משו"ת צ"צ החדש סי' ק"ע וקע"ב דתליא במחלוקת הקדמונים דלשי' ר"ש ורא"ש בפיה"מ פ"ה דפרה מ"ז גבי שוקת שבסלע גם בדאורייתא מועיל קבעו ולבסוף חקקו אבל הר"מ מפרש דמיירי בסלע שבהר שמחובר מעולם וכ"ד הרמב"ן בב"ב ומ"ש הגי"ט ראי' מירושלמי שבת פר"ע דפריך על רב דאמר המשתחוה לבית אסרו מהא דהשוקת שבסלע ומשני שקבעו ולבסוף חקקו והדר פריך דגם בית הוי קולבס"ח

ומשני סתיתן של אבנים לשם ע"ז אוסרתן כתב הרב הנ"ל דהתם למאי דס"ל דלרב בבנאו ולבסוף הקדישו אין בו מעילה אבל להש"ס דילן במעילה (ד' כ') מבואר דלרב מעל א"כ תיקשי לרב מהשוקת שבסלע ובע"כ דס"ל דמיירי במחובר מעיקרא וכיון דבקיבוץ אבנים הוי כלי אלא דקולבס"ח ל"מ בשל תורה ובפרט בצימענט שאמרו קצת בקיאים שיכול להנטל כאחת ועכ"פ הוי סד"א א"כ גם דיעבד צריך תיקון והביא גם מדברי הב"ח סי' קצ"ח ורו"מ האריך להסיר תלונותיו דבנ"ד הוי דרך בנין וגם הנו"ב מודה כמ"ש בנו"ב סי' קמ"ב להדיא וגם הביא מהח"ס סי' קצ"ח וסי' רי"ז כמה תירוצים על קו' הנו"ב ובמלבושי טהרה הביא בשם הג' רש"ק דבכלי מחזיק מ"ס בלח שאינו מקב"ט מה"ת י"ל דלכ"ע הוי רק איסור דרבנן אבל בנו"ב שם מבואר דגם בכה"ג מקבל טומאת מדרס וגם דחה רו"מ פי' הפ"מ בשבת בפי' ד' הירו' פר"ע הנ"ל במ"ש סיתותין של אבנים אוסרתן דמיירי שהשתחוה להן מתלוש ואח"כ בנאן דזה פשיטא שכבר נאסרו בתלוש אלא ר"ל כמ"ש בלו"ש סקכ"ט דלענין ע"ז לא בעינן שיהי' כלי בתלוש דכל דבר תלוש נאסר אף שאינו כלי ומיד שנתלשו האבנים הוי גמר מלאכתן לענין ע"ז לכן גם בתלוש ואח"כ חברן הוי כתלוש משא"כ במה דבעי' שיהי' כלי דוקא ומ"ש לחלק בין יכול להנטל כאחת אין לזה שרש ורק שהצ"צ החדש חידש כן ובנ"ד א"י להנטל כאחת עכת"ד שאלתו:

ג הנה בגוף ד' הנו"ב כבר הארכתי בתשו' [ע"ל ח"א סי' ל"א וסי' קל"ד] וגם בעינן חיבור הצימענט העליתי ג"כ כדברי צ"צ החדש הגם שלא ראיתיו מעולם ואינו ת"י ואולם אח"ז נודע, לי כי בכמ"ק עושים מקוואות כאלו וגם כתבו לי ששאלו לבקיאים ואמרו שהצימענט לבד א"א להנטל כאחת מבלעדי האבנים לכן אחרי שובי נחמתי והסכמתי להכשיר מקוה כזו בשעה"ד שא"א לתקן בענין אחר כי הנה יסוד ראייתי מהש"ס סוף חגיגה אף דמוכח משם דגם בנעשה לשמש עם הקרקע ל"מ בשל תורה היינו בהי' כלי בתלוש כמו המזבח אלא שנעשה לשמש עם הקרקע אבל מ"מ ליכא הוכחה להיכי שקבעו ולבסוף חקקו די"ל דמהני גם בשל תורה והש"ס דב"ב כבר כתבתי בתשו' הנ"ל די"ל דשינוי השם שיקרא בפ"כ מקוה מהני שיהי' הקביעות מועיל גם בשל תורה והבאתי מדברי הפ"י שבת (דף נ"ח ע"א) בתוס' ד"ה אע"פ שחברה וכו' שהוכיח מפכ"ח דכלים דשינוי השם מהני בטומאה להוציא מטומאתו כאלו נשבר וע"ש עוד בסוכה (דף י"ט ע"ב) במשנה דמחצלת מ"ש בזה וא"כ בשלמא הצינור וכדומה שאין בו שינוי השם שפיר ס"ל להש"ס דהקביעות ל"מ בשל תורה אבל בתיבה שעושים למקוה דשם מקוה הוא בקרקע כמ"ש בתורה פ' שמיני אך מעין ובור מקוה מים יהי' טהור א"כ שינוי שמו משוי לי' חיבור וקביעות גם בשל תורה ואף שבנ"ד ל"ש ד"ז שמתחלת עשייתו כך

הוא מ"מ י"ל דשמו משוי לי' קביעות להקרקע גם יש ראי' מברייתא דשבת (דף פ"א ע"א) דת"ר חפי פותחת וכו' אע"פ שחברן בדלת ונקבעו במסמרים טהורין שכל המחובר לקרקע כקרקע ולשי' תוס' וריטב"א מיירי בשל מתכות ומוכח דכיון שלא הי' כלי בתלוש מהני החיבור לקרקע גם בשל תורה וע"ש בהגהת מצפה איתן שהוכיח משם דאם קודם הקביעות לא הי' ראוי לקב"ט לכ"ע לא נעשה כלי בחיבורו לקרקע ע"ש ואף דלשי' רש"י ומהרמ"ל ומג"ש ופ"י שם אין ראי' מ"מ עכ"פ מוכח שגם דעת תוס' וריטב"א להקל וגם הבאתי מפיה"מ להר"מ פ"ה דכלים מי"א גבי תנור של מתכות דמפורש דבחברו בקרקע מהני גם בשל תורה וזה סותר למ"ש בעצמו רפ"ד דמקואות מ"א דדוקא לגבי שאובה דרבנן מהני חיבורו לקרקע והרי בתנור הוה חקקו ולבסוף קבעו וצ"ל דבתנור שנעשה מתחלה אדעתא לחברו בקרקע ודרכו בכך שאני וא"כ ה"נ במקוה שדרכו בכך ותמיד נעשה בחיבור לקרקע והבאתי מתוספתא שבר"ש פי"ב דכלים מ"ג גולת החנוני וכו' ושל בעה"ב אפי' כולה של מתכות וכו' טהורה שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע וע' בנקה"כ יו"ד סי' שע"א ועוד הבאתי מכמ"ק בזה ובפרט בנ"ד שכבר טבלו בהמקוה נשים רבות ואיכא חשש לעז בודאי אין להחמיר בזה וגם הרי הוא שעה"ד שא"א לתקן בע"א רק בהוצאה גדולה ומשך זמן הרבה ולא נענש יהושע אלא על שביטל מפ"ו לילה א' כדאי' בש"ס בעירובין (דף ס"ה) ולמה נחמיר במה שיש כמה צדדי קולא גם לשי' המחמירים ובפרט שיש כמה ראשונים המקילים בזה וכדאי הם לסמוך עליהם אפי' שלא בשעה"ד לכן הנני מסכים עם רו"מ להכשיר המקוה והנלע"ד כתבתי:

סימן קג

א ב"ה חוהמ"פ תרנ"ט להרב וכו' מו"ה חיים ראבינאוויטש רב ומו"ץ בעיר יאס:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר שהלך החזן לקבץ חתימות על ההרשאה למכירת החמץ על שם אחד הממונה מרו"מ וכפי הנהוג הוא בא לפני רו"מ ומוכר החמץ לעכו"ם כדינא ועתה נמלך החזן ומחק שם הממונה אחר שכבר חתמו המוכרים והציב את שמו בתוכו ומכר בעצמו החמץ ונעשה רעש ואמר לפני רו"מ כי ביום ש"ק שחל בו ע"פ בשנה וו הלך אצל הבעה"ב והסכימו על מכירתו וגם הממונה הנ"ל מחל לו עכת"ד השאלה:

ג הנה מחילת הממונה אינו מועיל כלום והסכמת הבעה"ב לא אדע אם הי' קודם זמן איסורו וקודם אמירת כל חמירא דאל"כ אין בהסכמתם ממש שכבר אינו ברשותם והא דכלך אצל יפות היינו בזמן שהי' מועיל עכשיו תרומתו ובמק"א דחיתי בזה דברי קצה"ח סי' רס"ו והבאתי סמוכין מדברי רש"י ותוס' קידושין (דף ע"ח) דגבי גוסס כיון שאין

מועיל עכשיו גם לר"מ דאדם מקנה דשלב"ל ל"מ ע"ש ותבין אבל בגוף הדבר כיון שהוא הפ"מ אצל הרבה אנשים יש לצדד לפמ"ש הפמ"א סוס"י נ"ב דגם במוכר חמץ של אחרים מועיל משום דזכין לאדם שלב"פ והביא כמה ראיות מהתוס' ב"ק (דף ס"ט ע"ב) בהא דמחללין נטע רבעי ומעשר שני של חבירו שלא מדעתו וגם מהא דיו"ד סי' שכ"ה ונדרים (דף ל"ו) וכמה דוכתי ע"ש וה"נ בזה ואף דיש לדון בזה ע"פ דברי הקצה"ח סי' רמ"ג סק"ח וסי' שפ"ב סק"ב וכבר הבאתי בתשו' א' בענין זה מדברי תשו' בר"א א"ע סי' ק"א ונאות דשא סי' ל"ט ושו"ת דברי חכמים סי' ק"ט ועכ"פ לדינא בשעה"ד כזה יש לסמוך ע"ד הפמ"א ואף שבנ"ד נתנו הרשאה לאחר כיון דבשעה שמכר זה כבר מחק זה את שם המורשה הממונה והי' זכות להמוכרים שימכור זה את חמצם שפיר מהני מדין זכין לאדם שלב"פ ושם הבאתי מספר רני ליעקב למ"ק (ד' כ"ו) לענין תופס לב"ח דבנודע אח"כ שהי' באותה שעה זכות לתפסו לעצמו שפיר י"ל מגו דזכי לנפשי' דאיגלאי מלתא למפרע וה"נ בזה ועכ"פ החזן הזה לא טוב עשה בעמיו ומי יודע איך עשה המכירה וצריך לברר אם הי' כדין וגם ראוי לקנסו ולגעור בו בנזיפה איך ערב בלבו לעשות מעשה זר כזאת בלא שאלת חכם בעבור בצע כסף ועלינו יערה רוח הבורא והנלע"ד כתבתי:

סימן קד

א ב"ה ב' שמיני ב' א"ח דפסח תרנ"ט להרב וכו' מו"ה יוסף שווארטץ נ"י מק' מאקא:

ב בארץ הגר:

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שעשה לו העמדה של י"ש אצל ישראל מומר לשלחו לו ע"י הבאהן הן זמן רב קו"פ והי"ש בא ביום י"ג ניסן ערב שבת ולא הי"ל פנאי לקבלו והניחו על נכסיהן ולא מכרו לעכו"ם בסברו שאינו שלו עדיין ובתוהמ"פ נודע לו והוא היזק רב של כמה מאות ר"כ:

ד הנה באם שעדיין לא שלח הקונה להמוכר המעות על הי"ש רק שהמוכר סמך עליו והאמינו ושלח לו הי"ש יש לצדד שעדיין לא זכה הקונה בגוף הי"ש אף שבדד"מ יוכל המוכר לתבעו לקבלו מ"מ עדיין לא זכה בגוף החמץ וכיון שהי' בבית עכו"ם והאחריות על הבאהן הי' מקום להתירו והממונים של הבאהן בודאי לא זכו בו עבור הקונה דאין שליחות לעכו"ם ולא כיוונו לזכות אבל בנ"ד שגם המוכר ישראל א"כ הרי אי נימא שלא זכה בו הקונה א"כ עדיין הוא של המוכר וגם הוא לא מכרו לעכו"ם וגם אם החמץ על אחריות הבאהן מ"מ ל"מ כלום והחמץ אסור אבל כפי שכתב רו"מ שהמוכר אוכל ומוכר חמב"פ וא"כ ישראל נזהרים שלא לקנות ממנו נראה שאין חיוב על הקונה לפדותו מן

הבאהן ויוכל לבקש מהם לשלחו בחזרה והוא ישלם הוצאת הבאהן וההיזק שיתבעהו המוכר ואין זה בכלל מושיט איסור למומר דאפי' בדליכא משום לפ"ע איכא משום מסייע לעוברי עבירה וע' בש"ך ודג"מ יו"ד סי' קנ"א ושאר אחרונים בזה דהכא דאכתי לא זכה בו הישראל מד"ת אינו מחויב להפסיד ממונו כדי להציל אחרים ממכשול כדמוכח מדברי מהרי"ו ורמ"א רס"י קנ"ז ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז סקנ"ו דגם בחשש שמא יחזור וימכרנו לישראל מותר להחזירו למוכר בכה"ג והבאתי מדברי הח"י סי' ת"מ וסי' תמ"ח ועוד מכמ"ק בזה אך דבכה"ג יהי' ראוי לפרסם שיזהרו ישראל ממנו אם אין חשש היזק ממון בכך. והנלע"ד כתבתי:

סימן קה

א ב"ה ב' שמיני א"ח דפסח תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה אפרים אויערבויך נ"י אבד"ק הארחיב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שתבע ר"מ מרו"מ שעוד בשנת תרמ"א השכיר לו אדון מקום על ל"ו שנים שיעמוד שם בנינים ובסוף הזמן יחזור לו האדון אלף וט' מאות וצ"ו ר"כ שלוה מר"מ ור"מ יקבל לעצמו העצים מהבנינים וכן עשה ר"מ ובנה שם קרעצמע ומקבל שכירות בכל שנה קכ"ה ר"כ ובשנת תרנ"ה קיבל רו"מ קאנטראקט אחר מהאדון שמכר לו כל הבנינים ורו"מ שלח ב' אנשים עם שר הערכאות והרס כל הבנינים ולקחם לעצמו ור"מ תבע בכח העתקה מהקאנטראקט שלו בדא"ה וזכה עי"ז שישלם לו רו"מ אלף וז' מאות ר"כ ועתה באו לדין ור"מ טוען כי ע"י שנקרע גוף הקאנטראקט שלח רק העתקה והחתיכות נאבדו ועוד שאר טענות ורו"מ הביא דברי רבנים הנבררים ומה שהשיג עליהם:

ג הנה לענ"ד כיון שהבנינים היו בחזקת ר"מ כמה שנים ורו"מ הרסן בכח דא"ה והיו עדים יהודים שהרסן ולקחם לעצמו א"כ הרי בתפיסה ע"י ערכאות לא מקרי מוחזק כמ"ש הרש"ל וש"ך סי' א' ואף דשם לא נתבאר דין דיעבד וע"ש בתומים ונה"מ ובתשו' נו"ב מ"ת חו"מ סי' ל' חוכך בזה ע"ד מהרי"ק וצידד דדוקא בתקף ונתן ליד עכו"ם לא הוה כמוחזק משא"כ בתפס לעצמו אבל במחכת"ה נעלם ממנו דברי תשו' מיי' לספר ניזקין סוס"י כ"א דמפורש דגם בתפס לעצמו ע"י עכו"ם אין לו דין מוחזק אם יש עדים ואין לו מגו דלהד"מ ע"ש וע' בבאה"ג סי' שפ"ח אות ר' שרמז בקצרה לד"ז וע"ע בתשו' רשד"ם ח"מ סי' קמ"ה ואבן השהם סי' נ"ט ובתק"כ להש"ך סי' צ"ז וסי' קי"ד מ"ש בזה' ומצאתי בשו"ת פני יצחק הספרדי חחו"מ סי' כ"ב שהאריך בזה והעלה ג"כ להלכה

כמ"ש דבדליכא עדים שתפס בדא"ה יוכל לומר שתפס בעצמו משא"כ בדתפס בעדים גם בדיעבד אין לו דין מוחזק ע"ש ובמק"א הבאתי מדברי תמים דעים להראב"ד סי' ר"ג שכתב ג"כ דבדיני עכו"ם ל"מ תפיסה ומכ"ש בנ"ד שעמד ר"מ ומיחה ורצה להשליש ב' מאות ר"כ שירדו לד"ת ולא שמעו האנשים לקולו וגם אין לומר בזה מגו דפרעתי דבנ"ד גרע מהא דסי' שע"ה ס"ט דבלא ידע כמה חייב היאך פרעת ומכ"ש בנ"ד שטען שזכה בכח הקאנטראקט מהאדון וכדין עושה וע"ע בסי' קנ"ז סי"א ונה"מ סי' פ"ט סק"ו ולכן אין לרו"מ דין מוחזק וישבע ר"מ שלא חזר ומכר הבנינים ומחויב רו"מ לשלם כפי שויים וכפי ערך הזמן שגרם לו היזק בידים בדד"ג כיון שהוא לקח לעצמו כל העצים והיכי דמשתרשי לי' גם בגרמא חייב כמ"ש הפ"י בב"ק (דף כ' ע"א) בתוס' ד"ה זה אינו נהנה וכו' ובב"מ (דף ס"ה ע"א) ובבית מאיר אה"ע סי' צ"ג סכ"א ובשער משפט לחו"מ סי' כ"ו סק"ב ואף דבשו"ת ב"א חו"מ סי' כ"ו לא נחית לזה ולא הביא מכל הנ"ל ועוד דבנ"ד שהחסירו בידים להזיק אפי' כ"ש מגלגלין עליו גם הגרמות כמ"ש בחו"מ סי' שס"ג ס"ז ועתו"ס כתובות (דף ל') ובמח"א דיני אונאה סי' כ"ו ובשעה"מ פ"ג מגזילה ה"ט ושו"ת ב"א סי' כ"ח וגדולה מזו מבואר בתוס' ב"ק (דף צ"ח ע"א ד"ה מתיב רבא וכו' דבחסר ע"י הקלקול חייב על כל הקלקול גם מה שלא חסרו אבל בקצה"ח סי' שפ"ו העלה דהמרדכי לא ס"ל כהתוס' בזה ודין אשלד"ע ל"ש בזה כיון שרו"מ לקח העצים לעצמו ובכח הקאנטראקט שלו עשה מה שעשה:

ד אך בעיקר דין גרמות היזק שכתבתי לעיל י"ל דלענין זה מקרי רו"מ מוחזק ונאמן בשבועה שראה בעיניו הקאנטראקט בחת"י ר"מ ויופטר מזה דדוקא על גוף הבנינים בשויין הוי ר"מ מוחזק מטעמא דכתיבנא משא"כ לענין הגרם כמובן. והנלע"ד כתבתי:

סימן קו

א ב"ה א' במדבר תרנ"ט ברעזן להרב הה"ג חו"פ וכו' מו"ה יעקב יוסף הכהן ראבינאוויץ ז"ל אבד"ק קלאבוצק רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בס"ת שנמצא בו אות מן השם בן ד' הקדוש שנדבק לאות אחר והסופר אומר שניכר שנעשה לאחר הכתיבה והביא מד' נו"ב מ"ת יו"ד סו' קס"ט דבנדבק לאחר כתיבה אין להתיר למחוק דשמא הלכה כהסוברים דלאחר כתיבה אינו פוסל ואין למחוק בחנם הגה בגוף הדבר הגם שבחידושי רע"א לאו"ח סי' ל"ב סט"ז פסק דכיון שעושים ד"ז משום ספק שמא הלכה דפסול מקרי ג"כ ע"מ לתקן וגם בתשו' ב"א יו"ד סי' ס"א העיר בסברא זו והביא מתשו' הר"ן שבב"י יו"ד סי' רכ"ח לענין חל

הנדר אבל בתשו' גבורת אנשים לאבי הש"ך ז"ל סי' ח' מבואר כסברת נו"ב וכבר הארכתי בזה בכמה תשובות והבאתי מתוס' חולין (ד' פ"ד ע"ב) ד"ה תקיעת שופר וכו' דאם אשה היא זה הטמטום אסור להוציא לצרכה דהא לא מיחי בא ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה וכו' אבל הכא ליכא צורך היום כלל וכו' ע"ש והרי טמטום ספק איש ספק אשה כמבואר בש"ס שם ואיכא צורך לצאת י"ח הספק ובע"כ דגם בכה"ג כיון דלפי צד הספק שהיא אשה ליכא צורך אין כאן אפי' צורך קצת וה"נ בנ"ד וגם הבאתי ראי' מתשו' מהרי"ל שהובא במג"א סי' תק"ט סק"ב וע"ש ביד אפרים ותבין אך דא"מ לדינא העליתי דהדיבוק שנעשה בין האותיות מותר למחקו שאין בו שום קדושה דאף דגם בלא כונה רבים מחמירים שלא למחוק היינו משום דסתמא לשמה כמ"ש הרדב"ז ח"א מי' ע"ז וזה דוקא במה שראוי וצריך להאות אבל מה שמקלקל צורת האות אדרבא סתמא לאו לשמה קאי כמ"ש כה"ג בתוס' נזיר (ד' כ"ח סוע"א) ד"ה משום וכו' דכיון דהפר לה וכו' שוב אין עומדין וכו' דסתמא שלא לשמה קיימי וכו' ע"ש וכ"ה ברדב"ז שם וע' בסנהדרין דף מ"ח ע"א) דחזי לי תפיס לי' וכו' ובט"ז א"ח סי' תרע"ב סק"א:

ג אולם הנה רו"מ העיר דגם לשי' הנו"ב הרי אי נימא דאסור פ למחקו משום קדושת השם לא הוה ראוי לבילה ופסול וכבר נשאלתי בזה מהרב המוץ דק' קאזיווע והביא ג"כ מהמש"ז סי' ל"ב סקי"ח ושם הארכתי אם משום איסור מחיקת השם מקרי אינו ראוי לבילה או דנימא דרק אריה רביע עלי' כמו באיסור שמת ומקרי ראוי לבילה אף שאסור למחוק משום חשש קדושת השם ובפרט אי נימא דליכא במחיקה אלא איסור דרבנן דאפי' בנטפלין לשם דעת כמ"פ דהוי רק מדרבנן ומכ"ש בזה א"כ פשיטא די"ל דמקרי ראוי לבילה ועתו"ס פסחים (דף פ' ע"א) ד"ה אתה מדחהו וכו' וא"ת השתא כשמשלקהו בדרך רחוקה נמי מדחהו מחניגתו שא"י לבא ביו"ט מחוץ לתחום וכיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ויש לומר דיכול לבא ולעשות ביום ראשון מה"ת דתחומין דרבנן וכו' ועוד טמא וחיגר דלא חזי בגופו בראשון וכו' אבל הכא מחזי חזי אלא שא"י לבא וכו' ע"ש, ובתוס' חגיגה (דף ד' ע"א) ד"ה אלא וכו' דהתם גברא בר חיובא ואריה הוא דרביע עלי' שא"י לסמוך וכו' ומוכח דגם בכה"ג שהוא ערל וטמא אמרי' דהוי רק ארי' רביע עלי' והנה רו"מ הביא ג"כ ראי' מהא דיומא (דף ז' ע"ב) דפליגי ר"ש ור"י בציץ אם מרצה באינו על מצחו דלר"י אינו מרצה ור"ש אמר כ"ג ביו"כ יוכיח שאין עודהו על מצחו ומרצה ומבואר שם דבנשבר הציץ לכ"ע אינו מרצה כי פליגי בתלוי בסיכתא ונראה מזה דמשום דראוי להיות על מצחו מרצה א"כ אכתי תיקשי ביו"כ שא"א לו להיות על מצחו אמאי מרצה ובע"כ דבכה"ג מקרי ראוי לבילה ובאמת דלפ"ז לא הוה צריך להוכיח

מיו"כ דממקומו הוא מוכרע דאר"ש מאי תמיד אילימא תמיד על מצחו מי לא בעי מיעל לביהכ"ס ומי לא בעי מינם אלא תמיד מרצה הוא אבל י"ל שאינו מטעם ראוי לבילה אלא דהציץ מרצה כל זמן שיש ציץ בין מונח על מצחו בין תלוי על הסיכתא משא"כ בנשבר דליכא ציץ שירצה:

ד ומ"ש ראי' מהתוס' חולין (ד' מ' סוע"א) ד"ה חייב וכו' שהקשו אמאי חייב משום ש"ח הא אינו מתקבל בפנים דאין קרבן יחיד קרב בשבת ותי' דכיון דאם זרק הורצה חייב ולא מקרי מחי"ז דאינו אלא משום דאיו העשה דוחה לל"ת דשבת הרי היכי דבדיעבד מועיל מקרו ראוי כיון דרק ארי' רביע עלי' הנה מלבד דהתם איכא ריבויא דקרא לחייב אחוץ כל הפסולין שאם עלו לא ירדו כמ"ש התוס' שם מש"ס דזבחים (דף ק"ט) א"כ אין ראי' למק"א ועוד דכבר כתב בשו"ת ב"א חאו"ח סי' כ"ג דהרמב"ם לא ס"ל כהתוס' ולא תליא כלל אם עלו לא ירדו וע' בט"א חגיגה (דף ט') מה שתמה ע"ד התוס' הנ"ל ממשנה פ"א דכריתות דמוכח דלא כנזילוקם וע"ע בצל"ח פסחים (דף צ"ז ע"ב) ותשו' מהר"י אסאד חא"ח סי' קצ"ו באמצע התשובה והנה בתוס' כתובות (דף ל' ע"א) ד"ה א"ב כתבו דאנוסת ומפותת עצמו אף דאם נשא נשוי ולא יוציא מ"מ כיון דלכתחלה לא ישא מדאורייתא אינה ראוי' לקיימה קרינן בה ע"ש הרי דאף דבדיעבד לא תצא הוי בכלל אינה ראוי' לקיימה כיון דמדאורייתא לא ישא וגם מוכח מזה דאי הוי רק מדרבנן הוי בכלל ראוי' לקיימה:

ה ומ"ש רו"מ מפלוגתת רש"י ותוס' חולין (דף ד') אי הוי בר דמים י"ל דכיון דאסור רק מדרבנן וכבר כתב הה"מ פ"א מאישות ה"ד דבדרבנן לאו כ"ע זהירי לכן הוי בר דמים וע' תשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' צ"ו דדוקא בגזל ועריות שנפשו ש"א מחמדתן אמרי' כן א"כ עכ"פ לענין ממון אמרי' כן וע' רשב"א יבמות (דף ל"ו) דמשמע להיפוך מסברת מהר"י אסאד ועכ"פ אין ראי' משם לנ"ד:

ו והנה מה שהביא רו"מ בשם הא"ח שצידד לומר דקודם מ"ת לא הי' בלשון אכילה גם איסור הנאה אני מצאתי כן בתשו' מהרי"ל סי' קס"א וז"ל מטיבותא אמינא דאפי' לר' אבהו אין איה"נ מאמה"ח דמדאצטריך נבלה על ישראל קיימא ולא אגוי דאי לגוי נמי מנ"ל למשרי דהקישה לדם לא נאמר לגוי וא"כ נמי א"ב אמ"ה לגוי וליכא למימר מכח דלישראל שרי ולגוי אסור כיון דלישראל אסור באכילה חשיב שפיר אסור לישראל וכו' ע"ש וכפי הנראה ס"ל דגם לר"מ כן הוא ובזה אמרתי ליישב דברי הרמב"ם רפ"א מחו"מ שכתב דחמב"פ אסור בהנאה מדכתי' לא יאכל ותמהו כולם דהא הרמב"ם פסק כר"א דגם לא יאכל משמע איה"נ ורו"מ האריך למעניתו בפלפלו היקר לקדש דחמץ שיש

היתר לאיסורו לאחה"פ אין ראי' דמשמע איה"נ אלא דחזקי' בע"כ ס"ל דלאחר זמנו בלאו אבל הנה בירושלמי מבואר סברא זו לענין חדש דמותר בהנאה משום שקבע הכתוב זמן לאיסורו וגבי חמץ לא משני הכי וכבר ביאר בגה"ש שם משום דחמץ אסור להשהותו לאחה"פ א"כ ה"נ בזה ועוד שהרי הש"ס דילן פריך מחדש ולא משני הכי הרי דלא ס"ל לחלק בזה אבל לענ"ד י"ל דהא מבואר בר"ן דכל טעמא דביטול בלב מהני משום דבלא"ה חמץ אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב כאלו ברשותו וא"כ אי נימא דקודם מ"ח אין איה"נ בכלל אכילה אף דהשתא לדידן נאמר לאו מאש גם לאחר מ"ה מ"מ עכ"פ קודם מ"ת לא נאסר בהנאה וא"כ אין ביטול בלב בכלל עשה דתשביתו שהרי הי' החמץ ברשותו וא"כ אמאי מועיל השבתה בלב לדידן כיון דאינו בכלל השבתה דקרא ובפרט לפמ"ש רש"י בסנהדרין (דף נ"ט ע"א) שכשיצאו ישראל מכלל ב"נ להתקדש יצאו ולא להקל עליהם א"כ גם עכשיו לא יועיל הביטול לכן כתב הרמב"ם דאיה"נ נשמע מלא יאכל בציר"י א"כ גם קודם מ"ת נאסר חמץ בהנאה והי' מועיל ביטול והוא בכלל תשביתו דמשמע השבתה בלב ומה שהביא מדברי הרמב"ם שפסק כר"א דכל מקום שנאמר לא תאכלו איה"נ משמע ופסק דאין בגידין בנ"ט ופסק דגיה"כ מותר בהנאה והוא נגד הש"ס הנה בימי חורפי הארכתי בזה בדרך דרוש ופלפול וכעת נראה ליישב בדרך פשוט דהנה האחרונים הקשו דאף שאין בגידין בנ"ט ולא הותרה בכלל נבילה מ"מ הותרה בכלל לכלב תשליכון אותו דבשר טרפה דעכ"פ ראוי לכלב ותי' דהתם כתוב ובשר בשדה טרפה ואין גיד בכלל בשר וע' בצל"ח ותשו' ח"ס א"ח סי' פ"ו אולם הנה בחולין (ד' ס"ח ע"א) מבואר דבשר שיצא חוץ למחוצתו נאסר משום בשר בשדה טרפה ופירש"י חוץ למחיצתו דהיינו לאויר שהרחם הו"ל מחיצתו להתירו בשחיטה וכיון שיצא הרי הוא כטרפה ולא תאכלו וכל מי שיש לו מחיצה ויצא כגון קדשים נמי מהאי קרא נפקא לן ע"ש הרי דלשון בשר לא קאי אטרפה עצמה כלל אלא על שיצא חוץ למחיצה וקמ"ל שדינו כטרפה א"כ הדק"ל דשפיר י"ל שהותר בכלל טרפה ואולם הנה בחולין (דף קט"ז ע"א) סובר ר"ש דבב"ח מותר בהנאה ויליף מגז"ש דקדוש ואנשי קודש ובתוס' ד"ה מה להלן הקשו דהא יליף לעיל בק"ו מערלה דאסור בהנאה ותי' דבההוא קרא דבשר בשדה טרפה איירי נמי בקדשים שיצאו חוץ למחיצתן דאסירי בהנאה לכן ס"ל לדידן דגלי ק"ו למילף הגז"ש מבשר שיצא חוץ למחיצתו לאסור בהנאה ור"ש ס"ל דאין מקרא יוצא מידי פשיטו ופשטי' דקרא מיירי בטרפה ממש לכן יליף בגז"ש מטרפה דמותר בהנאה וגז"ש עוקר להק"ו ע"ש א"כ ה"נ כיון דלר"ש פשטי' דקרא מיירי בטרפה וכתי' בי' בשר בשדה ליכא למילף היתרא דגיד דאין גיד בכלל בשר לכן פריך הש"ס לר"ש לשיטתו

מנ"ל דגיד מותר בהנאה אבל הרמב"ם לשיטתו דפסק דבב"ח אסור בהנאה והך קרא דבשר בשדה נדרש לבשר שיצא חוץ למחיצתו וגבי טרפה עצמה לא כתיב בשר כלל א"כ כשהותרה טרפה גם גידה מותר בהנאה וצדקו פסקי הרמב"ם:

ז ועוד נראה דהא הפליתי הקשה נילוף גיד בק"ו מדם דבכרת ומותר בהנאה ומכ"ש גיה"נ ותי' דשאני דם שיש היתר לאיסורו ע"י בישול ע"ש אבל הרי דעת רמב"ם דדם שבשלו עובר עליו אבל י"ל דשאני דם שהותר בשל דגים וחגבים אך דגם גיד הותר בכללו שהותר בשליל וצ"ל דהש"ס פריך למ"ד דנוהג בשליל או דהש"ס פריך לפי הס"ד דאכתי לא ידע דדם מותר בהנאה משום דאתקש למים לכן פריך על גיה"נ אבל להרמב"ם דפסק דאינו נוהג בשליל ולמסקנא דדם אתקש למים שפיר ילפי' גיה"נ מדם בק"ו דמותר בהנאה לכן פסק הרמב"ם שפיר דגיה"נ מותר בהנאה. זו"ז ראיתי פלפולו הנחמד בסוגיא הנ"ל ויישר חילו:

ח והנה רו"מ הביא עוד מסוגיא דביצה (דף י"ב) דתני תנא קמי' דריב"א השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה וא"ל דאמר לך מני ב"ש הוא דאמרי' לא אמרי' מתוך וכו' דאי ב"ה האמרי מתוך וכו' והקשו בתוס' דהא ליכא אפי' צורך קצת ולכ"ע לא אמרי' מתוך ותי' דמקרי צורך קצת שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן והקשה בצל"ח דהא קיי"ל דלא יזרוק וליכא שום צורך וע"ז תי' רו"מ דכיון דאיסור זריקה רק מדרבנן וארי' רביע עלי חשיב ראוי ולענ"ד ז"א דלענין צורך יהי' מאיזו טעם שיהי' כיון שאין בו צורך אסור לעשות מלאכה ביו"ט:

ט ומה שהביא קו' התוס' אמאי לא אמר דכר"ע הוא דס"ל דלא אמרי' מתוך וגם קו' התוס' אמאי לא נקט שלמי נדבה נראה ליישב דכבר הקשה בשו"ת בש"ר סי' ס"ח לשי' ריב"א דגם בדאיכא עול"ת מ"מ הל"ת נדחה מפני העשה ונשאר רק עשה א"כ אמאי לוקה בשוחט עולת נדבה נימא עדל"ת ונראה דנודע מהש"ס דנזיר (דף מ"ח) ותוס' דלדידן דקיי"ל כר"ע אין עשה דוחה ב' ל"ת והנה בשבת (דף ע"ה) השוחט משום מאי מחייב משום נטילת נשמה רב אמר אף משום צובע ובתשו' ח"צ סי' צ"ב ביאר טעם הרמב"ם שלא פסק כן משום דאין צביעה באוכלין ונודע מ"ש הרשב"א מנחות (דף כ"א) ומל"מ פי"א משבת ופ"א מתו"מ דאימורין שהם כליל לגבוה אינם בכלל אוכלין ויש בהם במליחה משום עיבוד ע"ש א"כ הכא בעולה שהיא כליל שוב איכא נמי משום צובע א"כ איכא ב' מלאכות בשחיטה ואין העשה דוחה לכן לוקה אך לכאורה יש לדון דהא בש"ס דשבת שם קאמר אימא מלתא דלא ליחכי עלואי דניחא לי' בצביעת בשר בית השחיטה דליתי אינשי וליזבנו ומבואר בתו"ש סי' ש"כ בשם אור יקרות משום

דאל"כ הו"ל משאצל"ג ע"ש א"כ הכא בקדשים דלגבוה הרי ל"ש ד"ז וליכא משום צובע וא"כ הדק"ל אבל י"ל דהכא אזיל למ"ד דמשאצל"ג חייב וא"כ א"ש דהתינח בעולת נדבה אבל בשלמים שאינם כליל לגבוה שוב ליכא משום צובע דאין צביעה באוכלין א"כ הדק"ל דנימא עדל"ת לכן נקט רק עולת נדבה והנה במהרש"א ב"ב (דף קי"ט) כתב דר"ע דאמר דמקושש הי' משום דלש"ש נתכוין שידעו שגם במדבר המחלל חייב מיתה והוי משאצל"ג ופטור אלא שהעדים לא ידעו מזה וחייבוהו בב"ד ע"ש א"כ מיושב קו' התוס' דנימא ר"ע הוא ולפמ"ש ניחא דלר"ע לשיטתו הדק"ל דנימא עדל"ת:

י ובזה מיושב קו' הישויע"ק סי' שט"ז סק"ו לשי' הח"צ הנ"ל דלמא אתיא כב"ה דאמרי' מתוך אלא דחייב משום צובע דליכא בי' מתוך שהותרה לצורך אכילה דהא לצורך אין צביעה באוכלין כלל ולפמ"ש ניחא דאי כב"ה דאמרי מתוך א"כ לא נשאר רק מלאכת צובע לבד דלגבי איסור נטילת נשמה שפיר איכא מתוך א"כ שוב הדק"ל דנימא עדל"ת:

יא וי"ל עוד בסגנון הנ"ל גם ע"פ דברי הפ"י שהקשה דלמא מיחייב משום מפרק דבקדשים צריך לדם וחייב משא"כ בחולין וליכא למימר מתוך ולפמ"ש י"ל דבאמת מה"ט חייב משום דאיכא ב' איסורים ואין העשה דוחה אבל אי נימא מתוך שוב תיקשי דנימא עדל"ת ובזה מיושב קו' הישויע"ק סי' תצ"ה בהא דאמרי' בש"ס דלמ"ד נו"ן קרבים ביו"ט קרא דלא עולת חול קאי ביו"כ דהא י"ל דקאי ביו"ט בהקטרה דל"ש מתוך דאיכא משום מעבד במליחה ולפמ"ש ניחא דכבר כ' הכ"מ פי"ג, משחיטה הי"ט דהיכא דהל"ת ועשה אין באים ביחד העשה דוחה כל א' לבדה א"כ בהקטרה שפיר העשה דוחה את האיסור דמעבד ובפרט דהא גבי איסור הבערה אמרי' מתוך:

יב והנה התוס' תירצו על קושיתם הנ"ל דלימא ר"ע הוא דניחא לי' למינקט ב"ש דס"ל הכי בהדיא ותמה הצל"ח דגם בדברי ר"ע הוא כמפירש להדיא ונראה ליישב דהנה כבר הקשה הרא"ש מלוניל בהא דדייק הש"ס מדר"ע דדייק דתשביתו מעיו"ט שהרי. אמרה תורה לא תבערו אש ובע"כ דלא ס"ל מתוך דלמא אית לי' מתוך אלא דיליף דין ביעור חמץ מנותר וכמו שאין שורפין קדשים ביו"ט כן ה"נ בחמץ וגם רו"מ הביאו. אולם נראה עפמ"ש תוס' יבמות (דף ה' ע"ב) ד"ה כולה וכו' וא"ת אדילפינן מכלאים בציצית דדחי ניליף משרפת קדשים דלא דחי וכו' וי"ל דשא"ה דלא בטלה מצותו בכך דיכול לשרפו אחר יו"ט וכו' ומיהו קשה לקמן גבי שרפת בת כהן קאמר או אינו אלא בשבת דהוי גמרי' מכלאים בציצית דלידחי אי לאו לא תבערו וכו' וי"ל דהתם נימא א"א להמתין שיש לדון מיד ולשרוף שלא יענו הדין וכו' ע"ש ומבואר דהיכא דאיכא מצוה שלא לשהות לא דמי לש"ק א"כ א"ש דודאי חמץ לא דמי לנותר דשאני נותר שאפשר לשרוף אחר יו"ט

אבל בחמץ א"א להשהותו לאחר יו"ט שהרי עובר בב"י בכל רגע אך דלפמ"ש התוס' בפסחים (דף כ"ט) דהמשהה ע"מ לבערו אינו עובר דלאו דב"י הוי נל"ע א"כ ה"נ יוכל לשהותו אבל ז"א דכל טעמא דהתוס' משום דלאו הנל"ע אין לוקין עליו ובמכות (דף ד' ע"ב) לחד גירסא סובר ר"ע דלאו הנל"ע לוקין עליו א"כ לר"ע לשיטתו שפיר דייק דבע"כ ל"ל מתוך דליכא למימר דטעמא משום דילפי' מנותר דשאני נותר דאפשר לשרפו אחר יו"ט משא"כ בחמץ עובר בכל רגע א"כ כיון דאיכא ב' גירסאות בזה שוב אין הדבר מפורש עכ"פ לכן אמר ב"ש הוא וא"ש דברי התוס' ובעיקר קו' התוס' י"ל עוד דכבר הקשו אמאי לוקה נימא הואיל וא"ב מיתשל ותי' דא"כ יהי' חשב"ע וע' במנ"ח מצוה רצ"ח א"כ הרי ר"ע סובר חב"ע לאו דאורייתא כמ"ש האו"ח פסחים (דף כ"א) לכן לא מצי לאוקמי כר"ע והנה כבר הבאתי בשם הפ"י שהקשה דגם לב"ה דא"ל מתוך יתחייב משום מפרק כיון דבקדשים צריך לדם ובזה ל"ש לומר מתוך דבחולין הא א"צ לדם וליכא משום מפרק ונראה דהא מבואר בזבחים (דף ל"ב) ויבמות (דף ז') רובן ט"מ ונעשו זבין הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן ופליגי אבייי ורבא אם דוקא היכא שהותרה אמרי' הואיל ואשתרי ולרבא דוקא היכא שהוא דחוי' אמרי' הואיל ואידחי אידחי משא"כ היכי דאשתרי לגמרי להא אשתרי ולהא לא אשתרי וא"כ הרי התוס' כתבו דגם לב"ה איכא בעולת נדבה משום לכם ולא לגבוה אלא דאינו לוקה א"כ כיון דעכ"פ איכא עשה דלכם ולא לגבוה הוי רק דחוי' ומיושב קושי' הפ"י דהכא דאידחי איסור דנטילת נשמה משום מתוך אידחי נמי איסור דמפרק אע"ג דליכא בי' מתוך דהואיל ואידחי ובזה מיושב קו' התוס' ביצה (דף י"ט ע"א) למ"ל לב"ה גבי עולת ראיי' קרא דלד' תיפוק לי' דשרי משום מתוך והיינו משום דגבי עולת ראיי' שזמנה ביו"ט ליכא משום לכם ולא לגבוה וע"ש במהרש"א וישויע"ק סי' תצ"ה בכוונתם וע"ש בפ"י ומים עמוקים בזה ולפמ"ש ניחא דאדרבא כיון דליכא בזה משום לכם ולא לגבוה א"כ אי אמרי' מתוך הוי היתר גמור ולא דחוי' ול"ש לומר הואיל ואשתרי ושוב הוי סד"א דאסור משום מפרק דליכא בי' משום מתוך כקו' הפ"י לכן אצטריך קרא דלד' להתיר וא"ש ודו"ק. ונחזור לענינינו והנה בדין דבר המועיל דיעבד ואסור לכתחלה אי מקרי ראוי יש להעיר מהא דכתבו התוס' בפסחים (דף ה' ע"ב) ד"ה לא וכו' דכיון דדיעבד כשר אם שחט הפסח קודם לתמיד מקרי זמן שחיטה וע"ש (דף י"א) גבי מקום שאי אתה מביא וכו' וע"ש בתוס' (דף ק"ח ע"א) ד"ה נימא ותוס' שבת (דף ע"ב ע"א) דאע"ג מביאין קדשים לביה"פ מ"מ כיון דאם עבר והתנה מה שעשה עשוי לא חשיבא הידיעה גורם הכפרה וברא"ש פ"ד דכתובות סי' ג' דכיון דהקידושין תופסין בדיעבד ולא מחמת זיקתן אסורין להנשא אף דלכתחלה

אסורים קרינן בי' לכשתנשאי לאחר וע' כה"ג בא"ע סי' י"ז סל"ה וט"ז סקמ"ט מדברי רשב"א וב"י ובתוס' מנחות (דף מ"ח ע"ב) ד"ה כבשי וכו' דלחם לא מקרי מתיר כיון דבדיעבד אם הביא קודם לשתה"ל כשר ובתוס' זבחים (דף ס"ט ע"א) ד"ה ואין דנים וכו' דכיון דאם עלה לא ירד הכשרו קרינן בי' ועוד בכמ"ק ולכן דברי הב"ח והט"ז יש להם מקום וכדאי הם לסמוך עליהם ובשו"ת שנ"ח השיג מדברי רשב"ם ב"ב (דף קנ"ו ע"ב) בהא דמתנת שכ"מ דלר"י בשבת אמרו אע"ג דליכא למימר מגו דיכול להקנות ולכתוב ק"ו בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת ע"ש ומוכח דבשבת א"ר לבילה אבל י"ל דעכ"פ איכא ק"ו בחול דלנגד שבת הוי טפי ראוי לבילה ועוד דהתם הקנין נעשה בעדים והאחרים לא יעשו דבר איסור בשבילו ואינו בידו משא"כ היכי דיכול לעשותו בעצמו הוי בידו וראוי לבילה:

יג ולענין המחיקה אם יעשו ע"י קטן כדעת הב"א הנה בשו"ת ד"ח חיו"ד סי' קי"ט חולק עליו והעלה שאין בזה שום צירוף ומלבד זה צריך זהירות ואומנות שלא יגע ח"ו בקצה האות של השם וכבר נתבאר למעלה דבנ"ד אין שום חשש למחוק הדבק שבאמצע בין ב' האותיות ואין בו שום קדושה. לכן מוטב שיעשהו הסופר בעצמו והנלע"ד כתבתי:

סימן קז

א להרב הה"ג וכו' מו"ה שמואל בראך נ"י אבד"ק נור מאדא. בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר א' אשר באמצע החורף כדי להבריח מס החדש שנעשה על י"ש הטמין חבית אקוויט בחפירה עמוקה יותר מג"ט בחצר של עכו"ם והחזיר העפר למקומה ועליו נתנו קש והתנה עם העכו"ם שאם יוודע ההעלמה להשרים יקבל על עצמו הזיוף והוא יחזור לו ההיזק ובהגיע הפסח מכר החמץ שבביתו ושכח מן החבית הנ"ל ולא הזכיר מזה כלל בהשט"מ ולא בדיבור ובחהמ"פ נזכר מזה ולא שאל עד אחה"פ ורו"מ האריך למעניתו להתיר החמץ שעעה"פ כיון שהוא הפ"מ לערך מאה ר"כ הנה מה שתמהו על התשב"ץ שהתיר בביטל ואונס נגד הרמב"ם כבר רמז התשב"ץ בקיצור דכיון דמהני ביטול גם לחמץ ידוע לכן יש להקל והיינו דהרמב"ם לשיטתו דפסק דלח"י לא מהני ביטול וכן העלה בשו"ת משיבת נפש סי' י"א ושו"ת ב"ש אחרון חא"ח סי' ח' ובכ"ז בנ"ד שנזכר תוך הפסח אין להקל כמ"ש כת"ר בעצמו ואף שמהתשב"ץ מוכז גם בכה"ג להקל מ"מ קשה לסמוך עליו נגד כל הפוסקים אבל עיקר ההיתר כמ"ש רו"מ דכיון שהי"ש הי' טמון בחפירה בעומק במה חדשים קו"פ ולא אדעתא דפסח אלא שממילא נמשך הדבר עד אחה"פ דמי להא דסוס"י תל"ח דחמץ בבור א"צ להעלותו

אלא מבטלו בלבו ודיו ואף דמבואר שם דאסור להטמינו בידים בזה חידש רו"מ דדוקא במטמינו לצורך שלא יצטרך לבערו משא"כ בנ"ד והביא מדברי יד אפרים סי' תל"ו בט"ז סק"ד שכתב כעין זה ולכן העלה רו"מ דבנ"ד שביטל ואמר כל חמירא ומבואר בפמ"ג א"א סי' תמ"ח סק"ח ותשו' כתר כהונה סי' ח' דאם החמץ ברשות אחר דליכא חששא דחצרו קונה לו אין לחוש להערמה עכת"ד:

ג והנה מ"ש שהחמץ ברשות גוי יש לפקפק דבנ"ד מסתמא משלם להנכרי בעד החפירה והוי כשכירות רשות שהשכיר לו החפירה ההוא לצורך החבית י"ש שלו א"כ הוי ברשות ישראל ושייך ג"כ לומר דחצרו קונה לו. אך דמ"מ מדין הטמנה הגם דמבואר בתורי"ד לפסחים מהדורא תליתאה (דף ו') דגם במטמין חמץ ברשות עכו"ם בבור או ברה"ר עובר דברשותי' קאי וד"ז נעלם במחכת"ה מהשאג"א סי' פ"ו מ"מ בנ"ד שהטמינו כמה חדשים מקודם אם הי' בדעתו גם אולי יפנהו ויקחהו משם קודם יו"ט יש להקל בהפ"מ בצירוף כל הסניפים את הי"ש למכור לעכו"ם ונראה דיש לבטלו ברוב וגם לקנסו באיזה קנס לעניים והנלע"ד כתבתי:

סימן קח

א ב"ה א' נשא עיו"ט תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה יצחק שאול קראזע נ"י אבד"ק קאוולע ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד ששכר פאסעסיע מאדון ערל בע"פ בלא שטר כי בנימוסי המלכות אסור לישראל לשכור עסק כזה וענוש יענש ועתה בצוואת שכ"מ נתן לבנותיו חלק מזה ויש שם גם בהמותיו וסוסים ועגלות ושאר דברים ומעות שהניח להעסק ורו"מ הביא מהא דסי' רנ"ג ס"כ בהג"ה דחוב בע"פ לא סמ"ד וא"י להקנות בצוואת שכ"מ:

ג הנה לענ"ד אינו כן דהא מבואר בתשו' מהר"י ברונא סי' ר"ט דדוקא הלוואה אבל פקדון שביד עכו"ם אפי' בע"פ יכול להקנות בצוואת שכ"מ והאריך להוכיח כן וא"כ ה"נ מה שהוא דרך מקח דמי לפקדון כמ"ש הישש"ש וש"ך חו"מ סי' שמ"ח דאף דהפקע"ה מותר מ"מ מה שהוא דרך מקח אסור להפקיע ע"ש וה"נ בנ"ד ובפרט מה שהניח לשם בהמות וסוסים וכדומה וכן מעות בודאי נחשב לפקדון ומהני שפיר המתנה גם יש לדון לפמ"ש בתשו' עבוה"ג סי' י"א דגבי בנים דדעתו קרובה לכ"ע מהני א"כ ה"נ לבנותיו ועמ"ש בחיבורי סי' רי"א אבל בזה י"ל דלגבי בנים אין מועיל קירוב הדעת לבנותיו ועכ"פ מטעם א' הדין ברור כמ"ש:

ד ומ"ש רו"מ מתשו' מהר"ח א"ז סי' קי"א שפסק דאם הקנה במתנת שכ"מ מה שלקח המלך מהני אין מזה ראי' די"ל דהוא סובר שם דגם הלואה יוכל להקנות גם בשל עכו"ם שהרי לא חילק כלל וע' תשו' מהרי"ט בשניות חהו"מ סי' נ"ב וסי' צ"ה דגם מהר"ם לא פסק כן רק בהקפת חנות ולא בהלוואה ממש וגם בזה הוא נגד רוב הפוסקים ע"ש באורך. והנלע"ד כתבתי:

סימן קט

א ב"ה ה' פ' שלח תרנ"ט להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהודא גרשון פיקהאהלץ נ"י אבד"ק ליסיץ מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שמת בעלה בלא בנים ונשארה זקוקה ליבם שמתו אצלו ד' נשים וגם יש לו כמה יתומים קטנים וקשה לפניו למצוא אשה שתנשא לו ע"י שמוחזק לקטלן ובפרט שדעת החמ"ח סי' ט' דגם בשתי נשים ראוי לחוש שלא ישא עוד ובפרט שמטופל בכמה ילדים קטנים והיבם בר אוריין ויר"ש ולאשר יודע שישב בלא אשה כמה שנים ויהי' בהרהור חטא כמעט כל ימיו ואין מי שישגיח על יתומין והיבמה הנ"ל שהורגלה כמה שנים עם ילדיו הקטנים וכרוכים לה וגם אין לה פרי בטנה וכבר פסק לה סדר נשים ולא יהי' לה עוד רצונם לקיים מצות יבום ובאו לפני מעכת"ה ורו"מ האריך והביא מדברי השב"י ח"ג סי' קל"ה דבמתכוין לשם מצוה אף שמכוין גם לשם נוי או ממון גם אליבא דאבא שאול אין חשש וגם מהנו"ב סי' נ"ד דלא בעינן שיכוונו בפי' לשם מצוה וגם בסתמא שרי ובלבד שלא יכוין בפירוש להיפוך ודעת שב"י שם דגם לא"ש הוי רק חששא רחוקה ולא משום איסור ושדעת רוב הפוסקים רוב גמור דגם בזה"ז יבום קודם כמ"ש גם בכנה"ג ורו"מ רמז לדברי המת"כ על הב"ר ר"פ ויגש והשב"י שם הביא מתשו' פרח מ"א ח"ג סי' מ"א דבמקום עיגון לכ"ע שרי לייבם וא"כ ה"ה משום עיגון הבעל וכל מה שהחמירו הגדולים בנידון השב"י הי' מחשש כל שאינו עולה לחלוצה וכו' משא"כ בנ"ד וגם הביא רו"מ מהא דיו"ד סי' שצ"א משום צורך גידול בנים קטנים לכנוס תוך ג' רגלים ופת"ש סי' קס"ה סק"א בשם תשו' פר"ש דגם להסוברים דיבום קודם מ"מ כדי שלא להכניס קטטה מודים דחלוצה קודם וא"כ ה"נ להיפוך גם להסוברים דחלוצה קודם י"ל כן ועכ"פ אין למחות בידם אם רוצים לעשות מעשה היבום ואומרים שיכוונו לשם מצוה דיבום כמ"ש כה"ג הנו"ב מ"ת חא"ע סוס"י ל"ה וגם מצות גידול יתומים קטנים ועיגון האיש שלא ישב בלא אשה כמה שנים והרהורי עבירה ורמז לתשו' שב"י ח"ג סי' ק"י דשעה"ד עדיף לפעמים מדיעבד עכת"ד:

ב הנה בראשית השקפה עלה בלבי במה שצידד רו"מ להקל משום עיגון האיש וטובת היתומים קטנים דאדרבא תקנתו הוא קלקלתו דאף שא"צ שיתכוין דוקא לשם מצוה וגם בסתמא סגי מ"מ בנ"ד שמכוונים בפירוש לשם עיגון וטובת היתומים הוו כמכוונים בפירוש לשם דבר אחר וגם לשי' השב"י שהביא רו"מ דגם במכוין לשם מצוה ולשם נוי או ממון שרי היינו משום דלאו מינה לא מחריב בה משא"כ בנ"ד שמכוין עוד למצוה אחרת הוי מחשבת מינה ומחריב בב כדאי' כה"ג בזבחים (דף ג') ובר"ן פ"ג דר"ה גבי תוקע לשיר שאינו מכוין לשום מצוה למ"ד מצות אצ"כ יוצא אבל במתעסק לחנך התינוקות אותה כונה מעכבת מצוה אחרת שלא תחול דומיא דשמעתא קמייתא דזבחים דמינה מחריב בה וכו' ע"ש וע' בר"ן רפ"ב דשבת תשמיש דמצוה כנגד נ"ח שכתב דנראה כמצות מבטלות זא"ז ע"ש ואף דמצינו גבי ק"ש שיוצאין בה מצות והגית כדאי' במנחות (דף צ"ט) הרי דיוצא י"ח ב' מצות ביחד י"ל דשא"ה דשניהם כחדא מצוה נינהו דתכלית מצות ק"ש הוא בשביל ושננתם ותכלית לימוד התורה בשביל יחוד השי"ת וכבר כתב הר"ן בשבת שם דבמצוה חדא מב"מ ל"ב משא"כ בנ"ד וע' רשב"א ור"ן סו"פ האורג בענין מכוין לשני דברים אבל אין משם ראי' לכאן כמובן:

ג וגם מ"ש רו"מ דדמי להא דיו"ד סי' שצ"א יש לפקפק דשא"ה דהוי רק מדרבנן וכל אבילות דרבנן וקיל גם משאר איסורי דרבנן ותדע שהרי כל האחרונים דחו ד' השב"י במ"ש להתיר תקנת מניקת משום טובת יתומים כמ"ש בשו"ת נט"ש סי' נ"ו ותפ"צ סי' ו' ועוד כמה מחברים ובנ"ד הרי דעת הרמב"ן בחי' ליבמות (דף ל"ט) דלאבא שאול הוי איסור תורה ואולם אחר העיון נראה דאין לחוש לזה דהנה כבר הביא הב"ש סי' קס"ו סק"ה מדברי הנימוק"י דגם לא"ש הוי רק איסור דרבנן וע"ש בב"מ ובסי' קס"ה וסי' קע"ד דגם במכוין בפירוש רק לשם נוי הוי רק מדרבנן וע' בישרי"ע ליבמות (דף ל"ט ע"ב) בזה ועוד שהרי לשי' הרמב"ן מתני' דר"פ הבע"י דמפורש דאפי' בא עלי' לשם זנות במזיד קנה אתיא דלא כאבא שאול א"כ שוב הלכה כרבנן דכל טעם הפוסקים כא"ש שהוא יחיד נגד רבים משום דסתמא דמתני' דרפ"ק אתיא כוותי' כמ"ש התוס' ואי נימא דהך סתמא דלא כא"ש שוב הדרין לכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים ולא קיי"ל כא"ש ומצאתי בריטב"א ר"פ הבע"י שכתב ג"כ דנכון יותר לומר דגם אליבא דא"ש אינו אלא חששא דרבנן גם במכוין לשם נוי כי היכא דמתני' סתמא דר"פ הבע"י תיתי גם אליבא דא"ש והיינו משום דס"ל להרמב"ן וריטב"א ונימוק"י דביאה דאיסורא לא קניא ביבום וכ"ה בר"ן פ"ק דקידושין בסוגיא דתחלת ביאה קונה והביא ראי' מהא דמאמר דאיסורא לא קני והן אמת דבשו"ת צה"ב סי' ד' שבסו"ס ב"מ הוכיח דהרא"ש סובר דגם ביאה

דאיסורא קניא א"כ נדחה ראיית הרמב"ן וריטב"א ונימוק"י אבל היינו אי נימא דנתקיים עכ"פ מצות יבום אלא דאית בה נמי איסורא אבל אי נימא כדעת א"ש דהולד ממזר א"כ לא הי' יבום כלל ואיך נימא דזכה בה מדין יבום ובפרט שהרי הרמב"ן וריטב"א ור"ן ונימוק"י כתבו להדיא להיפוך וא"כ הדבר ברור שאין לחוש לדעת א"ש או דגם אליבא דא"ש הוי רק איסור דרבנן וא"כ לפ"ז שוב יש מקום לדברי רו"מ להקל משום עיגון וצורך יתומים ואף דגבי מניקת אין להתיר לדעת האחרונים שהבאתי שא"ה דאיכא נמי תקנת הילד. היונק כמ"ש התפ"צ שם וגם נוגע לסכ"נ משא"כ בזה והא דמבואר בתוס' יבמות (דף מ"ג ע"ב) סוד"ה שאני דגם ביש לו בנים קטנים אין להתיר תוך ג"ח הבחנה י"ל דשאני הבחנה שיש לו אסמכתא בכתוב כמ"ש כה"ג התוס' בשבת (דף ל"ד) וגיטין (דף ו') ועוד דהתם שיהי' ספק בהולד של מי הוא אין להשגיח לטובת בנים קטנים כיון שעי"ז מגיע קלקול להולד הנולד וגם בגוף דין מניקת יעוין בשו"ת מים חיים סי' י"ד שהחזיק בהוראת השב"י והביא ראי' מדין אבק ריבית דשרי לצורך יתומים ע"ש ועוד דבנ"ד דגם אליבא דא"ש איכא רק איסור דרבנן וחכמים פליגי עלי' ודעת רוב הפוסקים כרבנן א"כ הוי רק חומרא בעלמא לחוש בדרבנן לדעת יחיד אלא שהמנהג להחמיר א"כ בכה"ג יש להקל וגם עיגון דאיש גדול משל אשה כדאי' בכתובות (דף ס"ד ע"ב) ועתוס' גיטין (דף ט' סוע"א) ד"ה שוו וכו' וגם מה שהעירותי למעלה דהכוונה לשם מצוה אחרת מחריב בה נראה דליתא דדוקא בקרבנות דבעי' שיהי' לשמה וכן גבי תק"ש גם למ"ד אצ"כ כיון דאיכא מ"ד דצריך כונה וכן קיי"ל בדאורייתא ס"ל להר"ן דאפושי פלוגתא לא מפשינין וגם למ"ד אצ"כ מודה בכה"ג משא"כ ביבום שא"צ שום כונה וגם בשוגג וישן קונה ומה"ט כתב הר"ן בפ"ק דקידושין דגבי יבום לכ"ע בהעראה לבד אפי' גמר אח"כ ביאתו קצה משעת העראה דאף שדעתו על גמר ביאה הרי ביבום לא בעינן דעתו כלל ואפי' שניהם אנוסים קני ע"ש א"כ פשיטא דאין מזיק מה שמכוין גם למצוה אחרת ומצאתי בט"א לר"ה (דף ל"ב ע"ב) שדחה ד' הר"ן דלא דמי להא דזבחים דהתם בחטאת ששחטו לשם עולה, א"א שיהי' קרבן זה חטאת ועולה לכן מחריב בה אבל גבי תקיעה אפשר שיקיים ב' המצות שיהא עולה לשם תקיעה ולחינוך ואין החינוך סותר לחובת התקיעה ועוד דדוקא בחטאת דבעינן לשמה אלא דגם סתמא לשמה מש"ה בשחט לשם עולה מחריב בה אבל למ"ד מצות אצ"כ לא הוה טעמא משום דסתמא לשמה אלא דס"ל דגם סתמא כשר א"כ גם במכוין עוד למצוה אחרת לא גרע מסתמא אבל מה שהביא הט"א ראי' לזה מסופ"ג דר"ה דפריך למ"ד מצות אצ"כ מהא דהי' קורא בתורה והגיע זמן ק"ש אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא ומה קושיא דלמא שא"ה שעשה גם מצות

קרה"ת באותה שעה דמינה מחריב בה ובע"כ דליתא לפמש"ל דקרה"ת וק"ש כחדא מצוה חשיבא ואין מבטלות זא"ז לק"מ ומ"מ הרי מטעם א' דחה סברת הר"ן גם בלא ראי' וגם הר"ן כתב שם בתחלה תי' אחר ועכ"פ בנ"ד גם הר"ן מודה וכמ"ש ופ' חגיגה (ד' ח' סוע"א) מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין י"ח וכו' והכהנים בחטאת ואשם וכו' הרי דיוצאין ב' מצות באכילה אחת ואף די"ל דהתם מריבויא דקרא דריש ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות הרי הכהנים יוצאים י"ח מצה בתרומה אף דאכילת תרומה מקרי עבודה כדאי' בפסחים (דף ע"ב ע"ב) ואפ"ה יוצא באכילתו ב' מצות ולא אמרי' דמינה מחריב בה ובע"כ דבמכוין לשני דברים מהני שפיר או משום דאכילה דאית בה הנאה לכ"ע אצ"כ כדעת רמב"ם והה"מ וגם בכה"ג שרי א"כ ה"נ בנ"ד ועוד שהרי יברך על הבעילה ואיכא הוכחה דמכוין לקיים מצות יבום:

ד וראיתי בשו"ת ב"ח סוס"י ע"ח שכתב דגם לדידן שאין נוהגים ביבום היינו רק בבאים לב"ד אין מחזיקים ידיהם אלא מוחים בהם אא"כ ידוע לנו שמכוונים לשם מצוה אבל אם אין באים לב"ד ורוצים ביבום אין כח ביד ב"ד להפרישם או להענישם לא מצד הדין ולא מצד התקנה כל זמן שלא נתברר לב"ד שאין מכוונים לשם מצוה וע"ש בשבו"י שרמז לזה בקיצור אלא שלא העתיק יפה וזהו דלא כמ"ש רו"מ בסתם שאין למחות בידה דכשבאים לפני ב"ד צריכים למחות בידם ומדברי נו"ב אין ראי' לכאן אלא שבנ"ד שיש כמה צדדים להקל יש לסמוך להתיר ובלבד שיעשו כדין בעסק הקידושין והביאה כמ"ש בשבו"י סי' קל"ו ומוטב שיעשו ע"פ ב"ד ולא בעצמם כדי שיהי' הכל ע"פ הלכה ובכ"ז אין רצוני להיות כמסכים רק באופן שיסכימו עמנו עוד כמה רבנים דפקיע שמיי' ואם לאו בטלה דעתי וחלילה לעשות מעשה להקל בדבר תמוה לרבים בלא הסכמת כמה גדולי הדור ובפרט בדור הזה הפרוץ מרובה על העומד וגם אחרי שיסכימו בזה גדולים לא יעשה מעשה עד שיודיעני מי ומי המסכימים ועל איזו אופן כי יפחד לבי בקרבי להורות היתר בזה ולא נאמרו דברי אלא להלכה ולפלפולא:

סימן קי

א להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב באדעס רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד האשה העלובה שנשאת לבעל בקידושין שנעשו ע"י הרב הממונה מהממלכה והוא מהמתחדשים (רעפארום) וגם העדים שלו ולפי דברי האשה וקרובי' הי' שם רק מגולחים ומחללי שבת בפרהסיא ואחר שנולדו להם ד' ילדים בהיותם דרים יחד יצא הבעל לתרבות רעה ונעשה א"י ובהיותו עושה עוד מעשים רעים נתחייב מהממלכה

לשלחו לסובירייען ונאבד ממנו משפט אנושי ואין לו דמים ואשתו מותרת לאחר בדד"מ והגם שמדד"מ רשות לאשתו ליסע שמה ולדור עמו אבל ברשעתו איננו מניח אותה לבא אליו רק באופן שתעבור על דת עם ידי' ויהיו כמוהו ולאשר האשה נחלית ובידה תעודת הרופאים שאם תתארך לישב בלא בעל הוא מסוכנת אם לא יתירו לה להנשא לאיש אזי תהי' מוכרחת ליסע אליו ותעשה כרצונו להעביר על הדת עם ילדי' עכת"ד השאלה:

ג והנה כת"ר הביא דעת גאוני קדמאי דכה"ג דינו כעכו"ם ולא נקרא בן ברית כלל ומה שמועיל נתינת גט שלו הוא משום דאפקעינהו לקידושין א"כ לפ"ז צידד רו"מ דהגט הוא אך למותר אבל יש לפקפק דדוקא בצירוף הגט אפקעינהו אך שהביא רו"מ מספר זכות משה סי' ש"ב שחקר לדעת הסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן איך יועיל הגט שנותן לאשתו שקידש בהיותו יהודי והביא מתשו' הרא"ם סי' ס"ו שהביא מתשו' הגאונים דגירושין של מומר מועיל משום תקנתא דעגונה כמו דהקילו בשאר דברים משום עגונה אבל מדינא י"ל דדוקא להחמיר קידושיו קידושין ולא להקל שיהא גיטו גט ע"ש והז"מ תמה דגבי עדות ע"א לא הקילו אלא משום חומר שהחמרת עלי' בסופה וכו' א"כ אין ראי' משם להקל בגט של מ' אי נימא דדינו כעכו"ם גמור לכל דבריו וגם יש בעיא בש"ס דיבמות אם טעמא דע"א משום מלתא דעל"ג או משום דדייקא ומינסבא ולכן העלה דהא דמהני גט של מ' להפוסקים הנ"ל משום דאפקעינהו חז"ל לקידושין כיון שנשתמד ויצא מדת ישראל כהא דב"ב (דף מ"ח) גבי תלוה וקדיש וכו' הוא עשה שלא כהוגן עשו עמו שלא כהוגן ולפי טעם זה לא הי' צריך לגרשה כלל אלא דאפשר דאף לדעתם צריכה גט כיון דבשעת קידושין נעשו כדין אלא שאח"כ עשה שלא כדין לא אפקעינהו אלא ע"י גט וצל"ע ואח"ז הביא מהא דרפ"ק דכתובות גבי אין אונס בגיטין דמוכח דמשום תקנת עגונות אמרו אין אונס בגיטין ואפקעינהו לקידושין אע"ג דל"ש התם טעמא דדייקא ומינסבא אך דהרשב"א ואס"ז שם דגבי משאל"ס לא אמרי' דאפקעינהי דבכדי לא אפקעינהו חז"ל אלא היכא דאיכא בידה גיטא או בע"א מעיד שמת בעלה ודוקא בתלוה וקדיש דמעיקרא הי' הקידושין שלא כדין אפקעינהו אבל היכא דהקידושין כדין והשתא באו להפקיעם אי איכא סרך גיטא אין ואי לא לא עכת"ד. והנה בגוף הדבר אם י"ל דאפקעינהו גם בלא טעמא דדייקא ובלא גט יש להביא ראי' מדברי המפרשים שהביא הר"ן ז"ל בנדרים (דף צ') בהא דאמרה טמאה אני לך שכתבו דטעמא משום דאפקעינהו לקידושין ומתירים אותה לבעלה:

ד אבל בגוף הקושיא להסוברים דקידושי הנעשה א"י דרבנן אמאי מהני גיטו של הנעשה א"י אחר נישואין נלפע"ד לדון בדבר החדש דהנה ביבמות (דף מ"ט ע"ב) אמר אביי הכל

מודים דבסוטה אין הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין ופירש"י דהא תפסי בה קידושין לאשה דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קידושי' הראשונים עכ"ל. וכ"ה בריטב"א ונימוק"י שם ומבואר מזה דאי לא הוו תפסי בה קידושין הוו פקעי מינה קידושין הראשונים כמ"ש האב"מ סי' ח"י בביאור היטב ד"ז ואני מצאתי ברמב"ן ורשב"א לעיל (ד' י"א ע"א) בד"ה אמר ר"י וכו' אלא סוטה גיטא גרידא הוא דבעי מבעל משום דאין קידושי סוטה נפקעין דהא אכי מצא בה ערות דבר כתיב וכתב לה ספר כריתות אם גרשה קידושין תופסין בה לכתחילה כשם שאין הראשונים נפקעים ממנה וכו' עכ"ל הרי מפורש דס"ל כדעת רש"י דאם אין קידושין תופסין בה גם קידושין הראשונים נפקעין ממנה וא"כ לשיטת הסוברים דקידושי הנעשה א"י הם רק מדרבנן דמדאורייתא עכו"ם גמור הוא הרי גם בקודש בעודו ישראל ואח"כ נעשה א"י מדאורייתא נפקעין מהם קידושין הראשונים כיון דהשתא אין קידושין תופסין בה אלא דמדרבנן כיון דקידושי מ' חוששין להם ה"נ אין הקידושין נפקעין מהם מדרבנן וליכא אלא חשש דרבנן לכן בדרבנן שפיר מהני גט שלו להפקיע החשש דרבנן ובזה אמינא ליישב מה שהקשה החמ"ח באה"ע סוס"י י"ז בהא דמבואר בא"ע סי' ק"נ דהמגרש בגט פסול דרבנן ונשאת לא תצא ולא חילק כלל דבמזיד תצא ובסי' י"ז גבי משאל"ס אם נשאת במזיד תצא ולפמ"ש א"ש דלפמש"ל דהיכי דאין קידושין תופסין גם הקידושין הקודמים נפקעים א"כ היכי דמגרש בגט כשר מה"ת אלא דפסול מדרבנן ונשאת לאחר דמדאורייתא מקודשת לשני כיון שהגט כשר מה"ת ואם הי' הבעל הראשון חוזר ומקדשה כעת לא יתפסו קידושין שלו כיון דקידושי שני הם כשרים מה"ת א"כ שוב נפקעו ג"כ קידושי הבעל הראשון וא"צ ממנו גט כלל מדינא לכן גם בנשאת במזיד לא תצא דליכא שום איסורא עלי' מכח זיקת בעל הראשון דכבר פקעו קידושי' לגמרי אבל בהא דמשאל"ס הרי מה שאסורה להנשא לכתחלה הוא משום דחיישי שמא בעלה הראשון עודנו חי דמיעוטא ניצלים במשאל"ס והרי באופן זה שהבעל עודנו חי באמת הרי לא מפסו כלל קידושי שני וממילא לא יפקעו ממנה קידושי בעלה הראשון דגם אם הי' מגרשה עכשיו וחוזר ומקדשה הי' תופסין בה קידושין והויא שפיר א"א לכן כיון שנשאת במזיד שפיר חיישי' למיעוטא שמא בעלה הראשון עודנו חי ולפי הך צד שהוא חי הרי יושבת באיסור תחת בעלה השני לכן אמרי' דתצא ודו"ק כי נכון הוא מאוד כפתור ופרח בס"ד:

ה ובעיקר הדין דקידושי הנעשה א"י שדעת מהר"י מינץ סי' י"ב להוכיח שדעת הר"ח א"ז ור' טובי' דבישראל מ' הוי רק חששא בעלמא דמדינא עכו"ם גמור הוא הנה בברכ"י א"ע סי' ד' אות י"ד הביא ממהריק"ש שהביא מתשו' הרא"מ סי' נ"ז בשם מרדכי דהנבעלת

למומר כנבעלת לעכו"ם וקנאין פוגעין בה והריק"ש הניח בצ"ע מהא דאעפ"י שחטא ישראל הוא והביא בשם תשו' שע"י דהרא"מ ס"ל דלא אמרו כן אלא לענין גיטין וקידושין אבל לשאר דברים הוא כעכו"ם ובתשו' ב"י דיני גיטין סי' י' הביא בשם ר"מ הבבלי כדעת הרא"מ והב"י חולק דלא מצינו קנאים פוגעים אלא בישראל הבא על העכו"ם ולא בבת ישראל לעכו"ם דקרקע עולם הוא וגם אין בעילתו בעילת זנות כיון שנשאה בקידושין וכתובה והברכ"י האריך דברצון ל"ש טעמא דקרקע עולם ואף דדוקא בפרהסיא קנאים פוגעים מ"מ גם בצנעה איסורא איכא והביא מהגמ"ר פ"ד דיבמות בשם הר"א הגדול דגם בישראלית הנבעלת לעכו"ם קנאים פוגעים בה וכבר רמז הר"מ הבבלי בתשו' ב"י שם לזה אבל גם בתה"ד סי' רי"ט ורכ"ג ומהרי"ק שרש קע"ה ומהרי"ל בסוף תשובותיו פסקו כן וגם הביא מהרמב"ן במלחמות סו"פ ב"ס שכתב דהנבעלת מן העכו"ם אין קנאים פוגעים בה ולא מקרי ג"ע ולא משום דקרקע עולם הוא והר"ן לסנהדרין (ד' נ"ב) הביא מחלוקת הראשונים בזה וע"ש עוד סו"פ ב"ס מ"ש בזה עכת"ד הברכ"י שם. והנה בגוף דין עכו"ם הבא על בת ישראל עתו"ס יבמות (דף, ט"ז ע"ב) ד"ה קסבר שכתבו בפשיטות דב"ד של שם גזרו ע"ז ומדאורייתא ביאת היתר הוא ועתש"ו נו"ב מ"ת חא"ע סי' ק"נ אך שכתבו דדוקא בצנעה ומוכח דס"ל דבפרהסיא קנאין פוגעין בו דלא כהרמב"ן הנ"ל, אך דבאמת דבריהם הם נגד ש"ס מפורש בע"ז (דף ל"ו ע"ב) אלא דאורייתא עכו"ם הבא על בת ישראל דמשכה בתרי' ואתו אינהו גזור אפי' ישראל וכו' ישראל הבא על הנכרי' נמי הלמ"מ הוא וכו' אלא דאורייתא בפרהסיא וכו' ובפרט דבדרך חיתון לכ"ע אסור מה"ת כדאי' בש"ס שם וקרא כתי' ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו וכו' וא"כ לפ"ז אי נימא דמומר דינו כעכו"ם מדאורייתא אי נימא דבצנעה מותר מה"ת כדעת תוס' וגם בפרהסיא אין קנאין פוגעים בו כדעת רמב"ן במלחמות מ"מ דרך חיתון ודאי דאסור מה"ת ולפ"ז יש לתמוה בהא דמומר שקידש דקידושיו קידושין לפמ"ש התוס' בקידושין (דף נ"א ע"א) ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה דלרבא ל"ה קידושין והקשו דהא חייבי לאוין א"ר לביאה ותפסו בהו קידושין ותירצו דדוקא היכא דע"י הקידושין א"ר לביאה ל"ה קידושין אבל בח"ל גם קודם הקידושין נאסרו בביאה ע"ש א"כ בנ"ד אי נימא דדוקא דרך חיתון אסור תיקשי דהא הוי קשאמסל"ב שהרי ע"י הקידושין נאסר הביאה וגם לאביי דס"ל דקשאל"ב הוי קידושין הרי מבואר ברשב"א שם דאביי לית לי' הא דרבה והא דבמקדש אשה ובתה או ב' אחיות אין מקודשות היינו משום דהו"ל קשאל"ב ודוקא בקידש א' משתי אחיות דאינו אלא מספיקא הוא דמהני לאביי אבל היכא דע"י הקידושין ודאי אמל"ב גם אביי מודה דלא הוי קידושין ע"ש וע' באב"מ סי' ל"א סקכ"ג וסי' מ"א

סק"א בזה וצ"ל דהנר פוסקים ס"ל כדעת ריטב"א קידושין (דף ס' ע"א) בהא דאפי' מאה תופסין בה דכל חד שביק רווחא לחברי' והביא בשם מורו דמ"מ אפשר שאסורה בביאה לאותן שקדשוה שאין אשה א' ראוי לכמה אנשים ואע"ג דהוי קשאל"ב אתיא כאביי דהוי קידושין וקיי"ל כוותי' ע"ש ומוכח דגם בודאי אמל"ב הוי קידושין ולשי' הרשב"א י"ל דס"ל דגם בצנעה ובלא חיתון איכא איסור תורה א"כ אין האיסור ע"י הקידושין או דס"ל דמומר אין דינו כעכו"ם ולפ"ז מ"ש הברכ"י בשם שע"י בישוב דברי הרא"מ דדוקא לענין קידושין ישראל הוא אבל מ"מ הנבעלת לו קנאין פוגעים בה צ"ל דאף דא"כ הוי קשאמ"ל דע"י הקידושין גם בצנעה אסורה לו היינו משום דגם בצנעה אסורה. מה"ת:

ו והנה נראה להביא ראי' לזה מדברי מד"ר שה"ש בפסוק לבבתני אחותי כלה וגו' נשי דור המדבר כשרות היו כיון שהגיעו לאותו מעשה של עגל לא נתנו כלים מנזמיהן וכו' וכיון ששמעו שהן אסורות להן מיד נעלו דלתותיהן ובמ"כ. פי' שהן אסורות מפני שבעליהן הי' טע"ז נעלו דלתותיהן מלהבעל להם וביד"מ כתב ע"ז שפירוש מ"כ אין לו שחר ופי' הוא מפני שפרסו נדה ודבריו אין להם שחר דאין זה נעילת דלת שהרי יכולים הי' ליטהר בטבילה וגם לשון ששמעו שהן אסורות להם אינו עולה לפי פירושו לכן נראה דהעיקר כפי' המ"כ והיינו משום דמומר הוא כעכו"ם ודרך חיתון לכ"ע אסור וגם בלא"ה אסור מה"ת או עכ"פ מגזירת שם ואף שאין למדין הלכה ממדרש היינו במקום שיש סתירה בש"ס אבל הכא י"ל דכונת ש"ס דיבמות דקידושיו קידושין מדרבנן ואין סתירה לדברי המדרש אבל י"ל דנהי ואסורים להבעל להם מ"מ הקידושין חלים אף שאמל"ב מטעמא דכתיבנא לעיל:

ז ומעתה נשובה לנד"ד דלפי דברינו להסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן גם בקידשה בעודו ישראל והמיר אח"כ פקעו קידושין ראשונים מדאורייתא וליכא בה אלא איסור דרבנן:

ח וכה ראיתי למעכת"ה שכתב דלפמ"ש בחו"מ סי' ל"ד סי"ז דכל שאינו במקרא וכו' ה"ז בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם וה"נ בנ"ד שהיו אצל החופה רק אנשים שאין יודעים אפי' צורת אותיות ולא שומרי מצות א"כ הי' פס"ע ובראשית השקפה תמהתי ע"ז דהא מבואר באה"ע סי' מ"ב דבקידושי תורה אין מתבטלין ע"י פסול העדות שמדבריהם וא"כ ה"נ בנ"ד אך לפמש"ל דלהסוברים דקידושי מומר רק מדרבנן פקעי הקידושין של תורה גם בהמיר אח"כ ונשאר רק קידושי דרבנן יש לקיים דברי כת"ר דלגבי קידושי דרבנן שוב מהני פסול דרבנן של העדים לבטל הקידושין אולם אחר העיון ג"ז ליתא חדא שהרי בשעת קידושין שהי' קידושי תורה והועיל אז עדותן של אלו וכיון שכבר הוחזק

עדותן לא מיפסיל גם לאחר שהמיר ופקעי קידושי תורה כדקיי"ל גבי עד א' כמ"ש הר"מ פט"ז מסנהדרין וע' בש"ש להקצה"ח שמעתא ד' סופ"ט ועוד שהרי כל פסול דרבנן צריך הכרזה וכל זמן שלא הכריזו עדותו כשר וגם לענין איסורא דינא הכא כמ"ש בכנה"ג סי' מ"ב בהגב"י אות קע"ז בשם מהריב"ל דכל זמן שלא הכריזו הקידושין כשרים וכן מצאתי בתשו' רשד"ם חיו"ד סי' נ"ג וכ"ה בתשו' עבוה"ג סי' ס"ז וכ"ה בתשו' ב"י סי' י' וכ"ה בפרישה א"ע סוס"י קנ"ב ואף שדעת מהרי"ט ח"ב א"ע סי' מ"ג דלגבי איסורא א"צ הכרזה כבר כתב המל"מ פ"ד ממלוה ה"ו דהיכא דלא נודע בבירור אם עבר אלא דנפסל מדרבנן משום דשמא עבר לכ"ע לא נפסל בלא הכרזה וע"ע בתשו' מבי"ט ח"א סי' רפ"ז באמצע התשו' בזה והן אמת דבתשו' רש"ל סי' ל"ג מוכח להקל בעדות כיעור משום שהעדים הוחזקו לריקים ופוחזים אבל בתשו' רע"א סוס"י צ"ט צידד דדוקא בדרבנן יש להקל בכה"ג ולפמ"ש בתשו' פנ"מ סי' פ"ט דעדות כיעור רק מדרבנן י"ל דמה"ט סמך רש"ל להקל וע' בשו"ת צה"ב שבסוף ספר ב"מ סי' ח' דס"ל ג"כ דעדות ע"ה מיפסל בלא הכרזה וכן נראה מסברא כיון דחזקתו פסול עד שיוודע שהוא כשר אבל בתשו' ב"י שם מבואר דבזה"ז אין לפסול עדות ע"ה ואין לחלק בין ע"ה לע"ה ומ"מ י"ל דבהוחזק לרע מעללים גם הוא מודה א"כ להסוברים דקידושי מומר דרבנן יש להקל גם בלא הכרזה אלא דמ"מ כיון שכבר הוחזק עדותן צ"ע להקל מטעם זה אבל נראה דהא בסוס"י מ"ב מבואר דהמקדש לפני פס"ע מדרבנן אם רוצה לכנסה צריך לקדשה שנית א"כ הרי הם לא עשו כן ועשו באיסור ולא הוחזק עדותן מדרבנן עדיין כלל:

ט והנה מעכ"ת הביא עוד סמוכין להקל מדברי בעל העקדה פ' תצא דאחר שהמיר נפקע ממנו קשר הדתיי אלא שצריך גט מפני קשר הנימוסיי ובנ"ד שנפקע ממנו בדד"מ קשר נימוסי המדינה א"כ הותר קשר האישות שביניהם ותמהני מאוד חדא שהרי העקדה הביא מקודם תשו' ח"א כי לא באה אליו המרה עצמיית אלא מקריית והוא כתב ע"ז שזה יתכן רק לפי דתה"ק ולא שיכנסו באזני גוי ולזה השיב הוא להגוי לפי דעתו ואיך נקח מזה סמוכין להקל לפי דתנו ועוד שגם לפי סברת בע"ק הגם שחמרו חז"ל דינא דמ"ד זהו לגבי עניני ממון אבל לא לגבי איסורא כנודע ולפי דתנו לא אבד נימוס אישיי שיהא דמו מותר ואשתו מותרת אולם אם הי' אובד זנות אישות בדת ישראל יש להביא סמוכין מהא דאיתא בב"ר פ' נ"ח פל"ב תאבד דוברי כזב וגו' מדבר בדואג ואחיתופל וכו' זה התיר ג"ע ושפ"ד וכו' אמר לשאול וכי יש אישות לדוד הלא מורד במלכות הוא וחשיב כמת ועכשיו התיר קונעתו ועשה אותו זיטויטוס וכאלו הוא מת ודמו מותר ואשתו מותרת וכו' ופי' במת"כ שעשהו משולל ומוסר מן החיים שעשאו כחיה בעלמא הפקר

כחיות השדה ע"ש הרי מבואר סברא זו והגם שקורא אותו מתיר ג"ע ושפ"ד היינו מפני שבאמת לא הי' לדוד דין מורד במלכות לפי שנמשח ע"פ נביא למלך אבל לולא זאת כמו שדמו של מורד במלכות מותר כן אשתו מותרת ואף דבש"ס דגיטין (דף כ"ח) גבי יוצא ליהרג כל זמן שהוא חי אשתו אסורה לכל י"ל דהתם לא נעשה עוד כהפקר ורק הב"ד ימיתוהו במיתה שנתחייב בה משא"כ בזה וע' בירושלמי פ"ב דסנהדרין ה"ג כד תיפוק פקפוקתך יהו אומרים עליך שופך דמים אתה ומכשול עון עשה עומד להכשל בא"א לפי שתבעה לתשמיש מוטב אחת ולא שתים וכו' עדיין מחוסר כסא אתה וכו' ומוכח דאי לאו דמחוסר כסא הוית שריא לי' ג"כ וע"ש במרה"פ בהא דנקט מבוא בדמים דם נדה ושפ"ד הא דלא קאמר באשת איש דדוד לשיטתו חשבו כאלו מת ואשתו מותרת וסיים שאין למדין מדברי אגדה ובאמת דלק"מ דלשון דמים תרתי משמע להכי נקט דם נדה ושפ"ד ומצאתי בתשו' רדב"ז חלק ז' סי' כ"ט שכתב דטעמו של דוד שתבעה לתשמיש משום דהוי סבר דאשתו מותרת לפי שהי' מורד במלכות אשתו למלכות כשאר נכסיו אבל טעות הוא ואפשר הי' סובר דאפקעינהו רבנן לקידושין וטועה הי' בזה וע"ש מ"ש עוד בזה וע"ש בהגהת צי"ר שרמז ג"כ לדברי ב"ר הנ"ל ועכ"פ בנ"ד שנתחייב בזה רק מדד"מ של אה"ע אין שום סברא להקל ע"פ סברא זו:

י וגם מ"ש כת"ר לדין מכח אומדנא דאדעתא דהכי לא נשאת והביא מדברי הב"ח א"ע סי' קנ"ז שכתב דאם המיר אחר נישואין יש סברא יותר להקל הנה הב"ח לא כ"כ להתיר אשתו כיון שהמיר רק שכלפי מ"ש הב"י עמ"ש הטור ואפי' קדשה אחר שהמיר דטפי רבותא בקדשה אחר שהמיר לזה כתב דיש סברא להיפוך ולא נמצא בשום פוסק להתיר אשת ישראל שהמיר ורק לענין יבום דנו בזה מכח האומדנא ובפרט לפמ"ש בשו"ת מעיל צדקה סי' ד' דכיון דאין פותחין בנולד דלא שכיח צ"ל דכל קושיות הש"ס בב"ק רק על יבמה שנפלה לפני מוכה שאין שהי' כבר מו"ש בשעה שקדשה בעלה ובתשו' ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' תי' בע"א משום דכל זקיקתה ליבם הוא רק בשעת מיתת הבעל ואז כבר הי' הנולד לפניך ע"ש וזה ל"ש בנ"ד לגבי קידושי הבעל עצמו:

יא והנה במה שהארכתי לעיל מדברי הסוברים דקידושי מומר הם רק מדרבנן דמדינא הוא כעכו"ם גמור הי' נראה להביא ראי' מדברי התוס' פסחים (דף כ"ח ע"ב) ד"ה כל ערל וכו' שהקשו גבי בן נכר שהוא מומר אמאי אצטריך קרא שאוכל מצה ומרור פשיטא דחייב דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה וכו' ושם (דף ק"כ ע"א) ד"ה כל בן נכר לא יאכל בו בו אינו אוכל אין לפרש אינו חייב לאכול דהא וודאי חייב לאכול דהא חייב בכל המצות אלא שאינו רוצה ונראה דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר

ועשה תשובה ואע"ג דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו ע"ש ומוכח דמדאורייתא ישראל מעליא הוא לכל דבר אבל בתוס' יבמות (דף ע"א ע"א) ד"ה בו וכו' הביאו ג"כ ד"ז וכתבו דפשיטא דחייב לעשות תשובה ולקיים כל המצות א"כ י"ל דודאי אם יעשה תשובה יהי' דינו כישראל אבל כל זמן שאינו עושה תשובה דינו כנכרי גמור וכבר נחלקו הפוסקים בדין מומר אם נחשב בן ברית וזה כמה שנים הבאתי מדברי תוי"ש יומא (דף נ"ו) שכתבו דכותים גרי אריות בני ברית נינהו א"כ ה"ה מומרים אולם אח"ז מצאתי בת"כ ר"פ ויקרא אדם לרבות הגרים מכם להוציא את המומרים ומה ראית לומר כן אמור אדם לרבות המומרים מכם להוציא הגריס אחר שריבה הכתוב ומיעט ת"ל בני ישראל מה ב"י מקבלי ברית אף הגרים מקבלי ברית יצאו מומרים שאינן מקבלי ברית ע"ש ורמז לזה גם בירושלמי פ"א דשקלים ה"ד הרי דמומרים אינם בכלל בני ברית אבל י"ל דאינו בכלל מקבלי ברית אבל בכלל בני ברית נינהי ועמג"א סוס"י קפ"ט מדברי תוס' סנהדרין (דף ע"ב) ובאבן העוזר שם בזה. ואחרי שדעת רוב הפוסקים דקידושי מומר מה"ת א"א להקל מטעם זה לבד:

יב והנה רו"מ האריך למעניתו דכיון דלפי דברי האשה וקרוביו שהי' בעת הקידושין עדים רשעים מחללי שבת ועוברים על כל העבירות והרב המסדר הי' מהמתחדשים (רעפארמיע) וגם המקדש הי' ממחללי ש"ק בפרהסיא ואכל ביו"כ וקרא את חביריו רשעים כמוהו א"כ מתחלה הי' הקידושין פסולים וגם אם אולי הי' שם גם איזו כשרים לעדות אולי לא ראו הנתינה ולדעת רא"ה וריטב"א שבקצה"ח בנמצאו קצת פסולים בטל עדות כולם ולשי' הש"ך אם כולן לא נתכוונו לעדות בטל עדות כולן והנה אם ספק שמא הי' שם כשרים א"א להקל מספק דשמא רק הכשרים הוזמנו לעדים לראות הקידושין א"כ נתכוונו הם לעדים ולא שאר האנשים ובכה"ג לא נתבטל עדותן ע"י הפסולים כנודע וא"א להקל בספק א"א, ואף שהמסדר הי' פסול הוא איננו עד ולדברי כת"ר במדינות אשכנז אשר רוב הרבנים הם המתחדשים יהי' כל הנשים הנשואות בחזקת פנויות ומ"ש מדברי שו"מ תליתאה ח"א סי' רל"ט שאם המסדר משיג גבול הקידושין פסולין הדבר פשיט שכ"כ רק דרך אזהרה לכתחלה לחוש לקדש שנית כדין אבל ח"ו להתיר האשה בשביל זה וכבר כתבתי כן בכמה תשובות אך לפמ"ש כת"ר שבנ"ד האשה וקרובי' אומרים ברי שלא הי' שם עדים כשרים כלל וגם כי ע"פ רוב החזן מהטעמפיל הוא עד קידושין והוא פסול לעדות וגם המקדש הי' מומר לחלל שבת בפרהסיא בשעת קידושין ולשי' כמ"פ קידושיו הם רק מדרבנן ואיכא עכ"פ ס"ס ונולדו יחד ב' הספיקות שפיר יש מקום להקל ואף דבעלמא אין האשה נאמנת בברי שלה לומר שהעדים הי' פסולים

דחזקת ב"י כשרים עדיף מרובא וכן קרובי' אינם נאמנים דאל"כ כל א' יחפה על ב"א אך בנ"ד שחזקתן פסולים יפה כתב כת"ר דדמי להא דיו"ד סי' ט"ז דגבי חש"ו ששחטו רוב מעשיהם מקולקלים ומ"ש עוד מהא דכל המחובר לטמא טמא ולא לחנם הלך זרזיר אצל עורב והביא מב"ק (ד' צ"ב ע"ב) ובאמת שבגמ' לא הובא גופא דעובדא והדבר מבואר בב"ר פ' ס"ה בימי ר"ח רבה עלה זרזיר א' לא"י וכו' מהו דניכלוני' א"ל אזלין יהבו יתי' על איגרא וכל עוף דשכן על גבי' מיני' הוא וכו' ואתא הדין עורבא מיצראה שכן על גבי' אמר מסאב הוא וכו' לא לחנם הלך עורב אצל זרזיר וכו' ע"ש אך דבאמת אין לבנות יסוד ע"ז דהא רבנן פליגי אר"א בהא וקיי"ל כרבנן וע' תשו' מהרלב"ח סי' ק"ד בביאור ד' רי"ף ורמב"ם בזה וליכא הוכחה מזה להקל באיסור א"א. וגם מ"ש שהקרובים מעידים על פסלות העדים ונאמנים אף שמגיע עי"ז הנאה לקרובם כמ"ש בחו"מ סי' ל"ז ס"ט הוא תמוה דגם אם הקרובים עדים כשרים לא הי' בידם לפסול העדים שלא בפניהם וכבר כתב הב"י בא"ע סי' מ"ב בשם מ"כ דאפי' אם הי' העדים פס"ע מדאורייתא אם לא נתקבלה עדות פיסולם בפניהם אינו כלום וסיים דמי שהורה להתירה בכה"ג ראוי לנדותו ולהענישו ע"ש עוד בזה. ואני מצאתי תשו' זו בשו"ת ר"י בן הרא"ש סי' פ"ב באורך ומכ"ש שהם קרובים ואינם נאמנים בזה ולכן אין מזה שום סניף להקל אבל מ"מ באמירת ברי שלה יש לסמוך להקל בכה"ג כמ"ש רו"מ מדברי הרשב"א והפ"י קידושין בקו"א וכבר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת השיב משה חאה"ע סי' ס' דרך הראשון נתיב י"ט אך דמ"מ טענת הברי שלה ל"מ אלא לגבי עצמה ולגבי מי שהעיד לה וכהא דנשאת לאחד מעידי' אבל להנשא לבעל שהוא אינו יודע מפיסול העדים איך ישאנה וכבר העלה בתשו' הש"מ שם לחלק מה"ט בדין כיעור וקדל"פ בין היתרה לבעל ובין היתרה לנטען ע"ש ותבין ועוד דגם בהא דנשאת לאחד מעידי' שהם טוענים ברי ומהני גם נגד החזקה הרי לכתחלה לא תנשא ול"מ ברי שלהם אלא בדיעבד ואיך נתיר לה להנשא לכתחלה ואף שבנ"ד הוא מקום עיגון וכדיעבד דמי כמ"ש רו"מ באורך אכתי על מי שבא לישאנה הרי אצלו הוא לכתחלה:

יג אולם לענ"ד יש לדון בזה כיון דעכ"פ מצוי טפי שיהי' העדים פסולים במעשה רב מהמתחדשים כזה וכל אשר סביב רשעים יתהלכו א"כ עכ"פ ספיקא איכא אפי' ליכא רוב גמור מ"מ מצוי הוא להיות כן וכבר נתבאר דגבי מומר שקידש איכא קצת פוסקים דקידושיו רק מדרבנן א"כ אף דרוב פוסקים מחמירים מ"מ איכא ס"ס להקל דכבר נתבאר בתשו' מהרי"ק שורש קע"א ושו"ת גא"ב סי' ס' ושו"ת רח"כ יו"ד סוס"י י"ט דהיכא דספק א' שכיח טפי להקל מצרפין ספק ב' אף שמצוי טפי להחמיר וה"נ בנ"ד ובפרט דלשי'

כמ"פ גם ספק שאינו מצוי מצטריף להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג סקכ"ב ובנ"ד הס"ס הוא בעיקר הקידושין וכל חזקת א"א שלה מתבטל למפרע וע' מהרי"ט ח"א, סי' קל"ח דיש להקל בס"ס בקידושין אך כפי הנראה ג"ז לא נתברר אם המקדש הי' מחלל ש"ק בפרהסיא בשעת נישואין כ"א ע"פ האשה ואם מפני שהמיר אח"כ הרי לא נולדו ב' הספיקות ביחד וא"א להקל משום ס"ס כנודע:

יד אולם נראה לפמ"ש בשו"ת בש"ר סוס"י ר"מ דמי שנחשד בחשד בעלמא ואחר זמן נתברר הדבר להבא שוב מחזקי' למפרע משעה שנולד הספק ובחיבורי דע"ת סי' א' סקכ"ב הבאתי ראי' לזה מדברי רש"ל וט"ז וש"ך סי' י"ב סק"ד ואף שמדברי הב"ח חו"מ סי' ל"א ושע"מ שם סק"ב מוכח להיפוך אבל בהמיר גם הב"ח מודה ותדע שהרי דעת הב"ח עצמו ביו"ד סי' קי"ט דבהוציא ב"פ טרפה מת"י נחשד למפרע ואסור כל מה ששחט למפרע ומכ"ש בהמיר וכיון שבנ"ד גם בשעת נישואין הי' מכת הפרוצים ולכן הי' קידושיו בפני רב המתחדש ואולי יש גם לברר שהי' עכ"פ פריץ במעשיו א"כ כשהמיר הוכיח סופו על תחלתו שהי"ל גם אז דין מומר ושפיר איכא ס"ס שנולדו ב' הספיקות ביחד והנה לכאורה י"ל גם עכשיו שמא הרהר המומר תשובה בלבו כדקיי"ל במקדש ע"מ שאהי' צדיק ונמצא רשע וכן י"ל לענין פיסול העדים לחד דיעה שבסוס"י מ"ב אבל מלבד שדעת מהרמ"פ דדוקא במקדש ע"מ שאני צדיק חיישי' לכך כיון שאמר כן בתנאו וכ"ה בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"מ ועתש"ו עבוה"ג סי' ל"ד ויש להביא ראי' מהא דנדרים (ד' ס"ה) קונם שאני נושא פ' שאבי' רע וכ' שעשה תשובה וכו' הרי הוא כנולד הרי דחשש עשיית תשובה הוא מלתא דלא שכיחא גבי רשע והו"ל נולד ואף דבתשו' הרא"ש כלל י"ז דין ב' גבי הריגת מסור מוכח דמשום חומרא דא"א בכל גווני חיישי' שמא עשה תשובה מכל מקום בנ"ד מעשיהם מוכיח עליהם כיון שהלכו חשכים לעשות מעשה הקידושין לפני רב המתחדש רגל"ד שלא עשו תשובה ובפרט עכשיו שהמיר לעבוד ע"ז הרי מבואר בע"ז (ד' ל"ג) גבי ישראל שהלך לתרפות דאין לתלות דלמא הדר בי' ע"ש ובע"ז (דף י"ז) כל דפריש ממינות וכו' וכל באיה לא ישובון וגו' ע"ש לכן אין לחוש לזה בנ"ד:

טו והנה עוד יש לדין דגם ע"י שהמיר אחר נישואין אף דספק הראשון אם העדים הי' פסולים נודע מאז מ"מ יש להקל דהא כל טעמא דבנודע ספק א' מקודם אין ספק ב' מצטרף הוא משום דסד"א להחמיר מדאורייתא כדעת רוב הפוסקים דלא כרמב"ם וכבר הוחזק ספק א' לודאי לכן אין להקל כשנולד אח"כ ספק ב' ומה"ט לשי' רמב"ם באמת מקיילין גם כשנולד סד"א ונתגלגל אח"כ לדרבנן כמ"ש הכ"מ פ"ט ממעה"ק הי"ג ובספר

ב"א חדר י"א א"כ הכא דספק א' מצוי יותר שהעדים פסולים גם אי נימא שאינו רוב גמור ומיעוט המצוי להיפוך כבר כתב בשפ"ד סי' ל"ט סק"ג דזהו רק מדרבנן אסור ועמ"ש בדע"ת בפתיחה לסי' ל"ט סוף אות ג' בזה א"כ מדאורייתא גם אחר שנודע ספק ראשון שריא דתולין במצוי אלא דמדרבנן אסורה דחיישי' למיעוט המצוי א"כ כשהמיר אח"כ ונולד ספק ב' אולי כדעת הסוברים דקידושי מומר רק מדרבנן ופקעי קידושין ראשונים מה"ת כמש"ל א"כ שפיר מצטרף לס"ס להתירה לעלמא וגם בלא"ה י"ל דמדאורייתא מוקמי' לה בחזקת פנוי' וע' בר"ן פ"ק דקידושין בסוגיא דנתן הוא ואמרה היא ובתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח באורך:

טז ומ"ש רו"מ לצרף מה שנשלח לסיביריען מכח אומדנא כמו שצידד בתשו' חסל"א אלא שדחה מפני שכבר נשאת לו וזה יש לדחות כמ"ש רו"מ באורך הנה כפי הנשמע מתבטלת במדינתכם גזירת סיביריען ויתבטל צד היתר זה וגם בלא"ה קשה לדון בזה מכח אומדנא שהוא דבר שאינו מצוי ואין פותחין בנולד כמש"ל. והנלע"ד כתבתי:

סימן קיא

א להרב הגאון וכו' מו"ה יוסף לעווינשטיין נ"י אבד"ק סעראצק ברוסיא כן הגיענו תשובתו אשר השיב לידידינו הגאון אבד"ק אדעת נ"י ובו השיג ע"ד תשובתי ומרוב טרדותי לא מצאתי מרגוע לעיין בזה עד היום:

ב והנה מ"ש עמ"ש די"ל דאפקעינהו לקידושין לא אדע מהו כי אני אדרבא כתבתי דקשה להקל והבאתי רק מהר"ן בנדרים דמצינו דאפקעינהו גם בלא גט אבל בודאי אין להמציא ד"ז מסברת הלב וכמ"ש הרשב"א בתשו' ח"א סי' אלף קפ"ה וח"ל סי' ק"נ וגם במקום שהתירו משום עגונה מבואר בתשו' מהרי"ק שרש ל' ענף ד' דדוקא היכי דאתמר אתמר ואין בידינו להוסיף:

ג אבל מ"ש להשיג עמ"ש לדון בזה עפ"ד רש"י יבמות (דף מ"ט) דהיכי דאין הקידושין חלין. נפקעין ג"כ קידושין הקודמים וכת"ר השיג די"ל דרש"י לשיטתו דס"ל דטעמא דעא"נ בעגונה משום דאפקעינהו אף שנולד הענין לבסוף משא"כ לדידן לא אדע מהו חדא שהרי הבאתי גם בשם הרמב"ן ורשב"א ונימוק"י שכתבו כדברי רש"י ועוד אטו לדידן לא אמרי' גבי אונס בגיטין ובטלו מבוטל ועוד בכמ"ק שע"י דבר המזדמן לבסוף אפקעינהו הקידושין למפרע והרשב"א ואס"ו פ"ק דכתובות הקשו שתהא מותרת לכהן ע"ש מ"ש בזה אבל הכא אין סברת רש"י דאפקעינהו למפרע אלא שהם מופקעין מעתה והלאה ומה ענין זה להא דאפקעינהו למפרע:

ד ומ"ש עוד דגם לרש"י דוקא היכא דאין הקידושין תופסין מצד איסור תורה לכן הם נפקעין ג"כ אבל הכא שאין תופסין מפני שהוא עכו"ם ואינו אדם וביאתו כבהמה ותדע דאל"כ למ"ל קרא למיתת הבעל דמתיר הרי א"י לקדשה עוד וכן א"כ באחות אשתו שנפלה ליבום נימא דיופקעו קידושי אשתו גם בזה לא אדע מהו דודאי בנשתטה או שמת דהוי כמו דפומא כאיב לי' אבל הכא הרי הבאתי בשם מרדכי ורא"מ דקנאין פוגעין בנבעלת למומר א"כ איכא איסורא אבל גם לפי חילוקו לא הונח באחות אשתו דהוי נמי משום איסורא ואמאי לא פקעי קידושי אשתו אבל באמת התם אדרבא אמרי' שלא ייבם מה"ט ופקעה זיקה ממנו ואמאי יופקעו הקידושין של אשתו המותרת לו ואולי כוונתו דלמ"ל קרא דעלי' משום דהוי סד"א דאתי עשה ודחי ל"ת שי"ב כרת והא גם אי דחי אם יבא עלי' ביאה א' פקעי קידושין של אשתו וליכא יבום כלל הקשה בס' ישרי"ע ליבמות (דף ט' ע"א) בתוס' ד"ה והרי וכו' אבל ג"ז ליתא דלא פקעי קידושין אלא מכאן והלאה וקיים שפיר מצות יבום בביאה א' טרם נפקעו קידושי אשתו וראיתי בסוף מכתבו שכתב דכונת רש"י דכיון דאגידא בי' להצריכה גט הוי לגבי' תפיסת קידושין ולא שיופקעו למפרע לא זכיתי להבין דבריו כלל דעכ"פ מבואר מרש"י דדייק מדאצרכוה גט ש"מ שי"ב תפיסת קידושין שאם לא הי' תפיסת קידושין לא הוי צריך גט כלל שהי' נפקעין הקידושין מאליהן וכן הבאתי בשם הרמב"ן והרשב"א שכ"כ להדיא א"כ היכא דאין הק"ת נפקעין ג"כ מכאן והלאה ולא למפרע. ומה שהקשה מהא דקידושין (ד' ס') דקידושי כולן תופסין כשרגא דליבני נימא שיופקעו למפרע לק"מ דהתם הרי ס"ל לר"י דכל אחד עשה שיור בקידושין לחבירו ואין שום קדושין חלין לגמרי כלל ותפסי קידושי כל אחד כיון שעשה בפירוש זמן פנוי בקידושין שלו וע"ש בריטב"א דס"ל לר"י דמהני שיור שהוא רק לזמן בקידושין ודוקא להצריכה גט ולא שיהי' קידושין גמורים ע"ש וא"כ אין מזה סתירה לרש"י ובפרט די"ל דרש"י ס"ל כהפוסקים שם כרב ולא כר"י אך תיקשו על הרשב"א שכתב ג"כ כדברי רש"י ופסק שם כר"י אבל לפמ"ש לק"מ וגם מה שהקשה מהא דיבמות (דף ע"ט) דבעי לאוקמי מחני' דפצוע דכא כר"ע וכגון שנפלה לו ולבסוף נפצע והרי לר"ע חייבי לאוין כח"כ גם בזה כבר קדמו בישרי"ע שם אבל ג"ז לק"מ די"ל דזהו באמת כונת אביי שם דאמר וליתי איסור פצוע ונדחי עשה דיבום והדר בי' רבה מסברא זו ולכן ביבמות (דף מ"ט) לאביי לשיטתו יפה כתב רש"י סברא זו:

ה וגם מה שהקשה מהא דגיטין (דף פ"ב ע"ב) דאשת ב' מתים משכח"ל כגון שבא ראובן וקדשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם וכו' ולשי' רש"י הרי כיון שקדשה שמעון סתם ונאסרה על ראובן משום איסור א"א ממילא נפקעו קידושי ראובן כבר

קדמו בישרי"ע שם אבל מלבד שדעת התוס' ביבמות (דף י') ושם (דף ל"א) דאשת ב' מתים היינו מדרבנן א"כ גם רש"י מודה דמדרבנן צריכה גט בכה"ג ועוד דכבר העיר בזה בחי' הרי"מ לגיטין שם והאריך ליישב בפלפולים ולבסוף כתב דכיון שראובן קדשה חוץ משמעון וחוץ לאו תנאה הוא. בע"כ דנתכוין בשיור זה שכשיקדשנה שמעון לא יופקעו קידושין שלו וכשקרשה שמעון סתם נתכוין רק שישייר כח של ראובן שלא יופקעו קידושיו לגמרי ע"ש ועוד י"ל לפמ"ש הרשב"א שם דבעכצ"ל דאתיא אליבא דריה"ג דאפשר לצמצם ומיירי במתו שנים בב"א ע"ש א"כ ה"נ י"ל דמיירי שקדשו שניהם בבת אחת ובכה"ג ודאי דקדשה שמעון אדעתא שלא יופקעו קידושי ראובן לגמרי ואף דכל שאינו בזאח"ז גם בב"א אינו היינו לרבה אבל אביי הא פליג עלי' התם וע"ש בפ"י דהעיקר כתי' ב' של הרשב"א דלא הדר בי' אביי לגבי רבה בזה והכא הא הסוגיא אזלא אליבא דאביי. ועוד י"ל לפמ"ש הרשב"א דגם בקדשה חוץ משמעון מ"מ אסורה לשמעון משום שי"ב צד מקודש כיון דנאסרה לכל העולם ע"י קידושי ראובן אלא דקידושיו תופסין בה וע"ש בחי' הרו"מ מ"ש בזה א"כ י"ל דכיון דקידושי שמעון אינם קידושין גמורים לכן אינם מפקיעין קידושי ראובן ולפמ"ש הריטב"א שעל הרמב"ן נדרים בסוגיא דבר פדא עיקר קידושין להחשב כאשת איש הוא רק אם מותרת להאיש שקדשה ע"ש משא"כ בנ"ד. סוף דברי אחרי שהדבר מוכח ברש"י וביותר מפורש ברמב"ן ורשב"א יבמות (דף י"א) שהבאתי בתשובתי וכ"ה בריטב"א ונימוק"י אין לדחות דברי רבותינו גדולי הראשונים מפני קושיא וכל קושיא יש לה תירוץ וכמ"ש כה"ג הרא"ש פ"ג דמ"ק סי' ע"ה ולכן יפה כתבתי ליישב דעת הראשונים הסוברים דקידושי מומר רק מדרבנן דמהני שפיר גט של ישראל שהמיר אחר קידושין [וכה העירני ח"א ביבמות (דף נ"ב) חלץ ועשה מאמר וכו' זו דברי ר"ע וכו' אבל חכ"א יש אחר חליצה וכו' וקשה דא"כ לר"ע גם בעשה מאמר וחלץ יופקע המאמר ותי' עפמש"ש נ"א דהגט דוחה רק קצת זיקה ושייר קצת וכן מאמר קונה קצת לכן חל על השיור וכן בחליצה אחר מאמר י"ל כן דחל על השיור לבד ובזה תי' הא דגיטין (דף פ"ב) דהוא אינו מקדש חלק ראובן רק מה ששייר ודו"ק היטב]:

ו ובהיותי בזה עלה בלבי להעיר בדברי הרשב"א גיטין פ"ב שהבאתי דע"י קידושי ראובן אסורה לשמעון גם באמר חוץ משמעון דא"כ לפמ"ש הרשב"א בקידושין והבאתיו בתשובתי דהיכי דודאי אין מסורים לביאה גם לאביי ל"ה קידושין ה"נ בזה אמאי תפסי הקידושין של שמעון כלל כיון שאמל"ב ע"י הקידושין של ראובן הקודמים וצ"ל דכיון דשייר בפירוש כח תפיסת הקידושין ולא נאסרה לביאה לשמעון רק ע"י צד א' של אישות

שנתפס בהאשה בכה"ג שפיר חיילי הקידושין באותו צד שיור שנשתייר בה בלא אישות לגבי שמעון:

ז אך בעיקר הדבר שהעליתי דבהמיר פקעו קידושין הראשונים יש לדון לפמ"ש התוס' ביבמות (דף ט"ז ע"א) ד"ה בני צרות וכו' דאף דגבי שומרת יבם שקידש אחותה דהקידושין מפקיעין היבום היינו משום דהתם אין תקנה לעשות שתתייבם שאין להמית אחותה אבל היבמה שנתקדשה לשוק אפשר לתקן ע"י גירושין שתתייבם הלכך לא פקע זיקה ע"ש וע' תשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' ק"נ והג"ה שם בזה א"כ מכ"ש בהמיר שבכל רגע בידו לחזור בתשובה י"ל דבכה"ג מודה רש"י דלא פקעו הקידושין אך די"ל דלהסוברים דבהמיר דינו כעכו"ם הרי נעשה גוף אחר וכשיחזור וישוב יהי' נעשה כישראל וכגר שנתגייר דכמאן דנולד דמי א"כ פנ"ח באו לכאן וכגופא אחרינא הוא וכבר פקעו קידושין הראשונים:

ח ומ"ש כת"ר מדברי תשו' ב"י דיני גיטין סי' י"א דלכ"ע קידושי מומר קידושין גמורין ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר א"צ הגט הנה הב"י אזיל לשיטתו שבסי' קנ"ז דחה לגמרי דעת המקילים לענין חליצת מומר וגער בנזיפה על המקילים אבל בתשו' מהר"י מינץ שהבאתי בתשובתי הוכיח מדעת מהר"ח א"ז והר"ט וש"פ דהוי רק חששא דרבנן וכ"פ מהרשד"ם וההה"ג מאדעס הביא מהמאירי סופ"ה דיבמות בשם רבותיו דכשעשו הכותים כנכרים ה"ה כל המומרים בכלל זה א"כ עכ"פ חזי לאצטרופי לצרף דעתם לס"ס ומהרי"ק עצמו שרש קע"ז שרמז הב"י שם כתב דרוב פוסקים מקילים בחליצת מומר וע' תשו' רד"ך בית ט' אף דגבי יבום איכא טעמים אחרים דל"ש גבי קידושי מומר מ"מ אין לדחות דיעה זו לגמרי ועתש"ו מהרי"ל סי' ר"ה וכל הפלפול בזה הוא רק לצרף לסניף ולא אכחד כי המעיין בתשו' רשד"ם ימצא דעיקר היתרו בנולד מומר ולא כשהמיר אח"כ אבל בתשו' מהר"י מינץ אינו מחלק בזה:

ט והעיקר הוא מה שהי' הקידושין ע"י הרב המסדר שהוא מן המתחדשים המגולח זקן ורובם ככולם מינים ואפקורסים והחזן שלו מן הקאהרשיהל אשר הוא רשע כמוהו הוא עד הקידושין וכבר כתב בתשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' י"ט דגם בלא נתברר שום רשעות רק מה שעוברים בכל יום בכמה לאוין במלבושיהם ותהלוכותיהם נידונים כרשעים וגם כבר כתב לי ידידינו הגאון מאדעס שנתברר לו שהוא רשע גמור וכבר כתב בתשו' רע"א סי' צ"ד דלשי' רוב הפוסקים דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין יש להקל בנמצא א' קא"פ לבטל כל העדות ע"ש ובנ"ד הגם שכבר מת החזן והעידו עליו שלא בפניו כיון דא"א בע"א סגי בגב"ע שלב"פ כיון שגם בלא גב"ע מוחזקים לרשעים וכבר כתב בכנה"ג

לא"ע סי' מ"ב הגב"י אות קע"ט בשם תשו' רמ"א ותשו' ר"מ אלבילי דבמוחזק לרשע א"צ לגב"ע כלל ופוסלים אותו מצד חזקתו ודעת הריטב"א קידושין (דף מ"ג) בשם מורו דבקידושין דכל קיום המעשה תלוי בעדים מיפסלי בראיי' לבד וכן מצאתי בתשו' ר"י בן הרא"ש סי' פ"א שהסכים לבטל עדות הקידושין ע"י שנמצא קא"פ ושגם להסוברים דבהגדה בב"ד תליא מלתא אפשר שיודו דבקידושין הוי בשעת ראיי' כשעת עדות בב"ד ע"ש וזהו דלא כהב"ש סי' מ"ח סק"ח ודלא כשו"ת בש"ר סי' ל"ז בשם ר"י מטראני:

י וגם אי נימא דכיון שהמסדרים האלה שא"י בטיב קידושין חזקת מעשיהם מקולקלים מסתמא אין מייחדים עדים בשעת קידושין א"כ ממילא מתבטל כל העדות ע"י הקרובים כדעת הש"ך סי' ל"ו ובתשו' א' הבאתי סמוכין לזה מדברי רש"י ובנימוק"י יבמות (ד' כ"ה) בסוגיא דהרגתיו בהא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו וכתבו רש"י ונימוק"י דכיון שזה מתכוין להעיד נאמן על חבירו ולא על עצמו הדבר יפלא למ"ל הא שזה מתכוין להעיד ודברי תוסי"ש כריתות (דף י"ב) כבר נדחו מכל הפוסקים לכן נראה דהכוונה לפמ"ש באס"ז כתובות (דף י"ח) דהא דאמרי' פלגי' דיבורא ולא אמרי' דכל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה שכתבו הרא"ש וש"פ הטעם דמה שנוגע לעצמו אינו בכלל עדות וביאר באס"ז הטעם דמה שמעיד על עצמו אינו מתכוין להעיד בתורת עדות אבל אם לא נתכוין גם בזה שוב ממ"נ כל העדות בטל כדעת הש"ך וזהו כונה נאותה בדברי רש"י ונימוק"י בס"ד ובזה פלפלתי בסוגיא הנ"ל ליישב דברי הרי"ף התמוהים ואכמ"ל וע"ע בב"מ לא"ע סי' מ"ב שם מ"ש בדברי הש"ך הנ"ל אבל יותר נראה שגם הם מייחדים עדי קידושין יען שצריכים העדים לחתום בהפנקס כפי נימוסי המדינה ולדעתי אפשר לברר אם החזן הי' עד הקידושין ע"י הנ"ל ועכ"פ כיון דשכיח יותר כן מוקמי' להאשה בחזקת פנוי' כמ"ש בתשובתי הקודמת והנה ידידינו הגאון מאדעס הביא לנו תשו' מהרי"ק שרש פ"ז ששפך חמתו על הר"מ קפסולי שהתיר קידושי מומר בלא גט ע"פ עדות קרובים שאמרו שלא נתקדשה אלא בפניהם והוא חולק עליו דבכה"ג שהוחזקה בחזקת מקודשת דקיי"ל מלקין על החזקות אין הקרובים נאמנים להוציאה מחזקתה דאפי' ע"א כשר אינו נאמן להוציאה מחזקתה מכ"ש ב' קרובים הנה בנ"ד כל יסוד ההיתר מפני שהמסרר הי' רשע ורוב מעשיו מקולקלין ועדיו כיוצא בו א"כ הוחזקה מחילה שלא כדת וגם אם פסולים להעדות רק מדרבנן צריכה קידושין אחרים א"כ מעולם לא הוחזקה כדין שהרי נודע לפני מי הי' הקידושין וכבר כתב בתשו' מיי' להל' אישות סי' ג' דהיכי דלפי דברי העד מעולם לא אתחזיק איסורא נאמן עד א' נגד חזקה וע' בש"ש ש"ו פ"ג ופ"ד ופ"ז מ"ש בזה א"כ ה"נ בזה והן אמת דלפמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סי' פ"ב בישוב דברי

תשו' הרא"ש שבב"י א"ע סי' קנ"ז באחד שלא נשמע מעולם במקום דירתו שיש לו אחים ואח"כ העיד ע"א שיש לו אח בארץ מולדתו ופסק דאין עא"נ נגד חזקה והוא נגד דברי מהר"ם הנ"ל ותי' מהרי"ט דבנידון הרא"ש שאני שהיתה חזקה אלימתא כהא דסוקלין ושורפין על החזקות וע' תשו' נט"ש חא"ע סי' ס' באמצע התשו' בזה וא"כ ה"נ בנ"ד אבל ז"א כמש"ל דבנ"ד מעיקרא הוחזקה שלא בקידושין של תורה כיון שהי' הקידושין ע"י מסדר כזה שהוא ועדיו בחזקת פסולים ובכה"ג שפיר י"ל דהקרובים נאמנים וגם כבר הביא הגאון מאדעס מספר שם הגדולים אות א' שתלמוד הר"מ קפסולי בעל זקן אהרן יצא לישע רבו ולקיים פסקו ודלא כמהרי"ק א"כ מכ"ש דיש להקל בנ"ד:

יא ואם באנו לחוש למה שדרו יחד כאיש ואשתו בפרסום לכל העולם ה"ז דומה למ"ש הריב"ש סי' ה' וסי' ו' בקידושין שנעשו בערכאות שלא כדמו"י שאין לחוש למה שדרו יחד כמה שנים דאדעתא דקידושין הראשונים דרו יחד ולא לשם קידושין אחרים ע"ש וה"נ בנ"ד:

יב וכבר נודע דבשעה"ד לשי' כמ"פ אפי' בדאורייתא סמכי' אפי' ע"ד יחיד להקל ומכ"ש בנ"ד שיש כמה דיעות המקילין והוא שעה"ד להציל כמה נפשות מבוא בדמים בעוה"ז ובעוה"ב ח"ו, והנלע"ד כתבתי:

סימן קיב

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלמה מעהר נ"י אבד"ק בראיולא. ברומעניע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הריחים שהוכשרה לפסח וטחנו החטים ואח"ז יצא קול רינון שיש לבעלי הריחים מקום שלותתין החטים בהצנע אבל אינו שוהה אלא כרגע ומיד הולך על האבנים:

ג הנה מה שהאריך בדין הלתיתה בהעתקת דברי הראשונים הוא אך למותר לכל הבאים בשערי הפוסקים דודאי מעיקר דין התלמוד יש להקל אבל כבר קיימו וקבלו לאסור כל מין לתיתה וגם להפוסקים דדיעבד מותר ובפרט בכה"ג דנ"ד מ"מ כיון שעשו כן במזיד יש לאסור לכל מי שנעשה בשבילם דגם במה שאסור רק מצד מנהג דינא הכי כמ"ש בשפ"ד יו"ד סי' ל"ט סק"ו וע' במש"ז סי' ע"ה סק"ב אך כפי שכתב דבנ"ד לא נודע אם עשו כן ורק קול רינון בעלמא צדקו דברי רו"מ דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואין לחוש לקול רינון ויפה הביא מדברי הט"ז סי' תנ"ג סק"ז ומש"ז שם. ומ"ש המש"ז דלכאורה הוי ס"ס ורו"מ העיר דהא הוי ס"ס גמור וא"צ שיהי' מתהפך דתחלה צריך לדון אם לתתו כלל:

ד והנה הגם שהרמ"א החמיר באכילה שלא להתיר ע"י ס"ס מלבד שכמה אחרונים חלקו על הרמ"א כמ"ש בשו"ת דברי חכמים סי' צ"ח בשם להקת אחרונים ובאמת שגם בתשו' תשב"ץ ח"ג סוס"י קי"ז מפורש להתיר ע"י ס"ס באכילה ורו"מ הביא תחלת התשו' ולא סופה ובשו"ת שו"מ מ"ת ח"ג סי' פ"ד העיר דכיון דמצה בעי שימור ל"מ ס"ס דגם רוב אינו ודאי והביא מרמב"ן וריטב"א ריש חולין אבל כבר נתבאר בפתיחת ספרי דע"ת אות ה' שסברת רמב"ן וריטב"א הנ"ל יש להם כמה סתירות וגם מ"ש קצת אחרונים דחמץ הוי דשיל"מ לכן לא מהני ס"ס להתיר כבר כתב בתשו' הרא"ש וש"ך סי' ק"י סקנ"ו דבס"ס שמא אין כאן איסור כלל גם בדשיל"מ מהני ס"ס וע' בדרישה סי' תס"ו דאם אינו יודע ממה נתלחלח השק יש להקל לאכלו גם בפסח גם בנתייבש משום ס"ס ספק מי פירות ספק מזיעה ואת"ל ממים נתייבש שמא לא נפל לתוכו כלום ואף שבסי' תס"ז לא התיר רמ"א לאכלו בפסח משום ס"ס יש לדמותו לס"ס שבסעי' י"ב שמתיר לאכלו וביארתי בהגהותי לא"ח שנדפסו בארץ הגר דדעת הדרישה דבספק שמא אין כאן איסור כלל כמו בשקים דיש ספק שמא לא נכנס לפנים כלל יש להקל ודוקא בדגן שבעלייי שירדו גשמים על הדגן בקצת מקומות בבירור יש להחמיר בס"ס וזהו דלא כהב"ח ומכ"ש בנ"ד דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן דאפי' בדאיכא לברורי א"צ לברר כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' פ"ג בשם הראשונים לכן יפה פסק רו"מ להתיר הקמח:

סימן קיג

א עוד להרב הנ"ל:

ב ומ"ש רו"מ בדין שכר חליצה שאסור ליקח כמ"ש הרמ"א סי' קס"ט ס"ב וחידש רו"מ דאם הבע"ד נותן בעצמו אחר החליצה בלא תביעה שרי ליקח דנודע דעת מל"מ דאחר שדן את הדין ונטל שכר אין דינו בטל ובמוצל מאש חולק והברכ"י חו"מ סי' ט' הביא מדברי מע"מ ומוכח דאם לא הזכיר כלל מן השכר והבע"ד נותן מעצמו אין חשש כלל ובאמת דשם מיירי רק לענין שאין דינו בטל בדיעבד אבל מנ"ל דמותר ליטול לכתחלה ובהגהת מל"מ פכ"ג מסנהדרין מפורש להדיא דגם לדעת מל"מ מודה דלכתחלה אסור ליטול והביא כן גם בשם תשו' שב"י ע"ש אך דבאמת מבואר בתוי"ט פ"ד דבכורות משנה ו' דאם הדיין פנוי מכל עסקיו וע"מ כן קבלוהו גם שכר חליצה שרי ליטול וכ"ה בט"ז א"ע סי' קנ"ד ומסיק דדוקא רב עשיר אסור ליקח וגם מפסקי מהרא"י וש"ך יו"ד סי' רמ"ה סקט"ו מוכח כן ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' א' סקי"ד בזה:

ג ובדין שליח ראשון שעשה שליח ב' ע"י הב"ד לגרש האשה והגט והרשאה עדיין ביד שליח א' ואח"כ חזר בו שליח א' ורוצה בעצמו לנסוע למקום האשה אם יוכל לעשות כן ורמז לדברי הב"ש סי' קמ"א סקנ"ח ומל"מ פ"ג מה"ג הט"ז ותו"ז שהביא הפת"ש סקמ"ב:

ד הנה בגוף הדין מצאתי בספר מכתב מאליהו שער ז' סוס"י כ"ה שפסק כדעת התו"ג דיכול לבטל וע' תשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' קפ"ד ושד"ח מערכת גט סי' י"ט אות מ' מ"ש בזה וגם הם לא ראו דברי מכמ"א שהבאתי אך דכיון שמשביעין את השליח שלא יבטל את השליח השני א"א לו שיחזור רק באופן שיתירו לו שבועתו בפתח וחרטה כדינא:

ה ובדבר שם מאריך אם לכתוב רק בצד"י לבסוף או בטי"ת וצד"י נ"ל לכתוב כפי חתימתו בלשונם וכן שם איגנאץ ובדבר שם ראזא וההברה כמו בקמ"ץ ושו"א ובלשונם (ROZA) ואם יכתוב רק באל"ף יטעו שהוא בקמץ רפא כמו (ROZA) ומאז כתב לי שלדעתו אין לכתבם רק לכתוב וכל שום כמ"ש כה"ג הט"ז סי' קכ"ט סקי"ג ואני השבתי לו דיש לכתוב גוף השמות ולא יכתבו וכל שום ועתה חזר וכתב דכיון דיש ספק בהשמות מוטב לכתוב וכל שום הנה בגוף דברי הט"ז סקי"ג לענ"ד דבריו צ"ע דלפמ"ש הט"ז בעצמו לקמן סקכ"ט דבזה"ז אם כתבו וכל שום הגט פסול והבנים ממזרים דאיכא חשש לעז גדול שיאמרו שבעלה הי' מומר ואין זה הישראל שגירש אותה והוי כאלו נכתב בו בפירוש שהוא מומר ע"ש א"כ מה בכך שיש ספק איזו שם יש לו עוד במק"א הרי מ"מ איכא חשש לעז שהרואים יאמרו שבעלה מומר ולא זה שגירש ובסקי"ג כתב שדעת רמ"א רק שא"צ לכתוב וכל שום אבל אם צריך להזכירו אין בו חשש וזה סותר למ"ש בסקכ"ט דלשי' רמ"א אסור לכתוב וכל שום וגם בדיעבד הגט פסול והבנים ממזרים ואף די"ל דבסקכ"ט מיירי באין לו יותר שום שם אחר ובסקי"ג מיירי ביש לו עוד שם אלא שאינו ידוע לנו מ"מ זיל בתר טעמא שכתב בסקי"ג דכונת רמ"א הוא רק שא"צ לכתוב וכל שום ולאו כללא הוא וזה סותר לסקכ"ט שכתב דאיכא חשש לעז גדול והרי גם במסופקים בשמו האחר איכא הלעז שהרי הרואים לא ידעו הטעם שכתבו כן ויסברו שהוא מומר ולא בעלה הישראל ועוד דעי"ז יהי' חשש לעז על הגיטין שנסדרו עד עתה ונהגו לכתוב שמות המתחדשים ולא וכל שום:

ו ובעיקר החשש בשם ראזוא כבר כתב בשו"ת דבר שמואל סי' צ"ד אם שם שלמה שנקרא השי"ן בפת"ח והלמד בשב"א והמ"ם בקמץ והעלה דכיון שהאותיות נכתבו כהוגן אף שלא נתברר הבדל המבטא בהאותיות לבד מ"מ הגט כשר וא"צ לכתוב נקודות וגם בשו"ת צ"צ החדש סי' קצ"ז וסי' ר"ג העלה בכמה שמות בכה"ג דכיון דאפשר לקרות

כהוגן כשר וע' בשד"ח סי' ט"ז אות ט"ז מכמ"ק בזה והרי כותבין על חירק יו"ד וכן על ציר"י יו"ד אחת וכן לפעמים כותבין נקודת פת"ח באל"ף וכן נקודת קמ"ץ ואפשר לטעות ומ"מ כשר ולכן גם בנ"ד אין חשש כלל ועכ"פ אם היו חכמי הדור מסכימים יחד ולהדפיס ולפרסם בעולם אז הי' מקום לכתוב וכל שלא יהי' עוד לעז על הגיטין אבל לא כן אם אנחנו נעשה כן בעצמינו בלא פרסום בעולם יהי' חשש לעז גדול כדברי הט"ז סקכ"ט הנ"ל:

ז ובדבר מי שמת בלא צוואה ונשארו בן ובת שצידד דמותרת הבת לתבוע חלקה בדיניהם אתמהה דגם אם אינה תובעת אלא שהבן צריך חתימתה נחלקו האחרונים בזה ועמ"ש בחיבורי משפט שלום סי' קפ"ד ובשו"ת שבסו"ס דע"ת סי' י"ח בהגהות לסי' קפ"ד הנ"ל ואח"ז כתבתי תשו' להרב דק' קלאסני ושם העליתי דהאחרונים דברו לפי זמנם שלא הי' צריכין האחיות רק להיות בשוא"ת ונחלקו רק אם שייך בזה דין כופין על מדת סדום אבל בזה"ז ששואלים אותם מהערכאות אם רוצים בירושה ואם יהי' בשוא"ת יאבדו ממילא זכותן אלא אם ישובו הן שרוצים בירושה אז יהי' להם חלקם א"כ לכ"ע אסורים לגזול את זכות אחיהם שלא כדת וכ"ה בשו"ת ב"ש חחו"מ סי' ק"ט ומ"ש רו"מ דכיון דדרך מתנה מותר ליתן לבתו א"כ כיון שמת בלא צוואה אפשר שהי' נותן לבתו דרך מתנה הוא דבר תמוה דמה בכך אפי' אם היינו יודעים שרצונו כן מ"מ דברים שבלב א"ד וכל זמן שלא נתן לה בקנין או במתנת שכ"מ באופן המועיל לא זכתה בו ושייך הכל להבן ואסור לה לגזול ממנו אפי' פרוטה א' ומ"ש רו"מ ראי' מההוא עובדא דשבת (דף קט"ז) באחותו של ר"ג דבעי אחוכי בההוא פילוסופא וא"ל בעינא דניפלגו לי בנכסי דבי נשא וכו' ואיך הניחה ר"ג לעשות כן שמא ישמעו אנשים ולא ידעו שעשתה זאת כדי לאחוכי בי' ובע"כ דמותר אתמהה דגם בלא"ה אסור לילך בערכאות אפי' לתבוע את זכותו שזוכה גם בד"ת ואיך הניח אותה לעשותו ובע"כ דכיון דפירסמה בתחלה שטכונית לשם חוכא אין חשש בזה א"כ אין ראי' כלל וחלילה להתיר ד"ז. ובדין ס"ת שאינו מוגה עוד בשלימות ונפל לארץ כבר העלה בשו"פ חיים שאל ח"א סי' י"ב דגם בס"ת פסול יש להתענות אלא דהפגם אינו גדול כ"כ ע"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קיד

א ב"ה ג' פ' בלק תרנ"ט להרב הגאון וכו' מו"ה שמואל ענגיל נ"י אבד"ק ראדימושלא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו ברו"ש שהי"ל שותפות וכפי חשבון מגיע לראובן משמעון היזק כמה מאות ר"כ ושמעון מודה על החשבון אך שטוען כנגדו

שמבקש שישבע ראובן שבוהש"ת גם תובע סך שמונים ר"כ בטענת ברי גם טוען שהי"ל סוחר ערל שהי' דרכו לטעות בחשבון וכבר נתן לו כמ"פ חלק ריוח מזה וכעת טוען שישבע אם אולי הי"ל עוד ריוח מטעות מהערל וראובן מכחיש שלא הרויח כלום בהטעות והסך שמונים ר"כ עכת"ד הטענות:

ג הנה בדבר שבוהש"ת הדבר פשיט כמ"ש רו"מ דצריך לישבע אף שכבר חלקו מ"מ כיון שמכחיש בברי סך שמונים ר"כ יכול להשביע בגלגול וגם עדיין לא הי' חשבון ברור ביניהם אולם בדבר הטענה מטעות העכו"ם האריך כת"ר והביא פלוגתת הפוסקים אם בגניבה וטעות שייך הריוח לשותפות והח"ס סי' מ"ז הכריע דהמוחזק י"ל קים לי א"כ י"ל דכיון דמצי לתפוס הוי בכלל כפי"מ וצריך לישבע והביא מהרמב"ם פכ"א מעדות ופ"ב מגניבה וכ"מ ורשב"א שבועות (דף ל"א) וחזר וצידד דכיון דמספק אין להשביע א"כ י"ל דל"מ תפיסה מספק והנה בגוף הדין כבר הביא בקצה"ח סי' ל"ח מדברי רמב"ם וכ"מ בזה וע' בש"ש ש"ז פ"ג וע' באב"מ סי' צ"ו סק"ח מדברי אס"ז רפ"ב דכתובות שהביא מחלוקת הראשונים אי מקרי בכה"ג כפי"מ לענין שבועת מב"מ וע"ש באב"מ מ"ש בזה:

ד אך בנ"ד נלפע"ד דלא תליא בזה כלל דהא מבואר בב"י סי' קע"ו מחודש ל"ה בשם העיטור דבהתנה שיהי' גם גנבה והטעאה לשותפות לכ"ע הוי של שותפות א"כ הכא שכבר נתן לו כמ"פ הריוח מן הטעות א"כ כל מה שעסקו להלאה ע"ד הראשונה עשה או שקבלו עליהם כדעת הסוברים דג"ז שייך לשותפות וכה"ג כתב בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' קפ"ב לענין גא"א דכיון שעמדו כמה שנים יחד ובנאוהו פעם ופעמים הו"ל כקבלו עליהם דלא הוה הלכתא כר"מ ע"ש ויש לדין בזה מדברי הרשב"ץ וב"י חו"מ סי' רנ"ב ומדברי הד"מ א"ע סי' צ"ו אות ב' מ"ש ע"ד הב"י בזה וע"ש בד"מ סוס"י ק"ו בשם ב"י ולא נמצא בב"י שם וע' בב"י סי' קע"ו מחודש נ"ו בשם מהרי"ק אבל י"ל למעיין ובנ"ד נ"ל כמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קטו

א עוד להרב הנ"ל וע"ד הדו"ד בראובן שמכר לשמעון שבלת ונתן לו סך ארבעים ר"כ אדראהן ואחר יום א' באו עוד לעמק השוה על סחורה אחרת וא"ל הלוקח כי הדראן הקדום יחול גם ע"ז ועל קנין השבולת יש הכחשה אם עשו גם תק"כ הנה בדין ההכחשה אם הי' גם תק"כ הדבר פשוט דגם אם המוכר אינו מוחזק ישבע הוא שהי' תק"כ והלוקח צריך לברר שלא הי' תק"כ דהא, קנין התק"כ הוא משום סטימותא שכן המנהג א"כ

הטוען שלא הי' תק"כ הוי כטוען נגד המנהג ועליו הראי' וע' בחו"מ סי' ש"ל ובש"ך דינו מיגו אות ב' ובאה"ע סי' ק' סי"ב:

ב אבל בדין מקח השני הנה רו"מ הביא דברי מהרמ"ל בחי' לע"ז (ד' ס"ג) דכיון דמה"ת כסף קונה הוי המעות של מוכר ולא הפקיעו חכמים בתקנתם אלא שלא יקנה הלוקח החפץ אבל דעת הלח"מ דגם המעות אינו של מוכר ובתוס' ב"מ (דף מ"ג ע"א) ד"ה מאי אריא וכו' לחד תי' דכיון דכסף קונה מה"ת המוכר יכול להשתמש בהמעות ואם הי' גם תק"כ על המקח הראשון נקנו המעות כבר למוכר ולא הי' ביד לוקח לקנות בהם מקח השני אך אם לא הי' תק"כ תלוי בפלוגתת, מהר"ם ולח"מ הנ"ל י"ל שהועיל המעות לקנות מקח השני והביא מדברי רז"ה ורש"י ב"מ דבנאבד קודם חזרה פסידא דלוקח ומדברי הס"ס חו"מ סי' ק"ג ועוד מכמ"ק:

ג והנה בדין אם המוכר מותר להשתמש בהמעות מצאתי הדבר מבואר בירושלמי פ"ג דמעשרות ה"א ר"י בעי דמים מהו שנטבלו כמקח (פי' דמקח קובע למעשר ובעי בנתן דמים לבד אם קובע) או מאחר שהבעלים מוציאים אותה לא נטבלה (ופי' הפ"מ דכיון דהבעלים מוציאים המעות מיד לא נטבלו הפירות עד שימשיך) הגע עצמך שהיתה נתינה בפיו לא נמאס וכו' ע"ש בפ"מ היטב ומבואר שהבעלים מוציאים הדמים מיד קודם שימשוך ואולם אני בהגהותיי כתבתי פי' אחר בירושלמי ואכמ"ל אבל מ"ש, רו"מ מדברי מהרמ"ל כבר האריך בתשו' הר הכרמל סי' ל"ו להוכיח בראיות דכל זמן שלא קיבל מש"פ המקח קיים ובמק"א הבאתי ראי' לדבריו מהרמב"ם סופ"ט דתרומות ה"י שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אע"פ שלא משך ה"ז אסור להאכילה תרומה שד"ת מעות קונות וכו' ולכאורה לפמ"ש הר"מ סופ"א דתרומה בזה"ז דרבנן א"כ לגבי דרבנן הרי חז"ל הפקיעו קנין כסף ודבריהם עוקרים דבריהם כמ"ש בירושלמי פ"ז דיבמות ה"ג וכ"ה ברמב"ם פי"ב מתרומות ה"א דמותר לטמא תרומת ח"ל בטומאה דאורייתא כיון שטמאה בארץ העמים ועיקר חיובה מדבריהם ע"ש וע' כה"ג בתוס' שבת (דף ק' ע"א) ד"ה פירות ובב"י א"ע סוס"י מ"ב בשם הרשב"ץ ועוד בכמ"ק ובע"כ דס"ל דכל זמן שלא קבל המש"פ המקח קיים אבל הנה בתשו' הרשב"א ח"ה סי' רכ"ו נשאל במי שקנה מחבירו פירות בכסף ולא משך אם יכול לאסרם אי נימא כיון דהמוכר אינו חוזר בו המקח קיים או כיון דמדינא ל"ק א"י לאסרם והשיב דכל זמן שלא משך אקמוה רבנן ברשות מוכר ואי בעי תרוייהו מצי הדרי בהו לאו דידי' הוא וא"י לאסרם והביא ראי' מעירובין (ד' פ"א) נותן אדם מעות לחנוני או לנחתום וכו' דלחכמים אין מעותיו זוכין לו ע"ש ואני אמרתי ליישב מ"ש רש"י שם טעמא דלא סמכא דעפי' והוי שלא מדעתו

והרא"ש תמה עליו ונראה דרש"י סובר כדעת רמב"ם דכל זמן שלא קבל מש"פ המקח קיים לכן הוצרך לטעמא דלא סמ"ד ועכ"פ דעת הרשב"א אינו כן וע' תשו' נו"ב מה"ק יו"ד סי' ס"ט דתלי לה בפלוגתא שבסי' ר"ד ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"ד בזה:

ד אך לפמ"ש בשו"ת מים חיים ופת"ש סי' ר"ז וכן אני נוהג לדון כפי מנהג הסוחרים בזה"ז שהדראן נחלט אם הלוקח חוזר א"כ בכל גוני המעות של מוכר א"כ לא קנה מקח השני:

ה אבל מ"ש רו"מ ראי' מדברי הרשב"א ור"ן נדרים (דף כ"ט) במי שמכר עד שיעלה לירושלים וחזר וקנהו דגם בקנין כסף כיון שנתבטל מקח הראשון שהרי חזר וקנהו במה יחזור ויקנה כיון שקנין הראשון נתבטל וה"נ בנ"ד יש לפקפק דשא"ה שאין חוזר ומקנהו עתה ללוקח אלא שאנו באים לדין מכח דיבורו הקדום שמכר לו עד שיעלה לירושלים לזה כתב דכיון דקנין ראשון נתבטל כשחזר וקנהו במה יקנה עתה שנית אבל אם הי' חוזר ומכרו שנית בכסף שקבל מקודם בודאי הי' קונהו וא"כ בנ"ד י"ל דהוי כוויתר המוכר שלא יהי' כל המעות על מקח ראשון אלא שיהי' של לוקח ויקנו גם מקח השני אך לדינא הדבר ברור כמ"ש שאין כאן קנין כסף:

ו ועוד דכיון שאם הי' גם תק"כ בודאי המקח בטל והמוכר והלוקח מכחישים זא"ז ולפי דברי המוכר עצמו הי' תק"כ ולא חל המקח השני כלל אף שלפי דברי הלוקח לא הי' תק"כ ונימא דחל המקח השני ובכה"ג אזלי' לקולא להמוחזק ענה"מ סי' פ"ח סק"ד ובשו"ת נא"ד סי' מ"ו בשם תשו' פרח מט"א ח"א סי' ס"ה ס"ו ואני מצאתי ד"ז בעיא דלא איפשטא בירושלמי פי"ג דיבמות הי"ד וע"ש בפ"מ וע"ע בקצה"ח ונה"מ סי' ר"פ מ"מ הכא שכל הדין לענין מש"פ א"כ כל ספק להקל והמוכר כפי הודאתו שאחד"א שיאסר עליו לקלל חבירו בחנם שהוא איסור תורה אלא דבאינו עושה מעשה עמך מותר כדאי' בב"מ (דף מ"ח ע"ב) דמה"ט מותר לקלל במש"פ א"כ מספק אסור לקלל ובפרט כשהשני מודה בנד"ד:

ז וגם יפה כתב כת"ר דכיון דלא תקנו מש"פ אלא במקום שחל קנין הכסף מה"ת והכא הרי מה"ת כיון שחל קנין הכסף על מקח הראשון לא חל על מקח השני א"כ ליכא בזה מש"פ סוף דבר שעל מקח שני אינו אלא חוזר בדברים ואין רוח חכמים נוחה הימנו ובחיבורי הבאתי בשם הראנ"ח שיש לב"ד להודיעו שנקרא עבריין אבל יותר א"א לחייבו. ועל מקח הראשון מדינא ישבע הלוקח שהי', תק"כ ולפי מנהגי אם מספיק א"ע בכסף הדראן א"צ לישבע כלל והנלע"ד כתבתי

סימן קטז

א להרב המאוה"ג וכו' מוה' אפרים סטאניסלאווסקי ג' נ"י אבד"ק מיאסקופקי ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שהי' שם הבעל לתורה שמשון אליהו מפני שנקרא על שם שני זקניו האחד הי' שמו שמשון והשני אליהו ושם שמשון הנ"ל הוא בפתח וחותם א"ע שמשון לבד ובפ"כ נקרא שמא השי"ן בפתח והמסדר כתב רק שם שעולה לתורה שמשון אליהו דמתקרי שמאי והשמיט שם החתימה מפני שלא רצה להקדימו לשם המובהק וגם לא רצה לכתוב עליו דמתקרי כדעת הט"ז שלא לכתוב דמתקרי ע"ש החתימה. ורו"מ מפקפק ע"ז כי נודע לו שהמגרש רגיל לחתום בכל יום תמיד וא"כ החתימה הוא הרוב כמ"ש הב"ש ש"א אות א' בשם אביגדור דשם החתימה יותר עיקר משם שנקרא בפ"כ ועוד העיר דבנ"ד לא הי' ראוי לכתוב שם שמאי כלל דודאי אין זה שם חדש כמו שנקרא התנא אלא הוא קיצור משם שמשון והיו"ד שבסופו אין לה שייכות כאן והי' צריך לכתוב כפי שנקרא ממש והאריך בזה:

ג הנה לכתחלה לא יפה עשה המסדר שהשמיט שם החתימה ובפרט בנ"ד שרגיל לחתום הרבה וכן אני נוהג להקדים בכה"ג שם החתימה כדעת הט"ז ש"כ אות א' סק"י שהביא רו"מ ואף דבתשו' שם ארי' סי' נ"ט חולק על הט"ז והסכים עמו בשד"ח סי' ו' אות ד' מפני סתירת דברי הט"ז שבש"ך אות י' סק"ז כתב בעצמו שאין להקדים שם החתימה אבל יפה כתב רו"מ דשא"ה דאפשר שחותמת בטעות ויש הוכחה מפני שרוב הנקרא בשם יענטא נקראים יענטא בסגול ועוד דבכה"ג דנ"ד שרגיל לחתום וגם הוא שם הקודש אחד מב' שמות שעולה בהם לס"ת י"ל דכ"ע מודי שהוא קודם והארכתי בזה בתשו' אך דיש לדון בזה לפמ"ש הט"ז בכללים סק"ט בשם סעדי' ישעי' דאף דשם שעי' שנקרא בפ"כ מעיד ששם ישעי' שחותם בו עיקר נגד שם עליי' לס"ת מ"מ אם שם שלס"ת הוא גם שם העריסה אזי הוא עיקר נגד חתימה וקריאתו בפ"כ וא"כ ה"נ בנ"ד שנקרא על שם ב' זקניו הוי הוא עיקר וע' בט"ז ש"א אות א' סקל"ו במי שעולה לס"ת בשם אברהם וחותם אברהם אבא ונקרא אבלי ישמיט שם החתימה אפי' לכתחלה ויכתוב אברהם המכונה אבלי אבל באם נקרא מעריסה אברהם אבא יוכלו לכתוב דמתקרי על שם החתימה ע"ש וא"כ מכ"ש בנ"ד ששם העריסה שמשון אליהו ועולה בו לס"ת שאין חשש במה שהשמיט שם החתימה וע"ש סקל"א דבחתימה יש לתלות שאינו רוצה להטריח לחתום שמו מלא ומכ"ש בשתי שמות די"ל כן שאינו רוצה לטרוח וחותם בשם א' ובתשו' חסל"א א"ע סי' ל"ו פסק דאם עולה לס"ת בב' שמות וחותם בשם א' יכתבו שם האחד דמתקרי בשני שמות ולפמ"ש יש לחלק בין אם מעריסה נקרא בשניהם או באחד ועכ"פ בדיעבד אין

מקום לפסול הגט וגם מכח כתובת שם שמאי אין לפסלו כיון דכל הנקראים שמאי אין מדגישים היו"ד בקריאתו בפ"כ א"כ ליכא טעות ולעז בפני הרואים ואם יכתבו שמה או שמא יטעו שנקרא בשו"א וקמ"ץ כדרך שכותבים שמו ושמה או שמא גרים. שוב כ' לי הרב וכו' מו"ה מרדכי פרענקיל נ"י אבד"ק סאראקא שהוא הי' המסדר והביא מתשו' צ"צ החדש חא"ע סי' רי"ט רכ"ב רכ"ג דשם שכותבין באגרות ושטרות אפי' יש שינוי בהמבטא יש לכתבו כן בגט כמ"ש בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ט' ותשו' ב"י לענין סינים וצובא שהביא הג"פ סי' קכ"ח ומכמ"א שער ד' סי' ד' וגם אם הוא אינו חותם כן כל שאחרים כותבין כן אין חשש לעז ומכ"ש בנ"ד עכ"ד]. והנלע"ד כתבתי:

סימן קיז

א להרב הה"ג וכו' מו"ה נחום ווייזענפעלד נ"י אבד"ק דאמבראווע:

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו באחד שמכר פרה מבכרת למשרתו הערל וקבל אדראן וגם עשה תק"כ ואח"כ מפר הישראל הראשון הפרה לישראל אחר ולקחה לביתו והערל ראה ושתק ולא מיחה בו כלל וילדה זכר ורו"מ האריך למעניתו דהמכירה שני' אינה כלום דא"א מוכר דשא"ש ופלפל בדין קנין סטימותא:

ג הנה מלבד שבשו"ת דברי חיים מחמיר בכמה תשובות דכיון דהמכירה דרך הערמה ובדד"מ אין בה ממש אין זה קנין סטימותא ודוקא במכירה גמורה בלא הערמה מהני סטימותא או גם בהערמה וקנין גמור מהני משא"כ בסטימותא אבל גם להמקילין בזה נראה דבנ"ד יש להולד דין בכור שהרי הפוסקים נחלקו בדין גזל עכו"ם אם אסור מה"ת ואי נימא דגז"ע דרבנן א"כ מדאורייתא יש לו דין בכור וחז"ל לא עשו תקנתם להקל על ד"ת כמ"ש הר"ן פ"ב דפסחים לענין דשיל"מ וכ"ה ברש"י זבחים (דף נ"ו ע"א) ד"ה והתניא ובתוס' ב"ק (דף ע"ט סוע"א) ועוד בכמ"ק ואני מצאתי בירו' פ"ד דב"ק ה"ג מפורש דר"ג גזר על גזל עכו"ם ונעלם מהפוסקים ועוד שהרי בכפתור ופרח פ"ד העלה דבמטלטלין גז"ע דרבנן ורק בקרקע אסור מה"ת ואף שדעת היראים דגם אם גז"ע מותר מ"מ לא מקרי לכם מלבד שדעת רש"י ברפ"ג דסוכה אינו כן וגם יש כמה סתירות לשי' היראים מש"ס דב"מ (דף פ"ז) ובכורות (דף י"ג) אף גם הרי בנ"ד ידע העכו"ם מזה ושתק א"כ נתייאש ודעת הש"ג רפ"ג דסוכה וכפ"ת שם דיאוש לבד קונה בגזל עכו"ם ובשעה"מ פ"א מגזילה העלה שכ"ה גם דעת רש"י וגם לשי' המלחמות דגם בגז"ע בעינן יאוש וש"ר הרי בנ"ד שהישראל המוכר הוציאה מהרפת וקבל דמים עבורה והוא הגוזל והוי גם שינוי רשות ביד השני ובפרט לשי' הנו"ב מה"ק יו"ד סי' פ"א ונה"מ סי' שמ"ח ויד אפרים סי'

תקפ"ו דגם אם גז"ע אסור מה"ת מ"מ ליכא בי' מצות השבה א"כ פשיטא דהו"ל קדושת בכור אבל בשעה"מ שם הוכיח להיפוך ואני מצאתי בתוספתא פ"י דב"ק הגוזל את הגוי חייב להחזיר לגוי חמור גזל הגוי מגזל ישראל אבל י"ל דהוא מדרבנן מפני חה"ש כדאי' בירושלמי הנ"ל שמטעם חה"ש גזר ר"ג ובנ"ד שראה ושתק ליכא עכ"פ חה"ש ובפרט שכל מכירה ראשונה בהערמה וליכא משום חה"ש כלל ועוד דלפמ"ש בנה"מ סי' צ"ה סק"ג דאם מכר חפץ בק"ס וכדומה ונתן הדמים ואח"כ מכר החפץ לאחר אפי' הוזל ואינו שוה אלא מחצה מחויב לשלם לו כל הדמים דכיון שאינו נותן החפץ מתבטל המקח למפרע ע"ש א"כ ה"נ בנ"ד נתבטל המקח למפרע ולכן יש להולד קדושת בכור ואסור להטיל בו מום:

ד והנה במ"ש דאיכא יאוש וש"ר חזר וכתב השואל דהבעלים הוציא הפרה מהרפת להוליכה לשוק למכירה והמשרת עכו"ם ראה ולא נתייאש עדיין דשמא לא ימצא קונה ולא נתייאש עד אחר שנודע לו שנמכרה וא"כ הוי ש"ר ואח"כ יאוש דלשי' כמ"פ לא מהני וכ"פ הש"ך אבל ז"א דהתם טעמו דל"מ יאוש שאחר ש"ר משום דבאיסורא אתי לידי' ובנ"ד דגז"ע דרבנן כמ"ש בתשו' שם אלא דלשי' יראים אינו לכם לזה שפיר כתבתי דמהני יאוש וש"ר דמדאורייתא אתי לידי' בהיתרא וע"י יאוש וש"ר נעשה שלו ג"כ ואף דמדרבנן גז"ע אסור כבר כתבתי דחז"ל לא עשו תקנתם להקל על ד"ת. והנלע"ד כתבתי:

סימן קיח

א עוד להרב הנ"ל וע"ד שאלתו בעסק חזקת הכפרים השייכים להרבנות והשוחטים ונשתנו ע"י חק המסים הנה הגם שבשו"ת טטו"ד תליתאה סי' ס"א פסק בפשיטות דדמ"ד בזה אבל בשו"מ תליתאה ח"א סי' רצ"ב פסק להיפוך דאם כבר החזיקו בגליל ששייך לבית החיים שלהם גדולה חזקה ול"מ דד"מ של מסים לשנות וע"ש סי' ס"ב וכבר הארכתי בתשו' להרב אבד"ק פראבוזנא ועוד לכמ"ק והבאתי מדברי הב"י חו"מ סוס"י שס"ט מחודש ד' דהיכי דאין המלך מכריח לזה ל"ש לומר דדמ"ד וע"ש בד"מ וע' בש"ך סי' ע"ג. אך בנשואין הנעשים בנימוסי הקיר"ה בודאי שייכים להרב שהוא ממונה לשם בדד"מ אבל בנישואין שאינם כלל ע"פ דד"מ ל"ש לומר בהם משום דד"מ, שהרי ע"פ דד"מ אסור לעשותן וכן לענין השוחטים אין דד"מ מועיל לשנות חזקתן כי אין להמלך נ"מ כלל ואינו מכריח בדד"מ שישחטו אלו או אלו כן העליתי בתשו' הנ"ל אך לפמ"ש רו"מ שנותן לו כפרים אחרים לעומתם ויבא חשבון בכל שנה דהוי ז"נ וזה לא חסר וכי הדבר הנוגע לחיזוק הדת נגד השו"ב בודאי הצדק אתו:

ב ובדבר פלפולו שהציע לפני בסוגיא דפסחים (דף נ"ט ע"ב) בהא דהא כל הלילה ילין והכתיב וכו' ולא עולת חול ביו"ט והקשה בז"ב וא"ת למ"ד אין לינה מועלת בראש המזבח הא י"ל דקרא קמ"ל דלא ילין למטה אלא יעלהו לראש המזבח ולא יופסל ותי' רו"מ דכיון דאין מזבח מקדש אלא בזמנו כדאי' בר"פ המזבח מקדש ולכן הקרב ביום קדוש ביום וכו' כדאי' ביומא (דף כ"ט) וא"כ כיון דאין עו"ח קרב ביו"ט לא יתקדש במזבח דלאו זמנו הוא ואם כי דברי חכמה הם בכ"ז יש לפקפק בדברי' דהא במשלה בהן האור קרב ביו"ט כמ"ש התוס' שבת (ד' כ') א"כ מקרי יו"ט זמנו כמו דגבי עשה דהשלמה דמעלהו לראש המזבח משום שד"א גרס לו כמ"ש רו"מ בעצמו וגם מ"ש דאם יופסל הפסח למפרע הוי עשה דכרת י"ל דהוא אנוס בכך משום מצות התורה כמ"ש התוס' בשבת (דף ד') ויקריב פסח שני דגם אם פשע הכהן ולא הקריבם הבעלים פטורים שהרי הוא הקריב במועדו ועוד דא"כ ממילא נשמע דחלבי שבת קרבין ביו"ט שהרי עי"ז יופסל הקרבן למפרע וחילול שבת בהקרבתו שיש בו איסור סקילה וחמור מכרת ובודאי דוחה יו"ט ובפרט דכיון דקרבנות אלו שמקריבין בשבת הרי דוחים שבת ומכ"ש דדוחין יו"ט וכיון דאם ילינו ויופסלו למפרע ולא יהי' להם כל הקרבנות והוי כלא הקריבו התמיד ומוספין בודאי דוחין יו"ט ולמ"ל קרא ואי נימא דמ"מ השתא אינו מקיים המצוה ואינו דוחה הל"ת ועשה א"כ גם בפסח כן הוא לכן אין קיום לדבריו ואני הארכתי בסוגיא זו בפלפול עצום ואין עת האסף ואני הקשיתי באמת איך ס"ד דר"פ שיופסל הקרבן למפרע א"כ למ"ל קרא דעולת שבת בשבתו דעולת שבת קרב ביו"ט הרי ממילא נשמע דאל"כ יופסלו התמיד ומוספין למפרע ויחולל שבת למפרע:

ג ומה שהקשה ע"ד התוס' מנחות (דף ח' ע"ב) ד"ה אבל מזרקות וכו' שלא הביאו מזבחים (דף כ"ז ע"ב) בהא דמזבח הפנימי מקדש וכו' והאי כלי שרת דמוכח דכ"ש מקדש גם שאינו ראוי לא אדע מהו שהרי התוס' שם כתבו דלשון והאי כ"ש לאו דוקא דעדיפא מכ"ש דמקדש גם פסולין א"כ אין ראי' משם דכ"ש מקדשין את שאינו ראוי. והנלע"ד כתבתי:

סימן קיט

א ב"ה א' מ"מ כ"ד תמוז תרנ"ט ברעזן להרב וכו' מו"ה שמעון אלסטער נ"י מו"ץ דק' יאשליסק:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שקנה פרה מבכרת מערלית ואחר שהשוה א"ע עמה על המקח א"ל הערלית כשתלד תתן לי העגל יען שמכרה לו הפרה בזול עבור

שחייבת לו מעות והוא הסכים לה ומשך הפרה לביתו ובלילה ביכרה הפרה וילדה זכר והערלית היתה שם בשעת לידה וכשראה שהוא זכר חזרה בה ולא רצתה לקחתו באמרה שהיא התנית רק אם יהי' נקבה ואחר איזו שעות חזרה ובאה שיתן לה העגל או לפחות אר"כ עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ העיר דאף שלא הי' בידו להקנות לה העובר דהוי דשלב"ל מ"מ י"ל דמהני מדין שיור ששיירה העגל לעצמה קודם משיכת הפרה אבל ממה שאמרה כשתלד תתן לי העגל נראה שמכרה לו הכל רק שהתנית שאחר לידה יתן לה העגל וא"כ כבר נולד ברשות ישראל אבל י"ל דכיון שהתנית עמו ובמטלטלין א"צ משה"ת א"כ יש להקל לעשות מום ע"י עכו"ם ורמז להנו"ב מ"ת סי' קצ"א וח"ס סי' שי"ב עכתו"ד:

ד הנה לא נתבאר בדבריו אם בשעת תנאי כבר נתן לה הכסף מקודם דלשי' כמ"פ קונה בכסף ול"מ אח"כ התנאי בדיבור בעלמא אבל גם בלא נתן לה הכסף אף דבמטלטלין א"צ משה"ת כבר כתבתי בחיבורי משפט שלום רס"י ר"ז דמ"מ בעינן שיתלה המכירה בהתנאי כגון שאמר אני מוכר לך באם שתתן לי דבר פ' אבל אמר סתם הרי מוכר או נותן לך ואתה תעשה לי כו"כ אין דינו כתנאי כלל והמעשה קיים אף שלא קיים התנאי והבאתי מהמק"ח סי' תמ"ח סוסק"ו שכ"כ להדיא ואני מצאתי כן בתשו' רמ"א סי' נ"ב ועמ"ש בהגהות שבסו"ס דע"ת סי' ח"י לחיבורי הנ"ל השייך לסי' ר"ז מ"ש עוד בזה וגם מדין שיור הנה אם היתה מוכרת לו הפרה חוץ מן הולד מקרי שיור אבל כיון שאמרה לכשתלד תתן לי הולד מוכח שהוא יקנה הכל אלא שיחזור ויתן לה דאין נתינה אלא משלו כמ"ש הב"י באה"ע סי' ק"כ ויש להביא ראי' מש"ס, דסנהדרין (דף מ"ג ע"א) מסתברא משל ציבור שנא' תנו שכר לאובד וגו' מדידהו וכו' ע"ש ובה"ג כ' בתשו' הרשב"א סי' תקע"ו והובא בב"י א"ע סי' קי"ח ובד"מ סוס"י ל"ח אות ט"ו דהיכי שהתנו שאם לא יהא לאשה זש"ק שיחזור הנדוניא מוכח דהכוונה שיבא לידו קודם ואח"כ יחזירהו לכן על יורשי האשה להביא ראי' ע"ש וזהו כמ"ש:

ה ואולם י"ל דהכא שמסרה הפרה לישראל לביתו אף שלא מכרה לו רק הפרה ולא הולד מ"מ הוכרחה לומר שיתן לה הולד שהרי יוולד בביתו וברשותו ואם לא יתנהו לה מאין יהי' לה וכיון דבמוכר פרה מעוברת ולא אמר זה יש דיעות אם זכה בהולד כמ"ש בחו"מ סי' ר"כ וע' תשו' ח"ס ח"מ סי' ק"ה באורך אף דבאמרה פרה זו גם הולד בכלל מ"מ בנ"ד שגלתה דעתה בפירוש שאינה מוכרח לו הולד עדיף ממוכר בסתם דהא איכא גי"ד ואומדנא שלא הקנתה לו רק הפרה לבד ולא הולד ולמה הי' לה להקנותו לישראל ושיחזור ויתנהו לה ואפוכי מטרתא למ"ל וגם כיון שהסכים לה הישראל בוודאי לא

נתכוין לקנות הולד ובפרט דכיון דנימא שעי"ז יחול עליו קדושת בכור הוי קנין בטעות שהרי נגמר ביניהם שיתנהו לה והרי עי"ו לא יוכל ליתן לכן בודאי לא זכה הישראל בהולד כלל לכן לענ"ד יוכל רו"מ להתיר בצירוף הטלת מום ע"י עכו"ם (ומה שטענה הערלית שהי' כונתה רק על נקבה כבר כתב רו"מ דהוי דברים שבלב) והנלע"ד כתבתי

סימן קכ

א להרה"ג וכו' מו"ה משה מישל שמואל שפירא נ"י אבד"ק ראגאווא ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהס"ת שכתב סופר אומן נפלא בכתב וועליש וערער רב א' על הכתב וועליש ורו"מ האריך בכל פינות שיש לדבר בזה ולא השאיר עוללת ובאמת שבדברי הר"ן שבת בהא דלא יכתוב זיינין נוני"ן א"א לפרש דקאי על נו"ן כפופה שאין לזיי"ן דמיון כלל לנו"ן כפופה בתחתיתה:

ג ומ"ש רו"מ מדברי הרא"ש הל' ס"ת סי' י"ב שכתב שלא יאריך הוא"ו שתהא נראית כנו"ן פשוטה מוכח דראש הנו"ן כוא"ו אינו ראי' שהרי סיים הרא"ש שם וכן לא יקצר רגל הנו"ן שתהא נראית כזיי"ן הרי שלא כתב שתהא נראית כוא"ו אלא כזיי"ן ומוכח להיפוך ובע"כ דס"ל דאם הוא"ו ארוכה יטעה הרואה שהוא כנו"ן אף שמדינא צ"ל הראש בולט קצת לימין מ"מ הרואה יטעה ולא ידקדק כ"כ כמו באלפי"ן עייני"ן לשי' רא"ם שבב"י וכה"ג מבואר בב"י גבי אות וא"ו שתהי' עגולה בראשה דאל"כ שמא יטעה תינוק ויקרא ז' אף דזיי"ן ל"ל בולט לימין ויותר נ"ל שהוא ט"ס ברא"ש וכצ"ל וכן רגל הזיי"ן לא יאריך שתהא נראית כנו"ן פשיטה שהרי לא נקט בגמ' ווי"ן נוני"ן אלא זייני"ן נוני"ן ולכן סיים הרא"ש לפרש גם מ"ש נוני"ן זייני"ן ולענ"ד ד"ז אמת וברור וע' בברכת המים בביאורו לאות פ"ט שכתב בשם הרא"ש וטור דזיי"ן ארוכה יש לטעות בנו"ן וכן להיפוך וגבי וא"ו יש לטעות ביו"ד ומוכח כמ"ש ולכאורה הי' נ"ל מדלא נקט בש"ס כפי"ן נוני"ן דהיינו שלא יקצר ראש הגג שע"ג הכ"ף תלא יהא נראה כנו"ן וכן שלא ירחיב גג הנו"ן כפופה שלא יהא נראה ככ"ף מוכח דאם כתב הנו"ן כראש וא"ו שהוא עגול פסול אך דבאמת מצינו עוד כמה דברים דלא נקט בש"ס כגון גימלי"ן נוני"ן כפופין דגם גימ"ל נכתבת כמו זיין בראשה ובע"כ משום פשיטותן דאטו כי רוכלא ליחשב וליזול וכל שמשתנה לאות אחרת פסול ובב"י יו"ד סי' רה"ע בשם תשו' הרשב"א גבי נו"ן הפוכה דבחרן כתב בפשיטות דכל צורה שלא נכתבה בפ' הבונה אין לפסול בכך וזהו כמ"ש המג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו בשם ר"מ גלאנטו ודלא כדעת מהרי"ל שם וע' ח"ס יו"ד סוס"י רס"א בשם הגר"נ אדליר דס"ל כמהרי"ל וע"ש בשע"ת סוס"ק כ"ג בשם פר"ח וריק"ש בשם רלב"ח

ג"כ להקל ובתשו' פמ"א ח"א סוס"י ס"ו הכשיר מטעם זה אלפין וצדין ועיינין ביודין מהופכין וא"כ מכ"ש בכה"ג ובחי' הרמב"ן לשבת (דף ק"ג ע"ב) גבי שי"ן אחד כרעא כתב דכל מה שנזכר בפ' הבונה פסול ובהג"ה שם דמהפוסקים ל"נ כן דכל שאינו דומה ע"ז לאות אחר לא מקרי שינוי וכשר ובמאירי לשבת מה כתב דיש כמה דברים בפ' הבונה שאין פוסלים דיעבד אבל גם בחידושי הר"ן לשבת (דף ק"ד) מבואר דכל הנזכרים בפ' הבונה פוסלין דיעבד אך דין נון כפופה אף שלא נזכר פ' הבונה י"ל דהיינו בכלל נון פשוטה שאין הבדל ביניהם אלא שזה כפוף למטה וזה פשוט ומ"מ כיון שאין מפורש בש"ס יש להמקילין ע"מ שיסמוכו ובפרט שכ"ה דעת הרדב"ז ויש סמוכין ממ"ש בס' ברכת המים אות פ"ד בדין כתב העי"ן נו"ן יו"ד מפני ההפרד הוו ב' אותיות אחרות ול"מ קריאת תינוק וביאר שם דכיון שאנו רואים שצורתם ב' אותיות אחרות ע"י שאין נוגעים פסול ומדכתב נו"ן יו"ד ולא יו"ד נו"ן מוכח דעיקום ראשון של העין הוא הנון אף שאין הגג כמו בזיין ובנ"ד שהסופר עושה גבשושית קצת בימין הגג לכ"ע אין חשש כלל:

ד ובדין וא"ו ארוכה יפה כתב כת"ר שמדברי הר"ן נראה דוא"ו ארוכה אינו דומה לנו"ן פשוטה ומה שפקפק עפ"ד הרא"ש כבר כתבתי לעיל שנ"ל ברור שהוא ט"ס ברא"ש וכ"נ מדברי הטור סי' ל"ו וגם אם נחמיר אם הוא"ו ארוכה מאוד שלא יטעה בו תינוק מ"מ בארוכה קצת אין חשש וע' בברכת המים אות פ"ט וביאורו שם דמוכח ג"כ דדוקא בזיי"ן יש לחוש לנו"ן ולא בוא"ו ארוכה וע"ש במ"ש בשם מהרמ"ל והוא בסי' כ"ד ומ"ש עליו:

ה ז"ז מה שהביא מתשו' הרא"ש כלל ג' סי' י"א ומאירי שבת (דף ק"ד ע"א] בשינוי האותיות ממדינה למדינה שאין חשש כבר הביא הטור ביו"ד סי' רע"ד ד"ז וכ"ה בש"ע ורמ"א רס"י ל"ו וגדולה מזו כתב הפר"ח בליקוטיו לסי' ל"ב אות כ"ה בשם תשו' הריק"ש בשם גדולי הפוסקים דאפי' בנדמה קצת לאות אחרת כל שאין כולה דומה לאות אחרת כשר ודלא כהרי"א ע"ש:

ו ומ"ש רו"מ בשם שאילת שלום מ"ת סי' ר"ד בנידון ס"ת שכתבו קצת צדי"ן ביו"ד הפוכה וקצתן ביו"ד ישרה יעוין בתשו' השיב משה חיו"ד סי' נ"א שנשאל בזה והביא בשם מצת שמורים בשם האר"י ורא"ו ז"ל דהשינוים שיש בצורת האותיות בין הספרדים והאשכנזים יש סמך לכולם וסודות עליונים וסמכין עלאין וא"כ אלו ואלו דא"ח והביא מהמשנת חסידים בזה וסיים שאין בזה תרתי דסתרי וכולם אמת והוא בכלל מ"ש הרמ"א רס"י ל"ו דאם שינה בצורת הכתב כשר והכשיר הס"ת ע"ש באורך וימצא סמוכין לכל דבריו שהכתב וועליש כשר וישר ומזה מבואר דלא כמ"ש הברכ"י בשם הרמב"ח ומהר"י מולין דתפלין מכתב אשכנזי פסולים לספרדי וגם יפה כ' רו"מ דכתב ספרדי לאשכנזי גם

הוא מודה דכשר כי הספרדים מקובלים קודמים ושו"ר בסוף מכתבו שהביא ג"כ מדברי פע"ח שער התפלין פי"ד ונגיד ומצוה שכתבו כדברי מצת שמורים שהביא ההש"מ הנ"ל:

ז סוף דבר כי גם ידי תכון עמו להתיר לכתוב הס"ת בכל מיני הידור בכתב וועליש וגם פה"ק יש כמה ס"ת בכתב וועליש וקורין בהם לכתחלה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכא

א ב"ה ו' דברים ו' אב תרנ"ט ברעזן להרב הגדול וכ' מו"ה חנוך עהרענטרייא הכהן נ"י אבד"ק מינכען הבירה במדינת בייערן:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שהציע לפניו הרב דקהל רעגענזבורג שיש בעירו זוג א' שנתפרדה חבילתן בחוקי הממשלה ע"י ציוויל שיידונג אבל לא בגט כדת ישראל ויען כי הזוג המה מכח החדשים שפרקו מעליהן עול מצות יש לחוש אולי תנשא האשה בלא גט ע"י ציוויל טרויאנג והאיש לא יחפוץ ליסע למק"א רק אם יסדרו לו גט בעירו והנה זה איזו מאות שנים שלא ישבו בעיר הנ"ל יהודים מעת הגירוש והלאה ועתה מקרוב חזרו ונתיישבו יהודים שם והמה מעט מזעיר ולא הי' שם רב ולא נסדרו שם גיטין והנה לפי הקריאה והכתיבה שם העיר רעגענזבורג אבל בימי הראשונים מבואר בתה"ד בפסקים שיש לכתוב רעגענשפורק לפי שמוציא הלשון צח ונקי יותר בקוף מבגימל וגם בליקוטי מהרי"ל הל' גיטין הוב' שם רעגענשפורק אבל בזה"ז נשתקע שם לגמרי נוסח זה א"כ ראוי לכתוב כפי שיקרא ונכתב כעת והביא מדברי תשו' ב"י שהובא בג"פ סי' קכ"ח סקכ"ו ופת"ש סקי"ז דהיכי שנתגרשו היהודים בינתים משם אין לכתוב השם הקדום כלל וכ"ה בתשו' ח"ס אהע"ז סי' קי"ח בד"ה ראה זה מצאתי וכו':

ג הנה בגוף הדבר עלה בלבי דכיון שעיר הזאת הובאה בפוסקים פעמים רבות הגם שנתגרשו היהודים משם בינתים מ"מ אין דינה כנשתקעה דנשתקע היינו שנשכח זכרה כמ"ש הפת"ש בשמות נשים אות א' מהש"ס דע"ז (דף נ"ז) ואני הבאתי בזה מרש"י ע"ז (דף ז' ע"ב) ודברי הר"ש פ"ב דכלים מ"ב בסופה ואה"ע סי' ד' סכ"ב והכא הרי הספרים קיימים מכרם לא יסוף ודוקא בשם עיר שאינה מצוי' בפוסקים י"ל דמקרי נשתקע משא"כ בזה אך דבאמת איך נכתב שם העיר בדורות הראשונים לא ברירא לי כי הנה במרדכי פ' הגוזל בתרא סי' קמ"ו כתב והר' משה מראגנשבורג כתב ומספקא לי וכו' אבל במרדכי פ"ג דב"ב סוס"י תקנ"ז נדפס הג"ה ממהר"ם ור"א ור"מ מריגונשפורק וכו' וגם בתשו' מהר"י מברונא סי' ד' כ"ד ע"ח צ"ח ק"ה קי"ב ק"ל קנ"ו ק"פ קפ"א קפ"ג הובא תמיד שם העיר ריגנשפורק ביו"ד אחר הרי"ש הראשונה ושי"ן ופ"א וקו"ף ובתשו'

מהר"ם ב"ב הישנות סי' תר"י השיב ר"א מרעגנשפורק וכו' ובא"ז ח"א בשו"ת שבסופו סי' תשד"ם ואע"ג דכתב מורי אבי העזרי וכו' ולמורי הר"א מריגנשבורק וכו' ובא"ז הל' ערב שבת סי' ב' אות ו' ופי' הר"ב מריגנשבורק וכ"ה שם סי' י"ז ובהל' שבת סי' נ"ג כשהייתי דר בריגנשבורק ובמהרי"ק שרש ד' ענין תפיסת אחינו מק' רעגנשפורק ושם שרש קס"ו הביא בביהכ"נ ברעגנשבורק ואח"ז באותה תשובה כתב רעגנשפורק וכ"ה שם שרש קס"ז באמצע התשו' ואולי הוא ט"ס בתחלת שרש קס"ו ובתשו' רש"ל סי' כ"ט הביא את ר"א הגביר מריגנשפורג בגימ"ל בסוף ובצוואת ר"י החסיד שבתחלת ספר חסידים סי' ס"ג לא ידור כהן ברעגנשבורג ובגוף הספר סוס"י תשס"ג זו הכתב שלח לזקני ריגנשבורק וע' בתשו' מהר"ם מינץ סי' ע"ו וסי' ע"ט שהובא פעם בקו"ף ופעם בג' וע' תוס' חולין (דף כ"ג ע"א) ומורי הר"א מריגנשפורק והגם דאפשר שנפל איזו טעות בקצת מקומות בדפוס מ"מ לא יתכן שנפל ט"ס בכולן או גם רובן ומזה אני שופט שגם בימי הראשונים לא הי' השם קבוע והכל לפי המבטא שבדורו ושבמקומו ולכן בודאי יש לכתוב בזמנינו כפי המבטא בצירוף מה שהי' גירוש שנים רבות בינתים ומצאתי בתשו' מהרי"ל סי' קי"ז מעשה באשה שנדרה לילך לקברות לרעגנשבורג וכו' הרי שכתב ג"כ כפי שנקרא בזמנינו וכמ"ש גם בצוואת ר"י החסיד:

ד ומה שיש לי לדון בזה דהא גם בכתיבה אשכנזית הגם כשכותבין אות S או Z אחת הוא כמו זיין בלשונינו אבל יוכל להשתמש גם במקום סמ"ך הגם שע"פ רוב כופלין האות כשרוצים להדגישה שיהי' במקום סמ"ך מ"מ לפעמים משמשת גם האחת כמו סמ"ך כידוע וכבר נודע כי השי"ן משמשת גם במקום סמ"ך אם היא שמאלית ובגט כותבין בסתם כמו שם ישראל ושם שרה וכדומה אף דבלשונם נקרא איזראעליט בזיין יוסף יאזעף הרי שהשי"ן שמאלית הוא כמו זיין בלשונם וגם כמו סמ"ך וכדאשכחן בברכות (דף נ"ז ע"א) הרואה שעורה וכו' וסר עונך ובפסחים (דף מ"ב ע"ב) וסימנך סיסני ופירש"י רב יוסף ששמו סמך אמר שערי ובב"ר פי"ז כיון שנבראת סמ"ך נברא שטן עמה ובסוטה (דף ה' ע"א) בשר סרוחה רימה ובב"ב (דף ט' ע"א) פריש בשי"ן כתיב בסמ"ך קרינן וע' בעזרא ד' פסוק ה' ורש"י שם וימצא ג"כ ראי' לזה וע' ברש"י פ' תרומה בפסוק וקשותיו ומנקיותיו והרא"ם ז"ל תמה ולפמ"ש א"ש ע"ש ותבין וע' קידושין (דף ל' ע"ב) ושמתם סם תם וע' ירמי' נ"א פסוק ל"ד מלא כרשו מעדני ובמצודת שם כרשו כמו כרסו בסמ"ך וא"כ כיון שמצינו מקומות בראשונים שהבאתי שהובא שם זה רעגנשבורג והגם שנכתבו בעי"ן אחר הגימ"ל כזה רעגנשבורג אין חשש כיון שבזה"ז מדגישין הסגו"ל אחר הגימ"ל ומ"מ יקוים בזה גם השם הנמצא בראשונים בעיר הזאת ובפרט כי לדעתי

אין כותבים שם בזה"ז בכתובתינו כמעט כלל רק בכתב אשכנזי א"כ נוכל לעשות כמ"ש אבל בכ"ז אינני מחליט דבר זה ואם יראה בעיני כת"ר לכתוב בזיי"ן ולא בשי"ן כן יקום [א"ה בהמ"ח הנה עיר פאריז הובאה בתוס' ע"ז (ד' כ' ע"ב) ותוס' יבמות (דף מ"ז) בשי"ן בסוף וכ"ה במרדכי גיטין פרק מי שאחזו ובתשו' צ"צ סי' ל"א הביא בשם כמ"פ פאריז בזיי"ן ובע"כ דהשי"ן שמאלית כזיי"ן אבל יעוין בט"ג בשמות עיירות אות כ"ה מ"ש בזה]:

ה ובדבר שם הנהר דאנון הנה בג"פ סי' קכ"ח סקכ"ו הביא מתשו' מקור ברוך ובשם ס"ש דשם נהר טונא הגם שנקרא שם בפי כל טונא מ"מ כותבין בכל מקום כפי עדות שם הקדום ויש כותבין דונאו ויש כותבין דונאי ויש כותבין דונאלי ע"ש ומכ"ש היכי דנתיישבה העיר מחדש ועכשיו קורין דאנו ומצאתי בתשו' רמ"א סי' נ"ז באמצע התשו' שמו"ה יוסף מפרישפורג סידר גט ושלח לק' אובין מקום וכו' חירום מעיר לעיר במדינת הגר והי' נכתב דונאו אותיות או מרוחקים קצת מאותיות דונ כמלא נימא יותר מהשיעור והחזיר רי"ז את הגט ע"ש הרי שהי' כותבין דונאו ושם, עיר פרעשבורג הביא פרישפורג ובט"ג הובא פרעשבורג וכו' דיתבא על נהר דונאי דמתקרי דונאיי הרי שנשתנו שמות העיר והנהר ממקדם וע"ש בליקוטי שמות מכתבי הדמש"א ובט"ג סק"ג בעינן נהר דונאי ועכ"פ כיון דוא"ו יו"ד ביחד הם כמו א א וכמ"ש בשו"ת מים חיים סי' ס' בשם הגאון בעל ט"ג לענין. שם טויבא שיש לכתוב בוא"ו יו"ד הגם שבשם הגדולים החדש מערכת ספרים אות מ' כתב ששקר ענו ולא חזר בו הט"ג בענין שם טאבא מכפי שכתב בט"ג לכתוב באל"ף היינו מפני שכבר הורגלו לכתוב כן משא"כ בקביעת שם מחדש כשם נהר יש לכתוב לכתחלה בוא"ו יו"ד לבסוף כפי המבטא:

ו ולא אכחד כי כפי שהובא בט"ג בעיר ווין דיתבא על נהר דאנאו וגם שם המבטא כמו במדינתכם וכן הכתיבה ובע"כ דבנכתב בסופו באל"ף וא"ו הוא כמו חול"ם שבור וע' בד"ח שער הנקודות נקודת שו"א בשם תשו' מהראנ"ח בזה אבל י"ל דשם מקובלים כן מדורות הקודמים משא"כ בנ"ד שנתיישבה מחדש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה אליעזר פאלאק נ"י רב בעיר בודא פעסט. באונגרין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי זה יותר ממאה שנה שנותן רשיון מאת הממלכה לאחב"י לשבת בעירם והי' מתי מספר ובמשך הזמן פרו ורבו ויסדו שם קהלה קטנה ואולם לא הרשו להם לקנות אחוזת קברות לחלוטין רק באופן שאם יתמלא הביה"ק יפנו המתים והמצבות משם לביה"ק אחר והראשון שדה תחרש או יבנו שם רחובות ושוקים

וכן הי' וכאשר נתמלא פינו לביה"ק שני ג"כ בתנאי הנ"ל וזה ערך כ"ח שנה אשר גם ביה"ק השני נתמלא והעיר נתגדלה עד שהגיעו בתי העיר למקום ביה"ק הנ"ל ולכן נסגר בגזירת הממשלה ויצאה הפקודה לפנות אחר שלשים שנה כל המתים והמצבות למקום שלישי שקנו ג"כ בתנאי הנ"ל ועתה נתמלא גם ביה"ק השלישי ונסגר ג"כ ונתנו להם מקום רביעי הרחק מאוד מאדם העיר כמה פרסאות והנה הגיע הזמן לפנות מביה"ק השני הנ"ל ונמצאים ערך ארבעים אלף מתים וערך ששת אלפים ומאתים מצבות ועלה ההוצאה של פינוי העצמות והולכת המצבות ב' מאות אלף זהובים ועתה באו ראשי הח"ק וגמ"ח בקובלנא כי אין להם מקום להניח המצבות הישנות כי גם בביה"ק הרביעי אחרי שיקברו שם המתים מביה"ק הראשון והשני ואחרי שנים רבות גם מביה"ק השלישי וההכרח יאלצם למכור המצבות הישנות דאל"כ יהי' מוכרחים לקנות כר נרחב להניחם שם ולהגדירם בחומה ולהפקיד שומרים יום ולילה ויעלה ההוצאה לסך מאה אלף ר"כ וההוצאות תבלענה כל רכושם ועי"ז יהי' מוכרחים לחדול מכל הגמ"ח שעושים עם החיים והמתים אשר הורגלו לעשות עד כה ולכן יבקשו למצוא להם צד היתר למכור המצבות הישנות עכת"ד שאלתו:

ג והנה כת"ר האריך למעניתו והביא כל דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים השייכות לענין זה אבל לא ביאר מצב השאלה היטב וכפי הנראה מוכרחים לקבור העצמות של כל המתים יחד וא"א להעמיד המצבות לכל א' על קברו בביה"ק השלישי והרביעי ורוצים למכור אותן לצורך מתים אחרים ולפ"ז יש בנ"ד לצרף היתר אחר לפמ"ש הט"ז באו"ח סי' קנ"ד סק"ח דבכל מקום דאסור להוריד מקדושה חמורה לקלה דוקא היכי דחזי לקדושה חמורה אבל היכי דלא חזי לכך עדיף שיעשו ממנה קדושה קלה וראי' ממטפחת, ס"ת שבלו שעושין ממנו תכריכין למת ואף דהבכ"ש למגלה (ד' כ"ו) חולק על הט"ז כבר האריך בשו"ת תועפת ראם חא"ח סי' ג' לדחות ראיות הבכ"ש וע' בשו"ת פרשת מרדכי חא"ח סי' ו' באמצע התשו' והג"ה שם ובמק"א הבאתי מדברי הריב"ש שבב"י יו"ד סי' ר"פ ואכמ"ל ועכ"פ בנ"ד גם אי נימא דממת א' לחבירו יש לחוש להורדה מקדושה דשמא הראשון הי' צדיק מחבירו מ"מ הרי בכה"ג שרי גם להורידו לקדושה קלה:

ד ובעיקר הדבר שהביא רו"מ מתשו' ד"ש שאיה"נ מקבר הוא דרבנן לא אדע מהו שהרי דוקא במכרו לצורך מת אחר כתב שיש בו רק איסור דרבנן ומזה אני שופט ג"כ דבנ"ד רוצים למכרן לצורך מתים אחרים לכן יפה למד רו"מ מהד"ש דבנ"ד הוי סד"ר. אבל מ"ש מדברי רשד"ם כבר השיג מהריטב"א בתוד"ר סי' רע"ג על הרשד"ם שלא הביא מדברי רש"י סנהדרין (דף מ"ז ע"ב) ד"ה מקומו טהור וכו' דמפורש דהוי איסור תורה וע"ש עוד

בד"ה פינהו מקומו טהור וכו' וגם בשו"ת ר"ע איגר סי' מ"ה תמה מזה ע"ד הרשד"ם וע"ע בשעה"מ פ"ה מאישות ה"א מה שהשיג ע"ד מל"מ פי"ד מאבל בענין איה"נ של מת וע' בכ"מ פ"ח מטו"מ ובב"י סי' שס"ד דמפורש ג"כ דאיה"נ של קבר המת הוא מדאורייתא ובתשו' א' הבאתי ראי' מש"ס דעירובין (דף ל"א ע"א) דמבואר דגבי הנאת קבר ע"י עירוב אמרי' מלל"נ וקשה לשי' רז"ה דבמצוה דרבנן לא אמרי' מלל"נ ובע"כ דגם האיסור רק מדרבנן אבל י"ל בע"א וקצרתי אולם כבר האריך בשו"ת כתב סופר יו"ד סי' קע"ג להוכיח דהעיקר כהרשב"א דמותר לקבור מת אחר משום דמלל"נ אפי' בדאפשר לקברו במק"א אבל במצבה חוכך להחמיר כיון שהוא רק ממנהגא ל"ש לומר בזה מלל"נ ע"ש באורך ולפ"ז בנ"ד שכל המעות סובב הולך רק לצורך מצות ביקור חולים והחזקת ת"ת ועניים וקבורות מתים א"כ לכ"ע י"ל דמלל"נ ולא מיחשב הנאה כלל ושרי למכרם וגם בעיקר סברת הכ"ס י"ל דממ"נ אי נימא דהמצבה אין בה צורך המת רק מנהגא בעלמא א"כ לא נאסרה כלל כדעת הרא"ש שכתב דמה"ט איננה בכלל קבר המת ואם נחוש לדעת האוסרים בע"כ שהוא בכלל כל צרכי המת א"כ יתכן לומר מלל"נ. אבל בנ"ד א"צ לזה וכמ"ש:

ה וגם יפה כ' כת"ר דבכה"ג שמתחלה קנו הביה"ק רק לזמן על אופן שיפנו משם המתים אחר משך הזמן המדובר א"כ הו"ל כהתנו עליהם כמ"ש כה"ג בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קס"ה בדין ארון שלא הי' מן המדה למת דאמרי' לב ב"ד מתנה וסתמא כפירושו ואף שיש לחלק דהתם מתחילתו לא הי' ראוי לפי מדת המת אבל הכא הי' ראוי למשך הזמן ואם אולי אחר כמה שנים ימצאו הרווחה למצוא ביה"ק גדול לקנותו לחלוטין או שישיגו רשות שלא לפנות המתים כמ"ש חז"ל בכתובות (דף ג' ע"ב) גזירה עבידא דבטלה וע' בב"י יו"ד סי' שמ"א בשם הרמב"ן דדוקא גזירה בשביל ממון אבל בשביל שנאתם לא בטלה ובתשו' ח"צ סי' ל"ח כתב דדוקא גזרה דשמדא. אבל גזרה אחרת הכוללת כל בני המדינה לא עבידא דבטלה ע"ש אבל בנ"ד הרי אינו נוגע רק לישראל ואיננו בשביל שנאה י"ל דעבידא דבטלה ואף שעכשיו ראינו שלא נתבטלה מ"מ מתחלה לאו סתמא כפירושו ומ"מ יש לצרף לסניף גם סברא זו והעיקר לענ"ד מטעמא דכתיבנא וכל זה באופן שיסכימו כל רבני העיר בזה ואם לאו בטלה דעתי ואין רצוני שיסמכו עליו בדבר גדול כזה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכג

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה רפאל צימעטבוים נ"י מו"ץ דק' גארליץ בעהמחים אור לפארו:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שיש לו קרוב עשיר ר' שמואל פראממער וכל פרנסתו הוא שקונה פלאטץ ובונה עליו בית העולה לערך מאה אלף ר"כ וחוזר ומוכר ומרויח וחוזר וקונה ובונה וכן יתנהג כל ימיו הוא ובניו אחריו ולאשר הבנין הוא בקבלנות על קלאפטער שמקבל האומן ע"ע והאומן שוכר הפועלים שאין יודעים כלל אם שייך הבית לישראל והאומן תולה על עמוד גבוה טבלא כתובה ע"ש האומן הנקרא שילד פירמא שהוא בונה ובכל עת שנצרך למעות בא אל הישראל ונותן לו ואח"כ יבואו לחשבון והאומן לא יתרצה בשום אופן לנוח בשבת וגם מהמאגיסטראט לא ינוחו לשבות ממלאכתם ביום ש"ק וגם לא ימצא בע"מ אם יפסוק מלבנות בש"ק והפלאטץ שקונה לא נקרא מעולם ע"ש ישראל וע"פ רוב הבנין ברחוב עכו"ם והישראל אינו בא לשם כלל כל זמן הבנין עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ האריך לצדד להקל שימכור הפלאטץ תיכף משיקנהו למשרתו עכו"ם רק שיעשה אפותיקו את חובו ויעשה כן בשטר מכירה יהודית ותו"ד דכיון דשם כל הבונים הם בקבלנות גם כל השווקים הם של עכו"ם ואין חשש מ"ע ובפרט ע"י הטבלא התלוי שם כל שעת הבנין ולאורחים אין לחוש שא"י אם הוא של ישראל כלל והביא מדברי הפמ"ג בא"א סי' רמ"ד סקנ"ג וגם משום פסידא יש להקל ועוד האריך בזה:

ד והנה גוף הדין מבואר בשו"ת משיבת נפש סי' ו' דאף שחולק ע"ד המג"א סק"ד והוכיח דהא דנקט הרמב"ם חצרו היינו לאפוקי קנה ישראל מעכו"ם קרקע ושיבנה הנכרי בנין עליו דלא נתפרסם עליו שם ישראל בזה לכ"ע שרי אבל בשל ישראל רק שעומד במקום שאין ידוע, שהוא שלו גם באינו מפורסים אפי' להשכנים אסור ע"ש מ"מ הרי מבואר דבכה"ג שהמקום של עכו"ם ולא נתפרסם עליו שם ישראל, כלל ותיכף גומר עם האומן עכו"ם שיבנהו בקבלנות לכ"ע ליכא חששא ובפרט כשיקנהו על שם משרתו העכו"ם ויקח ממנו פאלמאכט לשכור אומן קבלן לבנות הבנין על שם המשרת א"כ מעולם לא חל איסור על הישראל כלל:

ה ועוד נראה כיון דמבואר בפ"ז דכלאים מ"ו גבי אנס שזרע הכרם דקוצר אפי' במועד עד כמה נותן לפועלים עד שליש ויש ב' פירושים באיזו שליש אם שליש בשכר פועלים או בשיווי פירות כמ"ש בר"ש בשם ירושלמי וע"ש ברע"ב ובתוס' סוכה (דף ל' ע"ב) ומבואר שם דאף דאיכא חשש מ"ע שיחשדוהו שמקיים כלאים מ"מ א"צ לבזבז יותר משליש

ומבואר דאף דצריך לבזבז ממונו שלא לעבור בל"ת וגם בדרבנן יש דיעות שצריך לבזבז מ"מ בחשש מ"ע א"צ לבזבז רק שליש בשכר וכבר כתב הב"י סי' רמ"ד לענין הקונים מכס דכיון דבשעת קניי' לא קעביד איסורא לכי מטי שבת מיחשב שפיר פסידא ועמ"ש בדע"ת סי' י"ז סקכ"ד וקו"א שם מכמ"ק בזה א"כ ה"נ בנ"ד שכל פרנסתו תלוי בזה וגם אם ירצה לבזבז שליש משכר תשלומי יום השבת לא יתרצה האומן א"כ כיון דכל החשש משום מ"ע הרי כשקונה עושה בזמן היתר וכן ההשוואה עם האומן עושה בזמן היתר בחול א"כ שוב כשמגיע יום השבת במקום פסידא כזו אין לחוש לחשש מ"ע ובפרט בנ"ד דליכא מ"ע ע"פ רוב כלל גם אם ניחוש למיעוטא דמיעוטא בכה"ג אין להחמיר:

ו ואח"ז נשאלתי מהרב מו"ה שלום אברהם אטלעס נ"י אבד"ק נאגיע ראטש"ע בארץ הגר באחד שקנה בית מעכו"ם ברחוב עכו"ם ולא שילם עוד מחירו אלא שהשוה א"ע לשלם צינזען מהמעות וכשיסלק המחיר יעלהו אז בטאבילאציאן על שם הישראל ורוצה לבנות שם בקבלנות בנין פאבריק והאומן אינו רוצה אא"כ יבנה גם בשוי"ט והרב הנ"ל העלה להתיר יען שנוגע להפ"מ ולא נקרא עוד ע"ש הישראל והסכמתי עמו ע"פ הנ"ל. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכד

א להרב וכו' מו"ה זידא היילפערין נ"י אבד"ק זעביא באקווינא:

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדין שנזדמן שראו הקשת בלילה אם יש לברך הברכה ורמז לדברי תרגום יונתן ותתחמי קשתא ביממא:

ג הנה בשל"ה פ' נח הביא בשם הרמ"א לבאר ענין אות הקשת וגם מ"ש נראה הקשת בימיך כי לא יתראה הקשת אלא ביום כשהשמש נגד הענן ואם הי' זוכין שירד הגשם בעתם בלילי שבתות לא הי' נראה הקשת ע"ש אבל בכ"ז כיון שבש"ס לא חלקו בזה בעכצ"ל דודאי ע"פ רוב לא יתראה בלילה אבל אם לפעמים ע"צ מיעוטא דמיעוטא יזדמן שיתראה יש לברך וגדולה מזו מצינו בנזיר (ד' ס"ו ע"א) ורש"י פ' תצא דאף דנקט קרא מקרה לילה אורחא דמלתא נקט וה"ה ביום וכן בסנהדרין (דף ס"ז ע"א) ורש"י פ' משפטים בפסוק מכשפה לא תחי' וכן מצינו בעירובין (דף נ"ב) הב"ע שיש לו ב' בתים וכתב הה"מ וב"י סי' ת"י בדעת רמב"ם דאורחא דמילתא נקט ולאו דוקא ומה"ט כתב בתשו' פמ"א ח"ב סי' ל"ח בדין הרואה חמה בתקופתה דלאו דוקא הרואה חמה עצמה וסגי באור היום ע"ש ומכ"ש בנ"ד שלא נזכר בתורה ובש"ס שום חילוק בודאי יש

לברך כשיזדמן בלילה כנלע"ד וכן שמעתי שהרה"ק ב' יהושע אבד"ק בעלז זצ"ל בירך על הקשת בלילה:

סימן קכה

א להרב הגדול וכו' מו"ה יהודא בנימין לויפער נ"י אבד"ק סקאלא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהשכיר חנותו לשמעון והתנה שמעון עם ראובן שלא יחזיק בביתו סחורה של חנותו בביתו למכירה וגם שלא להשכיר לשום אדם להחזיק סחורה כזו ונגד זה התנה המשכיר עם השוכר שלא יחזיק הוא סחורה טע"ה יען כי ראובן מוכר זאת וכן קיימו איזו שנים ואחר ג"ש ע"י אסון השרפה נשרף חנות של לוי הדר בבית ראובן והביא לביתו סחורה שיש גם לשמעון ומוכר בביתו ושמעון מוחה ורו"מ האריך מאוד דאף דהוי דבר שלילה ול"ש בזה קנין והביא מכמה שו"ת שהביא בס' דב"ג כלל פ"ז. הנה אני בחיבורי לחו"מ סי' ר"ט ס"ד הבאתי ג"כ מדברי רשד"ם שהביא בד"ג הנ"ל אבל הבאתי מתשו' פרח מט"א שהובא ברה"י לב"א סי' תשפ"ד דגם התחייבות ל"מ בכה"ג אבל רו"מ חידש דעכ"פ גם בק"ד איכא משום מחוסר אמנה:

ג הנה בגוף הדין מצאתי בשו"ת תועפת ראם ח"מ סי' ו' שפסק דבק"ד איכא מי שפרע על מי שחוזר בו וכבר העלה בתשו' הה"כ סי' ל"ו דכל זמן שאינו חוזר בו חל הקנין והוי מקח גמור והוכיח כן מהש"ס פ"ד דב"מ גבי עובדא דשומשמי ורי"ף שם ומהש"ס דב"מ (דף ע"ד) אבל אני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק ה' סי' רנ"ו דמפורש להיפוך ובתשו' הארכתי וביארתי שזהו מחלוקת רש"י ורא"ש בעירובין (דף פ"א סוע"א) ואין עת האסף פה וא"כ המוחזק יכול לומר קים לי וגם גוף הדין שחידש התוע"ר דאיכא בזה מש"פ הדבר תלוי במחלוקת הראשונים שהובאו בקצה"ח סי' ס"ו סק"ג ובסי' ר"ד וכמה פוסקים ס"ל דדוקא בדאיכא קנין כסף של תורה אלא דרבנן הפקיעו הקנין אז תקנו מש"פ משא"כ בדליכא קנין תורה כלל ליכא מש"פ ע"ש וא"כ בנ"ד לדעת הראשונים הנ"ל ליכא חיוב מש"פ כלל. וגם מ"ש רו"מ דעכ"פ איכא משום מחוסר אמונה הרי לדעת בעה"מ וסייעתו בתרי תרעי ליכא משום מחו"א ומבואר בח"ס חו"מ סי' ק"ב דבכל שינוי מקרי ב' תרעי וה"נ בנ"ד ואף שהרמ"א הכריע כדעת החולקים מ"מ הרי הב"ח והש"ך נסתפקו בזה והניחו בצ"ע וכן נראה מהח"צ סי' ע' ובתשו' ח"ס הנ"ל ס"ל כדיעה זו וכ"פ העט"צ ובכל ספיקא ל"ש לומר מה מכר ראשון לשני כמ"ש בתשו' מיימוני לספר קנין סי' י"ד וגם כבר כתבתי בחיבורי לחו"מ סוס"י ר"ט שמדברי הרשב"א בתשו' ח"א סי' אלף קכ"ט מבואר דגם אם נתחייב העכו"ם בשיעבוד נכסים כיון דהוא רק חיובא דגברא אם מכר

לשני ל"ש לומר מה מכר וכו' ומה"ט כתבתי בדע"ת סי' ט"ז להשיג ע"ד הט"ז שם ורו"מ רצה להעמיס בדעת הרשב"א דמיירי כשאין העכו"ם חייב מדינא והבטחת דיבורו לאו כלום הוא וגרם לו לפי שראה רק קיצור דברי הרשב"א שבב"י אבל בגוף התשו' מבואר שהעכו"ם נתן שטר ראי' לשמעון ע"ז וכתב ע"ז וז"ל שאע"פ שחייב עצמו הגוי בכך אין שמעון הבא מחמתו בבתים חייב בחיוב שחייב עצמו הגוי ושיעבד נכסיו לכך ודברים ברורים הם עכ"ל. הרי כמ"ש ואולם בעיקר הדין גם בלא"ה אם התנאי הזה הי' בע"פ וליכא שטר וראי' ע"ז הרי לוי השוכר ששכר הבית מראובן אינו צריך להאמין לזה כלל ודמי להא דסי' קפ"ב ס"ד אך באם שעשו ביניהם שטר ע"ז יש לדון לפמ"ש בתשו' שב"י ח"ב סי' ק"ל גבי שטר חליצה דכיון דאדעתא דהכי נשאת לאחיו גמר ומשעבד נפשי' ע"ש וה"נ י"ל בנ"ד דכיון ששכר אצלו החנות אדעתא דהכי גמר ומשעבד נפשי' אך דמ"מ כיון שהשכירו לאחר כבר כתבתי דגם היכא דשיעבד א"ע בשיעבוד גמור אין השוכר חייב בזה:

ד ומ"ש רו"מ מדברי פרמ"א שהביא בד"ג כלל פ"ז דין מ' דמסיק דחיוב מועיל גם בדבר שא"ב ממש ושגם היורשים מחויבי' בזה הנה מלבד שהתומים ונה"מ סי' ס' סק"י בשם כנה"ג פסקו דלכ"ע היורשים פטורים ובשעה"מ פכ"ב ממכירה הביא מדברי פרח מ"א הנ"ל ומסיק שיש בזה מחלוקת הפוסקים וע"ע במח"א הל' זכי' סי' כ"ב בסופו א"כ המוחזק י"ל קים לי ועוד דדוקא יורשים חייבים בזה ולא הקונה והשוכר מידו כמש"ל בשם הרשב"א ובזה נדחה גם מ"ש רו"מ מהא דסי' ר"ט סי"ג דאגב דבעי לקנות גמר ומקני דג"ז רק בתורת חיוב הגוף. ומ"ש מכח המנהג בחילוק מחיות והביא משו"ת ד"ח חו"מ סי' ל"א בשם חותנו הגאון רכ"פ ז"ל הנה בשו"ת עט"ח להגאון הנ"ל בהשמטה לחו"מ סי' כ"א האריך בזה והעלה דמשום מנהג לא יתכן לדון אא"כ כל אותן סוחרים שבעיר הנהיגו בזה ע"ש וזה ל"ש בזה"ז שרבו הסוחרים וכל א' מושך לדגלו ולכן לפענ"ד אין השוכר השני מחויב בזה אך שהשוכר הראשון יכול לבטל שכירתו להלאה כיון שנתבטל תנאו. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכו

א ב"ה ה' עקב תרנ"ט ברעזן להרבנים המאוה"ג וכ' מו"ה נפתלי צבי גאלדבער נ"י ומוה' משה אפטער נ"י ומוה' אברהם יהודא ארשיטץ נ"י בד"צ דק' טארנא מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם באחד אשר חתנו ירד מסחרו ולא שילם לנושיו ואחד מהבע"ח שלו שהי' בידו וועקסיל של חתנו הנ"ל ע"ס ארבעה מאות ר"כ מכר הוועקסיל עם זיר"ע

שלו (לשקאנטיסט) וכשנודע שזה אינו משלם לנושיו הרעיש השקאנטיסט על בעל הזיר"ע שישלם הוא והלכו עם החותן וחתנו להב"ד והתפשרו שהחותן יתן וועקסלין ע"ס שלשה מאות ר"כ על ראטען ובעל הזירע יתן להשקאנטיסט וועקסיל ע"ס מאה ר"כ והוועקסיל של ד' מאות של חתנו נמסר להחותן ואח"ז פתחה אשת היורד הנ"ל חנות על שמה ותבע בעל הזירע את האשה באמרו שהבטיחה לו שלא יהי' לו שום היזק והיא הכחישה ותבע בדא"ה והחותן טען שהוא קנה הוועקסיל מן ד' מאות של חתנו בעד ג' מאות ויצא הפסק שישבע ע"ז ונשבע ע"ז וכעת תבעו בעל הזירע בב"ד שנשבע לשקר שלא קנה הוועקסיל רק שנתפשר לשלם בעד תתנו וחשדו שהמעות הי' באמת של חתנו והחותן טוען שהמעות הי' שלו ואם יצליח חתנו יתבעוהו הסך ג' מאות וזה נחשב אצלו כקנה והחותן הנ"ל הי' חותם לעד על גיטין וקידושין מכמה שנים (כפי הנראה גם אחר שנשבע הי' עד לכן נסתפקו בזה או שהספק על להבא) ונסתפקו אם יש לפסלו עי"ז לעדות ולשבועה:

ב והנה רו"מ כתבו דגם אם שילם ממעות חתנו י"ל דלא נשבע לשקר עפ"ד הקצה"ח סי' מ"ח סק"א במ"ש ליישב קו' הש"ך דשטר שנמחל שיעבודו לא נפקע השיעבוד למפרע אלא הוי כפודה וקונה שיעבודו ממנו ואף שבנ"ד שהמלוה מכר לבעל הכיס השט"ח עם זירע שלו ומבואר ביו"ד סי' קע"ג ס"ד דבמקבל אחריות לא מקרי מכירה כלל וא"כ לא הי' הוועקסיל של בעל הכיס כלל מ"מ בלשון ב"א מקרי מכירה עכת"ד:

ג הנה מ"ש מהא דבעל הכיס לא הי' הוועקסיל שלו ולא הי' בידו למכרו כלל לא אדע מהו שהרי גם בעל הזירע הי' עמהם בב"ד והתפשרו כן א"כ הרי פשרה כמכר והו"ל כמכרו בעל הזירע בעצמו להחותן וגם מה שעשה השקאנטיסט היינו הבעל הכיס בפניו והוא שתק הוה כאלו עשה הוא כמ"ש כה"ג בתוס' כתובות (דף ק"ח סוע"ב) ד"ה הפוסק מעות וכו' אבל גדולה הואיל ובמעמרה התנה הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית עכ"ל וע"ע כה"ג בב"י חו"מ סוס"י של"ג בשם תשו' הרמב"ן וע"ש סוס"י רי"ב מ"ש בישוב דברי רמב"ם כעין זה ועתו"ס ב"מ (דף כ' ע"א) ד"ה, ש"מ ובתשו' מהר"ח א"ז סוס"י נ"ב וסי' נ"ג מ"ש בזה. ועוד יש לי לדון דהא כפי נימוסיהם גם בזירע עם אבליגום כשעבר הזמ"פ ולא עשה פראטעסט מתבטל אחריות הזיר"ע וגם אם התנה בהזיר"ע שלא יצטרך לעשות פראטעסט מ"מ אחר ג' חדשים מתבטל האחריות א"כ דמי למוכר בית בבתי ע"ח דהוי צד אחד בריבית ולשי' כמ"פ הוי רק א"ר ומקרי שפיר מכירה אבל בגוף הדין הרי מבואר בסי' ל"ד ס"ד בהג"ה בשם ריב"ש דכל שאפשר שעבר ע"י טעות לא נפסל וכ"ה במהרי"ט בשניות תא"ע סי' מ' בסוף שרש השלישי ובחחו"מ סי' צ' והביא ראי' מהא דלא תחמוד

לאנשי בלא דמי משמע להו וכ"ה בתשו' ב"ח סי' כ"ט וא"כ ה"נ בנ"ד הרי י"ל דבדעתו הי' שזה נחשב לקונה, הטראטע ולא נפסל לעדות ולשבועה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכז

א להה"ר חמופלג מו"ה אהרן דן ווייליער נ"י מבענדין. רוסיא:

ב מכתבו הגיעני ומה שנסתפק בדיבר עם אשה האסורה לו מחייבי לאוין בעסק קידושין ואח"כ נתן לה בסתם, אי נימא דהוי כמפרש למלאכה:

ג הנה לענ"ד ד"ו נלמד מהא דתשו' מהרי"ק שהובא באה"ע סי' מ"ה דאפי' בדשדוך תחלה ושלח סבלונות אף דבעלמא חיישי' לקידושין מ"מ כששלח בשבת או שיש חשש שלא לקדש כ"א בעשרה אין חוששין לסבלונות ובב"ש סקט"ו בשם ד"מ דהא דסוס"י כ"ח שאני שראינו שקידש אותה משא"כ בדאפשר לומר שלא נתכוין לקדש ע"ש וה"נ בנ"ד ראוי לומר שנתכוין למלאכה כי היכי דלא ליעבד איסורא ועמ"ש בדע"ת סי' ה' סק"ג בדברי תב"ש ושו"ת ב"ש בענין זה ושם הבאתי מתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' א' כעין זה:

ד אולם אחר העיון נראה דכיון דכל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה גם בכה"ג אמרי' דלשם קידושין נתכוין וראי' מהש"ס דשבת (דף צ' ע"ב) המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכ"ש ופריך למ"ל למיתני המצניע וכו' ומשני כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא אפיק לי' סתמא מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל כל העושה ע"ד הראשונה עושה וקשה הרי אדרבה חז"כ מסייע לי' לומר שביטל מחשבתו כדי שלא יתחייב משום הוצאת שבת. אך דבזה יש לדון לשי' הסוברים דגם על ח"ש איכא איסור תורה בהוצאת שבת א"כ י"ל דהתם משום דאיתרע חז"כ שהרי עבר באיסור תורה עכ"פ כדין ח"ש לכן שוב ליכא הוכחה מכח חז"כ ואמרי' ע"ד הראשונה עושה משא"כ בנ"ד וגם להסוברים דבהוצאה ח"ש מותר מה"ת מ"מ מדרבנן אסור ואיתרע ג"כ חז"כ שלו כמ"ש התומים סי' ל"ד בשם תשו' פ"מ ובפ"י גיטין (דף י"ז) כעין זה דע"י שעבר על איד"ר איתרע חז"כ אך דלפ"ז י"ל דגם בנ"ד כיון שדיבר עמה בעסק קידושין ועבר במחשבה רעה דאף דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה היינו בשאר דברים אבל מחשבת זנות קרא כתי' ולא תתורו וגו' וע' ברכות (דף י"ב ע"ב) הרהור עבירה והרהור ע"ז אחרי עיניכם זו הרהור עבירה שנא' ויאמר שמשון וגו' כי היא ישרה בעיני ובירושלמי פרק קמא דברכות עינא וליבא תרי סרסורי דחטאה אך מש"ס דקידושין (דף ל"ט) מוכח דדוקא בע"ז מחשבה כמעשה דאל"כ הול"ל דלמא מהרהר בעבירה של זנות

הוה ומ"מ בודאי איסורא עביד במחשבה רעה אלא דלא נחשב כמעשה ובפרט בדיבור של איסור לפתות האשה האסורה לו להתקדש אליו וא"כ איתרע ג"כ חז"כ שלו. לכן נראה דמה שעושה ע"ד הראשונה עושה גם בכה"ג:

ה ומה שהקשה לשי' מהריב"ל שבמל"מ פ"א ממכירה דבנשבע למכור גם כסף קונה משום דאיכא הוכחה שמכוין לשם קנין א"כ הישן בשמיני אמאי ילקה ופרש"י דמיירי בישן בסתם ואין מכוין לשם מצוה האיכא הוכחה שאינו מכוין שלא יעבור על ב"ת לק"מ דכבר כתב בד"מ סי' תרס"ח שאין דרך לישן בסוכה שלא לשם מצוה ודוקא לאכול פעמים סוכתו עריבה עליו וכ"ה בתשו' כתב סופר או"ח סי' ק"כ ביתר ביאור ע"ש א"כ בדאיכא הוכחה שמכוין לשם מצוה אזלא לי' ההוכחה מכח חז"כ. ובפרט די"ל דזהו באמת כונת הש"ס בהא דמשני דלעבור בעי כונה ויותר אין פנאי להאריך והנלע"ד כתבתי:

סימן קכח

א להרבנים וכו' מו"ה נחמן טארלע ומו"ה ישראל יפה הרבנים מק' בעלז במדינת בעסראביע:

ב מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם באשה שנשאת לכהן וקודם נישואין הי' מרננים על' ערלים בהכפר מקום דירתה שזינתה עם ערל א' ושמעו קדל"פ שהיא מעוברת וראו נשים שהיא עבה יותר ממקודם ואח"כ הוליכוה לעיר טעלינעשט ושמעו שמשם הוליכוה לקעשינוב לדאקטר ואחר שחורה לביתה אמרו הנשים שהיתה דקה ממקדש ואח"ז נסעה עם הערל לכפר אחר לבית ערל אחר והערל שקודם שב לביתו וביום ג' נודע לאביה ונסע להכפר השני והביאה לביתו ועד א' העד ששמע מאביה שהוציא הרבה מעות ע"ז וכי בתו אמרה לו שילדה בנקל ושוב העיד כן עוד ע"א וכי הערל התפאר א"ע שהולך אצלה בכל לילה גם שמע מאביה שבתו הודית בפני אמה שהיא מעוברת אבל הב"ד שאלוה כעת אחר שנשאת לבעלה הכהן והכחישה שלא זינתה ולא נתעברה ומה שנראית עבה מפני רוב מאכלה ומה שנסעה עם הערל בלילה הי' מפני שאביה ואמה הכוה מכות רצח ברחה מפניהם וגם אביה הכחיש כל הנ"ל גם העיד השו"ב ששמע מבחור מלמד שהי' לן בבית אביה ושמע קול דופק בחדר הסמוך לשם והדליק נר והלך לשם ולא היתה הבתולה על משכבה ואח"ז באתה בחזרה והגם שלא ראה ענין זנות לבו אומר לו שזינתה עם הערל וכן איש א' שנתפס בגניבה וישב בתפיסה ושלח משם מכתב לאביה שמצאה מזנית עם הערל ונתנה לו מעות שלא, יגיד לשום אדם והב"ד

שאלו את הבעל אם מצאה בתולים בביאה ראשונה והשיב שהי' בחור ולא ידע מאומה עכת"ד הגב"ע והנה עוד קודם שנשאה הכהן התרה בו רב א' שלא ישאנה עד שיעשו גב"ע כדינא והוא לא שמע לקולו כי הוא בור וע"ה ונתן עיניו בממון וכבר דרו יחד איזה שנים וילדו בנים ועתה בני הכפר מרחקים אותו מהכהונה לכן בא לפני ב"ד כשואל כדת מה לעשות עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ האריכו למעניתם והביאו מדברי הש"ע א"ע סי' ד' סט"ו וב"ש סקכ"ד ויש סתירה מסי' ו' סט"ז ולשי' הדרישה עיקר החילוק בין קול דאתחזיק בב"ד או לא ובב"ש סי' ו' סק"ל חילק בין אם העם מרננים אחרי' או לא ועוד האריכו בזה:

ד הנה בגוף הדבר שסמך עליו גם הרב הגאבד"ק נאווהראדיק נ"י משום דהוי קלא דלא אתחזיק בב"ד לכאורה עלה בלבי לפקפק בזה לפמ"ש הר"ן פ"ק דקידושין בהא דאמרו רבנן לר"ח האיכא סהדי באירות דידעי דהוי בה ש"פ וכו' ופי' הר"ן דהיינו שימצא הקול דאיכא סהדי באירות וקלא דלא אתחזיק הוא דאי באתחזיק גם ר"ח מודה דחיישי' לה וכו' ואביי ורבא דלא ס"ל כר"ח היינו משום דס"ל דאע"ג דבעלמא לא חיישי' לקלא דלא אתחזיק היינו לאחזוקי כולא מלתא משום קלא כגון יצא שמה בעיר מקודשת דכיון דבחזקת פנוי' קיימא לא חיישי' לקלא דלא אתחזיק אבל הכא דפשטה ידה וקבלה קידושין אלא דלא ידעי' אי אית בה ש"פ אפי' בקלא דלא אתחזיק חיישי' וכן בהא דב"ב (דף קל"ה) גבי גברא דמוחזק דל"ל אחי ואמר בשעת מיתה אין לי אחים וכו' ופריך והא איכא עדים במדה"י דידעי דאית לי' אחי ואסיקנא זיל חש לה והתם נמי קלא דלא אתחזיק הוה ואפ"ה חיישי' הואיל ובחשש איסור קיימא ע"ש א"כ לפ"ז בנ"ד שהעידו שראו אותה בכרם עבה והיא הודית בעצמה ע"ז אלא שהשיבה שהוא ע"י שהי"ל מזונות טובים והלב מהסס בזה ובפרט דא"כ איך במשך איזו זמן קצר שנסעה לעיר אחרת נכחש גופה עד שהלך לו כל עובי הכרס שהי' לה א"כ גם אם נאמר שאין זה עדות ברור כמ"ש הנו"ב מ"ת א"ע סי' כ' ופת"ש סי' י"א סקי"ב וע' תשו' רח"כ א"ע סי' י"א באמצע התשו' בזה מ"מ עכ"פ איתרע חזקתה ונולד ריעותא א"כ שוב יש לחוש לקלא אף דלא אתחזיק בב"ד אבל הנה בתשו' ב"ח סי' ק' העיר לחלק דהיכי דאתחזק איסורא יש לחוש לקלא דלא אתחזק והביא מהש"ס דב"ב הנ"ל והוכיח מהרמב"ן ונימוק"י דגם התם דוקא בקלא דאתחזיק בב"ד חיישי' וגם להרמב"ם דס"ל דגם בלא אתחזיק היינו משום שהקול בדבר דעבידא לגלויי אם יש עדים או לא ע"ש היטב א"כ י"ל דגם הר"ן לא כ"כ רק התם שהי' הקול שיש עדים באירות דעבידא לגלויי משא"כ בנ"ד ועוד שלא נזכר בהגב"ע שהאשה הזאת שבמשך זמן מועט חזרה ונכחש בטנה א"כ אפשר שהאמתלא שלה טובה ובפרט

דגם בזה י"ל שגם היא אינה נאמנת לאסור א"ע על בעלה כמ"ש הנו"ב שם ועכ"פ י"ל דמה"ט אין לחוש לקלא דלא אתחזיק בב"ד. ועוד עלה בלבי לדון בזה לפמ"ש רו"מ בשם אביו הרה"ג נ"י שהעיר דלפמ"ש בתשו' רדב"ז ושעה"מ פט"ו מאי"ב ה"ד דביאה האסורה רק מדרבנן כגון של עבד לשי' רמב"ם אין הנבעלת נעשה זונה לכהן אלא מדרבנן א"כ לפמ"ש התוס' יבמות (דף ט"ז ע"ב) ד"ה קסבר וכו' דביאת עכו"ם על בת ישראל בצנעה, אסורה רק מגזירת ב"ד של שם ומדאורייתא ביאת היתר הוא א"כ הוי רק איסור דרבנן וצידד מה"ט לסמוך על סברת המקילין אבל לענ"ד יש לדון עפ"ז דמה"ט אין לחוש להקול לפמ"ש המל"מ פ"ט מאי"ב הכ"ב דלשי' רמב"ם בדרבנן לא חיישי' לקלא וע' בישויע"ק א"ע לסי' מ"ו מ"ש בזה וע' בב"ש ח"ע סי' ו' סקי"ב מ"ש בזה דהעיקר כדעת הרמב"ם ואפי' לכתחלה אין לחוש להקול אפי' אתחזיק בב"ד אך גוף הדבר תמוה דכיון דבב"ד של שם גזרו איכא איסור תורה כמבואר להדיא בש"ס דע"ז (דף ל"ו ע"ב) ועתו"ס קידושין (דף ע"ה ע"ב) ד"ה ור"י ס"ל כר"ע וכו' שכתבו דאיכא איסור עשה עכ"פ וע' בס' ישרי"ע ליבמות שם וגם הרי מבואר ביבמות (דף מ"ה ע"א) דילפי' מקרא דבת איש כהן כי תהי' אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגרושה יצאו כותי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה ויליף מינה דכיון שנבעלה פסלה ומתחללת כאלמנה לכ"ג ומוכח דהוי מדאורייתא:

ה אולם בגוף הקול כבר העליתי בתשו' לק' יאזלוויץ דמבואר בהגמ"ר סופ"ב דיבמות וז"ל ועוד פסק דאם יש לנטען אויבים אימור אויבים אפקוה לקלא ומעיקרא לאו קלא הוי עכ"ל ומוכח דס"ל דתולין מספיקא שהאויבים אפקוה ובק"נ על הרא"ש שם סקנ"ח בשם רש"ל דלאו דוקא בידוע שנעשה ע"י אויבים ודי לנו אם נמצאים אויבים בעיקר ויש קצת רגל"ד שהם הוציאו הקול ומלשון הגמ"ר שהבאתי נראה דזהו גופא רגל"ד ובתשו' ב"ח סי' ק' ביאר יותר בשם ר"י מינץ דבזה"ז שרוב ע"ה מתכבדין בקלון חבריהם ורבו מוציאי דיבה תולין בהם ואם לא היינו תולין לאלו וכיוצא בהן לשונאים לומר אויבים אפקוה לקלא לא הנחנו בת לאברהם אבינו ע"ש והב"ח סיים דמכ"ש בזה"ז ששכיחי מוציאי דיבה ברחובות ושווקים פשי' דלא חיישי' לקלא דלא אתחזיק דאין ספק דאויבים אפקוה לקלא וגם היכי דנודע שהקול ע"י המשרתת שאינה שונאת מ"מ תולין דמעיקרא נפק ע"י אויבים והי' נפסק אלא שע"י המשרתת לא נפסק ע"ש וגם בתשו' רח"כ חא"ע סי' י"א פסק דגם מספק תולין באויבים אך מ"ש ראי' מדנקט הש"ס אימור אויבים אפקוה יש לדחות חדא דלא נמצא לשון זה בש"ס כלל רק בהגמ"ר שהבאתי ועוד דמצינו לשון אימור שהוא ודאי כמ"ש הר"ן פ"ג דחולין ותוס' בכורות (דף ל"ה ע"א) וט"ז יו"ד סי' ש"ב סק"ב וסי' שט"ז סק"ד אבל מ"מ הרי שלך לפניך דעת הפוסקים כמ"ש וכ"ה בתשו' שב

יעקב סי' ו' ובכנה"ג א"ע סי' י"א בהגה"ט אות ח' בשם מהריב"ל ור"א חסין ור"א די בוטין והוכיחו כן מתשו' הרשב"א ואף דבתשו' הש"מ סי' ס' דרך ב' נתיב י' כתב דלא בכל אובים תלינן ולא סגי בקצת שנאה אלא אויבים גמורים כהא דחו"מ סי' ז' הנה מדברי הפוסקים שהבאתי ובפרט מתשו' ב"ח הנ"ל ל"נ כן ועוד דבנ"ד שהי' עכו"ם מוציאי קול אין לך אויבים יותר מהם ותולין שהכל מהם ואף שבנ"ד התרה בה רב א' שלא תנשא עד שיבררו ועברה ונשאת הגם שבאה"ע סי' י"א ס"ח מבואר דבכה"ג לא מקרי דיעבד כבר כתב הב"ש שם דתליא בחילופי גירסאות בירושלמי וכבר כתב בתשו' מבי"ט ח"א סי', קפ"ז שגם מהרמב"ם נראה כהרמב"ן דאע"פ שעבר על ההתראה אין מוציאין ואף שבתשו' ב"י בדיני משאל"ס חולק עלי' אבל כבר כתב בתשו' מהרח"ש סי' מ"ב שנעלם מהב"י תשו' הריב"ש וע' תשו' אמרי אש חא"ע סי' ג' מ"ש בזה וע' תשו' פרשת מרדכי א"ע סי' ה' דלשי' הב"ח אם יש גם בנים לכ"ע לא תצא גם בהתרו בו ואף דלשי' הש"ע כתב שם שאינו כן מ"מ בסי' ט' שם העלה דהיכי דאינו מפורש בדברי חז"ל שלא תכנוס אין לחוש להתראה גם חוכך שם אולי בעינן להתרות שאם תנשא תצא אבל התראה שלא תנשא ל"מ ואולי בעינן התראה להבעל ואשה וגם צידד דביש לו בנים לכ"ע לא תצא ע"ש וע' בר"ן פ"ג דקידושין בסוגיא דהאומר אני קדשתי' בשם ירושלמי שכתב בפשי' דבכנס שלא ברצון חכמים גם דיעבד תצא אבל דוקא בבא שני קודם שכנס ראשון ואמר אני קדשתי' אבל באמרה נתקדשתי וא"י למי ובא אחד ואמר קדשתי' אף שאינו נאמן לכתחלה אם עבר וכנס אין מוציאין מספק ע"ש ואולי לא מיירי בהתרו בו וצ"ע. ועכ"פ בנ"ד י"ל דלכ"ע ל"מ ההתראה שהרי לא התרה הרב באיסור ברור רק שצוה שלא ישאנה עד שיבורר בגב"ע ולכ"ע י"ל דלא מקרי התראה כלל ולכן מכל הלין טעמי אין בידינו לאסור האשה על בעלה ואין לזלזל בכהונתו ויקראוהו ראשון וגם יעלה לדוכן והנני מסכים הולך לדברי הרבנים שכבר קדמוני בזה להתירה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קכט

א להרב וכו' מו"ה יוסף דויד ווארשאווסקי נ"י בק' קאליש במדינת פולין גדול ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באתרוגים שהם ארוכים יותר מכביצה אבל בעוביין הם דקים מכביצה אם מצטרף האורך לרוחב והביא משו"ת בי"צ יו"ד ח"ב ס' קל"ה אות ד' שנסתפק בזה:

ג הנה מ"ש שם להעיר מירושלמי סנהדרין כבר זכיתי בה תחלה בדע"ת סי' ל"ה סקכ"ה ומאז בבוא חיבורי לפני הגאון בעל בי"צ הנ"ל כתב לי תש"ח על הערה זו ואם כי לא

דברתי שם מאתרוג אבל כבר העירותי שיש כמה נ"מ שהי"ל להירושלמי להביא אבל בנ"ד לענ"ד הדבר פשוט דאטו יש שיעור לעובי הביצה ואף דודאי שיעור כביצה הוא בינונית כמ"ש בהגהותי לאו"ח סי' תרמ"ח הנדפסים בארץ הגר מהא דפי"ז דכלים אבל מ"מ אין שיעור לאורך ורוחב דגם ביצים בינונים יש ביניהם שהם ארוכים יותר ויש שעבים וכבר העליתי בדע"ת סי' ל"ה שם דבמקום שלא נזכר שיעור אורך ורוחב מצטרף האורך להרוחב ומ"ש הבי"צ דכאן י"ל שאינו הדר לפי שאינו כפי ההרגל אני תמה שהרי מבואר בב"י סי' תרמ"ה בשם הרמב"ן דפיסולי לולב יש שלא נאמרו באתרוג כגון אתרוג כפוף ועקום דומה למגל כשר ע"ש והרי זה בודאי אינו לפי ההרגל ונראה לעין שאינו הדר ואפ"ה כשר שאין לנו אלא מה שאמרו חכמים כמ"ש בתשו' הרא"ש שבב"י סוס"י תרמ"ה לענין עליו כפופין ע"ש וגם כבר העיר רו"מ מהא דסוכה (דף ל"א ע"ב) דמבואר דטעמא דפחות מכביצה פסול הוא משום דלא נגמר הפרי אלא שפקפק בזה די"ל דדוקא אליבא דר"י דלית לי' דרשה דהדר משא"כ לדידן אבל אני מצאתי בריטב"א סוכה (דף כ"ט ע"ב) דחשב שם פסולין שהם משום הדר כגון יבש ונקטה ועלתה חזזית וכו' שגופם ושמם קיימים עליהם אינם פסולים אלא ביום א' ויש שהוא פסול כל שבעה כל שפסולו מפני שאין שמו עליו שאין שיעורו קיים וכו' וכמינים אחרים דמו ע"ש הרי דגם לדידן כל שאין בו כשיעור טעם פיסולו מפני שאין שמו עליו והא דחסר כשר ביום ב' היינו כשהי' בו שיעור ונחסר ודברי הריטב"א הנ"ל הם היפוך דברי הר"ן שבט"ז סי' תרמ"ט סק"ט כמ"ש בהגהותי שם ועכ"פ מבואר דבאין בו כשיעור אין טעם פיסולו משום הדר וגם בר"ן רפ"ג הביא בשם כמ"פ כן וע' בא"ז הל' סוכה סי' ש"ו אות ב' בשם תשו' דכולהו פיסולי דאתרוג משום הדר אבל היינו ביבש או נרקב דאיירי שם:

ד ומה שהקשה ע"ד תוס' פסחים (דף ק"ו) בהא דאין הקב"ה מביא תקלה דדוקא באיסור אכילה שמצד עצמן אסורים ולא במה שהאיסור משום הזמן איך יפרנסו דברי הב"ר פ' חיי גבי בהמות של אאע"ה שיצאו זמומין ופריך ולא הוו כחמורו של רפב"י מלבד די"ל דאיסור גזל הוי נמי איסור בגופן כיון שאין תלוי בזמן י"ל עוד דהך מ"ד דמפרש דזמומין הי' בע"כ דס"ל דלא כדעת הנך מ"ד וס"ל באמת החילוק כדעת תוס'. והנלע"ד כתבתי:

סימן קל

א ב"ה ג' תשרי תר"ס ברעזן להרב הגדול וכו' מו"ה מנחם מענדיל באבד נ"י אבד"ק גוראהאמאר בבאקיווינא:

ב מכתבו הגיעני ומה שהעיר בדברי תוס' חולין רפכ"ה בשם רשב"ם דהוי סד"א דבב"ח אינו נוהג בח"ל דאתקש לביכורים והביא מהת"ז תיקון י"ד שנרמז שם סברא זו דהוי סד"א להקיש לביכורים:

ג הנה אני מצאתי במכילתא וילקוט פ' משפטים דבעי למילף מביכורים שלא יהא בב"ח נוהג אלא בארץ ולא בח"ל ומייתי דאיכא קרא דסמך נבלה לבב"ח והוא בפ' ראה ומקיש לנבלה דנוהג גם בח"ל והונח לי בזה מה דקשה מנ"ל להמשנה באמת לאפוקי מהיקשא דביכורים ולפמ"ש ניחא ועלה בלבי כעת לבאר בזה מ"ש בפ"ק דבכורות דיליף מבב"ח דחלב שרי מדאצטריך לאסור בב"ח הא חלב לחודא שרי ודאי דבב"ח בהנאה נמי אסור ובהקדמת גו"ר הקשה דהאיכא ג' קראי דלא תבשל חד לאכילה וחד להנאה וכו' ולמ"ל הך קרא דלאכילה ומוכח דחלב שרי ועוד הקשה הא"ח ונו"ב מ"ת חיו"ד סי' ל"ג לשי' רש"י דטכ"ע בשאר איסורים דרבנן ובב"ח מדאורייתא א"כ איך דייק דחלב שרי דלמא אצטריך קרא דבב"ח לטכ"ע דמשום איסור חלב הוי שרי בטעמא לחוד ומשום בב"ח אסור ונראה דהנה לכאורה ק' לשי' רש"י הרי אתקיש בב"ח לנבילה וקיי"ל דאין היקש למחצה ואתקש גם נבלה לבב"ח כמ"ש במדות אהרן דזהו בכלל אין היקש למחצה וכ"ה ברש"י חולין (דף כ"ז ע"ב) ד"ה אין שחיטה וכ' וד"ה איתקש לבהמה וכו' וע' בו"מ שהביא גם מרשב"ם ב"ב (דף ק"כ) וראש נדרים (דף ע"ח) מתוס' נזיר (דף מ"ח) שכ"כ ודלא כהחו"י סי' ר"ג א"כ מוכח דגם בנבילה טכ"ע אסור מה"ת אולם נראה לפמ"ש התוס' יבמות (דף פ"ו ע"א) ד"ה אף מעשר וכו' בהא, דיליף מה תרומה טובלת אף מע"ר טובל דהא דלא יליף גם איסור זרות אע"ג דאין היקש למחצה כיון דלא מצי לאקושי לגמרי לאסור גם ללוים כתרומה ע"ש וה"נ הרי בב"ח אסור בהנאה ובנבלה מפורש בקרא או מכור לנכרי דמותר בהנאה א"כ א"א לאקושי לגמרי ול"ש לומר דאין היקש למחצה לכן ס"ל לרש"י דטכ"ע בשאר איסורים לאו דאורייתא וא"כ התינח למסקנא דבב"ח אסור בהנאה אבל לפי הס"ד בבכורות שם דהוי ס"ל דבב"ח ג"כ שרי בהנאה א"כ שוב טכ"ע גם בשאר איסורים דאורייתא דהא אתקש נבלה לבב"ח דאין היקש למחצה כיון דאפשר להקיש לגמרי בכל דבר ואף דבב"ח גם בישול אסור משא"כ בנבלה י"ל דנקיש מהיקשא שגם בנבלה יאסר לבשל כיון דאינו מפורש להתיר אבל היתר הנאה מפורש בקרא או מכור לנכרי ובזה מיושב. גם מה שנשאלתי דהא בב"ח אסור גם שלכד"א ולפמ"ש א"ש גם בלא"ה י"ל לפמ"ש בישויע"ק סי' קנ"ה שלדעת רש"י ותוס' סנהדרין (דף ד') וטויו"ד שם גם בב"ח מותר שלכד"א א"כ רש"י לשי' אזיל לכן דייק שפיר דחלב לחודא שרי וא"ל דאצטריך קרא דבב"ח לטכ"ע דז"א דגם בנבלה טכ"ע מה"ת ולזה דחי דבב"ח בהנאה

נמי אסור א"כ א"א להקיש לגמרי דהא בנבלה מפורש להתיר בהנאה ושוב י"ל דטכ"ע בשאר איסורים לאו דאורייתא ושוב אצטריך לאו דלא תבשל דאכילה לטכ"ע כקושטי' ר"ח הנ"ל ודו"ק:

ד ואגב ארשום מה שאמרתי ליישב עפ"ד מכילתא וילקוט הנ"ל קו' העולם בהא דיליף טכ"ע מגיעולי מדין ותמהו. דלמא התם הגעילו משום בב"ח ונראה ע"פ הנ"ל דהא דלא אתקש לביכורים שלא יהא נוהג בח"ל משום דאיכא נמי היקשא דנבלה א"כ היינו לפי האמת דטב"ע גם בשאר איסורים דאורייתא אבל אי נימא דטכ"ע לאו דאורייתא א"כ לא דרשינן היקשא דבב"ח לנבלה דא"כ גם נבלה איתקש לבב"ח וזהו דלא כמש"ל מתוס' יבמות דבכה"ג ליכא למימר דאהלמ"ח אלא כמ"ש התוס' זבחים (דף ס"ט ע"ב) ד"ה וכי וכו' דגם בכה"ג אהלמ"ח] ומהראוי לומר דגם בנבלה טכ"ע דאורייתא ובע"כ דלפי הס"ד לא ס"ל היקשא קתא דבב"ח לנבלה א"כ שוב ראוי לומר דמדאתקש בב"ח לביכורים אינו נוהג בח"ל וא"כ בגיעולי מדין לא יתכן לומר שהי' משום איסור בב"ח שהרי אינו נוהג בח"ל כלל לכן דייק שפיר דטכ"ע גם בשאר איסורים ושוב איכא למידרש היקשא דבב"ח לנבלה דאסור גם בח"ל גם י"ל דקודם שניתנה משנה תורה לא הי' נוהג בב"ח בח"ל משום היקש דביכורים ומלחמת מדין הי' מקודם. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלא

א להרבנים המאוה"ג וכו' מו"ה מנחם מענדל כהן נ"י ומו"ה חיים רוט"כ נ"י מו"ץ דק"ק ראדוויל. ברוסיא:

ב מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם אודות המקוה שרוצים לעשות החיבור ע"י קנה חליל כשפה"נ הנה נודע מחלוקת הראשונים בדין ניצוק וקטפרס אי הוי חיבור וא"א להקל בזה רק בדרבנן ולומר דבדרבנן הוי חיבור כמ"ש הר"ש ויש בזה אריכות בראשונים וע' תשו' נטע שעשועים סי' כ"ד וח"ס סי' ר"י ועוד בכמה שו"ת ואין הזמן גרמא כעת להאריך אבל דעת רוב הפוסקים דשאובה שהמשיכוה כולה הוא רק מדרבנן ואף דבתשו' אמרי אש החמיר ע' בפתיחת ספר ד"ח גם בשו"ת ד"ח ח"ב סי' פ"ח שהעלה ג"כ דאין להתיר ע"י קנה חלול אפי' אינו זוחל רק אם השאובין למעלה שלא ביד"א ובהמשכה אז יש להקל לצו"ג והגם שבספר שי"ט להג' מהרש"ק לסי' ר"א סי' א' האריך וצידד דאם המים עומדין באשבורן הוי חיבור אבל גם הוא צידד שאין להקל רק בדרבנן ושימשכו השאובין ע"ש באורך וכבר הארכתי בענין זה בתשו ואין עת האסף לכן יראו לתקן שהמים שישפכו להמקוה ילכו דרך קרקע ואם אפשר שישפכו בכלים. נקובים

למרחוק מהמקוה הנ"ל ויומשכו בקרקע כשיעור ואז יש להקל בחיבור ע"י הקנה חלול כיון שהוא שעה"ד ובמק"א הבאתי מהירושלמי פרק ב' דחגיגה ה"ו שנראה משם דגם בדרבנן קטפרס אינו חיבור אבל לפי הש"ס דילן י"ל כדעת הפוסקים וע' תשו' כ"ס סי' צ"ו ור"מ שית סי' קצ"ה וסי' ק"צ. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלב

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אהרן מרדכי נ"י רב בעיר רוזין. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי השו"ב ר' שמעון קיבל את ר' אלי' למסייע בעניני שו"ב ועשה עמו כתב באיסור שלא יהי' רק ז' חדשים ואחר כלות הזמן סילק אותו ואח"ז חזר ושכרו לחצי שנה ורצה ג"כ שיחתום הכתב ור"א השמיט מיום ליום עד אחר החצי שנה ור"ש רצה לסלקו ולא יכול מפני אלמות הזובחים והפריעקטאר עד ב' וחצי שנה ועתה ר"ש סילק אותו ור"א טוען טענת חזקה:

ג הנה בכל מסייע שמקבל השו"ב מידו הרי הוא כפועל המושכר לבעה"ב שביד בעה"ב לסלקו בכל עת וליכא טענת חזקה ודוקא תוך זמנו אין לו רשות לסלקו משא"כ בסתם ואפי' במלמד דמבואר בסי' רל"ז ס"ב דאסור למלמד אחר להשכיר א"ע וכו' ומבואר בתשו' רש"ל סי' ל"ו ושארית יוסף סי' י"ז דמיירי בהשכירו בסתם והתשלומין לכל חודש לכן מסתמא ישאר אצלו להלאה ואסור לאחר להסיג גבולו ואפ"ה אם הבעה"ב אינו חפץ בו מותר לאחר להשכיר א"ע במקומו וע' בב"ב (דף מ"ו ע"ב) בהא דאריס אין לו חזקה פריך ואמאי עד האידנא פלגא והשתא כולה אר"י באריסי בתי אבות ופי' רשב"ם דמיירי בגוונא שהם שומרי שדות משפחה זו מעולם הן ואדותיהם שא"י להחליפן באחרים ומוכח דבשאר אריס אפי' הי' ג' שנים יוכל להחליפן באחרים. ואפי' בחזקת חניות מבואר בתשו' מהר"מ ב"ב בהתקנות דאין מחזיקין בשל ישראל וכ"ה בתשו' רדב"ז ח"א סי' קנ"ט ומכ"ש בנ"ד דמתחלה קיבל אותו בפירוש לזמן בכתב איסור וגם פעם ב' הרי גי"ד שרצה שיחתום הכתב אלא שר"א השמיט ואח"כ ע"י אלמות לא הי' בידו לסלקו א"כ כל העושה ע"ד הראשונה כמ"ש בח"מ סוס"י של"ג ומצאתי גם בתשו' מהר"ם שיק חח"מ סי' ל"ב שהוכיח מירושלמי דביכורים דפועל ואריס אין לו חזקה ויכול בעה"ב לסלקו ולא הביא מש"ס דב"ב הנ"ל ומכ"פ ועכ"פ לדינא הדבר פשוט כמ"ש:

סימן קלג

א ב"ח ו' בראשית חר"ס ברעזאן להרב וכו' מו"ה גרשון געשינאוויצר נ"י אבד"ק זאביע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שתבע משמעון ש' ר"כ מפני שמכר לו וועקסיל על לוי עם זשיר"ע שלו ונתרושש לוי ואינו משלם ויען כי שמעון איננו במצב הטוב נתפשרו בינם לבין עצמם שאם יתן אבי ש' וועקסיל שלו לראובן ע"ס ק"נ ר"כ לפרוע עד זמן פ' יחזור לו הוועקסיל שלו והלך ר' לאבי ש' שיתן לו וועקסיל וגער בו וביני וביני חלה אבי ש' ומת ועתה רוצה ש' לפרוע לו הסך ק"נ ר"כ כי עוד לא הגיע הזמ"פ המדובר ביניהם וראובן חוזר בו מן הפשרה ורו"מ הביא מדברי מהרמ"ל וש"ך סי' י"ב דפשרה של בע"ד אצ"ק ומדברי רמ"א סי' רמ"א ס"ז דבתנאי שיתן לו כו"כ גם יורשיו יוכלו ליתן:

ג הנה לענ"ד הגם דאפי' במקום שטר הוי סד"ד אי מהני מחילה והמוחזק יוכל לומר קי"ל מ"מ הכא שהי' מדובר באופן אם יתן אבי ש' וועקסיל וכשהלך אליו גער בו נתבטל הפשר והגם ששמעון טוען שהי' המדובר שיקרא גם אותו בהילוכו והי' מפציר באביו מ"מ כיון שלא נגמר הדבר עוד כפי המדובר יוכל ראובן לחזור בו שהרי דעת הט"ז סי' ר"ז ס"ט דאף דמחילה אצ"ק מ"מ מחילה על הספק צריך קנין והגם שבחיבורי לחו"מ הבאתי בשם כמ"פ להיפוך ועמ"ש בשו"ת שבסוף ספרי דע"ת סי' ח"י בהגהות לסי' ר"ז בזה היינו כשנגמר המחילה מעכשיו שאמר שמוחל לו עכשיו בתנאי כו"כ אבל הכא לא נגמר המחילה עוד וד"ז מבואר בשו"ת משפטי שמואל סי' ס"ו דבאמר לו אם תתן לי זאת אמחול לך יוכל לחזור בלא קנין כל זמן שלא נתן לו ע"ש והיינו מפני שאמר בלשון עתיד ואמחול לך אבל באמר תן לי כו"כ ומחול לך השאר שפיר מהני כמ"ש לקמן בשם נימוק"י ותוי"ט בשם הרא"ה:

ד ומ"ש רו"מ מסי' רמ"א ס"ז הרי התם הי' בקנין וגם מעכשיו דכל האומר ע"מ כמעכשיו דמי משא"כ בנ"ד וע' בשע"מ סוס"י כ"ב מ"ש ע"ד מהרמ"ל וש"ך סי' י"ב הנ"ל וע' ברע"ב ותוי"ט פ"ג דסנהדרין (דף מ"ב) בסופה בשם רא"ה ונימוק"י דבאמר דור לי ומחול לך א"צ קנין והוי מחילה גמורה ע"ש ועוד שכבר כתב בתשו' שבו"י ח"א סוס"י קכ"ד וסי' ק"ס דגם להסוברים דמהני מחילה במקום שטר היינו במחילה וודאי אבל כל שיש איזה ספק בהמחילה מסתמא לא מחל ע"ש וה"נ בנ"ד אפי' הוי לשון מסופק אם מחל מעכשיו ל"מ המחילה ואפי' במחילה ודאי ואיכא סד"ד דעת הב"ש בא"ע סי' ס"ו סק"ט דיד הנמחל על התחתונה במקום שטר אך דהב"מ שם מפקפק עליו וע' בפת"ש חו"מ סוס"י ס"ה בשם רע"א בזה ואני מצאתי בתשו' פרח מס"א ח"א סי' כ"א שנסתפק בזה ובנ"ד אפי' אם רק הלשון מסופק כבר כתבתי בשם השבו"י דאין לגרוע כח שטר מספק וע' בסמ"ע סי' ס"ט סק"י וש"ך סקט"ו דאין ספק מוציא מידי ודאי אפי' להוציא ממון וע' כה"ג בר"ן פ"ו דשבועות בסוגיא דהמלוה על המשכון והגהת מהר"ם שם ובהגמ"ר

פ"ג דב"מ ומהרי"ט ח"א סי' ס"ח ומכ"ש בספק מחילה נגד שטר ברור דאין לגרוע כח השטר לכן לענ"ד הפשר בטל ויוכל לתבוע כל חובו אבל באם הי' בלשון מחילה ודאי שאמר אני מניח לך השאר שפיר מהני המחילה נגד ווועקסיל כיון דלא גבי ממשעבדי כדאי' בגיטין (דף ל"ז) ועקצה"ח סי' פ"ג סק"ה וע' בפת"ש סי' רמ"א סק"ב ונראה דצריך להחזיר השטר ואף דבנה"מ סי' רמ"א כ' דלכ"ע א"צ להחזיר השטר הוא תמוה דעכ"פ צריך לשרפו דהא אסור להשהות שטר פרוע ובפרט לפמ"ש בשו"ת ד"ח ח"א חו"מ סי' ג' וסי' ה'. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלד

א ב"ה ח' נח תר"ס ברעזן להרב המאה"ג וכו' מוה' אבנר ריינער ז"ל מו"ץ דק' באלחוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בהס"ת שהציע לפני הרב מו"ה יוסף שנעעווייס נ"י בסופר שטעה בשם אלקיכם והשמיט הכ"ף וכתב אלקים והוא פסק למחוק המ"ם ולכתוב במקומו כ"ם והסכמתי עמו ועתה כתב רו"מ כי הוא הורה בתחלה לגנוז היריעה הנה הרב הנ"ל הציע שאלתו שאמר קודם כתיבתו הריני כותב השמות ד' אלקיכם לשם קדושת השם ויען שהי' עיף ויגע מן הצום נתנמנם בסוף השם של אלקיכם כרגע וידו אוחזת הקולמוס על הקלף וכאשר הקיץ ראה כי במקום אלקיכם כתב אלקים בטעות ויש להסתפק בסיבת הטעות אולי קודם שנתנמנם שכח וחשב שצריך לכתוב אלקים וכתב לשם קדושת אלקים או אולי טעה וחשב שכבר כתב הכ"ף לכן כתב המ"ס או שהתחיל לכתוב הכף ובלא דעת כתבה היד המ"ם:

ג והנה אם שכח וחשב שצריך לכתוב אלקים אין להיריעה תקנה אף שבדיבורו אמר תחלה שכותב לשם אלקיכם מ"מ הרי עשה מעשה וכתב לשם אלקים ואתי מעשה ועקר דיבורו אך אם הי' בטעות שחשב שכבר כתב הכ"ף או שכתב המ"ם בטעות במקום כף בזה יש להסתפק ובזה האריך הרב השואל הנ"ל בצדדי קולא והנה אין בידי העתק מתשובתו אבל בזכרוני שכתבתי דלפמ"ש התוס' וסמ"ע סי' ע"ח שאין דרך לשכוח ביומו מכ"ש שאין לחוש ברגע א' כפי ששהה בכתיבת השמות לבד שישכח מה שאמר בפיו ומסתמא ע"ד הראשונה עשה לכתוב אלקיכם אלא שסבר שכבר כתב הכף מקודם או שכתב מ"ם במקום כ"ף בלא דעת. וכפי שכתב הרב הנ"ל אמר הסופר שיודע בבירור כי הסיבה האחרונה היתה בעוכריו שכתב המ"ם בלא דעת במקום הכף והביא מדברי הח"ס סי' רע"ד בשם בנ"י להקל בנטפלין בנכתב בטעות דלא קדשו השם וכ"פ בשו"ת אבני צדק יו"ד סי' קי"ד וגם בנתכוין לשם נטפלין אין קדושתו תמורה כשם עצמו והוי

כנכתב המ"ם לשם קדושה קלה ואני כתבתי בתשו' הנ"ל דאף דבתשו' ח"ס סי' ר"ס פקפק ע"ד בנ"י בדין כתב הנטפלין בטעות מ"מ הנה מצאתי בתשו' מהרי"ל סי' קצ"ב שכתב דאינו מקדש נטפלין אלא שלא בטעות וזכר לומר אין מזבח וכ"ש מקדשין אלא הראוי להן וכל כה"ג מודו אחרים לת"ק דהקדש טעות אינו הקדש עכת"ד מהרי"ל שם ומוכח כדעת בנ"י ואף דהתם מיירי בניקד השם בטעות דכה"ג גם האות שאחריו נמחק דהשם גופא אינו מנוקד כהוגן מ"מ הרי מדמה למזבח וכ"ש וכבר נודע גדולתו של מהרי"ל ומי כמוהו מורה וגם רמזתי למ"ש בתשו' א' דבסופר שכותב ס"ת של אחרים לכ"ע בטעה בשוגג אינו מקדש והבאתי מתשו' מהרי"א חיו"ד סי' רצ"ו שהעיר השואל בסברא זו והוא דחה דכיון דשם בלא כונה ג"כ קדוש א"כ אינו תלוי במחשבה וחל ההקדש ממילא א"כ בנ"ד שהוא אמר בפירוש שכותב לשם אלקיכם כי אין מקום לכתוב שם את השם אלקים ואם הי' כותב אח"כ בסתמא היינו אומרים שע"ד הראשונה עושה ונכתב בטעות ואינו מתקדש אלא דהחשש שמא נתכוין בפירוש לשם אלקים א"כ שוב אינו מקדש שאינו שלו ועוד הארכתי בתשו' הנ"ל מכבר. ועוד דגם אם בלא כונה קדוש היינו משום דסתמא לשמה כמ"ש בתשו' רדב"ז ח"א סי' ע"ז אבל בדאיכא הוכחה להיפוך לכ"ע אינו קדוש כמ"ש כה"ג בתוס' נזיר (ד' כ"ח סוע"א) בד"ה משום וכו' דכיון דהיפר לה וכו' שוב אין עומדין וכו' דסתמא שלא לשמה קיימי וכו' ע"ש וכה"ג כתב הרדב"ז עצמו שם וגם הרי מבואר בש"ס דסוטה (דף ו' ע"ב) אלא אי אמרת אין המים בודקין אותה תיגלי מלתא למפרע דכי קדיש מעיקרא בטעות קדיש ותיפוק לחולין ופירש"י דאין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם וכיון דקדושת כלי שלה הי' בטעות שהיינו סבורים שטעונה מנחה ואינו כן הקדש טעות אינו הקדש עיין שם ומבואר דבטעה וסבר שראוי להתקדש וקדשו בכלי ואחר כך נודע שטעה איגל"מ דהוה הקדש בטעות ואינו הקדש וע"ש בתוס' ד"ה דכי קדוש וכו' דדוקא באשם תלוי משום דלבו נוקפו גמר ומקדיש משא"כ בעלמא וה"נ בזה כיון דבתשו' מהרי"ל מדמה לה לקדושת כ"ש אפי' אם לא הי' נודע לו קודם כתיבה שצריך לכתוב אלקיכם ונודע לו אח"כ שטעה י"ל דאיגל"מ דהוה הקדש בטעות ומכ"ש בנ"ד שידע מקודם ואמר בפירוש שמכוין לקדש אלקיכם וע"י נמנום ובלא דעת כתב המ"ם במקום הכ"ף פשיטא דהוי הקדש בטעות ויוכל למחוק המ"ם ואף דבלן ויוצא וטמא אם עלו לא ירדו והמזבח מקדשן משום דכשרין במק"א דלן כשר בבשר שלמים ויוצא כשר בבמה כדאי' בזבחים (דף פ"ד ע"ב) ולפ"ז י"ל דה"נ דשם זה כשר במק"א מתקדש שא"ה הרי מסיק התם דתנא אזאת תורת העולה סמיך משא"כ

הכא ואולם הנה רו"מ הציע גופא דעובדא שאמר בתחלה רק הריני כותב לשם קדושת השם ועל אופן זה לא התרתי:

ד והנה מ"ש רו"מ מתשו' הב"ח סי' קי"ג בכתב במקום אלקיכם אלקים דצריך לגנוז היריעה וגם מדברי העצ"ל במה שחולק בסי' רע"ו על הבל"י ותשו' ב"ש ח"ב יו"ד סי' קע"ה ופת"ש סי' רע"ו סק"א וסק"ד וסקי"ג הנה גם השואל הביא מכ"ז אבל כפי שהציע השאלה שהסופר אומר בבירור שרצה לכתוב כף כפי שאמר בפירוש קודם כתיבה רק שמחמת נמנום כתב המ"ם דעת ולא ידע כלל מהו כותב א"כ אין לו דמיון לכל מקומות הנ"ל וכן מ"ש רו"מ מהפת"ש סי' רה"ע סוסק"ד בשם שי"ל ושו"מ תליתאה ח"ג סי' קכ"ב אין לו ענין כלל לכאן כמובן ומ"ש רו"מ שהוא דבר שא"א ולא דמי למ"ש הפת"ש סקי"ג בשם פנ"א דהתם רצה לכתוב מ"ס וכתב כ"ף פשוטה ויוכל להזדמן כן משא"כ בנ"ד שעשה מן הכ"ף מ"ם מלבד דא"א לנו להמציא להכחיש ברי שלו מסברא לגנוז יריעה עם שמות ועוד דגם בלא"ה בכה"ג שנפל עליו הנמנום והיתה דעתו מטורפת קצת עד שלא ידע מהו עושה י"ל דלכ"ע בלא כונה כזו מותר למחול דנעשה כעשאו הקוף כדאי' כה"ג במנחות (דף ז') וכבר כתבתי בשם הרדב"ז דהא דסתמא כשר משום דסתמא לשמה קאי וזהו בכותב בדעת שלימה אבל בנ"ד שמתחלה אמר בפירוש שכותב אלקיכם וא"כ ומ"ם הם נטפלים ואח"כ ע"י הנמנום שנפל עליו כתב המ"ם אדרבא כל העושה עד"ר עושה והי' בדעתו לכתוב אלקיכם וע"י שנטרפה מחשבתו ואבד הרגשתו ונתמעט הבנתו כתב מ"ם א"כ לא מצי עקר מה שאמר וחשב מקודם בהיותו בדעת שלימה ולא אדע מהו זה שכתב רו"מ דהכא שקידש בתחלה השמות לכ"ע מהני מה שכתב אח"כ בסתמא דכל העושה עד"ר עושה הרי אדרבא בנ"ד היתה דעתו הראשונה לכתוב אלקיכם ומה שעשה בשעה שנטרפה דעתו קצת והי' נים ולא נים הרי עשה שלא כפי דעתו הראשונה ואף דבכתב כהוגן כשהתחיל לנמנם כשר היינו כשכתב כפי שהיתה מקודם מחשבתו משא"כ בעשה היפוך מחשבתו הראשונה:

ה ובעיקר דין נטפלין בטעות שכתב שכל האחרונים חולקים על הבנ"י הנה גם בתשו' רח"כ סי' מ"ד התיר למחוק אות כ"ף שכתב אלקיכם במקום אלקיהם מפני שנכתב בלא כונה וחולק ע"ד הח"ב וסיים שאין לגנוז יריעה עם שמות וסיים דגם כל האות מותר לגרור ע"ש וגם המחמירים היינו בכתב בדעת שלימה בטעות ואינו נגד דיבורו שאמר לקדשו קודם כתיבתו משא"כ בנ"ד ובשו"ת שנ"ח סי' ס"ב החזיק בדעת בני יונה והביא מסנהדרין (דף מ"ח) דחזי לי' תפיס לי' וכו' ע"ש וע' בט"ז סי' תרע"ב בזה ובמנחות (דף ס"ו ע"ב) פליגי בזה ר"ע ורבנן וקיי"ל כרבנן ובע"כ דאין כל הענינים שוים:

יאבל כפי שכתב רו"מ שאמר רק הריני כותב לשם קדושת השם אלא שבשעת כתיבה הזכיר שם אלקיכם כנהוג לומר כל תיבה בשעת כתיבה בזה לא התרתי וגם בכל אופן כיון שהוא אתרי' דמר וכבר הורה לגנוז היריעה חלילה להתיר מה שאסר דגם לפי דברי אין בזה שום טעות בהראתו נגד דבר מפורש ובמלתא דתליא בסברא חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וע' תשו' רע"א מ"ת סי' ט' מ"ש בזה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלה

אב"ה ג' לך ו' מרחשון תר"ס ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה נחמן טארלע נ"י אבד"ק בעלז במדינת בעסראביע:

במכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק הקידושין של הבתולה מעניא בת יצחק סנדלר שיצא קול שנתקדשה מהבחור מיכל בן ישראל איסר והעיד הבחור אברהם בן יצחק יעקב שביום ש"ת העבר לעת ערב ראה שהבחור מיכל הלך עם הבתולה הנ"ל ועוד כמה בתולות ובלילה באישון אפילה ראה שהבתולה הנ"ל יצאה מבין שאר חבירותי' אל הבחור הנ"ל שקרא אותה לבא אליו ולא דברו כלל אלא פשטה ידה אליו והי' סבור שפושטת ידה בברכת הפרידה (גיזעגונין) אבל פשטה אצבעה ושמע שהבחור אמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדמו"י ונתן טבעת של כסף על אצבעה ולא ראה אם נשאר הטבעת באצבעה או לא עכ"ד. ועוד העיד הבחור אליעזר בן יעקב סנדלר שראה את הבחור מיכל והבתולה מעליא עומדים יחד ברחוב ומתחלה ועד סוף ראה ולא שמע שום דבר רק שאמר מיכל הוי עדים שקדשתי אותה. עוד העיד הבחור ישראל בן שמואל חייט איך שהוא עם ב' עדים הנ"ל והבחור מיכל הלכו יחד ברחוב ופירש א"ע הבחור מיכל ודיבר אצל כותל הפלויט עם הבתולה מעניא ולא שמע מהבתולה שום דיבור קודם אלא שהבחור קיבל את ידה ושמע הברכה ממנו ושאלו הב"ד אותו מהו הברכה והשיב שאמר הרי את ויותר אינו יכול לומר אבל המקדש גמר הכל וראה מקודם בידו טבעת ולא ראה אם נתן הטבעת על ידה כי הי' חשך אפלה וגם לא ראה על ידה הטבעת כי ברחה תיכף אל חברותי' והבתולה כיחשה באמרה שהלכה ביחד עם עוד בתולות ושמעו שכמה שיעורים הלכו מאחריהם והב' מיכל החזיק את ידה בחוזק ולא שמועה ממנו שום דבר ולא נתן לה שום דבר וקללה אותו וברחה עכת"ד הגב"ע בב"ד של ג' בפני הבתולה אבל הבחור המקדש ברח משם עוד ביום אסרו חג ובא עם הבאהן ביו"ט לשם:

גוהנה רו"מ צידד מהא דסי' מ"ב ס"ד בהג"ה שצריכים העדים לראות הנתינה ממש לידה ואח"כ יצא מתחת ידה ובנ"ד לא ראו יוצא מידה אבל נגד עדות עד ראשון אין

מזה היתר שהר' מעיד שראה שנתן הטבעת על אצבעה א"כ א"צ לראות אם יצא מידה ודוקא בלא ראה גוף הנתינה אלא שראה תיכף אח"כ שיוצא מידה אז נחלקו הפוסקים אי מהני משא"כ בזה וגם מ"ש רו"מ דכיון דהבתולה מכחשת הוי ע"א בהכחשה הוא תמוה שהרי הוחזקה כפרנית בדברי' שהרי גם העד ישראל העיד שאמר הברכה בשעה שהחזיק ידה והיא, אמרה שלא אמר שום דבר וגם נראה מדברי העיד ישראל שקבל את ידה שלא בחוזק וגם לא קללה אותו וא"כ אין בהכחשתה ממש כיון שהוחזקה כפרנית משני עדים אבל מצאתי בתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' מ"ג שהעלם דגם בהוכחשה משני עדים אפ"ה דינה כמכחשת את העד כיון שעכ"פ אינה מודית לדברי העד ובתשו' נו"ב מ"ח א"ע סי' ע"ה מבואר דגם באומרת אינו יודע אין חוששין לקידושין בעד א' אבל הנה בתה"ד פסק דאם העד אומר שנתקדשה בפניו ובפני עוד ע"א אף שהשני מכחישו לדעת הרא"ש יש לחוש להסמ"ג דחוששין לדבריו וע' בב"ש סי' מ"ב סק"ז שהוכיח דלפעמים לא מוקמי' בחזקת פנוי' ובנ"ד הרי אין השני מכחישו אלא שאומר שלא ראה הוא הנתינה או שלא שמע האמירה אבל כבר הארכתי בתשו' א' בזה והבאתי בשם עצמות יוסף לקידושין (דף ס"ה) שהעלה דאין לחוש לחומרת תה"ד ואני הבאתי ראי' מהמרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א דלא כתה"ד ובתשו' שמש צדקה חא"ע סי' א' הביא מהרשד"ם חא"ע סי' ל"ו דלפי דבריו אם עד ב' יודע אפי' רק קצת מענין הקידושין אף שאינו זוכר הכל כיון דלא הוה הכחשה גמורה חוששין לע"א להתה"ד אבל בתשו' פני משה סי' כ"ט כתב דרובא דרובא פסקו להקל בקידושי ע"א וכ"ה בתשו' מהרי"ט צהלין סי' נ"ד וסיים השמ"צ דיש להקל למעשה ע"ש ואני מצאתי בתשו' מהר"ם גלאנטי סי' כ"א שהסכימו עמו רבותיו וחביריו שאין לחוש לחומרת תה"ד ושם הבאתי מהתשב"ץ ח"ג, סי' פ"ד אבל אינו ענין לנ"ד ובתשו' מהר"ם אלשיך סוס"י מ' הביא ג"כ דברי תה"ד וב"י ומבואר שם דאם האשה מכחשת אף שהמקדש מודה לכ"ע יש להקל וע' בכנה"ג הגב"י מאות כ"ב והלאה בשם להקת פוסקים להקל בזה:

ד ועוד שהרי יש הכחשה בין עד ב' לעד ג' שהר' אברהם העיד שקרא מיכל את הבתולה אליו ויצאה מבין חברותי' אליו והיא פשטה ידה אליו בתחלה והר' ישראל העיד שהלכו כלום יחד והבחור פירש א"ע וקרב אל הבתולה ודיבר עמה אצל הכותל וקיבל את ידה ואמר הברכה וד"ז הוי הכחשה בחקירות בדבר הנוגע לגוף הקידושין שאם הלכה אליו ופשטה ידה איכא הוכחה שהי' ברצון אבל אם הוא הלך אלי' וקיבל ידה י"ל שהי' שלא ברצונה ומבואר בתשו' מהר"ם אלשיך סי' ק"ד דהיכי דמכחישים העדים זא"ז בגוף מעשה הקידושין כגון שהאחד אומר שלא גילה לה תחלה שנותן לשם

קידושין אלא בסתם ולא תחב באצבעה אלא שנתן מידו לידה והשני אומר שגילה לה ותחב באצבעה הוי הפרש יותר מחקירות אף שאין נ"מ לדינא דגם בשתקה בשעת מתן מעות מהני מ"מ כיון דלפעמים יש נ"מ בזה כגון אם הי' השתיקה לאחר מ"מ הו"ל הכחשה בחקירות ועדותן בטלה ע"ש וה"נ בנ"ד ושם הבאתי מהלח"מ ה"א מעדות במ"ש בדעת רש"י וראב"ד דדוקא ז' חקירות הנאמרים במשנה מקרי חקירות אבל דעת רוב הפוסקים אינו כן ובפרט שדעת מהרי"ט ח"א סי' קל"ח וח"ב א"ע סי' ל"ח וסי' מ"ג דגם בהכחשה בבדיקות עדותן בטלה ואף שרבים חולקים עליו כמ"ש בתשובתי הנ"ל מ"מ חזי לאצטרופי ולכן מכל הלין טעמי יש להתיר הבתולה הנ"ל:

ה אך מה שיש לחוש בזה לפמ"ש בתשו' ארי' דב"ע חא"ע סי' ט"ז דהמקדש הוי בע"ד ואין לקבל עדות שלא בפניו ודחה דברי הח"ס המיקל בזה א"כ בנ"ד הרי המקדיש לא הי' בפני הב"ד שעשו הגב"ע אבל מצאתי בשו"ת פני יצחק הספרדי חא"ע סי' י' שהביא בשם מהר"י באסן סי' ק"כ ולח"ר סי' כ"ד ועוד כמה גדולים דלבטל הקידושין מהני שלא בפני המקדש דדמי לפיטור דמקבלין שלב"פ ע"ש א"כ יש להקל. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלו

א ב"ה ד' וירא חר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה אהרן הכהן ראטנער נ"י מקראקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבעלי אכסניות שמוכרחים לשלוח בכל יום פתקאות שנרשם בהם שמות האכסניות אם מותר להכין מע"ש הפתקא ולשלוח ע"י עכו"ם להפאליציי' והולך לשם ביום ש"ק והדרעקטיר מניח עליו חתמו ובזה נפטר מהעונש ורו"מ האריך בזה:

ג והנה מ"ש מדברי הב"י וט"ז סי' רמ"ד אם יש להתיר איסור קל דרבנן היכא דליכא חשש איסור תורה אלא איסור דרבנן חמור יותר כבר כתבתי בהגהותי שנדפסו בס' אר"ח שהדבר תלוי בפלוגתת סה"ת והטור בסי' של"ד ובב"י בד"ה ונ"ל שהוא אסור וכו' ע"ש ותבין וע"ש במג"א סק"ג ומה שהקשה רו"מ מש"ס דיומא (דף פ"ה ע"א) דלר"י בן לקיש מצילין המת מפני הדליקה שלא יבא לכבות בידים והרי לשי' רוב הפוסקים כל כיבוי משאצל"ג לק"מ דכבר כתב הר"ן פ' חבית ובב"י סוס"י של"ד שם דכיבוי כיון, דלפעמים הו' צריך לגופה החמירו בי' טפי ועפמ"ג סי' שי"א סק"ה דמשאצל"ג יש לו עיקר בדאורייתא. אך בנ"ד נראה דלכ"ע יש להקל דכבר העיר המג"א רס"י רס"ו בהא דמי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי דלא ליתי לאתויי ד"א ברה"ר דבזה"ז שאין לנו רה"ר יש להחמיר לדעת הטור שבסי' של"ד הנ"ל אבל בא"ר סק"ד תי' דכיון דבנותן

לנכרי עובר רק על שבות דשבות וכשיעשה בעצמו הטלטול יעבור על שבות לכ"ע יש להקל ובתו"ש סוסק"א תי' דבשבות דאמירה לעכו"ם דלית בי' מעשה כדאי' בעירובין (דף ס"ז) לכ"ע יש להקל אם יש לחוש שיעבור בשבות ע"י מעשה ע"ש א"כ בנ"ד בין לשי' הא"ר ובין לשי' התו"ש יש להקל באמירה לעכו"ם שיהי' רק שבות דשבות דלא מיבעיא לשי' הסוברים דכתב שלהם דרבנן ועמ"ש בהגהותי סי' ש"מ בשם הא"ז בשם ר' יואל ובשם האגודה דס"ל ג"כ כדעת הגמי"י א"כ הוי באמירה שבות דשבות וגם להחולקים הנה בנ"ד שאין בו צורך לבעל האכסניא אלא כדי ליפטר מעונש הפאליציי' א"כ הוי משאצל"ג כמ"ש בהגהותי סי' רע"ח מדברי הפ"י וראש יוסף שבת (דף ע"ב) ותשו' חו"י סי' קפ"ג וקובץ סופ"ז משבת דבעושה מפני יראת העונש מקרי משאצל"ג וה"נ בנ"ד א"כ הוי שבות דשבות וכשילך בעצמו יעבור בטלטול מוקצה בנייר המיוחד לכתיבה ושנחתם עליו בשבת וגם בנתינתו להאדון הפתקא ובחזרתו א"כ יש להקל ובפרט שיש בזה צ"ג להאכסנאים ולבעלי האכסניות אם נאסור לכולם א"כ קלקלתו תקנתם ויש להתיר לכולם:

ד ומ"ש מדברי החו"י ועה"ג שנחלקו בדין אמירה לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר יעוין בתשו' שב"י ח"ב סוס"י מ"ב בדין שליחות מכתבים בע"ש על הבי דואר ומשלם הבטחה שילך בש"ק שהביא מדברי החו"י ועה"ג הנ"ל ופסק להקל במקום צורך הרבה ע"ש וה"נ בנ"ד. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלז

א ב"ה ג' חיי חר"ס ברעזן להרב המאוה"ג בנש"ק וכו' מו"ה צבי הירש הורוויץ נ"י אבד"ק ראזוואדאב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק השו"ב דקהלתכם שיש לכמה אנשים עליו חששות בעניני שו"ב ומזמינים אותו ליסע לעיר אחרת ושם יעידו עדותם עליו והשו"ב רוצה שיעידו עליו בב"ד שבעירו לפני מעכת"ה ובית דינו והמערערים ממאנים באמרם שהרב וב"ד הם אוהבים של השו"ב ונוגעים:

ב הנה לא ידעתי מקום לדבריהם המערערים כלל חדא שהרי מבואר בחו"מ סי' ז' ס"ז בהג"ה שאין הבע"ד נאמן לפסול הדיין בשביל שהוא שונאו או אוהבו אא"כ מביא ראי' לברר הדבר ועוד דהא דוקא בדין שיש בו חשש נטיית הלב שונא ואוהב פסול אבל לקבל עדים ולכתוב עדותן נראה דגם שונא ואוהב כשר שהרי הוא כותב רק מה שהעדים אומרים דמי לעדים עצמן שגם אוהב ושונא כשר לעדות כמ"ש ברס"י ל"ג והרי יוכלו לעשות הגב"ע בפני ב"ד דמתא ולשליח הגב"ע לפני רב אחר ועוד נראה דדוקא בדברים

שבממון שאינו נוגע לעצמן של הדיינים יש לחוש שמא ע"י אהבתו ושנאתו יהי' דעתו נוטה לצד האוהב אבל בנ"ד שהוא ענין הנוגע לאו"ה וגם להב"ד עצמן יהי' נוגע שלא יכשלו בשחיטתו האסורה א"כ גם אוהב ושונא נאמן וכה"ג כתב בהג"א פ"ק דחולין דגם אם נימא דאין השו"ב נאמן נגד חז"א מ"מ כשאוכל בעצמו מהבשר כיון שאינו חשוד לאכול נבילות לכ"ע נאמן והרמב"ן ברפ"ק דגיטין תי' קו' התוס' דנילף מנדה דעא"נ נגד חזקה ותי' הוא דשא"ה שנוגע גם לעצמה וכיון שנאמנת על עצמה נאמנת גם לבעל. וע"ע כה"ג בתוס' חגיגה (דף י"ד ע"ב) ד"ה בתולה וכו' באמצע הדיבור כעין זה ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקכ"ו וסקל"ג וה"נ בנ"ד ועוד שבנ"ד כל הגב"ע רק למלתא דאיסורא וגם נוגע כשר ונאמן ועוד שהרי גם בס"ת שנגנב שלא ידונו דייני העיר מבואר בתשו' ח"צ סי' קל"א ושב יעקב סי' ד' דבזה"ז שמקבלים רב לעיר המנהג שדנים בכל עניני הקהל בפני הרב דמתא ומכ"ש אם יש לו גם דיינים וגם בלא שום סילוק כשרים לדין וכ"ה בתשו' רמ"א סי' נ"ב ומכ"ש בעניני שו"ב שזהו עיקר ההתמנות של הרב והשגחתו וחס לי' לזרעא דאבא קדוש ישראל זצ"ל להיות נחשד להתיר את האסור בשביל נטיית הלב באהבה וכדומה לכן אין להמערערים שום זכות להזמין את השו"ב לפני ב"ד אחר כיון שהב"ד שבעירו אינם מסלקים א"ע מדין זה וכבר פסק הרמ"א סי' ג' ס"א שבדיינים קבועים אין ביד הבע"ד לדין בזבל"א וע' בתוי"ט פ"ג דסנהדרין ובגאון צבי סי' י"ג ואכמ"ל וה"נ בזה ובפרט דבענין גב"ע על שו"ב דתלוי בהכרת השו"ב והעדים א"א כלל לעשות גב"ע אלא בפני ב"ד שבעירו שיודעים ומכירים כל אחד. לכן הדבר פשוט שאין שום חיוב על השו"ב ליסע עמהם למק"א ובפרט שיש עוד שו"ב בעיר לאכל בשר שחיטתו. והנלע"ד כתבתי:

סימן קלח

א ב"ה ה' חיי תר"ס ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלום גאלרענבערג נ"י אבד"ק סוואליווע: באונגרין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות ששלח את בנו בכפרים לקבץ מעות א"י והי' הרבה מעות נחשת ועשו כריכות כל אחד מסך חמשים צ"ל ונתנום בקדרה ושמוהו בארגז והניח בתוכם גם כריכות של מעות כסף חמשה ר"כ בכל כרך וה' נרשם על כל אחד המספר ורו"מ לא ידע ובבוא איש א' שליח מאדון להחליף נתן לו רו"מ חמשים כריכות בעד עשרים וחמשה ר"כ כי סבר שהכל נחשת וכאשר בא בנו לביתו הודיע לו מזה ושלח להאדון והחזיר לו י"א ר"כ ואמר שיותר לא הי' שם ועתה חסר לו כפי חשבון בנו סך

עשרה ר"כ ויען כי חשבון הצעטיל הראשון נאבד רק העתקה נשאר חשב אולי טעה בנו בהעתקה ולא חסר כלום אולי נשאר ביד האדון המותר במזיד או בשוגג ונסתפק רו"מ אם הוא מחויב לשלם ההיזק:

ג הנה מ"ש דיש ספק אולי טעה בנו בהחשבון אינו נ"ל כלל חדא שהרי מותר לו לישבע על חשבון פנקסו כמ"ש הרמ"א סי' ס"ד בשם תשו' הרא"ש וע' בש"ג שעל המרדכי פ"ב דכתובות דאין לחוש לדבר שאינו מצוי וע"ע בש"ג פ"ז דשבועות עוד בזה ואף דבכנה"ג ובאה"ט כתבו בשם מהראנ"ש דעלה א' לא מקרי פנקס היינו במה שמנהג לכתוב בפנקס ממש אבל בכה"ג שנוסע בסביבות המנהג תמיד לכתוב על עלה א' וזהו פנקסו ולא שכיח שיכתוב יותר מכפי שהוא ואם העתיקו מסתמא העתיק יפה ולא שכיח שיהי' טעות בסך עשרה ר"כ במכוון וגם מ"ש רו"מ דדמי להא דסי' שפ"ח והיא מהש"ס סו"פ הכונס גבי ההוא גברא דבטש בכספתא והי' בו מרגליות דאין להוציא מידו מספק דלאו אורחא להניח מרגניתא בכספא ג"ז אינו נראה דהנוסע בדרך אין לו כיסים מיוחדים ולפעמים מערב יחד ובפרט כיון שכתב על כל א' כמה יש בו אין לו לחוש להניחם יחד שהי' בטוח שכל הנוטל משם ישגיח לקרות הנרשם עליהם והרי קיי"ל דסמכינן על כתיבה כדאי' ביומא (דף נ"ה סוע"א) דפריך אביי דניעבד תרי ונכתוב עלייהו הי דחובה והי דנדבה ומשני ר"י ל"ל כתיבה ופירש"י דזמנין לאו אדעתי' לעיוני בכתבא והדר מייתי ראי' דגם ר"י מודה דסמכי' אכתיבה ע"ש ובע"כ דאורחא לעיוני בכתבא. וה"נ בנ"ד וביבמות (דף צ"א ע"ב) פריך אהא דכתב לשם מלכות וכו' הי' במזרח וכתב במערב וכו' תצא מזה ומזה וכו' ואף דלמסקנת הש"ס דאשנויי ליקו וליסמוך מ"מ הרי נמנע ר"פ ולא עבד עובדא ועוד דשאני התם שצריכה לילך לב"ד לאקרויי גיטא אבל הכא הי' בידו לעיין בהנרשם בנקל:

ד ואולם הנה בנ"ד שהוא מעות עניים כבר הביא רו"מ מהא דסי' ש"א ס"ו דאפי' פשע בהם פטור אא"כ הי' מופקדים בידו לצורך עניים מיוחדים אך מה דפשיטא לי' לרו"מ הדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא וכבר האריך במח"א הל' שומרים סי' ט"ז וס' י"ז להוכיח שדעת רש"י וסייעתו דהיכי שהבעלים מסרו לידו שלא אדעתא שיחלקם הוא לעניים אלא לשמור חייב הנפקד ובנ"ד לא נמסרו ליד רו"מ לחלקם לעניים אלא בתורת שליחות שהוא ישלחם ליד הגבאים העוסקים בהחלוקה וכל זמן שלא קיים שליחותו ביד בעלים או ביד הגבאים הממונים לתבוע המעות שנתנו לו לשי' רש"י הנ"ל (ובתשו' שער אפרים חחו"מ סי' קכ"ב באמצע התשובה האריך בביאור דברי רמב"ם ומהרי"ק וש"ע סי' ש"א בענין זה ובדין הפקיד הגבאי מעות צדקה ביד איש אחר שבסמ"ע סק"ט אבל בנ"ד אין

נ"מ מזה כמובן) אך דמ"מ המוחזק יוכל לומר קים לי ועוד דבנ"ד הבעלים שנתנו המעות אין ביד שום א' לתבוע דשמא לא נחסר משלו כלום וגם אין בידם לטעון ברי שאין שום א' יודע כמה הי' בצירוף כולם יחד. ובדבר מ"ש רו"מ מדברי תשו' תו"י סי' קצ"ט שהובא בפת"ש סק"ו דגם היכא דפטור מלשמור ולא לחלק היינו בד"א אבל לצי"ש חייב ובמהר"ם שיק חו"מ סי' י"ד כתב להיפוך הנה אני מצאתי להגאון ביד יוסף לב"מ (דף ל"ז ע"ב) בד"ה ראיתי בספר לח"מ וכו' דהא דהמזיק מת"כ או שאכלן חייב לצי"ש היינו במזיק ממש או שאכלן אבל אינו חייב בפשיעה אפי לצי"ש כדאי' בב"ק בהא דלשמור ולא לחלק דאפי' בפשיעה פטור וגם לצי"ש פטור. ומ"ש רו"מ מתשו' פ"י ח"ב סי' ק"ג דמקרא דלשמור ילפי' לפטור מפשיעה נגד הציבור אפי' בעניים דרמו עלייהו דלא מיפטר משום ממון שאין לו תובעים מ"מ פטור מקרא דלשמור ולא לחלק אבל מזיק בידים חייב אבל נגד עניים בדליכא תביעה מציבור דהוי ממון שאין לו תובעים פטור אפי' במזיק בידים ובתוס' ורא"ש חולין (דף ק"ל) כתבו דנ"מ בין הטעמים בהא דמזיק מת"כ דפטור אי משום דכתיב וזה או משום דהוי ממון שאל"ת דאי מקרא גם לצי"ש פטור אבל מטעמא דהוי ממון שאל"ת חייב לצי"ש וא"כ במת"ע לענין חיוב פשיעה פטור גם לצי"ש כיון דנלמד מקרא. הנה זה כמה שנים הבאתי מדברי תוס' הנ"ל וגם גוף החילוק של הפ"י כבר כתב הרא"ה ואס"ז ב"ק הנ"ל דבממון שא"ל תובעין גם מזיק בידים פטור והיכי שנמסר לידו בתורת שמירה ולחלקם לעניים חייב בהיזקו ומ"מ פטור מחויב שמירה וע' במח"א הל' שומרים סוס"י ט"ז הנ"ל מ"ש בזה וכיון שבנ"ד שיש מותר ביד הנשיא ולא מקרי קצובים לעניים ידועים וגם הר"מ שיק הנ"ל מודה דמקרי ממון שאין לו תובעים הי' נראה עיקר דגם לצי"ש פטור. אך דמ"מ כיון דהגבאים הכוללים מינו את רו"מ לקבץ המעות ולהביאו לידם והבעלים נתנו לידו ג"כ אדעתא דהכי והוא רק שלוחם נ"ל דלצי"ש לא יכניס רו"מ א"ע בספיקות כעין מ"ש בתשו' חו"י שם ובפרט שאינו סך מרובה וישלים כפי חשבון המגיע דכלפי שמיא גליא והנלע"ד כתבתי:

סימן קלט

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל בעובדא שעשה א' במאשין קאניאק מן מאה ועשרים ליטער שמרי יין ואח"ז נודע לו שבנו עירב ערך ט"ו ליטער שמרי יי"נ ואין דרך להשתמש בהמאשין רק בסוף הקיץ לעשות בה יי"ש של פלוימען וקאניאק:

ב הנה בדין כלי שנשתמשו בו ע"י בישול אי מהני ישון יב"ח מבואר בב"י יו"ד סוס"י קל"ה בשם המרדכי פ"ב דע"ז שדעת ראבי' דגם בכלי מתכות בעינן הגעלה דוקא והרא"ש

מבונבערג מתיר בכלי מתכות וע' בשפ"ד סי' ק"ג סקי"ז אות ב' מ"ש בזה ע"ד תשו' דבר שמואל ע"ש הרי שנחלקו בזה הראשונים וגם הם מיירי בסתם יינם שבזה"ז ועוד דכיון דהוי ספיקא דפלוגתא אין להתיר לכתחלה וגם מ"ש רו"מ דכיון דבלח בלח לא אמרי' חנ"נ בהפ"מ א"כ א"צ לשער רק נגד חלק שביעית שהי' שמרי יי"נ ואיכא ס' במה שבתוך הכלי יש לפקפק בו שהרי גם הא דסתם יינם בטל בששים היא רק במקום הפסד כמ"ש הש"ך סי' קל"ד סט"ו א"כ הוי תרי קולי בהפ"מ דבלא הפ"מ הרי אמרי' דחנ"נ גם בלח בלח אך בזה י"ל דההיתר דמהני ס' הוא גם בהפסד מועט ובכה"ג מקילין גם בתרי קולי ועמ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד אות ל"ט לצדד בדרבנן בכה"ג וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט דלשי' הר"ש הא מהני ישון בנ"ד אבל גם בלא"ה ליתא דאף דאיכא ס' במה שבתוך הכלי נגד חלק שביעית מן הכלי היינו אם הכלי מלא והרי בשעת בישול מזדמן לפעמים שמתמעט הבישול או בשעת הרקת הבישול שאין היורה מלאה ונאסר אז התבשיל משום דליכא ס' באותה שעה כמ"ש בסי' ק"ו ס"ב אך בזה י"נ דבתחנת הבישול בדאיכא ס נעשה כהגעלה ואף שבהגש"ד כתב דאין לסמוך על הגעלה כזו כמ"ש הט"ז סי' צ"ד סק"ג ובמש"ו שם החמיר שאין לצרף ד"ז לספק אבל הנה בזכרון אברהם ליו"ד צידד להקל וגם בתשו' שו"מ תנינא ח"ד סי' קפ"ט הסכים לצרף ד"ז לס"ס ואני מצאתי בברכ"י לא"ח סי' תמ"ז אות כ"ה בשם, רגמ"ה ובית מועד במעשה שבא לפניו באשה שהגיסה קדירה בכף איסור שלא הוגעל ובפעם ב' הרגישה והתיר התבשיל השני מפני שכבר הוגעל הכף בתבשיל ראשון כדמצינו דכל יום נעשה גיעול לחבירו ע"ש הרי דיש להקל בכה"ג מטעם הגעלה וע"ע בש"ג סופ"ה דע"ז בדיני הגעלת כלים מ"ש בענין זה וכיון דלשי' הר"ש מבונבערג מהני ישון יב"ח בכה"ג שוב יש לצרף כל הצדדים הנ"ל ולהקל. והנלע"ד כתבתי:

סימן קמ

א ב"ה ד' תולדות תר"ס ברעזן להרב הגדול וכו' מו"ה יחיאל אהריר נ"י מבאביב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנפלה לפני יבם חרש שאינו שומע ואינו מדבר מתולדתו וע"י שלמד בבתים המיוחדים לחרשים בזה"ז יודע ומכיר בתנועות שבכלי המבטא של המדברים עמו ע"י תנועות השפתים ומבין כל מה שמדברים עמו לנוכח וגם הוא מדבר בלשון נלעג ובכ"ז מבינים השומעים את דבריו והוא עוסק במלאכתו בחכמה, ובדעת ככל האדם והאשה מרוב חשיבותה אין רצונה לתתייבם לו בשום אופן ותשב כל ימי' גלמודה אם לא יתירו לחלוץ ורו"מ הביא מתשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' ע"ב שהאריך בזה וסיים דנכון לייבם בכה"ג והנה מכח דיבורו בלשון נלעג כבר הארכתי בתשו' להרב

אבד"ק קריסניפאלי' נ"י להתיר וגם מכח מה שאינו שומע הארכתי שם אך דהתם הי' שומע אם צעקו אליו בקול גדול אך בנ"ד צ"ע:

ג והנה בגוף דין חרש כבר הביא בתשו' ד"ח שם מהש"ס דגיטין (ד' ע"א ע"א) דמפורש דאף שיכול לדבר מתוך הכתב וחזינא לי' דחריף אפ"ה ל"מ הגט כלל וראיתי בשו"ת הלק"ט ח"ב סי' ל"ח שהאריך בדין אם מחללין שבת על החרש והביא מיבמות (דף קי"ג) דדעתא קלישתא אית בהו וכפי הנודע החרש אין לו גרעון אלא חוש השמע ומצינו חרשים פקחים מאוד ובעירינו הי' חרש כהן חייט גדול שבעיר והי' לוקח סידור בשעת תפלה והי' רומזים לו ויודע ובקי בו ועומד בשעת התפלה ונושא כפיו והי' נקל ללמדו כל הדברים וקשה למה יהא נחשב כבהמה וצידד דלא גרע מסומא דג"ז חסר לו רק חוש אחד ותלוי בפלוגתא אם פטור ממצות וסיים דמסתפינא לומר כן דבכל מקום חש"ו שנוים יחד עכ"ד ולפלא שלא הביא מש"ס דגיטין הנ"ל דמפורש דגם בחזינא לי' דחריף ל"מ כלום וגם בתשו' צ"צ סי' ע"ז הביא כמה עובדות בחרשים שהי' פקחים ושראה בקראקא חרש שהי' חייט ופקח גדול והי' סוחר עם מלבושים שעשה למכירה וכמ"פ תבע מאחרים בפני ב"ד ולפעמים הי' הוא נתבע והי' פקח גדול ובקל הי' מבין הרמיזות ומ"מ דינו ככל חרש דאין לחלק בין החרשים ע"ש וגם בתשו' מהר"ם שיק חא"ע סי' ע"ט האריך בזה ליישב הא דל"מ מעשה שלהן המוכיח שהאריכו בזה התוס' פ"ק דחולין מדברי הירושלמי ריש תרומות שהביא הד"ח שם מדשמע דאכרזו כל מי שיודע תבואה יודיענה אבל הרי אפשר שהבין ברמיזה וצ"ל דס"ל שלא הי' סומכין אפי' לבדוק ע"ז אם הי' חרש גמור ומ"ש בד"ת שם מהירושלמי ר"פ חרש דבקידש בביאה אינו מוציא ברמיזה כבר כתב בהגהת מל"מ פ"ב שהוכיח מהש"ס דילן דלא קיי"ל כן ויפה עשו הפוסקים שהשמיטוה וכ"ה בב"מ אה"ע סוס"י קע"ב וע"ע בתשו' נא"ד סי' קל"ב באמצע התשו' מ"ש בישוב דברי הפוסקים. וגם בשו"ת פני יצחק הספרדי חא"ע סי' י"ג האריך בזה. ועכ"פ לדינא יהי' מאיזה טעם שיהי' הרי להלכה גם מעשה של חרש אינו כלום:

ד אן הנה בחליצה שהב"ד מזהירים לעשות לשמה דעת התוס' בגיטין (דף כ"ב) דמהני בחליצה מטעמא דלאו בני כונה נינהו אי לאו דלפי שאינו בכלל ואמר ואמרה אבל ברשב"א חולין (דף י"ב) הביא בשם רבו דהיכא דל"מ המעשה ע"י שליחות ל"מ כונת האחר העע"ג לכן בחליצה גם באעע"ג ל"מ וע' בתשו' הרשב"א ח"א סי' כ"ו וסי' תקצ"ו ובב"י א"ח סי' ת"ס ותשו' מהר"י חא"ח סי' קנ"ו וחיו"ד סי' פ"ב באורך בזה וזהו ג"כ דעת רמב"ם שכתב בחרש וחרשת טעמא דלאו בני כונה נינהו ולפמש"ל בישוב דברי רמב"ם יש לדון בזה ויבואר להלן:

ה ואולם כ"ז בחרש שאינו שומע ואינו מדבר אבל כהא דנד"ד שהוא בכלל מדבר ואינו שומע הנה דעת רמב"ם פכ"ט ממכירה ה"ב דדינו כחרש וכבר תמהו עליו מש"ס דגיטין (דף ע"א) דמבואר שדינם כפקחין ובכ"מ תי' דהתם מיירי בשומע קצת אבל באינו שומע כלל דינו כחרש אבל צ"ע דהא בגיטין שם דייק ממאי דמדבר ואינו שומע זה חרש דכתי ואני כחרש ולא אשמע ומשמע דאינו שומע כלום דומיא וכאלם לא יפתח פיו וביותר תמה בשו"ת מהר"ם שיק סי' ע"ט שהרי הרמב"ם בעצמו פ"ב מאישות הכ"ו כתב וז"ל חרש וחרשת האמורים בכל מקום הן האילמים שאין שומעים ולא מדברים אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הרי הוא ככל אדם וכו' ומוכח דמיירי באינו שומע כלום דומיא דרישא לכן נראה דהרמב"ם לא כ"כ אלא לענין מכירת קרקעות דגם במי שהוא כבר בר מצוה שדינו לכל דבר כאיש גמור אפ"ה עד עשרים שנה אין דינו כגדול בקרקע של אבותיו ובשלו עד שידע בטוב מו"מ לכן גם בכה"ג שאינו שומע איננו עכ"פ כיודע בטיב מ"מ או כבן עשרים אבל בכל שאר דברים דינו כגדול שוב מצאתי בנה"מ סי' רל"ה שתי' כן וע"ש במהר"ם שיק סי' קמ"ו שתי' עוד דבמו"מ בעינן שיהי' סמכא דעתי' דמוכר וקונה ובאינו שומע לא סמ"ד כיון שאינו יודע דעת שכנגדו כיון שאינו שומע דיבורו ע"ש:

ו והנה בא"ז הל' שחיטה סי' שס"ז הביא ג"כ מהא דפ"ק דחגיגה וכתב וז"ל א"נ נראה בעיני דחרש דמתני' מדבר ואינו שומע דלא קיי"ל ככללי דרבי דאמר בירושלמי פ"ק דתרומות ופ"ק דחגיגה וכו' ההוא אמרת לית כללי דרבי כללי דתנינן תמן חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום וכו' ותנינן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה וכו' חליצתה פסולה ואר"י לפי שאינן יכולין לומר ואמר ואמרה ותנינן חרש שדברו בו חכמים בכ"מ שאינו שומע ואינו מדבר הדא מסייע לר"י דאמר לית כללי דרבי כללי וקשה לי עלה מפ"ק דחגיגה דתנן הכל חייבים בראיי' חוץ מחש"ו מה שוטה וקטן לאו בני דיעה נינהו אף חרש וכו' כדתנן חרש שדברו בו חכמים בכ"מ שאינו שומע וא"מ מיהו ההוא לאו דסמכא הוא דתנן בפ"ב דמגלה הכל כשרין לקרות את המגלה חוץ מחש"ו והתם בע"כ בחרש מדבר דאל"כ למה הוצרך למעטו וכו' והא ליכא למימר דרבי לא איירי אלא במקום שאין להוכיח מן המשנה דא"כ מה סייעתא מייתי לה פ"ק דחגיגה וההוא דחגיגה ומגלה קשיין להדדי וההוא דנדה (דף י"ג ע"ב) וכו' מדרבי לדרבי מייתי ראי' עכת"ד ונראה דגם לדעת הא"ז מ"מ מודה דבחליצה במדבר ואינו שומע החליצה כשרה דהא בירושלמי גופי' מייתי דברי ר"י לפי שאינם באמר ואמרה ומינה דייק דכללין לאו דוקא שהרי לטעמו של ר"י גם בשומע ואינו מדבר פסול ומוכח דעכ"פ כללא דמתני' דחרש שדברו

בו חכמים בכ"מ הוא שאינו שומע ואינו מדבר והרי חזינן דקתני חרש וחרשת בחליצה וגם שומע ואינו מדבר בכלל חליצתן פסולה כדמוכח מדברי ר"י דמפרש משום דאינו בכלל ואמר, ואמרה א"כ מוכח דכללא לאו דוקא אבל במדבר ואינו שומע אינו יוצא מן הכלל שהן כפקחין והא דבתרומה גם מדבר ואינו שומע חרש הרי מפרש בירושלמי שם לעיל דאתיא כר' יוסי דבלא השמיע לאזנו לא יצא וס"ל דלאו דוקא בק"ש משום דכתי' שמע אלא גם בכל המצות ומשום דלא ישמע הברכה לא יתרום אבל מ"מ בר דעת הוא ויש בו כונה שהרי בירושלמי שם לעיל מפרש מאן תנא חרש דלא כר' יהודא וכו' אבל תו"מ צריכות מחשבה וכו' כתיב בהן מחשבה וכו' הרי דכיון דצריכין כונה בתרומה גם, דיעבד אין תרומתו תרומה ובמדבר ואינו שומע אף דלכתחלה לא יתרום מ"מ בדיעבד מפורש במשנה ובירושלמי שם לעיל דתרומתו תרומה והא דלא יתרום הוא רק מפני הברכה ואליבא דר' יוסי א"כ מוכח מהירושלמי להדיא דבמדבר ואינו שומע בר דעת ובר כונה היא ואף שהא"ז מחמיר לענין שחיטה היינו בדליכא אע"ג אבל בחליצה שהב"ד עע"ג ומלמדים אותו שפיר מהני חליצתו ואף דלרבנן דר"י בנו של ריב"ב בחרש שחרס גם באחרים עע"ג פסול כדמוכח בירושלמי ריש הפרק היינו בחרש גמור שאינו בן דעת כלל משא"כ במדבר ואינו שומע וגם בזה צ"ע דהא במדבר ואינו שומע שתרם גם באין אע"ג תרומתו תרומה וגם לכתחלה אין בו חשש אלא משום הברכה ומוכח דהוי בר דעת גמור ועכ"פ גם לדעת הא"ז נראה דבאע"ג שפיר מהני חליצתו:

ז ואתה תחזה כי דברי הריטב"א ביבמות (דף ק"ד) שכתב דבחליצה נמי פסול במדבר ואינו שומע והעמיס כן בדעת הירושלמי דתרומות אינו משום שאינו בן דעת שהרי מפורש בירושלמי עצמו דחרש מדבר ואינו שומע הוא בן דעת גמור וגם בתרומה דכת' בה מחשבה בקרא דונחשב לכם אפ"ה מותר לו לתרום אי לא הברכה ומכ"ש בחליצה דלא כתי' בה מחשבה וכל הוכחת הירושלמי מהא דחרש וחרשת שחלצו הוא רק להוכיח דעכ"פ כללא דרבי לאו דוקא שהרי מתני' מיירי גם בשומע ואינו מדבר שהרי ר"י מפרש טעמא משום שאינן באמר ואמרה וגם במדבר ואינו שומע כיון שאין שומעים בעצמו אמירתם אינו בכלל אמר ואמרה אבל אין לזה הכרח ומ"ש הריטב"א דבע"כ מיירי גם בחרש שמדבר ואינו שומע דאל"כ אמאי לא קתני נמי שוטה היא תמוה דכיון דמיירי בשומע ואינו מדבר להכי לא קתני שוטה דהתם לאו בר כונה הוא ואין בה כלום וכן בחרש שאינו שומע ואינו מדבר אינו כלום ומדקתני חליצתה פסולה ש"מ דמיירי בשומע ואינו מדבר ופסול משום שאינו באמר ואמרה אבל במדבר ואינו שומע לכ"ע

כשר ועוד דא"כ למאי דמשני דלאו בני דיעה וגם במדבר ואינו שומע מיפסול מה"ט א"כ הדק"ל אמאי לא קתני נמי שוטה כיון דכולהו משום דלאו בני דיעה נינהו:

ח ועוד נראה דגם לפי הבנת הריטב"א בדעת ירושלמי דס"ל דמתני' דהחרש וחרשת שחלצו מיירי גם במדבר ואינו שומע היינו לשי' הירושלמי שם לעיל דבכל המצות בעי' שישמיע לאזניו דכתי' והאזנת למצותיו א"כ גם בהא דאמר ואמרה בעינן שישמעו כל א' דברי אמירתן כיון דהאמירה בכלל המצות וכיון דס"ל להירושלמי דסתם מתני' כר' יוסי ה"נ הך דחליצה כר' יוסי ואע"ג דסיפא דקטנה שחלצה אתיא כר"מ ולא כר' יוסי מ"מ כיון דסתם מתני' ר"מ ואתיא כר' יוסי ה"נ ס"ל לר"מ כר"י א"נ דאתיא כר"י בהא דצריך להשמיע לאזניו ולא בהא דס"ל דאשה קטנה כגדולה אבל לדידן דקיי"ל כהש"ס דילן בברכות (דף ט"ו) דבשאר מצות מודה ר"י וגם קיי"ל כר' יהודה בזה א"כ פשיטא דא"צ שישמיע לאזניו וע' במהרי"ק שרש קל"ז שהביא מכמ"ק דסתם רבי בהא כחד תנא ובאידך כתנא החולק ועוד שהרי גם הריטב"א מודה שדעת הירושלמי הוא כר"י דמפרש טעמא דחליצת חרש פסולה לאו משום שאינם בני דיעה אלא משום דאינם בכלל אמר ואמרה אלא דס"ל דהיכי דאינם שומעים אינם בכלל אמירה לשי' ריטב"א א"כ בע"כ דהיינו מטעמא דכתיבנא דהירושלמי לשיטתו דס"ל דבכל המצות ס"ל לר' יוסי דבעינן שישמיע לאזניו משא"כ לדידן ומ"ש הריטב"א דהש"ס מסיק דמשום דלאו בני דיעה איננו לפי דעת הירושלמי אלא דמפרש כן בש"ס דילן והרי הש"ס דחי להך טעמא ומסיק באמת דטעמא רק משום שאינם באמר ואמרה ולאו בני קריי' נינהו א"כ מוכח להדיא דלמסקנא באמת במדבר ואינו שומע בן דעת הוא ולדידן הרי בשאר מצות גם אליבא דר' יוסי א"צ להשמיע לאזניו וגם לא קיי"ל כר' יוסי כמ"ש הרמב"ם פ"א מברכות ה"ז ואף דבמגילה לחד ג' ברמב"ם פ"א ממגלה בחרש מדבר ואינו שומע לא יצא השומע כבר כתב הכ"מ דהיינו משום דהתם בעינן פרסומי ניסא וע"ש בלח"מ מ"ש בזה ולחד גי' ברמב"ם לא גרסי' חרש כלל. א"כ עכ"פ בחליצה לפי מסקנת הש"ס דילן לכ"ע א"צ להשמיע האמירה בחליצה לאזניו ובמדבר ואינו שומע מהני החליצה גם לשי' הריטב"א ועוד שהרי הריטב"א שם ביאר אח"כ דאף דאילם דעתו שלימה מ"מ במדבר ואינו שומע מתוך שאינו שומע דיבורו של חבירו עומד נבהל ואין ואין דעתו מיושבת ע"ש א"כ בנ"ד שלמדוהו להבין מה שמדברים אלי' ע"י היכר תנועות השפתים אינו בהול ודעתו שלימה ולכ"ע חליצתו כשרה ובגוף הדין מצאתי גם בתשו' מהרי"ל סי' ק"ז וז"ל עוד הורני מר חרש בור שמדבר ואינו שומע וא"י לקרות. אך שפתותי' נעות מבחוץ כשמברך טלית ותפלין אם יש לצרפו למנין עשרה וכו' והשיב וחרש שמדבר ואינו שומע לא ידענא מאי

קא בעי לי' למר הא קיי"ל הרי הוא כפקח לכל דבריו כדתני ריש חגיגה ואי משום דבור הוא מה נ"מ הואיל ובר דיעה ובר מצות הוא אכל בי עשרה שכינתא שריא עכ"ל ומבואר דס"ל ג"כ במדבר ואינו שומע כפקח לכל דבריו ולכן לענ"ד יש להתיר החליצה וגם אם הי' רצונם ביבום יש לפקפק לדידן דקיי"ל חליצה קודם אף דבחרשים גמורים מותר לייבם מ"מ בכה"ג דנ"ד שהוא בכלל מדבר כמ"ש רו"מ מדברי מהרי"ט וב"ש סקכ"ח אלא שאינו שומע וכבר נתבאר שאין שום חשש בהחליצה א"כ אין להתיר יבום בזה"ז בכה"ג ואף שכבר באו מעשים שהסכמתי להתיר יבום בזה"ז אבל בנ"ד נראה כמ"ש ובפרט כיון שאין האשה רוצית ביבום בשום אופן:

ט והנה אף שהבאתי לעיל דעת רמב"ם דבחרש וחרשת אין החליצה כלום לפי שאינם בני דעת כבר כתבתי בתשובה אחת דהיינו בצירוף טעמא דהש"ס שאינם באמר ואמרה לכן סתמא לאו לשמה ובפרט דהאמת כמ"ש הה"מ דס"ל דהש"ס נקט הך טעמא לכלול אלם ואלמת א"כ הרמב"ם מיירי, בחרש וחרשת שאינם שומעים ולא מדברים כמ"ש בעצמו סופ"ב מאישות הנ"ל וע"ע ביבמות (דף ק"י ע"א) דמפורש ג"כ דטעמא דחרשת לאו בת חליצה היא משום דמעכבא בי' קריי' וע' בא"ז הל' חליצה סי' תרס"ט אות ט' שהביא ג"כ דין חרשת ומסיק דהלכה כאביי ורב יוסף דגם בחרשת מעיקרא הקריאה מעכב ודלא כרבה דס"ל דבחרשת מעיקרא אין הקריאה מעכבת ע"ש והיינו דגם באלמים דינא הכא אבל לכ"ע בני דיעה נינהו. והנלע"ד כתבתי:

סימן קמא

א ב"ה ה' תולדות תר"ס ברעזן להרב הה"ג וכו' מו"ה שרגא פייבל הערץ נ"י ראבד"ק גלאגוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה אלמנה שנשתדכה עם בחור שהי' קשה לו למצוא זיווגו וכבר נתנה לו מתנה והכינו לעשות הנישואין במוצש"ק הבע"ל ואח"ז נודע שכבר הי"ל ב' אנשים שמתו ושניהם היו בני ס"ב שנים בערך במיתתם ועם הראשון דרה ששה שנים ויש לה בן ממנו ומת במחלת טיפוס שהי' אז מכה מהלכת בהכפר שכמעט לא הי' בית שלא הי' בו מת ר"ל ובעלה השני דרה ג"כ עמו ששה שנים והי' שיכור גדול שכמעט לא הי' רגע שלא שתה ומת ע"י הבער הריאה ואמרו שע"י רוב הי"ש ששתה נדלקה הריאה והאשה בעלת פרנסה והבחור עני ואינו מוכשר לעבודה ולסחורה ועיניו נשואות שע"י האשה יתפרנס עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ האריך למעניתו והביא דברי הי"א שהביא הרמ"א דאם נהרג א' מהם או מת בדבר וכדומה אינו כלום ובהגהת ח"ש להג' מהרש"ק ביאר דמה שכתב בלשון י"א משום דלמ"ד מזל גורם לא מהני היתר זה ורק למ"ד מעיין גורם א"כ אם האשה עשירה שדעת הנו"ב דל"ש מזל גורם יש להתיר לכל הדיעות ולפ"ז בנ"ד שהיתה מכה מהלכת שדינו כדבר כמ"ש החו"י סי' קצ"ז א"כ יש להתיר. והנה רו"מ תמה על הנו"ב דא"כ הו"ל למימר ביבמות (דף ס"ד ע"ב) איכא בינייהו בין מ"ד מעיין גורם ובין מ"ד מזל גורם וכבר קדמו בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות נ' וביאר ג"כ דבכה"ג שאין שם שום נ"מ כזו שיהי' למ"ד מזל גורם מותר ולאידך מ"ד אסור פשיטא דקשה דהול"ל א"ב והביא עוד ראיות לדחות דברי הנו"ב ע"ש וגם בהגהותיו לספר חסידים סי' תס"א כתב שאין לסמוך על היתר הנו"ב הנ"ל וגם בתשו' מהר"ם שיק חאו"ח סי' פ"ז וא"ע סי' כ"ג דחה ד' נו"ב בראיות:

ד ובסברת רו"מ והאזולאי הנ"ל נראה ליישב דברי התוס' בפסחים (דף כ"ג ע"ב) ד"ה מאי בינייהו שתמה הרשב"א בהא דבעי אפלוגתא דחזקי' ור"א מאי בינייהו ומשני דחשב"ע א"ב דלחזקי' אסור מדאורייתא ולר"א לאו דאורייתא והקשה רשב"א לימא דא"ב נוקשה וע"י תערובות דלחזקי' מותר בהנאה ולר"א אסור והניחו בתימא וזה סותר למ"ש בעצמם בב"ב (ד' ה') דמצוי ד"ז בש"ס ואין כאן תימא ולהנ"ל ניחא דכיון שיהי' א"ב דלחזקי' שרי ולר"א אסור והוא היפוך הא"ב הנאמר בש"ס שפיר קשה דלימא גם הך א"ב:

ה ובעיקר דינו של הרמ"א בשם י"א שתמהו הח"מ וב"ש שסותר למ"ש הרמ"א רס"י זה דגם בנתארסה איכא דין קטלנית והוא כמ"ד מזל גורם ע' בשו"ת כתב סופר א"ע סי' י"ג מ"ש בזה אך בנ"ד שמת בעלה הראשון במכה מהלכת כבר כתבו הריב"ש ותה"ד דגם למ"ד מזל גורם תולין במכת מדינה ובתשו' כ"ס שם העיר בדין נהרג דתליא בבחירת אדם לא תליא במזל ויש להעיר בזה מדברי זוה"ק ר"פ שמיני (ד' ל"ו ע"ב) דמחלק בין אם ההורג עכו"ם או צדיק ישראל דאז הוו שלוחי' דרחמנא משא"כ בישראל רשע וע' בספר חסידים סי' תשנ"א דמבואר להיפוך ודייק לה מקרא דכתי' ואשלח את כל האדם איש ברעהו והוא בזכרי' ח' ע"ש וגם מבואר בתשו' הרא"ש שבב"ש א"ע סי' נ' סקי"ג דגם נגד בעל בחירה מהני המזל ע"ש אבל בתשו' הריב"ש סי' רל"ג כתב דבגירושין ב"פ ל"ש לומר מזל גורם כיון שתלוי בבחירת האיש ע"ש וצ"ע ועכ"פ בנ"ד שהיתה מכה מהלכת גם למ"ד מזל גורם יש להקל ומה שהקשה הח"ס ח"ו סי' פ' מהא דאביי דאתי מבית עלי ודמי למגפה ואפ"ה נחשבה לקטלנית כבר כתב בשו"ת אבני צדק א"ע סי' ט"ו דהתם דהו"ל זכות תורה ולכן חי מ' שנה כמ"ש התוס' בר"ה י"ח א"כ כיון שהי' חי יותר משאר

בני עלי י"ל דכיון דאיפליג איפליג כדקיי"ל בזקן בגיטין (דף כ"ח) ע"ש וזהו ג"כ כמ"ש רו"מ מדעתו:

ו ומה שחוכך רו"מ לפמ"ש החו"י סי' קצ"ז דלשי' הזוהר פ' משפטים דבכל אלמנה יש סכנה שרוח בעל הראשון מנצח את השני ולכן במת בעל השני איכא הוכחה לזה לכן אסור לישאנה א"כ במת בדבר אין להקל אלא בבעל שני ולא במת ראשון בדבר דאכתי י"ל שהשני מת ע"י רוחו של בעל הראשון הנה ידע כי בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' י"ט הביא ששמע מקובלים דחשש סכנת אלמנה הוא רק תוך יב"ח של מיתת בעלה ואף שהוא הביא עובדא שאירע בימיו ברב א' שנשא אשה שהי"ל בעל בחור שמת במגפה ואח"ז נשאת לזקן א' ומת ואח"ז נשאת לרב קדוש ומת ואחר כמה שנים נשאת להרב הנ"ל ואחר ג"ש חלם לו שבאו ג' בעלי' והזקן לא אמר כלום והרב הקדוש מחל לו והבחור תבעו לדין בדיני שמים ואחר ימים מועטים מת הרב בעל הרביעי ולכן כתב דיש לחוש גם אחר יב"ח ע"ש אבל העיד לפני רב א' ששמע מהגה"צ אבד"ק שינאווא ז"ל שקבלה בידו מגדולים להתיר אחר יב"ח וגם יזהר שלא יבא עליה בלילה הראשונה וע' טטו"ד תליתאה סוס"י רס"ג ובשד"ח מערכת אישות סי' א' אות ד' וגם מדברי מהרי"ל שבמג"א או"ח סי' של"ט נראה דאין הסכנה רק בלילה הראשונה ועכ"פ אחר יב"ח אזיל לי' חשש זה ואיסור קטלנית שהוא לעולם אינו אלא מטעמים הנאמרים בש"ס ועובדא שהביא בחיים שאל דברי חלומות הן והרב הזה כיון דאיבעת איתרע מזלי' כדאשכחן בש"ס ברכות (דף ס' ע"א) בההוא דאיתנח דמייתי עליו יסורים דכתי' פחד פחדתי ויאתני וגו' ע"ש ובהוריות (ד' י"ב ע"א) חלשא דעתי' ואתרע מזלי':

ז והנה החו"י שם צידד דדוקא במת מיד אחר נישואין איכא חשש קטלנות ולא בשהה זמן רב ומ"מ נתיירא להקל למעשה אבל אני מצאתי בספר חסידים סי' תע"ח שכתב וז"ל, אשה לשלישי או לרביעי לא תנשא אם מתו בעלי' זאח"ז לאחר שבאו עלי' ומתו בלא בנים או מיד לאחר בעילה כמו ער ואונן שלא עכבו אצל תמר עכ"ל ומבואר דדוקא במתו מיד ולא שהו בחיים עמהם או גם כששהו עמהם ומתו בלא בנים אבל בנ"ד ששהה בעל הראשון ששה שנים וגם הוליד עמה בן איננו נכנס בחשבון כלל וע' תשו' שו"מ תנינא ח"ג סי' פ"ז שהביא בשם ס' נוצר חסד שכתב דאם הי"ל בנים ליכא דין קטלנית והוא דחה דבריו בב' ידים והנך רואה שדבריו נובעים מרבינו ר"י החסיד:

ח ועוד יש לצרף שהרי ב' בעלי' הי' זקנים יותר מן ס' שנה וכבר הביא הב"ש דעת המיקל ואף שהח"ס סי' כ"ג הוכיח דדוקא בן ע' שנה שהרי אביי הי' בן ס' שנה יעוין בשו"ת פרשת מרדכי א"ע סי' ט"ז שהחזיק בההיתר שע"י זקנה גם בבן ס' ובהגה תי' קו'

הח"ס דהתם כבר הי' אביי בעל ג' ואנן קיי"ל כרבי דבתרי הויא קטלנות לכן גם במיתת אביי תלו במצוי משא"כ אם הראשון והשני היו זקנים ע"ש וכ"ה בתשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' ק"י. וכיון דמבואר בשו"ת פאר הדור סי' קמ"ו דבאשה ילדה שאם תתעגן יש לחוש לזנות יש להקל בחשש קטלנית ושכן עשו מעשה לפני הרי"ף ור"י הלוי להקל א"כ בצירוף כל הנ"ל יש להקל אבל כפי הנראה ממכתב רו"מ לא נתברר מיתת הראשון שהי' ע"י מכה מהלכת רק מפי האשה ולענ"ד אין להאמינה שהיא נוגעת בדבר וראינו שנחשדה להסתיר הדבר גם אחר ששמעה אזהרת הרה"צ אבל אם יבורר הדבר שכן הוא אז יוכל להתיר מטעמים שנתבארו למעלה:

ט והנה מ"ש רו"מ ע"ד התוס' נדה (דף ס"ו ע"א) שהשיגו ע"ד רש"י שכתב דרישא כרשב"ג דבירושלמי פ"ו דיבמות מבואר כרש"י כבר כתבתי ד"ז בגליון שם מכמה שנים. ומ"ש רו"מ דהתם רש"י לשיטתו דס"ל דגם בנתגרשה ב"פ אסורה להנשא לענ"ד זהו רק בנתגרשה מעצמה אבל הכא שע"י שרמ"ת נתגרשת וכיון שזה שרמ"ת אינו גורם להיות מוחזקת בב"פ גם לרבי גם הגירושין אין מועילים להחזיקה בנתגרשה דאל"כ תיקשי לרש"י מהא דיבמות (ד' ס"ה) ניסת לראשון ולא ה' בנים וכו' לשלישי לא תנשא אלא כשיש לו בנים וע' בשו"ת ב"ש א"ע סי' ח"י שהוכיח כן בראיות:

י ובדין ספירת ז"נ הגם שהט"ז סי' קצ"ג מחמיר ביש לה ספק בענין החימוד בכ"ז הסד"ט הביא בשם בה"י להקל וגם הוא מיקל וגם בענין ספירת ז"נ על הספק כבר העלה בתשו' ב"ש חא"ח סי' ל"ו להוכיח מסוגי' דטועה בנדה (דף כ"ט) כש"כ דמהני על הספק. והנלענ"ד כתבתי:

סימן קמב

א ב"ה ו' תולדות ר"ח כסליו תר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה יעקב יוסף האמער נ"י ראבד"ק סנוטין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו שלותה אשת ראובן משמעון ת"ק ר"כ על וועקסיל בחת"י בעלה וההי"ע חתמה היא כי היא ג"כ נו"נ בהעסק ואח"כ מת שמעון ועשו יורשי ש' הערכה בדא"ה עם הוועקסיל על ראובן וטען כי אשתו שילמה הסך הנ"ל ופסקו שתשבע האשה ותיפטר והעריכו היורשים לנגדה במשפט העונש ע"פ נשים שהעידו שאחר זמן שאמרה שפרעה הודית בפניהם שמגיע החוב ועי"ז נגמר שירדו לד"ת וכפי דימוי החתימה לשאר חתימותיו ניכר שהוא חתימת ראובן ובכ"ז מכחיש חתימתו באמרו שנתן רשות לאשתו לחתמו בכל עת המצטרך והיא או בנה הגדול יוכלו

לזייף שיהי' דומה ממש לחתימתו והאשה אומרת כפי שנשבעה ששילמה החוב עכת"ד הטענות:

ג הנה בדבר מ"ש רו"מ שכבר הודה ראובן בערכאות שהוא חתימתו שהרי טען רק שפרעה אשתו החוב הגם שמבואר בר"ן פ"ק דגיטין בסוגיא דשטרות העולים בערכאות דהודאה בערכאות דיהיב לי' זוזי בגוונא דליכא למימר משטה הייתי או שלא להשביע שפיר מהני הודאתו וע' סי' ס"ח בהג"ה ס"א אבל בנ"ד הרי לא הודה בפירוש אלא דממילא נשמע מתוך טענתו לזכותו מהני אפי' חוץ לב"ד כמ"ש הסמ"ע סי' קמ"ו סקס"ה בדעת הר"י וכ"פ הט"ז סי' ע"ט ס"ט דהלכה רווחת כדעת הר"י בזה מ"מ בנ"ד י"ל שלא רצה לישבע אפי' באמת לכן טען רק טענת אשתו ששילמה ותיפטר בשבועתה כמ"ש כה"ג הסמ"ע סי' צ"ב סקי"ב דגם בכופר בפקדון בדליכא עדים שנתנוהו לידו י"ל דמישתמיט כדי שלא יצטרך לישבע שבועת הפקדון אפי' באמת ע"ש וכבר כתב בתשו' ח"ס חח"מ סי' צ' שמנהג ישראל תורה לפרוש גם משבועת אמת ולהוציא ממון ע"ז ע"ש וגם אין לנו להחזיק פסק של דא"ה כיון שלא נגמר עדיין ולא קיבלו יורשי ש' ע"ע לקיימו שהרי אדרבא העריכו למשפט העונש שבדיניהם נשים מעידין כנודע וכיון שהדימוי בכת"י מהני כשטר בעדים כמ"ש רו"מ מהקצה"ח סי' מ"ו סק"ה בשם תשו' מהרח"ש דמקיימין כת"י הלוה אפי' שלא בפניו אלא שבנ"ד טוען הלוה ששתו ובנה זייפה חת"י משטרות אחרים שבידה בחתימתו א"כ מקודם יש לברר לצוות להם לזייף ואם יהי' נראה שיכולים לזייף היטב אזי ישבע ראובן שזייפו חתימתו ולא חתם הוא בעצמו ויתבטל דין וועקסיל ואז תהי' אשתו נאמנת בשבועה ששילמה החוב אבל כבר כתבתי בתשו' לארץ הגר להוכיח דלדידן דלא נפסל בשבועה דלהבא אם נשבע בדא"ה בשבועה קודם אמירתו שיאמר האמת אין תועלת בשבועתו ליפטר בדתה"ק וע' בתשו' רשד"ם חו"מ סי' קנ"ט דאם נשבע ביחיד יוכל לחזור ולהשביעו בפני עשרה אך מ"ש כן בשם הב"י צ"ע דאדרבא בב"י בשם הפוסקים מוכח להיפוך ועכ"פ לדינא העליתי כן והארכתי בראיות ואכמ"ל וא"כ ה"נ בנ"ד אך שא"א לחזור ולהשביעה שהרי מוכרחת להחזיק בדברי' הראשונים מפני עונש ובדא"ה ודינה כחשודה על השבועה דסי' צ"ב:

ד אך לכאורה לפמ"ש הר"ן בשבועות והובא בש"ך סי' ע"ה סקמ"ז דאין לחייב לנתבע שבועה אפי' היסת היכי דא"א ליטול אא"כ ישבע התובע תחלה ובש"ך סי' צ"א סקכ"ו וסי' כ"ב סק"כ עוד מזה א"כ ה"נ הרי היורשים מחויבים לישבע שלא פקדנו אבא א"כ אמאי יחייב ראובן לישבע שלא חתם אבל ז"א דכבר כתב הש"ך סי' צ"ט סקי"ד דהיכי דצריך לפרוע מקודם ואח"כ ישבע התובע ל"ש דין זה והרי בסי' פ"ב ס"ג קיי"ל דבשטר

מקוים כשטוען שפרע אומרים לו הבא מעותיו ואח"כ ישבע ויטול ואם טען הלוה שאין לו מחויב לישבע מקודם שאין לו ומוכח דגם בזה מקרי כפי"מ ואף שהט"ז שם חולק דלא ישבע עד שישבע המלוה קודם מ"מ מודה דמקרי כפי"מ אלא שלא נתברר עדיין חובו ובנ"ד שהיורשים מחויבים לישבע שלא פקדנו י"ל דגם הט"ז מודה וע' בשו"ת ב"ש חו"מ סי' כ"ג שנחלק עם מוהר"ש בן הנו"ב אם הטראטע שבזה"ז יש להם דין שטר בנאמנות או לא ע"ש וע"ש סי' ל"ט עוד בזה בשם הג' מסטאניסלאוי שנחלק ג"כ עמו אך בנ"ד אם יבורר שיכולים אשתו ובנו לזייף ת"י הרי יהי' דינו כשטר שאינו מקוים אבל בכ"ז הרי הטראטען נתונים כפי תוקף דיניהם והרי בדא"ה מחויב לישבע שלא חתם ואף שיש לפקפק בזה מ"מ הרי בנ"ד אם הי' מודה שחתם ואינו יודע הפרעון והו"ל למידע הוי איא"פ וחייב לשלם ואח"כ יחייבו היורשים לקב"ח א"כ פשיטא דהוי כפי"מ לכן נראה כמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קמג

א עוד להרב הנ"ל ובדין א' שמת והי' דר בדירת בנו וחתנו ואח"כ בא בנו של המת ג"כ לבית המת ויש שם בעיר אחות המת שדרה עם בעלה בבית אחר ולא נודע לה מיתתו אם מותר להודיע לאחותו ממיתת אחיה שתבא לבית בת אחיה ביום ז' למיתתו ולא תצטרך לישב כל ז' והביא מחידושי רע"א בשם זקני הוראה דאין דנים לגדול הבית רק בבנים אצל אב או אחים קטנים אצל גדולים ולא באחים הנפרדים איש מרעהו אבל רו"מ ראה אצל חותנו הרב שהי' בנו של הגה"צ בעל מנ"ח שפסק להיפוך:

ב הנה גם אם האשה גה"ב הריטב"א מסופק בזה וע' שו"מ מהד"ק ח"ג סי' ק"ג ואם יש לזה בית אחר בעיר פסק שם ג"כ דאינו נגרר אחר גה"ב ובזכל"א אות ג' מיקל אבל בנ"ד שבתו של המת יש לה בעל והוא אינו מתאבל והוא גה"ב וגם אחותו יש לה בעל ויש לו בית אחר בעיר לכ"ע אינה נגררת אחר בת אחיה ודברי חי' רע"א הם מתשו' שמ"צ וגם בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' שס"ד פסק כן וגם אי נימא דגם באח שבעיר אחרת אם בא לכאן נגרר אחר אחיו מ"מ בנ"ד לכ"ע אינה נגררת וכמ"ש ולא טב הורה:

סימן קמד

להרב הנ"ל ובדבר שימוש הנרות של תפלה שבביתו שיש מנין קבוע אם מותר להשתמש לצורך לימודו כבר כ' הא"ר סי' קנ"ד סקי"ג דל"ש לומר לב ב"ד מתנין אלא בדבר שהוא מנהג מבורר וכל שאינו מנהג ברור לא אמרי' כן א"כ גם בנהגו כן בקלויז של רבים אין

להנהיג כן בשל יחיד ומלבד זה הרי דעת תוס' במנחות (דף ט"ו ע"ב) ומעילה (דף י"ד ע"א) דבשל יחיד ל"ש לומר לב ב"ד מתנה והגם דלא קיי"ל כן כדמוכח מדברי הרמ"א סי' קנ"ד ובמק"א הבאתי מהא דפ"ז דדמאי מ"ג ותוספתא פ"ג דתרומות ור"ש פ"ה דמעשרות מ"ד וביד מלאכי כללי דינים אות ל' הביא מסוף טב"י ועוד מכמ"ק אבל עכ"פ הבו דלא לוסיף עלה וגם הרי מבואר בפמ"ג דדוקא בדבר שא"א ליזהר אמרי' לבדימ משא"כ בדאפשר ליזהר ע"ש א"כ ה"נ בנ"ד אך די"ל דכיון דבכל נדר מותר לשנותו למצוה יותר גדולה א"כ הרי גם ת"ת דיחיד עדיף מתפלה בציבור כמ"ש בתר"י ברכות ובב"י סי' צ' א"כ מותר לשנותו ועמג"א סי' קנ"ג סק"כ בשם רשב"א וש"ך יו"ד סי' רנ"ט סוס"ק י"א בשם מהרי"ק וב"י בזה וגם כיון שהמנין בביתו נותנים על דעתו. כנלע"ד:

סימן קמה

א לי"ד נ הרהג"א וכו' מו"ה מאיר אריק נ"י אבד"ק יאזלוויץ בעהמח"ס מ"פ ומו"ק:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' שלותה עבור בעלה מעות אצל אשה א' שיש לה בעל בר"ק ולא עשו שום ה"ע ובזמ"פ שילמה הקרן ואחר איזו ימים סילקה גם הריבית ואח"כ נודע לבעלה מזה. וכת"ר צידד דלשי' רש"י שהובא ביו"ד סי' ק"ס דריבית ע"י שליח מותר וביאר החו"ד דהיכא דלוה שלח שליח דהקציצה בטלה דאשלד"ע א"כ הוי רק א"ר וה"נ בנ"ד. ואף דלצי"ש חייב י"ל דבנ"ד דהקציצה בטלה והוי רק א"ר וכיון שנתנה הריבית אחר פרעון הוי מאוחרת ופטור גם לצי"ש כמ"ש ביו"ד סי' קס"א ואף שאין זה ברור אי השליחות בטל משום דאשלד"ע כמ"ש בשו"ת ג"פ סי' כ"ט ונו"ב מסי' ע"ה והלאה מ"מ י"ל לתקוני שדרתיך כו' ואשה אפי' נו"נ לא עדיפא משליח היכא דהוי לחוב וע' שע"ת או"ח תל"ב אבל י"ל דבנ"ד הוי זכי' בטעות דטעו בדין וסברו דשרי והוי כלא נתן עדיין דאסור וכה"ג כ' התוס' בב"מ (דף קט"ו) דגם לאביי דאע"מ מ"מ בשוגג הוי זכי' בטעות וגם המזכה זיכה בטעות עקצה"ח קמ"ב עכת"ד. והנה במה דסיים אפתח. והנה מ"ש דהוי זכי' בטעות הדבר תלוי במחלוקת הראשונים בסוגיא דב"מ (דף ה"י) בהא דהדרא פירי כו' התם זביני הכא הלואה ולשי' תוס' וסייעתם מחילה בטעות ל"ה מחילה וגבי פירות דקל משום דניחא לי' דליקו בהימנותי' מהני שפיר אבל ד' הריב"ש סי' של"ה דהיכא דהטעות רק בדין מחילה בטעות הוי מחילה וכ"מ ברא"ש שם וע' בפסקי הרא"ש אות ל"ב ועי' בב"י חו"מ סוס"י שט"ז בשם תשו' הרשב"א דמוכח נ"כ כן. ומבואר דאע"ג דהוי עכ"פ איסור א"ר מדרבנן בהא (דף ס"ז) שם מ"מ אי לאו דמתחלה הי' על תנאי או דסבור שהן שלו ולא מחל כלל הוי מהני וע' בב"י יו"ד קע"ד וחו"מ

סי' ר"ד וע' נימוק"י ב"מ שם בד' הרי"ף דמוכח דאי איכא איסורא אנן סהדי דלא ניחא לאינש למיעבד איסורא ול"ה שביק לי' למיכל משום איסור ריבית וליכא מחילה אבל מד' ריב"ש ל"נ כן ואף דהמהרי"ט ח"א סי' קמ"ב רצה להעמיס גם בד' ריב"ש כד' התוס' אבל מל' ריב"ש ל"ג כן ועקצה"ח סי' י"ז וא"כ להריב"ש הוי בנ"ד זכי' שפיר כיון דהוי רק טעות בדין והתוס' (דף קט"ו) לשי' אזלי דלא ס"ל כהריב"ש. ובאמת לפמ"ש התוס' ורא"ש שם דדין מחילה בטעות דמיא לדין הקדש טעות א"כ נראה דתליא בפלוגתת רמב"ם וראב"ד ע"א מאיסורי מזבח ה"ג דהרמב"ם פסק שם דמי שדימה שמותר להקדיש בע"מ והקדיש ה"ז קדוש והראב"ד סובר דהוי הקדש טעות ואינו הקדש ובכ"מ שם יישב ד' רמב"ם וז"ל י"ל דל"מ הקדש טעות רק כגון אומר שור שחור שיצא מבית ראשון ויצא לבן שנתכוין להקדיש גוף א' ונמצא אחר אבל אם דימה שמותר להקדיש, בע"מ שוגג מיקרי ולא טעות עכ"ל וע' ירושלמי פ"ה דנזיר ה"א ושיו"ק שם וא"כ לשי' רמב"ם גם בנ"ד הוי זכי' וע' בפמ"ג או"ח במש"ז סי' קנ"ד סקי"ב בדין הקדיש מפה לס"ת והוא כלאים שנעלם ממנו ד"ז וע' בר"ן נדרי' (ד' ל"ה) גבי מעילה דנימא איסורא לא ניחא דליקני שכ' דהוי זכי' בטעות. ויש לדון מזה בהא דמבואר בחו"מ סוס"י כ"ה דגם בטעה בדין הוי קנין בטעות ולא הוזכר שם מפלוגתא הנ"ל ובתוס' ורא"ש ב"מ הנ"ל מבואר דגם קנין בטעות דמי לדין מחילה והקדש טעות הנ"ל אך לפמ"ש בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ב' דדוקא בטעה בעצמו הוי מחילה ולא בהטעהו הדיין א"כ בסוס"י כ"ה הנ"ל דמיירי בהטעהו הדיין שפיר הוי לכ"ע קנין בטעות וע' שע"מ שם וע' בר"ן נדרי' (ד' כ"ה) שכ' לחלק בין לא ידע שיש שם אביו כלל ובין טעות בדין וע' לח"מ רפ"ב מנזירות דהרמב"ם לא ס"ל כן אבל לשי' הכ"מ רפ"ח מנדרי' גם הרמב"ם ס"ל כן אבל י"ל בין נדרי' ושבועות ובין זכי' במקח וע' ב"ש אה"ע סי' י"ג סקט"ז לחלק בין לא ידע כלל מהאיסור ובין ידע קצת ובתה"ד הביא מב"ק דף צ"ה) וע' חגיגה (ד' י"א) וע' נו"ב מ"ק א"ע סוס"י כ"ה ומ"ת חא"ע סי' קמ"ב אבל אין ענין בזה לנ"ד וקצרתי:

ג ואמנם בנ"ד אף שדברי רו"מ נכוני' דהקציצה בטלה דלתקוני שדרה וגם אשלד"ע והדבר מפורש בתשו' מהרי"ק שורש י"ז בראובן ששלח שלוחו למכור לשמעון חפיצי כסף וכו' והשליח בלא דעת משלחו קצץ עם ש' בר"ק ונשתעבד ש' לר' בכת"י וזקף הקרן עם הריבית והורה מורה א' שלא יגבה גם הקרן כדין שטר שי"ב ריבית והשיב מהרי"ק שטעה בזה דפשיטא דלימא ר' לתקוני שדרתיך כו' ומעולם לא נעשה שלוחו להלות בריבית ועוד דאשלד"ע והדבר פשוט גם לתשב"ץ [וע' בד"מ סי' קס"א ובב"י חו"מ סי' נ"ה ורמ"א שם] אך דמ"מ פסק שם לענין הריבית דאע"ג דההלואה הי' ע"י שליח

כיון דנעשה שטר ע"ש המלוה לא דמי להא דתשו' רש"י ואפי' כבר קיבל הריבית מיד לוה צריך להחזיר דהוי כר"ק וע' בב"י סי' ק"ס הביאו בקיצור רק שלא נזכר שם תחלת ד' ותשו' כמו שהבאתי ולכאורה הוא תמוה דכיון דכ' בעצמו דקציצה ראשונה בטלה א"כ גם בנתן אח"כ הריבית בלא קציצה הוי רק א"ר ואמאי צריך להחזיר אמנם נראה דדוקא אם לא הי' לוקח אח"כ הריבית אז יתכן לומר דקציצה ראשונה בטלה דלתקוני שדרתיך כו' אבל אם לקח הריבית אח"כ הרי גילה דעתו לקיים מעשה השליח שהרי קיבל הריבית כפי הקציצה ולולא הקציצה ל"ה נותן לו כן א"כ נתקיים למפרע מעשה השליח והוי ר"ק (וע' ש"כ יו"ד סי' קל"ב סקי"א אבל אינו דומה לנ"ד) וע' במק"ח סי' ת"נ גבי מכירת טחינת ריחים מש"כ דחזרה במקצת ל"מ כיון שאח"כ חוזר להמקח אבל אין מזה לנ"ד ראי'] והרי אפי' גבי תרומה מצינו דבאמר כלך אצל יפה תרומתו תרומה והן אמת דבירושלמי פ"א דתרומות מבואר דדוקא מכאן ולהבא ולא למפרע אבל בש"ס דעירובין (דף ע"א) מוכח דגם למפרע מהני ואף די"ל דוקא התם דהוי דבר מצוה וע' בט"ז יו"ד של"א מ"ש בישוב ד' הרמב"ם מזה ובפרט היכא דהוי איסורא בודאי ראוי לומר דלא ניחא לי' למפרע וכמ"ש כה"ג הט"ז בחו"מ סי' קע"ו סי"ב דגם בנתרצה עכשיו ליקח חלק אמרי' דהשתא איתרע וע' בט"ז יו"ד קע"ז סקי"א בשם ד"מ מ"מ כיון שנותן לו הריבית במכוון כפי הקציצה שבתחלה גלי דעתי' דניחא לי' בהקציצה ג"כ כנלפע"ד בד' מהרי"ק ז"ל [וע' כה"ג בתוס' ע"ז (דף ס"ד). ד"ה רע"א דכיון דעשה אח"כ מעשה ה' כעושה מעשה למפרע אבל י"ל דשא"ה דהי' מחשבתו לזה גם מתחלה). ונראה ראי' לזה מהש"ס דב"מ (דף ס"ב) דאר"ס כל שאלו בדיניהם מוציאי' מלוה למלוה בדיני' מחזי' ממלוה ללוה וכל שבדיניהם א"מ מלוה בדיננו אין מחזירי' וא"ל אביי וכללא הוא והרי סאה בסאה כו' והרי משכנתא כו' אלא כל שאלו בדיניהם דאר"ס מאי אשמעי' ופירש"י הי' נינהו כו' כגון ר"ק וכדר"א וכל שבדיניהם אין מוציאין כו' כגון ריבית מוקדמת ומאוחרת ופירש"י והא בתורת ריבית יהיב לי' ובדיניהם א"מ אם לא נתן שהרי לא פסק ולא קצץ כלום ע"ש ואכתי תיקשי דלאו כללא הוא דהא משכח"ל בקצץ ע"י שליח את הריבית דבדיניהם הוי קציצה ומוציאי' מלוה למלוה ואפ"ה בדינינו אם נתן לו אח"כ הריבית אין מוציאי' ממלוה דהוי רק א"ר כיון דאשלד"ע והקציצה בטלה אע"כ כמ"ש דבכה"ג שנתן לו אח"כ הריבית נתקיימה הקציצה למפרע אבל י"ל דמשכח"ל בשליח עכו"ם המבואר סי' קס"ט וי"ל בזה ואין להאריך וע' בש"כ יו"ד רמ"ח סקי"ב בשם פרישה ג"כ כה"ג דבשתק נתקיימו מעשיו למפרע ונשתעבד גם במה שלמד עמו מקודם דאיגמ"ל דניחא לי' במעשיו ע"ש:

ד אבל יש לחלק בין נידון מהרי"ק לנ"ד דשא"ה דהמלוה לקח בעצמו הריבית משא"כ בנ"ד שהאשה לקחה הריבית ג"כ בלא ידיעת הבעל ומה שאין הבעל מחזיר היינו משום דאין חיוב עליו להחזיר א"כ י"ל דליכא קציצה כלל באמת והוי רק א"ר ומאוחרת דפטור לגמרי וכמ"ש רו"מ. אבל עיקר ד' החו"ד סי' ק"ס שכ' דבשליח לוה הוי רק א"ר דהקרן נתחייב מיד והקציצה בטלה דאשלד"ע ול"ה קציצה בשעת מ"מ הנה מלבד מה שתמה עליו בהגהות א"ב לענ"ד יש לתמוה דהא כבר כ' המל"מ פ"ח ממלוה והחו"ד סי' קס"א סק"ה דאם הלוה בריבית אף דאסור ליקח הריבית יוכל המלוה לחזור בו ולתבעו המעות גם תו"ז דלא הלוה רק באופן שיתן לו ריבית ע"ש וע"ע בח"ד סי' ק"ס סק"ג ואני מצאתי בבדה"ב סי' קע"ב בשם הריטב"א מפורש כדבריהם וא"כ גם אחר שהגיע המעות ליד לוה הוי שעת מ"מ כיון דהי' ביד מלוה לתבעו וע"י מה שנתחייב ריבית הוא ממתין לו עד הזמ"פ וא"כ הרי לשי' הפוסקי' שהובא בטור סי' קס"ו החולקי' על רמב"ם וס"ל דגם בהרויח לו זמן הוי שעת מ"מ ה"נ בנ"ד וכ"ה דעת רש"י גופי' שם וע' ב"י שם וא"כ הוי ר"ק וגם לפמ"ש הח"ד סי' ק"ס שם סק"י ובפרט בסקט"ו דאם שלח המלוה שלוחו וצוה לו לעשות עיסקא והשליח הלוה בר"ק דאף דהקציצה לאו כלום הוא מ"מ הוי ר"ק וחייב להחזיר הריבית שלקח כיון דנותן כפי הקציצה שקצץ הלוה א"כ נראה דגם בקצץ הלוה ע"י שליח מ"מ כיון שנותן כפי הקציצה הרי הוא מקיים דברי שליחו למפרע וכמש"ל בשם המהרי"ק א"כ שוב צריך המלוה להחזיר דהוי כקצץ הלוה בעצמו ובכה"ג אף דהמלוה לא נתרצה הוי ר"ק דהא לגבי לוה ל"ש סברא הנ"ל שכתבתי למעלה לגבי מלוה כמובן וא"כ ה"נ בנ"ד הוי ר"ק. וע' ברא"ש פא"נ סי' נ"ז שכ' דבקצץ בעודו עכו"ם ונתגייר כיון דמשלם ע"פ הקציצה אף שהקציצה היתה בהיתר מ"מ הוי ר"ק וע' בפח"ר אות נ' שתמה בזה אבל כונת הרא"ש כמ"ש ומוכח כדברינו:

ה ולפום ריהטא ק"ל לשי' רש"י דסובר דריבית ע"י שליח שרי א"כ בהקדש דהגזבר מלוה בריבית והגזבר הוי שליח בעלמא [וע' ירו' פ"א דתרומות ופ"א דחלה אי גזבר כבעלי' או כשליח ובנ"ד י"ל דכ"ע מודו] וא"כ איך קתני זה חומר בהדיוט מבהקדש וע' ב"מ (דף נ"ז) ומנחות (דף צ') הרי בהקדש ל"ש ריבית כלל וצל"ע אם אולי הרגיש א' מהאחרוני' בזה ואין פנאי כעת לחפש:

ו ומ"ש רו"מ לשי' רש"י מהש"ס דב"מ (דף. ס"ז) גבי ההוא אתתא דא"ל לההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקרובי אזל זבן א"ל אי הוי לי זוזי מהדרא לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי ואמר רבר"ה כל את ונוולא אחי לא גמרה דעתה ופליגי התם אי הוי ר"ק או א"ר והא התם הי' ע"י שליח. י"ל דהתם בודאי עשו שטר על הקרקע דכסף א"ק בלא שטר

בקרקע במקום שכותבין ומסתמא נכתב השטר ע"ש לוקח ובכה"ג לכ"ע אסור כמ"ש מהרי"ק וב"י ורמ"א בסי' ק"ס שם וז"פ:

ז ואולם בעיקר הדבר שכ' רו"מ דגם אי הוי א"ר הוי זכי' בטעות דמסתמא בשוגג עשו לכאורה לפ"ז איך משכח"ל דין א"ר שא"מ בדייני' הרי נימא דמסתמא לא ידעו שיש איסור וע' ריטב"א ב"מ ס"ז שכ' דבדרך הלואה קים להו לאינשי דגם א"ר אסור ודוקא בדרך מכירה לא קים להו. [שוב מצאתי בפ"י ב"מ (ד' ס"ז) שהעיר בכל א"ר דנימא דהוי בטעות היכא דלא ידע מהאיסור ע"ש בתוסר"ה פירי בא"ד המתחיל אלא צ"ל ושם א"ד המתחיל ור"ת ע"ש בזה] אבל י"ל דוקא התם דאיכא למימר דכי שביק להו פירי לא חשדי' לי' דבתורת ריבית נתן רק בתורת מכר בזה ס"ל להריטב"א דמסתמא קים להו אבל בנ"ד דהוי להיפוך דאי קים להו עבדי איסורא במזיד טפי אית לן למימר דכי עבדי בשוגג עבדו וגם לשי' הה"מ פ"א מאישות דבאיסור דרבנן לא זהירי אינשי כ"כ ה"נ בנ"ד וי"ל ג"כ דבנ"ד לאו כולהו נשי ד"ג לידע דע"י שליח הוי רק א"ר והוי לדידהו כר"ק ממש והוי איסור תורה וכיון דעבדי מסתמא טעו לומר דשרי לגמרי ועתש"ו מהרי"א יו"ד סוס"י ח' במש"ש דכיון דהוי ע"ה סובר דהכל מה"ת כו' יעוש"ה וכ"נ מד' הרמב"ם פ"ד ממלוה הי"ג שכ' וז"ל הורו מקצת גאוני' שהלוה שמחל למלוה הריבית כו' אינו מועיל כלום כו' ראה לי שאין הוראה זו נכונה אלא מאחר שאומרי' למלוה להחזיר וידע המלוה שדבר אסור עשה ויש לו ליטול ממנו אם רצה למחול מוחל כו' עכ"ל ומבואר דמסתמא אמרי' דלא ידע אם יש איסור בדבר אף דהוי ר"ק מדאורייתא [ובס"א כ' וידע הלוה וכ"ה בתשו' מהרי"ק להדיא] וכן מוכח להדיא מד' בעה"ת שער מ"ו ח"ד סי' ב' שהביא המל"מ ום שכ' דהא דת"ח מלוים זא"ז היינו במאותרת כיון שאינו אלא א"ר אבל ע"ה א"י שי"ב איסור כלל ולא מחיל ע"ש ובפרט לפמ"ש תוס' ב"ק (ד' ע"ט) בשם י"מ דגם גבי אשתו שייך חזקת אא"ח ולא לו א"כ פשי' דראוי לומר דבשוגג עברו אבל ד' התוס' צע"ג מש"ס דבכורות (דף ל"ה ע"ב דמבואר דאף דבנו ובתו נאמני' על עדות בכור אבל אשתו דכגופו אינה נאמנת ומוכח להיפוך. ועוד נראה דבנ"ד הרי כיון דהשליחות בטל משום דלתקוני שדרתיך כו' א"כ גם הזכי' בטלה ואי נימא דכיון שבא לחצירו קנה לו שלא מדעתו ז"א דמבואר בב"מ (דף ק"ב) דהא דיוני שובך ל"ח כמזומן וחייב בשילוח משום דכיון דאיהו ל"מ זכי מחמת איסור חצרו נמי לא זכי וה"נ בנ"ד כיון דגוף הזכי' אסור גם חצרו לא זכי לי' כלל וגם מבואר בב"מ (דף צ"ו ע"ב) דאיסורא לא ניחא לי' דליקני ועתו"ס ב"מ (דף כ"ו ע"א) שכ' דחצר א"ק מעות כלל כיון דהוי דבר קטן וגם בלא"ה י"ל דבנ"ד שהמלוה דר בבית חמיו בחנם ובכל שעה יוכל לדחותו מן הדירה לא

קני לי' חצירו כלל וכמ"ש התוס' בב"ב (דף נ"א) לשי' ר"ת וע' ברמ"א חו"מ סי' קל"ח ס"א בשם ריב"ש ועתש"ו עבוה"ג סי' קכ"א ומהר"ם זיסקינד סי' ג' ותשו' רע"א סי' קל"ג וגם אם מונח בכליו של מלוה כבר כ' דכיון דהשליחות בטל א"כ לא זכתה האשה כלל עבורו וגם חצירו לא זכה א"כ הוי כלא בא לידו עדיין ואסור ליקח משום א"ר לכ"ע וכבר נודע שכל הפוסקי' דחו ד' רש"י ובפרט לפמש"ל דהשלוחים שוגגים הרי לשי' התוס' וש"פ בשוגג ישלד"ע וע' מהרי"ט ח"א סי' קט"ז שכ"כ לענין ריבית ע"י שליח ועכ"פ מידי א"ר לא נפיק לשי' רוב הפוסקי' ולא זכה בו עדיין ואסור לזכות בו לכ"ע אבל מצאתי בנה"מ סי' ר"ח שכ' דגם דנתן בטעות אין מוציאי' א"ר אבל צ"ע לפע"ד. ומ"ש רו"מ די"ל דגם בלא זכה כלל מ"מ כיון שצריך להוציא מידו אין מוציאי' והביא ראי' מב"מ (ד' ס"ז) כל סלוקי בלא זוזי אפוקי הוא. והנה מלבד מחלוקת הרי"ף והר"א שהובא בסי' קס"ו סק"ג אי אמרי' כן בלא משכון אף גם התם עכ"פ כבר בא הא"ר לידו וזכה בו. גם מ"ש מבעה"ת וש"כ יו"ד קס"א דא"ר בשטר אי הוי כגבוי א"מ מידו שא"ה דהשטר בידו וזכה בו ואי כגבוי הוי כזכה בהמעות כיון דהשטר שהוא המעות הוא בידו ומה"ט אמרי' מיגו להוציא כשהשטר בידו וע' בתק"כ סי' ק"ל וע' בש"כ חו"מ סי' קכ"ו סקמ"ג:

ח גם מ"ש מגז"ע דאף דאסור לגזול ול"ה שלו לשי' יראים ואפ"ה א"צ להשיב לשי' הכפ"ת סוכה (דף ל') הנה מלבד דהשעה"מ פ"א מגזילה חולק עליו והוכיח להיפוך אף גם בלא"ה אי נימא דא"ל להשיב י"ל דבאמת הוי שלו והיראים שכ' דגז"ע גם אם הוא מותר מה"ת מ"מ ל"ה שלו י"ל דסובר באמת דצריך להשיב למ"ד גז"ע אסור ובמק"א הוכחתי מתוספתא פ"י דב"ק דעכ"פ חייב להשיב משום ח"ה. ומ"ש מנה"מ סי' ע"ב סקמ"ב וסי' קצ"ד אין לו ענין כלל לנ"ד ומ"ש מתוסרי"ד סוכה (דף מ"א) דפ' מש"פ אינו שלו דבמאי קני ואפ"ה א"צ להשיב ג"כ אינו ראי' דהתם בפ' משו"פ א"צ להשיב לפי שא"ב דין ממון וגם בריבית ליכא חיובא השבה והרי מבואר בסי' קס"א דהא דא"מ בא"ר דוקא בנתן מדעת הלוה אבל אם טעה הדיין והכריחו לשלם או שפסקו לשלם מפני שלא הי"ל ראי' גם בא"ר מוציאי' כיון דבא שלא כדין לידו שלא בתורת מחילה ורצון הבע"ד אף דהוא כבר ברשותו וא"כ ה"נ אי נימא דהוי מחילה בטעות ול"ה מחילה א"כ הוי גזל בידו:

ט ומה שהקשה ע"ד הריטב"א ונה"מ סי' ר"ח שכ' דהמקדש בר"ק מקודשת מהא דפ"ק דתמורה דלרבא דאעל"מ ל"ק הריבית כבר קדמו המח"א ה' ריבית סי' ב' ובמרה"פ על הירו' פ"ה דב"מ ה"ד יעו"ש שהעלה באמת דאינה מקודשת מה"ט:

י ובהיותי בזה עלה בלבי ליתן טעם לשי' הסוברי' דגם בח"ר פטור אפי' ללב דלכאורה ק' אמאי יחויב להחזיר בריבית הרי כיון דנתן לו הריב"ש ונתייאש קני לי' מלוה ביאוש כדא' בכריתות (דף כ"ד) שוה"נ שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה ואף דהכא הפקיר רק לגבי מלוה ולא לכל העולם הרי מבואר ברא"ש ב"ק סו"פ הגוזל והמאכיל בשם מהר"ם מרוטנבערג דגם בכה"ג ששלח עם חבירו מעות לשלם להעכו"ם ושכחם העכו"ם דזכה בו שליח והביא ראי' מש"ס כריתות הנ"ל וע' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' קנ"ד וא"כ ה"נ בנ"ד. אבל י"ל לפמ"ש הרא"ש שם דכיון דביד משלח לחזור בו וליטלן מידו לא נתייאש כלל ה"נ בזה כיון דקיי"ל ר"ק יוצאה בדיינ' א"כ לא נתייאש כלל וע' הגהת ח"צ על הט"ז חו"מ סי' קס"ג לענין יאוש בחוב דכיון דמחויב לפרוע ל"מ יאוש כלל אבל בא"ר דאינה יוצאה בדיינים שוב הוי יאוש וקנה המלוה ולכן גם לצי"ש פטור וע' הג"א ב"מ (ד' ס"ו) שהעיר דבכל מחילה בטעות איכא יאוש ולדבריו א"ש הא דבהלואה ל"א כן דכיון דבאיסורא אתי לידי' ל"ק ביאוש וכדאי' כה"ג בב"ק (ד' ס"ו) ובזה י"ל גם בכל מחילה בטעות וקצרתי וע' מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' מ' בטעמא דאם גבה מלוה א"ר בע"כ של לוה מוציאי' מידו משום דזכה בו לוה מן ההפקר כיון דאסור למלוה לכתחלה ליקח הא"ר יעוש"ה:

יא ומ"ש רו"מ ע"ד נה"מ סי' ק"ס מדברי אס"ז ב"מ (ד' ע"ג) כבר קדמו בהגהת א"ב. ומ"ש לתמוה ע"ד נה"מ סי' ק"ע סק"ה מש"ס דב"מ (ד' ס"ב) דשומא מלתא הוא ונסתפק אי גם בע"פ הוי מלתא או דוקא בשטר הנה הדבר מבואר בתוס' ב"ק (ד' ל') ותוס' ב"ב (דף צ"ד) דגם שומא בע"פ מלתא הוא וקעביד איסורא ויש להביא עוד ראי' מהש"ס דכתובות (דף מ"ו) דגבי מוש"ר לר"י אינו חייב עד שישכור עדים דיליף שימה שימה ואי נימא דדוקא בשטר א"כ איך קאמר התם לשי' רש"י ותוס' דהוי לאו שאב"מ ובפ"ק דמכות יליף ר"י דלשאב"מ לוקין ממוציא ש"ר והא לר"י גופי' בעי' שישכור עדי' ואיכא מעשה וכבר העיר בזה מהרש"א בכתובות שם (דף מ"ה) והניח בקושיא ובע"כ דגם בדיבור בעלמא קודם ששילם עובר בלא תשימון וה"נ בשוכר עדים והוי שפיר לאו שאב"מ וע' אס"ז שם ודבריו צע"ג ואולי כונתו כמ"ש אך לשי' הה"מ פי"ג משכירות דהיכא דאפשר ע"י מעשה גם אי ליכא מעשה הוי לאו שיב"מ א"כ הדק"ל כיון דאפשר בשטר או ע"י שנותן להם שכר ומזה יש להוכיח להיפוך וצ"ע. ומצאתי באש"א פא"נ סי' כ"ב אות ד' שהעיר ע"ד נה"ך מהש"ס (ד' ס"ב) ולא העיר כלל לחלק בין שטר לבע"פ והביא בשם תשו' ראנ"ש סי' קס"ב שכ' דגם הערב עובר מיד בלא תשימון אבל כ' די"ל דערב לעברם כיון דהעכו"ם בהיתר עושה אינו עובר מיד אבל ברש"י ב"מ (דף ס"ב) מוכח דערב עובר משום לא תשיך ועתו"ס סופא"נ ודו"ק. שוב מצאתי בתשו' פרח מט"א ח"א סי' כ"א

שהעלה ג"כ דגם בע"פ עובר והביא ג"כ מהתוס' הנ"ל ומצאתי בתומים סי' ל"ד סק"ג שכ' בפשי' דשימה אפי' בדיבור עובר ולא הביא שוב ראי' לדבריו:

יב והנה במש"ל מהא דהוי זכי' בטעות ורו"מ העיר דכיון דחל הזכי' בקרן חל גם בהריבית וכעין מ"ש בירושלמי פ"ב דשקלים גבי הקדש טעות ועי' רמב"ם פ"ג משקלים הי"ב דהמפריש שקלו וא"ח כלום לא קידש אבל הפריש ב' וא"ח אלא א' הוי מותר שקלים הנה מלבד שאין לו דמיון כלל גם י"ל דבנ"ד ששלח ע"י אשתו לשי' רוב הפוסקים בא"ח סי' שס"ו דגם ע"י אשתו מזכה לאחר א"כ הרי בחוב ופקדון הולך כזכי וגבי מתנה אינו כזכי ע' חו"מ סי' קכ"ה א"כ הקרן זכה משעה שנתן ליד אשתו משא"כ בהריבית ואף די"ל דהי' סובר שמגיע באמת הריבית אבל כבר כ' לעיל דבדאורייתא בהלואה י"ל דלא טעה ומתנה הוא דיהיב לי' וא"כ לא חלו הזכיות ביחד ואין להאריך יותר. כלל הדבר כי לפענ"ד נוטה יותר דבנ"ד הוי ר"ק וצריך להחזיר הריבית והנלע"ד כתבתי:

סימן קמו

א ב"ה ה' ויצא תר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה חיים רוזינבערג נ"י אבד"ק קארליפקע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה עגונה זה כעשר שנים שעזבה בעלה ונסע לאמעריקא הדרומית מקום שאין שם רב ולא ת"ח שיודע לסדר שם גט ואחר כמה יגיעות והוצאות שלח רו"מ לשם נוסח שיעשה הבעל את הסופר והעדים והשליח לכתוב וליתן גט לאשתו ובא מכתב חתום משלשה אנשים שאין חת"י ידוע בכאן איך שהבעל שמואל דוב דמתקרי שמואל בער בן יצחק בא לפניהם ואמר כפי הנוסח שסידר רו"מ מקודם והמכתב נכתב לרו"מ אבל הבעל לא חתם על המכתב ההוא אלא שבא ג"כ מכתב לאמו בכתב ידו שהוא נוסע משם עוד למרחקים ולכן שלח להרב הכתב של הגט ובאם שהרב לא יתירנה בזה אזי תשאר עגונה עולמית כי הוא נוסע למקום שאין שם יהודים כלל עוד שלח הבעל כתב מינוי שליחות בסידור הקדום כפי הנוסח ששלח אליו רו"מ ליד א' מקרוביו והוא חתם א"ע עליו בחתימת ידו וקרובו הנ"ל הביאו ליד רו"מ וכפי ד' האשה עוד לפני איזה שנים שנסעה לשם ומצאה אותו דר עם אשה אחרת וברמאות הטעה אותה שתסע לביתה והוא יבא אחריה. עכת"ד השאלה:

ג והנה לא ביאר רו"מ אם חת"י הבעל ניכר ע"פ עדים כשרים או רק ע"פ אמו וקרוביו שאינם כשרים להעיד ואם אין עדים כשרים אינני נזקק לד"ז אך באופן אם חת"י ניכרת ע"פ, עדים על אופן זה יסבו דברי אלה וזה החלי בס"ד:

ד הנה בגוף מחלוקת הפוסקים שהאריכו הרד"ך בית ג' והפר"ח סי' ק"כ כבר הארכתי בתשו' א' לפלפל בזה אם יש להקל נגד הירושלמי והתוספתא והנה ראיתי במכתב מאליהו שער א' סי' ה' שהוכיח מדברי הריא"ז שבש"ג גיטין פרק מי שאחזו דגם להמקילים בכתב בכת"י לעדים שיכתבו ויתנו היינו דוקא בכותב בפני העדים ומוסר לידם הכתב אבל כשאינם לפניו והבעל כותב ושולח להם ע"י אחר לא תהא כתיבתו גדולה מאמירתו בפיו דהוי כאמר אמרו והשיג על הב"י סי' ק"כ שהבין דכונת ריא"ז דמה שפוסל בשולח להם בכתבו ע"י אחרים דר"ל כשכתב לאחרים שהם יאמרו לסופר ועדים ויכתבו והביא סמוכין לזה מדברי הרמב"ם והרשב"א ושם בנה דיק על כל ראיות הרד"ך ודחה כל דבריו ומסיק להחמיר בזה אפי' במקום עיגון וע"ש שדחה גם דברי המבי"ט ח"ב סי' קנ"ה בענין זה אך דלפמ"ש בשו"ת פ"י ח"ב סי' פ"ד בשם תלמוד הרשב"א בשם הרמ"ה דטעם האוסרים ע"י כתב דשמא משטה הוא או דנטרפה דעתו ודעת הפ"י דטעמא דשמא אינו מבין בטוב מתוך הכתב ואינו מתרצה בלבו דבכתב לא מחזי כשיקרא ע"ש הגם דס"ל דגם בשולח ממדה"י דינא הכי כמבואר בכל הפוסקים מ"מ בכה"ג דנ"ד שעזב אותה מכמה שנים ואינו זנה ומפרנסה שמדינא כופין אותו לגרשה כמ"ש באה"ע סי' קנ"ד מהיכי תיתי נימא שאינו מרוצה הרי אדרבא כופין אותו שיאמר רוצה אני ומטעמא דבודאי לבו מרוצה למה שמחויב בכך כמ"ש הרמב"ם סופ"ב מגירושין ובפרט שהרי כתב לאמו וקרובו ג"כ מזה והזהיר שאם הרב לא יתירנה תישאר עגונה עולמית א"כ חזינן שעושה כן בלב שלם ובפרט דלפי מכתב הב"ד שאמר כן לפניהם א"כ איכא נמי דעת כמ"פ המקילין באמירה לפני ב"ד אפי' שלא בפני הסופר והעדים וכבר כתב בתשו' כתר כהונה סי' ע"ו בשם תשו' הגה"ק מקאזניץ והגה"ק בעל הפלאה שהתירו משום ס"ס בכה"ג ובפרט דלפמ"ש הרמב"ן והר"ן פרק ו' דגיטין בסוגיא דאמר אמרו דבעלמא אדם עושה שליח שלא בפניו וטעמא דאמר אמרו פסול משום דכתי' וכתב לה לשמה א"כ בעינן שהבעל בעצמו יצוה ובתוס' גיטין (דף כ"ב ע"ב) ד"ה והא לאו בני דיעה נינהו וכו' דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר והא דאמרינן לקמן (ד' ע"א) צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות הוא אלא משום דכשלא צוה הבעל לא חשוב לשמה אלא חשוב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאי' ריש זבחים ע"ש א"כ בנ"ד דעומדת להתגרש שהרי צרורה בעיגון זה עשר שנים וכפי מכתבו נוסע עוד למרחקים יותר ותשאר עגונה עולמית א"כ בכה"ג ודאי דסתמא כשר ומהני גם בלא ציוו' של הבעל אך דלהסוברים דבעינן שליחות בגט אין מדברי התוס' ראי' אבל הרי הבאתי מדברי הרמב"ן והר"ן דבעלמא

אדם עושה שליח שלא בפניו ורק בגט משום דבעינן וכתב הבעל לשמה ל"מ השליחות שלב"פ א"כ בנ"ד דסתמא כשר מהני שפיר לכ"ע השליחות שלב"פ:

ה ועוד נראה דגם להמחמירים היינו אם הבעל עשה מעצמו השליחות בפיו או מפי כתבו יש לחוש שמא בא להשטות בה או שאין רצונו בזה או שאינו מכוין לשמה אבל בנ"ד שרו"מ שלח לשם כל הנוסח ושם מבואר שעושה הכל לגרש לשמו ולשמה והוא מיאן כמה שנים בזה עד עתה שנתרצה לזה והסכים לכתוב כל הנוסח ששלחו אליו מכאן א"כ כל מה שעשה עשה ע"ד הב"ד דכאן וכבר כתב בשו"ת כת"כ ס' ע' להוכיח מהא דגיטין (דף כ"ד) הכל כשרים לכתוב הגט אפי' חש"ו ופריך והא לאו בני דיעה נינהו ומשני בגדול עומד ע"ג ופירש"י שהגדול מזרזו שיכתוב לשמה וקשה הא קתני שם גם חרש והרי החרש אינו שומע ואינו מדבר ובמה יוכל הגדול לזרזו שיכתוב לשמה ובע"כ שמזרזו ע"י כתב שיכוין לכתוב לשמה ומוכח דזירוז כזה מהני ע"ש א"כ מכ"ש בנ"ד שהוא פקח וכיון שנתרצה למלא המבוקש כפי הכתב שישלח רו"מ לשם הרי מה שעשה הי' באזהרת ב"ד לעשות לשמה ושפיר מהני עשיית השליח שלב"פ לכ"ע:

ו ובדבר מה שאין מכירים חת"י הב"ד כבר הסכימו הגאונים הנ"ל בתשו' כת"כ להתיר במקום עיגון גם בכה"ג שעשה הבעל שלוחים מרחוק וגם בשו"ת דברי חיים ח"ב אה"ע סי' פ"ו האריך בכמה צדדי קולא גם בדליכא עדים שמכירים חת"י הבעל ע"ש ועכ"פ בנ"ד באם דיכירו חת"י הבעל בודאי יש לסמוך על הכתב של הב"ד אף שאין חת"י ניכר כאן וידעתי שבשו"ת ארי' דב"ע חא"ע סי' כ"ט פקפק בהיתר עשיית שלוחים ע"י כתב כשאין הסופר ועדים עצמם מכירים כת"י הבעל אבל במחכ"ת כל דבריו דחוים ואין עת להאריך וכבר ביררתי בתשו' הנ"ל שאין לחוש שמא ביטל הבעל את השליחות ובפרט בנ"ד שמדינא כופין אותו שיאמר רוצה אני ושלח כמה מכתבים לאמו וקרובו לחזק הדבר וע' בדברי אמת קונ' י"א סי' נ' שהביא מתשו' מהרי"ו ובפרט מתשו' מהרח"ש סי' כ"ז שמדברי תוס' ורא"ש בתשו' כלל מ"ה סי' י"ב מוכח דבלא שבועה וחרם יש לחוש שמא ביטל הגט אבל העלה שם דדוקא בגט על תנאי יש לחוש לזה משא"כ בגט מוחלט והביא כמה ראיות לזה ע"ש ובאמת שכ"ה בש"ע סי' קמ"א סעי' ס"ח ומכ"ש בנ"ד וכמ"ש:

ז ובענין אם לכתוב העומדת כבר ראו עיניו דברי השבו"י וישויע"ק והביאם גם הפת"ש סי' קנ"ד סקי"ט אבל בישויע"ק בעצמו סיים דמאן דעביד כהשבו"י לא משתבש א"כ נראה דאין לשנות מנוסח הגט במה דאפשר שלא לשנות. והנלע"ד כתבתי:

סימן קמז

א ב"ה ו' ויצא תר"ס ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יחיאל לערנער נ"י רב ומו"ץ דק' אקנא: ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנשתטית זה ה' שנים ובכל הקיץ היא משוגעת גמורה בכל הפרטים ובכל ימות החורף היא חכומה ופקחית בכל דבריה ומנהלת את ביתה ויודעת בטיב מו"מ ובעת כניסת החורף מתיישבת דעתה לאט לאט עד שנעשית חלומה ויען כי הבעל איש עני ומדוכא דופק על שערי היתר לגרשה מרצונה בעת חלימותה יען כי א"א לו להשיג הסכמת מאה רבנים:

ג והנה רו"מ הביא מדברי הט"ז סי' קי"ט דאפי' אם הי' כן ג"פ אם לא הי' קביעת וסת שוה בחודש פ' ויום פ' יש להתיר לגרשה הנה אמת שהט"ז כ"כ ואף שראיתי בשו"ת ארי' דב"ע חא"ע סי' כ"ה באמצע התשו' שהשיג ע"ד הב"ש אחרון א"ע סי' ט' שהביא כן בשם הט"ז והוא השיג עליו דהט"ז חידש רק דצריך שתתחזק הוסת ג"פ אבל שיצטרך להיות בזמנים שוים אין זה דומה לוסתות של נדה ובמחכת"ה לא עיין היטב בדברי הט"ז וצדקו דברי הב"ש אחרון שהרי כתב הט"ז דתרתי בעינן שיהי' השטות ג"פ ושיהי' בזמנים שוים ומ"ש האריי' דב"ע שם דהיכא דאין הזמן קבוע אימתי חלומה ואימתי שוטה פשיטא דא"א לגרשה מדינא כמ"ש הב"ש סי' קכ"א סק"ד הנה הגם שמצאתי בא"ז בשו"ת שבסופו סי' תשע"ח שמסופק בכה"ג שאין זמן קבוע לחלימותו ושטותו אי מקרי עתים חלים אבל כבר הארכתי בחיבורי דעת תורה סי' א' סקמ"ג להוכיח דגם בכה"ג מקרי עתים חלים אבל הנה בשו"ת גור ארי' יהודא חא"ע סי' כ"א השיב לבעל ב"ש אחרון בענין הנ"ל ופקפק ע"ד הט"ז מנ"ל לחדש דבעינן שיהי' בזמנים שוים דלא דמי כלל לוסת דנדה דצריכה לחוש ליום קביעת הוסת לכן בעינן זמנים שוים אבל הכא דהחשש שתחזור לשטותה כדרך המשוגעים שבימי החום גובר החולי עליהם ובימי החורף הם בישוב הדעת אף שאין הדבר קבוע באיזה יום ובאיזה חודש גם הט"ז מודה דאין בזה מוקדם ומאוחר לחודש ויום ע"ש ובאמת שגם בעל ב"ש אחרון לא סמך על טעם זה לבד רק לסניף כדרך בעלי התשובות ועיקר טעמו מפני שלא היתה שוטה בדברים הנזכרים בש"ס וצירף דעת הר"ש דבכה"ג אין לה דין שוטה ובתשו' גא"י שם השיג עליו גם בזה דדוקא לגבי הבעל פליגי הר"ש והרמב"ם בדין שוטה אבל באשה דחיישי' לגרירה הכל תלוי אם יודעת לשמור א"ע שלא יגררו אחרי' ע"ש ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב הישנות סוס"י תנ"ה דמוכח דגם בזה נחלק הר"ש וסיים דאם אינה מאבדת וכו' כפקחת היא ע"ש ובנ"ד שכתב רו"מ שהיא שוטה גמורה בעת שטותה א"כ אזל לי' צד היתר זה

ובפרט כפי שכתב רו"מ שיש ספק בנ"ד אם הזמן קבוע א"כ מספק בודאי אין להקל בכה"ג וע' בתשו' רח"כ א"ע סי' נ"ד שהמציא דהיכי דנמשך עתה זמן חלימותה יותר מפעמים הקודמים יש לתלות שתשאר כך לעולם ואופן זה לא נודע עוד כעת בנ"ד גם צידד דהיכי דבעת חלימותה הוא בריאה לגמרי ככל האדם יש להקל וכפי מכתבו גם בנ"ד כן הוא אבל באמת ד"ז תמוה דכיון דכל החשש משום גרירה בימי שטותה א"כ מה מהני בריאותה בעת חלימותה ואף די"ל דדוקא היכי שגם בעת חלימותה היא קצת חלושה זהו לאות שלא נתרפאה עוד לגמרי לכן יש לחוש שיחזור השטות לבא עוד הפעם אבל היכי דהיא חלומה לגמרי טפי יש לתלות שנתרפאה כבר ולא תשיב עוד לשטותה אבל ג"ז תמוה דכיון שכבר נתרפאה כן ג"פ והיתה חלומה לגמרי ואפ"ה חזר השטות לבא א"כ הרי הוחזקה בכך וגם עתה יש לחוש לזה כיון שהוחזקה בכך:

ד וכה ראיתי שהג"פ ושאר אחרונים הביאו מתשו' מבי"ט ח"ב סי' כ' שכתב דהא דעתים חו"ש אין לגרשה דוקא אם בכל יום עתים חלומה ועתים שוטה משא"כ כששוהה כך איזה ימים. ועיינתי שם וראיתי דעיקר טעמו דמיירי שם שגם בעת שטותה יודעת לשמור גיטה עכ"פ דבדיעבד מגורשת לכן כתב דבעת חלימותה גם לכתחלה יכול לגרשה וע"ז כתב דמ"ש בירושלמי עתים חלים וע"ש אינה מתגרשת היינו בעחוע"ש ביום אחד אבל כשהיא חלומה כמה ימים לא ובפרט אם יודעת לשמור א"ע גם בעת שטותה יודעת לשמור גיטה וגם בזה אין לסמוך כלל להקל שהרי בא"ז בשו"ת הנ"ל מפורש דגם ביודעת לשמור גיטה וספק אם יודעת לשמור עצמה בשעת שטותה אין לגרשה בעת חלימותה גם בנמשך שבוע א' חלומה ושבוע א' שוטה ומאז מצאתי דברי הא"ז והבאתיו גם בדע"ת וכעת ראיתי בשד"ח מערכת גירושין סי' א' אות ד' שהביא כן בשם עמודי אש סי' כ' שהעיר בזה ע"ד המבי"ט ולא ידע שם כי שו"ת רח"כ איננו ס' מים חיים ע"ש:

ה והנה בגוף הדבר עלה בלבי דהא הט"ז תמה איך החמירו על הבעל שיתעגן ויתבטל מפו"ר ויהי' כל ימיו בהרהורי עבירה משום חשש גרירה שהאשה באותה שעה איננה בת דעת ופטורה ממצות וא"א לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ומכ"ש בזה וגם בשו"ת רח"כ שם תמה בזה ולכן כתבו דדוקא בזמן הש"ס גזרו בזה שהי' בידו לישא אחרת משא"כ בזה"ז ובשו"ת רח"כ הוסיף דגם אם ישא אחרת כיון שאשה זו אגידה בי' לא יהבי לי' אחרינתא כמ"ש רש"י בכתובות (דף ע"ז ע"א) ד"ה ליתני וכו' ובתשו' הריב"ש ביאר משום דלא יהבי לי' אחרינא ע"ש ובאמת שסברא זו מפורשת בש"ס שם (ד' ס"ד) ע"א ולא אדע מדוע הוצרך להביא ד"ז בשם ריב"ש. ונראה דאין כונת הירושלמי משום עבירה דידה אלא דמשום גרירה יכשלו בה רבים שיומשכו אחריה בזנות ובכה"ג משום

עבירה דרבים אומרים לאדם חטא וכו' כדאי' כה"ג בגיטין (דף ל"ח סוע"א) ורע"ב וגם שם נקט לשון מנהג הפקר נהגו בה ונחשבים כעין אנוסים כמ"ש התוס' בשבת (דף ד' ע"א) ועפ"ז יש להמציא דבזה"ז שיש בתי פקודות הממלכה שמושיבין שם החולים חסירי הדעת בבתים מיוחדים לשמרם אם רק נודע מזה להשרים שבכל עיר ואף שלפעמים ע"צ המיעוט אין אפוטרופס לעריות וגם השומר וכו' אבל הם עכו"ם ואין אחריותם עלינו וא"כ אם יקבל עליו הבעל באלה ושבועה חיוב השמירה בתחלת ימי הקיץ והחום לחקור ולדרוש על מהותה ולהודיע לממוני ופקידי הממלכה ליקחנה אל בית הפקודות וכבר כתב הסמ"ע סי' ל"ד סק"ל דמה שהאדם מקבל על עצמו בשבועה מידכר דכיר ולא ישכח א"כ בכה"ג לא שייך חשש גרירה וגם בלא"ה ע"פ רוב הדבר מתפרסם ולא ימלט שלא יודיעו לפקודי הממשלה ולפ"ז י"ל דבמקום שיש השגחת הממשלה ע"ז ל"ש כלל חשש גרירה ואף דדבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו מלבד שד"ז לא שכיח כלל ובמלתא דל"ש א"צ מנין אחר להתירו כמ"ש הב"י וט"ו א"ח סי' של"ט ועוד דבמקום מצוה וחז"ל תקנו משום חששא גם במקום ביטול הבעל מפו"ר או ממצות לערב אל תנח או משבת יצרה כשנתבטל החשש א"צ מנין אחר כמ"ש בתשו' בר"א חא"ע סי' מ' אות ד' ה' ו' ואני מצאתי בפנים יפות עה"ת פ' בהעלתך בפסוק על אודות הכושית וגו' שהעלה כן והעיר ג"כ מהש"ס פ"ק דביצה שהביא הבר"א שם ותי' דהתם משום דגם הנשים נאסרו ובנשים ליכא מצוה דיכולה למחול כדאי' בכתובות (דף מ') אי אמרה לא בעינא וכו' ותי' בזה קושי' התוס' שבת (דף פ"ז) ע"ש וה"נ בנ"ד וגם אי נימא דבסתמא אין להתיר גם בזה"ז מ"מ בצירוף שבועת הבעל יש מקום להקל אך שמהרי"ו חידש דגם בגוונא דליכא חששא דגרא לא פליג בתקנת חז"ל ובשלמא אי נימא דבמדינתינו שהממלכה משגחת ע"ז ל"ש הך חששא כלל י"ל דל"ש לומר לא פליג ממדינה למדינה וע' שבת (דף צ"ב ע"ב) ותוס' שם ד"ה ואת"ל אבל אם נאמר דההיתר מצד שהבעל יקבל עליו שמירתה שוב י"ל דלא פליג ואף שהט"ז מפקפק ע"ד מהרי"ו דמנ"ל שגזרו בחשש גרירה משום לא פליג אבל לכאורה ממקומו הוא מוכרח שהרי הירושלמי קאמר איכא בינייהו ביש לה אב וכדומה והול"ל דא"ב בכה"ג שהאב מקבל עליו שמירתה אבל י"ל דבדאיכא אב שיקבל עליו את שמירתה הרי יכול הוא לקבל את גיטה ומ"מ קשה להקל נגד דעת מהרי"ו אבל י"ל לפמ"ש בפסקי מהרא"י ומג"א סי' תמ"ז סק"ה דמ"מ אין להחמיר בלא פליג כמו בגוף התקנה וע' ח"ס יו"ד סי' קצ"ז מ"ש בזה ולפמ"ש הפמ"ג בא"ח סי' קכ"ח בא"א סק"ל דהיכי דאסור רק משום לא פליג לא העמידו דבריהם במקום תורה א"כ י"ל דבזה"ז דאיכא חדר"ג ואיכא ביטול מצוה עי"ז כמש"ל נהי דבדאיכא חשש גרירה העמידו

דבריהם במקום תורה מ"מ אין לאסור בכה"ג משום לא פליג היכי דליכא חשש גרירה ומ"מ אין בידי לחדש קולא כזו רק באופן אם יבורר שאין הזמן השטות שוה בזמנים או שעכשיו קדם החליחות מכפי שהי' בזמנים הקודמים או שהוטב בריאותה או שיומשך איזה זמן יותר אזי בצירוף הנ"ל נלע"ד דיש להקל:

ו ומה ששאל לפרש לו דברי רש"ל בח"ש שבת (דף ל' ע"ב) מא' אמרתי דכוונת רש"ל להשיג דקרא דאם רעב שונאך נדרש נגד היצה"ר כדדרשי' בסוכה (דף נ"ב ע"א) דאם רעב שונאך שהוא היצה"ר האכילהו לחם ד"ת וכן מים אלו ד"ת אבל הכסיל הזה שהי' עם הארץ הלא אסור ליתן פתו למי שאין בו דיעה כדאי' בסנהדרין (דף צ"ב) ובש"ס פ"ק דב"ב אמר רבי מימי לא נתתי פתי לע"ה לכן לא יתכן שיהי' מקרא זה נדרש על כסיל כזה כפשוטו:

סימן קמח

א להרב הה"ג וכו' מו"ה יהושע גלאזער נ"י אבד"ק טריסק ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במי שהניח יתומים קטנים וגם יתום גדול יותר מבן יג"ש אלא שאינו עדיין בן כ' ונחוץ למכור בית אם מהני להעמיד אפטרופס למכור הבית וח"א אמר דאפטרופס לדיקני לא מוקמינין ורו"מ הביא דברי נה"מ סי' רל"ה סקי"ד ופת"ש שם סק"ו בשם רדב"ז והאריך בזה מכמ"ק:

ג הנה ל האריכות בזה אך למותר כיון שהדבר מבואר בתשו' רדב"ז וזה כמה שנים מצאתיו ורשמתיו בגליון טרם נדפס הפת"ש וכל דברי רו"מ נכונים דודאי הא דלא מוקמי' אפטרופוס לדיקני היינו שאין ב"ד מחוייבים לפי שלא ימצאו מי שירצה להשתדל בזה אבל היכא שאפשר למצוא לטובתו והיתום רוצה בזה פשיטא דביד ב"ד להעמיד כדמוכח בסי' רפ"ה ס"ב ובהג"ה אחרונה ושם בב"י סי"א בשם תשו' רי"ן הרא"ש מוכח ג"כ להדיא כן ותדע שהרי בסי' ר"ב בהא דהקנה שדה לאחד ומטלטלין לאחר מבואר דבהקנה שדה לאפטרופס ומטלטלי ליתמי קני ומבואר בב"י וסמ"ע סק"י דיתמי לאו דוקא דה"ה לגדול שיש לו אפטרופוס אלא אורחא דמלתא נקט דאפטרופוס לדיקני לא מוקמי' הרי הא דלא מוקמי היינו דלאו אורחא דמלתא להעמיד אבל מ"מ אם העמידו יש לו כח של אפטרופוס ואף דהתם לענין לקנות עבור יתומים דמעשיו קיימים דהא למכור ליתומים מהני מדין זכי' מ"מ מדכתבו דהא דנקט יתמי משום דלאו אורחא דמלתא וכו' מוכח דבדאיכא אפטרופוס והעמידו מהני ובירושלמי דפסחים ורמב"ם פ"ב מק"פ הי"א דבגדול שיש לו ב' אפטרופסין ושחטו עליו דינו כנמנה על ב' פסחים ע"ש מוכח ג"כ דגם

בגדול משכח"ל אפטרופוס וידעתי דהתם הוא מינה לעצמו אפטרופוס בדברים שבידו לעשותו בעצמו אבל בכ"ז נראה מזה דגם בגדולים משכח"ל אפטרופוס ומה גם שכבר הביא ב"י בשם נומוק"י וההמ"מ בשם הרשב"א דאם רצה א' לפקח בנכסים גם בדיקני מעמידין אותו וגם באס"ו לב"מ הביאו ואף שהרא"ה וריטב"א חולקים משום דחיישי' שמא יפסיד הנכסים מלבד שהרי גם דעת הרא"ש החולק על הרשב"א מודה דאם היתום מסכים מהני גם בגדול וכ"ה בש"ג שעל הרי"ף וז"ל העיטור אות פ' אפטרופוס וכו' לדיקנני לא מוקמי' שאפטרופום נכנס לשם מצוה ואין לו הנאה אחרת אלא דקא טרח קמי יתמי ולגדולים לא נמצא שיכנוס אלא בשכר וכל אפטרופוס שנכנס בשכר אין לו דין אפטרופוס עכ"ל וז"ל האגודה פ"ג דב"מ סוס"י נ"ג אפטרופיס לדקנני לא מוקמי' פי' אין ב"ד טורח למצוא אפטרופוס אבל אם ירצה אדם להיות אפטרופוס אין ממאנים בידי' עכ"ל וזהו כהרשב"א ועוד שהרי מבואר בנימוק"י בעובדא דההוא סבתא דמבואר בש"ס דמגו דמוקמי' לפלגא מוקמי' נמי לאידך והביא מזה סיוע להרשב"א דהיכי דנמצא אפטרופוס גם לדיקנני מוקמי' וסיים וז"ל והרא"ה ז"ל שתלינן בדבר אינו אלא מטעם שלא יקפיד בשמירתם ושאני הכא דמשום פלגא דינוקא נינהו ישתדל בשמירתן משום מצוה וכו' עכ"ל וא"כ בדבר מפורש דבכה"ג שנתמנה למכור כל הבית והוא משתדל לטובת הקטן למכור בטוב משום חלק היתום ממילא לא יפסיד גם חלק הגדול ושו"ר שכבר הביא רו"מ בעצמו מדברי נימוק"י הנ"ל ובפרט דבדבר הנעשה רק לפי שעה והב"ד רואים עסק המכירה שנעשה בטוב א"כ ליכא חששא דשמא יפסיד ולכ"ע מהני ועוד דגם להרא"ה היינו רק לכתחלה אין ממנים אבל בדיעבד גם הוא מודה דמהני וכבר כתב הר"ן בכתובות פ' הכותב בהא דלוה ולוה ואח"כ קנה דכיון דבדיעבד מה שגבה גבה מה"ט אנו מגבין לב"ח תחלה משום טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה וכו' כיון דלאחר גבייתו זכה בהן מן הדין ע"ש וה"נ בנ"ד מוקמי' להאפטרופוס מטעמא בנ"ד ליא חששא שמא יפסיד ובדיעבד מה שעשה עשוי גם להרא"ה שהרי אנו רואים שלא הפסיד:

ד ז"ז מ"ש מדברי הר"ן במגלה יפה דחה הגאון מדווינסק ומ"ש רו"מ מהא דהקדש לעניים לא אדע מהו דהתם שהקרקע להקדש בודאי אין ריוח להנשים ול"ש בזה טעמו דמקרקיש להו בזוזי ומי יתן להם בעד חלקם מעות ושפיר מהני המכירה אי החילוף א"כ אין משם ראי' לנ"ד ומ"מ כבר נתבאר דבנ"ד זיחיר מעמידין אפטרופוס למכור כל הבית שהרי גם מכירת חלק הנ"ל הוא טובת הקטן שעי"ז ומכר בטוב שאין כל אדם חפץ לקנות חצי בית ולהיות בשותפות עם אחרים ואם אולי יתבעהו השותף מדינא דבמ"צ

(ולפמש"ל בשם העיטיר שהאפטרופוס הנוטל שכר אין לו דין אפוטרופוס יש לזהר לעשותו בחנם אף די"ל דברשות ב"ד מעשיו קיימין גם אם עושה בשכר מ"מ צ"ע):

ה ועוד אני אומר דגם אי נימא דהוי סד"ד אם המכירה קיימת נגד חלק הגדול מבן י"ג ש מ"מ הרי כבר העלה בתשו' מבי"ט ח"א סי' קכ"ב מדברי הרמב"ם גם מכירת היתום בן י"ג ש קיימת לפי שעה כל זמן שאינו חוזר בו דאין הממכר בטל אלא שיכול לחזור בו ולכן אין הלוקח יכול לחזור וגם לדעת הרשב"א והריטב"א ונימוק"י מ"מ אם נשבע היתום שלא יחזור בו כיון שנדרו נדר ושבועתו שבועה בודאי המקח קיים לפי שעה ואין הלוקח יכול לחזור בו ע"ש וא"כ אם ישבע היתום עד"ר שלא יחזור בו המקח קיים וע"ש דע"י האפטרופוס ברשו' ב"ד בודאי מהני המכירה וע"ש ח"ב סי' קצ"ג עוד בזה והנה כבר העלה הרשד"ם חחו"מ סי' רס"ב בדין תנאי שאינו כמשה"ת בקרקע דאיכא סד"ד אם התנאי קיים כיון שהלוקח ירד להקרקע כדין מוקמי' לקרקע בחזקת לוקח והביא מתשו' הרשב"א סי' תתקע"ב וזהו. דלא כמו שצידד המל"מ פט"ו מטוען הי"א דבסר"ד גם הרשב"א מודה ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"ז ס"א בזה ואח"ז מצאתי בתשו' פרח מט"א ח"א סי' ק"ו שהוכיח גם מדברי הריטב"א ב"מ (דף ע"ז) דהיכי דהקנין חל והספק אם יכול המוכר לחזור בו מוקמי' לה בחזקת לוקח דאין ספק מוציא מידי ודאי וע' בנה"מ דיני תפיסה סי' כ"ב וא"כ ה"נ שפיר ביד האפטרופוס למכור בהסכמת היתום וישבע היתום עד"ר שלא יחזור בו וגם אם אח"כ ירצה לעבור ולחזור בו שוב יהי' הלוקח מוחזק והמע"ה כיון שהספק אם יוכל לחזור בו. והנלע"ד כתבתי:

סימן קמט

א להרב וכו' מו"ה יהושע העליר נ"י מו"ץ דק' סטריא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעיר שעשו בצד א' פורענטשיס שהם עמודים ונקובים בתוכם וסובב הולך מסביב לרוחב ג"כ כעין משקיף אבל מלמעלה בולטים ראשי העמודים יותר בגובה מכפי גובה המשקוף ויש חשש צוה"פ שעשאה מן הצד והביא מדברי מש"ז ומק"ח והביא בשם אחרונים שהעירו במ"ש המק"ח דמה שבולט למעלה כמאן דפסיק דמיא והקשו מש"ס דב"ב (דף ק"ב) בהא דכרם הנטוע בפחות מדע"ד דרואין האמצעים כאילו אינם וכו' ופריך משכונת קברות ומשני שאני הכא כיון דמינוויל לא מקרי קבר הכא מימר אמר וכו' ודלא שפיר להוי לציבי ומבואר דלרבנן דקיי"ל כוותייהו לא אמרי' רואין אלא במה שדעתו לעקור משם כמ"ש באס"ז שם וא"כ ה"נ כיון שאין דעתו לחתוך מה שבולט למעלה לא אמרי' רואין:

ג הנה בד"ז כבר הארכתי בתשו' לדינוב ואח"ז בתשו' לבאטישאן ח"א סי' קכ"ט] והעליתי להתיר ותוכן ראייתי מדברי סהי"ש לר"ת סי' רפ"ו והעלה דבמשכן הי' הכלונסות כדין צה"פ ודלא כהתוס' עירובין (דף ב') וזבחים (דף ס') דס"ל דהוי מן הצד ובע"כ דטעם ר"ת משום שהווין קבועין ותקועים בהעמודים כמ"ש רש"י סו"פ תרומה אין זה מן הצד אף שלמעלה העמודים בולטים יותר וביארתי שגם התוס' י"ל דמודים לדינא אלא דהתם הכלונסות היו על הווין הקבועים בעמודים מבחוץ וי"ל של"ה תקועין אלא הווין הי' תקועים והכלונסות הי' מונחים על הווין ואכמ"ל:

ד ולא באתי אלא בשביל מ"ש רו"מ בשם אחרונים להוכיח מש"ס דב"ב להיפוך ואני תמה שהרי הדבר מבואר בש"ס דעירובין (דף י"ד) א' דאליבא דר"י בר"י רואין את העקומה כאלו היא פשיטה ועליונה כאלו היא למטה ותחתונה כאלו היא עליונה ושם מימרא דר"ז היא בתוך המבוי ועקמימותה חוץ למבוי והיא בתוך עשרים ועקמימותה למעלה מעשרים הוא למעלה מעשרה ועקמימותה למטה וכו' רואין כל שאלו ינטל העקמומית ואין בין זל"ז שלשה וכו' וברא"ש סי' י"ח בשם רשב"א דקורה המשוכה למטה מי"ט פסולה דנפקא מתורת קורה ומחיצה אין כאן והרא"ש חולק ובליקוטי דינים שבמהרי"ל הבין דהיינו משום דהויא סתימה טפי אבל ברא"ש לא נזכר טעם זה ועכ"פ מבואר דגבי קורה אמרי' רואין אף במקום שאינו עומד להנטל שהרי מה שרואין אלו ינטל העקמומית אין בין זל"ז ג' היינו מפני שרואין כאלו אינו דהא אם יש דבר ממשיי בינתים לא אמרי' לבוד כמ"ש החי"צ סי' נ"ט וע' במש"ז רס"י שס"ג וכ"ה במג"א סי' תרכ"ו סק"ו ובע"כ דאמרי' רואין כאלו אינו אף שאין סופו להנטל ובע"כ שאין לדמות דין מחיצות בעירובין לדין כלאים ושכונת קברים ואף דלפמ"ש התוס' זבחים (דף ע"ג) לחלק לענין רואים אם הדם כמים בין אי חזי להקרבה או לא י"ל דגם בנ"ד דוקא אם המקום א"ר להיות לצוה"פ אמרי' בי' רואין כההוא עיקום היוצא משא"כ בנ"ד אבל אין הנושאים שוים כמובן וגם כתבתי בתשו' שם דלפי מה שעושים בזה"ז חלונות ע"ג הדלת (שקורין אויבער לעכט) י"ל דלכ"ע מקרי צוה"פ גם כשבולט מהקנים מהצדדים למעלה מהמשקוף אפ"ה מקרי צוה"פ וע' מנחות (דף צ"ח ע"א) רבי אומר רואין את העליונה כאלו אינה וכו' וע' בכ"מ פ"ה מתו"מ ה"ב:

ה ומ"ש רו"מ מדברי הירושלמי שהובא במג"א סי' תר"ל סק"ב זה לא נעשה לשם כך והביא מתשו' מהר"י אשכנזי סי' כ"ו שפי' דדוקא אם בתחלתן נעשה הסכך שיניח על הקנים שיהי' שוכבים זע"ז משא"כ אם נעשה להיות בפ"ע ואח"כ העמיד הקנים ע"ש ורו"מ הביא מש"ס סוכה (דף י"ט ע"א) ע"כ לא, אמר רב התם אלא דמחיצות לאכסדרה

עבידי אבל הכא דלאו להכי עבידי ופירש"י דלא אגמור גוד אחית אלא במחיצה העשוי' לחלל שבה ולא לחוצה לה וה"נ לענין צה"פ ביותר מעשר אבל לענ"ד אינו כן דהא מבואר ברש"י שם דדוקא לענין גוד אחית אמרי' כן ולא במחיצה גמורה וכן לגבי לבוד והרי מבואר בתוס' עירובין (ד' ו' ע"א) ד"ה רב ושם (ד' כ"ב ע"א) ד"ה והא אר"י וכו' דנה"פ מחיצה גמורה הוא ובפרט שהרי מבואר ברא"ש שם סי' ל"ד דהא דמחיצות לגוואי עבידן ולא לבראי הוא רק חומרא דרבנן א"כ הבו דלא לוסיף עלה ובעירובין (דף כ"ה ע"ב) הנך מחיצות לגואי עבידן לבראי לא עבידן משמע דגם במחיצות אמרי' כן אבל מבואר ברש"י שם דהיינו לענין היקף לדירה ביותר מב"ס ל"מ בכה"ג אבל מ"מ הוי כסתום וע"ש בריטב"א וכה"ג כתבו התוס' שם (ד' מ"ג ע"א) ד"ה כי פליגי וכו' לענין מחיצות דספינה דלהבריח מים עשויין וע"ש (ד' צ' ע"ב) ורש"י וגם בתשו' א' לק' ראזדאל כתבתי דבלא"ה אין ראי' מהירושלמי שהובא במג"א חדא שהרי מבואר בא"ר שם דהגירסא הוא זה נעשה לכאן וע"ש בפ"מ ועוד דהירושלמי שם מחמיר עוד בכמה דברים דצה"פ ל"מ רק לרוח א' ול"מ לפתח רחב יותר מעשר ולא קיי"ל כותי' כמ"ש הב"י סי' שס"ב בשם הפוסקים א"כ י"ל דגם בזה לא קיי"ל כוותי' כמ"ש כה"ג הרא"ש פע"פ סי' ה' בהא דאין קידוש אלא במ"ס וע"ש בק"נ סק"כ ועתו"ס קידושין (דף ט"ו ע"א) ד"ה ואידך ובס' נ"ז להגאון מהרש"ק ז"ל ח"ב בקונט' יוס"ד סי' כ"ו העיר השואל בסברת רו"מ והמחבר דחה דבריו בשתי ידים ע"ש וע' שו"מ מהד"ק ח"ב ס פ"ח בזה ולכן יש להקל בזה בשעה"ד בדא"א לתקן בע"א:

ו ומה שהקשה רו"מ בסוגיא דמנחות (דף צ"ה ע"ב) דפריך אהא דשתה"ל ולחה"פ אפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת דהא איפסלא בלינה והקשה לפמ"ש בנ"ז ח"ב בקונ' יוס"ד דכמו שלב"ז אינו מקדש ה"נ שלא במקומו דשלא במקומו דמי לשלב"ז לענין מצ"כ א"כ לפמ"ש התוס' סוף חגיגה דהלחם הי' בתנור כל הלילה עד זמן עריכת הלחם ע"ג השלחן לשמור חומו ובתוס' יומא (דף כ') מבואר דעיקר פסול לינה הוא בעמוד השחר א"כ יוכלו ללקחו קודם עלות השחר מהתנור ורדיית הפת רק מדרבנן ואשבמ"ק ולפ"ש התוס' במנחות (דף נ"א ע"א) ד"ה אפי לה לחד תי' דלחה"פ לאחר אפיי' נותנים בקערות זהב והי' שם בלילה ונפסל בלינה דלילה אינו מחוסר זמן והוי כבזמנו א"כ אם הי' שלא במקומן דהוי כשלא בזמנן לא יופסלו בלינה. לא ידענא מהו דהא כיון שנתקדש כבר בהיותו בתנור הרי נפסל בלינה גם אם ירד אח"כ מהתנור קודם עלות השחר והרי בנתקדש במזבח אדרבא נפסל יותר בלינה למטה מן המזבח דבמונח על המזבח אדרבא איכא מ"ד דאינו נפסל בלינה ורק בירד למטה מן המזבח נפסל בלינה וה"נ בזה ועתו"ס

יומא (דף כ"ט ע"ב) ד"ה ניהדרי' ותוי"ש שם דמפורש ג"כ כן ועוד דלפמ"ש רו"מ בעצמו מהתוס' חגיגה שהלחם הי' בתנור כל הלילה כדי שישמור חומו א"כ לא הי' באפשר להוציאו מהתנור קודם עלות השחר כדי שלא יתקרר מחומו ולפ"ז הי' מקום ליישב דברי רש"י מנחות שם ד"ה במקום זריזים וכו' שלא יחמיץ וכדבר נודע קו' הא"ח ונו"ב דאכתי תיקשי בשתה"ל שהי' באים חמץ ולפמ"ש י"ל דהתם הי' אפשר להוציאו מהתנור קודם עה"ש אך באמת כבר כתבתי דגם בכה"ג נפסל בלינה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קנ

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שמואל דוד פרידמאן נ"י מו"ץ דק' חוסט:

ב בארץ הגר:

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' יר"ש שרו' בצער ומעוגן כמה שנים ואשתו יושבת במאסר ויצאה שם מן הדת ככל הגוים ממש ודת ישראל נמאס אצלה וא"א למסור גט לידה רק ע"י בעלה בעצמו ולא ינתן רשות לכנוס לשם רק להבעל בלא עדים אלא שיוכל להזמין עדים שיראו את הכל דרך החלון ונתרצית לקבל גט אך שבעיר הנ"ל אין מסדרין גיטין ובא לעיר חוסט לסדר לו גט אבל יוכל להיות כי עד שיבא לעיר האשה וימצא עדים וינתן לו רשות יעבור היום וכבר ראו עיניו דברי רדב"ז ויש"ש שהובא בב"מ ופת"ש סי' קכ"ז סק"ה וסק"ח שהתירו בדיעבד ובנ"ד שהוא שעה"ד כדיעבד דמי ואני מוסיף דבנ"ד שיושבת במאסר והוא מגרשה והעדים מבחוץ רואים דרך חלון וע"י התרת ב"ד בודאי קלא אית לי' ובפרט בנ"ד שכותבים הגט אדעתא שימסור לה בו ביום אלא שאפשר שיתעכב באונס בודאי יש להקל וע' תיקון עולם להגאון מהרש"ק ז"ל תיקון א' תשו' ב' שכתב שבחידושיו העלה דהא דבעל מביא גט היינו היכי שימסרנו ביומו אבל ביום אחר צריך שיתנהו ע"י שליח וכפי הנראה לא ידע מכל הנ"ל ובפרט שגם בס' מכתב מאליהו סי' מ"ד פסק להקל וכ"ה בתשו' מהר"ם מרוטנבורג האחרונים סי' כ"ג וע' בשד"ח מע"ר גט סי' ח"י מדברי כמה מחברים בזה וכ"ה בתשו' ספר יהושע בסופו. אך שרו"מ הביא מהיש"ש שראה נוסח על גט כזה ורו"מ כתב שמהראוי לסדר כפי סה"ג שבידינו אלא דבמקום שצריך לשאול את האשה ידלג וכן כשיגיע ליחוד עדי מסירה ידלג וזה יסודר לו במקום האשה ושיאמר בפ"נ ובפ"נ כמ"ש בסי' קמ"ב סי"ד בהג"ה והדברים פשוטים דכיון שאין לכתוב בגט העומדת היום ולדלג שאלות האשה לכן כתב היש"ש שראה נוסח על הגט:

ד ומ"ש מהתו"ג סי' קמ"ב ופת"ש שם סקכ"ה שהראה מקום לנוסח הרשאה להב"י סי קמ"א ושם בד"ה כתב בא"ח זהו לשון שליחות שטר הולכה כשהבעל עצמו מוליך גט וכו' (והנה מ"ש רו"מ דמלשון זה משמע דמותר לכתחלה לעשות כן לא אדע מהו דאפשר מיירי בגוונא, שהעיר קרובה ויתן הגט באותו היום לאשתו) והעיר רו"מ דלפי לשון הא"ח וב"י נראה שיכתבוהו בלשון מעשה ב"ד וגם אמאי צריך ליתן בפני ג' ואמאי לא סגי בפני ב' עדים ובפרט לפמ"ש הב"ש סקכ"ז דכל טעם הא"ח משום דס"ל כרבה משום לשמה בודאי סגי ב' עדים והביא כן בשם ארץ צבי סי' קמ"ב:

ה הנה לפענ"ד בודאי כל דברי הא"ח הם לחומרא בעלמא מפני שאין אנו בני תורה ויבואו לטעות גם בשליח לכן ס"ל לעשות כפי שעושים בשליח שיאמר בפ"נ וגם יתנהו לפני ג' ובאמת שבתשו' רדב"ז ח"ד סוס"י רע"ד מפורש דא"צ לומר בפ"נ והביא ראי' מהמרדכי דמפורש כן ע"ש ובעיקר הדבר שאין אנו בני תורה עמ"ש בדע"ת סי' ל"ג סקס"ה וסי' ס' סוסק"ה והמעיין בתשו' תשב"ץ ח"א סי כ"ב שם ימצא שהביא סתירות דהא שנוהגין היתר בתורמוסי שליקי דעכו"ם מוכח שאנו בני תורה ומהא דמבשל בשבת מוכח להיפוך ולכן העלה דבכל מקום שיש ת"ח ממונה שע"פ יצאו ויבואו בדיני התורה חשיבי כל העיר כבני תורה וכן מתירים קבורת מת ביו"ט ב' ע"י ישראל מה"ט ודוקא במבשל בשבת אפי' במקום בני תורה מחמירין לגבי ע"ה ועוד העלה דדוקא לבני בבל וסמוכים להם מחמירים בקבורת יו"ט ב' ולא לדידן וגם י"ל דלדידן אין לחוש מפני שאינם בני תורה ע"ש באורך ולכל הסברות יש להתיר בנ"ד שכל הגיטים נעשים בפני ב"ד ואין לחוש משום שאינם בני תורה וגם ראי' מתשו' הריב"ש סוס"י קכ"ה והובא בב"י יו"ד סי' ר"א דלענין המשכת מים למקוה ברביי' והמשכה ליכא להחמיר לפי שאינם בני תורה כיון דעניני מקוה לב"ד מסורים ואין הכשר המקוה מסור לכל אלא לזריזים וחכמים ע"ש וה"ה בעניני גיטין וזהו סתירה גמורה לדברי הא"ח הנ"ל ולכן נראה ברור דבשעה"ד שא"א לתקן א"צ שיתן הגט בפני ג' וכדיעבד דמי וגדולה מזו מבואר בתוס' ביצה (דף ל"ו ע"ב) בד"ה תיתי לי וכו' אע"ג דאמרי' לעיל דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ס"ל לרבה דהכא שרי משום פסידא דבי ריחיא וכו' ע"ש הרי דמשום פסידא דינו כדיעבד ומכ"ש בנ"ד:

ו ובגוף ד' הא"ח שכתב וז"ל והוא נכתב ונחתם כהלכתו בפני הבעל כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ כיון שהבעל עצמו מביאו כדאמרי' בפ"ק דגיטין הבעל עצמו וכו' כי בעונותינו אין אני בני תורה כמו הראשונים עכ"ל והוא תמוה שמביא ראיי' לסתור שהרי בגיטין מבואר דהבעל עצמו אצ"ל בפ"נ ואיך הביא ראי' לסתור וכבר תמהו בזה

מהרל"ח וב"ש ואני מצאתי בכלבו סי' ע"ה ככל לשון הא"ח ושם אי' בזה"ל והוא נכתב וכו' כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ אם יישר בעיניכם וכן הדין א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ כיון שהבעל מביאו כדאמרי' בפ"ק דגיטין הבעל עצמו וכו' כי בעונותינו אין אנו בני תורה כמו הראשונים עכ"ל ומבואר כי בלשון הא"ח וב"י חסר כמה תיבות דאדרבא הוא הביא בעצמו ראי' שאצ"ל בפ"נ מדינא אלא שכתב שאם יישר בעיניכם להחמיר שיאמר בפ"נ אע"פ שמן הדין א"צ מ"מ כיון שאין אנו בני תורה הי' מסופק אולי יישר בעיני הב"ד שבמקום האשה שגם הבעל יאמר בפ"נ ומבואר שהא"ח לא החליט כן כלל רק שעשהו באופן שגם הב"ד השני לא יהי' להם שום פקפוק בדבר (והרמ"א העתיק בסתם לפי שראה רק לשון הא"ח שבב"י) ולכן כתב שנעשה באופן המועיל שיוכל הבעל לומר בפ"נ ויתנהו בפני ג' ולכן כפי שכתב רו"מ שבנ"ד הוא שעה"ד ולא יהי' באפשר למצוא ג' שיהי' שם. די בשני עדים., ובדבר נוסח שטר שליחות למה זה נעשה נגד לשון הא"ח וכלבו אבל בודאי אין הנוסח מעכב:

ז ומ"ש בשם שו"ת שע"צ חא"ע סי' צ"ז שכתב בטעמא דאין נוהגים ליתן גט לבעל למסור גט לאשתו אפי' באותו יום משום שבזה"ז יש חדר"ג שלא לגרש בע"כ וחיישי' שמא יתנהו לה בע"כ ותמה ע"ז שמסתימת דברי הש"ע סי' ק"כ ס"ג והרמ"א שתק ולא הגיה כלום נראה דגם בזה"ז כותבים גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ובע"כ דלא נחשדו ישראל בכך הנה לענ"ד גם אם בימי הב"י ורמ"א לא הוצרכו לחוש בכך בזה"ז בודאי אין לעשות כן כי רבו המתפרצים וכה"ג כ' הע"ז ביו"ד סוס"י קס"ט סוס"ק ל"ו וסי' קכ"ט סקכ"ד:

ח ובעיקרא דדינא דנ"ד כפי שכתב שאין מכניסין העדים לא אדע מה יעשו בקריאת הגט תחלה וסוף המבואר בסי' קל"ה וע"ש סעי' ב' בקראוהו ונתנוהו ליד בעל וגם צריך שיהי' עדים המכירים שם שהם איש ואשתו כנודע והנלע"ד כתבתי:

סימן קנא

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה משה הערצוג נ"י אבד"ק טשיטץ:

ב מכתבו הגיענו וע"ד הדו"ד בראובן ושמעון שהי' שותפין ובקניית עגלים הנולדים של השנה אצל האדן והי' העסק על שם ראובן ורוב פעמים נתן שמעון המעות ולפעמים מכר ש' בעצמו ועכ"פ חלקו בהריוח ועשו החשבון בסוף השנה וחלקו ואח"ז שכר ש' העסק על דמיו ונתן הוספה בלא ידיעת ראובן וכשנודע לו הבטיחו שיהי' ג"כ העסק לשותפות ונתן לו פעם א' קצת ריוח ועתה טוען ש' שידוע לו שלא נתן לו ראובן כל חלקו

בריוח גדול שהי' בשנה הקודמת ולכן מעכב גם הוא מליתן לו והריוח הי' מועט בשנה ב' וראובן טען שנתן לו כל חלקו בשנה א עכת"ד:

ג הנה מכח הריוח משנה א' יפה כ' רו"מ דכיון שכבר חלקו א"א לחייבו בשבועת השותפות על שנה העבר זולת אם טוען ברי ועכ"פ הי' ביניהם שותפות גמור ששכרו מתחלה על שותפות ונו"נ שניהם אבל בשנה ב' ששכר ש' לבדו אלא דאחר שנודע לראובן הבטיח ליתן לו חלק ולא הי' שום קנין המועיל ביניהם הרי יכול לחזור בו אלא שנסתפק רו"מ כיון דראובן הוא עני דא"י לחזור בו בדיבורו אם חייב שבועה על טענתו ואף דהש"ך סי' פ"ז סקנ"א פסק דצריך לישבע בכה"ג היינו בהבטיח ליתן לו מתנה אבל הרי בא"ל נתרצית למכור לו חפץ בסך פ' וזה מכחישו מבואר בש"ך שם דא"צ לישבע ולא חולק בין עני לעשיר ובע"כ משום דאינו מוותר כלום ובכה"ג לא אמרי' אמל"ג כמסלה"ד כמ"ש התוס' קידושין (דף כ"ט) עכ"ד והנה בגוף הדין באמירה לעני אף דהש"ך פסק דצריך לישבע מצאתי בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' מ"ג כתב שהלכה מקופחת הוא ולאו ממון הוא ועוד שהרי משום נדר יכול לישאול על שבועתו ואפשר דמהר"ם סובר דא"י לשאול ע"ז (אבל מ"ש שם לחלק בין מתנה מרובה למועטת צ"ע דזה דוקא בעשיר משא"כ בעני בכל גווני צריך לקיים דיבורו) ועוד דזה דוקא בעני שאין לו מאתים זוז או חמשים שנו"נ בהם ומאן יימר דהוי הכי ומנ"ל להוציא ממון ע"ש ואני מצאתי בשו"ת מהר"י מברונא סי' קצ"א שפסק להדיא דבאמירה לעני והוא מכחיש צריך לישבע וע"ש שכתב ג"כ דבמתנה מועטת א"י לחזור בו וג"ז צ"ע ואולי ס"ל דגם בעשיר במתנה מועטת צריך לישבע אבל בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ח' כתב בפשי' דדוקא בעני ולא בעשיר במתנה מועטת ע"ש באמצע התשו' וע' תומים וקצה"ח ונה"מ ובפת"ש בשם מים חיים בזה:

ד אבל מ"ש רו"מ דבמו"מ ל"ש דבר זה הנה בתשו' מיימוני לס' משפטים סי' ס"ד ובקצה"ח סי' רס"ד מבואר דגם בשכר פעולה דינא הכי ועתו"ס ובמקנה רפ"ג דקידושין בזה ויש לדון דדוקא בשכר פעולה שעושה טובה עם הפועל שנותן לו מלאכתו כמ"ש הט"ז ביו"ד סוס"י ק"ס ובב"י וש"ך סי' רכ"ח סק"מ לכן שייך אמל"ג ובפרט שהבטיח לשלם יותר מהשיווי אבל בזבינא מיצעא שיש לשניהם הנאה בשוה לא מיקרי וויתור וע' בשו"ת ב"ש חחו"מ סי' י"ז שהעלה דגם בשכירות פועל ליכא וויתור ול"ש אמל"ג אלא במקום שחייב בלא"ה האב ללמוד עם בנו כהא דתשו' מיי' הנ"ל וכ"ה בהגהת רב"פ על, צה"ב שבסוף ספר ב"מ לאה"ע סי' י"ב כמ"ש בהג"ה שם ובמק"א העירותי מש"ס דב"מ (דף פ' ע"ב) דלפי הס"ד הוה מפרש טעמא בההוא הנאה דשביק כ"ע ואוגר לדידי' הוי ש"ש והש"ס דחי להך טעמא וע"ש (ד' קי"ב ע"ב) שכיר נמי ע"כ מיתגר וכו' וע"ע

בד"ק ליו"ד סי' ב' בתשו' לסעריד מ"ש בזה וע' תשו' מהר"ם אלשיך סי' קכ"א בשכ"מ שצוה ליתן לפלוני כ' מטבעות בכל שבוע מנכסיו בשכר טרחו ובתורת מתנה ולא קנו מידו והבע"ד הוא עני והשיב דלשון זה משמע מחצה בש"ט ומחצה המתנה וא"כ על הש"ט ודאי א"צ קנין ואם הוא עני גם המתנה קיימת גם אם הכונה שנותן לו הכל בש"ט והיותר משיווי הוא במתנה וחייב האפטרופוס ליתן כן זולת אם יש ספק אולי הי"ל אז מאתים זוז ולא הי' עני באותה שעה וכו' ע"ש ובנד"ד שלא נתן ראובן שום מעות ואם הי' היזק לא הי' משלם מביתו כיון שהוא עני ועמ"ש במשפט שלום ס' קע"ו ס"ו ע"ד הפ"י ושב"י בזה א"כ הבטיח לו לריוח ולא להיזק והוי וויתור ושפיר זכה בזה אלא דדוקא אם הוא בגדר עני כזה (וע' ביו"ד סי' רנ"ג ס"ב דבזה"ז לא סגי במאתים זוז) ואז צריך ש' לישבע וראובן יקב"ח כמ"ש רו"מ:

ה אבל מ"ש רו"מ דכיון שכבר נתן לו פ"א חלק ריוח זכה בחלקו ליתא וע' בב"י ח"מ סי' רנ"ב בשם הרשב"ץ כעין ד' רו"מ והב"י חולק ובתשו' רשד"ם חח"מ סי' רע"ג פסק בפשי' כדברי הב"י והביא ראי' מהטור סי' כ"ה דאף שנתן מקצת לא נתחייב ליתן השאר ע"ש אך באם שא"ל מאז שבתחלה שכר העסק לשותפות שניהם ושמעון מודה שא"ל כן יוכל ראובן לומר לדבריך הראשונים אני מאמין כמ"ש כה"ג ביו"ד סי' קס"ט סי"ג וש"ך סקל"ח ובפרט שמעשיו מוכיחין שהרי נתן לו פ"א קצת מהריוח ובתחלת השכירות כששכר לשותפות זכה גם ראובן בחלקו דשליחותי' קעביד אבל אם בתחלה שכרו לעצמו ואח"כ הבטיח לו חלק בזה תלוי כפי שנתבאר למעלה והנלע"ד כתבתי

סימן קנב

להרב הנ"ל ומה ששאל באיזו סך סגי בתק"כ ועד כמה סגי בקב"ח ובאיזו סך משביעין הנה כבר ראו עיניו בפת"ש סי' פ"ח סק"ה מ"ש בשם עט"צ ומ"ש עליו ובאמת שאין בזה דבר קצוב ומנהג פשוט והכל לפי המקום ולפי האיש ובשו"ת מהר"ם זיסקינד סי' י"א כתב שנהגו הדיינים דבממון מועט משביעין לפעמים רק בקב"ח והכל לפי הענין ובעיר ביטשאטש המנהג רק לקב"ח ולא לישבע כלל וכשהבע"ד מתעצם דוקא להשביע נוסעים למק"א ואני נוהג עד עשרה ר"כ לחייב רק תק"כ וביותר מזה הכל לפי האיש לפעמים אני מטיל קב"ח ובערך חמשים ר"כ אני מחייב שבועה אכל אין בזה גבול חצוב לכל המקומות ולכל האנשים ואם הוא מוחזק בכשרות גמור אני מיקל עליו:

סימן קנג

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל במי שצריך לו לתקן בנינו וצריך להשתמש בחצר חבירו בעמידת סולם וכדומה לצורך תיקון הבנין וחבירו מוחה אם יש לכופו על מדת סדום והביא מחו"מ סי' קנ"ג סי"ג דבסולם קטן א"י לעכב עליו והביא מסי' שס"ג ס"ו בהג"ה דמוכח להיפוך ותשו' נו"ב מ"ת חו"מ סי' כ"ד שהובא בפת"ש שם:

ב הנה אעתיק לו מ"ש בחיבורי כת"י לחו"מ שם וז"ל אבל אם העמיד סולם קטן וכו' בטור השיג ע"ז דאיך ישתמש בשל חבירו בע"כ וההמ"מ תי' דהוי בכלל ז"נ וזל"ח דכופין עמ"ס ויש לתמוה דהא מבואר בנימוק"י פ"ב דב"ק בסוגיא דהדר בחצר חבירו וכו' דלהשתמש בשל חבירו לא אמרו ושכ"ה דעת הרא"ש וריטב"א ז"ל וכ"ה בהג"א בשם מהרי"ח וכ"ה בתוס' ב"ב (דף י"ב ע"ב) ד"ה כגון וכ"פ המרדכי בב"ק והובא בסתם בסי' שס"ג ס"ו בהג"ה ומצאתי בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' ת"ט ותס"ד שהעיר בתמי' זו וכתב בתחלה דתליא במחלוקת הפוסקים ולפ"ז צ"ע על הרמ"א שסותר א"ע והרשד"ם תמה עוד דהאיכא היזק ראי' ותי' דאם ירצה בעל החצר לעכב מדין ה"ר יוכל לעכב אלא דמיירי שאינו טוען אלא מכח העמדת הסולם והוא קצת כעין ד' הסמ"ע אבל דברי שניהם דחוקים ותמוהים וגם מ"ש הב"ח דמיירי בחצר דומיא דשדה צ"ע דאף דמבואר בסי' קנ"ד ס"ב בהג"ה דבחצר ליכא קפידא בדרהר"ג אבל היינו בדרהר"ג לבד אבל לא להניח שם איזה דבר וגם י"ל דתלוי במחלוקת רמב"ם ורא"ש שברס"י קע"ד ולשי' הרא"ש יוכל להעלותו בדמים וע' תשו' נו"ב מ"ת חו"מ סי' כ"ד ותשו' ב"א ח"מ סי' מ"ט ומצאתי בתשו' פרח מט"א ח"א סי' ק"ב בשם תשו' רש"ך ח"ב סי' צ"ח שתמה ג"כ על הש"ע שהרי מבואר ברשב"א שבב"י שביציאה וביאה איכא חיסור קרקע שהרי משתמש בחצרו ולכ"ע בעי חזקת ג"ש וטענה וא"כ זה חסר ג"כ והוכיח שגם הנימוק"י פח"ה במתני' דאלו דברים וכו' סובר כהרשב"א ותלוי במחלוקת הראשונים ע"ש וא"כ נראה דבעל החצר יוכל לומר קים לי עכת"ד בחיבורי שם. ובפרט אם יש לבעל חצר זרעים שם אפי' רוצה לשלם דמיהן בודאי יוכל לעכב כמ"ש רו"מ מהא דסי' רע"ד וש"ך סק"א בשם רש"ל. וע"ע בשע"מ סי' קנ"ג סק"א מ"ש ע"ד הש"ע סעי' ח' בזה והנלע"ד כתבתי:

סימן קנד

א להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאן נ"י רב בק' אדעס ברוסיא:

ב כן הגיעני ספרו היקר שו"ת כנח"י וראיתי בסי' צ"ז אות כ"ה הביא קושיא בשם הרב מקרילאוו נ"י בהא דנדרים (דף צ' ע"ב) שלש נשים יוצאת וכו' נטולה אני מן היהודים

חזרו לומר וכו' נטולה אני מהיהודים יפר חלקו ותהא נטולה מהיהודים לאחר שתתגרש ובתוס' הקשו איך חל נדרה על אחרים שהיא עליהם עכשיו באיסור א"א ואאחע"א ותי' דחל בכולל דבעל וע"ז הקשה הרב הנ"ל בהא דבעי בנזיר (דף כ"א) בעל בהפרת נדרי אשתו אי מיעקר עקר או מיגז גייז והא הו"ל למיפשט ממתני' דנדרים הנ"ל דמיגז גייז דאי מיעקר עקר א"כ אם יפר חלקו ונעקר הנדר מהבעל למפרע א"כ שוב תיקשי אמאי תהא נטולה מהיהודים הא אאחע"א וליכא כולל דבעל שהרי נעקר הנדר למפרע ולא חל על הבעל כלל:

ג ונראה ליישב ע"ד פלפול דהנה הח"צ בהגהת הט"ז לחו"מ סי' ע"ג העלה דגם כולל דלאחר זמן מקרי כולל ולכן בנשבע בליל פסח שלא יאכל מצה כלל מגו דחל על כל ימי השנה חל נמי אפסח ע"ש וכבר תמהו השעה"מ פי"ז מאי"ב וברוך טעם בדיני עדל"ת ושער הכולל דא"כ מה הקשו התוס' בהא דנטולה אני מהיהודים דנימא אאחע"א הרי י"ל מגו דחל לאחר שתתגרש חל נמי עכשיו וגם הא זהו בכלל מוסיף וגם מאן דלית לי' איסור כולל מודה באיסור מוסיף שהרי זהו מוסיף איסור על החתיכה כנודע וצ"ל דדוקא התם שיחול בבירור לאחר ליל פסח לכן חל נמי עכשיו אבל הכא מי יימר שתתגרש כלל וסתם אשה לאו לגירושין עומדת כדאי' בזבחים (דף ב' ע"ב) וכיון דיש ספק שמא לא תתגרש כלל ל"ש לומר דחל בכולל והנה התוס' לעיל (ד' פ"ב ע"ב) בהא דאר"י דבנדרה מב' כריתות באחת מתענה ובאחת אינה מתענה מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינה מתענה הקשו התוס' דא"כ בהא דנטולה אני מהיהודים אמאי יפר חלקו ותהא נטולה מהיהודים נימא ג"כ דמיפר כולו ותי' דהתם משום דברים שבינו לבינה גזיה"כ היא דלדידה לחוד מיפר ולא לאחרים וכ"ה בפי' הרא"ש שם ובנימוק"י יבמות פב"ש והנה התוס נזיר (דף כ' ע"ב) ד"ה הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני דא"י להפר הביאו מהא דבעי למימר דבעל מיעקר עקר נדרי אשתו מעיקרא ולכן א"י להפר שאם מיפר לה יתבטל גם נדר עצמו ולא יחול כלל כיון שזה תלוי בזה וגזיה"כ דלעצמו אינו מוחל ע"ש וע"ש (דף כ"א ע"ב) בד"ה אלא וכו' שהניחו ד"ז בצ"ע אם זהו בכלל מיפר לעצמו כיון דהוא מיפר לאשתו אלא שעי"ז אין מקום לנדרו לחול ותי' בע"א אבל במל"מ פ"ב מנזירות ה"ד הוכיח מהש"ס כדברי התוס' (דף כ') דגם בכה"ג הוי בכלל מתיר לעצמו ע"ש ומעתה לפ"ז הכא גבי אמרה נטולה אני וכו' אי נימא דע"י הפרתו שעוקר למפרע לא יחול איסור לאחרים כלל שוב הוי בכלל מיפר לאחרים וכבר נתבאר דגזיה"כ הוא שאינו מיפר רק לאשתו ולא לאחרים וע"כ לא יוכל להפר גם לאשתו וכהא דנזיר (ד' כ') הנ"ל שהרי כאן נמי אם יפר לאשתו יוגרם עי"ז גם ביטול הנדר שלא יחול על אחרים

גם לאחר שתתגרש. והנה התוס' עירובין דף ל"א ע"ב) ד"ה ונתן הכסף וכו' ובב"מ (דף נ"ד ע"א) ד"ה הקדש וכו' ביארו הא דבונין בחול ואח"כ מקדישין אף דאין מחללין מעות הקדש על בנין המחובר מ"מ כיון דאי נימא דלא קדיש עומד לתלישה ומיחשב כתלוש לכן שפיר קדיש ע"ש וא"כ ה"נ בזה כיון דאי נימא דלא יפר חלקו מטעמא דכתיבנא שהרי עי"ז יתבטל חלות הנדר גם לאחרים א"כ שוב יהי' הדין כמשנה ראשונה דיוצאת ונוטלת כתובה וא"כ עומדת להתקדש ושוב יחול שפיר הנדר לאחרים בכולל או מוסיף מגו דחייל לאחר גירושין חל נמי בעודה תחת בעלה דכיון דעומדת להתגרש שוב דמי לנידון הח"צ בנשבע שלא יאכל מצה אף דנשבע בליל פסח מ"מ חל בכולל דשאר ימות השנה וה"נ בזה כיון דעומדת להתגרש חל שפיר בכולל דלאחר גירושין וכיון דלאחרים אסורה שוב יכול להפר לאשתו כיון דעי"ז לא יתבטל חלות הנדר לגבי אחרים ולכן אמרי' שפיר יפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים ודו"ק כי הוא עצה עמוקה בס"ד:

ד ועפ"י דברינו הנ"ל י"ל קו' האב"מ בתשובה שבסופו סי' י"ב דלפי תי' התוס' איך יפרנס ר"ל הך מתני' שהרי הוא סובר דבאיסור הבא מחמת עצמו כגון בנדר ל"ש כולל א"כ שוב תיקשי קו' התוס' איך חל איסור נדר על איסור א"א ונראה דלפמש"ל די"ל דהכא הוי איסור מוסיף שהרי יחול גם לאחר שתתגרש וע' תוי"ט, ושעה"מ פי"ז מאי"ב ותבין אלא דסתם אשה לאו לגירושין עומדת ומי יימר דתתגרש לכן ל"ה מוסיף אך לכאורה י"ל דלבתר דתתגרש נימא דהוברר למפרע שהיתה עומדת להתגרש וחל האיסור למפרע ושפיר אסורה גם לאחר שתתגרש דהא איגל"מ שחל האיסור בשעת נדר אולם ז"א דהא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה ונודע דעת, היש"ש בפ"ה דב"ק דבין להחמיר בין להקל אין ברירה בדאורייתא ולכן הקשו התוס' שפיר אולם הנה בתוס' גיטין (דף מ"ח ע"א) ד"ה אי לאו וכו' העלו שם בתי' א' דלר"ל דסובר ק"פ לאו כקה"ג דמי בכל מקום בע"כ סובר דיש ברירה דאל"כ לא משכח"ל דמייתי ביכורים וכו' ע"ש ותבין וא"כ לר"ל לשיטתו בלא"ה לק"מ דשפיר י"ל דחל במוסיף דלאחר שתתגרש וא"ש ודו"ק:

ה ובפשיטות י"ל קושי' הרב מקרילאוו הנ"ל עפמ"ש האב"מ בשו"ת שבסופו סי' י"ב שזה תלוי אם נדרים חלים על האיסורים לקיימם והתוס' לשיטתם דס"ל דגם נדר אינו חל על האיסורים ע"ש א"כ י"ל דלפי צד הבעיא דנימא דבעל מיעקר עקר יהי' באמת מוכח דנדרים חלין על האיסורים ולבתר דפשיט דבעל מיגז גייז שפיר י"ל דאין נדר חל על האיסורין:

סימן קנה

א להרב וכו' מו"ה יהודא נאסטאסקון נ"י מו"ץ דק' סאמילא ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שגירש אשתו ושם המגרש במקום כו"נ רק אהרן ולא נודע משם אחר כלל ובשעת סידור הגט א"ל המגרש שבמקום לידתו שיצא משם זה כעשרים שנה הי' נקרא גם בשם ארא ומשבא לכאן לא הודיע לשום אדם משם ארא ונקרא רק בשם אהרן וסידר רו"מ הגט בשם אהרן לבד עפ"ד הט"ג ש"נ אות ק' סק"ד שחשש דבכה"ג דינו כנשתקע שם, הראשון ואף שהאחרונים חלקו עליו מ"מ בנ"ד שהוא רק כינוי לשם אהרן וגם יש ספק אם לכתוב ארא באלף או בה"א כמ"ש הפת"ש לכן שוא"ת עדים עכת"ד:

ג הנה בנוף הדין כבר הבית בט"ג ש"נ אות מ' סק"ז בשם תשו' מהרמ"ל סי' ל"ט שכתב בעצמו שמן הדין יש לכתוב רק מירוש כפי שנקראת במקום כו"נ אע"פ שקורין אותה במק"א בשם אחר וק"ו כשנשתכח כבר שם ראשון ונוסף ע"ז ששם מירוש ומירל קרובים זל"ז אלא לצאת י"ח כל הספיקות החמיר לכתוב שניהם ובאמת כשנודע במקום כו"נ רבים מחמירים מדינא לכתוב גם שם שיש לו במק"א והג"פ סק"ס כתב דיש לחוש שלא תנשא בגט זה וכבר האריך בדינים אלו בשדי חמד מערכת גט סי' ל"ו אות ז' וע"ש סי' מ"ג מדברי כמה מחברים בזה וכפי הנראה עיקר טעמו של מהרמ"ל דמ"מ אם עברו כמה שנים שנשכח זכר שם הקדום לכ"ע א"צ לכתבו ובפרט אם השמות קרובים זל"ז במבטא ולכן רק לחומרא בעלמא לצאת י"ח כל הספיקות הצריך לכתוב שניהם והנה הגם שהד"ח שם דחה דברי הט"ג בטוב טעם מ"מ מודה לדברי מהרמ"ל דהיכי שנשכח לגמרי שם הראשון וגם קרובים במבטא א"צ מדינא רק לכתוב שם שבמקום כו"נ וא"כ ה"נ בנ"ד ששם ארא נצמח משם אהרן והב"ש אות א' הביא פוסקים דס"ל דא"צ לכתוב המכונה ארון ומשמע דגם בנקרא בקמ"ץ אלא דהס"מ הכריע לכתבו וא"כ איפוא מה יש לערער אם סידר הגט כפי שהוא כשר מדינא:

ד אבל באמת בנ"ד שלא נודע משום אדם שהי' שמו במקום לידתו ארא אלא מפי הבעל והרי מפורש בסי' ק"כ ס"ג דשם עצמו כותבין מפי עצמו וא"כ פשיטא שהי' דינו כלא נודע אם יש לו שם במק"א דא"צ לכתוב רק שם שבמקום כו"נ ואפי' בנודע שיש לו שם אחר במקום לידתו כשר ותנשא בו ולשי' מקור ברוך גם לכתחלה א"צ לכתבו כמ"ש בשדי חמד סי' מ"ג אות ה' בשם משנת ר"א ע"ש ומכ"ש בנ"ד שנשכח עשרים שנה וקרוב להאמין שגם אם יבא למקום לידתו רוב בני העיר לא יכירוהו ולא יזכרו שמו והוא רק כינוי בעלמא יפה עשה שכתב רק שם אהרן לבד:

ה ובדבר שם המגורשת שנקראת בפ"כ פעסיא ומקצת קורין פעסל . ואין יודעים משם אחר כלל וגם היא חותמת בשם פעסיא זולת אנשים מיוחדים מיעוטא דמיעוטא בערך ה' או ו' כשמדברים עמה בלשון רוסיא קורין אותה פאלינא בשם עכו"ם והם עצמן כשמדברים עמה בלשונינו קורין אותה פעסיא ורו"מ סידר רק בשם הישראלי ולא הזכיר שם פאלינא לית דין צריך בושש דודאי גם הסוברים דיש לכתוב גם שם שמשנים א"ע בזה"ז לשמות עכו"ם היינו אם רובן קורין אותה כן משא"כ במיעוטא דמיעוטא ובפרט שגם הם קורין אותה לפעמים בשם יהדות פשיטא דאין לנו לייקר שם נכרי ואין להזכירו כלל והמערער עליו לא בדעת ידבר וגם ידי תכון עם רו"מ בזה והנלע"ד כתבתי:

סימן קנו

א להרב וכו' מו"ה חנוך העניך סגל לעווין נ"י מק' לאוויטש. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באנשים פוקרים מחללי שבת בפרהסיא שפרקו עול כל המצות מעליהם הם ונשיהם זולת מצות מילה שמחזיקים בה אם מותר למול בניהם בשבת והביא מדברי בדה"ב יו"ד סוס"י רס"ו וט"ז וש"ך שם שנחלקו בדין נתמכר שגם אשתו מתנכרת ולשי' הט"ז וש"ך אין למולו בשבת ולפמ"ש התב"ש סי' ב' דאם עובר עבירות הרבה עד שנראה שפרק עול רוב מצות דינו כמתנכר:

ג הנה מה שהעיר רו"מ דכיון שהבדה"ב מתיר ואיסור תורה ליכא דאם אין חיוב למולו הוי מקלקל בחבורה לדידן דקיי"ל מקלקל פטור אלא משום דאיכא תיקון מצוה חייב א"כ בכל ספק מותר למולו מה"ת בממ"נ אלא דמ"מ איכא איסור דרבנן ושוב הוי סד"ר ולהקל וא"ל דהוי דשיל"מ דיוכלו למולו כשיגדיל ז"א דמ"מ יפקיעו חיוב מילה בזמנו ול"ה דשיל"מ ועוד דבספיקא דדינא גם דשיל"מ בדרבנן להקל כמ"ש השאג"א סי' צ' ופר"ח סי' תצ"ז עכת"ד. אבל לפי דבריו איך יפרנס הא דקיי"ל דכל הספיקות אין מחללין עליהם שבת כדאי' בשבת (דף קל"ד) והכי קיי"ל בא"ח סי' של"א והא ממ"נ מותר למולו מדאורייתא ואי מדרבנן הרי הוי סד"ר ולהקל וכבר העיר בזה בישויע"ק שם סק"ב ותי' דמ"מ מלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון שמספק הוא מל זהו בעצמו התיקון שעושה וחייב ע"ש וה"נ בזה ומה שהקשה נשי' הרז"ה בההוא יניק) דאשתפוך חמימי' דאסור למולו כיון שיודע שיצטרך אח"כ לחלל משום פק"נ א"כ איך דייק הש"ס דמקלקל בחבורה חייב מדהוצרכה תורה להתיר מילה הרי י"ל דהוי סד"א דאסיר משום שיצטרך אח"כ לחלל שבת במציצה הנה כבר הקשו הפמ"ג בפתיחה להש"ש וישויע"ק א"ח סי' שט"ז ושל"א כעין זה בהא דפריך בשבת (דף קל"ו) נימהלי' ממ"נ וכו' ע"ש מ"ט

בזה ג"כ לחלק בין היכי דהוי רק דחוי' או הותרה ע"ש ומ"ש רו"מ דמילה בשבת דהוי רק משום דחיית עשה לל"ת היכי דידעי' שיצטרך לחלל שבת אח"כ משום פ"נ אסור להכניס א"ע לזה אינו מובן דמה בכך שמצות מילה הוי רק דחוי' מ"מ אם פ"נ הותרה מדוע לא יוכל לגרום ד"ז ולפמ"ש הכ"מ פ"ב משבת דדין שבת דחוי' אצל פ"נ תליא בדין טומאה דחוי' אם כן לר"ש דסבר ביומא (דף ו') דטומאה הותרה ה"נ פ"נ הותרה והדק"ל איך דייק ר"ש ממילה דחובל חייב הרי לר"ש לשיטתו אין ראי' כלל. אולם הנה בשו"ת מים עמוקים למהראנ"ח סי' ל"ט דחה ד' הרשב"ץ שפסק דמילה שלב"ז אין למול ביום ה' משום שיגרום חילול שבת דכיון שזהו רק גרמא בעלמא היא איסור קל ואין כדאי לשהות עי"ז מצות מילה ע"ש ובאמת שמבואר בשבת (ד' ק"כ) דבשבת דכתי' לא תעשה כל מלאכה גרמא שרי וצ"ל שדעת רשב"ץ דהכא שיגרום שיחלל אח"כ שבת בידים חמור טפי ועכ"פ נראה שזהו רק איסור דרבנן ומיושב קו' רו"מ וגם קו' הפמ"ג וישויע"ק הנ"ל ובתשו' א' כתבתי דגם אי הוי איסור תורה י"ל דבספק עכ"פ שרי מדאורייתא כיון שאין בו איסור לאו עכ"פ וספק מ"ע דמילה דוחה לספק איסור זה ובזה אמרתי ליישב ד' הרי"ף פראד"מ שפסק דבספיקות אין מחללין שבת ותמה הר"ן שהוא נגד הש"ס דשבת (דף קל"ו) דפריך לרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלינין ומשני ממ"נ אם חי הוא שפיר מהיל ואם מת מחתך בשר בעלמא ובמק"א הבאתי מהירושלמי יבמות פי"א ה"ז דמפורש כדעת הרי"ף וכפי הנראה פסק כהירושלמי וע"ד פלפול י"ל דכבר תמהו האחרונים לשי' רז"ה דהיכי דיצטרכו אח"כ לחלל שבת אסור למולו וה"נ הא ע"י המציצה יעשה מלאכת מפרק דאפי' במת חייב אלא שיהי' מותר משום ספק פ"נ ואיך מותר למול ועפמ"ג בפתיחה לה"ש וישויע"ק סי' שט"ז וסי' של"א ונראה לפמ"ש הראנ"ח הנ"ל דהא דאסור לגרום שיבא אח"כ לחילול שבת במקום פ"נ הוא איסור קל וכבר כתב בהגהת מל"מ פ"א מיו"ט דגם לר"מ דחייש למיעוטא היינו רק באיסור לאו משא"כ באיסור עשה וא"כ כיון דכל הקושיא הכא לרשב"ג דחייש למיעוטא מימהל היכי מהלינין לזה משני שפיר דממ"נ מהלינין ואי משום דעכ"פ גורם חילול שבת משום פ"נ הרי באיסור קל גם רשב"ג ל"ח למיעוט והא דפריך הש"ס מהא דספק בן ז' וכו' נימהלי' ממ"נ י"ל לפמ"ש הדל"צ דרוש ד' דמאן דחייש למיעוט בעכצ"ל דסובר כהרמב"ם דכל סד"א להחמיר הוא רק מדרבנן ולגבי חיוב מ"ע ובפרט ביש בו כרת לכ"ע סד"א להחמיר ע"ש ובמהריט"א פ"ג ופ"ח דבכורות וזהו דלא כהמש"ז א"ח סי' שד"מ א"כ שפיר פריך דמשום חששא דספיקא דגורם לחלל שבת משום פ"נ הרי מה"ת להקל אבל ספק מ"ע דמילה לחומרא מה"ת א"כ מהראוי למולו אבל לדידן דקיי"ל כהרשב"א דכל

סד"א לחומרא מה"ת פסק הרי"ף דאין מחללין שבת ולכן הרמב"ם לשיטתו פסק דלא כהרי"ף גם בזה:

ד ובכ"ז מ"ש רו"מ מהא דכתובות (דף ג'). ולדרוש להו דאונס שרי ומוכח דאע"פ שמתחלה נכנסים לכך לגרום האונס אפ"ה שרי ותי' דהתם כיון דהשתא לא דחי לשום איסור לכ"ע שרי משום תקנת חז"ל יפה כתב אבל בעיקר דין מילת בן הפוקרים נ"ל שצריך דברי הבדה"ב דהא מבואר בתוס' ע"ז (דף כ"ו ע"ב) ד"ה אני שונה וכו' דגם במומר אמרי' דדלמא נפיק מיני' ברא מעליא והריטב"א שם חולק וכתב דגבי מומר אמרי' משרש נחש יצא צפע וע' בראב"ד פ"ב מעכו"ם ה"ה שחולק בזה בין אם נשא אשה ערלית או לא יעו"ש במג"א שכתב דדלמא נפק ל מזרעי' או זרע זרעי' ברא מעליא וא"כ י"ל דבכה"ג שלא המירו לגמרי ועודם מחזיקים בדת ישראל אף שדינם כעכו"ם מ"מ לכ"ע י"ל דלמא נפיק זרע מעליא והתינוק הזה שלא חטא עוד מאן יימר שיהי' מומר כאבותיו ושמא ימות קודם שיחטא או יעשה תשובה ולמה נבטל ממנו מצות מילה ובפרט די"ל שיהי' כתינוק שנשבה בין העכו"ם וכמ"ש הב"י סי' קנ"ט בשם הרמב"ם לענין הקראים ואף דהש"ך סק"ו שם השיג עליו וכתב שלא נמצא ברמב"ם אבל כבר השיגו עליו שהרי מפורש כן ברמב"ם פ"ג מממרים הל' כ"ג וע"ש בהגהת א"ב ומהרל"ח ונה"כ ומל"מ פ"ה ממלוה ובס' תולדת אדם למהר"ז מווילנא וה"נ בנ"ד י"ל שהקטן הנולד ודאי דינו כישראל וחייבין למולו ולפ"ד רמב"ם הנ"ל גם בקראים שבזה"ז אם יתנו רשות לפרוע י"ל דמותר למול בניהם וכמ"ש הבדה"ב ודלא כהש"ך בשם ר"ב אשכנזי ובפרט לשי' הסוברים דגם הא דמומר לחלל שבת בפרהסיא דדינו כעכו"ם אינו אלא מדרבנן (ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ב' סקכ"ז וסקכ"ט וקו"א שם) א"כ פשי' דיש להקל וכה ראיתי בספר א' שנדמ"ח שהביא בשם כמה גדולים ומהם הגאון ר"י עמדן שפסקו למול בניהם בשבת ופוק חזי מה עמא דבר ומנהג ישראל תורה הוא וכה ראיתי בתשו' ר"מ שיק יו"ד סי' רל"ח שהעלה דמין ואפיקורס אינו בכלל המול לכם ובניהם כמוהם והביא מהח"ס ס' שכ"ב שהביא ראי' מזקני עיר הנדחת ואינם בכלל בני ברית ע"ש בא"ז ואין פנאי כעת לעמוד על דבריו אבל בתוי"ש יומא (דף נ"ו ע"א) מבואר דמומר בכלל בני ברית וגבי עהנ"ד כבר הביא בעצמו מרמב"ם דהתם משום דהוו בכלל נכסיהם וע"ש עוד סי' רמ"ז רמ"ח רמ"ט וחא"ע סי' כ' כ"א. ומ"ש רו"מ בדין סד"ר בדשיל"מ שכתבו הפר"ח ושאג"א דבסד"ד גם בדשיל"מ להקל וע"ז הקשה מרש"י עירובין (דף ל"ט ע"ב) ד"ה פסק וכו' לענין ספק אם קדושה א' הן מהא דסד"ר בדשיל"מ אסור הנה אמת שנראה כן מדברי רש"י אבל הפר"ח הביא שם ראיות ברורות מהרשב"א ורז"ה והר"ן להיפוך וגם בתשו'

רע"א סי' ס"ה הביא ראיות לזה וגם אני הבאתי ראי', מהתוס' יומא (דף מ"ז ע"ב) ד"ה הדר פשטה וכו' דטבל במשהו ואי ספיקא הוי בטל ע"ש וקשה הא טבל הוי דשיל"מ וגם סד"ר להחמיר ובע"כ כמ"ש והנלע"ד כתבתי:

סימן קנז

א להרב המאה"ג מו"ה יוסף מרדכי הלוי ז"ל אבד"ק אולאשקוויץ:

ב אתמול כעת ערב הגיעני מכתבו ואני משיבו על אתר וזה החלי בס"ד. בדבר הדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון שהי' מסחר שניהם לעיר קראנשטאדט במדינת הגר בפשתן וליינוואנד ומוכרי' שם לאומני' העוסקי' בפאבריקען ובכדי שלא יקלקלו זל"ז המקחים עשו ביניהם התקשרות בקנסות שאסור למי מהם למכור לאומן הקונה כבר מחבירו רק כל א' ימכור למי שרגיל לקנות ממנו מכבר ומשך ההתקשרות עשו עד שנה תמימה דהיינו עד ו' לחודש אייר שנה זו ולתוקף הדבר עשו ביניהם כתב בקנא"ס והשלישי מעות מזומן ביד שליש המרוצה לשניהם ונעשה באוהיו"מ נגד אסמכתא שאם יעבור א' על התנאי יתן השליש הקנס מצד העובר וכו' ובחורף העבר הלך ש' להקונה של ראובן ומכר לו סחורה שיקח ממנו אחר כלות השנה הנ"ל והקונה נתן לו מעות באופן זה שיעמיד לו הסחורה אחר חודש אייר הנ"ל ועתה תובע ראובן את הקנס לפי שעבר על התנאי ומכר באמצע השנה וש' טוען הלא אני מכרתי ליתן אחר השנה אחר כלות זמן התנאי ומה לך עלי כמה שהקונה הטיב עמי ליתן מעות מקודם ור' טוען אם לא היית מוכר לו הי' קונה ממני ג"כ על זמן הנ"ל שיקח אחר חודש אייר וכיון שגוף המכירה נעשה תוך זמן האיסור מגיע לי הקנס עכת"ד השאלה. וכת"ר רצה לפשוט ספק זה מהש"ס דב"ק (דף ק"י רע"ב) בהא דבעי רבא אין בו למשמרת יהויריב לכל א' ש"פ ויש בו למשמרת ידעי' שהן מועטין והביא לידעי' במשמרת דיהויריב מאי מי אמרי' כיון דלאו משמרתו הוא ולא כלום הוא ולא יצא או דלמא כיון דלא חזי לי' מעיקרא לידעי' קאי ומסיק לה בתיקו וכיון דהוי בעיא דלא איפשטא ה"נ בנ"ד הוי סד"ד וקולא לנתבע ופטור מליתן הקנס עכת"ד ובמח"כ אין לו דמיון כלל דהתם כיון דלא חזי ליהויריב כלל קאמר שפיר דמעיקרא לידעי' קאי אבל כאן הרי הי' ראוי שפיר גם לראובן למכור באופן זה וי"ל דבודאי הי' אסור לזה למכור וגם לפי צד הא' של הבעיא י"ל להיפוך דבשלמא התם לא הי' מחוסר מעשה יותר רק גוף הנתינה למשמר ובזה מקיים השבה וכיון שנתן לידעי' שלא במשמרתו י"ל דלא יצא כיון שעשה כל המעשה שלא בזמנו אבל כאן כיון דגוף נתינת הסחורה הוא אח"ז י"ל דלא עבר ועוד דהתם כל הספק אם יצא בהנתינה זאת

וכיון שנתן שלא בזמנו ס"ל דלא יצא אבל כאן אף שעבר על תנאו הרי המקח קיים ועיקר הספק אם עבר על התנאי וכיון שמכר ליתן אחר זמנו י"ל דלא עבר ולכן אין מזה שום ראי' וגם בלא"ה יש לדחת וקצרתי ולכאורה הי' נראה לפשוט ד"ז מהירושלמי פ"ז דדמאי ה"ד אריב"א אדם עומד מע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר בשבת ואין אדם עומד בשבת ואומר ה"ז תרומה למחר בחול ור"י בר בון סובר דאין אדם עומד בע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר בשבת רק היכא דהוא בשדה או בביהמד"ר וכדומה דא"א בע"א קורא שם מע"ש אף דחלה בתרומה בשבת ובדיעבד בכל גווני הוי תרומה בכה"ג עש"ה בפ"ט וע' בק"ע בירו' שבת ר"פ מפנין בזה וע' בריטב"א יבמות (דף צ"ג) בהא דר"י הו"ל אריסא דהוי מייתי לי' כנתא דפרי ההוא יומא נגה ולא אתא עישר עליי' מפירי דאיתא בביתי' וע"ש דמיירי בע"ש ובתוס' הקשו איך תרם שלא מן המוקף ותי' הריטב"א דמיירי שתרם בע"ש שיחול התרומה בשבת ובההוא שעתא הוי מן המוקף ע"ש ולכאורה זה תליא בפלוגתת הירושלמי אבל מלבד די"ל דר"י סובר כריב"א בירושלמי י"ל עוד דבכה"ג דלא אפשר בע"א שרי לקרוא שם מע"ש [וע [וע' בר"ש פ"ג דחלה מ"א בדין אי בשעת קריאת שם הי' מוקף ובשעת חלות ההפרשה ל"ה מוקף דמוכח דהכל תלוי בק"ש והוא קצת היפוך מהנ"ל] וע' בשו"ת רע"א סי' קנ"ט שנסתפק אי שרי למכור בע"ש שיחול הקנין בשבת. ובמחכת"ה נעלם ממנו ד' ירו' הנ"ל. ועכ"פ מבואר מירו' הנ"ל דבשבת דאסור להפריש תרומה משום מתקן וכדומה וא"כ היכא דקורא שם בשבת שיחול למחר מהראוי להתיר כיון דאין התרומה חל היום ואפ"ה כיון דאסרו חכמי' לתרום בשבת אסור גם בכה"ג דלא אזלי' בתר שעת חלות הענין רק בתר שעת קריאה ולכן בתורם מע"ש שיחול בשבת שרי לריב"א וגם לריב"ב היכא דא"א בע"א אף דהתרומה חלה בשבת מ"מ אנן בתר התחלת מעשה אזלי' וא"כ ה"נ בנ"ד כשמכר בזמן האיסור ליתן הסחורה אחר זמן האיסור כיון דגוף המכירה נעשה בזמן האיסור מיקרי עובר. וע' בשו"ע או"ח סי' תקל"ט ס"ז המלוה את חבירו בחוה"מ על חפץ או סחורה ע"מ שאם לא יפרע לו לסוף שמנה ימים שיהא קנוי לו יש מתירים משום דהקנין הוא אחר יו"ט וי"א משום דאתי לאערומי ע"ש בט"ז סק"ה ולפמ"ש נראה מן הירו' דבכה"ג מדינא אסור כיון דהמקח נעשה בזמן איסור אף שחל אחר יו"ט אבל י"ל דכיון דנעשה בתנאי ושמא וא לא יוגמר המקח כלל בכה"ג קיל טפי אבל צ"ע כן עלה בלבי בראשית השקפה. ואולם יש לחלק בין היכא דאסור משום גזירת חכמי' בכה"ג אם עושה בזמן איסור אף שאינו חל עד למחר אסרו בכה"ג אבל בלשון ב"א י"ל דכונת התנאי הוא על שעת נתינת הסחורה שהוא חלות המכירה [וע' תשו' רשב"א ח"ד סי' שי"ב בכעין זה ודו"ק] ולכאורה יש לדון בזה מד' הירושלמי

פ"ג דנדרי' ה"ו והובא בר"ן שם (ובדף פ"ד) בנודר מיורדי הים לאחר שלשים ונעשו בני יבשה תוך ל' יום אי אזלי' בתר שעת נדר ואסור בהם או אזלי' בתר שעת חלות הנדר והוו בני יבשה ותלי לה בפלוגתא דר"י ור"ע ואנן קיי"ל כר"ע דבתר שעת אמירה אזלי' והר"ן שם ביאר דלשיטת ש"ס דידן בלשון ב"א תליא ושאני פלוגתא דר"י ור"ע דילפי מקראי וע"ש בסוף דבריו דהרמב"ן הביא ד' ירושלמי ללמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינם בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דזה הדין לא נזכר בש"ס דידן ע"ש וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד כיון שקיבל ע"ע שלא למכור אף שלא נעשה רק אמירה ולא גוף חלות המכירה מ"מ הוו בכלל לשונו אבל גם בזה יש לחלק בין הנושאי' וקצרתי וע' ירו' פ"ז דגיטין ה"א נתן גט לאשתו ואמר לא יהא גט עד למחר כו' חרס כריו ואמר לא יהא תרומה עד למחר ונעשה קורדייקוס פלוגתא דר"י ור"ל אי אזלי' בתר שעת נתינה והפרשה או בתר שעת חלות גט והרשב"א בחי' גיטין שם הוכיח מהש"ס דילן דהכל תלוי בשעת כתיבה ונתינה ולא בשעת חלות הגט וה"ה בתרומה וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד אבל י"ל וקצרתי. אבל באמת נ"ל דבנ"ד לית בי' ספיקא כלל לכ"ע שהרי כל המכירה הן האמירה הן חלות המכירה הכל חל עכשיו בזמן האיסור רק קיום המקח נגמר אחר הזמן ובשלמא אם הי' לשון התנאי שלא יתן סחורה לקונה שלו עד שנה לא הי' זה כעובר על תנאו אבל כיון שהתנה שלא ימכור הרי המכירה כולה נעשית בזמן איסור. ומה גם שהרי כל כונת התנאי כדי שלא יפסידו זל"ז במקחים שלא יצטרכו לזלזל במקחים וכיון שזה מוכר לחבירו על אחר הזמן ואם יזלזל המקח על אחר כלות השנה הלא את מיני המוכר הראשון ינקר מדוע מכר זה השני על אחר השנה בז ולמה זה אתה מייקר השער על הסחורה אשר אני לוקח עתה ואם אזלי בדבר מועט המנהג להוזיל ע"י שלוקח מעות מקודם דבר זה יש לו קצבה ידוע כפי ערך שינוי עסקא כידוע ומה יעשה אם יוזיל המקח יותר מזה ויהי' ניכר כי איננו בשביל לקיחת המעות וא"כ הועיל כלום בהתקשרות שעשה ולכן בכה"ג איכא הוכחה בודאי שהי' כונת התנאי שלא יעסוק השני עם קונים שלו בשום מסחר בכל השנה ובפרט שהרי זה טוען שאלמלא זה הי' הוא מוכר לו על זמן הנ"ל ולכן הוי כעובר על התנאי ודין זה נלמד מש"ע יו"ד ה' נדרי' סי' רי"ח ס"ב בדין מי שהעלילו עליו מפני שמכר יין לישמעאלי' ונשבע שלא יעשה יין למכור והי' לו יין העשוי מקודם דאסור למכרו דאע"ג דאמר שלא יעשה אזלי' בתר כונתו והט"ז שם חולק דכיון שסותר גמרי הלשון אזלי' בתר הלשון דבעי' פיו ולבו שוים יעו"ש באורך בסעיף הקודם מבואר כרמ"א דנגד חבירו אזלי' בתר הלשון ולא אחר הכוונה אם לא באומדנא דמוכח וע' בחו"מ סי' ס"א סט"ז דבלזי שאדם מתנה עם

חבירו אזלי' בתר הכונה וכבר תמה בזה הביא באהע"ז סי' קי"ח סי"ט דהא נגד חבירו הכל תלוי בלשון וע' בתשו' פמ"א ח"ב סי' קי"ז שלא ידע מזה וע' בשו"ת תפ"צ חיו"ד סי' א' מ"ש בענין זה וע' בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' רכ"ח ובנד"ד כולהו איתנייהו בי' דבכלל לשון שלא ימכור הוי גוף המכירה בזמן איסור אחרי שבנד"ד כל המקח נגמר מעכשיו וזה מיקרי מכירה בכל מקום כנודע רק זמן העמדת הסחורה יהי' אחר חודש אייר. וגם אי ניזול בתר הכונה הלא השני צועק כי אם לא הי' זה מוכר לו הי' קונה אצלו ג"כ על זמן הזה ולכן הדבר פשוט דעבר על תנאו וחייב לשלם הקנס. אבל בכ"ז נ"ל לצדד בזכותו לפמ"ש בחיבורי לחו"מ סוס"י ר"ז סי"ז דהיכא דהתנה שאם יעבור על תנאו ישלם כו"כ ועבר בשוגג מחמת איזו משנה איננו בגדר עובר והבאתי ראי' מתוס' שבת (דף ל"ח) שהוכיחו דעבר מזיד משמע והבאתי מתשו' מהרי"ט ח"א סי' צ"ה שכ' דכיון שהיו סבורים שלא יעכב בדבר לא הוי עוברי' ולא פורצי גדר יעוש"ה בזה וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שזה לא מכר ליתן בתוך הזמן רק באופן ליתן אחר הזמן ובע"כ דשגג בזה וסבר דזהו אינו בכלל האיסור של תנאו ואומר מותר הוי כשוגג כמ"ש הט"ז ביו"ד סי' צ"ט ובמק"א הבאתי מכמ"ק בזה ואכ"מ. וא"כ י"ל דאיננו בכלל עובר וכיון דבהכתב שביניהם כתבו שאם יעבור א' על התנאי כו' יתן השליש מצד העובר כו' א"כ בכה"ג כיון שלא נודע לו הדין אם זהו ג"כ בכלל תנאו איננו מחויב בהקנס כיון שיש מקום לטעות בזה ואיננו בגדר עובר ומסתמא לא אסקו אדעתייהו למיקנס את השוגג כנלפע"ד ואולם מ"ש כת"ר בדין אם הוא ביד שליש אי אזלי' בתר חזקת מ"ק ע' במל"מ פט"ו מטוען ה"ט שכ' להדיא כדברי רו"מ אבל בב"מ אהע"ז סי' ע"ז דחה דבריו וכן מצאתי בשו"ת רמ"א סי' פ"ו שפסח דהוי בחזקת שניהם וכל א' מוחזק על מחצה ויעו"ש בב"מ היטב בזה ובתשו א' הארכתי בזה ואין להאריך בזה כיון דאין נ"מ מזה לדינא לענ"ד וכמ"ש כלל הדבר כי אני מסכים עמו לדינא ולא מטעמי' והנלע"ד כתבתי:

ג עוד שנית על ענין הנ"ל מכתבו הגיעני והנה מה שרצה ליישב דבריו מה שדחיתי ראייתו מב"ק דשא"ה דלא הוי חזי ליהויריב אבל כאן הי' ראוי גם לראובן למכור באופן זה וכ' רו"מ דהא הי' ראוי להשלים משלו שיהי' ש"פ לכל כהן וכמ"ש רש"י שם וגם בנ"ד הי' צריך להוזיל המקח והוי ג"כ וויתור משלו תמהני דהא הש"ס שם נקט להדיא דל"ה חזי השתא ליהויריב ובע"כ דהכונה דכפי שיתן הוא בלא השלמה לא חזי ליהויריב משא"כ בנ"ד כפי שמכר שמעון הי' ראוי לראובן למכור ג"כ באופן זה ממש, וגם שאר דחיות הם נכוני' לדעתי. ובגוף הדין עלה בלבי אחר שיצא מכתבי להביא ראי' מהירושלמי פ"ח דסוטה הל' ו' בסופה בדין אירס אשה דחוזר מעורכי המלחמה דדוקא

אם אירס קודם שהגיע המלחמה אבל באירס בשעת מלחמה אינו חוזר ומסיק דהיכא דקידש אשה מעכשיו ולאחר י"ב חודש והגיע זמן יב"ח במלחמה חוזר וע"ש בק"ע ופ"מ דדוקא במעכשיו כיון דהתחיל חלות המעשה מעכשיו ורק הגמר הי' במלחמה אבל בלא מעכשיו אף שמעשה הקידושין היו עכשיו כיון דחל במלחמה אינו חוזר דהוי כקידש במלחמה יעו"ש. וא"כ בנ"ד שכל הקנין חל מעכשיו רק קיום העמדת המקח הוא אחר הזמן הוי כנעשה הכל עכשיו ועובר אך לפמ"ש רו"מ כעת שהתנאי הי' בפירוש שלא יעמיד לו שמעון סחורה משך שנה תמימה א"כ הדבר פשוט דלא עבר כלום ובמכתבו הקודם כ' שהי' התנאי שלא ימכור ולכן כתבתי להיפוך וז"פ וע"ע במהרי"ט חידושיו לקידושין (דף נ"ט) בענין אי אזלי' בתר חלות או אמירה:

ד ומ"ש עמ"ש לצדד דעבר על התנאי בשוגג דאומר מותר ותמה דבדבר הנוגע נגד חבירו ל"ש כלל דין שוגג דאומר מותר דהו"ל לשאול לרב וכ' שזוכר שראה זאת באיזו מקום ואינו יודע מקומו. הנה בשו"ת מים עמוקי' למהראנ"ח סי' ל"ט מבואר ד"ז דלבי' אנסי' ל"ש רק במה שנוגע לעצמו אבל בדבר שנוגע נגד חבירו ל"א הכי ע"ש וכיוצא בזה כ' התוס' בגיטין (דף ל"ה ע"א) בהא דאדם א' הפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכד קמח ואפאתו בפת ונתנתו לעני ונשבעה שלא נהנית מהדינר ומת א' מבניו והקשו בתוס' מ"ט איענש) הא לבי' אנסי' ותי' דגבי פקדון הו"ל ליזהר טפי והו"ל לאסוקי אדעתא שתבא לידי שבועה ובתוס' שבועות (דף כ"ו) כ' דגבי ממון שאני כו' יעו"ש ובע"כ משום דנגד חבירו הו"ל לדקדק ביותר ואף דבשבועות (דף י"ד ע"ב) ותוס' שם ד"ה זיל קרי בי רב וד"ה ונעלם כו' מוכח דדוקא בדבר פשוט וידוע לתינוקת אמרי' דהו"ל לשאול ומיחשב ידיעה ולא מיקרי שוגג והעלמה אבל בדבר הידוע רק לתלמידים מיקרי שוגג והעלמה ע"ש היינו ג"כ בדבר שבין אדם למקום אבל בדבר נוגע לחבירו י"ל דמיקרי מזיד. אבל מ"מ נ"ל ראי' דגם נגד חבירו מיקרי שוגג באומר מותר מהש"ס דמנחות (דף מ"ט ע"א) דמוקי לה להא דכהני שפגלו במקדש מזידין חייבין שוגגין פטורין דמיירי באומר מותר והוי שוגג ופטורי' וגם בירושלמי פ"ה דגיטין מבואר כן והא התם משלמי' לבעלי' כמ"ש רש"י גיטין (דף נ"ב) שם ואפ"ה כיון דבשוגג פטור גם באומר מותר מיקרי שוגג ולא אמרי' דהו"ל לשאול לחכם וא"כ ה"נ בנ"ד וגם בש"ס דב"ק (דף צ"ה ע"ב) גבי שינוי קונה מפורש לחלק בין ע"ה לת"ח ובאומר מותר הוי שוגג ולא קניס ר"מ יעו"ש ותבין. אבל באמת אין נ"מ כלל בזה כפי שכ' רו"מ עתה שהתנאי בלשון שלא יעמיד לו הסחורה שנה א' א"כ לית בי' ספיקא דלא עבר כלל על תנאו ויותר אין פנאי להאריך כ"ד דידו:

סימן קנח

א להרב המאה"ג אבד"ק הארחוב:

ב מכתבו הגיעני ובדבר הדו"ד ששמע ממני בראובן ושמעון שהי' שניהם ת"י שר אחד ששכרו עסקים מידו והשר ביקש מראובן להלות לו אלף ר"כ ולא רצה מיראתו שלא ירצה אח"כ להתגרות עמו לתבעו בדא"ה וחזר וביקש משמעון ובא ש' אצל ר' וא"ל שילוה להאדון והוא יהי' ערב ונתן לו כתב ערבות ולא בלשון קבלנות ור' הלוה לאדון נגד שטר וועקסיל ובהגיע זמן הפרעון לא פרע השר ותבע משמעון וטען ש' שהוא רק ערב ולא קבלן ויתבע תחלה מהשר בדא"ה וראובן השיב כי הלא מתחלה יראתי מזה להתגרות עם השר. ואמרתי דבכה"ג גם מסתמא הוי קבלן וראי' מדברי מהרש"א בח"א לפסחים (דף קי"ח ע"ב) בהא דאמר הקב"ה לשר של ים פלוט ליבשה ואתן לך א' ומחצה א"ל כלום יש עבד שתובע את רבו א"ל נחל קישון יהא ערב וכ' מהרש"א וז"ל הגם שתובעין את הלוה תחלה בסתם ערב מ"מ הכא כיון שאין עבד תובע את רבו נעשה הערב מסתם ערב קבלן עכ"ל וה"נ בזה ורו"מ כ' שמהא דסי' קכ"ט ס"י וסמ"ע סקל"א וש"ך סקכ"ו מוכח כן לא אדע מהו דהתם שהלוה גבר אלם וא"י לגבות ממנו שאני אבל הכא שיוכל לתבוע מהאדון ולגבות ממנו בדא"ה אלא שעי"ז ישנאהו וירע לו במסחרו וכדומה י"ל שאינו ע"ק בסתם ולא דמי להא דסי' קע"ו סי"א וע"ש בנה"מ סקכ"ו כמובן אבל מהא דפסחים שהי' בידו לתבוע שיקיים השי"ת הבטחתו אלא שאין הדרך שיתבע עבד מרבו אפ"ה הוי קבלן בסתמא וה"נ בזה ולפמ"ש מהרש"א לעיל מהא דמה שקנה עבד קנה רבו י"ל דא"י לתבעו כלל אבל לא יתכן כן אצל הבטחתו ית"ש שהבטיח ליתן לו הגם שהוא עבדו בודאי ישמור הבטחתו אלא שאין הדרך שיתבע עבד מרבו ומוכח כמ"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קנט

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה פסח אהרן ווייסמאן נ"י אבד"ק אזירייאן. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במקרה רעה ר"ל שאירע שמתה אשה מעוברת בחודש הרביעי להריונה ועשו כל התפעלות כ ולא הועיל שיצא הולד עד חצי הלילה וצוה רו"מ שלא להלינה וקברוה בלילה ולבו נקפו בזה:

ג הנה בגוף הדין כבר האריכו גם בשו"ת השיב משה חא"ח סי' י"ג ושו"ת ארי' דב"ע חיו"ד סי' י"ט והביאו מש"ס דחולין (דף י"ב) וב"ב (דף קנ"ד) שקריעת הבטן הוא. ניוול ופלפלו גם בש"ס דערכין (דף ז') שהביא רו"מ והעלו שאין להלין המת וכמ"ש גם הב"מ

ליו"ד שהביא גם רו"מ ובפרט אם לא הגיעה לפרק לידה כפי נד"ד שהי' בחודש ד' בודאי אין מקום לחוש כלל וי"ל הטעם דבשלמא בהגיע לפרק לידה הוה הולד ברי' בפ"ע ולא הוי עוד ירך אמו כמ"ש התוס' ע"ז (דף כ"ו ע"א) ד"ה סבר בסופו אבל בלא כלו חדשיו עובר ירך אמו והוי אבר של אמו ואף דהר"ן פ' יה"כ כתב דבמתה היא כילוד י"ל דהיינו ג"כ אם כבר הוא בן ז' או ט' ובמק"א העירותי בזה מהש"ס דנזיר (דף נ"א סוע"א) דבעי ר"י עובר במעי אשה הוי גלגלין או לא כיון דאמר מר עובר ירך אמו הלכך גופה היא וכו' או דלמא כיון דסופו לצאת וכו' ואכמ"ל ומ"ש רו"מ די"ל הטעם של המנהג שלא יקברוה בעוד הילד במיעי' לפי שהנשים מתות בשעת לידתן בעין ג"ד ומוציאין הולד שלא יהא עוונה מקטרג בפניי' וכמ"ש הרמב"ן פ' ויחי דמה"ט לא רצה יעקב להוליך את רחל למערת המכפלה לפי שנשא ב' אחיות הנה לפ"ז אין לקבור הולד היוצא עם אמו ולא בביה"ק הזה שהרי שם חשש שלא לקבור בכל המערה הזאת והרי המנהג לקבור הנפל עם אמו וא"כ אינו מטעם זה וגם טעם ב' שכתב רו"מ לא נכון הוא וקצרתי וע' שו"ת רמ"צ סי' פ"ה שכתב ג"כ קצת טעם להמנהג וסיים דדוקא כשמתה בקישוי לידה או מיתה פתאומית אבל ע"י חולי אין לחוש כלל ומכ"ש בנ"ד וראיתי בשדה חמד סי' קמ"א שהביא כמה מחברים בזה ובפרט בשם שו"ת ז"י שפסק ג"כ דאין להלין המת בעבור זה וזה כמה שנים בא מעשה כזו לפני בהיותי בעיר ביטשאטש ולא יכלו להוציא הולד וצויתי לקברה בתחלת הלילה ושלא להלינה וכן עשו וב"ה שלא פגע ולא נגע ולכן לא יהא לבו נוקפו ויפה הורה וע' שו"ת טטו"ד מה"ק סי' רפ"ה שפסק ג"כ דאין לנוולה אלא יקברוה כך ובשם הגאון מהר"י פיק דיש לשהות כ"ד שעה ולא יותר ע"ש:

ד ומה שתמה ע"ד הב"ח א"ע סי' י' שכתב דלא נמצא דר"י פליג אר"מ בדין ת"כ שנעלם ממנו סוגיא דנדרים (דף י"א ע"א) ור"ן שם יפה תמה אבל כבר קדמו בשעה"מ פ"ו מאישות והביא שגם הרשב"א בחי' לגיטין פמ"ש כתב כדברי הב"ח ותמה גם עליו בזה:

ה ומה שהקשה בהא דשבת (דף ד' ע"א) היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר לי' למאן התירו והא י"ל בשגג בכרת והזיד בלאו דהוי שגגה לרבנן שבת (דף ס"ט) ורמב"ם פ"ב משגגות כבר קדמו בשו"ת תפארת צבי חיו"ד סוס"י נ"ב וע"ש עוד כמה קושיות ואין עת האסף בדברים שכבר נשמעו בין החיים:

ו אגב אכתוב לו מה שאמרתי דבר אגדה במה שמתפללים בעת צרה ר"ל ואומרים אלהא דמאיר, ענינא ומקורו מהש"ס דע"ז (דף י"ח) ואמרתי הכוונה עפמ"ש בספר אבני שהם עה"ת סו"פ ואתחנן בשם אביו הגאון ז"ל בהא דאי' בש"ס דר"ה (דף ט"ז) דשלשה ספרים נפתחים וכו' צ"ג נכתבין ונחתמים לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר

למיתה בינונים תלוים ועומדים מר"ה ועד יה"כ ובפייט איתא שלשה ספרים מנוקדים וביאר כי מאתו ית"ש לא תצא הרעות אבל הנה בטא"ח סי' תקפ"ב מבואר דלחיים בפת"ח תחת הלמ"ד משמע לא חיים ומקורו מנדרים (דף י"א) דלחולין בפת"ח משמע לא חולין וא"כ בספרן של צ"ג מנוקד לחיים בשו"א ובספרן של רשעים מנוקד לחיים בפת"ח ושל בינונים נכתבים בר"ה בלא נקודות וביו"כ חותמים הנקודות ע"ש ובזה מובן הפייט במוסף ר"ה בסדר זכרונות זכר החיים עד כמה הם חיים הן למות אם לחיים חי חי יזכור וע' ביער"ד ח"ב דרושי אה"ו דרוש י"א בסופו מ"ש בזה ולפי הנ"ל א"ש דהן למות הן לחיים נכתב לחיים רק זה נכתב בפת"ח וזה בשו"א והנה בנדרים שם פליג ר"מ אהא דלחולין וס"ל דבעינן ת"כ ולא אמרי' מכלל הן אתה שומע לאו א"כ לשיטתו גם אם נכתב לחיים בפת"ח מתפרש לטובה ונודע שכל צרכי האדם הם בכלל חיים וכדאי' בש"ס דיומא (דף ע"א) ארצות החיים אלו מקום שווקים ופירש"י שפרנסת האדם מצוי' שם לכן בכל צרכי האדם יתכן להתפלל תפלה זו אלהא דמאיר ענינא דלשיטתו יתהפך הכל לטוב ויען שהזכיר רו"מ מש"ס דנדרים הנ"ל כתבתיו וכן וה"ר שכל בית ישראל יזכו לחיים ארוכים ולשלום אכי"ר:

סימן קס

א להרב הגאון וכו' מו"ה שמואל ענגיל נ"י אבד"ק ראדימישלא:

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנשאת בליל ט"ו אלול תרנ"ה והי' חופת נדה וטבלה ביום שאחר החופה אור ליום ה' ט"ז אלול ונבעלה ב"מ ואח"ז קודם שטבלה מראיית דם בתולים אירע לה הוסת בש"ק פ' נצבים כ"ה אלול וטבלה אור ליום ב' י"ב תשרי תרנ"ו ותיכף בחוהמ"ס נדמה לה שנתעברה שלא יכלה לאכול בשר ונמאס לה כל מאכל ונשתנו פני' לרוע והעידו נשים שבא"ח של סוכות נסעה לחמי' ונמאס לה בשר ונפסק כל תאוות מאכלה ורק נתאווה לדברים חמוצים וביום כ"ה תשרי הגיע זמן ווסתה הקבוע מכמה שנים ולא ראתה דם עד שעת לידתה וביום ו' כסלו מת בעלה והניח אח בן ד' שנים והקול יצא בעיר שהאשה מעוברת וביום ב' תמוז תרנ"ו ילדה בת והילדה היתה שלימה בבריאות ובקומה כדרך כל ולד ב"ק העידו נשים שהי"ל גמר שערות וצפרנים והיינו אשה א' ראתה הולד תיכף ביום הלידה בגמר סימנים ואשה א' ראתה ביום שאחר הלידה כן והילדה חיתה י"ד יום בבריאות ואח"ז חלתה ושלחו לקרוא לרופא דאקטר ואמר כי סיבת המחלה בעבור שלא הי"ל מינקת קבועה ובכל יום ינקה מאחרת ונתנו לה מאכלים קשי העיכול וביום י"ז לחי' היינו יום ח"י תמוז

מתה הילדה ואז ראו כמה אנשים שהולד הי' בקומה וסימני שער וצפרנים בשלימות גם העיד ע"א שראה האשה ביום י"ט או כ' טבת תרנ"ו והי' ניכר העובר בכריסה ועוד העיד אחד שביום י"ח טבת הכיר בה בבירור שהיא מעוברת עכת"ד השאלה, ומעכת"ה האריך למעניתו בביאור כל שי' הפוסקים בענין זה ופלפל הרבה בדברים נכונים וישרים למוצאי דעת וכמעט שלא הניח מקום להתגדר בו ואני אין עתותי בידי לסלסל ולפלפל מרוב המכתבים הדופקים עלי מרחוק וקרוב ובכ"ז אכתוב בקצרה הנלע"ד בזה:

ג [א] הנה טרם יהי כל שיח אבאר במה שבנה כת"ר יסודו לברר אם יש בזה איסור תורה או רק איסור דרבנן וכבר האריך בד"ז בשו"ת שברא"פ בסופו סי' ב' וסי' ג' והביא מרמב"ם פ"ב מאה"ט ה"ו דמוכח דולד תוך ז"י אסור מה"ת ובחיבורי דע"ת סי' ט"ו סק"י הארכתי בזה ושם הבאתי גם מסה"ת ומרדכי דס"ל דהוי מה"ת ואולם בדין יבמה כבר העלה הרא"פ שם ליישב סתירת דברי רמב"ם לחלק בין גמרו שערו וצפרניו דאז הוי מדרבנן אבל בלא גמרו הוי מה"ת כמ"ש הה"מ וב"ש וגבי בהמה ל"ש דין גמרו כלל ע"ש באורך אבל בחי' הרמב"ן לשבת (דף קל"ה ע"ב) מבואר דגם בבהמה שייך ד"ז וג"ז הובא בחיבורי שם ובסקי"א י"ב פלפלתי הרבה בהא דר"ה (דף ז') שהביא הדג"מ וגם הבאתי עוד מכמה מקומות בזה ואכמ"ל במה שכבר בא בדפוס וע"ע בתשו' ב"ח החדשות סי' ח' ומהר"י מינץ סי' ו' ומצאתי בא"ז הל' יבום וקידושין סי' תרי"ג שהעתיק תשו' ר"ת שהעלה דגרסי' בש"ס מת ביום ל' ועמדה ונתקדשה ושכ"ה דעת בה"ג ודוקא ביום ל' דקסבר רבינא יום ל' ספיקא, הוה כר"ע וכו' וכן עיקר דבתוך ל' שיבוש הוא דהואיל דפסקי' הלכה כרשב"ג ואיסורא דאורייתא איכא היכי סמכי' בשעה"ד ארבנן הא אמר' פ"ק דנדה מעשה ועשה רבי כר"א וכו' בשעה"ד היכי עביד כוותי' וכו' עכ"ל ר"ת ז"ל מיהו ברוב ספרים גרסי' בשמעתין תוך שלשים וכן גורס בשאלתות וכו' עכ"ל ומבואר דלשי' ר"ת לרשב"ג איסור תורה איכא והרי רשב"ג מיירי בגמרו שערו וצפרניו לשי' הטור ונימוק"י בשם י"מ ואפ"ה איכא איסור תורה אך די"ל דלרוב פוסקים דגרסי מת בתוך ל' בע"כ ס"ל דהוי רק איסור דרבנן ולכן סמכי' בשעה"ד ארבנן וא"כ ד"ז פלוגתת הראשונים הנ"ל ולשי' ב"י דרשב"ג לא מיירי בגמרו שערו וצפרניו י"ל דבגמרו מודה ר"ת דליכא אלא איסור דרבנן:

ד ומצאתי בתשו' מהרי"ו שהובא בב"י סי' קנ"ט בדין אשה שנפלה לפני יבם מומר וכתב דבדיעבד נסמוך על המקילים כיון דליכא אלא איסור דרבנן והביא ראי' מהא דמת תוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אש"כ הוא אינה חולצת אלמא כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן לא מפקי' לה מבעלה כהן וכו' כיון דל"ה אלא איסור דרבנן ולא אפשר עכ"ל הרי דפשיטא לי'

דליכא אלא איסור דרבנן ואולי גם הוא מפרש בגמרו סימנים וע' תשו' מבי"ט ח"ב סוס"י קס"ו שכתב ג"כ דגם בסתם שנתפרסם שנולד כדרך ולדות ונגמרו שו"צ הוא רק חומרא דרבנן ובתשו' תשב"ץ ח"ג ס' רמ"ב כתב בפשי' דבספק כלו לו חדשיו וגמרו סימניו מה"ת הוא ודאי ילוד וליכא לספוקי בנפל דרוב נשים ולד מעליא ילדי ורובא דאורייתא הוא ומש"ה בנשאת לכהן לא מפקינן לה ואלו לא הי' ודאי ילוד לא הוו שבקין לה בספק איסור יבמה לשוק ומשום מיעוט מפילות חששו חכמים להתירה לשוק עד שתחליף ואם הי' בן ח' וגמרו שערו וצפרניו הרמב"ם פ"א ממילה פסק כרבי דגם בן ח' שגמרו שו"צ אינו נפל שסימניו מוכיחים עליו דבן ז' הי' ונשתהה ובסי' רנ"ז האריך עוד וביאר דגם לרשב"ג הוא רק חשש מדרבנן וביאר שם דבגמרו שו"צ גם אם יש ריעותות כדביקות אזנים וסתימת פי הטבעת ואינו יונק ואינו משמיע קולו ועיניו סתומים מיקרי ודאי ילוד מה"ת ובסי' רפ"ה חזר והאריך והביא מדברי רמב"ם פ"א ממילה שנראה מדבריו דאם נכנס בחודש ט' אפי' יום א' בר קיימא הוא אפי' בלא גמרו סימניו שלא הצריך גמר סימנים אלא בבן ח' והוא כדעת הרמב"ן בתה"א ומעשים בכל יום שרוב היולדות לט' יולדות למקוטעין ובפ"א מיבום הצריך הרמב"ם ט' חדשים שלימים והוא היפוך דבריו שבהל' מילה ושם סי' רפ"ו ביאר עוד שגם מהרמב"ם פ"א ופ"ב מיבום נראה להדיא דבין בגמרו שו"צ ובין לא גמרו ולא כלו חדשיו ומת תוך ל' אין איסור תורה בזה אלא מדרבנן ושם סי' שכ"ז העלה דבר חדש דגם להסוברים דחלה ומת דינו כפיהק מ"מ אם החולי הוא שא"ב סכנה ואפי' סתימת פי הטבעת שי"ב סכנה מ"מ הרי יש לו רפואה וכן אם אינו יונק יש לו רפואה כדאי בש"ס דשבת וכן אם לא, השמיע קול הוא בר קיימא א"כ אין אלו החולאים מעידים עליו שהוא נפל ולכן אע"ג שנולד עם החולאים ההם לכ"ע דינו כנפל מן הגג ומת וגם האוסרים בחלה ומת מודים בזה ע"ש וא"כ לפ"ז אם החולי הי' שאב"ס אע"פ שמת דמי לנפל מן הגג אך דגם בנפל מן הגג לשי' רוב הפוסקים הוי ספק ב"ק וכ"ה גם בכלבו סי' ע"ה א"כ צריכה חליצה במת תוך ל' יום:

ה ג ובעיקר פלוגתת הפוסקים שהובאו בב"י אם בחלה דמי לפיהק או לנפל מן הגג אף שאיני כדאי יש לי לדון דלפי המבואר בש"ס דב"מ (דף ק"ז ע"ב) דלרב צ"ט מתים בעין הרע ואחד בד"א ולשמואל הכל ברוח ובירושלמי פי"ד דשבת ה"ג רב ור"ח תרוייהו, אמרין צ"ט בעין ואחד ביד"ש ור"ח ושמואל אמרין צ"ט בצינה ואחד ביד"ש רב אמר כדעתי' דהוה שרי תמן דעינא בישא שכיחא ור"ח דהוה שרי בציפרין דצינתה תמן הוה אמר צ"ט בצינה ורשב"נ בשם ר"י צ"ט מתים בשרב ואחד ביד"ש ורבנן אמרו צ"ט מתים בפשיעה ואחד ביד"ש וכו' יעו"ש ולדברי כולם צ"ט חלקי חולים הם מסיבה חיצונית

ולרבנן היינו מפני שאין נזהרים מריבוי מאכלות וכדומה כמ"ש הק"ע שם ורק מיעוטא דמיעוטא ביד"ש וא"כ אמאי נימא דחלה ומת גרע מנפל מהגג ודוקא פיהוק הוא שמעיד היותו נפל לפי שאין דרך בנ"א למות בכך משא"כ בחולי (ובתשו' א' דנתי בזה לענין פ"ד שנחלקו הפוסקים אם ע"י חולי מקרי ביד"א ואכמ"ל) שמתהוה ע"פ רוב מסיבה חיצונית ובפרט לרבנן דצ"ט מתים בפשיעה וכיון דכל טעמא דלא שהה ל' יום חיישי' לנפל הוא משום דהוי מיעוטא דשכיח א"כ במת ע"י חולי דאדרבא צ"ט מתים בפשיעה א"כ הוי רק מיעוטא דמיעוטא שמת בלא פשיעה שוב אין לחוש לכך אך די"ל דדוקא בגדול רק אחד ממאה מתים ביד"ש אבל תוך ל' יום שכיח שימות גם בלא פשיעה וא"כ התינח בסתם חולי אבל בנ"ד שיש לפנינו לתלות בשינוי המינקת ומאכלים שאינם ראוים שידוע לכל שד"ז עלול לגרום חולי להולד וחז"ל העידו דשינוי ווסת גורם חולי מעים אפי' בגדול ומכ"ש בילד קטן בחלבו והיכי דאיכא רגל"ד לכ"ע הרופא נאמן כמ"ש בתשו' רדב"ז סי' ת"י וח"ס יו"ד סי' קע"ה וכבר כתב הר"ן פ"ק דחולין בשי' הר"י דגם להסוברים דבנולד ריעותא מחיים לא אמרי' נשחטה הותרה מ"מ בנטל זאב הב"מ שיש לפנינו דבר לתלות בו אין לחוש שמא ניקב עוד מחיים ע"ש וה"נ בנ"ד שיש לפנינו לתלות החולי בפשיעה הנראית ע"י חילוף המינקת ושינוי החלב אמאי נחוש עוד להחזיק ריעותא נגד רובא וכבר כתבו הב"א סי' קל"ד ותשו' ב"ש א"ע סי' י"ז מסברא כן והביאם רו"מ:

[1] [ד'] ובדבר פלוגתת רמב"ם ורמב"ן אם קיי"ל יולדת לט' יולדת למקוטעין הנה מצאתי במעיו"ט על הרא"ש רפ"ג דבכורות שהבית מדברי זוה"ק פ' תשא דאע"ג דלא אעבר עלה אלא יומא חדא אתחשיב עלי' כאלו איעברו כל תשועאה שלים וכו' ע"ש ובתשו' יד אליהו סי' פ"ב העיר במציאת דברי זוהר הנ"ל ולא ראה שכבר קדמו במעיו"ו הנ"ל וכיון שגם בגמ' איכא פלוגתא דאמוראי י"ל דסמכי' ע"ד זוה"ק וע' שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ז ועדיין צ"ע כיון שהריב"ש סי' תמ"ו הביא גם בשם עמודי גולה ורש"י דס"ל כהרמב"ם וביאר סתירת ד' רמב"ם דלק"מ ודלא כהתשב"ץ שהבאתי לעיל ואני מצאתי כן גם בא"ז הגדול הל' אבילות סי' תכ"ח הבאתיו לקמן ואף שהריב"ש בעצמו סיים שם דכיון דאפי' בלא כלו חדשיו א"צ חליצה אלא משום חומרא דרבנן מעתה הרוצה להקל ולהתירה בלא חליצה הנה לו עמוד נכון הרמב"ן ז"ל שהוא כדאי לסמוך ולהשען עליו וכ"ש אם הוא שעה"ד שהיבם קטן וכו' ע"ש מ"מ הרי בסי' תמ"ז שם אחר שהאריך להוכיח שאין לסמוך ע"ד הרופאים וחכמי הטבע והנסיונות כלל ואין להוכיח מהחוש שגם יולדות לט' יולדות למקוטעין דשמא הי' בן ז' ואישתהי או שהי' מבעילות קדומות וגם במסרום לשומר אין אפטרופס לעריות וסיים בסוף התשו' דכיון שדברי רמב"ם וסייעתו מפורשים

ודברי הרמב"ן מכללא אתמר ולא בפירוש איתמר הנה הי' ראוי לפסוק הדין להחמיר ולכבודך לא רציתי ויצאת מגדרי וגם הביא ששלח הדברים לפני הרב ר' חסדאי קרשקש והסכים ג"כ דבעינן ט' חדשים שלימים ע"ש וכפי הנראה תשו' זו הוא לבעל התשב"ץ א"כ מבואר שאין דעתו לסמוך למעשה ע"ד הרמב"ן ויש סמוכין לזה גם מדברי תה"ד שהובא בב"י או"ח סי' ק"ס דאף דכל פלוגתא בספק ידים להקל אך מאי דאשכחנא בהדיא בפסקי הגאונים לאיסור ולא אשכחנא בפסקי גאון אחר בהדיא להיתר אלא דדייקי' מיני' בהוכחה דסבר הכי קשה לסתור דברים המפורשים בהדיא ע"ש וה"נ בזה שדברי רמב"ן אינם מפורשים אלא מכללא איתמר ודברי רמב"ם ועמודי גולה מפורשים אך בב"י שם רס"י קנ"ט בדין נקב פחות מכונס משקה הביא ג"כ מדברי תה"ד וכתב ע"ז ואיני יודע למה אינו מחשב דברי הרא"ש וטור מפורשים להתיר שהרי עכצ"ל וכו' וכיון דע"כ צריך לפרש כן בדבריהם כאלו הוא מפורש בהדיא הוי עכ"ל וגם מ"ש מדברי זוה"ק הגם שבב"י או"ח סי' קמ"א בדין אם העולה צריך שיקרא ג"כ עם הקורא כתב דלא שבקי' דברי הזוהר בפני ד' הפוסקים אבל בד"מ אות ב' חולק עליו ועמג"א סי' כ"ה בשם רדב"ז וז"ל הזה"ק פ' תשא (דף קפ"ט ע"א) פתח ואמר כמו הרה תקריב ללדת וכו' ארח איהו לעוברתא לאעברא עלה תשע ירחין שלימין ואית בעלמא כמה וכמה דלא עבר עלה אלא יומא חדא או תרין מתשיעאה וכל צירין וחבלין דעוברתא בתשיעאה אינון ואע"ג דלא אעבר עלייהו אלא יומא חדא איתחשיב עלייהו כאלו אעברו כל תשיעאה שלים אף הכי ישראל וכו' עכ"ל ומבואר דע"פ רוב אורחא לאעברא ט' ירחין שלימין אלא דאיכא כמה וכמה דסגי ביומא חדא או תרי מתשיעאה א"כ יש מקום לדון דאינו יוצא מחזקת חשש נפל רק אם נולד כדרך רוב ולדות הנולדים לתשעה חדשים שלימים וכמ"ש הב"מ בצלעות הבית שבסופו סי' י' והביאו גם כת"ר די"ל דהרמב"ם סובר דגם יולדת לט' יולדת למקוטעין אלא דמ"מ יש לחוש לשתי יצירות שנוצר בתחלה להיות בין ט' שלימים ואח"ז מחמת חלישות יצירה הקדים להולד למקוטעין ולכן מת תוך ל' יום וא"כ אין מדברי זה"ק סתירה לשי' רמב"ם וסייעתו:

ז [ה] והנה בדין גמרו סימנים שהביא כת"ר בשם הנימוק"י דגמרו לחוד וכן שהה לחוד מהני וכ"ד הרשב"א ר"פ החולץ אבל בפ' הערל חזר בו הנה בנימוק"י פ' הערל הביא תחלה בשם הרמב"ן כן אבל אח"כ הביא בשם י"מ דרשב"ג תרתי בעי ופליג אדרבי והלכה כרשב"ג ואני מצאתי בא"ז הל' אבילות סי' תכ"ח שחידש דהא דבעי רשב"ג שיהוי ל' יום דוקא כשלא נגמרו שערו וצפרניו בלידתו אבל בגמרו שו"צ אפי' בן ח' חדשים מתאבלין עליו דאמרי' בן ז' הוא ואישתהי והביא מיבמות (דף פ') דתניא איזהו בן ח'

כל שלא כלו לו חדשיו פ' כל שלא כלו לו ט' חדשים שלימים למעוטי אפי' ח' וחצי רבי אומר סימנים מוכיחים עליו שו"צ ואע"פ שלא כלו חדשיו והוכיח משם דרשב"ג ס"ל כרבי דאפי' בן ח' שנולד בשו"צ דב"ק הוא אלא דבהא פליגי דלרשב"ג הוי ב"ק כששהה ל' יום אפי' ליפטר מיבום וכ"ש שיתאבל עליו ולרבי לענין ליפטר מיבום לא הוי ב"ק עד שיהי' בן כ' שנה אבל לענין אבילות מודה רבי שמתאבלין עליו אבל הא קיי"ל כשמואל, דהלכה כהמיקל באבל הלכך אין מתאבלין אע"ג דגמרו שו"צ עכ"ד וא"כ ה"ה לענין יבום יש להחמיר גם בגמרו שו"צ וע' אשכול הל' מילה סי' ל"ט וע' תשו' רדב"ז ח"ד סי' צ"ג שצירף דיעה זו לס"ס אולי גמרו שו"צ מהני וע' פמ"א ח"ב סי' קמ"ה דרוב פוסקים ס"ל דגם גמרו שו"צ ל"מ והוא נגד הרדב"ז הנ"ל והעירני לזה ח"א (ובעיקר דברי הנימוק"י ורשב"א ע"ע בתשו' נודע בשערים מ"ת בחי' ליבמות שבסופו לדף פ' באורך בזה):

ח [ו] ומ"ש רו"מ בדין אי בעינן שיהי' גמרו שו"צ בשעת נידה דוקא או דסגי בנמצא כן אח"כ ותולין דמסתמא הי' כן בלידתו משום חזקה דכשעת מציאתן כיון דליכא חזדמע"ק להיפוך והביא מדברי הח"ס ח"ב סי' ס"ט דבספק בן ט' לכ"ע סגי גם בלא ראו בשעת לידה ולא כן הוא למעיין שם ואדרבא כתב שם דבסתם ולדות שלנו שבעל ולא פירש וכולם המה ספק בן ח' ספק בן ט' ונגמרו שו"צ לפנינו אלא שלא ידענו אם נולד כך אף דתלינן מכח רובא שנולד שלם מ"מ בפיהק וה"ה בחלה להפוסקים דחלה כפיהק כיון דאיתרע בפנינו יש לחוש שמא לא נגמרו שו"צ ביום לידתו ע"ש אבל בסי' ע' שם חזר וצידד דבחלה ליכא ריעותא עכ"פ ולכ"ע לא דמי לפיהק וסגי גם בנמצא אח"כ שגמרו שו"צ ע"ש וע"ע בחידושי ח"ס לשבת (דף קל"ו ע"א) בזה וכ"ה דעת רע"א סי' צ"ח ובפרט בנ"ד שהעידה אשה א' שראתה ביום לידתה וגמרו שו"צ ואף דבתשו' הרא"ש וטוש"ע פסקו בפשי' דאשה אינה נאמנת לומר שכלו לו חדשיו כבר העלה בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' צ"ח דדוקא בדאורייתא אינה נאמנת כגון בלא גמרו שו"צ משא"כ בדרבנן הרי גם נגד חז"א עא"נ ע"ש וא"כ בנ"ד דאיכא חזקה דהשתא דמסייע להרוב דולדות דב"ק נינהו בודאי אשה נאמנת וגם כבר כתב בישויע"ק בתשו' שבסוס"י קנ"ו שדעת תוס' ורמב"ן ורשב"א דלא כהרא"ש [וע' בר"ן פ"ב דגיטין בדין נתן לו נייר חלק וכו' דגם למ"ד דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן מ"מ היכי דנתן גט ומדינא מגורשת רק משום חומרא ל"מ הגט שוב הבעל נאמן ע"ש וה"נ בנ"ד לענין נאמנות האשה]:

ט וכה ראיתי שהעיר כת"ר בהא דיליף רשב"ג דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה והא רוב ב"ק נינהו ורצה לתרץ משום דאה"ב אחה"ר וגם לרב היכי דאינו טוען ברי שהוא מן הרוב מודה לשי' תוס' בכורות (ד' כ') ויש לעורר דהנה

במד"ר במדבר ד' מייתי להא דרשב"ג דיליף לה ממנין בכורות דכתי' פקד כל בכור וגו' מבן חדש ומעלה וז"ל למה סמכה דעתו של רשב"ג לד"ת שלא צוה המקום למנות הבכורים כדי לפדות אלא לאחר ל' יום וכו' והדבר יפלא דהא לעיל גבי מנין הלוים כתיב ג"כ מבן חדש ומעלה תפקדם והלוים פטרו את הבכורים מפדיון במספרם וא"כ תקשי אמאי לא נמנו הלוים בפחות מבן חדש דבזה ל"ש טעמא דאה"ב אחה"ר שהרי הי' לפטור הבכורים מממון ע"י הלוים ואולם י"ל לפמ"ש הפ"י בקידושין (דף ע"ג ע"א) דלגבי ממזר אי לאו דשרי רחמנא ספק ממזר גם רובא וחזקה ל"מ כיון דכתי' בקהל ד' ולגבי שמיא גליא ומה מועיל רוב וחזקה ע"ש וא"כ הכא בלוים דכתי' על פי ד' ל"מ רוב כלל וע' בשו"ת ספ"י בפו"כ סי' ק"ט מ"ש בישוב לשון רש"י שם בהא דנקט בלוים נפלים ולא ספק נפלים. וראיתי מה שהקשה רו"מ בהא דפסק הרמב"ם דההורג עובר פחות מבן ל' ולא כלו חדשיו אינו נהרג והקשה הא רובן בני קיימא ובכה"ת אזלי' בתר רובא ולא שייך בזה דין ס"נ להקל והביא מהגהות רב"פ לא"ע סי' י"ט שחידש דבחזקה הפוסקת ואיתרע לפנינו אף דבכ"מ מוקמי' בחזדמע"ק מ"מ בד"נ אינו כן וה"נ כיון דהמיעוט שכיח אף דבעלמא אזלי' בת"ר מ"מ בד"נ אין ממיתין ובזה תי' קו' תוס' ב"ב (דף נ' ע"ב) למ"ל טעמא דס"נ להקל משום דכתי' ושפטו העדה והצילו הא בלא"ה אין להרוג מספק ולפמ"ש י"ל דאצטריך בכה"ג שיש חזקה הפוסקת ועוד האריך בזה והנה בעיקר סברת הגאון הנ"ל נ"ל עפמ"ש בצל"ח פסחים בהשמטות (לדף י"ג) דכל הנידון למיתה יש לו חזקת פטור שהרי לא נתחייב מיתה עד עתה ע"ש והרי נודע דקיי"ל דבתר"ל אמרי' הרי איתרע לפניך וה"נ כיון שיש חזקה דהשתא נגד חזדמע"ק וגם איכא לנידון חזקת פטור ממיתה לא אזלי' בתר חזדמע"ק וגם לר"ש מודה, דתר"ל ספיקא מיהו איכא וא"א לחייבו מיתה מספק. ומה שהביא דברי הרי"ף שפסק דספק בן ז' ספק בן ח' אין מלין בשבת ותמהו עליו שהוא נגד ש"ס דשבת (דף קל"ו) דפריך לרשב"ג מימהל האיך מהלינן ומשני דמהלינן ממ"נ דאי נפל הוא מחתך בשר בעלמא ומוקי ברייתא דספק ב"ז אין מוהלין במכשירי מילה והאריך בפלפולו והנה זה כמה שנים מצאתי בירושלמי פי"א דיבמות ה"ז דבעי תינוקת ספיקות מהו לחלל שבת ממ"נ וכו' מחתך בשר בעלמא הוא ורבנן דקסרי בשם ריב"ד שאל מי יימר דמותר לחתך בשר בשבת שלא לצורך ע"ש ומפורש כדעת הרי"ף ונודע דכמ"פ פסקו הראשונים כהירושלמי נגד הבבלי:

י [ח] וע"ד פלפול נראה דכבר הקשו המחברים לשי' רז"ה בההוא ינוקא דאשתפוך חמימ' דהיכי דיצטרכו אח"כ לחלל שבת משום פ"נ אסור למולו ולגרום חילול שבת א"כ ה"נ הרי במציצה יחויב משום מפרק אפי' במת ומותר משום פ"נ א"כ בספק יאסר למולו

ועפמ"ג בפתיחה לה"ש וישויע"ק או"ח סי' שט"ז וסי' של"א אך דבאמת חיוב מפרק ודש הוא רק בגי"ק ואדם כקרקע וע' בט"ז סוס"י קנ"ו ומצינו דהש"ס בסוגיא קאי אליבא דהס"ד דסוגיא אחרת כמ"ש התוס' פסחים (דף כ"ט ע"ב) ד"ה הדר וכ"ה בתוס' נזיר (דף נ"ח ע"א) ד"ה והאי תנא ע"ש בסוה"ד ובש"ס דגיטין (דף ל"ט) בפלוגתא דת"ק ורשב"ג אם מועלין בעבדים פליגי אי עבדי כמקרקעי ולרשב"ג כמטלטלי ומכ"ש אדם בן חורין א"כ י"ל דלרשב"ג יון דאין דישה אלא בגי"ק משני שפיר דמהלינן ממ"נ אבל למסקנא ולדידן דאדם כקרקע ויש דישה אסור גם בספק אך דבזה יש לפקפק דאף שאינו כקרקע מ"מ מקרי גי"ק לכן נראה ליישב קו' המחברים הנ"ל בע"א דהנה מהראנ"ח בס' מים עמוקים סי' ל"ט העלה דכל איסור גורם שיבא לחילול שבת משום פ"נ הוא רק איסור קל דהוי רק גרמא, בעלמא וא"כ אף דבב"ק (ד' ס') מבואר דבשבת דמלאכת מחשבת, אסרה תורה גם גרמא אסור ובמק"א ביארתי ליישב הא דשבת (דף ק"כ ע"ב) דלאו דלא תעשון ליכא ומ"מ עשה דשבתון איכא ועכ"פ הוא רק איסור קל ונודע מ"ש בהגהת מל"מ פ"א מיו"ט דבאיסור עשה ל"ח ר"מ למיעוטא וה"נ אף לרשב"ג דחייש למיעוטא מ"מ באיסור גרמא בעלמא מודה ולכן משני הש"ס שפיר דמהלינן ממ"נ והא דספק ב"ז ספק ב"ח דפריך נימהלו' ממ"נ י"ל לפמ"ש בדל"צ דרוש ד' דלמאן דחייש למיעוטא סד"א להחמיר רק מדרבנן ע"ש טעמו ולגבי חיוב עשה ובפרט עשה שי"ב כרת לכ"ע סד"א להחמיר מה"ת וע' מהריט"א פ"ג ופ"ח דבכורות ולכן פריך אליבא דרשב"ג, נימהלי' ממ"נ אבל הרי"ף סובר דסד"א להחמיר מה"ת א"כ א"א למולו מספק שיגרום חילול שבת משום פ"נ ולכן הרמב"ם לשי' פסק דלא כהרי"ף:

יא [ט] והנה רו"מ הביא קו' המח"ל דלפמ"ש הר"ן דבכל מילה איכא חשש דשמא יעבירנו אלא דל"ג אלא בספק מצוה דלא בקיאין בקביעא דירחא ילא במילה שהיא ודאי א"כ הכא בספק שוב ראוי לאסור משום שמא יעבירנו ודרך פלפול יש לי לדון דהנה ברש"י יומא (דף פ"ה ע"ב) ד"ה ומה מילה הביא בשם תוספתא דטעמא דמילה דוחה שבת מפני שחייבין עלי' כרת והוא בכלל פ"נ דו"ש וקשה דא"כ גם ספק ידחה וע"ש בתוספתא בהא דפרכי רבנן לר"א וע"ש בתויה"כ אולם י"ל לפמ"ש התוס' שבת (ד' ד') דאם מניח מלרדות עי"ז שאנו אוסרים פטור מסקילה דהוי אנוס א"כ לכאורה ראוי לומר שלא ימול ולא יחויב כרת שהרי אנו אוסרים עליו ויופטר משום אונס אבל י"ל כיון דשבת הותרה אצל פ"נ מדוע נימא שלא ימול אבל אם שבת דחוי' ראוי לומר שלא ימול וכבר העלו האחרונים דבכל ספק פ"נ הוא רק דחוי' ע' ישויע"ק סי' שכ"ח סק"ג לכן ספק א"ד שבת וא"כ שפיר מהלינן ממ"נ מאי אמרת ניחוש שמא יעבירנו הרי ג"ז רק

ספק חילול שבת ושוב בספק מ"ע דמילה דהוי ספק פ"נ בודאי הותרה כמו בודאי חילול מפני פ"נ ודאי כן ה"נ ספק חילול מפני ספק פ"נ ועתו"ס מנחות (דף מ"ט) ופמ"ג או"ח סי' שד"מ בא"א שם וא"ש וא"כ התינח לר"א לשי' דס"ל דטעמא דמילה דו"ש משום דפ"נ דו"ש אבל לדידן באמת אסור משום יעבירנו ולכן בשבת שם משני לא נצרכא אלא למכשירי מילה ואליבא דר"א והיינו דלר"א לשי' איצטריך רק למכשירי מילה אבל לדידן בכל גווני לא מהלינן משום שמא יעבירנו אבל בגוף הדבר שכתבתי עפ"ד תוס' שבת (ד' ד') יש לפקפק דהא אינו חייב כרת אלא כשיגדיל ולא ימול ולר"א הוי בכלל פ"נ משום דשמא ע"י שלא ימול בזמנו יתעצל אח"כ ויבא לידי כרת אם כן מה מהני מה שהוא אנוס כעת. ובמק"א הארכתי בזה:

יב [י] ולכן עוד נ"ל ליישב ד' הרי"ף דהנה המג"א סי' תקכ"ו סקי"א הביא בשם יש"ש דגם בגוזז מן המת חייב ודחה דבריו דבדליכא צורך לאו מלאכה הוא כלל דאל"כ אמאי משני מחתך בשר בעלמא הרי חייב משום תולש וע"ש במחה"ש ובאמת שבאס"ז פ"ק דכתובות מבואר דבמילה איכא משום תולש וגוזז אך דיש לדין דבספק הרי הוא מל לצאת י"ח ספיקא דאורייתא א"כ זהו עצמו לצורך לפי מחשבתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה ושוב חייב אם הוא נפל דפטור ממילה שעושה מלאכה שלא לצורך מצות מילה, (וע' תוס' סנהדרין (דף פ"ד ע"ב) דאפי' בטועה וסובר לבשל באיה"נ הוי מלאכת מחשבת וחייב ולא דמי למ"ש תוס חולין (דף פ"ד ע"ב) ותדע שהרי בלא"ה הקשו בהא דפריך היכי מהלינן דהא מקלקל בחבורה פטור ורק משום תיקון מצוה חייב א"כ ממ"נ שרי ותי' דמ"מ מתקן לצאת י"ח הספק וע' בישויע"ק ונודע מ"ש בתשו' הר"ן שבב"י יו"ד סי' רכ"ח לענין חל הנדר בביהש"מ דתליא אם סד"א לחומרא מה"ת הוי חל הנדר ואי רק מדרבנן לא חל וכבר הבאתי בשם דל"צ דלמאן דחייש למיעוטא סד"א להקל מה"ת א"כ לרשב"ג שפיר משני מהלינן ממ"נ אבל הרי"ף סובר דלהחמיר מה"ת א"כ לא מהלינן ואף דמ"מ מדרבנן סד"א להחמיר ומקרי לצורך והוי מלאכה דגוזז אבל זה תלוי אם ע"י תיקון דרבנן מתחייב מה"ת וע' תוי"ט פי"ג דשבת (דף מ"ג) בשם רמב"ם ותוס' ומ"ש הוא בדין מצות קריעה דרבנן א"כ י"ל דהרי"ף סובר דלא מקרי לצורך ובפרט לפמ"ש הה"מ פ"א מאישות דלאו כ"ע זהירי בדרבנן פשיטא די"ל כן ומיושבים דברי הרי"ף:

יג יא] ונשוב לעיקר הדין והנה רו"מ ציירף דעת הסוברים דשיפורא גרים גם בי תלת לט' כמ"ש בשאי"ע ח"ב סי' קי"ב (והביא בשמו דגם בנולד בן ' נסתלק החשש נפל ואני מצאתי בכנה"ג סי' קנ"ו בהגה"ט אות כ"א שהביא בשם תשו' רש"ך ח"ג ס' י"ט דגם בילדה לז' שלימים או למקוטעין הוי כילדה לתשעה ופטורה מן החליצה ומן היבום ע"ש)

וא"כ ה"ה לשי' הרמב"ן דסובר דיולדת לט' יולדת למקוטעין אמרי' ג"כ דשיפורא גרים שהב"מ בצה"ב סי' י"א צידד דנהי דשיפורא גרים מ"מ ל"ה ודאי ב"ק להוציא מחשש נפל היינו לשי' רמב"ם דט' שלימים בעינן משא"כ להרמב"ן וגם הביא מהח"ס סי' ז' דדוקא להיותו בר קיימא מהני שיפורא גרים ולא להיפוך ועפ"ז צידד דבנ"ד שמת הבעל ביום ו' כסלו ואם נתעברה קודם מותו הרי עד ב תמוז ליכא אלא ז' חדשים שלימים ואם נתעברה בסוף חשוון איכא ט' חדשים ע"י שיפורא:

יד והנה מ"ש לסמוך ע"ד הרמב"ן כבר כתבתי לעיל דהריב"ש עצמו בסי' תמ"ז כתב שאין לסמוך ע"ז ושכן הסכים הר' חסדאי וגם הרי בש"ע סתם כדעת הרמב"ם ואי משום ד' הרשב"ש ורמ"א דבזה"ז גם יולדת לט' יולדת למקוטעין מ"מ מאן יימר דגם בזה שיפורא גרים בהשתנות הטבע מבזמן הש"ס וע' תשו' חמדה גנוזה סי' ו' שתמה על רמ"א שהעתיק בסי' ז' דברי הר"י מינץ כיון שפסק בסי' קנ"ו דיולדת לט' אינה יולדת למקוטעין והרי הרי"מ תלי לדינא דידי' בדין יולדת לט' דיולדת למקוטעין ולק"מ דהרי"מ יליף לה מהך מ"ד דסובר דגם לט' יולדת למקוטעין דשיפורא גרים ומכ"ש לז' ואף דקיי"ל דיולדת לט' א"י למקוטעין מ"מ גבי יולדת לז' נשאר הך סברא דשיפורא גרים גם לדידן מ"מ מבואר דעת בעל ח"ג דס"ל בפשי' דלהרמ"א נהי דנשתנה הטבע היינו בדאיכא ח' חדשים שלימים ויום א' בתשיעי אבל לא לומר דשיפורא גרים וגם למקוטעין ורק לשי' הרמב"ן שפיר יש להקל אבל כבר כתבתי לפקפק בזה לדינא:

טו יב) ואולם הנה רו"מ כתב עוד דכיון דביום כ"ה תשרי הי' זמן ווסתה ולא ראתה דם בע"כ שכבר נתעברה ונסתלקו דמי' ויש מן כ"ה תשרי עד ב' תמוז רמ"ד ימים חוץ יום הלידה ואיכא ט' מקוטעים ומותר לשי' הרשב"ץ. הנה אמת שכפי חשבון החדשים משנה העבר עולה כן וגם אם נחוש לנכות מהחשבון ג"י קליטה ולא נחשוב יום כ"ה כ"ו כ"ז תשרי אעפ"כ נשארו רמ"א יום והרי גם בנכנס רק יום א' לחדש ט' סגי לשי' הרשב"ץ ובפרט שדעת כמה אחרונים דע"פ רוב נקלט הזרע ביום א' ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ט"ו סק"ח באורך ואח"ז מצאתי כן גם בשו"ת מעיל צדקה סי' ה' אבל כבר כתב הריב"ש שאין הוכחה מעיכוב זמן הוסת וגם רו"מ העיר דכיון דבעברה זמן ווסת לשי' כמ"פ טהורה כיון דוסתות דרבנן א"כ ה"נ בזה וגם בלא"ה כיון דחזקת וסת רק דרבנן א"כ לא אמרו אלא להחמיר ולא להקל כמ"ש הר"ן פ"ב דפסחים לענין דשיל"מ אך בזה י"ל כיון דכל מה דחיישי' למיעוט הוא ג"כ רק מדרבנן א"כ הם אמרו והם אמרו כדאי' בירושלמי פרק ז' דיבמות הלכה ג') דבריהם עוקבים את דבריהם וכן מצינו בש"ס עירובין (דף ס"ז ע"ב) ורש"י ד"ה ר"א וד"ה והם ע"ש ועוד בכמ"ק אך דבאמת הא מבואר

בתוס' ב"מ (דף ק') דחזקת מעוברת לומר שיש לתלות באיחור הזמן הוי חזקה גמורה וע' בשפ"ד סוס"י ט"ו ונו"ב מ"מ יו"ד סי' ו' א"כ איכא חזקה אחרת כנגד חזקת הוסת ועמ"ש בדע"ת סי' ט"ו סקי"א וסקי"ב ושם הבאתי מדברי מהרי"ט לכתובות סו"פ המדיר בזה ועוד מכמ"ק אולם מ"ש כת"ר דבכה"ג דעכ"פ איתרע חזדמע"ק ע"י עיכוב הוסת ושאר הרגשות אבדת תאוות המאכל ושאר שינוים א"כ כיון שנתברר אח"כ שנתעברה באמת שוב ראוי לתלות שנתעברה מאז שנולד הריעותא וכמ"ש מהרי"ט בהא דמפקח את הגל הוא דבר נכון ובאמת שכ"ה גם בנה"ך ס' שצ"ז ויפה הביא רו"מ מדברי תה"ד וד"מ יו"ד ס' ק"צ בדין הרגשה ולא מצאה דם וגם תי' בזה קו' תוס' נדה (דף ט' ע"א) ד"ה הא ליכא חרדה וכו' דדלמא לעולם ווסתות דרבנן אלא דמיירי בבדקה ומצאה טמאה וכתב דכל טעמא משום דמוקמי בחזקה דהשתא למפרע משעה דאיתרע ע"י הוסת והתינח לדידן דקיי"ל שמפקח הגל דכשעת מציאתן אבל התם אליבא דר"מ לשי' שם שפיר דייק ודפח"ח. אבל לא אדע מה יענה לדברי הריב"ש שם שכתב דאין להקל ע"י עיכוב הוסת והא התם ג"כ נתעברה אח"כ ומהראוי להחזיקה למפרע למעוברת ומ"מ לדינא יש להחזיק בזה דברי הרשב"ש שהוכיח באמת שנשתנו הטבעים ולא ס"ל כהריב"ש בזה וגם י"ל דתליא בפלוגתת רש"י ותוס' קידושין (דף ע"ט אי בכה"ג מוקמי' אחזקה דהשתא וע' בש"ש ש"ג פט"ז ופי"ז ולשי' התוס' א"א להקל בנ"ד:

טז [יג] והן עוד הוסיף כת"ר למצוא צד היתר בנ"ד ע"פ היכר העובר שהועד על יום י"ח טבת ויום י"ט או כ' שהכירו בכריסה שהיא מעוברת וכבר ישבו על מדוכה זו הגאון מליסא ורע"א סי' פ"ט וגם בשו"ת ב"ש אחרון א"ע סי' י"א שהוכיחו דקודם ג"ח לא מינכר העובר ועכ"פ רובא איכא ובפת"ש סי' קנ"ו סק"ו תמה דא"כ אמאי לא אשכחו הפוסקים לפרש מ"ש כלו חדשיו אלא בבעל ופירש וגם בתשו' ב"א סי' קל"ד ותשו' הרי"מ א"ע סי' מ"ג האריכו בקושיא זו ודחו היתר זה ורו"מ תי' דבבעל ופירש גם בלא גמרו שו"צ מתירים משא"כ ע"י הכרת עובר בעינן דוקא גמרו שו"צ כיון דמיעוט ניכר גם קודם ג"ח ואולם בתשו' א' שכתבתי בענין זה להרב אבד"ק הוסיאטין זה איזה שנים הארכתי הרבה בכל פרטי ד"ז ושם הבאתי מדברי הא"ז הל' מילה סי' ק"ג בשם ס' בשר ע"ג גחלים דהא דאמרי' דבן ח' אסור לטלטלו בשבת היכי דנסיב איתתא ופירש ממנה הוי כלו חדשיו אבל לסמוך על הטבילה ע"י שפסק וסתה לא מהני דאיכא דפסקה וסתה ולא מיעברא אלא אח"כ הלכך לא משכח"ל אלא בבעל ופירש והעירותי שם דהא עכ"פ תרי רובי איכא דרוב נשים אין וסתן פוסק אלא ע"י עיבור והבאתי עוד מהא"ז הל' יבום סי' תרי"ג בשם רבותיו שגם אם עברו ט' חדשים שלימים מיום טבילתה לא הוי בכלל

כלו חדשיו דלשון דקים לי' שכלו חדשיו היינו שיהא ברור ופשוט כשמש בצהרים אבל מנין מזמן טבילה אינו ברור דהא פליגי אמוראי אימתי מתעברת אם סמוך לטבילה או סמוך לווסתה ושמא הא והא איתא ושמא הרחיקה וסתה ומעשים בכ"י שהוסת משתנה וה"ד דקים לן כגון שבא עלי' בל"ט ופירש ולא בא עלי' עד חדש ולסוף ב' חדשים מביאה שני' הוכר עוברה הרי ידוע שנתעברה בטבילתה דבפחות מג"ח אין העובר ניכר אפי' מיעוט דדוקא מג"ח והלאה רק רובו מינכר ומיעוט אינו ניכר אבל מקודם לעולם אינו ניכר ורשב"א כתב דקים לן דכלו חדשיו היינו רק בבעל ופירש ולא בעל כלל עד שילדה לרע"ג ימים עכת"ד ומי יגלה עפר מעיני הגאונים מליסא ורע"א ולנוכח יביטו שכדבריהם מפורש בא"ז בשם רבותיו. והנה גם הב"ח וב"א הביאו בשם הסמ"ק בשם י"א דמשכח"ל בפירש אחר בעילה חדש א' והוכר העובר לסוף ב' חדשים והב"א תמה למ"ל פירש חדש א' ונדחק לומר דחיישי' שמא נתעברה קודם חציו של ראשון וחיישי' למ"ד רובו של ראשון ואחרון ואמצעי שלם סגי להכרת עובר אבל תמה שהרי לא נמצא ד"ז בסמ"ק כלל ע"ש והנך רואה שהדבר מבואר בא"ז בשם רבותיו ומ"ש הב"א דהא דבעי פירש חדש א' היינו לחוש למ"ד רובו של ראשון ואחרון ואמצעי שלם המעיין בירושלמי פ"ד דיבמות הי"א ימצא דלהך מ"ד ודאי דיולדות לט' יולדות למקוטעין ואיכא מ"ד דהכרת עובר ג' שלימין ואפ"ה הלידה הוא גם למקוטעין וא"כ היכי דשהה הולד כלידתו משעת היכרו ששה חדשים שוב א"צ שיהי' פורש חודש א' והרי הא"ז שם מיירי בעברו ט' חדשים שלימים מטבילתה וא"כ למ"ל הא דפירש חדש א' ולכן כתבתי די"ל דחיישי' דנתעברה סמוך לוסתה וליכא ט' חדשים ובזמן חדש א' ודאי עבר זמן וסתה וס"ל להא"ז דאינה מתעברת בזמן אחר רק סמוך לטבילה או סמוך לזמן וסתה ולכן בפירש ממנה חדש א' אין לחוש יותר ובנ"ד שגם אם נתעברה בזמן וסתה ביום כ"ה תשרי כבר היתה בחדש ט' בשעת לידה שוב אין חשש ומצאתי בעיטור הל' מילה שהביא מבה"ג ג"כ דבן ח' שאסור לטלטלו היכי דאינסבא ומת בעלה וא"נ פירש ולא קריב לגבה וליכא לאספוקי דאתיליד לז' או לט' וכו' ואית דפסקא כמה יומי ולא מיעברא והדר מיעברא ואית למימר האי ב"ז הוא ומוהלין אותו בשבת וכו' הלכך לא משכחת אלא בבתולה דאינסבא ובעל מית בההוא יומא או בההוא ירחא ובן ח' ודאי לא איבעל אלא חד יומא וקא מניא יומי מיני' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו וכ"כ ר"ה ז"ל וליתא דאכתי איכא למימר אישתהי ובן ז' הוא והלכה כרבי דגמרו שו"צ אמרי' ב"ז הוא ואישתהי עכ"ד (ומזה מבואר דגם הוא סובר דגמרו לחוד מהני גם בבן ח') ומדבריו למדנו דגם בבתולה אם היתה נבעלת ב"פ ומנתה מבעילה שני' ח' חדשים עד שילדה י"ל שמא מביאה א' נתעברה וכן אם

בעל רק פ"א לא חיישי' שמא זינתה קודם אלא תולין שנתעברה מב"ר וכדעת נו"ב ומזה יש צירוף ג"כ לסניף לנ"ד וכמ"ש כת"ר מסברתו. ובפרט דבנ"ד מסתמא היתה בוגרת ולשי' כמ"פ פתחה פתוח א"כ פשי' די"ל שנתעברה מב"ר וכדמשני ביבמות (דף ל"ד) גבי תמר. שמשמשה באמצע והוציאה בתולי' ונתעברה וע' שבת (דף קי"ח) בהא דאר"י ה' בעילות בעלתי ה' יבמות ונטעתי ה' ארזים וע"ש בתוס' בשם ירו']:

יז [יד] אך בעיקר הדין העיר בתשו' הרי"מ עוד דשמא בן ח' הוא וניכר הולד לשליש ימיו וכן י"ל שמא בן ז' הוא וניכר לשליש ימיו דהיינו ב' חדשים ושליש ובתשו' ב"א הנ"ל הביא מדברי הרא"ש ומהרש"א נדה (דף ח' ע"ב) שנחלקו בזה ובאמת שד"ז פלוגתא בירושלמי פ"ד דיבמות הנ"ל וכבר רמז הב"א גם לזה וע' בשו"ת חמדה גנוזה סי' ו' הנ"ל שהאריך בד' הרא"מ ומהרש"א ודחה ד' מהרש"א והוכיח כדעת הרא"מ וגם הוכיח מהתוס' יבמות (דף ל'ז) דס"ל כהרא"מ ע"ש באורך אך לענין חשש בן ז' י"ל למאי דמבואר בסנהדרין (דף ס"ט ע"ב) ורש"י דגם לענין בן ז' איכא רובא דרוב נשים יולדת בני ט' א"כ כיון דלענין חשש נפל איכא נמי רובא דב"ק ה"נ לענין חשש בן ז' אבל יש לפקפק דהכל משם אחד אם הוא נפל או לא אבל י"ל דכיון דגם אם הוא בן ז' יוצא מחשש נפל גם לענין חליצה כמש"ל וכל החשש שמא הוא בן ח' וא"כ שליש הוא ב' חדשים וב' שלישים וכיון דמיום י"ח טבת או גם מן כ' טבת עד ב' תמוז איכא ה' חדשים וי"א יום א"כ ג"כ נכנסה לחודש ט' ולשי' הרמ"א בשם רשב"ש הרי גם בנכנס יום א' לחודש ט' סגי אבל אי נימא דחדשים שלימים של ל' יום בעינן א"כ הרי מן כ' טבת עד ב' תמוז ולא עד בכלל לא הי' אלא קנ"ט ימים וליכא אלא ח' חדשים ומיום י"ח טבת יש קס"א יום ואז נכנס יום א' לתשיעי וא"כ לפ"ד ע"א ילדה בחדש ט':

יח [טו] וכה ראיתי בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קס"ו שצירף ג"כ לסניף מה שהכיר עוברה בחדש תשרי וילדה בתחלת אדר הגם שלא עברו אפי' ה' חדשים בין ההיכר ללידה ולפי שטבלה בתחלת סיון והנשים אמרו שנתעברה בל"ט הרי הוא בן ט' אך דהתם מיירי שכבר נתקדשה לישראל וכתב ג' טעמים להיתר ע"ש אך בכ"ז כתבתי בתשו' הנ"ל דכיון שכל הפוסקים כתבו דלא משכח"ל קים לי' שכלו חדשים אלא בבעל ופורש או שמת נראה שאין אופן אחר להתיר ומזה מוכח דגם בגמרו שו"צ אין שום אופן להתיר דאל"כ הרי משכח"ל בכה"ג ולא אדע איך הונח לכת"ר ליישב דהם מיירי בלא גמרו שו"צ והרי כתבו דלא משכח"ל רק באופן זה א"כ אף שהא"ז בשם רבותיו כתב להתיר ע"פ היכר העובר מלבד מה דגם הם לא התירו אלא בפירש חדש א' ואולי טעמם כמ"ש הב"א הנ"ל דחושש למ"ד דברובו של ראשון ואחרון ואמצעי שלם יש היכר העובר וא"כ גם בנ"ד

אם נחוש שהוכר העובר לסוף ב' חדשים ושליש והיינו רובו של ראשון ואחרון ואמצעי שלם הגם שעברו מזמן ההיכר שהוא ח"י או כ' טבת עד ב' תמוז ה' חדשים וי"א או י"ג יום אכתי ליכא אלא ז' וב' שלישים והוא בן ח' ובפרט לפמ"ש הפ"מ על הירו' יבמות דלהך מ"ד היינו ס"ב יום וכ"מ בירו' שם להדיא א"כ פשי' שהוא רק בן ח' חדשים ועוד שהרי הוא דעת יחיד נגד כל הראשונים שהובאו בתשו' ב"א ותשו' הרי"מ שם וגם הרי הב"א חשש שמא היכר העובר הוא ע"י בדיקת דדין וכמ"ש בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' צ"א וזה לא הי' בנ"ד כפי הצעת השאלה ובזה נדחה מ"ש רו"מ מדברי הספ"י סי' צ"ו שסמך על היכר העובר דהתם מיירי בבדיקת דדין מה שאין כן בנ"ד:

יט [ט"ז] וגם עיקר הטעם שכתב רו"מ לצרף מפני שפסקה וסתה בכ"ה בתשרי יש לפקפק דהא לא נודע לנו ד"ז אלא ע"פ האשה בעצמה והרי קיי"ל דהאשה עצמה אינה נאמנת גם להחולקים על הרא"ש וע' שו"ת נו"ב מ"ק סי' ס"ט ושו"ת מהר"י אסאד חא"ע סי' קמ"ו אות ג' באורך ואף שבנ"ד סיפרה כן בחיי בעלה שלא הי' לה שום נ"מ הרי ג"ז לא נודע אלא ע"פ נשים ששמעו ממנה ובכה"ג שהנשים מעידים מפי השמועה ממנה י"ל, דלכ"ע אינם נאמנים ומבואר בכנה"ג סי' קנ"ו הגה"ט אות כ"ו בשם רח"ש וראנ"ש דאין חילוק בין אשה א' לשתי נשים אבל י"ל דלהסוברים דלא בעינן בזה דין עדות סגי גם בנשים ששמעו מפיה בשעה שלא הי' עוד נ"מ דבכה"ג גם אשה וקרוב נאמנים כמ"ש הריב"ש והובא בב"י רס"י קנ"ז וע' ח"ס ח"ב סי' ז' מדברי הרי"ף פ' החולץ ועוד בכמ"ק וא"כ כיון שבנ"ד הוא רק חשש דרבנן וגם אשה נאמנת וכמ"ש רו"מ מכמה טעמים וגם הבאתי לעיל בשם כמה אחרונים כן גם בכה"ג יש להקל דבכה"ג גם עד מפי עד נאמן שוב ראיתי בתשו' הש"מ א"ע סי' ס' מן נתיב י"ב והלאה פלפול גדול בענין היכר העובר ואין פנאי כעת לעמוד על דבריו וע"ע בשו"ת ב"ש א"ע סי' ו':

כ ואגב הנני במה שהביא רו"מ מדברי מרדכי ונו"ב בדין חליצה אי הוי דבר שבערוה והנה ברשב"א וריטב"א ונימוק"י פמ"ח במשנה דחלצה בינו ובינה מפורש דס"ל דהוי דשב"ע ואף שי"ל דהתם לר"ע דאמר אק"ת בח"ל הרי גם לדידן ביבמה ספק אם קידושין תופסין וגם בהגמי"י פ"ב מאישות השיא בשם סה"ת דחליצה הוי דשב"ע וכ"נ מדברי רשב"ץ שבב"י א"ע סי' ל"ז ע"ש ומצאתי בא"ז הל' חליצה סי' תרע"ב אות ט' ואות י' שהביא מדברי כמה ראשונים בזה אך בנ"ד ודאי דאין בזה משום דשב"ע כיון דבנשאת לכהן לא תל"ן תליא והמ"ש כת"ר:

כא [י"ז] היוצא מכ"ז מני דודאי לשי' רמב"ם דס"ל דלא תנשא אלא בס' חדשים שלימים אין היתר בנ"ד ואף די"ל שמא מב"ר נתעברה ולפמש"ל בבוגרת ודאי די"ל כן וגם הבאתי

מדברי העיטור דיש לספק בזה אבל הרי הרמב"ם סובר דלא יצא מחשש נפל אלא בידוע בודאי שכלו ט' חדשים גמורים ובנ"ד הוא רק ספק ואין לנו הוכחה ברורה לזה ואם באנו לסמוך ע"ד הרמב"ן דגם יולדת לט' יולדת למקוטעין מלבד מה שנתבאר דהריב"ש בעצמו לא סמך עלה לדינא נגד הרמב"ם ורש"י ועמודי גולה ואף שבסי' תמ"ו סיים דהמיקל יש לו עמוד להשען עליו הרי בסוס"י תמ"ז סיים שלא כ"כ אלא לכבוד השואל ושהר' חסדאי הסכים ג"כ להחמיר ואני מצאתי גם בא"ז שפסק כהרמב"ם וכן פסק הראב"ן והובא בתשו' הרי"ם סי' מ"ג. וגם מ"ש רו"מ לצרף ד' המקילים בגמרו שו"צ לחוד הנה הרשב"א חזר בו בעצמו בפ' הערל ממ"ש בפ' בהחולץ ויש לנו לילך אחר מ"ש באחרונה והדר בי' מקמייתא כדאי' בחולין (ד' פ"ו ע"ב) ורש"י ד"ה הי מינייהו דאחריתא איזו מן ההוראות אחרונה וכו' ע"ש וגם מדברי הנימוק"י אין ראי' כלל להקל דאף שהביא בתחלה ד' הרמב"ן כן הרי סיים וכתב אבל י"מ דרשב"ג תרתי בעי וכו' וכבר כתב הב"י בח"מ סי' ר"ה דהפוסק שכתב אבל פ' כתב דעתו כדיעה שהביא באחרונה וגם כבר הבאתי בשם הא"ז דגם רבי מחמיר ביבום דל"מ גמרו שו"צ וגם לענין אבילות פסק דאין מתאבלין אפי' בגמרו שו"צ וא"כ אפס מקום להקל:

כב [י"ח] ואם באנו לסמוך ע"ד הי"א שהביא רמ"א דבזה"ז נשתנו הטבעים הגם שמדברי הפמ"א שהביא הפת"ש נראה שיש לסמוך ע"ז לדידן אבל מדברי הרמ"א אין הכרח כלל שהביא רק בשם י"א ולא הכריע לדינא וגם בשאי"ע סי' קי"ב דחה ד' הרשב"ש בזה וגם מצאתי בתשו' מעיל צדקה סי' ה' שכתב דמחמירין כהרמב"ם וש"ע ורק בדאיכא ט' חדשי לבנה יש להקל למעשה ע"ש ועוד דבנ"ד ג"ז איננו ברור דשמא נתעברה בחדש חשון והוא בן ח' ואף שהוכר העובר ביום ח"י טבת כדבר הבאתי בשם תשב"ץ וב"א דדוקא היכר דדין מהני ולכן אין ראי' מתשו' רע"א ותשו' הגאון מליסא דהם מיירי שהי' היכר דדין וגם בתשו' ספ"י מיירי כן (ובפרט דבנידון הספ"י הי' ט' חדשים שלימים ולא הוצרך לקולא דמקוטעין וגם בתשו' רע"א הי' כן ואעפ"כ סיים בצ"ע למעשה) וגם כבר הבאתי בשם הא"ז בשם רבותיו שלא התירו ע"י היכר העובר אלא בפירש חודש א' (ומ"ש לעיל דהיינו משום שמא נתעברה סמוך לווסת שו"ר דליתא דכיון דסובר דאפי' מיעוט ליכא שיהי' ניכר בפחות מג' חדשים א"כ בע"כ דנתעברה בל"ט ובעכצ"ל כפי' הב"א) והב"א ביאר משום דחושש לדעת מ"ד דאמצעי שלם ורוב ראשון ואחרון סגי וכיון שכתב דבעינן פירש חודש א' בע"כ היינו משום דס"ל דלהך מ"ד סגי בס"ב ימים כמש"ל מהירושלמי ופ"מ ומדבריו הא"ז חובת כן להדיא דאל"כ ליסגי בפחות מחודש א' ובשני שלישי חודש סגי וכיון דש"פ לא ס"ל לסמוך כלל על היכר העובר א"כ על מי

נסמוך להקל כיון דהא"ז בשם רבותיו שהזכירו קולא זו לא הקילו אלא בפירש חודש א' ובפרט לפמ"ש הב"א דהיכר העובר הוא רק ע"י בדיקת דדין פשי' דאין להקל ועל פסיקת הוסת הרי כל הראשונים כתבו שאין לסמוך ע"ז ואף די"ל דבזה"ז נשתנה הטבע כבר העיר בזה בתשו' רע"א סי' קכ"ח באמצע התשו' וכתב דכיון דהאחרונים לא הזכירו מזה א"א להקל כלל ומ"ש רו"מ דהפוסקים שכתבו דלא משכח"ל כלו חדשיו אלא בבעל ופירש משום דמיירי בלא גמרו שו"צ מלבד מ"ש לעיל דלא הול"ל דלא משכח"ל אלא בכה"ג דהול"ל דמשכח"ל בגמרו שו"צ ובהיכר העובר אף גם הרי הא"ז הביא בתחלה בשם רבותיו היתר הכרת העובר בפירש חודש א' והביא ע"ז שהרשב"א חולק וכתב דלא משכח"ל אלא בבעל ופירש והרי בע"כ היתר דהכרת עובר הוא רק בגמרו שו"צ וגם רשב"א מודה ובע"כ דליתא ובפרט שגם רבותיו לא התירו אלא בפירש חודש א' וגם ביאר דעל פסיקת הוסת אין לסמוך כלל ובפרט בנ"ד שגם אם נגבב כל הקילות אכתי ליכא ט' חדשים אפי' של לבנה אלא מקוטעין ואיכא כמה ספיקות להחמיר וכבר הבאתי בשם הא"ז דקים לן שכלו חדשיו דוקא אם ברור כאור וצהרים בלא שום ספק ובנ"ד אינו כן ולכן אין רצוני להצטרף בהיתר זה:

כג [י"ט] והנה חזר השואל עוד בטעמים להיתר החליצה וזה אשר השבתי לו הנה מה אוסיף אחרי שכבר גליתי דעתי אחר העיון והבאתי בשם שאי"ע ומע"צ שאין להורות כדעת רשב"ץ שהביא רמ"א ובנ"ד גם אי נימא שנתעברה בל"ט י"ב תשרי אכתי ליכא ט' חדשים שלימים וגם הבאתי שהריב"ש עצמו סיים בתשו' שני' שבסי' תמ"ז שאין לסמוך ע"ד הרמב"ן גם בדרבנן ושכן הסכים ר' חסדאי וגם המעיין בכל התשו' ימצא שדבריו סובבים לדחות כל דברי הרשב"ץ להוכיח שינוי הטבעיים ובפרט דהריב"ש הביא רק ד' רמב"ם ורש"י ועמודי גולה דס"ל דבעי' ט' שלימים ועינינו הרואות שגם העיטור והראב"ן ס"ל כן ורו"מ הביא גם בשם סמ"ג כן ובדברי הרמב"ן אינו מפורש רק מכח הוכחה וא"כ גם אם נסמוך על חזקת הוסת הרי אכתי ליכא ט' שלימים והסמיכה על הוסת יש לקהות בה כמ"ש בתשו' ראשונה ובפרט שלא נודע רק מן האשה שאומרת שפסק אז וסתה ורו"מ הבן דכונתי שהיא לבדה מעידה על זמן קביעת וסתה והביא שיש הוכחת מכח עונה בינונית וגם אמה העידה בידיעתה מקודם ואני לא כן כתבתי אלא שגם פסוקת וסתה ביום כ"ה תשרי הוא רק מפי האשה עצמה והגם שצדדתי בעצמו בצדדי קולא אבל הלא בכל צד יש כמה פקפוקים ובהיכר העיבור כבר כתבתי מתשו' ב"א בשם תשב"ץ דדוקא היכר דדין וגם בתשו' ספ"י מיירי בכה"ג וגם מיירי בדאיכא ט' חדשים שלימים וגם בתשו' רע"א מיירי שהי' גם היכר דדים והגם שדן גם עדות העד אבל גם היכר דדין

הי' שם והי' יותר משש מזמן ההיכר עד הלידה וע' תשו' תפ"צ סי' נ"ה עוד בענין זה ולכן הגם דבנ"ד יש לדמות לנפל מן הגג בכ"ז אין לנו דבר ברור על מה לסמוך וכבר הבאתי בשם הא"ז בשם רבותיו דבעינן שיהא ברור וצלול כשמש שכלו חדשיו בלא שום צד ספק כלל ומבואר שם דגם לענין חשש טלטול בן ח' בשבת סמך להקל שלא לסמוך על פסיקת וסת וכן להקל שלא להתאבל מבואר בא"ז הל' אבילות סי' תכ"ח שאין לסמוך על פסיקת הוסת ואם היא חזקה גמורה א"א להקל והלא מתאבלין ע"פ חזקה כמו דסמכי' בכל התורה על חזקה וגם שם האריך הא"ז לבאר דענין כלו חדשיו הוא רק אם הדבר ברור ופשיט כאור וכצהרים וכל דאיכא למיתלי בשום צד ספק בעולם לא נפק מכלל נפל יעי"ש וכפי הנראה לא עיין כת"ר בגוף הא"ז באורך לשונו בכל מקומות הנ"ל ושם מפורש דמיירי שעברו ט' חדשים שלימים מזמן טבילתה ואפ"ה לא מקרי כלו חדשיו ואחרי שבכל צד יש כמה פקפוקים וגם אחרי שנחזיק בכל צדדי קולא ליכא אלא חדשים מקוטעין ונצטרך לסמוך על דיעות יחידות איך יערב לבי לצרף א"ע להתיר זה ובכ"ז אינני אומר שדעתי לאסור אחרי שכת"ה ידיו רב לו והשיג גם הסכמת כמה גדולים להתירה בטלה דעתי:

כד [כ] ז"ז מה שהאריך במה שהבאתי בתשובתי אי לגבי איסור דרבנן מהני ג"כ קולא דרבנן והבאתי מהירושלמי ובבלי וכתר"ה כתב שכ"ה בר"ן עצמו פ"ב דפסחים שם גבי דשיל"מ ידעתי גם ידעתי וגם מדברי הרשב"ץ ורמ"א א"ע סי' מ"ב והבאתי מזה בחיבורי משפט שלום סוס"י ר"ח בישוב דברי תשו' הר"ן יעו"ש והבאתי שם גם מתוס' חולין (דף ע"ג ע"ב) ד"ה הוכשרו ובאמת שסברא זו מבוארת גם ברמב"ם פי"ב מתרומות ה"א ותוס' שבת (דף ק' ע"א) ד"ה פירות אבל בכ"ז לאו מלתא דפשיטא הוא ומצינו גם סתירות לזה בש"ס דיבמות (דף כ"ח פ"ב) ותתייבם כיון דמדאורייתא רמיא קמי' פגע באחות זקוקתו וע"ש ברש"י דזיקה דרבנן וא"כ הוי ממ"נ ואפ"ה פריך וע"ש בספר ישרי"ע (דף כ') מ"ש בזה ובגיטין (דף ס"ד) דבשיתופי מבואות דרבנן ל"מ זכיית קטן כיון דהוי רק מדרבנן דחז"ל תקנו כעין של תורה וע"ש בפ"י שהעיר לתמוה בזה וע' תשו' נט"ש סי' ס"ג והעיקר בזה לפמ"ש התב"ש סי' ט"ו סק"א דבאיסורא דרבנן אין לומר מגו דאיתקן וכו' דשמא איסור זה חמור מחבירו וע' כה"ג בתוס' פסחים (דף י"ד ע"ב) ד"ה התם פסול וכו' לענין טומאה דרבנן ועמ"ש בדע"ת סי' ט"ו סק"א ליישב בזה קו' הר"ן על הסוברים דחמץ דשיל"מ דהא אסור לאחה"פ וכל דין דשיל"מ רק מדרבנן ולפמ"ש ניחא ע"ש אבל מ"ש רו"מ לחזק דברו הפ"מ פ"ז ממעילה דלרמב"ם דשיל"מ מה"ת לא בטל הן אמת דלכאורה יש להביא ראי' מהא דמבואר בבכורות (דף ט"ו ע"ב) בהא דקדשי' לרעיי' וכו'

ליפרקינהו לא אלימי למיתפס פדיונן ופירש"י בד"ה לא אלימי וכו' דכיון דמדאורייתא עובר ירך אמו והא דאסורין גזירה דרבנן הוא לא אלים למיתפס הפדיון ע"ש א"כ אי נימא דכל דין דשיל"מ הוא רק מדרבנן איך נימא דהוי דשיל"מ משום דאפשר בפדיון הרי כיון דמה"ת בטל ברוב לא אלים למיתפס פדיון ול"ה דשיל"מ ובע"כ דדין דשיל"מ דאורייתא ואלים למיתפס פדיונו אך דבאמת הדבר תמוה מאוד שהרי ש"ס מפורש בב"מ (דף נ"ג ע"א) ואם איתא דחזקי' הו"ל דשיל"מ וכו' ונצטרפינהו דאורייתא ורבנן לא מצטרפי וכו' ופירש"י דדשיל"מ רק מדרבנן לא בטל וצ"ל דדוקא היכי דהוי רק גזירה בעלמא לא אלים למיתפס פדיון משא"כ באיסור דרבנן גמור ועמ"ש בדע"ת סי' י"ד סוסק"ט:

כה [כ"א] ובדבר מה שפלפל בענין אי דרבנן מועיל לשל תורה הגם אשר ת"ל פלפולים רבים עמדי בענין זה אין עת האסף אבל אכתוב סנסן קטן בהא דנדה (ד' ל"ג) ר"פ איקלע לתואך וכו' רמי לי' מתני' דבנות כותים נדות מעריסתן והכותים מטמאים משכב וכו' ואין שורפין עליהן תרומה שטומאתם ספק והא תנן על ו' ספיקות שורפין התרומה על ספק בגדי ע"ה וכו' שבקי' אתי לקמי דר"ש וכו' א"ל מ"ט לא משנית לי' בכותי שטבל ועלה ודרס על בגדי חבר וכו' ספק בועל בקרוב וכו' ספק השלימתו ירוק וכו' ואס"ס לא שרפינן ובתוס' הקשו לשי' רש"י בשבת דבס"ס שורפין תרומה מהש"ס הנ"ל ונראה דהא י"ל"ד בהא דא"ל ר"ש מ"ט לא משנית לי' דהול"ל הכא במאי עסקי' בכותי שטבל וכו' ולכן נראה דהנה דעת רש"י ורשב"ם ב"ב (דף נ"ה) דס"ס ברה"י אף דטמא מ"מ הוא רק מדרבנן וכ"ה שי' ראב"ד פ"ט מטו"מ ונודע ספיקו של מל"מ די"ל דבטמאה דרבנן הויא מחוללת ומותר לשרפה ובמרה"פ על הירושלמי פרק ח' דתרומות העלה כן להלכה אבל ד"ז תלוי בפלוגתא דשבועות (דף ל"א) גבי שבועת העדות דאינו נוהג במי שאינו ראוי דלראב"י לאפוקי משחק בקוביא הגם שאינו אלא מדרבנן ולר"פ כיון דמדאורייתא חזי איכא בי' שבוהע"ד ולכן לדידן דקיי"ל כראב"י גם בס"ס ברה"י הגם דטמא רק מדרבנן מ"מ מותר לשרפה דכבר מחוללת מדרבנן ומהני גם לשל תורה אבל הכא ר"פ הוא מרי' דשמעתא שפיר א"ל ר"ש מ"ט לא משנית לי' ר"ל אתה לשיטתך הי"ל לתרץ דהכא בכותי שטבל וכו' דאיכא ס"ס דכיון דטמא רק מדרבנן אין לשרפה ודו"ק והנלע"ד כתבתי:

סימן קסא

א להרב הה"ג וכו' מו"ה אהרן ווייס נ"י אבד"ק בנעדיקאוויטין. באוגרין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בגט ששלח איש א' מאמעריקא לאשתו שבקהלתכם והיינו שעשה שם בפני ב"ד שליח להולכה והשליח עשה בפני ב"ד את איש א'

מקהלתכם לשליח שני כנהוג והגט נשלח ע"י בי דואר ונמצאו בהגט כמה פקפוקים שהיודי"ן אין להם עוקצין השמאלי וגם הגליונות אינם כפי הנאמר בש"ע וגם בההרשאה כמה אותיות מטושטשין המ"ם של מנחם כתי"ת ממש ותיבת ושעשאו העין נכתב נכתב תחלה אלף ותקנה הסופר ונעשה טשטוש והעיקר שנכתב בו וסימני הגט הם בתחלת שיטה שלישית ורביעית וחמישית ונשאר גליון חלק ולא נכתבו הסימנים וכן כתבו ובסוף שיטה שלישית רביעית וחמישית אותיות ונשאר ג"כ גליון חלק בינתים ולא נכתבו הסימנים ועל ההרשאה ההוא חתמו הרב המסדר עם ב' דיינים ובמכתב ששלח הרב המסדר כתב בו כי חוץ מסימני הגט הנאמר בההרשאה עוד יש נקב בצד אות פלוני ואחרי שראה רו"מ כל הנ"ל שלח את ההרשאה בחזרה להראותו השגגה שיצאה מלפניו וביקש שיסדר גט אחר בהסכמת הבעל ולהשגיח על הכותב ההרשאה שיכתוב בטיב דבגט הנשלח ע"י ב"ד לשליח שני בודאי ההכרח שיהי' הרשאה כדין ובתשו' ח"ס ח"ב סי' י"א בשם הגאון מהרמ"ט שהי' מדקדק מאוד בהרשאה כי בזה"ז עיקר הקיום הוא ההרשאה ואם ההרשאה פסולה אין קיום על הגט ובפרט בנ"ד שהוא ע"י שליח שני והשיב הרב ובירר ע"י מכתבים מרבנים שהוא בקי בטיב גיטין וכי עתה יצאה שגגה שסמך א"ע על הסופר שימלא הגליון באותיות של הסימנים בתוך ההרשאה ונשכח מהסופר ושלח גב"ע מהעדים שבאותו יום לא חתמו על גט אחר ששם המגרש פב"פ רק על גט הנשלח לבנעדיקאווטן ובהמכתב כתב ששולח גב"ע שלא חתמו לא על גט ולא על הרשאה אחרת והוא סותר להגב"ע ששם לא נכתב רק שלא חתמו על גט אחר. עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ חושש עי"ז על המסדר ואף שהמסדר ציין לדברי הצ"צ סי' ק"י שהובא בפת"ש סי' קמ"א סקכ"ז אבל רו"מ פקפק ע"ז דטעמו של הצ"צ משום שהב"ד לא הרגישו בטעות לפי שלא קראו את שטר ההרשאה כדאי' בכתובו' (דף ק"ט) והיינו היכי דהעדים חתמו מקודם על הרשאה והם חתמו רק לקיים החתימות אבל הרשאה שני' שהב"ד בעצמם כותבים וחותמים והם העדים ובודאי אין רשאים לחתום אא"כ קראוהו ועוד דגם עתה לא נודע אם לא חתמו העדים על הרשאה אחרת באותו יום כי בהגב"ע לא נכתב רק שלא חתמו על גט אחר וגם יותר ראוי לנו להקטין שגגת הרב והדיינים שע"י שלא הוטב בעיניהם ההרשאה כתבו הרשאה אחרת כראוי וטעה ושלח הרשאה זו בשגגה או שנמלך הבעל לעשות שליח אחר ועי"ז כתבו הרשאה אחרת עכת"ד:

ד הנה מ"ש רו"מ להקטין השגגה לתלות שכתבו הרשאה אחרת כדין ובטעות שלח הרשאה זו אני תמה דאכתי מדוע חתמו שלשתן על הרשאה זו טרם שנתמלא גליון

החלק כיון שמחויבים לקרותה קודם שיחתמו ובמה איפוא יתוקן שגגתו ועוד דא"כ הו"ל להרב להתנצל כן ומדלא התנצל בזה מוכח שאינו כן וכה"ג כתבו התוס' בכתובות דף ט' ע"א) בסוד"ה ואב"א באשת ישראל וכו' ובתוס' יבמות (דף קט"ז ע"א) ד"ה הכא ותוס' שבועות (דף מ"א ע"ב) ד"ה כל וכ"ה בתשו' חכ"צ סי' ל"א:

ה ובדבר אם יש לחוש גם על המסדר שאינו בקי הנה לפ"ז לא יועיל גם אם יסדר גט אחר מחדש כיון שאינו בקי בסידור גיטין אבל באמת מבואר בתשו' פ"י ח"א א"ע סוס"י ב' דדוקא אם רואים שטועים בדין מחזקי' לע"ה שאין בקיאים אבל במקום שיש לתלות בט"ס וכדומה אין לחוש כלום ובפרט בזה"ז שסדר הגט מסודר בש"ע אין לחוש למכשול בדבר שאינו מצוי ואין פוצה פה ומצפצף לחוש בכה"ג וה"נ בנ"ד שנראה בחוש שנתהוה ע"י שכחה וגדולה מזו מבואר בשו"ת הלק"ט בקונ' לגיטין סי' נ"א וז"ל מעשה הי' בגט שבא ממדה"י ע"י שליח שלישי ע"י הרשאה ובההרשאה הי' כמה גמגומים אחד וכו' עוד גמגום אחר הי' שבשטר הרשאה של שליח ג' הי' כתוב במקום שם כתיבת הגט טעו וכתבו שם מקום כתיבת ההרשאה והזמן הי' ג"כ זמן כתיבת ההרשאה ופקפקו בדבר לומר שלא היו בקיאים בטיב גיטין כמ"ש הריב"ש וחזרו לומר דלא אמר הריב"ש אלא במסדרי הגט עצמו שיש בו הלכות חמורות משא"כ בזה שהי' רק טעות במסדרי השליחות שאין בהם כ"כ הלכות חמורות ותו דשאני בנידון הריב"ש דמתוך דבריהם נראה שהי' ג' הדיוטות והראי' שטעו בדברים שאפי דרדקי דבי רב ל"ה טועים משא"כ בנ"ד מודה שט"ס הוא והם לא דקדקו ע"ז דעיקר עדותם הוא להעיד איך שהשליח השני עשאו לזה שליח ג' ונאמנים לומר ע"ז חתמנו וע"ז לא חתמנו ועוד מטעם אחר יש להכשיר בהרשאה זאת דדל הרשאה מהכא הא קיי"ל דהשליח נאמן לומר שליח ב"ד אני כיון שהגט בידו וכו' וכן נעשה מעשה עכ"ד והובא בתשו' נא"ד סוס"י ל"ג וסיים מכ"ש אם ידוע שהמסדרים בני תורה בודאי אין לחוש לטעות שהי' בהרשאה ונאמנים לומר ע"ז לא חתמנו ובפרט בטעות שמצוי לטעות בו כגון שכתבו זמן ההרשאה והשליח אומר שנמסר לו ביום שקודם לזה דיש להתיר ע"ש באורך ומבואר דבכה"ג אין לחוש על המסדר כלל ובחזקתו עומד:

ו אך דבנ"ד ל"ש הטעם שכתב בהלק"ט דדל הרשאה מהכא שהרי כיון שהגט נשלח ע"י בי דואר מבעלדי ההרשאה אין לזה דין שליח כלל מ"מ עכ"פ לענין המסדר אין חשש וגם בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סוס"י נ"א מבואר דהיכי די"ל שהמסדר סמך א"ע על הסופר והסופר כתב הטעות אף שלא יפה עשה ויש לו להשגיח בעינא פקיחא על כל תיבה וכל אות מ"מ אם סמך על הסופר לאו ע"ה הוא ע"ש וע' תשו' ח"ס א"ע ח"ב

סי' נ"ד באמצע התשו' בישוב דברי הריב"ש והרא"מ בזה ובגוף הנידון של הנא"ד הנ"ל גם בתשו' ח"ס ח"ב סי' מ"ח האריך בנידון זה ממש והמציא תקנה ע"י שיכתבו למקום המגרש ויעידו עידי הגט שביום ג' לא חתמו על שום גט יותר רק על אחד והע"מ יעידו שהוא אותו שנמסר באותו יום לשליח זה או שהב"ד ועידי הרשאה יגידו המעשה וכו' יעי"ש באורך ולפ"ז גם בנ"ד שהעידו העדים שלא חתמו ביום ההוא על שום גט אחר כזה נראה דאין לחוש לחילוף הגט ובפרט שהרב כתב גם סי' דנקב סמוך לאות ונמצא כן ואף שכתב במכתבו חוץ סימני שיטות ולא נמצא כן זהו מפני טעות שאירע לו במה שסמך על הסופר:

ז אבל מ"ש הרב המסדר במכתבו השני שהעידו גם על ההרשאה שלא חתמו על אחרת יותר ורו"מ כתב שבהגב"ע לא נמצא מזה כלל לא אבין כלל שהרי ההרשאה כתבו בשם הדיינים בדרך מעב"ד והם חתמו עלי' ומה לעדים בהרשאה זו שנכתבה לשליח ב' ולכן מכתב הרב הזה הוא בלא פתרון. ולכן לענ"ד ישלח ההרשאה בחזרה ויכתבו הב"ד של ג' דשם הרשאה אחרת בזמן המאוחר ביום שיכתבוה ומה שחשש רו"מ לדברי הב"ח שבפת"ש סי' קמ"א סקי"ג הדבר פשוט שזהו רק זהירות לכתחלה וכן מ"ש מדברי שו"מ תליתאה ח"א סי' קפ"ד דשמא לא נשמר הגט כראוי הרי בנ"ד הוא ביד כתר"ה ונשמר כראוי ואין לבדות חששות שלא נזכרו בפוסקים וסגי שיכתבו רק סי' דנקב סמוך לאות וגם אין הסי' מעכבים וע' בשדי חמד מער' גט סי' כ"ב אות ג' והנלע"ד כתבתי:

סימן קסב

א להרבנים וכו' מו"ה דוד זאלצער נ"י ראבד"ק מונקאטש ומו"ה שמעון גרינפעלד נ"י ומו"ה משה שפיטצער נ"י דומו"ץ דק' הנ"ל:

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניהם שתבע ר"פ את ר"י היות שהי' נאלץ לשכור לו חנות ושמע ששרי העיר רוצים לבנות טעאטער אשר למטה יבנו חניות להשכירם לכן נתן אפערט וקאוציאן על חנות א' ידוע שיתן בעדו ערך ר"מ ר"כ והשרים הבטיחו לו ליתנו לו ואח"ז שלח ר"י אחריו וא"ל כי לאשר הוא חשוב בעיני השרים וכבר שכר חנות א' ביוקר לכן הבטיחהו להשכיר לו חנות ב' בזול הרבה לכן הנכון שיקח ר"פ אפערט שלו בחזרה והוא ישכרהו בזול ויחזור וישכירהו לר"פ נגד ריוח חמשים ר"כ ויתן לו סאפפערטראג מידו ועשה עמו תק"כ בחלק עה"ב וכן עשה ר"פ וקבל אפערט שלו בחזרה ור"י שכרו על שמו ואח"ז א"ל ר"י לר"פ ששמע ששרי העיר נסוגו אחור הלבנות הבנין והוא נתן קאוציאן והוצאת פערטראג ותבע מר"פ שיחזור לו ולא רצה

ר"פ ליתן עד שיעמדו לדון או בפני בוררים אם הוא מחויב בזה ואח"ז כשהתחילו לבנות בא ר"פ ותבע מר"י שיעשה עמו איזה כתב על החנות והשמיט מדחי אל דחי עד שלבסוף גילה לר"פ שאין רצונו להשכירו לו בפחות מן ג' מאות לשנה ור"פ טוען כי יען שר"י שכרו בעד ב' מאות יתן לו נ' ריוח ויתן ס"ה ר"נ ר"כ כפי המדובר שביניהם ור"י טוען שהוא ידע מעסק החנות וכבר השתדל לשכרו עוד טרם שנודע לר"פ ושרי העיר בקשו מאתו ק"פ ר"כ והוא רצה ליתן ק"מ ולדעתו הי' בא לעמק השוה בסך ק"ס ואח"ז גילה גיסו לר"פ ונתן ר"פ אפערט בעד סך ר"פ ר"כ ושלחו השרים אחריו והודיעו מזה ולכן שלח אחר ר"פ והבטיח לו מה שירצה למען יקח אפערט שלו בחזרה ולא יגרום לו היזק ומתחלה השטה בו בהבטחתו ומעולם לא הי' כונתו לשכרו עבור ר"פ וגם ר"פ בעצמו כבר נתייאש מן החנות ולכן זה ב' שנים שלא החזיר לי הקאווציאן הוצאות שעשה מפני שידע שנתבטל כל הענין וגם שכר ר"י חנות אחר. עכת"ד טענותיהם:

ג הנה בדין עהמב"ח שכתב רב א' דבכה"ג שאינו לטובת המוכר גם בלא נגמר פיסוק דמים נקרא רשע כדמוכח מלשון הד"מ סי' רל"ז ובנ"ד הרי נתכוין ר"י רק לדחוק את המוכרים שישכירו בזול הנה בנ"ד הרי טוען ר"י שהוא נתן אפערט שלו קודם לר"פ ואם לא הי' בא ר"פ להוסיף הי' נגמר המקח עמו ולא רצו השרים יותר מן ק"פ ר"כ והי' בידו להסכים לסך זה והי' נגמר כן לולא שהוסיף ר"פ א"כ אין לנו לדון מדין עהמב"ח שהרי מבואר בשו"ת נחלת שבעה סי' ס"ה דאם אין המניעה מצד העכו"ם המוכר בפיסוק דמים שכבר הסכים בסך כו"כ אלא שהישראל הקונה רצה לדחוק את העכו"ם שיפחות לו מהמקח גם בלא נגמר הפסיקה עי"ז הוי כבא לידו והישראל השני המשיג גבולו ומוסיף על המקח שרצה העכו"ם תחלה נקרא רשע א"כ אדרבא לפי דבריו יש לר"פ דין בא ונטלה מידו וגם לפמ"ש הסמ"ע סוס"י שפ"ו דבשלח העכו"ם אחריו ליכא דין בא ונטלה הרי בנ"ד לפי טענת ר"י שלחו השרים אחריו והודיעו לו את הנעשה בכדי שיעשה מה שיעשה:

ד וגם מ"ש דהוי בכלל פסיק חיותי' של ר"פ הוא דבר תמוה דזהו היכא שכבר עסק ונתפרנס מזה אבל בבא לשכור חנות מאן יימר שיהי' חיותו במקום ההוא ולא במקום אחר וכ"ה בתשו' רש"ל סי' ל"ו ותשו' שארית יוסף סי' י"ז וגם מ"ש דכיון שטרח בזה וקיבל האפערט בחזרה דמי למנקף בראש הזית והביא מהח"ס סי' ע"ט וסי' קי"ח המעיין בח"ס סי' ע"ט ימצא דדוקא היכי שהוא המציא הדבר ואומב"כ וגם טרח דינא הכי משא"כ בנ"ד ובפרט לפמ"ש בתשו' חו"י סי' מ"ב במכר ושכירות בלא פיסוק דמים אפי' בטרחא גדולה ומוסר א"ע למקום סכנה לא מהני כלל ע"ש וע"ש בחיבורי משפט שלום

בקת"ע לסי' רל"א אות א' ב' ג' באורך בכ"ז: אולם בגוף הדין הנה רוב הדברים שכתבו רו"מ מבוארים בחיבורי לחו"מ שם ביתר שאת וגם במ"ש להשיג ע"ד נה"מ נתבאר שם ובמה שנחלקו הסמ"ע והב"ח בדין אם אומר שבשעת המקח נתכוין לקנות לעצמו שהאריכו הרבנים החולקים להוכיח דאין ביד המוחזק לומר קים לי כהסמ"ע נגד הב"ח וש"ך וט"ז ושאר מחברים מלבד שגם בבאה"ג כתב כהסמ"ע ובעט"צ סי' קפ"ג סקי"א דחה ד' הב"ח והט"ז והוכיח דהעיקר כתי' הסמ"ע וסיים שכן הלכה ע"ש ובתשו' תועפת ראם תחו"מ סי' ט' פסק להדיא דאין להוציא מיד המוחזק נגד הסמ"ע דיוכל לומר קים לי כהסמ"ע ע"ש ובפרט שהמח"א סי' י"ט פסק ג"כ דהוי סד"ד ובאמת שהש"ך לא הכריע כלל רק העתיק תי' הסמ"ע וגם תי' הב"ח וגם הב"ח והט"ז לא הכריעו מטעם אחד ולא נחשבו לרוב לשי' כמ"פ וע' רמ"א וש"ך חו"מ סי' כ"ה אך לפמ"ש בנו"ב מ"ת חו"מ סי' ג' גבי ממון מהני רוב כזה אבל מ"מ אין להוציא ממוחזק ובפרט אם כבר פסקו הב"ד כן אולם עוד יש לדון דגם הב"ח וש"ך לא כתבו אלא היכי שעשו בתחלה מעמד ביניהם בלב שלם ואין לפנינו סיבה שיהי' כונתו להשטות בו וכמ"ש כה"ג בב"י בשם הרשב"א במי שאמר לחבירו צא וקח בגדים וכו' ומה שטען משטה הייתי בך אינה טענה כי מה עשה לו זה שהוא משטה בו עכ"ל וכל הפוסקים מירי שהמשלח אמר לשליח לקנות סחורה פ' וכשנגמר המדובר במעמד כראוי אלא שהשליח טוען שחזר בו אח"כ בזה ס"ל דאינו נאמן דהו"ל לחזור בפני עדים ומסתמא אדעתא הראשונה עשה וכמ"ש המח"א הל' שלוחין סי' י"ט דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ישנה מדיבורו שהבטיח לו אבל בנ"ד ששלח ר"י אחר ר"פ ואומר שבשביל שנודע לו מהשרים שזה מקלקל המקח עשה זאת בערמה מתחלה ולא נגמר שום מעמד ביניהם על האמת ומראשית רצה להטעותו גם הב"ח וט"ז מודים שנאמן בשבועה או קב"ח שעשה הכל לדעת עצמו וע' כה"ג בתשו' ב"א חחו"מ סי' ס"ה לחלק לענין שתיקה כהודאה כה"ג ממש דכשאומר שמתחלה לא קיבל עליו השליחות ונתכוין להשטות בו לא אמרי' שתיקה כהודאה:

ה ועוד שהרי מבואר בנה"מ סי' קע"ו סקמ"ג דהיכי שצוה לו שיקנה והוא יתן לו ריוח על הסחורה לא הוי שליחו והביא ראי' מדברי רה"ג שבב"י סיס"י קע"ו ע"ש והיינו דכיון שא"ל שיתן לו ריוח הרי אינו שליחו לקנותו עבורו אלא השליח קונה לעצמו וחוזר ומוכר לו ולפ"ז גם בנקצב ביניהם כמה ריוח יתן לו מ"מ כיון שלא נדבר שנותן לו ש"ט כו"כ אלא הבטיח ליתן לו ריוח סך כו"כ הרי קנה השליח לעצמו וחוזר ומוכר בריות כו"כ ומעולם לא נעשה שליחו ובתשו' הרשב"א שבב"י אה"ע סי' קי"ח ובד"מ סוס"י ל"ח אית ט"ו דהיכי שהתנו שאם לא יהא לאשה זש"ק שיחזיר הנדוניא ליורשי האשה

הרי שהי' התנאי שיבואו לידו ויחזירם להם א"כ הם בחזקתו ועל יורשי האשה להביא ראי' אבל אם הי' התנאי שאם יהא לה זש"ק שייכים לאשה אזי הם בחזקת יורשי האשה ע"ש הרי דלשון יחזירם משמע שהם בתחלה שלו והוא יחזירם וה"נ בנ"ד שנדבר שהוא ישכרנו על שמו ור"פ יתן לו ריוח חמשים ר"כ והוא יחזור ויתן מידו סאבפערטראג הרי שהוא שלו מקודם והוא חוזר ונותן לר"פ ומה"ט אף דבקרקע ליכא דין מוחזק ולכן פסק בתשו' תוע"ר סי' י"ב דבקרקע אין השליח נאמן לומר לעצמו קניתי מ"מ הכא שהי' מדובר שהר"י יתן מידו פערטראג לר"פ לכ"ע דין ר"י כמוחזק מטעמא דכתיבנא וכמ"ש כה"ג גם בש"ך סי' כ"ח סקכ"ט ע"ש ותבין וממילא לא נעשה שלוחו כלל וכבר העירו מעכ"ת בסברא זו אבל לא הביאו שם ראי' ועוד דכיון שבינתים נתייאש ר"פ מכל העסק ע"י שנודע שאין ברצון השרים לבנות החנות ושכר חנות אחר א"כ אף שאין יאוש לקרקע מ"מ הרי במקום שא"א להוציא בדיינים גם בקרקע מהני יאוש כמ"ש בנה"מ סי' שע"א ועוד דבנ"ד הרי הי' דשלב"ל שעדיין לא נבנה החנות כלל ופשי' דמהני יאוש כמ"ש בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקל"ג דבחזקת חנות מהני יאוש דאין דינו כקרקע ובתשו' מהר"ם מלובלין סי' ס"ב פסק כן בחזקת אוראנדא ומה"ט כתבתי סי' קפ"ט דבדשלב"ל אפי' נעשה בהתחייבות מהני מחילה בדיבור וכן מצאתי בתשו' גו"ר הספרדי חחו"מ כלל ג' סי' מ"ו דבנעשה שותפות בלא קנין אלא בחיוב הגוף מהני מחילה והן אמת שמצאתי בתשו' הרא"ש כלל י"ג דין כ' דמבואר דגם בחכירות דהוי דשלב"ל ודבר שא"ב ממש והקנין נתפס בתורת סטימותא אפ"ה ל"מ סילוק לבטל המקח ולהחזירו למוכר עד שיחזור ויקנהו לו ע"ש וצ"ל דהסטימותא עושהו כקנין גמור גם בדשלב"ל אבל בנ"ד שנתייאש מכל העסק לכ"ע מהני וע' בט"ז והגהות ח"צ סי' קס"ג ובקצה"ח שם בדין יאוש בחוב ואכמ"ל וא"כ א"י לחזור ולתבוע כלל:

י והנה בעיקר טענת משטה יש לפקפק בנ"ד עפמ"ש בשו"ת מאמר מרדכי סי' צ' דבכה"ג גמר ומתחייב מדין ערבות ובפרט בנתן תק"כ בודאי ל"ש טענת משטה ובנ"ד הרי גם ר"י מודה שעשו תק"כ אבל משאר טעמים הנ"ל י"ל כן ולפ"ז הי' מקום לפטרו בלא שיק"ח ועכ"פ אחרי שכבר יצא הפס"ד אין להשיב ויפה דנו הבד"צ ועכ"פ אם יקב"ח שכדבריו כן הוא שמתחלה נתכוין להשטות בו פטור בד"א זולת אם הי' ענין תק"כ בחלק עה"ב בודאי אין להתיר כלל ודינו מסור לשמים ועלינו יערה רוח הבורא. והנלע"ד כתבתי:

סימן קסג

א להרב וכו' מו"ה שמעון הערץ נ"י מו"ץ דק' דזיקוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שבא לפניו בשני שו"ב שהיו ביחד בעת הבדיקה ונולד ביניהם הכחשה בסרכא שלכ"ס שהשו"ב החדש שבדק אז הריאה אמר שהלכה לה ע"י מומ"ש הנהוג כעת ובדקה ברוק ולא בצבצה ורחוק ממקום הסרכא כעובי אצבע הי' צימוק מקצת ומירס בה שתעלה בנפיחה וע"י המירוס נקרע הקרום במקום הסרכא ויצא דם והשו"ב העומד להשגיח (כפי המנהג שיהי' תמיד ב' שו"ב בהבדיקה) הכחיש ואמר שמיד בעת הסרת הסרכא יצא דם במקום הסרכא באמרו כי השו"ב החדש איננו אומן בהסרת הסרכא ונקרע קרום העליון ע"י הסרת הסרכא לכן יצא הדם ולפי דבריו אמר תיכף להשו"ב החדש למ"ל למרס הצימוק הלא הוא טרפה מפני הסרכא והשו"ב החדש שתק ובבואם לפני המורה נתן אמתלא על שתיקתו שלא רצה להתווכח. עמו מפני שלא ידע עוד אולי יוטרף ע"י שאלות אחרות שהי' על הריאה הנ"ל וממילא יבא לפני המורה ויגיד אז דבריו עכת"ד השאלה ואחרי שבאו שניהם לפני רו"מ הכשיר השאלה ואח"ז יצאו מערערים ושלח לפני דבריו ודברי האוסר ויען כי גם הרב הגה"צ אבד"ק שליט"א ביקש מעמדי להזדקק ולהשיב פניתי קצת לעיין בזה:

ג והנה ראשית דברי רו"מ בדין אם מהני אמתלא של שו"ב החדש על שתיקתו הדבר פשוט דכיון דקיי"ל דמעשה עדיף מדיבור דאם עשה מעשה ל"מ אמתלא א"כ כיון שלא השגיח ע"ד חבירו שצווח על המירוס ועשה מעשה למרס הצימוק וגם סיבב שיכלו שניהם לפני ב"ד לשאול שאלה הרי מעשיו מוכיחים שלא הי' שתיקה כהודאה וגם מ"ש רו"מ דדוקא שתיקת הבע"ד הוי כהודאה כיון שהוא שלו אבל עד א' השותק חוץ לב"ד אין שתיקתו כהודאה הוא נכון ותדע שהרי הט"ז סי' קכ"ז סק"ב העיר אמאי לא יהא נאמן לומר ששתקתי מפני שלא חששתי להשיבך כדקיי"ל בחו"מ סי' פ"א ותי' דשא"ה שאין מזיק לעצמו כלום אבל הכא אדם חושש שלא יאמרו עליו ששתה איסור אבל בנ"ד שהשו"ב עדיין לא עשה כלום באותה שעה שיהי' לו לבזיון ושפיר י"ל דשתק מפני שלא חשש למהר להשיבו ובפרט שאמר אמתלא שהי' סבור אולי יוטרף ע"י הצימוק ולא יהי' נ"מ כלל בתשובתו והכחשתו לכן א"צ לאריכות והדבר פשוט:

ד אולם בגוף הדין כבר הי' עובדא כעין זה בק' חראסקוב לפני כמה שנים ונחלקו בה גדולי הדור שלפנינו ונדפס בהקדמת שו"ת טטו"ד מ"ת בעובדא ששו"ב א' אמר שלא הזיע דם במקום הסרכא והשני מכחישו והגאון מהרש"ק ז"ל אסר הבהמה מטעם שכתב הרב האוסר בנד"ד דדוקא באחד אומר כסדרן וכו' מוקמי' בחזה"ת משום שלפי דבריו אין כאן סרכא וריעותא כלל משא"כ בנ"ד דשניהם מודים שהי' סרכא שלכ"ס ולדברי שניהם הי' כאן ריעותא האוסרת ודמי לאחד אומר שבצבץ ואחד אומר שלא בצבץ

דודאי טרפה דבעי' שיתברר שיצא מהריעותא הברורה לפנינו והביא גם מהא דאחד אומר נתגרשה וכו' תרוייהו בא"א קמסהדו ואף די"ל דשא"ה דהוי דשב"ע מ"מ גם בנ"ד הריעותא לפנינו וכתב ג"כ דהא דסרכא שנאבדה בלא נפיחה כשר דוקא במיעוך הקדום משא"כ בקלופה שבזמנינו ועוד הי' שם סניפים להחמיר לפי שהי' רק טיפה א' קטנה שאפשר שלא ראה השו"ב הראשון וגם מפני שיצא אח"כ דם לפי דברי שניהם ויש הוכחה גם על הקודם יעו"ש וידעתי שהרב אבד"ק הנ"ל הכשירה וכמה גדולים הסכימו עמו וכבר רמזתי לזה בקיצור בחיבורי דע"ת סי' ל"ט סקס"ט אחר שהעתקתי שם תשו' מו"ר הגה"ק מוהר"ש אבד"ק בעלז זי"ע ושם כתבתי דלפמ"ש בדע"ת רס"י ל"ה דמלתא דשכיח שיש שורייקי סומקי ע"ג הריאה והם רק בין קרום העליון לתחתון וכמ"פ בחנתי וראיתי בעיני שכשקולפין שם עור העליון נמשכין השורייקי עמו ואין מזיע יותר דם כי עור התחתון נשאר שלם והדם יוצא דרך נקבי הטבע שבעור העליון וכמ"ש בשו"ת ברכת יוסף סי' ס"ט ובשו"ת בנין עולם ולכן בשו"ת שאולת שמואל סי' נ"ו אחר שהובחן לפניו ד"ז בהסכמת שו"ב מומחים פסק להתיר סרכא שנכנסין בה שורייקי סומקי מלאים דם ואחריו מילא הגאבד"ק פיעטרקוב שנדפס בסו"ס תה"ז סי' מ' להחזיק בדבריו במקום הפ"מ ושעה"ד ופלפלתי בד"ז בדע"ת רס"י ל"ה באורך ובכ"ז לא הסכמתי למעשה להתיר בסרכא זולת בסרכא לשומן וכדומה דלשי' כמ"פ אינו סרכא שלכ"ס ובשו"ת שבש"ע התניא סי' י"ב הוכיח בדעת הב"ח דדוקא סרכא שלכס"ד ממש קיימא בחז"א משא"כ בסרכא לשומן או לדופן ותי' בזה סתירת דברי הב"ח ע"ש ובפתיחה לסי' ל"ט סק"ה הוכחתי משאילת יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ו ותשו' רע"א סי' ע"ט ותפארת צבי יו"ד סי' ד' שסרכות הללו הם רק ס"ט והבאתי שכ"ה ברמב"ן ורשב"א ועיטור ודמש"א ותשו' רדב"ז והוכחתי גם מהרמב"ם כן ע"ש באורך וגם בפרי תואר סי' ל"ט סקט"ו ומהרש"ל שברא"פ סי' ל"ט ס"ק ק"מ צידדו הרבה בסרכא לשומן וע"ש ס"ק קנ"א וא"כ בסרכות כאלו אם ראו שורייקו סומקי על הריאה וקלפום והלכו להם והעור התחתון נשאר שלם והסרכא עברה בקליפה קלה אז יש לצדד בהפ"מ ע"ש ובסי' ל"ו סקכ"ב הבאתי שבגוף תשו' הגאון ר"ס מרגליות מפורש דהקליפה עדיף ממיעוך הקדום ושכ"ה בס' ערוגת הבושם ושו"ת שבסו"ס נחי"ע דגם בקליפה בנאבד בלא נפיחה כשר ובשו"ת תפארת צבי מהגאון מגלוגא סי' ד' העלה דבסרכא לשומן גם מדין הש"ס כשר בקליפה בלי פקפוק ע"ש וכן בא לידי העתק מתשו' כת"י מהרב התניא ז"ל שכתב כדברי ממש וכן נדפס כעת הכת"י בספר שירי דוד בסופו ולכן גם בשנים מכחישים זא"ז אם יצא דם או לא כיון שלא ראו בצבוץ ויש כמה צדדים להקל גם בזיעת דם א"כ גם לדברי שו"ב הישן יש כמה ספיקות

א"כ עכ"פ כשהשו"ב החדש שהי' הבודק מעיד להיפוך ורגל"ד שהשו"ב הישן הוא שונא לו ואורב לדמיו אין מקום לערער על הוראת כת"ר. אבל אם הי' שלכ"ס ממש גם לענ"ד אין להתיר ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ט סקכ"ז באורך:

ה והנה רו"מ האריך באות ב' לחדש בישוב סתירת ד' הש"ע מסי' א' לסי' ל"ט והעלה דהיכי דנוגע לחזקת השו"ב לפסלו לכ"ע אין להאמין להעד שאומר טרפה וממילא גם הבשר כשר וכבר קדמו בסברא זו במש"ז סי' א' סקכ"ג והניח בספק אבל בתשו' נאות דשא סי' כ"ג האריך להשיג עליו ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקע"ב וסקע"ד בכ"ז ובנ"ד שנולדה ההכחשה עוד במטבחים שאמר השו"ב הישן שא"צ למרס הצימוק דבלא"ה כבר טרפה ע"י הסרכא ואדרבא השו"ב החדש שתק ואף שיש לו התנצלות באמתלא על שתיקתו אבל עכ"פ כבר אמר שם השו"ב הישן שהיא טרפה ובאיסורין גם חוץ לב"ד סגי ובאותה שעה עדיין לא הי' נ"מ לענין חז"כ של שו"ב החדש שהרי אדרבא שתק ולא אמר כלום פשיטא שהוא נאמן והרי לשי' כמ"פ אין בידו לחזור ממה שהגיד חוץ לב"ד כמ"ש בדע"ת שם סקע"רב בשם ריטב"א לשבועות (דף ל"ב) ותשו' ב"י והגם שהבאתי, מכמ"ק להיפוך אבל לכ"ע אם אינו חוזר לומר מבודה הייתי התחיל העדות עוד בהגדתו חוץ לב"ד שלא הי' עוד שום נ"מ נגד חז"כ של השו"ב החדש ולכ"ע עדותו כשאר עד המכחיש באיסורין. ובזה נדחה גם מ"ש רו"מ באות ג':

ו ומ"ש רו"מ בכונת ד' הרמב"ן שהובא בר"ן פ' התקבל בהא דאומר לשליחו צא וקדש וכו' במ"ש דאין החזקה של הקרובות מועלת לזו והאריך בזה וכבר כתבתי כן בקיצור מלין בפתיחת דע"ת לה"ש אות כ"ו בסופו ורמזתי לדברי הרשב"א גיטין (ד' ס"ד) דמפורשם.. דעיקר טעמו משום שאין הקרובים לפנינו ואין לנו נ"מ לדון עליהם וסיים שאם באו הקרובים לפנינו שפיר מהני חזקתם גם לאשה ומתוך שנאמנות לעצמן נאמנות גם לאשה זו ע"ש וכ"ה בר"ן שם ואף דנקט טעמא משום נאמנותם היינו נמי מפני חזקתם והבאתי מהב"מ לאה"ע סי' ל"ה שחידש מסברתו קצת כעין זה:

ז ובעיקר דברי רו"מ שחידש עפ"ד הש"ש ש"ז פ"ד בביאור דברי רמב"ם וראב"ד פ"ט דתרומות בבת ישראל שנשאת לכהן והעידו א' מחמש נשים שמת בעל וכו' שדעת רמב"ם דכיון שאינה נאמנת על מיתת בעלה א"נ גם לתרומה וכ"ה בריטב"א קידושין (דף ס"ו) בשם הרמב"ן ולשי' הר"ן כ"ה גם שי' תוס' א"כ ה"נ בנ"ד כיון שאין עא"נ לפסול השו"ב א"נ כלל אני תמה דא"כ בכל עדות המכחישים זא"ז כמו באחד אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה הרי העד המעיד שנתגרשה ובא להתיר א"א דעלמא ויעשו מעשה על פיו כמ"ש תוס' שבועות (דף ל' ע"ב) יופסל לפ"ד העיד המכחישו ונימא דא"נ כלל

להכחישו ועוד דבכל עדים המכחישים זא"ז כל א' בא לפסול את חבירו בעדות שקר ולכן אין מצטרפים זא"ז מכאן ולהבא ואפ"ה נאמן כל א' להכחיש את חבירו ולא אמרי' דכיון דאין נאמן לפסלו א"נ כלל אבל הדבר פשוט דדוקא היכי שעיקר העדות בדבר שבערוה וכדומה ממילא א"נ כלל וכמבואר למעיין בש"ש שם אבל הכא דעיקר העדות למלתא דאיסורא אם הבהמה כשרה לכן נאמן בעדותו אף שלא יהי' נאמן לפסלו ותדע שהרי הריטב"א עצמו פוסק בעדות ע"א באשה דאם האשה הביאתו אינו נאמן ליטול כתובתה ומ"מ נאמן להתירה וע' בירושלמי פ"ו דסוטה ה"ב ורמב"ם פ"א מסוטה שרמז הש"ש שם דמבואר דגבי עדות סוטה באחת מה' נשים דנאמנת לאסרה על בעלה ואינה נאמנת להפסיד כתובתה ובע"כ כמ"ש ועוד דהכא הרי גם השו"ב הישן הבא להעיד שקר ולהפסיד להקצב הבהמה בחנם ולהפסיד ממון ישראל נפסל ע"פ דבריו של זה ומאי חזית וכו' ואף דרו"מ שיכל את ידיו באות ב' וכתב דלשי' הש"ע האומר על מותר אסור אין מסלקין אותו זהו ליישב דברי הש"ע אבל אנן לדינא קיי"ל כדעת הבי"ע דגם האומר על מותר אסור מסלקין אותו כמ"ש גם השמ"ח סי' א' וגם דעת הש"ע י"ל דחדא נקט וה"ה להיפוך ועוד דהתם בטועה בדין אבל בממציא לעצמו שקר שבצבץ או הזיע דם בשעת מיעוך ואם שקר היא הרי מזיק בידים ובדיבורו מתעביד מעשה:

ח ומ"ש מדברי שו"מ ח"ג סי' קמ"ז בשם כנה"ג דשוחט אינו נאמן להעיד על חבירו דהם שונאים זא"ז וכל אומן שונא בני אומנתו והביא מתשו' שברא"פ סי' ל"ד שהביא כן בשם תשו' הרא"מ ובאמת שהכנה"ג הביא כן בשם תשו' הרא"מ וזה כמה שנים הבאתי ראי' מתוס' בכורות (דף ל"ח ע"ב) ד"ה אם וכו' גבי עובדא דר"י שהעיד בשם שמואל דכל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא דאמר ר"נ דהוי ת"ח שאמר לאחר מעשה שהי' נראה שר"י אומר כן לפי שהקניטו ע"ש הרי דמקרי נוגע בכה"ג שרוצה להנקם ממנו לפי שהקניטו דהא דוקא היכי דהוא עצמו נוגע בדבר אינו נאמן כמ"ש בתוס' יבמות (דף ע"ז ע"א) ד"ה אם וכו' ובע"כ דבכה"ג מקרי נגיעה ואפי' ת"ח גדול כר"י לא הי' נאמן וע' בב"ש א"ע בשמות גיטין אות ג' בשם גרשון ובט"ג סקכ"ו מ"ש בזה וכעת ראיתי בשו"ת ברכת יוסף להגאון אבד"ק יאס חיו"ד סי' ב' שהאריך בדברי הרא"מ והעלה דהוא סובר דשונא גמור פסול להעיד והוא היפוך רוב הפוסקים ולא קיי"ל כן ואח"ז בתשו' ההוא פסול לב"ד שהי' נוגעים והביא מהתוס' הנ"ל והיינו משום דלגבי דיינים גם שונא פסול אבל, באמת מעשה דר"י הי' במה שהעיד בשם שמואל שאמר כן א"כ הוא עדות ולא דין התלוי בנטיית דעת ובאמת דלשי' מהרי"ט סי' פ' דלא מקרי נגיעה אלא נגיעת ממון ודלא כמהריב"ל צ"ל דשא"ה שהי' ר"י יחיד לכן לא הי' נאמן לפסלו במקום שהי' נוגע

קצת אולם כ"ז הוא אם הי' בא להעיד במה שכבר נעשה מעשה שעי"ז יעבירוהו וכדומה אבל הכא שנתווכחו בשעת הבדיקה ובאו שניהם לשאול מהרב וכל הנ"מ לענין איסור הבהמה פשיטא דאין לפסול עדותו משום נגיעה שהרי לענין או"ה גם נוגע נאמן וגם ליכא עדיין נגיעות נקמה שהרי לא יופסל ולא יעבירוהו כלל כיון שעדיין לא עשה שום מעשה אלא בא לשאול שאלה ואת"ל שיש קצת נגיעה שיוטרף אצלו ולא יהא מוחזק לבקי באומנתו לפני הזובחים מ"מ אפס מקום לעשות מעשה להתיר מצד זה את הריאה:

ט ומ"ש באות ד' בדין אם הרב נאמן כבי תרי כבר הארכתי בתשו' דבאמת ראיית השי"צ מהא דפלוני טיהר לי הכתב אין שום ראי' שהרי הפוסקים למדו משם דבכל עד שאומר בשם עד אחר הראשון נאמן להכחישו ובאס"ו כתובות שם מפורש משום דרגל"ד לנאמנות החכם וגם הדבר פשיט דהיכא דאין עא"נ גם ת"ח אינו נאמן כמבואר במד"ר פ' תשא פמ"ו להדיא ומה"ט לא האמין מרע"ה גם מה שא"ל לך רד וגו' עד שראה בעיניו להורות לדיינים שאפי' שמע מפי נאמן יחידי וכו' ע"ש ואף דבתשו' גן המלך סי' קמ"ז ותשו' קול אליהו שהובא בברכ"י בשיו"ב סי' א' אות ה' מבואר להיפוך אבל במחכת"ה נעלם מהם דברי מד"ר ונודע דהיכי דליכא סתירה בש"ס למדין מן המדרש ומצאתי בשו"ת חוט השני סי' נ"א דגם רב אינו נאמן יחידי להקל כדמוכח בב"ק פ' מרובה גבי ר"ג ובתשו' גבעת פנחס א"ע סי' י"ט דלענין איסור אשה לבעלה אין להרב אלא דין ע"א ורק נגד השו"ב ס"ל להשי"צ שכל מינוי הרב להשגיח על השו"ב ולאסרו הו"ל כקבלוהו והאמינוהו כשני עדים ונמשכו אחריו בשו"ת ד"ח ח"א סי' ז' ושו"ת ר"מ שיק יו"ד סי' י"א אבל הדבר פשיט דהשו"ב העומד להשגיח על חבירו אין לו נאמנות יותר מן השני דהתקנה הוא שיהי' שנים הטובים מן האחד וכל א' משגיח על חבירו בשבוע שלו והרי קיי"ל בכל נאמנות סתם דאינו כבי תרי כמ"ש בח"מ סי' ע"א דאין להוסיף בהנאמנות כלל ולא דמי לרב שנאמן בעירו כבי תרי בד"מ כמ"ש בתשו' ב"ח סי' קכ"א דהוי כקבלוהו לכן ס"ל להשי"צ דגם נגד השו"ב הוי בכלל הקבלה משא"כ בנ"ד וע' ביד אפרים ליו"ד סי' ל"ח שכ' בפשי' דאין הרב נאמן יותר מע"א בעלמא:

י ובדבר התקנה שיהי' שנים יחד בבדיקה כבר הבאתי בחיבורי סי' י"ח וסי' ל"ט שהוא תקנה קדומה מרבינו הב"י ז"ל כתיבה על קלף ועמו מאה רבנים שבדורו אבל כבר כתב בתשו' תשב"ץ ח"א סי' קל"ג ובכנה"ג אה"ע סוס"י כ"ח בדין תקנה שלא לקדש בפחות מעשרה דאם לא תקנו בפירוש על דיעבד מסתמא לא תקנו אלא לכתחלה וכ"ה בתשו' ב"ח סי' ד' וע' תשו' ח"צ סי' קכ"ד ותשו' אבן השהם סי' שהביאו מירושלמי פ' חלק מאחר שנבנות יריחו מותר לישב בה דלא תיקן אלא שלא לבנותה ובזה נדחה מ"ש הרב

האוסר לחדש דלפי התקנה שיהי' תמיד ב' שו"ב בהבדיקה אם מכחישים זא"ז אסור ולפמ"ש לידא דהתקנה הוא רק על לכתחלה ואין להוסיף על התקנה כמ"ש בתשו' הרא"ש שבב"י א"ע סי' קי"ח דבכל תקנה הבו דלא לוסיף עלה ולכן קיי"ל דכל ספק בתקנה להקל כנודע וה"נ בזה ובחיבורי בקו"א הבאתי בשם ח"א ששאלנו אם במקום שיש תקנה שיבדקו ב' יחד והכחישו זא"ז אם מצטרפין להלאה וביארתי שאין חשש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קסד

א להרב וכו' מו"ה פנחס מאנדעל נ"י אבד"ק דובענקא. ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה קשת רוח שזה ערך א' שנה וחצי נטפל לה חולי הארין ווינד ובתחלה בעת הנקתה הרגישה כאב בעת השתנה ואחר הטלת המים בעודה מרגשת הכאב נפל ממנה חתיכת דם ואחר שפסקו ימי הנקה וחזרה ווסתה בקביעות אירע לה כן כמ"פ שלא בשעת ווסתה ולפעמים בימי ליבונה ועתה זה ערך ב' חדשים פסקה מלראות דם ווסתה וכפי הנראה שנתעברה וכבר עשתה ע"י מיילדת עבריית בדיקת מהרי"ו פעם א' ועלה כהוגן ורו"מ הביא מדברי הרמ"א ודג"מ סי' קצ"א וכיון שעל המוך לא מצאה כלום ובבדיקה מצאה דם לשי' הדג"מ סגי בפ"א כיון שנודע שיש מכה במקום השתן אך שנסתפק אם יש לסמוך על בדיקת המיילדת אולי צריך לעשות ע"י רופא מומחה וגם מה לעשות בהפסק טהרה וז"נ שדעת הח"ד סי' קצ"ו דאפי' במכה שמוציאה דם ויש לה ווסת צריך שיהי' ההפסק טהרה נקי לגמרי ובתשו' ח"ס סי' קע"ז החזיק בדעת האב"מ ופסק דאחר שנבדקה בדיקת מהרי"ו הרי היא ככל הנשים עכת"ד שאלתו:

ג הנה המעיין בתשו' אב"מ סי' כ"ג וח"ס שם ימצא שגם הם לא הקילו רק כשלא פסקה ווסתה והוא רואית דם בזמנה ככל הנשים ולכן ס"ל דבפוסקת בטהרה בבדיקת חורין וסדקין אין דם שיוציא ע"י מ"ר אח"כ סותר דתלינן בדם שלא מן המקור אלא מהכליות אבל בכה"ג דנ"ד שפסקה ווסתה ואינה רואית אלא בהטלת מ"ר א"כ לעולם לא תטמא לכן אין מועיל הפסקת טהרה אא"כ מפסקת בטהרה ע"י בדיקת מהרי"ו שתטיל מ"ר בעוד המוך בפנים וכן צריך שיהי' ספירת יום א' מז"נ ע"י בדיקה הנ"ל ע"ש ותבין, ובגוף דברי הח"ד שהעלה דגם דם שלא בהרגשה סותר ז"נ מדאורייתא ראיתי בתשו' משיבת נפש סוס"י ל' שהעלה דאינו סותר מה"ת ועולה לז"נ אם פסקה רק פ"א בטהרה והעיר מחי' הרמב"ן לנדה (דף ל"ז) דמוכח להיפוך דאין עולה לז"נ אלא שאינו סותר לגמרי

ודחה דאין ראי' ובפרט דכיון שהוכיח שדעת רמב"ם ור"ח ותוס' וראב"ד ורז"ה ורא"ש הוא כן אין לחוש לשי' רמב"ן וי"ל דהרמב"ן מיירי בלא הפסיקה פ"א בטהרה ועוד כתב לדחות הראי' מרמב"ן באופן אחר ע"ש באורך וע"ע בסד"ט סי' ק"צ סקצ"ג וסי' קצ"ד באורך בזה ואף שבשו"ת ב"ש ח"ב סי' כ"ח באמצע התשו' חשב למציאה מה שמצא ד' הרמב"ן הנ"ל והעלה כן לדינא שאינו סותר ואינו עולה ובסי' ח"י שם העלה דבכתם יש להקל דגם בימי ספירה אינו סותר אלא מדרבנן אבל בדם שלא בהרגשה החמיר אבל לא ראה דברי מש"נ הנ"ל וע' בישויע"ק סק"א שהעיר ג"כ מדברי רמב"ן ובתשו' בר"א סי' מ"ב אות י"ד תי' ג"כ לחלק בין אם הפסיקה בטהרה פ"א או לא וע"ע בתשו' נודע בשערים מ"ת סי' י"ג שהאריך ג"כ בדברי רמב"ן הנ"ל וחוכך להחמיר בראתה ודאי מגופה שלא בהרגשה אם כבר הוחזקה מקודם ג"פ בזבה ואין להקל אלא בכתם אבל לבסוף הביא דברי בר"א הנ"ל ונראה שהסכים לדבריו ע"ש. ובכ"ז לדינא בנ"ד שפסק ווסתה א"א להקל כ"א ע"י הפסק טהרה בבדיקת המוך וכן תעשה שנית ביום א' של ז"נ וממילא יהי' בצירוף מה שכבר בדקה פ"א במוך בדיקה ג"פ כדעת הרמ"א כי קשה לסמוך להקל בפעם א' כמ"ש האב"מ בתשו' סי' כ"ג שם ובהג"ה הביא גם בשם הגאון ר"ס מרגלית שחלק על הנו"ב והגם שבנ"ד יש לצרף סברא דכיון שנתהוה הדבר בימי הנקתה שחזקתה מסולקת דמים וליכא אז חזקת רוב דמים במקור יש לתלות טפי שבא ממקום השתן אבל הנה בתשו' שו"מ תליתאה ח"ב סי' מ"א צידד ג"כ להקל עפ"ז במינקת ובכ"ז לא היקל למעשה רק ע"פ בדיקת מהרי"ו והפסק טהרה ע"ש ומכ"ש בנ"ד שעכשיו אינה מינקת וע' בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ס"ז שהאריך והעלה לסמוך ע"ד הנו"ב אבל דוקא בבדיקה אח"כ ובנ"ד שא"א לה להפסיק בטהרה כלל וכבר פסק ווסתה נראה דצריכה להפסיק בבדיקת מוך וכן תעשה ביום א' של ז"נ וכמש"ל:

ד ומ"ש אם יש לסמוך על המיילדת כבר כתב האב"מ דצריך שתהא האשה מוחזקת ביראת השם ובקיאה כי צריך להזהר ברחיצת המקום מקודם ולהכניס המוך כרוך בפשתן שימלא כל הרחם בעומק היטב כפי המבואר באחרונים וטפי עדיף ע"י מיילדת מלעשות על ידי רופא עכו"ם או ישראל חשוד כדרך רופאי זמנינו שאין להם נאמנות כלל:

ה ובגוף דין בדיקת המוך מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' ח' באמצע התשו' וז"ל ואודות האשה שהיא עושה צרכי' ומצאה דם כבר בא מעשה לידי ושאלתי למורי הרב ר' שלמה ז"ל ואסר משום דשמא מחמת עצירת השתן הדור מ"ר למקור ואייתי דם וכו' כי כשיצאו מ"ר חוץ לנקב ובאין לבית החיצון וכו' שוב לא תוכל לעצור עצמה שיחזרו מים אחוריהם ויכנסו למקור וכו' אלא כך הפירוש כשנעצרים המים קודם שיצאו וכו' אז

מתמלא מקום השתן עד שמשם דרך סדק או נקב יוצאים ונכנסים למקור ומביאין עמהם דם וכו' כשמשתנת אז חוזרין למקומן דרך הנקב שיצאו ומביאים דם המקור עמהם והמקור לא נפתח שאם נפתח המקור הי"ל לראות בבדיקה וכו' ולפ"ז לא יועיל אפי' אם תסתום הנקב בשעת הטלת מים עכ"ל הרי שהחמיר בבדיקת המוך ותשובתו היא ע"ד השואל באשה שמרגשת כאב בשעת השתן וגם יוצא דם ושאל אם יש לתלות בהמכה ואם מועיל להכניס מוך במקור ואח"כ תשתין ואם ימצאו דם בשתן והמוך יהי' נקי יש הוכחה שאין הדם ממקור ויש אוסרים דבתר דתמו מיא אתי דם בבדיקה דהדיר מ"ר למקור ואייתו דם וכו' ונסתפק עוד דאם יועיל בדיקת מוך אם צריכה בדיקה זו בכל פעם שמשתנת דלא דמי לבדיקת שפופרת דהתם הדם בא ממקום א' אבל הכא החולי מביא דם טהור אך שיש לחוש שמא מביא דם גם מהמקור צריך בדיקה בכל פעם ע"י מוך ואפי' בבדיקה ג"פ לא ניקל בסד"א עכת"ד השואל. וע"ז השיב תשובתו הנ"ל ומצאתי השאלה והתשובה הנ"ל כלשונה ממש גם בתשו' מהר"י מברונא סי' רמ"ה רמ"ו ובסי' רמ"ח כתב שהגם שהר"ח א"ז מחמיר מ"מ מהרי"ל ומהרי"ו מקילין ע"י מוך ובסי' רמ"ח שם באשה שא"י ליטהר ע"י חולי האריננוינד וכשמשתנת מים ראה דם במים אבל כשבודקת בעד אינה מוצאת דם והשיב דזהו נחשב מכה המוציא דם ואע"פ שאינה יודעת שזה הדם מן המכה כיון שידוע לכל שהארינווינט מוציא דם וטהורה אפי' אם בודקת בעד מיד לאחר הטלת מים ומצאה דם שלא בשוו' עכ"ל הרא"ה ובסי' רמ"ט הביא תשו' מהר"י מולין והוא תשו' מהרי"ל דבנשים שיש להם ווסת יש להקל ע"י בדיקת מוך ואם אין להם ווסת אין להקל דאל"כ לעולם לא תטמא ובסי' ר"נ הביא בשם מהר"ם שמחמיר במרדכי וצ"ע אמאי לא התיר ע"י מוך וי"ל דאיירו שאין שם כאב ע"י המים אבל ע"י הארינווינט מודה שיש לסמוך על המוך ובסי' ר"נ הביא בשם א"ז והג"א דאין לסמוך על שפופרת דאא"ב בבדיקה ושמא על בדיקת מוך יש לסמוך והביא ראי' לזה ובסי' רנ"ב אע"ג דתשו' מהר"א דמיקל דוקא אם נמצא דם במים ולא ע"י העד (והוא התשו' שהזכיר לעיל סי' תמ"ח) היינו משום דמתיר אפי' בלא מוך וכן שאר התשובות אבל ע"י מוך מתיר אפי' ע"י בדיקת העד אם כואב לה לעולם וגם כשמרגשת ואומרת שבא ממקום מ"ר עכת"ד וידוע שמהר"י מברונא הי' חבירם של מהרי"ל ומהרי"ו ונו"נ עמהם בכמה הלכות והרמ"א בד"מ מביאו כמ"פ ובעל תה"ד קרא אותו אביר הרועים והשוה אותו למהרי"ו בתשו' שבסוס"י ל"ג שם והרי מפורש אומר ובפרט בסי' ר"נ הנ"ל דאין להקל רק ע"י כאב וזהו דלא כהנו"ב שכתב דכאב לאו דוקא והעמיס שגם מהרי"ל ומהרי"ו ס"ל כן והרי שלך לפניך דליתא ואין להקל בלא כאב ובפרט שהרי הר"ח א"ז מחמיר אפי'

בכאב דל"מ גם מוך א"כ נהי דאנן מקילין אבל בלא כאב אין להקל כלל וע"ע בתשו' ברכת יוסף סי' מ"ה מ"ז מ"ח שהאריך בדברי הר"ח א"ז ומהרי"ו ונו"ב ובשו"ת השיב אשה סי' מ"ב ותשו' ב"ש ח"ב סי' ל"ב ותשו' עט"ח סי' י"ד ומהר"י אסאד סי' רי"ח ותשו' הרי"מ סי' ו' ותשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ס"ז ע"ה וטה"א סי' ב' וע' נודב"ש מ"ת סי' י"ב ותשו' ב"א סי' מ"ז מ"ח ואין עת הכסף פה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קסה

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אלי' תאומים פרענקיל נ"י בפשענדזיל:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שלקחה כף חלב ב"י ותחבה לקדירת בשר להסיר הזוהמא ואין בקדרה ס' נגד כל הכף והאשה אומרת ברי שתחבה רק קצה א' מהכף באופן שיש ס' נגד המוקצת ואין הרושם ניכר כי הדיחתו תיכף ורו"מ הביא מדברי הפמ"ג בהנהגת או"ה ושאר אחרונים שהובאו בפת"ש רס"י צ"ד וגם הביא מדברי פר"ת רס"י צ"ד דיש לחוש דחם מקצתו ח"כ הוא גם להפליט בליעתו:

ג הנה בדין חמכ"ח אין לי עסק בזה כי כבר נמנו האחרונים וגמרו ופשטה הוראה לשער רק נגד מקצת התחוב ברוטב כמ"ש הח"ס יו"ד סס"י פ"ב ואולם בדין אם האשה נאמנת בזה משום מלתא דלא רמיא כבר הארכתי בחיבורי דע"ת סי' ח"י סקט"ו והבאתי מכמה מקומות והשגתי ע"ד קסל"א שהביא רו"מ והבאתי מהמש"ז סי' צ"ו אבל בעיקר חילוקו של החסל"א בין היכי דטרוד או לא נראה כן ממ"ש בתוי"ט פ"ז דאהלות מ"ה בשם מהר"ם וע"ע ברא"פ סי' ל"ו ס"ק רכ"ז שהביא ג"כ דברי יש"ש ומש"ז סי' צ"ו הנ"ל וע"ש מ"ש בזה ובדע"ת הבאתי עוד מכמ"ק ואכמ"ל במה שכבר נדפס וע"ש סקי"ד בדין אם גם בדרבנן אמרי' הכי ואחר צאת חיבורי מצאתי בפרישה סי' קכ"א בד"ה ונ"ל דוקא כשנשתמש בכולו וכו' וז"ל או אפשר לומר דאף בכאן איירי בנאסר מקצתו שהוא אומר שנאסר מקצתו דאמרי' דלמא טעה דמלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' ולכן חיישי' שמא כולו נאסר אבל אם ידוע לאחרים שלא נאסר אלא מקצתו נכשר נמי מקצתו וכו' ע"ש ומבואר דבכה"ג הוי מלתא דלא רמיא ולעומת זה מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ד טור א' בתשו' הר"ש דוראן סי' ל"ו וסי' מ"ד באשה שתחבה כף ב"י של חלב בתוך קדירת בשר שהועבר מן האש ועמדה על הארץ איזו זמן ואמרה שלא הי' יס"ב בתבשיל והוכיח דהאשה נאמנת באיסורין ולכן אף שהוציאה התבשיל בהכף מהקדירה לקערות ואח"כ נודע שהכף של חלב הכל מותר ע"ש ומוכח דאע"ג דהוי לא רמיא עלה אפ"ה נאמנת ומצאתי בחמ"ד הל' כ"ר סי' ה' שכתב כמה צדדי קולא להקל בספק כמה תחבו ואף

שיש לפקפק בדבריו מ"מ עכ"פ באומרת ברי שלא תחבה רק מעט יש להקל דע"פ רוב אין שוהה כלל בשאובת הזוהמא וברגע א' י"ל דאינו פולט דלשי' הר"ש שהובא בתוס' חולין (דף ק"ח ע"ב) ד"ה שנפל וכו' אין הכלי פולט ברותחין עד זמן ששבע מלבלוע ואף דלא קיי"ל כן מ"מ יש לצרף לסניף:

ד ומ"ש בשם הגהת י"ש סי' ק"ט שנשאל לשי' הפר"ת סי', נ"ט ורס"י ק"ט דחד בחד לשי' רמב"ם דסד"א מה"ת לקולא הוה רק אסור מדרבנן מהא דנדרים (ד' ס"ח ע"א) דבנדרה מב' זתים ושמע ארוס והפר ואכלה לתרוייהו לקי י"ל לפמ"ש השי"ש ש"א פ"ד להוכיח דרבא סובר סד"א לחומרא מה"ת א"כ לדידי' מודה הפר"ת דאסור מה"ת ובנדרים שם אזלא כל הסוגיא לרבא לפי גי' הילקוט שהובא בהגהת רי"ב אך דבאמת לכ"ע קשה דאי הוי ספיקא אין לוקה גם להסוברים דסד"א לחומרא מה"ת אבל באמת לק"מ דהפר"ת מיירי באוכל כל חתיכה בפ"ע הו"ל ספיקא אבל באוכל שתיהן יחד פשי' דעובר על איסור ודאי ובכריתות (ד' י"ד) מבואר דבית הבליעה מחזיק ב' זיתים כדרך אכילה כמ"ש בתוס' שם וע' נו"ב מה"ק האו"ח סי' ל"ה ובנדרים שם מיירי באכל שתיהן יחד לכן שפיר לוקה, והנלע"ד כתבתי:

סימן קסו

א להרב הגאון וכו' מו"ה אברהם יואל אבעלסאהן נ"י רב בק' אדעס:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון שותפים שהניח כל א' כל אשר לו לעסק השותפות וחלקו ביניהם וסילק שמעון לראובן קרן ורוחים ועתה נודע ששמעון יש לו ממון כפלים מכפי שהי' ראוי כפי ערך שהכניס קרן להחנות ורווחים וצורך פרנסתו וזהו לאות שגנב מהחנות ועתה בא ראובן לב"ד להשביע, את שמעון שבוהש"ת אף שכבר חלקו ביניהם כיון שנולד ריעותא וראובן טוען ברי שלא קימץ מעיסתו ואומר שיידע בבירור שלא הי"ל מעות טרם שנכנס לשותפות רק כפי שהניח להעסק א"כ משביעו בטענת ברי והחלוקה הי' בטעות עכ"ד:

ג הנה מ"ש שזהו טענת ברי לענ"ד אינו כן וש"ס ערוך בגיטין (ד' נ"ב גבי עמרם צבעא אפטרופס דיתמי וכו' קאכיל ושתי מדידהו ולא אמיד אימר מציאה אשכח ומבואר בהה"מ פ"י מנחלות וב"י סי' ר"צ דלשי' רמב"ם וש"פ הוי דבר שאינו מצוי ולכן במינוהו ב"ד אין תולין בדבר שאינו מצוי ומסלקין אותו ומ"מ במינהו אביהם אין מסלקים אותו אלא בראי' ברורה שמפסיד ובכה"ג עכ"פ ליכא ראי' ברורה ואי נימא דכיון שהוא אינו טוען כן הוא בירור שאינו כן וכמ"ש כה"ג בתוס' כתובות (דף ט' ע"א) סוד"ה ואיבע"א

וכו' דאם איתא דמוכ"ע היא הויא טוענת וכו' וע"ע כה"ג בתוס' יבמות (קט"ז ע"א) ותוס' שבועות (דף מ"א ע"ב) ד"ה כל וכו' אבל א"כ הי"ל גם התם לשאול את פיו עכ"פ אולי לא יטעון כן ובע"כ דאנן יש לנו לחוש לזה ועוד דגם אם יאמר שגם מתחלה הי"ל ממון הרבה שאין ידוע לאדם ולא הניחו להחנות הוא נאמן ומקרא מלא יש מתרושש והון רב כדאי' במנחות (דף פ"ה) עובדא כעין זה ומתוס' קידושין (דף כ"ד ע"א) בשם ירושלמי הגע עצמך מתנה וכו' מתנה יש לה קול ומבואר בהה"מ פכ"ב מאישות הל' ל' דמ"מ אם טוענת כן נאמנת וגם בתוס' ב"ק (ד' נ"ז סיע"א) מבואר דגם בטענה דלא שכיח נאמן וע' בב"ש אה"ע סי' צ"ו סקכ"ז בשם רש"י דבטענה דלא שכיח אינה נאמנת כלל וחולק על רש"ל בזה וצ"ל דהתם לא שכיח כלל וע' תשו' בר"א חיו"ד סי' ס"ב אות ג' שהוכיח מהש"ס רפ"ב דכתובות דברי ובני ורובא מסייע לאחד הוי טענת השני כטענת שמא ואם הוא בפרעון הי"ל כאיא"פ ותי' בזה דברי תה"ד סי' ר"ז עש"ה ומ"מ אין מזה ראי' שיהי' הטוען שמא ורוב מסייעו כטוען ברי (וע' בש"ך חו"מ סי' ק"ח סק"ח בשם ריטב"א כתובות ד' פ"ה) בהא דלא אמיד והקשה הא מקרא מלא יש מתרושש והון רב וכו' ע"ש):

ד אך דמ"מ יש לדון דכיון דהא דחלקו א"י להשביעו הוא משום דהוי כמחל לו וכמ"ש רבני צרפת שהובאו בב"י סי' צ"ג והרי בכל מחילה בטעות קיי"ל דאינה מחילה וכמו בקנין בטעות דקיי"ל דאפי' מום בספק מבטל המקח כמ"ש בסי' רל"ב סי"ב דאפי' מספק פרשי אינשי ובתשו' ספר יהושע בפו"כ סי' רפ"א דמה"ט בדאיכא ב' כתי עדים מכחישים זא"ז אם הי' מום מבטל המקח ע"ש א"כ ה"נ אף שמחל לו מפני שהי' מוחזק בעיניו בכשרות מ"מ בדאיתרע חז"כ ע"י רובא הרי מבואר בתשו' מיי' להל' גירושין סי' י"א בהא דאר"נ האלקים אכלוה כוורי לחסא דמותר לישבע במה שנודע לו רק ע"פ הרוב וכ"ה בתשו' מים עמוקים להראנ"ח סי' מ"א וע' מהרי"ט בשניות אה"ע סי' ל"ו וח"א סי' ל"ב א"כ נולד ריעותא בנאמנותו וכבר העלה בתשו' עבוה"ג סי' י"ט דבהאמין לאחד כדין נאמנות אפי' לא נתברר בעדים שהוחזק כפרן אלא שנולד ריעותא שנראה להב"ד דאיתרע נאמנותו אנן סהדי דאדעתא דהכי לא הימני' ויוכל להשביעו ונתבטל הנאמנות שנתן לו ע"ש א"כ ה"נ כיון דהעשירות שלא נודע לאדם הוא מלתא דל"ש וכמש"ל מדברי הה"מ וב"י וכ"ה בתוס' כתובות (דף פ"ה ע"ב) ד"ה חדא וכו' א"כ אנן סהדי דאדעתא דהכי לא מחל לו ושפיר יוכל להשביעו ויש לדון בזה לפמ"ש בתשו' בר"א חח"מ סי' י"ד דכיון דהרוב הוא כבירור לא נוכל להשביע נגד הרוב דכל ענין השבועה הוא רק לברר אבל דבריו הם דרך פלפול ואין לבנות ע"ז יסוד ומהגם דאם ישבע נחזיק באמת שמצא מציאה וכדומה ובפרט שהרי לא נודע לב"ד רק ע"פ דברי ראובן שאומר כן ובכה"ג גם

הוא מודה ע"ש ותבין וע' בשו"ת השיב משה סי' ק"ג בדין קנה מחבירו בריוח בנאמנות וטוען שנודע לו אח"כ ריעותא בנאמנותו דיוכל להשביעו גם מספק וע' במח"א הל' שותפין סי' ו' בדין שותף שעשה לשותפו שטר מחילה אפי' על טעות שיתגלה וצידד דהוי כמחילה בטעות והביא בשם תשו' פני משה ח"א סי' נ"ז דבשותפין שמחלו זל"ז הוי מחילה בטעות אפי' אם מחל בלא אונס כיון שהי' סבור שאין לו בידו יותר ואח"ז נמצא שיש לו יותר בידו ואפי' אם הי' בלבו למחול אפי' ימצא יותר בידו מ"מ אין מחילתו מחילה והוא רקפק ע"ז שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים תוס' וריטב"א ר"פ הכותב דלשי' ריטב"א וריב"ש דוקא אם הי' סבור שאין לו בידו כלום הוי בטעות ע"ש היטב וא"כ בנ"ד שהאחין לו באמת מפני שלא הי' עליו ריעותא ועתה נודע לו שטעה לכ"ע הוי מחילה בטעות ויוכל להשביעו אבל אם ישביעהו מחויב לקב"ח שאמ"ח כדעת הט"ז ואף דבשע"מ חולק עליו והביא ראי' מדברי בדה"ב שבב"י מלבד די"ל דהתם בשבועות שומרים דלכ"ע א"צ לקב"ח כמ"ש בשו"ת חסל"א ח"מ סי' ט"ז גם יעוין בתשו' חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות כ"ה שהעיר מדברי בדה"ב שהביא בשע"מ והביא בשם מהר"א אשכנזי שחולק ע"ד הב"י והוא כדעת הט"ז ועוד דבנ"ד שכבר חלקו והוא בא עתה לבטל מחילתו לכ"ע מחויב לקב"ח מקודם או יטיל על שמעון רק קב"ח ומה שחזר וטען שמעון שאם הוא משביעו גם הוא רוצה שישבע ראובן שלא האמין לו אלא מפני שהאמין לו ראובן ולא השביעו יעוין בב"י, סוס"י צ"ג בשם רבני צרפת דטענתו טענה אך י"ל דשא"ה שלא נתברר ריעותא חדשה לא ע"ז ולא ע"ז משא"כ בנ"ד שנתברר לפני ב"ד הריעותא שלא נודעה מקודם דז"ל הב"י שם בשותפין שחלקו ואח"כ טען ראובן על ש' נשאר בידך ה' דינרין ורוצה להשביעו עליהם ולגלגל עליו שאר השיתוף אם הלך בו באמונה יענה ש' ה' דינרין לא לקחתי וכו' תשובה כל א' מהם נשבע וכו' כי מה שאומר שמעון לא פטרתיך אלא על דעת שתפטרינו הדין עמו וכו' אבל בחלקו וכו' הטענה שטוען לא פטרתיך אלא ע"ד שתפטריני ראוי' לקבל ממנו וע' בשע"מ סק"ט מ"ש בביאור דברי רבני צרפת אלו ועכ"פ מבואר דאף שחלקו בסתם אם זה רוצה להשביע שותפו גם שותפו יוכל להשביעהו אך י"ל דלא נולד ריעותא חדשה וכנ"ל אך יש עוד לדון לפמ"ש כת"ר שיש עדים שאמר בפירוש שאינו חושדו כלום והגם שחסר מהחשבון אלף וב' מאות ר"כ וראובן רצה לבא עמו לב"ד והשיב שאינו רוצה ואינו חושדו א"כ י"ל דבשלמא בחלקו סתם דכל הפטור הוא רק משום אומדנא שמחל לו לכן בכה"ג שזה טוען עליו ומחייבו גם הוא מחייב אותו דאיכא אומדנא דאדעתא דהכי לא מחל לו ואומדנא מוציא מיד אומדנא אבל בנ"ד שראובן רצה שיבואו לפני ב"ד והוא אמר בפני עדים שאינו רוצה ואינו חושדו

הרי הוי הודאה ואף שהי' חוץ לב"ד דבזה ל"ש טענת השטאה או השבעה כמ"ש הב"י בח"מ סי' ל"ב בשם מרדכי והגמ"י וכ"ה בש"ע סי' פ"א סעי' כ' דגבי תובע גם בלא אתם עדי הוי הודאה גמורה ע"ש וה"נ בזה ומ"מ כיון שמחויב ראובן לקב"ח מקודם שאינו משביעו חנם י"ל דיוכל לגלגל עליו שיקב"ח ג"כ שלא העלים כלום מעסק השותפות דגם בפטרו בפירוש יש דיעות שיוכל לגלגל עליו וע' פמ"א ח"ב סי' קל"ז ושו"מ רביעאה ח"א סי' כ"ב באמצע התשו' ובנ"ד הרי שמעון מוחזק בשבועתו והנלע"ד כתבתי:

סימן קסז

א עוד להרב הנ"ל ואשר דרש טעמם של הגדולים שבתשו' כנ"י סי' ע"ב דאם סידר קידושין מי שאינו יודע בטיב קידושין הקידושין בטלים הנה עד שהוא דורש טעמם אני שואל אם נאמר שם כן ולא נזכר שם אלא שיש להחרימו ולנדותו ובתשו' שב"י ח"ג סי' קכ"א (ובפת"ש נרשם בטעות) נדפס תשו' ע"ז וגם נדפס תשו' בעל כנ"י ככל הנאמר בתשו' כנ"י וקצת הוספה וגם שם לא נזכר לבטל הקידושין בדיעבד והרי גם בגיטין וחליצות מבואר ביו"ד סי' רמ"ב סיו"ד בהג"ה שני דיעות וגם לשי' רד"ך המחמיר הרי כתב רק שיש לחוש והמעיין בתשו' רד"ך עצמו בית י"ח חדר ו' ימצא שכתב רק כי לבו נוקפו על גיטין שינתנו ע"י מי שאינו מומחה לרבים לפי שיש כמה דינים התלוים בשערה וע' בד"מ יו"ד שם אות י"ד שהביא מכמ"ק בזה וגם יעוין בב"י א"ע סוס"י ק"כ בשם רא"ש וריב"ש בענין זה וברמ"א ריש סדר הגט רמז ליו"ד שם ובתשו' פ"י חא"ע סוס"י ב' מבואר דגם בסדרו גט בפני דיינים ע"ה אם הי' לפניהם סדר הגט שבש"ע אין לחוש בדיעבד וסיים שהמעגן האשה עתיד ליתן את הדין ע"ש ובתשו' שו"מ תנינא ח"ג סי' ק"כ כתב בפשי' להיפוך ובמחכ"ת נעלם ממנו כל הנ"ל ומכ"ש בסידור קידושין שדעת הט"ז להתיר אפי' לכתחלה עכ"פ א"א לבטל הקידושין בדיעבד אם גוף הקידושין הי' כדין:

ב והנה חזר השואל והשיב וזה אשר השבתי לו שנית הנה אמת שהחשש שהובא ברמ"א הוא ע"י שסידר בלא נטילת רשות אבל בד"מ יו"ד סי' רמ"ב אות י"ד שרמזתי לעיל הביא בשם מהרי"ו דאם לא נטל רשות ונתן גיטין אפי' בדיעבד לא הוי גט ולא אמרי' בזה סתם ספרי מיגמר גמירי ע"ש והד"מ סיים ולכ"ע אם ידוע שהוא גמיר אלא שלא נט"ר גיטיו כשרים ומבואר דדוקא בלא ידוע שהוא גמיר בזה ס"ל למהרי"ו דגם דיעבד לא הוי גט ואין הטעם משום דאעל"מ דא"כ גם בגמיר ולא נט"ר יתבטל הגט כיון שעשה שלא כדין ואין זה דומה לגירש בע"כ שרגמ"ה החרים ע"ז ונתקבל החרם אבל בקידושין

הגם שהכנ"י הזכיר מחרם ר"ת אבל לא נתקבל בעולם כדמוכח מהט"ז ומעשים בכל יום יוכיחו:

ג ואולם יש לדון לפי המבואר בא"ח סי' תקי"ז ס"ב דבדבר האסור לכתחלה ורגיל בכך אפי' דיעבד אסור ומקורו מתשו' הרא"ש וכ"ה בד"מ יו"ד סי' ע"ו אות ה' בשם מהרי"ק א"כ ה"נ אם רגיל בכך י"ל דלכ"ע גם דיעבד בטל אבל באמת זהו רק להחמיר ולאסור עליו אבל להקל עי"ז ולבטל הקידושין לא יתכן עי"ז ועוד שאם ההדיוט רגיל בכך לא מפני שהוא עשה האיסור יהי' נידון המגרש כרגיל והרי הוא עשה רק פעם א' ובשוגג שאומר מותר וכה"ג כתבו התוס' יבמות (דף צ' ע"א) ד"ה אזיל כהן וכו' וא"ת מאי מדקדק מקידושין דלמא היינו משום דהבד"ה כדאמר לעיל ואור"י דהכא אין שייך לומר כן דמה פשע כהן שיש לנו להפקיר ממונו עכ"ל. ובתוס' כתובות (דף נ"ז ע"ב) ד"ה אי וכו' דאטו משום שאין האב רוצה נקנוס את הקטנה ע"ש ואולם בודאי יש לחוש לקדושין שלא כדת ומכשולות רבים המתהוים בעדים פסולים וקרבת עריות וחפץ הקידושין ובפרט אם אם המסדר ע"ה וקל במעשיו בלי ספק שמכשיל את הרבים בכל אלה ולפעמים הוא עצמו עד ופוסל כל העדות ועבירה גוררת עבירה וכל אשר בשם ישראל יכונה ישמור נפשו ונפש זרעו בדבר שהוא שרש קדושת ישראל לבל יתנאלו בקידושין כאלו ולמשמע, אזן דאבה נפשי ומדוע אתם מחשים ומהראוי שכל הרבנים היראים יתאספו ויאגדו אגודה אחת לגדור הפרצה אבל לא נוכל לסמוך ע"ז להקל ולהתיר הנשים בלא גט ובעוה"ר בכמה מדינות רוב קידושין הם ע"י רבנים כאלה היעלה עה"ד להתיר הנשים לעלמא ולהתיר הגרושות לכהנים הס כי לא להזכיר:

ד אולם בדין כהן שגירש אשתו ואירע קלקול בהגט שכתב רק שם א' משמותיו שנקרא שמשון זומל מעריסה ויש קורין אותו זימל לבד ויש קורין אותו בשניהם ובעיר מולדתו מקצת קורין אותו שמשון ומקצת שמשון זימל וכתבו בגט שם זימל לבד ובעלה כהן ורוצה להחזירה וצידד רב א' דכיון שהקידושין הי' ע"י איש שאינו ראוי לסדר קידושין ע"ה וקל הדעת ומחלל ש"ק ואולי גם העדים היו כמוהו א"כ איכא ס"ס שמא אינם קידושין כלל ושמא הגט כשר ובצירוף שכהני זה"ז הם רק ספק לכן יש להקל הנה גם לפי דעתו הרי בס"ס בענין שיוולדו ב' הספיקות כאחד ובנ"ד כבר הוחזקו ספק הקדום שהיא בחזקת א"א ולכאורה יש לדון דדוקא היכי דספק א' אסור מה"ת אזי אמרי' דכיון שכבר נאסר מדאורייתא והוחזק כאלו הי' ודאי איסור אין מועיל ספק ב' שנולד אח"כ אבל הכא דאיכא חזקת פנוי' ומצד ספק קידושין מדאורייתא מוקמינן לה בחזקת פנוי' אם כן אף שלא נולדו ביחד הוי ס"ס ויש סמוכין לזה מדברי הכ"מ פ"ט ממעה"ק הי"ג

שדבריו תמוהין דהספק נולד בדאוריית' ונתגלגל לדרבנן וצ"ל דלשי' רמב"ם דכל סד"א רק מדרבנן להחמיר גם בכה"ג שרי וכמ"ש בס' ב"א ח"א חדר י"א בביאור דברי הכ"מ וה"נ בנ"ד אבל מלבד דלשי' הפ"י גיטין (דף כ"ח) ומהרי"ט בחי' לפ"ק דקידושין דגם בכל ספק בקידושין כיון דאיתרע חזקת פנוי' מדאורייתא להחמיר ועוד דגם בדאיכא ספק בקידושין שקידשה מ"מ כיון שיושב ודר עמה ביחד בתוך קהל ועדה אי נימא דהמקדש כמזיד דמי שיודע שיש חשש בקידושין כאלו בועל אותה אח"כ לשם קידושין כדאי' בסי' כ"ח סט"ז ובתשו' מהר"ם ב"ב הישנות סי' תק"ט פסק בפשי' דגם היכי דל"ה קידושין מדינא מ"מ אם בעל אותה אח"כ א"צ לקדשה שנית וע' תשו' מיו' להל' אישות סי' י"ח י"ט ותשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תק"ד ובתשו' רדב"ז ח"א סי' שע"ב ומהר"ם מינץ סי' מ"ח מ"ט נ' ועוד בכמ"ק ואי נימא דבנ"ד עבידי דטעי א"כ אפס מקום לדון משום דאעל"מ דכבר כתב בתשו' פמ"א ח"א סי' ל"ד דלא נתבטלו מעשה הלוקח העושה בהיתר משום איסורא דעביד המוכר וגם בשוגג קיי"ל דאעל"מ כמ"ש בחיבורי משפט שלום לחו"מ סי' ר"ח וחוץ מכל הנ"ל הרי מבואר בתשו' הרשב"א ח"א סי' תק"נ שהובא באה"ע סי' ו' ס"א בהג"ה דאפי' היכי שהדבר ברור שלא הי' קידושין רק מצד חומרא בעלמא מ"מ אם נתגרשה פסולה לכהן משום ריח הגט ובגוף התשו' מבואר דגם אם הי' תקנה וחרם שלא לקדש אלא בעשרה והש"ץ מ"מ שמא לא ידע המקדש מהתקנה ועוד אפי' כן אין הכל יודעים ואיכא דשמע בגיטא ולא שמע בביטול הקידושין ואתה מצריכה כרוז כדאי' רפ"ד דיבמות והביא עוד ראי' לדבר ע"ש וגם מבואר בש"ס דגיטין (דף פ"ד ע"ב) ורש"י ד"ה שאני הכא וכו' דגם בגירש חוץ לפלוני דהגט פסול לרבנן דר"א אפ"ה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה משום דקנאתו בנתינה ליפסל לכהונה ע"ש הרי דגם בגט פסול ריח הגט יש בו אך בזה י"ל דשא"ה דילפי' מקרא דאפי' גרושה רק מאישה פסולה לכהונה אבל הרי גם במגרש ואמר שאינה מותרת לשום אדם איכא ריח, הגט כדאי' ביבמות (דף נ"ב ע"א) ובש"ע שם ובגט מעושה בישראל שלא כדין ובעכו"ם אפי' כדין הגט פסול ומ"מ פוסל לכהונה ולכן אין מקום להתיר שיחזרנה בעלה הכהן:

ה ומ"ש מהא דכהני זה"ז אינם כהנים אלא מטעם חזקה הנה גם בימי הרמ"א הי' כן ולא עלה בדעת שום אחרון להקל לענין לכתחלה וגם השב"י לא צירף ד"ז אלא לענין כפיי' להוציא וגם בזה חולקים עליו הכנ"י ושאר אחרונים והנלע"ד כתבתי:

סימן קסח

א להרב המאוה"ג וכו' מו"ה חיים זוסמאן הכהן נ"י מו"ץ דק' לאנדאן מכתבו הגיעני ואשר דרש דרש ממנו בשם הרה"ג מו"ה נפתלי אדלער הכהן נ"י הרב דמדינה מענגעלאנד אודות העגונה הנה כבר נשאלתי בזה מהרב הגאון המפורסם מו"ה משה נחום ירושלמסקי נ"י אבד"ק אוסטראלענקא ברוסיא פולין וזה אשר השבתי לו:

ב קונטריסו הגיעני וע"ד השאלה בדבר העגונה מלונדון כפי שהציע הרב הכולל דשם היות שזה ג' שנים נסע א' ושמו שלאסס בספינה מעיר ליווערפיל שבמדינת ענגלאד לעיר קארק שבמדינת אורלאנד והמרחק כמו ח"י שעות ויותר וכל היום ישב ה' שלאסס על גב הספינה וסיפר עם האנשים עד כמו שעה י"א בלילה ובבקר כאשר קמו הנוסעים והמלחים ממשכבם ראו המלחים כן תמהו כי האיש שלאסס נפל מהספינה כי הים הי' סוער קצת גם אולי הפיל א"ע לים כי קצת רוח רעה שלט בו ביום ההוא שסיפר לאחד ממיודעיו שם כי חלם חלום שבאותו לילה ימות והרב החובל הממונה העיד כי כל אותה הלילה לא קרבה שום ספינה קטנה או גדולה אל אותה האני' וקרובי האשה פרסמו המאורע במכה"ע שאם מי יודע או שמע דבר ממנו יודיע להאשה ואין קול ואין קשב והדבר בא לפני הערכאות והשופטים קבלו תעודת בעלי הספינה וחייבו את חבורת האחריות (אסיקוראציאן) לשלם את חיובם ומאז חלפו גם. עברו משך ג' שנים והאשה העגונה בוכה ומבכה עלי ימי נעורי' ודופקת על שערי רבנן להתירה עכת"ד השאלה. והנה מעכת"ה יצא כגבור חלוץ למצוא פתחים להתירה ודרש דרש משה מעמדי להסכים עמו:

ג [א] הנה מה שהביא מדברי הר"א מוורדן שהובא במרדכי סוף יבמות סי' צ"ב שדקדק מדאמרו משאל"ס אשתו אסורה ולא אמרו אסורה לעולם ש"מ דלאו לעולם קאמר והאריך למצוא עלילה להתיר אשה שנתעגנה ד' שנים וכמה אמתלאות מוכיחות שמת כי הכלים שלו נמצאו על שפת הים אבל הרי הביא שם בשם הר"א ור"ב. וראבי' שחלקו עליו ובב"י סי' י"ז כתב דהגס לבו בהוראה להתיר בזה עתיד ליתן את הדין וגם בתשובותיו סי' א' דחה דברי מבי"ט בשתי ידים במה שצירף דברי הר"א הנ"ל ורמז להרדב"ז ח"א סי' תקכ"ו וכנה"ג הגב"י אות תפ"ב בשם הרא"ש והנה אני מצאתי באגודה סוף. יבמות סי' קמ"ה שהעתיק תשו' הר"א להתיר ואף שרמז לעיין בס' ראבי' אבל לא הביא מחלוקותם ומצאתי מקור דברי הר"א בתשו' ריי"ן הרא"ש אחר סי' צ"ב וז"ל ועוד מצאתי תשובה אחרת וז"ל שלמה יתן וכו' אני הצעיר עבדכם באתי להראות דברי רבותי לפניכם וזה העתק הר"א מוורונא שהוא מרא דעובדא רואה אני מדאמרי'

משאל"ס אשתו אסורה וכו' והדבר תלוי בעיון יראי ד' כי על כל עובדא. אתינא הכי הוה עתה זה ז' שנים בין פסח לעצרת שטבעה ספינה בים סמוך לעיר פיזרי וכו' בפחות ממהלך יום ובע"ש נסעה הספינה שהי' בה ר"ש ויהודי א' מקהל פאנו ובליל שבת בא רוח וכל הספינות שבאותו ים באו ליבשה כי הדיחם הרוח לצד ישוב ושמענו כי יותר מן ס' ספינות נשברו באותו לילה וגם ספינה אחרת שהי' בה יהודים אחרים מאותן מקומות נשברה בשבת וחזרו לביתם במו"ש הנה חזקה שאם היו בחיים איך הי' עומדים ז' שנים חוץ לביתם וכו' ומצאו משברי הספינה והכלים של שמן שהי' בה על הים והכירתם אשת ר"ש והתירום לה עכו"ם שמצאים ואותו ר"ש שאנו מסתפקים להתיר אשתו הי' בחור ואשתו בחורה והי"ל בן ובת ממנה ואבי' בחיים ועשיר ושלח אביו שלוחים לספרד ולא מצאוהו וחזקה שאינו עובר על כבוד אביו וחזקה שאינו עובר על שאר כסות ועונה ועוד שרחמי האב על בניו הקטנים ועוד שתפס קנין אדעתא דשבועה לחזור שעל כל אלה החזקות י"ל נסמכם לרובא דספינות שנטבעות בים למיתה ואפי' לר"מ דחייש למיעוטא הו"ל מיעוטא דמיעוטא וע"כ לא אמרו משאל"ס אשתו אסורה לעולם. כי הכל לפי ראות ת"ח ע"כ הי' נראה בעיני שאשתו מותרת להנשא לכתחלה וכל ת"ח יש לו לדקדק להתיר וללכת בתר חזקה כי הגוים אשר הי' בספינה לא נראה א' מהם לעולם ולא הספנים וכל מה שכתבנו למעלה הוא לסמוך חזקה לרובא וכו' כי נ"ל שיזכה לשמים כל חכם שיכול להראות פנים להתיר וכו' והרבה חשו רבותינו בענין בנות ישראל ועתה יראו רבותי והנראה בעיניהם יכתבו להסכים עמי ועם חבירי וכו' אליעזר בר"ש עכ"ל ומבואר דדוקא בצירוף כל אותן חזקות התיר בזה ובתשו' מהר"י מברונא סי' רט"ו כתב וז"ל ומ"ש מהר"י מרופרוק יצ"ו לעיל דהכא איכא רוב להתיר כיון שלא בא זה כמה שנים אזלי' בתר אומדנא דדעתא כדאמרי' גבי צ"מ קלא אית לי' קשיא לי טובא שאני התם דודאי נפל למשאל"ס ורובם לא סלקי לכן אזלי' בתר אומדנא אבל עובדא דנא דליכא שום ודאי בעולם לא אזלי' בתר שום אומדנא והכי איתא בהדיא בתשו' שבא"ז בתשו' ראב"ש דדייק מדלא אמר אסורה לעולם שעושה חזקה א"א עובר על כבוד או"א וחזקה א"א עובר על שארה כסותה וענותה שכל אלו החזקות יש לנו לסמוך לרוב ספינות המוטבעות למיתה וכו' אלמא דוקא מחמת רוב דודאי נפלו במים ספק עלו אם לאו אבל כה"ג אין שום צד לשוויי' מיעוטא דמיעוטא ובסוף אותה תשובה מסיק שאם הי' חייב לנושים בו או שמריב עם אשתו או שאינו בר תשמיש אז בטלין כל החזקות ואפי' במקום קרוב ואפי' גברא רבא ואפי' בכמה שנים לעולם אסורה עכ"ל ומבואר ג"כ דדוקא בצירוף חזקות הנ"ל הסכים להתיר ואם נודע שלא הי"ל שוה קטט

עם אשתו וגם יש לו בנים קטנים יש לצרף גם בנ"ד קצת חזקות מהנ"ל ועינינו הרואות כי הראב"ש לא הי' יחיד בד"ז כמו שעלה בדעת רבינו הב"י ז"ל ורבים אשר הסכימו עמו בזה [ב] ובדבר החשש שלא שהו עד שת"נ שהאריך כת"ר להביא מדברי כמ"פ בענין זה ובפרט מתשו' רב"צ אשכנזי שהובא בקו"ע סי' רמ"ז הנה בתשו' רע"א מ"ת סי' מ"ז האריך בזה והעלה דא"א להקל נגד הריב"ש וסייעתו וגם מ"ש מדברי הקה"י ות' רע"א שהובאו גם בפת"ש ס"ק קמ"ה דבנטבע באמצע הים רחוק מן היבשה הוי כשהה עד שת"נ ולכ"ע הוי רק חששא דרבנן והוכיח כן מדברי פיהמ"ש להר"מ פ"ג דגיטין הנה המעיין בתשו' רבצ"א שם נמצא שהביא מדברי פיה"מ הנ"ל וחשבו לפלוגתא שנחלק בזה עם תשו' הרמב"ן והמעיין בתשו' הרמב"ן שם ימצא שכתב וז"ל צריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שת"נ ולא ראהו או שמא ראה ספינה מטורפת בים וחשבה להשבר או שנשברה הספינה בלב ים כי רוב העולם קורין לכלל הדברים האלה טביעות ואין מדקדקין בין שנשברה ספינה במקום רחוק מאוד מהעיר שיחשבו הרואין שא"א למי שנפל שם להנצל ולצאת אל היבשה ובין שראוהו טובע ממש וכסוהו המים ושהה עליו ויש הפרש גדול בין זל"ז וכו' ואפי' במשאל"ס יש הפרש גדול ביניהם וכו' כי במי שמעיד שטבע ממש ושהה עליו וכו' אם נשאת בדיעבד לא תצא וכו' אם אינו מעיד אלא שנשברה ספינה בלבד אינו כלום ואפי' נשאת תצא כי שמא ניצל ע"ג עץ או קורה כדרך שניצולים הרבה פעמים וכו' וזה שאתה שואל עליו עכשיו אע"פ שמעיד עליו שראהו מת ממש ע"ג שפת הים עכ"ז צריך להתיישב בו מאוד וכו' מתי ראהו מת אם מיד שפלטו הים או לאחר שפלטו וכו' עכ"ל ומדכתב שאין מדקדקין בין שנשברה ספינה במקום רחוק מאוד מהעיר שיחשבו הרואים וכו' ובין שראוהו טובע ממש וכסוהו המים ושהה עליו וכו' מבואר דאין הבדל בין מרחק למרחק וכל שלא ראוהו טובע ממש ושהה עליו אין דינו כנטבע ואפי' נשאת תצא כמו שסיים אח"ז אך דמ"מ ממה שסיים וכתב דשמא ניצל ע"ג עץ או קורה ולא כתב דשמא גלי הים הוליכוהו י"ל דדוקא בנשברה הספינה שיש שם עץ וקורה שכיח הרבה להנצל ובזה גם במקום רחוק מאוד יש לחוש גם בדיעבד אבל בנפל לים שאין חשש אלא להרוח וגלי הים בזה י"ל דאם נפל במקום רחוק מאוד ממה בשה הוי רק חשש מיעוטא בעלמא ואם נשאת לא תצא דהוי כשהה עד שת"נ ומדברי הקה"י ורע"א נראה שאין חילוק בזה ויש סתירה לדבריהם מדברי תשו' הרמב"ן הנ"ל והנה עוד יש לחוש בנ"ד שלא נודע עד הבקר כי האיש שלאסס איננו מי יודע אם אולי כבר הי' קרובים אל החוף פחות משיעור ג' שעות משעה שנפל לים ולא נפל לים עד סמוך לבקר ממש א"כ י"ל דהוי סד"א ולהחמיר ויש לדון בזה מהא דספק אישתהי

שברמ"א סכ"ו וספק תוך ג' שבסכ"ז שם אולם י"ל דכיון דבבואם אל החוף הודיעו את המאורע וחפשוהו ולא נמצא שם כלל א"כ ממילא שהה בים יותר מג"ש. זולת אם אולי נמצא שם חוף אחר סמוך למקום אז יש לחוש בזה, אכן עוד י"ל שהרי דעת מהרי"ט וק"ע סי' שע"ג דשיעור שת"נ אינו ג"ש ואף שבריב"ש סי' תט"ז מפורש דהוי בג"ש כבר כתב בתשו' ברכ"י א"ע סי' ל' דבריטב"א יבמות (דף קכ"א) בד"ה מאי מעשה נסים וכו' שאין אדם יכול לשהות במים שעה אחת שלא ימיתוהו המים וכו' ע"ש ובתשו' רע"א מ"ת סי' מ"ז הביא מדברי רש"י יבמות (דף ק"כ ע"ב) ד"ה מן הארכובה וכו' ועלה ברחוק פרסה וכו' דמשמע דבשיעור מהלך פרסה סגי והעיר בעצמו דבמים שיעור מהלך פרסה פחות מביבשה וא"כ בנ"ד שהוא ספק אימתי נפל לים שפיר יש להקל כיון דעכ"פ שיעור שעה א' שהה בבירור:

ד עוד העיד כתר"ה דבנ"ד לא נודע אם אולי הפיל א"ע לים מפני ר"ר שעבר עליו ונמשך אחר חלומו שסיפר לחבירו באותו יום וא"כ הרי דעת הר"מ מינץ החדש שבתשו' ח"ס א"ע ח"א סי' ס"ט דבהפיל א"ע לים אין לחוש להנך מיעוטא שמא יצא כיון דבשאט נפשו מאס בחייו והח"ס השיג דאף דבעשה מעשה ל"ח שמא נמלך כמ"ש התוס' חולין (דף ל"ט ע"א) ד"ה ר"ל וכו' מ"מ י"ל דבנטבע והגיע לשערי מות חזר בו ורו"מ צידד דבנ"ד שכפי הנראה עשה כן מפני רוח שטות י"ל דגם הח"ס מודה והביא מהא דבכורות (דף מ"ב) הואיל ואשתני אשתני ובאמת דלא דמי כלל דהתם הוא בדבר התלוי בטבע הבריאה אמרי' הואיל ואשתני אשתני אבל בנ"ד שתלוי בדעתו ורצונו כבר כתבו התוס' (דף נ' ע"ב) ד"ה ומאי עליי' וכו' דאין ללכת אחר דעתו הראשונה כיון שדעת האדם משתנה וכו' ע"ש וגם בגוף דברי תוס' חולין (דף ל"ט) שהביא הח"ס יש סתירה מהא דחולין (דף פ"א ע"א) דאין מלקות מאו"ב נוהג בקדשים דהוי ה"ס וע"ש בתוס' (דף פ' ע"ב) שהחזיקו בגי' זו והארכתי בזה בתשו' א' ואכמ"ל אבל הנה מצאתי בתשו' מבי"ט ח"א סי' קפ"ז באמצע התשו' וז"ל וגם שכונתם הי' למות בתוך הים וכו' ולא נתחדש להם שום דבר בלי זמן לשיחזרו לחשוב וכו' ויש כדמות ראי' כי כיון שנתכונו למות שם תוך החדר לא חזרו ממחשבתם ממ"ש בגמ' עלה לגג ונפל ומת אין זה מאבד עצמו הריני עולה לגג וראוהו שעלה דרך כעס או שהי' מיצר ונפל ומת זהו בחזקת שאיבד א"ע לדעת והיינו מפני שידענו שעלה בכוונה להפיל א"ע ולא נאמר אולי חזר בו מכוונתו וממילא נפל ה"נ שהיתה כוונתם למות שם תוך החדר לא נשתנה מחשבתם והחדר היתה קבורתם עכ"ל והרי התם ג"כ י"ל שחזרו ממחשבתם לצאת מהחדר אל הים אולי ינצלו ע"י גלים וכדומה ואפ"ה אין לחוש לחזרה וה"נ בנ"ד אך דיש לחלק דשא"ה שלא

עלה בדעתם שבכניסתם לים ינצלו ע"י גלים וכדומה והוחלט בדעתם להשאר בספינה לכן לחוש שמא חזרו בהם וכן בהא דעלה לגג ומיצר והוחלט בדעתו להפיל א"ע ועינינו הרואות שעשה המעשה ונפל ומת לפנינו לכן אין לחוש שמא חזר [בו בדעתו בינתים אבל בנ"ד הגם שיקיים מחשבתו והפיל א"ע לים אולי גלי הים העלוהו או שנזדמן לו דף וחזר בו, ממחשבתו וניצל מן המיתה ומ"מ כיון דאיכא הוכחה לפנינו כי איננו אף דיש לחוש למיעוטא בעלמא שמא גלי הים הוליכוהו כיון דבנ"ד איכא הוכחה שהפיל א"ע לים טפי יש לתלות שלא חזר בו ממחשבתו ובפרט די"ל כמ"ש כתר"ה דהיכי שעשה מפני רוח שטותו כ"ע מודו לדעת מהרמ"מ ומצאתי בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סי' רי"ז שהביא ג"כ דברי מהרמ"מ החדש הנ"ל ורמז לדברי הח"ס שדחה דבריו ומ"מ סיים דעכ"פ הוא רק חששא בעלמא ועכ"פ יש להקל בצירוף הכרת בגדיו ואין לחוש שמא חזר בו ממחשבתו והשאיל לאחר כיון שידענו שזה האיש נבחר לו מות מחיים ע"ש (וגם חידש שם דבהפיל א"ע א"צ לשהות עליו עד שת"נ ובכל גווני אם נשאת לא תצא והוא עפ"ד החמ"ח סקס"א דדוקא בדיש לחוש שמא יצא מיד בעינן שישהה עד שת"נ אבל היכי דליכא אלא חששא דגלי הים הוליכוהו אם נשאת לא תצא ע"ש אבל מתשו' הרמב"ן שהבאתי לעיל אות ב' נדחו דבריו) וא"כ ה"ה בכל שאר סניפים יש לצרף ד"ז להקל:

ה (ד) והנה עוד כתב כת"ר לדקדק מדנקט נפל למשאל"ס ולא נקט הפיל א"ע והביא מהמבי"ט שהובא בתשו' ב"י בדיני משאל"ס סי' א' להוכיח מדנקט נפל, למים ולא נקט שבאו עליו דבכה"ג לא גזרו והב"י השיג עליו מהא דאר"מ נפל למים בין שיל"ס ובין שאל"ס אסורה וביל"ס אין לחלק בכך וה"נ באל"ס אבל בכה"ג שהפיל א"ע י"ל דגם ביל"ס בהפיל א"ע מודה ר"מ דאין חי במים ובאות ו' הביא סמוכין מהא דזבחים (דף ע"ד ע"א) גבי טבעת עכו"ם שנתערבה וכו' נפל א' מהם לים הותרו כולם וכתבו התוס' וש"פ דבהפיל א' אסורים הנה מהא דזבחים אין שום סמך דהתם ממעט בהפילה אחר ובנ"ד אם הפילוהו אחרים בודאי הוא בכלל נפל דאין סברא לחלק כלל וגם הדבר מבואר במרדכי סוף יבמות סי' צ"ג בהעיד גוי א' במסל"ת שהשליכוהו מת למשאל"ס והשני אמר מסל"ת שהשליכו חי למשאל"ס ופסק דהוי כע"א אומר מת וע"א אומר לא מת דמוקמי' לה בחזקת א"א ע"ש וביבמות (דף ק"כ ע"ב) מעשה באחד ששלשלוהו לים וכו' הרי דאין חילוק וא"כ לישנא דנפל לאו דוקא ושוב אין בידינו למעט מדקדוק לשון זה גם בהפיל א"ע וגם י"ל כעין דברי הב"י בהא דאמרו חכמים דר"מ מים שיל"ס אשתו מותרת ושאל"ס אסורה וכיון דביל"ס אין חילוק בין נפל להפיל ה"נ באל"ס ובזה י"ל בהא דנקט

הש"ס שם כמ"פ במימרא דרבי ור"ג ור"ע כמה גדולים דברי חכמים שאמרו משיל"ס אשתו מותרת שאל"ס אשתו אסורה ויל"ד על מה שהזכירו בכל פעם דינא דמשיל"ס מותרת שהוא ללוא צורך ולפמ"ש בכונה אמרו לשון זה כדי שלא נמצא חילוקים וסברות של אומדנא להוציא מכלל איסור משאל"ס ולזה הזכירו ההיתר דמים שיל"ס דמיירי בכל אופן וסתמא אמרו ודומיא דהכי אמרו סתמא איסורא דמשאל"ס דמיירי בכל גווני וגם בלא"ה י"ל דודאי לא שכיח שיפיל א"ע למים ובמלתא דל"ש לא גזרו רבנן אלא דכיון דגזרו בנפל למים דהוי מלתא דשכיחא ממילא גם בדלא שכיח גזרו משום לא פלוג כמ"ש המנ"י כלל ע"ז ומש"ז יו"ד סי' פ"ח סק"ב דדוקא במיעוטא משום רובא גזרו משום ל"פ ולא להיפוך וכ"ה במלחמות פ"א דביצה ואף דהמל"מ פי"ב מגירושין הט"ז בד"ה וראיתי וכו' צידד לומר דבעגונה ל"ש לומר ל"פ הרי הביא מהה"מ להיפוך וגם הב"ש סי' י"ז סקי"ד כתב דבמה שגזרו חז"ל בפירוש גם בעגונה אמרי' דל"פ ומ"ש המל"מ דבעגונה אמרו רק להקל זה בסופה של עדות ולא בתחלתו כדאי' בבכורות (דף מ"ו) ומטעם זה השיגו ראבי' ומרדכי שם סי' צ"ב ע"ד ר"א מוורדין דלעיל אות א' וכתבו דבמשאל"ס אמרו להחמיר ולא להקל ואין בידינו לבדות אמתלאות במה שלא פירשו חז"ל בפירוש ע"ש וגם בלא"ה י"ל דחז"ל אורחא דמלתא נקטו דשכיח טפי שנפל לים ולא נקטו שהפיל א"ע כיון שהוא דבר שאינו מצוי כדמצינו כה"ג בלשון המקרא בנזיר (דף ס"ז ע"א) וסנהדרין (דף ס"ז ע"א) ובפרט בדברי הש"ס מצינו גדולה מזו דמשני הב"ע שיש לו ב' בתים ומבואר בהה"מ וב"י או"ח סי' ת"י דלשי' רמב"ם אורחא דמלתא נקט ולאו דוקא הוא וע' כה"ג בתשו' פמ"א ח"ב סי' ל"ח בהא דרואה חמה בתקופתה וכו' שכתב כה"ג ולכן אין להוכיח מדקדוק לשון זה כלום אלא דמ"מ אם יש מקום ע"פ אומדנא להתיר משום דליכא בזה חשש מיעוטא אלא דניחוש משום לא פלוג נוכל לומר דבכה"ג שלא נזכר עכ"פ בפירוש בדברי חז"ל שהם הזכירו רק נפל לים שוב ל"ש בכה"ג לומר דלא פלוג כמ"ש כה"ג הב"ש בא"ע סי' י"ז סקי"ד דגבי זכרים כיון שלא נזכר בפירוש בדברי חז"ל אין לגזור משום ל"פ היכי דליכא חשדא וה"נ בזה ובזה מדויק לשון כמה גדולים ד"ח שאמרו וכו' דבמה שאמרו בפירוש גזרו גם משום לא פלוג משא"כ במה שלא אמרו בפירוש: ה] עוד הוסיף מעכת"ה בכחא דהיתרא דנ"ד דאדרבא אי נימא דנפל מעצמו דכיון דהספינה גבוה יותר מקומת איש והרי גם במים איכא דין נפילה כמ"ש ביו"ד סי' נ"ח ס"ז ומדברי המחברים אשר הובאו בפת"ש סי' י"ז ס"ק קל"ג דבצירוף טרפות נפילה יש להקל במשאל"ס והאריך בענין תרי רובא הנה בד"ז כבר הארכתי בחיבורי דע"ת סי' ט"ו סקל"ד והעליתי שד"ז תלוי במחלוקת הראשונים וגם במ"ש האחרונים דבנולדו

ב' רובי ביחד לכ"ע יש להקל ואח"ז הארכתי בזה בתשו' לאדעס אבל אני חוכך בעיקר הדבר מנ"ל דגם בבהמה ואדם איכא חשש ריסוק בנפל למים שלא נמצא ד"ז רק בעוף דחיותו מועט כמ"ש התוס' בחולין (דף פ"ד ע"א) ד"ה בעינן וכו' דעוף דהכשרו בסימן א' חיותו מועט וי"ל דמפרכסת אינו כחי' משא"כ בבהמה ע"ש והן אמת דבתוס' ערכין (דף ד' ע"א) בד"ה ולא וכו' כתבו דבאדם ל"ה מפרכס כחי דדוקא בבהמה אית בה חיותא טפי ויכולה לעמוד ע"ש אבל ביומא כ"ג ועדיין בני מפרפר וכו' מוכח, דבאדם גם כן מפרכס כחי ואף דיש לומר דטומאת מת שאני אבל בכ"מ פ"א מטו"מ הט"ו מבואר דגם באדם מפרכס כחי ע"ש ומצאתי הדבר מבואר בתשו' רדב"ז ח"ה בלשונות הרמב"ם סי' אלף ת"ג בהא דעוף שנחבט ע"פ המים וכו' וז"ל שהרי המים קשים לריסוקא ואע"פ שראינו כמה בנ"א שנופלים ונחבטים במים ואין מזיק להם כלל היינו שמפני כבודו יורד למטה ואינו מתרסק אבל העוף מפני קלותו אינו יורד למטה ונחבט ע"פ המים וחיישי' לריסוק עכ"ל ואף שכ"כ רק בדעת רמב"ם דמשמע דס"ל דמיירי בנקשרו כנפיו וסיים שמדברי ש"פ נראה דגם בלא נקשרו כנפיו חיישי' לריסוק מ"מ בגוף הסברא לחלק בין אדם לעוף לא נמצא חולק ועדותו נאמנה שראה כמה בנ"א שנופלים ונחבטים במים ואין מזיק כלל ובלי ספק מיירי בשיעור נפילה דאל"כ הרי גם בנפל לארץ ליכא ריסוק וא"כ נדחה כל יסוד היתר זה שהמציא כתר"ה:

1 [וא"ו] עוד צידד מעכת"ה דבנ"ד שנפל מהספינה בעודה מהלכת במריצתה הרי במקום סיבוב המכונה (המאשינע) יש שם כח המושך אליו כל דבר וקרוב לודאי כי הנופל במים נמשך לתחת הספינה והאברים מתרסקים כרגע וקרוב לודאי שנהרג שם והביא מדברי הרא"מ שבקו"ע סי' רכ"ו שהתיר ע"פ אומדנא וכ"ה בפסקי מהרא"י סי' קל"ט ורמ"א סט"ו והביא מתשו' מהרי"מ מבריסק סי' מ"א ומ"ב שהביא סמוכין מכתובות (דף ס"ב ע"ב) שאמר ר"י כפו מטתו שאלמלא יהודה קיים לא ביטל עונתו ולא חשש שהביאו עי"ז לידי קלקול להתיר אשתו עכת"ד והנה אין בידי תשו' מהרי"מ הנ"ל אבל לפום ריהטא הוא נגד דברי ריב"ש ורמ"א. ס"ה וגם בפסקי מהרא"י לא התיר אלא בדיעבד שכבר נשאת במשאל"ס ודברי רא"מ הם דעת יחיד והרי נחלקו על הר"א מוורדינא בכה"ג במה שסמך ע"פ אומדנות אבל בדבר שהטבע מעיד עליו עדיף מאומדנא אך דלפמ"ש כת"ר יש לחוש אולי נפל מצד האחר שאין שם המכונה (מאשינע) והוי כנפל למשאל"ס ומ"ש מדברי הט"ז סקמ"ח וב"ש ס"ק ק"ה דספק משיל"ס ספק משאל"ס הוי סד"ר ולהקל יש לפקפק דבנ"ד שיש ב' מקומות לפנינו הו"ל כתערובות חד בחד דכאיקבע איסורא דמי וגם בסד"ר יש להחמיר וע' במש"ז או"ח סי' קפ"ו כעין זה אבל יש לדון דכיון דגם

במשאל"ס רובן למיתה ולא גזרו לחוש למיעוטא אלא לכתחלה והיינו בודאי אבל בכה"ג שיש לפנינו מקום היתר לא גזרו אפי' לכתחלה וכה"ג כתב בתשו' שו"מ רביעאה ח"ב סי' ע"ב להוכיח מש"ס דיבמות (דף כ"ד ע"א) תני שילא ואפי' שניהם כהנים מ"ט חליצה דרבנן הוא ומספק ל"ג רבנן ומש"ס דביצה (דף ד') דהיכי דהאיסור דרבנן הוא רק משום גזירה חזה"ת של חתיכה דהיתר עדיף וגם בחד בחד שרי ע"ש ומכ"ש בנ"ד דגם חז"ל לא גזרו אלא משום חשש מיעוטא ורק לכתחלה ויש להביא ראי' מהא דפ"ד דטהרות מ"ו דבשני רוקין א' טמא וא' טהור תולין על מגען ואם רק רוק אחד שורפין ובר"ן פ"ב דע"ז בסוגיא דככשין שדרכן לתת בהן יין וחומץ הוכיח מזה לענין היתר הנאה בכבשין דטפי יש להקל בחד בחד ובע"כ משום דגם הרוק הטמא הוא רק גזירת חז"ל על הרוקין הנמצאין מספק וע"ש בר"מ ור"ש ורע"ב שכתבו דטעמא משום ס"ס ויש לדון בזה מדברי או"ה וש"ך דיני ס"ס אות י"ז י"ח גבי גבינות של עכו"ם דס"ל דאף דגזרו משום מיעוטא הוי כאיסור ודאי ובמק"א הבאתי מדברי הראב"ד פי"א ממעשר וכ"מ שם ושעה"מ פ"א מיו"ט ה"כ ופי"ט מאי"ט הכ"ג בדין שבוי' במ"ש בשם ר"י הלוי מהא דגבינות ומרה"פ על הירושלמי פ"ג דדמאי ה"ד ופ"ג מתרומות ה"ג בד"ה ר' יצחק וכו' ותשו' הרשב"א ח"א סי' ק"י ותשו' נו"ב מה"ק א"ע סי' ס"ו באמצע התשו' ותשו' נטע שעשועים סי' פ"ב ומהריט"א פ"ד דבכורות אות ל"ב וע"ע בתשו' נט"ש סי' י"ב שהוכיח מהני דספק אישתהי ג"י דגם היכא דאפי' בדיעבד תצא מ"מ בדאיכא הוכחה דחז"ל קראוהו בשם ספק אמרי' סד"ר להקל ע"ש ומכ"ש בנ"ד דחז"ל בעצמם גזרו רק על לכתחלה וגילו דעתם דהוי רק חומרא מספיקא ולכן בכה"ג שיש ב' מקומות לפנינו גם לכתחלה שרי ולכן צד היתר זה הוא יסוד גדול להקל בנ"ד ובפרט אי נימא דמלתא דל"ש הוא שיפול בצד שאין שם מכונה פשיטא דיש להקל דדוקא בהך ספיקא דמשאל"ס גופי' גם בתרי רובא כיון דהוו בחד ענינא ל"ה בכלל מיעוטא דמיעוטא כמ"ש המרדכי סוף חולין וריטב"א סופ"ק דכתובות וריטב"א ע"ז (דף ל"ד) משא"כ בדהוו בתרי ענינ' ועמ"ש בדע"ת סי' ט"ו סקל"ד בזה וה"נ כיון דאיכא נמי רובא שנהרג ע"י אופני המכונה ולא בטביעה לבד שפיר יש להקל:

[ז] ובדבר מה שהאריך בחקירת הפמ"א וח"ס ובר"א שהובאו בפת"ש ס"ק קל"ט אם בעדות עכו"ם מסל"ת המועיל בעדות אשה רק מדרבנן ובמשאל"ס אם ניסת לא תצא הנני מוסיף להביא ראי' מתשו' הריב"ש סי' שע"ז שע"ח שהאריך בדין עדות עכו"ם מסל"ת בנפל למשאל"ס והביא מד' הרשב"א דאין להקל בספק עברו עליו ג"י ובסי' שע"ט חזר וכתב בנידון ההוא במ"ש השואל דאם נשאת לא תצא וכתב הריב"ש וז"ל אינו כך דכיון

דאשתהי אין מעידין עלי' כלל שהרי נשתנית צורתו דאשתהי שעה, במים כשלשה ימים ביבשה דאין מעידין ובכל הני דקתני במתני' אין מעידין וכו' ואם נשאת תצא וכו' וליכא למימר דא"מ עד שת"נ קאי וכו' ובההוא הוה מדרבנן וכו' אבל מדאורייתא ל"ח להכי ואם נשאת ל"ת דא"י היכי מקשי' בגמ' וכו' והא קתני סיפא וכו' ששלשלוהו לים וכו' דשא"ה שטבע במשאל"ס ואינה אסורה לכתחלה אלא מדרבנן ומש"ה כיון שמצד א' נחתכה רגלו מהארכובה ולמעלה התירוה לינשא ל לכתחלה ולא חשו לחשש מפני שיכול ליכוות ולחיות באיסורא דרבנן אלא ש"מ דרשב"א דינא דאורייתא קאמר וכו' וא"כ לפמ"ש היכי דאשתהי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אם אשתהי או לא אשתהי אם נשאת תצא כדעת הרשב"א דנסתפק לאחר ג"י וכו' ואם הי' בכאן מי שמעיד בטביעה במשאל"ס כראוי אז לא היתה אסורה אלא מדרבנן לכתחלה ואם היינו מקילין בה היינו מקילין בדרבנן אבל בכאן וין אין מי שיעיד בטביעה וכו' ואינו אומר בפירוש וכו' ושהוא ראה בטביעתו ושהה שיעור שת"נ וכו' עכ"ל הרי מבואר דבעובדא דמיירי בעדות עכו"ם מסל"ת אם ראה הטביעה ושהה עד שת"נ אינה אסורה אלא לכתחלה ואם נשאת ל"ת וכדעת האחרונים הנ"ל דהלכה פסוקה דבכל גווני במשאל"ס ליכא אלא איסור דרבנן ולכתחלה לבד ולא בדיעבד:

ח ז"ז מה שהאריך כת"ר בענין עדות הערכאות והביא מדברי כמה מחברים וכבר הארכתי בעניי בד"ז בתשו' לק' טארנא [ע' ח"א סי' ו'] ובנ"ד שחייבו השופטים לשלם האחריות אסוקוראציאן ע"פ תעודת מנהלי הספינה י"ל דלכ"ע נאמנים דלא מרעי אומנותם בכה"ג שאם יתברר ההיפוך יחול עליהם לשלם ההיזק שגרמו לבעלי האחריות שלא כדת וכבר העלה הט"ז יו"ד סי' שט"ו סק"ד דהיכי דהעכו"ם מרע לנפשי' בדבריו עדיף ממסל"ת והביא ממהרי"ק שרש קכ"א שהעלה כן לענין היתר עגונה ע"ש ואף דבתשו' הראנ"ח והובא בקו"ע סי' רפ"ד חולק עליו הנה בתשו' מהרשד"ם א"ע סי' קס"ה פסק כמהרי"ק וע' תשו' פ"י ח"ב סי' ס"א בשם מהר"ל מפראג ותשו' ב"י בזה וע' באה"ט ס"ק נ"ד ופת"ש סקע"ו מ"ש בזה ולא הביאו מהנ"ל. וגם החולקים היינו בעכו"ם דעלמא אבל בערכאות ודאי דלא מרעי נפשוי' בכה"ג ובפרט שנעשה מזה דבר חוק ומשפט קבוע ונכתב ונחתם בספרי הערכאות:

ט ובדבר מה שהעידו רק על האיש שלאסס ולא נזכר שמו ושם עירו יפה כתב רומע"כ שהכל תלוי אם הוא דבר ברור בלי ספק שהוא זה ואין לספק באחר אז יש להקל ולכן יראו לברר שם הדבר ע"פ גוף התעודות ושאר הוכחות ואם יבורר כי הוא זה הנני מצטרף עם כת"ר להתיר את העגונה מכבלי העיגון ויושיבו בית דין של ג' ויתירוה ובאופן

שיסכים עמנו גם הגאון אבד"ק נאוראהדק נ"י כפי מכתב. כת"ר שהציע גם לפניו שאלה זו והנלע"ד כתבתי:

סימן קסט

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יהושע העשיל ראבין נ"י אב"ד לעדת עסטי אונגי בעה"ק צפת תוב"ב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שזה כמה שנים ברח מאשתו ואחר יגיעות רבות והוצאות מצאה אותו אשתו בעיר אחת רחוקה ופיזרה ממון רב עד שנתרצה לגרשה ובאה בחזרה והביאה בידה כתב התרה מהב"ד בחת"י ג' דיינים שנתגרשה מבעלה בג"פ כדמו"י ומותרת לכל אדם וכאשר בא לפני כת"ר מצא בו, פסול יען שנכתב בהכתב ההתרה שנתגרשה מבעלה זכריה בן צבי אביעזר דמתקרי הירש ובאמת כי אבי המגרש הי' נקרא בפ"כ הירש יוזשא ולא נודע אם רק בכתב התרה טעו הב"ד ולא כתבו שם אוושא או שגם בהגט לא כתבוהו וכת"ר חזר וכתב להב"ד דשם ולא בא שום תשובה והאשה ענייי' ואין ידה משגת לעשות הוצאות יותר עכת"ד השאלה:

ג הנה מ"ש רו"מ מדברי מכתב מאליהו סי' ל' שצידד דשינוי בכינוי שם האב אינו פוסל המעיין שם ימצא דהוא אזיל שם להסוברים דא"צ לכתוב הכינוי של אב אפי' לכתחלה בגט ובפרט בשם משפחה וכדומה שאין ראוי לכתבו אפי' לכתחלה לכן כתב שם דגבי דבר שא"צ לכתבו אפי' לכתחלה לכ"ע אין השינוי פוסל ומכ"ש בדבר שאין ראוי לכתבו כלל אבל לדידן דקיי"ל כהרמ"א דיש לכתוב לכתחלה גם כינוי האב כמ"ש בהג"ה ס"ט שפיר י"ל דהשינוי פוסל גם בשם הכינוי של האב ואולם הנה בגוף הדבר אם בכותב שם א' משני שמות נחשב לשינוי שם או כלא כתב השם ראיתי, בתשו' הראנ"ח סי' י"א בכתב שם האב של האשה והי' כהן ולא כתב הכהן וצידד להקל עפ"ד רשב"א ורא"ש דשם אבי המתגרשת, אינו מעכב בגט וגם לשי' כתבי מהרא"י דס"ל דמעכב יש לחלק בין אבי המגרש לאבי המתגרשת מיהו י"ל דעדיף טפי בלא כתב כלום ובין אם כתבו ולא כתב הכהן דהוי כשינה שמו וכמו בכותב השם בלא החניכא או בשני שמות ולא כתב אלא האחד דהוי כשינה ובאנו למחלוקת הראשונים בשינה בדבר שא"צ לכתבו כגון בשם עירו ועירה ובכתבי מהרא"י, שם אינו מחלק בין לא כתב כלל ובין כותב ומשנה דשקיל וטרי באותה תשובה להכשיר גט ששינה המגרש שם אביו ותולה הענין בצורך כתיבתו דאם נאמר שא"צ לכתבו הי' הגט כשר אף ששינה שם אביו וה"נ בחסרון שם הכהן מיהו לאו כללא הוא דדוקא בשינוי מקום לידה דלא נמשך מזה קלקול דכ"ע

לא בקיאי במקום לידה להכיר שיש בו שינוי וגם העדים לא מיפסלי בכך דלאו אכולא מלתא מסהדי אבל בשינה שם אביו אפי' את"ל שא"צ לכתבו מ"מ בשינה פסול וכ"נ מתשו' הרא"ש מיהו מתה"ד ל"נ לחלק בכך דבתשו' קל"ז גבי גט שנכתב פלוני בן דן ול"ה שם אביו כן שקיל וטרי אם צריך לכתוב שם אביו ומוכח דאין חילוק אבל בסי' קס"ז מוכח דמחלק בזה והוא כפוסח על ב' הסעיפים אבל עקרא דדינא פירכא דחסרון שם הכהן ל"ה שינוי אלא כמי שהי"ל ב' שמות במקום א' ולא כתב רק שם א' דכשר כפי הנראה מתוס' פ' השולח גבי והוא דאיתחזק בתרי שמי ואע"פ שהפוסל בחסרון כתיבת הכהן צ"ל לדעתו דגרע מהי"ל ב' שמות ולא כתב אלא א' מהם דפ' השולח דשני השמות חלוקים זמ"ז וכל א' נדרש לעצמו ויש שקורא אותו בשם א' ויש שקוראו בשם הב' אבל אין קורא בב' השמות יחד אבל כינוי כהן הוא כמו מי ששמו כפול מב' שמות ואינו נקרא כלל בשם א' בלתי שם האחר ובכה"ג בכתב שם א' לבד הוי ככתב חצי השם בלבד וכן יש לפסול בחסרון הכהן כיון שנכתב בחתימתו וקריאתו לס"ת בשניהם יחד הו"ל כחצי השם מ"מ י"ל דבדבר שא"צ לכתבו כמו שם אבי המתגרשת לא הוי שינוי ממש ואפשר שיש להקל בכה"ג עכת"ד. העתקתי כל דבריו לפי שאין הספר מצוי ומבואר דס"ל. דבשם המגרש הוי בכה"ג כשינה אך בשם אביו שא"צ לכתבו י"ל דל"ה שינוי ממש ויש להקל ובתשו' נטע שעשועים סי' ע"ב וסי' פ"ג כתב בקיצור בשמו דהוי כלא כתב כלל ולא כשינוי ובש"ת חא"ש סי' כ"ה השיג עליו וגרם לו לפי שלא ראה גוף התשובה והנה אף שהראנ"ח סיים בדרך אפשר כבר כתב בתשו' פרח מט"א, ח"א סי' ק"ו שדרך הפוסקים לכתוב בלשון אפשר ומ"מ הלכתא הכי והביא ממ"ש הרא"ש פ' השולח ואפשר שגם כשהבעל מבטל דעתו וכו' ופסק כן הטור סי' צ"ו ובקיצור פסקי הרא"ש ובמק"א הבאתי מכמ"ק בזה ואכמ"ל:

ד וראיתי במכתב מאליהו שער ד' סי' ז' שהביא מתשו' הראנ"ח סי' ל"ג שחולק בין אתחזיק בתרי שמא דדוקא כששם השני שהוחזק בו בא ממק"א והוא ואשתו דרים כאן אז אין לעשות עיקר משם שבמק"א אבל היכי דשני השמות נקראו לו במק"א מה לי אשתו עמו או לא הרי הוחזק בב' השמות וכשמגרש באחד מהם אינו אלא חצי השם ופסול והעמיס כן בלשון הר"ן והמכמ"א חולק עליו וז"ל גם מ"ש דבהוחזק בב' שמות ומגרש בא' אינו אלא חצי השם ד"ז לא נשמע ולא נראה בשום פוסק שכל עיקר כתיבת השמות בגיטין לידע מי הוא וכיון שבשם הכתוב בגט נודע וניכר ליכא שום לעז דלית מאן שיאמר שאינו זה מה לי כל השם מה לי חצי השם ע"ש עוד באורך אבל י"ל דהתם בהוחזק בב' השמות שמקצת קורים אותו בשם זה ומקצתן בשם האחר דבכה"ג ליכא

חשש לעז אבל לא מיירי בגוונא שהכל קורים אותו בב' השמות יחד וכתב רק א' דבזה י"ל דאיכא חשש לעז שלא ידעו מי הוא וגם בנידון הראנ"ח סי' י"א י"ל דשא"ה בשם הכהן אף שעולה בו לס"ת וחותם בו מ"מ בפ"כ לא נקרא בו וליכא חשש לעז משא"כ בנ"ד שהי' נקרא בפ"כ הירש יוזשא ונכתב רק הירש י"ל דמודה הראנ"ח דפסול וע' תשו' חא"ש סי' קע"ג מ"ש בזה:

ה אולם גם בגוף דין שינה שם האב הגם שכל האחרונים דחו דברי עבוה"ג בשתי ידים כבר הביא הג"פ דעת העיטור להקל והנה בתשו' מהר"ם מפדאוה סי' ל"ה בדין גט שהי' אביו מומר להקל נכתב רק שם יהדות בלא וכל שום וכו' וכתב באמצע התשובה וז"ל מדרגה ב' דנד"ד הוא אבי המגרש וי"ל אף אם היינו פוסלים הגט אם הי' הדבר במגרש עצמו אין ללמוד ממנו לשם אביו כי בתשו' הרא"ש וטור מבואר דבלא כתב שם אבי האשה כשר ובלי ספק אין הפרש בין אבי האשה או אבי האיש [בתשו' נו"ב מ"ת סי' קי"ג העיר לחלק בין שם אבי האשה ובין אבי האיש ושלא מצא בתשו' הרשב"א כפי שכתב הב"י בשמו להתיר בלא כתב שם אבי האיש והנך רואה שמהרמ"פ כתב בפשי' דאין חילוק ואני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק תו"א סי' ט"ז באמצע התשו' מפורש כמ"ש הב"י בשמו וז"ל ואפי' בגט אם לא כתב בו שם אביו כשר וכו' עכ"ל] והרא"ש השיב על מעשה שהי' וכו' לכך אני אומר שאף אם היינו פוסלים במגרש עצמו אין לפסול באביו וכו' גם ככה מצאתי במגרש עצמו במרדכי האריך על מעשה שהי' שם המגרש חזקיהו ולא נכתב הוא"ו אלא חזקיה והכשיר הגט מב' טעמים חדא דלא חשבו לחסרון דמצינו גם חזקי' בלא וא"ו ועוד דאפי' לא כתב שם המגרש כלל אלא בן פלוני הוא כשר מאחר שידוע שאין לאביו בנים אחרים אלא זה לבד כמו בן פ' עד דמתני' דהמגרש וכו' וה"ה במגרש וכו' לכך אמרתי וכו' לא היינו פוסלים בשם אביו דאינו הכרח כ"כ כשם המגרש ולהיותו בלתי מוכרח גם חסרון מה לא יופסל בו כענין שכתב המרדכי הנ"ל וכו' והדרושים הללו סובבים על המחלוקת שיש בין ר"ת ור"י וראבי' שהביא המרדכי פ' השולח דר"ת ור"י מכשירים אם שינה בדבר שא"צ וראבי' פוסל ומהרי"א בכתביו הוכיח לאחד שסמך בפשיטות ע"ד המקילים בזה ומ"מ נוטה להתיר בדיעבד בשעה"ד ונד"ד עדיף מכל הני דשם מדבר אם שינה דבר מה דיש להחמיר מכח מזויף מתוכו כדברי ראבי' ולא כן בנ"ד דחסר דבר שלא נקרא שינוי מה שמחסר דשם יהודית ידוע וניכר וכו' עכ"ל ומבואר דמהרמ"פ סובר דגם בשינה בשם אבי המגרש תלוי במחלוקת של ר"ת ור"י וראבי' וכדעת עבה"ג וגם בתשו' נט"ש סי' צ"ב הביא מתשו' מהרי"ו סי' ק"צ שהבין בכונת דברי תוס' גיטין (דף פ') כדעת עבה"ג והוכיח מהתוס' שאין לכתוב שם המגרש

והמגורשת מפי עצמן כיון ששינוי פוסל בו ע"ש וא"כ מוכח דכיון דכותבין שם האב ע"פ עצמן בע"כ דגם בשינה כשר והנט"ש האריך לדחות גם שאר טעמים אלא שסיים דיש לפסול משום דמיחזי כשיקרא ע"ש וא"כ התינח בשינה ממש אבל בכתב רק שם א' משני השמות ליכא משום מחזי כשיקרא שהרי לא כתב שום שקר וכבר העלה בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ט' (שרמז אליו הש"ך ח"מ סי' מ"ג סק"ה בקיצור אלא שלא הזכיר חילוק זה) דהיכי דהשינוי נמשך מצד שוא"ת לא גרע מלא כתב כלל דכשר כגון שדילג המאות במספר השנים והביא ג"כ מהתוס' (דף פ') והמרדכי שם דהיכא דא"צ לכתבו כשר גם בשינה וחילק דהיכא דשינה בפועל וכתב מה שאינו כן אז מקרי שינוי גמור הפוסל משא"כ היכי דהשינוי בשוא"ת שחיסר דבר ולא כתבו ע"ש ואף דבאותו נידון עצמו השיב בכתבי מהרא"י סי' י"א למהרמ"מ הנ"ל עצמו ודחה כל דבריו ופסל הגט ונפסק כן בש"ע סוס"י קכ"ז היינו בשינה במספר השנים דבכותב האלפים וגם מספר העשיריות ודילג המאות הוי שינוי גמור שמעיד שנכתב בשנה הקודמת כמה מאות משא"כ בנ"ד שפיר י"ל כן. ודברי מהרמ"מ הנ"ל מצאתי מזמן רב ואח"ז ראיתי בשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' שי"א בדין כתבו גינעצי בלא אלף בסוף והביא דברי מהרמ"מ הנ"ל וסיים כמה מעליא הא שמעתא ולא חלי ולא מרגיש שדברי מהרמ"מ נדחו מהלכה אך לפמש"ל יש לקיים דבריו ע"פ דברי הנט"ש שהבאתי דבכה"ג דהוי בשוא"ת לא מחזי כשיקרא ובפרט בארה"ק ומדינת ספרד שכותבים ג"כ וכל שום פשיטא דבכה"ג ליכא משום מחזי כשיקרא יש להקל במקום עיגון:

ו והנה בתשו' מהרא"ן ששון סי' ל' הובא עובדא ששינה בהגט שם עירו ליפאנטו וכתב לפונט וגם הי"ל לכתוב בת יוסף טנס וכתב בת תאניס והכשירו חכמי עירו ולמדו מתשו' ר"י האחרון דאם המגרש במקום רחוק אף ששינה שם עירו ומקום עמידת העדים והסופר וגם שינה שם האב דכשר במקום עיגון שהמגרש מרחוק והרא"מ חלק עליהם וכתב הראנ"ש דדוקא התם שלא נותן עוד הגט ליד האשה ובקל הי' יכולים להשיג גט אחר החמיר אבל במקום עיגון וכבר בא הגט לידה מותרת לעלמא. ע"ש וע' בשו"ת ב"ל א"ע סי' נ"ו מ"ש בזה והנך רואה כמה הקילו במקום עיגון בכמה שינוים בשם העיר ומקום עמידת העדים וגם בשם האב ומכ"ש בשינו בשם האב שנכתב רק שם א' משני השמות של הכינוי ושם שעלה בו לס"ת נכתב כהוגן ובפרט שיש עוד ספק שמא נכתב בהגט כהוגן וטעו בכתב ההתרה וא"כ איכא ס"ס וכבר העלה בתשו' ברכת יוסף חא"ע סוס"י דהיכא דהחשש רק משום לעז והוא רק פסול דרבנן כהא דשינה שם אביו וכמ"ש המהרח"ש וג"פ סי' קכ"ט סקמ"ט דהוי רק פסול דרבנן מהני ס"ס להקל אף דאתתזיק

איסורא דא"א, מכמה טעמים ע"ש וה"נ בנ"ד. גם יש לצרף דעת הרשד"ם שהובא בכנה"ג סי' קכ"מ הגה"ט אות מ"ה דגם בשינה השם היכי דכתב וכל שום וכו' כשר ואף שהביא בשם מהרח"ש ומהריב"ל שחלקו עליו הנה בס' דברי אמת בענין גיטין סי' י"ז הביא מתשו' ב"י בשם הגאונים ושכ"נ גם מתשו' רש"י דגם בשינה שמו וכתב וכל שום כשר ע"ש והגם דמתשו' רש"י אין ראי' אלא בשינה שם אביו והוחזק בו וע' תשו' מבי"ט סי' ל"ט שהעתיק ג"כ כן מתשו' רש"י אבל עכ"פ דעת הגאונים כך הוא ואף דבש"ע ס"ב לא הביא שום חולק התם מיירי בשינוי שמו משא"כ בשינה שם האב וגם בתשו' ברכ"י א"ע סי' ס"ג אות הוכיח מדברי ר"נ גאון שברשב"א והגמ"ר פ' המגרש דשינה שמו וכתב וכל שום כשר והוכיח דלשיטתו כשר בשינה שם האב גם בלא כתב וכל שום ומכ"ש בכתב ג"כ וכל שום דבר וע"ש שהביא ג"כ מאשר רש"י הנ"ל וי"ל דאף שבתשו' רש"י כתב שהוחזק בו הרי לא נזכר כמה הוחזק בו וי"ל דסגי בהוחזק בו בשעת הגט בב"ד ופרסום עשרה וכמ"ש בתשו' שב יעקב סי' ל"ג דסגי בכך וע"ע בתשו' ח"ס ת"ו ס' מ"א וה"נ בנ"ד ואף דקיי"ל דבעינן הוחזק ג"פ לס"ת במשך ל' יום כמ"ש המבי"ט ואחרונים וע' תשו' כתב סופר א"ע סי' ק"א שהחמיר יותר מ"מ לענין חשש שינוי שם האב יש לצרף ד"ז כיון שהגט במקום שלא הכירו שם האב כלל וע' בשו"ת תפארת צבי א"ע סוס"י צ"א ושו"ת רח"כ סי' נ"ז שצדדו ג"כ להקל בשינוי שם האב במקום עיגון וע' שו"ת נחלת אבות סי' י"ד דהיכא דאיכא עוד ספק יש להקל מטעם ס"ס וזהו ג"כ כדברינו וע"ש שרמז ג"כ לדברי מהרמ"פ בשם מרדכי הארוך שהבאתי למעלה וע"ע בשו"ת חא"ש סי' ג' וסי' נ"א וסי' ס"א קס"א קס"ט קע"ד קע"ה ובהשמטות סי' י"ב וימצא כמה צדד קולא ובסי' י"ב הנ"ל סמך להקל ע"פ דברי הראנ"ח בכתב שם א' מב' שמות דהוי כחסרון ע"ש ולא הזכיר מכל הנ"ל ועכ"פ בנר"ד הנני מסכים עם רו"מ להתיר האשה מכבלי העיגון ובדבר מ"ש דמתקרי על שם החול כבר נודע דבדיעבד כשר ובפרט דבמדינת ספרד מסתמא כותבין כן לכתחלה כדעת המחבר סעי' ט"ז והנלע"ד כתבתי:

סימן קע

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יחיאל איכל הכהן נ"י מו"ץ דק' עיר ישן:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן ששלח לשמעון שילוה לו באלען קמח ני' 1 שלא הי"ל אז בחנותו (וכן אנהנם שבאם אין לאחד מהם איזו מין לוה מחבירו ואח"כ מחזיר לו קמח או מעות ואין בזה קפידא ביניהם) וכשהלוהו הקמח הי' המקח י"ג ר"כ כל באלען וכעת עלה המקח עד י"ח ר והמלוה הוא ממונה מסוחר גדול שהושיב אותו בחנותו

למכור הקמח ובכל שבוע מחויב ליתן חשבון ומעות פדיון ותובע שמעון שישלם לו ח"י ר"כ כפי מקח היוקר באומרו כי לא הי' יכול ליתן חשבון להסוחר עד שעת התשלומין ומוכרח לשלם כפי מקח של עכשיו וגם טוען שמעון שתבע מאז מאשת ראובן כשהי' המקח ט"ו ר"כ ולא רצתה ליתן רק י"ג ר"כ כפי מקח שבשעת הלואה והוא לא רצה אלא ט"ו ר"כ ואמרה כי כאשר יביאו לה קמח תתן לו באלען קמח ועדיין לא נתנה לו עד עתה ותובע קמח והלוה אומר שרצתה אשתו לפרוע אז ט"ו ר"כ כפי שהי' המקח אז ורו"מ נסתפק דהא דלוין סאה בסאה כשיש לו מעט או ביצא השער י"ל דהיינו משום שמחויב לשלם לו ג"כ סאה חטים וא"י לסלקו במעות לכן אינו ריבית משא"כ בנ"ד שדרכם בכך שלפעמים נותן לו מעות בעד הקמח א"כ הוי ריבית גמור וגם כתב שלא נודע לו אם הי"ל ללוה אז מעט מאותו המין אלא שיצא השער ולא אדע מהו שהרי עכ"פ הי"ל קמח בחנות מן נימערין אחרים וכפי שהמקח קצוב מכל מין ומין בפ"ע וידוע לכל כמה יש הבדל בהמקח א"כ גם קמח מנימער אחר ראוי לפרעון ולהשלים המקח כפי ערך והוי בכלל יש לו ועוד דמבואר בתשו' הרא"ש כלל ק"ח סי' ל' דמוכרי קמח מצוי אצלם קמח תדיר והובא גם במל"מ פ"י מה"מ הרי דס"ל שאין לעשות מזה ספק שכן הרגילות ומסתמא כך הוא וגם מה שחוכך אם בלוה סאה בסאה יוכל לפרוע מעות הדבר פשוט דודאי מחויב ליתן חטים שהרי מבואר בתוס' ב"מ (דף ס"ג ע"א) בד"ה צד א' הוא דשמא לא יוקירו וכו' וי"ל דלא חשיב צ"א בריבית אלא בדבר שיש ביד מלוה או לוה לעשות צ"א שלא יהא ריבית ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער ובע"כ יהא ריבית אם יוקירו עכ"ל ואם איתא שיש ביד לוה לפרוע במעות הרי בידו שלא יהא ריבית שישלם כפי שויו בשעת הלואה ובע"כ דבמלוה סאה בסאה הוי כהתנה שישלם לו חטים ועוד שהרי מבואר בתשו' הרא"ש כלל ק"מ סי' ט"ו דהא דביש לו מעט שרי משום דמעט שיש ללוה נחלטת למלוה בעד כל סאה וסאה שמלוה לו ואם בידו לפרוע לו מעות אין למלוע זכות בהמעט שיש ללוה ואף דמבואר בנימוק"י שאין הטעם כן אלא דבטעמא כל דהוא הקילו מלבד דבתשו' הרא"ש מוכח להיפוך וכיון דלהרא"ש כן הוא גם הנימוק"י לא נחלק עמו בד"ז ועוד דגם להנימוק"י עכ"פ צריך שיהי' טעם כל דהו דהוי כמו שהקנה לו ובע"כ שצריך ליתן לו החטים עצמן וע"ש באס"ז בשם י"מ דצריך לומר לו קנה כל סאה וסאה זאח"ז ונראה שא"צ לומר אלא אפי' בסתם רואין הסאה שיש לו כאלו הוא תחת כל סאה וסאה וכה"ג אמרי' בגיטין (דף ל') המלוה מעות את הכהן וכו' ע"ש ומבואר דכל ההיתר משום דנעשה כאומר לו ומוכח דמחויב ליתן לו חטים ולא מעות אבל גם מ"ש דבנ"ד המנהג ביניהם ליתן לפעמים מעות

ומסתמא ע"ד מנהגם עושים אינו נראה דודאי בסתמא שאין השער משתנה אין המלוה מקפיד בכך אבל בשינוי השער דלא שכיח כפי שהוא עתה איך יעלה עה"ד שילוה לו קמח ויהי' הברירה ביד לוה אם יוזל יתן לו קמח ואם יוקיר ישלם לו כפי המקח שיהי' מאז וא"כ לקתה מדה"ד וכמ"ש כה"ג הר"ן פ' אע"פ והובא בחמ"ח א"ע סי' ס"ט סק"ה וגדולה מזו כתב הב"ש סי' ק"ב סק"ב בדין היתה כתובתה מוקדמת דא"י לומר לא אגבה כתובתי עכשיו רק אהי' נזונית בבית בעלי וכו' דאע"ג דקיי"ל דהברירה בידה לגבות כתובתה או לא מ"מ במקום שחב לאחרים א"י לומר כן והן אמת שמצינו ברס"י קי"ח וב"ש סק"א שהברירה ביד היורשים לסלק להאלמנה הכתובה או ליתן לה חצי עזבון וגם בדאיכא ב"ח יכולים ליתן לה הכתובה להפסיד להב"ח וגם בב"ש ס' קי"ג סקי"א הביא הב"ש מזה סיוע להשא"י כעין זה אבל היינו כשתקנו חז"ל כן אבל בסתמא שמדינא מחויב להחזיר קמח אלא שכפי מנהגם אנו באים לדון עליהם א"כ הבו דלא לוסיף ובפרט בנ"ד שהוא ממונה מאחר ודאי כן הוא וגדולה מזו מבואר בט"ז א"ע סי' קי"ד סק"ב וב"ש סק"ג דהמתחייב לזון את חבירו בשעת הזול והוקרו דאם הוא יוקר דלא שכיח הוי כאונס ולא קיבל עליו וה"נ כיון שלא אמר הלוה קודם שנתייקר להמלוה אם יתן מעות או קמח אם הי' השער בזול הרבה הי' נותן לו קמח וכן אם נתייקר הרבה והוי קרוב לשכר ולהפסד בשוה דדינם כמו הלואה סאה בסאה שנותן לו סאה כמש"ל אך לפי דברי הלוה כבר א"ל אשתו שתשלם לו ט"ו ר"כ אין חיוב עליו גם עתה לשלם יותר מזה ולפ"ד המלוה שהוחלט ביניהם שתתן לו קמח מחויב ליתן הקמח וא"כ יבורר ע"פ תק"כ אם כה ואם כה וכן יקום וא"ל דגם האמירה אינו כלום כיון שלא נגמר בקנין כן וע' ח"צ סי' ק"ט ומשפט שלום סוס"י ר"ז והג"ה שבשו"ת דע"ת סי' ח"י די"א דהכא שלקח בסתם ע"ד מנהגם הקדום הרי הי' כן המנהג ביניהם שבפעם ראשון ששילם לו הי' על אחת משתי אלה אם קמח או מעות וע' בב"י סי' ר"ו בשם הרשב"א דבנתחייבו שנים זה למכור וזה לקנות ולא קבעו זמן כל שבא בראשונה השני מחויב לקיים תנאו ע"ש וה"נ בזה והנלע"ד כתבתי:

סימן קעא

א ב"ה ה' תשנ"ח תר"ס להרב דמאה"ג וכו' מו"ה ישכר דוב באבד נ"י אבד"ק בוסק מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק תיקון עירובין בעירו שיש נהר סמוך לעיר וברצונו להעמיד צוה"פ אצלו לאורך הנהר וגם בקצת מקומות לרוחב הנהר קנה א' מזה וקנה מזה ועליהם החוט וגם כי הצה"פ יעמוד תחת עמידת הטעלעגראף:

ב הנה מה שהאריך רו"מ בדברי הה"מ שהביא המג"א סי' שס"ג סקל"א דס"ל דגם מדרון משופע המתלקט י' מתוך ד' ל"מ בים משום דיש לחוש שמא ישתמשו מן המבוי להמקום שנתייבש הים לכן גם צה"פ לא מהני רק מחיצה גמורה ומ"ש המג"א מדברי הירושלמי הביא ד' הק"ע ופ"מ ומרה"פ שנחלקו בכוונת הירושלמי והביא בשם גאון יעקב דהירושלמי מיירי באינו עמוק עשרה ובש"ס דילן מיירי שיש עמוק עשרה. הנה בגוף דברי הה"מ ומג"א הנה בתשו' מהרי"ט ח"א סי' צ"ד מבואר שהבין כונת הה"מ שהים הוא מחיצה גם באין גבוה י"ט ורק לשי' רש"י י"ל דדוקא בדאיכא גובה י"ט הוי מחיצה ומ"מ ביאר דגם לשי' רש"י א"צ גובה י"ט אלא דאי חיישי' שמא יעלה הים שרטון חיישי' לתרתי שמא יעלה שרטון אצל שפתו ותתבטל המחיצה וגם שיתרחק הים ויטלטלו מן המבוי לתוך מקום האסור דהיינו לתוך מקום השרטון וסיים שם שבעיר טבריא הרחוב פתוחה לים פרצה רחבה יותר מן ק' אמות וטלטלו בכל העיר ע"פ זקנים ע"ש ומצאתי בבית מאיר לא"ח שהעיר ע"ד מהר"ט מהירושלמי שהובא במג"א דמפולשת לים כמפולשין לכרמלית והאריך שם דמהש"ס דילן מוכח להיפוך וגם האריך בביאור דברי רש"י והה"מ ע"ש אבל גם לשי' המג"א בדעת הה"מ מ"מ י"ל דאף דבמדרון לבד ליכא היכרא מ"מ בדאיכא נמי צה"פ איכא היכרא וכבר העיר ביד אפרים מהא דסי' שצ"ה ומג"א סקי"א דגם בצה"פ שאינו גבוה מאוד איכא היכרא ובאמת שהא"ר חולק ע"ד מג"א וכתב בפשיטות דבצה"פ גם הה"מ מודה ובמחה"ש העתיק רק לתי או קורה אבל בא"ר מוכח דצה"פ או, לחי או קורה מהני והטעם דאף דצה"פ משום מחיצה מ"מ גם היכרא איכא באינו גבוה עשרים אמה וכמש"ל ובפרט דהא לשי' כמ"פ לא חיישי' בנהרות שמא יעלה שרטון א"כ בלא"ה ליכא חששא ועמ"ש בהגהותי לא"ח שנדפסו בארץ הגר שהבאתי מכמ"ק בזה:

ג ובעיקר דברי הירושלמי יש לדון דהא בירושלמי שם סובר דצה"פ אינו מתיר אא"כ נכנס לפנים לתוך המבוי משך ד"א לכן גם בנהר לא נחשב כסתום כיון שהוא בקצה המבוי ולא עדיף מצה"פ אבל לדידן מצה"פ כשר בקצה המבוי ה"נ הוי הים ומדרון המתלקט כסתומה של צה"פ אף שהוא בקצה המבוי:

ד ובדבר צה"פ שע"ג הנהר לרחבו כבר כתב בגה"ש על הירושלמי פ"ח דעירובין ה"ז שהדבר מבואר בירושלמי שם דמהני צה"פ ע"ג המים ועתש"ו שו"מ מהד"ק ח"א סי' רצ"ח ושו"ת ב"ש חא"ח סי' נ"ו ולענין טלטול מן הנהר כבר ביארתי בהגהותי שם סי' שנ"ו כל פרטי הלכה זו על נכון בס"ד ואין רצוני לכפול דברים שכבר באו בדפוס. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעב

א ב"ה א' וישב תר"ס להרב הגדול וכו' מו"ה יהודא כ"ץ נ"י ראב"ד ומו"ץ דק' סאניק:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבעלי אומנות הרצענים שמחזיקים פועלים עכו"ם והמנהג בכל הגליל שעובדים רק בקבלנות מכל זוג מנעלים שכר קצוב ויען כי ביום א' שהוא יום אידם בטלים ממלאכתן אין רצונם להתבטל גם ביום השבת ועי"ז לא יוכלו להשיג פועלים עכו"ם ועי"ז יש מהם שעוברים בשאט נפש עכת"ד השאלה:

ג הנה מה שהאריך רו"מ בדין קבלנות במקום שדרך המקום לעשות בקבלנות והביא מדברי הרמב"ם פ"ז מהל' יו"ט הכ"ה שסיים שאין הכל יודעין ההפרש בין שכיר לקבלן ויפה העיר ובאמת שהר"ן סופ"ק דע"ז הביא סברתו דגם בשדה דלאריסופא קיימא מ"מ לא שרי אלא בכה"ג שהעכו"ם נוטל חלק בפירות לא' אמרי אינשי דשכיר יום הוא אבל בקבלנות שהבעלים נוטלים כל הפירות מיחזי להו כשכיר יום וסיים שכ"ה דעת הרמב"ם שכתב בפ"ו מה"ש דגם בשדה אסור קבלנות ויש מי שכתב דבשדה שדרכן של ב"א לעשות בקבלנות שרי ודוקא בבנין אסור לפי שדרכן של ב"א לעשות בשכירות יום ודברי רמב"ם נראין עיקר עכ"ד הרי שסובר כן בדעת רמב"ם דגם היכי שדרכו בקבילת אסור דכיון שהבעלים נוטלין כל הריוח מחזי לאינשי כשכיר יום וראיתי בספר משנה ברורה שהוכיח שכ"ה דעת כמה ראשונים ע"ש סי' רמ"ד בביאור הלכה מדברי תוסי"ש שבת חי' ובעה"מ פ"ב דמ"ק ועוד מדברי כמ"פ ולכאורה כיון דהוי ספיקא דפלוגתת הפוסקים בדרבנן יש להקל דבכל סד"ר הלכה כהמיקל אולם הנה מצאתי בפיה"מ להר"מ סופ"ק דע"ז שכתב וז"ל ואמרו על שמו כלומר על ישראל בעל המרחץ והנכרי הדר בו יחמם אותו בשבת ויכנסו בו הנכרים ויאמרו רחצנו במרחץ פ' היום ובזה יש חה"ש למי שישמע זה ואינו יודע שהוא שכור אצלו לזמן קצוב בדמים ידועים וזה הי' בימיהם שהי' מנהגם כמו שזכרנו אריסות למרחץ לא עבדי אינשי אבל בזמנינו זה דין המרחץ ודין השדה ושאר הקרקעות אחד הוא ומותר לבעל הקרקע להשכירו וזה מפורסם לכל בני אדם עכ"ל והנה מ"ש הרמב"ם טעמא דחה"ש ולא כתב כטעמו של רש"י כתבתי בח"א סי' י"ב] כוונת הרמב"ם בזה ועוי"ל דאין כונת הרמב"ם אלא להשמיענו דגם היכי דבאותו מקום מפורסם שנעשה בשכירות אפ"ה אסור משום שהעכו"ם הרוחצין ילכו למק"א ויספרו שרחצו בש"ק במרחצו של ישראל ושם אין יודעים שהשכירו להעכו"ם ויחשדוהו שם בזה ולזה סיים דעכשיו שמפורסם, לכל בני אדם שמשכירין המרחץ אין בזה עוד שום חשד ומותר להשכירו ולפ"ז אין היתר גם אם בעיר אחת המנהג לעשות בקבלנות כיון שבכל העולם אינו כן שמא ילכו הפועלים לעיר אחרת ויספרו שעבדו

אצל הישראל ויהי' חה"ש ואין להתיר רק אם המנהג בכל העולם הוא כן ומצאתי בתשו' מהר"י הלוי (אחי הט"ז) סי' י' שהאריך בדין מלאכת מחובר בקבלנות במקום שדרכן לעשות כולם בקבלנות ופסק לאסור ע"ש טעמו באורך:

ד והנה ראיתי בשו"ת מהרא"ל צינץ. חא"ת סי' ב' שהאריך בענין מלאכת קבלנות וכתב דיחוד במקום לא מהני בזה דמ"מ הוי בית ישראל ולא דמי לחמץ דהכא מסתמא נותן לו המקום כדי שיעשה מלאכה בשבילו ואין להתיר אא"כ ישכיר לו החדר בשכירות גמור שלא יהא תלוי במלאכת שבת ואז יהי' קבלנות בבית עכו"פ דשרי ואני תמה שלא הביא מדברי הגמ"ר פ"ק דשבת שהובא בד"מ וט"ז סי' רנ"ב סק"ג דלשי' ראבי' מהני יחוד מקום לענין הוצאה כמו בחמץ והמרדכי חולק דאפי' שכירות לא קני אלא בחמץ והט"ז תמה דלגבי חשש מ"ע ל"מ יחוד מקום וע"ש במג"א סק"ה ובסי' רמ"ו סק"ז וא"כ ה"נ בנ"ד תלוי בזה ולפ"ז גם שכירות הבית ל"מ דמ"מ איכא מ"ע וזה כמה שנים כתב לי המו"ץ דק' דינוב בשם תשו' ד"ח ח"א שהחמיר דגם במכירה איכא מ"ע ואינו ת"י ואני הבאתי ראי' מדברי הב"י רס"י רמ"ג בד"ה כתב הרמב"ן וכו' בשם מהרי"א בביאור דברי רב האי דבהשכירו לשנים מרובות דמי למכר דאית לי' קלא ותו ליכא למיחש למ"ע ע"ש הרי מבואר דבמכר ליכא משום מ"ע וכן בשכירות לשנים הרבה אבל בשכירות זמן מיעוט כגון לשנה אחת איכא מ"ע והן אמת דלפי מה שצידד הב"י סי' רנ"ב דאפשר דבבית עכו"ם אפי' מפורסם שהוא של ישראל לא גזרו בקצץ א"כ אי נימא דשכירות קניא והוי מדינא בית עכו"ם גם אי נימא דמ"מ איכא חשש מ"ע לא גזרו אך שהב"י לא החליט כן שם ע"ש וגם בלא"ה אין להשכיר לשבתות לבד דמחזי כשכר שבת ולכן נראה שישכיר לאיזה עכו"ם את בית הווארסטאט עם כל הכלים לשלשה שנים רצופים לחול ולשבת ויחזור וישכור שיהי' לו רשות לעבוד שם בימי החול בשותפות עם הפועלים ויושאר הבית בימי שבת ויו"ט רק להעכו"ם הפועלים ואם אולי ירא שמא יחזרו בהם הפועלים מלעבוד אצלו יוכל להתנות שאם יחזרו בהם מלעבוד שם גם בימי החול יתבטל שכירות הבית או שישכיר הבית לעכו"ם אחר שאינו פועל והוא יחזור וישכיר הבית להפועלים על כל הזמן ולהישראל בעל הבית רק על ימי החול וגם יתלה נייר בטבלא דבוק ע"ג הפתח ההולך מן החדר להפארהויו שיהי' כתוב שם שהבית הזה מושכר להעכו"ם על זמן ג"ש אלא שהוא יש לו רשות לעבוד שם בימי החול לבד ובזה יהי' בטוח שכל הבא אל הבית יכיר וידע כי הוא מושכר לעכו"ם ולא יהי' עוד חשד אבל צריך להזהיר שלא יבאו הסנדלר או ב"ב בימי שוי"ט להבית הזה ואם אינו בטוח בהבטחתו בזה אל תהי ידי

בזה להסכים כי יוכל להיות ח"ו מכשול וחה"ש ויהי' מעוות של יוכל לתקן ורק באופן אם הוא אדם כשר ונאמן אז יש להתיר באופן הנ"ל:

ה ובהיותי בזה ראיתי בסה"ח להג' מהרש"ק ז"ל שחידש דבמטלטלין כשהעכו"ם עושה בו תיקון הרי אומן קונה ששבח כלי לשי' כמ"פ והוי כעושה מלאכה בשלו ולכאורה יש לתמוה לפ"ז דגם בקרקע ובנין ראוי להתיר דכבר העלה בנה"מ סי' ש"ו סוסק"ד דגם בקרקע אומן קונה בשבח כלי אך בזה י"ל דס"ל כמ"ש בשו"ת תוע"ר חא"ח סי' ו' אות ד' דבקרקע אין אקב"כ ע"ש ובזה הי' נ"ל לומר טעם חדש בהא דבבית הישראל אסור גם נקצץ דכל ענין אקב"כ הוא מפני תפיסתו בהכלי עד שיתן לו שכרו וכמ"ש בקצה"ח סי' ש"ו סק"ד דמה"ט בעושה בחנם לא קנה כלום ע"ש א"כ הרי מבואר במח"א הל' שומרים סי' מ"א דבעושה מלאכה בבית, בבעלים לא נעשה ש"ש שהרי אינו תופסו בשכרו כלל ע"ש א"כ אינו קונה בשבח כלי לכן הוי כעושה מלאכה בשל ישראל דאסור משא"כ בעושה בבית עכו"ם קונה בשבח כלי והוי כעושה מלאכה בשל עכו"ם ובזה מיושב דברי רי"ו שפסק דבבית עכו"ם אפי' מפורסם שהוא של ישראל מותר ותמה הב"י סי' רנ"ב ונדחק בטעמו ולפמ"ש ניחא ובזה י"ל שי' הש"ל בשם הר"י שבב"י שם סי' רנ"ב דהא דקבולת שרי בבית עכו"ם דוקא בשכר ולא בחנם ותמה הב"י דגם בחנם י"ל דאדעתא דנפשי' עביד ולפמ"ש ניחא דכבר הבאתי מהקצה"ח דבחנם ל"ש דין אקב"כ לכן בכה"ג אסור גם בבית עכו"ם ודו"ק:

ו אבל מלבד דלשי' כמ"פ לא ס"ל כלל דאקב"כ וגם לשי' כמ"פ קונה רק השבח ולא גוף הכלי עקצה"ח שם וע' בשו"ת ב"א חא"ע סי' קי"ז שדחה כל דברי קצה"ח ושהר"ש הלוי הביא בעצמו דברי תה"ד ובמק"א הבאתי מתשו' מהר"ח א"ז סי' נ"ו וע' בקונ' הנדפס בסוף תשו' הריב"ש דפוס ווארשא פלפול גדול בזה גם יש לפקפק דמ"מ בתחלת מלאכתו שמתחיל לעשות בשבת עושה בשל ישראל דלא קנהו עד אחר שישביחו ואולי י"ל דמלאכתו וקנינו באים כאחת וצ"ע ועכ"פ לפ"ז במלאכה שהתחילו הפועלים מע"ש יש לצרף סניף זה דמותר לגמור בשבת משום דאומן קב"כ. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעג

א ב"ה ד' וישב תר"ס להרב הגדול וכו' מו"ה ארי' יודא ליבוש הכהן נ"י הרב דק' דאשיב ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק הגט שהי' לפניו בחודש תמוז תרנ"ח והבעל והאשה א"ל שניהם ששם אבי האשה הי' זוסיא ולא ידעו שם הקודש וסידר הגט בשם חיה בת

זוסיא ובבואה לעיר ליפיוויץ עתה להנשא עם מי שנשתדך עמה ראה הרב דשם המעשה ב"ד ומצא ב' ריעותות כי הי' צריך לכתוב זיסיא ביו"ד אחר הזיי"ן וגם כי שמו לתורה ולחתימה הי' זיסקינד ובפ"כ נקרא זיסקא וא"כ איכא שינוי בשם האב:

ג הנה בדבר מ"ש זוסיא בוא"ו גם אם החירק נדגש כשר בדיעבד כמ"ש הט"ג בש"א אות ז' סקי"ג וש"נ אות ק' סקי"ג ואף דבשו"ת ד"ח ח"א סי' נ"ו חולק על הט"ג בזה ופסל הגט וסיים שהולד ממזר אבל בשם זוסיא גם הוא מודה שאין הרגש בדבר וע' בשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' קי"א בדין כתב זיסא בחירק אחר הזיי"ן דאף שאין החיר"ק נרגש כשר בדיעבד וא"כ ה"נ להיפוך אבל בדבר השינוי מן זוסיא לזיסקא הוא שינוי גדול והנה רו"מ הביא מדברי הט"ג ש"א אות נ' סק"ז בדין שם הירץ מתולדה ואח"כ נקרא בפ"כ הירצקא דא"צ לכתוב רק הירץ ומ"ש הט"ג שהט"ז סותר א"ע דבשם שרה שארקה כתב בעצמו לכתוב שרה ואמאי כתב בשם הירצקא לכתוב גם ההוספה ורו"מ הביא בשם אהלי שם שחילק דאם כותבים שם נפתלי המכונה הירץ ונקרא בפ"כ הירצקא יש לכתוב כפי שנקרא הירצקא אבל בכותב רק שם שרה א"צ לכתוב האריכות שבשם זה בעצמו אף שנקראת שארקה והביא בשם מהר"ם בביאורו לסה"ג שכתב להדיא דאם כתב הירץ במקום הירצקא כשר בדיעבד והנה ראיתי בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' ע"ט שהביא ג"כ מדברי הט"ג והשיג עליו מדברי רמ"א סוס"י קכ"ט שפסק בכינוי וואלף שקורין אותו במדינות אחרות וואלפא או וואלבליין צריך לכתוב כמו שנקרא במדינה ההוא ומבואר דאף דשם וואלף שמו הקודש זאב יש לכתוב כפי שנקרא והשגתו עולה יפה ע"ד הט"ז דמחלק בין שמות נשים שאין להם שם קודש אחר ובין שמות אנשים שיש להם שה"ק אבל לפי דברי האה"ש אין סתירה משם אך דמ"מ אין מזה ענין לנד"ד ששמו הקודש זיסקינד ובפ"כ נקרא זיסקא א"כ הוא קיצור משם זיסקונד ואין לשם זוסיא שייכות כאן כלל והוא שם אחר ואין הקו"ף אריכות על השם זוסיא כי גם בשם זיסקונד יש קו"ף אלא שמקצרין את השם זיסקונד, ומשמיטים את הנו"ן ודל"ת שבסוף התיבה וא"כ מה ענין שם זוסיא לכאן ובפרט כי בשם זוסיא מדגישין היו"ד בסופו ומשא"כ בשם זיסקא שעכ"פ אין לו שייכות רק לשם זיסא בלא יו"ד אחר הסמ"ך ולא לשם זוסיא:

ד ואולם הנה גם רו"מ לא סמך ע"ז רק לענין שינוי שם האב שדעת העיטור ועבה"ג להקל בדיעבד ואף שרוב האחרונים חלקו מ"מ י"ל דבנ"ד שיש אנשים ששמם זוסיא ונקראים זוסקא א"כ ליכא לעז ממה שנקרא זיסקא דגם אם כתבו זוסיא וסברו שנקרא בפ"כ זיסקא שהוא הכינוי משם זוסיא והנה בעיקר דין שינה שם האב הארכתי בכמה תשובות והבאתי מתשו' מהר"ם מפאדווה סי' ל"ה בשם מרדכי הארוך דמתיר בשינה

שם האב כיון שא"צ לכתבו ושכ"ה דעת ר"נ גאון שברשב"א והגמ"ר פ' המגרש כמ"ש בשו"ת ברכת יוסף א"ע סי' ס"ג אות י"ז ובתשו' נט"ש סי' צ"ב הוכיח מתשו' מהרי"ו סי' ק"צ דס"ל כדעת עה"ג בדעת התוס' גיטין (דף פ') וכמ"ש רו"מ גם מדברי מהרש"א ומהרמ"ש שם במה שלא פירשו כדעת רש"ל שם בשם הרא"ש והבאתי מתשו' מהרא"ן ששון סי' ל' בעובדא ששינה שם העיר ליפאנטו וכתבו לפונט וגם שם אבי האשה הי' יוסף טנס וכתבו בת תאנים והכשירו חכמי העיר והביאו מתשו' ר"י האחרון דמפורש להתיר במקום עיגון גם בשונה שם האב ושם העיר והרא"מ חלק עליהם והרא"ש כתב דהתם משום שלא נותן עדיין הגט ובקל היו יכולים להשיג גט אחר אבל במקום עיגון וכבר בא הגט לידה מותרת לעלמא ע"ש וגם הבאתי משי"ת תפארת צבי להקל בשעה"ד עמש"ל סי' קס"ט] וגם בתשו' רח"כ א"ע סי' נ"ז העלה שגם הצ"צ וכני"ח לא החמירו רק בניתן ע"י שליח משא"כ בנחסר מידו לידה וכ"ה בשו"ת חא"ש סוס"י ג' וסמך עפ"ז להתיר בכתבו עיבר ביו"ד ושמו הי' עבר ובסי' נ"א הכשיר בכתבו שלום דמתקרי מאיר והי' נקרא לס"ת שלום מאיר ובפ"כ רק שלום וסיים דכיון שכבר ניתן הגט זמן רב יש להתיר גם בלא עיגון ובסי' ס"א התיר בכתבו בן דוב בעריש ואח"ז נודע דנקרא לתורה ישכר בעריש וחותם רק בעריש אלא שבהתנאים וכתובה נכתב דוב בעריש אלא שצירף מה שהוחזק כן וגם משום דעבידי למיטעי בין ישכר ובין דוב ע"ש ובסי' קס"א התיר בהחליפו ב' השמות להקדים המאוחר וכתב ג"כ דהצ"צ לא החמיר אלא בניתן ע"י שליח ובסי' קס"ט בהי' שמו פלטיאל ובפ"כ פלטיא והטי"ת בקמ"ץ וכתבו פלטי והתיר דוקא במקום עיגון גדול ובסי' קע"ד וקע"ה התיר בכתבו שם אביו יהודה ליב ושמו לתורה ובפ"כ ארי' ליב דאם הבעל מתרפס ברצי כסף ולא ירצה לגרשה בחנם אחר התראה דיש להתירה להנשא ובהשמטות סי' י"א התיר בכתבו על אבי האשה כהן ולא הי' כהן ובסי' י"ב התיר בכתבו שרגא ושמו הי' אורי שרגא אבל בפ"כ נקרא שרגא ע"ש והן אמת שבהגהות ד"ח לסי' ג' השיג ע"ד החא"ש ורמז לתשו' מהרי"ט ומהרח"ש והוא במהרח"ש סי' ג' והובא שם בשער התשובות ומבואר דגם בשעה"ד לא רצה להתיר להנשא לכתחלה גם בשינוי משם טראנטה לטראנטו שהוא רק כינוי שם האב ולא שמו העצם וגם יש לתלות בט"ס לעיני הרואים בכ"ז לא רצה להקל ודלא כמהרי"ט שצידד שם דאם אין אחר מצוי שם בשם כזה יש להקל ע"ש אבל כבר הבאתי להקת מחברים שהקילו בשינוי קל בשעה"ד וע' בתשו' פ"י ח"ב סי' פ"ב במי ששמו העצם אליעזר ונקרא בפ"כ ליזר ולא נודע שם משם העצם וכתבו אלעזר וצידד דכיון דלא נודע שם משם העצם ליכא חשש לעז וכשר גם בשונה שם האב וע"ע בשד"ח מערכת גט סי' ג' מכמ"ק בזה.

אבל כבר הוכיח בהגהת ד"ח על חא"ש סי' קי"ז דגם בדיעבד שכבר גירש ואיכא לעז ב"ד אין זה בכלל שעה"ד ודלא כחא"ש שם וע' בשד"ח מערכת גט סי' ל' מכמ"ק בזה בענין דיעבד ושם סי' כ"ט בענין שעה"ד מכמ"ק דכל שאפשר להשיג גט ע"י השתדלות וטורח וממון כשיעור שאפשר להשיג לא מקרי שעה"ד ולכן גם בנ"ד אם אין רגילים בגלילותיכם שיהי' קורים לנוסיא ניסקא אין רצוני להצטרף. כלל להיתרא רק באופן כשרגילים לקרוא לנוסיא נוסקא אזי יש לצרף דעת הרב ר"ד שהובא בט"ג ש"א אות א' סקל"ו במי שהי' שמו אברהם ומכונה אבוש וכתבו המכונה אבא והגאון מהר"ש פסל הגט דגם בכינוי של האב אף שא"צ להתירה לכתבו מ"ט שינוי פוסל וה"נ מקרי שינוי והרב ר"ד הכשיר וכבר הביא רו"מ מזה וגם הביא בשם הד"ח סקט"ו שדחה דברי הט"ג והחזיק בדעת הרב ר"ד דכשר בדיעבד ובאה"ש סקי"ז חולק על הד"ח כיון שיש שינוי בהנקודה וכתב רו"מ דבנ"ד אין שינוי בנקודה וגם עדיף מהתם שכתבו כן בהמכונה ולא אדע מהו דגם בנ"ד יש שינוי בהנקודה שתחת הסמ"ך שאם שמו נוסיא מנוקדת הסמ"ך בקמץ או בחירק ובשם ניסקא אזי מבטא הסמ"ך בשוא נח ועוד דגם הד"ח ביאר שם הטעם משום דאבוש אינו כינוי לשם אחר מעולם אבל בנ"ד הרי שם ניסקא הוא כינוי גם לשם זיסקונד ומ"מ כיון שהוא רק בשם האב יש לצרף להקל ובכ"ז אם אפשר להשיג גט אחר בודאי יש להשתדל בזה רק באם ירצה הבעל להתרפס ברצי כסף. גם אני אצטרף עמו להתירה להנשא והנלע"ד כתבתי:

סימן קעד

א ב"ה ג' מקץ ב' דחנוכה תר"ס להרב וכ' מו"ה מרדכי גולקיע נ"י מטאמאשפאל. רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' ממדינת ליטא דר עם אשתו כמה שנים והוחזק שמו ושם אביו צבי בר' משה וכן הי' עלייתו לתורה ואח"ז נתן לה גט בעיר הסמוכה לשם יען כי בעירם אין מסדרין גיטין ג"כ כפי שמות הנ"ל והאשה כבר נשאת לאיש והי"ל בנים ועתה בא האיש הנ"ל ואמר את חטאי אני מזכיר במה שגרשתי אשתי בשם צבי בן משה ובאמת הי' שמי שבתי בר' יעקב זעליג ומפני שנרדפתי מהמלוכה שניתי שמי ושם אבי מחשש סכ"נ והנני מוכן לגרש אשתי שנית עכת"ד השאלה. ורו"מ כתב כי ננעלו שערי ההיתרים כי הגם שהי' בידו לשנות את שמו כיון שהוחזק בשם זה במדינה זו זמן רב ולשי' האחרונים סגי בהוחזק ל' יום אבל שם אביו בודאי א"י לשנות וכבר הסכימו כל האחרונים דשינה שם האב פסול וגם הוחזק ל"מ בזה רק לדעת הי"א שהוא תשו' רש"י והמחבר סתם כדיעה א' וגם הלא רש"י מיירי בכתב וכל שום משא"כ בנ"ד הנה

כבר ישב על מדוכה זו בשו"ת נודע בשערים מהגאבד"ק לובלין מ"ת חאה"ע סי' מ"ח והאריך בדברי הא"ח בשם תשו' רש"י שהובא בב"י וביאר דגם בתשו' הרא"ש שהחמיר לא הזכיר דפסול גם בנשאת דשמא לא החמיר אלא שלא תנשא בגט זה וגם בזה הביא שיש שהכשירו הגט בשינוי שם האב כשהוחזק בהשינוי וגם הביא מתשו' הב"י דיני גיטין סי' ט' שהסכים להתיר הגט לכתחלה והתשו' נכתבה אחר שכבר חיבר הב"י ואף שהמהריב"ל החמיר וכתב דאין להקל בדבר ערוה החמורה ע"פ תשובה א' שלא נודע בבירור אם הוא תשו' רש"י אבל יש לתמוה דודאי אין הגט פסול אלא מדרבנן משום לעז ובדרבנן הלכה כהמיקל וגם בהגהות מהריק"ש הביא בשם מהרא"ל להכשיר בהוחזק בשינוי שם האב וגם בתשו' מבי"ט ח"ב סי' נ"ב הסכים להמתירים והוסיף עוד דבתשו' הרא"ש מיירי שהי' ידוע גם במקום שהוחזק בהשינוי את שמו האמיתי אלא שהוא שינהו מפני שהי' מומר אבל היכי שבמקום הגט לא נודע כלל שם האמיתי גם הרא"ש מודה להקל וסיים להתיר להאשה להנשא אם א"א בגט אחר ע"ש וא"כ מכ"ש בנשאת כבר וילדה בנים דאין להחמיר עליו:

ג ועוד יש לצדד בנ"ד עפמ"ש בפסקי מהרא"י סוס"י קל"ח דהיכי שהמגרש שינה שם האב מפני שלא ידע איך שמו י"ל דהרא"ש מודה שיכול להחזיק לשנות שם אביו דדוקא בנידון הרא"ש שהי' יכול לכתוב שם אביו המומר כפי שהוא באמת אלא שלא רצה בו לכן איכא חשש הרואים שיאמרו אחר הוא אבל הכא גם הרואים יאמרו שמפני רוב הזמן נשכח מלבו שם אביו לכן שינהו ע"ש ואף שסיים שכ"כ רק כדי שלא לערער על המיקל אבל הוא לא הסכים להצטרף בההיתר מ"מ הרי הוא לא מיירי בנשאת כבר וגם י"ל דהתם לא נודע לכל ששכח שם אביו אבל בנ"ד י"ל דכיון שהי' מוכרח לשנות מפני אימת המלכות ולא מרצונו עשה וגם כי במדינתו נודע שברח מפני יראה ודרך הבורחים לשנות שמותיהם כמ"ש הרא"ש פ"ד דגיטין א"כ שפיר י"ל דגם הרא"ש מודה להקל וגם לפמ"ש בשו"ת תא"ש סי' ד' דטעמא דאין ביד הבן לשנות שם אביו משום דמסתמא לא ניחא לאביו בזה ואין בידו לשנותו בע"כ שלא מרצונו ע"ש א"כ בנ"ד שעשה כן מפני היראה ואונס בודאי ניחא לי' לאביו ושפיר מהני השינוי שהוחזק בו וע' תשו' מהר"ם ב"ב הישנות סי' ק"ג באמצע התשו' במ"ש דיכולים לשנות שם של הגר אביו של זה הנתפס דדרך ב' לשנות שמות ע"ש לענין שבועה והא א"א לשנות שלא מדעתו ובע"כ משום דמסתמא ניחא לי' בכך אבל י"ל דשא"ה לענין שבועה ע"ש ותבין:

ד אבל בעיקר השאלה כיון שבנ"ד ליכא עדים אלא שהבעל אומר כן בודאי אינו נאמן כלל כמ"ש בתשו' רמ"א סי' צ"א להוכיח בראיות דגם לכתחלה תנשא ומכ"ש בנ"ד שכבר

נשאת וילדה בנים הרי מפורש בירושלמי פ"א דגיטין ה"ב הכל מודים שאם בא וערער ערעורו בטל עד כדין בערער משנשאת וכו' לא שניא וכו' וכ"ה בתשו' הר"ן סי' מ"ג וע"ע בתשו' רח"כ סי' ס"ג ותשו' ברכת יוסף סי' נ"ח וסי' ס"ג ס"ד וכ"ה בתשו' מהר"ם מלובלין סי' ס"ד ותשו' שא"י סי' ל"א ותשו' כתר כהונה סי' נ"ז לכן אין בידינו לאסור אשה לבעלה. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעה

א להרב וכו' מו"ה מנשה קאפלער נ"י מבריגל:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין נמלח עוף עם הלב הדבוק ונמלח הלב מבחוץ מסביב אם יש לסמוך עמ"ש בחי' יעב"ץ בשם הג' רא"ב להתיר בחצי עוף דודאי יש בו ס' נגד דם הכנוס בלב:

ג הנה אני מצאתי בתשו' ב"ח החדשות סי' כ"ב שנשאל בזה מבנו הרב ז"ל והשיב שאין להתיר בסתם בחצי עוף דלפעמים יש דם כנוס בחלל יותר ולכן גם בנמלך הלב דסגי בששים נגד דם הכנוס אין להקל אלא הכל לפי האומד ואם הוא מסופק יחמיר באיסור דאורייתא ע"ש ובאמת שדם שמלחו דרבנן וצ"ל כיון דעיקרו דאורייתא אבל גם בלא"ה הול"ל דהוי ספק חסי"ד ועכ"פ הדבר מפורש בב"ח שאין להקל בזה ומי יערב לבו כנגדו אבל להקל לצרף התבשיל לשיעור ס' כבר כתב בשפ"ד סי' כ"ב סק"ח להקל ובאמת שדעת הרדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים שכ"ט דבכל גווני סגי בשיעור ס' עם התבשיל וכן מצאתי בפסקי רקאנטי סי' ר"ג והוא בעצמו סובר לעיל סי' קצ"ח דחנ"נ בכל האיסורים ובמגדל עוז להיעב"ץ דיני מליחה פ"ב אות צ"ו כתב דהמיקל בזה יש לו ע"מ ליסמוך ועכ"פ בכה"ג שנמלח גם הלב יש לסמוך ע"ז ואם הוציא העוף לבדו אח"כ בעודו רותח מהרוטב עם הלב בודאי אין להקל (שו"ר בסוף מכתבו מדברי יא"פ שרמז לתשו' ב"ח הנ"ל אבל קיצר בהעתקו ולא ביאר טעמו ונימוקו):

ד ומה שהקשה ע"ד ההתוס' במעילה (ד' ט"ו ע"א) ד"ה ואפי' כי מתו וכו' הקשה הר"ח מי דמי אשפה ראוי' לפדות אבל קדשים שמתו לאו בר פדיון הם דלאו בר העמדה והערכה נינהו ואמאי יהי' בקבה"ב שמתו מעילה ותי' דס"ל דקדבה"ב א"צ הוהע"ר א"נ דמיירי שהעמידו מחיים ע"ש ומבואר דלמ"ד דצריכין הוהע"ר ולא העמיד מחיים פקע מעילה לגמרי וע"ז הקשה מהא דחולין (דף פ"ג ע"ב) בהא דמוקדשין פטורין מכיסוי ומוקי לה בקדבה"ב ופריך וליפרקינהו וכו' ומשני בעינן הוהע"ר וקשה הרי אדרבא כיון דס"ל דקדבה"ב צריכין הוהע"ר וא"א לאחר שחיטה א"כ שוב פקע מעילה והוי שחיטה ראוי'.

ומ"ש ליישב ע"פ ד' שעה"מ פ"י מביכורים שצידד דדיעבד אין הוהע"ר מעכב א"כ שוב בר דמים הוא כמ"ש רש"י בכריתות (דף כ"ג) ובמעילה אזיל הש"ס דגם דיעבד מעכב דבריו תמוהים דהא השעה"מ העלה שם דלרבי גם דיעבד מעכב והא הש"ס בחולין משני רבי הוא ונסיב כתנאי א"כ הדק"ל אבל גם מ"ש מדברי מהריט"א פ"ה דבכורות אות ל"ח שחידש דבקדשים שמתו איכא משום לא תאכל כל תועבה אלא שתמה שהרי הוכיח מהרמב"ם דמותר בהנאה ג"ז לק"מ דגם בדאסור רק באכילה הוי בכלל שחיטה שאינו ראוי' כשוחט ונמצא טרפה אבל גוף חידושו של מהריט"א צ"ע אבל לענ"ד הכא בשוחט עוף של קדבה"ב ואחר שחיטה לא יהי' ראוי להוהע"ר ויופקע קדושתו ממנו פשיטא דהוה מפסיד בידים וקעביד איסור תורה בשחיטה זו א"כ פשיטא דאסור משום לא תאכל כל תועבה והוה שפיר שחיטה שאינה ראוי' לר"ש ופטור מכיסוי ויתר אין פנאי להאריך והנלע"ד כתבתי:

סימן קעו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יחיאל מיל נאסטאשקא מו"ץ דק' שדה לבן. ברוסיא:

ב מכתבו מאז הגיעני ולא הי' לי פנאי להשיב עד עתה וע"ד שאלתו בש"ץ שהי' כמה שנים בביהמ"ד בלא כתב ואח"ז הי' עומד הביהמ"ד ליפול ובנו ביהמ"ד חדש במק"א ואז עשו עמו כתב שמקבלים אותו לכל ימי חייו בתשלומין כו"כ אבל אחר מותו אין ליורשיו שום חזקה ולא שום טו"ת על אנשי ביהמ"ד וגם הש"ץ הנ"ל חתם עליו ועתה של"ח ובא בנו לתבוע חזקתו וכבר ראו עיני רו"מ מ"ש בדע"ת סי' א' סקפ"ה דגם בלא כתב זכה בחזקתו והבאתי כן מתשו' מבי"ט ותשו' רמ"א דמה שהקשה רו"מ מהא דאין ממנים פרנס על הציבור אא"כ נמלכים בציבור ואמאי פסק הרמ"א סוס"י רמ"ה דגם בהחזיק מעצמו בשררה מהני לק"מ דלכתחלה אין ממנים אא"כ נמלכים בהם אבל בהחזיק כבר ושתקו ה"ז כמסכימים. ומ"ש רו"מ די"ל דכשיבנה הביהמ"ד במק"א בטלה חזקתו הראשונה כבר כתבתי במשפט שלום בקת"ע לסי' רל"ז דיני חזקה אות ל"ה מדברי הר"ן נדרים (דף מ"ז ע"א) והעליתי דאם עיקר השכירות מן הריוח מהכפר אין חילוק בין מקום זה למק"א וה"נ בנ"ד הרי שכירתו מהאנשים המתפללים שהוא ש"ץ אצלם ומה לי הכא מה לי התם, ועיקר ספיקו אם מועיל מחילת האב על ירושת הבנים אם דומה לשאר ירושה שבסי' רפ"א דאם אמר לא יירש בני לא מהני והביא מהא דמנחות (דף ק"ט) שצוה שמעון הצדיק שישמש חוניו בנו תחתיו אף ששמעי אחיו הי' גדול ממנו כבר ראיתי לח"א בספרו שהעיר בזה ודחה דשא"ה דשמעי לא הי' ממלא מקומו

ביראת חטא וסופו הוכיח מה שעשה שחגר לאחיו בצלצול ומ"ש מד' המנ"ח מצוה תצ"ז שנסתפק אם המלך יכול למנות א' מבניו הקטנים ולדחות את הגדול דגבי ירושה קיי"ל כריב"ב דיכול להנחיל ליורש א' בין יורשיו לענ"ד הדבר מבואר במקרא בד"ה ב' י"א פסוק כ"ב ויעמד לראש רחבעם את אבי' בן מעכה לנגיד באחיו כי להמליכו אף שהי' לו בנים גדולים ממנו כמ"ש שם פסוק י"ט כ' וזה לא הי' עפ"י הדיבור כמו בשלמה שעשה ע"פ נתן הנביא אבל אין מזה ראי' לענין להעביר הירושה לגמרי מבניו דקיי"ל דא"י להעביר ואף דבלשון מתנה יכול ליתן למי שירצה הרי בנ"ד לא הזכיר שום לשון מתנה לאנשי ביהמ"ד וגם הוי דשלב"ל וא"י להקנותו וגם אי נימא דהוי כמחילה הרי א"י למחול דשלב"ל כמ"ש בסי' ר"ט ס"ד בהג"ה והרי מבואר בסי' של"ג ס"ח בהג"ה דאם אמר הבעה"ב למלמד לך מעמדי ונתרצה המלמד דהבעה"ב יכול לחזור בו דאין בידו למחול שיעבודו של הנער וע"ע כה"ג בריטב"א כתובות (דף פ"ו) וש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק ע"ז ובסמ"ע סי' ס' סק"ל אך דבאמת מבואר מדברי הרשב"א דבש"ך ליכא חזקה מדינא אלא ממנהגא והוא משום דלא מקרי שררה כמ"ש בדע"ת סי' א' סקפ"א בשם תשו' דבר שמואל וכן הבאתי מהס"ח סי' חשנ"ו ופי' אזולאי שם אלא דהמנהג שיש להם חזקה א"כ י"ל דבכ"ג שמחל בעצמו עכ"פ ליכא מנהגא בזה שהרי הוא דבר שאינו מצוי והן אמת שמלשון הריטב"א שהבאתי שם סקפ"ג משמע להיפוך מ"מ כיון שגם מדברי הא"ז הל' ברכות סי' קט"ו נראה דש"ך אין לו חזקה מדינא כ"ה בח"ס א"ח סי' י"ב א"כ נראה דבכה"ג דעכ"פ ליכא מנהגא אין לכוף את הקהל ליתן החזנות לבן של הש"ץ. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעז

א עוד להרב הנ"ל וע"ד שאלתו בגט שנשלח ע"י שליח והרב המסדר שבמקום האשה עיין בהגט והי' שלם ויפה וגם העדים קראו את הגט קודם שנמסר להאשה ונתן השליח הגט ליד האשה והחזיקתו בכח וכבשתו בידה להניחו לתוך חיקה וכשחזרו ונטלוהו לקראו שנית כנהוג והנה נמחקו קצת אותיות בשם הבעל שנכתב אפרים זלמן דמתקרי זאמע נמחק קצת המ"ם ונפסק המ"ם מתיבת זאמע וגם היו"ד של תיבת דיתבא וגם התי"ו של תיהויין:

ב הנה לענ"ד הדבר פשוט להקל דהא בסי' קכ"ה סי"ט מבואר דכל מחק בטופס כשר ודוקא בתורף פסול ובסי' קכ"ו ס"א בהג"ה מבואר דמה שאין בו צורך בתורף דינו כטופס ומבואר בתשו' רח"כ א"ע, סי' ס' דגם לענין מחק דינא הכי וכתב שם דאף שהב"ש הביא

שגדול א' חולק על הרמ"א העיקר כהרמ"א המעיין בתשו' רמ"א שהגדול חולק רק במ"ש הרמ"א דהרי את מותרת אינו תורף וע"ז חולק שם ע"ש אבל בנ"ד שא"צ לכתוב הכינוי זאמע לכ"ע אין לו דין תורף וכן היו"ד של תיבת דיתבא הוא מהטופס כמ"ש בתשו' רח"כ שם וע' תשו' איגרא רמא סי' ג' בדין אות צ' של תיבת צבי שהוא נשחת ולא ניתן לקרות דכיון דבהכינוי הירש לבד כשר והענין ניכר מתוכו כשר ובשו"ת אמרי נועם סי' ל"ה האריך בגט הנשלח ממדה"י וע"י טלטול הדרך קפץ הדין ונפסק בהגט הוא"ו של ושש והטי"ת של פיטורין והעלה דאף דבנמחק מתורף גם במקום עיגון לא ינתן לה כמ"ש הב"ש סי' קכ"ה סקכ"ו וסי' קכ"ו סק"מ מ"מ כיון דלשי' כמ"פ בחתך הזמן כשר יש לצרף להתיר גם שלא במקום עיגון והתיר ליתן הגט והסכים עמו גדול א' ע"ש ומכ"ש בנ"ד דכשר בלא נכתב הכינוי זאמע וגם אין כאן שינוי בשם אחר אלא שנמחק דדינו כטופס וכן שאר האותיות ובסי' קכ"ו סמ"ט דבחסר אות מהטופס כשר וה"נ בנ"ד:

ג ומ"ש רו"מ די"ל דהוי יתיר בתורף אינו נ"ל כלל דניכר לכל שנכתב כהוגן אלא שנחסר אות ע"י המחק ובפרט דיש ספק שמא נמחק אחר שבא לידה ודוקא היכי שהוא נגד קבלת חז"ל אמרי' אימור לא בדק יפה בביצה (דף ז') וכן בהא דנדה (דף ס"א) משום שמצאו שם גלגלת אמרו כן ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ו סקל"א וע' תשו' פמ"א ח"א סי' כ"ד ובמפתחות שם בזה וא"כ מוקמי' בחזקה דמעיקרא לתלות המחק באיסור הזמן ובסיבת הידוק הגט כמ"ש כה"ג בדע"ת שם סקכ"ט יעו"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעח

א להרב וכו' מו"ה צבי הירש פרידמאן נ"י בהרה"ג מו"ה מנשה שמחה פ"מ אבד"ק סאבראנץ. בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שזה כמה שנים שאין רצונה לטבול ואומרת שתשאר כן כל ימי' מחמת רשעות אם מותר לבעלה להתייחד עמה אי דמי לאשה שאסורה לבעלה שאסור להתייחד עמה כמ"ש הס"ט סי' קצ"ה סק"ב או דלמא כיון דאפשר שתחזור בה ותתרצה לטבול מותר:

ג הנה לענ"ד הדבר פשוט דאסור להתייחד עמה שהרי מבואר בתשו' ושב הכהן סי' ל' בהא דסוס"י קפ"ז באשה שיש לה פצעים בגופה דאסור להתייחד עמה דדמי לרמ"ת דסעי' י"ב שם ואף דהכא אפשר שתתרפא הרי גם רמ"ת אפשר שתתרפא ואפ"ה אסור ע"ש וגם נראה ראי' מהא דכתובות (דף ס"ג ע"ב) בהא דמורדת פוחתין לה מכתובתה אפי' היא נדה דגבי נדה יש לו פת בסלו אחרי ימי נדתה משא"כ במורדת אין לו פת בסלו

והרי אפשר שתחזור בה ואפ"ה מקרי אין לו פת בסלו ועתו"ס יומא (דף י"ח ע"ב) ד"ה יהודי וכו' והגהת הב"ח שם וא"כ ה"נ דוקא בנדה התירה תורה שיש היתר לאיסורה אחר ימי נדה כמ"ש התוס' סנהדרין (דף ל"ז ע"א) ד"ה התורה וכו' אבל נדה סופה ליטהר וכו' ע"ש והיינו משום דמקרי יש לו פת בסלו אבל הכא במורדת דאין לו פת בסלו אע"ג דאפשר שתחזור בה מ"מ מקרי אין לו פת בסלו ואסור להתייחד עמה אלא בעדים. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעט

א להרב הגאון וכו' מו"ה מאיר אריק נ"י אבד"ק יאזלוויץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהגט שהובא מאמעריקא לקהלתכם ע"י שליח, א' דשם שעשה שליח שני כנהוג ונכתב שם האשה עטל דמתקריא עטיא פרידא ובאמת שנקראת בפ"כ עטל ולא נודע כלל שם אחר רק לפי אמירת אביה שמה מעריסה עטיע פרידא וכן נכתב בהכתובה ואביה ואמה קורין אותה ע"פ רוב עטל רק לפעמים קורין אותה עטיא פרידא והוא מקום עיגון וכת"ר האריך בזה:

ג הנה בגוף השאלה כבר הארכתי בתשו' לק' ראוני ברוסיא והעליתי דלגבי שם העריסה גם בנקרא רק בפי מיעוטא דמיעוטא חוזר וניעור ולא מיקרי נשתקע ומ"ש מתשו' רדב"ז ח"א סי' תקל"א במי ששמו שמרי' ובפ"כ נקרא מחרז ולא נודע שם שמרי' אלא לחזן ועולה לתורה רק פ"א ביובל וכתבו בגט שמרי' דהגט פסול היינו בכתב שם שמרי' לבד אבל בכתבו שם שנקרא בפ"כ וכתבו גם שם העריסה י"ל דכשר ואף שכתב הט"ז בשבולי לקט שבאהיש סקי"ח דמה שקורין רק אביה ואמה אפי' פורתא לא מקרי הנה מצאתי בשו"ת ברכת יוסף א"ע סי' ס"ב באשה ששמה מעריסה שרה יענטא וכן קורין אותה בבית אמה אבל בפ"כ מקצת קורין אותה שרה ומקצת קורין יענטא לבד וכתבו שרה יענטא לבד דכשר אך בזה י"ל דמשום דעכ"פ לא נשתכח שום שם גם בפ"כ דמקצת קורין שרה ומקצת יענטא אבל הנה בשד"ח מערכת גט סי' מ"א אות ו' בשם ג"מ ומשנת דר"א דכל שיש אפי' א' שקורא בשם זה לא מקרי נשתקע וגם אם אמה בלבד קוראתו אינו בכלל נשתקע לגמרי ושם סי' ה' אות ג' בשם מהר"א הלוי ג"כ כן וע"ש אות ד' ג"כ בזה וע"ש סי' מ"א אות ז' בדין אם נשתקע מקריאה ולא מידיעה והביא מדברי מכתב מאליהו שער ד' סי' י"ג שהוכיח מדברי מהרי"ק והרד"ך דאם ידוע השם לא מקרי נשתקע והוא חולק וס"ל דכל שנשתקע בקריאה מקרי נשתקע והוא הביא עוד מדברי כמה מחברים שנחלקו בזה וע"ש אות ד' בדין נכתב בכתובה וגם בדין שם שנכתב

בקוויטליך לצדיקים וע"ש בדין שם שנכתב בהפאס דחשיב נשתקע אבל בחא"ש סי' פ"ו פסק דלא מקרי נשתקע וגם בגוף דין נשתקע ע"ש סי' ל"ט בשם צ"צ החדש סי' קפ"ו ורמ"ז רמ"ח ר"ג ריי"ח דליכא אלא פסול דרבנן ואם כתב שם המשתקע ואח"כ דמתקרי בשם שנקרא בפ"כ מבואר בישו"ש פ"ד דגיטין סי' ט"ז דכשר ע"ש עוד בזה וע"ש סי' מ' אות ט' דאם, כתב דמתקרי על שם הנשתקע הוי כמזויף מתוכו דפסול כיון שאינו נקרא כן ולענ"ד יש לדון למאי דמבואר בברכות (דף ל"ח ע"א) מוציא דכ"ע אפיק משמע כי פליגי בהמוציא דלרבנן דאפיק משמע ולר"נ דמפיק משמע וקיי"ל כרבנן ובעירובין (ד' י"ט ע"א) הפושעים שפושעים והולכין לעולם וכו' אלא מעתה דכתי' המוציא והמעלה דמסיק ודמפיק משמע אלא דאסיק ודאפיק ה"נ דפשעי הוא ופירש"י בחייהם פשעו ולא עכשיו ע"ש וה"נ אף שכתב דמתקרי אינו בכלל מזויף מתוכו כיון דיש לפרש שהי' נקרא, כן מכבר אף שאינו נקרא כן עכשיו וא"כ אם כתב, שם הנקרא בו וגם שם הנשתקע בדמתקרי יש לצדד אבל אין בידי להקל נגד האחרונים:

ד אבל בגוף שיעור נשתקע הביא רו"מ משו"ת ב"ש סי' קי"ז דאם עברו יותר מיב"ח מהנישואין וקריאת הכתובה הוי נשתקע והביא ראי' מש"ס דע"ז (דף נ"ז) דשיעור שישקע ע"ז מפיהן הוא ויב"ח אבל אני הבאתי ראי' מש"ס דקידושין (ד' ע"ה) וא"ע סי' ד' הוא שישתכח לגמרי והתם דנקט שישתקע מפיהן שאני והבאתי מכמ"ק והעיקר תליא דאי נימא שישתקע מקריאה יש להחמיר כן אבל אי נימא דבעינן שישתקע מידיעה כיון שהכתובה מונחת וגם קיי"ל דזכירת עדות מסתמא עד ס' שנה אין להחמיר אלא בנודע שנשתכח לגמרי עד שאין אדם יודע משם זה:

ה ועכ"פ בצירוף הכתובה וכתיבת שמה בקוויטליך ומיעוטא דקריאת אבי' ואמה ב' השמות להכשיר בדיעבד שכתבום בדמתקריא זכה ראיתי בס' יד יהודה שנדמ"ח בשו"ת לסדר גיטין סי' ג' שהאריך להקל בכתב גם שם שנשתקע ובפרט אם נכתב בכתובה או בקוויטליך לצדיקים ע"ש. והנלע"ד כתבתי:

סימן קפ

א לכבוד הרב המופלג בתורה מו"ה צבי הירש קארינבליעט נ"י מקפוטשיניץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שנמלח בשר וגם נמלחו דקין בפ"ע ואחר ששהו שניהם שיעור מליחה נתערבו הדקין עם הבשר ונגעו זב"ז ונודע שהדקין היו טרפה והי' הפ"מ ונסתפק רו"מ דגם לפמ"ש השו"כ סי' צ"א דהיכא דהמלח עשה פעולה מותר בהפ"מ לאחר שיעור מליחה מ"מ י"ל דבנ"ד שהמעים אין בהם דם ולא עשה המלח בהדקין שום

פעולה א"כ גם בה"מ אסור או אולי כיון דיש שומן על הדקין ובשומן מחזיקי' דם א"כ גם בזה כשר עכ"ד. והנה באמת גם בדקין יש ציר עכ"פ ומה"ט מותר למלחן עם בשר כמבואר בסוס"י ע"ה א"כ י"ל דעשה המלח פעולה להפליט הציר אבל באמת מבואר בפר"ח סי' צ"א שם י"ל דבציר אין כח המלח נחלש כלל ואף שנסתפק קצת בזה מ"מ א"א להקל בזה וע' במש"ז סי' ס"ט סקמ"ז שפסק ג"כ כן ואף דיש שומן מ"מ לא שכל הדקין יש שומן סביב ובקצת מקומות ליכא שומן וא"כ אם הי' בהבשר ס' נגד מקום הדקין שאין עליהם שומן יש להקל דכיון דבהפ"מ קיי"ל דגם בבשר כחוש סגי בקליפה אף דיש בו סרך שמנונית ובדבר שאין בו סרך שמנונית כלל גם בהפסד קצת שרי א"כ הרי כב"י סי' ע"ה הביא בשם המרדכי בדין כרס דצריך מליחה דלא הוציא ר"מ מחזקת דם רק המעים שהם הדקין הכחושים אבל כרס לא (וכ"ה במרדכי שם סי' תשל"ג ות' מיימוני סי' י"ח בדין קיבה שהעמידו כו' דבשר הדקין הוי כגדי כחוש דאוסר רק כ"ק וגם ביש עלי' שומן מעט ויש ס' נגד מעט השומן כשר ע"ש] ומבואר דדקין הם כחושים וכן נראה בחוש רק דלפעמי' יש עליהם שומן ולכן דמי לבשר כחוש שיש בו סרך שמנונית ולכן אפי' אין עליהם שומן כלל איכא למיגזר אטו היכא דיש עליהם שומן ואין להתיר במליחה רק בהפ"מ וא"כ בנ"ז שכבר שהו שיעור מליחה והיכא דיש שומן מותר משום דנחלש כחו המלח שעשה פעולה וליכא חששא רק היכא דליכא שומן כלל א"כ שוב לכ"ע סגי בקליפה דל"ש למיגזר אטו יש עליהם שומן דהא אדרבא היכא דיש שומן מותר לגמרי וא"כ יש לדמות הא דנ"ד להיכא דל"ש סרך שמנונית כלל ושרי בקליפה. ובפרט שדעת מהר"ם במרדכי חולין דציר טרפה אסור רק מדרבנן ובדרבנן ודאי דסגי בקליפה בכה"ג ולשי' או"ה בדרבנן אמרי' גם בשאר איסורי' איידי דטריד למיפלט לא בלע וה"נ הי' הבשר טריד לפלוט ציר וע' כר"ו סוס"י צ"א ופמ"ג שם ובלב"א חולין (דף ק"י) וערש"י חולין (דף ח' ע"ב) ד"ה טרידי ודו"ק וע' רשב"א שם היטב וע' בשו"ת ב"א על טרה"ר בסופו אחר סי' י"ד שצירף שם דעת מהר"ם הנ"ל לסניף ועכ"פ בנ"ד נראה דיש להקל בקליפה וכבר נודע דבמליחה ל"א דאזיל היתר ומפטם לאיסור וה"נ בנ"ד כנלפע"ד. [וא"ל דגם במקום שיש שומן הרי גם בהמעים שמצד ב' של השומן נכנס המלח ונעשה רותח ולא עשה המלח שום פעולה אבל י"ל דהמלח נכנס רק בשומן ולא בגוף המעים וכדקיי"ל בנמלחו הדקין בפני' דל"ה כנמלח כלל לגבי השומן וה"נ להיפוך:

ג ומה ששאל בדין שנתערבו כמה כפות חלב אב"י ורק כף א' הי' ב"י ולקח תינוק א' שלא בפנינו כף א' חלב ותחב לקדירת בשר ולא נודע איזו כף לקח הנה כבר הארכתי בנידון כזה בתשו' להרב המו"צ דק' סטריא והעליתי דלענין אי נימא דנתבטל תליא

בפלוגתא שהביא הפמ"ג בפתיחה לתערובות ח"ב פ"א אי במב"מ מהני ביטול בהיתר בהיתר ולשי' הר"ן בנדרי' ל"מ ביטול בזה דהוי מב"מ ממש וע' נו"ב מ"ת יו"ד סי' קפ"ו מ"ש בזה אבל י"ל לפמ"ש התוס' מנחות (דף כ"ב) וזבחי' (דף ע"ח) ויבמות (דף פ"ב) דביבש ביבש גם ר"י מודה דמב"מ בטל א"כ י"ל דבכה"ג לכ"ע נתבטל מקודם אבל י"ל דכיון דבלא נודע ל"מ ביטול ומבואר במג"א תל"ט דכ"ז שאין חל איסור הוי כלא נודע א"כ י"ל דבנ"ד דל"ה שום נ"מ מקודם דהא לוקח לכתחלה לתחוב בתוך של בשר גם אב"י אסור לכתחלה א"כ ל"ה נ"מ בהביטול כלל והוי כלא נודע ול"מ ביטול כלל אבל י"ל דכל דפריש מרובא פריש ול"ש לגזור שמא יקח מהקבוע כיון דפירש קודם שנודע התערובות ועוד דליקח מן הקבוע הרי גם שאב"י אסור לכתחלה וכבר נודע מ"ש הריטב"א פ"ה דכתובות דדבר שאסור לכתחלה הוי מלתא דל"ש וליכא למינזר א"כ ה"נ בנ"ד והארכתי עוד בזה ועכ"פ לדינא יש. להקל בזה. ומה ששאל עוד בדין שגררו מלח בסכין חולבת ומלחו בו בשר והביא ד' הפמ"ג סי' ס"ט מש"ז סקכ"א אבל בשו"ת ספר יושיע בפו"כ סי' תמ"ה השיג עליו דהחוש מעיד דליכא ס' בבשר נגד המלח רק נגד המלח שנשאר אחר ששהה שי"מ ונימס בזה יש דיעות דאיכא ס' או שלשים לכ"ע, לפע"ד יש לדון לפמ"ש במש"ז סי' צ"ד סקי"ב דבחריף ודוחקא ל"א חם מקצתו ח"כ ואין מפליט רק ממקום הדוחק א"כ לפ"ז נראה דבסכין שגוררין כל הגרירה עם החוד של סכין א"כ א"צ ס' רק נגד מקום קצה החוד של סכין ובודאי יש ס' בהבשר נגד קצה החוד ולשי' הש"כ סי' צ"ו סקי"ז בדבר יבש ל"מ חריפות ודוחקא כלל וע' בדג"מ ופמ"ג שם וע' במש"ז סי' י' סק"ו שחולק על הפר"ח בדין סכין או ברזל בולע כולו אבל היינו בכ"ר אבל בחריף ודוחקא אינו בולע ומפליט מכולו וכן ראיתי בשו"ת משיבת נפש סי' מ"ט שפסק להתיר בזה אפי' אם הסכין ב"י בהפ"מ והיכא דהסכין אב"י גם בלא הפ"מ יש להתיר ובדין הקליפה שחקר החו"ד סוס"י צ"ו אי נתבטל בפעם א' וב' לענ"ד י"ל דאם החקר שמן דמדינא סגי בס' והקליפה רק חומרא נהי דיש פוסקי' ס"ל דגם נשמן סגי בקליפה י"ל דהוי ס"ס שמא אין המלח חריף כלל ואינו מפליט ואת"ל מפליט דלמא סגי בס' בלא קליפה אבל בבשר כחוש יש להחמיר לקלוף הבשר כנלע"ד:

ד והנה הרב מו"ה חיים צבי נ"י מקפוטשניץ השיב ע"ד תשו' הנ"ל וזה אשר השבתי לו מה שתמה עמ"ש בתשו' בדין מלחו מעים של טרפה ואחר שיעור מליחה נתערבו עם בשר כשר שנמלח ג"כ וכתבתי דבמקום שיש שומן על המעים י"ל דעשה המלח פעולה בהשומן ואין להמעים שם דין רותח בהפ"מ ותמה דהמלח שנכנס בגוף המעי עכ"פ לא עשה פעולה כלל יפה כ' בעצמו דהמלח שעל השומן נכנס רק בהשומן ולא בגוף המועי

וכדקיי"ל במלח החלחולת בצד פנים דאין המלח נכנס בשומן כלל וכמבואר בסי' ע"ה ונה"ך סי' ס"ט סקט"ו וא"כ דברי נכונים אבל יש לפקפק דהתם לפי שאין דם בגוף המיעי לכן הוי הפסק וכדמשמע להדיא מלשון נה"ך שם אבל להיפוך הוי גוש א' וכמו בראש שלא נפתח ועוף שלם דמהני המליחה מעל"ע וה"נ בזה אבל מ"מ י"ל דהמלח נכנס בכל פעם יותר ומפליט הדם ועד כלות שיעור מליחה נכנס מעבר לעבר ומפליט לחוץ דבודאי אינו נכנס ברגע א' בכל החתיכה וא"כ כיון שכבר עשה בהשומן פעולה אף שנכנס גם בהמיעי גופא כבר נחלש כחו וגם י"ל דכיון דהתם כיון דאין דם בגוף המיעי הוי הפסק ואין המלח נכנס בשומן דלא דמי לגוש א' כיון דבזה יש דם ולא בחבירו כן ה"נ להיפוך המלח נכנס בשומן ולא בגוף המיעי:

ה ומ"ש עמ"ש דלא בכל המקומות יש שומן דא"כ דמי לדין לא נתפשט המלח בכל מקו' והוי רותח בכל מקום ויצטרכו ס' גם נגד מקום השומן הוא דבר תמוה דודאי אם איזו שטח שלם לא נמלח כלל ל"ה רותח במקום זה והתם מיירי בנמלח בכל השטח רק לא נתפשט בכל מקום ועוד דאי נימא דהמלח מתפשט גם לצדדי' ומרתיח בכל מקום א"כ בנ"ד גם המלח שבמקומות שאין שם שומן נתפשט גם במקום השומן ועשה שם פעולתו ונצטנן הכל וז"פ שוב ראיתי בשו"ת רמ"צ שנדפס מחדש חיו"ד סי' מ' שהעיר בחקירת השואל בדין מיעים אבל לא הרגיש בדברינו הנ"ל דבזה סגי בקליפה לכ"ע:

ו ומ"ש בדבר השאלה שגררו מלח בסכין חלב ואח"כ מלחו בו בשר הנ"ל וכ' רו"מ דכיון דאין מליחה לכלי להפליט א"כ ל"ה דבר חריף רק חום ודוחקא והא מבואר במש"ז סי' צ"ו סק"ג דחום ודוחקא י"ל דמהני בי' נ"ט בר נ"ט נעלם ממנו דברי הרשב"א שהובא בב"י סי' צ"א דמלח אינו נבלע בחומו אלא בחריפותו ומלח מועט אין בו חריפות כ"כ להבליע אבל להפליט שפיר מועיל דטבע המלח לפלוט דם אלא שאם יש הרבה מלח הוא מבליע ג"כ בתריפותו ע"ש ומבואר דאין חום למלח רק חריפות והא דאין מליחה לכלים היינו משום דהוי חריף בלא דוחקא דלא מהני גם בשאר ד"ח אבל בצירוף דוחקא שפיר מפליט גם מ"ש דאף דהמלח הוי ד"ח ובלע מהסכין טעם ראשון מ"מ מן המלח לבשר הוי טעם ב' בהיתר דכל זמן שלא נתבשל מה"ת שרי ורק מדרבנן אסור ובדרבנן יש לסמוך ע"ד הסוברי' דד"ח ל"ה רק קורט חולתית ואף דאח"כ יבשלוהו ויאסר מה"ת הרי גם בכה"ג הוי נ"ט בנ"ט דהיתירא כדמוכח בתוס' חולין (דף קי"ב ע"א) בהא דהביאו מהש"ס דזבחי' דכל יום נעשה גיעול לחבירו עכ"ד גם בזה יש לפקפק דהא אנן קיי"ל כהמהרש"ל דבנצלו דהוי רק ב' טעמים אסור והיינו כמ"ש התוס' שם דאין ראי' מהא דזבחי' הנ"ל דשא"ה דמב"מ שרי מה"ת ורק מדרבנן אסור ובמקדש אוקמוה אדאורייתא

ומוכח דס"ל דמה"ת אסור בנצלו היכא דהוי מבשא"מ דאל"כ בלא"ה הול"ל דתרי טעמי שרי מה"ת ומדרבנן אסור א"ו כמ"ש וא"כ ה"נ בזה דבמלח הוי טעם א' ובבשר הוי טעם ב' א"כ דמי לנצלו דאסור:

ז ומ"ש עמ"ש דגוררין רק בהחוד דא"כ גם בחותך אמאי צריך ס' נגד כל הלהב הא חותך רק בהחוד דבר זה לאו מדילי הוא כי גם בשו"ת מש"נ שהבאתי חילק כן דבחותך חתיכה נכנס הסכין בתוך החתיכה והחתיכה סובב הסכין מב' צדדי' ואיכא דוחקא בכולי משא"כ בגורר אבל מ"מ יש להעיר מהא דשוחט בסכין מלובנת דחידודה קודם לליבונה אבל י"ל דשא"ה דבית השחיטה מרווח רווח אבל בחותך חתיכת בשר י"ל דאיכא דוחקא בכל הלהב וע' בשו"ת ספ"י בפו"כ סי' קכ"ב שהעיר מהא דחידודה קודם לליבונה:.. ובעיקר הדין י"ל עוד דטעם חלב הנבלע במלח אין יוצא מהמלח לבשר בלא רוטב כמ"ש הח"ד סי' ק"ה דגם מצלול אין יוצא הבלוע והעירוני לזה וצל"ע עוד בפמ"ג או"ח תמ"ז א"א סקי"ט שהעיר בעצמו בזה ע"ד חה"ש אבל בא"א סי' תנ"א סקל"א וסקל"ז מבואר דדבר נידוך ונפרד הוי כבעין. ובמק"א העירותי ע"ד הח"ד הנ"ל מהתוס' חולין (ד' ק"ח) ד"ה שנפל וע' ח"ד סי' ק"ב סק"ד וע' ריטב"א חולין שם. שו"ר בשו"ת ב"ש סוס"י ק"ס שדיבר בד' פמ"ג הנ"ל מהא דאין בלוע יוצא בלא רוטב ותי' דכיון דבלוע שמן נכנס לכלי בלא רוטב כמ"ש ח"ד סי' צ"ו סק"ו וסק"ז ודלא כח"ד סי' צ"ז וק"ה וכיון דבד"ח גם אב"י אסור א"כ לא ימלט שחתכו גם דבר שמן ומ"ש הת"ד סי' צ"ו סק"ז דהולכי' אחר רוב תשמישו ליתא לדידן בסי' תנ"א ס"ו בהג"ה ובפרט בד"ח דנעשה ב"י יעוש"ה:

סימן קפא

א ע"ד הדו"ד שבא לפני בר' וש' שעשו שותפות ביניהם והי' ר' הנותן מעות וש' הי' הנו"נ בהעסק ועשו בניהם שטר שותפות שיהי' מהריוח לר' מחצה ולש' מחצה רק יהי' לש' קדומה בעד ש"ט ב' ר"כ לשבוע ועשו השותפות על שנה ובמשך הזמן קיבל ש' בכל שבוע הסך ב' ר"כ מהעסק ובכלות הזמן לא הי' ריוח כלל בהעסק והסך ב' ר"כ חסירים מן הקרן וטען ר' כי הוא הבטיח לו קדומה אם יהי' (ריוח יותר מזה יקח ש' הקדומה אבל כיון שלא הי' ריוח יותר גם אם הי' הסך ב' ר"כ קדומה אינו מחויב ליתן הכל לש' ובפרט שאין כאן ריוח כלל מדוע יפסיד מן הקרן בחנם וש' טוען כי הוא עומד כפי תנאי שהי' ביניהם ומכח הפסד לא נדבר ביניהם כלל וש' הוא עני רק השליש משכון לבטחון שלא יקח לעצמו כלום יותר מהמגיע לו. ולכאורה הי' נראה דלשון קדימה משמע דוקא אם יש עוד גם למי שאחריו וכמ"ש רש"י פ' בראשית דהיכא דיש שני אחריו שייך למינקט

לשון ראשון וע' בט"ז או"ח ריש הל' ר"ה ואמנם מצינו בש"ס דכתובות (דף צ' ע"א) דדייק מדקתני הראשונה קודמת לשני' מכלל דאי קדים שני' ותפסה לא מפקי' מינה ודחי דמאי קודמת לגמרי קתני כדתנן הבן קודם לבת וע' בתוס' שם (דף ק"ו ע"ב) ד"ה כדאמר רבא דמוכח מדבריהם דמ"מ סתם קדימה משמעותו בקדימה ממש שיש אחריו גם להשני אבל י"ל דהכל לפי משמעות הענין וע"ע בריטב"א קידושין (דף כ"ז ע"ב) בזה שכ' בהא דקדמה שכיבת בעל לבועל דאין הכונה שהי' שכיבת בעל אח"כ דא"כ ליכא ונקה האיש מעון אלא קדמה לגמרי וכדמצינו מי הקדימני ואשלם ע"ש וע' שב"י ח"ג סי' פ"ד ושו"ת ג"פ סי' ס"ד שלא הביאו מכל הנ"ל וע' בשו"ת מהר"ם זיסקינד סי' י"ט שפסק בדין עניים הקודמי' כפי המבואר ביו"ד סי' רנ"א ס"ג כל א' קודם לחבירו מעלה א' וקרוביו קודמי' ג' מעלות לעניי עולם וכן כולם עד"ז ותמהני על הג"פ שלא הביאו וע' רשב"א חולין (דף ח' ע"א) בד"ה אר"ז כו' בהא דזידודה קודם לליבונה שכ' דמשמע מלשון קודם דמ"מ הליבון פועל אח"כ בסימנים וא"ת דה"ק חידודה קודם לחתוך עד שאין ביכולת הליבון לפעול בה כלל וקודם זה כענין מי הקדימני ואשלם אכתי תיקשי כו' ע"ש ומוכח דלפעמי' הוי נמי קודם בכה"ג כשאין אחריו כלום [ועתש"ו רשב"א ח"א סי' נ' בענין לשון קודם] ועכ"פ מבואר דהוי ספיקא בלשון השטר א"כ כיון דהמקבל תפס אין להוציא מידו כמ"ש בחו"מ סי' מ"ב ויש לדון בזה מכח השלשת המשכון ואמנם לפעד"נ [ולפמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' קצ"ה מכמ"ד דבסתם אדם המתנה דעתו עפ"מ שתקנו חכמי' באותו הלשון יש לדון ג"כ בזה יע"ע בחו"מ סי' נ"ז סכ"ח ועתו"ס ב"ב (דף קס"ד) לענין נזירות ועתו"ס שבועות (דף כ') ותוס' מנחות (דף ס"ג) ותוס' נזיר (דף ח')] לפי המבואר ביו"ד סי' קע"ז סכ"ח והוא מתשו' הרי"ף והראב"ד דהיכא דהתנו הנותן והמקבל שהנותן יפסיד יותר מן המקבל ובריוח יטול פחות ול"ה שם לא ריוח ולא הפסד והמתעסק תובע שכרו לא יטול כלום אבל אם התנו מחצה בשכר ומחצה בהפסד ול"ה שם ריוח נוטל המתעסק שכרו מן הקרן ובט"ז שם מבואר הטעם דברישא כיון דהתנו שיהי' שכרו מהריוח והרי לא הרויח אבל בסיפא הי' שכרו כפועל בטל א"כ אף שאין כאן ריוח מ"מ שכרו כפועל לא הפסיד ויקחוהו מן הקרן והוי שכר זה היזק ונחשב מחצה לנותן ומחצה למקבל יעו"ש וא"כ בנ"ד שלא דיברו כלל מעסק הפסד וא"כ לא ישלם ש' מביתו כלל דאף דמבואר בשו"ת פ"י ח"א ח"מ סי' ג' ושו"ת שב"י ח"ג סי' קט"ז דהיכא דאין שותף ב' נותן מעות לכ"ע משלם מביתו דאדעתא דהכי נכנסו מ"מ כבר כתבתי בחיבורי שם דהכל לפי הענין ובנ"ד שהשליש משכון לבטחון שלא יקח לעצמו מהקרן בע"כ דאין לו להפסיד כלום דאל"כ הו"ל להתנות על המשכון נגד חלק

הפסד וגם בשטר שותפות לא נזכר מעסק היזק כלל וא"כ כיון דאין להמקבל בהפסד כלום אין מגיע לו ש"ט כלל ע"פ דינא א"כ מה שהבטיח לו קדומה הוי רק מה שהוסיף יותר מהחיוב וא"כ לפמ"ש הש"כ סי' מ"ב בשם מהרי"ק דהיכא דהחיוב הוי יותר מדין תורה אפי' הוא מוחזק ידו עה"ת בכל ספק שבלשון השטר ע"ש וה"נ בזה צריך המקבל להחזיר מה שנטל [וע' בתשו' מהרי"ט ח"ב חו"מ סוס"י ק"ח דמבואר כעין ד' הש"כ סי' מ"ב הנ"ל] אבל אם הי' גם למקבל חלק בהפסד אזי היינו דנים דמה שקיבל או גם אם לא קיבל עוד מעות הקדומה שייך זאת למקבל מן הקרן. כנלע"ד ברור בס"ד:

ב ואמנם כ"ז אם ל"ה עדיין ריוח מתחלה אבל אם כבר הי' ריוח מתחלה וכבר באו לחשבון ביניהם בזה תליא בדין אי רווחא לקרנא משתעבד בכה"ג שכבר חלקו בריוח ועמ"ש בחיבורי סי' קע"ו ס"ו וע"ע בסמ"ע סי' רנ"ז סק"א וע' רדב"ז ח"א סי' ת' ואח"ז מצאתי במהרי"ק שורש ק"ד שפסק בפשי' דאם כבר חלקו בריוח טרם שהגיע ההיזק וחסרון בהקרן זכה בריוח וא"צ להחזיר וע' בב"י סי' קע"ו מחודש ג' בזה ואין להאריך יותר והנלע"ד כתבתי:

סימן קפב

א ב"ה ד' יתרו תר"ס ברעזן להרב הה"ג וכו' מו"ה יעקב יוסף הכהן ראבינאוויטש אבד"ק קלאביצק רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה אחר ג"י הראשונים מימי ליבונה מצאה כתמים יותר מכגריס וגם דם ממש ע"י בדיקה והדאקטר בדק ע"י כלי מראה מלוטשת (שפיגעל) ואמר שראה שיש מכה מבחוץ על המקור והיא מוציאה דם בשפע ואמר שאינו פותח כלל פי המקור ולכן אומר בבירור שזה הדם הנמצא הוא מן המכה גם האשה אומרת שהדם בא שלא בהרגשת פיהמ"ק ולפעמים מרגשת כאב גדול גם אומרת שהדם משונה מדם ראייתה עכתו"ד השאלה:

ג הנה בגוף דין נאמנות הרופאים כבר פסק הרדב"ז סי' ת"י וח"ס סי' קע"ה דבדאיכא רגל"ד ע"י הרגשת כאב נאמן הרופא והח"ס צידד דגם עכו"ם י"ל דנאמן בכה"ג ובתשו' רח"כ בסופו קונ' שאלת חכם בשם רב א' שחידש דבריאה בלא הרגשה מהני רופא עכו"ם ע"ש אבל הנה בחידושי ח"ס לע"ז (ד' ל"א) העיר בדבר חדש דכיון דעכו"ם משום דאכלי שקצים ורמשים חביל גופיי' א"כ כיון שכל לימודי הרופאים בניתוח וטבעי האנשים הם בגופות של עכו"ם אין להם בקיאות בטבעי גופות ישראלים ואף דלענין פ"נ ויו"כ גם מספק יש להקל אבל לענין נדה צריך עיון ע"ש אבל לענ"ד צ"ע שהרי בתוס' שם

הקשו דהא בש"ס דשבת (דף פ"ו) מבואר דישראל דדייגי במצות חביל גופייהו טפי ותי' דדוקא התם לענין סרחון של ש"ז חבילי טפי אבל לגבי ארס שנכנס לפנים לתוך המעים חביל גופי' דנכרי טפי מפני שגם השקצים ורמשים נכנסים לתוך המעים ע"ש א"כ זה דוקא לענין דבר הנכנס למעים אבל לענין דם נדה שברחם שאין המאכל נכנס לשם אין השקצים ורמשים מחממין יותר מחימום דאגה של מצות שמחממין הרחם לענין ש"ז שבתוכו וה"נ לענין דם שברתם האשה אבל היכי שבודקים בראיית העין ע"י כלי המחזיק גם הח"ס מודה דנאמנים כמ"ש בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ע"ז דהוי בכלל מלתא דעל"ג דגם עכו"ם נאמן ע"ש:

ד והנה רו"מ העיר מדברי הט"ז סי' צ"ח דבאיסורים שא"צ בהם דין עדות גם עכו"ם נאמן במסל"ת אך דבנדה י"ל דהוי דבר שבערוה כמ"ש התוס' בגיטין (דף ב' ע"ב) ד"ה הוי דשב"ע וכו' דמה"ט צריך קרא דוספרה לה א"כ צריך בזה דין עדות גמור ול"מ עכו"ם מסל"ת אך שצידד דזה דוקא לפי הס"ד דאע"נ גם בדאתחזיק איסורא אבל לפי האמת לא הוי דשב"ע עכ"ד ולענ"ד הדבר ברור דלמסקנא. לא הוי דשב"ע וכן מצאתי בספר הישר לר"ת בענינים שונים שבסופו (דף פ"ג ע"ד) שהאריך להוכיח בראיות דנדה לא הוי דשב"ע וגם נראה פשיט דגם באיסור נדה אם הוא על"ג מהני שפיר להאמין שהרי ברמב"ן לנדה (ד' מ"ח) ותשו' ריב"ש סי' קפ"ב מבואר דטעמא דכל הנבדקות נבדקות ע"י נשים משום דאיתא לגלויי קמן וגם מדמה לה להא דפ' החולץ בהא דאשתמודעינהו שכתב הרי"ף דכיון דלאו אמלתא דאיסורא קמסהדי אלא מלתא בעלמא דמגלי דהדין הוא גברא פלן וה"נ בבדיקת הנשים והא עדיפא מהתם ע"ש וא"כ ה"נ בעכו"ם מסל"ת ובמק"א הארכתי בדין נוגע בעדות אשה והשגתי ע"ד הש"ש ש"ז פ"ו שביאר ליישב קו' הנו"ב מהא דיבמות (דף מ"ז) גבי גר שצריך להביא ראי' ולשי' רמב"ם ורא"ש גם באמר נתגיירתי בב"ד פלוני אינו נאמן אף דעל"ג ותי' הש"ש דשא"ה שהי' עכו"ם ואינו חושש שמא ותפסוהו בשקרו גה בעל"ג אינו נאמן ואני הבאתי מדברי הריב"ש וש"ך סי' צ"ח דגם עכו"ם נאמן בעל"ג:

ה ועוד יש לצרף דעת הרשב"א ותוס' ור"ן שבב"י יו"ד סי' צ"ח דקפילא מהני גם בלא מסל"ת דכיון דאומן הוא לא מרע נפשי' ואף שהנו"ב מ"ת חא"ח סי' ע"ב העלה דדוקא בעושה מעשה יש להקל באומן משא"כ בדיבור מקרי ואמר שקר ולכן אין האומן נאמן אבל היינו לשי' הסוברים דבעינן קפילא ומסל"ת אבל לשי' הפוסקים שהבאתי הרי גם באינו מסל"ת נאמן ומכ"ש בנ"ד שהרופא הוא אומן וגם מסל"ת וגם הוא מלתא דעל"ג

וע' במש"ז א"ח סוס"י רנ"ג דגם היכא שלא יפסיד כל אומנתו לא מרע אומנתו והביא מדברי הש"ך סי' ש"ב סק"ד בשם הראשונים ע"ש מ"ש בזה:

ו והנה מ"ש רו"מ לענין מה שאומרת שראייתה בלא הרגשה והביא מדברי הנט"ש סי' כ"א דאם אומרת שלא הרגישה אף שראתה ע"י בדיקה אינה טמאה, אלא מדרבנן והשיג על דברי כמה אחרונים בזה הנה אני מצאתי בתשובות מהר"ח א"ז סוס"י קי"ב שכתב בפשי' דהבודקת ומצאה דם בעלה בחטאת ואפי' אינה מרגשת נעשית נדה ודאית ובהיותי בנייאשטאט דיבר' עם הר' עובדיה ואמר עד שתרגיש בבשרה כלומר שמצאה דם בבשרה אפי' אינה מרגשת ביציאתו כגון דם הנמצא בפרוזדור שחייבים עליו אע"פ שלא הרגישה ביציאתו מהמקור ע"ש אך לפמ"ש שם לעיל דהיכי דהדם משונה מדם ווסתה יש ספק לתלות בצדדים וליכא למימר בכה"ג רוב דמים מן המקור כיון שמשונה מדם הווסת ע"ש וע' בסד"ט סי' קפ"ז סקי"ד שהשיג ע"ד תשו' ש"י שצירף סברא זו והוא דחה דבריו אלא שגם בתשו' דב"ש צירף ד"ז ע"ש ולא ידע מדברי מהר"ח א"ז הנ"ל וא"כ לפ"ז י"ל דגם לענין חזקת דם בא בהרגשה י"ל דבכה"ג ליכא חזקה וכמ"ש כה"ג בסד"ט רס"י קפ"ג בשם הש"י לענין קרטין דכיון דאינה רואה כדרך דם וסתה י"ל דבא בלא הרגשה. ומ"ש רו"מ מדברי הח"ד סי' קצ"ו דבתוך ז"נ גם בראתה בלא הרגשה סותרת ספירתה ואיכא איסור תורה כבר השיגו עליו כל הבאים אחריו וע' תשו' ח"ס סי' קע"ז ובאב"מ בסופו בשו"ת סי' כ"ג ובאמרי אש סי' ס"א ושו"ת ב"ש ח"ב סי' כ"ח מ"ש מדברי רמב"ן נדה (דף ל"ז) דאינו סותר אלא שאותו יום אינו עולה למנין אבל בשו"ת משובת נפש סוס"י ל' העלה דעולה ג"כ למנין אם הפסיקה עכ"פ פעם א' בטהרה וע"ע בישויע"ק רס"י קצ"ו ובנודע בשערים מ"ת סי' י"ג ועכ"פ בנ"ד שמרגשת כאב ודמה משונה וגם הוי מלתא דעל"ג יש להקל:

ז והנה הביא רו"מ דעת הש"ך דבג"י הראשונים תולין במכה אפי' במכה ידועה והאחרונים תמהו עליו דא"כ למה לא שאל ר"ע בעובדא שבאה אשה ואמרה ראיתי כתם וא"ל שמא מכה היתה בך וא"ל הן וחייתה א"ל יכולה להתגלע ולהוציא דם א"ל הן וטיהרה ואמאי לא שאל שמא הי' תוך ג"י וע' בסד"ט סקל"ד מ"ש בזה ונראה דהא כל טעמו דהש"ך משום דס"ל דמוחזקת בחז"א ומוקמי' לה אחזקה והרי ר"ע סובר דחיישי' למיעוטא מדאורייתא ומבואר במרדכי בחולין פ' הזרוע דמכ"ש דס"ל דלא אזלי' בתר חזקה וכ"ה בפ"י בקו"א לכתובות (דף י"ב) ובגו"ר כלל ס"א וכיון דס"ל דהוי מדאורייתא א"כ הרי בשל תורה אין חילוק בין להקל ובין להחמיר כמ"ש התוס' חולין (דף י' ע"ב) ד"ה אלא וכו' א"כ גם להחמיר לא אזיל בתר חזקה ועוד דבדרבנן להחמיר דמי כמו להקל

בשל תורה כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' שי"ג סק"ד א"כ לר"ע לשיטתו אין להחמיר מכח חזקת טומאה גם תוך ג"י ותולין במכה משא"כ לדידן שפיר ס"ל להש"ך להחמיר:

ח ומ"מ לדינא הגם שהח"ד סי' קפ"ז סק"ה החליט דקודם ג"י איכא חז"א אבל, אני מצאתי ברשב"א נדה (דף ב' ע"ב) ד"ה התם וכו' שכתב דאם רק הפסוקה בטהרה הויא בחזקת טהורה וע"ש (דף ה' ע"א) שהביא כן בשם הרמב"ן והוא חולק עליו ובחידושי הר"י שם (דף ס"ח ע"ב) הביא מדברי רמב"ן ורשב"א שנחלקו בזה מהיפוך להיפוך וצ"ע. והנלע"ד כתבתי:

סימן קפג

א להחריף ובקי מו"ה שלמה חנוך הכהן ראבינאוויטץ נ"י בהרה"צ מרדאמסק:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה שנסתפק בכהן שגירש אשתו חוץ מפלוני דאינה מגורשת אם מותרת לחזור לו דלכאורה י"ל דכיון דבח"ל בעינן קידש ואח"כ בעל וא"כ הכא דאינה מגורשת ונשארו הקידושין הראשונים שהי' בהיתר א"כ אם יבעלנה כשיחזירנה לא יהי' בכלל קידש ובעל:

ג הנה לא ידעתי מקום ספיקו דהא בגיטין (דף פ"ב ע"ב) מבואר דקרא דאשה גרושה מאישה לא יקחו מידרש לר"א דאפי' לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה וגם רבנן מודו דאיסור כהונה שאני וכ"פ הרמב"ם ובטוש"ע וא"כ אסורה לחזור לו ועס"י ק"נ ס"ג ואם ספיקו לענין מלקות הרי לשי' רש"י והרמב"ן קידושין (דף ע"ח ע"א) גם באיסור גרושה לכהן הדיוט איכא משום לא יחלל זרעו וגם בבעל לבד לוקה ולא נשאר ספיקו אלא לשי' רמב"ם פי"ז מאי"ב ה"ב דס"ל דבהדיוט בעינן נמי קידש ובעל והרי מבואר בכ"מ רפט"ו מאי"ב בשם הר"א בנו של הר"מ שביאר טעמו דבאיסור לאוין נזכר ביאה בקהל ולא הוי אלא בקידושין ודוקא דרך נישואין קפיד קרא דהיינו ביאה ראוי' לבא בקהל השם דהיינו קידש ובעל ע"ש א"כ אין נ"מ אם הקידושין באיסור או בהיתר דאדרבא אם הקידושין בהיתר טפי מקרי הביאה בקהל וגם להרמב"ם חייב בזה ומטעם זה יש לפקפק במ"ש בחי' הרי"מ לא"ע סי' כ"ז דגם היכי דאין הקידושין תופסין מ"מ מודה הרמב"ם דלוקה בבעל אח"כ ולפמ"ש ליתא דבכה"ג לא מיקרי ביאה בקהל וע' בפ"י בסופו ובהפלאה לכתובות (דף ל"ה) דס"ל דלר"ע דאק"ת בחייבי לאוין בע"כ ס"ל דלוקה בבעל בלא קידש ומה שהקשו להרמב"ם דבעל בלא קידש אינו לוקה א"כ איך קידושין תופסין בח"ל הרי הוי קידושין שאמסל"ב כקו' תוס' קידושין (דף נ"א ע"א) ותירוצם ל"ש להרמב"ם דהא להרמב"ם כל איסור הבעילה הוא רק ע"י הקידושין לענ"ד

לק"מ דהא לשי' רמב"ם איכא בכל פנוי' ל"ת דלא תהי' קדשה ולוקין עליו והא קיי"ל דאאחע"א א"כ בלא קידושין לא חלין האיסורי לאוין, אלא דבקידש מקודם אזיל לי' לאו דל"ת קדשה וחל האיסור לאו א"כ הרי בלא הקידושין הי' עובר על לאו דל"ת קדשה ואף דגם היכי דאאחע"א מ"מ איסורא איכא לקברו בין ר"ג הרי בבעל ולא קידש ג"כ איכא איסור תורה כמ"ש המקנה קידושין (דף נ"א) אלא דלאו ליכא בבעילה לבד והכא אי לאו הקידושין איכא לאו אחר דל"ת קדשה ומה לי הך לאו או אידך לאו. [א"ה בהמ"ח בחי' כתבתי בזה לתרץ קו' המל"מ פי"ב מאי"ב ה"ב בהא דש"ס דכתובות (דף ל' ע"א) א"ב בעילה לכ"ג ומ"ש דהו"ל עשה שאינו שוה בכל ופירש"י שאין זה לאו דאלמנות וגירושין אלא עשה דבתולה יקח ולא בעילה וא"ת יש כאן לאו דזונה לא אשכחן תנא דאמר פנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה אלא ר"א ולית הלכתא כותי' ואין זונה אלא הנבעלת לפסול לה עכ"ל והקשה המל"מ לפמ"ש הרמב"ם פי"ט מאי"ב ה"ג וכ"ג שנשא בעולה ובא עלי' הרי אלו נתחללו א"כ לשי' שוב יש לאו דחללה לא יקח ולר"ע שוב אין בה הוי' ותי' דכיון דקודם ביאה הי' לו בה הוי' לא ממעטי' לה מקרא דולו תהי' לאשה והביא שכן הקשה בשטמ"ק ותי' כן ע"ש ולענ"ד לא הועיל כלום בתי' זה דהא נודע דרבא ס"ל בקידושין (דף נ') דקשאמ"ל ל"ה קידושין וא"כ הא אם יבא עלי' תהי' חללה וא"כ שוב הוי קידושין שאמ"ל ול"ה קידושין ומאי א"ב בעולה לכ"ג הא לית בה הוי' ולכאורה י"ל לפמ"ש התוס' קידושין שם דדוקא היכא שהאיסור הביאה באה ע"י הקידושין אז הוי קשאמ"ל ע"ש וא"כ שוב י"ל כאן דל"ה קשאמ"ל דהאיסור של הביאה אינה באה. ע"י הקידושין אבל ז"א דתירוצם של התוס' לא קאי רק למ"ד דקידושין תופסין בחייבי לאוין אבל לר"ע דס"ל דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין לא קשה קו' התוס' כלל וא"כ שפיר י' דגם בכה"ג הוי קשאמ"ל וא"כ שוב לית בה הוי' ועוד דאפי' נימא כתי' התוס' ג"כ קשה דהא כ' הרמב"ם פי"ט מאי"ב ה"ד דכ"ג שבעל בעילה בלא נישואין לא חיללה ובמ"מ שם כ' הטעם דדוקא כשקידשה ועבר על עשה דאשה בבתולי' יקח והוא עשה דכהונה אז נעשית חללה אבל אם בא על הבעולה שלא כדרך נישואין אינו מוזהר בה יותר מאדם אחר ואינו איסור כהונה אלא איסור בלבד ואין חלל אלא מאיסורי כהונה ע"ש וא"כ לפ"ז שפיר הוי קשאמ"ל, דהא אם לא הי' מקדשה מקודם ולא הי' עובר על העשה דבתולה יקח לא הי' עובר בהביאה על לאו דחללה לא יקח אבל כיון שקידשה מקודם עי"ז נעשית חללה משהערה בה וא"כ שוב האיסור דהביאה באה ע"י הקידושין ושוב הוי קשאמ"ל גם לפי תי' התוס' קידושין הנ"ל ול"ה קידושין ושוב לית בה הוי' ומאי א"ב איכא ונראה בהקדם לבאר טעמו של הרמב"ם דאם בעל כ"ג בעילה בלא נישואין

אינו עושה אותה חללה ואם כי הה"מ ביאר טעמו אבל במל"מ פי"ח ה"ב פקפק בזה ע"ש ונראה דנודע דעת הרמב"ם ריש הל' אישות דכל הבועל אשה לחם זנות בלא קידושין לוקה משום לא תהי' קדשה וע' בטור א"ע סי' כ"ו וא"כ גבי בעולה לכ"ג כבר הי' עלי' האיסור דלא תהי' קדשה ושוב האיסור דחללה לא יוכל לחול דאין איסור חע"א ולכך שפיר פסק הרמב"ם דבלא קידושין לא נעשית חללה דלא יוכל האיסור דחללה לחול על האיסור דלא תהי' קדשה משא"כ בנישואין דשוב ליכא הלאו דלא תהי' קדשה שפיר חל האיסור דחללה ולכאורה י"ל לפמ"ש הדו"פ סי' כ"ו דבפעם ראשונה גם הרמב"ם מודה דל"ה קדשה רק בפעם שני' ס"ל להרמב"ם דהוי קדשה וא"כ כאן בעכצ"ל דהרמב"ם מיירי שנבעלה מקודם רק פ"א דאל"כ שוב הוי' זונה וא"כ שוב באים שני האיסורים היינו האיסור דלת"ק והאיסור דחללה בבת אחת בשעה שהכ"ג בועל אותה וא"כ שוב מדוע לא נעשית חללה אף בלא נישואין אבל ז"א דהא כבר נודע מ"ש התורי"ד קידושין (דף נ') בהא דקיי"ל אין אחע"א ובב"א חלים נימא כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ותי' דהי מינייהו מפקת ולכך שניהם חלים ובשאג"א סי' ע"ב העלה דהיכא דאיסור א' כולל או מוסיף שוב שפיר אמרי' כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו וא"ל הי מינייהו מפקת דלענין האיסור שהוא אינו כולל או מוסיף שייך לומר כל שאבזא"ז אבל לענין הכולל או המוסיף ל"ש זה דאפי' בזא"ז ג"כ חל ושפיר מפקי' האיסור הקל ע"ש [וע' בדע"ת בפתיחה להל' שחיטה אות י"ז מה שהובא שם בשמי דבר נחמד בזה]. וא"כ כאן הלאו דלת"ק הוא איסור כולל דעל הלאו זה נזהרים כל ישראל משא"כ הלאו דחללה דלא מוזהרים בזה רק כהנים ושוב חל רק האיסור דלת"ק לפיכך שפיר כ' הרמב"ם דלא נעשית חללה משא"כ בנישואין דליכא הלאו דלת"ק שפיר חל הלאו דחללה ולכאורה י"ל כיון דבקידושין סובר על העשה דבתולה יקח א"כ איך חל אח"כ האיסור דחללה אך ז"א דהא האיסור דחללה כולל גם כהנים הדיוטים והעשה דבתולה יקח הוא רק בכ"ג ושפיר חל האיסור דחללה על העשה דבתולה יקח. ומעתה לפ"ז א"ש ומתורצים ד' רש"י הנ"ל דהא נודע דלרבא ס"ל לר"ע אין איסור חע"א אף בכולל ע' חולין (ד' ק"א) ותוס' שם א"כ לשיטתי' דר"ע שפיר אמרו א"ב בעילה לכ"ג ושפיר פירש"י שאין כאן רק עשה דבתולה יקח דהא לשיטת ר"ע הלאו דחללה אינו חל על העשה דבתולה יקח אף שהיא כולל גם כהנים, הדיוטים וא"כ שוב אין לומר דהוי קידושין שאמ"ל דהא אין הביאה נאסרת ע"י הקידושין דאדרבא ע"י הקידושין לא חל האיסור דחללה דאין אחע"א וא"ש ודו"ק]:

ד ועוד נראה דכבר הקשו המפרשים מה הקשו התוס' מהא דקשאמל"ב הא משכח"ל בקידושי ביאה עצמן ושוב י"ל דאיתקשו הוייות להדדי וע"ש במקנה ותי' הרו"מ דקו'

התוס' היא דנימא אעל"מ ולזה תי' דכיון דגם בלא הקידושין אסור לא יתוקן האיסור ובכה"ג א"ע מהני כמ"ש מהרי"ט ע"ש וא"כ גם להרמב"ם הרי בלא קידושין יהי' איסור דלת"ק ולא יתוקן האיסור וא"ע מהני ושפיר י"ל דכיון דמשכח"ל קידושי ביאה שוב איתקש הויות להדדי ולכן קידושין תופסין בח"ל:

ה ומה שהקשה לשי' רש"י יבמות (דף מ"ט) דהיכא דאין קידושין תופסין נפקעין גם קידושין הראשונים א"כ לר"ע דא"ק תופסין בח"ל היכא דגירש כהן אשתו חוץ מפלוני דנאסרת לו משום ריח הגט שוב נפקעין קידושי' ומותרת לעלמא בלא גט הנה לדעת ר' סימאי דבאלמנה לכ"ג גם ר"ע מודה דאין הולד ממזר דכתי' לא יחלל חילולין עושה ולא ממזרות א"כ גם בגרושה לכהן הדיוט לשי' רש"י ורמב"ן שבהה"מ רפט"ו מאי"ב כן הוא וגם לדעת ר' ישבב י"ל דברית הגט דאתיא רק מריבויא דקרא מודה ועוד נראה דלשיטת נימא כן שוב ליכא למידרש כלל קרא דאפי' גרושה מאישה ריח הגט פוסל שהרי באופן זה נפקעו הקידושין למפרע ושוב ליכא ריח הגט ואינה אסורה לבעלה ושוב אין הקידושין נפקעין כלל ולחומרא מקשינין בכה"ג כנודע. ומ"ש מהא דבנעשה פצוע דכא לר"ע יופקעו הקידושין כבר העיר בס' ישרי"ע ליבמות שם מהש"ס שם (דף ע"ט) ובתשו' א' ביארתי דהיינו נמי שינויא דאביי שם דאמר וליתי איסור פצוע ונדחי עשה דיבום וכו' ורבה הדר בי' לכן (בדף מ"ט) דאביי מרא דשמעתא שפיר כתב רש"י סברתו:

ו ומה שהקשה בהא דגיטין (דף פ"ד ע"ב) בהא דכיצד יעשה יטלנו הימנה וכו' הואיל וקנאתו ליפסל לכהונה ופירש"י שכבר זכתה בו וכו' ותמה דהא בכל גט פריך הש"ס לעיל על זה דנימא מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני גיטה וחצרה באים כאחד והכא דלא נתגרשה בגט זה מבעלה שוב קנה בעלה לק"מ דכבר כתב הפ"י ר"פ הזורק דמה דאמרי' מה שקנתה אשה קנה בעלה הוא רק תקנתא דרבנן א"כ שפיר מדאורייתא קנאתו ליפסל מכהונה ולא תקנו חז"ל להקל על ד"ת להוציא מידו ריח הגט ומדברי הפ"י הנ"ל יש לדון במ"ש השבו"י ח"א סי' כ' בדין עכו"ם בחמץ אם י"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ובהגהותי לאו"ח סי' תמ"ח שנדפסו בארץ הגר הבאתי ממהרש"א ח"א מגלה (דף ט"ז) דמבואר דגם בעכו"ם הוא כן ולדברי הפ"י הרי כיון דהוי רק תקנתא דרבנן ל"ש בעכו"ם כמ"ש בחו"מ סי' רפ"ג:

ז ומה שהקשה לשי' רש"י בקידושין (דף י"ט) דקטן יכול לקדש בביאה מש"ס דגיטין (דף פ"ה ע"א) דבעי חוץ מקידושי קטן וכו' יעוין בתשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' שע"ה בזה:

ח ומה שהקשה בהא דיבמות (דף י"ג ע"ב) דלב"ה חוצה לרבות ארוסה ליבום והרי למ"ד אשת ב' מתים דאורייתא ויליף לה מקרא ומשכח"ל בקידושי חוץ כדאי' בגיטין (דף

פ"ב ע"ב) ולפמ"ש הרשב"א דאסור לשמעון לבעול א"כ אין חופה לפסולות ויש לה דין ארוסה ונשמע ממילא דיש יבום לארוסה אם כי הוא קו' מושכלת אבל לק"מ דהא דהוי סד"א לפטור ארוסה היינו משום דכתי' בית אחיו ולא מקרי בית אלא בנשואה כמ"ש התוס' יבמות שם והוא משום דלא מקרי בארוסה אלא מקצת בית א"כ היינו להתיר אשת אח בעינן שיהי' בית גמור אבל להחמיר גם מקצת בית אסור כמ"ש כה"ג בתשו' הריב"ש סי' שמ"ז במ"ש הר"ן דכל האזרח להתיר שותפות ומ"מ שאולה פסול דכתי' לך והשיב הריב"ש דהתם אמר רחמנא שלא ישתמש בטלית שהוא שלו בלא ציצית לכן גם בשל שותפות חייב כיון דקצתו שלו ומשתמש בו בלא ציצית אבל בסוכה שחייבתו תורה לישב בסוכה שלו לא סגי במקצת שלו אלא בעינן שיהא כולו שלו ע"ש וה"נ בזה ובמק"א העירותי בזה מהרשב"ם ב"ב (דף קל"ז ע"ב) ד"ה ואם לאו ואכמ"ל ואף דביומא (דף י"ד) משמע דבארוסה ליכא משום ב' בתים י"ל דהתם מעיקרא פריך דארוסה לא מקרי בית והך קושיא עדיפא:

ט וגם בלא"ה לק"מ דאטו למ"ד אין חופה לפסולות הדבר מפורש בתורה הרי הוא רק מלתא דסברא ופליגי בזה תנאי ואמוראי וגם הרי לשי' הרמב"ן בביאה לכ"ע איכא חופה לפסולות כמ"ש השעה"מ בחופת חתנים ס"ד א"כ משכח"ל שעבר ובא עלי' וע"ש בשם ריטב"א וגם בר"ן פ"ק דקידושין בסוגיא דתחלת ביאה או סוף ביאה קונה מ"ש בזה וע' במהרש"א קידושין (דף י"ג ע"ב) במ"ש דדוחק להעמיד שנשאן באיסור ובגליון הבאתי מיבמות (דף י' ע"א) לר"י נמי משכח"ל דעבר ונסיב וכו' ושם (דף י"א סוע"ב) ק"ו במותר לה אסורה באסור לה לא כ"ש וכו' וע' סוטה (דף ה' סוע"ב) ושם (דף ו' ע"א) ואכמ"ל יותר. והנלע"ד כתבתי:

סימן קפד

א להרה"מ וכו' מו"ה אברהם דוב זעלציר נ"י מקראקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר להשכיר ביתו ליהודי ספר שמגלח ביום ש"ק בפרהסיא אם עובר משום מסייע לדבר עבירה דגם בדלא קאי בתרי עברי דנהרא איסורא מיהו איכא והביא מדברי הש"ך ודג"מ יו"ד סי' קנ"א ועוד מכמ"ק:

ג הנה עד שהוא שואל להשכיר לספר הרי בכל השכרת בית ליהודים מחללי ש"ק בבישול ואפיי' ורחיצת הרצפה וכדומה יהי' איסור בזה ופוק חזי מה עמא דבר וכבר האריך בתשו' כתב סופר יו"ד סי' פ"ג בענין זה והעלה דליכא איסור אא"כ בשעת סיועו עושה האיסור מיד אבל באינו עושה האיסור מיד שרי וכ"ה בשו"ת בנין ציון סי' ט"ו

ובאמת שכה"ג כתבו הב"ח ומג"א סי' קס"ט סק"ו לענין לפ"ע ובתשו' מהר"י אסאד סי' קס"ד הקשה מש"ס דע"ז (דף כ"ב) דפריך גבי לא ישכיר אדם מרחצו לכותי וכו' ותיפוק לי' משום לפ"ע והרי התם משכירו לו בחול קודם שיגיע השבת ואפ"ה אסור אבל נראה דגבי לפ"ע ממש בכל גווני אסור אבל בדליכא לפ"ע אלא משום מסייע לעוברי עבירה י"ל דבכה"ג ליכא משום מסייע וע' כה"ג במג"א סי' רס"ו סק"ח דלשי' הרמב"ם והה"מ ליכא בכה"ג משום מאכיל בידים לקטן וע"ש בא"א ומחה"ש מ"ש בזה ועוד נראה דבכל גווני דאיכא משום מסייע היינו דוקא אם בגוף הדבר שנותן לחבירו יעשה בו האיסור אבל הכא הרי לא יעשה האיסור אלא באויר שבתוך הבית והרי גם למ"ד דאדם מצוה על שביתת כלים במוגמר וגפרית דלא קעביד הכלי שום מעשה אלא מונח על הארץ והן בתוכו שרי ומכ"ש בזה [ועמש"ל סי' צ"ג]:

ד גם יש לצדד דכיון דלשמא ימות חיישי' ולזמן ב' או ג"י חיישי' שמא ימות כדמוכח בש"ס דמ"ק (דף י"ח ע"ב) בהא דכותבים במועד דהוו דבר האבד שמא ימות הנותן או העדים או הב"ד וגם ביום את של חה"מ שרי וכן י"ל שמא יעשה תשובה ואף דמוכח בנדרים (דף ה ע"א) ושם (דף ע"ב) ובר"ן דעשיית תשובה הוי נולד מ"מ י"ל דתרי מיעוטא דשמא ימות ושמא יעשה תשובה מצטרפין להקל לענין חשש מסייע לע"ע ואף דלענין לפ"ע מוכח מהש"ס דע"ז (דף כ"ב) הנ"ל דאין לתלות להקל מטעם זה מ"מ בנ"ד שיש לו בית אחר בעיר וליכא אלא משום מסייע והוא משכיר לו גם שאר חדרים שאין מחללין בהם ש"ק ועיקרו לימי החול וי"ל דדמי למ"ש בנה"מ סי' צ"ז דבעסקא פ"מ ופ"פ מותר לתפוס והביא מהא דב"מ (דף ל') שטחה לצרכו ולצרכה דאי לאו גזיה"כ מותר במכוין יחד לדבר המותר ולהאסור ובמק"א הבאתי מדברי הרשב"א והר"ן שבת סו"פ האורג ומהש"ס דמנחות (דף ס"ד) וגם מדברי הפ"י פסחים (דף כ"ו) שחילק בין עושה מעשה בידים ובין אם אינו עושה מעשה אלא דמטי לי' הנאה ממילא וגם כי בש"ס דב"מ לא איפשטא הבעיא קיי"ל לחומרא ואכמ"ל ועכ"פ נראה לי דבנד"ד מותר להשכיר והנלע"ד כתבתי:

סימן קפה

א ב"ה א' תצוה תר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה משה אפטער נ"י מו"ץ דק' טארנא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן שתבע את ש' סך מסוים ע"פ פנקסו שנכתב בו כל הסחורות שלקח ש' מראובן במשך כמה שנים וכן סך המעות שנתן לאחדים ונתקבץ מכל שנה קצת חוב ועלה לסך ת"ק ר"כ וש' השיב שאינו חושד את ר' שהעלים במזיד

מלכתוב בפנקס קבלת מעות אלא אולי שכח לכתוב איזה סך ומסופק אולי אינו חייב לו וראובן טען שדרכו לכתוב בכל יום מיד בפנקסו וגם עושה קאסטע שלום וע"פ רוב מכוונים בדקדוק ואם קרה פעם או פעמים שאין הקאסטע עולה יפה אחר יום או יומים נמצא ונתוודע רק אם פעם או פעמים קרה במשך זמן רב שלא עלה שוה כפי החשבון ולא נתוודע הוא רק מיעוטא דמיעוטא עכת"ד ורו"מ הביא מהש"ך סי' צ"א סקכ"ה בשם תשו' הרא"ש ומהריב"ל ולפ"ז בנ"ד הוה טענת ראובן ע"פ פנקסו טענת ברי ואף דלפעמים במיעוטא קרה שלא נכתב בדקדוק הרי אין ריעותא בספק של התובע ודמי למ"ש הרשב"א שבקצה"ח סי' ע"ה סק"ו וסי' ש"מ ונימוק"י שבש"ך סי' רצ"א סקמ"ג דגם בכה"ג חייב באיא"פ וגם לדעת רש"ל דגם בלא הו"ל לתובע למידע כיון שאינו טוען ברי פטור הנתבע באיא"פ מ"מ מודה במיעוטא דמיעוטא כמ"ש בהגמ"ר כתובות ובגו"ר כלל ל"ט דברוב גמור הולכין בממון אחה"ר ובפרט ברוב וחזקה כמ"ש הבעה"מ רפ"ב דכתובות וגם המלחמות שם חולק רק משום דחזקת פנוי' אינוי חזקה ובנ"ד דאיכא חזקת חיוב וגם רוב גמור פשיטא דחייב לשלם עכ"ד:

ג הנה לענ"ד יש לפקפק בזה דהא הכא לפי הודאת ראובן הי' פ"א או ב"פ שלא עלה חשבון הקאסטע שוה עם חשבון הפנקס וא"כ הרי ידוע לנו ששכח אז לכתוב איזו קבלת מעות בפנקס והוחזק המיעוט לפנינו בבירור אלא שלא נודע בשל מי הי' הטעות א"כ יוכל ש' לומר אולי הי' הטעות בחשבונו וע' כה"ג בפ"ה דטהרות מ"ז מי שישב ברה"ר ובא א' ודרס על בגדי' וכו' הולכים אחר הרוב ישן ברה"ר ועמד כליו טמאים מדרס דברי ר"מ וכתב הרע"ב דאע"ג דבישב ובא אחר ודרס הולכין אחר הרוב ישן שאני דחיישי' שמא רוב בנ"א דרסו על בגדיו ואחד מהם זב או זבה וחכמים מטהרים דהוה ס"ט ברה"ר ושמא לא דרס כלל ע"ש הרי דלר"מ גם מספק חיישי' גם למיעוט דזב וזבה כיון דיש לחוש שמא הרוב דרסו שם על בגדיו ויש בתוכם גם המיעוט וטעמא דחכמים משום דהוי ספק שמא לא דרסו כלל אבל אם בגדיו ויש בתוכם גם המיעוט וטעמא דחכמים משום דהוי ספק שמא לא דרסו כלל אבל אם הי' ידוע שהרוב דרסו שם בודאי חיישי' גם להמיעוט ומכ"ש בזה שנודע לנו בבירור שהי' פ"א או ב"פ טעות ולאחרים לא החזיר טעות א"כ אדרבא יש הוכחה שלזה שייך הטעות וע"ש בתוי"ט פ"ז מ"א ותוס"ח שם ולכן באם שיודע ראובן כמה הי' עולה הטעות בזמן ההוא או שאפשר לברר ינכה סך כזה מהחוב של שמעון והשאר ישלם לו ואם אינו יודע אזי ינכה עד שיוצא הספק מלבו ויאמר כי הוא זה בברי וכיון שהודה ש' שהוא נאמן בעיניו ואינו חושדו אלא בשכחה א"כ מה שיאמר ברי יחויב ש' הטוען איא"פ לשלם לו ויש

לדון בזה מהא דסי' ע"ו ס"ג דבלא תבעי לי' דהיינו שטוענים שמא והוא מעצמו אומר א' מכם הלוה לי מנה וא"י איזהו דלדיעה א' פטור אף ביד"ש ולשי' הי"א חייב לצי"ש וע"ש בש"ך וע' תשו' תשואת חן סי' מ מ"ש מהתוספתא פ"ג דב"מ אבל התם מיירי כשהוא מוחזק אבל בנ"ד שהוא תובע מאחרים ונתברר לו שהי' פעם א' או ב"פ יתרון בהקאסטע אשר נתהוה בטח ע"י שקיבל מעות מאיזה סוחר ומסופק על איזהו מהם א"כ כשנמצא סוחר א' שטוען אפי' רק מספק מחויב לנכות לו כמה שעלה אז היתרון בהקאסטע וכמ"ש והנלע"ד כתבתי:

סימן קפו

א ב"ה ב' תצוה תר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה שבתי הערצוג נ"י דומו"ץ דק' סקאל:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בס"ת שניתז רוק מפי הקורא ונתלחלח הדיו ונתפשט מן אות רי"ש של תיבת ויאמר עד אות יו"ד משם הקדוש שאחריו בכל משך היו"ד מראשו עד סוף עוקצו הימני ועי"ז נתקלקל צורת היו"ד עד שתינוק דל"ח ול"ט לא ידע למקרי לי' ורק מי שהוא בר דעת יוכל להבחין בעיון היטב ע"י שגוף היו"ד שחור מאוד והנגיעה היא כהה ממנה לכן ניכר היו"ד ועוקצה עכת"ד השאלה:

ג הנה בתשו' נו"ב מה"ק חא"ע סי' פ"ה באמצע התשובה מבואר דהיכי דיש מחק של דיו כהה בשחרות על הנייר וכתוב על המחק אות הניכר ע"י רוב שחרותו כשר וגם נקרא מוקף גויל ע"ש וא"כ לכאורה גם בנ"ד יש להקל ואף שמדברי הפמ"ג בא"א או"ח סי' ל"ב סק"ח וסקל"ד מוכח להיפוך וגם בשו"ת ב"ש חא"ח סי' ז' חוכך בזה מ"מ א"א להתיר למחוק את היו"ד כיון שלדעת הנו"ב הוא כשר אבל כפי שכתב רו"מ שהתינוק דל"ח ול"ט אינו מכירו וגם בר דעת לא יבחין להכירו אלא אחר עיון היטב א"כ כיון שכל דין היכר אות תלוי מדין הש"ס בהיכר תינוק אין עליו דין אות וכה"ג מצינו לענין היכר האות נגד השמש והחלון דאם אינו ניכר בלא החלון ה"ז כמחוק כמ"ש בתשו' רח"כ חיו"ד סי' מ"ג באמצע התשובה וה"נ בזה גם הנו"ב מודה דהוי כנמחק היו"ד ואף שאם יגרור הנגיעה מסביב לדעת הסמ"ק וסייעתו במה שנעשה לאחר כתיבה ליכא משום ח"ת מ"מ עתה קודם הגרירה הרי האות כנמחק ואף שהק"נ על הרא"ש פ"ב דגיטין אות מ"ה חולק ע"ד הב"ח ומג"א סי' ל"ב סקכ"ז וס"ל דגם אם דבוק האות בכל האורך מהני גרירה היינו כשצורת האות ניכרת אבל בנתקלקל כל צורתה פשיטא דלכ"ע פסול וע' בחי' הרשב"א למנחות (דף כ"ט ע"א) ד"ה פשיטא וכו' כל אות שאינו מוקף גויל פירש"י שמודבקת באות אחרת וכו' ומיירי שצורתה ניכרת דאל"כ כמו כן הו"ל למיפרך פשיטא דהא כיון

דמאותה דבוק שנדבקה לחברתה אין צורתה ניכרת לאו אות הוא וכו' אלא מיירי בניכרת וקמ"ל דאע"ג דנגמרה צורתה קודם שנדבקה ואח"כ נדבקה וחסרה בצורתה קצת ומ"מ ניכר דאפ"ה פסולה הואיל ואין לה כל צורתה שהרי מפני שדבוקה בחברתה אין חיתוך צורתה ניכר ומ"מ נ"ל דמאי דפסל בנדבקה בחברתה הוי כגון דנדבקה מכל רוח אחת וכו אבל אם נדבקה קצת מרוח אחת ולא כל הרוח לא מיפסלא וכו' הלכך אין לפסלה אלא אם כגון שדבוקה מרוח א' אבל אם דבוקה מעט כמו קוץ שיוצא מזו לזו אבל חיתוך צורתה ניכר אין לפסלה לאפוקי ממנהג מדינה זו וכו' עכ"ל ועמג"א סי' קמ"ג סוסק"ז בשם תשו' הרשב"א בזה ועכ"פ מדברי הרשב"א מנחות הנ"ל מוכח דאם דבוק נגד שאינו צורתה ניכרת לאו אות היא וא"כ פשיטא שאין גרירה מועיל לשי' הסוברים דמקרי ח"ת וא"כ אין לגרור להכניס א"ע לספיקא דפלוגתא ובפרט לפמ"ש בתשו' רע"א מ"ת סי' ל"ו להוכיח שדעת רוב הפוסקים דגם בכה"ג מקרי ח"ת ודעת סמ"ק יחידאה וזהו דלא כמ"ש הג"פ סי' קכ"ה סקל"ב דהוי ספיקא דפלוגתא ע"ש באורך ולכן יש להקל למחוק תחלה ע"י קטן העוקץ הימיני שהוא רגל היו"ד ואז אח"כ יגרור כל הדבק שבצדו עד הרי"ש ויחזור ויכתוב העוקץ הימיני של היו"ד. ואם כי המג"א סי' ל"ב סקכ"ג הביא דיעות לגרור כל האות דגם במקצת אות פוסל ח"ת אבל בג"פ סי' קכ"ה סקל"ו מיקל והגם שבסקל"ט מחמיר לכתחלה וע"ש בפת"ש סק"ו אבל בגט מקושר מיקל בס"ת ותו"מ אפי' לכתחלה ודוקא בגט יש להחמיר א"כ בנ"ד גבי אות השם י"ל כמ"ש:

ד ולכאורה הי' נראה שאם אין היו"ד שחורה הרבה ויודע בנפשו שאם יחזור ויכתבנה מחדש בדיו שחור מאוד יהי' ניכר אות היו"ד לכל רואה אזי יגרור מקודם אצל הרי"ש ויחזור ויכתוב היו"ד בדיו שחור ואח"כ יגרור הדבק אך שד"ז נוגע לפלוגתת הנו"ב והפרמ"ג שהבאתי למעלה וגם הרי לשי' קצת פוסקים יהי' גם בזה חשש מחיקת השם בהעברת הקולמס וגם חשש כתב ע"ג כתב ולכן העיקר כמש"ל:

ה אגב אכתוב במה שנשאלתי בס"ת שע"י נפילת טאביקע שחורה נמשך קו שחור ונסתם הפתוח והשבתי דפסול דכל מיני שחור אפי' של צבע פוסל כמ"ש הא"ר סי' ל"ב סק"ד ומצאתי בשו"ת ברכת יוסף יו"ד סי' נ"ט שפסק כן להדיא ואף דבתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' קי"ג בדין קו דק שנמשך מפסולת הנייר דיש להקל מ"מ י"ל דמודה בנ"ד. והנלע"ד כתבתי:

סימן קפז

א ב"ה ה' תשא ט"ו אדר א' תר"ס להרב וכו' מו"ה ארי' שלמה נאווימיאסט נ"י מקאמאראב רוסיא מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה ששכחה אם מלחה הבשר אבל זוכרת שהדיחה הדף שמולחין עליו הבשר והאריך בד' הט"ז ונה"ך סי' ס"ט סקכ"ד ופלתי שם ובינ"א שער רוב וחזקה סי' ה' ו':

ב הנה מ"ש הנה"ך דהחתיכה בחז"א עומדת כבר העיר בישויע"ק דכל זמן שלא פירש הדם ממל"מ הרי חתיכה באומצא מותרת וגם בש"ש להקצה"ח ש"ג פ"ז הביא מדברי הרא"ש פג"ה דמי שנוקר הגיד ולא נודע אם ניכר כהלכתו סמכי' ארובא דמומחין הן ואין לחוש לחז"א כי רק הגיד שבתוכו אסור ולא גוף הבשר וה"נ בנ"ד גוף הבשר מותר אלא שהדם שבתוכו אסור ושפיר י"ל דסד"ר להקל וגם מ"ש הבינ"א דהוי רובא דתליא במעשה וכ"ה במקנה קידושין (דף נ') הנה ג"ז רק מדרבנן כמבואר ברשב"א חולין (דף ט') ור"ן שם וע' בתב"ש סי' כ"ה סק"ג ודלא כמ"ש בבכ"ש לחולין (דף י"ג) והיינו רק להחמיר לכתתלה ולא בדיעבד ולכן בדא"א לבדוק סמכי' ארובא דמצוין אצל שחיטה כמ"ש בתשו' ב"ח סי' א' ותשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' מ"ג וע"ש עוד סי' ל"ט וגם בסי' קט"ז האריך בזה וביאר ג"כ טעמא דל"ה אתחזיק איסורא כמש"ל בשם הישויע"ק וחידש דאם נודע שמלח וספק אם שהה כשיעור מליחה שפיר י"ל דכיון שפירש הדר ממל"מ שוב הוי אתחזיק איסורא וספק להחמיר וכ"ה בשו"ת ושבתחלת ספר נדרי זריזין וטטו"ד תליתאה סי' קכ"ד קל"ד קל"ט ע"ש וע' בשו"ת תועפת ראם סי' ט"ו שפסק להקל גם בזה אבל צ"ע ובגוף ד' הט"ז ונה"ך ע"ע בברכ"י או"ח סי' קפ"ו סק"ד ובסד"ט סוס"י קצ"ט ותשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' צ"א:

ג אולם בנ"ד שכבר עשו מעשה להניחו על הדף של מליחה וגם הדיחו הדף בודאי י"ל דלכ"ע יש להקל ובאמת שכבר ישב על מדוכה זו בשו"ת טטו"ד תליתאה סי' קכ"ב וצידד בכמה צדדים להקל ולהחמיר ולבסוף מסיק להקל בהפ"מ ולצ"ש דוקא ע"ש באורך ולענ"ד גם בלא הפ"מ יש להקל אם כבר נתבשל הבשר אבל באם שאין טועמין בהבשר ורוטב טעם מלח נ"ל להחמיר ולא דמי למ"ש הפלתי דא"א לידע אם יש בו טעם דם משום דכל חתיכה מלאה דם שלא פירש אבל טעם המלח נרגש בהבשר כנודע לכל לכן אין מקום להקל בכה"ג ולהחמיר לכ"ע סמכינין אטעימה:

ד ומ"ש בדין חמב"פ אם גם בתוך הפסח יוכל לומר הש"ל עקצה"ח רס"י שס"ג מ"ש ע"ד הח"י בזה וע' תשו' תפ"צ חא"ח סי' כ"ח עוד בזה ויותר אין פנאי להאריך. והנלע"ד כתבתי:

סימן קפח

א להרב וכו' מו"ה אשר זאב הכהן נ"י מווארשא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבצלים שחתכום בסכין בשר ונתנום למחבת חלב אב"י העומדת אצל האש לטגנם ואח"כ נתנו גם שומן והוסיפו מים חמין מכלי בשר להמחבת לצורך הטיגון ואח"כ שפכו הכל לקדירת תבשיל בשר והי' שם גם הכף שהגיסו בו הבצלים בהיותם לבדן במחבת ואין בהתבשיל ס' רק נגד הבצלים לבדן ורו"מ כתב די"ל דכיון דבשאר איסורים ל"א חנ"נ בלח בלח בהפ"מ וה"נ כיון שנאסרו הבצלים בהיותן לבד מכח איסור בב"ח הרי לשי' הש"ך סי' צ"ד סק"ד וסקכ"ב כשאר איסורים דייני' להו אבל דעת הרשב"א ופר"ח וחוו"ד דכבב"ח דייני' לי' א"כ גם בלח בלח נ"נ והאריך בזה:

ג הנה לענ"ד לא מיבעיא להסוברים דהא דד"ח מחליא לשבח הוא רק דרבנן כמ"ש הפמ"א ח"א סי' ס"ד בשם ח"א וגם בפלתי סי' ק"ב סוסק"ה צידד כן פשי' דבנ"ד איכא רק איסור דרבנן ואף שבמ"ז סי' צ"ו סק"א הוכיח מהרשב"א להיפוך הנה בפמ"ג שעה"ת ח"ג פ"ו צידד בעצמו דדוקא בקורט חלתית הוי מה"ת ולא בשאר דברים חריפות וע' בסי' זכרון אברהם ליו"ד סי' ק"ב ע"ד הש"ך סק"ח מ"ש ע"ד פליתי ושפ"ד בזה וגם הוא לא הביא מדברי הפמ"ג בשעה"ת הנ"ל גם יש לדון דגם. אם בשאר איסורים ד"ח אוסר מה"ת מ"מ בב"ח לכ"ע דרבנן כיון דבעינן דרך בישול וי"ל דבכה"ג שנעשה הבליעה פגום אלא דהד"ח מחליא לשבת אין זה דרך בישול וגם כתבתי בתשו' א' דלהסוברים דהבליעה בקדרה נעשה פגום באב"י אלא דחוזר ומשביח כשיפלט לתבשיל כמ"ש הח"ד סי' ק"ג סק"ט בביאור ד' הש"ך סי' קכ"ב וכ"ה להדיא בתשו' הרשב"א ח"א סי' תצ"ז וכבר נחלקו בזה הרא"ה בבדה"ב שער א' בית ד' ומשה"ב בהשמטות (דף ק"ג ע"ב והר"ן פ"ה דע"ז א"כ י"ל דהא י"ל דהואיל ואידחי אידחי אלא דאין דיחוי באיסורים כמ"ש הריטב"א לע"ז (דף נ"ז) בשם הרמב"ן בהא דחוזר וניעור א"כ י"ל דבב"ח דאיתקש לביכורים כדאי' במכילתא פ' משפטים ועתו"ס חולין רפכ"ה ותוס' ב"ב (ד' פ"א) אלא דאיתקש נמי לנבלה שיהא נוהג בח"ל כדאי' במכילתא וילקוט שם י"ל דאיתקש לביכורים שיהא נוהג בו דיחוי כדאי' בש"ס דמכות ותוס' ב"ב ורמב"ם פ"ב מביכורים הט"ז וא"כ לכ"ע אין ד"ח אוסר מה"ת בב"ח ובזה ישבתי קו' העולם בהא דיליף מכלי מדין דטכ"ע דלמא משום בישול בב"ח ולפמ"ש י"ל לפמ"ש הפלתי סי' צ"ו סק"ב דהתם רק מחשש בישול ד"ח דאל"כ הא כבר הי' אב"י וגבי בב"ח ליכא בכה"ג איסור תורה וכמ"ש ועוד דבנ"ד הרי נאסרו הבצלים בתחלה דרך טיגון דלשי' כמה מחברים הוא רק מדרבנן ובפת"ש רס"י פ"ז ביאר הדברים באורך בראיות (ובמק"א הבאתי מתוס' ברכות (דף ל"ז ע"ב) ד"ה חביצא ורא"ש

פ"ב דפסחים סי' ז' ומהא דסנהדרין (דף כ"א ע"א) גבי תמר ותבשל הלביבות שעשתה מיני טיגון ואכמ"ל) ועוד שהרי בשפ"ד סי' ק"ח סק"ט הביא בשם נ"ש דבצל שנתבשל במים נתבטל חריפותו וע"ש במש"ז סק"ה ובחוו"ד סי' ס"ט סקי"ב והדבר מבואר בתוס' שבת (דף מ"ח ע"א) ד"ה דזתים וכו' והרי בב"ח אינו אסור מה"ת אלא בנתבשל כמב"ד כמ"ש הריטב"א חולין וע' בשו"ת ב"א יו"ד סי' ל' ובמק"א הבאתי ראי' לזה מתוספתא פ"ג דמכות א"כ ממילא בנ"ד ליכא איסור אלא מדרבנן דאחר שנתבשל כמב"ד בטל החריפות אבל בזה י"ל דהפליטה שיצאה בתחלה מהקדרה לבצלים ונשבח ע"י חריפתן נגמר אח"כ איסורן מה"ת ע"י הבישול וכן י"ל בהא שכתבתי שנאסר רק דרך טיגון דמ"מ נאסרו אח"כ דרך בישול כיון שכבר נכנס בהם טעם החלב ונעשה לשבח וגם ל"ה נ"ט בר נ"ט כיון שע"י חריפות הבצלים נעשה כטעם ראשון אבל מ"מ מטעמא דלעיל, הוי רק מדרבנן וא"כ בדרבנן יש לסמוך ע"ד הש"ך דבב"ח שנאסר דינו כשאר איסורים דגם להמחמירים הוא רק מדרבנן כמ"ש בישויע"ק הי' צ"ד סק"ב להוכיח כן מדברי התוס' חולין (דף ק') (ורו"מ העיר מדנפשי' וכבר קדמו בישויע"ק):

ד ומ"ש רו"מ דבכלי מדין לא הי"ל בשר כשר ולא חל איסור בב"ח לאיסור אכילה כמ"ש הר"מ בפיה"מ פ"ג דכריתות ליתא דאף דאאחע"א היינו למלקות אבל איסורא איכא לקברו בין רשעים גמורים כדאי' ביבמות (דף ל"ב) ובפרט מ"ש ליישב בזה קושי' העולם בפסחים (דף מ"ד) ודאי ליתא דלהס"ד דנימא דטכ"ע בשאר איסורים לא נאסר א"כ שפיר חל איסור בב"ח על הטעם. וא"כ עכ"פ בנ"ד הוי תרי דרבנן ויש להקל ובפרט שגם דין לח בלח בב"ח הרי במנ"י כלל פ"ה אות ל"ב הביא דעת הראב"ד בת"ד דדוקא לר"י דס"ל מב"מ לא בטיל הוי כן ולא לדידן וכן חידש הפלתי סי' צ"ב מדעתו ואף שבשפ"ד סי' צ"ט סקי"ד השיג ע"ז וכדבריו מוכח בהשגות הראב"ד פ"ט ממ"א כמ"ש במקמ"ח סי' צ"ט שם אבל הנה בריטב"א לע"ז (דף ע"ג ע"א) ושם (דף ע"ב) הביא בשם הראב"ד והרמב"ן מפורש כן וגם הוא פסק כמוהם ע"ש וע' בר"ן סופכ"ה שהביא ג"כ שיטה זו אלא שהביא בשם הרמב"ן להיפוך ממ"ש הריטב"א בשמו וכ"ה בהרה"מ פ"ט ממ"א בשם הרמב"ן כמ"ש הר"ן בשמו ועכ"פ הנה דעת הראב"ד בת"ד וריטב"א כן וגם לדידן מבואר בפר"ת שם סק"ז בדעת רמב"ם וגם בח"ד סקי"א בישוב דברי הא"ר דבנאסר החלב לח בלח וחזר ונתערב בחלב לא אמרי' דנ"ן וה"נ בנ"ד א"צ ס' רק נגד הבצלים ולא נגד השומן והמים ששפכו אח"כ לתוכן בצירוף דברי הסוברים דבצלים אינם ד"ח ואף דתרי קולי לא מקילינן כבר כתבתי בפתיחת חיבורי גי"ד אות ל"ט דיש לצדד בדרבנן בזה ובפרט בנ"ד שהם תרי דרבנן כמש"ל גם יש לצרף מ"ש בתשו' גא"י סי' מ"ב לחדש דהד"ח מחליא

לשבח את טעם הפגום רק לגבי עצמו ולא לגבי מאכל אחר א"כ טעם הבשר והחלב עצמן פגומים זב"ז ולכ"ע ל"ש לומר בזה דכבב"ח דיינינן לי' וע"ע בשו"ת ספ"י בפו"כ סי' תפ"ד שהחזיק ג"כ בזה והגם שבשו"ת טטו"ד תליתאה סי' קע"ט השיג ע"ז וגם בעצי לבונה סי' קכ"ב חולק ע"ז ובמק"א הבאתי ראי' מדברי תשו' הרשב"א סי' תצ"ז הנ"ל ומלשון הרא"ש וש"ג ורע"ב סופ"ה דע"ז להיפוך מדעת גא"י הנ"ל מ"מ לסניף יש לצרפו:

ה ומה שהקשה בהא דקידושין (דף ס"ב) דפריך על ר"י דס"ל דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה מהאומר לשפחתו וכו' לאחר שאשחררך דהא אסור לשחרר ועובר בעשה ובאיסורא ל"ה בידו הוא תמוה דכל סוגית הש"ס בקידושין (דף ס"ד ע"א) מפורש דמקרי בידו להשיאה לממזר ואלמנה לכ"ג וע' בתב"ש סי' א' סקי"ד:

ו ומה שהקשה בהא דפסחים (דף מ"ג) דדרשי' כל מחמצת לרבות נשים דלא ניליף מאכילת מצה דכל שישנו בקום אכול וכו' כל שאינו וכו' והא בחולין (דף ק"כ) דריש לנפש דבחמץ ודם וחלב לרבות שותה וצריכא דאי כתי' בחמץ נימא דחלב דהותר מכללא קיל ואי חמץ אינו נוהג בנשים הרי, גם חמץ הותר מכללו ולמ"ל נפש בחלב הוא קו' מושכלת וכבר נשאלתי בזה והשבתי עפמ"ש רש"י נזיר (דף מ"ד ע"א) דלא חשיב הותר מכללו אלא היכי דנאסר מתחלה וחזר והותר כמו חלב חיה שמתחלה נכתב סתם כל חלב לא תאכלו וחזר והותר אבל היכא דמעיקרא לא נאסר כלל אינו בכלל הותר מכללו וע' ביד מלאכי כלל ה' סי' קע"ח שביאר בזה דברי התוס' חולין (דף קט"ו ע"ב) ד"ה כלאי הכרם וכו' ולא תליא אם נאמר כל או לא וכ"ה להדיא בריטב"א חולין שם ע"ש וא"כ הרי בצל"ח פסחים (דף מ"ג) שם הקשה אמאי לא מייתי מקרא דפ' בא דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ והשבתה מ"ע שהזג"ג ותי' דהוי מקשינן לחומרא כקושי' תוס' בפסחים שם ובזה ל"ש תירוצם ע"ש אבל למאי דדרש' לפי הס"ד מקרא דפ' ראה למעט נשים מדאיתקש לאכילת מצה ממילא דרשי' הכי גם קרא דפ' בא להקל דנשים פטורי מתשביתו א"כ מעיקרא לא נאסרו נשים כלל באכילת חמץ ולא מקרי הותר מכללו ולפי פשטות דברי תוס' בחולין דתליא אי כתיב כל פשיטא דלק"מ דשפיר איצטריך כל בחמץ דאי ל"ה כתיב כל בחמץ בודאי לא הוי ידעי' לרבות שותה בחלב דהא חמץ אינו בכלל הותר מללו כיון דלא כתי' בי' כל כדברי תוס' חולין הנ"ל ושפיר הוי סד"א דבחלב דהותר מכללו פטור בהמחהו. אך דלפ"ז יש להקשות אדרבנן דכל לא דרשי אלא מדכתיב כי כל דרשי לרבות נשים והא גם אי הוה כתיב רק כל הוי ידעינן לרבות נשים מדאצטריך נפש בחלה לרבות השותה אבל לפמש"ל ניחא:

ז ודרך פלפול י"ל דהנה בשו"ת מהרי"א יו"ד סי' ק"ט נשאל דמה פריך לא נכתוב נפש בחלב הרי בסנהדרין (ד' ד') יליף דלא תבשל גדי בחלב היינו בקמ"ץ דאי בחלב בציר"י למ"ל לאסור דהך בישול הרי גם בלא בישול אסור ע"ש בתוס' בשם י"מ והתינח אם בהמחהו אסור בחלב אבל אי לא כתיב נפש בחלב יש לטעות דבחלב בציר"י ומשם נלמוד דבהמחהו בחלב שרי לכן בבישול אצטריך לאסור בב"ח ות' דהתינח למ"ד יש אם למסרת אבל הש"ס פריך למ"ד יש אם למקרא למ"ל נפש בחלב ע"ש א"כ הרי בבכורות (דף ל"ד) מבואר דר"א ור' יהושע דהוא בר פלוגת' דר"א בכל מקום ס"ל יש אם למסרת א"כ לר"א ורבנן דר"א בפסחים שפיר דרשו מקרא דכי כל וג' לרבות נשים אבל בגוף הסוגיא דחולין קשיא לי דהא ביבמות דף ה' ע"ב) לא יליף ממילה ופסח ותמיד שכן ישנם לפני הדיבור ואיך הוה בעי למילף חלב מחמץ הרי י"ל דשאני חמץ שסט לפני הדיבור:

ח ומה שהקשה בקידושין (ד' י"ז) דנכרי יורש אביו ד"ת לש' הסוברים דבעכו"ם לא אזלי' בתר רובא א"כ דלמא לאו אביו הוא ושרי לגזלו ובריטב"א שם כתב דנ"מ דאסור לגזלו ולהנ"ל קשה. לק"מ דכיון דעכ"פ כל קרוביו מתייאשים וזכה בנו מן ההפקר והוא שלו ויותר אין פנאי להאריך:

סימן קפט

א להחריף וכו' מו"ה צבי הירש בראנפעלד נ"י מקראקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי"ל פרה מבכרת ונתנה לעכו"ם מתנה ע"מ להחזיר אם מועיל להפקיע קדושת בכור ורו"מ האריך בזה:

ג הנה בגוף הדין כפי הנראה לא ראה רו"מ גוף תשו' עה"ג שהרי שם מסיק לאסור מתנה בבכור מחשש תקלה משום דלעיני בני אדם לא נראה לקנין גמור וטעו בה אינשי וסברי מלתא בעלמא. עביד כהא דעובדא דרב מרי דאקני לאודנייהו וכו' אלא דמ"מ ליכא בזה אלא חששא דרבנן וכשאירע בשבת יתנהו במתנה ומ"מ ינהוג קדושת בכור יעו"ש ומכ"ש דבמתנה עמ"ל מיחזי לאינשי דמלתא בעלמא עביד לכן אין להקל:

ד אבל מ"ש רו"מ בשם ח"א דהכא בבכור דממון כהן הוא אין בידו להתנות עליו הגם שיש מקום לזה עפמ"ש הט"ז סי' שכ"א סק"ז בטעמא דאין מברכין אנתינת בכור בהמה טהורה לכהן משום דלא יהיב מידי משלו שהרי ממון כהן הוא ומשנולד בי גזא דרחמנא הוא ע"ש ומ"ש רו"מ דאיכא טה"נ לבעלים י"ל דגם למ"ד טה"נ ממון מ"מ אטו עדיף מגוף הממון ששייך לכהן והרי מבואר בתוס' ב"ב (דף נ' סוע"א) ד"ה קסבר וכו' דגם למ"ד ק"פ כקה"ג מ"מ לא אלים ק"פ להפקיע את קה"ג של האשה ע"ש וה"נ בזה אך

דבאמת הדבר תמוה דהכא הרי הוא נותן הפרה המבכרת לעכו"ם במעמ"ל והרי הפרה שלו וגם הולד כל זמן שלא יצא מרחם אמו הוא חולין ושל בעל הפרה הוא וכשהקנהו בעודו חולין הרי לא יחול עליו קדושת בכור כלל ולא יזכה הכהן בו כלל ואמאי לא יועיל התנאי כיון דבשעה שמתנה עליו הוא שלו ממש ומה שתמהו ע"ד עה"ג במ"ש דאיכא לאו דלא תחנם בנותן מתנה והקשו הרי מכוין לשם מצוה נ"ל פשיט לפמ"ש בעט"ח בחי' לר"ה דטעמא דהר"ן משום דבמכוין לשם מצוה הוי דשא"מ וע"ש מ"ש ליישב הא דגם לר"י בנכרי המכירו שרי דהוא רק משום דרכי שלום ע"ש באורך בזה והרי באפשר ולא מכוין ס"ל לרבא דאסור כדאי' בפסחים (דף כ"ו) וגם בלא דברי עט"ח הרי באפשר לעשות המצוה בע"א ואינו עושה אלא דרך מתנה לעכו"ם איכא משום לא תחנם שהרי איכא הוכחה שאין המעשה עבור המצוה אלא לטובת העכו"ם וא"כ בנותן פרה המבכרת מתנה לעכו"ם ובידו לעשות דרך מכירה איכא שפיר משום לא תחנם ולפ"ז י"ל דגם בשבת דאסור דרך מכירה מ"מ לאו כ"ע ד"ג ובפרט העכו"ם בעצמו שאינו יודע מזה נחשב לו חנינה ולכן אסור ויש לדון עוד לפמ"ש הר"ן פ"ב דפסחים לענין חמץ דהוי דשיל"מ אף שאסור מדרבנן לאחה"פ מ"מ לא עשו חז"ל תקנתם להקל על ד"ת אלא שדחה ד"ז דגם דשיל"מ רק דרבנן אבל לענין לא תחנם דהוי איסור תורה וכיון דמה"ת אפשר במכירה דכל איסור מו"מ בשבת רק מדרבנן א"כ מדאורייתא בנותן לעכו"ם עובר בלא תחנם שוב אסור ליתן במתנה להעכו"ם דאף דמדרבנן אסור במכירה מ"מ לא עשו חז"ל תקנתם להקל על ד"ת ויש לפקפק קצת דכיון דמדרבנן אסור שוב איכא הוכחה שעושה רק לצורך עצמו וליכא חנינה אבל מ"מ מטעם הקדום נראה להצדיק דברי עה"ג:

ה ומ"ש מדברי המקנה דהמקבל לבד עושה איסור במתנה יעוין ברמב"ם סוף פ"ל ממכירה דבין המוכר בין הלוקח קעבדי איסורא וכן הנותן מכין אותו מרדות ע"ש ועמ"ש בהגהותי הנדפסים לאו"ת סי' של"ט ס"ד בזה:

סימן קצ

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה נחום אורי געליר אבד"ק סלאטווינא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ברב א' שפעל ע"י השתדלות גדול וטורח הרבה להשיג רשיון מהקיר"ה לסדר קידושין בעיר הסמוכה לעירו יען שהרב דשם לא הי"ל רשיון בזה והחזיק בזה כמה שנים והוא איש עני ועתה מת הרב דשם וקבלו הקהל רב אחר מלומד בלשונות והוא עשיר ופעל לעצמו והשיג ג"כ רשיון והרב הנ"ל תובעו שמשיג גבולו ומדין עהמב"ח ועני המנקף בראש הזית ורו"מ האריך בזה בדינים אלו:

ג הנה כבר באתי בעזה"י במשפט על כל נעלם בחיבורי משפט שלום בקת"ע לסי' רל"ז אות א' ב' ג' ועוד בכמה תשובות אולם בנ"ד שהדבר נוגע לטובת בני העיר שלא יצטרכו להביא רב ממק"א או ליסע אליו א"כ י"ל דדמי להא דסי' קנ"ו ס"ז בהג"ה דאף דמדינא בני העיר יכולים לעכב על בני עיר אחרת מלמכור בעירם מ"מ אם הדבר נוגע לטובת הלוקחים ישראלים אין בידם לעכב וכבר הארכתי בדע"ת סי' א' סקפ"ד וסקפ"ו פ"ז ובשו"ת שבסופו סי' ט' דגם ברב ושו"ב שהחזיקו בכפרים הסמוכים מ"מ אם ירצו בני הכפר לחלק א"ע בכל דבר מן העיר ונוגע לפסידא שלהם הרשות בידם ואף שכתבתי שם דדוקא אם נתהוה חדשות ושינוי היינו משום שהם בעצמם קבלום א"ע אף שגם אז הי' להם פסידא בזה אבל בנ"ד שמצד נימוסי הקיר"ה נתהוה הדבר והקהל הי' מוכרחים בזה וכיון שקבלו עליהם רב חדש וכתבו לו זכות סידור קידושין כנהוג והם רוצים יותר שיהי' ביד הרב שבעירם לסדר להם קידושין נלע"ד שהרשות ביד הרב לפעול לעצמו הרשיון מהקיר"ה ואין בזה איסור כלל. והנלע"ד כתבתי:

סימן קצא

א ב"ה ו' פקודי תר"ס ברעזן להרב וכו' מו"ה מיכל בארשטיין נ"י מו"ץ דק' פילעשט שט בבעסראביע:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי בעירו לא סדרו גיטין מעולם ועתה נתרבו יושבי' והוא להם שעה"ד ליסע בכל פעם למק"א ולפעמים מזדמן מקום עיגון אצל שכ"מ וכמה נשים נשארו עגונות לחלוץ והנה אחר החקירה נודע לו כי שם העיר מעולם פילעשט ואחר כמה שנים הסב אדון העיר שמה פונזורעשט מסיבת העוררים שעמדו עליו לתבוע את העיר מידו בדא"ה ועיני רו"מ ראו קאנטראקט ישן זה ס' שנים ונכתב בו בלשון רוסיא פונזורעשט דמתקריא פילעשט ואח"ז נשתקע שם פונזורעשט בקריאה בפ"כ וכן בערכאות ובבי דואר ובכל הקאנטראקטען כותבין רק פילעשט רק בהכתובות כותבין רק פונזורעשט ושם פילעשט יש בו הבדל בין קריאת היהודים שקורין פילעשט בחירק תחת הפ"א וסגו"ל תחת הלמ"ד ובפי ערלים נקראת פאליעשט בפת"ח תחת הפ"א ובהרגש יו"ד ועי"ן אחר הלמ"ד וכ"ה בחותם הפאסט ובבתי ערכאות כותבין ג"כ כן אבל בקמ"ץ תחת הפ"א. עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ צידד לכתוב בגטין מקודם שם פונזורעשט כפי שנכתב בהכתובות דמתקריא פילעשט דכיון שנשתנה שם העיר ע"י סיבה הוא עיקר כמ"ש בסי' קכ"ט סי"ח לענין נשתנה ע"י חולי ובג"פ ופת"ש סקמ"ו כתבו דלאו דוקא ע"י חולי דה"ה ע"י שום

סיבה אחרת ודלא כהב"ש סקל"ג והוסיף לכתוב גם דמתקריא פאליעשט דהאלף משמש בין לפתת בין לקמץ כמ"ש הנ"ש בשם באמבערק ועוד האריך בזה:

ד הנה בגוף דברי הג"פ הגם שמצאתי בתשו' הב"י דיני גיטין סי' י"א בדין א' שהחליפו שמו בחליו ואחר שעה נתן גט לאשתו בשמו הראשון ושם הביא דעת האומרים ש"ש חילוק בין מי שנשתנה שמו מחמת מרדין חילוק זה אין לו רמז בשום מקום עכ"ל אבל אח"ז מצאתי במכתב מאליהו שער ד' סי' י"ז שתמה מאוד ע"ז ושם סי' ט"ו הביא מתשו' מהרח"ש סי' כ"ו שכתב ג"כ דאין חילוק והשיג עליו וסיים דהעיקר להלכה דאזלינן בתר השם שנקרא בו ע"פ הרוב ובסי' י"ז העלה דגם הב"י בתשו' ל"א כ"כ אלא היכא דשם השני לא הוחזק בו כלל אפילו בפי המעוט והביא עוד מכמ"ק בזה ע"ש באורך וגם בתשו' פרמ"א ח"א סי' כ"ה העלה כדעת מכמ"א וגם בס' גט מקושר למהר"י נבון סי' קכ"ט סקצ"ג העלה לחוש שלא במקום עיגון להחולקים ע"ש כמה חילוקים וע' בס' אמרות טהורות להגאון בעל בית אברהם סי' קכ"ט ס"ה שהאריך בזה והעלה דהיכי דנתכוין לעקור שם הראשון מחמת מרדין וכדומה שאין רצונו לעקרו מרצונו אלא מצד אונס ושיזדמן לו תשועת ד' שיעבור האונס יחזור לשמו הראשון אינו דומה למחמת חולי שרוצה שיתבטל הגזירה ומשנה שמו עולמית והביא שכ"ה גם בתשו' פרמ"א הנ"ל עוד מכמ"ק בזה ולפ"ז י"ל דה"נ בנ"ד שנתכוין האדון רק להסיר תביעות המערערים מעליו ואם יעבור הערעור אין לו נ"מ אם יקראוהו בשם הקדום י"ל דלא דמי למחמת חולי ובפרט די"ל דשאני שם האדם דכשמשנה שמו נשאר כן לעולם אבל בשם עיר הרי מזדמן שמוכר העיר לאדון אחר או שימות ויבא לידי אחרים ובידם לשנות שם העיר לשם הקדום אבל גם אי נימא דהשינוי הוא לעולם הנה גם אם נקרא בשם א' מיום הוסדה העיר ואח"ז נשתנה שמה בפי הרוב אף שלא נשתקע לגמרי שם הראשון והמיעוט חורין כן יש לעיין איזה שם יש להקדים ומצאתי בתשו' רד"ך בית ד' חדר א' בדבר גט שכתבו בו במתא ארטא ובאמת שהי' שמה לפנים קרנניא וכן כותבין שם בכל הגיטין וכתובות במתא קרנניא אלא שהכל קורין אותה ארטא והאריך הרד"ך להכשיר הגט שאין כאן שינוי בשם העיר והוכיח דגם לכתחלה ראוי להקדים שם ארטא שהרוב קורין כן ולכלול שם קרנניא בוכל שום וכתב עוד שלדעתו שם קרנניא מקרי שם הנשתקע וא"צ לכתבו כלל אלא שבסוף התשו' נראה שלא החליט לפסול בכתבו שם קרנניא בגט ע"ש באורך ומבואר דס"ל דעכ"פ יש להקדים שם שהרוב קורין אותו ואף שבט"ג בליקוטי שמות עיירות סקי"ג כתב דגם בנשתנה שם העיר אין משנים סדר גיטין בשם העיר כפי שהונהג מתחלה ע"ש היטב אבל במחכ"ת לא הביא מד' הרד"ך כלל ועוד דגם לפ"ז היינו אם

סדרו בה גיטין גם בעת ההוא אז אין לשנות מחשש לעז אבל בנ"ד שלא סדרו בה אז גיטין כלל נראה שאין לעשות מעשה ננד דעת הרד"ך וגם הט"ג מודה בזה גם י"ל דשאני בנידון הט"ז שכתבו אותו שם עצמו רק בשינוי אות א' כמו ורנקורט ורנקנורט שיש נו"ן באמצעותו וניכר וידוע שהוא אותו שם עצמו אבל הרד"ך מיירי בשינוי שם לגמרי כמו ארטא וקרנניא בזה ס"ל דיש לכתוב כפי שנקרא בפ"כ וא"כ ה"נ בנ"ד ששם פילעשט ושם פונזירעשט משונים לגמרי גם הט"ג מודה שיש לכתוב כפי השינוי ובפרט שיכתבו גם שם פילעשט ולא סדרו גיטין עד עכשיו ובפרט דשם פילעשט הוא נוסד בתחלה אלא שאח"כ הסב האדון לשם פונזירעשט ולא נתקיים שם זה ובפרט דשינוי שם העיר אינו תלוי בהאדון לבד אלא גם בהסכמת הערכאות והבי דואר והרי כתב רו"מ שראה קאנטראקט ישן שנכתבו בו ב' השמות וכבר כתב באמרות טהורות שם דהיכי דגם בעת השינוי לא נעקר שם הראשון לגמרי בודאי לא דמי לשינוי ע"י חולי ע"ש וה"נ בנ"ד. סוף דבר כי לענ"ד יש לכתוב מקודם שם פילעשט דמתקרי' פונזירעשט ודמתקריא פאליעשט וביתר הדברים אין מה להוסיף על דברי רו"מ וזאת ידע כי בשו"ת רח"כ חא"ע סי' ס"ז חוכך מאוד בעיר שלא סדרו בה גיטין אם להתיר לסדר שם מכמה טעמים והעלה שאין לסדר רק כשמזדמן מקום עיגון ומשם והלאה שוב יש להקל לסדר גם שלא במקום עיגון ובסי' ס"ט חוכך אם להתיר להלאה שלא במקום עיגון וגם בשו"ת טטו"ד מה"ק סי' קצ"ד החמיר מאוד בזה ואני בתשו' א' הארכתי מאוד בצדדי קולא וגם בתשו' רח"כ שם סי' ע"א נדפס תשו' בעל מרכבת המשנה להתיר בפשיטות וע' בשו"ת רמר"א א"ע סי' י"ט ויען כי כבר התירו כמה רבנים בכה"ג ואין עת להעתיק תשובתי הארוכה קצרתי והנלע"ד כתבתי:

סימן קצב

א להרב הגדול וכו' מו"ה ארי' ליב בערינפעלד נ"י אבד"ק זאלישטשיק:

ב מכתבו הגיעני ובדבר השאלה במחו"ל אשר מלמד א' קנה הרבה חמוצים מערך מאה בע"ב והבע"ב שלחו לו צעטליך בח"י אשר נכתבו שם הדברים חמוצים והמקחים והוא מכר הכל לנכרי והמכירה הי' על אופן שהשכיר להעכו"ם חדר אחד בביתו וכתב בשט"מ ואגש"ק מכרתי לו כל מיני חמץ וחימוץ הן שלי והן מה שקניתי מאחרים עם זכות המקומות מכל החמוצים הן מיני תבואות וקטנית וכו' כפי הרשום בהצעטליך ובהמקחים הנכתבים בהצעטליך והמוכרים מחויבים להחזיק אצלם החמוצים עד שאקח אותם ואח"כ כ' שאר הנוסח וסיים ורשות ביד הקונה לעשות בכל הנ"ל כאדם

העושה בשלו למכור ולהוריש וליתן במתנה רק באופן שיעמיד לי ערב בטוח על המעות וכ"ז נעשה באוהיו"מ וככל משפטי התנאים וכו' ולא פרט להנכרי הצעטליך לומר אצל פ' יש כו"כ חטים וכדומה וגם לא הודיע לו המקחים בע"פ רק כפי הנ"ל עכת"ד השאלה:

ג וכת"ר עורר כמה ספיקות וחששות בזה. (א) מה שכ' שמכר לו אגש"ק כל החמוצים עם זכות המקומות הנה לשון זכות המקומות דומה לדירת בית זה דהוי דשא"ב ממש דלא קנה וגם כיון דלא יחד לו המקומות בפרוטרוט ויש רשות להבעה"ב רשות לטלטל החמוצים ממל"מ א"כ אין לו שום קנין על המקומות שלא יהי' ביתו של ישראל וכמ"ש בנה"מ רסי"ד בשם מהרי"ט במ"ש להשיג על הרשב"ם שהובא בט"ז סי' קפ"ט. (ב) במ"ש שאם ירצה ליקח החמוצים לצרכו מחויב להעמיד לו ערב על המעות וסיים שנעשה במשה"ת וא"כ ה"ז כהרהינו ביד ישראל ועכ"פ לא גרע ממניח חותם על החמץ ולקח לו המפתח מבואר בסי' תמ"ח באחרונים. (ג) במה שלא פרט להקונה החמוצים והמקחים א"כ ל"ה פיסוק דמים ואף שסמך א"ע כאן על המקחים שבצעטליך לא דמי לשומת בקיאים דמלשון הרשב"א שהובא בב"י סי' ר"ו וסמ"ע סי' ר"ז נראה דדוקא היכא דתלוי באמירה דאחריני סמ"ד משמע דאי תליא באמירת מוכר לא מהני וכמ"ש האחרוני' רס"י ר"ט דהיכא דמוכר יודע ולוקח לא ידע לא קנה בדבר שאינו מסוים ומוכח דל"ש לומר שסומך א"ע על שומת מוכר וגם המלמד לא קנה החמוצים מהבעה"ב מטעם זה וגם בנ"ד הוי כדבר שאינו מסוים המבואר בסי' ר"ט ס"ב ואף שפרט כל המינים מ"מ הוי כאין מינו ידוע שא"א לידע מה כתוב בכל צעטיל והביא משו"ת גאו"ב סי' י"ט שהובא בחיבורי משפט שלום רס"י ר"ט עכת"ד בקצרה:

ד [א] הנה אשיב על ראשון ראשון וכו' מה שנסתפק די"ל דזכות המקומות הוי כדבר שא"ב ממש לענ"ד הרי מבואר בסוס"י ר"ג מחלוקת הפוסקים ולשי' קצת פוסקים בהקנה דבר שאב"מ עם דבר שיב"מ קנה הכל והבאתי בחיבורי שם דהוי ספיקא דדינא וע' בשיו"ק על הירושלמי פ"ב דנזיר הל' ה' בסופה שהוכיח דקנה הכל ושוב הוכיח להיפוך יעוש"ה א"כ בנ"ד הוי ספק חמץ שעעה"פ ומותר דהוי סד"ר וכבר העלה בשו"ת ב"א חא"ח סי' מ' דאף דבעלמא אם נולד הספק בדאורייתא ונתגלגל לרבנן אזלי' להחמיר מ"מ בחמץ שעעה"פ דמעיקרא הי' עומד לכך שאחה"פ יחזור להיתרו מדאורייתא לכ"ע סד"ר להקל ועוד שהרי מבואר בסי' רי"ב ס"א דעת הרמב"ן דאם כ' בשטר שנעשה כתקחז"ל מהני דאמרי' הודאת בע"ד כו' שנעשה באופן המועיל א"כ הרי בנ"ד כ' ג"כ שנעשה בכל אוהיו"מ וע' בחיבורי שם באורך מחלוקת הפוסקים בזה מ"מ עכ"פ בחמץ שעעה"פ דרבנן והפסד רב יש לסמוך על המקילין. ועוד דכיון דבהצעטליך כתובים גוף המקומות

ובהשט"מ סיים שהמוכרים מחויבים להחזיק אצלם החמוצים עד שאקח אותם א"כ הרי זה שכירות גוף המקומות של החמוצים וכמ"ש בשו"ת ח"ס חחו"מ סי' ס"ו במי שקנה עצים מהשר והתנה שיקבל העצים עד זמן מה ונתן כסף והעלה שם דבכה"ג ודאי מעיקרא השאיל לו מקום בהיער שמונח בו העץ וקנה בשכירות מקום יעו"ש וגדולה מזו מבואר בתוס' בכורות (דף י"ח ע"ב) גבי פלוגתא דר"ט ור"ע בחצר בע"ב ורועה כהן דס"ל לר"ט דאקנוי קא מקני לי' מקום בחצרו וניחא לי' דלתעביד מצוה ור"ע ס"ל דבמקום פסידא ל"א דניחא לי' ובתוס' שם כתב דלר"ט גם בלא קנין קני משום דגמר ומשעבד נפשי' ע"ש הרי דמשום אומדנא גם בלא קנין מהני דגם ר"ע לא פליג רק משום דס"ל דבכה"ג לא ניחא לי' אבל היכי דניחא לי' מודה ומכ"ש בנ"ד שהקנה בקנין רק שכ' זכות המקומות מסתמא כונתו שהקנה לו גוף המקומות כפי ששכר אותם ממוכרים שלו וכמ"ש התוס' בע"ז והובא בש"ך יו"ד סי' ש"כ סק"ז דאנן סהדי דגמר ומקני ובתוס' שבת (דף י"ח) וב"מ (דף ל') גבי הפקר דאנן סהדי דלהנצל מאיסור עושה בלב שלם ועוד דכיון דהוא שכר גוף המקומות מהבעה"ב כפי שכתבו בצעטליך א"כ מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו גם לטיבותא וכדאשכחן בב"ב (דף ס"ג ע"א) בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשר שלי כל זמן שהשדה בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום ופירשב"ם וז"ל דמשמכרה לאחר פקע לי' מקום המעשר ששייר לעצמו וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שבא לידו דכי היכי דההוא לוקח ב' זכה אפי' במקום המעשר ה"ה לזה הלוקח ראשון הבא מכחו עכ"ל וע' ב"ק (דף צ"ו ע"א) השביח לוקח מהו הדר פשטה מה מכר ראשון לב' כל זכות שתבא לידו וע' ערכין (דף ל"א ע"ב) גבי חלוט לשני ג"כ כן וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שכ' בשט"מ שלו כפי הכתוב בצעטליך א"כ נראה בעליל דכונתו לגוף המקומות כפי שיש לו זכות בהם:

ה [ב] ואולם דא עקא שכ' שמכר לו עם זכות המקומות והרי המקומות הם רק בשכירות ולא במכר וכבר כ' התוס' ב"מ (דף נ"ו) דדוקא גבי אונאה שכירות איקרי ממכר אבל בעלמא לא איקרי ממכר ע"ש וע' בש"ך חו"מ סי' שי"ג וכמ"ד ובע"כ דמ"ש עם זכות המקומות היינו שמכר לו הזכות שיש לו בהדירות ומכר לו כל זכותו וא"כ שוב הוי דבר שא"ב ממש דהא בגוף הקרקע ל"ש לשון מכירה כלל ובע"כ דכוונתו רק על הזכות וא"כ הוי דבר שאב"מ ולא מהני רק להסוברים דמיגו דקנה הדבר שיב"מ קנה גם הדבר שאב"מ והדבר קשה להקל מכח דיעה זו דלשי' כמה אחרונים הלכה כמ"ד דקנה מחצה ולא קנה המקומות וא"כ שוב הוי אחריותו של חמץ על ישראל בבית ישראל ואם אמנם כי הח"י סי' ת"מ פסק להקל בחמץ של עכו"ם ואחריות על ישראל בדיעבד לאחה"פ

והביא ראי' מהירושלמי ואולם כבר האריך המהרי"ט אלגזי בקה"י בתוד"ר סי' קל"ט בכמה ראיות לדחות דברי הח"י וגם בשו"ת ב"א חא"ח סי' ל"ז ובשו"ת הגאון רע"א סי' כ"ג האריכו לדחות דברי הח"י בכמה ראיות. וא"כ א"א להקל בזה בכל זאת יש לצדד לפמ"ש בקה"י לשון ב"א סי' תשכ"ט בשם תשו' פרח מ"א סי' א' בדין שטר שכירות שכ' בו שלא יוכל המשכיר להוציאו מהבית בשום צד לא לשבת בעצמו ולא להשכירו כו' וכ' דאין לדון בזה בכלל ופרט וכלל ולדון כעין הפרט שלא להשכירו ושיהא אסור למכרו כיון דשכירות ממכר הוא דלא אמרינן אלא דשכירות אקרי ממכר מדלא כתי' ממכר עולם אלא ממכר משמע ממכר ליומי' ונכלל בזה שכירות אבל לא אמרו דבכלל שכירות מכירה דמכירה לא איקרי שכירות אבל שכירות איקרי מכירה ע"ש ומוכח מדבריו דס"ל דאי איכא הוכחה מלשון השטר מפרשי' גם בלב"א דשכירות איקרי ממכר וכגון בנידון דידי' דאיכא כלל ופרט וכלל בלשון השטר דאל"כ. לא הוי איצטריך לחדש דדוקא שכירות איקרי ממכר אבל ממכר לא נקרא שכירות דהא היכא דליכא יתירא בקרא ל"א גם בשכירות דאיקרי ממכר והן אמת דבתשו' מהרי"ק ש' כ' כתב דבכלל מכר סתם הוי גם שכירות בכל מקום והביא מחולין (דף פ"ח) דלדידן דקיי"ל כב"ה אין לחלק ולומר עפר שרפה מקרי עפר סתמא לא איקרי וה"נ לענין מכר גם היכי דנקרא מכר בשם ליווי הוי ג"כ בכלל מכר סתם אבל מתוס' ב"מ שם מוכח להיפוך דדוקא באונאה דאיכא יתירא דקרא אמרי' שכירות איקרי מכר ולא בעלמא א"ו כמ"ש א"כ בנ"ד שכ' כפי הרשום בצעטליך ואם הי' כתוב שם דהמקומות בשכירות א"כ יש הוכחה דגם בשט"מ זה הכוונה בשכירות ובכה"ג דאיכא הוכחה הרי אמרי' דשכירות איקרי ממכר אבל לא אדע אם בהצעטליך הי' כתוב לשון שכירות:

[ג'] עוד עלה בלבי לדון דגם אי נימא דשכירות לא איקרי מכר היינו שיהי' שכירות לבד נקרא בשם מכר אבל בנ"ד שכתב שמכר החמץ עם המקומות י"ל דגם שכירות בכלל מכר וכיוצא בזה כ' התוס' קידושין (דף י"ג) דאף דיבם לא איקרי אחר אבל מ"מ הוא בכלל אחר ובחי' הר"ן חולין (דף י') דגם אי יציאה דרך אחוריו ל"ש יציאה היינו דיציאה דרך אחוריו לבדה אינה נקראת יציאה אבל מ"מ הוי בכלל יציאה וברש"י ב"ק (דף מ"א) דגם אי הנאה לבד לא מיקרי אכילה אבל מ"מ הוא בכלל אכילה יעו"ש וה"נ בזה אבל יש לפקפק דא"כ למ"ל יתורא דקרא גבי אונאה דהא גם בלא"ה הוי בכלל מכר ובע"כ דאין לחלק בזה:

[ד'] עוד יש לי לדון בזה דגם אי נימא כהחולקין על הח"י הנ"ל ובאחריות לבד אסור גם לאחה"פ משום דאף דאיכא פלוגתא בירושלמי מ"מ הלכה כהמחמירים ול"ה ספיקא

מ"מ נראה דלפמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' קס"ג לבאר הוא דפסק הרמב"ם דגם שוגג או אנוס אסור לאחה"פ דעיקר טעמא משום דקנסו שוגג אטו גזירה דמזיד [ואולם במ"ש שם דלהכי גזרו משום דבלא בטלו דאורייתא משא"כ בבטלו דרבנן יש לפקפק דגם בלא בטלו הרי לאחה"פ הוי רק מדרבנן ויותר נראה דבזה גם בדרבנן גזרו אטו מזיד וע' בתשו' רע"א שם בזה] ומעתה לפמ"ש הרש"ל בח"ש יבמות (דף כ"ת) בהא דלא גזרו במיתה שני' שמא יבא להתיר גם בראשונה דכיון דאיכא חד מ"ד דשרי ל"ש למיגזר אף דלא קיי"ל הכי ואם כי הגיח בצ"ע מ"מ מצינו כה"ג במג"א סי' רפ"ו דכיון דחד מ"ד ס"ל דיחיד פטור ממוסף מותר לאכול ולא גזרי' שמא ישכח ואף דלא קיי"ל כהך מ"ד מ"מ עכ"פ שוב ליכא למיגזר עוד גם לדידן יעו"ש ומעתה לפ"ז בעבר רק על אחריות בשוגג כיון דאיכא עכ"פ חד מ"ד בירושלמי דשרי לאחה"פ א"כ שוב ל"ש למיגזר שוגג אטו מזיד עכ"פ וא"כ בנ"ד דהוי שוגגים שוב יש לצדד בדיעבד עכ"פ אך הנה הפ"י בפסחים (דף ל' ע"ב) האריך והעלה ג"כ כדברי הת"י והביא ג"כ מהירושלמי וביאר ליישב דברי תוס' שכ' (בדף ל"א) דכולה שמעתין בדלא קיבל אחריות דאי קיבל ה"ז שלו ומבואר שם דגם אחה"פ אסור ותי' דשא"ה שהמשכון קנוי לישראל עכ"פ לאפותיקו ושיעבוד ושייך טפי למקנסי' משא"כ היכי דאינו במשכון רק שהאחריות על הישראל לבד דמותר לאחה"פ וא"כ בנ"ד שהתנה שלא יקח העכו"ם החמץ ושוי' אפותיקו והאחריות ג"כ על ישראל שוב לכ"ע אסור ולא תליא בפלוגתא דירושלמי הנ"ל כלל ואמנם העיקר נראה דבנ"ד שהקנה לו החמוצים עם זכות המקומות ומחויבים המוכרים להחזיק החמץ עד שיקח העכו"ם בזה לכ"ע אמרי' דמעיקרא השאיל לו המקום ועדיפא מנידון הח"ס החו"מ סי ס"ו הנ"ל ובצירוף ד' הסוברים דקנה הכל נוכל להקל במקום הפסד רב כזה:

ח ה' ובדבר מה שחשש כת"ר משום דלא יחד לו המקומות אם אמנם כי נראים ד' נה"מ נכונים ויעיון במח"א הל' שכירות סי' א' שהביא ג"כ סברא זו והוכיח כן מהרמב"ן במלחמות סוף ב"ק ומרש"י סוף ביצה יעוש"ה ואמנם יש לצדד בזה לפמ"ש המל"מ בפ"ה מהל' פרה אדומה ה"ב בשם מהרי"ט בדין האומר והחניות ישבו בהם חתני דמשמעות הלשון אתחניו הנמצאים עכשיו קאמר וראי' שהרי באוכל נבלת עוף טהור כתיב והאוכל יכבס בגדיו אלמא אין במשמע בגדים שלבש לאחר מכאן אע"פ שהוא ראשון לטומאה דבגדיו דהשתא משמע וה"נ, חתניו דהשתא משמע והמל"מ השיב עליו דשא"ה דמיתורא דקרא הוא דהול"ל וכבס בגדים ומדנקט בגדיו בע"כ דקמ"ל דוקא בגדים שלבוש בהם עתה אבל בנ"ד שהכינוי לגופי' אצטריך מאן יימר שבא למעט חתניו הבאים לאחר מכאן ע"ש והתוס' ב"ב (דף ס"ג ע"א) נחלקו הר"י והר"א בכה"ג וע' בד"מ

ורמ"א חו"מ סי' רמ"ח ס"ז בשם הגמ"ר באמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי והי"ל בשעת נתינה בת אחת ואח"כ נולדו לו בנים דזכתה הבת דלא היתה כונתו אלא על יורשים שהי' בשעת מתנה וע' בשו"ת עבה"ג סי' ע"ו במה שהשיג ע"ד רמ"א ולחלק יצא בין נולדו בנים או בנות וצ"ע שלא העירו מתוס' ב"ב הנ"ל וע' באה"ע סי' ק"ח ס"א ובב"ש סק"ה וכדבריו מבואר ברא"ש דב"ב שם דדוקא משום שדעתו קרובה אצל בניו איכא אומדנא דגם בנים, הנולדים בכלל ע"ש ומוכח דיותר נוטה הלשון דהכונה רק כפי שהוא עכשיו ואף דבמרדכי בס' פי"נ סי' תשצ"א בשם מהר"י ממנגנצא כתב דאפי' אם יהי' לו בנים זכרים אחר שאמר נכסי לסבתא שלא ירשו כ"א אותה הבת דאא"מ לדשלב"ל וכו' ומוכח דדוקא משום דאא"מ לדשלב"ל אמרי' דיורש דהשתא משמע ולזה רמז הב"י שיש לעיין במרדכי פי"נ ובד"מ שם כתב שחפש ולא מצא והנך רואה שיעלמו מעיניו הטהורים דברי מרדכי הללו כמ"ש בתשו' עה"ג שם אבל עכ"פ מוכח דהך לישנא מתפרש השני דרכים והיכי דאיכא הוכחה לפרש דדהשתא קאמר מפרשינן כן והנה בגיטין (דף ל"ב ע"א) פריך אהא דבטל הוו הגט פסול והא אר"ש מקבל מתנה שאמר בטלה היא דבריו קיימים אלמא בטל מעיקרא משמע ומשני אביי דבטל ב' לשונית משמע גבי גט לישנא דמהני בי' קאמר דכי טעין אינשי מלתא דמהני במילתי' קטעין וגבי מתנה לישנא דמהני בי' קאמר ע"ש ובתמורה (דף כ"ז ריש ע"א) תחת לישנא דאתפוסי משמע ולישנא דאחולו משמע גבי קדבדה"ב דלא עבדי תמורה דאחולי הוא ובישי' קד"מ דעבדי תמורה אתפוסי הוא ע"ש וא"כ לפ"ז כנ"ד שהקנה להעכו"ם בפירוש המקומות שמונחים בהם החמץ דאי נימא דהיינו המקומות שמונח בהם עכשיו החמץ הרי המקומות הם מיוחדים שהרי יכול לילך ולראות באיזה מקומות מונח החמץ והם קנוים לו אלא דאי נימא שהקנה לו בסתם מקומות שיהיו בהם החמץ גם אם יחזור ויקח החמץ משם ויניחנו במק"א אז לא הוי יחוד מקום וכמ"ש המח"א ונה"מ הנ"ל ועי"ז יתבטל כל קניית המקומות יש לנו לפרש דלישנא דמהני קאמר ורק מקומות דדהשתא קאמר והוי שפיר יחוד מקום ודמי לדברי המרדכי שהבאתי דכיון דאא"מ לדשלב"ל מסתמא נתכוין רק ליורש דדהשתא וה"נ בזה ולא דמי למ"ש הר"ן בנדרים (דף ל') סוע"א וריש ע"ב ושם, (דף פ"ד ע"א) בנדר מיורדי הים לאחר ל' ונעשו תוך ל' יושבי יבשה דלהש"ס דילן בלשון ב"א הכל בכלל דשא"ה דאין הנדר חל אלא אחר ל' משא"כ כאן ועוד דהתם ליכא הוכחה להיפוך משא"כ הכא ועוד נראה דלפמ"ש בחיבורי לח"מ סימן קע"ו סמ"ח בשם מהרלב"ח סי' ל"ת שהוכיח מדקאמר החמשה חבילות בה"א הידיעה דמסתמא אותן הנזכרות לעיל קאמר והביא מרש"י ותוס' יבמות רפמ"ח דהזקנים הם אותן שנזכרו לעיל ושם הבאתי עוד מכמ"ק

ויש להוסיף מהא דברכות (דף ו' דהקולות אותן דקודם מ"ת הוו וא"כ בנ"ד שכתבו עם זכות המקומות היינו המקומות שנכתבו בהפתקאות והוי כיחוד מקום ממש כנלפע"ד:

ט [ו'] עוד עלה בלבי לדון בזה דגם אי נימא דבעלמא כיון דיכול לטלטל הפקדון למק"א ל"ה יחיד מקום מ"מ בנ"ד כיון דבשעת איסור חמץ אסור לטלטלו משום דשמא ישכח ויאכלנו כמ"ש המג"א סי' תמ"ו א"כ כיון דמסתמא המכירה נעשה בסוף שעת ביעור חמץ כנהוג א"כ הי' אסור להמוכרים לטלטל החמוצים למק"א א"כ מה"ט גופי' מיתשב ליחוד מקום וראי' לזה מדברי הראב"ד בהשגות פ"ג דכלים ה"א שהשיגו עמ"ש הר"מ דכלי עץ העשוי לנחת אפי' אינו מקבל אלא דבר מועט אינו מקבל טומאה וכתב הראב"ד וז"ל דבר זה איני יודע מאין הוציאו אלא משלחן של מקדש ומנורה שהקשו עליהם והא כלי עץ העשוי לנתח הוא ואע"פ שאין מקבלים מ' סאה בלח ואינו מחוור דהתם איסורא נמי איכא בטלטולה וכו' עכ"ל הרי מבואר שע"י האיסור נחשב עשוי לנתת כיון דאסור לטלטלו משם וה"נ בנ"ד ולכאורה י"ל דשא"ה שיעשו ג"כ לנוח שם במקום ההוא ובצירוף האיסור של טלטול מיחשב עשוי לנתח משא"כ היכי שעשוי לטלטל משם אלא דהאיסור רביע עלי' י"ל דל"ה בכלל עשוי לנתח אבל נראה להוכיח כן מהש"ס דעירובין (דף פ"ה ע"ב) בהא דהדר בבית התבן ובית הבקר וכו' אם יש לבעה"ב תפיסת יד שם אינו אוסר וע"ש (ד' פ"ו ע"א) דתפיסת יד היינו דבר שאינו ניטל בשבת כגון טבל או עששיות של ברזל וכל דבר שאינו ניטל בשבת אבל דבר הניטל בשבת כיון דאי בעי שקיל לי' ושדי לי' למק"א לא מיקרי תפיסת יד וע"ש ברש"י ובש"ע א"ת סי' ש"ע הרי מבואר כמ"ש והא דבעינן יחוד מקום בעכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל י"ל דהיינו בהפקיד קודם שעת ביעור חמץ שהי' בידו עוד לטלטלו למק"א משא"כ בכה"ג דנד"ד אך דיש לפקפק בזה לפמ"ש הפמ"ג סי' תמ"ו דדוקא אחר שש אסור לטלטל החמץ משום דאיכא איסור תורה משא"כ קודם שש א"כ נסתר היתר זה וגם דוחק לומר דדין יחוד מקום דגבי עכו"ם שהפקיד חמצו היינו רק קודם שעת ביעור חמץ אבל י"ל דכיון דאם לא יהי' המקום מיוחד יאסר החמץ ואם לא יעברנו קו"פ יעבור עליו בב"י לכן מה"ט גופי' אסור לו ליקחנו משם למק"א וזהו יחוד מקומו כדאי כה"ג בב"ב (דף פ"ט ע"ב) ורשב"ם כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין טומאתו ופי' רשב"ם דכיון דאסור לשקול אם לא עשוין בענין זה ה"נ אין מקב"ט דלא חשיב כלי כיון דאסור לשקול בהם ע"ש וה"נ כיון דע"י שיטלטל החמץ למק"א יתבטל מכירתו ויעבור בב"י הרי אסור לטלטלו משם שהרי יהי' כזוכה בהחמץ ויחויב לבערו ואומדנא דמוכח שאינו רוצה בהפסד ממונו ובודאי ייחד המקום הזה לחלוטין והוי שפיר יחוד מקום:

י [ז] ומ"ש רו"מ דהוי כהרהינו ולקח לו המפתח כבר כתבו הפמ"ג דהיכי דמכר עד למדידה יש לצדד להקל והביא בשם הגאון רח"כ ז"ל דבדיעבד שרי גם בלא מסר מפתח כדברי מג"א סק"ד ודלא כהט"ז וע' תשו' נו"ב מה"ק חא"ח סי' י"ח שדחה ג"כ דברי הט"ז אלא שלא מלאו לבו להקל בלא צירוף צדדי היתר אחרים ע"ש ומ"מ כיון שהמכירה עד למדידה אין בזה גי"ד על ביטול המכירה שלא עשה כן אלא כדי שלא יגנוב העכו"ם וגם בהרהינו אצלו בלא מעכשיו דמותר ומבואר באורך בשו"ת מאיר נתיבים סי' נ"א ורמז אליו בקיצור בשע"ת סי' תמ"ח וע' בב"י יו"ד סוס"י קל"א בשם תשו' הר"ן דכל המוכר סחורה על דינר א' מסתמא הוי הסחורה כאפותיקו ביד מוכר ואינו מניח להוציא סחורתו עד שישלם לו ע"ש וע' בש"ס דע"ז (דף ס"א) ובב"י וש"ע שם א"כ לפ"ז הי' מקום לחוש בכל מכירות חמץ וצ"ל דכיון שזוקף עליו במלוה שאני משא"כ בנ"ד וע' בשו"ת נאו"ד בסופו בתשו' הגאון מהרש"ק מבראד שצידד ג"כ להקל בכה"ג שמוכר החמץ של כמה אנשים גם בלא מסירת המפתח דבכה"ג ליכא גי"ד על ביטול המכירה ע"ש:

יא [ח] אך דלכאורה עלה בלבי ספק אחר בזה דהגם דיש לפרש מ"ש בהשט"מ רק באופן שיעמיד ערב בטוח ואם לאו לא יתן לו החמץ ליקחנו לעצמו שאין גוף המכירה תלוי בתנאי זה וגם אם לא יקיים התנאי לא תתבטל גוף המכירה אבל ממה שסיים וכתב וכל זה נעשה באוהיו"מ ובכל משפטי התנאים וכו' ומדכתב וכל זה משמע דקאי על כל הנאמר למעלה וגם גוף המכירה נעשה בתנאי גמור אם יעמיד ערב בטח וכמ"ש כה"ג בתוס' יבמות (דף י' ע"א) בד"ה לעולם וכו' ומאן דמוסיף לעיל אשת אחיו של"ה בעולמו ומשכח"ל כר"ש אע"ג דשמא תנא דמתני' לא ס"ל כר"ש היינו משום דבכולן אני קורא בהן משמע לי' דקאי אכולהו וכו' עכ"ל וה"נ בזה וא"כ כיון שלא נתקיים התנאי נתבטלה המכירה וא"ל דכיון דהתנאי הזה הי' רק אם יבא הלוקח ליקח החמץ והרי ביני וביני חזר המוכר וקונה החמץ אחה"פ מהעכו"ם א"כ לא הוצרך העכו"ם לקיים התנאי כלל ושפיר המקח קיים דז"א דמ"מ כיון שהוא תלה המקח בקיום תנאי זה ולא נתקיים כן יהי' מאיזו סיבה שיהי' המקח בטל ויש להביא ראי' לזה מהש"ס דנזיר (דף י' ע"ב) דמוקי רבא למתני' כגון שהיתה הפרה רבוצה ואמר הריני נזיר מיין אם לא עמדה ועמדה מאליה וסברי ב"ש דתורפי' דהאי גברא משום אוקמי' בידי' הוא דאם לא עמדה אם לא אעמידנה משמע ולבסוף נעשה מעשה שעמדה מאלי' לב"ש הוי נזיר שהרי לא העמידה וב"ה סברי דלא עמדה מעצמה משמע וע"ש ברש"י ותוס' ואס"ז בשם הרא"ש ומבואר שאם הי' אומר בפירוש אם לא אעמידנה ועמדה מאלי' הוי נזיר לכ"ע משום שלא קיים תנאו אף דהאמירה היתה כשהיא שוכבת בחוזק של"ה אפשר להעמידה, וא"כ כשעמדה מאלי'

לא הגיע שעת הצורך להעמידה ואמאי הוי נזיר ובע"כ דמ"מ כיון שלא העמידה הוי נזיר א"כ ה"נ בנ"ד אף שלא הגיע שעת לקיחת החמץ שיצטרך להעמיד ערב בטוח מ"מ כיון שלא העמיד הערב הרי לא נתקיים תנאו כיון שהתנאי קאי גם על גוף המקח כמש"ל ואף, שיש לחלק בין הנושאים מ"מ י"ל כמ"ש ואף דמבואר בחו"מ סי' ס"א סט"ז דבתנאי שבין אדם לחבירו אין הולכים אחר הלשון אלא אחר הכונה וע' בשו"ת פמ"א ח"ב סי' קי"ז אבל בב"מ אהע"ז סי' קי"ח סי"ט חולק ע"ז והוכיח דהכל תלוי בלשון ועתו"ס תמורה (דף י"ד ע"ב) דיותר יש לדקדק בלשון השטר מבלשון המשנה אך דיש לדון ולומר דכיון דנקט ב' דברים במאמרו דכ"ז נעשה באוהיו"מ וכל משה"ת י"ל דלצדדין נקט דבאוהיו"מ קאי על גוף המכירה ותיבת במשה"ת קאי רק על התנאי אם יבא ליקח הסחורה וכה"ג מצינו בבכורות (דף כ"ו ע"ב) דמפרש לקרא דמלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך וגו' דלשורך קאי על מלאתך ודמעך וגו' ולצאנך קאי על בכור בניך תתן לי וגו' משום דמקדם למקדם ודמאחר לדמאחר ואף דפריך אדרבא דסמיך לי' אדסמיך לי' היינו משום דקשי' לי' מנ"ל למידרש הכי כיון דאפשר למדרש בע"א אבל עכ"פ מבואר דאפשר לפרש כן ובזבחים (דף כ"ח ע"א) מסתברא חל"ז עדיף דפתח בי' וכו' ואף דבקידושין (דף ל"ה ע"ב) בהא דאיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוי סד"א דבזקן קאי על איש ולצדדין נקט וקמ"ל דאדסמיך קאי מ"מ בדאיכא הוכחה להיפוך שפיר י"ל כן ואף שאין, לדמות לשון תורה ללשון ב"א כבר כתבו התוס' ביבמות (דף ע"א) וע"ז (דף כ"ז) דבדליכא הוכחה וסתירה ילפינן שפיר מלשון תורה וע' גיטין (דף פ"ג) אמר הרי את מותרת חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון והוי בעיא דלא איפשטא אי אף קאי אדלעיל או, אראובן ובנזיר (דף י"א) הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני אריאשא דדיבורא משמע או אסיפא ולא איפשטא ועוד דלפמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ז סי"ט בשם תשו' הריב"ש ונו"ב דהיכי דאיכא הוכחה אמרי' דכל לאו דוקא ושם הבאתי מדברי הש"ך חו"מ סי' כ"ג סק"ח דמ"ש הש"ע וכל זה לא קאי על כל הדברים הנזכרים לעיל ועמ"ש שם בסוס"י הנ"ל בשם הפמ"א ח"ב סי' קל"ג בזה א"כ בנ"ד דאיכא הוכחה שבא למכור החמץ ומקני א"כ טפי יש לפרש דהתנאי הי' רק באופן אם יבא ליקח החמץ וכל לאו דוקא וע' תשו' ח"ס חא"ח סי' קי"ט בדין התנה תנאי שאינו כפול דגם להסוברים דבממון א"צ ת"כ מ"מ בחמץ יש לקיים המקח בכל האפשר ובפרט דבנ"ד הי' מעשה קודם לתנאי והתנאי בטל ואף שכתב בשט"מ שנעשה בכל משה"ת כבר הבאתי בחיבורי לח"מ סי' ר"ז ס"ח מדברי חמ"ח וב"ש סי' ל"ח ותשו' רמ"א סי' נ"א דגבי מעשה קודם לתנאי ל"מ כלל מה שכתוב שהוא כתנאי ב"ג וב"ר כיון

שהוא היפוך מ"ש בשטר ואף די"ל דבנ"ד שנכתב בלשון ערב הוי כהודאת בע"ד שיעשה באופן המועיל וכמ"ש שם בשם תשו' חו"י אבל המעיין בתשו' רמ"א ימצא דמיירי ג"כ בנכתב לשון ערב ואפ"ה פסק דל"מ וא"כ ה"נ בנ"ד:

יב [ט] ומ"ש רו"מ דהיכי דסמך בפיסוק דמים על המוכר עצמו לא סמ"ד והוה כלא פסק דמי המקח הנה בשו"ת טה"א סי' ז' צידד להקל דבכה"ג מיחשב פיסוק דמים אם סמך על המוכר עצמו ואמר מסתמא לא תונה אותי ע"ש אבל מצאתי בתשו' הרדב"ז מ"ה סי' שני אלפים רפ"ב דהיכי דקבלו קנין שוכר ומשכיר על מקח שיאמר השוכר אין ממש בהקנין דהוה כלא פסק דמים דלא סמ"ד ע"ש אך דנראה בנ"ד שבהפתקאות נרשמו המקחים של המוכרים ונתנם ליד העכו"ם הקונה ובידו לקרותם ולראות כל המקחים שפיר י"ל דסמ"ד כעין מ"ש הסמ"ע רס"י רל"ב בשם הה"מ דאם הי' יכול להבחין ולא הבחין אין בו טענת מומין ובסי' רכ"ז גבי אונאה בכדי שיראה לתגר ואם העכו"ם א"י לקרותם הו"ל להראותם למי שיכול לקרותם וע' יבמות (דף צ"א ע"ב) מאי הו"ל למיעבד מיבעי לה לאקרויי לגיטא אף דנשי לא בקיאי למקרי ובתוס' גיטין (דף ב' ע"ב) ד"ה עד אחד וכו' דגם בנשים שא"י ולא למדו ה"ש מ"מ בידם ללמוד או להשכיר אחרים ע"ש וכן מצאתי בכתבי בעל דע"ק וז"ל מקח שלא נתפרש בדיבור רק אמר שיהי' המקח כפי הכתב שנותן לו הוה כפירש בדיבור וכשמסוים בכתב הו"ל מקח מסוים ואם אינו כת"י המוכר ולא חת"י כיון שהי' ביניהם דרך הקנאה המועיל הו"ל כפירש בדיבור כפי הכתב שנתן לו עכ"ל וה"נ בנ"ד שקיבל הקונה הפתקאות שנרשמו בהם המקחים מיחשבי פיסוק דמים (וע"ע בתשו' מהרי"ט ח"א סוס"י פ' מ"ש בענין פיסוק דמים) ואף דמבואר בב"י ח"מ סי' רכ"א בשם הרשב"א דבנכתב בשטר איזו מקח יותר מכפי דברי לוקח יוכל הקונה לומר שקיבל השטר רק לראי' וליכא הוכחה ממה שקבל את השטר שנתרצה למה שכתוב בו היינו בטוען לוקח שהי' בפירוש מדובר אחר מכפי הכתוב בשטר משא"כ בנ"ד של"ה שום מדובר אחר ואדרבא נדבר ביניהם שיקנה כפי המקחים הנרשמים בפתקאות והקונה הי' בידם לקרותם ושתק ולא ערער גמר וקנה וגדולה מזו מצינו בכתובות (דף פ"ג ע"א) בקני מידו דפליגי אי מדין ודברים קני או מגופה של קרקע ואמר אביי מסתברא מלתי' דר"י בעורר מיד אבל בעמד ושתק יום או יומים ואח"כ בא לבטל מדלא ערער מיד ש"מ מגופא דקרקע קנו ע"ש ומכ"ש בזה:

יג [יו"ד] ומ"ש רו"מ דהוי הערמה גלוי' הנה כל המכירות של חמץ שמוכרים שיווי של אלפים לעכו"ם עני ובודאי אינו מתכוין לקנות כלל ואפ"ה סמכינן להקל משום דהמוכר דעתו להקנות גמר ומקני ובדאיכא דעת אחרת מקנה גם בלא נתכוין העכו"ם קצות אפ"ה

מהני ואף דבקצה"ח סי' רה"ע העלה דבעכו"ם ל"מ עא"מ כבר השיגו עליו בחידושי ח"ס לע"ז (דף ע"א) דהכא לאו מטעם שליחות הוא ע"ש היטב וגם בתשו' נודע בשערים מ"ת סי' י"ח אות ז' דחה דברי קצה"ח וכ"ה בתשו' ברכת יוסף חא"ח סי' ט"ז אות ה' וע"ש דגבי מכירת חמץ בודאי זכות הוא לו ודמי למתנה והביא מהמח"א הל' קנין חצר סי' י"ב שפסק ג"כ להקל ואני מצאתי בדרישה ליו"ד סי' ש"כ שנסתפק במוכר לעכו"ם ע"י פרוטה אי נימא דהמוכר אדעתא דרבנן מקני ודעתו גם בסתמא אקנייא מקום כמו בקידושין בטבעת שאולה ע"ש ומוכח דאף דהעכו"ם לא מכוין לכך מהני משום דעא"מ וע' במזבח כפרה בכורות (דף ג' ע"ב) בד"ה ואב"א בשם רגמ"ה דמפורש דלא כקצה"ח אלא שדבריו שם צ"ע דזכי' לעכו"ם ע"י אחר בודאי ל"מ ועכ"פ יש להקל בזה מטעמא דדעא"מ. ומ"ש רו"מ דהוי דבר שאינו מסוים מלבד שהרי כתב כל המינים בפרטות אף גם בכתב רק שמוכר החמוצים נראה מדברי המש"ז סי' תמ"ח סק"ז דהוה מסוים ודלא כהמק"ח ומצאתי בתשו' רע"א מ"ת סי' ז' שהביא מהא דנכסי לפלוני דמבואר בח"מ סי' רי"ח סכ"ד דמהני ופסק להקל בזה וכ"פ בתשו' שו"מ תנינא ח"ד סי' י' שלא הביא ראי' הנ"ל וע"ע בתשו' ח"ס א"ח סי' ק"ט ושו"ת ב"ש חא"ח סי' ס"ה וסי' ע' וגם מנוסח השט"מ של הגאון ר"נ אדליר שהדפיס הח"ס מוכח כן גם יש לצרף בנ"ד מ"ש בתשו' ח"ס תא"ח סי' ק"ט דאף דקיי"ל דגם שוגג ואונס אסור באשעעה"פ מ"מ היכי דנתכוין למכור ועשה שליח והי' סבור שנמכר כדין לכ"ע ליכא חשש הערמה ואף שכ"כ רק לסניף מ"מ הנה בשו"ת שו"מ מה"ק ח"א סי' צ"ג ובתנינא ח"ד סי' י' החזיק בסברא זו והביא סיוע מהש"ך יו"ד סי' ל"ט ובפרט דגם בנ"ד יש כמה צדדי היתר ולפמ"ש הפמ"א ח"ב ותשו' רע"א סי' כ"ג דגם במה שנמכר אם המכירה שלא כדין מהני הביטול ובשוגג וביטל ס"ל להקל אחה"פ וגם י"ל דכיון דכל החשש משום הערמה ובדבר של רבים קיי"ל דרבים לא חשידי. ומ"מ כיון שעשו שלא כדין לעשות שטר כוללת שלא ע"פ ב"ד והמלמד עשה שלא כדין ראוי לקנסם בצדקה לעניים ולהתיר החמץ רק בהנאה כמ"ש כה"ג במג"א סי' תמ"ט בספק חשעעה"פ. והנלע"ד כתבתי:

סימן קצג

א לחתני הרב הגדול וכו' מו"ה יעקב לנדא נ"י ראבד"ק טשטארטקוב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן שהשיא בתו לשמעון והשלישו הנדן ביד שליש נגד ב' שלישות ואח"ז נמסר הנדן של הבעל לידו ונשאר מושלש רק הנדן של האשה ואח"ז רצה אבי האשה שיעשו גם נישואין ע"פ נימוסיהם והבעל מיאן בזה ואח"ז נמסרו ב' כתבי השלישות ליד

הבעל שהוא יגבה כל המעות מן הבאנק ואח"ז יגמרו ענין הנישואין ועבר זמן שנה א' ועוד י' ימים ומחה האשה והבעל רוצה לירש את אשתו מתנה כפי תקנת שו"ם וראובן מעכב ע"פ תקנת סלוצק שהובא בפת"ש א"ע סי' נ"ג סקי"ד כי עד שנים יוחזר הכל ונסתפק רו"מ אם יש לדון כן במדינתנו והנה בד"ז כבר נשאלתי זה כמה שנים והשבתי כי תקנת סלוצק לא נתקבלה במדינתנו שהרי התקנה נעשית בשנת תקכ"א ובאותה שנה נולד הגאון מוהרא"ז מרגלית כמ"ש בהקדמת ביאורו על הפסיקתא הרי בתשו' ב"א חא"ע סי' ס"ד הביא מתשו' טורי אבן סי' ה' בדין שנה ב' שיחזיר רק חצי הנדן ולא הבגדים ועכ"פ לא עדיפי בגדים מגוף הנדן שיחזיר רק חציים ע"ש ובתשו' ב"א החדשות (דף ט"ז בענין תוס' כתובה כתב שהמנהג כפי המבואר בנ"ש סי' ט' ולא הזכיר כלל מתקנת סלוצק וגם בתשו' תש"ח שרמז הפת"ש סקי"ג המעיין בגוף התשו' ימצא שבשנת תקנ"ד הי' רבי בכמה קהלות בפולין גדול ובסי' נ"ה כתב דתקנת שום גם לענין שנה ב' נתקבלה בכל מדינת פולין ושגם בלא נכתב יש לדון כפי התקנה ע"ש ומבואר דלא נתפשטה תקנת סלוצק במדינתינו וכה"ג כתבו הח"ס ח"מ סי' נ"ה לענין תקנת בורח שלא נתפשטה בארץ הגר וגם הרי כל ספק בתקנה מאוחרת יש להעמיד בחזקת תקנה הקודמת כמ"ש כה"ג בשע"מ חו"מ סי' פ"ז סקי"ז וסי' קכ"ג סק"ח והביא מדברי הב"ש סי' קי"ח סק"ה ואף דהתם תקנה הקודמת נתקנה מחכמי הש"ס מ"מ אין חילוק דבכל מקום אין ספק מוציא מידי ודאי תקנה הקדומה ובפרט כיון שלא נכתבה הרי עכ"פ א"א לדון כאלו נכתב כיון שאין הכל יודעים מזה כדאי' כה"ג בסנהדרין (דף כ"ט ע"ב) מי איכא מידי דאנן לא ידעינן וספרי דב"ד ידעי ואע"ג דהתם בדקי לספרי דאביי ורבא וידעי היינו היכי דבדקי אבל מסתמא אמרי' דלא ידעי כמ"ש כה"ג הר"ן פ"ק דקידושין בדין קידש חצי' שפחה וחב"ח דל"ש אדם יודע וכו' כיון שאנו מסופקים בזה ע"ש וה"נ בנ"ד המנהג במדינתינו כפי תקנת שו"ם הקודמת ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א (ועתה מצאתי גם בתשו' מהרי"א הלוי ח"ב סי' ל"ד שפסק כן אלא שלא הביא מכל הנ"ל):

ב ובדבר אם נחשב כבא הנדן ליד הבעל כבר נודע מחלוקת הפוסקים ובתשו' רח"כ סי' מ"ה ותשו' ב"א חא"ע סי' קכ"ו דחו דברי הב"ש סי' נ"ג סקי"א והעלו דאין חילוק בין הושלש לזמן או בסתם אלא בין אם הושלש לטובת הזוג או לא ובכל גווני אם הושלש לטובת הזוג זכה הבעל ע"ש וא"כ בנ"ד שהושלש בעסקא וגם האחריות כבר הי' עליהם דגם לשי' הז"י שהובא בפת"ש ח"מ סי' ע' סק"ג היינו אם הי' הנדן צרור וחתום ולא הי' להחתן שום ריוח וגם מבואר שם דדוקא קודם החופה וגם בזה מבואר בתשו' רח"כ סי' ט' להיפוך ובנ"ד שהי' מונח בעסקא והריוח להזוג ואחר הנישואין לכ"ע הנדן באחריות

הזוג א"כ הוי כבא ליד הבעל ועוד דמבואר התשו' חו"י סי' צ"ז באמצע התשו' דדוקא תו"ז של השלישות נחלקו הפוסקים ולשי' כמ"פ לא זכה הבעל בכולו ויחלוקו אבל בהגיע זמן השלישות להחזירו לבעל גם אם הוא עדיין ביד השליש כבא לידו דמי ושכן משמע מלשון תשו' מיימוני לספר נשים סי' ל"ה ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד ואף שלא נגמר עוד עסק הנישואין בנימוסיהם הרי כבר נמסרו ב' כתבי השלישות ליד הבעל ועל אמונתו סמכו שיבואו להשואה והרי כבר הי' בידו לגבות המעות א"כ פשיטא דהוי כבא הכל לידו:

ג וגם אם לא נמסרו עוד כתבי השלישות ליד הבעל אף שהי' עוד סכסוך בענין הנישואין בנימוסיהם והו"ל כלא הגיע זמן השלישות הרי גם הב"ש סיים דבהושלש לטובת הזוג אע"ג שקצבו זמן ומתה תו"ז זכה הבעל ובגוף תשו' מהרי"ל שרמז הב"ש מבואר דהיכי שהריוח או ההיזק חל על הזוג מיקרי הושלש לטובת הזוג וה"נ בנ"ד וגם כבר הבאתי מתשו' רח"כ וב"א שאין חילוק כלל בין הושלש לזמן או לא:

ד אך דיש לדון בזה דהנה מצאתי בתשו' ב"ח סי' כ' שהאריך לדחות דברי מהרי"ל והעלה דלשי' תה"ד גם בהושלש לטובת הזוג תליא בפלוגתת ר"י ומרדכי וכתב כי חילוקו של מהרי"ל הוא חילוק דק ונראה העיקר דבכל גווני פליגי ר"י ומהר"ם ויש ג' דיעות בדין הושלש דלהר"י שבתשו' מיימוני הכל של אב ולשי' מרדכי פ"ד דכתובות יחלוקו ולשי' ר"מ שבהגמ"ר הכל של בעל והוי סד"ד והמע"ה ע"ש והאחרונים לא ידעו מזה א"כ גם בנ"ד כל שלא נמסר השלישות בידו יחלוקו וא"כ גם מהמחצה שזכה הבעל יטול רק חציו והיינו חלק רביע מהנדן של האשה ומ"ש רו"מ דבכל ספק מהראוי לאוקמי בחזקת מרא קמא הן אמת דהמל"מ פט"ו מטוען ה"ט פסק דגם בהושלש מדעת שניהם מ"מ בסד"ד מוקמי' בחזמ"ק אבל בב"מ א"ע סי' נ"ג ס"ב פסק שהשלישות בחזקת שניהם ובסי' ע"ג ס"ג הזכיר מדברי מל"מ ופקפק בדבריו אך שהביא מהרשב"א גיטין ר"פ התקבל דמוכח כדעת מל"מ ע"ש וע' בישרי"ע ליבמות (דף ל"ז ע"ב) בתוס' ד"ה וממון וכו' שהביא ראי' להמל"מ מתוס' סופ"ק דגיטין וע"ע בתשו' ב"ש חו"מ סי' ע"ג ג"כ בזה וע"ש עוד סי' כ"ה וחיו"ד ח"ב סי' קפ"ח בדין ס"ס ורוב נגד חזמ"ק ועקצה"ח סוס"י צ"א ותשו' ברכת יוסף א"ע סי' מ"ה מ"ש בזה אך דבנ"ד שמונח מעות הרי מבואר בש"ך חו"מ סוס"י צ"א דבמעות ל"ש חזמ"ק וגם לשי' הש"ש ד"ש פט"ו שחולק עליו הרי מודה דבניתנו להלואה להוצאה נתנו וליכא חזמ"ק ע"ש וה"נ בנ"ד שנתנו לבאנק של עכו"ם כהלואה בריבית ליכא חזמ"ק וא"כ בסד"ד יחלוקו:

ה והנה עוד עלה בלבי דבנ"ד שבתחלה הושלש גם הנדן של הבעל והי' הנדן של שניהם בחזקת שניהם והי' המחצה בחזקת אבי האשה ובתו א"כ אף שאח"כ החזיר השליש

הנדן של הבעל להבעל מ"מ הרי לא נעשה זכי' חדשה לבעל ונשאר הנדן שביד השליש עד כדי הנדן של בעל בחזקת אבי האשה ויהי' כל הדין רק על מה שמושלש יותר מכפי ערך הנדן של הבעל ובזה יהי' חלק רביע להבעל אבל בתשו' מהרי"ל שם מבואר דהנדן של הבעל לעולם בחזקת הבעל והנדן של האשה בחזקת שניהם ע"ש ותבין:

ו והנה עוד יש לדון בזה דהמעיין בתשו' מהרי"ל סי' ס"א שם ימצא דבלא נהנית האשה עוד משל הבעל לכ"ע לא זכה הבעל ואף דבתשו' נו"ב מ"ת ח"מ סי' מ"ט העלה דגם באוכלת משל האב הוי סד"ד אבל במח"כ לא ראה תשו' מהרי"ל כמ"ש בשו"ת רח"כ בהוספות לחא"ע שבסופו א"כ י"ל דבנ"ד שהיו הזוג סמוכין על שלחן אבי האשה מזמן הנשואין עד שמתה א"כ לא זכה עוד הבעל במעותי' לכ"ע ואף דבתשו' ג"ש סי' ל"ג והובא בפת"ש א"ע רס"י פ' ובהפלאה בקו"א לסי' קי"ד העלו דבפוסק מזונות לחתנו ובתו הוי כפורע חובו של בעל כדין זן אשת חבירו ולכן מע"י לבעלה אבל לענ"ד דבריהם תמוהים דבשלמא היכי דבא לתבוע מבעלה שישלם לו בעד המזונות שנתן לבתו הוי פורע חובו אבל בנ"ד מאן יימר שנתן לחתנו לפטרו מחיוב מזונות לאשתו דלמא נתן לבתו ומ"ש שם ראי' מעבד עבדי אין לו דמיון דבנ"ד מסתמא נתכוין ליתן לבתו ואגב נותן גם לחתנו כמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' קמ"ד לדחות דברי הט"ז שם וכתב דבפוסק לבתו וחתנו גם הט"ז מודה דאנן סהדי שעושה רק לטובת בתו ע"ש גם י"ל דדוקא אם כבר חל חיוב מזונות על הבעל ואח"כ בא אחר וזנה הוי כפורע חובו אבל היכי שנתחייב האב מתחלה לזונם הוי כהתנה הבעל שלא יזון הוא ונ"ל ראי' לזה מתשו' הרשב"א ח"א סי' תתק"ע שהובא בקיצור בד"מ ח"מ סוס"י ר"ז ורמ"א א"ע סוס"י קי"ד ובגוף התשו' מבואר יותר וז"ל לוי שאמר לשמעון אם תשא דינה בת ראובן אתן לך ולדינה מאתים דינרים למזונות ועשה שט"ח וכו' ומתה דינה תו"ז ושמעון תובע כל השטר ולוי טוען שנתחייב רק לצורך מזונות וכו' תשובה שאם קבל עליו לוי לזונם ה' שנים ומתה לשתי שנים ודאי אינו נותן לה אלא כנגד ב' שנים וכו' אלא שמצד א' הוא פטור מלפרוע מחצית הממון ואפי' אותו שהגיע זמן בחיי דינה שזה חייב א"ע לשמעון ואשתו ה"ז כמחייב א"ע לשנים דעלמא שזה זכה במקצת החוב וזה במקצתו וכו' והו"ל כנ"מ דעלמא וכו' עכ"ל הרי מבואר שאין ההתחייבות לבעל לפרוע חובו ומכ"ש באב לבתו ולכן בנ"ד לא זכה הבעל כלל:

ז אח"ז נשלח אלי מה שהשיב הרב הגאבד"ק טשערנאוויץ. נ"י לחתני הרב נ"י ועכבתי במרוצה על דבריו ובמח"כ כל דבריו תמוהים והנה מ"ש שאם השליש לא גבה עוד המעות מהבאנק לא זכה הבעל כלל לכ"ע דכבר הקשה הפ"י דכיון שאין הבעל יורש

בראוי מה בכך שנתחייב האב בנדוניא הרי הוי ראוי ותי' הוא דדוקא במה שאין לבעל קנין עצמיי אינו יורש בראוי אבל במה שיש לו קנין עצמיי ל"ה ראוי כדאי' בב"ב (דף קכ"ג ע"ב) דבזרוע לחיים וקיבה דמכירי כהונה בכור נוטל פ"ש אע"ג דלא את לידי' א"כ בנתחייב האב בנדוניא יש לבעל זכות עצמיי בנכסי האב כיון שאדעתא דהכי נשאה כמ"ש בתוס' תמורה (דף כ"ט ע"ב) ד"ה כגון וכו' גבי אתנן ע"ש א"כ בנ"ד שהושלש בבאנק שכבר נפטר האב מחיובו שוב הוי ראוי ואין הבעל יורש עכ"ד והנה מ"ש מתוס' תמורה הוא שגגה דהתם דוקא באומר טלה זה קנתה משא"כ באמר טלה סתם כדאי' בש"ס שם ואף שיש לה שיעבוד איננו קנין עצמיי ועתו"ס ע"ז (דף ס"ג ע"א) ד"ה ואינו חושש וכו' דגם ביש לה אפותיקו אינו נתפס באיסור אתנן ומכ"ש בחיוב נדן לכ"ע אין לבעל אלא שיעבוד ולא קנין עצמיי וא"כ נדחה תירוצו אבל כבר כתב בהפלאה שם שחיוב הנדן הוא לחתנו ועבור זה מתחייב בתוס"כ והוי מלוה של בעל עצמו ע"ש וכ"ה בסמ"ע סי' רפ"ו סק"נ בשם מהרי"ו וע"ע בב"ש סי' נ' סקי"ח בשם, שא"י וגם בסקי"ט שם אלא שהחיוב לא נגמר אלא בנשואין ולא באירוסין לשי' כמ"פ וע"ע בהפלאה בקו"א לסי' קי"ד סק"ז וסקי"א וא"כ אין לו ענין כלל להא דאינו יורש בראוי וע' תשו' חו"י סי' צ"ז שהעיר ג"כ מהא דהוי מלוה ודחה מכמה טעמים אלא דשם מיירי בנמסר לבעל או שהגיע זמן השלישות ע"ש:

ח ומ"ש מתוס' ב"מ (דף ב' ע"א) דהא דבזה אומר כולה שלי וז"א חצי' שלי נימא אין ספק מוציא מודאי ותי' דמה שהוא ודאי בחצי האחד אין מועל לחצי השני' וצ"ל דר"ל דשאני ביבם וספק הספק בעצמו מסופק אם הוא יורש אבל בז"א כ"ש טוען ודאי א"כ כיון דאיכא תקנת שו"ם והוא סד"ד והבעל עצמו מסופק אין ספק מוציא מידי ודאי עכ"ד והנה מ"ש בכונת התוס' קדמו בתומים סי' ק"ד סק"ז ומ"ש בנ"ד הבעל מסופק בסד"ד ואין סממ"ו במח"כ נעלם ממני דברי החמ"ח במקומו סקי"ד דמפורש להיפוך וע"ש בב"מ וי"ל דס"ל להחמ"ח דלגבי סד"ד לש' סברא זו כמ"ש כה"ג הש"ג ושפ"ד יו"ד סי' ח"י דהחזקה לא תכריע הדין ודוקא חזקת ממון בזה המעות עצמו מהני משא"כ מחצי זה על חצי ב' גם י"ל דס"ל דכיון דגם האב מסופק בסד"ד לא מקרי ודאי ואף שהתומים שם לא ס"ל כן י"ל דשא"ה דרוב פוסקים ס"ל דלא כרי"ו וראי' לזה מחולין (דף קל"ב ע"א) מאי חייב נמי דקאמר בחצי מתנות משום דבין לר"א ובין לרבנן מספק"ל אם חוששין לז"א וקשה כמי דבחצי חייב נימא אין ספק מוציא מידי ודאי ובע"כ דכיון דגם הכהן מסופק לא מקרי ודאי וע"ש בלב ארי' שהעיר בזה וביאר כן ואף דהתם בעה"ב מוחזק הרי בנ"ד

נחלקו הפוסקים וגם בזה מי הנקרא מוחזק ואי נימא דהבעל מוחזק לא יועיל הך טעמא דאין ספק ממו"ו א"כ שוב מה"ט גופא יחלוקו:

ט וגם מ"ש דכיון שהותנה שלא יתן השליש להבעל עד שיגמור ענין הנישואין בנימוסיהם הוי כתו"ז שכתב הב"ש דבהובבל זמן ומתה תו"ז יחזיר להאב תמהני שראה תחלת דברי הב"ש ולא ראה סופן דבהושלש לטובת הזוג גם תו"ז הו"ל כבא ליד הבעל וגם לא ידע מתשו' רח"כ תשו' ב"א שהבאתי. לכן כל דברי הרה"ג הנ"ל הם תמוהים מאוד:

י ומ"ש רו"מ דבנ"ד שהי' מחוסר מעשה הנישואין בנימוסיהם גרע מתו"ז דהתם זמן ממילא קאתי משא"כ בנ"ד הנה לפ"ז הו"ל להפוסקים לחלק כן ולייישב סתירת דברי הפוסקים בכה"ג ובע"כ דשניהם שוים ובפרט אם כבר נמסרו כתבי השלישות להבעל פשי' דא"א לומר כן והעיקר לדינא כמ"ש:

סימן קצד

נשאלתי בדין מי שמכר הבהמות לפסח להאכילם חמץ כנהוג והי' פרה א' מעוברת וילדה זכר בחוהמ"פ אי יש לו דין בכור. וחכם א' רצה לחדש לפי המבואר בחו"מ סי' ר"כ דפרה סתם אין הולד מכור ועסמ"ע שם דגם דיעה ב' מודה בזה א"כ ה"נ יש לו דין בכור וע' בט"ז סי' רכ"ג ובקצה"ח סי' ר"כ שם בשם הרמ"כ וגם אי הוי פלוגתא הוי ספק בכור עכ"פ עכ"ד. והנה בגוף דברי הסמ"ע וקצה"ח יעוין בח"ס ח"מ סי' ק"ה מה שהשיג על ראיית הקצה"ח מש"ס דתמורה. ואמנם בגוף הדין הדבר פשוט דאין לו דין בכור כלל דאף דאין הולד מכור מ"מ עכ"פ גוף הפרה מכורה לעכו"ם בכדי שתאכל חמץ ומבואר בש"ס דבכורות ובטוש"ע יו"ד סי' ש"כ דאפי' קנה העכו"ם רק האם אין לו דין בכור דבעי' פטר רחם בישראל שגם הרחם יהי' של ישראל לבד יעו"ש ובנ"ד כיון שהפרה של עכו"ם אין בזה חשש בכור כלל. וגם בעיקר הדבר שכ' הסמ"ע דפרה סתם יוכל ליתן לו אחרת ל"ש כלל בנ"ד שהרי מכר לו כל בהמותיו וגם מסתבר שמכר לו גם הולד דהא מבואר בנדה (דף ל') דהולד במעי אמו אוכל כל מה שאמו אוכלת וא"כ מסתמא גם בבהמה הוא כן וא"כ יהי' ישראל נהנה מחמב"פ ובע"כ דגם הולד מכר לעכו"ם ע"כ הדין פשוט דאין בו שום חשש בכורה כלל. כנלע"ד:

סימן קצה

א ידידי הרב מו"ה חיים צבי מקיפוטשיניץ:

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל בדין בעל שנתן גט לאשתו וקבלה בידה רק ששכחו ולא הגביהה ידי' אחר קבלתה כפי המבואר בסה"ג אות רכ"ג ואות רל"ה שתגביהה ידי' למעלה מג"ט אם היא מותרת להנשא ותוכן הספק אם עיקר הגירושין ע"י שמקבלת הגט גם בלא קנין כיון שבא לידי' מגורשת או דבעי' שתקנה בקנין הגט והגבהה קונה וא"כ אם לא הגביהה ל"מ כ לל והנה גוף הדין לענ"ד נלמד ממשנה ערוכה בפ"ה דגיטין (דף נ"ה) העיד ר"י בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהוא יוצאה בגט משום דלא בעי' דעתה ע"ש בגמ' ורש"י וגם ביבמות (דף קי"ב) דפקק שנשא פקחת ונתחרשת דאם, רצה יוציא בגט והרי בירושלמי פ"ב דקידושין ה"א מבואר דחרש אין לו זכי' אפי' ע"י דע"מ וא"כ איך החרשת יוצאה בגט שמקבלת הא א"א, לקנות הגט כיון דאין לה זכי' כלל ובע"כ דעיקר הגירושין רק שיבא לידה או רשותה אפי' לא זכתה בו בקנין כיון שהוא ברשותה סגי. והן אמת שהרמב"ם וש"ע בח"מ סי' רמ"ג סי"ז פסקו דחרש זוכה לעצמו בדע"מ ואולם בקצה"ח שם הוכיח מהרא"ש פ"ב דכתובות בשם הרמ"ה דדוקא בקטן דאתי לכלל דעת זוכה בדע"מ אבל שוטה וחרש לא וא"כ לדעת הרא"ש מוכח כן בבירור ממשנה הנ"ל וכן פסקו הרשב"א והריטב"א בקידושין דף ח') בפשיטות דחרש אין לו זכי' ורמז אליהם בשי"ק בקידושין שם. וכ"ז נעלם מהב"י במחכ"ה שלא הביאם כלל והן אמת שמדברי ירו' אין ראי' לסתור ד' הרמב"ם דהתם קאמר דהחרש אין לו יד לזכות לאחרים וכמ"ש המח"א ה' שלוחין סי' כ"ד יעו"ש אבל עכ"פ הנך רואה דהרשב"א וריטב"א והרמ"ה והרא"ש ס"ל דאין זכי' לחרש אפי' בדע"מ וא"כ לשי' הפוסקי' הנ"ל הדין מוכח מן המשנה הנ"ל דא"צ קנין וזכי' בגט וגם להרמב"ם דס"ל דחרש קונה בדע"מ הרי כבר הוכיח בקצה"ח סי' רל"ה סק"ד ובסי' רה"ע דדע"מ הוי בתורת זכי' וא"כ בגט דהוי חוב כדאי' בב"מ (דף י"א) דמה"ט אין חצר קונה בתורת שליחות בגט וע' גיטין (דף י"ב) וכמה דוכתי א"כ שוב לכ"ע ל"מ בזה דע"מ וא"כ לכ"ע תיקשי מהא דחרשת ובע"כ דבגט א"צ קנין וכמ"ש וע' בשעה"מ ה' נחלות פ"ג ובשו"ת בא"פ חחו"מ סי' ח' בסופו באורך בענין אי חרש זוכה בדע"מ ובשעה"מ שם כ' דגם אי זוכה בדע"מ הוי רק מדרבנן א"כ איך יועיל בגט דאורייתא אבל בנ"ד לכ"ע לא מהני ומהגם דכיון שהרמ"ה והרשב"א והריטב"א והרא"ש בע"כ ס"ל כן ולא מצינו מי שיאמר להיפוך בודאי הכי נקטינן וכן נראה מוכרח דעת הרמב"ם בפ"ט מה' גירושין ה"ג שפסק דהאומר לאשתו ה"ז גיטך ולא תתגרשי אלא לאחר ל' יום והניחתו בצידי ר"ה ונגנב לאחר ל' יום ה"ז מגורשת וביאר שם הה"מ דגבי גט בלא מעכשיו דמי למוכר פרה במעכשיו וכ' וז"ל והטעם בזה דפרה במה הוא קונה אותה במשיכה ולאחר ל' יום כלתה משיכתו הלכך אם לא אמר

מעכשיו לאו כלום הוא אבל הגט בכתב הוא מגורשת והכתב עדיין הוא קיים ביום ל' והוא במקום קני' אפי' בעלמא הלכך מגורשת עכ"ל. הרי מבואר דבגט הכתיבה הוא במקום הקנין בעלמא וגם בלא"ה הדבר פשוט דכיון דאשה מתגרשת בע"כ איך אפשר לומר שהיא צריכה לזכות בקנין הרי אף דידו וחצירו קוני' שלא מדעתו הרי כ' התוס' בב"ב (דף נ"ד ע"ב) בהא דמחזיק בשטרותיו של גר דבעי הש"ס למימר דשטרות לא קנה דמאן דמחזיק אדעתא דארעא מחזיק ובארעא הא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתי' אשטרא והקשו בתוס' דאע"ג דלאו דעתי' אשטרא הרי ידו קונה שלא מדעתו כמו חצירו דחצר מתורת יד אתרבאי ותי' דהא דחצר קונה שלא מדעתו היינו כשאינו יודע אם הוא בחצירו ואם הי' יודע הי' רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני ע"ש וא"כ בגירושין בע"כ שאין האשה רוצה בגט כלל וא"ר לקנותו איך יעלה על הדעת לומר שהיא קונה אותו בידה או בחצרה. וכן מצאתי בהפלאה כתובות (דף פ"ו ע"ב) שהאריך להוכיח דגט א"צ קנין והביא ג"כ מדברי הה"מ פ"ט מגירושין הנ"ל והביא עוד ראיות אבל לא דיבר משאר ראיות שהבאתי וגם בקצה"ח סי' ר"ה סק"ה העלה דמה"ט אמרי' בגט דגיטה וחצירה באי' כאחד משום דא"צ קנין וגם באב"מ אה"ע סי' ל"ה ובסי' קל"ט בסופו האריך להוכיח כן ומ"ש שם מהא דכתבו על איה"נ דכשר ומוכח דא"צ קנין לשי' הסוברי' דאין זכי' באיה"נ תיתי לי שעלה בלבי בראשית השקפה אבל לא הונח לי בזה דהתם הרי עכ"פ בעי' שיתן הנותן משלו ואי אין זכי' באיה"נ א"כ לא מתקיים ונתן וע' בסנהדרין (דף מ"ג ע"א) דמוכיח מדנקט תנו שכר כו' מוכח דמשלהם והיינו משום דאל"כ לא מיקרי נתינה וע' בשו"ת ב"א תאו"ח סי' מ"א שהעיר ג"כ מהא דכתבו באיה"נ אבל לא הביא ג"כ מהש"ס דסנהדרין הנ"ל וגם לא הרגיש בכל הראיות הנ"ל, (שוב מצאתי במג"ש כתובות (דף ל"א) שהעלה בדעת רש"י דגט א"צ קנין רק שיתן לידה אבל מהתוס' שם נראה להיפוך ע"ש ותבין):

ג אך דלכאורה יש להעיר לפי הנ"ל דבגט ושחרור דמהני אפי' בע"כ שא"צ קנין וזכי' אבל בקידושין בודאי בעי' זכי' וקנין א"כ תיקשי בהש"ס דגיטין (דף ט') דקתני בג' דברים שוו גיטי נשי לשחרורי עבדי' כו' ופריך ותו ליכא ומשני מלתא דאיתא בקידושין לא קתני ע"ש ואכתי תיקשי דהו"ל למיתני דבגט ושחרור א"צ קנין משא"כ בקידושין ואמנם כיוצא בזה הקשה הרשב"א בתשו' סי תכ"ג אמאי לא קחשיב דין כתבו באיה"נ לשי' הפוסלי' בקידושין ותי' דלא קחשיב רק דבר המפורש במשנה ע"ש א"כ י"ל דה"נ בזה נהי דדין גט מפורש במשנה מהא דחרשת מקבלת גיטה אבל מ"מ אין מפורש דין שח"ע וז"פ:

ד ובהיותי בזה נתקשיתי בהא דכ' הרשב"א והר"ן פ' הזורק דהנותן גט בחצירה שלא מידיעתה והיא עומדת שם אם אמר לעדי' ראו גט שאני נותן דשפיר מתגרשת בו אף שלא ידעה מזה ס בב"י סי' קל"ט הביא ד"ז בשמם ובשם הה"מ ורי"ו ואני תמה ע"ז מהירושלמי פ"ח דתרומות ה"א בהא דהאשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו וא"ל מת בעלך או גירשך כו' ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר ופריך ניחא מת בעלך (דשפיר משכח"ל שלא ידעה) גירשך בתמיה הא אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ומשני כמשנה ראשונה שכן ארוסה בת ישראל כו' ועוד נדחק ליישב בענין אחר וכבר הוכיחו התוס' בקידושין (דף י') מירושלמי הנ"ל דקטנה שנשאת אין אביו מקבל גיטה דאל"כ הו"ל לשנויי דמיירי בכה"ג ע"ש ולשי' הרשב"א הנ"ל תיקשי דהו"ל לשנויי דמיירי בכה"ג שהניח הגט בחצרה והיא עומדת שם וההנחה היתה שלא בידיעתה רק שאמר לעדי' ראו גט שאני נותן והיא מגורשת ולא נודע לה עד אחר שאכלה התרומה והוא תמוה גדולה מאוד לפענ"ד. ודרך פלפול עלה ברעיוני לפום ריהטא ליישב ולהוכיח מזה דגט צריך קנין דהנה התוס' ב"ב שם ובמרדכי הובא ברמ"א חו"מ סי' רס"ח מבואר דחצירו אינו קונה רק בדבר ההוה ומצוי לבא אבל במלתא דלא שכיח כלל אין חצר קונה שלמ"ד ולכאורה אי נימא דגירושין לא שכיח וכדמשמע מהתוס' גיטין (דף ל"ג ע"א) שכתבו דרוב אין מגרשין נשותיהן א"כ אין החצר קונה לה ומדוע כ' הרשב"א דמגורשת שלא בידיעתה ע"י חצירה. אבל באמת מבואר בש"ס דיבמות (דף ל"א ע"א) בהא דפריך מנפל הבית עליו ועל בת אחיו כו' דגירושין שכיח להכי גזרו בהו רבנן משא"כ מפולת ע"ש א"כ הרי מבואר דגירושין שכיח ושפיר קונה החצר ובתשו' א' בענין זונה לכהן ומינקת הארכתי בזה בסוגיא דכתובות (דף ס') וכמ"ד. וי"ל דברי תוס' גיטין הנ"ל שלא יסתור להש"ס הנ"ל דבכלל העולם שכיח אבל באדם פרטי לא שכיח וכעין מ"ש תוס' ב"מ (דף קט"ו) וש"כ חו"מ קל"ג אבל גם בלא"ה תיקשי דא"כ איך נאמן הבעל לומר גרשתי אשתי במיגו נגד הרוב לשי' קצת פוסקי' או באשה שאמרה גרשתני דחזקה אינה מעיזה האיכא רוב כנגדה ואף דיש ליישב מ"מ נראה עיקר דכונת תוס' רק בצירוף מ"ש שם דאם מגרשין אין מבטלין ונ' שו"ת שע"צ תא"ע סי' ק' מ"ש בזה וכדברי הפלאה כתובות (דף פ"ח) בזה ועכ"פ יש ליישב ד' הרשב"א כמ"ש. ואמנם לפי דעת ב"ש בגיטין (דף צ') דלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה ומבואר בירושלמי שם דהיינו זנות ממש א"כ כיון דזנות לא שכיח כמבואר בגיטין (דף י"ז) וכבר כ' הפוסקי' דגם לדידן לא שכיח רק דס"ל דגזרו גם במלתא דל"ש וע' ריב"ש סי' שפ"ה והובא באב"מ ס' קס"ט ואף דהתוס' שם כ' לחד תי' דדוקא בעדי' והתראה ל"ש הרי תי' שם עוד קושייתם

בע"א וא"כ אין הכרח לחלק כן וכן מוכרחי' לומר להסוברי' דבזונה ל"ש איסור מינקת משום דזנות לא שכיח ובע"כ כמ"ש והארכתי בתשו' הנ"ל לקמן סי' ו. וא"כ כיון דזנות ל"ש גם גירושין לא שכיחי, ובתוס' סוטה (דף ג') הביאו מהירו' שם דר"א סובר ג"כ כב"ש בהא דלא יגרש את אשתו אא"כ מצא ד"ע ע"ש ותבין וא"כ במתני' דתרומות דר"א קאמר בהך דינא דחייבת קרן וחומש שפיר פריך הירושלמי איך משכח"ל גירשך דהא לר"א לשיטתי' גירושין לא שכיח ושוב אין החצר קונה ואינה מתגרשת בלא דעתה אבל לדידן דיוכל לגרש בלא ערוה ושפיר הוי גירושין שכיח שפיר פסק הרשב"א דמגורשת בכה"ג גם בלא דעתה. ואין להקשות דאי מיירי התם בירושלמי לר"א באשה שזינתה הרי בלא"ה אסורה לאכול בתרומה ע"י הזנות גם בלא גירושין ועוד דהיכא דזינתה שוב בודאי יגרשה והוי לדידה גירושין דבר ההוה ומצוי לבא אבל לק"מ בהא בגיטין (דף צ') מבואר דגם לב"ש אם עבר וגירשה מהני הגט וא"כ י"ל דמיירי בעבר וגירשה בלא זנות וכבר נודע מ"ש התוס' בחולין (דף כ"ט סועא"ב) דדבר האסור לכתחלה הוי לא שכיח שיעשו אותו ע"ש וע' גיטין (דף ס"ז) כיון דלא תעשה כן בישראל הוי לא שכיח א"כ שפיר הוי דבר שאינו מצוי לבא [ובזה א"ש גם להתוס' הנ"ל דס"ל דדוקא זנות בעוה"ת לא שכיח כמובן] ולכן אין חצירה קונה וא"ש ודו"ק והוא נכון ע"ד הפלפול ואולם אם כי הדברי' נכוני' לפלפולא הלא כבר הוכחתי לעיל דהרשב"א גופי' בע"כ ס"ל דגט א"צ קנין כלל רק שיהא מונח ברשותה וא"כ נדחה תי' זה ולכן קושיתו הנ"ל מירו' קמה וגם נצבה וצע"ג לפענ"ד. והדין דין אמת דגט א"צ קנין:

ה האמנם לפ"ז יש לעיין ברש"י גיטין (דף ע"ז ע"ב) בהא דההוא ש"מ דכתב גט לדביתהו בפניא דמעלי שבחא ולא הספיק למיתבי' לה למחר תקיף לי' עלמא וא"ל רבא ליקנויי ניהלה לההוא דוכתא דיתב בי' גיטא ותיזול ותיחוד ותפתח ותחזיק בי' ופירש"י ותנן נכסי' שאין להם אחריות נקנים עם נכסי' שי"ל אחריות כו' ומבואר דצריך שתקנה את הגט. ואמנם כבר תמהו כולם ע"ד רש"י הנ"ל חזיא דמלשון הש"ס משמע דבתורת חצר קנתה וגם תמהו דאם כן למ"ל להקנות המקום שהגט בתוכו הרי בקנין אג"ק א"צ שיהיו צבורים גם תמהו דקנין אג"ק הוי רק מדרבנן ואיך יועיל לגט מה"ת [ובזה י"ל לפמ"ש הר"ן לענין קנין ד' אמות דמהני בתורת אפקעינהו דהפקר ב"ד הפקר אבל מי הכריח לרש"י בזה] ובאמת שהפ"י שם כ' ליישב קו' הרשב"א והר"ן דרש"י כ"כ רק לפי הס"ד דהוי ס"ל דבגיטה וחצירה ל"מ אם באי' כאחד ע"ש וא"כ י"ל דמה"ט הוצרך לומר משום קנין אבל למסקנא גם רש"י מודה דא"צ קנין ויש להטעים ביותר לפמ"ש בקצה"ח סי' ר' הנ"ל דמה"ט מהני בגט גיטה וחצירה הבאי' כאחד ולא במתנה משום דבגט א"צ קנין

משא"כ במתנה יעו"ש ורמזתי לדבריו לעיל א"כ י"ל דהיינו ס"ד דהש"ס דהוי ס"ל דגם בגט ל"א גו"ח באי' כאחד משום דהוי ס"ל דגם בגט בעי' קנין ולמסקנא קיי"ל באמת דא"צ קנין. אך דבזה לא הונח משאר קושית הנ"ל וכל המפרשי' האריכו בזה כל א' לפי דרכו:

ו ומה שנלע"ד ליישב דברי רש"י ז"ל ע"ד פלפול קצת דכבר נודע דעת הר"ח שהביאו התוס' לקמן (דף ע"ח) וברשב"א ור"ן דס"ל דבקנין חצר לא משתריא לעלמא עד דמטא גט לידה ותמהו מהא דאמר רבא תיזול ותיחוד דמוכח דמהני קנין חצר למישתרי לעלמא והנה האב"מ סי' קל"ט סקי"א ביאר טעמו של הר"ח דכיון דבקרוב לה הוי כחצירה ואפ"ה גזרי' אטו קרוב לו א"כ גם בחצרה שייך גזירה זו אבל באג"ק הוא קנין אחר יעו"ש. אך לכאורה גם חצרה אינו דומה כלל לקרוב לו דהא בחצרה איכא ב' טעמי' משום שליחות ומשום ידה ובשלמא מטעם ידה שפיר איכא למיגזר אטו מקום קרוב לו אבל אי מטעם שליחות הרי בודאי אין לגזור בשלוחה אטו שלוחו וא"כ ה"נ בזה. ואולם באמת מבואר בש"ס דב"מ (ד' י"א) דגבי גט ל"מ החצר בתורת שליחות משום דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו ומהני רק בתורת יד ומה"ט בעי' שתעמוד בצדו וגם היכא שמרצון האשה מתגרשת כבר כתב הרשב"א ר"פ הזורק דדלמא ברגע א' אח"כ חזרה בה. ובש"ס דיבמות (דף קי"ח) הוי בעיא המזכה גט לאשתו במקום יבם אי הוי זכות לאשה משום דסניא ליבם או דלמא הוי חוב משום דזימנין רחמא ליבם ומסיק דחולצת ולא מתייבמת מספק ע"ש וא"כ ה"נ בעובדא דההוא ש"מ ל"מ החצר בתורת שליחות דדלמא חוב הוא לה ורק בתורת יד מהני וא"כ שוב יש לגזור אטו קרוב לו ומהראוי שלא תישתרי לעלמא ואמנם כיון דהקנה לה הגט באג"ק ומהני עכ"פ מדרבנן לפסלה להאחין א"כ שוב בכל גווני תיאסר ליבם וממילא הוי זכות לה ושוב מהני החצר בתורת שליחות. וכה"ג כ' הט"ז באה"ע סוס"י קמ"ה דהאידנא דאין מייבמים הוי זכות ברור ע"ש ושוב משתריא לעלמא עי"ז דכבר כתבתי דבשליחות ל"ש למיגזר ובזה מיושבי' כל הקושיות דהוכרח רש"י לפרש בתורת אגב דאל"כ לא הוי מועיל החצר רק בתורת יד ושוב הדק"ל איך הותרה לעלמא הוא א איכא למיגזר אטו קרוב לו ולזה כ' רש"י דנקנה באגב וניהי דהוי רק קנין דרבנן הרי עכ"פ נפסלה ליבם ושוב הוי זכות לה ומהני החצר בתורת שליחות ומשתריא לעלמא וא"ש ודו"ק:

ז ומעתה אשובה אראה דברי רו"מ למלא מבוקשו אשר ביקש מעמדי להשיב לו גם על דבריו:

ח והנה ר"ד הוכיח ג"כ דגט א"צ קנין משום דאל"כ מה מועיל ההגבהה שמגבהת אח"כ היכא דבתחלה לא הי' כולו בתוך ידה הא הוי כטלי גיטך מעג"ק ולא דמי למ"ש הר"ן בפ' הזורק במשנה דכנסי שט"ח דכשנתנו לה בתורת פקדון ואח"כ א"ל הא גיטך דהוי נתינה מיד הבעל דשא"ה דנתן הבעל הגט ברשותה משא"כ כאן חלק הגט שהי' חוץ לידה הוא ברשות הבעל והוי אח"כ כטלי גיטך מעג"ק ובפרט במ"ש רמ"א סי' קל"ח ס"ב דבהושיט לה הגט ולקחה אותו בצד הב' דהוי גט פשיטא דקשה כנ"ל ובע"כ דכיון שיצא מרשות הבעל ולא אגיד גבי' סגי אפי' במקצת נתינה דא"צ קנין בגט ולפענ"ד יש לפקפק בזה דל"מ לשי' ר"י שהביא הרא"ש פ' הזורק סי' ז' בדין נתן לה גט ומשיחה בידו ואח"כ קפצה ידה ועי"ז יפסוק החוט אם ימשוך וכ' הר"י דל"ה כטלי גיטך מעג"ק כיון דהתחיל הנתינה אף שאח"כ גמרה היא קרינן שפיר ונתן א"כ פשי' דגם בנ"ד הוי כן רק גם לשי' הרא"ש שם שחולק עליו דמעיקרא לא מיקרי נתינה כלל כיון שידה פתוחה ויכול לנתקו היינו משום דהתם יכול לנתק כל הגט ולא התחיל שום נתינה אבל בנ"ד הרי מקצת הגט בא עכ"פ לידה שפיר והתחילה מעשה הנתינה תיכף מידו ונמשכת והולכת להלן עד שלקחה כל הגט י"ל דבכה"ג לכ"ע ל"ה כטלי גיטך מעג"ק. דאל"כ להסוברים דבעי הגבהה ג"ט הרי ההגבה הוא מעט מעט וכיון שמתחלה לא קנתה עד שהוגבה ג"ט נימא דהוי כטלי גיטך מעג"ק א"ו דהכל מעשה א' וכיון שההתחלה היתה מצדו מיקרי שפיר נתינה וכיוצא בזה מצינו בש"ס דכתובות (דף ל"א) וכמה דוכתי דהגבהה צורך ניסוך והוי כמיתה ותשלומי' באי' כאחד אף דהתשלומין באו בשעת הגבהה והמיתה אינו אלא בשעת ניסוך מ"מ הוי כבאו כא' דכל מעשה א'. ובס' יראים להר"א ממיץ סי' ש"צ הקשה למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף א"כ הא כל שאין ראוי לפתח אוה"מ אין חייבין עליו משום ש"ח והא כיון דהתחיל לשחוט נעשה בע"מ ושוב א"ר לפתח אוה"מ והיאך מיחייב משום ש"ח כלל ותי' דזהו דרך הכשרו דהכל מעשה א' ולא נקרא מום כלל גם בתחלת שחיטה ע"ש והוא ג"כ כעין סברא זו. וע' כה"ג בתוס' סנהדרין (דף ע"ג):

ט עוד הביא רו"מ מדברי רש"י עירובין (ד' צ"ב ע"ב) בהא דאשה בגדולה וגט בקטנה מתגרשת אשה בקטנה וגט בגדולה אינה מתגרשת ופירש"י וז"ל דגדולה לאו בתר קטנה אזלא וגט לא קני לאשה דנימא נשדי אשה בתר גט דאשה לא בעי למיקנא גיטא עכ"ל הרי מבואר דא"צ קנין בגט ואם כי יפה הביא והוטב בעיני בכל זאת האמת עד לעצמו שא"א לפרש כונת רש"י כהבנתו שהרי מ"ש רש"י בסוה"ד דאשה לא בעי כו' אין לו הבנה כלל דגם אם האשה קונה הגט כיון דאין הגט קונה את האשה כמ"ש רש"י בתחלת הדבור אין האשה טפלה לגט וגם בריטב"א שם כ' משום דהגט טפל לאשה ואין האשה

טפלה לגט. ולכן נלע"ד דכונת רש"י עפ"י הש"ס דב"מ (דף י"א) הנ"ל דמפרש טעמא דגבי גט בעי' שתעמוד בחצרה משום דחוב הוא לה והיא מתגרשת שלא לרצונה וע' תוס' גיטין (דף ע"ז) שם (ע"ב) ד"ה והוא כו' והא עיקר הטעם דגט בגדולה והאשה בקטנה דאינה מתגרשת הוא משום דבעי' שתעמוד בתוכה באותה שעה וכמ"ש רש"י שם בדיבור הקודם וגדולה לא אזלא בתר קטנה ועיקר טעמא דבעי' שתעמוד בתוכה הוא משום דחוב הוא לה ומתגרשת בע"כ שלא ברצונה וז"ש רש"י דאשה לא בעי למיקני גיטא פי' שאינה רוצה לקנות הגט (ומלת בעי הוא כמו רוצה) דחוב הוא לה לכן אינת מתגרשת בכה"ג כנלע"ד כונת רש"י ז"ל. ויותר נ"ל דט"ס הוא ברש"י וצ"ל דאשה בעי למיקני גיטא והכונה פשוטה דגט לא קני לאשה רק האשה קונה הגט ולכן הגט טפל לאשה ואין האשה טפלה לגט ומ"מ אין להוכיח מזה דצריך קנין דאשגרא דלישנא הוא וכדאשכחן כה"ג בגיטין (דף פ"ד ע"ב) הואיל וקנאתו ליפסל לכהונה ואין הכונה קנין ממש דוקא רק שהיא צריכה לקבל הגט ואין הגט צריך לקנות האשה וז"פ והאמת יורה דרכו:

י ומ"ש דהא דצריכה להגביה ידי' כמ"ש רמ"א סי' קל"ט סט"ו ובסה"ג אות רל"ה היינו רק כדי שלא יהי' לבוד לארץ וכמ"ש בתוס' כתובות (דף ל') דבריו נכונים. ונלפע"ד ראי' דהא בסה"ג גבי שליח מבואר ג"כ שיתן כן ליד השליח ויגביה ג"ט והשליח אינו קונה הגט דאל"כ הא הוי הגט של שליח ולא של בעל ול"מ כלל ובע"כ כמ"ש ודו"ק וזה ראי' ברורה לע"ד:

יא מ"ש ע"ד התו"ג סי' קל"ט שהביא ראי' מב"ב (דף קנ"א) דבגט ל"מ ק"ס מהא דאי' אמר התם מה גט לאו בר קנין ו' רו"מ דהתם י"ל דהכונה דאם אמר לשלוחו תן גט א"צ קנין ע"ז תמהני דגם במכר א"צ קנין בשליחות כמבואר בח"מ רס"י קפ"ב. ובגוף הראי' כבר קדמו בקצה"ח סי' ר"ב ועמ"ש בחיבורי סי' קצ"ח די"ל דהכונה אם קיבל ק"ס ליתן גט יוכל לחזור דהוי קנין דברי' כמ"ש הב"ש סי' קל"ד. גם מ"ש מהירושלמי פ"ב דגיטין כבר קדמו בשו"ת רע"א סי' רכ"ב וגם הפ"ת סוס"י קל"ט הביאו וצידד שם ג"כ דא"צ שיהי' הגט כולו בידה ע"ש אבל מ"ש רו"מ דהירושלמי מיירי ברשות הבעל דהיינו בחצר שלו דלענין קנין קנה במסירה אבל בגט בעי' שיהי' ברשותה. במח"כ טעה בזה דברשות מוכר ל"מ מסירה כלל גם בקנין כמבואר בש"ס דב"ב (דף ע"ז) ובש"ע חו"מ סי' קצ"ח ס"ט ויותר אין פנאי לעיין ולהאריך בזה:

סימן קצו

א עוד להנ"ל מכתבו השני הגיעני שבא להשיג ע"ד תשו' ומעוצם טרדותי אשיב בקיצור מופלג. והנה מ"ש דהא גם שוטה מתגרשת ד"ת כמ"ש ביבמות (דף קי"ג) וזהו יותר רבותא תמהני דדוקא היכא דיודעת לשמור גיטה מתגרשת ד"ת אבל בא"י לשמור גיטה גם מה"ת אין לה יד להתגרש כמבואר בש"ס שם וא"כ עכ"פ אין ראי' מזה, ומ"ש לתמוה מהירושלמי פ"ק דקידושין דמבואר דחרש יש לו זכי' תמהני עליו דהא הבאתי שם ד' ירושלמי פ"ב שכ' להיפוך ובהגהת ציי"ר שם במקומו מבואר שד' ירו' סותרים זא"ז אבל הוכחתי שפיר דעכ"פ אף שהיא פלוגתא איך יפרנס הך מ"ד דסובר דאין זכי' לחרש הך מתני' דחרשת מתגרשת ובע"כ דסובר דא"צ קנין ובזה לא פליגי הנך מ"ד וגם מ"ד דחרש י"ל זכי' מודה דא"צ קנין דבזה לא פליגי וכיוצא בזה מבואר ברא"ש פ"א דקידושין סוס"י כ"ה דאף דלית הלכתא כריבר"י דס"ל מעות ראשונות לאו לקידושין נתנו מ"מ מייתי ר"נ שפיר סיוע לדבריו דבהך סברא דקאמר שמתקדשת בשיור פרוטה שעלי' מדעת אבי' לא אשכחן מאן דפליג עלי' וכו' יעו"ש וזה כדברי. ובפרט שהוכחתי מדברי כמה ראשוני' דס"ל דאין זכי' לחרש ומוכח דא"צ קנין. [ומ"ש רו"מ מהתוס' סוכה (דף מ"ו ע"ב) ד"ה דינוקא במ"ש מהא דשוטה דגרע דלא קני כלל דמוכח דלא ס"ל כחילוקו של הרמ"ה שהובא ברא"ש פ"ב דכתובות והובא בקצה"ח סי' רמ"ג יעוין בהה"מ רפכ"ט מהלכות מכירה שכ' בדעת רמב"ם לחלק כסברת הרמ"ה ויען כי אין הדבר נוגע לדברי קצרתי] שוב מצאתי בקה"י אות ז' מ"ש ליישב ד' הירושלמי ולפמ"ש שם דברי הש"ע נכוני' דיש זכי' לחרש:

ב ומה שהקשה עמ"ש בתשו' דלפמ"ש בקצה"ח דדע"מ בתורת זכי' א"כ בגט דחוב הוא ל"מ דע"מ והקשה דהא בעומדת בצד חצרה מהני גם בגט ובע"כ משום דחבין בפניו א"כ ה"נ בזה. תמהני עליו דודאי היכא דנותן לידה ממש אף דחוב הוא לה כיון דלא בעי' דעתה מהני א"כ ה"נ בעומדת בצד חצרה דמהני בתורת יד שפיר מתגרשת אבל היכא דאינו נותן לידה אם ירצה אחר להיות זוכה בגט עבורה ודאי דל"מ דדוקא לזכותה יוכל אחר להיות שלוחה בלא רצונה אבל לא לחובתה וגם אם יזכה במעמדה ל"מ כלל כיון דאינו ידה וא"כ ה"נ בזה אי נימא דבעי' קנין והיא א"י לקנות דאין לה יד וא"כ גם בדע"מ דמהני רק בתורת זכי' ולשי' רוב הפוסקי' זכי' מטעם שליחות א"כ היכא דהוי לחובתה בודאי ל"מ כלל וז"פ:

ג ומ"ש עמ"ש דבכתב על איה"נ הרי בעי' עכ"פ שיתן משלו ותמה רו"מ דהא בגיטין (דף כ') שם מבואר אלא משום דכתי' ונתן דלמא נתינת הגט הוא. הנה נעלם מרו"מ דברי

הב"י באה"ע סי' ק"כ שכ' שם להדיא בדעת הפוסקי' שכ' דהסופר צריך להקנות לבעל משום דכתי' ונתן ובעי' שיתן משלו יעו"ש וזהו כדברי והא דקאמר בגיטין אלא משום דכתי' ונתן כו' היינו לענין דאין הגט ש"פ כמ"ש רש"י שם דהא התם קאמר מעיקרא דאקנויי אקני לי' רבנן והוי של בעל רק לענין שאינו ש"פ ולא מקרי נתינה לזה קאמר דנתינת הגט הוא אבל לא בעי' שיהא ש"פ כדי נתינה אבל מ"מ בעי' שיתן משלו לשי' רוב הפוסקי' וכמ"ש הב"י הנ"ל ושפיר כתבתי. וגם ברמב"ן לע"ז ר"פ השוכר את הפועל והעתיקו בח"ס יו"ד סי' ק"ל מבואר ג"כ כן דל"ש לשון נתינה רק במה שהוא שלו:

ד ומ"ש ליישב מה שהקשיתי ע"ד הרשב"א מירו' פ"ח דתרומות שהובא בתוס' קידושין (דף י') וכ' דכל הוכחת הרשב"א מדאמר רבא דאמר לעדי' כו' ולאשה כנסי שט"ח כו' ובירו' פ' חרש ה"ב מפרש דברי ריב"ג דלא כרבא א"כ הירו' לשיטתי' לא הסכים הזמן לעיין ולפום ריהטא ניתן להיאמר:

ה ומ"ש עמ"ש מהרא"ש פ' הזורק לענין טלי גיטך מעג"ק וכ' רו"מ דשא"כ דלשי' ר"י נתן כבר בידה רק דהי' יכול לחזור ולהביאו אצלו אבל כאן מקצת הגט לא בא לידה עדיין כלל ידעתי מאז דיש מקום לחלק כן אבל אין הכרח לזה ולכן כתבתי רק דיש לפקפק בדבריו ולומר דבכה"ג דהתחיל קצת נתינה סגי בזה ועתו"ס ב"מ (דף ז' ע"א) עוד בזה:

ו ומ"ש עמ"ש שבדברי רש"י עירובין יש ט"ס דחלילה לשבש כל הספרי' הלא כתבתי שם ליישב ד' רש"י גם בלא ט"ס:

ז ומ"ש ראי' מגיטין (דף כ' ע"ב) כתב לה גט על טס של זהב דסגי אף שלא נתן לשם מתנה אין מזה ראי' דהתם עכ"פ נקנה לה לשם פרעון אבל היכא דלא נקנה לה כלל י"ל דל"ה בכלל נתינה ובפרט לפמ"ש הרשב"א הובא בב"י סוס"י קכ"ד בלא"ה אין ראי' כמ"ש רו"מ בעצמו. ומ"מ לדינא דבריו נכוני' וכמ"ש בתשו' ושוב נראה להביא עוד ראי' דגט א"צ קנין מהתוס' עירובין (דף ע"א ע"א) שהקשו שם מהא דתיחוד ותפתח דשרי קניית רשות בשבת ותי' דבשכ"מ התירו שלא תטרוף דעתו תדע הא אף בלא קנין איכא איסורא לגרש בשבת כדתני' אין מגרשין בשבת כו' ומוכח דגט א"צ קנין דאל"כ הא גם התם י"ל דהיינו משום קנין ובע"כ כמ"ש ובפרט שכבר הוכחתי מהא דמבואר שם גם בסה"ג של שליח שיתן ליד שליח ויגביה ג"ט מוכח להדיא דאינו לשם קנין. והנני ידידו:

סימן קצז

ע"ד הדו"ד במי שמכר לחבירו כמה מאות ק' תבואה וכ' לו בשטר מכירה שהתבואה מחויב להיות טוב וגם נקי בלא שום תערובות ובאם, שיהי' איזו תבואה לא טובה או

שלא יהי נקי מחויב להניח לו על מה שיהי' ל"ט או אינו נקי א' ר"כ מהמקח על כל ק' ואח"כ הי' קצת מהתבואה גרועה מאוד וקצת מהתבואה שהי' טוב אבל הי' קצת מעט מזעיר תערובות מין (הנקרא קאקיעל) וטען המוכר כי יקיים כפי המו"מ שיניח לו א' ר"כ על כל ק' של תבואה הגרוע אבל מתבואה הטובה לא ינכה כלום ומה שאינו נקי קצת אין זה בגדר אינו נקי כיון שהוא רק מעט מזעיר ומנהג הסוחרים שאין מקפידים ע"ז כלל וקורים לזה נקי והלוקח טען כי התבואה הגרוע לא יקבל כלל כי הגם שהתנה שבאם יהי' לא טוב ינכה לו א' ר"כ היינו אם לא יהי' טוב אבל ג"כ לא יהי' רע וגרועה והגם שאין בה שיעור אונאה יותר משתות בכ"ז הוי מום במקח וחוזר וגם התבואה הטובה כיון שיש בה עכ"פ קצת תערובות מעט מזעיר אין זה כפי תנאו שיהי' נקי בלא שום תערובות. וזה תשובתי. הנה בשו"ת צ"צ סי' י"א נשאל בדין מי שמכר לחבירו בגדיו ונתחייב ליתן בגדי' טובים ואח"כ נתן לו בינונים והשיב דגם בינוני' בכלל טובי' וראי' מהש"ס דב"ב (דף ס"ט ע"ב) אמר לבר מדיקלא פלניא חזינן אי דיקלא טבא שיורי שיירי' אי דיקלא בישא כ"ש הנך ופי' רשב"ם אי דיקלא טבא כלומר מן הבנונים שטוען פירות קצת ומבואר דקרי לבנוני טבא וגם בש"ס דר"ה (דף ט"ז) מפרש לקרא דעם צדיקי' לא יכתבו זה ספרן של בנוני' הרי דקרא לבנוני' צדיקי' ע"ש ולפ"ז היכי שהתנה שאם יהי' לא טוב כו' היינו גרוע לגמרי והדין עם המוכר ואולם בעט"ז או"ח סי' רי"ט בשם מהרא"ש ז"ל מבואר בענין ברכת הגומל לחייבי טובות שגמלנו כל טוב דלא יברך עד שיצא לגמרי מן הצרה והחולי דכל זמן שלא נגמרה אין זו טובה ואולי בעת שתיקנו לברך שגמלנו כל טוב הפירוש הטוב הוא כולו ולא רובו וכן אחז"ל למה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא נגמר כו' הרי שלשון טוב מורה על טובה שלימה שנגמרה בטובה ובמילואה עכ"ל. ונראה מזה דטוב היינו טוב גמור וזהו היפוך ד' הצ"צ ואף די"ל דדוקא אי נקט כל טוב משמע כולו וע' ט"ז או"ח סי' תקפ"א אבל ממה שהביא דרשת חז"ל מכי טוב נראה דטוב לבד הוי פירוש ג"כ הכי ובאמת כי ראיית הצ"צ יש לדחות דהתם כיון דנקט בסיפא דיקלא בישא והיינו דלא טעון פירות כלל וכדאי' בש"ס דב"ק (דף צ"א) וע' רשב"ם שם א"כ בע"כ הא דנקט ברישא דיקלא טבא לאו דוקא הוא והכונה בינוני ולכן כ' רשב"ם כלומר דהיינו שאין הכונה כמשמעו ולאו דוקא נקט ובפרט די"ל דנגד בישא נקרא גם בינוני טבא וכמו שמצינו כה"ג בתוס' ביצה (דף ל"ט) גבי הא דהקדש לא בדילי מיני' ובפסחי' אי' דהקדש בדילי ותי' דהתם לגבי חולין מיקרי בדילי מיני' וע' זבחי' (דף צ"א) מילה לגבי פסח כתדיר דמיא ועוד בכמ"ק וגם מש"ס דר"ה הנ"ל ג"כ אין ראי' מטעם הנ"ל וגם מצינו דלשון צדיק מתפרש על כל אדם אשר הוא צדק

במשפטו וכמ"ש צדיק הראשון בריבו וכיון דבינוני' מטה כלפי חסד כדאי' בר"ה שם לכן נקראי' צדיקים. אבל נראה דגם מד' העט"ז הנ"ל אין ראי' דאף דבעי' שיהי' הטוב ההוא נגמר במילואו אבל היינו רק דהטוב כפי שהוא יהי' נגמר אבל מ"מ גם מדה בינונית מיקרי טוב. וגם נראה ראי' מהש"ס דשבת (דף קמ"ט) בהא דכל מי שחבירו נענש ע"י אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה דכתי' גם ענוש לצדיק לא טוב ואין לא טוב אלא רע וכתי' לא יגורך רע ופירש"י דכיון דהוי לא טוב ממילא הוא רע ע"ש ומבואר דלשון לא טוב פירושו רע וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שהתנה שבאם יהי' לא טוב ינכה לו א' ר"כ א"כ אף שהתבואה גרועה המקח קיים כפי המקח הזה בפחות א' ר"כ ויש להעיר מש"ס נדרים (דף ס"ו) ות"ל דאין רע ופירש"י ור"ן דאף שאינו יפה מ"מ עכ"פ אינו רע למעיים ואף די"ל מ"מ צל"ע עוד בזה ואמנם בהתבואה הטובה והיא קצת אינו נקי נראה דודאי בסתם כשמוכר לחבירו תבואה והתנה שיהי' נקי הכונה רק כפי מנהג הסוחרי' וקפידתם ואם נמצא מעט מזעיר איזו תערובות ונקרא בפי הסוחרים נקי אין להלוקח טענה אבל מ"מ בנ"ד שהתנה שלא יהי' בו שום תערובות מחויב שיהי' נקי לגמרי וראי' מדכ' הטור באה"ע סי' ל"ט גבי מקדש שלא יהי' בה נדרי' הכל תלוי בנדרי' שי"ב קפידא אבל התנה שלא יהי' עליו שום נדר כל הנדרי' בכלל וע' שב"י ח"ג סי' פ"ג בדין התנו בתקנה שיקבלו רב שלא יהי' לו שום קרוב בעיר אע"ג דסתם קרוב הוי רק פסולי עדות מ"מ בזה שהתנה שלא יהי' לו שום קרוב אתי לרבוי הכל וכן הדין בהתנה שלא יהי' בה שום מומין וכמ"ש הב"ש גבי כל מומין ואף דיש מבוכה בענין לישנא יתירא לטפוי קאתי (ועסמ"ע סי' שט"ז סק"ח וב"י סי' שט"ו וע' ב"י בסוס"י ע"ב וסי' רי"ד מחודש ג' וע' ברדב"ז ח"ג סי' תקע"ג ותשו' שעא"פ סי' קכ"ט וכנ"י סי' ק"א ומהרי"ט ח"ב ח"מ סי' קי"ט ונו"ב מ"ת חא"ע סי' ק' ק"א ומל"מ פכ"ד ממכירה הט"ו וע' בקה"י לב"א אות ל' לשון השטר בשם כמה תשו' בזה] מ"מ בזה נראה דלכ"ע הוי כן דלשון שום מתפרש שלא יהי' כלום ולכן צריך לנכות לו גם בתבואה זו א' ר"כ על כל ק' והנלע"ד כתבתי:

סימן קצח

א להרב מו"ה אבא ז"ל מו"צ דק' טאלמיטש:

ב ע"ד שאלתו בראובן שהשכיר חנות לשמעון לשנה וסילק דמי השכירות ועתה ברצון שמעון להניח את חנותו ריקם וישתמש בו תשמיש אחר וראובן טוען שעי"ז יורגלו הקונים הרגילים לבא לשם לילך לחנות אחרת ויופחת שויו של חנותו ורו"מ נסתפק אולי הוא רק גרמא והנה לענ"ד הדין עם המשכיר חדא דגם גרמא אסור אלא שאין

לחייבו לשלם בד"א כדאי' בב"ב (דף כ"ב) וע"ש בתוס' (דף קמ"ז ע"ב) וגם הרי לצי"ש חייב ונקרא רשע כמ"ש בתשו' מהר"ם מינץ סי' ק"א וע' באס"ז ב"ק (דף נ"ו ע"א) בשם הראשונים דכל מקום שנאמר דחייב לצי"ש פסול הוא לעדות עד שישיב והרב המאירי הסכים לזה דתורת גזילה עליו עד שישיב וא"כ מחויבים למחות בידו שלא יעשה כן אבל נראה דבנ"ד י"ל דהוי מזיק בידים שהרי בש"ס דב"מ (דף ק"ה ע"א) מבואר דהמקבל שדה מחבירו ואינו רוצה לנכש שדהו וא"ל מה איכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורך אין שומעין לו ואפי' באומר מנכישנא לך שיעורמנתך מצי א"ל קא מנסבית שם רע לארעאי ואף דהש"ס דחי לה דהתנן מפני שמעלת לפני עשבים ומסיק דאיכא טעמא דעשבים גם בכה"ג היינו משום דס"ל דלא מנסיב ש"ר שהכל רואים שלא ניכש לכן אינה מגדלת אבל בנ"ד שמפסיד שיווי דמי שכירות החנות שהרי נודע שעבור חנות הרגיל לפדיון סחורה משלמים ביוקר יותר ודבר שהכל מקפידין בו הוא והוי כגרמי שההיזק בא מיד וברי היזק לו ועכ"פ לכתחלה בודאי יוכל המשכיר לעכב בידו:

סימן קצט

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה מרדכי יאמפעל נ"י אבד"ק מיידאנקא וגליל וואלאווא בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבאו לפניו רש"א מק' מיידאן לדון עם אנשי ק' וואלאווא ששכר מהם את הגאבעלא של בשר על ג' שנים בעד ה' מאות ר"כ וסילק סך הנ"ל לידם וחוץ לזה ליתן שמנה ר"כ לכל שבוע וכבר עברו ב' שנים ועתה רוצה לחזור בטענה כי בעת ששכר העסק היו זובחים רבים בעיר והגם שהי' כבר חוק ממקום המשפט כי רק א' בעיר יעשה לו מטבחיים בכ"ז לא השגיחו ע"ז בני העיר וכל הרוצה ליטול וכו' כי שר העיר לא שת לבו להשגיח ע"ז ועי"ז הי' זביחה רבה ועתה זה כששה חדשים אשר קם א' מאנשי העיר ועשה השתדלות אצל השר לחזק החוק והשיג רשיון אשר בלעדו לא ירום איש את ידו לזבוח ועי"ז נתמעט הזביחה ורוצה לחזור להבא ותובע בחזרה סך ר"נ ר"כ בעד שנה הבאה וחצי שנה שעבר כי גם מאז הזמינם לדין ולא אסתייע מלתא לבא לידי גמר עתה והקהל טענו שהם לא קבלו עליהם אחריות להבטיח שיהי' ריוח ע"י ריבוי הזובחים וגם לדעתם לא נשתנה הזביחה כי רבו זובחים בסתר ולפ"ד לא הי"ל שום הפסד וגם ד"ז לא נתברר כי ע"י א' מאנשי הקהל נגרם השגחת השר ע"ז ואולי נזכר מעצמו עכת"ד הטענות:

ג והנה רו"מ הביא מפלוגתת רמ"פ ורמ"א ח"מ סי' שכ"א ונתה"מ סי' של"ד סק"א אך שנסתפק אם זהו בכלל מכת מדינה ומזל דשוכר גרם אלא שי"ל דכיון שתלוי בבחירה של האיש שהשתדל אצל השר ליכא למיתלי במזל כי המזל לא יכריח לבטל בחירתו. והנה ד"ז מתורתו של הרא"ש וב"ש א"ע סי' נ' ס"ק י"ג למדנו דמבואר שם דבהמירה אחר אירוסין נסתפחה שדהו אע"ג שהאדם בעל בחירה ובידו לעשות טוב או רע ע"ש וה"נ בנ"ד:

ד והנה עוד כ' רו"מ דלפמ"ש הסמ"ע סי' שכ"א ומח"א הל' שכירות סי' ז' דבהקדים לו שכרו גם במכת מדינה אינו מנכה לו כלום וה"נ בנ"ד ששילם הסך ת"ק ר"כ מקודם אלא שתמה ע"ד סמ"ע הנ"ל ורמ"א סי' של"ד שסותר למ"ש הרמ"א בעצמו סי' שי"ב ס"ד דבמכת מדינה אין חילוק בין הקדים שכרו או לא אולם המעיין במח"א סי' ז' שם ימצא שביאר לחלק בעצמו דדוקא בנשרף כל העיר דדמי לספינה זו ויין סתם שהמניעה מלקיים תנאו הוא רק מצד המשכיר אבל השוכר עומד לקיים תנאו לכן במכ"מ מנכה אף שהקדים השכר משא"כ היכי דהמניעה אצל שניהם בשוה כגון בברחו מפני המגפה או שנגזר מהאדון שלא ילמדו או שלא להלוות ע"י שגזר המושל שלא יעשו משפט להבע"ח כנידון הסמ"ע סי' שכ"א שהמניעה אצל שניהם שוה לכן ס"ל דבהקדים שכרו גם במכ"מ אינו מנכה כלום ואף דלשון הסמ"ע אינו מדוקדק לפ"ז למעיין מ"מ לדינא יש לחלק כן ואין מדברי רמ"א דסי' שי"ב סתירה לזה אך בנ"ד בלא"ה אפס מקום לדון מכח מכ"מ כלל דכבר העליתי בתשו' א' מדברי הנימוק"י ר"פ המקבל שכתב בטעמא דמנכה מחכירו משום דבעלים שייכי בקרקע שהגוף שלהם ונוטלים חלק בפירות לכן י"ל דמזל בעה"ב גרם ובתשו' רמ"פ וסמ"ע ביארו דבמשכיר ושוכר נמי לפי שגוף הקרקע לבעלים לכן מפסיד וכ"ה בד"מ שם ומבואר בתשו' מהרי"ל סי' ל"ז דבמטלטלין דכבר נסתלקו בעלים ל"ש לבטל המקח ע"י מכ"מ וא"כ בשכירות גאבעלא וכדומה שמכרו לגמרי זכותם על משך ג"ש והם מסולקים מזה פשיטא דל"ש בזה דין מכ"מ והבאתי ראי' ברורה מדברי תשו' הריב"ש סי' תכ"ו בדין יחיד שקנה עדר היין ובשר מהקהל לשנה ונתחייבו בשטר שאם יצא ערעור על העדר מהמלך ישלמו לו כל נזק ואח"כ יצאה פקודת המלך שכל איש שאינו מהקבועים בעיר יצא מהעיר ונתמעט כמעט כל מכס העדר עי"ז והקונה מפסיד קרן וריוח ותובע מהקהל והשיב שאין זה בכלל ערעור ואין הקהל חייבים לשלם דנסתפחה שדהו וסיים הגע עצמך אם המלך ילחם ויסגור העיר ועי"ז יופסד מכס העדר האם יעלה על הדעת שיפרעו לו הקהל ההיזק זה לא יעלה על לב אדם עכת"ד ואם איתא הרי זהו בכלל מכ"מ ובפרט שהתנו וקבלו אחריות ערעור ובע"כ

דבזה ליכא דין מכ"מ ואת"ל משום שהקדים שכרו א"כ ה"נ בנ"ד ואחרי שהדין מפורש בתשו' הריב"ש מי יערב לבו. לנגדו ואף שהאחרונים לא נחתו לזה הרי במחכת"ה לא ידעו מכל הנ"ל (וע"ע בתשו' ב"ש ח"מ סי' צ"ג והג"ה שם בזה). ובפרט בנ"ד שכבר הי' החוק מקודם אלא שהשר העלים עינו א"כ הו"ל להשוכר לאתנויי וכיון שם הי' בא איש זר ועשה השתדלות הנ"ל הי' פטור מדין גרמא א"כ ה"ה כשעשה כן א' מבני העיר אין לחייבו וע' תשו' ס' יהושע בפו"כ סי' קנ"ב ועסמ"ע סי' ס"ו ס"ק ע"ג ועוד דבנ"ד א"א לברר כלל אם הי' עי"ז היזק והמע"ה ולכן מכל הלין טעמי נלפע"ד שאין להשוכר טו"מ נגד הקהל:

סימן ר

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שבתי ליפשיטץ מו"צ דק' יולניצא בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בישראל שהי"ל חוב אצל גוי זמן רב ולא יכול לגבותו ובא אליו העכו"ם וא"ל שאם ילונו עוד יתן לו כתב וישעבד לו החזיר שלו במשכון שאם לא ישלם עד זמן פלוני את הכל יוחלט בידו החזיר:

ג והנה מ"ש רו"מ בעיקר הפלוגתא אם איסור סחורה מה"ת אין לי עסק בזה ועמ"ש בדע"ת סי' ס' סק"ו וראיתי לאחרונים שכתבו דמהרשב"א משמע דהוי מדרבנן מדכתב טעמא שמא יבא לאכלו ואינו ראיי' דגם בבל יראה ד' הרשב"ץ דטעמא שמא יבא לאכלו ולישנא דקרא דלא יאכל כתיב יהי' משמע דהוא משום איסור אכילה אבל באמת מפורש כן בתשו' רשב"א ח"ג סי' רכ"ג דהוי רק מדבריהם. ובכ"ז אין בידינו להכריע במחלוקת ראשוני'. ומ"ש רו"מ מדהתירו נזדמנו לק"מ דכיון דחילקה תורה בזה בין לכתחלה לדיעבד בכה"ג שנזדמנו הוי כדיעבד. ומ"ש רו"מ מהא דבשביעית התירו משום מס כבר הבאתי בדע"ח? שם בשם הא"ז דבבכור ושביעית הוא באמת רק מדרבנן ורק בשאר איסורים כנבלה וטרפה הוי מה"ת וא"כ לק"מ:

ד אבל בעיקר דין הלואה על חזיר כבר כ' בתה"ד די"ל דאין זה בכלל סחורה דדלמא לא יבא כלל לידי מכירה דשמא יפרע לו העכו"ם ותלי לה בפלוגתת ר"ת ורשב"ם בדין איסור עשיית שותפות עם העכו"ם אי חמיר טפי לכתחלה מדיעבד דלשי' רשב"ם י"ל דלהלווח שרי אלא שסיים דמ"מ מכוער הדבר. וא"כ לכ"ע אין בזה איסור תורה כלל ואפילו איסור דרבנן ותדע שהרי לשון כמ"פ שבב"י ח"מ סי' קפ"ב גם איסור עשיית שותפות הוא רק זהירות ומדת חסידות וראייתם מדנקט תיתי לי דלא עבדית שותפות עם העכו"ם. וה"נ בזה הוא רק משום הרחק מן הכיעור ואף שמצינו בש"ס דב"ב (דף

נ"ז ע"ב) ורשב"ם ד"ה רשע הוא דמשום הרחק מכיעור נקרא רשע היינו משום דהתם יוכל לבא עי"ז להסתכלות ועבירה גמורה ובנ"ד שא"א להציל חובו אף שמוסיף עתה מעות כיון דבעד חוב הקודם שרי גם בכה"ג שרי וכמ"ש כה"ג בתוס' זבחים (דף ע"ז ע"ב) ד"ה ובדם וכו' דכיון דדם כשר מעורב בו ואין עיקר זריקתו לשם הפסול אלא לשם כשר שרי ע"ש וה"נ בזה. וגם בש"ס דב"מ (דף ל') שטחו לצרכו ולצרכה מאי והוי בעיא דלא איפשטא ולחומרא כמ"ש בח"מ סי' רס"ז סי"ח והרי קיי"ל דבעיא דלא איפשטא בדרבנן להקל וה"נ בזה. אך בזה יש לפקפק לפמ"ש הב"י בא"ח סי' תקנ"ד בדין רב אצל תלמיד מאי וכו' דאם הבעיא בשל תורה יש להחמיר גם בדרבנן וע' במרה"פ על הירושלמי רפ"ד דמעשרות מ"ש בזה וע' במש"ז א"ח סי' קס"ב סק"ה דס"ל דבלא חיקו הוי ספק ח"ח אבל מהב"י הנ"ל מוכח להיפוך אך בנ"ד שהוא רק משום כיעור י"ל דלכ"ע בכה"ג ליכא משום כיעור וע' בנה"מ רס"י צ"ז מ"ש בזה. ומ"ש רו"מ שהח"ס סותר א"ע מסי' ק"ד לסי' ק"ח לק"מ דבסי' ק"ח מיירי בהלואה ולכן שרי בכה"ג שהוא בבית העכו"ם אבל בסי' ק"ד גבי סחורה אסור גם בכה"ג:

ה ומה שהקשה רו"מ בהא דדריש ריה"ג קרא דחלב יעשה לכל מלאכה והא בפ' ויקרא כתיב כל חלב וכל דם ל"ת ודם מותר בהנאה לק"מ דנהי דהך לא תאכלו משמע רק אכילה דומיא דדם מ"מ כיון דכתיב בפ' צו שנית כל חלב וכו' ל"ת ויש לפרש דהכא אתי לרבות גם הנאה לכן אצטריך יעשה לכל מלאכה להתיר בהנאה:

ו ומ"ש עמ"ש בדע"ת סי' טו"ב לענין עגל אי מיקרי גסה לענין פרכוס והביא מזבחים (דף ע' ע"ב) ורש"י ותוס' ד"ה אבל עז וכו' לא אדע מהו דודאי לא יעלה עה"ד דעגל מין דקה שהרי כשיגדיל יהי' גסה ושור בן יומא קרוי שור אבל עיקר הספק הי' לענין פרכוס ואולי מפני שאיננו כבד בטבע דינו בפרכוס כדין דקה וע"ז הבאתי ראי' מהש"ס דמ"מ דינו כגסה:

ז ומ"ש שם מתשו' מהרמ"ל הוא רק מפני שכתב שלא נמצא בשום מקום וכו' ועיקר ראייתו מהש"ס דע"ז הוא ראי' ברורה בס"ד:

סימן רא

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלמה מעהר נ"י אבד"ק בראיולוב ראמעניץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שישבה עגונה כמה שנים ע"י שלא נודע מקום בעלה שהלך למרחוק ועתה נודע לה כי בעלה הוא בעיר קאנסטאנטינאפאל ובטורח והוצאה רבה שלחה לשם שליח והרב דשם בכח הממשלה השתדל שנתן להשליח

ג"פ וכבוא השליח לביתו רצה אצלה ש"ט סך רב שלא הי' ביכולתה ליתן לו ולא רצה למסור לה הגט והחזיק הגט איזו שבועות בתוך בגדו הסמוך לכתונת ועי"ז מחמת הזיעה נתלחלח הגט ונדבקו האותיות למק"א חלק שבהגט ונשאר שם רושם הדיו ונפסק הדיו בכמ"ק מגוף האותיות קצתן הוכהו משחרירותן ורצתן נפסקו באמצע ובפרט בהדל"ת של תיבת ודן די יהוי לך מנאי וכו' נתהוו בתוך הד' כמה נקודות שחורות קצת אבל ין שחרירותן דומה לגוף אות הד' ויען שא"א להשיג עוד גט אחר בשום אופן כי הבעל נסע משם תיכף אחר הגט ולא נודע מקומו וגם אין לאל ידה להרבות עוד הוצאה ותשאר האשה ח"ו עגונה עולמית:

ג והנה מה שנמחקה המ"ם מתיבת יום ונשאר רק רושם דיו ורו"מ הביא מתשו' ג"א שהובא בפת"ש סי' קכ"ו סק"ו בדין חסר ימים וכאן שהיו אחד ועשרים יום לכ"ע כשר הנה כפי שראיתי הגט הנשלח אלי נשאר מגוף הדיו קו דק למעלה וכן למטה וגוף המ"ם ניכרת היטב א"כ בלא"ה אין חשש כלל ועוד דכל הטעם בחסר תיבת יום משום דאתי למיטעי שהוא מספר אחר ובנ"ד שיש לפנינו תיבת יום אלא שכהה שחרורית הדיו ליכא למיטעי כלל ולכ"ע אין חשש כלל:

ד ומה שהוכהה שחרות מן רגל הנו"ן של תיבת בשנת ורו"מ הביא מהפת"ש סקכ"ט שהביא מתשו' ג"א שנחלקו בו גדולים ובמקום עיגון יש להקל והנה לענ"ד העיקר כדעת הגאון מו"ה יושע שהרי מסיים למנין שאנו מונין כאן וכו' א"כ א"א לפרשו על חדשים שהרי אנו מונין לשנים ולא לחדשים מבריאת עולם ועוד דכל החשש משום מוקדם והרי בשולח ע"י שליח גם גט מוקדם כשר משום דאית לי' קלא כמ"ש בסי' קכ"ז ס"ד וה"נ בנ"ד גם בלא עיגון אין חשש כלל ובפרט שנשאר רושם הדיו ועמג"א סי' ל"ב סקל"ת ל"ט:

ה ומה שנמחק והוכהה שחרורית קצת מן השי"ן ובי"ת מן תיבת ושבקית כבר הביא רו"מ מהא דסי' קכ"ו סי"ט דבחיסר תיבה מהטופס אינו נפסל והביא מתשו' רח"כ סי' ס' דתיבת ושבקית הוא טופס ולענ"ד כיון דלעיל כתוב בגט ושבקית ופטרית וכו' אלא שכופלין עוד הפעם ובסוף הגט כתוב שיהי' זה ג"פ בידה לכ"ע אין חשש כלל דכבר תמהו על כפל הלשונות וע' בש"ג שעל המרדכי ר"פ הזורק ותי' דלעיל מספר רק סיבת הגירושין שרוצה לגרשה ומה שמסיים ואומר ודן די וכו' ספר תרוכין דליהוי ידים מוכיחות וא"כ כשכ' בתחלה ובסוף ולא באמצע ג"כ סגי ובפרט דבאמת סגי בלשון אחד וכפל המלות הוא רק לשופרא דשטרא כמ"ש בג"פ סי' קכ"ו סקמ"ט בשם כתבי מהרא"י אלא שדברי חכמים משולשין כמו מגל זה וכו' וע' תוי"ט פ"ג דפרה מ"י ובכתבי מהרא"י

סוס"י רכ"ח שם מבואר דלשון תרוכין הוא משמעות יותר מתיבת שבוקין ועכ"פ אין שום קפידא בזה אלא לשופרא דשטרא:

ו ואולם במה שיש איזו נקודות נוטים לשחרורית בתוך הד' של תיבת ודן שנעשו ע"י לחות האותיות ורו"מ הביא מדברי הפר"ח סי' קכ"ה סק"כ דלשי' רוב הפוסקים תיבת ודן מעכב וגם הביא מדברי הג"פ סקל"ט וסקצ"ו להחמיר אך מדברי הנו"ב מה"ק א"ע סי' פ"ה יש ללמוד להקל עכ"ד והנה בגוף דברי נו"ב שם שכתב דגם בדאיכא טשטוש דיו אם האות משחיר יותר כשר הנה בפמ"ג א"ח בא"א סי' ל"ב סקל"ד מבואר להיפוך ובתשו' ב"ש חא"ח סי' ז' האריך להוכיח כדעת הפמ"ג ודלא כהנו"ב יעוש"ה אבל גם בנו"ב שם סיים וז"ל אמנם דא עקא מה שמלת מותרת נעשה בסוף גג הרי"ש מצד שמאל כעין רגל תי"ו וא"כ נעשה ת' מהרי"ש ואף שזה הרגל אין הדיו משחיר הרבה יותר מחציו השנית הכי בשביל זה לא יצא מכלל תי"ו ואם מתחלת הכתב אות א' חציו משחיר הרבה יותר מחציו הב' הכי בשביל זה לא מיקרי כתב וכו' ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד שיש נקודה א' בתוך הדל"ת משחרת יותר משאר נקודות הנוטות ללובן א"כ י"ל שעי"ז נעשית הד' ה"א ונשתנה תיבת ודן לתיבת והן ויש שינוי במה שמעכב בהגט ולא דמי למ"ש הנו"ב לעיל דבניכר צורת האות ע"ג קלף שחור כשר דהתם היינו בלא נשתנה לאות אחר עי"ז וצורת האות ניכר היטב אלא שיש חשש כתב ע"ג כתב או שאינו מוקף גויל בזה ס"ל דאין חשש כיון שהאות שחור יותר וניכר צורתו משא"כ בזה שנשתנה עי"ז האות דל"ת ונעשית ה"א. אך דבאמת גם בנכתב והן די יהוי וכו' י"ל שאין בזה פיסול כלל כי הנה בערוך ערך הן הביא דבלשון התלמוד הן הוא זה והנו אלו א"כ פשי' דכשר ועוד הביא שם דהן הוא אחת בל' יון לפי שאין להם זוג וג"ז אינו מפסיד כונת הגט ומורה שנפרדת מלהיות זוגתו ואף שהביא שם עוד דהן לשון בנחת כמו אתנהלה לאטי (לאנגזא"ם) מ"מ כיון דלעיל מינה כתב וכדו פטרית וכן כתוב לעיל מן יומא דנן שהוא מורה מעכשיו א"כ היכי דהלשונות סוחרות זא"ז מתחתון לעליון ואפשר להשוותן מפרשין גם התחתון כעליון כמ"ש בח"מ סי' מ"ב וכיון שיש לפרשו מלשון וזה טפי עדיף לפרש כן ולא יהי' סותר לעליון ולכן לענ"ד גם מזה אין חשש ועי' רש"י עירובין (דף ל"ח ע"א) ד"ה הא לאיי וכו' בכולי הש"ס הן תרגום של לאיי והוא לשון ודאי ע"ש. וכה ראיתי שגם הלמ"ד מתיבת ליכי נפסק הגג של הל' באמצעה אבל נשאר קו דק של דיו המחברה:

ז ובכ"ז הי' נלע"ד דאחר שנתן השליח הגט ליד האשה יתקנו האותיות הנמחקות ויחזור ויתננו השליח ליד האשה וע' בג"פ סי' קכ"ה סקכ"ו באורך ובפת"ש שם סקל"ב ותבין

אבל כעת כבר נקרע הגט ע"י שליחות הפאסט ואם יבא עוד לידו בלא קרע בהאותיות באופן שיהי' כשר לנתינה יוכל לעשות כמ"ש:

סימן רב

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יהודא ארשיטצער נ"י מו"ץ דק' טארנא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהחזיק כמה שנים בעסק קניית חתיכות הנושרים מן הפערקאל בפאבריק של ישראל מהמתחדשים הולכי קדימה בעיר פעסט ועוד חותנו החזיק בזה והוא המציא המסחר הזה למחזיק הפאבריק ומקודם לא ידעו כלל ממסחר הזה כי לא נחשבו לכלום וזלולו בהם למכרם לעניי העיר בזול גדול ומאז המציא חותן ראובן נהג כמה שנים לקנותם על משקל הקילא ושלחם לביתו וב"ב טרחו ויגעו להכין אותם באופן הראוי למכירה ובמותו השאיר חזקתו לבתו וגם היא ישבה בעיר פעסט ובעלי הפאבריק באו בברית לכל שנה לבל ימכרו יותר לשום אדם זולתה וכל חיותם מזה ועתה קם עליהם שמעון ופעל בתחבולות ע"י אחיו ושותפו של הפאבריקאנט היושב בוויען והוסיף קצת על דמי המקח וקנה שלשים מעטר מחתיכות הנ"ל ונתן לאחותו וגיסו שיעסקו במכירותם ופסק לחיותם של ראובן ואשתו עכת"ד השאלה:

ג והנה רו"מ צידד דצריך להחזיר לראשון מה שקנה כבר כדין פוסק חיותו של חבירו ומכ"ש דאסור לקנות להלאה והביא מכמה שו"ת המדברים בענין זה והנה כבר הארכתי בענין זה בחיבורי משפט שלו' בקת"ע לסי' רל"ז ומיגמר בעתיקא וכו' ואולם בנ"ד שבעל הפאבריק ישראל הרי כל דיני חזקה לא תקנו בשל ישראל כלל כמ"ש בתשו' מהר"ם ב"ב בסופו וכ"ה ברדב"ז ח"א סי' קנ"ט ואף אם בנ"ד הוא בכלל מחללי שבת בפרהסיא שדינו כמומר וכעכו"ם ובפמ"ג א"ח סי' קנ"ו בא"א שם צידד דכל אותן שמורידין ולא מעלין אף די"ל דאסור לאבד ממונו מ"מ דוקא לאבדו אבל לוקח לעצמו י"ל דשרי וגם מתשו' הרא"ש וסמ"ע ח"מ סוס"י רפ"ה מבואר דהאוכל נבלות להכעיס כיון שמורידין את גופו מכ"ש שממונו הוא הפקר ע"ש אבל בש"ך חו"מ סי' שפ"ח סקס"ג מפורש דגם ליטול לעצמו אסור להאוסרים לאבד ממנו ושכן עיקר לדינא ויש לתמוה על הפמ"ג שלא הזכיר מזה ואני מצאתי בהשגת הראב"ד פ"ב מעכו"ם הל' ה' דגם במומר לעכו"ם אסור לאבד ממונו בידים כמו במסור וסיים וז"ל אם נשא עכו"ם ואין לו זרע כשר ודאי מותר לאבדו בידים או ליטול לעצמו ע"ש ומוכח דגבי מומר שיש לו זרע כשר גם ליטול לעצמו אסור וע"ש בכ"מ שגם הרמב"ם מודה להראב"ד וע"ש במג"א וע' בתוס' ע"ז (דף כ"ו ע"ב) ד"ה אני כו' שכתבו בפשי' דמומר דמי למסור דאסור לאבד ממונו ביד דלמא נפיק מיני'

זרעא מעליא וע"ש מ"ש אח"כ לחלק בין מומר לתיאבון ובין להכעיס וע"ש בסוה"ד בדין אבידת מסור ולא הובא בש"ע וע"ש בריטב"א שכתב דבמומר משרש נחש יצא צפעוני ואין לחוש דלמא נפיק מיניי זרעא מעליא ובחו"מ סי' רס"ו ס"ב מבואר דמחלל שבת בפרהסיא אין מחזירין לו אבידה ומ"מ אין ממונו כהפקר בחייו כדמוכח מתשו' רש"י שבמרדכי ורמ"א סי' רפ"ג וד"ז מבואר היטב בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ע"ד באמצע התשו' דהא דבשלחו יד בנכסי מומר בחייו זכה היינו דלאחר מותו מהני מה שזכה בהם בחייו יעוש"ה וע' תשו' פ"י להמג"ש ח"ב א"ע סי' ע' בשם תשו' מהרי"ו ובמה שהשיג עליו וע' בתוס' וש"ג סופ"ג דפסחים עוד בזה. וא"כ עכ"פ לא תקנו חז"ל תקנתם במומר ואפס מקום לדון מדין מערופיא וכדומה זולת מצד דדבמ"צ דל"ש במטלטלין ומדין עני המהפך בחררה כיון דליכא פיסוק דמים להלאה ובכל שנה קוצבים מקח מחדש כבר הבאתי במשפ"ש סי' רל"ז ס"ב בשם רש"ל ושא"י ומ"ב בדין מלמד דאחר זמן שנקצב ביניהם כיון שצריך לעשות שכירות חדש שרי לאחר להשכיר א"ע ובפרט בדבר שלא נמצא לקנות במק"א דדמי למציאה דלשי' כמ"פ ל"ש דין עהמבח"ר כלל. וגם בטרח הרבה אם הוא לא המציא הדבר אין לאסור עליו וע' משפט שלו' בקת"ע לסי' רל"ז אות ב' וג':

ד אך דמ"מ היכי שהמציא הוא הדבר וגם טרח הרבה נראה מדברי מהרי"ט בחי' לקידושין (דף נ"ט) וח"ס ח"מ סי' ע"ט דגם בישראל דמי להא דמרחיקין ממצורת הדג וא"כ לשי' המ"ב מוצאין בדיינים אבל במק"ח סי' תמ"ח סוסק"ה חולק על המ"ב בזה:

ה ועוד דאף שאביהם טרח והמציא המסחר ההוא וזכה בו מ"מ הרי הוא רק איסורא שחל על הבא להשיג גבולו ואין בו קה"ג כי הוא דשלב"ל וא"ב ממש וא"כ הרי מבואר בחו"מ סוס"י רע"ו דא"י להוריש זכות כזה ואף דהש"ך כתב דדוקא כשהוא ביד אחרים הרי בשל"ה וקצה"ח ס"ל דבכל גווני א"י להוריש וע' תשו' עבה"ג סי' מ"ט בזה וע' שו"מ מ"ג ח"ג סי' ה' בשם מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' ה' ומעשה חייא וכנה"ג כהשל"ה וקצה"ח ומאז הבאתי ראי' לזה מהתוס' ב"ב (דף קמ"ח ע"א) ד"ה שכ"מ כו' ואע"ג דיורש יורש נמי דירת הבית וכו' היינו לפי שיורש גם הבית וכו' ומבואר דאי לאו ירושת גוף הבית לא הי' יורש זכות הדירה שא"ב ממש ואחר זמן רב מצאתי במח"א הל' טה"נ סי' א' שהעיר בזה ונ"ל עוד ראי' מרש"י עירובין (דף ע' ע"א) דהוה ומית וכו' דכי מית אין ליורשים שם כלום וק' האיכא זכות השימוש לשבת זה ובע"כ כמ"ש וע' תשו' מהר"מ אלשיך סי' י' דאם קנה רק בכסף דאין לו זכות קה"ג אלא למש"פ הוי דבר שא"ב ממש ואין בידו למכרו לאחר ע"ש וה"נ בנ"ד ולכן לענ"ד הדין עם הרב ר"מ אפטער נ"י בזה שאין להוציא

מיד שמעון וגם אין בידינו ע"פ דתה"ק למחות בידו ונכון הדבר להתאמץ לפשר ביניהם. אבל באם שבכל שנה הי' השוואה במקח א' כמקודם בלא שינוי ודאי דאסור להשיג גבולו מדין עני המבח"ר כמ"ש רו"מ מדברי זל"א ח"מ אות ע' בשם תשו' חק"ל:

סימן רג

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אפרים אויערבויך נ"י אבד"ק הארחוב ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכפר א' שעמדו שם אנשי חיל ביום ו' י"ג ניסן העבר ואכלו לחם לבן חמץ וזרקו הפירורין ע"ג המצות שהיו מונחים בהתיבה ואמר איש א' עובר אורח להאשה בעלת הבית שכבר אירע לו כזאת והורה לו הרב שיקח כל מצה וינער אותה היטב היטב ואח"כ המה מותרים עשתה כן האשה וגם עיינה היטב בהנקבים שבמצות וניערה כל מצה בפ"ע היטב ואח"כ דכו אותם במדוכה לקמח ועשתה תבשילין לפסח אבל בעלה בהיותו בעיר שאל לכת"ר והורה לו ג"כ לנערם אבל שלא לבשלם בתבשיל והאשה כיחשה בפני בעלה ובישלתן ג"כ ועתה באו אחה"פ לשאול על הכלים עכת"ד שאלתו:

ג והנה מ"ש רו"מ דגם אם נשאר איזו פירור בנקבים י"ל דנתבטלו קודם פסח ברוב כדין יבש ביבש והביא מדברי מג"א ס' תמ"ז סקי"א דלשי' הרשב"א אסור לקיימו בפסח ובפמ"ג בא"א שם צידד להקל דאינו חו"נ בעודו יבש ובאמת שהפמ"ג עצמו סיים וז"ל שוב האיר ה' עיני והבנתי וכ' ומוכח דחזר בו משום חששא דשמא יבשלם ויתן טעם ואף שסיים דג"ז צ"ע מ"מ לא מלאו לבו להקל גם במקום הפסד כיון דגם בשאר איסורים רק במקום הפסד שרי אבל במש"ז סי' נ"ג סק"ב במ"ש בשם ע"ש נראה להקל ומ"מ צ"ע אבל אני מצאתי בב"י סי' תס"ז שהביא בשם כלבו וז"ל כרי חטים שנפל עליו דלף מים מעט במקומות מועטים ואפי' אותם החטים שנפל עליהם הדלף מעורבים בכל הכרי בטלים הם ברוב וא"צ לבערם בפסח ובביטול בעלמא סגי להו אפי' לכתחלה ואע"פ שהחמץ אוסר בכ"ש ה"מ כשהוא בעינו ולענין לאכלו בפסח ולא נתבטל קודם ז"א אבל מאי שנתבטל קודם הפסח ברוב א"ח וניעור ואפי' לכתחלה מותר וכ"כ הראב"ד בתשו' מ"מ ראוי להחמיר באכילתו שאין הפסד בשהייתו והוא מב"מ ויש לו מתירין עכ"ל והן אמת שהב"י הביא שם אח"ז בשם א"ח בשם הרשב"א דגן שנפלו עליו מים כתב הרשב"א אפי' נגבו ואח"כ נתערבו ברוב אסור לקיימם בפסח והביא ראיות לדבריו עכ"ל ונראה דהרשב"א לשיטתו אזיל דגם בשאר איסורים לא נהפך האיסור להיתר וגם הרי הרשב"א סובר דחו"נ אבל הראב"ד וכלבו ס"ל כהרא"ש אלא דמבואר טעמם משום דס"ל דאינו

חו"נ גם ביבש אבל לדידן דקיי"ל דביבש חו"נ י"ל דגם לקיימו אסור ועוד די"ל דהראב"ד לשיטתו אזיל דס"ל דאיסור משהו דחמץ אינו אלא באכילה כיי ולא בהנאה כמ"ש הב"י רס"י תמ"ז בשמו לכן יקל גם בשהיי' משא"כ לדידן ועוד דגם הראב"ד וכלבו לא התירו אלא בצירוף הביטול דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ומדברי ראב"ד וכלבו הנ"ל מוכח דגם קודם ז"א אם נתבטל תליא בפלוגתא אם חו"נ ולא אדע מדוע כ' רו"מ דבנתבטל קודם ז"א לכ"ע יש להקל ולסמוך על הרא"ש גם בלא הפסד והרי הראב"ד וכלבו מיירי שנתערב קודם ז"א ומה"ט סמכו על הא דבביטול בעלמא סגי להו דאם נתחמצו אחר זמן איסורין הרי לא היו בכלל הביטול ואפ"ה לא הקילו אלא בצירוף הביטול ומשום דאינו חו"נ וע' תשו' ח"ס א"ח סי' ק"ז בשם תשו' מהרי"ל וגם הוא האריך בביאור דבריו דמוכח דבנתערב קודם ז"א יש להחמיר טפי לענין חו"נ):

ד ולכאורה הי' נראה דבנ"ד שנידוכו ונעשה קמח י"ל דלהסוברים דקמח בקמח לח בלח שפיר יש לסמוך דאינו חו"נ אבל במש"ז סי' תמ"ז סקי"ח מבואר דקמח של מצה טחינה לכ"ע אין לו דין לח בלח. (ובגוף הדבר שהביא רו"מ בענין היתר בהיתר בטל ע' נו"ב מ"ת א"ח סי' ע"ב ויו"ד סי' קפ"ו ותפ"צ א"ח סי' י"ט ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' קס"ה וסי' של"ב ובא"ז הגדול בשו"ת סי' תשע"ט ומהר"ח א"ז סי' י"ז דברים חדשים שלא ראו האחרונים ואכמ"ל וע"ע שו"ת ג"פ סי' ס' ובא"ז ה"פ סי' רנ"ו ואין עת האסף פה):

ה והנה עוד הביא רו"מ מדברי הברכ"י סי' תמוז דגם במקום שנהגו לומר דחו"נ היינו בודאי ולא בספק שמא אין כאן איסור כלל וא"כ ה"נ בנ"ד אפשר דלא נשאר בנקבים אולם הנה מקור דברי הברכ"י הם מתשו' הרדב"ז חלק ה' סי' ש"א ק"כ והנה תו"ד הרדב"ז שם הם בדין שעשו כמה בע"ב מצות ואח"כ מצאו בדופני הנפה בצק דבק בחוזק שלא נקלף כלל אלא בסכין והשיב דרוב פוסקים ס"ל דאינו חו"נ ודלא כהרמב"ם וכיון שספק אם נקלף כלל מהחמץ הוי ס"ס ושרי וא"ל דמסתפינא הו"א דגם הרמב"ם מודה בנ"ד דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ועוד דהוי סד"ר דהא דאמרי' חו"נ הוא רק מדרבנן וסד"ד להקל ואע"ג דבבדיקת חמץ מחמירין אע"ג דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי שא"ה דאיכא תרל"ר שהרי הוקבע האיסור ועוד דעיקר בדיקת חמץ על הספק תקנוה אבל בנ"ד שלא ידענו אם נתערב כלל הרי לא הוקבע האיסור כלל עכת"ד ומבואר דדוקא היכי דלא הוקבע איסור כלל יש להקל אבל בנ"ד שנודע לנו התערובות אלא שהספק אם ע"י הניעור נפלו כולם א"כ גם הרדב"ז מודה להחמיר ובאמת שגוף דינו של הראב"ד וברכ"י מבואר גם בב"י בבדה"ב סוס"י תנ"א בדין שפוד שצלאו בו עופות בפסח וקודם לזה צלו בו בשר

מלות ממלח שלא נבדק מחמץ והביא בשם מרדכי להתיר לפי שכבר נתבטל קודם פסח והב"י כ' דלשי' הסוברים דחו"נ ה"נ בזה (ומזה מוכח דס"ל דגם בטעם חו"נ ודלא כמג"א סי' תמ"ז סק"ז וכבר העיר בזה הפמ"ג בא"א סק"ז וע' מחה"ש סקל"ח ובחידושי רע"א הביא מתשו' הרשב"א סי' תפ"ה מפורש כן וע"ש בשע"ת סקי"ט) ובבדה"ב כ' וז"ל ומיהו בזה אפשר דמודו כיון דאין כאן חמץ ידוע אלא חשש מלח שלא נבדק עכ"ל וע"ש במג"א סקנ"א בזה אך דגם בזה י"ל דהיינו בספק שמא אין כאן חמץ כלל משא"כ בנ"ד שכבר הוקבע האיסור הרי מפורש ברדב"ז להחמיר בזה ואף דביו"ד רס"י ש"ב ובט"ז סק"א מוכח דבמקום הפ"מ גם בהוחזק כבר האיסור לספק אם ניתק משם יש להקל בדרבנן וע"ש בט"ז סי' ש"ח סק"ה אבל דברי הט"ז שם צ"ע כמ"ש בהגהת א"ב שם וע' בשו"ת אמרי נועם סי' מ"ז מ"ש ע"ד הט"ז שם:

ו והנה רו"מ הביא בשם. הח"א כלל קכ"ח ס"ו בדין נתפזר שק של גרויפין על מצות אפיות ואסור לאכול המצות גם יבש ביבש וכתב דשא"ה שנתפזר הרבה ובלי בספק נכנסו בנקבים ועוד דהתם הוי מבשא"מ משא"כ בנ"ד עכ"ד ובאמת שבמרה"פ על הירושלמי פ"ג דפסחים ה"א הוכיח מהירו' שם דמינו מעורר מינו והעלה דבמב"מ יש להחמיר יותר לומר בחמץ דחו"נ (ומזה מבואר דגם בטעם תו"נ שהרי מיירי בקדירה שבישל ג"פ קו"פ וס"ל דכבר נתבטל טעמו במבשא"מ ואפ"ה במינו תו"נ ע"ש) והן אמת שלענ"ד י"ל דדוקא לענין בישל ג"פ דלדידן ל"מ כלל בשאר איסורים לכן ס"ל להחמיר במינו וע' במש"ז סוס"י תמ"ז ס"ק כ"א בזה משא"כ בביטול גמור ומ"מ הרי חזינן דבמב"מ חמור טפי:

ז אבל בעיקר דינו של הח"א הנה במרדכי רפ"ג דפסחים ובד"מ סי' תנ"ט סק"ד נראה דגם בהניחו המצה במקום קמח מהני קינות וע' בשע"ת שם סוס"י הנ"ל בשם דב"ש שלא הזכיר מזה והרי בנדה (דף נ"ו) בשרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע רק עד שעת כיבוד ובש"ס בעי אם ע"י הכיבוד חזקתן בדין ואפי' באשתכת בגומא יהא מותר ומסיק הש"ס דחזקתו בדוק וע"ש בתוס' ד"ה בגומא דדוקא בחרוץ מכוסה בקרשים אינה נבדקת משא"כ בנקב מגולה וע"ש בתוס' ד"ה וכן הכתב כו' ובד"ה ש"מ כו' ואף שהתוס' בפסחים, (דף ז' ע"א) ד"ה עשויין כו' כתבו דלענין עצם כשעורה ועדשה אין חזקתו כ"כ מתכבד היינו להס"ד של בעיית הש"ס שם דבעי אם חזקתו בדוק או לא אבל למאי דמסיק דחזקתו בדוק הרי גם בכה"ג חזקתו בדוק וא"כ בנ"ד שמנער ומעיין בכל מצה ומצה אם לא נשאר איזו פירור ואין הנקבים גדולים דאפשר שלא נכנס בו מפירורי הגרויפן כלל לכ"ע יש לסמוך על הבדיקה ואת"ל שבנידון הח"א יש חשש שהי' קמח מהגרויפען

ונכנס בודאי להנקבים של המצות והי' הרבה יש להחמיר אבל בנ"ד שהי' רק פרורי לחם נראה להקל ולכן הגם שאין להקל לכתחלה ובפרט מפני שהאשה עשתה כן במזיד ואף שסמכה על האיש עובר אורח מ"מ אחרי ששמעה מבעלה בשם הרב מרא דאתרא שלא לבטל הויא בכלל מזידה כמ"ש בדע"ת סי' ל"ט ספ"ד מתשו' הרא"ש וד"מ אהע"ז מ"מ לענין הכלים יש להתירן:

סימן רד

א עוד להרב הנ"ל וע"ד שאלתו בערל א' מחזיק גראלניע של י"ש והוצרך לטובה מהאדון הכותב בהוואליסט והח' שם יהודי א' סרסור שהשתדל בזה ונתן הערל קוויטל להכותב והסרסור על י"ד שטאף י"ש מן נ"ד גראד והיינו להכותב עשרה ולהיהודי ארבעה ובחהמ"פ שלח האדון הכותב להסרסור שיסע להגראלניע לקבל הי"ש קודם חגאות שלהם ולכן עשה וקיבל היהודי הי"ש מהגראלניע ונתן הי"ש להאדון הכותב וגם העגלה הי' של האדון והסרסור לא הגביה הי"ש ולא נטלו בידו כי המשרת של הגראלניע הניחו על העגלה עכת"ד השאלה:

ב והנה רו"מ כתב דכיון דהי"ש נעשה מתפוחי אדמה ורק מעט דגן וי"ש כפל כפליים הותר וגם נמזג במים הרבה בכדי שיפול הגראד ונתבטל, בס' קו"פ ואף די"ל דטעם זיעת התפוחים והדגן נולדו ביחד ול"מ ביטול כהא דיבמה שרקקה דם מ"מ בנ"ד הי' מקודם ז"א והי' הכל בהיתר דבכה"ג מהני ביטול גם בכה"ג עכ"ד אבל בכ"ז אינני רואה דבר ברור לשער שיש ס' נגד טעם הדגן ובתשו', שו"מ מ"ת ח"ד סי' י"ב הביא בשם הגה"צ אבד"ק בוטשאטש ז"ל שיש שלשים ובשם שומר ציון ששיערו שיש כ"ה והוא כתב שיש רק ט"ז פעמים והגם דבמ"ש שם לדחות ולומר שהכל חמץ יש לדחות דבריו כיון שנתהוה קודם הפסח בזמן היתר אבל עכ"פ אין לסמוך על, שיעורו בדעתו שיש ס' שהרי כל הגדולים לא ס"ל כן אבל בתשו' א' לק' נאדבורנא העליתי דהיכי דרוב חמץ של עכו"ם גם להאוסרים בשותפות עכו"ם וישראל בחמץ מודים דאם הרוב של עכו"ם הותר כמ"ש בחמד משה א"ח סי' תמ"ח להדיא ואף שכתב שם דבלח בלח נאסר כולו בפסח משום כבוש וחנ"נ אבל נעלם ממנו דברי הרשב"א ור"ן חולין (דף קי"ב) דבלח ל"ש כלל דין כבוש וע' בב"י יו"ד סוס"י ע"ו ואף שהראש יוסף לחולין (דף קי"א ע"ב) כ' בפשי' לא קיי"ל כהר"ן הנה הבאתי ראי' ברורה מדין הלוקח יין מבין הכותים דמיירי בע"ש ביה"ש והקשה הדג"מ מ"ה סי' שכ"ד דהא היין נאסר בכבוש מעל"ע ובעכצ"ל דבלח אינו נאסר בכבוש אולם מדברי התוס' יומא (דף נ"ו) במ"ש וז"ל וליכא למימר שאני עתיד להפריש

לא קאי אלא אתרומה דאי הוי חיילא בלא הפרשה א"כ הוה מדמעת ואוסרת הכל א"כ אמעשר ראשון נמי וכו' ע"ש וקשה הרי אי אמרי' דיש ברירה אין כאן דמאי ובע"כ דר"ל משום שנאסר בכבוש ומוכח דס"ל דלא כהרשב"א:

ג אך דבנ"ד דאיכא רוב של עכו"ם דאין נ"מ בפסח לענין אכילה דגם של עכו"ם אסור רק לענין ב"י דגם השתא שנאסר בכבוש משל ישראל מ"מ הרי מה"ת בטל ברוב ומבואר במג"א רס"י תמ"ב דבלח בלח מותר להשהותו בנתבטל ברוב וגם לאחה"פ אין נ"מ אלא לדרבנן ויש לסמוך על הרשב"א והר"ן לגבי איסור קנס דחשעעה"פ ומה שיש לומר דאיסור באיסור לא בטל והרי גם חמץ של נכרי בפסח י"ל לפמ"ש בדע"ת סי' י"ד סק"י בהג"ה וה"נ הרי חמץ של עכו"פ עומד להיות מותר לאחה"פ ואף די"ל דעכ"פ אינו בידו וכ"כ לי ח"א בשם שו"ת עין יצחק א"ח סי' כ"ו דמיקרי אב"א אבל לפמ"ש במהר"פ בירושלמי פ"ב דפסחים דבע"פ מותר חמץ עכו"ם בהנאה א"כ נתבטל בע"פ:

ד וכה ראיתי בשו"ת ארי' דב"ע חא"ח סי' ו' שהאריך מאוד בנידון כזה והביא בשם המש"ח שהחמיר והוא העלה להקל ומ"ש שם מצד האחריות הרי בנ"ד הי' בביתו של עכו"ם וגם בהיותו על העגלה הרי העגלה של האדון הכותב. אך שבנ"ד חלקוהו לאחה"פ וכבר נחלקו בזה השאג"א והמק"ח ולשי' מק"ח של ישראל אסור אבל כבר השיג בתשו' ארי' דב"ע שם ע"ד המק"ח וגם בתשו' מהר"ם מרוטנבערג האחרונים חא"ח סי' ט' הסיר תלונת המק"ח מעל השאג"א ובפרט בנ"ד שהי' הרוב של העכו"ם י"ל דגם המק"ח מודה דחלק של ישראל מותר כיון דלא עבר בב"י כל זמן בתערובות יחד עם רוב של עכו"ם ולכן גם אני מסכים עם כתר"ה להתיר הי"ש ע"י שיערבנו ברוב י"ש אחר וגם יתן לעניים איזו סך כפי ראות עיני כתר"ה:

סימן רה

א להרב וכו' מו"ה יחיאל אלעהרער נ"י מבאביב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שהניחה ע"ג הכירה קדרה עם חלב רותח וסמוך לשם עמדו קערות ב"י מבליעת בשר בהמה ואחר כמה שעות נמצאה הקדרת חלב הפוכה והחלב נשפך ע"ג הקערות ולא נודע אימת נהפכה אם בעוד החלב רותח שהיס"ב או אח"כ בהיותה צונן ויש מי שהטריף כל. הקערות עפ"ד המש"ז סי' צ"ד סק"א ומהא דסוס"י ק"ד דבבא לפנינו רך דאסור מספק וכן מדין ספק כבוש:

ג ורו"מ פלפל מד' הט"ז ואחרונים בהא דספק כבוש דנימא דמוקמי' אחזקה דהשתא נפל ונכבש וכן הקשו בהא דנשפך בא"מ וספק אם הי' ס' דנוקמי ההיתר בחזקתו ותי'

דגם האיסור יש לו חז"א וגם הרי ההיתר אינו נהפך לאיסור ואין מוציאין אותו מחזקתו כלל כמ"ש הש"ש וישויע"ק ותשו' שיבת ציון ושאר אחרונים ובספק כבוש לשי' החו"י דבכל רגע פולט מעט אלא דאיכא ס' ובתשלום המעל"ע פולט עד שאין ס' לנגדו לכן ליכא לאוקמי' בחזה"ת שיש להאיסור להיפוך חז"א והנה מאז אמרתי ליישב בזה שי' רש"י דסובר דלא אמרי' כבוש אלא בחומץ וציר ותמה הרא"ש מש"ס דפסחים (דף מ"ד) דמסיק דליכא למילף דטכ"ע דאורייתא מבב"ח דחידוש הוא דאי תרי לי' כולא יומא בחלבא שרי הרי דגם בחלב שייך כבוש דאל"כ מאי חידושא דבב"ח. וגם ליישב קו' הא"ח שבתשו' נו"ב מ"ת יו"ד סי' ל"ג ל"ו לשיטת רש"י דטכ"ע מה"ת רק בב"ח ולא בשאר איסורין איך יפרנס ש"ס ריש בכורות דדייק דחלב שרי מדאצטריך למיסר בב"ח הא חלב לחודי' שרי ולשי' רש"י הא אצטריך לאסור טכ"ע בב"ח דבשאר איסורי' שרי מה"ת גם הקשו בהא דמשני הש"ס בבכורות דלמא להנאות בב"ח דאסור והא אכתי תיקשי דא"כ למ"ל ג' קראי דלא תבשל דקרא חדא לאכילה והא לאכילה לא אצטריך כלל:

ד ונראה דהנה טעמו של רש"י לפמ"ש הפלתי סוס"י צ"ט דהא דקיי"ל דחו"נ הוא רק מדרבנן אבל מדאורייתא הואיל ואשתרי אשתרי ע"ש ובמק"א הבאתי ראי' מהתוס' בכורות (דף נ"ו ע"ב) להיפוך ועכ"פ י"ל כן בדעת רש"י דכיון דבכל רגע פולט מעט מעט ומתבטל קמא קמא. לכן גם במעל"ע שרי אבל בחומץ וציר דפולט מיד כשיעור שיתחיל להרתיח אז פולט בפעם א' כשיעור האוסר לכן אסור. וכבר העלה בתשו' מהרי"א חא"ח סי' קצ"ג דגם להסוברי' דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן מ"מ באיה"נ לכ"ע אין מבטלין לכתחלה מדאורייתא ע"ש וא"כ גם לשי' רש"י אסור מדאורייתא לכבוש איסור הנאה בהיתר גם בשאר דברים שאינם מין חומץ וציר דכיון דכל ההיתר משום דקמא קמא בטיל א"כ הרי אין מבטלין לכתחלה וא"כ ה"נ בב"ח דאסור בהנאה אסור לכבוש לכתחלה מדאורייתא וא"כ מיושב קו' הרא"ש דהנה ברש"י פסחים שם כתב בזה"ל תרי לי' שורהו בחלב כל היום שרי כלומר מותר לשרותו בתוכו ואינו עובר עליו ואפי' על אכילתו וכו' הרי דלישנא דאי תרי היינו ששורהו בידים לכתחלה וזהו חידוש שחדשה תורה בב"ח דבשאר איה"נ אסור בכה"ג:

ה ולפ"ז מיושב שפיר קו' הא"ח בהא דבכורות דדייק דחלב שרי מדאצטריך למיסר בב"ח והא נ"מ לטכ"ע ולפמ"ש ניחא דהא באמת מהראוי למילף טכ"ע מבב"ח לשאר איסורים אלא דבב"ח חידוש הוא דאי תרי כולי יומא שרי וכבר נתבאר דכל החידוש הוא לענין שרייי לכתחלה והיינו משום דבאיה"נ אין מבטלין לכתחלה מן התורה. אבל התם בבכורות לפי הס"ד דלא ידע הש"ס דבב"ח בהנאה נמי אסור והוי ס"ל דבהנאה

מותר א"כ מותר לבטל בב"ח לכתחלה מה"ת ואינו חידוש כלל ושוב ילפי' טכ"ע גם לשאר איסורים ושפיר פריך למ"ל קרא לאיסור בב"ח. ולזה משני דאצטריך קרא לאסור בב"ח בהנאה וכיון דאסור בהנאה שוב אסור לבטל לכתחלה מה"ת ושוב הוי בב"ח חידוש דשרי כבוש לכתחלה וליכא למילף לשאר איסורים א"כ שוב אצטריך גם קרא דלא תבשל לאכילה דנ"מ לטב"ע דבשאר איסורים שרי ומיושבים כל הקושיות וא"ש ודו"ק היטב ואולם הנה בתשו' רע"א סי' ר"ז העיר לחדש דבבב"ח מותר לבטל לכתחלה כיון דבאמת הוא היתר בהיתר אלא דלא אסרה תורה אלא בדרך בישול ביש בו כדי נ"ט א"כ כשמבטל לכתחלה הרי אינו מתחיל איסור כלל דלא אסרה תורה בכה"ג כלל וגם חז"ל לא אסרו בכה"ג כיון דאינו ראוי לבא לנ"ט כלל אבל הרי חזר ודחה דמ"מ הבשר שהוא החלק המועט שמבטלו בחלב בששים הרי הוא בולע מהחלב ועובר משום בישול בב"ח וע"ש שהאריך למצוא סמיכות לאסור גם בכלים הבלועים כבוש בב"ח לכתחלה ע"ש ועפ"ז יש לפקפק במ"ש רו"מ דבכבוש בב"ח שפיר מוקמי' בחזה"ת דכל זמן שלא נכבש מעל"ע ואיכא ס' ליכא איסורא כלל ולפמ"ש הרי כיון דאסור לכתחלה לכבוש גם בפחות מעל"ע הרי איכא שם איסור עלה עכ"פ לענין לכתחלה:

ומה שחקר רו"מ בהא דכתב הפמ"ג סי' ס"ד וק"ה ובחו"ד שם בשם או"ה דספק כבוש בב"ח אסור לבשלו שהרי יהי' סד"א אמאי לא נימא דכיון דבעודו סד"ר הותר לא יאסר אח"כ הנה כבר ישב על מדוכה זו בפמ"ג מש"ז א"ח סי' ש"ג סוסק"י דכיון דעיקר הספק בדבריהם גם אם יוצא ממנו סד"א אפשר דלא גזרו אספיקן ומאז העירותי שזה סותר למ"ש בשם או"ה בספק כבוש דאסור לבשלו אבל באמת נראה דזה תליא אם סד"א לחומרא מה"ת אז לא יתכן להקל ע"י דרבנן בשל תורה דחז"ל לא תקנו תקנתן להקל על ד"ת וכמ"ש הר"ן פ"ב דפסחים לענין חמב"פ דאף דאסור לאחה"פ מ"מ אם דשיל"מ מה"ת לא בטיל לא תקנו חז"ל תקנתם להקל על ד"ת משא"כ אם כל דין דשל"מ רק מדרבנן ע"ש וה"נ בזה ודוקא לשי' הרמב"ם דסד"א לחומרא הוא רק מדרבנן י"ל דבכה"ג לא גזרו (ושו"מ בלב ארי' חולין (דף קי"א ע"א) ד"ה דם כו' דלשי' רמב"ם הנ"ל מותר לבשלה ג"כ). אולם היכא דנכבש חלב בכלי בשר ב"י וספק אם נכבש מעל"ע נ"ל דמותר לבשל החלב בכלי אחרת אח"כ כיון דסד"ר להקל וכאן גם אם יבשלנו אח"כ ליכא סד"א כיון דמדאורייתא הוי נ"ט בר נ"ט כיון דכבוש מותר מה"ת אם כן גם אם יבשל החלב ליכא איסור תורה לכ"ע ולא יהי' סד"א כלל זולת אי נימא דבנצלו אסור מה"ת נ"ט בר נ"ט וזה א"נ כלל ובפרט דרבים מקילים גם בנצלו ולשי' החוו"ד סי' צ"ה טעם בשר

הנבלע בכלי ע"י בישול וחזר ונפלט ברוטב הויין ג' נ"ט כנודע והארכתי בזה בתשו' לק' ווארשא ואכמ"ל:

ז ומ"ש מדברי החו"ד סי' ק"ה דבהיתרא בלע לא אמרי' כבוש כמבושל אמת כי בשו"ת טטו"ד מה"ק סי' ק"ז דחה דבריו וגם אני הבאתי ראי' מדברי הר"ש פ"ט דשביעית מ"ה הכובש ג' כבשים בחבית א' ר"א אומר אוכלין על הראשון ריי"א אף על האחרון וכו' ובר"ש מפרש טעמי' דר"י דבשביעית בזה"ז דרבנן הוא ובעלמא מודה ליי דשביעית אוסרת בנ"ט ושא"ה דנעשו ג' כבשין כא' קודם שיבואו לידי איסור ואפ"ה פליג ר"ג והלכה כר"ג ומבואר דגם בדרבנן והיתרא בלע אפ"ה כבוש אסור וא"כ ה"נ בבב"ח:

ח ומעתה נשוב לענינינו בזה שחידש רו"מ דבספק בב"ח י"ל דמוקמי' אחזה"ת דבזה א"א לתרץ דיש להאיסור חז"א להיפוך וכן א"א לומר שאין אנו מוציאין את ההיתר מחזקתו דהא אינו נהפך להיות איסור שהרי בב"ח חנ"נ. והנה אף דבתשו' בר"א חיו"ד סי' ל"ב חידש ד"ז וגם בתשו' שו"מ מ"ת סי' קל"א ויעו"ש שהעיר גם במ"ש רו"מ ע"פ דברי החו"י אבל בנ"ד יש לפקפק דהא בתה"ד צירף דעת הסוברים דאין איסור בלוע אוסר היתר בלוע כדעת המחבר שבסי' צ"ח וא"כ אין הבלוע נ"נ ושפיר י"ל דליכא לאוקמי' אחזה"ת וגם הרי עירוי רק ספק מבשל ואי נימא דאינו מבשל אלא מבליע א"כ אינו נ"נ מה"ת ושפיר י"ל כתי' האחרוני' דאין אנו מוציאין את ההיתר מחזקתו (וע"ע בנדרי זריזין ח"ב כינוי נדרים לסי' רט"ז תשו' ד' שהעיר ג"כ בכמ"ד שכ' רו"מ ומ"מ פסק להחמיר):

ט וגם מ"ש רו"מ דעירוי רק ספק וא"כ הוי כעין ס"ס שמא נשפך אחר שנצטנן כבר הרגיש בעצמו שמדברי הפמ"ג סוס"י ס"ח מבואר להיפוך דאין לצרף ד"ז לספק כלל. אבל מה שיש לדון בזה שהרי כבר נודע דעת רמב"ם דחזקה דכשעת מציאתן הוא דאורייתא ובתשו' נו"ב מ"ק א"ע סי' ל"א ביאר ההבדל בין ראוהו חי מבערב או לא ראוהו חי דהכונה שיש הבדל בין ראוהו חי במקום הזה שנמצא שם מת דכשם שאין מחזיקין איסור וטומאה ממל"מ כן אין מחזיקין היתר וטהרה ממל"מ ולכן אם ראוהו במקום זה חי ב' החזקות שוים היינו חזדמע"ק וחזקה דהשתא ולכן ספק הוא וטהור ברה"ר אבל בלא ראוהו במקום הזה חי אף שבמקום אחר בודאי הי' חי מ"מ במקום מציאתו לא הו"ל חזקת חי ועכשיו נמצא מת לכן דנים אותו כשעת מציאתו ואף שלדעת התוס' אינו כן כבר האריך בס' פתחי נדה פותח ו' ופותח מ"ג להוכיח בראיות ברורות דלא קיי"ל כהתוס' אלא כהרמב"ם וחיזק סברת הנו"ב הנ"ל במסמורות ע"ש היטב וכבר העלה במש"ז סי' ק"ה סק"ג דה"ה מכלי לכלי דמי ממקום למקום והביא שם מהראב"ד פי"ז משאה"ט. וא"כ לפ"ז כיון שהחלב נמצא עתה בהקערות צונן לפנינו ומעולם לא הי"ל

בהקערות חזקת חם אלא בהיותה בהקדירה היתה חמה א"כ שפיר מוקמי' לה אחזקה דכשעת מציאתה שהיתה קרה דה"ה כשנשפכה לכאן כבר היתה צוננת ואף שהמש"ז שם סיים דאין לסמוך ע"ז אלא בדרבנן ולא בשל תורה מ"מ הרי דעת כמ"פ דדבר הנאסר כ"ק וא"א לקלפו מותר בדיעבד וכבר העלה הט"ז בחידושים והגהות שבסופו לסי' ק"ה דבכלי שדרכו להשתמש בשפע אף דס"ל דאסור להשתמש בו מ"מ כיון שהוא רק חומרא שמא ישתמש בלא שפע יש לצרף דעת הסוברים דבדבר שא"א בקליפה שרי ע"ש א"כ ה"נ כיון דעכ"פ יש ספק שמא כשנשפך לכאן הי' צונן שוב יש לצרף דעת הסוברים דדבר שא"א בקליפה מותר לגמרי וגם לדעת הש"ך דבכלי שהקליפה ניכרת אסור גם בדיעבד הרי כבר העלה החו"ד סי' צ"ה סקי"ב דכשיש ספק אם נאסר כ"ק הוי כאין הקליפה ניכרת וגם בעירוי מותר דיעבד ואף דבתשו' ב"ש חח"מ סי' נ"ג השיג עליו מדברי הרמ"א סי' ק"ד ס"ב אבל לפמ"ש הפלתי סי' צ"א סק"ב וסי' ק"ד סק"ג לחלק בין בב"ח לשאר איסורים לק"מ וא"כ בנ"ד שהוא בב"ח יש להקל ועכ"פ לכ"ע הוא רק איסור דרבנן ותדע שהרי מבואר באו"ה שהובא בפלתי סי' צ"א סק"ב והגהת א"ב שם דכל קליפה אינה אלא מדרבנן ואף דעירוי ספק מבשל מה"ת כ"ק מ"מ בכלי כיון דא"א לקלפו י"ל דלכ"ע הוי רק מדרבנן וא"כ שוב סמכי' אהא דאין להחזיק מכלי לכלי ומוקמי' בחזקה דהשתא דכשעת מציאתן בדרבנן וכמש"ל וע' במש"ז סי' ק"ה סק"ו שכ' בפשי' דבעירוי שלא נפסק הקילוח גם בדיעבד אוסר ונ"נ וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' פ' מ"ש לחלק בע"א בזה ולפ"ז יש לפקפק בדברינו ומ"מ בנ"ד דבלא"ה לשי' הכר"ו סי' ק"ד מהראוי לאוקמי' בחזדמע"ק ולתלות השפיכה באיחור הזמן ובנ"ד ממ"נ מותר דאי נימא דחזקה דהשתא עדיפא א"כ ראוי לומר דכשם שהוא עתה צונן כן הי' גם בשעת שפיכה לקערה צונן ואי נימא דחזדמע"ק עדיף א"כ ראוי לתלות השפיכה באיחור הזמן ולכן יש בזה ב' חזקות דעדיפי מרובא כנודע דעת הריב"ש ומכ"ש בספק דיש להקל:

ואגב אכתוב מה שמצאתי בתשו' אבקת רוכל להב"י סי' רט"ו שפסק בפשי' דלשי' ר"ת דבכל האיסורים חנ"נ אם נאסרה חתיכה כ"ק ונתבשלה צריך ס' נגד הקליפה וגם הכ"ק אסורה ולפמ"ש הכר"ו לחלק בין בב"ח לשאר איסורים אינו סותר לדברי רמ"א סי' צ"א והאחרונים לא הביאו מזה. ובמה שהבאתי לעיל בדין כ"ק אי הוי רק מדרבנן עמ"ש בדע"ת סי' כ"ב סק"ו באורך והבאתי סמוכין לזה מדברי רש"י בזבחים (ד' צ"ה) ליישב קו' הפלתי סי' ק"ג יעוש"ה וגם בענין חזה"ת של הכלים יעו"ש סי' א' סקכ"ד כ"ה באורך מכמה מקומות:

יא וגוף שאלתינו מבוררת בשו"ת טטו"ד תליתאה סי' ר"א ופסק להתיר מטעם חזה"ת של הכלים וצירוף חזקה דהשתא שהחלב צוננת לפנינו ע"ש וע"ע בשו"ת שו"מ מ"ת ח"ב סי' מ"ה וכבר נתבאר בדברינו כל פרטי הדברים על נכון בס"ד. וע"ע בשו"ת ב"ש תא"ת סי' ל"ו ובהג"ה שם בענין ספק כבוש וד' הט"ז ונה"ך שם בזה:

סימן רו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יוסף יעקב געלעהרינטער נ"י אבד"ק יאשניצא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי ר"פ ובנו ר"ל השוו א"ע עם ר"ז ובתו אשת ר"ל הנ"ל שיתן לה ר"ל הנ"ל סך ר"נ ר"כ עד י"ד יום ולהחזיר לה כל החפצים ויתן לה גט וע"ז השלישו וועקסיל ביד שליש באוהיו"מ מצד העובר וכו'. ועתה הבעל רוצה לעכב נתינת המעות עד שיעשו הגירושין גם בנימוסיהם יען שהנישואין היו ע"פ נימוסי' ור"ז ובתו מעכבים שלא נתחייבו רק להתגרש בגט ואין במשמעות הזה לעשות גם הגירושין בנימוסיהם עכ"ד:

ג והנה בתשו' גבעת פנחס סי' ל"ב נשאל אם מועיל נתינת הגט בטרם הותר הקשר בנימוסיהם והוכיח בכמה ראיות דכיון שאין העיכוב מן הבעל רק ע"י אחרים ומצדו היא מותרת לכל אדם אין חשש ומ"מ סיים וז"ל ועכ"ז אם אפשר בשום אופן שיעשו בטחון שלא יחזור בו אין להקל כ"א במקום חשש עיגון עכ"ל וע' תשו' רע"א מ"ת סי' פ"ג ג"כ בזה דהב"ד מחויבים לומר להזוג שגם בעסקי ממון אין להם עוד דין בעל ואשתו בשום דבר רק מצד חק המלך שנותן עוד זכות בזה עד שיחגרשו בנימוסיהם דאל"כ יש חשש כאומר חוץ מירושתך ע"ש ובתשו' רדב"ז ח"א סי' קט"ו הביא מתשו' הרמב"ם במי שיש לו שט"ח על חבירו ורוצה שיכתוב לו שטר בערכאות בכדי שיהי' בטוח ופסק דאף שבשעת הלואה לא דברו מזה מחויב לעשות לו שטר בדא"ה באופן שלא יגיע ללוה היזק יותר מדיני תוה"ק וע' בשע"מ לחו"מ סי' נ"ג בזה וא"כ ה"נ בנ"ד ל"מ אי נימא דבכלל תנאי שיתן גט הוא גם שיגרש בנימוסיהם שלא יהי' ביניהם עוד שום התקשרות כיון דשלא במקום עיגון אין להקל כלל עד שיגרש גם בנימוסיהם כמ"ש הג"פ הנ"ל א"כ ג"ז בכלל הגט וגם אי נימא שאינו בכלל תנאי של נתינת גט מ"מ כיון שע"פ הדין הוא פטור מכל חיובי איש לאשתו ואסורה לתובעו בדד"מ א"כ אם הבעל רוצה שתקבל הגט גם בנימוסיהם בכדי שלא תוכל לתבעו שלא כדין בחיובי מזונות וכדומה יש להב"ד לחייבה בזה ולעכב השלישות עד שיתקיים כן וכופין אותה בזה:

ד והן אמת דלפי לשון כתב השלישות שנכתב בו וכן מחויב הר"ל ליתן גט לז' וכו' מזה נראה שהוטל רק עליו החיוב ולא נזכר שם חיוב כלל על האשה לקבל הגט א"כ כל התנאי והתקשרות נאמר רק לחובתו ולא לטובתו וכמ"ש כה"ג בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' ק"ז דכיון שלשון התנאי הי' שמחויב לקבל הסחורה של חלקו וכו' לשון זה משמע לחובתו ולא לטובתו ובתשו' הרשב"א חלק תו"א סי' ד"ש בראובן ושמעון שלוו מנה מלוי וכתבו בשטר שמחויב המצוי בעד שאינו מצוי ואח"כ בא המלוה לגבות משמעון בשביל שלא מצא נכסים לראובן וטען שמעון שאע"פ שסתם לווין ערבים זל"ז מ"מ הכא הרי פורש לחייב המצוי בעיר בעד שאינו מצוי בעיר א"כ כיון שראובן ג"כ מצוי בעיר אף שאין לו לשלם מ"מ הוא פטור והשיב דל' זה לא נכתב להרעות כוחו של מלוה אלא ליפות כוחו דאל"כ לא הי"ל לכתוב בל' חיוב על הלוה אלא בלשון שלילות שלא יתחייבו אלא המצוי בעד שאינו מצוי ובע"כ שנכתב כן כדי לחייב המצוי על שאינו מצוי בלא שום זמן כלל שיביאנו לב"ד ע"ש היטב וה"נ בנד"ד. אבל באם שהשליש יודע שנדבר ג"כ שהאשה מחויבת לקבל גט ובאם יהי' מניעה ממנה יוחזר לר"פ ובנו הוועקסיל הרי השליש נאמן ואז יהי' הדין כמש"ל שמחויבת לקבל גם גט בנימוסיהם באופן שיופטר הבעל מכל חיובי איש לאשתו:

ה ובדבר טענה ב' שטען ר"ז שהי' מדובר בפירוש שיתן ר"פ קאנטראקט קודם קבלת הגט שמחויב להחזיק ילד א' ולגדלו ור"פ מודה בזה וגם השליש אומר כן אלא שנשכח לכתוב כן בכתב השלישות באם שנדבר כן קודם הקנא"ס בודאי מחויב בזה:

סימן רז

א להרב הה"ג וכו' מו"ה שמעון צבי ווייגער נ"י אבד"ק קרופטש:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן ששכר דירה שידורו יחד ויתן כל א' חצי דמי הסקה ואח"ז עקרה האשה דיראה משם מפני שהשלימה עם בעלה הדר במק"א ועזבה דירתה הנ"ל והשוכר תובע ממנה חצי דמי הסקה והיא תובעת דמי שכירות שנתחייב לה מלבד דמי הסקה מחצה. ורו"מ רמז להא דסי' שי"ח אבל אין לו דמיון וע"ע בנה"מ סי' ס' סק"ה מ"ש ע"ד הב"ש א"ע סי' קי"ד בזה וע' תשו' רדב"ז ח"ג סי' תקע"ג ולכאורה הי' נראה כיון שהבית לפנינו פנוי עבורה או שהי"ל להשכיר זכותה לאחרת כמוה צריכה לשלם דמי חצי הסקה וכמ"ש כה"ג בחו"מ סי' שי"א ס"ו בשוכר ספינה ופרקה בחצי הדרך וע' מעילה (דף כ' ע"א) נתנה לבלן אע"פ שלא רחץ מעל שהוא א"ל הרי המרחץ פתוח לפניך הכנס ורחוץ וע"ש בתוס' דכיון שאין הדבר מעכב מצד הבלן שהרי הכל

מוכן לכן קנה המעות ולכן מעל וע' בשע"מ סי' של"ד מ"ש בשם ראש יוסף ומה שחולק עליו ושניהם לא הביאו ממשנה ערוכה הנ"ל:

ג אך בנ"ד כיון שהשוכר הי' לו טוה"נ ממה שדר בעצמו בהדירה ומקודם דר עמה ביחד בדוחק א"כ דמי להא דסי' שי"א ס"ג וס"ו בסמ"ע וש"ך דמנכה כדי הטורח וכ"ה ברס"י של"ג ס"א ומבואר בט"ז סי' של"ג בשם קובץ דהיינו מחצה ובמשפט שלום סי' קע"ו סמ"ד בשם ר"מ ב"ב וה"נ ינכה לה מדמי השכירות מחצה דמי הסקה ממה שהי' החיוב עלי' ליתן דהיינו רבוע כנלע"ד:

סימן רח

א להרב וכו' מו"ה אלטר רובאק נ"י מו"צ דק' וואהראנע פלך אומין ברוסיא מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין השו"ב ר"מ מכפר וועראד שקנה מרי"ל חזקתו מהשו"ב בכפר הנ"ל בעד מאה רו"כ לשלם במשך ד' זמנים ונתן לו כתב בזה"ל באם ח"ו לא אשלם לו הסך הזה אזי אחר ב' שנים הנ"ל אין לי שום טו"מ על החזקה כי החזקה של רי"ל ואסור לי להתעסק בענין השחיטה כלל ואין לעשות שום ערמה וכו' ורשות ביד רי"ל למכור חזקתו למי שירצה וכו' עכ"ל ועבר הזמן ולא קיים והנה רו"מ חקר דכיון דלשון אסור הוא לשון נדר כמ"ש ביו"ד סי' ר"ד והרי מבואר בסי' רי"ג דאין הנדר חל ע"ד שא"ב ממש אלא מדרבנן וה"נ בנ"ד דמי לקונם שאני עושה לך והביא מדברי הש"ך סי' רל"ד סקפ"ו במה שהשיג ע"ד התוס' כתובות (דף נ"ט) מהא דפ"ק דנדרים ורו"מ השיג עליו עפ"ד התוס' נדרים שם שהביא הש"ך עצמו סי' ר"ו סק"ו ובט"ז סק"א ובב"ח שם וכ"ה בב"י סי' רל"ט בשם הר"ן והוא בנדרים (דף ט"ז ע"ב) בד"ה אמר רבא ובט"ז שם סק"ד ובב"ח וט"ז סי' רי"ג ביארו דברי התוס' בע"א אבל הר"ן ורמ"א פי' דאם מזכיר את הפעולה הנפעלת מן הפועל כמו באמר שלא אתן תבן דאז הוי דבר שיב"מ ומלשון התוס' בנדרים ל"מ כן והביא מהתוס' שם סופ"ק ד"ה ידי לעושיהן וביאר דבריהם דהיכי דמזכיר גם את השני למי הוא נודר כאומר קונם שאיני אוכל לך ממילא הוי דשי"ב ממש גם באינו מזכיר מעשה הפעולה ושאני קונם שאני עושה שאין המקבל משתנה שינוי חזק כגון טלטול התבן או האבן אז צריך להזכיר דוקא דבר המקבל הפעולה ולפ"ז בשחיטה שהדבר משתנה בשינוי מורגשת ואינו דומה לטלטול ממל"מ הוי שפיר דבר שי"ב ממש גם בלא הזכיר את גוף המלאכה והפעולה ולפ"ז הוי איסור תורה בנ"ד ונ"מ שצריך לנהוג איסור כימי שנהג בהם היתר עכת"ד:

ב והנה בגוף דבריו כבר קדמו בשעה"מ פ"ג מהל' נדרים ה"י והביא מתוס' כתובות (דף נ"ט ע"א) ד"ה קונם כו' ובשם נ"מ שתמה על סתירת דבריהם להא דכתבו בסופ"ק דנדרים והשעה"מ ביאר דבמזכיר עשיי' שי"ב ממש א"צ להזכיר החפץ אבל בנתינת תבן דהנתינה א"ב ממש צריך להזכיר גוף התבן ואח"ז הביא מהרא"ש פ"ג דשבועות דבאמר הרי עלי שלא אוכל בשר הוי דבר שאב"מ ומדברי הרשב"א פ"ק דנדרים דגם עשיי' אב"מ והוכיח כדעת הש"ך סי' רל"ד דדוקא באומר קונם שאני עושה לפיך שמזכיר גם את האדם השני אז משמע שאוסר עליו החפץ וע"ש עוד בזה ובס' ידות נדרים סי' רי"ג האריך ג"כ והביא גם מדברי התוס' שבועות (דף כ' ע"א) ד"ה שלא אוכל כו' בסוה"ד שכתבו ומיהו שמא יש לחלק דדוקא גבי שינה לא אמר כלום משום דשינה עצמה א"ב ממש עכ"ל והוא הבין בדעתם לחלק בין אם יש החפץ בפניו או לא אבל יותר נראה דכונתם כמ"ש השעה"מ וגם רו"מ. ועכ"פ מבואר דבנד"ד תליא באשלי רברבי ולשי' הרשב"א ורא"ש גם בנ"ד הוי דבר שא"ב ממש אך דלשי' הח"ס חיו"ד סי' ר"כ דעת הרמב"ן שהובא בר"ן נדרים (דף ב' ע"ב) ורש"י שבועות (דף כ') ור"ן שם דנדר בלשון שבועה הו"ל יד לשבועה וא"כ חל גם ע"ד שא"ב ממש וע' תשו' ח"ס שם שתמה עמ"ש הש"ע סי' ר"ו דיעה זו בשם יש מי שאומר כיון שדעת כמה ראשונים כן הוא (שוב הראני נכדי מ' יוסף הכהן נ"י שבר"ן נדרים הכונה שהוא יד לנדר כמפורש שם (דף ד' סוע"ב) בר"ן שם) ואני מצאתי בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' ע"ו שהאריך להוכיח דהעיקר כדעת המקילין ובפרט שכ"ה דעת הר"ח שכל דבריו דברי קבלה ודעת הרי"ן מגש ור"ת ועוד כמה ראשונים עד שסיים שאפילו ממדת חסידות אין לחוש לדברי המחמירים ע"ש באורך וע"ע בתשו' מבי"ט ח"א סי' צ"ח בזה ומצאתי בתשו' רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים צ' שכ' וז"ל עוד שאלת על מי שאמר אסור עלי לעשות ד"ז דע כי אין זה לשון שבועה כלל כיון שלא הזכיר לא שם ולא כינוי ולא שבועה אלא לשון נדר הוא שהרי האומר הריני אסור בהנייתך וכו' ה"ז נדר כו' אלא דבנ"ד לא חל לפי שאין הנדרים חלים על דבר שא"ב ממש ושלא לעשות דבר פ' דבר שאב"מ הוא לפיכך האומר לחבירו קרבן שאיני מדבר עמך או שאיני עושה עמך וכו' אין הנדר חל שהרי אין הדיבור והעשיי' וההליכה דברים שי"ב ממש אבל אם אמר פי אסור מלדבר וידי אסורות מלעשות דבר פ' חל הנדר וכו' ואע"פ שאין הנדר חל ראוי להחמיר עליו וכו' ואיכא מ"ד דאיכא בל יחל דרבנן וכו' עכ"ל הרי דס"ל בפשיטות להקל בכה"ג מדאורייתא עכ"פ ולכן עכ"פ אין לנו להחמיר בנ"ד שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר. וע"ע ברמב"ן עה"ת ר"פ מטות ורא"ם שם אבל בזה עכ"פ כיון שהוא גזל והשגת גבול כבר נתבאר בחיבורי דע"ת סי' א' מס"ק נ"א

עד סוס"ק ס' כל פרטי דינים אלו שהוא רשע ויש לאסור שחיטתו ואם לא ישמע לקול התורה יאסר עולמית ועכ"פ בטלה הקבלה והעדאה שבידו כיון דאיתרע חזקתו וממילא הו"ל כשוחט בלא קבלה וגם מחויב להשיב את הגזלה אשר גזל וגם אחר שישוב בתשו' יחויב לעמוד שנית על הבחינה לפני רב ושו"ב מחדש ויקבל עליו ד"ח ומ"ש בדין נשבר הרגל במקום צה"ג למעלה מד"א בבהמה עמ"ש בדע"ת סי' נ"ו סקכ"ב בכ"ז ומה ששאל אם יש לצרף דעת השעיד בשם רש"י שהביא החמ"ד הל' תערובות סי' ז' וי"ז כ"ד מ"ו והל' כ"ר סי' ה' ועוד בכמ"ק דגם בפחות מס' לפעמים אינו נותן טעם חלילה לצרף דיעה שלא הובאה בש"ע:

ג ומ"ש עמ"ש בכנסת ח"י סי' פ"ו להשיג עמ"ש הרב להתיר העיסה שנפל לתוכה ברי' ע"י הפרשת חלה ולתלות שנפל האיסור משם ורו"מ הביא מהירושלמי פ"א דערלה ה"ד דמפרש טעמא דר"י דאמר אף יתכוין וילקוט ויעלו באחד ומאתים וכו' מ"ט שכן דרך ב"א להיות מידל בגפנים ובפ"מ דמה"ט תולין שדעתו להיות מידל מהן ולא שיבטל האיסור וה"נ תולין שמכוין להפריש חלה הנה מלבד דגבי מבטל איסור בשוגג מותר וה"נ לא גרע בשוגג אבל במפיל לים הרי גם שוגג אסור ודוקא בנפל מאליו שרי א"כ ה"נ בזה י"ל דאסור ועוד שהרי בש"ס דילן מפרש משום דחזקה א"א אוסר כרמו בנטיעה וא' והוי מלתא דל"ש ואי נימא דהירושלמי אינו חולק צ"ל דדוקא בצירוף ב' הטעמים שרי א"כ בנ"ד אסור:

סימן רט

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה משה ברילל נ"י אבד"ק נאוואסעליץ ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו שברצונו לסדר גיטין בעירו מחדש אשר מעולם לא סדרו בה גיטין יען כי העיר איננה ישינה ואנשים היו בה מעט ול"ה נחוץ כ"כ ועתה כי נתרבו ת"ל והעיר הולך וגדול ויזדמנו כמ"פ שעה"ד ודבר הקשה ליסע לעיר אחרת:

ג והנה בנוף הדבר לחדש סידור גיטין בשו"ת ר"ח כהן חא"ע סי' ס"ז ס"ט חוכך מאוד בדבר וגם בשו"ת טטו"ד מ"ק סי' קצ"ד החמיר מאוד בזה ואני בתשו' א' לק' טאלמיטש בניתי דיק בפלפול גדול לסתור דבריהם וגם בתשו' רח"כ בעצמו סי' ע"א דחה בעל מרכבת המשנה דברי רח"כ הנ"ל ואולם בנ"ד א"צ לאריכות כיון שהעיר איננה ישינה והיתה מצער מאוד אין לחוש שהיו לרבנים הקודמים טעמים לאסור כי טעם בצדם מפני שלא הי' נחוץ הדבר לא הכניסו א"ע בזה ואין לנו להחזיק איסור ומצוה לחפש צד היתר:

ד והנה בדבר שם העיר שנקראת בפי היהודים ונכתב נאוואסעליץ אלא שיש כמה אנשים שקורין נאוויסעליץ ביו"ד וגם המבטא נוטה לזה ובערכאות נכתב נאוואסעליצא ובפי עכו"ם נקראת הצד"י בהברה ממוצעת בין קמץ לפתח ורו"מ כתב דדמי לעיר לובלין שהובא בט"ג שמות עיירות סקי"ח דאע"ג דבלשונם נקראת לובלינא בכ"ז אין כותבין רק שם יהודי וכן נראה לכתוב באלף אחר הווי"ן לפי ששם העיר נתייסד על שם שהוא ישוב חדש וגם המבטא ליודעים בטוב הלשון והכותבים היודעים הוא כן עכת"ד:

ה והנה בג"פ סי' קכ"ח סק"ג הביא מדברי כמ"פ בענינים אלו ובתוכם הביא בשם תשו' מהרא"ש סי' ב' בכתבו קוסטאנטין על קוסטאנטינה והכשיר מהרי"ט משום שקורין כן שם העיר על שם הקיסר קוסטאנטין שבנאה והרא"ש חולק עליו והחמיר דבחסרון אות א' הוי שינוי והג"פ צידד להקל כיון דהוי קיצור השם וגם איכא הוכחה מדנקראה ע"ש הקיסר ע"ש עוד בזה וכל דבריהם לענין דיעבד אבל לכתחלה בודאי יש לחוש לכתוב עצהיו"ט וכבר כ' בתשו' פ"י ח"ב א"ע סי' י"ד דכיון דשם העיירות יוצאים מן העכו"ם מוטב להחמיר לכתוב גם כינוים שלהם ושמה"ט כותבים פוזנא גם בשם שלהם כפי שהוא בכתבי דת העיר וכן קאזימיר קאזומירז ע"ש וכבר רמז רו"מ בעצמו למ"ש בט"ג סקל"ב בשם טוסמיניצא וגם בעיר קאלק ובאמת שנמצא שם עוד כמה עיירות כה"ג וכיון שאין חשש בדבר מוטב לייסד לכתחלה גם דמתקריא נאיואסעליצא כנלע"ד. ובפרט שבזה"ז גם סוחרי היהודים מתחילים במכתביהם בכתבם ולשונם וכותבים שם העיר כפי נימוסיהם א"כ גם הם מחזיקים בשם זה. והמעיין בתשו' ת"ס חלק ו' סי' מ"א בביאור דברי פסקי מהרא"י ימצא שהשיג על הב"י ורמ"א בענין זה והעלה דאם באים לכתוב גט מחדש בעיר שלא נודע בה עוד סידור הגט ולא נמצא שום טופס גיטין אם שם היהודים והעכו"ם מענין א' אלא שמשתנה קצת במבטא אם השם הוא בלשון אשכנז שמשם נתגרשו היהודים ולשונם צח אזלי' בתר ישראל אבל בלשון בעהמין וכדומה מסתמא אזלי' בתר לשון העכו"ם אלא דמ"מ מסתפק קצת מהרא"י בזה ע"ש באורך וע' תשו' ספר יהושע סי' צ"ב בדין שם הרימלוב שביאר דהא דפסק ס"ת שלא לכתוב שם גיות בגט היינו בשמות אנשים ונשים אבל בשמות עיירות שהאדונים הטביעו השמות והארץ שלהם איך לא נחוש לשמותיהם ומה"ט כותבין בשמות עיירות דמתקריא ולא המכונה ע"ש ויש לתמוה שלא הביא מדברי מהרי"ק שרש ק"ו שהעיר בסברתו לחלק בין שמות עיירות לשמות אנשים ומ"מ סיים דכיון דכל החשש משום לעז דלא ליתי למיטעי באחר יש לנו לכתוב כשם שנתפרסם בין היהודים דפרסום העכו"ם לא מעלה ולא מוריד ע"ש ואולם הנה גם ביש"ש פ"ד דגיטין סי' ל"ב כתב דבשמות עיירות יש לשאול בערכאות

ולכתוב השם הנכתב בערכאות לעיקר וע' בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' נ"ב דאין המנהג כרש"ל בזה וע"ש שהעלה דבשינוי מועט והוספה בעלמא אין לכתוב שם עכו"ם כלל וע' שם סי' נ"ג נ"ד עוד בזה. ולכן הגם שבודאי אין עיכוב בדבר מ"מ לענ"ד נכון יותר לסדר לכתחלה גם דמתקריא בשם הערכאות ובסדר הכתיבה צדקו ד' רו"מ לכתוב באל"ף אחר הווי"ן:

ו ובדבר נהר פרוט שהלך עד עתה בתוך עיבורה של עיר ונשתמשו בו כל בה"ע בכביסה וכדומה וזה כשנתים ע"י תגבורת המים הועבר תהלוכות המים להלאה מעיבורה ובתוך התחום ובכ"ז רוב בה"ע משתמשים בכיבוס ורחיצה ושפתי הנהר הגבוהים נשארו בתוך עיבורה ומשם עד הילוך המים אבנים קטנים וחול כדרך נהר המעלה שרטון ובעת תגבורת המים יתפשטו עד השפה הגבוהה והנהמ"ש הה"ג המו"צ מס"ג נ"י דכל החפירה נקרא נהר והביא ראי' מדכתיב ויבואו בנ"י בתוך הים ביבשה הוא תמוה דחדא דודאי כל נהר אפי' פוסק מימיו לפרקים נקרא נהר כמ"ש הכנה"ג ובאה"ט בשם משפטי שמואל ואף שהג"פ כ' דדוקא בשעה שיש שם מים. בתשו' א' לדארהוי הבאתי ראי' להיפוך מש"ס דב"ק (ד' ס"א ע"א) עברה גדר כו' או נהר פטור רב אמר נהר ממש וכו' אע"ג דליכא מיא ובתוס' שם וגם העירני ח"א קצת מהש"ס דב"מ פ"א אזיל באורחא דנהר פקוד וכו' ומיהו ליכא מיא ובאס"ז בשם ריטב"א שהנהר מתייבש לפרקים ועוד דים איננו בלשון נהר אלא החפירה נקראת ים ולכן כתיב מי הים ומצינו **א"ה יוסף נכהמ"ח. ע' רמב"ן בראשית א' פ"י דקרקע המקוה נקרא ים ומביא גם מיש"ש ופ' (כמים לים מכסים) ונהר י"ל שנקרא ע"ש משיכת המים כמו ונהרו אליו כל הגוים וע' רש"י שמות ז' פי"ט** בש"ס דב"ב (ד' ס"ז) המוכר בית הבד מכר את הים ואת הממל ובפט"ו דכלים ים של נפה משא"כ נהר י"ל דנקרא על שם המים שבתוכו ובפרט לפמ"ש בשו"ת אבני צדק להגאון מדעעש חא"ע סי' קי"ג לחדש דהיכי דאיכא עוד נהר סמוך לעיר ממש ורוב תשמישו ממנו יש לכתוב גם נהר שחוץ לעיבורה אם אפי' רק קצת תשמיש בו וגם הרשב"א מודה אלא דיש להקדים נהר הסמוך ממש ורוב תשמיש העיר ממנו ע"ש היטב א"כ ה"נ בנ"ד ולפ"ז יש להקדים הנהר הקטן כיון שרוב תשמיש העיר ממנו וסמוך לעיר ממש:

ז ובדבר אם לכתוב נאוואסעליץ דרוסיא שהעיר הרב הגאבד"ק ס"ג ז"ל דשמא ישתנה הממשלה לכן יש לכתוב דבאסראביא לא אדע מה תועלת בזה בודאי אם ישתנה ויבא לידי עסטרייך ותהי' העיר נאוואסעליץ ביד מלך א' כולה בודאי לא תהי' חצי העיר נקראת על שם בוקאוונא וחצי באסראביא וישתנה גם שם באסראביא א"כ ג"ז אינו סימן בטוח וגם מ"ש דיש חשש שינו השם ג"ז ליתא שבכל העולם קורין כל הארצות

השייכות למלך רוסיא ארץ רוסיא וכן כותבין בכל המכתבים וקורין כל אנשי רוסיא על שם הממלכה ואיזו לעז יוכל להיות מזה. ואדרבא בשם דבאסראביא יש חשש כיון שבערכאות נכתב בעסראביא לכן לענ"ד יותר נכון לכתוב דרוסיא ובכ"ז אין בזה קפידא והטוב בעיניו יבחור:

ח ובדבר הכרזת שם נהר השני ע' ת"ס חלק ששי סי' מ"א שדחה דברי הנו"ב ומסיק דסגי גם בפעם א' וא"צ ל' יום ע"ש אבל נכון שידביקו מכתבים בכל ביהכ"נ וביהמ"ד ויהיו תלוים ל' יום לצאת דעת הנו"ב:

ט ובדבר הבארות הנה בתשו' ב"ח סי צ' מפורש דאם אין מעינות כלל כותבין בארות ושכן נהגו אבל אם קצת משתמשין במעין יש לכתוב רק מעינות ע"ש וגם בפת"ש הביא כן בשם תשו' רי"מ מבריסק וכ"ה בתשו' ת"ס ח"ב סי' ל' ע"ש שהאריך בזה דבליכא שום מעין וגם נהרות הקטנות אינם נובעים כלל רק ממי גשמים או שלא נכללו בכלל מעינות שיש לכל א' שם בפ"ע אם כ' מעינות יש חשש פסול וכ"ה בשו"ת עטרת חכמים סי' כ"ב דבדליכא שום מעין גם הב"ש מודה דיש לכתוב בארות ואף שבשו"ת שם ארי' בהוספות שבסופו נדפס תשו' הגאון מוהר"ג בדין כ' מעינות ולא נמצא רק בארות חפורים ביד"א והעלה להקל וגם המחבר הסכים עמו ע"ש שהביא מפיה"מ להר"מ פ"ב דמקואות מ"ז וגם מש"ס דשבת (דף ל"ה) היינו בדיעבד אבל לכתחלה אין לכתחלה אין לעשות כן וע' בשו"ת ב"ש חא"ע סי' צ"ח שהאריך בזה והעלה ג"כ דבאין משתמשין במעינות רק מבארות אפי' אם מיעוטא דמיעוטא משתמשין גם במעינות אין לכתוב רק בארות ואם כי מעינות יש חשש פיסול ומכ"ש בדליכא מעינות כלל ע"ש ולכן נלע"ד שיכתוב בארות ולא מעינות:

י ומ"ש שיש חשש לעז על איזה עיירות שאין שם מעינות רק בארות וכותבין מעינות אין מחזיקין ריעותא ממקום למקום וד"ל:

סימן רי

א להרב הגדול וכו' מו"ה מרדכי דוד הורוויץ נ"י אבד"ק אלפין סמוך לטארנא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שיש לו כפר ועשה שט"מ לצורך עבודת שוי"ט ועתה נולד בכור בעדרו ומלבד שיש בהשט"מ כמה ריעותות שכל הסכומים של הבהמות ושל המעות נכתבו רק באותיות המספרים שקורין ציפער"ן ונשאר עוד חלק והוי שטר שיכול להזדייף וכהא דתו"מ סי' מ"ב ס"ד וגם גרר ומחק על מקום סכום וגם שנכתב סכום מ"ה בהמות בכו"כ ולא הי"ל אלא ארבעים ובכה"ג יוכל הלוקח לבטל המקח

כמ"ש בנה"מ סי' קפ"ב ושטר כזה איננו שטר קנין אלא לראי' שנכתב בלשון עבר וגם הי' ראוי שיחתום גם הקונה ועדים כמ"ש בהגהת ח"ש לחו"מ סי' קצ"א ושו"ת ד"ח ח"א א"ח סי' ז' ועוד והוא העיקר שלא קרא כלל את השט"מ לפני העכו"ם אלא שא"ל בשעת לקיחת כסף הדראן על המקומות והמטלטלין כפי הכתוב הכל בהשט"מ וא"כ הגם שכ' בשטר שזקף השאר במלוה ובכמה קנינים כיון שלא קרא לפניו השט"מ כלל וגם השט"מ חספא בעלמא א"כ אין תועלת במ"ש בהשט"מ כלל וכמ"ש בשו"ת שערי צדק סי' קצ"א עכת"ד:

ג והנה במה. שלא קרא השט"מ מצאתי בכתבי, הגה"ק אבד"ק בוטשאטש ז"ל שהעלה דאם א"ל להעכו"ם אני מוכר לך כל מ"ש בשטר זה אפי' לא חתם על השט"מ וגם אינו כת"י כלל מ"מ חל הקנין ולא הוי בכלל מוכר דבר שאינו מסוים כיון שקיבל הכתב ויוכל להקרותו לפניו ע"י אחר אלא דמ"מ הוי רק קנין כסף אבל שאר קנינים הכתובים בשטר לא חלו כלל כמובן ועכ"פ יש כאן קנין כסף ואף שאין הדראן קונה נגד הכל אא"כ א"ל שזוקף במלוה את השאר ובנ"ד שלא קרא לפניו השטר הרי לא זקף במלוה מ"מ כיון שהדראן קונה מקצת נגד הכסף א"כ הרי בבכורה סגי בשותפות קצת וכיון שקנה בשכירות המקומות בהכסף לבד א"כ לשי' הסוברים דחצר קונה בעכו"ם איכא נמי קנין חצר ונודע, דלשי' כמ"פ חצר קונה בעכו"ם וכבר האריך בשו"ת הר הכרמל חא"ח סי' י"ג להוכיח בכמה ראיות דחצר קונה בעכו"ם דכיון דשליחות לא אימעט אלא מאתם גם אתם לא אימעט אלא באדם בן דעת כמוהו וא"ב עבידּ משא"כ בחצר דבע"כ עבידּ וגם ל"ש בו כלל ענין בן ברית א"כ כמו דמהני בישראל אע"ג שאינו בר דעת ול"ה דומיא דאתם ודרשו בב"מ (דף כ"ב) מה אתם לדעתכם וכו' ואפ"ה מהני משום דלא שייך בחצר כלל וה"נ לענין בן ברית וכה"ג כתבו התוס' בברכות (דף כ' ע"ב) גבי נשים בבהמ"ז דכיון דל"ש בהו ברית אין ברית ותורה מעכב בהו וגם הביא ראי' מש"ס דע"ז (דף ס"ג ע"א) ורש"י ותוס' שם וגם מחו"מ סי' ר"ב ס"א וסמ"ע שם ובפרט להסוברים דמעכו"ם לעכו"ם יש שליחות פשי' דמהני ושכ"ה בתשו' עה"ג סי' ק"ב ע"ש באורך ואף שהוא חושש שם לדעת הש"ך דחצר וקנין המטלטלין כשבאין כאחד אינו קונה כבר העליתי בחיבורי משפט שלום סי' קצ"ח להקל והבאתי מתשו' רדב"ז ח"ה סי' שני אלפים צ"ז דמפורש דלא כהש"ך וגם בבית מאיר לאה"ע סי' קל"ו ס"ז דחה ד' הש"ך וכ"ה במח"א הל' קנין חצר סי' י"ד והבאתי עוד מכמ"ק בזה ובעיקר דין חצר בעכו"ם ראיתי בשדי חמד מערכת ח' כלל ל"ח שהביא המון פוסקים ראשונים ואחרונים דס"ל דחצר קונה בעכו"ם שכ"ה דעת הרמב"ן רפ"ב דפסחים ורשב"א וא"ח שבב"י יו"ד סוס"י קל"ב וכ"ה

דעת הטור שם ומהריט"א רפ"ב דבכורות אות י"ז וקה"י מער' משיכה וח"ס א"ח סוס"י ק"ד ועט"ח א"ח סי' ה' וכ"ה ד' המבי"ט ח"א סי' קמ"ה ועוד בשם כמה מחברים והגם שהביא ג"כ כמה מחמירים מ"מ י"ל בנ"ד דאיכא ס"ס שמא כסף קונה ושמא חצר קונה ולכן לענ"ד יש להתיר הבכור ובפרט בהטלת מום ע"י עכו"ם:

ד והנה מ"ש רו"מ מדברי הפרישה חו"מ סי' קצ"ז דאם הבהמה עומדת ברשות מוכר והוא משכיר המקום להקונה נקרא משיכה ממש שהרי עי"ז נמשכה לרשות הקונה ואני מצאתי כן עוד בפרישה סי' של"ו ס"ג דקנין חצרו שם משיכה עליו והקשה ע"ז מש"ס דב"מ (דף י"א ע"א) דמייתי הא דאר"י אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר עולא וכן ארבב"ח וכו' איתיבי' ר"א לעולא מעשה בר"ג וזקנים שבאו בספינה אר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו וכו' וכי ר"י ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין וכו' ולשי' הפרישה הא י"ל דהקנה לו בתורת משיכה ולא בתורת חצר נראה ליישב ע"ד פלפול דהנה בש"ס בכורות (דף י"ג ע"ב) פריך לאמימר דאמר לנכרי במשיכה הניחא אי סבר כר"י דד"ת מעות. קונות אהני לעמיתך דלנכרי במשיכה אלא לר"ל וכו' לעמיתך למ"ל ומשני דאתי למימר דלעכו"ם אינו מחזיר אונאה וכו' הניחא למ"ד גז"ע אסור מה"ת וכו' אלא למ"ד גז"ע מותר אונאה מיבעיא אמרי אי ס"ל כמ"ד גזילו מותר בע"כ כר"י ס"ל ע"ש והנה בירושלמי פ"ד דב"ק ה"ג מעשה ששלח המלך ב' איסטרטיוטות ללמוד תורה מר"ג ולמדו וכו' א"ל כל תורתכם נאה חוץ מב' דברים הללו וכו' גזילו של ישראל אסור ושל עכו"ם מותר באותה שעה גזר ר"ג על גז"ע שיהא אסור וכו' ע"ש הרי דר"ג סובר גז"ע מותר מה"ת והנה המהריט"א בקה"י אות אגב הוכיח דאג"ק קונה מה"ת דאל"כ ל"מ לענין נתינת תו"מ כיון שהוא רק נתינה מדרבנן ע"ש וא"כ פריך הש"ס שפיר אם איתא דבחצר בעי' שעומד בצד שדהו איך הקנה ר"ג המעשר לר"י ור"ע ע"י קנין החצר וא"ל דבתורת משיכה הקנה להם הרי לר"ג לשי' דסובר גז"ע מותר למאי דקיי"ל משיכה בעכו"ם קונה בע"כ דמשיכה בישראל קונה רק מדרבנן דכסף קונה בישראל ולא משיכה א"כ נהי דמדרבנן משיכה קונה. הרי לגבי מצות נתינת מעשר ל"מ קנין דרבנן ונודע שי' הרמב"ן שהובא בקצה"ח רס"י קצ"ח וח"ס יו"ד סי' ש"י דגם בדליכא כסף משיכה רק מדרבנן. ובע"כ דבקנין חצר הקנה להם דקונה מה"ת א"כ מוכח דלא בעינן עומד בצד שדהו וזה נכון (וע"ע בקה"י סי' ק"ע בשם ריטב"א בזה):

ה ובזה י"ל פרפרת אחת בהא דאיתיבי' ר"א לעולא דוקא וי"ל דאמאי לא פריך הש"ס גם לשמואל ולרבב"ח דאמרי הכי ולפמ"ש י"ל דהנה לכאורה בכל קנין דרבנן י"ל דכיון דהמוכר מתייאש מן המקח ע"י שזכה בו הקונה מדרבנן שוב קונה הלוקח גם מה"ת מדין

יאוש ובשלמא אם המקח עודנו ביד מוכר אין יאוש קונה כיון שהוא ברשותו משא"כ הכא שהוא ברשותו של לוקח את"ל שאין החצר קונה לו כיון שאינו עומד בצידו מ"מ קונה ביאוש מה"ת, (ושו"ע בשו"ת שערי צדק חא"ח סוס"י קכ"ד שחידש סברא זו) אבל הנה בגיטין (דף נ"ה) מבואר דעולא סובר דיאוש לא קנה ובתוס' שם לחד תי' דסובר בכל מקום דיאוש ל"ק לכן פריך שפיר לעולא לשיטתו. (שוב העירני השואל דבלא"ה יש לפקפק בזה דלגבי מצות נתינה ל"מ היאוש שהוא רק סילוק ובע"כ רק מכח המשיכה יוקנה למקבל). אך דבזה יש לפקפק דהא באבידה קיי"ל דיאוש קונה כיון דבהיתרא אתי לידי' אלא דבגזל דבאיסורא אתי לידי' בזה פליגי אם יאוש קונה א"כ הכא בדרך מקח וקנין את"ל שהוא רק קנין דרבנן שוב קונה ביאוש לכ"ע והן אמת דבש"ס דב"ק (ד' ס"ו ע"א) מבואר דבאבידה בעינן דמייאש מרה מינה מקמי דתיתי לידי' אבל כבר ביאר בקצה"ח ס' שס"א סק"ב דטעמא מפני שהמוצא האבדה נעשה עלי' שומר ע"ש משא"כ הכא. ואולם י"ל דכיון שהשכיר החצר לר"י ור"ע רק בכדי שיקנו המעשר ואם אין המעשר קנוי ממילא גם קנין החצר מתבטל לשי' הרמב"ם בהא דארעא ודיקלי שהובא בחו"מ סי' רט"ז ובט"ז שם וא"כ אם המשיכה קונה המעשר רק מדרבנן גם החצר לא נקנה להם מדאורייתא ושוב אין היאוש קונה מה"ת כיון דאינו ברשותו של לוקח ובפרט לפמ"ש בתשו' ר"מ שיק סוס"י שכ"ח דלא הפקיר ונתייאש אלא אדעתא דקנין דרבנן א"כ פשיטא די"ל כן אבל במחכ"ת נעלם ממנו ד' נימוק"י סו"פ נגמר הדין:

ו והשתא דאתית להכי י"ל קו' רו"מ וגם הא דפריך רק לעולא לפי מ"ש בקצה"ח סי' שס"א סק"א בטעמא דיאוש אינו קונה היכי דאתי לידי' באיסורא אף דמהראוי שיקנה משום הפקר דכיון דד"ת מעות קונות ולא משיכה אלא דבדליכא מעות משיכה קונה והיינו באתי לידי' בהיתרא אבל בגזל אינו קונה במשיכה כמ"ש הותס' בע"ז (דף ע"א) לכן גם ביאוש אינו קונה כיון דליכא קנין ד"ת אלא מעות וביאר דמה"ט פליגי ר"י ור"ל אם יאוש קונה דלשיטתם אזלי ע"ש היטב ולפ"ז עולא דסובר יאוש אינו קונה בע"כ דם" דס"ל כר"י מעות קונה ולא משיכה ולדידי' משיכה רק מדרבנן ול"מ לגבי נתינת מעשר ולכן פריך שפיר לעולא לשי' ודו"ק בכ"ז. וע' רשב"א קידושין (דף כ"ה ע"ב) בהא דאלא מעתה פיל במה יקנה לר"ש בשוכר את מקומו שמעינן מהא דשכירות מקום אינו מדין משיכה שהרי גבי פיל ל"ק במשיכה לר"ש ע"ש וי"ל דר"ל דגם בלאו דין משיכה קנה מדין חצר וע' שו"מ מ"ת ח"ג סוס"י קכ"ז שנדחק בכונת רשב"א ולענ"ד נ' כמ"ש ואינו סותר לד' פרישה:

ז ונחזור לענינינו במ"ש רו"מ שבהשט"מ נכתב מ"ה בהמות ולא נמצא רק מ' ויוכל הלוקח לומר במקח שלם אני רוצה ולענ"ד כל זמן שאין הלוקח חוזר בו אין לחוש לכך ונקנה, המקח כפי שומא ע"פ ערך אם הי' משלים בהמות כאלו ודוקא היכי דחוזר לפנינו יוכל לבטל המקח ועוד דמ"מ הוי כיד עכו"ם באמצע כיון שבידו לקיים המקח וכמ"ש כה"ג בתשו' צ"צ ושב יעקב ואף שיש לדון בזה עפמ"ש בפסקי מהרא"י סי' ק"ל דדוקא היכי שהבהמה היתה תחלה של העכו"ם מהני הך סברא וכמ"ש כה"ג בתוס' פ"ק דפסחים בסוגיא דארנונא ע"ש מ"מ הרי כבר העלה בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ל"ה במה שפלפל עם בעל תה"ד בדברי הא"ז במוכר עובר והעלה דבבכור שהעכו"ם יודע שהמכירה רק להפקיע האיסור והישראל חוזר וקונה ממנו ונותן לו ריוח העכו"ם גמר וקני בכדי שירויח במקח זה לכן המקח קיים גם בדשלב"ל ע"ש ואף שהעלה דש"פ לא ס"ל כהא"ז היינו לענין דשלב"ל אבל בנ"ד שבאנו לבטל המקח ע"י חסרון מספר הבהמות י"ל דכ"ע מודו שאין לחוש לכך דהעכו"ם גמר וקני בכמה שנמצא כפי ערך בשומא בכדי שירויח ע"י חזרת המקח להישראל:

ח ובזה יש לדון גם במ"ש רו"מ דכיון שעשה. שטר י"ל דלא גמר להקנות בכסף לבד וכיון שהשטר חספא בעלמא אין כאן קנין כלל וכמ"ש כה"ג בתשו' ר"מ שיק סי' ש"כ דדמי לא"ל לך משוך דלא קנה בקנין אחר ולפמ"ש י"ל דהישראל ודאי גמר ומקני כמ"ש התוס' בע"ז (דף ע"א ע"א) סוד"ה רב אשי וכו' דאנן סהדי דגמר ומקני וגם העכו"ם גמר וקני מטעמא דכתיבנא ועוד דכיון שעשה הקנין המועיל מדאורייתא ל"מ מה שמכוין שלא יקנה בו וכמ"ש הח"ס סי' ש"י ובפרט בסי' שי"ג ודוקא בא"ל לך משוך ששינה ממה שא"ל בפירוש משא"כ בזה. ועוד דבעשה ב' קנינים נתכוין רק ליפות כח המקח ולא לגרוע ולבטל קנין הקודם וכדמוכח בתשו' הרא"ש שהובא בטוח"מ סי' קע"ג בדין התנו לקבל בקנין דהיכי דא"צ להקנין אין החלוקה מתבטלת בעבור שלא קיבל בקנין וכן מוכח בח"מ סי' רמ"ג ס"ט לענין, חזקה ע"ש ותבין. ועוד יש לדון לפמ"ש בפסקי מהרא"י סוס"י ר"ל דדוקא במתנת שכ"מ דלאפוקי ממונא מיני' קאתי אמרינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר אבל היכי דהקנין בא לעיולי לי' ממון בכל מאי דיקנה ניחא לי' ול"א שמא לא גמר להקנות אלא בשטר ע"ש. וא"כ בנ"ד שמכר כפי מקח שרצה והעכו"ם לא סירב בשום דבר מפני שיודע בעצמו שאין המקח אלא אדעתא שיחזור הישראל ויקנה ממנו בסוף השנה ויתן לו ריוח וא"כ מצד שניהם אין סברא לומר דלא גמר וכו' ודמי להא דעיולי ממונא דניחא לי' במאי שיקנה ואף. שבבתי כהונה הספרדי חלק ב' ועד סי' י"ז האריך לדחות דברי תה"ד הנ"ל ועמ"ש בס' יוס"ד סי' ש"כ אבל לענ"ד

בנ"ד שהשטר הוא רק לראי' כמ"ש רו"מ בעצמו פשי' דל"ש לומר שלא גמר להקנות אלא בשטר שהרי הוצרך להיות לראי' ולזכרון באיזו מקח ואיזו זמן תחול המכירה וע' בשו"ת ב"ש חא"ח סי' ס"ח ושו"ת רמר"א חא"ח סי' י' שהעלו ג"כ שאין הקנין מתבטל ע"י מה שגי"ד שיתן שטר אף שהשטר אין בו ממש וע"ש ברמר"א סי' י"א עוד בזה וע"ש בתשו' ב"ש מדברי הט"ז א"ע סי' נ' סקי"ב ג"כ בזה:

ט **סימן רי** להרב הגאון המפורסם מו"ה אלי' דוד שליט"א אבד"ק מיר ברוסיא וכעת בירושלים עה"ק תוב"ב מכתבו הטהור הגיעני וע"ד אשר ענותנותו תרביני ועלה ונסתפק בדין המארקין ששולחים השואלים אם עי"ז מחויבים להשיב גם במקום שאין כדאי להשיבו מחשש גזל לא אכחד כי זה כמה אשר גם, רעיוני נבוכו ולפע"ד עפה"ד אין חיוב להשיב המארק כי הלא א"א להשיב שיהי' השואל מרויח בזה כי אם ישוב במכתב ריק יופסד על דמי הבי דואר א"כ זה נהנה וזה ל"ח דכופין עמ"ס והוא דאורייתא כדמוכח מתוס' ב"ב (דף י"ב ע"ב) ד"ה כגון וסמ"ע סי' קע"ד ולהיות חיוב להשיב עי"ז בודאי לא יתכן אם לפי דעת המשיב אין כדאי כי הלא הוא ביטול זמן תורה וטרחת כתיבה ואטו מחויב המשיב בשביל שעשה זה שלא כהוגן להפסיד לעצמו והג' מהרש"ק ז"ל עשה לפמשה"ד כאשר גם אני בעניי עושה כן כמ"פ ע"פ רוב אבל לפעמים מפני כושל כוחי וביטול הזמן אינני משיב בכה"ג ויפה כ' רו"מ הדר"ג שאם, רושם אצלו שליחת המארק לזכרון יצא י"ח ואם יבא לתבוע יוחזר לו:

י ובדבר חשש עינוי הדין על תשובת שאלה בעת ששוכב מעט לישן ביום הנה גם בד"נ קיי"ל דלא מיקרי עינוי הדין אלא כשמשהין אחר שכבר נגמר הדין ולא קודם גמר דין כמ"ש התוס' בסנהדרין (דף פ"ט ע"א) ד"ה ולא בב"ד וכו' והוכיחו כן מהש"ס (דף ל"ה) יעו"ש ומכ"ש בשאר דינין כל זמן שאינו יודע בבירור מה להשיב בודאי אין בזה משום עינוי הדין מדינא והא דכ' בשל"ה ומש"ח שהביא כת"ר בשם הפת"ש ליו"ד רמ"ב סק"ט דלשי' רש"י גם בהוראת או"ה איכא משום עה"ד הרי מפורש שם ג"כ דדוקא אחר שהוראה ברורה לו אבל כ"ז שאינו יודע השאלה כלל בודאי אין בזה משום עה"ד וברע"ב פ"ה דאבות מ"ח על עינוי הדין שיודעין להיכן הדין נוטה ומעכבין ואין פוסקין אותו עכ"ל הרי כמ"ש:

יא והא דפ"ח דשמחות היינו משום אלמנה ויתום לא תענון שמצער את האדם להמתין ועל כל צער שמצערין את האדם איכא לאו זה והשי"ת יודע כי אני בעניי כמ"פ הזהרתי את ב"ב שאם יבא מי לשאול באמצע אכילה או שינה לא יעכבו אלא יביאו לפני או יקיצוני כי יפחד לבבי ממאמר זה ובליקוטי מהרי"ל ריש הל' פסח בשם מהר"ש שדרש

מאי דכתיב מי האיש החפץ חיים וגו' ועשה טוב וגו' אין לך טוב כגמ"ח וכו' אם הוא ת"ח יהא גומל חסד ללמד תורה לב"א חנם ויהא נוח ומזומן לבריות בכל שעה לדון ולהורות בלי שהות עכ"ל אבל מ"מ בעובדא דמס' שמחות בודאי הוא רק מילי דחסידי כמ"ש חז"ל וסביביו נשערה מאוד וגו' כחוט השערה דהא התם השמש חטא ולא ר"ש כי אם ר"ש ישן בלא הודע והשמש אמר רבי ישן במה נתחייב ר"ש משום עינוי ובע"כ שהוא רק דקדוק בעלמא כחוט השעה. ועוד הרי מבואר בנדרים (דף פ' ע"ב) כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קודמת וכו' ולר"י כביסתן קודמת אפי' לחיי אחרים ובאה"ע סי' פ' סי"ב בשם רמב"ם דצער גופה קודם אפי' ספק סכנה לולד כמ"ש הב"ש סקט"ו. ומה שתמוה מדוע פסק הרמב"ם כר"י ודלא כרבנן כבר כ' בהגהת ש"ל שם בשם שאלתות דפסק כר"י אך המעיין בירושלמי פ"ח דשביעית הל' ה' ימצא דטעמי' דר"י משום דס"ל דגם כביסה הוי חיי נפש וכ"ה בר"ש שם מ"ה. וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' רל"א מדברי הפי"פ פ' ראה והח"ס סיים דצרכי ב"ב קודמין אף לבני עירו בכל צרכיהם אפי' אין לבעה"ע מזון ומחי' כלל וע' תשו' ב"ש יו"ד סי' צ"ט ח"ב והג"ה שם בזה ובמ"ש שם מדברי רדב"ז ח"ג סי' תרכ"ז דספק סכנה שלו קודם לסכנה ודאי של חבירו והוא נגד הירושלמי שהובא בהגמי"י וסמ"ע ח"מ סי' תכ"ו ומ"ש הפת"ש בשם אגודת אזוב דלא קיי"ל כהירושלמי יעוין עוד בתשו' יד אלי' סי' מ"ג מדברי הש"ט בפתיחת מו"נ וע' מש"ז א"ח סי' שכ"ח סק"ז מדברי רדב"ז הנ"ל ואני מצאתי בא"ר א"ח סי' שכ"ט סק"ח בשם או"ה כלל נ"ט שפסק דא"צ להכניס א"ע בספק סכנה עבור חבירו וע' תשו' ר"מ שיק חיו"ד סי' קנ"ה ועל כל פנים אין חיוב לצער א"ע בשביל צער חבירו וע' בס' חסידים סי' תרצ"ט דמצוה להדיוט לומר הרגוני ולא יהרג ת"ח א"כ צער ת"ח גדול ג"כ מצער הדיוט ולכן אין שום צד לומר שיחויב ת"ח לצער א"ע בכדי שלא יצטער האחר ולכן צ"ל דברייתא דמס' שמחות סובר כדעת, ב"פ בבב"מ (דף ס"ב ע"א) דלא ס"ל כדרשת ר"ע דחייך קודמין או שהוא רק מצד חסידות ודקדוק כחוט השערה שהצדיקו הדין עליהם וכמש"ל מ"ש בדין אם מהני תנאי בתחלת קבלת הרבנות כיון דבצערא דגופא ל"מ מחילה. הנה בתשו' מהרי"ק שרש י' באמצע התשו' ענף ג' תלי לה בפלוגתא דרש"י ור"ח ולשי' ר"ת דוקא בסתם אמרי' שלא מחל אבל אם מחל בפירוש מהני והביא שי' כמ"פ דס"ל בצערא דקוטרא וביהכ"ס אם מחל בפירוש מהני וזהו ג"כ דעת ר"ת יעו"ש ובמל"מ פ"ו מאישות ה"י העמיס גם בשי' רש"י דמחילה בפירוש מהני גם בצערא דגופא ומביא ראי' מש"ס ב"ק סו"פ החובל הכל כנעני ע"מ ליפטר ע"ש (ובמ"ש המל"מ שם דיכול לחזור בו קודם שהזיקו והביא ראי' ממהרי"ט הדבר מבואר ברא"ש פ"א דב"ב ועקצה"ח סי' קנ"ה סקט"ז) ובמג"א סי'

קס"ט כתב בפשי' דתנאי ל"מ בצער הגוף ולא הביא מהנ"ל וע' שו"ת גא"י ח"מ סי' י"ב באמצע התשו' שתמה על המג"א מש"ס דב"מ (דף צ"ב ע"ב) דבגדולים ידעו ומחלו וע"ש ברש"י ומוכח ג"כ כדעת מל"מ הנ"ל וע' בירושלמי פ"ב דב"ב ה"ג וצי"ר שם מ"ש מדברי מהרי"ק ומל"מ ולא הזכיר מדברי מג"א הנ"ל ועפ"ז יש לדון דכיון דכבר נהגו כל הרבנים להקל בזה א"כ כל קהל המקבלים רב גם בסתמא הוי כהתנה כמ"ש כה"ג הרמ"א ביו"ד סי' הס"ט סי"ח ובא"ח סי' רע"ט וא"ע סי' ע"ו וב"ש סקי"ב וחו"מ רס"י ס"ז ועוד בכמ"ק:

סימן ריא

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה מנשה חיים צוקער נ"י אבד"ק טארטשין פלך וואלין ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בין רמ"ל ובין רי"פ היות שבשנת תרנ"ג קנה רמ"ל מרי"פ שכינו הבית דירה והחניות עבור תק"ל רו"כ ונכתב בשטר בדד"מ פורמאלני' ואח"ז חזר בו רי"פ ממכירת הבית דירה ונתפשרו שישארו החניות לרמ"ל בעד ש"ל רו"כ והבית דירה מחל רמ"ל הקנין בחזרה לרי"פ אבל לא נעשה עוד בכתב חזרה ובדד"מ שייך הכל עוד לרמ"ל והבתים של רמ"ל ושל רי"פ עומדים תחת גג א' ובסוף שנת תרנ"ד קיבל רמ"ל את רי"פ לשותפות לתשלומי דמי אסיקוראציע לבטחון שרפת אש ח"ו יען שאין רוצים ליתן הבטחה זולת כשיהי' בשיווי אלף רו"כ והבטיח רמ"ל בסך זה ואמר שיחשוב את של רי"פ ב' מאות רו"כ ושילם רמ"ל דמי הבטחה סך ששה רו"כ ורי"פ הבטיחו בשבועה שבחהמו"ם ישלם לו חלקו והשמיט מדחי אל דחי כל השנה הגם שתבעו רמ"ל בכל עת רק קצת פרע במה ששילם רי"פ מס עבור ביתו ועבור חניות של רמ"ל שקנה ממנו ובכ"ז לא הגיע לפרעון חלקו רק מקצת חובו ובכל עת שעשה רי"פ שטר בדד"מ על חזרת המקח של בית דירתו לא רצה רמ"ל לחתום עד שיסלק לו דמי האסיקוראציע ועל שנת תרנ"ו נולד הכחשה אחר שנשרף הבית אם הבטיח רמ"ל גם חלק בית רי"פ כי רי"פ טוען שהבטיח גם חלקו במשכון הקאנטראקט שבידו דאל"כ לא הי' המבטיח רוצה לקבל ההבטחה בפחות מן אלף רו"כ וגם הלא השכיר רי"פ את בתו העלמה למשרתת בבית רמ"ל ולא רצתה אשת רמ"ל לשלם לה שכירותה בעד ח' חדשים ערך ט"ז רו"כ באמרה שתנכה בעד חוב האסיקוראציע ורמ"ל השיב כי בתו לא נתרצתה בזה. גם טען רי"פ שנכתב בכתב ההבטחה צורת בית דירת רי"פ ג"כ ומגיע לו בדד"מ תשלומי הבית ורמ"ל מכחיש שאינו כן בדד"מ ומה שנכתב ביתו בתוך הכתב כי דימה שישלם רי"פ חלקו והי' מקבלו לשותף ולא הי' נחוץ לכתבו כי הי' בידו להבטיח ביתו לבד בעד אלף רו"כ ועוד האריך בהצעת פרטי הטענות והנב"ע והנה לא ביאר רו"מ במה

הוחזר הבית לחזור לרשות רי"פ דאפי' אם החזיר הכסף כל זמן שלא נעשה בשטר הרי כסף אינו קונה בקרקע וגם להסוברים דהחוזר מחויב לקבל מש"פ הרי בכה"ג שנשרף הבית אין מגיע מש"פ כמ"ש בסי' ר"ד ס"ב וא"כ יוכל רי"פ לחזור ולתבוע מעותיו והיזק הבית על רמ"ל. אך באם שרי"פ יושב בה הרי חזקה קונה בלא שטר ושפיר חזר רי"פ וזכה בהבית. ובדבר תשלומי האסיקוראציע בעד בית חבירו כבר הארכתי בתשו' א' והנה בתשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' רכ"ג נשאל במי שהי"ל בית ועשה עליו הבטחה משרפת אש לשנה ובאמצע השנה מכר הבית לאחר ואח"כ נשרף הבית למי שייך התשלומין ופסק דתליא בדד"מ אם יכולים להבטיח ביח חבירו ולענ"ד דבריו תמוהים דהא בשעה שעשה ההבטחה על שלו עשה כדין ובאמת שהדבר, מפורש בתשו' הרמב"ן שבח"מ סוס"י רמ"א בהג"ה הקונה קרקע באחריות ונתנה אח"כ לאחר וטרפוה מן המקבל מתנה אין הנותן צריך ליתן מה שטרף מן המוכר אא"כ הקנה לו כל שעבודיו שיש לו על הקרקע ובגוף תשו' הרמב"ן אי' וז"ל ומ"ש להודיעך דעתי בענין מ"ש בירושלמי ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי והלך לוי ונתנה ליהודה ובא שמעון וטרפה מיהודא יהודא לא אזיל לגבי לוי דהיא מתנה והדין נותן שא"א לו ליהודא לחזור ולתבוע מלוי אלא מא' משני פנים או משום אחריות לוי ואין אחריות למתנה או מצד אחריות ראובן ואין יהודא זוכה בשעבוד באחריות שיש לו ללוי על ראובן שא"כ אף בלא אמצעית ידו של לוי הו"ל ליהודא לחזור על ראובן ויאמר לו ביום קנותי את השדה מחמת מתנה מלוי קניתי כל זכות וכל שעבוד שיש לו ללוי עליך מחמת אותה שדה אלא שאלו לענין מוחלקין הן ואין אחריות נגרר אחר גוף השדה ואם השדה קנה אחריות השעבוד לא קנה ואפי' במכר אא"כ בא עליו מצד האחריות שיש לו על לוי ומדר"נ דאמר מנין לנושה וכו' וע"כ הנהגתי בכל מתנות קרקע ואפי' במוכרו לכתוב בשטר המתנה והמכר ואג"ק זה אני נותן לפלוני ללוקח זה או למקבל מתנה זו כל שטרי אונות שיש לי על קרקע זו ויזכה בהם ובכל שעבודם כדי שיוכל לטרוף ממנו ממי שמכרו או נתנו לו עכ"ל הרי מבואר דגם במכירה בסתם באחריות לא זכה הקונה באחריות שקבל עליו המוכר שמכר לזה שמכרו לו זולת מצד שדר"נ ואם המוכר של זה לא קיבל עליו. אחריות אף שהוא גובה ממוכר שלו פטור מליתן לזה וא"כ ה"נ במה שהבטיח את ביתו מפני שריפה לא הקנה בסתם להקונה שלו וזוכה בו אף שנהנה עכשיו ע"י בית השייך להקונה אך דמ"מ י"ל דדוקא היכי שזכה בהאחריות בשעה שהיתה עדיין שלו כדין השו"מ הנ"ל דדמי לנידון הרמב"ן אבל אם בשעת עשיית ההבטחה כבר היתה של הקונה לא נשמע משם למי שייך (שו"ר בשו"ת מהריאז"ע סוס"י ע"ב בדין רו"ש שותפים בבית ועשה ר' כל האסיקוראציע ונשרף הבית

ור' טען כי ב' שנים לא החזיר לו ש' חלק הוצאת אסיקוראציע ופסק שמחויב ליתן לש' חלקו בהתשלומין והביא ראי' מתשו' רש"ך ח"ב סי' קנ"ט ועוד ראיות ע"ש אבל הנה ברש"ך שם כ' ברו"ש ששלחו סחורתם ללוי להעמיסם בספינה ופקד עליו ר' שיבטיח הסחורה באסיקוראציע וש' לא פקד וטעה לוי ועשה ההבטחה ע"ש ש' ועל סחורת ש' לבד והסחורה נטבעה ופסק דכיון דשמעון לא צוה להבטיח לא זכה כלום ור' זכה בכל ההיזק אף שנעשה על סחורת ש' בטעות כיון שצוה לעשותו והי' חייב לשלם ההוצאה כג"ש ומזה דן מהריא"ז גם לנ"ד וצ"ע דהתינח אם צוהו ש' לעשותו אבל בלא צוהו כלל אמאי יזכה ואדרבה נשמע משם שזכה ראובן בהיזק חלק ש' אבל י"ל דשא"ה שנעשה בטעות משא"כ היכי שעשה כן בכונה ומ"מ צ"ע דמסברא אין חילוק ביניהם אך אם גם ש' רצה, להבטיח ולא יכול ע"י שכבר עשה ר' ההבטחה על חלקו בזה נראה כמ"ש, מהריא"ז וגם מש"ש ראי' משיירה שעמד עלי' גייס וכו' לא יצדק רק בכה"ג ע"ש):

ג והנה בתשו' שו"מ מ"ת ח"ג סי' קכ"ח הביא עובדא באחד ששכר בית והשוכר אמר למשכיר שברצונו להבטיח הבית באסיקוראציע ולא רצה המשכיר אבל השוכר שילם ועשה ההבטחה. וכשתבע מן המשכיר דחה אותו בלך ושוב ומחר אתן ולא רצה להניח לנכות מן שכר דירה באמרו שינכה בחצי שנה השני וביני ביני נשרף הבית והעיר דכיון שהבטיח ליתן התשלומין אף שלא הי' מחויב דמי להא דר"פ המפקיד דנעשה כאומר לו לכשתגנב וכו' פרתי קני' לך וכו' וגם ברצה לשלם מהני וגם לגבי שבח דאתי מגופא מהני בכה"ג ודוקא בעה"ב לשומר אמרי' דלא רצה להקנות לו שבח מגופא משא"כ בנ"ד אדרבה רצה השוכר להקנותו לו אך די"ל דצריך קנין ובשלמה התם במה שמסר לו הפרה הקנה לו הכפל משא"כ בנ"ד בדיבורא בעלמא לא קנה שטר ההבטחה ולכן הוי ספק ויש לפשר שיתן לבעה"ב ב' שלישים ולעצמו שליש כדאי' כה"ג בר"פ מציאת האשה בבשת שבסתר לה ב' חלקים ולבעל שליש ובגלוי להיפוך עכת"ד. והנה במ"ש לענין שבח דמגופא מצאתי בתשו' רמ"א סי' פ"ז שכתב לענין בכור שקנהו הישראל מהעכו"ם בכסף לבד ונגנב מבית העכו"ם המוכר והעכו"ם אמר שישלם בעדו וכ' דהפרה נקנית להעכו"ם דהוי כאומר לכשתגנב ותרצה לשלם הרי פרתי קנוי' לך מעכשיו וגם לענין איסורא מהני סברא זו ואף דהוי שבחא דגופא י"ל דכיון דהוי טובתו לענין בכורה אומדנא דרוצה להקנות גם שבחא דגופא ע"ש וזהו כסברת שו"מ אבל הרי הרגיש השו"מ בעצמו שמדברי התוס' וש"פ שם מוכח דבעי' קנין אלא שסיים שהדבר ספק ואני תמה שהרי הדבר מבואר בש"ס שם מאי בינייהו וכו' דקיימא באגם ופירש"י דכיון שלא היתה בחצר במאי נקני ומשיכה ראשונה ל"מ לאחר זמן הרי מפורש דבלא קנין אינו כלום

וא"כ איזו ספק יש בזה וגם אם הוי ספיקא דדינא הרי קיי"ל דהמע"ה ולסומכוס ממון המוטל בספק חולקין וגם מהא דסי' קפ"ג ס"ו וס"ז וסמ"ע שם יש לדון דיחלוקו ובתשו' הנ"ל פלפלתי מהא דבכורות (דף י"א ע"א) הפודה פ"ח של חבירו וכו' פדיונו לבעלים ודחיתי דאין ראי' וגם מהא דנדרים ו(דף ל"ו ע"ב) אי לאו פירי דהיאך וכו' אי לא כריא דההוא א וראובן מצאתי בשו"ת ב"ש חח"מ סי' קכ"ב בדין רו"ש שותפין בבית וראובן נתן מכיסו להבטחת הבית על חלקו וטעה הכותב בעל ההבטחה ורשם על כל הבית בלא ידיעת ר' ואח"כ רצה שמעון ג"כ להבטיח חלקו ולא רצו לקבל יען שכבר הובטח ולא הגידו לו הטעם והבית נשרף והעיר ג"כ מנדרים (דף ל"ו) ודחה דאין ראי' וגם העיר מהא דב"מ (דף ל"ה ע"ב) כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו ודחה ג"כ והביא מהש"ך סי' קפ"ג סק"ב ואחרונים שם דבכה"ג שעשה על שמו א"י לזכות לחבירו וגם הביא מהא דסי' ע"ב סמ"ד ורס"י ש"מ ומח"א הל' גזילה סי' י"ג והביא מהתוס' כתובות (דף ל' ע"ב) ד"ה ואי דלא מצי ותוס' ב"ק (דף כ' ע"ב) ומרדכי פ"ב דב"ע והעלה דהיכי דהנאתו של זה בא אחר חסרונו של זה לכ"ע פטור וא"כ ה"נ שזה מקבל התשלומין אחר שנשרף ביתו של זה פטור אך די"ל דכיון שע"י מעשיו של ראובן לא קבלו עוד את תשלומי שמעון וע' שעה"מ פ"ג מגזילה ונו"ב מה"ת ח"מ סי' כ"ד מ"מ כיון שנעשה ע"י הטעות של בעל ההבטחה ואין בזה פשיעה מצד ראובן פטור אף שנהנה מחסרונו של שמעון והביא מהתוס' ב"ק (דף ק"א) ורא"ש וש"ך סי' שצ"א סק"ב וכיון דראובן מוחזק המע"ה וע"ש עוד בזה ובסי' מ"ח באמצע התשו' שהביא ג"כ מהא דסי' קפ"ג וש"ך סק"ב ואחרונים שם ותמהני שלא הביא מד' המח"א הל' שלוחין סי' ח"י ובכה"ג דנ"ד שלא דברו ריי"פ ורמ"ל מזה כלל לעשות ההבטחה וגם לא היו שותפין ל"ש בזה הטעמים שכתב בתשו' ב"ש שם ולכן מדינא פטור רמ"ל מליתי לריי"פ שום חלק רק באם שניכה משכירות העלמה וקיבל לעצמו על דמי ההבטחה של שנת תרנ"ו והעלמה נתרצית בזה אז הי' מחויב לשלם אבל בנ"ד שלא נתרצית בזה פטור רמ"ל [וע' בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ע"ז בדין ראובן ששכר בית משמעון ואמר ראובן לשמעון שיבטיח הבית באסיקוראציאן ולא רצה ושילם ראובן דמי ההבטחה ועשה הכתב על שמו ונשרף הבית וגבה ראובן לעצמו דמי ההבטחה ופסק שהדין עם ראובן והביא ג"כ מהסמ"ע סי' ש"ז סק"ה וש"ך סק"ב ומהנימוק"י פ"ב דב"ק מוכח כהסמ"ע ועס: שס"ג סעי' י' בהג"ה והעלה דבנ"ד גם הש"ך מודה ע"ש באורך ולא הביא משאר מקומות שהבאתי]:

סימן ריב

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל בדבר הדו"ד שנתן ר"ב לר"מ סך כ"ח רו"כ ליקח עבורו בלויצקיא רשיון למכור סחורה וטאטי"ן בכפר ור"מ ביקש מר"ב למכור לו עגלים שקנה ושיתן לו ריוח והבטיחו ר"ב ור"מ השיג הרשיון עבור ר"ב ואח"ז נודע לב"ב של ר"מ כי העגלים הנ"ל קנה ר"מ וקנו מר"י העגלים ושלחום לעיר לשחוט ונודע לר"ב ובתחבולה חזר ולקח העגלים לעצמו וכשנודע לר"מ לא גילה לר"ב שכבר השיג הרשיון ואיים עליו שאם לא יתן לו העגלים לא יקח הרשיון והלך ר"ב ללויצקיא ונתן כ"ח רו"כ שנית והשיג הרשיון ועתה באו לדין ור"ב טען שר"מ א"ל שאם יתן לו העגלים יחזור לו המעות ור"מ טוען שלא א"ל כן אלא שאם יתן העגלים יביא הרשיון ואם הי' ר"ב חוקר ודורש בבית הממשלה הי' נודע לו שכבר השיג ר"מ עבורו הרשיון עכת"ד:

ב והנה רו"מ כ' דאף שר"מ הוי רק גורם להההיזק ולא עשה ההיזק בידים מ"מ כיון שהי' שליח ומעל בשליחות חייב גם בגרמא אבל לענ"ד מלבד דגם בדין שליח אם חייב בגרמא יש עיקולי ופשורי ועמ"ש בחיבורי משפט שלום סי' קע"ו סי"ד ובהגהות שנדפסו בשו"ת שבסו"ס דע"ת סי' י"ח וע' תשו' הרא"ש כלל פ"ח סי' א' וסי' ד' ותשו' ב"ש ח"מ סי' נ"ב והג"ה שם ועמ"ש עוד בסי' ר' סעי' ז' מדברי החב"ש סי' י"ח סקכ"ד ותשו' רדב"ז ומהרי"ט ועוד מכמ"ק בזה אבל בנ"ד שלא נתכוין ר"מ לגרום לו היזק רק לטובת עצמו להציל עי"ז את ריוח העגלים שזכה בהם בקנייתו ר"י לכ"ע פטור וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סי' צ"ה דאף לציי"ש פטור בגרמא שנתכוין לטובת עצמו ויש להביא סמוכין מש"ס דעירובין (דף ס"ז רע"א) שכח א' מן החצר החיצונה ולא עירב פנימית מותרת דאחדא דשא ומשתמשא וחיצונה אסורה ופירש"י דבהא מודה שמואל דמבטלי בני חיצונה לבני פנימית אותו רשות שבא להם לתוכן ע"י הרגל עירובן דא"ל לתקוני שתפתיך ולא לעוותי אבל בשכח בן פנימית ליכא למימר הכי דליבטל לבני פנימית ותיחוד דשא ותשמש דלא מצי למימר לתקוני שתפתיך כו' שהרי תחלת העיוות ע"י בן פנימי בא ובתוס' שם הקשו מהא דלא אמרו דיורין להחמיר ותי' דהתם בדליכא שום פשיעותא אבל הכא הפנימית פשעה ועיותה א"ע ע"ש וה"נ בנ"ד הרי ר"ב גרם העיוות במה שלקח העגלים שלא כדין וזה רצה להציל את שלו ואע"ג דלא עביד אינש דינא לנפשי' הרי לא עשה דין לעצמו אלא שעיכב בידו ואף שג"ז אסור מכח תקנה המוזכר בסי' ע"ב סי"ז בהג"ה מ"מ הרי מצד פשיעות ר"ב נגרם קלקול זה וגם י"ל שכבר עשה ר"מ שליחותו והשיג הרשיון ומה שכיחש בפני ר"ב הי' רק להציל את שלו אחר שכבר קיים שליחותו ולא מעל בגוף

מעשה השליחות כלל לכן מדינא פטור ר"מ (ועתו"ס סוף בכורות (דף ס"א ע"א) בד"ה לתשיעי כעין זה):

סימן ריג

א להרב וכו' מו"ה צבי יצחק רויט מו"צ דק' מאשציסק מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן בן יעקב וגיסו שמעון חתן יעקב שבאו לדון בדבר צוואת יעקב שהבנים יקחו ב' חלקים והבנות חלק שליש ושמעון תובע שנתן לו חותנו מתנה מחיים חלק שמינית בהבית ויש לו טאבילציע ע"ז ורו"מ נחלק עם דיין א' אם הוא נאמן בזה והנה לא ביאר אם אביהם עשה לו מרצונו הטאבילאציע בחיים דבכה"ג בודאי הוי מוחזק דלא גרע ממשכנתא כמ"ש בתשו' ח"ס חו"מ סי' י"א וע' תשו' מאמר מרדכי סי' מ"ד בהא דא"א מוריש דבכה"ג שהי"ל טאבילאציע דעתו נוטה דמוריש לבניו ונאמן בשבועה אבל אם בעצמו עשה לו הטאבילאציע הרי מבואר בש"ך סי' א' בשם רש"ל דבדיני עכו"ם לא מיקרי תפס והגם שלא נתבאר בפי' אם גם דיעבד לא מיקרי תפיסה וע"ש באו"ח ונה"מ וע' בתק"כ להש"ך סי' צ"ז וסי' קי"ד נו"ב מה"ת ח"מ סי' ל' אבל בשו"ת פני יצחק הספרדי סי' כ"ב האריך להוכיח דגם דיעבד אינו תפיסה והגם שאני במקום אחר הבאתי ראי' מתשו' הרשב"א שבב"י א"ע סי' צ"ו גבי אלמנה שגבתה בערכאות דמוכח דדיעבד מיקרי תפיסה והבאתי מתשו' רשד"ם ח"מ סי' קמ"ה ואבן השהם סי' נ"ט ועוד מכמ"ק ואכמ"ל מ"מ בנ"ד שלא גבה עוד רק אנטאבעלירט בודאי לא מיקרי תפיסה גם דיעבד ואינו נאמן להוציא מיורשין ואף דמ"מ אם היורשים רוצים ותובעים אותו לבטל הטאבעלא הוי כמוחזק אם הי' עושה בד"י אפי' רק טאבעלאציע אבל עשה כן ע"י דא"ה בלא רשות ב"ד פשי' דלא מיקרי מוחזק כלל:

ב ובדבר הירושה בחזקה שצוה שאחר מות אשתו ינתן שליש להבנות דהחזקה הוי כדבר שא"ב ממש וליכא דין ירושה כמ"ש בחו"מ סי' רע"ו ובדבר המחלוקת שבין הש"ך להשל"ה וקצה"ח ועיין בתוס' ב"ב (דף קמ"ח ע"א) ד"ה שכ"מ וכו' דמוכח דבלא הבית ל"ה בזה שום דין ירושה וע' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' ה' ומעשה חייא סי' ו' וכנה"ג יו"ד סי' של"א ותשו' שו"מ תליתאה ח"ג סי' ה' שפסקו כשל"ה אבל מ"מ החזקה יש בה ירושה כמ"ש במהרי"ט חח"מ סי' ל' וכן הוכיח בתשו' ב"ש חח"מ סי' ק' ק"א אך דבנ"ד שאמר רק אחר כמה שנים כשתמות אשתו כבר זכה בנו בהחזקה בכל משך הזמן וכשתמות אשתו מיד נעשים נכסי בנו וע' בנה"מ סי' רפ"א סק"ג בדין מתנות שכ"מ בדשלב"ל ותשו' רע"א סי' קל"ב וח"ס ח"מ סי' ק"נ ושו"מ מה"ק ח"א סי' מ"ה ובנ"ד

שהוא דבר שא"ב ממש אלא שנהגו להחזיקו כדבר שי"ב ממש לכ"ע א"י להנחיל במה שיהי' אחר כמה שנים דבזה בודאי ל"ש מנהג:

ג ובדבר השידוך שמחותנו ברח לאמעריקא ע"י חובות הגם שבשו"ת עבה"ג סי' ל"ד מבואר בכה"ג כן אבל הכל לפי הענין והמקום והזמן ובזה"ז רבים שתו כוס זה מצוק העתים בעוה"ר וע' תשו' אבני צדק להגאון מסיגוט תא"ע סי' ל"ה שכ' דדוקא בנתברר שעשה רמאות ליהודים וע"ש עוד בזה וימצא מה שיש לדון בזה:

סימן ריד

א עי' מפתחות והשמטות. להרב המאה"ג וכו' מו"ה דוב בעריל דרומער נ"י אבד"ק הערץ במדינת ראמעניע:

ב ביום אתמול הגיעני מכתבו ולמען כבוד לימודו וכבוד זקינו הגאון ז"ל פניתי להשיבו במוקדם וזה התלי בס"ד:

ג ע"ד השאלה שאירע בכפר א' סמוך למחנ"ק בכהן א' שנשא אלמנה ביום ב' שבט העבר וביום ט"ז תמוז ילדה בן והרעישו אנשי הכפר עליו לבל ידור עמה ולא שמע בקולם אם כי לא צרפוהו למנין ולא קראוהו לס"ת נתן כתף סוררת וקודם ר"ה בא, לפני מעכ"ה והתנצל שלא ידע חומר האיסור ובא לקבל הדין אך שאשתו לא רצתה לבא לדין ופירש ממנה עד כי בשבוע העבר באה אשתו והודית אשר לא מבעלה הולד רק קודם חתונתה היתה משרתת בבית א' בק' דארהויא ונתפתתה לבן הבע"ב פעם א' ונתעברה ממנו ולע"ע היא מניקה הולד ועמד כת"ר על החקירה ופוסח על שתי הסעיפים. א') אם יש להתירה לבעלה כהן מחשש זונה דיש לחוש שמא נבעלה לפסול לכהונה. ב) אם צריכה עכ"פ לפרוש כד"ח מחשש מינקת חבירו ואשוב על ראשון ראשון. והנה בדבר ספק א' הביא כת"ר דברי הטוש"ע אה"ע סי' ו' סי"ז דגם בעיר שרובה עכו"ם אם אומרת ברי לכשר נבעלתי לא תצא רק דנסתפק לפ"ד הישׁ"ש שהביא הב"מ בסי' ד' לענין ארוס וארוסה דאם הארוס מכחיש הוי ברי וברי ונתבטלה ברי שלה וכ"ה דעת הש"ג שם א"כ אולי מחויבי' ג"כ לחקור את בן הבעה"ב הנ"ל ואם יכחיש שוב יש לאסרה ופלפל בזה עוד ויבואר לפנינו ברצ"ה ובכל האריכות לא הרגיש בחשש א' גדול הנזכר בתשו' ח"ס חאה"ע סי' י"ח והביאו גם הפ"ת דבדיקת האשה ל"מ רק בנבדקה קודם נישואין ומהני ברי שלה אבל אי לא נבדקה עד עכשיו בשעת מעשה שוב יש לחוש שמא עיני' נתנה בבעלה זה ואינה נאמנת ואפי' אם נשאת תצא ע"ש וא"כ גם בנ"ד הרי לא נודע מזה כלום

עד עכשיו ושוב ל"מ ברי שלה ושוב בעינן תרי רובי כנודע וטרם בואי לבאר מה שנלע"ד לדינא אציגה נא מה שעלה בלבי הרהורי דברים בענין זה כאשר ירדתי אל העיון בעזה"י:

ד (א) מקור ד"ז בש"ס דכתובות (דף י"ג) ראוה מדברת עם א וא"ל מה טיבו של איש זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרי' נאמנת ורי"א לא מפי' אנו חיין אלא הר"ז בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראי' לדברי' היתה מעוברת וא"ל מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ורא"א נאמנת כו' ומבואר בש"ס דלמאן דמכשיר אפי' ברוב פסולים משום דברי דילה עדיף משמא של כל העולם אליבא דר"ג דסובר דבו"ש ברי עדיף בכל מקום ואנן קיי"ל כר"ג וכבר הקשו האחרוני' מדוע תהי' האשה נאמנת נגד הרוב כיון דרובא פסולים ולכאורה י"ל לפמ"ש הרשב"א בקידושין (דף ס"ו) ומהרש"א יבמות (דף פ"ח) והפ"י בכתובות (דף כ"ב ודף ע"ה) דאדם נאמן על עצמו בברי נגד רוב וחזקה ולכן האשה נאמנת בזה ע"ע. אך דמ"מ תיקשי איך יאמין לה הבעל שאיננו יודע בירור רק מפי' הוא חי ומדוע תהי' נאמנת אצלו נגד הרוב וכבר נודע דעת פמ"ג ביו"ד סי' א' דאין עא"נ נגד הרוב ואולם דעת הפ"י בקידושין (דף ס"ג) הוא דעא"נ נגד הרוב וע' בר"ן פ"ג דקידושין גבי אומר אני קדשתי' וע' בנו"ב מ"ק חאה"ע סי' ס"ט ובש"ש ש"ו פ"ז מ"ש בזה וע' בפ"י כתובות (דף כ"ג) בדין עא"נ בתרומה שכ' בעצמו דאינו נאמן שרוב אינם כהנים יעוש"ה וע' בשו"ת שבסו"ס נ"א באורך אי נאמן נגד הרוב והביא מהרא"ש כתובות (דף ט') בסוגיא דפ"פ ותי' דהתם אינו רוב גמור אבל בעלמא א"נ נגד הרוב בעוש"ה וע' שו"ת ב"א שבק"ה של דיני טרה"ר סי' כ"ח בק"ה לסי' ל"ט. והי' נראה להכריח מכאן דעא"נ נגד הרוב וכדעת אחרוני' הנ"ל וע' בא"ז הגדול הל' מילה סי' ק"ג דאע"ג דרוב נערו' אין משמיעין קול אא"כ ראשו חוץ לפרוזדור מ"מ אם האם מכחשת נאמנת ע"ש והובא ברמ"א יו"ד סי' רס"ב ס"ד. וע' עט"ח בחי' לחולין (דף י"א) מ"ש בענין זה. ויש להעיר מהא דמבואר ביו"ד סי' ר"ח ס"א דאע"ג דסתם נדרי' להחמיר כגון באומר פירות אלו כבשר מליח מ"מ אם אומר שדעתו הי' כמליח בעלמא ולא כקדשים נאמן אבל אם רוב אנשי המקום קורין לבשר מליח של קדשי' מליח סתם אינו נאמן נגד הרוב וגם לפמ"ש בש"ש שם דבזה גרע רובא דאיתא קמן מליתא קמן משום דבאי"ק הוא מברר המיעוט שאינו בכלל התערובות כלל כיון דכל הרוב אינו אלא בתערובות כגון בט' חניות וכדומה וכשזה יודע איזהו כשר הרי חנות זה לא נתערב כלל ואינו נגד הרוב ע"ש היטב הרי גם בזה לפי דבריו שהוא מן המיעוט שקורין מליח סתם לבשר חולין מהראוי שיהי' נאמן ובע"כ דאין עא"נ נגד הרוב שוב מצאתי בס' י"ש ליו"ד שם שדיבר מזה והעירותי א' מתלמידי מהתוספתא סופ"ה דפסחי' חמש חבורות שנתערבו

פסחיהם דנאמן א' מבני חבורה לומר זהו של אותה חבורה ומוכח דנאמן נגד רוב אבל לפמש"ל בשם רמב"ן והג"א דהיכא דנאמן לעצמו גם נגד חז"א נאמן וא"כ ה"ה נגד רוב נאמן. ולכן נקט שם רק א' מבני חבורה ודו"ק. וכאשר בינותי בספרי' מצאתי בשו"ת תפ"צ להגאון מגלוגא ז"ל בחאהע"ז בדיני פסולי כהונה וקהל סי' ו' שדיבר ג"כ מהערה הנ"ל ופקפק ג"כ מכח שי' החולקי' ע"ז אבל לא הזכיר רק דברי הפ"י ולכן כ' דעיקר הטעם משום דמסייע לברי שלה חזקת אשה בודקת ומזנה ולשי' הב"ש סוס"י ו' הטעם משום דאינו ברור שהי' רוב דדלמא אזלא היא לגביי' והוכיח שם דהתוס' לא ס"ל כב"ש ע"ש היטב ואני מוסיף דלפמ"ש בהגהת פרישה דע"פ רוב אזיל הוא לגבה דהאשה בושה ע"ש בסוס"י ו' שכ' דזהו טעם הטור שם א"כ שוב שפיר איכא רובא גם בזה וע' יבמות (דף פ"ח ע"ב) דלחד לישנא לגבי איסור כהונה ל"מ ברי של העד ע"ש בהא דאם לא רצה דפנו כו' אבל י"ל דשא"ה דהעד נוגע בדבר שרוצה לישאנה אבל הכא דהאשה אומרת מקודם שנשאת שפיר י"ל דנאמנת וגם לאינך לישני שם אינו כן. ואולם גם בטעם של התוס' יש להעיר לענ"ד עפמ"ש התב"ש ז"ל ביו"ד סי' כ"ט בנמצא מים בראש ולא נודע אם המוח מקיף דל"ש למיזל בתר רובא דרוב בהמות כשרות הן משום דרוב בהמות אין להם מים בראש כלל וכיון דנפיק בזה מן הרוב שוב יש לחוש שמא המים מקיפין יעו"ש שהביא מכמ"ק בש"ס כה"ג והפמ"ג בפתי' לה' טרפות החזיק במעוז סברא זו והביא גם בשם מהרשד"ם בתשו' שכ"כ וע' בחי' ריטב"א לקידושין דף נ' ע"ב) גבי רובא מסבלי והדר מקדשי שכ' כעין סברא זו וא"כ לפי המבואר בש"ס דיבמות (דף ל"ה) דסתם זונה מתהפכת שלא תתעבר (וע"ש דף ס"ט בתוס' שכ' דאפי' נשאת לשוטה מתהפכת משום שאין רצונה שתתעבר) א"כ היכא דנתעברה הרי יצאה מחזקת סתם נש' א"כ שוב ניחוש שמא יצאה גם מחזקת בודקת ומזנה. והן אמת כי החוו"ד בליקוטיו ליו"ד האריך לדחות ד' תב"ש וחולק דל"ד להא דכתובות דרוב נשי' בתולות נשאות ורוב בתולות יש להם קול כו' משום דהתם הרוב הזה של בתולות יש להם קול זהו עצמו מוכיח, דנשאת בעולה משא"כ בזה אף דיצאה מרוב אחד אין מזה ראי' להוכיח שיצאה גם מרוב האחר יעו"ש היטב באורך ובזה נדחה ג"כ מ"ש לעיל מדעת ריטב"א כמבואר למעיין. ואולם לענ"ד סברת תב"ש מבוארת בש"ס דבכורות (דף מ"ב ע"ב) דכיון דאשתני להיות טמטום חיישי' ג"כ דלמא נתהפך זכרות לנקבות ע"ש דתליא בפלוגתא ולהלכה קיי"ל דהואיל ואשתני בהא חיישי' למיעוטא דאשתני נמי בהא. ומצאתי בא"ז הגדול ה' טרפות סי' תי"א בדין יתרת בשמאל ודרי והביא מהש"ס הנ"ל וחילק דדוקא התם חיישי' לקלקול הרגיל לבא עם קלקול זה אבל לחוש מצד שמאל לצד ימין אין ראי' מזה יעו"ש היטב. וא"כ יש ליישב

קצת דבנ"ד דאשה מזנה בודקת וחזקת מתהפכת הוי כתרי מילי והם עניינים נפרדים וגם הבדיקה קודם הזנות וההיפוך אחר זנות ואין זה תלוי בזה ולכן בכה"ג לא אמרי' דהואיל ואשתני אשתני. וצ"ע. שוב מצאתי ברא"פ בקו' פה"ב סי' י"ט שהעיר מהא דבכורות (דף מ"ב) ועמ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד אות י' בזה:

ה (ב) ואולם לענ"ד דגם אי בעלמא אין עא"נ נגד הרוב מ"מ הכא נאמנת דבשלמא היכא דהדבר תלוי רק בדעת הרוב אזי תלינן טפי בהרוב אבל באשה שזינתה מרצונה הרי איננה מזנית רק עם מי שחפצה בו ואם יבא מי שאין רצונה בו לא יוכל לזנות עמה אם לא באונס והרי אונס לא שכיח דקלא איתי ל' וכמ"ש התוס' בכתובות (דף ט' ע"א) בשם הירו' וא"כ היכא שאומרת שזינתה ברצון עם איש א' כשר אין אמירתה נגד הרוב כי הלא לא נתרצית לאחר רק לזה ולא דמי לט' חניות שפירש בשר במקרה בעלמא ואין קפידא ליקח? בחנות זו או בזו ולכן תלינן טפי בהרוב וכל, דפריש מרובא פריש אבל בזה אם היא לא נתרצית רק לא' לא הי' ביד שאר אנשיו לזנות עמה ברצון ואם נבא לחוש שמא זינתה עם פסול באונס הרי אדרבא הרוב מסייע לה דאונס קלא איתי לי' וכמ"ש ואף דכ' התוס' דהא דאונס ל"ש הוי רק מדרבנן מ"מ גם מה"ת עכ"פ לא הוי רובא באונס ושוב ל"ה אמירתה נגד הרוב וכיוצא בזה כ' בתשוב' מהרשד"ם חאהע"ז ס' קס"ב דמה"ט לה' שליח דקידושין תופס לב"ח במקום שחל"א כיון שהדבר תלוי ברצון האשה והיא לא נתרצית לאחר יעוש"ה וע' בתשו' נו"ב מ"ק חאהע"ז סי' ס"ד שהעלה זאת מסברא דנפשי' וכבר קדמו מהרשד"ם שוב, מצאתי ברשב"א קידושין (דף ס"ה) שכ' דגבי קידושין ל"ש חל"א כיון שתלוי בדעתה יעוש"ה ועי' בש"ס דקידושין ז' לעיין פשטה קדושה בכולה דהיכא דדע"מ שאני וע' ברשב"א וריטב"א דרצון האשה ל"ש לומר בו שרצונה יותר במי שהוא מן הרוב ממי שהוא מן המיעוט ועלי' ג"כ אנו דני' ולא על הרוב לבד. וזהו סברא נכונה לע"ד. וע' מלחמות פ"ב דקידושין וריטב"א קידושין (דף נ') וש"ש ש' ד' פ"ו דרוב במנהג שתלוי ברצון האדם ודעתו אינו רוב יעוש"ה וכ"ש בנ"ד וכנ"ל ובזה נלע"ד ליישב מה שהקשה הרמב"ן במלחמות לשי' בעה"מ דס"ל דסוגיא דדף י"ד דבעי תרי רובי ליוחסין אתיא כר' יהושע אבל לר"ג סגי בחד רוב והוא כשי' רש"י והקשה הרמב"ן מהא דפריך הש"ס שם בהא דקאמר התם אמתני' במעשה בתינוקת שירדה למלאות מים ונאנסה ואריב"נ דאם רוב כשרי' לכהונה תנשא לכהן ופריך אי ר"ג אפי' ברוב פסולי' מכשיר אי כר"י אפי' ברוב כשרי' פסול ומשני דבעי' תרי רובי ופריך עלה ומי בעי' תרי רובי והתניא ט' חניות מוכרות שחיטה וא' נבלה בנמצא הלך אחר הרוב ומשני דביוחסין מעלה הוא דבעי' ב' רובי. ואי אזיל לר"י הא מפורש לעיל (דף י"ג)

דר"י פוסל אפי' ברוב כשרי' והו"ל להקשות התם ממתני' דט' חניות ומזה הוכיח דגם לר"ג בעי' ב' רובי ע"ש באורך ולפמ"ש ניחא דהא לפמש"ל לא מהני בזה הרוב כלל כיון דאנו דני' על רצון האשה למי נתרצית וא"כ לר"י גם ברוב כשרים הוי רק כמחצה ואינה נאמנת וא"כ מאי קושיא מט' חניות ולכן לא פריך הש"ס כלל לעיל מזה אבל הכא דקאי אמתני' דמיירי בנאנסה באמת וא"כ שוב הדבר תלוי ברוב שפירשו ובעלו אותה באונס וא"כ שוב שפיר פריך מט' חניות וא"ש ודו"ק (והא דפריך לעיל אמתני' אי ר' יהושע אפי' ברוב כשרים נמי פסול ולא משני דשא"ה דברצון ליכא רובא משא"כ במתני' י"ל לפמ"ש התוס' יבמות (דף ס"ז ע"ב) ד"ה אין חוששין בהא דר' יוסי חייש שם למיעוטא וגבי תינוקת ל"ח למיעוט משום דהוי רובא דא"ק לכן גם בט' חניות כ"ע מודו והרשב"א תי' דבתרי רובי מודה א"כ י"ל דלהס"ד דלא ידע מט' חניות פריך לר' יוסי לשי' דחייש למיעוט גם בתינוקת אין מועיל רוב ולבתר דמייתי מהא דט' חניות ברובא דאתיא קמן מודה ר"י ודו"ק):

1 (ג) ועוד נ"ל דבלא"ה א"ש הא דנאמנת בזה דהא אית לה לאשה חזקת כשרות לכהונה וא"כ אף דאיכא רובא דפסולי' הרי י"ל דסמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא וכמ"ש התוס' בכתובות שם (דף י"ג ע"ב) ד"ה מסייע לי' לריב"ל וכו' ע"ש וא"כ שוב מהני ברי שלה דל"ה נגד רובא ולכן נאמנת. ובזה יש ליישב מה שהקשה בתשו' רמ"א סי' כ"ג בהא דלא העתיק הרמב"ם דין הכשר בתה גבי כהונה כיון דקיי"ל כר"י דהמכשיר בה מכשיר בבתה וכמ"ש הרמב"ם עצמו ה"ו מאי"ב גבי פסולי קהל וא"כ ה"נ גבי כהונה ולפמ"ש י"ל דהא בש"ס שם מבואר טעמי' דר"א דס"ל דהמכשיר בה פוסל בבתה היינו משום דאיהי אית לה חזקת כשרות אבל בתה לית לה ח"כ (וע' בש"ש ש"ב פי"ט שחידש דגם בבתה איכא ח"כ דאמה ותמהני מדוע לא הביא מש"ס הנ"ל דמפורש דבבתה ליכא ח"כ ואולי ס"ל דלר"י ס"ל דגם בבתה איכא ח"כ וכ"נ להדיא מדברי התוס' בקידושין (דף ס"ו) ועתו"ס ב"ב (ד' ל"ב) וצ"ע על הש"ש שלא הביא מזה וע' בתשו' נו"ב מה"ק חיו"ד סי' נ"ז באמצע התשו') ויש להבין למ"ל ח"כ כלל. ולפמ"ש הדבר נכון בטעמו דכיון דליכא ח"כ שוב א"נ נגד הרוב. וכבר כ' לעיל מד' הרשב"א דאדם נאמן ע"ע בברי נגד הרוב והבאתי מש"ס דיבמות (דף פ"ח) דאיסור כהונה שאני ול"מ בי' טענת ברי וא"כ א"ש דדוקא בפסולי קהל מהני ההכשר גם לבתה משום דמהני ברי נגד רוב גם בלא ת"כ אבל בכהונה בעי' נמי חז"כ דאל"כ א"נ נגד רוב ולכן בבתה דליכא ח"כ פסול ובש"ס שם מיירי רק בפסולי קהל וכמ"ש בש"ש ש"ב פי"ח בשי' רמב"ם יעו"ש ותבין. וא"ש:

ז (ד) ובאופן אחר נ"ל ליישב קו' רמ"א הנ"ל. דהנה הגאון בס' ש"ש שם פי"ז חידש דאף דנאמנת בטענת ברי היינו רק לגבי דידה אבל לגבי הולד ל"מ טענת ברי דידה וכדאי' בכתובות (דף ע"ו ע"א) ותוס' שם רישא מנה לאבא בידך דכתובת ארוסה לאב ול"מ ברי שלה לגבי אב אבל סיפא מנה לי בידך ע"ש וגם בתשו' הריב"ש סי' מ"א מבואר סברא זו והובא בש"ש שם וגם באב"מ סי' ד' סק"כ וע' תשו' ח"צ סי' מ"ד וע' חו"מ סי' ע"ה סעי' כ"ג וש"כ ואחרוני' שם שדברו מזה ג"כ:

ח ואולם לע"ד יש לשדות בה נרגא עפמ"ש הרמב"ן בפ"ק דגיטין ליישב מה שהקשו התוס' דנילוף מנדה דנאמנת גם נגד חזקת איסור וטומאה ויהי' עא"נ נגד חזקה ותי' דשא"ה דעל עצמה נאמנת כיון שטוענת ברי וכיון שנאמנת ע"ע שוב נאמנת גם לגבי בעל אבל היכא דהעד מעיד לאחר א"נ נגד חזקה ע"ש וכ"ה בהג"א פ"ק דחולין סי' י"ד בשם א"ז ע"ש ותבין וכיוצא בזה כ' תוס' בחגיגה (ד' י"ד ע"ב) בהא דבתולה שעיברה מהו לכ"ג כשאמרה בתולה אני דאי שכיחא לדשמואל בקי בהטיי' מהימנא והקשו בתוס' דהא לר"י לא מפי' אנו חיין והכא משמע דלכ"ע מהימנא ותי' דכאן דאף היא בכלל האיסור כדכתי' בבתולי' יקח קרי בי', יקיח לכן נאמנת לכ"ע ע"ש, וע' ברש"י ותוס' סנהדרין יו"ד דסד"א הואיל ומהימן בהאי דיבורא למיקטל חברי' מהימן נמי לגבי דידי' וע' רמב"ם פי"ב מעדות וטוש"ע חו"מ סי' ל"ד גבי פלוני רבע שורי המבואר בש"ס שם דאע"ג דאם מעיד על שורו אינו נאמן מ"מ אם מעיד פ' רבע שורי מיגו דמהימן לגבי פ' נאמן גם על שורו ע"ש וע' בט"ז יו"ד סי' קכ"ז סק"ד אבל י"ל למעיין וא"כ בשלמא בהא דכתובות (ד' ע"ו) דכתובתה לאבי' לבד ואין לה נ"מ לגבי עצמה לכן ל"מ ברי שלה לגבי אחר אבל הכא שהאשה טוענת ברי ויש נ"מ גם לעצמה אם איננה זונה למיפסל לכהונה ולגבי עצמה נאמנת א"כ שוב נאמנת גם לגבי ולד בהא דיבור גופי' שאומרת לכשר נבעלתי ובנ"ד עדיפא מהא דסנהדרין הנ"ל כמובן. והנה בתוס' נדרי' (ד' צ') הביאו בשם הר"א דלא מצינו זונה שאסורה לכהן דדוקא הוא מוזהר עלי' אבל היא אינה מוזהרת עליו והתוס' הקשו עליו מיבמות (ד' פ"ד) אבל בתשו' נו"ב מ"ק חא"ע סי' ע' תי' דברי הר"א דבמה שאינו מפורש בפרשה באזהרה אינה מוזהרת וע"ש במהדו"ת א"ע סי' כ"ג שהוכיח כן מד' הרשב"א וע"ש בחא"ח סי' קי"ח בזה וע' בשו"ת תפ"צ חיו"ד סי' י"ב ודבריו רחוקים וזה נראה ג"כ דעת תוס' חגיגה הנ"ל דאל"כ אין הבנה לדבריהם דהא גם בהא דר"י אף היא בכלל האיסור ע"ש ותבין ואכתי צ"ע דהא ר"י מיירי גם בפסולי קהל ואכ"מ ומעתה לפ"ז י"ל דלגבי פסולי כהונה שוב ל"מ ברי שלה לגבי ולד כיון דאין הדבר נוגע לעצמה דהיא אינה מוזהרת באיסור זה כלל. ומעתה א"ש דדוקא בפסולי קהל שפיר קאמר הש"ס

לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה כיון דנוגע לעצמה שוב נאמנת גם לגבי ולד והש"ס מיירי בפסולי קהל וכמ"ש הש"ש הנ"ל וגם הרמב"ם פסק כן בפסולי קהל אבל בפסולי כהונה ס"ל דבתה פסולה וא"ש ודו"ק היטב:

ט וגם לפמש"ל דהכא טעמא משום חזקת כשרות וי"ל דטעמא דר"י משום דכיון דכבר החלטנו מכח חז"כ לגבי דידה דנבעלה לכשר שוב גם בתה כשרה אבל היינו אם יש נ"מ גם לעצמה אבל בפסולי כהונה דאין נ"מ לעצמה כלל ואני דנים רק לגבי ולד או לגבי הכהן ובזה שוב ל"מ חז"כ דידה וא"ש ג"כ לחלק בין פסולי קהל לכהונה וע' ברש"י כתובות שם שכ' גם לגבי חזקה דידה לגבי אביה וכה"ג כ' הרמב"ן בגיטין פ' התקבל הובא בב"ש אהע"ז סי', ל"ה דחזקת פנוי' דידה מהני רק לגבי דידה ולא לגבי קרובותי' אך דקשה הרי התם יש נ"מ גם לעצמה אך הרי בלא"ה דברי הרמב"ן שם סותרי' למ"ש בעצמו פ"ק דחולין וע' בתשו' נו"ב מ"ק חיו"ד סי' ו' מ"ש בישוב הדברי' ותבין דלק"מ וע"ש שדבריו סותרי' למ"ש בעצמו בחיו"ד סי' נ"ב. וגם י"ל דבנ"ד בלא"ה עדיף מהא דכתובות דהתם אין מועיל ברי שלה לגבי אחר אבל כאן הולד נולד ממנה ומכחה בא ואם היא כשרה ממילא הולד כשר וכה"ג כ' הנו"ב סי' נ"ז שם לענין דם האשה וחלב הבהמה. אבל יש לפקפק קצת:

י (ה) ודרך פלפול עלה בלבי ליישב עוד קושי' רמ"א הנ"ל ולומר דהש"ס מיירי גם מפסולי כהונה ודוקא ר' יוחנן לשיטת' יוכל לסבור דגם בפסולי כהונה כשר הולד ולא לדידן דהא הש"ש שם כ' דבפסולי קהל דגם בלא עדותה מותר מה"ת דאפי' ברוב פסולי' הוי רק ספק ממזר ולכן נאמנת גם לגבי ולד משא"כ בפסולי כהונה בעי' דוקא ברי ול"מ לגבי ולד ע"ש. והנה אם נאמר דע"א נאמן נגד הרוב א"כ איננו בתורת ברי ושמא רק דעדות האשה כשר בזה. אך דבאמת אין עא"נ נגד רוב וגם י"ל דאשה אינה נאמנת בזה בתורת עדות. אך הנה התוס' בפ"ק דגיטין הקשו דנילוף מנדה דנאמנת נגד חזקה ותי' דבידה ליטהר ואינו חזקת טומאה וע' ברשב"א שם והאחרוני' הקשו דהא גם נגד רוב נאמנת דרוב דמי' טמאי' והיא אומרת דם טהור ראיתי ואני מוסיף דרוב נשי' יש להם עונה בינונית והיא נאמנת לומר עונה יותר גדולה ולכמה תנאי' ווסתות דאורייתא אבל הרמב"ן שם תי' דאין דני' אפשר מאי אפשר דבנדה לא משכח"ל בענין אחר וכ"כ הריטב"א שם וע' הגהת תיו"ט על הטור אה"ע סי' ד' דהיכא דא"א בע"א מה"ת נאמן, והנה ד"ז פלוגתא דתנאי כנודע ומצאתי בירושלמי פ"ב דתרומות ה"א בהא דאין תורמין מן הטהור על הטמא ומפרש ר' יוחנן בשם ר' ינאי דטעמא דכתי' ונחשב לכם תרומתכם כתרומת דגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב א"א מקצתו טמא ומקצתו טהור

וזה אע"פ שאפשר למדין אפשר מא"ת ושאר אמוראי מפרשי התם טעמי אחריני יעו"ש וע' בר"ש ובמרהיפ שם וא"כ לר"י לשי' למדין מנדה דאשה נאמנת גם, נגד הרוב ושוב נאמנת גם לגבי ולד אבל לדידן דקיי"ל דאין למדין אפשר מא"א כדמוכח ברמב"ם פי"ג מאי"ב ודוקא בהיקש למדין. א"כ שוב בע"כ רק מדין ברי ושמא קאתינן עלה. א"כ שוב רק בפסולי קהל ולא בכהונה. וא"ש:

יא ואולם אם כי הדברים נכונים לפלפולא אינו עולה במרכז האמת דהמעיין בבבלי יבמות (דף מ"ו) ימצא דר"י גופי' ס"ל דאינו גר עד שימול ויטבול וכחכמי' שם ומוכח דס"ל אין דני' ושלא יהי' סתירה לירושלמי י"ל דהתם משום ר' ינאי קאמר ולי' לא ס"ל [וצל"ע בנדרי' (דף ל"ו ע"א) גופא אר"י כו' ור"ן שם ד"ה אלא מעתה וד"ה אשתו וד"ה אלא מעתה דמוכח דר"י גופא ס"ל דדני' וצ"ע] וגם מצינו כמ"פ סתירה בדעת איזו אמורא בין בבלי לירושלמי וגם בדברי ר"י גופי' מצינו סתירה כמ"ש התוס' בכתובות (דף ק"ב) סוע"א בדין חייב א"ע במה שאינו חייב יעו"ש ותבין וא"כ לשיטת ש"ס דילן בדעת נדחו דברי. ולא נאמרו אלא לפלפולא בעלמא:

יב (ו) ובעיקר הסברא שהבאתי לעיל דמסייע חזקת כשרות דילה יש לי להעיר עפמ"ש התוס' בב"מ (דף קט"ו) דכלים גנובים סתם י"ל דנאמן דל"ה בכלל אחזוקי אינשי ברשיעי ל"מ משום דגנבי טובא איכא בעלמא אבל אם אומר על אדם פרטי אינו נאמן להוציאו מחז"כ וא"כ. ה"נ בנ"ד בשלמא אם אומרת סתם, לכשר נבעלתי י"ל דמסייע לה ח"כ וליכא למימר דחזקת כשרות של הבועל סותר לחזקתה דטפי עדיף לתלות בפסולין עכו"ם דפריצי' בעריות דז"א דפריצי טובא איכא בעלמא גם בישראל אבל באומרת על איש פלוני הרי איכא חזקת כשרותו להיפוך וא"כ י"ל דלא תהא נאמנת ובעכצ"ל כשאר טעמי' שכתבתי. ולכאורה י"ל לפמ"ש הה"מ בפ"א מהל' אישות ראי' להרמב"ם דסובר דהבועל פנוי' לשם זנות לוקה מה"ת דאי נימא דהוי רק מדרבנן א"כ איך אמרו בהרבה מקומות חזקה אאע"ב ב"ז הא איסור דרבנן כולהו אינשי לא זהירי בי' ע"ש א"כ י"ל דאיננו סותר חזקת כשרותו דלגבי איסור דרבנן דלא זהירי אינשי ליכא חז"כ וע' ברשב"א יבמות (דף ל"ו), דמה"ט דרבנן צריך חיזוק משום דלא זהירי בי' אינשי. אבל באמת ז"א דסתם נשי' פנויות הם נדות ואיכא איסור כרת וכבר מחו לי' עוכלי להרב מנ"י ריש ה' נדה שכ' דלמאן דדריש טד"ק ליכא בפנוי' איסור נדה והשיגו עליו כל הבאי' אחריו ומהגם שכל דבריו סובבים לר"מ ובמשנה רפ"ג דכתובות אלו נערות שי"ל קנס כו' הבא על הנדה כו' ובש"ס מוקי להך מתני' כר"מ וכבר העיר הגר"א בזה. שוב ראיתי בתשו' ריב"ש סי' תכ"ה שממנו מקור דין הרמ"א ריש ה' נדה הביא שם בעצמו ממשנה רפ"ג דכתובות.

ובמק"א הבאתי ראי' ע"ד פלפול מהש"ס דיבמות (דף מ"ט) דהכל מודי' דבנדה תפסו קידושין והרי התוס' בקידושין (דף נ"א) הקשו למ"ד קידושין שאין מסור' לביאה אינם קידושין א"כ איך תופסין קידושין בח"ל הא אמל"ב ותי' דדוקא אם ע"י הקידושין אמל"ב כגון במקדש ב' אחיות בזה ל"ה קידושין אבל בח"ל הא גם בלא הקידושין אסורה ע"ש ומעתה אי נימא דפנוי' ליכא איסור נדה [וכמ"ש המנ"י סי' קצ"ב וכן הבין הכו"פ בדעתו דליכא איסור כלל ע"ש] א"כ שוב ע"י הקידושין נעשה האיסור דבלא קידושין היא פנוי' וע"י הקידושין חל איסור נדה א"כ שוב מדוע יתפסו הקידושין הא הוי שאמל"ב וכמ"ש הב"י באהע"ז סי' ס"א בשי' רמב"ם דמה"ט חופת נדה א"ק. והארכתי לפלפל בזה אבל י"ל דבזה כיון דאחר שתיטהר הוי לענין תפיסת קידושין כמסור לביאה וע' תוס' ריש יבמות כה"ג ודוקא גבי חופה ס"ל כן לרמב"ם ואכמ"ל. ועכ"פ לדינא הדבר פשוט דגם בנדה פנוי' איכא איסור כרת וכמ"ש הריב"ש ורמ"א ביו"ד קפ"ג וא"כ שוב איכא חז"כ לגבי בועל להיפוך ואוקי חזקה להדי חזקה והדק"ל ובע"כ כמש"ל. ויש מקום לומר לפמ"ש הב"ש דליכא רובא משום די"ל דהיא אזלא לגבי' ובכה"ג שוב ליכא חז"כ דהיכא דמחזרת אחריו הוי כאנוס כמ"ש התוס' בגיטין (דף מ"א) וע' ירושלמי פ"א דכתובות הלכה ח' בסופה אפי' חסיד שבחסידי' כו' וגם אי אזיל לגבה י"ל דבתחלה חזרה אחריו אבל יש לפקפק וקצרתי ובעיקר דברי הה"מ פ"א מאישות שהבאתי למעלה ע"ע במל"מ פ"ד ממלוה ה"י והג"ה שם ופ"ה מתרומות הי"ג וקה"י למהריט"א חמ"ח אות ל"ז ותשו' מהרי"א חיו"ד סי' צ"ו וסי' רצ"ג ובתשו' א' העליתי דגם הה"מ מודה דגם בדרבנן רובם נזהרים אלא דבקידושין בעינן ראי' ולא סגי בידיעה כמ"ש התומים סי' צ' סקי"ד דלא כהב"ש א"ע וא"כ בעינן אומדנא בדבר ברור דמהני גם בד"נ כמ"ש התוס' שבועות (דף ל"ד ע"א) סוד"ה דאי וכו' א"כ בדרבנן הוי רק כידיעה בלא ראיי' דל"מ ודו"ק]:

יג ז') ומעתה אשיב לעיקר הדין והנה כבר הבאתי מ"ש כת"ר מד' יש"ש דס"ל דבארוס וארוסה אם הארוס מכחישה האשה פסולה לכהונה דהוי כברי וברי והעיר רו"מ דגם לפמ"ש הש"ש דברי ל"מ רק לבע"ד ולא לגבי אחר מ"מ זהו דוקא בממון מהא דכתובות (דף ע"ו) אבל באיסורא אכתי תקשי על כהן זה שידור עמה הרי אצלו ל"ה ברי ואי משום ברי דידה הרי עומד לנגדו כרי של הבועל ודוקא בארוס וארוסה י"ל דס"ל לרמב"ם דנאמנת ומסייע חז"כ דלא זינתה עם אחר כיון דהויא ארוסה לזה והיא באיסור נערה מאורסה לעלמא אבל לגבי ארוס היא רק איסור כלל בלא ברכה אבל בפנוי' שזינתה י"ל דאינה נאמנת לכ"ע עכ"ד. והנה מ"ש להשיג ע"ד הש"ש לא עיין שפיר דהש"ש לא, דיבר שם מהערת יש"ש כלל רק דבריו סובבי' כלפי דין הולד ולא מיירי כלל היכא דבועל

מכחיש אבל בעיקר הסברא כבר ביארתי למעלה. דכיון דנאמנת לעצמה נאמנת גם לגבי בעלה ולשי' רוב הפוסקי' גם האשה מוזהרת בדין זונה לכהונה ועוד דכיון דגבי האשה אין הבועל נאמן דהוי ע"א בהכחשה של בע"ד שוב מותרת לכל העולם וכמבואר ביו"ד סי' קכ"ז ס"א וע' בש"כ שם סק"ו ואע"ג דב' עדים מכחישי' זא"ז חמיר טפי וע' בש"כ שם סקי"ב מ"מ הכחשת בע"ד עדיף דאדם נאמן על שלו וע' בב"ש אהע"ז סי' מ"ב סק"ז באורך בזה לענין קידושין כה"ג וע' בתשו' שבו"י ח"א סי' מ"ד וסי' קס"ג וע' בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' קי"ט ואני מוסיף עוד לפמ"ש, המאירי בנדרים צ' ליישב מה שהקשו התוס' והר"ן בהא דהאומרת טא"ל דאינה נאמנת משום שמא ענ"ב והא שוי' אנפשה חד"א ונדחקו בזה וכ' המאירי ז"ל דאיסור זונה מוזהרי' האיש והאשה והיכא דהאיסור, חל על שניהם אז הו"ל דין זונה אבל הכא דלגבי בעל שריא דאינה נאמנת לומר טא"ל שוב גם היא אינה מוזהרת דהיא אינה, מוזהרת רק היכא דגם הוא מוזהר. וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד כיון דהאשה אינה מוזהרת שוב גם הוא אינו מוזהר כיון דהוקשה האשה לאיש, וא"כ הרי אין היקש למחצה והוקש גם האיש לאשה וכיוצא בזה כ' באהע"ז סי' י"א סק"ג דכיון דאמרי' כשם שאסורה לבעל אסורה לבועל כן ה"נ להיפוך כשם שאסורה לבועל אסורה לבעל וכוונתו משום דאין היקש למחצה כדאשכחן בקידושין (דף ה') ופסחים (דף כ"ה) וכמ"ד. וע' בצל"ח פסחי' (דף כ"ח) בזה. ומ"מ צ"ע בזה די"ל דעיקר איסור של האשה היא רק משום הבעל ולכן היכי דהוא אינו מוזהר ממילא גם היא אינה מוזהרת אבל בנ"ד שהאשה נאמנת לעצמה י"ל דלגבי בעל דאינה נאמנת הוא מוזהר בה דהאשה טפלה לו אבל הוא אינו טפל אצלה. ועוד נלע"ד דגם הישי"ש ל"ק אלא בארוס דהא באמת תמה הב"מ דכיון דאין לארוס דין עד וגם אינו בע"ד מדוע יהי' נאמן לגבי האשה ואולם נראה דכיון דקיי"ל דהאב נאמן על בנו וגם נאמן לומר שאינו בנו וע' באב"מ סי' ד' סק"כ בשם ריב"ש ותשב"ץ בזה א"כ כיון דנאמן לגבי בנו שוב נאמן גם לגבי האשה להכחיש ברי שלה וא"כ התינח גבי ארוסה דהבן ממזר ובזה נתנה לו תורה נאמנות אבל בפנויה שאין להולד דין ממזר ואין לבועל נאמנות בזה כמ"ש הב"מ סי' ד' סכ"ו בהג"ה לדחות דברי, תשו' דב"ש בזה וגם אם נאמן לענין ירושה הוא רק מספק דא"א להוציא ממון מיורשים וכיון דאינו נאמן בתורת נאמנות גמור שוב אינו נאמן לגבי האשה וכה"ג כתבו הריטב"א ונימוק"י ביבמות פרק האשה רבה לענין עד הבא ראשון דנאמן כשנים דדוקא בדשב"ע משא"כ באיסורין כיון שלא נתנו לו שם דין נאמנות כשנים וע' בט"ז יו"ד סוס"י א' וש"ך סי' קכ"ז סקי"ד וב"ש א"ע סי' ד' סק"ס ובט"ז וש"ך חו"מ סי' פ"ז ובפ"י גיטין (דף ג') ותשו' תפא"צ חא"ע סי' צ' וכן י"ל בנ"ד. ואולם דעת רמב"ם וש"ע נראה דאף דנאמן

לגבי הבן אינו נאמן לגבי האשה דדוקא היכי דשניהם שוים ואין האחד טפל, להשני אמרי' מגו דנאמן לאחד נאמן גם להשני אבל בנ"ד הרי כל דין איסור והיתר נצמח ממנה וממילא דין הבן נשמע ג"כ ואיך נימא דהאשה טפילה לבן ותדע דאפי' למאן דפוסל בבתה מכשיר בה ולא אמרי' דהאשה טפילה לבן לכ"ע וע' נו"ב מה"ק יו"ד סי' נ"ז שדיבר ג"כ מזה וכבר כתב הריטב"א בעירובין (דף ל"ו) בשם הר"מ בר שניאור כעין זה לענין חזקה וע"ע כה"ג בפרישה וש"ך יו"ד סי' רס"ז סקע"ה ליישב סתירת דברי רמב"ם שפסק דהכותב לשפחתו מעוברת הרי את ב"ח וולדך עבד דבריו קיימים ואם אמר את שפחה וולדך ב"ח ל"א כלום ותמה הראב"ד דכיון דבסיפא צ"ל דס"ל עובר ירך אמו והוי כחציה א"כ אמאי ברישא דבריו קיימים ותי' הפרישה וש"ך דאין שפחה טפלה לגבי עובר אבל העובר בטל ונגרר אחר האם ע"ש ואף דבנ"ד כבר נולד הולד מ"מ כיון שהכל נמשך ממנה י"ל כמ"ש ואף דהארוס נאמן לגבי בנו ואינו נגרר אחר האם מ"מ עכ"פ לבטל, נאמנותה ע"י מה שאינה נאמנת לגבי בן לא אמרי' כן וא"ל דנימא לגבי האשה דעדות שבטלה מקצתה ב"כ דגם לגבי איפו איסורים אמרי' כן כדמוכח מהתוס' סוטה (דף ל"א ע"ב) בשם ירושלמי דדוקא התם משום דאיכא רגל"ד לא אמרי' הכי משא"כ בעלמא וע' תשו' נו"ב מה"ק חא"ע סי' מ"ה דז"א דהא בנ"ד בע"כ לאו מתורת עדות נאמנת דהא פסול זונה לכהונה הוי דשב"ע לשי' תוסרי"ד קידושין (דף ס"ו) וע' בש"ש ש"ו פט"ו שהוכיח מהרמב"ם להיפוך מ"מ איך יפרנס התורי"ד דין של משנתינו ובע"כ דס"ל דזו עדות שהאשה כשרה דנקט הש"ס היינו משום דאיכא חזקה דבודקת ומזנה וליכא רובא להיפוך מהטעמים שנתבארו למעלה והוי רק כעין גילוי מלתא בעלמא דלא אמרי' בי' עשמב"כ כמ"ש הר"ן פ"ק דגיטין גבי קרוב שהביא גט מח"ל וכתוב בו מתנת נכסים דאף דא"נ לגבי מתנות ל"א עשמב"כ כיון דל"ה עדות גמורה שע"פ הגט היא נשאת אף שאין הגט מועיל בלא אמירת השליח בפ"נ ובפ"נ הוי רק כגילוי מלתא ע"ש ובפרט אי נימא דבנ"ד מתורת הכחשת בע"ד קאתינן עלה כמש"ל א"כ פשיטא דל"ש לומר בזה עשמב"כ (וע"ע בשו"ת ב"ש תא"ע סי' י"ד מ"ש בזה):

יד (ח) ועוד יש לדון בזה דגם אי נימא דאם הבועל מכחישה אינה נאמנת מ"מ א"צ לשאול ע"ז ומ"ש בהפלאה כתובות שם דצריך לשאלו דאין סומכין על החזקה בדאיכא לברורי י"ל לפמ"ש הנו"ב מה"ק חיו"ד סי' נ"ז דהא דגם בס"ס בדאיכא לברורי מבררינן היינו היכי שיבוררו ב' הספיקות אבל אם יבורר רק ספק א' א"צ לברר וע' בישויע"ק א"ח סי' ח' שכתב כה"ג לענין רוב וחזקה ובתשו' א' הבאתי סמוכין לזה דהנה בתשו' הרא"ש כלל ב' הקשה לשי' רמב"ם דס"ל דכלאים של תורה דוקא במין טהור וטמא ולא

בב' מינים ששניהם טהורים או טמאים איך יפרנס ש"ס דחולין (דף ע"ט) דאר"י לשמעי' כי עיילת לי כודניתא בריספק עיין בסימנים אי דמיין להדדי ודייק הש"ס דקסבר סימנים דאורייתא ואי ליכא בזה אלא משום כלאים דרבנן ראוי שיועילו גם סד"ר ועוד תמהו האהעו"ז סי' י"ז ושאר אחרונים בהא דפסק הרמב"ם פ"ט מכלאים דהרוצה להרכיב פרד ופרידה בודק בסימנים והרי הר"מ פסק גבי עדות אשה דסיד"ר ואמאי מהני בזה סימנים ונראה דכבר תמהו האחרונים לשי' רמב"ם דבכה"ג הוי רק כלאים דרבנן אמאי צריך לבדוק בסימנים הרי סד"ר להקל וצ"ל כמ"ש הכ"מ סי' י"ז סכ"ח דכיון דאיכא לברורי מבררינן וכבר העלה הנו"ב מה"ק א"ע סי' ל"א דההבדל בין אי סיד"א או סיד"ר דאי הוי דאורייתא הוי דבר ברור שכן הוא ואי סיד"ר הוי רק ספק ובדרבנן להקל ע"ש וא"כ א"ש דאין כונת הש"ס להוכיח דס"ל סיד"א מדסמך להקל ע"פ הסימנים דכיון דהוי רק כלאים דרבנן שפיר סמכי' אסד"ר אלא דדייק מדהוצרך לבדוק והרי הוי סד"ר אלא משום דאיכא לברורי ואי סיד"ר הרי אכתי לא יתברר ביורר גמור וא"צ לברר כלל ובע"כ דסד"א ומיושב קו' הרא"ש וא"כ שפיר פסק הרמב"ם גבי מרכיב ומנהיג שיבדוק בסימנים דהרמב"ם מסופק אי סד"א או סד"ר ולכן מספק אולי סד"א ויהי' ביורר גמור צריך לבדוק ואי סד"ר הרי א"צ לבדוק כלל דלשיטתו הרי ליכא בזה אלא כלאים דרבנן ודו"ק כי נכון הוא בס"ד [אחר כמה שנים מצאתי בשו"ת נת"א סי' י"ד ושו"מ תליתאה ח"א סי' רנ"ג קצת מזה ועמ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד אות מ"ד בסוגיא דפסחים ע' בזה] ועפ"ז י"ל דגם בנ"ד הרי גם אם ישאלו לבועל לא יהי' ביורר גמור אלא שנאסור אותה מספק א"כ א"צ לברר כלל אך בגוף סברת אחרונים הנ"ל הגם שמצינו קצת דמיון לזה בתוס' זבחים (דף ע"א ע"א) דלא עבדי' תקנתא ברעיי' כיון דגם אחר רעיי' לא משתרי אלא משום דכל דפריש מרובא פריש מ"מ הנה מדברי מלחמות פ"א דחולין דבחליצה לא סמכי' אחזקה דרבא משום דאיכא לברורי וע' בט"ז א"ע סי' קנ"ו ונו"ב מה"ק א"ע סי' ס"א שכ"כ מסברא והרי התם לא יבורר לגמרי שאם לא ימצא שערות י"ל שמא נשרו (ושוב אחר זמן רב מצאתי בשו"ת ב"ש יו"ד ח"ב סי' י"ז שהעיר בזה) ועוד יש ראי' מהר"ן פא"ט בהא דריאה הסמוכה לדופן דאע"ג דתלינן בדופן מ"מ היכי דאיכא למיבדק בדקינן שאפשר שיתברר שמחמת הריאה הוא וכו' ומבואר דאף שאם לא יהי' נראה נקב לא יבורר ונתלה מספק בדופן מ"מ מבררינן דשמא יבורר צד א' שיתראה הנקב ע"ש ובפרט מדברי הרמ"א יו"ד סי' א' ס"ב דאף דצריך לבדוק את השוחט אם בקי בהלכות שחיטה מ"מ אם אינו לפנינו צריך לבדוק בסמנים עכ"פ דכל מה דאפשר למיבדק בדקינן ועתו"ס שביעית (דף מ"א ע"ב) ד"ה כל מלתא וכו' צריך לברר כמו שיכול וכו' ומוכח דבירור מצד א' מיחשב ביורר

אף שלא יתבררו ב' הצדדים וע' תשו' רע"א סי' כ"ט אך דגם אם סברת ישויע"ק דס"ל דדוקא אם יבוררו ב' הצדדים וכו' נדחה מכל הנך ראיות מ"מ י"ל דבנ"ד א"צ לשאלו דדוקא אם יברר עכ"פ צד האיסור אף שלא יבורר צד ההיתר מבררינן אבל הכא דאדרבא שצד האיסור לא יבורר אלא אם יודה לדברי' יבורר צד ההיתר ואם לא יודה ישאר ספק בדבר י"ל דלכ"ע א"צ לברר דעיקר החיוב לברר הוא לחומרא לברר האיסור משא"כ בנ"ד וגם כבר הביא רו"מ מתשו' גבעת פנחס סי' ד' שכתב דבכה"ג יש לה מיגו דהול"ל סתם לכשר נבעלתי ע"ש וגם בתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' י"ד וסי' ט"ו פסק דא"צ לשאלו לכן יש להקל בזה:

טו (ט) ואגב אמינא במה שהביא רו"מ בשם שו"ת ספר יושיע שתמה מדוע פסק הרמב"ם בדין אשת ישראל שאמרה נאנסתי דאינה נאמנת ע' אה"ע סי' ס"ח ודלא כהר"י שהביא הרא"ש בכתובות (דף ט') ואמאי גבי פסולי כהונה פסק דנאמנת בברי הרי שניהם הם לאו ולפמש"ל דבנ"ד הוי רק מברר מיעוט מן הרוב ונאמנת מה"ט נגד הרוב כמ"ש הנו"ב סי' ס"ט והש"ש הנ"ל א"כ אין לו דמיון כלל וגם לפמש"ל דבנ"ד ליכא רוב כלל כיון דברצונה תליא ג"כ לק"מ. וגם לטעמא דבודקת ומזנה או מטעם הב"ש דיש ספק שמא הלכה אצלם א"ש ג"כ כמ"ש רו"מ:

טז יו"ד) ועתה אבא לבאר מה שהעירותי לעיל מדברי הח"ס דבנ"ד דברי שלה היא עכשיו ושמא ענ"ב וכמ"ש הנו"ב מהא דשבוי' דהעד לא ישאנה אמנם לפמ"ש בשו"ת רע"א סי' פ"ה להוכיח דמשום חשש ענ"ב לא תצא בדיעבד וכמ"ש הריטב"א ביבמות כ"ה מתוספתא מפורשת והשיג על הנו"ב מ"ת סי' כ"ח שנסתפק בדין דיעבד וגם בהגהת בן הנו"ב ז"ל עצמו העיר שם מסי' י"ב דקיי"ל דלא תצא וא"כ בנ"ד שכבר נשאת לכ"ע לא תצא ופליאה בעיני על הח"ס שהחמיר בזה בחנם ונ"ל עוד ראי' מהא דא"ע סי' ל"ז סכ"ה ובר"ן קידושין שם דמבואר דמחשש ענ"ב אם כנס לא יוציא ועוד נראה דדוקא היכי דבעינן דין עד בזה היכי דאיכא חשש ענ"ב אינו נאמן כמו בשבוי' שהאשה עצמה א"נ כלל וגם בעלה א"נ משום דאשתו כגופו ובעינן שיעיד אחר עלי' ולכן היכי דאיכא חשש ענ"ב שוב א"נ. אבל בנ"ד הרי האשה מעידה על עצמה והיא הבע"ד ומ"מ נאמנת מהטעמי' שנתבאר למעלה משום דהוי בו"ש וגם לגבי בעל מהני א"כ מה בכך שיש חשש ענ"ב מ"מ הוי ברי ושמא ושוב מצאתי בשו"ת רע"א שם שכ' בנדון דידי' כסברא זו ע"ש באורך. ות"ל כונתי לדעתו בזה. וע"ע בתשו' ח"ס סוס"י ט' ופח"ש סי' ו' סקט"ז וע' תשו' כ"ס א"ע סיס"י ה' שהאריך ג"כ לדחות דברי נו"ב הנ"ל מכמה טעמים ע"ש היטב:

יז (יא) ועוד נלע"ד לפי המבואר בש"ס קידושין (דף י"ג) בדין שתיקה דלאחר מתן מעות דל"מ ודייק לה מהא דא"ל כנסי סלע בפקדון ואח"כ קידשה ושתקה דאינה מקודשת ופריך מי דמי התם בתורת פקדון יהב ואי שדי להו תתחייב באחריות ולכן לא השליכתן משא"כ בזה ודחי ר"א אטו כולהו נשי ד"ג כו' יעו"ש ובע"כ דהוי וודאי דלא ד"ג דאל"כ תיקשי אכתי תתקדש מספק עכ"פ והן אמת דהפ"י שם הקשה כן ותי' דכיון דלגבי עדי' הוי ספק הוי מקדש בלא עדים ואינה מקודשת כלל. אבל לפמ"ש הנו"ב מ"ק חא"ע סי' נ"ח בענין אם יש ספק לעדי' דאם ראו גוף הקידושין רק שאין יודעים אם המקום שלה וכדומה הוי קידושין א"כ ה"נ י"ל בנ"ד וע"ש במ"ת סי' ע"ז וגם בגוף דברי מרדכי במקדש בספק קרוב לו או לה דהוי כמקדש בל"ע פקפק שם וגם הפ"י בקו"א לקידושין ושאר אחרוני' פקפק בזה וא"כ בע"כ דהוי וודאי דלאו נשי ד"ג א"כ שוב אין לחוש שאמרה לכשר נבעלתי כדי שלא תיפסל לכהן דמסתמא אינה יודעת הדין אם יש חילוק בין כשר לפסול. וגם אי נימא דהוי רק ספק מ"מ שוב י"ל דהוי ס"ס שמא אינה יודעת הדין כלל ושמא האמת כדברי' אבל בזה י"ל דהוי ס"ס משם א'. ועכ"פ לדינא חזי לאצטרופי בהדי שאר טעמים דכתיבנא. ונראה עוד ראי' מהא דמבואר בס' ס"א דעת הר"י דבאומרת ברי שנאנסה נאמנת נגד הרוב והא י"ל דעיני' נתנה בבעלה ואמאי נאמנת ובע"כ דבכה"ג שאינה בתורת עד רק משום בו"ש שפיר מהני גם בכה"ג. ותדע דהא כל נאמנות דנדה שייך ג"כ לומר שמא ענ"ב לשמש עם בעלה ואפ"ה נאמנת וא"ל דאין למדין אפשר מא"א וכמש"ל בשם הרמב"ן ורטב"א ז"א דהא מצינו בש"ס דנדה (דף י"ג) דפקחות בודקות אותה ובשלמא לענין עדות אשה שפיר תי' הרמב"ן דהא גם הנשים שיבדקו אינם עדי' כשרים אבל לענין חשש שנוגעת היא להנאתה שפיר אפשר שתבדוק ע"י נשים אחרות ובע"כ דהיכי דנאמנת על עצמה שוב אין לחוש לחשש ענ"ב ואף די"ל דיוחסין שאני מ"מ הרי מהא דסי' ס"ח שפיר מוכח כן דהא לשי' רמב"ם חמור שם טפי מביוחסין [וכמ"ש רו"מ לענין אם הבועל מכחיש] ע"כ לפע"ד הדין ברור דבדיעבד לא תצא ודלא כהח"ס:

יח [י"ב] ומעתה נתנה ראש ונשובה נחקורה בדין חשש ב' משום גזירת מינקת מה דינה של אשה זו וטרם בואי לבאר מה שנלע"ד לדינא אציע מה שנתחדש בעזה"י מידי עיונו במקור דיני' אלו ומראש צורים אראנו לבאר ד' הש"ס וראשונים ואתנהלה לעטי אולי אבנה גם אנכי לברר דינא דנד"ד. והנה מקור דיני' אלו בש"ס דיבמות (דף מ"ב) לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוצא ומפרש טעמא דמעוברת משום דחסא שממעכו בשעת תשמיש] אי הכי דידי' נמי דידי' חייס עליה א"ה של חבירו נמי חייס עלי' [שאין אדם מתכוין להרוג נפש] אלא סתם מעוברת למניקה קיימא (לשי' רמב"ם

לא גריס אלא] דלמא איעברה ואיעכר חלבה וקטלה לברה ברעב א"ה דידי' נמי דידי' ממסמסא לי' בביצים וחלב הא של חבירו לא יהיב לה בעל ואשה בושה לבא לתבוע ליורשי' בשביל בנה וימות ברעב והנה הרמב"ם והסמ"ג כ' טעמא דמעוברת משום דחסא ותמהו כולם שהוא נגד הש"ס והכ"מ כ' דלא גרס אלא ואכתי לא הונח בזה דהא מ"מ הש"ס דחי לטעמא דדחסא ומפרש טעמא אחרינא ולפי טעם האחר שוב א"צ לטעם דדחסא וגם קשה למחוק גי' שלפנינו דגרס אלא ומשמע דהדר משינויא קמא ועתו"ס חולין (דף נ"ה) ותוס' נדה (דף מ"ו) ורשב"ם ב"ב (דף מ"ד) דלפעמי' הדר בי' גם אי לא נקט אלא וע' בשו"ת שב"י ח"א סי' צ"ה וסי' צ"ז ובשו"ת בני אהובה בסופו ונלע"ד ליישב אופן ראשון כבר נדפס בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' צ"ט לכן לא נדפס פה] באופן ב' דהא התוס' בכתובות שם (דף ע"ח ע"ב) כתבו דבנתנה בנה למניקה אין טעם האיסור משום גזירה רק דשמא תחזור בה ומה שהקשה מהרש"א בזה כבר תי' כל האחרוני' וע' בשו"ת בנ"א שם ג"כ בזה ובאמת דקיי"ל בכמה דוכתי דאין לחוש לחזרה וכמ"ש הש"ך בח"מ סי' קכ"ב סק"ד בשם הבעה"ת גבי ביטול שליחות וע' בקצה"ח סי' קי"ב גבי כתב דאקני אם יכול לחזור בו שדחה דברי הש"ך שם דאף דיכול לחזור מ"מ אין לחוש לכך ואוקמי' אחזקה יעו"ש אבל אני הוכחתי במק"א מדברי הר"ן בכתובות ר"פ אע"פ בהא דקני אי צריך אמלוכי בי' דהיכי דיכול לחזור בו מכל הדבר שפיר חיישי' שמא חזר בו יעו"ש היטב ותבין:

יט וגם י"ל דאף דאין לחוש שמא חזר, מ"מ יש לחוש שמא תחזור וכהא דקיי"ל שמא מת ל"ח שמא ימות חיישי' ומבואר בתוס' קידושין (דף מ"ה) דגם שמא יקדש חיישי' וע' נו"ב מ"ק יו"ד ס' נ"ה נ"ו ונהי די"ל דעומדת להתקדש ודמי למיתה מ"מ הרי ברשב"א יבמות (דף קי"ט) מבואר דגם שמא תפיל חיישי' וה"נ בזה [וע' גיטין (דף ל"ג) אבל י"ל דה"ס לא הוי בכה"ג] אך דמ"מ אם השליש מעות על מסמוס ביצי' וחלב לולד מהראוי להתיר וע' בשו"ת הגאון רח"כ סוס"י י"ד בשם תשו' המג"ש בזה ואף דיש לחוש לגניבה ואבידה וכדומה מ"מ עכ"פ לא שכיח וכמ"ש הש"ך בח"מ סי' קכ"א סקס"א דכמו דאונס ל"ש ה"ה גניבה ואבידה והוכיח כן מהש"ס ר"פ המפקיד וכ"ה בסמ"ע סי' ר"ג סק"ז וסי' רצ"ד סק"ג וא"כ אין מהראוי לחוש לכך ואמנם נראה לפמ"ש התוס' בקידושין (דף י"א ע"א) בשם הר"מ מנרבונה ליישב הא דקאמר שם דארוסה אינה אוכלת בתרומה עד שתכנוס לחופה משום דעולא דשמא ימזגו לה כוס כו' ובכתובות (דף נ"ז) מבואר דמשהגיע זמן נישואין עד שתכנוס לחופה הוי הטעם משום סמפון ודוקא קודם שהגיע זמן הוי טעמא מדעולא ותי' דמומין לא שכיחי ולא הי' גוזרין משום סמפון רק כיון דגזרו

בתחלת הזמן עד שיגיע משום דעולא שוב האריכו הזמן משיגיע גיע עד שתכנוס לחופה משום סמפון הואיל וכבר הוצרכו לגזור עד הגעת הזמן משום דעולא יעוש"ה ולכאורה י"ל דה"נ כיון שכבר גזרו במעוברת דלא תנשא עד שתלד שוב גזרו גם אח"כ משום מלתא דל"ש אך ז"א כיון דגם טעם מעוברת הוי רק משום דלמניקה קיימא א"כ שוב אין לגזור כלל משום מלתא דל"ש אבל י"ל דהא עיקר טעמא דל"ח לדחסא הוא משום דאין אדם מתכוין להרוג נפש כמ"ש רש"י שם והנה בכתובות (דף ק"ב) מבואר דאין מניחין הבן אצל יורשיו משום דחיישי' משום ריוח ממון יהרגוהו ומעשה הי' ושחטוהו בע"פ ע"ש וא"כ א"ש דכיון דאם תלד יצטרך ליתן למינקת ולהשליש מעות למסמוס שוב יש לחוש משום ריוח ממון יהרגנו בדחיסה וא"ל דמהיכי תיתי יחוש שתלד ותצטרך להניקה הרי שמא תפול לזה אמר דסתם מעוברת למינקת קיימא ושוב יחוש לזה ויהרגנו וכיון דכבר הוצרכו לאסור כל זמן העיבור שוב האריכו הזמן גם משום חשש דלא שכיח ואסרו כל זמן הנקה וא"ש דברי רמב"ם דגם למסקנא בעכצ"ל טעם דדחסא ולא גרס אלא דלא הדר משינויא קמא ושני הטעמים משולבים יחד וא"ש ודו"ק:

כ הג"ה. במש"ל מתשו' הנו"ב שכ' לחלק בהא דחיישי' לשמא ימות ול"ח לשמא מת ומהרשב"א יבמות (דף קי"ט) ע"ע בחי' הר"ן לנדה (דף ל"ו ע"ב) שכ' להדיא לחלק דל"ח רק לשמא ימות כיון שסופו למות וכן לשמא יבקע הנוד דסופו של נוד להבקע ע"ש ע"ז (דף כ"ג רע"א) ורש"י שם ד"ה רבינא דדילמא כבר רבעה ל"ח וע"ש (דף כ"ב ע"ב) בגמ' אלא רובע ונרבע ליחוש וצ"ע וע' תוס' גיטין (דף י"ז) רע"ב דלשמא תזנה איכא למיחש טפי מלשמא זנתה אף דזנות לא שכיח ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז אות י"א בזה]:

כא (יג) אך דלכאורה עלה בלבי להביא סתירה לדעת הרמב"ם שסובר דגם למסקנא קיימא טעמא דדחסא דהא הרמב"ן והרשב"א הקשו בהא דדחיק הש"ס לעיל למצוא טעם לאיסור נישואין תוך ג' חדשים משום הבחנה והא הול"ל משום ספק איסור מעוברת דשמא כבר מעוברת היא ואסור לישא אותה ותי' דמשום ספק מעוברת אין לחוש ע"ש ולשי' רמב"ם דהוי משום סכנת הולד א"כ גם מספק יש להחמיר דהוי ספק נפשות ובשלמא משום דלהנקה קיימא הוי רק גורם בעלמא ומספק שרי אבל לשי' רמב"ם קשה, ונראה ליישב ומקודם אבאר ליישב קושי' הרב מטשארטקוב שהביא הנו"ב במה"ק חא"ע סי' ס"ט והרעיש בה העולם בהא דכ' התוס' ביבמות (דף ל"ז ע"א) שהקשו דאמאי סגי בג"ח ניחוש דלמא לא נקלט הזרע עד יום ג' וליבעי ג' חדשים וג' ימים דאם תנשא מיד אחר ג"ח ותלד לששה חדשים ויום א' ויש להסתפק שמא הוא בנו של ראשון ותי' דלא הי' משתהה כ"כ עד שלש ימים של הב' וע' במהרמ"ל שם דהכונה דעד שליש

ימי עיבור של הב' דהיינו ב' חדשי' ובצירוף ג"ח של הבחנה בוודאי הי' ניכר אם הוא מן הראשון ואם אינו ניכר שוב ידוע שהוא מן השני והקשה הרב הנ"ל דהתינח לענין הבחנה אבל מ"מ איך מתייבמת אחר ג"כ ליבעי ג"ח וג"י דשמא לא נקלט עד ג"י ואחר ביאתו של יבם אחר מעוברת ופגע באשת אח שלא במקום מצוה וע' בנו"ב מ"ת סי' קל"ז קל"ח ושו"ת רע"א סי' צ' ושאר אחרוני' בזה. אבל נראה דהא הנו"ב שם כ' דרוב פעמים אינה מתעברת ביום המיתה או סמוך לו ובשו"ת רע"א שם כ' די"ל דרוב פעמים נקלט מיד אך דהאחרוני' כ' דא"א לסמוך בזה על הרוב דהיכי דאיכא לברורי מבררינן וכמ"ש בשו"ת הש"מ חא"ע סי' ס"א וראייתו שם כבר קדמו הגאון או"ח והובא בנו"ב מת סי' קל"ט. והנה כבר הבאתי לעיל סברת הישויע"ק דהא דצריך לברר היינו אם יבורר בירור גמור אבל היכי דגם אחר הבירור נצטרך לסמוך על הרוב שוב א"צ לברר כלל א"כ הרי בכל יבום יש לחוש שמא הוליד בן בזנות ואפ"ה פוטר מיבום ואפי' הבן ממזר כידוע רק דסמכי' ארובא דכשר הי' וכן אם תלד האשה הבן י"ל דלמא לאו אביו הוא היבם וצ"ל דאזלי' בת"ר א"כ כיון דבין כך ובכ"כ צ"ל מכח הרוב א"כ שוב א"צ לברר כלל וסמכי' ארובא דנקלט ביום א' וא"ש. וגם אם נאמר דלא כסברת אחרוני' הנ"ל י"ל דהא ביבמות (דף מ"ז) מבואר דשהוי מצוה לא משהינן וע' במג"א רס"י כ"ה ובתוס' פסחים (ד' י"א) כ' דמקום מצוה דמי לפסידא והוי לא אפשר א"כ בזה דאם נאמר שיברר וישהה עוד נ"י יפסיד זריזות המצוה ושמא ימות בינתים ויבטל מצות יבום וע' יבמות (ד' כ"ו ע"א) בסוגיא דיש זיקה דקסבר אסור לבטל מצות יבמין ודלמא אדמייבם חד מיית אידך וכו' ע"ש וה"נ בזה והא לפי הך צד דאזלי' בתר רובא הרי איכא מצות יבום בזה ויעברו על שיהוי של המצוה לכן א"צ לחוש ולברר משום המיעוט ואף דהתוי"ש יומא (ד' י"ד) כ' דדוקא לזמן מרובה ולא באותו יום מ"מ מוכח בש"ס דמ"ק (ד' י"ח) בהא דכותבין שטרי בירורין במועד דגם בב' ימים חיישי' למיתה דהא גם ביום אחרון של חה"מ מותר לכתוב ובע"כ כמ"ש וע' שעה"מ פ"ד מסוכה ורא"ש נדרים (דף ג') ומהש"ס הנ"ל מוכח כמ"ש, ודוקא באותו יום ל"ח (וע' בכ"מ פ"ג ממעשר שני דין ח' דמבואר דגם לאותו יום חיישי' שמא ימות וע' הג' מח"א על הרמב"ם בזה) וא"כ שוב ל"ש לומר בזה דאיכא לברורי וסמכי' ארובא וכיוצא בזה כ' הרשב"א בשבת (דף כ"ה) וריטב"א שם דאע"ג דהיכי דאפשר לקיים שניהם אין עדל"ת היינו אם אפשר לקיים היום אבל היכי דצריך להמתין למחר כיון דחביבה מצוה בשעתה שפיר עדל"ת ע"ש וביותר מבואר ברשב"א ביצה (ד' ח') דטעמא משום דאין מעבירין על המצות ובמק"א הבאתי סתירה לזה מהתוס' ריש יבמות וביארתי לחלק בזה ואכ"מ כי הבאתיו רק לדוגמא וא"כ מיושב

קו' הרב הנ"ל דמיבום בלא"ה לק"מ ומעתה מיושב ק' הרמב"ן הנ"ל דגבי הבחנה לא הומ"ל משום חשש מעוברת חבירו דבזה שפיר תיקשי דאי מה"ט ליבעי ג"ח וג"י וא"ל דסמכי' ארובא ז"א דהא טעם איסור מעוברת הוא משום דחסה וקיי"ל דאין הולכין בפ"נ אחה"ר וא"ש ודו"ק:

כב (י"ד) והנה התוס' הביאו בשם הר"ש דגרושה מינקת מותרת להינשא משום דלא משתעבדא להניק ור"ת חולק עליו ובהגמ"ר פ' החולץ אחר שהביא מחלוקת הר"ש ור"ת הנ"ל כ' וז"ל ומינקת שנתעברה בזנות בא מעשה לפני הרמ"ט והתירה ואמר דאפי' ר"ת האוסר הוי משום שכופה אבי התינוק ובזנות מי יכוף ולא הודו לו חכמי' דמ"מ הב"ד יכופו אותה וראי' לאסור מהא דכ' התוס' דלטעם דחסה אין חילוק בין אלמנה וגרושה ואע"ג דחוזר בו מן הטעם לבד חזר ולא מן הדין ועוד אלמנה נמי אי אמרה אנו"ע לא משעבדא עכ"ד התוס' וא"כ לפ"ז ה"ה מזנה כיון דאין תלוי בשיעבוד עכ"ל הגמ"ר ובאמת שהוא סתירה גדולה לשי' הרמ"ט דהא כל דיוקו של ר"ת הוא משום דלפי טעמא דדחסא אין חילוק וה"ה למסקנא א"כ ה"ה בזה וגם במזנה מוכח מזה דאסור לשי' ר"ת עכ"פ וע' נ"ב סי' י"ח בזה אך לענ"ד י"ל דהא כבר תמהו האחרוני' דהא גם בצמקו דדי' דקיי"ל דתנשא א"כ גם בזה תקשי כקו' ר"ת דמטעם דחסה בכל גווני אסור א"כ ה"ה למסקנא וע' בב"ש ומצאתי בק"נ על הרא"ש בפ' אע"פ שתי' דהוי מלתא דלא שכיחא ולכן אין ראי' מזה דעיקר דיוקו של ר"ת הוא דאי בגרושה מותר א"כ הו"ל להקשות על טעם דדחסא דא"כ אמאי בגרושה מותר דלשי' הר"ש מעוברת גרושה מותרת והו"ל להקשות ממעשי' בכל יום אבל מצמקו דדי' דהוי מלתא דל"ש ליכא לאקשויי מינה ע"ש וגם בשו"ת בנ"א תי' כן יעו"ש בזה וא"כ הרי כבר ביאר הנו"ב הא דזונה מותר להר"מ משום דלא שכיח ואף דמהרי"ו דחה דזנות שכיח ורק בעדו' והתראה ל"ש מ"מ ל"ש שתתעבר דסתם זונה מתהפכת ע"ש במה"ק בכמה תשובות א"כ כיון דל"ש שוב לא הו"מ להקשות מזה ושוב אין ראי' לסתור דעת הרמ"ט בזה וע' שו"ת ב"ש אחרון חא"ע סי' ג' שתמה על נו"ב הנ"ל מכתובות (דף ל"ז) בשבוי' דקיי"ל כר' יהודא דשהי' צריכה ג"ח שמא לא נתהפכה יפה וע' בב"י בשם רז"ה שרמז לזה וע"ש מ"ש ליישבו:

כג (טו) אך בגוף הדבר שכ' קצת פוסקי' דמשום דזנות ל"ש לא תקנו בזה תמה בישועי"ק דהא בש"ס דגיטין (דף י"ד) ס"ל לר"י דטעמא דתקנו זמן בגיטין משום שמא יחפה ור"ל ס"ל משום פירות ופריך ר"ל מ"ט ל"א כר"י ומשני זנות ל"ש וכ' בתוס' דהיינו בעדים והתראה עכ"פ והרי מבואר דלדידן דקיי"ל כר"י תקנו גם משום זנות דל"ש דבוודאי לא נחלקו במציאות אי זנות שכיח או לא:

כד ואני מוסיף דהא בירושלמי פ"ג דתרומות הל' א' בהא דפליגי בתורם קישות ונמצאת מרה או רק תוכו מר ופריך וכי דבר שאפשר לעמוד עליו חכמים חלוקים והיינו דא"א שיחלקו במציאות הנראה לעינים וע' בפ"מ שם במ"ש בכונת ירו' בעיקר בדיקתה חלוקין אבל בירו' פ"א דחלה ה"א מוכח דנחלקו במציאות בבדיקה וע' ברמב"ן חולין רפא"ט שהקשה כה"ג בהא דטרפה אינה חי' ותי' שם ל"ש בזה. ונראה ליישב דהא עיקר טעמא דזנות בעדי' והתראה ל"ש הוא משום דכיון דיהרגוה ע"י זנות זה בוודאי תחוש לנפשה ולא תזנה א"כ התינח עכשיו דתקנו זמן בגיטין וא"א לחפות עלי' אבל אי לאו דתקנו זמן דהי' ביד כל א' לחפות א"כ שוב י"ל דסומכת ע"ז שיחפה בעלה עלי' ושפיר הי' זנות שכיח ולכן תקנו זמן ואחר שתקנו שוב באמת לא שכיח ודוק:

כה ובתשו' א' פלפלתי הרבה בסוגי' דגיטין שם ליישב קו' האו"ח ותפ"ל דאמאי לא אמר ר"ל משום טעמא ממזרים כמ"ש בתוס' שם טעם דזה"ן ובזה א"צ התראה והוי שכיח ופלפלתי הרבה ליישבו ואכמ"ל בפלפולי' רק במה שנתחדש לי כעת בס"ד וגם בענין אי תיקנו במלתא דל"ש עמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' רל"ה מכמה מקומות בזה:

כו (ט"ז) והנה בשו"ת רע"א סי' צ"ה האריך לצדד בדין מינקת זונה ומכח ראי' הנ"ל הוכיח דלר"ת גם בזונה אסור כיון דלהס"ר הוי כן וכבר כ' דלק"מ וגם מ"ש דלפמ"ש הרא"ש דאף דלא משתעבדא כיון דרוב נשי' חסות על בניהם ומסתמא יניקו אותם אם לא ינשאו לאיש א"כ ה"נ בזונה לענ"ד י"ל לפמ"ש הצ"צ סי' כ"ה דהא דס"ל להש"ס דלא עבידי נשי' דחנקו בנייהו היינו בסתם נשי' כשרות אבל זונות עבידי דחנקו וכנראה בחוש ע"ש שהחמיר עפ"ז ולענ"ד אדרבא מה"ט יש להקל דל"ש בה לומר דחסא על הולד וממילא גם אם לא תנשא תחפש עילה שימות ולא תניקהו ול"ש בזה טעם הרא"ש כלל ובאמת שיש לי לתמוה על הצ"צ שצידד להחמיר מה"ט והרי לפי דבריו דגם זונה בכלל איסור מינקת א"כ איך קאמר הש"ס דמת מותר משום דל"ע דחנקו והא במזנה אסור ובע"כ דלא מיירי כלל במזנה וא"כ אדרבא יש להקל בזה מה"ט. ואולם בשו"ת רע"א שם העיר עוד י"ל דגם להרא"ש חמור בזונה ואסור לפמ"ש הר"ן דהר"ש מתיר בגרושה כיון דקאי אב וממסמס לי' בחלב וביצי' א"כ בזונה ל"ש זאת ואסור וכמ"ש הצ"צ שם וכ' רע"א דהר"ן יחידאי הוא ומדברי כל הפוסקי' התוס' והרא"ש וסמ"ג ומרדכי משמע דל"ה טעמא משום די"ל אב. ולענ"ד דבריו תמוהים דהא ברא"ש מבואר להדיא טעמו של הר"ש משום דקאי אב ומה שהאריך רע"א שם לפרש פי' אחר בדברי הר"ש דהא דמייתי מנתגרשה אין כופין להניק היינו רק דרך ראי' דכיון דאין כופין ממילא אינו נכלל בלשון מינקת ועיקר טעמו משום דחסות על בניהם והאריך מאוד בזה, וגם כמה אחרוני'

נחלקו בזה אי טעמו של הרא"ש משום דאיכא אב או רק משום דליכא שיעבוד והקשו מהא דלב"ש אינה משועבדת כלל וע' נו"ב מה"ק ס"י י"ח ובס' נל"ש וישועי"ק הקשו מהא דב"י יהודא אין האשה משועבדת כלל כדאי' בכתובות וע' באב"מ ג"כ בזה. ואולם בס' הישר הגדול לר"ת סי' תקמ"א שם מועתקי' מקור דברי הר"ש בפירושו ומשם בארה דהאמת כדעת הר"ן הנ"ל ויען כי אין הספר מצוי אעתיק לשונו הזהב וז"ל פי' הרא"ש מינקת שנתגרשה ובעלה קיים נ"ל שמותרת להינשא לאחר ג"ח ודינה חלוק ממינקה שמת בעלה דטעמא מאי אסורה לינשא עד כד"ת דלמא מיעברא ומיעכר חלבה ותגמול בנה וימות לא דמי שהרי מניקה שמת בעלה כיון שיושבת תחתיו עלה דידה רמי להניק בנה שהרי זו אחת ממלאכות שהאשה חייבת לבעלה וכיון דעלה רמי להניק אסרוה רבנן להנשא עד כד"ח דאי בעי למסמס בעלה לא יהיב לה אבל מניקה שנתגרשה לא עלה רמי להניק בנה שאז היא פטורה מז' מלאכות ותני' בפ' אע"פ נתגרשה אינו כופה להניק וה"ה אפי' לא נדרה דגירשה פטורה מז"א וזו אחת מהן וכיון דעלי' דבעל רמי לתת בנו למניקה או למסמס לי' בביצי' וחלב דאם יהיב לברי' דידי' כל צרכו בטלה לגזרה דשמא תגמול בנה וימות ומותרת לינשא לגמרי אחר ג"ח כדפרישית וא"ת הא קתני התם אם הי' מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה הך כפי' אינו בב"ד וכל זמן שלא כפאה ב"ד מותרת לינשא ואני לא נתתי אל לבי לדון בפני רבותינו אך את אשר עם לבבי כתבתי לנדיבי והמחמירי' עלי' לא דעת ישישים ואם תחמיר היא תבורך מנשים ועוד דאמרי' בפ' אע"פ נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת כו' הוי עובדא ואסר ר"נ כו' שאני בי' ר"ג דלא הדרו בהו ועוד הרבה ראיות יש כה"ג דהיכי דגזור גזור והיכא דל"ג לא גזור עכ"ל ולא נזכר שם השגת ר"ת כלל והרי דברי הרא"ש מפורשי' בטעמן דעיקר טעמו, משום דקאי אב וממסמס לי' ול"ש טעם הגזירה כלל אבל באלמנה אף שאינה משועבדת מ"מ כיון דליכא מאן דממסמס אסור ונדחו כל קושיות האחרוני' עליו. וגם מה שהקשה ר"ת דגם אלמנה י"ל אנו"ע ג"כ לק"מ לפי הנ"ל דמ"מ הוי בכלל הגזירה וגם בלא"ה י"ל לפמ"ש במרדכי פ' שני דייני גזירות ותשו' מיימוני לס' קנין סי' י"ד דהא דיכול לומר אי אפשי בתק"ח היינו רק היכי דליכא פסידא לאחריני אבל אי איכא פסל"א ל"א ומש"ש מהא דיכולה אשה לומר אנו"ע וכ' משום דמוחזקת צ"ע שסותר למ"ש בתחלה דבעינן תרתי מוחזקת וליכא פסל"א ובמק"א כ' די"ל דלגבי בעלה ל"ה פסידא דמע"י שקולי' רק כמו המזונות ע"פ רוב ואף דלפעמים הם מיעוטים מדמי המזונות ול"ה פסידא וע' תוס' כתובות (דף צ"ב ע"א) ד"ה ראובן כו' במה שהקשו על רש"י דנראה קצת סתירה להקל אבל י"ל למעיין וע' מהרי"ט ח"ב ח"מ סי' ט' מ"ש בזה ולפי דבריו יש לדון בזה וקצרתי

א"כ לפ"ז כאן שנוגע ההפסד להתינוק אין ביד האשה לומר בו כלל אבל בחו"מ סי' פ"ז סי"ב גבי שבועת נשבע ונוטל נראה קצת סתירה לסברת תשו' מיימוני הנ"ל וי"ל עפ"ז ד' מהרי"ט הנ"ל וקצרתי כיון דבלא"ה לק"מ:

כז (יז) ובזה נדחו כל דברי הר"י מינץ בתשו' סי' ה' שהאריך להקל בדין זונה ותוכן דבריו הוא רק משום דעיקר טעמו של הר"ש הוא משום דאינה משועבדת להניק ותקנתו הוא קלקלתו דלא תרצה להניק כלל ובאמת שז"א דדוקא ביש אב הוא מתיר ומה שתמה על הרא"ש שכ' דחכמים תקנו שתניקהו דלא נזכר תקנה זו בשום מקום כבר השיגו עליו דכונת הרא"ש דאם גזרו שלא תנשא עי"ז תניק הולד דחסות על בניהם ויהי' מזה תקנה שתניקהו. ולא נשאר לנו טעם להקל במזנה רק משום דבמלתא דל"ש לא תקנו ויבואר לפנינו איה"ש. אך די"ל לפמש"ל בשם הצ"צ דזונות לא חייסו על בניהם וא"כ ל"ש טעם הרא"ש כמש"ל. מיהו שבתי וראיתי דליתא דהא בש"ס דכתובות שם אמר מר בר ר"א דאפי' מת נמי אסור דלמא קטלה לי' ואזלה ומינסבא הוי עובדא וחנקתי' ולא היא ההוא שוטה הואי דלא עבדי נשי דחנקו בניי' ע"ש וא"כ לפי דעת מר בר"א דהוי ס"ל דעבידי דחנקי א"כ תיקשי איך תקנו כלל תקנת מינקת הרי אינה חסה על הולד ותהרגהו ובע"כ דז"א דכיון דגם במת לא תנשא א"כ שוב לא תהרגהו כלל בחנם וא"כ גם בזונה כיון דלפי דעת הצ"צ בזונה גם בית אסור א"כ שוב א"א להקל מה"ט ואף דהצ"צ לא החליט זאת להחמיר גם במת כיון דלא נזכר בשום פוסק מ"מ הרי ממ"נ אי בזונה מותר במת בעכצ"ל דגם זונה חסה על בנה וא"כ ממ"נ א"א להקל מטעם זה וז"ב ואמת לענ"ד. כלל הדבר שאין לנו טעם להקל בזונה גם לשי' הר"ש:

כח (יח) ואמנם המהרי"ו רצה להמציא טעם אחר דכיון דזנות לא שכיח לא תקנו במלתא דל' ודחה דדוקא בעדים והתראה ל"ש אבל זנות גרידא שכיח והנו"ב סי' י"ח תי' דמ"מ לא שכיח שתתעבר דסתם זונה מתהפכת. ולכאורה עלה בלבי דלפי טעם זה יש להקל רק לשי' הר"ת החולק על הר"ש אבל לשי' הר"ש יש להחמיר דלכאורה יש לדחות טעם הנ"ל דהא קיי"ל דמיתה לא שכיח ובפרט מיתה כה"ג שימות הבעל לפני האשה וע' תוס' כתובות (דף נ"ב) בשם ירושלמי דע"פ רוב הנשי' ממהרות למות בפני האנשים וע"ש (דף פ"ג) דהיינו משום לידה ובמק"א הארכתי א"כ הרי חזינן דחז"ל תקנו תקנת מינקת במלתא דלא שכיח א"כ ה"ה במזנה אך לשי' ר"ת דגם בגרושה תקנו א"כ הרי מבואר בש"ס דיבמות (דף ל"א) בהא דספק קרוב לו או לה דגירושין דשכיח גזרו בהו רבנן מפולת דל"ש ל"ג בה רבנן ע"ש א"כ מבואר דגירושין שכיח ותקנו בי' רבנן וע' בהפלאה כתובות (דף פ"ג ע"ב) בתוס' ד"ה מיתה ג"כ כן ויל"ע בתוס' גיטין (דף ל"ג) שכ' דרוב

אנשים אין מגרשין נשותיהם וי"ל וקצרתי ושוב י"ל דבמזנה לא תקנו אבל לשי' ר"ש דבגרושה לא תקנו רק במיתה א"כ כל עיקר התקנה במלתא דל"ש אבל ז"א דגם לשי' ר"ת אף דגירושין שכיח מ"מ הרי כיון דמיתה ל"ש וחזינן דתקנו א"כ ה"ה במזנה והוא תמו' גדולה על המקילין בזה. ובעכצ"ל דכיון דכבר תקנו במלתא דשכיח שוב תקנו גם במלתא דל"ש וכמ"ש הב"מ בשו"ת צה"ב סי' ה' באורך ואם כי יש סתירה לזה מרש"י גיטין (דף ל"ו) בהא דאין כותבין פרוזבל למי שאין לו קרקע ע"ש ונעלם מהב"מ ז"ל במחכ"ה וגם מהא דחבלות לא תקנו דליעבד שליחותי' דקמאי ועי' בשו"ת בר"א חא"ע סי' י"ז מ"ש בזה אבל בכל זאת יפה כ' הב"מ דאין לדמות גזירות חז"ל זה לזה ואם כי הוא כ"כ רק מסברא הדבר מבואר בתוס' כתובות (דף פ"ד) ותוס' חולין (דף ק"ד) ועוד בכמ"ד ובאמת שכסברת הב"מ מצאתי, בתוס' שבת (דף י"ד ע"ב) ד"ה כיון דהך גזור ברישא שכ' להדיא דהשתא דגזור ידים מחמת ספר שוב אפי' בנוגע סמוך לנטילה דלא שכיח שיגע בספר גזרו דלא חלקו בתקנתם אבל בתחלה לא הי' גוזרי' משום דל"ש ע"ש ועמש"ל מתוס' קידושין (דף י"א) קצת מעין זה ועי' תוס' גיטין (דף ה' ע"א) ד"ה אי הכי יעו"ש בסוה"ד ובמהרש"א ג"כ כה"ג יעו"ש ותבין. ולשי' הר"ש דאסור רק באלמנה צ"ל דס"ל דדבר שהוא על הכלל גזרו גם על המיעוט וכמ"ש האחרוני' בזה:

כט ובעיקר הדבר שכ' מהרי"ו דדוקא בעדי' והתראה לא שכיח אבל זנות גרידא שכיח יש לי עוד ראי' מהש"ס דיבמות (דף ל"א) הנ"ל דמשני ומפרש טעמא דמתני' משום דגירושין שכיח וקשה דא"כ אמאי קתני לה סתמא ומשמע דלכ"ע הוא והא בשילהי גיטין פליגי ב"ש וב"ה ולשי' ב"ש לא יגרש אדם אא"כ מצא בה דבר ערוה ומבואר בש"ס שם דבעינן ערוה ממש בעדי ואף דבירושלמי שם מייתי פלוגתא בזה מ"מ שי' הש"ס דידן כן הוא בתוס' סוטה (דף ג' ע"א) שדבר זה תלי' בפלוגתת ר"א ור"י שם יעו"ש היטב ובמרה"פ על הירושלמי גיטין שם וא"כ הרי לשי' ב"ש גם גירושין לא שכיח כיון, דזנות ל"ש א"כ הך דינא דמתני' תליא בפלוגתת ב"ש וב"ה. ובראשית השקפה עלה בלבי די"ל בזה בהא דפליגי ב"ש וב"ה בכתובות (דף ס') בשיעור איסור מינקת דלב"ש כל כ"ד חדש ולב"ה י"ח חדש והדבר יפלא במאי פליגו ונחזי אנן עד היכן מגיע החשש סכנה. והאחרוני' כ' דלכ"ע ליכא רק חשש סכנה רק עד יח"ח רק דע"י המיעוט דלא שכיח יש לחוש ובאמת שהוא רק מיעוטא דמיעוטא דחשש דלמא מיעכרא ולא ממסמס גופי' הוי רק חששא וכבר כ' לעיל בשם הרמב"ן דאין להחמיר בספק. אבל י"ל דכבר כתבתי דהיכי דאסרו חז"ל במלתא דל"ש יש לגזור גם אטו מלתא דל"ש אבל במלתא דשכיח אין לגזור אטו מלתא דל"ש וא"כ ב"ש לשיטתי' דלא יגרש אא"כ מצא ד"ע וא"כ גם גירושין ל"ש וכל

תקנת מינקת הוא במלתא דל"ש ושוב יש לגזור גם אטו מלתא דל"ש ואסור עד כד"ח אבל לב"ה גירושין שכיח ול"ג אטו מלתא דל"ש. אבל באמת יש לדחות חדא דהא ר"מ ור"י פליגו ג"כ בזה והם ס"ל כב"ה ע' תוס' סוף גיטין ואף דבזיווג ראשון קיי"ל דלא יגרש רק בד"ע ז"א דלדידן סגי לכ"ע בפריצות בעלמא וא"צ זנות ממש וע' אהע"ז סי' קט"ו. ועוד דגם לב"ה הרי מיתה ל"ש וכמש"ל א"כ אכתי הו"ל לגזור אטו מלתא דל"ש ועכ"פ תיקשי בהש"ס דיבמות (דף ל"א) הנ"ל אמאי קתני לה סתמא אליבא דלשון א' של הש"ס שם דטעמא משום דגירושין שכיח ובעכצ"ל דדוקא בעדי' והתראה ל"ש וא"כ א"ש דגם לב"ש מותר לגרש גם בלא עוה"ס והוי שכיח אבל י"ל דגם לב"ש הרי מרצונה מותר לגרש גם בלא דבר ערוה לכן שפיר הוי גירושין שכיח ובזה א"ש הא דרפ"ק דגיטין אליבא דר"א אפי' מכפר לודים ללוד צריך לומר בפ"נ והא לר"א מתלמידי ב"ש לא יגרש אא"כ מצא ד"ע כמ"ש התוס' סוטה (דף נ') וזנות ל"ש ובדלא שכיח לא תקנו כדאי' שם (דף ה') וע"ש בתוס' ד"ה שלא וכו' ותבין ויש ג"כ ראי' דדוקא בעדים והתראה לא שכיח ולפמ"ש א"ש:

ל (יט) ובעיקר טעמא דב"ש וב"ה נראה עיקר כמ"ש בשו"ת תפ"צ סי' ה' דלכ"ע ליכא סכנה אחר י"ח חדש רק דב"ש גזרו אחר י"ח אטו קודם י"ח כיון דלפעמים המנהג להניק עד כד"ח וזהו דקאמר הש"ס הלכה כר"מ בגזירותיו דוקא דהיינו דגזור אחר י"ח אטו קודם י"ח. אך דלכאורה יש לעורר לפ"ז בהא דכתובות (דף ס') שם דארוסי' דאביי אתא לקמי' דאביי וא"ל מהו ליארוס אחר מו"ח ומייתי ראי' מהא דאמר מר עוקבא לי התיר ר"ח לשאת לאחר חר ט"ו חדש. והא כיון דעיקר טעמא הוא רק משום גזירה והרי הה"מ ולח"מ פ"ו ממ"א הל' כ"א כתבו דבכלי שי"ל תקנה בהגעלה דמותר להשתמש צונן ול"ש למיגזר אטו חמין כיון דיש לו תקנה אחרת וע' בש"ך יו"ד סי' ק"י סקל"ח בשם הב"ח דבע"ח דאפשר ע"י נכבשינהו שרי בפ' ממילא ול"ג שמא יקח מן הקבוע ע"ש וא"כ הרי מבואר בש"ס שם דריש גלותא מותר להם ליתן למינקת ובש"ס שבת (דף נ"ד ע"ב) בהא דאין רחלים יוצאות חנונות ובעי לפרש דטומנין לה עזק בשמן כו' ופריך א"כ עשיתה מר עוקבא ופירש"י שהי' עשיר ואב"ד ושם (דף נ"ד ע"ב) (ודף נ"ה ע"א) הני דבי ר"ג נתפסו על כ"ע כי הא דאר"ח כו' ר"י הוי יתיב קמי דהא יתיב מר עוקבא אב"ד כו' ומבואר דהי' לו כח למחות כמו ריש גלותא והי' תקיף בדורו. והראני נכדי החריף ובקי מו"ה משה נ"י בתוס' סנהדרין (דף ל"א) סוע"ב בד"ה אי ציית שכתבו שהי' ריש גלותא א"כ מאי ראי' הרי כיון דהי' אפשר ליתן למינקת שוב ל"ש לגזור אטו תוך ט"ו חדש אבל לדידן איכא לגזור ומה ראי' הוא זו לאריסי' דאביי [וע' בשו"ת שו"מ להגאב"ד מלבוב ח"א סי'

כ"ד שהעיר קצת ממ"ק (ד' י"ד) דמוכח דהי' אב"ד א"כ אינו בכלל הגזירה גם בשאר דברים במיעוט אטו רוב ובמח"כ אין לדבריו לא טעם ולא ריח וגם אין ראי' משם אם הי' תקיף בדורו וגם אי הי' תקיף מדוע לא יהי' לענין אחר בכלל החומרא אבל לפמ"ש הוא הערה נכונה] ואולם נראה דלק"מ דהא הב"י סי' י"ג הביא בשם תשו' הרשב"א וגם הה"מ בפי"א מהל' גירושין מביאו דגם בהני ר"ג דוקא באינו מכירה שרי להו ליתן למינקת אבל במכירה לכ"ע אסור. א"כ שוב איכא למיגזר שפיר אטו תוך י"ח חדש בכה"ג דמכירה דהא אחר י"ח חדש בודאי מכירה וכיון דבכה"ג ל"ל תקנתא שפיר שייך לגזור גם במר עוקבא ומייתי אביי שפיר ראי' להתיר לגמרי:

לא (כ') עוד יש לי לדון בזה דאי נימא דגזירת מינקת בכלל פיקוח נפש להציל הולד מסכנה א"כ גם במלתא דל"ש גזרו בה והוא לפמ"ש רש"י ור"ן בסוכה (ד' י"ד) גבי גזירות נסרים שא"ב ד' דלר"מ דחייש למיעוטא גזרו גם במלתא דל"ש ועמ"ש בחיבורי משפט שלו' חו"מ סי' רל"ה בזה א"כ בפ"נ דלכ"ע אין הולכין אחה"ר שוב יש לגזור גם במלתא דל"ש וא"כ גם אי נימא דזנות ל"ש י"ל דגזרו בה תקנת מינקת ואולם מדברי הרמב"ן שהבאתי לעיל נראה דאין זו בכלל פ"נ ומה"ט אין לחוש מספק. וא"כ שפיר י"ל דל"ג במלתא דל"ש ובזה י"ל מה שהקשו המחברי' ע"ד המקילים בזונה דהא הש"ס נקט מעוברת ומינקת בסתמא ולהס"ד לטעמא דדחסה מיירי גם בזונה א"כ גם למסקנא הוי כן וכמ"ש התוס' ע"ד הר"ש. ולפמ"ש י"ל דהא הך ברייתא דלא ישא אדם מעוברת ומינקת חבירו הוא דברי ר"מ כדאי' לעיל (ד' ל"ו) וחכמי' דפליגו על ר"מ הרי סתם ב"פ דר"מ הוא ר' אדא כמ"ש התוס' ביומא (ד' י"א) וא"כ הרי אליבא דר"מ דחייש למיעוטא גזרו גם במלתא דל"ש וגם במזנה אסור באמת ואליבא דר"י הרי סובר לעיל (ד' ל"ה) דחיישי' שמא לא נתהפכה יפה וא"כ זנות גם במעוברת שכיחא ולכן גם במזנה שייך תקנת מינקת אבל לדידן דקיי"ל דסתם זונה מתהפכת יפה הוי מלתא דל"ש ולדידן לא גזרי במלתא דל"ש ולכן פסקו להקל וא"ש:

לב והנה ע"פ דברי רמב"ן הנ"ל נ"ל להביא קצת ראי' לשי' הר"ש דהא הרא"ש ביבמות הקשה מדוע נקט בכתובות מינקת שמת בעלה כיון דגם גרושה אסורה ותי' דלרבותא דר"י נקט הכי דאפ"ה סגי בי"ת חדש ולפמ"ש הצל"ח ביצה (ד' ב') להוכיח דהא דאמרי' כחא דהיתרא עדיף היינו בדאורייתא אבל בדרבנן הרי מספק יש להקל וכחא דאיסורא עדיף ע"ש. שהוכיח כן בראי' א"כ ה"נ בתקנת מינקת כיון דמספק יש להקל הול"ל שנתגרשה להודיעך כחא דר"מ א"ו דדוקא אלמנה ולא גרושה. וכה ראיתי בשו"ת הש"מ סי' ס"א שהאריך להביא ראי' לשי' הר"ש מכח קושי' הרב מטארשטקוב שהביא הנ"ב

סי' ס"ט וכבר נתבאר למעלה מה שנ"ל ליישבה וגם בלא"ה יש לדחות דבריו שם וקצרתי וע' באס"ז שם שהביא בשם הר"י מטראני ז"ל שפסק ג"כ כהר"ש וכ' ג"כ הטעם משום שהיא יכולה להשליך הולד לבעל. אבל בעיקר דברי צל"ח הנ"ל יש סתירות מש"ס דעירובין (דף ע"ב ב') ורא"ש פ"א דחולין סי' ט' ותב"ש סי' י' סק"ה ומדברי הב"י בא"ח סי' קנ"ט בדין כונה בנט"י ומדברי תוס' חגיגה (ד' כ"ב ע"א) סוד"ה מאי איכא וכו' ע"ש היטב ודו"ק]:

לג (כ"א) כלל הדבר כי כפי מה שזכינו למקור דברי הרא"ש מפורש יוצא דאין להקל בזונה מטעם שיעבוד וגם מטעמא דלא שכיח כבר נתבאר דכל תקנת מינקת באלמנה הוי במלתא דל"ש ואפ"ה תקנו לטובת הכלל וגם בתשו' ב"ח החדשות סי' נ"ח הביא בשם פסקי מהר"מ רקנטי שפסק דגם במזנה איכא תקנה זו וכ"פ בתשו' מבי"ט ח"א סי' רנ"ד וגם הב"ח שם האריך להוכיח כן וגם בתשו' מהרי"ל סי' ק"ד נשאל בזה והשיב וז"ל נראה לר"ת אין חילוק דדמי לטעמא דגרושה כמ"ש מר ומש"ה כ' הרמב"ם וסמ"ג טעמא דדחסה לאסור בכלל ענין וכו' לאידך ראי' דר"ת דאלמנה אי אמרה אנו"ע לא משעבדא לי' הוי נמי בזנות כמו גרושה ומ"ש מר דהא ב"ד יכוף גרושה במכירה וזאת מי יכוף אותה מטוביתי' דמר לא כי בודאי ב"ד וקהל מוטל עלי' לפרנס התינוק הי' כופין כמו האב דמ"ש הא גרושה לא משעבדא לי' אלא מפני הסכנה הוי טעמא וה"ה כה"ג ובהדיא כ' הרא"ש דרוב נשים חסות על ילדיהן ומניקתן וא"כ זנותא נמי כו' ואפשר דהר"ש דוקא בגרושה שרי דבעל וקרובים שכיח דחשו עליו וב"ד כופין אותם לפרנס עד שש והא דמפלגינין סו"פ ד"א בין זנות לנשואין היינו לענין הבחנה דל"ש מכח ההוא טעמא דמפרש התם ובזנות לא שכיח דלא גזור או דלא איצטריך בזנות כדמפרש התם אבל לענין מעוברת ומניקה שייך גם בזנות כדלעיל עכ"ל ויען כי הספר אינו מצוי העתקתי לשונו וע' בשו"ת עט"ת תא"ע סי' א' שהעתיק רק מקצת דבריו והאריך לבאר כונתו. ועכ"פ מבואר שדעתו דבזונה גם הר"ש מודה דדוקא בגרושה שיש אב ס"ל להקל וכבר הבאתי, דברי הר"ש דמפורש כן דדוקא משום דיש אב פסק להקל. וכן מצאתי בא"ז הגדול הל' יבום וקידושין סי' תרכ"ט שהאריך לפלפל בדברי הר"ש ור"ת והביא שגם הר"י בר שמואל פסק כר"ת והעלה בדעת הר"ש דעיקר טעמו משום דיש אב ותי' בזה קושי' התוס' על הר"ש יעוש"ה וכ"ה בתשו' הרשב"א שהובא בב"י וז"ל שלא נאמרו הדברים אלא בגרושה שיצאה שלא לרצונה ושיש לה אב למסמוסי לי' חלב וביצי' וכו' הרי כמ"ש ומ"ש שיצאה שלא לרצונה נ"ל דר"ל דאם לרצונה מסתמא נתפשרה אם שייך

לה ההנקה אי לא ואם שייך לה פשי' דדמי לאלמנה ואי לבעל פשי' דלא דמי וא"כ נראה דאלו הוי חזי הרמ"ט גוף דברי הר"ש וש"פ שהבאתי הוי הדר בי' ולכן א"א להקל בזה:

לד (כ"ב) ואמנם רו"מ כ' די"ל לפמ"ש רמ"א להקל במופקרת לזנות ובאמת שהאחרוני' כ' דבעינן שתהי' מופקרת לכל כמ"ש הב"מ בשו"ת צה"ב סי' ה' וגם לשי' שב"י ח"ג סי' ק"ח שפסק דסגי בקלקלה ב' פעמים וגם לפמ"ש בשו"ת רע"א סי' צ"ה הנ"ל דסגי בדיימא דמתא שהוא מופקרת ומעשי' מוכיחין הרי בנ"ד אמרה שזינתה רק פעם א' ונתעברה מזה. ובאמת שיש לתמוה על האחרוני' הנ"ל שלא הביאו דברי רש"י ביבמות (דף ס"א ע"ב) ד"ה מופקרת שב וז"ל ואפי' פנוי' מאחר שהפקירה א"ע לכל קרוי' זונה אבל משום בעולה א' לא הויא זונה הפנוי' עכ"ל ומוכח דבב' פעמים הוי מופקרת לכל וכן העלה הט"ז בסי' כ"ו להדיא ונעלם מהאחרוני' הנ"ל ואם אמנם כי המעיין בשו"ת ר"י מינץ סי' ה' שממנו מקור ד"ז ימצא שהיקל גם בזינתה פעם א' אבל רק באופן המבואר שם ויען כי אין הספר מצוי אעתיק תוכן דבריו בקיצור וז"ל אמרתי אספרה אל חוק מאיזו טעם, התרתי לר"מ לישא אשה מינקת עם ולדה תוך ה' חדשים ללידתה אף שילדה עמה בחיקה הסיבה היא שרבו עלינו ואימתן מוטלת על הבריות ותיכף בבוא האשה הנ"ל באו אצלה הפריצים לפתותה להיות מופקרת לכל ור"מ הבריחה לבית א' על בית החיים וגם שם הלכו לפתותה ונפל קצת פחד בלבה מצד חסרון מזונות ובראותי שא"א להציל ב' נפשות מישראל שלא יצאו לתרבות רעה ת"ו אמרתי להתיר מינקת חבירו בכה"ג וסמכתי א"ע אהא דהשולח כו' בההיא אתתא דהוו קעבדו בה איסורא דכופין הרב לשחררה והאי אתתא בנ"ד להא דמיא דכבר נתפתתה ואיכא למימר כשם שזינתה ונתפתתה לזה כך זינתה ונתפתתה לאחרים כי אין אפטרופס לעריות ול"ד אשה זו לשאר גרושות ואלמנות דלא אתחזיק בהו איסורא כמו זאת דאתחזקא באיסור לא תהי' קדישה ובאיסור נדה וכ"ש כי הך שנתוסף עלי' פריצי הדור וחסרון מזונותי' דיש לחוש שמא תתזור למנהגה הראשון אחרי שכבר נתזלזלה בארץ אשכנז ונתפרסם הדבר לכן דמיתי להתירה לינשא לאיש דמנטר לה שלא יצאו האשה וולדה לת"ר ואפשר דגם אביי דגיטין שם מודה באיסור מינקת דרבנן דבכה"ג לא תיקון כעין דאורייתא דהוי רק חששא בעלמא כדאי' כה"ג בגיטין פרק התקבל זאת ועוד אחרת סמכתי על הר"ש הזקן ואמרתי דגם הר"ת וסייעתו מודים והאריך דגם החולקים בגרושה מודים בזונה וכמו שהבאתי לעיל מקצת דבריו ומ"מ נמלכתי בהלומדים והסכימו עמי עכת"ד שם. ומדכתב טעמא די"ל כשם שזינתה עם זה זינתה עם אחרים הי' נראה דגם בסתם כשזינתה פ"א תלינן להקל דמסתמא זינתה גם עם אחרים. אבל כפי הנראה לא סמך ע"ז רק בצירוף פריצי הדור

והי' נראה באומדנא שתתפתה להם ותצא עם ולדה לת"ר אבל בסתם זונה שזינתה פ"א אין להקל מה"ט. ועוד אני אומר דבנ"ד בלא"ה א"א להקל מה"ט דהא אם ניחוש שמא זינתה עם אחרים שוב כיון דאיכא רוב פסולים הרי אסורה לכהן וכל עיקר טעם ההיתר הוא רק משום שטוענת ברי ואנו מאמינים לה וא"כ איך נאחוז החבל בב' ראשין ונאמין לה לענין חשש זונה לכהן שלא זינתה רק פ"א כדברי' ולענין חשש מינקת נסמוך להקל שזינתה גם עם אחרים. והרי ממ"נ אסורה בנ"ד וכבר נתבאר כי היסוד שבנה עלי' הרי"מ מכח דברי הר"ש במח"כ הוא יסוד נופל אחר שזכינו למקור דברי הר"ש ומבואר להיפוך. וכבר נודע מ"ש הח"צ סי' מ"ו דאין לסמוך על הפוסק על טעם א' שכ' בהחשו' אם לא בצירוף ב' הטעמים וא"כ גם לשי' רי"מ א"א להקל רק אם היא ג"כ מופקרת ומטעם ראשון הנ"ל [אך לפמ"ש הט"ז בח"מ סי' י"ב בקו"א דבדרבנן יש לסמוך על טעם א' א"כ יש לצדד] וגם הרמ"א לא היקל רק במופקרת ובנ"ד ממ"נ א"א להקל וכמ"ש:

לה ונהירנא שראיתי בשו"ת אא"ז הב"י ז"ל דיני כתובה סי' א' שהאריך הרבה לחלוק על הפסק של הר"י מינץ הנ"ל ואינו ת"י כעת. וע' בברכ"י או"ח סי' א' מ"ש ע"ד הפנ"י שם בזה וע' במג"א סי' ש"ו בסופו שרמז לד' הב"י וגם בלא"ה לפמ"ש בשו"ת ב"ח החדשות סי' נ"ח הנ"ל בהג"ה בשם גדול א' דבמכירה י"ל דגם הרמ"א מודה דגם במופקרת אסור א"כ הרי בנ"ד שהוא יונק כבר ערך ד' חדשים א"כ הרי הוא מכירה ובאס"ז כתובות (ד' נ"ט) שם הביא בשם המורה דשיעור מכירה הוא אם אינו יונק מאשה אחרת אבל ביונק מאשה אחרת הוי כאינו מכירה אבל הר"י מטראני חילק עליו דא"כ למה נקטו אמוראי שיעורא בכמה מכירה הא הכל תלוי ביונק או לא ובע"כ דגם ביונק מאחרת מ"מ כיון שמכירה אם תניחנו קשה לו פרישת אמו ויסתכן ע"ש אבל בתשו' ר"י מינץ שם הוכיח מהרא"ש וטור דתליא אם יונק מאחרת או לא וגם בנידון הרי"מ שם כבר ה' יונק בערך ה' חדשים ואעפ"כ התיר שם כיון דיונק מאחרת. וכן מצאתי בק"ע ופ"מ שעל הירושלמי פ"ה דכתובות הל' ו' שכ"כ בפשי' דתליא אי יונק מאחרת. וכ"ה ברמ"א סי' פ"ב ס"ה וב"ש שם סק"ד. וא"כ הי' מקום להקל אם רואים שיונק מאחרת אבל כבר כתבתי דבנ"ד ל"ה מופקרת ואי הוי מופקרת הרי בלא"ה אסורה לכהן וא"כ אין בזה שום צד להקל בנ"ד ובאופן זה אם מכירה אין מקום לצרף גם אם תשבע המינקת עד"ר דלא עדיף מריש גלותא שכ' הרשב"א דבמכירה אסור וכ"ה בב"י להדיא. וד"ז נעלם מבנו של הנו"ב במה"ת סי' ל"ז:

לו (כ"ג) ואמנם באם אינו מכירה כבר הביא רמ"א בשם הגמ"ר דכתובות דאם נשבעה ע"ד רבים אם כנס אין כופין להוציא ובהגמ"ר שם מביא ד"ז בשם ר"ת ז"ל ובאס"ז כתובות

מבואר הטעם דאם נשבעה קלא אית לי' ודמי לר"ג ול"ש למיגזר אטו אינך. וכבר הביאו האחרוני' דברי תשו' מיימוני לה' אישות סי' כ"ד שהר"מ ב"ב חולק על המקילין בשבועה עד"ר דשמא הבעל יפר ואני מצאתי התשו' הנ"ל נדפס בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' שס"ב וגם בתשו' שבו"ז הגדול סי' תש"מ צווח ככרוכיא על המיקל בזה ופסק דיש לנדות הבעל עד שיוציאה ולכן נלע"ד דיש לעשות תקנה אחרת להשליש ג"כ מעות בב"ד ולעשות שטר בערכאות עם המינקת לפמ"ש הסמ"ע רס"י ס"ח בשם הטור דכל מילי דערכאות אית לי' קלא ובצירוף השבועה הנ"ל שוב יש מקום להקל. ובאמת די"ל דגם אם נעשה בב"ד אית לי' קלא וע' בחו"מ סי' י"א ס"ד בהג"ה וכמה דוכתי דכל מעשה ב"ד יש לו קול אבל בזה"ז בעוה"ר מה כח ב"ד יפה ולא יוכלו לכוף המינקת אם תחזור בה. אבל אם יעשו עמה קאנטראקט בערכאות שלא תחזור בה והאם תשליש דמי הנקה בב"ד ושיהי' לצורך מסמוס הולד אם תתעבר המינקת שוב י"ל דכדאי ר"ת לסמוך עליו בדיעבד בכהן ובשעה"ד כהאי דנד"ד (כ"ד) ועוד יש לדון דגם החולקים מודו בנ"ד דכבר הבאתי לעיל שו' קצת מקילין בזונה משום דלא שכיח ודחיתי דבריהם והוכחתי דבתקנה עולמית תקנו גם בכה"ג והיינו משום דעכ"פ בכלל העולם שכיח וכמו שתקנו באלמנה וכן תקנו כמה תקנות באלמנה אף דהוי ל"ש שימות הבעל קודם וכמש"ל. ואמנם באמת מצינו בכמה גזירות של חז"ל שגזרו גם אם עבר ועשה שלא יועילו מעשיו ובכמה מקומות ל"ג בדיעבד ובע"כ דהם החמירו היכי דחששו שאם לא יגזרו גם דיעבד שלא יעבור כל או"א על הדבר ההוא אבל היכי דליכא חשש זה לא גזרו בדיעבד וע' בט"ז או"ח סי' תקכ"ד בזה ותבין שכן הוא. וא"כ בע"כ גבי תקנת מינקת דהחמירו גם בדיעבד משום שחששו שכל א' יעבור על תקנתם ועשו חיזוק לדבריהם ואמנם בדין פנוי' שזינתה ורוצית להינשא לכהן אף דלכתחלה גזרו שיהי' ב' רובי מ"מ אם נשאת בדיעבד לא גזרו ולא חששו שיעבור כל או"א ע"ז וישא לכתחלה משום דידעו חז"ל ברוחב דעתם שלא יעברו ע"ז ולא ירצו לפגום יחוסם. וא"כ הרי בנ"ד אף שנשא המינקת, בעיבורה בשוגג שוב י"ל דבדיעבד לא יוציא אם נתנה למינקת באופן בטוח שלא תחזור דאף דבעלמא החמירו משום לא פליג [וע' בהגהת רב"צ על הש"ס שהביא משאלתות פ' וירא דס"ל דגזרו הא אטו הא ודלא כהתוס'] וגזרו גם בדיעבד היינו משום דיש לחוש שכל א' יעשה כן לכתחלה אבל בנ"ד הרי בלא"ה לא יעשה כן לכתחלה משום פגם יחוסי כהונה כיון דרוב פסולים א"כ שוב ל"ש לגזור בזה ולכ"ע אם כנס אל יוציא. ולפ"ז אי איכא רוב פסולים קיל טפי מהיכי דרוב כשרים ועוד דכבר הבאתי בחיבורי סי' רל"ה מהריטב"א כתובות ועוד מכמ"ק דהיכי דבלא"ה אסור לכתחלה משום גזירה אחרת שוב לא גזרו

חז"ל דהוי מלתא דל"ש כלל א"כ י"ל דנהי דגזרו גם בזונה משום דבכלל העולם הוי שכיח אבל מ"מ בוודאי לא תקנו לרשיעי דהם לא ישמעו לנו וכמ"ש כה"ג הט"ז בי"ד סי' צ"ט ס"ק ח' ע"ד הסמ"ג וכל תקנתם עבור הכשרים א"כ כיון דגם בלא"ה אסור לכהן לישא אשה זו משום דרוב פסולים א"כ לכ"ע הוי מלתא דל"ש ומיעוטא דמיעוטא ולכ"ע לא גזרו בדיעבד. וכבר כתבתי דכל מה שנעשה בערכאות קלא אית לי' ובפרט דקיי"ל דעכו"ם מיפעי פעי והדבר מתפרסם וכדאי' בש"ס דערכין (דף ו' ע"ב) ואף דהתם פירש"י משום שצועק למה שינוהו וכ"ה בתשו' הרא"ש שהובא בב"י יו"ד סי' רנ"ט אבל מהא דחולין (ד' קל"ג) משמע דעכו"ם מפרסם דמרבה דברים ונהי דרש"י פי' גם שם בע"א אבל יעוין בט"ז וש"ך יו"ד סי' ס"א דמוכח כן וע' סמ"ע סי' קי"ז סקי"ט בזה וע' עירובין (דף ע"ה ע"ב) נכרי א"א דאוגר מיפעי פעי ופרש"י קלא אית לי':

לז (כ"ה) ועוד אני אומר כיון דבאמת בכה"ג דאין לנו חשש שמא תחזור. מהראוי להקל רק דיש לחוש משום לא פלוג א"כ כיון דדין זונה אינו מבואר בש"ס דמינקת חבירו משמע דמשועבדת לחבירו וכמ"ש האחרוני' בטעמו של הר"ש הזקן רק דמ"מ יש לאסור משום דשייך בי' טעם התקנה עכ"פ וכמש"ל א"כ שוב י"ל דל"ש לאסור בזה משום לא פלוג ואין לאסור רק היכי דשייך טעם התקנה ולא יותר וד"ז מבואר בב"ש אהע"ז סי' י"ז ס"ק י"ד בדין ה' נשים שאין מעידות זל"ז והביא בשם הה"מ דלא פלוג בין יבמה ליבמה ואפי' היא אחותה גזרו וכ' הב"ש וז"ל גם י"ל מה שאמרו חז"ל לא תעיד אמרי' ל"פ כמ"ש המגיד אבל הזכרים לא אמרו חז"ל כלום אז אמרי' היכי דאיכא חשד לא יעיד אבל היכי דליכא חשד יעיד כו' וסיים דגם מי שהוא מיראי הוראה יוכל להקל בכה"ג. ובזה אמינא לבאר דברי הש"ס פ"ק דשבת (דף י"ב) גבי ר"י שאמר אני אקרא ולא אטה קרא והטה אמר כמה גדולי' דברי חכמי' שאמרו לא יקרא לאור הנר וכבר דקדקו בזה כי הי' די באמרו כמה גדולי' ד"ח ולמ"ל לסיים כל המאמר וראיתי בשם גדול א' דהכונה במה שאמרו סתם בלא טעם כלל ואם כי דפח"ח אבל בירושלמי פ"א דשבת ה"ג מובא ג': מאמר זה וסיים בטעמו כמה גדולי' כו' שמא ישכח ויטה וא"כ נדחה זאת אבל לענ"ד הכונה דוודאי מה שנאמר בפי' בש"ס כיון. שהדבר יצא מפיהם אין להקל בשום אופן משום לא פלוג אבל מה שלא נאמר בדבריהם בפירוש רק דאסור משום דשייך בו טעם של התקנה כת שוב היכי דל"ש הך חששא נוכל להקל ולכן כשאמר ר"י אני אקרא א ולא אטה שידע בנפשו שלא ישכח רק דמ"מ מהראוי לאסור משום ל"פ וזהו דוקא לפי שיצא מפי חז"ל וז"ש כמה גדולים ד"ח שאמרו אין מדליקין וכיון שיצא מפיהם שוב אסור בכל גווני משום ל"פ ובזה יש לצדד להקל בדין המבואר בט"ז ומג"א רס"י תנ"א

בדין העמדת כלים של חמץ למעלה מקומת איש ע"ש ותבין וא"ש. וא"כ ה"נ בזה כיון דדין זונה עכ"פ אינו מבואר בש"ס רק דאסור משום דשייך בי' טעם התקנה א"כ היכי דל"ש הטעם שוב יש להקל ועכ"פ בדיעבד שהורה ר"ת דאין כופין להוציא אם נשבעת בש"ח שוב בכה"ג שיעשו גם בערכאות תתירא לנפשה לחזור מעונש פליליהם וחשליש ביד. ב"ד דמי הנקה עד כד"ח והמינקת תקבל עלי' למסמס הילד אם לא ינק עד כלות ב' שנים שוב נוכל להקל ואין בזה משום מייקר פלילים, ח"ו כיון שאנו עושים זאת רק כדי להבטיח וכמו שנהגו בזה"ז בטאבילציעס וכדומה וע' בשו"ת ח"ס חחו"מ סי' ג' שהאריך להוכיח דהיכי שפושה רק להבטיח הדבר ל"ש בזה חשש מייקר פליליהם כלל יעוש"ה. ובפרט בזה"ז שבעוה"ר אין ידינו תקיפה ורבו המתפרצים. כלל הדבר דבכה"ג נוכל להקל בצירוף תקנת בנים הקטנים וכמ"ש רו"מ שהוא עני וטפלי תלוי בו ויש לו ג' בנים קטנים וע' נו"ב מ"ת סי' ל"ז ואם כי גם בשו"ת נטע שעשועים סי' נ"ו וג"פ סי' י"א ותפ"ץ ו' ז' החמירו דאין להקל מה"ט מ"מ חזי לאצטרופי וגם מחמת שכ' רו"מ שכפי ראות עיניו תצא לתרבות רעה ותהי' מופקרת בצירוף כל הטעמים אפשר להקל בזה באופן הנ"ל ויוכל להקל גם בכו במינקת א"א כמ"ש בשו"ת רע"א סי' צ"ה שהתיר באופן שישבע גם הבעל שלא יפר וגם בשו"ת עט"ח סי' א' מיקל בזה וכ' ג"כ להבטיח בערכאות רק שלא העיר בטעמים שכתבתי וע' בשו"ת שבא"ז הגדול סי' תש"מ שכ' דל"מ נשבעת עד"ר דשמא יזדמן לה מצוה ובמקום מצוה יש להתיר גם עד"ר ופסק דגם בדיעבד אין להתיר ע"ש ובכ"ז באוצן שכתבתי ל"ש חשש זה:

לח (כ"ו) אבל כ"ז באופן אם יבורר בב"ד שהולד יונק מאחרת באין מיחוש ואין לסמוך בזה ע"ד האשה הזונה כמובן ואין להאמין לא לאשה ולא לבעלה רק שיבורר בבירור בב"ד י ואז יוכל להקל בכה"ג אבל באם שמכירה היינו שאינו יונק מאחרת אזי אין להקל בשום אופן. ואמנם מ"ש כת"ר אם יש להקל אחר ט"ו חדש עכ"פ. הנה כבר נסתפק בזה בס' נל"ש באה"ע שם אם יש להקל בכהן אחר י"ח חדש וכבר האריך בזה בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' שס"ב הנ"ל וגם בתשו' מיימוני הנ"ל בשם הר"י להתיר אם כנס שלא תצא והר"מ מרוטנבורג חולק עליו וגם בתשו' שבא"ז הגדול סי' תש"מ בתשו' הר"מ בר חסדאי האריך בזה והוכיח דאין להקל בזה גם בדיעבד והביא שם מהש"ס דיבמות (דף ל"ו) שהביא בתשו' הר"מ ב"ב שם ודחה וסיים דאת"ל להקל בכהן שנשא אחר ט"ו או ח"י חדש אבל בישראל צריך לגרש גם בדיעבד יעוש"ה וע' שו"מ מה"ק ח"א סי' כ"ג שנעלם ממנו דברי הא"ז ואם אמנם כי בתשו' א' הבאתי מומר הב"י אה"ע סי' קנ"ט בשם תשו' מהרי"ו סי' נ"ד בדין יבם לכתחלה שפסק דאם נשאת בלא חליצה לא

יוציא כיון דלהגאונים שרי לכתחילה נהי דלא קיי"ל כוותיי' בדיעבד נסמוך עליי' והביא מיבמות (דף ל"ו) הנ"ל דמוכח דאי איכא שום תנא דסבר דמותר לכתחלה סמכי' עלי' בדיעבד באיסור דרבנן יעו"ש היטב, בזה וגם הבאתי שמצאתי דבר חדש בהג"א פ"ג דסנהדרין (ע"ד הרא"ש סי' ל"ז שם) בשם א"ז דבכל פלוגתא דיחיד ורבים אף שהש"ס קבע הלכה כדברי היחיד כיון דלא אמר בלשון אין הלכה כרבים אי עביד בדיעבד לא מהדרי' עובדא אבל ריב"ן חולק ע"ז. וא"כ לפי דברי הא"ז גם בנ"ד כיון דלב"ה וכמה תנאי ואמוראי שרי אחר י"ח חדש ולפ"ד רשב"ג שהלכה כמותו במשנתינו ולשי' כמה פוסקי' גם ברייתא כנודע שרי אחר ט"ו חדש לדברי ב"ה א"כ אף דהש"ס קבע להלכה עד כ"ד חדש שוב בדיעבד הי' מקום להקל ובפרט בנ"ד שיש מקילין בזונה א"כ י"ל דאם יפרישו זמ"ז עד ט"ו חדש ותניק בעצמה הולד עד אחר שנה עכ"פ כפי הנהוג בזה"ז כי אם תגמלנו יש חשש בהפרשה כמ"ש הנו"ב במה"ק סי' י"ב (וע"ש בסי' כ"ה) דלא תמסמס לי'. וגם יש חשש סכנה. וגם תשליש בב"ד דמי מסמוס הולד עד כד"ת לאחר שתגמלנ' אז יוכל להקל לאחר ט"ו חדש. ועלה בלבי די"ל עוד דבזמן הש"ס הי' מניקים עד כד"ח ועכשיו נשתנה הענין וכמעט רובם ככולם אין יונקים כ"כ והי' מהראוי להקל בזה"ז רק די"ל דדבר שנגזר במנין כו' ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וא"כ לפמ"ש הראב"ד בפירושו לעדיות פ"א מ"ה דאי איכא דעת יחיד עכ"פ יוכל ב"ד לבטל ועתו"ס מגילה (דף ה' ע"ב) בד"ה וביקש כו' יעו"ש בסוה"ד ובגליון שם שכ' ג"כ הכי יעוש"ה ותבין א"כ י"ל דה"נ בזה שדעת רוב התנאים הי' להקל אחר י"ח חדש אבל ח"ו לצרף ד"ז כלל נגד כל הפוסקים ולא כתבתיו רק דרך הערה בעלמא וע' ח"ס א"ע ח"א סי' ל"ד שדחה בב' ידים סניף זה וע"ע ת' ב"ש א"ע סי' כ"ב בזה. הנה גליתי לו מה שנלע"ד לדינא בזה. ובכל זאת יען כי נודע מ"ש בתפל"מ בשם הגאון ר' העשיל ז"ל ושאר גאונים בענין תקנת מינקת אין רצוני שיקרא ההיתר על שמי כלל. רק באם יראה כת"ר דברי תשובתי בעיון היטב וייטבו בעיניו הטעמים יוכל הוא להתיר ולא שיסמוך עלי יען כי אין הדבר בגבולי. אבל גם בגוף הדבר אם סגי בהפרשה צ"ע בנ"ד אם נאמן לומר שוגג הייתי אחר שגם אחר הלידה לא רצה לפרוש ממנה אולי ידע שהיא מעוברת ונשא במזיד ובפרט שרוב הפוסקי' מחמירי' גם בשוגג וע' בב"מ והדבר תלוי לפי ראות עיני ב"ד ויש לצרף מה שהיא זונה ולשי' קצת פוסקי' מקילין. וע' שב"י ח"ג סי' ק"ח דבלא הפרשה כלל יש לחוש שלא יאמרו שהוא בנו ע"ש מ"ש ע"ד העבוה"ג אבל לענ"ד אין לחדש גזירות והדבר נעשה בפרסום וגם יש ליזהר בנ"ד באם שהבועל יכחיש שיזהר הולד כשיגדל מקרובות

הבועל כמ"ש הב"מ סי' ד'. ואולי אם לא נחקור אותו יש להקל אבל צ"ע להקל בזה וראוי לחוש לדברי האשה בכה"ג שנראה אומדן הדעת שהבועל יכחיש. והנלע"ד כתבתי:

סימן רטו

א ב"ה ו' בראשית תרנ"ז להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלמה מעהר נ"י אבד"ק בראיולב במאלדוי מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי השו"ב דק' השכיר א"ע בביהכ"נ א' להתפל בימי הנוראים מוספים ואח"כ השכיר א"ע בביהכ"נ השני להתפלל שחריתים באמרו כי הגם שהשכיר א"ע בביהכ"נ הקדום למוספים בכ"ז הוא חפשי להתפלל ג"כ שחרית במק"א וצוה הראש של הביהכ"נ להשמש לעשות עמו תק"כ וכן עשה וכשנודע לאנשו ביהכ"נ הרעישו אנשי ביהכ"נ הקדום עליו והשו"ב לא שמע לקולם ועשה בר"ה שחרית שנית תק"כ עם השמש הנ"ל והתפלל שחרית א' שם והבטיח להתפלל גם ביו"כ ואח"ז חזר בו באמרו שאנשי ביהכ"נ הראשון אין רוצים לשלם לו בעד המוספין באמרם שנחלש ע"י תפלת שחרית ונאלצו אנשי ביהכ"נ השני לשכור ש"ץ אחר שאינו מרוצה להם כהשו"ב כי אין קולו ערב ועתה תובע השו"ב לשלם לו שכרו אחר נכיון מה ששלמו לש"ץ האחר בעד יו"כ והגבאי טוען שגרם היזק ליקח ש"ץ שאינו מרוצה להם ובפרט ששינה הת"כ שעשה עמהם וראוי לקנסו שלא לשלם לו כלום עכת"ד השאלה:

ב והנה רו"מ הביא מש"ס דב"ק (ד' ע"ח) ורמ"מ סי' קי"ג ומל"מ פט"ז ממטה"ק וח"צ סי' ק"כ ושב"י ח"ב סי' כ"ט וה"נ יוכל הש"ץ לומר כיון ששמעו התפלה מה לי ש"צ מובחר מה לי ש"ץ אחר והנה זה כמה שנים העירותי בזה מש"ס דמעילה (ד' י"ט סוע"א) ורש"י ותוס' ד"ה מכדי וכו' וכעת ראיתי שרמז גם רו"מ לזה ואולם כבר כתבו בס' רני ליעקב לב"ק (ד' ט') ובשו"ת ב"ש אחרון חח"מ בסופו ותפ"צ סי' כ"ח מדברי הראב"ד שבאס"ז שם ורשב"א שם דהש"ס מיירי רק לענין הכפל אבל הקרן חייב לשלם כפי שויו וגם במזבח כפרה בקונ' מזבח חדש שבסופו הביא מדברי הגמ"ר דכתובות פי"א סי' ש"ז שביאר דהתם רק לר"ש קאי דאמר גל"מ כמ"ד ואין לבעלים עסק עם הגנב אלא במה שהפסיד בגרמא את הקרבן ולכן בכה"ג אין כאן גל"מ כיון דא"צ להביא קרבן אחר ובמה שהפסיד להקדש פטור אבל בממון גמור ל"ש ד"ז ע"ש היטב ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב הישנות סי' תתרי"ד שכתב כדברי הגמ"ר הנ"ל וע"ע בש"ג פ"א דב"ב באורך בזה ומלבד כל אלה הנה כל בעיית הש"ס הוא בבא ליפטר א"ע בטענה זו אבל בבא לתבוע דמי שכירות בדבר האבוד כדין ש"ץ בימי נוראים דא"י לחזור בו וקיי"ל דשוכר עליו על חשבונו פועל אחר בודאי אם הפועל השני אין שכרו שוה כמוהו בודאי צריך לנכות

הפחת משכירות הראשון שאם ימכור לו חטים יפות ויתן מחצה גרועים היעלה עה"ד שישלמו לו המותר כפי שיווי חטים גרועים ולכן כפי ערך שומא זו ישלמו לו ואין בידו לתבוע יותר:

ג ובדבר מה שעשה התק"כ ביו"ט ע' תשו' מהרמ"ל שרמז הבאה"ט א"ח סי' תקכ"ה ובפרט בנ"ד שהי' לצורך תפלת יו"ט וכבר עשה תק"כ מקודם ולא הוסיף בחק"כ השני כלום וגם לענין שחיטתו יש לדונו לשוגג שהי' סבור בתחלה שיוכל לקיים דבריו ואדעתא דהכי שיפסיד שכרו מן המוספין לא נתחייב והיכי דאפשר למיתלי בטעות ושגגה איננו נפסל בכך כמ"ש בח"מ סי' ל"ד ס"ד וסכ"ד ומל"מ פ"ד ממלוה ה"ו ובמהרי"ט בשניות א"ע סי' מ' וח"מ סי' צ' ותשו' ב"ח סי' כ"ט:

סימן רטז

א לחתני הרב הה"ג וכו' מו"ה שמעון באב"ד נ"י אבד"ק ואנוב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הדו"ד באחד שקנה דבש סך נ' צענטין ונתן וועקסיל על מחיר הדבש ובשעת מקח עשו תק"כ לבד ואח"כ נתן הוועקסיל וכשבא הלוקח ליקח הדבש ל"ה למוכר רק ל' צענטין והלוקח רצה דוקא כל הסכום והנה בגוף הקנין כבר העליתי בחיבורי משפט שלום ברס"י ק"צ דאם נתן שט"ח על עצמו למוכר הוי כסף ממש. ובסי' ר"ד העליתי דאם שילם כל המעות מהני גם בלא תק"כ בזה"ז משום סטימותא ומכ"ש כשנעשה מקודם גם תק"כ דהוי סטימותא וע"ש סי' ר"א עוד בזה ומ"ש מהא דכל שאינו בזאח"ז כו' יש לדחות כמובן וע' תוס' גיטין (דף מ"ב):

ב אבל כיון שאין המוכר נותן רק שלשים צ' הגם שבטענת במקח שלם אני רוצה יש לפקפק בנ"ד ע"פ החילוקים שבנה"מ וחיבורי סוס"י קפ"ב אבל כיון שע"פ הדין בנ"ד שכל הקנין רק מכח סטימותא מחויב ליתן הכל כפי שמכר נ' צ' דגם בלא הי' בידו הרי סטימותא מהני גם בדבר שאינו ברשותו כמ"ש בחיבורי סי' ר"א וגם בשו"ת בית שלמה כ' כמ"פ כי קנין סטימותא הוא כהתחייבות הגוף א"כ אפי' נימא דהמוכר הוי רק כגזלן על השאר שאינו נותן מ"מ אין הלוקח מחויב לקבל הסחורה עד שיקיים כפי המדובר ויעכב בידו בתורת עיקול ב"ד לכוף המוכר שלא יהי' גזלן. וגדולה מזו מצינו בר"ן פ"ו דשבועות בסוגיא דמלוה על המשכון וכו' וז"ל לפיכך אני אומר דבמשכון דלא שוה אפי' ידעינן בודאי דאיכא בידו דמלוה אעפ"כ חייב לוה לפרוע העודף שאע"פ שהמלוה עובר בלא תחמוד אפ"ה ממונא אית לי' גבי דלוה וכו' ואע"פ שאפשר שאין ב"ד נזקקין לכוף את הלוה כל זמן שהמלוה עובר בל"ת היינו כדי לכוף את המלוה שלא יעבור

עבירה זו כשם שמכין אותו עד שתצא נפשו באומר סוכה איני עושה אבל הלוה אינו נפטר מחיובו בכך וחייב בבא לצי"ש וכו' עכ"ל הרי דאפי' היכי דהמלוה עובר רק בלא תחמוד שאין ב"ד יורדין לנכסיו אפ"ה אין ב"ד נזקקין לכוף את הלוה בכדי לכוף בזה את המלוה שלא יעבור באיסור ל"ת ומכ"ש היכי דהוי גזלן שב"ד יורדין לנכסיו פשיטא שהיינו כפייתו לעכב את הלוה שלא לפרוע חובו עד שיסלק מותר הסחורה שמכר ואם יעבור זמן ב"ד שיתנו לו לזה יתבטל מקחו והר"ן לא כ' בדרך אפשר רק בנידון איסור ל"ת שאין בו דררא דממונא אבל בנ"ד שהוא גזל ממש אפוכי מטרתא למ"ל ויעכב הלוה מעות שבידו והיינו כפייתו ועוד דכיון שכל המקח רק סטימותא א"כ הבו דלא לוסף שאין חיוב לקיים המקח רק כפי המנהג שהמוכר מקיים המקח הכל כפי המדובר ולא בנותן רק מקצת דבזה אין מנהג תדיר שהוא רק דבר המזדמן. ובכל תקנה ומנהג נגד דין התורה יש למעט כח המנהג כמ"ש בשו"ת צ"צ סי' א' דאמרי' הבו דלא לוסיף:

ג ומה שנסתפק אם שטר העומד לגבות כגבוי תמהני דע"כ לא נסתפקו רק בשטר גמור שיש בו שיעבוד נכסים וגובים ממשעבדי אבל שטר שא"ב אחריות נכסים כהנך טראטע"ן שבזה"ז לכ"ע לאו כגבוי דמי כדאי' בש"ס דגיטין (דף ל"ז) דאפי' ב"ש מודו דלא כגבוי וכ"ה גם בקצה"ח סי' פ"ג סק"ה וע' בשו"ת בית אפרים חו"מ סי' ל' בשם הגאון מליסא וגם הוא מסכים עמו שבטראטע"ן שבזה"ז אין בעל השטר מוחזק לענין קים לי והלוה דינו כמוחזק ע"ש וממילא אסור למוכר לתובעו בדא"ה בכח הטראט"ע שבידו וגדולה מזו מבואר בתשו' ברית אברהם חיו"ד סי' ס"ג דגם בשטר גמור שיש דיעות שהוא כגבוי ולשי' תומים הוי כשניהם אין מוחזקין מ"מ אין לב"ד להוציא מעות מיד לוה בדאיכא סד"ד וע"ש מ"ש ע"ד הנו"ב מה"ק ח"מ סי' ה' בזה ודחה דבריו ע"ש אבל בטראטע אינו דומה בזה כשטר לענין שיהי' כמוחזק לכ"ע וכמ"ש ולכן לדינא כבר כתבתי שבאם לא ישלים המוכר המקח כפי המדובר אין חיוב על הלוקח לשלם מקצת הסחורה ולקבלה:

ד ומה שנסתפק במה שחתם הלוקח על ה"ע על הסחורה הנ"ל ולא הרויח בה אם מחויב לשלם התפשרות העסקא הנה ראיתי בכתבי הגה"צ אבד"ק בוטשאטש ז"ל שהתקנה של מור"ם הי' שכל העסקים משועבדים לנותן העסקא א"כ בקנה הסחורה ונותן טראטע דהוי כוקף ע"ע במלוה עצה"ע ואם לא הי' זוקף המלוה הי' מוכרח להתבטל משאר עסקיו ולשלם נראה דחייב לשלם העסקא אם לא נשבע שלא הרויח בכל עסקיו וע' בתשו' הריב"ש סי' שמ"ב שהוכיח בראיות דבכל זקף עליו במלוה הוי כפרע החוב וחזר ולוה מחדש וכ"ה בתשו' רמ"א סי' פ"ט ולכן לפע"ד חייב בהעסקא ואף שהט"ז סי' קס"ט

סקי"ד וסי' קע"ג סוסק"ט ס"ל דבריבית ל"מ הודאה בשקר כבר השיג עליו בקצה"ח סי' קצ"ד סק"ד ובפרט לפמ"ש בתשו' שו"מ מה"ג ח"ג סי' ק"ס דהיכי דאם הי' צריך לשלם הי' מתבטל מעסק פרנסתו צריך לשלם העסקא ומכ"ש בנ"ד שהי"ל באמת שאר עסקים וגם העצ"ל סי' קע"ז סל"ה בשם הה"כ סי' כ"ג מודה בזה ע"ש ותבין:

ה חזר חתני הרב נ"י וכתב לי דלענין איסור ריבית ל"מ זקיפה במלוה כיון שבאמת לא פרע וחזר ולוה ודמי להא דסתם הט"ז סי' קס"ט דבאיסורא ל"מ אודייתא ובאמת שכבר רמזתי לעיל שהקצה"ח סי' קצ"ד סק"ד חולק על הט"ז ועכ"פ באיסור דרבנן ודאי מהני וכבר העלה הגה"צ אבד"ק בוטשאטש ז"ל בכתביו דבהלואה עצה"ע אפי' לא הרויח אין בהריבית אלא א"ר שהרי הקציצה הי' בהיתר וא"כ ה"נ בזה והרי בסי' קע"א גבי גר שנתגייר מפורש דמהני זקיפה בריבית לגבי איסור ריבית דרבנן ולחד טעמא שבאס"ז שם משום דא"ר בגבה א"צ להחזיר וה"נ הוי כגבה וע' בש"ך סי' ק"ע סק"ה וגם בגוף תשו' ריב"ש סוס"י של"ה וסי' שמ"ב שרמזתי בתשו' מפורש כן. ומ"ש רו"מ ראי' מהא דע"ז (דף ע"א ע"א) מדאמר רב להנך סבויתא כי כייליתו חמרא לנכרים שקולי זוזי והדר כיילן להו ואי לא נקיטו זוזי אוזיפינהו והדר שקילו וכו' ואמאי לא זקפו במלוה ומוכח דלגבי איסורא ל"מ לק"מ דכבר העליתי במשפט שלום רס"י ק"צ דדוקא בנתן שט"ח ע"ע דינו ככסף משא"כ בזקף ע"ע במלוה בע"פ ע"ש א"כ ה"נ הי' צריכים לעשות שט"ח ועדיף טפי ויותר בניקל לאוזיפינהו משא"כ בנ"ד שנתן וועקסיל ע"ע והרי במכירת חמץ סמכי' על הזקיפה במלוה כמ"ש בסי' תמ"ח וע"ש במק"ח וגם כבר העלה בתשו' שו"מ מה"ק ח"ג סי' ק"ס דגם בלוה לצורך מלומדות ולהשיא בתו וכדומה עצה"ע מ"מ כיון דאם א"י לעשותו יצטרך להתבטל מלימוד התלמידים ויקופח שכרו הוי שפיר בכלל ריוח ואם כי דבריו צע"ג ומתשו' הה"כ סי' כ"ג שהובא בעצ"ל סי' קע"ז סל"ה מוכח להיפוך מ"מ גבי סוחר שעוסק גם במסחרים אחרים ואם הי' מוכרח לשלם בעד הדבש הי' מתבטל ממסחרים האחרים כבר הבאתי בשם הגה"צ הנ"ל שכן הי' התקנה שכל עסקיו משועבדים לזה א"כ פשיטא דכל זמן שלא ישבע שבועת לא הרוחתי בשאר עסקים מחויב לשלם העסקא:

ו וכה ראיתי בשו"ת איגרא רמא סי' י"ט במי שלוה מעות ובנה בית על מקום פנוי שלו ורצה א' לומר דהוי בכלל עסקא שהרי הבית השביח לו והוא דחה דקיי"ל דהבונה חורבתו של חבירו הריוח לבעל הקרקע וצריך לשלם שכר דירה ודבריו צע"ג דהא הש"ך סוס"י קס"ו ביאר הטעם מפני דכשנגמר הבנין נתחייב בעל הקרקע לפרוע לו הוצאתו נמצא דנוטל ריבית בעד מעותיו משא"כ הכא שלוה עצה"ע וצריך לישבע שלא הרויח

והרי הרויח בשכר הדירה ואולי מירי בלא נדבר עצה"ע אבל בלוה עצה"ע נלפע"ד דבכה"ג שבנה ביתו הוי בכלל הרויח בשכר דירה אפי' אם דר בה בעצמו הרי הרויח שא"צ לשלם שכר דירה במק"א מחויב לשלם העסקא כנלע"ד:

סימן ריז

א להרב וכו' מו"ה ישעי' שארפבערג ב"י מו"צ דק' זאבלאטאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהס"ת שבסוף שיטה א'. ככתב שם הוי"ה ב"ה ובתחלת שיטה השני' נדבק מטלית ברוחב ט' אותיות ויען שהי' צריך לכתוב שם אלהים לא רצה לכתבו על המטלית הניח את המטלית פנוי ואח"כ כ' השם השני ועתה נולד ספק אם הס"ת כשר כיון שיש שיעור פרשה בתחלת השיטה במקום שאין פ' וגם נסתפק די"ל דגם אם יסורו עתה המטלית יופסל משום תולמ"ה וצידד דיש לצרף שי' הב"ח רס"י רה"ע דדעת הטור דאם הניח פנוי במקום שא"צ כשר ושמא הניח המטלית אחר כתיבת שם אלהים ויוכל להסירו כמ"ש בא"ח סי' ט"ו והנה הגם שדעת הרדב"ז שהובא בכנה"ג הוא ג"כ כהב"ח מ"מ א"א לצרף דעתם שהרי ד' רמב"ם ברור לפסול והב"ח ורדב"ז כ"כ רק בשיטת הטור ורבים חולקים גם בדעת הטור לפסול א"כ אין זה ספק השקול ועוד דבתשו' שמ"צ יו"ד סי' נ"ג ותשו' מאהבה חא"ח סי' ק"ה הוכיחו דרוב בנין ומנין לפסול וע' תשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' ש' באורך שהוכיח ג"כ כן והביא מקור לשי' רמב"ם ע"ש וכן מצאתי בתשו' הריב"ש ס' רפ"ו מפורש דפסול. אבל בגוף הדבר אם יש בזה משום תולמ"ה הגם שבס' גן המלך סי' ה' חידש דבכתב על המטלית קודם שנדבק ואח"כ דיבקו פסול משום תולמ"ה והסכים עמו בס' מלאכת שמים ובקסה"ס סוס"י י"ח אבל בתשו' דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ק קכ"ב תמה ע"ז דאטו כתיב עשיי' בס"ת והוכיח ממהרי"ק וש"פ דליתא וסיים שהגם שבעל גו"ר וג"ה כ"כ אין להשגיח ע"ז ע"ש ויש ראי' מדברי הפ"י בסוכה (דף ט' רע"א) דאפי' במצה דלא כתיב בה תעשה אין ראוי להצריך לשמה אלא משום גז"ש דחמשה עשר מחג הסוכות וא"כ ה"ה לענין תולמ"ה וגם בלא"ה בנ"ד דמי להסיר הגג מהסוכה אחר שעשה הסכך המבואר בסי' תרכ"ו ס"ב בהג"ה כמ"ש רו"מ והגם שהמג"א סק"ז הביא מחמירים יעוין בתשו' נט"ש סי' י"א שהוכיח להקל וכיון שאינו הידור ס"ת להניח שם מנוקב יעשו נקבים קטנים בהמטלית באופן שלא ישאר כשיעור ט' אותיות ואף שיש דיעות דגם בשיעור ג' אותיות מיקרי פ' כבר כתב בגן המלך סי' ה' שם דלא קיי"ל כן וכן לפמ"ש בתשו' מהרי"ו שם דאם המקום פנוי בלא שרטוט כשר דאיכא הוכחה שאינו לשם פרשה כמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' קע"ט ותשו'

מאהבה חא"ח סי' ק"ה ק"ו ק"ז בשם באר עשק ודב"ש והנו"ב הסכים שם עמהם א"כ יוכל לגרר השרטוט מן המטלית ויוכשר ג"כ ובפרט אם אין שם שרטוט על המטלית פשי' דיש להקל שהרי הבנ"י שהובא בפת"ש צידד להקל במטלית במקום שאין דרכו לכתוב עליו וה"נ בנ"ד שהוא שם קודם ואין דרך לכתבו על הטלית וכמ"ש רו"מ ומכ"ש כשאין שרטוט על המטלית

סימן ריח

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יצחק הארוויץ נ"י מו"ץ דק' בארנאב סמוך לדעמביץ מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שהשכיר ביתו לשנה לשמעון ולוי דהיינו לשמעון החלק התחתון שלמטה מהעליי' ולל' חלק העליון שע"ג העליי' ובאמצע השנה שכר סך כ"ה כל הבית לעצמו היינו העליון והתחתון שכללן בסך א' ונתן סך נ"ה כסף אנגעל"ד וכפי דברי ר' עשה גם תק"כ כנהוג וצוה לו לעשות קונדיגונג ללוי על דירתו וכן עשה ראובן ואחר שעברו איזה שבועות טרם כלות זמן השכירות הקדום חזר בו ש' באמרו שלא עשה תק"ח וגם כי נודע לו שיש פשפשין (וואנצען) בדירה העליונה ויש מום במקח ודירה התחתונה צר לפניו ולא יוכל לדור בה ולכן שכר לעצמו דירה אחרת ותובע להחזיר לו כסף הדראן שנתן והמשכיר תובע שיקבל הדירות וישלם כפי המדובר:

ב והנה מ"ש רו"מ מדברי הש"ך סי' שי"ב ונה"מ דהשכירות שבתו"ז קיים ובפת"ש סי' שט"ו הביא חולקים בזה א"כ יוכל השוכר לטעון קים לי על מותר דמי השכירות אבל אם הי' גם תק"כ הרי סטימותא מועיל גם בדשלב"ל ובזה יש הכחשה ביניהם. והנה בגוף דברי נה"מ כבר הארכתי בחיבורי משפט שלו' סי' ר"ט ס"ד והבאתי מכמ"ק בזה דלא כנה"מ ומהם מכתובות (דף פ"ב) ומהר"ן נדרים (דף י"ז) והבאתי מהאב"מ לא"ע סי' מ"ג סק"א ושעה"מ פכ"ב ממכירה ואח"ז מצאתי בתשו' נו"ב מה"ת חא"ע סי' נ"ד פלפול ארוך אבל לדינא בודאי חל הקנין חדא דלפמ"ש בנה"מ סי' רל"ה סי' שט"ו דשכירות הוא חיוב ושעבוד הגוף א"כ מהני גם בדשאב"ר וכבר האריך בשו"ת ב"ש חח"מ סי' נ"א ובפרט בסי' קי"ז להוכיח כן לדינא ובפרט כיון שהמנהג פשיט כן כמ"ש הפת"ש בעצמו בשם האחרונים כן אם כן כיון דקיי"ל דסטימותא מועיל בדשלב"ל ובשכירות בית כסף לבד קונה א"כ מכח המנהג הדין פשוט דמהני גם בכה"ג גם אם אינו מן הדין ולכן גם המוחזק א"י לומר קים לי. ועוד שהרי המשכיר אומר שנעשה תק"כ והמנהג כן א"כ הרי קיי"ל דהטוען נגד המנהג אינו נאמן כמ"ש בח"מ סי' ש"ל ס"ה ובאה"ע סי' ס"ו סי"א וע' בש"ך סי' פ"ב בדיני מיגו אות ב' בשם ר"ה גאון ומרדכי דמוכח דמ"מ חייב היסת אלא

דגם המוציא מיקרי מוחזק בזה א"כ בנ"ד הי' המשכיר נאמן בש"ה שעשה תק"כ אבל בתשו' ח"ס ח"ו סי' כ"ח נראה דליכא מנהג תמידי לעשות תק"כ ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"ד בזה. ועכ"פ להלכה דנד"ד נראה לענ"ד שהשכירות קיים לולא טענת המום ואם ישבע השוכר שלא ידע המום יופטר משאר התשלומין ועל מה שביד המשכיר ישבע הוא שידע ויופטר ועמ"ש במשפט שלו' רס"י רל"ב בכל דינים הללו, ויל"ע עוד מהא דכסף ערבון אינו קונה אבל גם בזה המנהג אינו כן:

ג ומלבד כל הנ"ל יש לדון בזה דכיון שצוה לעשות קונדיגונג להשוכר שע"ג העלייי' ממילא חל המקח עפ"ד הפמ"א ח"ב סוס"י ח' שהובא בחיבורי סי' ר"ד דחייב מדד"ג וע"ש מ"ש בזה מכמ"ק ובהגהותי שנדפסו בשו"ת שבסוף ספרי דע"ת סי' י"ח הבאתי מתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סוס"י ס"ט דמוכח להיפוך ויען כי בנ"ד אין נ"מ מטעמא דכתיבנא אקצר:

ד ובמקום אחר הבאתי מתשו' הרשב"א ח"ב סי' ע"ב שהובא בקיצור בחיבורי לח"מ סי' קע"ו ס"ז בדין מעוברת שהקנתה גופה להניק בן ובגוף התשו' סיים דאת"ל שאין כאן קניית גופה קנין גמור אלא קנין כל דהו כדי שיוכל לקנות עי"ז החלב שלא בא לעולם כענין דקל, לפירותיו ושאלת אם שייך לומר שגוף האשה יהי' כן. תשו' דגוף האשה לחלבה ולמע"י כדקל לפירותיו ע"ש ונראה מזה דגם בשכירות דוקא בהקנה כדקל לפירותיו מהני ול"ה בכלל שיעבוד וחיוב אבל י"ל דשא"ה שהחלב לגמרי לשוכר כעין מכירה ממש משא"כ במשכיר דירתו שהשימוש רק לזמן:

סימן ריט

א להרב המאה"ג וכ' מו"ה שמואל שענפעלד נ"י אבד"ק ניעבוליעץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה ששפעה דם בלידתה יותר מההרגל ובתוך ס"ו לנקבה ספרה ז"נ וטבלה ושמשה ולמחר מצאה דם על סדינה והבעל סיפר שלא יכול גם להערות כי צר המקום וספרה עוד ז"נ ובאמצע ז"נ פרסה נדה וספרה וטבלה ושמשה בלא בדיקה קודם תשמיש ומצא הבעל על עד שלו כמה טיפי דמים ואמר ג"כ שלא הערה כלל רק נגע במקום התפוח כפי המבואר בנו"ב מה"ת א"ע סי' כ"ג דלא מיקרי הערה כלל. וחזרה וספרה ז"נ והי' הל"ט ביום ל' לראייתה ויען כי ראייתה הי' ביום וגם בצירוף שהוא מינקת תוך כד"ח דאפי' במת הולד לשי' הסד"ט סוס"י קפ"ט א"צ לחוש לעונה בינונית ולשי' הכנ"י א"צ לחוש לוסת בל"ט ובנ"ד בלא"ה אסורה לשמש בל"ט מחשש רמ"ת רק בליל שלאחרי' ולכן הגם דלפמ"ש בש"ע הרב סי' קפ"ט סל"ג בשם רמ"פ צריכה

לחוש לעונה בינונית סמך להתיר שתשמש בליל ב' שאחר טבילה והי' לה צער וכאב גדול מאוד בשעת תשמיש ותיכף מצאה דם הרבה ופרסה נדה מיד ובגוף היתר השימוש כיון שהחדש הי' מלא וביום ל"א הי' וסת החדש והוי וסת שאינו קבוע ולשי' הט"ז סי' קפ"ט סקמ"ח יש לחוש לה אבל כבר כתב הנו"ב מה"ת סי' צ"א דהש"ך סי' קפ"ד בשם רש"ל מיקל בזה א"כ יש לסמוך ע"ד החולקים על הא"ז בדין עונה סמוך לוסת בכה"ג שרואית ביום והנה צוה למיילדת לבדקה ואמרו כי מפני שהוכו הצדדין ונחתכו וחזרו ונתרפאו לכן המקום צר, וע"י דוחק השמש תראה עוד דם כמ"פ עד שיתרחב המקום אולם בכל עת שהאשה בודקת אינה מרגשת שום כאב עכת"ד השאלה:

ג והנה על ראי' א' בודאי אין מקום לצרף לראיות מ"ת כיון שלא מצאה עד למחר וגם מ"ש רו"מ דכיון שראתה תוך ס"ו יום א"ב משום רמ"ת כמ"ש הש"ך סקל"ב הוא נכון ואף שקצת אחרונים פקפקו עליו הנה מצאתי בס' האשכול הל' נדה סוס"י מ"ח שכ' וז"ל ומדתנן אע"פ שאמרו די' שעתה צריכה להיות בודקת חוץ וכו' והיושבת על דם טוהר ופריך ותבדוק עצמה בימי טהר שמא תקבע וסת ומשני דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה ומה"ט חזי לן דהמשמשת בימי טהר וראתה ג"פ מ"ת כיון דהתורה טיהרה לדם זה לא מיקרי איתחזקה לרמ"ת וצ"ע אם רמ"ת ונאסרה כדין ושוב פסק וסתה ולא ראתה עוד אי אמרי' כיון שפסק דמה שוב לא תראה עוד עכ"ל הרי דפשיטא לי' דראיית דם טוהר אינו ככלל רמ"ת וכדעת הש"ך ובנח"א ביאר דתולין מחמת חולשת הלידה יש רפיון ברחם ושופעת דם והשיג ע"ד כר"ו וגם הביא מדברי הנו"ב מה"ת בזה וגם הביא תשו' בכת"י מהגאון בעל כו"פ זצ"ל שחזר בו ופסק בעצמו להקל וכשבאו לידו כמ"פ מעשים שראו נשים מ"ת בימי טהר מחולשת רפיון הרחם ואח"ז לא רמ"ת יותר ע"ש:

ד ובדבר ראיי' ב' שלא בעל כלל ורו"מ נסתפק בהא דתולין במקרה התשמיש אם י"ל דחימוד התשמיש לבד גורם ד"ז וכמ"ש הס"ט סוס"י קפ"ו לצדד דהבדיקה לפני תשמיש לשי' הרי"ף וב"י הוא דחיישי' שמא תקבע וסת לחימוד. והנה בגוף הוסת דרמ"ת צידד הפלתי סק"ט די"ל דתלינן בחימוד התשמיש ושם סק"י הביא בשם הא"ש דלא תלינן במקרה הטבילה ולא בשאר מקרים כי יותר שכיח שחימוד וחימום התשמיש גרם ומצאתי בס' האשכול סי' מ"ח שם וז"ל וחזי לן טעמא דלא סמכו בראשון ושני אבדיקת שפופרת כל כמה דאיכא תקנתא אחריתא וכו' היכא דראתה ג"פ מ"ת ודאי יש לחוש דלמא מחמת חימוד תשמיש ראתה הלכך לא מתירין לראשון ושני ע"י בדיקת שפופרת דליכא חימוד באצבע כהני אצבעות שמוחזקות להן לרואה ברם משום תק"ע התירו לשלישי כיון דליכא תקנתא אחריתא עכ"ל וגם בר"ן שבב"י סי' קפ"ו ובח"ד שם סק"ג

וכן בתוס' נדה (דף ט"ז ע"ב) ד"ה לא יבעול כו' דשמא מחמת חימוד תשמיש ראתה וכו' אבל מ"מ י"ל דאין לחוש בנ"ד לצרף ביאה ב' שהרי וסת שאינו קבוע מתעקר בפ"א וא"כ ה"נ הרי בביאה ג' לא ראתה קודם תשמיש וכבר נתעקר וסת הנ"ל ורק בשעת תשמיש ראתה בצירוף מעשה התשמיש וא"כ א"א לצרף ביאה ב' שראתה קודם תשמיש לביאה ג' שלא ראתה עד אחר תשמיש שהרי אין הוסתות שוות שבביאה ב' הי' החימוד מקודם ובשלישית הי' בשעת תשמיש. אבל מ"ש רו"מ ראי' דאין לתלות בחימוד דא"כ מה מועיל בדיקת שפופרת כבר הבאתי בשם האשכול שכתב דמה"ט ל"מ בדיקת שפופרת בראשון ושני רק לגבי שלישי משום תק"ע הקילו אבל נראה ראי' מהא דנדה (דף ס"ו ע"א) ההוא דאתי לקמי' דר"י דכל אימת דהות סלקא מטבילה קחזיא דמא א"ל שמא דימת עירך עלתה בך לכי והבעלי וכו' ומוכח שכבר אירע כן כמ"פ ואמאי לא חש שמא מחמת חימוד תשמיש ראתה דם שאחר טבילה החימוד יותר מבשאר זמנים כדאי' בנדה (דף ל"א ע"ב) דלר"מ היינו טעמא דטמאה ז' שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסה לחופה ומבואר דאי איכא למיתלי במלתא אחריתא תלינן ואין סברא לתלות בחימוד וא"כ ה"נ כיון דבפעם ג' ראתה ע"י תשמיש עצמו דאיכא למיתלי בממלאת ונופצת כמ"ש הח"ד רס"י קפ"ז סק"ג או בצירוף מעשה התשמיש א"כ אין לחוש לפעם ב' שראתה קודם מעשה התשמיש והן אמת דלפמ"ש הסד"ט רס"י קפ"ט סק"א בביאור דהראב"ד וכן לפמ"ש בס' האשכול סוס"י ל"ו יש לפקפק בזה אבל נראה דאם תבדוק קודם תשמיש סמוך לתשמיש בודאי מותרת לשמש כמ"ש במ"נ בקו"א מה"ת לסי' קפ"ז דנגד. חשש חימוד מהני בדיקה קודם לכ"ע ע"ש ובפרט בצירוף מה שלא בדקה מקודם וכבר כתבתי בתשו' א' שהגם שהאחרונים נסתפקו אם דעת הראב"ד להקל והעמיסו פירושים אחרים ובתשו' ב"א סי' מ"ד חילק בין יש לה וסת או לא אבל בס' האשכול הביא בשם י"א מפורש כן אלא שהוא חולק עליו ובתשו' ח"ס סי' קס"ד העמיס כן בשי' רש"י ובפלתי סי' קפ"ד סק"י הוכיח שכ"ה, דעת רמב"ם ושכ"ה דעת הרי"ף דבזה מיושב קו' הרא"ש. ולכן בצירוף בדיקה קודם תשמיש אין שום מקום לחוש שתצטרף ביאה ב' לדונה כרמ"ת:

ה ועתה נבא לבאר מכח ראיי' ג' שהיתה סמוך לוסת החדש שאינו קבוע ונסתפק רו"מ דהא מאי דתולין בוסתה הוא דוקא בוסת קבוע ובמינקת לא קבעה לוסת אם בכה"ג תולין בוסתה. והנה בגוף דברי הפרישה והש"ך סקט"ז הנה באשכול שם כתב וז"ל יש מי שפירש הא דתניא אם יש לה וסת תולה בוסתה כגון ששמשה סמוך לעונת וסת שלה אף שלא הגיע העונה אמרי' מחמת חימום התשמיש נתקרב ובא ותו שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן עונה או יום לרחק או לקרב וכיון שהדבר מצוי ודאי נראה שלא

לצרף ראיי' זו ומכ"ש שאין מצרפין אם עבר ושימש בעונת וסת עצמה וראתה עכ"ל. ומבואר כדעת הפרישה. אולם בדין מינקת נראה כיון שדעת הרמב"ן דגם בימי מניקתה קובעת וסת ובסד"ט ביאר שכ"ה גם דעת הרמב"ם וגם העלה דדוקא להחמיר אבל להקל אמרי' דלהקל קבעה וסת ע"ש וא"כ לענין רמ"ת יש להקל להחשיב ראייתה לוסת ובפרט להמקילין לתלות במכה אפי' אם מוציאה דם לענין רמ"ת א"כ לא גרע הוסת שבימי מניקתה למכה שא"י אם מוציאה דם ולכן לענ"ד אין לאשה זו דין רמ"ת כלל:

י ובכ"ז כיון שכתב רו"מ בשם המיילדת שכפי שנפצע בית הרחם בודאי תראה דם כמ"פ וגם ראיתי בשו"ת ב"ש ח"ב סוס"י י"א בשם גדול א' כי עיקר התרופה בזה לשהות איזו זמן שלא תטבול ולא תשמש כלל והעיד שבא מעשה לידו ויעץ כן ועלתה בידו לכן לדעתי גם בנ"ד יצוה רו"מ כן ואחר שיעבור זמן כפי ראות עיניהם אם אולי ירחם הש"י ותתרפא וטהרה ממקור דמי':

סימן רכ

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה פנחס חאדאראב נ"י אבד"ק טלוסט מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שכ"מ ומסוכן ויען כי אשתו אלמנה מבעלה הראשון והיא מתפחדת שמא ימות ח"ו ותהי' קטלנית ונתרצה לגרשה בגט ובעירו אין מסדרין גיטין והנה בד"ז כבר הארכתי בתשו' להרב הה"ג דק' הוסיאטין נ"י. וגם להרב הה"ג דק' נאראיוב נ"י איך לנהוג בכתיבת שאנו מונין שזהו דברי הבעל כמ"ש הב"ש רס"י קכ"ח והרי כותבין שלא במקום עמידת הבעל ואין כותבין בו העומד והבאתי מתשו' מים חיים ושב יעקב וגם מתשו' פמ"א בשם הגאון ר"ד אופנהיים ור"ש מווינא שכותבין זמן הכתיבה אפי' מסר מילי קודם לזה וכן מקום הכתיבה ועמידת העדים ואין לכתוב רק שאנו מונין ולא תיבת כאן והבאתי ראי' מרש"י ותוס' קידושין (ד' כ"ו סוע"א) דבלשון רבים לא מיחזי כשיקרא גם אם לא יתכן הלשון אצלו ע"ש גבי אין לו קרקע ומהטור ומג"א סי' תקס"ו סק"ז וספר חסידים סי' תחל"ט והארכתי ואכמ"ל. ואם יכתבו למנין שמנים במתא פ' יותר נכון אבל יש לטעות שהוא מספר שמונים שנכתב בלא וא"ו (אבל העירני נכד הרה"ח מו"ה יוסף הכהן נ"י שיוכלו לכתוב שמנין בנו"ן בסוף ולא יהי' חשש הנ"ל דגם בלא"ה כותבים בגט מנין בנו"ן לבסוף):

ב ומ"ש רו"מ מדברי תשו' שו"מ מהד"ק ח"א סי' מ"ח שהעיר מהא דמילי לא מימסרי לשליח לשי' הקדוש שבא"ע סי' ל"ה יפה דחה רו"מ שנעלם ממנו דברי הג"פ סי' ק"כ סקכ"ג וישויע"ק שם שהוכיחו מתוס' גיטין (דף כ"ט ע"א) ורשב"א שם להקל ובאמת

שכבר האריכו בזה בקצה"ח סי' רמ"ד סק"ג ובנתה"מ שם וגם בתורת גיטין סי' ק"כ סקכ"א הביא בפשיטות דברי הרשב"א הנ"ל וע"ש סק"כ מ"ש בדברי הרמב"ן והר"ן ובאמת שהרשב"א בגיטין שם כתב וז"ל וקיי"ל כרבא דאמר מילי לא מימסרי לשליח כלומר כיון שהוא א"ל לכתוב דברים אלו שנמסרו להם הם א"י למסור לאחרים אבל ודאי מרצון הבעלים יכולין הם למסרם דלאו אינהו מסרו להו למילי אלא כאלו בעלים עצמם מסרום כדאי' לקמן (ד' ס"ו ע"ב) דאף ר"י דסבר מילי לא מימסרו לשליח מודה הוא באומר אמרו וכו' ע"ש ואני מצאתי ברשב"א קידושין (דף מ"א ע"ב) בד"ה מלמד שהשליח וכו' וא"ת בשלמא שליח דידי' משוי שליח אבל שליח דידה היכי משוי שליח והא מילי נינהו ומילי לא מימסרו לשליח ותי' הרב ברצלוני דהכא בדשוי' שליח בקנין דאלים לשוי' שליח ומסתברא בנשתנה לו רשות לשוויי' שליח דלא אמרי' מילי לא מימסרו לשליח אלא כשהשליח עושה אותו שליח מדעתו אבל מדעת בעלים משוי שליח וכדמוכח התם דהא באמר אמרו שליח עושה שליח א"נ בשחלה שליח או נאנס משום דסתמא דמלתא כל שחלה דעת בעלים שימנה השליח שליח וה"נ בכה"ג איירי וכו' עכ"ל וא"כ אין ראי' מהרשב"א לנד"ד שהרי הוא סובר גם בקידושין דשליח עושה שליח אבל לשי' הקדוש ר' מרדוש שבמרדכי י"ל דגם בנ"ד ל"מ (ושוב העירני השואל די"ל דהרשב"א קאי שם על גיטין וצ"ע דא"כ לא הוה מילי) ובאמת שבירושלמי פ"ג דגיטין הל' ה'. מפורש כדעת הקדוש וע' בשי"ק ובמרה"פ שתמהו על הפוסקים שנעלם מהם ד' הירושלמי וע"ש עוד בשי"ק רפ"ד הל' א' בזה וע"ש דגם בשטר ל"מ ודלא כהש"ג שהובא בד"מ:

ג אך בנ"ד שהשכ"מ בעצמו עושהו שליח להולכה וכבר העלו האחרונים דבשליח להולכה ליכא חשש טלי גיטך מעג"ק כמ"ש בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' שכ"ו וע' פת"ש סי' קמ"א סקל"ה א"כ לכ"ע אין חשש ובאמת שבמכתב מאלי' שער השליחות סי' י"ב העלה דגם להמחמירים להצריך מינוי שליחות בפניו מ"מ כח ב"ד יפה לעשות שליח גם שלב"פ לכ"ע וכמ"ש הרי"ף ורא"ש פ"ג דגיטין סי' י' דשליח ב"ד א"צ בפניו ולכן העלה שימסור דבריו לב"ד והם ימנו שליח ובירושלמי פ"ד דגיטין ה"ב במשנה דבראשנה הי' עושה ב"ד במקום א' ומבטלו לית הדא פליגא על ר"ל דאמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים פתר לה בב"ד שכוחו מרובה וא"כ ה"נ במוסר דבריו לב"ד י"ל דלכ"ע אין חשש. ומהגם דבנ"ד שעושה זאת רק לנגד חשש קטלנית בודאי אין לגבב חומרות שהרי אם יתרפא יחזור וישאנה כתקנת ר"י מפריש ואם ימות הרי תהא מותרת לעלמא מאיסור א"א אלא שנתירנה מחשש קטלנית לכן פש' שיש להקל. ועוד דבנ"ד שכל הגירושין

לטובתה וזכותה וליכא שום ספק שמא לא תתרצה י"ל דלכ"ע ל"ה מילי דהשליח יכול לזכות עבורה:

ד ומה שביקש להתיר סידור גיטין בעירו שנקראת בפ"כ טאסט ובערכאות טלאסטע ואף שבקצת כתבי היהודים נכתב שם העיר טלוסט וכן נקראת בפי קצת הוא רק מיעוטא דמיעוטא אני חוכך בזה מאוד כי לפי ידיעתי רבים המה הכותבין כן וקורין ובפרט מפני שיש עוד עיר סמוך להרימלוב מבדילין כן לקרותה טלוסט וגם נ"ל שכותבין בוא"ו שהוא מלאפום ולא ביו"ד וגם בלשון דייטש נקראת טלאסט רק בלשון פולין טלאסטע ואיך נתברר לו שהוא רק מיעוטא דמיעוטא ורו"מ בעצמו בחותמו כתב בשם טלוסט וגם פיתוחי חותמו כן הוא ואיך השמיט שם זה לגמרי וגם בשם טאסט מסתבר יותר לכתוב בויו"ו יו"ד הנקרא חולם שבור כזה טויסט שהרי גם בשם טויבא דעת כמה אחרונים לכתוב כן וחלקו על הט"ג ובפרט בשם עיר וכמדומא שרבים כותבין כן במכתבים ועכ"פ ראוי לכתוב כן וגם בשם הנהרות קשה להקל במה עד עתה איסור ולכן ידי אל תהי בזה:

סימן רכא

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה מדרכי וואגשאהל נ"י מו"צ דק' בייטש מכתבו הגיעני וע"ד העגונה מ' העניא בת ר"י מכפר ליביצע שבעלה הר' חיים ישראל ישב עמה ח' שנים באהבה והי"ל ב' בנים והי' בעל שפע ומוצלח ובשנה העברה שכר הברא"ה בחצר אדון עבור שוורים סמוך לנהר ראפע ובהיותו שם בנסיעתו לביתו עבר עם עגלה בנהר ועמו עוד ב' יהודים וגם א"י וכאשר באו באמצע הנהר באו פתאום מים שוטפים ונפסקו חבלי הסוסים ויהודי א' וגם א"י ירדו וברחו אל הגבול ונצולו והעגלה נהפכה וא' מהם שט במים והגיע לשפת הנהר ור' חיים הנ"ל נפל להמים והעיד ר"ש ברי"ד שהי' שם בשעת הטביעה וראה שנהפכה העגלה ונפל להמים ושט תחת המים איזו אמות וחזר ועלה ונתראה למעלה ע"ג המים וחזר ונפל לתוכם ועמד שם ערך ששה מינוט ולא לא ראהו יותר עוד העיד ר"נ בר"פ שהוא ישב עם רח"י בהעגלה ונשנהפכה הוא שט בהמים עד שהגיע לשפת הנהר ואז ראיתי שעמדו שם כמה אנשים וצעקתי להציל את רח"י אבל לא ראוהו בהמים יען שנפל תחת המים וכל זה הי' ביום ה' ניסן וביום כ"ד ניסן נמצא איש ע"י עכו"ם א' שמצאו ובא אל אשת הנטבע הנ"ל וא"ל שנמצא בעלה והעיד ר"א בר"י שהוא נסע עם הערל הנ"ל להנהר לראות את הנטבע ומצאו מונח אצל שפת הנהר בערך ב' אמות רחוק מן המים והי' מכוסה מראשו עד אמצע הכתפים עם בגד בעקישע ועלי' חול הרבה בעובי כמה טפחים ומן הכתפים ולמטה הי' מגולה והי' מונח

עם פניו כלפי הארץ מקום חול והחול שע"ג הבגד הי' למעלה יבש ואח"כ למטה הי' לח קצת פייכט) וכן מקום שהי' הפנים מונח הי' החול לח קצת אחר שתפכוהו עם פניו למעלה ורחצו פניו מן החול והסתכלתי בו היטב בכדי שאוכל להעיד עליו להתרת אשתו העגונה והכרתיו היטב שהוא רה"י בן ר"ש בעל העגונה והגם שהשפתים שלו היו לבנים מאוד ושרוים מן המים (אויס גיווייקט) ובין העינים בראש החוטם הי' העור נחלש קצת והמצח בצד הסמוך להשערות הי' אדום מאוד ונצרר הדם תחת העור כמו שהוא תחת הכאה גדולה בכ"ז הכרתיו בט"ע היטב כי הוא זה ובשעת טהרה ראיתי שגם הרגלים למטה היו משונים בלובן והעור הי' מוגבה מן הבשר וכן כפות ידיו אבל פניו חזרו למראיתן והלך לו הלובן מהשפתים לגמרי והי' פניו כשאר מת ואחר העיון והסתכלות הכרתיו היטב בט"ע שבלי ספק הוא רח"י הנ"ל:

ב עוד העיד ר"א ברח"י הכל כפי הנ"ל והוסיף כי במקום שהי' פניו מונח סמוך לשפת הנהר כלפי קרקע הי' שם גומא ומעט מים ובשעת הסתכלות בפניו בכל חלק בפ"ע נחלש אצלי ההכרה קצת אבל אם בפעם א' הסתכלתי בכל הפנים הכרתיו היטב ובשעת טהרה הלך הלובן מהשפתים והכרתיו היטב בט"ע וכן הכרתי גודל גופו באורך ועוביו וזקנו והפיאות וגם הכרתי הבעקישע שהי' מכוסה בה וגם הוצאתי מכיס המכנסים הטייסטער שלו והכרתיו בט"ע שהוא שלו וגם הי' בו חשבון בכת"י של ריג"ב מפה"ק על י"ז ר"כ עם איזו צ"ל וריג"ב אמר לי כי ב' ימים קודם הטביעה נתן לו חשבון זה גם מצאתי שם עוד חשבונות וגם נ"ו ר"כ מזומן וגם וועקסלין מאנשים שהי' חייבים לו והודו שכן הוא גם הי' שם וועקסין בחת"י שלו ואת"י חותנו שפרע לרח"ש מגארלעץ ול"ה קרועים ולא מחוקים עוד וגם וועקסיל בחת"י על ק"נ ר"כ שרצה ללות לו ועליו כ' ק"ע וחתום בחת"י יהודית וגם חשבון משקאות שקבל מהבאהן וגם אצלו אנווייזוגל מאבריקאנט לשליחות מעות וגם זייגעריל של זהב וכאשר נתתי כל הנ"ל לאשתו ולאבי' הכירו הכל בטב"ע. עוד העיד ר"ש ברמ"א כי אחר שרחצו פניו הכרתיו היטב בט"ע הן בפניו והן בכל גופו בלי שום ספק והחול הי' לח קצת אבל לא ראיתי תחתיו מים:

ג והאשה אמרה קודם החזרת החפצים כל סימני חפציו שהמנעלים ה"ז ע"ג טלאי בצמצום מקום וסימני הבעקישע שהיא מן שטאאף וגראקאליך (אויס גיוועבט) מרוקמים וגם סימני הבגד שפענציר וגם ליובל געשטריקט ואחר שהראינו לה הכירו הכל בט"ע וכן הכתונת ומייקאטען והנקבים, שאצל הקאלנער וקנעפיל וכן בהמכנסיים הכירה הצייג וכי יש לה עוד בביתה חתיכה שנשאר מן צייג זה וכן הכירה הט"ק והזייגעריל והטייסטער עכת"ד הגב"ע:

ד והנה מקודם יש לבאר אם בטביעה זו יצאה מאיסור תורה ורו"מ הביא מדברי נו"ב מה"ק סי' נ' ונ"ב דחשש תפח אחר ששהה שעה ביציאתו מן המים הוא רק חשש מדרבנן והסכים עמו בתשו' ב"ש א"ע סי' ל"ז המעיין שם ימצא דלהסוברים דספק ג"י אסור להחמיר הוא חשש דאורייתא והנו"ב בעצמו סי' כ"ט ול"ב כ' דלהרשב"א הוא מה"ת ואני מצאתי בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ט שכ' ג"כ דסד"א הוא וגם המקילין בספק ג"י מודים בזה. ולכאורה יש לדון עפ"ד הנו"ב סי' מ"ג וח"ס סי' ס"ה דגם בלא שהה עד שתצא נפשו מ"מ אח"כ אדם על שפת הים מצטרפין האומדנות והוי רק איסור דרבנן והביא שכ"ה בתשו' ר"ב אשכנזי סי' כ"א ועוד גדולים והובא בפת"ש ס"ק קמ"ג אולם בתשו' לחם רב סי' ל"ט בעובדא שהרגו שוללים יהודי א' וקשרו ידיו בריזה א' והשליכוהו בים ועד א' ראה זאת ואח"ז איש כזה והלח"ר כתב דכיון שלא שהה עד שת"נ איכא איסור דאורייתא לשי' רמב"ם ורשב"א וריב"ש והביא ראי' לזה, ואף שבתשו' רד"ך בית כ"א מבואר דבמשאל"ס גם בלא שהה עד שת"נ אם נשאת לא תצא אבל הוא נגד הפוסקים הנ"ל עכת"ד והרי התם נמצא איש כזה וידיו קשורות עד שהשואל רצה לחשבו לסי' מובהק ואעפ"כ החמיר הלח"ר באיסור תורה וזהו היפוך ד' הח"ס וכן ראיתי בשו"ת ב"ש סי' מ"ד באמצע התשו' שדחה ראיות הח"ס וגם הוא לא הביא מתשו' לח"ר הנ"ל. ועוד דבנ"ד הרי נמצא רחוק משם תחום שבת והגם שי"ל דכיון שהמים הולכים לשם כדרך הילוכם הוי כנמצא באותו מקום מ"מ צע"ג:

ה אולם בכ"ז כיון שמדברי הר"ן שהביאו הריב"ש וש"פ בדין ספק אשתהי דמחמירין משום דיותר מצוי שישטהה יותר משעה א' נראה דבספק שקול הוי רק סד"ר דכמו דחשש איתפח בשהה ג"י ביבשה הוי רק מדרבנן ה"ה בשעה אחר שיצא מן המים ובצירוף ד' הח"ס סי' ס"ה שהובא בפת"ש ס"ק קמ"ד דבזה"ז כל אדם חשוב קצת של"ה קטט בין הזוג דינו כצ"מ ובאמת שכ"ה בפסקי מהרא"י עצמו ואף שהרדב"ז ח"א סי' תקכ"ו בנה דיק על כל דברי מהרא"י שם ודחה דבריו היינו לענין היתר דיעבוד אבל מ"מ ודאי הוא רק חששא דרבנן ועכ"פ בצירוף ד' הפוסקים דכל חשש איתפח הוא רק מדרבנן יש לנו סניף גדול להוציאה מחשש של תורה:

ו וגם לפמ"ש הח"ס סי' צ"ב דעיקר חשש של תורה במשאל"ס שמא יצא במקומו אבל לחוש שמא יצא במק"א הוא רק חשש דרבנן וסגי ברבע שעה א"כ ה"נ בנ"ד כיון שעמדו שם אנשים איזו שעה ולא ראוהו יוצא כבר יצאה מחשש של תורה וע' פת"ש ס"ק קל"ד אבל הנה בתשו' ח"צ סי' כ"א העיר השואל בסברא זו והח"צ דחה דבריו וא"כ אין להקל מטעם זה ובעיקר הדין בנ"ד שהי' מונח חוץ למים ורו"מ כ' שבוודאי אין דרך המים

להתמעט בשטח ב' אמות בשעה מועטת וא"כ שהה חוץ למים כשיעור שיש חשש נתפח אך שחקר לפמ"ש השנ"י שהובא בפת"ש סקקי"ד דגם בנקבר בעפר לא מיתפח ואף שהפת"ש השיג עליו מהמד"ר פ' מצורע י"ל דבנ"ד שכפי הנראה הונח שם בעודו במים ונתרבה עליו החול ופניו בתוך החול ולא שלט בו האויר י"ל דדינו כבתוך המים עכ"ד ונ"ל להוסיף דבתוך החול עדיף מקרקע ומסייע שלא יסריח וישתנה דהנה ד' מד"ר הנ"ל הם גם בתנחומא פ' מקץ בפסוק וירא יעקב כי יש שבר וגו' אחר ג"י הבשר נסרח ופניו נשתנות וכו' ומוכח דענין סרחון מבשר ושינוי הפנים חדא נינהו ובמשנה דשבת (דף קנ"א) ומטילין אותו על החול בשביל שימתין וע"ש בתוי"ט בשם ערוך וז"ל הערוך אות מ' מתון כו' לשון לתלות וכו' שימתין שיתלחלח המת בחול ולא סריח כו' עכ"ל הרי דחול לח מועיל יותר מעפר דאל"כ הו"ל להניחו ע"ג עפר סתם וכיון שמועיל שלא יסריח ה"נ מועיל שלא ישתנו הפנים ע"י ניפוח ולא תפחי ובש"ס דתמיד (ד' כ"ט סוע"ב) ומי איכא תאנה וכו' מייתי תאני חיוורתא וכו' וקברי היכא דמסיק ימא שירטון וכו' ופירש"י באותו מקום שהים גדל ומתוך לחלוח המים לא ימות האילן וכו' ע"ש וברש"י שבת (דף נ"ו ע"ב) ד"ה נעץ קנה כו' שנוסף והולך וגדל שרטון חול, ורפש וטיט שהים גורש עכ"ל וכ"ה ברש"י עירובין (דף צ"ט ע"ב) וח' א' ומבואר שאין המים שם בתמידות ואפ"ה מתוך לחותו לא ימות האילן וה"נ לענין הסרחון ושינוי הפנים דמי כאלו מונח עוד במים וז"ש רש"י ביבמות (דף קכ"א ע"א) ד"ה מיתפח תפח לאחר שמעלין אותו ליבשה וכו' וכ"ה בנימוק"י דדוקא ביבשה מיתפח ולא במקום החול הלח ואף שבפת"ש ס"ק קי"ז הביא מכמה שו"ת דאם ראשו על שפת הים אין להקל רק אם הגלים עוברים עליו י"ל דהיינו אם פניו למעלה מגולים לאויר דבעודו במים גם בכה"ג צמחו כמ"ש בשו"ת ב"ח החדשות סוס"י ס"ג וע' שו"ת ב"ש סי' מ"א אבל בנ"ד שהי' פניו טמונים בתוך החול הלח י"ל דדינו כבתוך המים וע' ירושלמי רפ"ד דשבת בהא דאין טומנין בחול ובפרט לפ"ד העד שאמר שהי' קצת מים בגומא ואפשר דמה שאמרו העדים האחרים שלא ראו מים לא הכחישוהו ולא אמרו שלא הי' מים אלא שהם לא ראו ואולי לא דקדקו לראות היטב ומפני מיעוט המים לא ראו ובכה"ג י"ל דהגם שעמדו בסמוך לא ראינו אינו ראי' ונודע דיש להשוות דברי העדים אפי' בדוחק ואף שאין לסמוך ע"ז לבד מ"מ יש לצרף לשאר סניפים אך שיש לחוש בנ"ד מכח מה שנתלש קצת העור בין עיניו ובדאיכא מכה קיי"ל דמיא מרזי מכה והנה רו"מ כתב דכיון שהי' ההכאה בהיותו במים באבן וכדומה ואולי אחר יציאת נפשו אין חשש כלל הנה ד"ז יש לברר ע"י העד שנסע עמו בהעגלה דאפשר שהי"ל עוד בחייו כן אבל הנה בתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ג מבואר דחיכוך והפשטת

עור אינו בכלל מכה וגם צידד שם דבספק אם נעשה מחיים יש להקל בזה וע' פת"ש ס"ק קט"ז בשם פרח שושן וגם בתשו' ב"א סי' י"ט ותשו' ב"ש סי' מ' מבואר דפצע בלא חסרון אינו מעכב ההכרה אפי' במצח ומכ"ש בנ"ד שהי' רק קצת בין העינים:

ז והנה עוד יש לדון בענין הט"ע מהא שהעדים ידעו מהטביעה ויש בזה אריכות דברים אם ידיעה כראיי' ואם בב' עדים חיישי' לכך והארכתי בזה בתשו' והבאתי מכמ"ק בזה וכיון דבנ"ד יש לנו עוד כמה סניפים אחרים ואין עת להעתיק האריכות שכתבתי בענין זה ובפרט שבכל צד מהנ"ל יש פוסקים מקילים וחזו לאצטרופי:

ח והנה בדבר היכר כל הבגדים כתב רו"מ דגם מלבד ד' המקילים דאין לחוש לשאלה בכל בגדיו הרי ראש המחמירים הוא הב"ח ובזמן מועט מודה דלא חיישינן כמ"ש בתשו' ב"ח סי' פ"ז הנה לפמ"ש בתשו' נו"ב מה"ת סי' ס"א דבנטבע במים יש לחוש שמא השליך כל בגדיו להקל על עצמו ואף שחזר וצידד להקל בכל בגדיו דלא שכיח שאחר שנתפזרו במים יתלקטו יחד ויבואו ליד איש אחד אבל בכנה"ג הגב"י אות שמ"ט הביא ד"ז בשם מהרי"ט ופסק דגם בכל בגדיו חיישי' בכה"ג אבל גם בזה הארכתי בתשו' לק' טורקא ולק' נוזניאב להוכיח דבבגדים התחתונים הדבוקים לבשר ליכא חשש זה וע' בפרישה ובט"ז סקמ"ו וב"ש סקצ"ח ותשו' רח"כ סי' כ"ט ופלפלתי הרבה בזה ואכמ"ל ואף שי"ל דא"כ שוב יש לחוש בבגדים התחתונים לשאלה ובגדים העליונים השליך להמים אבל ז"א דמלבד דמכנסים וט"ק וכתונת אין דרך להשאיל ובפרט הטייסטר וחשבונות אף גם הרי בכה"ג שוב דמי לשאלה דיחיד ועדיף מנידון הח"צ וגם הרי דעת כמ"פ דבדרבנן ל"ח לשאלה וגם בזה פלפלתי בתשו' וגם דבניכרים בט"ע לשי' כמ"פ אין לחוש לשאלה ובכל פרטים אלו יש לי ת"ל פלפולים ארוכים ואין עת להעתיק ועכ"פ לדינא הנני מסכים עמו להתיר העגונה מכבלי העיגון:

ט ובדין היא"צ אם יקברו ביום המיתה הדבר פשוט דכיון שהותרה אח"כ איגל"מ שביום שנטבע בו מת ואטו אם מת א' ולא נודע עד אחר כמה חדשים יעשו היא"צ בזמן אחר וכיון דקיי"ל דלא תלייה בקבורה אפי' נתעכב כמה ימים אין לנו להשגיח בזמן הקבורה אלא הכל תלוי ביום המיתה:

סימן רכב

א לנכדי הרב הה"ג וכו' מו"ה אברהם יקיר נ"י בספינקא בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בב' שותפין בחנות מכלי כסף וזהב והשאיל א' מהשותפין טבעת לאחד לקדש בו שלא בידיעת שותפו. והנה במ"ש אם השותפות בכל כלי וכלי

יפה הבאת מרש"י ותוס' גיטין (דף מ"ז) וחולין (דף קל"ה) ומירושלמי פ"י דשבועות וגם אני כתבתי בגליון שלי מירו' הנ"ל וגם הבאתי מירו' פ"ו דדמאי הל' ו' דמפורש ג"כ כן וגם הבאתי מהר"ן פ"ג דגיטין בשם הרמב"ן בנתן חצי נכסיו לאחר דהכונה חצי בכל כלי וכלי והר"ן כ' שלא ידע מנין לו ובכ"ז לא חלק עליו. ותדע שבד"מ ח"מ סי' רמ"ח ובט"ז סי' רמ"ה הביא דברי הרמב"ן להלכה וע' בט"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק כ"ז שהביא גם ד' הר"ן. ועכ"פ בשותפין מתחלה לכ"ע יש לכל או"א מחצה בכל דבר וכ"ה בתשו' רשד"ם חיו"ד סוס"י צ"ג דבכל חוט של משי יש לכל א' חלק והביא ראי' מסה"ת וב"י הל' חלה ע"ש:

ג ומ"ש מהירושלמי פ"ז דפיאה ה"ד להא דיעשה בשל אחרים כמו בשלו ידעתי מזה והבאתי בשו"ת שבסו"ס דע"ת סי' ח"י בהגהות לסי' קע"ו לענין גרמא במתכוין לטובה. ומ"ש ראי' בדין נתכוין לטובה מתוס' ע"ז (דף ז') יש לפקפק דנהי דלא קנסו בשוגג אטו מזיד בכה"ג אבל מ"מ היכי דחייב מדינא גם בכה"ג חייב ותליא אם דד"ג קנסא כדעת ריצב"א י"ל כדבריו משא"כ להפוסקים דהוי מדינא. וע' ב"ק (דף נ"ו ע"א) מהו דתימא אנא כסויי כסותי' ובתוס' ד"ה כיסויי כו' דאפי' במתכוין לטובה חייב בד"ש. אבל בתשו' מהרי"ט ח"א סי' צ"ה העלה דבגרמא אפי' אם נתכוין רק לטובת עצמו פטור לציי"ש ולא הזכיר מהתוס' הנ"ל:

ד ובעיקרא דדינא נ"ל בנד"ד דהקידושין הם כדין שהרי במג"א סי' תרנ"ח סק"ג חקר בדין אשה שנתנה לולב בלא ידיעת בעלה והקשה מאה"ע סי' כ"ח ובהגהת אש"א שנדפס בגליון בשם תשו' מ"מ חילק דבקידושין אינו מקנה אלא בכדי ש"פ ע"ש א"כ בנ"ד ג"כ הקנה רק ש"פ ומקודשת כיון שיודעת שהוא שאול מאחר והקנה מסתמא במעמ"ל אבל רק בש"פ ולא דמי להא דא"ע סי' כ"ח סי"ח בהג"ה בשם הר"ן דהתם במקדש בשלו מסתמא דעתו להקנות הכל וכן בדעת האשה מן הסתם משא"כ ביודעת שהוא שאול. א"כ הרי בחלקו ג"כ יש ש"פ ובפרט שהרי בא"ר שם כ' וז"ל ול"נ דאין הבעל מקפיד בזה ומכ"ש באשה הנו"נ בתוך הבית עכ"ל. וגם בפמ"ג בא"א שם כ' דבנו"נ מסתמא אין הבעל מקפיד והרי באשה נו"נ אין בידה רק למכור ולא ליתן מתנה ומה"ט פסק באו"ת סוס"י צ"ו דבלוותה לצדקה וכדומה לכ"ע אין הבעל חייב לשלם ואפ"ה אמרי' דפכ"פ בכה"ג שהוא רק במעמ"ל אינו מקפיד וא"כ ה"ה בשותף והרי מג"א שם מבואר דקידושין קולי ממצות לכם וכ"ה דעת תשו' מ"מ שבאש"א שם הנ"ל וכיון דגם בלולב יוצא בכה"ג מכ"ש בקידושין. ובפרט שהרי במקום דליכא הפסד ממון קיי"ל דניחא לאינש למיעבד מצוה בממוני ולכן אפי' בשואל שלא מדעת לשי' החמ"ח המנהג לשאול מאשה שי"ל בעל והב"ש חולק ומ"מ בנו"נ י"ל דכ"ע מודים וכמ"ש בשם הא"ר ופמ"ג ובגליון אהע"ז

פקפקתי במ"ש הב"ש דהוי פסידא דהא בב"מ (דף ל' ע"א) כלי כסף משתמש בצונן וגם הבאתי ממעילה (דף י"ט ע"א) ורש"י דזהב לא נפגם אלא בזמן מרובה:

ה ומ"ש עמ"ש מדברי בה"י וב"ש א"ע סוס"י פ"ו דהשותף שמכר המקח קיים דדוקא מכירה ולא מתנה צדקו דבריו במתנה גמורה משא"כ בשאלה לזמן מועט ומעמ"ל ובפרט אם יש טבעות הרבה שוים זל"ז בהחנות הרי בכה"ג מהני חלוקת שותף דיעבד גם שלא בפני ג' ושלא מדעת חבירו ע' א"ע סי' כ"ח סי"ח וח"מ ס' קע"ו סט"ז וסי"ז ובמשפט שלום שם ובחנות כל יומא זמנו למכירת הסחורות לכל הבא לקנות א"כ י"ל דגם במתנה גמורה מהני אבל במעמ"ל הרי הבאתי מהא"ר ופמ"ג דמסתמא אינו מקפיד. אבל באם השני צווח אח"כ ומקפיד הנה לשי' תשו' מ"מ ואש"א גם בכה"ג מהני אבל לפי טעמו של הא"ר ופמ"ג יש לעיין ואם ידע ושתק מתחלה יש לדון מהא דשתק ולבסוף צווח דח"מ סוס"י רמ"ה ואם. לא ידע וכשנודע לו הקפיד י"ל דל"ה קידושין. ומ"ש דגם בסתמא מתנה יש לה קול כירושלמי ותוס' קידושין (דף כ"ד ע"א) הגם שכ"ה גם בהג"א פ"ו דכתובות ובהה"מ פכ"ב מאישות אבל בהה"מ פי"א ממלוה בשם ר"ח ורשב"א מבואר דמתנה אין לה קול והובא להלכה, בחו"מ ס' קט"ז ס"א בהג"ה ואולי דוקא בנותן לאשה שיש לה בעל יש לו קול וא"כ בנ"ד אין לו קול. ויפה העירות מדברי ש"ך יו"ד סי' אע"ז סק"ס ונה"ך וחו"ד שם: ומה שהעירות בספק חדש אם גם במעמ"ל אמרי' דאי לאו דעביד לי' נייח נפשי' לא יהבי לי' לכאורה אינני זוכר מקום מפורש אבל לפמ"ש הר"ש בפ"א דמעשר שני בביאור ד' הירושלמי דלהזמין אותו לסעודה עביד דיהיב אע"ג דלא עביד לי' נח"ר ומבואר דבדבר מועט ל"ש ד"ז וא"כ י"ל דה"נ במעמ"ל וכה"ג כ' הר"ן בפ"ק דקידושין דאע"ג דבאדם חשיב כשמקבל מתנה מיקרי הנאה ה"מ במתנה גמורה ולא במעמ"ל ועיינתי בר"ן שם ומצאתי ראי' דאמוראי פליגי בהכי וקיי"ל דבזה ל"א הכי דבהא דאמרי' התם דבאדם חשוב בההוא הנאה דקא מקבל מתנה מינה מקודשת דמקניא נפשה והקשה הר"ן מהא דב"מ (דף מ"ז) דללוי חליפין בכליו של מקנה בההוא הנאה דמקבל מתנה ממנו גמר ומקנה והא קיי"ל הכא דדוקא באדם חשוב אמרי' הכי ותי' דודאי איכא הנאה בכל מקבל מתנה אלא דההוא הנאה לא ש"פ לכן באשה אינה מקודשת אבל לגבי חליפין הרי קונים בכלי אף שאינו ש"פ והא דלרב בכליו של קונה אפי' אם הוא אדם חשוב אע"ג דבאדם חשוב איכא הנאה ש"פ ה"מ במתנה גמורה אבל חליפין הם מעמ"ל גם בא"ח ל"מ ע"ש ומבואר דללוי גם בחליפין שהוא מעמ"ל אפ"ה איכא הנאה בכל אדם אלא דאינו ש"פ רק באד"ח ובע"כ משום דאי לאו דעביד לי' נייח נפשי' לא יהיב לי' גם במעמ"ל אך דלרב אינו כן וקיי"ל כרב א"כ ד"ז פלוגתא דאמוראי וקיי"ל דבמעמ"ל לא

אמרי' כן. ולפ"ז נראה בהא דא"ח סי' רכ"ג ומג"א סק"ח לענין ברכת הטוה"מ במקבל מתנה דתליא נמי בהנ"ל וע"ש במחה"ש ובשערי דעה לבעל שע"מ ליו"ד סי' ק"ס סק"ד שהעירו מדברי הר"ן הנ"ל א"כ במעמ"ל א"צ לברך הטוה"מ:

סימן רכג

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל בדין מכירת חמץ שרצה לחדש למכור בע"פ בלא שום שט"מ רק בפני עדים כי שטר בלשה"ק הוא חספא בעלמא בדד"מ וגרע ממכירה בע"פ והרב הגאבד"ק אונטרדאס נ"י הורה שלא ימכרו רק בשט"מ וסגי בשט"מ בלשה"ק הנה ידידי כפי שנוהגין לכתוב הקרקע בשכירות הלא א"צ שטר אלא דכיון דהוי מכירה בהערמה שבדד"מ הוא שיי"ן פערטרא"ג יען שנעשה רק להפקיע האיסור ולכן בדד"מ א"צ סטעמפיל, רק כתר א' וכל המכירה הוא רק עפי"ד תוה"ק דגמר ומקני שלא יעבור באיסור ב"י ושלא יאסור חמצו א"כ אין מזיק לנו מה שאין השט"מ מועיל בדד"מ דבלא"ה אין בו ממש בדיניהם. אך מה שנוהגין לעשות שט"מ נראה שהוא עפמ"ש באס"ז לכתובות (ד' נ"ו ע"א) ד"ה אבל ע"פ לא וכו' בשם הריטב"א דבכותבת לו התקבלתי כיון שהוא רק בהערמה לא סגי באמירה לבד בע"פ אף דבעלמא מחילה אצ"ק ולא שטר מ"מ הכא בעינן שטר לאלומי מלתא שיהי' היכר שעושה כן לקיומי מלתא ע"ש וכזה הביא בשו"ת שע"ד סי' ה' בשם הגה"צ ר"מ אבד"ק ליבאוויטש ז"ל לענין היתר עסקא שיעשו דוקא בכתב ולא בע"פ ע"ש וה"נ לענין מכירת חמץ וכיון דבלא"ה אין בהמכירה ממש בדד"מ סגי בשט"מ בלשה"ק אבל בודאי צריך שהמוכר יתנה בע"פ על כל התנאים וסדר המכירה ורק ליתר תוקף יעשה השט"מ וכיוצא בזה מצינו ברמב"ם פ"ה ממכירה הל' י"ב י"ג שיש דברים שאין הקנין מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל ע"ש והגם שסיים הרמב"ם שאם אמר בלב שלם אמרתי וגמרתי לעשותו א"צ קנין הנה מכירת חמץ לכל אסור ולאו כ"ע ד"ג ולפעמים ישכח לאמרו ולכן נהגו בשט"מ ולכן נלע"ד העיקר שלא לשנות ממנהג אבותינו ולמכור בשטר מכירה:

ב ומ"ש עוד בדבר מכירת חמץ והביא בשמי שבלא סטעמפיל אין בהשטר ממש ידעתי גם ידעתי שאינו כן ולא כתבתי כן אבל אני כתבתי כי שטר הנעשה בערמה למראית עין אין בו ממש בדיניהם ונקרא שינפעטראג והוא בחוק האזרחים נו' 916 ואחרי כי הקיר"ה פטר השט"מ של חמץ מן סטעמפיל מפני שהוא רק כפי הדת נראה מזה שחושבים רק להערמה בעלמא לכן כתבתי שבדיניהם אין בו ממש. אבל גם מ"ש רו"מ שאם מוכר בשטר עברי מגרע בדד"מ גם הקנין שבע"פ ג"ז אינו כי אם אמנם שטר עברי אין בו ממש

בדד"מ כפי האף דיקרעט מן 22 אקטובר 814 ל' אבל כל מקח שנגמר בע"פ ולא נדבר שיהי' נגמר רק בשטר אע"פ שכותבין שטר לזכרון דברים אין זה מגרע המקח שבע"פ גם כפי חוקם ני' 884 שהביא רו"מ. ובכל שט"מ של פסח כותבין רק לראי' וזכרון דברים מה שנגמר:

ג ובכ"ז כפי שכתב רו"מ שבעירו אין זכרון לדתה"ק לא בין היהודים וכו' צדקו דברי רו"מ שאין לכתוב שט"מ יהודית אלא בלשונם יש לכתוב לחזק הקנין נגד חשש הערמה כמ"ש בתשו' הקודמת וע' בשדה חמד מער' חו"מ סי' ט' אות כ"ה בסופו בשם כמה שו"ת בענין זה:

סימן רכד

א נשאלתי ע"ד צוואת הרב הקדוש מס"ג זצק"ל שעשה עוד ב' שנים קודם פטירתו בהיותו בבריאותו בזה"ל הנני מסדר בזה איך יתנהגו בהוני ורכושי כו' המעות מזומן והביליעטין אשר יהי' נמצאים אז אחר נכיון תשלומי הכתובה יתחלק לששה חלקים ב' חלקים לשני בניי מליט"א וחלק א' לשתי נכדותי וב' חלקים לארבע בנותיי וחלק א' יהי' לטובתי וכו' הכלי כסף וכלי זהב יתחלקו לחמשה חלקי' ב' חלקים לשני בניי וחלק א' לב' נכדותי וב' חלקים לארבע בנותי כו' מה שהוא לטובתי היינו חלק ששית ממזומן וביליעטין ומעשר מכלי כסף וזהב הנ"ל מזה יהי' מה שיחלקו תיכף בעת הצריך ובכל יום מימי השלשים יחלקו ח"י רו"כ ובמשך שנה, וכו' ואלף רו"כ יתנו לעניי אה"ק והנני מובטח בצדקת בניי שליט"א כי יעשו רצוני בלי שום שינוי כו' כחפץ אביכם כו' וחתם ע"ז את שמו זצ"ל. עכ"ל הצוואה ועתה יצאו מערערים לבטל כח הצוואה ע"פ דתוה"ק וגם אם רצונם לקיימה הוא רק לפנים משוה"ד ויען כי יש כמה כלי כסף וזהב משובצים באבנים יקרות אשר עולה מחירם יותר מהכסף וזהב עצמו י"ל דאינם בכלל כלי כסף וזהב כי הכסף וזהב טפל לאבנים הטובות ונקראים על שמם וא"כ שייכי' להבנים לבד וגם נמצא כתר זהב על הס"ת ויש בו אבנים טובות יקרים מאוד וגם ע"ז יאמרו כן. וגם יש בכלי כסף וזהב הנ"ל אשר נשאר בעזבון מאבותיהם הקדושי' זצ"ל אשר הגם שמחיר הכסף וזהב הוא מועט אבל לרוב חשיבותם יעלה מחירם לרוב מאוד ויאמרו כי א"צ ליתן להבנות חלק מהיוקר ההוא רק כפי שיווי כסף וזהב לבד. עכת"ד. והנה הצוואה הנ"ל הוא כת"י של הרב הגדול מוהר"ד נ"י מו"צ דק' בארדימשוב שכתב כפי שיצא מפי הרה"ק זצ"ל והרה"ק חתם עליו בעצמו ואז שאל אותו ר"ד הנ"ל אולי צריך להבטיח הצוואה יותר והשיב הה"ק צ"ל כי א"צ יותר. ואז אמר הה"ק זצ"ל להרב ר"ד שהוא מונחת בהמלתחה

הנקראת (פייער שאפע) ואחר פטירת הרה"ק זצ"ל הודיע הרב ר"ד נ"י עסק הצוואה ומקום הנחתה ומצאוה שם כפי דבריו. וכבר יצאו כמה רבנים לישע כח הצוואה מכמה טעמים ורבים מהרבנים יצאו לבטל הצוואה ע"פ הדין ונשאלתי לחוות דעי בזה בס"ד:

ב והנה השאלה תסוב על ד' אפנים. א') אם גוף הצוואה קיימת גם בלא קנין. ב') את"ל שאין תוקף להלואה מכח מתנה אם שייך בזה דין מצוה לקיים דברי המת. ג') אם עכ"פ מחויבים לקיימה מדין מצות כיבוד אב. ד') אם הכלים המשובצים באבנים טובות והכתר הנ"ל הם בכלל המתנה. וזה תשובתי:

ג (א) הנה בגוף הצוואה שהיתה מתנת בריא בלא קנין דברי רמ"א חו"מ סוס"י ר"נ ידועים שפסק בפשי' דבלא קנין אינו כלום ואולם בב"י סי' ר"נ הביא דברי המרדכי בשם ר"מ דבכה"ג שמצוה לאחר מותו מהני גם בלא קנין ושהרשב"א וריב"ש ומהרי"ק חולקים ובד"מ סי' רנ"ז רמז לתשו' מהרמ"פ ותו"ד ליישב סתירת ד' מרדכי בשם הר"מ וע"פ ביאורו שם יוצא דל"מ בלא קנין וכבר הביא הרה"ג אבדק' יאגלנוצא מתשו' רמ"א סי' צ"ה אות ה' שתי' סתירת דברי ר"מ ומרדכי בענין אחר דדוקא היכי דהוציא הממון מת"י דהמתנה מתחלת מחיים רק שנקבע זמן לאח"מ אזי ל"מ בלא קנין אבל במצוה לגמרי לאח"מ מהני בלא קנין ע"ש וא"כ בנ"ד לש' הר"מ ומרדכי שפיר מהני שהרי ביאר דבריו בפירוש על אשר יהי' נמצאים אז כו' יתחלק כו' וגם כלל בזה לטובת נשמתו איך יתנהגו בו ואני מצאתי בשו"ת מהרי"ל סי' ע"ה שרמז בקצרה וחלק בדעת הר"מ דהיכי דאמר יטול או ינתן הוי מצוה מח"מ והיכי דאמר תן או תנו משוי להאי נפקד שליח ליתן וכה"ג לא חשיב בבריא מצוה מח"מ ולכן צידד שם בדין אמר כשאיננה לא יתן הפקדון אלא לבתה דהוי לשון שלילות והוי שפיר מצוה מח"מ ע"ש והמעיין בלשון המרדכי ימצא דמיושב בזה סתירת דברי הר"מ על נכון דהנה במרדכי סופ"ק דב"מ כ' וז"ל ופסק ר"מ דאף הבריא שאמר ינתן לפ' כו"כ אם ימות זה נקרא מצוה מח"מ וכו' ובפי"נ כ' וז"ל נשאל לר"מ אם יש לאדם בן עני ורוצה לתת לו עתה כדי לסלקו לאחר זמן מירושתו כו' ונ"ל דיש תקנה לאביו עכשיו אעפ"י שהוא בריא וכו' וכן יאמר כו' פ' בני יטול לאח"מ כו' ופ' בני כו' כיון שמצוה ואומר פ' בני יטול לאח"מ אין לך מצוה מח"מ גדולה מזו וגדולה מזה אור"ת איזו היא מתנת בריא שהוא כמתנת שכ"מ כל שכתיב בה מהיום ולאח"מ וכו' וכ"ש היכי דלא אמר מהיום ולאח"מ וכו' עכ"ל ואח"ז מיד הביא תשו' אחרת על ראובן שתובע את שמעון ואמר שאמו הפקידה פקדון ביד ש' כו' וא"ל כו' תנהו לראובן בנו נ"ל שלא זכה ראובן במתנה כיון שהיתה בריאה באותה שעה וכו' יעו"ש כל התשובה והוא סותר א"ע מני' ובי' למ"ש למעלה וע"פ דברי מהרי"ל הנ"ל ניחא ולק"מ. יופלא בעיני

על כל המחברים שלא הרגישו בזה בישוב דברי הר"מ ומרדכי. וא"כ בנ"ד שאמר ג"כ בלשון יתחלקו כו' שפיר מהני גם בלא קנין כלל לשי' הר"מ ומרדכי ומהרי"ל הנ"ל והנך רואה דמהרי"ל פסק בפשי' כדעת הר"מ ומרדכי הנ"ל:

ד (ב) וראיתי בעקרי הד"ט חא"ח סי' כ"א שהאריך ג"כ בדברי מרדכי הנ"ל והביא דברי מהריב"ל ורמ"פ ורמ"א בד"מ הנ"ל ודחה אותם והעלה דהיכי דכתב דבריו בשטר שפיר מהני גם בלא קנין דהא דבעינן קנין הוא רק להעיד על רצונו ומחשבתו שגמר בלבו ליתן לזה בכל נפשו וכל שיש חזקת אומדנא דמוכח שנותן מרצונו הטוב כל הקנין הוא למותר ובכה"ג שמצוה לאחר מיתה דאומדנא שנתכוין בכל לבו שפיר מהני אלא דבלא כתב שטר וא"ל דחזר בו אבל בכתב שטר אם אי' דחזר בו הי' כותב שטר אחר וסיים וז"ל הכלל העולה שדעת הרב תורת אמת סי' קנ"א ומהרי"ץ סי' ל"ב שלדעת הרי"ף ורמב"ם ומהר"ם ור"ת ור"ן אף צוואת בריא שכתובה בה שהוא נותן לאח"מ א"ש קנין ויש לה דין מתנת שכ"מ שיכול לחזור בו כל ימי חייו וכל שלא חזר בו מתנתו קיימת וכ"ה דעת הטוש"ע עכ"ל. ולעיל שם כתב דגם בלא בא השטר ליד המקבל אלא לאחר מיתת הנותן קנה. וגם מבואר שם דס"ל דדוקא בכתב זמן בשטר ע"ש באורך והמעיין במרדכי ימצא שאין רמז ורמיזה לחילוקו וגם מבואר מלשון המרדכי דס"ל דכ"ש אם לא כתב מהיום וכו' ולא הזכיר שיהי' בו זמן וגם לא הזכיר ענין שטר כלל רק שאמר וכו' ולענ"ד המובחר בזה הוא כחילוק מהרי"ל ומדוקדק לשון מהר"ם ומרדכי היטב וגם בלא שטר מהני בכה"ג כמבואר בתשו' מהרי"ל שם. וגם בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ס"ו באמצע התשו' העתיק בפשיטות דברי מרדכי בשם הר"מ ואולם כיון שדעת כמה ראשונים אינו כן כמ"ש הב"י וכ"ה בשו"ת בש"ר סי' רנ"ה ותשו' מהר"ם גלאנטי סי' י"ג ומהרמ"ז סי' כ' ומח"א הל' זכי' ומתנה סי' מ"ו (ואני מצאתי גם בפסקי מהר"ם רקנטי סי' שנ"ה שפסק כן אבל לפמש"ל בשם מהרי"ל י"ל דגם הוא מודה לחלק כן ע"ש ותבין) וכ"ה בשו"ת בגדי כהונה חח"מ סי' ב' שהעלה כן א"כ פשיטא דאין להוציא ממון מיד היורשים אבל עכ"פ הוי סד"ד. ולכאורה יש לדון לפי המבואר בח"מ סוס"י קל"ט דבכל סד"ד ואין א' מהם מוחזק יחלוקו א"כ בנ"ד שכל המטלטלין בידי הבנים הגדולים שליט"א והיתומים הקטנים של הבן זצ"ל אינם מוחזקים בהם כלל א"כ ראוי לומר שגם אי הוי רק סד"ד וכמ"ש יחלקו ביניהם בחלקם מחצה למחצה עם הבנות אבל לפמ"ש בכנה"ג חו"מ סי' כ"ה בהגב"י אות נ"א וסי' ק"ח אות ל"ה דהיורשים אינם מוחזקים זה נגד זה וע' בג"פ למהרמב"ח סי' קכ"ב סק"ח ושעה"מ פ"ג מגירושין וע' שו"מ מ"ת ח"א סי' נ"ו וא"כ הכל בחזקת כל היורשים מדתוה"ק וגם היתומים טענינן להו קים לי כהפוסקים דל"מ בלא

קנין כלל וע' תשו' הרי המור סי' מ' שדחה דברי ת' רמ"א וסיים דלא קיי"ל כן וגם פסק דהיורשים מוחזקים ול"מ בלא קנין ע"ש:

ה (ג) עוד עלה בלבי לדון בזה עפמ"ש בתשו' הריב"ש סי' ר"ז בדין הפסק שיצאי מהדיין שעם היות שהבעל יורש את אשתו אם תמות דינה בחיי בעלה שתוכל לסדר ולצוות לפני מותה עד ד' אלפים מכתובתה וכו' ועפ"ז ציותה דינה בחלייי לתת לבנותי' וכו' והריב"ש האריך להוכיח שאין להוסיף על הפסק ואין ראובן מסתלק מירושת אשתו אא"כ תסדר לפני מיתתה וצריך לבאר מה לשון תסדר אם ר"ל שתסדר באופן המועיל בשטר וקנין או בצוואת שכ"מ או גם בדיבור בלבד והביא כמה ראיות דאזלי' בזה אחר לשון ב"א וסיים וז"ל ואחר שיש לנו ללכת אחר לב"א בלשון הכתוב בשטרות הדבר ידוע שאין כונת הלשון ההוא אלא בצוואת שכ"מ ובסדור מועיל לפי שדרך ב"א בארצות אלו לקרוא לצוואה סידור ר"ל בלע"ז אורדינר ואין קורין כן למתנת בריא וכן אין קורין כן למה שהוא דבר בטל ואינו מועיל אלא למה שהוא מועיל מן הדין וכו' וכל שאין בדבריו כלום כגון בדיבור בלתי מועיל כגון שניתן למי שאינו ראוי לזכות וכו' אין בדבריו כלום ואין נקרא זה צוואת ש"מ אלא דברי הבאי וכו' עכ"ל ועפ"ז העלה הריב"ש שם דכיון דכל צוואתה הי' רק כפי זכותה שבהפסק וכמ"ש בלשון הצוואה שם א"כ כיון שצוואתה אינה כדין מתנת שכ"מ וכמ"ש שם באורך לא הוי בכלל סידור ולא נתבטל זכות ירושת הבעל וגם משום מלקד"ה ל"ש בזה דאין נקרא סידור אלא מתנת שכ"מ או מצוה מח"מ המועילה מצד עצמה אבל מה שהבריא מצוה לשליחו בדיבור לבד אע"פ שכשמת מלק"ד אין זה נקרא סדור ע"ש היטב א"כ לפ"ז בנ"ד שכתב בלשון הנני מסדר בזה וכו' יש הוכחה שנעשה באופן המועיל בקנין וכיון שחתימתו מקוימת אין ע"א נאמן לומר שלא הי' קנין גם במאמינים לו דאפשר שעשה קנין מקודם או אח"כ ולא נודע בפני מי עשה הקנין ועכ"פ חתימתו מעידה ע"ז. אבל עלה בלבי לפקפק בזה כיון דהריב"ש כתב רק דדרך ב"א בארצות אלו לקרוא לצוואה סדור וכו' א"כ אולי במדינות שלנו אינו כן:

ו (ד) וכה ראיתי למחי' הה"ג ר' ברוך מאיר אבד"ק טשארטקוס והה"ג אבדק"ק יאגלנוצא ז"ל שחתרו אל היבשה להוכיח דהיכי דאיכא אומדנא דמוכח שגומר ליתן בכל לבו א"צ לקנין והביאו מהנו"ב מ"ק חח"מ סי' כ"ז כ"ח שנחלק בזה עם חתנו הגאון ז"ל והרב מטשארטקוב הביא סיוע לזה מתוס' בכורות (ד' י"ח) ואס"ז ב"מ (דף ל"ב ע"ב) ושי' ר"מ שבמרדכי והגמי"י שבחו"מ רס"י קע"ו ואס"ז ב"ק (דף ק"ב ע"ב) וגם חזקו ראייתי מש"ס דב"ב (דף פ"ח) (שכתבתי בתשובת מאז לטשארטקוב מכח עזבון התפילין) דמוכח דביר"ש כרב ספרא סגי בגמר בלבו ואף די"ל דשא"ה דסגי באמירה לבד לכן מהני גם

גמר בלב משא"כ היכי דצריך קנין בפועל מ"מ הרי באס"ז שם בשם הרא"מ כ' דבשעת הגבהתו לא גמר בלבו כן רק אח"כ א"כ ל"ה מועיל אמירתו אפ"ה כיון שהי' יר"ש ודובר אמת בלבבו מהני גמר לבו בלא קנין עכתו"ד:

ז והנה גוף ההערה אי מהני אומדנא בגמר לבו כבר הבאתי באות ב' בשם עקרי הד"ט כן וגם בחיבורי לחו"מ סי' קצ"ד העירותי בזה והבאתי מדברי נו"ב הנ"ל אבל רמזתי שם סתירה לזה מרמב"ם פ"ה ממכירה הי"ג וכ"מ פי"א ממכירה ה"ז דדוקא בהנך מילי שא"צ בהם קנין כלל הקנין היא רק להודיע שאינו אומר דברים הללו כמשחק או כמהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר לפיכך אם אמר בלב שלם אמרתו וגמרתו לעשות ד"ז א"צ יותר ע"ש ומוכח דהיכי דצריך מעשה קנין אינו כן וכבר כתב בתשו' הריב"ש סי' ר"ז וז"ל אבל לא לומר דאמדינן לדעתי' דהיכי שמן הדין אין ממש בדבריו שיקיים אותו מחמת כונתו דאלת"ה וכו' אלא שאין הולכין אחר אומדן דעתו לקיים מה שאינו מועיל וכו' עכ"ל ומה"ט הוצרכו לתקן בשכ"מ שיועילו דבריו בלא קנין שלא תטרוף דעתו אף שידוע שהוא גומר בלבו דא"א משטה בשעת מיתה והרי חששו שלא תטרוף דעתו ואפ"ה ל"מ רק מכח תקנת חכמים וע' בשו"ת דברי ריבות סי' קצ"ו שהאריך להשיג ע"ד חכם א' שהעלה דמהני צוואות שכ"מ שתדור אחותו בבית אף דהוי דבר שא"ב ממש עפמ"ש בתשו' הרמב"ן שהובא בב"י סי' רי"ב דסתם אדם רוצה לקיים מתנותיו ואם בסתם אדם אמרו כן ק"ו בראובן זה שהפליא לעשות עם אחותו ובניו הפלא ופלא מעולם ואנן סהדי שדעתו הי' שתתקיים מתנתו (יעוין בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"ג ותמצא שהוא הי' אותו חכם וע' מח"א הל' זכי' סי' כ"ט בשם מהריב"ל בזה) והוא השיג עליו דדוקא היכי דהמתנה קיימת אלה וספק לנו אם לכלול בדברים ההם גם דברים המסופקים בזה אמר דאדם רוצה לקיים מתנותיו ובודאי כלל גם אותן דברים ההם אבל כששרשן של דברים אינם מועילים לא מעלה ולא מוריד רצון השכ"מ נגד מה שתקנו חז"ל וכי אם אדם הקנה לחבירו חצי רימון בקנין שאמרו ז"ל דל"מ נאמר אנחנו דמהני לפי שגי"ד ליתנו בלב שלם והביא מהרשב"א שהובא במ"מ פ"י מזכי' ודברי הר"ן ב"ב (שהובא בב"י סי' רנ"ג סל"ו) דלא מתקנינן לשון הש"מ וכ"ש שאין לעקור דבריו ולשנותן ע"ש באורך וכ"ה בשו"ת תשב"ץ ח"ד טור ב' דגם בדעתו קרובה אצל בנו ורוצה לקיים מתנותיו במתנה גמורה אפ"ה ל"מ היכי דל"מ מדינא ע"ש ואף די"ל דכל זה בסתם אדם אבל גבי אדם גדול שידוע לכל שמקיים דיבורו מהני גם בלא מעשה הקנין אולם הנה ש"ס ערוך בב"מ (דף י"א ע"ב) דפריך למ"ד דבעינן עומד מצד שדהו מהא דר"ג וזקנים שאמר ר"ג עישור נתון ליהושע ומקומו מושכר לו כו' נתנו לעקיבא כו' וכי ר"י ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו

עומדין כן ולפי דבריהם תיקשי דלישני דשא"ה דבאנשים גדולים כאלו גם בלא קנין כלל רק גמר בלבו בלבד מהני ובפרט שעשה זאת להציל ב"ב מאיסור ושלא להוציא מת"י דבר שאינו מתוקן ואיכא נמי הוכחה שנתכוין בכל לבו ובע"כ דליתא כמ"ש. ויש לדון קצת וליישב דשא"ה דחזינן דאמר מקומי מושכר לו ולא סמך על גמר הלב בלבד וגי"ד שרוצה לעשות בקנין ולכן פריך שפיר שהרי הקנין לא הועיל בזה וכה"ג אי' בב"מ שם (דף ו') וע' באס"ז שם ובב"י חו"מ סי' רס"ח דלשי' כמ"פ בקנין דאורייתא אינו מועיל גי"ד לבטלו אבל בנ"ד י"ל דלכ"ע מועיל הגי"ד לבטל מחשבת הלב, אבל מצינו עוד בב"מ (דף מ"ט ע"א) בעובדא דר"כ יהב לי' זוזי אכיתנא לסוף אייקר כותנא אתי לקמי' דרב א"ל במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים נינהו ודברים א"ב משום מחוסרי אמנה וכו' יעו"ש והרי ר"כ גברא רבא הוי כראי' בקידושין (דף ח') ומפורש דגם באדם גדול כר"כ הדין כן ואף דאזיל התם למ"ד דברים א"ב משום מחו"א הרי במחשבה ודאי א"ב משום מחו"א ואפ"ה אמרי' בב"ב הנ"ל דהקנין חל ובעכצ"ל בהא דב"ב. (דף פ"ח) הנ"ל גבי ר"ס שהי' מיוחד בד"ז יותר משאר תנאי ואמוראי ועוד דגם בלא"ה ניחא דהא מבואר בר"ן סופ"ק דע"ז דהלוקח שמשך על הספק לנסותו מתורת מקח נגעו בה וחייב באונסין אלא שיכול לחזור בו וכל זמן שלא החזיר מקחו הרי הוא שלו ממש לענין חיוב אונסין ע"ש וא"כ משיכתו הוא על הספק עד שיחזור בו ולזה ביר"ש כשנגמר בלבו הוברר הדבר שנגמר קניני למפרע משעת משיכה והוי קנין גמור ומ"ש הרא"מ ואס"ז ב"ב שם וז"ל דלא אמרי' דקנה לוקח אלא למוכר אתנוסי בלבד כו' אבל לענין מיקני ללוקח דלא מצי אהדורי למוכר אכתי לא קנייי' ומצי לאהדורי דהא לאו בתורת מיקנא לחלוטין שלא עכ"ל כונתו ג"כ שלא הגביהו אדעתא שיהי' קנוי לו לחלוטין שלא יוכל לחזור בו דודאי יכול לחזור בו אבל עכ"פ היתה משיכתו על הספק ע"ד שיחזור בו וא"כ שפיר משני דביר"ש עסקי' וכו' וגמר לבו גלי למפרע שקנה במשיכה אבל בלא קנין כלל ל"מ גמר יסוד לקיים ולכן שוינא נפשאי הדרנא מהראי' הנ"ל ואין מזה שום כמ"ש דהוי המתנה בנ"ד לש' הסוברים דבעי קנין. ולכן העיקר כמ"ש רוב סד"ד והיורשים הבנים הצדיקים שליט"א יוכלו לומר קים לי הפוסקים החולקים על הר"מ ומרדכי הנ"ל:

ח (ה) ועוד נראה ראי' מהש"ס דגיטין (דף י"ד ע"א) דא"ל רב לר"א ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהבי' לפ' באפי' קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעי הדר בי' מצי ה' ה"ק דברים הללו לא נתנו בחזרה וכו' ומבואר דלולא זאת הוי מצי הדר בי' אף שהי' אדם גדול והא דירושלמי פ"י דשביעית, הלכה ד' יאמר רב כד אנא אמר לב"ב ליתן מתנה לב"נ לית אנא חזר בי הרי מסיק דמדת חסידות עביד ודלא כמ"ש הרב מטשארטקוב

דכיון דאיכא מדח"ס שוב נקנה מדינא וליתא כדמוכח מש"ס גיטין הנ"ל. ובש"ס דב"מ (דף מ"ח ע"ב) רחבי' יהבו לי' זוזי אמלתא לסוף אייקר אתא לקמי' דר"י א"ל זו הב להו ואי לא קבל עליך מש"פ מוכח ג"כ דדינו ככל אדם ואי מקבל מש"פ מיפטר ולא נקנה בקנין גמור ובגיטין (דף י"ד) שם ר"ש הו"ל אשרתא דסרבלי במחוזא א"ל לריב"ח כו' א"ל ניקני מינך א"ל אין לסוף אישתמיט להו כו' א"ל שפיר עבדת דלא שוית נפשך עבד לוה כו' מוכח דבדיבור לא נתחייב. ובב"ק (דף ק"ד ע"ב) ר"א הוי מסיק זוזי בררי"ח א"ל לר"ס בהדי דאתית אייתינהו ניהלו כו' מי כתב לך התקבלתי כו' זיל ניקנינהו לך אגב ארעא ואת כתיב לו התקבלתי כי הא דר"פ הוי מסיק כו' אקנינהו ניהלי' לרשב"א אגב אסופא דביתי' כו' ובתוס' שם (דף ע' סוע"א) הוכיחו מזה דגם במלוה מהני הרשאה אע"ג, דאא"מ דשאב"ר ע"ש וכ"ה ברא"ש ונימוק"י וש"פ ומוכח דאין חילוק בין גדולי הדור לאחרים ובפרט דכל טעמא דאא"מ דשאב"ר משום דלא סמ"ד כדאי' בב"מ (דף ט"ז) וא"כ הרי י"ל דבאדם גדול מהני ובע"כ כמ"ש ומזה תשובה ניצחת למ"ש בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' ס"ט דגבי ת"ח אדם מקנה דשלב"ל דמסתמא דעתו בחיוב ומדברי תוס' וש"פ הנ"ל מוכח דאין חילוק וכבר השגתי, עליו בחיבורי לחו"מ סי' ר"ט מכח ראי' אחרת ולא הרגשתי אז בראי' זו והמעיין במהרי"ט ימצא שכ"כ רק דרך סניף לשאר טעמים הקודמים כדרך בעלי תשובות כמ"ש מהרי"ט בעצמו ח"א סי' קכ"ב באמצע התשו' בראיות מהש"ס שאין לסמוך על טעם שהוא דרך סניף ע"ש וע' בש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ט וסי' פ"א סק"ד וכמה דוכתי וע' תשו' ח"צ סי' ע"ג עוד בזה. ומ"ש הרב הגאון אבד"ק הרימלוב ראי' מגיטין (דף ל"ז) דרבנן מסרו מילייהו להדדי כבר דחה בעצמו דבפרוזבל הקילו ואני מוסיף שהרי גם בשאב"ר דלא חל קנין כלל מהני התם וע' בירושלמי פ"ח דשביעית הלכה ד' הא לך דינר זה והבא לי לקט היום וכו' קל הקילו בשביעית וכו' ובמרה"פ שם ביאר דגם בדשאב"ר מהני בזה ע"ש ותבין ולכן הדבר ברור כמ"ש ואף שמצינו בירו' פ"י דשביעית ה"ב בסופה דפריך ולמדין מידת הדין מפרוזבל אשכח תני הוא מדת הדין וכו' וע"ש בפ"מ מ"מ ודאי בכמ"ד מצינו דאין למדין מפרוזבל דהקילו שם יותר וע' בר"ן פ"ד דגיטין בהא דמזכה לו קרקע כ"ש אף שנמשך ממנו חובה דג"ז מקולי פרוזבל וה"נ י"ל בזה:

ט (ו) ומעתה נפנה אל הספק השני אי איכא בזה משום מלקד"ה והנה הרבנים הנ"ל תמכו יסודותיהם ע"ד הסמ"ע וש"ך סי' רנ"ב דאם ציוה להיורשים גם בלא השליש מהני והרב הגאון מו"ה יצחק אהרן איטינגא ז"ל מלבוב דחה דבריהם דגם זה ל"מ לשי' ר"ת וסייעתו דס"ל דבעי' שהושלש לשם כך והשיג מזה ע"ד הסמ"ע וש"כ שהביאו בפשי'

דעת רא"ה וריטב"א וכבר קדמו בנה"מ בזה והנה הרב הג' מטשארטקוב ז"ל האריך להוכיח דגם ר"ת וסייעתו מודים לדעת רמב"ן וריטב"א דהיכי דציוה ליורשים בדרך ציווי מהני גם בלא השליש. ובמחכ"ת נעלם ממנו תשו' הריב"ש סי' ר"ז דמפורש דלשי' ר"ת וסייעתו היכי דלא השליש גם בדרך ציווי ליורשים ליכא משום מלקד"ה ע"ש וע' תשו' נו"ב מ"ת חא"ע סי' מ"ה שהבין ג"כ דפליגי אלא דמשמע שהחליטו בש"ע כדעת הריטב"א ע"ש ואולם אני תמה גם על הגאון מלבוב ז"ל שלא הביא דברי ריב"ש הנ"ל שהרי העלה שם דגם לשי' רמב"ן וריטב"א היינו רק בשכ"מ גם היכי דלא בתורת מתנת שכ"מ מ"מ מלקד"ה אבל בבריא המצוה גם בדרך ציווי ליכא משום מלקד"ה וז"ל הריב"ש ואפי' לדברי הרמב"ן שכתב דאפי' לא מסר ליד שליש מלק"ד כל שאמר ליורשים תנו או עשו כו"כ וכו' מ"מ צריך הרב לומר דבבריא שצוה ומת שצריך שימסור ליד שליש וכ"נ מלשונו דבשכ"מ בלבד אמר וכו' דאלת"ה בההוא דפ' שפחתו כו' למה אמרו מי שאמר בשעת מיתתו פ' שפחתו אם היינו אומרים כן אפי' בבריא שצוה ומת וכו' א"ו חילוקו של ר"ת ז"ל מוכרח בבריא שצוה ומת שא"א בו מלקד"ה אלא במוסר ליד שליח וכו' אבל הבריא שמצוה בדיבור לבד נראה ברור שאין דיבורו כלום ואין מצוה כלל לקיים דיבורו כשמת שכיון שאין דבריו כומ"ס אינו אלא כמהתל ומפליג בדברים וכו' עכ"ל וכה"ג כתב הרשב"א כתובות (ד' ג') בהא דאפקעינהו ובט"ז א"ע סי' קל"ד סק"ד בשם רשב"א ומ"מ ועתו"ס גיטין (דף ט' ע"א) ד"ה ואינו חוזר בעבד וכו' דמסתמא דעתו כמו שיאמרו חכמים וא"כ לשי' הסוברים דגם בבריא המצוה מח"מ דינו כמתנת ברי ליכא בי' גם מלקד"ה לכ"ע בלא השליש וגם הרמב"ן וריטב"א מודים בזה וגם יש להוכיח כן מהא דגניבא יוצא בקולר וכו' שהביאו התוס' בב"ב (דף קמ"ט סוע"א) דתיקשי לשי' הרמב"ן ובעכצ"ל כהריב"ש ע"ש ודו"ק. אבל מ"ש עוד הגאון מלבוב ז"ל דבנ"ד ליכא לשון ציווי כלל לענ"ד צדקו דברי הרה"ג גאלניצא דכל לשון הצוואה שסידר איך יתנהגו וסיים שמובטח בצדקת בניו שקיימו הכל בלא שינוי מבואר שצוה להם לעשות כן ואף שהוא דרך בקשה מהני וכמ"ש הרמ"א ס' ר"נ סכ"א בהג"ה בשם תה"ד ואני מוסיף דהמעיין בתה"ד שם ימצא שהביא ראי' ממ"ש בעקדת יצחק קח נא את בנך וכו' הרי דגם לשון בקשה הוי ציווי גמור ובפרט דבתחלה כתב שמסדר איך יתנהגו ויתחלקו ולא הזכיר לשון בקשה ואף שהוא לשון מתפעל שיתחלקו נראה פשוט דגם בכה"ג מהני והוי לשון ציווי וכמ"ש התוס' בב"ב (דף קמ"ט ע"א) ד"ה דקא מגמרו וכו' דאין לחלק בין אמרה תנתן או אמר תנו:

י וגם לשי' הרמב"ן כן הוא שהרי בר"ן פ"ק דגיטין במשנה דהאומר תנו וכו' הביא ראיות הרמב"ן דגם בלא השליש מהני מתוספתא דב"ב תנתן שדה פ' לפ' וכו' וכופין היורשים לקדב"ה וע"ז תי הרמב"ן דכיון שהי' דרך ציווי גם בלא השליש מלקד"ה ע"ש והרי התם אמר תנתן כו' ולא אמר תנו ואפ"ה הוי ציווי וכ"ה להדיא בריב"ש סי' ר"ז שם וכבר הבאתי דברי מהרי"ל בתשו' דבלשון תנתן הוי טפי מצוה מח"מ וה"נ בנ"ד וע' בתשו' מהרי"ק שורש צ"ז בדין שטר שותפות שכתבו בו שאם יצטרך להוסיף מעות בחנות כו' שכל א' כו' יוסף וכו' וכל הרווחה כו' יקח כל א' וכו' ורצה א' לדקדק מדלא כתבו שמחויב להוסיף דהוי רק רשות והביא מהרי"ק מב"מ (ד' ק"ד) אם אוביר ולא אעביד אשלם וכו' אנא אקום ואטר כו' ובכתובות (דף נ"א) אפרקינך ולא כתב אתחייב וכן בכמה מקומות בתלמוד וה"נ אע"ג דלא כתיב בשטרא שיהא מחויב להוסיף כמאן דכתיב דמי דהכי משמע ממילא וכן יש להוכיח מתוך השטר דע"כ יתחייבו כו' דאי אמרת שאין הדבר מוטל עליהם בחיוב אא"כ ירצו א"כ למה הוצרך לכתוב בשר כו' פשי' שאם ירצו שניהם מי יעכב בידם וכו' יעו"ש וה"נ בנ"ד הוי לשון חיוב בסתמא אף שבנ"ד ליכא הוכחה שני' שכתב מהרי"ק דהא גם דרך בקשה יתכן לכתוב יען שבטח בצדקת בניו שימלאו רצונו מ"מ כבר כתב מהרי"ק דגם בסתמא משמע לשון חיוב. ובפרט שכבר כתבתי דגם דרך בקשה הוי ציווי וכה העירני בני הרב החריף מו"ה צבי נ"י מתוס' כתובות (דף ד' ע"א) ד"ה אבל דברים של צנעה נוהג פי' חובה לעשות כן וכו' וה"נ שכתב יתנהגו הוי לשון חיוב:

יא ז) ומ"ש עוד הגאון מלבוב ז"ל דהא בעינן שיצוה בפניהם כמ"ש הריטב"א וב"י ובמהרי"ט ח"א סי' כ"ב ובנ"ד הרי כתב שלא בפניהם ולכ"ע לא מהני ראיתי להרה"ג מיגאלניצא שהשיג עליו מתוס' ב"ב (דף קמ"ט ע"ב) סוד"ה דקא מגמרי וכו' שהוכיחו דגם בשטר מלקד"ה וגם הוכיחו מלשון מהרי"ט שכתב וז"ל אבל לדברי הרמב"ן יש להסתפק אם נאמר דוקא כתב אמרי' מל"ק שמצוה ליורשים וכו' אבל מצוה לאחרים שאינם יורשים לא עכ"ל הרי דנקט דבכתב מלק"ד. והנה מ"ש מדברי מהרי"ט ללו נזכר שם מקודם במהרי"ט שום רמז שיועיל כתב וגם ברמב"ן אין רמז מזה ולדבריו מדוע נקט מהרי"ט כאין ענין כתב ולכן נ"ל דכונת מהרי"ט שיש להסתפק בדברי הרמב"ן אם דוקא כתב רמב"ן דבעינן לענין מל"ק שיצוה ליורשיו אבל מצוה לאחרים חרים לא או לאו דוקא וה"ה במצוה לאחרים. וגם מ"ש ראי' מהתוס' ב"ב מלבד די"ל דהתוס' הרי לא ס"ל כהרמב"ן וריטב"א הנ"ל כלל אף גם הרי י"ל דהתוס' מיירי שכתב השטר בפניהם רק שלא אמר פא"פ וע' במרדכי סו"פ יש נוחלין בשם רשב"ם דס"ל ג"כ דבשטר

ליכא משום מלקד"ה אבל היינו בשטר דרך קנין ע"ש ותבין וע' בתשו' רע"א סי' ק"נ שצידד בעצמו דגם בכותב כן לבנו ושלח לידו המכתב דהכתיבה כדיבור דמי לזה אבל בלא ציוה בפניו רק שמסרו לו כתב חתום שיקראנו אחר מותו מנין לנו עכ"ד וא"כ י"ל דמ"ש התוס' דגם בשטר מלקד"ה היינו בכתב בשטר אעשנו ב"ח ושלח הכתב ליד היורש בחייו דבכה"ג כתיבה כדיבור דמי וע' בפ"ת לחו"מ סי' רנ"ב שהביא ג"כ דברי רע"א ואני תמה על הרבנים הנ"ל שלא הזכירו מזה. ועוד אני תמה שהרי מבואר בתשו' רמ"א סוס"י מ"ח בענין הצוואה שעשה ראובן בחליו בשטר בלא קנין וציוה ליתן סך מה לעניי א"י ונכתבה בלשון מתנת בריא והב"י צידד לקיימה דתלינן דט"ס הוא וגם משום דלצדקה מהני דיבור לבד והרמ"א האריך להשיג עליו ובסוף התשובה כתב וז"ל ובנ"ד ליכא למימר דזכו מטעם מלקד"ה דהא פסקו התוס' וראש"ש וכו' אלא בהושלש וכו' ואע"ג דהר"ן כתב דהרמב"ן חולק וכו' מ"מ נראה דלא פליגי אלא כמ"ש הריטב"א וכו' כל שציוה ליורשים וכו' וא"כ בנ"ד דא"צ לקיים משום מלקד"ה שלא הי' היורש אצל הצוואה ולא צריך לקיים משום נדר וכו' ולא זכו מטעם מתנת שכ"מ לא ידעתי למה זכו העניים עכ"ל. ומפורש דאע"ג דציוה בכתב הוי כשלא בפניו ול"מ כלל. ואני תמה גם על הגאון רע"א ז"ל שלא הביא מזה. ואולם בגוף דברי הרמ"א ז"ל יש לי לתמוה שהעמיס בדעת הרמב"ן דס"ל כהריטב"א ולע"ד מדברי הרמב"ן ור"ן פ"ק דגיטין מוכח דגם בציוה שלא בפני היורש מהני שהרי אחר שחילק שם בין אמר להיורשים דרך ציווי או לא הביא הר"ן שם מה דקשיא מעובדא דאיסור גיורא דלימא מלקד"ה והביא בשם הרמב"ן שתי' דלא אמרי' כן אלא ביורשיו ע"ש. והרי בלא"ה ניחא דהתם הא לא רצה רבא לילך אליו כמבואר בש"ס שם א"כ הוי ציווי שלב"פ ובכה"ג לא אמרי' מלקד"ה כלל כיון שלא הושלש לשם כך ובע"כ דס"ל דגם שלב"פ מהני ומוכח דלא ס"ל כהריטב"א ואם נבא להשוות דעת הרמב"ן עם הריטב"א הי' מקום לומר דגם הריטב"א מודה היכי דכתב. כן בכתב וא"כ הי' בידו לכתוב כן ולכן הקשה שפיר דאיך אמר רבא היכי ניקנינהו כו' ואיפקד על הא דמגמרי טענתא בדין אודייתא והא גם בלא"ה הי' בידו לכתוב הצוואה בשטר ואז הי' מחויב רבא לקיימה מדין מלקד"ה וגם אין סברא כלל לחלק בין אם ציוה בפניהם או ע"י שליחו דהוי כמותו ובפרט ע"י כתב דעדיף משליחו וכמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח בב"י וט"ז סק"כ בשם הרשב"א וע' ברלב"ח בקו"נ הסמוכה לענין זקן ממרא דע"י שליח ל"מ דכיון דע"י כתב פטור אבל המעיין בדברי ריטב"א וב"י שכ' וז"ל אבל הנכון בעיני כדברי הרא"ה שאפי' לא הוציא מת"י כל שציוה ליורשים או למי שסיפוק בידו לעשות וקבל עליו או שתק יש בו משום מלקני"ה וכופין עליו לקיימו אבל אם צוה על

היורשים שלא בפניהם אין בו משום מלקד"ה עכ"ל וע' באס"ז כתובות (דף ס"ט סוע"ב) בשם ריטב"א בביאור יותר ותי' שם הא דאיסור גיורא עפ"ז ע"ש מבואר מזה דההפרש הוא דאם צוה בפניהם וקבלו ע"ע או שתקו אז יש בזה מלקד"ה אבל בלא קבלו ולא שתקו ואדרבא, מיחו בדבר גם בלפניהם ליכא מלקד"ה ומכ"ש שלא בפניהם ולא קבלו ע"ע ולשון בפניהם היינו בידיעתם והסכמתם וכמ"ש בתשו' מהרשד"ם חח"מ סי' קכ"ז דבלשון חכמים מתפרש בפניו בידיעתו, ורצונו וכמ"ש בפי' הרא"ש לנדרים (דף ס"ה ע"א) בשם רא"מ אין מתירים לו אלא בפניו פי' מדעתו וכמ"ש אין חבין לאדם אלא בפניו דהיינו מדעתו ובתשו' הרמב"ן כתב ומסתברא לי דבכל מקום שאמרו בפניו לא בפניו ממש ובעמדו אמרו אלא בידיעתו עכ"ד. וה"נ בזה ותדע דאל"כ הו"ל להריטב"א לסיים אבל אם צוה שלב"פ אפי' אם קבלו או שתקו או בפניהם ולא קבלו כו' א"ו דבפניהם היינו מדעתם וכמ"ש וא"כ בעובדא דאיסר גיורא הרי הי' ביד רבא שלא להתרצות בצווי' וכמ"ש אי שלח לי לא אזלינאי ועתו"ס גיטין (דף י"ג) שכתבו ג"כ דרבא לא הי' חפץ להיות שליש לכך ע"ש וכבר הבאתי בשם ריטב"א כתובות שתי' באמת כן ובע"כ דהרמב"ן ס"ל דבכל גווני אם הי' דבריו בדרך ציווי מלקד"ה ומוכח דלא ס"ל כהריטב"א ורא"ה ולכן הוצרך ליישב הא דאיסור גיורא משום דרבא לא הי' יורש ולא מקבל מתנה ובכה"ג ל"א מלקד"ה. וצע"ק במ"ש ריטב"א כתובות שם דאלו דברים שהכל מסכימים עליהם ומדברי רמב"ן ור"ן מוכח להיפוך וכמ"ש ומה שהקשה מהרי"ט מהא דבני רוכל שהיתה חולה ואמרה תנתן כבינתי לבתי וקיימו את דברי' והוכיחו רבנן מזה דמתנת שכ"מ א"צ קנין ומזה הוכיחו התוס' דבעי' הושלש דאל"כ מנ"ל דמתנת שכ"מ א"צ קנין דלמא התם טעמא משום מלקד"ה ולשי' הרמב"ן קשה ובעכצ"ל דהתם ציותה שלא בפניו היורשים ובכה"ג ל"א מלקד"ה גם לשי' הרמב"ם. לענ"ד לק"מ דכבר הבאתי לעיל אות ו' בשם הריב"ש דהרמב"ן לא קאמר אלא בשכ"מ אבל בבריא כיון שידע דמתנת בריא לעולם צריך קנין אינו אלא כמהתל ומפליג בדברים. וא"כ התם גבי בני רוכל נהי דאיירי שהיתה שכ"מ הרי שם באו חכמים לדחות דברי ר"א דס"ל אחד בריא ואחד מסוכן וכו' וס"ל דגם שכ"מ לעולם דינו כבריא וצריך קנין א"כ לשיטתו גם בשכ"מ ובדרך ציווי ל"ש מלקד"ה אלא בהושלש לכך ולכן שפיר הוכיחו רבנן מבני רוכל דמתנת שכ"מ א"צ קנין ולכאורה יש להוכיח שדעת הרמב"ן ור"ן גופי' אינו כן דהא בעובדא דחיסר גיורא מבואר ש"ס שם דכיון דליתא בירושה ליתי' במתנת שכ"מ ודינו כבריא וא"כ למה הוצרך הרמב"ן ליישב הא דל"א התם מלקד"ה הרי גם בלא"ה ניחא כיון שלא הושלש לכך אבל י"ל דלא ס"ל כהתוס' דהתם אף שה' ביד רבא בפקדון לא מוקרי הושלש וס"ל דאם רק

מונח ביד אחרים מלקד"ה שהרי גם ר"ת גופי' הוצרך ליישב הא דאיסור גיורא משום דליתי' בירושה ל"ש בזה מלקד"ה כמ"ש התוס' בגיטין (דף י"ג). ובזה מיושב קו' רשב"ם ב"ב (דף קנ"ו) בהא דאמו של בני רוכל דאי הי' מתנת כביניתי במקצת ושיור א"כ גם לדידן צריך קנין וע' בח"ש שהוכיח דמיירו בשיור. ולפמ"ש ניחא דלדידן דמתנת שכ"מ מהני לפעמים בלא קנין שוב מהני בכל גווני דרך ציווי משום מלקד"ה וא"ש ודו"ק כי נכון הוא בס"ד:

יב (ח) היוצא לנו מזה דלשי' הרמב"ן ור"ן גם בציוה שלא בפניהם ושלא ברצונם אפ"ה מלקד"ה וע' בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג בדין ציוה קודם פטירתו על בנו שידבר עם אחי אשתו והוא נדר מד"ר שלא ידבר עמו ונשאל אי הוי דבר מצוה משום דמלקד"ה והשיב וז"ל לפי דבריך בכל מת גם שאינו אביו יש מלק"ד ולהתיר נדר עד"ר דברים אלו בלא השגחה שלא בכל ד"מ אמרו כן שאין האדם בשעת מיתתו נביא או מלך ונשיא שצוה החיים לקיים דבריו ואין שלטון ביום המות ולא אמרו כן אלא כשציוה שיעשה בממונו כלים של קד"ה שהרי בממונו יוכל לצוות וחייבים הכל לקיים דבריו ונכלול בכלל מצות נחלות ולא בכל ממון אמרו אלא במוסר ליד שליש וכו' ואף הרמב"ן כ"כ אלא שהוסיף לומר שאם מצוה לעשות מנכסיו כן אפי' אינו ביד שליש מלק"ד וכופין ע"ז אבל אם אמר כנותן ולא כמצוה ל"ש בי' מלקד"ה והוכיח כן מירושלמי ותוספתא אבל י"ל דאביו שאנו וכו' (ד"ז יבואר להלן אי"ה) עכ"ל ומזה מבואר דלא ס"ל כחילוק הרא"ה וריטב"א הנ"ל שהרי התם לא קבל עליו היורש לקיים דבריו ושתיקתו אינה כהודאה שהרי הי' מושבע בנדר עד"ר שלא לעשות כן וא"כ גם אם הי' בממון לא הי' מלקד"ה ושם בח"ג סי' ק"ל נשאל בדין מין שמת וציוה קודם מותו שבתו פ' תנשא לפ' ובנו פ' ישא בת פ' אם מלקד"ה והשיב דיש לחלק שאם אמר כן כמצוה את בניו שישא פ' לפ' מלקד"ה אם ירצו לירש נכסיו וכופין על מצוה זו וכמ"ש הרמב"ן פ"ק דגיטין ואם לא אמר כמצוה אלא אמר תנו לבני וישא כו' הרשות בידם כו' כדאי' פ"ב דביצה וכו' עכ"ד ולא הזכיר כלל לחלק בין צוה בפניהם או לא ובין אם קבלו ע"ע או שתקו ובע"כ דס"ל דלהרמב"ן אין חילוק כלל בזה והוא פסק להלכה כהרמב"ן דלא בעי' הושלש לכך שהרי לא הזכיר בכלול חילוק זה כלל או דס"ל דגם ר"ת מודה בזה דדרך ציווי מלד"ה בכל גווני. ומבואר דגם התשב"ץ פסק כדעת רמב"ן ור"ן הנ"ל. וגם לשי' רא"ה וריטב"א הנ"ל אין עיקר החילוק בין בפניהם ובין שלב"פ רק החילוק הוא בין נתרצו או שתקו לצוואתו או לא והיכי דשמעו צוואתו ונתרצו לקיימה מלקד"ה גם לשי' רא"ה וריטב"א הנ"ל גם בציוה שלב"פ או בכתב זולת לשי' ר"ת וסייעתו דס"ל דבעי' דוקא הושלש גם בדרך ציווי ל"מ וכמ"ש הריב"ש ומ"מ

היכי דקבלו ע"ע לקיים דבריו י"ל דגם ר"ת מודה דגם בלא השליש מלקד"ה דלא מצינו בזה חולק ובנידון הריב"ש שם אף דמיירי שהבעל קבל עליו לקיים ההנחות הרי ביאר שם דקבלתו היתה רק מכח פסק הדיין הערבי אם תעשה דינה סידור ולא עשתה וקבלתו בטעות ולא כלום הוא ע"ש ותבין וגם במה שהבאתי דברי ריב"ש שם דבבריא גם הרמב"ן מודה י"ל ג"כ דהיכי דקבלו ע"ע לכ"ע מלקד"ה אפי' בציוה שלב"פ ובלא השליש שהרי כל ראיית הריב"ש שם הוא מהא דאמרי מי שאמר בשעת מותו פ' שפחתי עשתה לי ק"ר יעשה לה ק"ר וכו' דאמאי נקט מי שאמר בשעת מיתתו וכו' ובע"כ דבבריא ל"ש מלקד"ה וי"ל דהתם לא קבלו ע"ע היורשים ולא שתקו ולכן היכי דקבלו ע"ע י"ל דגם הריב"ש מודה אבל יש להוכיח דלשי' רא"ה וריטב"א גבי בריא גם בקבלו ע"ע לא אמרי' מלקד"ה רק בהשליש שהרי מדקאמר התם במי שאמר שפחתי וכו' דכופין היורשים לקיים בע"כ מיירי שאמרה כן בפניהם וקבלו ע"ע או שתקו דאל"כ הרי לשיטתם לא אמרי' בזה מלקד"ה ואפ"ה נקט דוקא בשעת מיתתו ובע"כ דבבריא ל"א כן אבל ז"א שהרי מבואר בר"ן פ"ק דגיטין דהתם כיון דזכו בה שמים הו"ל כהושלש ובכה"ג לכ"ע גם שלב"פ אמר' מלקד"ה ועפ"ז לא זכיתי להבין דברי הריב"ש במה שהוכיח דבריו גם הרמב"ן מודה מכח ראי' הנ"ל והרי התם הוי כהושלש ולכ"ע גם בבריא אמרי' מלקד"ה והריב"ש בעצמו הביא שם מקודם הך מלתא דגבי שפחה הוי כהושלש וא"כ גם לשיטת ר"ת תיקשי אמאי נקט בשעת מיתתו וצע"ג כעת (ויל"ע מדוע לא הביאו הפוסקים שי' המרדכי ב"ב פמ"ש סי' תרכ"ו בשם ר"א דהיכי דשייך בי' קנין ל"א כלל מלקד"ה ע"ש]:

יג (ט) ואולם גם לשי' הריב"ש דבבריא לכ"ע בעי' שהושלש לכך הרי כל טעמו משום דהוי כהמתל ומפליג בדברי' כיון שיודע שאין בדבריו ממש וכמש"ל אות ו' וא"כ נראה ברור דהיכי דאיכא הוכחה בדבריו שאינו כמהתל מודה דבכל גווני מלקד"ה גם בבריא ועפ"ז יש לי לדון בנ"ד דלפ"מ שיתבאר להלן מאות י"ג והלאה דעכ"פ מחויבים בזה משום מצות כיבוד ולכ"ע חייבים משום לפנים משוה"ד למען תלך כו' וארחות צדיקים תשמור וכיוון שסיים הה"ק זצ"ל שהוא בטוח בצדקת בניו וכו' א"כ ל"ש בזה לומר שנתכוין כמהתל וא"כ גם בבריא אמרי' דמלקד"ה ומדינא חייבים וכופין אותם ועפ"ז יש לדון דגם לשי' הסוברים דבעי' הושלש לכך היינו נמי מטעמא דהריב"ש דאל"כ הוי כמהתל ומפליג בדברים אבל היכי דמוכח שמכוין בלב שלם גם בלא הושלש מלקד"ה אלא שיש סתירה לזה מהא דאיסר גיורא שהוצרכו התוס' ליישב דהתם לא הושלש לשם כך דהרי התם ודאי נתכוין איסר בלב שלם להקנותו לבנו ואפ"ה כיון דלא הושלש לכך ל"ש דין מלקד"ה (מזה הוכיח בשו"ת שב"י ח"א סי' קס"ח דגם היכי דא"א להשליש

אפ"ה ל"א מלקד"ה לשי' ר"ת ע"ש וגם מהא דשפחתי עשתה ק"ר כו' מוכח כדבריו). ועכ"פ לשי' הרמב"ן ור"ן ותשב"ץ ודאי בנ"ד מלקד"ה וגם לשי' רא"ה וריטב"א הנ"ל הרי כבר נתבאר דהיכי דקבלו ע"ע גם הם מודו ובנ"ד הרי כבר התחילו לקיימה וחלקו המעות וביליעטין כפי הצוואה (וע' בב"י סי' רנ"ב בשם הרשב"ץ ובנ"ד גם הב"י מודה ע"ש ותבין) ועכ"פ שתקו מתחלה אך דלכאורה י"ל דנגד כלים המשובצים באבנים טובות אין השתיקה כהודאה די"ל שהי' שתיקתם תחלה יען שסברו שאין כלים אלו בכלל ואם הי' יודעים שהם בכלל לא היו מסכימים לקיים הצוואה אבל נראה דז"א דהא מבואר בתוס' ב"מ (ד' ס"ז רע"א) דגבי פירות דקל לא הוי מחילה בטעות דנהי דיכול לחזר מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותי' ולכך אית לן למימר דאפי' הי' יודע שיכול לחזור לא הי' חוזר וכו' ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד כיון דעכ"פ מחויבים מכח ממת כיבוד או עכ"פ משום למען תלך כו' שוב ל"ה שתיקה וקבלה בטעות ואמרי' דאפי' אם הי' יודעים מתחלה מזה היו מסכימים לקיימה וא"כ מדינא מלקד"ה וכופין ע"ז גם לשי' רא"ה וריטב"א הנ"ל וע' במג"ש כתובות (ד' פ"ו) דמצוה זו מוטלת על כל ישראל לכוף היורשים לקיימה וע' בהגמ"ר פי"נ ובנ"ד אין נ"מ בזה ועפ"ז לדון דגם בחלק יתומים הקטנים יורשי הבן זצ"ל גם אי נימא דבקטנים לש מצות כיבוד (ועמ"ש לקמן אות י"ח בזה) מ"מ הרי מבואר בתשו' הרמב"ן סי' י"ח והובא בב"י סי' רי"ב וברמ"א שם ס"ג דהיכי דשייר לעצמו ולאחר אמרי' דכמו דשייר לעצמו בעין יפה כן ה"נ שייר לאחר ע"ש וא"כ כיון דנתבאר דכל טעם הריב"ש משום דאומר כמהתל ומפליג בדברים ובנ"ד כיון שנתבאר דלגבי חלק הבנים הגדולים שליט"א דמחויבים בכיבוד ולפנים משוה"ד בודאי נתכוין בלב שלם א"כ שוב גם לגבי חלק הקטנים אמרי' מלקד"ה. אך דזהו רק לשי' הרמב"ן וסייעתו אבל לשי' רא"ה הנ"ל דבאנו לדון רק מכח הסכמת הבנים לקיימה א"כ התינח לחלקם אבל לגבי חלק היתומים ל"מ הסכמתם כלל ובשעת הצוואה הרי לא ידעו גם הגדולים להסכים ול"ש בזה הטעם שהבאתי מתשו' הרמב"ן הנ"ל ובפרט לשי' הסוברים דבעי' דוקא שהושלש לכך גם בחלק הגדולים ל"ש בזה דין מלקד"ה וא"כ כיון שהם מוחזקים א"א לכופן כיון דהוי ספיקא דדינא [וע' רשד"ם חיו"ד סי' קפ"ב באמצע התשו' במ"ש שקבלו ע"ע דהלכה כר"מ וי"ל קצת מזה לנ"ד וע' מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' פ"ד וע' רש"י נדה (ד' נ"ג ע"ב) ד"ה דיתיב] אבל מצאתי בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' ר"ג דכל הפלוגתא הוא רק לענין אם כופין אבל לכ"ע מצוה איכא גם בלא השליש ולא צוה לבניו ע"ש והוא דבר חדש ואולי דוקא בבניו קאמר ותדע דאל"כ תיקשי מרבא בעובדא דאיסר גיורא:

יד (י) וראיתי במכתבו תשובת הגאון מהרי"א ז"ל מלבוב להגאון אבד"ק מאנוסטרישץ ז"ל שהעיר דלגבי חלק הקטנים בלא"ה ל"ש לדון מכח מלקד"ה עפמ"ש הר"ן בגיטין שם דביתומים קטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו ל"ש בהו מלקד"ה ודחה כל ראיות הרה"ג הנ"ל נגד זה והרב הה"ג מיאצאלניצא ז"ל האריך לצדד דלא קיי"ל כהר"ן מדלא הובא בש"ע ועוד איזו טעמים והמעיין ימצא שאין בדבריו יסוד לדחות ד' הר"ן המפורשים וגם מ"ש מהרדב"ז ח"ב סי' חק"י שפסק להוציא מקטנים המעיין ימצא דלא משום מלקד"ה אתי עלה שהרי לעשירים לא פסק כן ע"ש ותבין ובפרט שהרי גם בש"ס אלי דערכין (ד' כ"ב) ובב"ב (קע"ד) אמרו כן לענין פריעת ב"ח דקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו ופטורים אלא דאנן קיי"ל דיתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו והתינח התם בפריעת ב"ח אבל בנ"ד הרי הנכסים שלהם ואנו באים לחייבים מכח מלקד"ה א"כ פשי' שצדקו דברי הר"ן דקטנים דלאו בני מיעבד מצוה פטורים (וכה הראני חתני הה"ג מו"ה יעקב לנדא נ"י בסמ"ע סי' רל"ה סקי"ג שהביא מתשו' הרא"ש וטור דבקטנים ל"ש מלקדה"מ ע"ש]. אבל אני תמה על כולם שנעלם מהם במחכת"ה ד' המח"א הל' זכי' ומתנה סי' כ"ט שהביא שם דברי הר"ן הנ"ל ושכ"ה גם דעת ר"ש שבמרדכי ורשב"א גיטין (ד' מ') והוכיח שדעת רש"י ותוס' גיטין (ד' ל"ח) הוא להיפוך ושכן מוכח בירושלמי דמלקד"ה הוי זכי' גמורה. אבל מהתוספתא מוכח להיפוך והעלה לחלק דהיכי שתולה הדבר בהיורשים שהם יעשו עדיין לא זכו מקבלי המתנה אלא שמצוה על היורשים להקנותה ואם הם קטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל כשאינו תולה ביורשים אלא שנתן לשליח והוליך משמת זכה השליח בעד המקבל מכחו של מת משום מלקדה"מ ע"ש. ולענ"ד הדבר מוכרח מכתובות (ד' ס"ט סוע"ב) ורש"י ד"ה הא מני כו' לא יהבינן להו בקוטנן וכו' ופירושו מוכרח ע' באס"ז בשם ר"מ ותלמידו ר"י ודו"ק. ועפ"ז נראה דבנ"ד הרי כתב שיתחלקו וכו' ולא תלה הדבר ביורשים וסיים שהוא בטוח בצדקת בניו כו' וזה קאי על בניו הגדולים וכיון שהמטלטלים בידם זכו מיד משמת הה"ק זצ"ל עבור הבנות משום מלקד"ה והוי זכי' גמורה וגם הקטנים מחויבים לקיימה וכמ"ש ובר"ן גיטין קאי לשיטת רמב"ן דא"ל שיהי' מושלש דבדרך צוואה גם ליורשיו עצמן מהני לכן כ' שפיר דבכה"ג ל"ש בקטנים ד"ז ע"ש ותבין [וע' בס' ג"צ לחו"מ סי' רנ"ב שהביא מחידושיו לסו"פ מציאת האשה שהעלה דגם היורשים הקטנים מחויבים לקדה"מ ולא זכינו לאורם לידע מאיזו טעם דחה דברי הר"ן וכפי הנראה ר"ל מכח הראי' שכתבתי לעיל מרש"י ואס"ז שם] אך די"ל דכיון דהבית וכלים הם בשותפות עם היתומים א"כ במה זכו הגדולים עבור הבנות. ואולם נראה דהא קיי"ל דגם באיסור דרבנן לא ספינן

לקטן בידים וע' במג"א רס"י רס"ט ואף שדעת הרשב"א להתיר כבר חלקו עליו כל הפוסקים ואני הבאתי ראי' מהירושלמי פ"ב דדמאי ה"ד ור"מ ורע"ב שם דמפורש דגם דמאי אסור לספות לקטן ואכ"מ ובריטב"א יבמות (ד' קי"ג) מבואר דגם להתיר האיסור לקטן הוי כספי בידים וע' בס' על"נ יבמות (ד' צ' ע"א) שהוכיח מהתוס' שם ד"ה אוכלת להיפוך אבל הוכיח מהש"ס כהריטב"א ע"ש ובע"כ דהר"ן קאמר רק היכי שהנכסים בידים של היורשים קטנים ואנו באים לדון אם להוציא מידם ולכופם שפיר כ' דלאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל בנ"ד שאנו דנים אם הבנים הגדולים שקיימו הצוואה ויחלקו ביניהם עם הבנות או שיתנום ליתומים הקטנים ובא הדבד לפני ב"ד פשי' דלכ"ע אין לנו להתיר לספות לקטן וע' אס"ז כתובות בשם ריטב"א שכ' דגם בציוה לגדולים שאין הנכסים בידם רק שנתן להם כח בדבר ושתקו מחויבים לקיימה וגם בלא"ה הרי גם אם הקטנים פטורים היינו רק עד שיגדלו וכמ"ש רש"י בערכין (ד' כ"ב) שם וברשב"ם ב"ב (ד' קע"ד) א"כ אין נ"מ כ"כ דלכשיגדלו יתחייבו בזה עכ"פ. אך כבר כתבתי דגם אצל הגדולים הוי סד"ד:

טו (יא) אך יש לי לדון לפמש"ל אות ג' דגם בגוף מתנת בריא אם צריך קנין היכי דמצוה לאח"מ וכעובדא דנ"ד וא"כ שוב הוי ס"ס ונהי דגם בס"ס אין מוציאים ממון וע' תומים קת"כ סי' ק"כ שהעלה דבס"ס דפלוגתא לכ"ע אין מוציאים ממון אבל בתומים סי' ע"ז סק"ד, כתב בעצמו להיפוך ועכ"פ לדידן בכל ס"ס אין מוציאי' ממון אבל נראה ברור דעכ"פ לציי"ש חייבים דהלא כבר נודע קו' מהר"י באסן אמאי ספק ממונא לקולא הרי סד"א דעובר בלא תגזול ותי' דגם השני עובר בל"ת והתומי' העלה דספק גזל התירה התורה ובמק"א תמהתי ע"ז מב"ק (דף צ"ט) דמנעך מספק גזל וע' בהה"מ פ"ו מגניבה וחו"מ סי' שנ"ח סי"ב בהג"ה ובע"כ דהתומי' קאי רק בבא לידו ההיתר ואח"ז נולד בו ספק וא"כ בנ"ד שהספק על שעת זכייתם בהירושה ל"ש תי' זה וגם מ"ש בקוה"ס לאחי הקצוה"ח דחזקת ממון מכריע הספק להקל כבר נודע מ"ש הש"ג וכנה"ג יו"ד סי' ח"י דהחזקה לא תכריע הדין וא"כ ל"ש תי' זה רק בספק בעצמיותו ולא בספק פלוגתא ונשאר רק תי' מהר"י באסן הנ"ל וא"כ כיון דאיכא ס"ס א"כ הצד שכנגדו אין עליהם ספק גזל ושוב בודאי מחויבים עכ"פ לציי"ש ליתן להבנות חלקם ועוד יש לדון דהא דנחלקו הפוסקים בדין מלקד"ה אי בעינן שיהי' מושלש לכך היינו רק באמר תנו שהמעות נקנה להם מקודם רק שמצוה להם ליתן לפ' וכדאי' כה"ג בסנהדרין (דף מ"ג ע"א) כיון דכתיב תנו מדידהו משמע וע"ע בש"ס ב"ב (דף קכ"ג ע"א) ורשב"א ד"ה ואי לאו וכו' אבל בנ"ד שאמר סדר חלוקה שיתחלקו ביניהם כפי צוואתו וציוה להבנים שלא יקחו יותר לא

יצאו מרשותו הנכסים כלל לכ"ע מלקד"ה גם בלא השליש אבל לא מצאתי לזה ראי'. ועכ"פ לציי"ש ודאי מחויבים בזה ובפרט לפמש"ל אות ט' בסופו בשם רשד"ם לכ"ע מצוה עליהם לקד"ה ע"ש ובאם שהמטלטלין הם בכלים וברשות בנים הגדולים יש לדון לענין חלק היתומים דמוציאי' בס"ס ואף שכתבתי לעיל אות ב' דהוי גם בחזקתם מ"מ מוציאים עפ"י ס"ס או רובא בכה"ג וכמ"ש בשו"ת מהרשד"ם תחו"מ סי' כ"ט בסופו ובעקרי הד"ט חא"ח סי' כ"א הנ"ל:

טז (יב) ובעיקר דין מלקד"ה שהבאתי לעיל אות ח' בשם תשב"ץ שתמה מאיזו טעם הוא ובתוס' כתובות (דף פ"ו) כתב בפשי' דהוי רק מדרבנן מצאתי בשו"ת שו"מ להג' מלבוב ז"ל מ"ה ח"א סי' ח' שהביא בשם מהר"י אבן שועב פ' ויחי שהביא בשם הרמב"ן דעשרה דברים נלמדו מצוואת יעקב לבניו ואחד מהם במ"ש ויעשו לו בניו כן כאשר ציום נשמע דמלקד"ה. ומבואר דהוי מדאורייתא וע"ז כתב דהרמב"ן לשיטתו דס"ל דגם בלא הושלש מלקד"ה אבל לשי' ר"ת קשה (וגם העירני חתנו נ"י דהא לפמש"ל אות ה' בשם ריב"ש דבבריא גם הרמב"ן מודה ורק בשכ"מ דדבריו ככומ"ס דמי ס"ל כן א"כ הרי זהו רק מדרבנן לכ"ע] וצ"ל דהתם משום כבוד אביו שאני. עוד העיר מהירושלמי שהובא בתוס' מ"ק (ד' כ') דאין למדין מקודם מ"ת והנה במ"ש מתוס' מ"ק (ד' כ') כבר כתבתי במק"א מדברי הש"ש על השאלות אות מ' שהביא ראיות מכתובות (דף נ"ז ע"ב) ויבמות (דף ס"ד ע"א) וזבחים (דף ק"ח ע"ב) דלא קיי"ל כהירושלמי הנ"ל ואני הבאתי מפרקי דר"א פי"ז דיליף באמת מקרא דויעש לאביו אבל ז"י דין אבילות וברש"י נזיר (דף ט"ו ע"ב) ד"ה אלו וכו' כתב דאסמכוה רבנן אהך קרא וע' בריי"ף ורא"ש פ"ב דברכות סי' ט"ו ומעיו"ט שם אות ה' והא דבש"ס דילן לא יליף אבילות מויעש לאביו י"ל דשא"ה דעביד מלתא יתירתא בחניטה ובכי' מ' יום ג"כ א"כ אין ראי'. והבאתי מהירושלמי פ"א דסנהדרין ה"ד ובמרה"פ שם שהעלה דפליגי אמוראי אי ילפי' מקודם מ"ת וע' פסחים (דף ו' ע"ב) מ"ט דרשב"ג כו' דכתי' החדש הזה לכם ובשבועות (ד' ל"ח) יליף שבועה בנק"ח מאברהם ובב"מ (דף נ') מוטב שישליך וכו' מתמר כו' ובב"ב (דף קע"ג ע"ב) מנין לערב כו' מיהודה וכל דין אין מערבין שמחה בשמחה הביאו בתוס' מועד קטן (דף ח' ע"ב) בשם ירושלמי דיליף ממלא שבוע זאת וע' בט"ז א"ח סי' תקע"ד סק"ב בהא דאסור לשמש בשני רעבון וע' יומא (ד' כ"ו ע"ב) אנן מאברהם ניקום ונגמר והעליתי דלאו כללא הוא ובמקום דאיכא טעם וסברא ילפי' ובזה מיושב קושי' הח"ס יו"ד סי' של"א וסי' שמ"ו אות ח' מתוס' מ"ק ח') הנ"ל וע"ש בתוס' שכתבו וטעם נראה קצת וכו' וי"ל דבאו ליישב סתירה הנ"ל ואכמ"ל וע' חו' (דף צ"א) דיליף שלא יצא ת"ח יחידי בלילה מדכתי' לך נא

ראה וכו' אבל מ"ש השו"מ די"ל דכבוד אביו שאני דבריו נכונים וע' רמב"ן עה"ת ר"פ ויחי בפסוק השבעה לי כו' וז"ל לא הי' יעקב חושד בנו הצדיק שימרה על מצות אביו ועל הדבר אשר הבטיחו ואמר אנכי אעשה כדבריך אבל עשה כן לחזק הענין בפני פרעה וכו' עכ"ל הרי שהזכיר רק כיבוד אב וקיום הבטחתו ואף דהרמב"ן גופי' ס"ל דגם בלא השליש מלקד"ה י"ל דהיינו בממונו דוקא או דהוי רק מדרבנן ודברי ר"י אבן שועב הם רק דרך אסמכתא. וע' תשו' שב"י ח"א סי'. קס"ח שהביא ראי' דאין חיוב לשמוע צוואת האב בשאר דבריו חוץ מממונו אחר מותו מדהוצרך יעקב להשביע את יוסף ומתחלה ביקש ממנו אל נא תקברני וכו' ובמח"כ נעלם ממנו דברי הרמב"ן הנ"ל וכבר הבאתי לעיל אות ו' דגם בדרך בקשה הוי ציווי וצדקו דברי רמב"ן. וע' במד"ר וישב פ' פ"ד ר"ת בשם וכו' נהג בו בכבוד כמורא האב על הבן ויאמר הנני וכו' אף שא"ל יעקב בלשון בקשה לך נא ראה וכו' וע' דרשות הר"ן דרוש ו' דכל נסיון העקדה הי' בעבור שלא הי' דרך ציווי כלל ואעפ"כ עשה למלא רצונו ית"ש:

יז (יג) ומעתה נפנה אל הספק השלישי אי איכא בזה משום כיבוד אב והבנים הנ"ל האריכו אי הירושה הוי כממון אב וא"צ לכבד אביו כלל והביאו ראיות דהוי כממון אב ויבואר להלן אך לכאורה יש לדון בזה מדברי מהרי"ק שרש קס"ד בדין נשבע לאביו שלא ישא אשה בלא רשותו ובסוף התשו' חקר אי איכא בזה מצות כיבוד והעלה דאין ביד אביו למחות בידו כלל חדא דהוי כמו משל בן וצערא דגופא עדיף מממון ועוד דאסור לישא אשה שאינו חפץ בה ועוד דע"כ לא פליגי אי משל אב או משל בן רק בדבר השייך האב בגווה כגון פרנסת האב שצריך לה אבל במלתא דלא שייך בגוו' אין ביד האב למחות ביד הבן כלל לא משום כבוד ולא משום מורא ע"ש ובד"מ סוס"י ר"מ רמז גם לטעם בקצרה ובתשו' מהר"ם מלובלין סי' קל"ו האריך בדין יעקב שביקש מראובן בנו הגדול שיתן שטר חליצה לאחיו בחנם והוא אינו רוצה והאריך בפלוגתא דמשל אב או משל בן ובסוף התשו' העלה דדוקא בדבר הנוגע לגופו של אב איכא כיבוד אבל בזה שאינו נוגע לגופו אלא שרוצה בתקנת בנו הקטן שיפריזו לו נדוניא עי"ז אין זה בכלל כיבוד כלל והביא ראי' ממהרי"ק הנ"ל ע"ש וא"כ ה' בנ"ד י"ל דכיון שאינו נוגע לגופו בין בחייו בין במותו רק שרצה בתקנת בנותיו אין זה בכלל כיבוד כלל ולד"ז העירני חתני הרה"ג מו"ה שמעון באבד נ"י אבד"ק יאניב וכל הרבנים הנ"ל לא הרגישו בזה ובאמת שגם בשו"ת שב"י ח"א סי' קס"ח צידד בדין צותה לבני שבאם יתהוה איזו סכסוך ביניהם קרובה פ' והעלה דל"ש בזה דין מלקד"ה וגם משום כיבוד אם י"ל דל"ש בצוואה דלא מצינו מכבדו במותו רק בהנך גווני המבוארים בש"ס כגון הי' אומר דבר שמועה מפיו וכו'

בלא בצוואה ומ"ש שם ראי' מצוואת יעקב שהי' דרך בקשה כבר כתבתי בסוף אות י"ב דליתא אבל הביא שם עוד סיוע מירמי' ל"ה גבי בני יהונדב בן רכב ששיבח אתם הנביא על אשר שמעו בקול אביהם לבל ישתו יין כל ימיהם משמע שהוא רק מדת חסידות לפנים משוה"ד ואף די"ל דשא"ה שהי' עינוי נפש ואשר חטא על הנפש זה שציער א"ע מן היין אבל משמעות המקרא הוא דקאי גם על שאר דברים ולכן העלה שם דמדינא ליכא חיוב רק לפנים משוה"ד אך דמ"מ כופין על לפנים משוה"ד בדברים ע"ש וע"ש עוד ח"ב סי' צ"ה בסוף התשו' בזה והנה מ"ש ראי' מבני יונדב אם אמנם העירני תלמידי הרב מו"ה אברהם יהודא נ"י שמצינו כה"ג ברשב"ם ב"ב (דף נ"ז ע"ב) בהא דדריש קרא דכתיב ועוצם עיניו מראות ברע היכי דמי (דמשתבח בי' קרא וכו' דמשמע שאם לא יעצום עיניו אינו לא צדיק ולא רשע) אי בדאיכא דרכא אחריתא רשע הוא אי דליכא כו' אנוס הוא (ולמה מזקיקו הכתיב להעצים עיניו דמדמשתבח בי' קרא שמעינן דצריך לעצום עיניו) לעולם דליכא וכו' ואפ"ה מיבע"ל למינס נפשי' (והיינו דמשתבח בי' קרא דאי אניס נפשי' חסיד הוא). ע"ש ומבואר דבכה"ג דמשתבח בי' קרא ש"מ דהוא רק מדת חסידות אבל היינו בגווני דנקט קרא דרך שבח של חסידות וכמ"ש שם מי יגור לנו וכו' הוא מרומים ישכון וכו' וכדדריש במכות (ד' כ"ד) כל הנך מילי דנקט קרא התם בכה"ג משא"כ בזה שהביא הנביא עובדא שאירע והוכיח מזה את ישראל שאינם שומעים לקול אביהם שבשמים י"ל דהוי מדינא שאם הי' רק מצד חסידות אין מזה תוכחה לישראל ומצינו ברש"י תענית (דף ט"ו ע"א) בהא דתנינן ובקבלה הוא אומר וכו' דהא דלא קרי' לי' דברי קבלה דבכל מקום שהנביא מצוה ומזהיר את ישראל קרי לי' ד"ק ובכל דוכתא דלא איתפקיד נביא אלא כמספר והולך דיליף מיני' אגב אורחא לא קרינן לי' אלא קבלה (וע' תשו' חו"י סי' נ' שהעיר מחגיגה (ד' י"א) ונדה (ד' כ"ג) וע"ע ברש"י חולין (דף קל"ז ע"א) הרי דגם ממה שהוא דרך סיפור ילפינן מינה ובמ"ק (ד' כ"א ע"א) יליף מדכתי' ויקם איוב ויקרע כו' דקריעה מעומד ודחי דלמא מלתא יתירתא עביד דאלת"ה ויגז את ראשו ה"נ וכו' ובתוס' ניחא לי' לשנוי בדוחק מלומר שהי' מלתא יתירתא ובתוס' ב"ק (דף פ"ז ע"ב) ד"ה דכתיב כי טוב לו עמך וכו' דמדקאמר כי טוב עמך ש"מ שכך צריך לעשות ע"ש ובט"ז או"ח סי' תקע"ד סק"ב בדין שני רעבון כתב וז"ל דודאי קודם מ"ת ה' הכל מותר חוץ מז' מצות ב"נ אלא דיוסף נהג מדת חסידות מסברא דנפשי' אלא אנו רואים שהכתוב זכר מדה זה בתורה שלנו ש"מ דקבעו לדבר זה חובה שנלמוד מיוסף ממ"ת ואילך כמו שאר מצות עכ"ל ומכ"ש בזה שהנביא הוכיח את ישראל שיקחו מוסר מהם. ויש להעיר עוד מכמ"ק שרמזתי לעיל אות י"ב. אך לפמש"ל בשם מהרי"ק דבדבר

שהאדם מצטער הוי כמשל בן דאינו מחויב בכיבוד א"כ ה"נ בבני יונדב הי' רק מד"ח [ויל"ע דהא בא"ל אביו לעבור על ד"ת א"צ לשמוע לו ולשי' ר"א הקפר אשר חטא על הנפש שציער א"ע מן היין איך שיבח הכתיב מה ששמוע אל מצות אביהם וצ"ל דהיכי דהי' מצות האב בכולל ושוא"ת חל שפיר וכדקיי"ל כה"ג בסי' רל"ט וי"ל עפמ"ש התוס' ב"ק (דף צ"א) ונזיר (דף ב' ע"ב) ע"ש ותבין] ועמש"ל אות י"ח שהם הי' בני בניו וא"כ לשי' מהרי"ק שביו"ד סוס"י ר"י ודאי צ"ל שהי' רק מדת חסידות:

יח (יד) ומצאתי בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' נ"י שהבאתי דבריו לעיל אות ח' בענין מלקד"ה וסיים וז"ל, אבל י"ל דאביו שאני שאסור לסתור דבריו אלא שאין זה הגון שאלו קדמה מצות אביו לנדרו י"ל כן אבל עכשיו שקדם נדרו אם הנדר אין לו היתר מחמת עצמו מפני מצות אביו א"א להיות לו היתר ודומה לא"ל אביו לעבור על ד"ת וכו' ועוד שמ"ש להתיישב בד"ז אם מצוה לקיים דברי אביו ואם לא וכ"ש לאחר מיתתו וכו' ומ"מ בנדר דרבנן גם עד"ר יש להתיר בזה משום מצות אביו דודאי קצת מצוה יש בזה וסימן לדבר מצות יונדב בן רכב לבניו וכה"ג השיב הרשב"א עכ"ל ומבואר דס"ל דמצוה מדרבנן עכ"פ יש בדבר ולכן מהני רק לנדר דרבנן וכעין מ"ש התשב"ץ גופי' שהביא הב"י באה"ע סוס"י מ"ב ורמ"א שם והרי התם הי' הצוואה שידבר עם אחי אשתו ואינו נוגע לגופו ומבואר היפוך ד' מהרי"ק ומהרמ"ל הנ"ל (וכן מצאתי בתשו' ריב"ש סי' קכ"ז באמצע התשו' באמר האב שיגרש אשתו שכ' דהוי כא"ל לעבור על ד"ת דאסור לגרש ע"ש ומוכח דבלא"ה הי' מחויב לשמוע לאביו וע' הגהת מל"מ פ"י מגירושין הכ"א בזה) וי"ל דמהרי"ק כתב שם ד"ז רק לסניף לשאר טעמים כדרך בעלי תשובות כמש"ל אות ה' מכמ"ק בזה אבל מהד"מ ומהרמ"ל נראה דס"ל כן להלכה ובמחכ"ת לא הביאו ד' התשב"ץ וריב"ש הנ"ל [וי"ל דמהרמיל לשי' דס"ל דאיסור גירושין רק מדח"ס כמ"ש בהגהת מל"מ פ"י שגירושין שם בשמו וא"כ בע"כ גם הכיבוד בכה"ג הוי רק מדח"ס ולכן מהני מה שאסור קצת לגרש לבטל חיוב כיבוד כזה אבל כבר דחה שם במל"מ דבריו ודו"ק]. אבל לענ"ד גם לשי' מהרי"ק יש לפקפק בדינו של מהרמ"ל דהתם שציוה לטובת בנו הקטן י"ל דהוי כנוגע לעצמו כיון שרוצה בטובת בנו וגם אחר מותו נהנה מזה וכדאשכחן בסנהדרין (דף מ"ו ע"ב) שרה גופה ניחא לה כי היכי דמייקר בה אברהם ואף דבברכות (דף י"ח) מייתי מעיקרא קרא דאיוב יכבדו בניו ולא ידע הרי הש"ס מסיק שם דידעו בהי ואני בעניי לא זכיתי להבין ס"ד דהש"ס בזה שהרי מאמר זה אמר איוב שם בסברו דאין תחה"מ וכדאי' בש"ס דב"ב (דף ט"ז ע"א) דאיוב כפר בתחה"מ וכיון שלא האמין בהשארת הנפש ודאי דאינם יודעים במיתתן מאומה משא"כ לפי האמת

והאמונה שיש השארת הנפש ודאי דיודעים ועתו"ס סוטה (דף ל"ד ע"ב) ד"ה אבותי ודבריהם צ"ע כמ"ש הגאון רי"ב בהגהותיו שם וע' זהר שמות (דף ט"ז) בעובדא דהאי קברא דאתרגיש משום דהלקו לברי' דגנבי' עכו"ם דידעין בצערא ע"ש ומכ"ש בצדיקים שהעידו עליהם בירושלמי פ"ז דע"ז ה"א אין בינינו לצדיקים אלא דיבור פה ופ"מ פי' שכל החושים אינם מתבטלים אצלם רק חוש הדיבור ע"ש ואף דודאי איננו נוגע לגופו ממש וכמ"ש בתשובה א' מהא דיומא (דף כ"ב) התם נמי לא איפריעו מגופי' וגם הבאתי ל"ט) וט"ז יו"ד סי' רכ"א סקכ"ה ועוד כמה דוכתי מ"מ מאן יימר דבכה"ג ל"ש כיבוד ולא דמי לנידון מהרי"ק שלא נגע הדבר אליו כלל אם ישא בנו אשה זו או אחרת כפי רצונו וע' נו"ב מ"ת חא"ע סי' מ"ה וכפי הנראה לא עיין בתשו' מהרי"ק עצמו. אבל גם לשי' מהרמ"ל הנ"ל נראה דזה דוקא היכי דאינו פוקד ומצוה על ממונו אבל אם מצוה על ממונו גם הוא מודה דמחויב לקיים דמה לי שנוגע לגופו או לממונו [ע' בכנה"ג חו"מ סי' ס"א הגב"י אות ל"ו בשם רש"ך במי שצוה לבנו שלא ישא את קרובתי ומוכח דאיכא בזה משום כיבוד או"א] ועמש"ל באות שאח"ז בשם רע"א וגם הוא במחכת"ה לא ראה ד' ריב"ש והתשב"ץ ושב"י ושאר מקומות שהבאתי וע' בס' חסידים מן סי' תקס"א עד סי' תקס"ד דמבואר ג"כ היפוך ד' מהרי"ק ושב"י הנ"ל וג"ז הראני חתני הרב נ"י]:

יט (טו) ומה שהאריכו הרבנים אם לאחר מיתתו מיקרי ממונו והרב מיאג' נ"י הביא מב"מ (דף ס"ב) בהא דהניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם ופריך אקרי כאן ונשיא בעמך וכו' בעושה מעשה עמך ומשני בעשה תשובה וכה"ג בב"ק (דף קי"ב) מהא דרשות יורש לאו כרשות לוקח כו' לברי' לא מזהיר וכו' ומבואר דמדינא זכה הבן ומ"מ משום כבוד אביהם חייבים להחזיר וא"ל דהתם משום דהוי בזיון לאביהם דא"כ מה פריך מנשיא בעמך הרי בבזיון גם בכה"ג מחויבים כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' ר"מ סקי"ז בדעת הטור ובע"כ דס"ל דהוי רק כבוד מכת"ד. והנה בגוף הדבר כבר קדמו בשו"ת רע"א סי' ס"ח שחקר שם ג"כ בדין צוואה אי איכא משום כיבוד לאח"מ אבל הוכיח מהב"י סי' שע"ו דאיכא מצות כיבוד ואפשר דהוי בכלל מורא שלא לעבור על צוואתו וזה שייך גם אחר מיתה ודוקא בסותר דבריו הוא רק בפניו דבזה ליכא גנאי שלא בפניו משא"כ בעובר על צוואתו ולכן במצוה לבניו ליתן ממון מירושתם צריכים לקיים והא דשקלו וטרו הפוסקים בדין מלקד"ה דדוקא במשליש היינו בלשון תנו דהוי לשון מתנה או בשאר יורשים או דנ"מ דמשום כיבוד אין כופים משא"כ משום מלקד"ה ואף די"ל דהוי משל בן כיון דירשו הממון והא דבמטלטלי דיתמי מצוה לפרוע חוב אביהם משום כבוד י"ל דהוא בצירוף קצת נעילת דלת אבל מתוס' כתובות (דף פ"ו)

שכתבו דאין כופין משום דשכרה בצדה משמע דס"ל דהוי משל בן ויש לדחות וסיום דצל"ע לדינא די"ל דהא דהניח להם ריבית דבר מסוים הוי זילותא לאביו אבל משום כיבוד י"ל דלא מיחייבו וצ"ע עכת"ד והנה מ"ש די"ל דמשום כיבוד אין כופין לפמ"ש רע"א שם בעצמו לעיל דהוי בכלל מורא כבר כ' בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ל"ב דעל מוראו כופין ונ"ל ראי' מהא דרמב"ם ויו"ד סי' רמ"א ס"ו כל המבזה וכו' מכין אותו מ"מ וע' בי"ש שם סק"ג וע' בי"ש ליו"ד סי' רמ"ג סק"ז שהעלה ג"כ בביאור ד' תוסי"ש כתובות (דף מ') דבכה"ג שעובר על דבריו ואינו מקיים הוי בזיון ול"מ מחילה על בזיונו וא"כ מפורש מש"ס הנ"ל דגם מממון ירושתו חייב וכבר כתב בר"ן בקידושין שם בתי' א' דלצערו צריך לאבד כל ממון שבעולם וגם כבר רבו מחו' הה"ג אבד"ק טשארטקוב ז"ל לדברי אס"ז ב"ק (דף ק"ח ע"ב) ד"ה האומר ושם כתב וז"ל האומר לבנו קונם שאת נהנית לי כו' בחייו ובמותו כיון שפי' דבריו אסור ליהנות מן הנכסים ואע"פ שאסור ליהנות מהם אפ"ה שלו הן ומשום כבוד אביו שמצוה לכבדו גם במותו אסור לו למוכרם בפירוש דאיכא חוהיש ע"כ יניח חלקו וכו' ובענין שלא יהי' בו חילול כבוד אביו כיצד יעשה וכו' הר' יהונתן ז"ל עכ"ל. ואם כי דבריו צע"ג מהש"ס דנדרים דדייק מינה דאדם אוסר נכסיו לכשיצאו מרשותו ולשי' הר"י הרי משום כבוד אביו נגעו בה מ"מ עכ"פ חזינן דעתו ז"ל דבכה"ג אף דהממון שלו מ"מ מחויב בכבוד אביו ובע"כ דס"ל דהוי כבזיון אם אינו מקיים דבריו ועפ"ז נראה דא"צ למה שהוכיח הרב מיאג' דגם מכבוד בעלמא מחויב בזה עפ"י דברי הט"ז הנ"ל ויש מקום לפקפק בדבריו עפ"ד התוס' בכתובות (דף פ"ו סוע"א) ד"ה פריעת כו' ואין כופין כו' משום דהוה מצוה שמתן שכרה בצדה וכו' והא כו' וכל דבר המסוים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם התם אם לא הי' מחזירים איכא קלון אביהם הלכך חייבי' לשלם אבל משום כבוד לחודי' לא עכ"ל. הרי מבואר דחילקו בזה בין כבוד לקלון והתם איכא קלון וע' במח"א הל' ריבית סי' ח' בזה והא דלא הקשו בלא"ה משום דהוי משל בן משום דאיכא פלוגתא בזה ולכן הקשו לכ"ע אבל לפמ"ש היכי דעובר על צוואתו הוי ג"כ בכלל קלון א"כ בוודאי חייב גם בממון ירושתו וכמ"ש:

כ (טז) ובעיקר הדין אם בנ"ד בממון ירושה מיקרי משל אב או משל בן נ"ל ראי' מהא דכתובות (דף פ"ו ע"ב) נדר ושבועה אין לו עליך כו' א"י להשביעה כו' אבל יורשיו משביעין אותה וכו' נדר ושבועה אין לי ולא ליורשו עליך וכו' א"י להשביעה לא הוא ולא יורשיו וכו' ובר"ן שם וז"ל אשמעינן דס"ל לתנא דכי היכי דמהני נאמנות לגבי לוה גופי' ה"נ מהני על יורשי לוה ועל הבאים מכחו משום דיורש כרעי' דאבוה הוא והרי הוא כאלו הנכסים ברשותו של לוה עצמו בשעת גובייא וכו' עכ"ל. וע' באס"ז שם בביאור יותר

בשם הריטב"א וז"ל ואע"פ שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ההוא בדלא הימני' לוה עלייהו אבל כי הימני' הוי תנאי שבממון וקיים ואין בזה משום מודה שחב לאחרים שאינו נאמן דההוא כי הימני' למלוה עדיין לא באו הנכסים לרשותם של אלו ועל נכסיו הוא דכתב נאמנות וכו' אבל הגאונים כולם הסכימו דלגבי יורשי' מהני נאמנות אבל לא לגבי לקוחות דבשלמא יורש כרעי' דאבוהו והרי כאלו הנכסים ברשותו של לוה עצמו בשעת גוביינא משא"כ בלקוחות וכו' עכ"ל. ומבואר דכיון שמצוה על נכסיו בעודן ברשותו שפיר מחויב היורש בזה והוי כבשל אב וה"נ בנ"ד לענין כיבוד וכה ראיתי בתשו' הרב הגאון אבד"ק הרימלוב ז"ל שהביא ג"כ ראי' לזה מהא דנדרים (דף מ"ב ומ"ז) דאוסר פירותיו על חבירו לכשיצאו, מרשותו ואף דשא"ה דאמר בחיי ובמותי דחל הקונם בחייו ולא פקע וכמ"ש הב"ח וש"ך ס' רט"ז סקי"ט אבל הביא מירושלמי פ"ט דב"ק ה"ח ופ"מ דמפורש דגם במותו לבד חל אבל כבר הרגיש בציי"ר שם ותי' דברי הב"ח וש"ך וביאר ד' ירושלמי בע"א וע' בשו"ת שו"מ מ"ד ח"ג סי' ק"נ מ"ש ג"כ בזה. וע' בש"ג ב"ב פי"נ שחקר איך יוכל הבן לירש הנכסים כשאסרן האב עליו בהנאה. ומ"ש עוד הג' הנ"ל מכתובות (דף נ"ו) גבי תקנת אושא דהכותב כל נכסיו לבנו אינו חייב לזון אביו דהוי משל בן י"ל דהתם כבר כתבם ונתנם לבנו משא"כ כשחל המצוה ברגע ראשונה בשעה שבא הדבר לרשות הבן וז"פ וז"ז מ"ש עוד מהא דנדרים (דף פ"ט) הריני נזירה לכשאנשא או לכשאתגרש דבתר אמירה אזלי' ומירושלמי גיטין פרק מי שאחזו ורשב"א גבי אמר ה"ז תרומה למחר ואחזו קורדייקוס אין לו שום דמיון כלל ועקצה"ח סי' קפ"ח סק"ב דמשמת פקע רשותו וע' תשו' רד"ך בית כ"ו חדר ה' דגם בנדר לצדקה והקדש גם לשי' הרי"ף בב"ק דס"ל דאמל"ג כמסלה"ד מ"מ בשכ"מ שנתן ממונו לצדקה לאחר מיתה לא חל הנדר כלל דאחר שמת אינו ממונו כלל דתיכף כשמת נעשה של יורשים וראי' מב"ק (דף ק"ד ע"ב) התקבלתי דר"א לאו כלום הוא אלא שחז"ל תקנו דדברי שכ"מ ככומ"ס שלא תטרוף דעתו והיכי דלא תקנו אין חילוק בין הדיוט לצדקה והקדש ע"ש ועמ"ש המרדכי פי"נ הובא לקמן אות כ"ח וא"כ ה"נ י"ל דלענין כיבוד כן הוא אבל ראייתי הנ"ל הוא ראי' נכונה וברורה לענ"ד:

כא (יז) עוד יש לדון בזה דגם אי נימא דהוי משל בן מ"מ כבר כ' הריטב"א והר"ן רפ"ק דקידושין ליישב עובדא דבן דמא דמייתי בש"ס שם שלא רצה להקיץ אביו בשביל ריוח שלו אף דמשל בן ליכא חיוב משום דזה דוקא במקום הפסד מכיסו אבל התם הי' רק מניעת הריוח ובכה"ג גם משל בן חייב בכיבוד וכ"פ הרמ"א סי' ר"מ שם וא"כ ה"נ בנ"ד הרי ממון הירושה שציוה האב עליו הוי רק מניעת ריוח כיון דחל בשעה שמת אביהם

והנכסים באים לרשות הבן וכה"ג קיי"ל בביטול חמץ דל"מ אחז"א וקודם זמנו הוי ברשותו ול"מ ביטול בלב ואפ"ה מהני וחל הביטול ברגע כניסת זמן איסורו וע' במש"ז סי' תל"ו סוסק"ז בזה ותבין וה"נ בנ"ד חל הכיבוד מיד ברגע תחלת זכיית היורשים בנחלת אביהם. אבל העירני חתני הרב מוה' שמעון נ"י מתשו' מהר"ם מלובלין הנ"ל בדין נתינת שטר חליצה בחנם והביא שם ג"כ מהר"ן הנ"ל וחילק דדוקא היכי דצריך הבן לעשות מעשה לצערו ולהקיצו משנתו אסור במקום מניעות ריוח ועוד דכיון דאיכא תקנת הקהלות לחלוק בנכסים הוי כהיזק ע"ש ועפ"ז יש לדון ג"כ בנ"ד דכיון שיעברו על מצות אביהם בשוא"ת והריוח מזומן ונקנה להא מדינא גם הריטב"א ור"ן מודים דאין מחויבים לבזבז ממונם שזכתה להם תורה אבל הנה חילוק א' של מהרמ"ל הוא תמוה שהרי הר"ן שם הוכיח כתי' ב' שחילק בין הפסד ובין מניעת ריוח מהא דקאמר הש"ס דפריך למ"ד משל אב מהא דנאמר כבר את אביך ונא' כבד את ד' מהונך מה להלן בחסרון כיס כו' ומשני דנ"מ לביטול מלאכה והתם קאי לענין כיבוד בעלמא ולא לענין לצערו ומה"ט הוכיח הר"ן מזה כתי' ב' ולא כתי' א' שתי' לחלק בין לכבדו ובן לצערו ע"ש ותבין. וגם חילוק ב' הוא תמוה דגם בעובדא דדמא הרי כיון שכבר נתנו לו בעד פרתו סך גדול כזה כבר הי' מזומן בידו ואולי י"ל דכיון דהי' ביד הקונים לחזור בהם מהמקח לא הוי בידו משא"כ התם שכבר זכה בחלק ירושתו מדין התקנה ומכ"ש בנ"ד שזכו מד"ת אבל כבר כ' הב"י ובכ"מ פ"ו מממרים ה"ז דגם משל בן עכ"פ מקיים מצות כיבוד וכן העלה הפ"י בחי' לקידושין (דף ל"ב סוע"א) וא"כ ה"נ בנ"ד נהי שנאמר שאינם עוברים אבל מ"מ אם יקיימו יהי' בכלל מצות כיבוד ולדינא כבר העליתי דבנ"ד מחויבי' בזה דהוי כממון אב או דהוי בכלל מוראו וקלונו אם יעברו על דבריו. וע' בפסקי מהרי"א סי' צ"ט אחר שהוכיח דגם דרך בקשה הוי צוואה כמש"ל מדברי רמ"א סי' ר"נ סכ"א ובסוף סיים דלא ברירא לי' להוציא ממון ואי לדידי ציית יקיים מצות אביו וכו' ומשמע דלא הוי מצות כיבוד ממש דהוי משל בן אבל י"ל משום דהתם תלה דבריו אם יזדמן לה זיוג הגון אז יתן לה א"כ תחול צוואתו אחר שכבר באו לידו נכסי ירושתו ובתנאי אם יזדמן ולכן הוי משל בן משא"כ בנ"ד גם י"ל דכונת תה"ד באמת משום מ"ע דכיבוד אלא דכיון דאין כופין לכן כתב בלשון ואי לדידי ציית וכו' ונהי שהי' מסופק קצת אם לשון בקשה הוי בגדר ציווי מ"מ לענין כיבוד גם בגי"ד בעלמא שרצונו בכך מהני ובמק"א ביארתי בזה כוונת תוסי"ש כתובות (דף מ' ע"א) ד"ה אי אמרה לא בעינא שהקשו מהא דאיצטריך קרא דאין עשה דכיבוד דוחה שבת הא אי אמר לא בעינא לכיבוד מי איתא לעשה ותי' וז"ל דהתם מיד כשציוה האב הוי עשה לעשות מצותו עכ"ל ואינו מובן ולפמ"ש הכונה

דגם אם מלמדין אותו לומר לא בעינא וכמ"ש רש"י בכתובות שם מ"מ כיון שידוע שרוצה בכך איכא מצוה. וי"ל דהתם דנוגע לחילול שבת אמדי' דעתו שאינו רוצה כלל וכעין מ"ש הרמב"ם פ"ב מגירושין בהא דכופין עד שיאמר רוצה אני. וקצרתי וע' רדב"ז ח"א סי' תקכ"ד בענין זה:

כב יח) אך דיש לבאר אם לגבי יתומי הבן זצ"ל שהם עדיין קטנים אם נוכל לחייבם משום מצות כיבוד והנה הגאון פהרימלוב נ"י הביא מהתוס' ב"ק (דף קי"א ע"ב) ד"ה רב חסדא וכו' דמוכח דלהלכה גם בקטנים איכא משום כיבוד וחזר ופקפק אולי שא"ה דאיכא קלון וכבר הבאתי מתוס' כתובות פ"ו שכתבו דגבי פריעת ב"ח דאין נפרעין מנכסי קטנים משום דלאו בני מצוה ובדליכא אחריות נכסים גם בגדולים אין כופין דכיבוד הוי שכרה בצידה והא דהניח להם, דבר מסוים משום דאיכא קלון אבל משום כיבוד לא. א"כ מבואר דקטנים פטורים בכל גווני מכיבוד אבל לפמש"ל דאם האב מצוה בפירוש איכא קלון אם אין מקיימים א"כ שפיר י"ל דחל החיוב גם על הקטנים אך דבנ"ד היתומים הם נכדי הרה"ק זצ"ל ונודע דעת מהרי"ק דאין חייבי' בכיבוד וגם לשי' רמ"א נראה דרק קצת מצוה איכא וכמ"ש בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קכ"ט ראי' מרמב"ם פ"ה מממרים ה"ג וע' במהרש"א ח"א סוטה (דף מ"ט) שכתב בפשי' כדעת מהרי"ק וע' בשב"י ח"ב סי' צ"ד ועקרי הד"ט סי' כ"ו ובמטה אפרים דיני קדיש שער ד' אות ו' באורך מכמה דוכתי בזה וע' בס' י"ש סוס"י ר"מ שהעלה דכיון דכיבוד בני בנים מסתעף מכח אביהם וכיון שמת ליכא מצוה לכ"ע וכמ"ש הרמב"ן שרש ב' בדין כיבוד אחיו הגדול כה"ג וע' רשב"ם ב"ב (דף קל"א ע"א) ד"ה ה"ג [ועמש"ל מבני יונדב בן רכב שהי' אחר מותו ואפ"ה הוי מצוה] וא"ל דבנ"ד הרי יורשים רק מכח אביהם דז"א די"ל מכח אבוה דאבא קא אתינן וכדאיתא בב"ב (דף קנ"ט) ועתוס' ב"ק (דף ק"ח ע"ב) ד"ה לבניו דאף שאין לאביהם כלום שצריך להחזיר גזילה אפ"ה בניו יורשים מכח אבוה דאבא וה"נ בזה ולכן אין מקום לחייב את היתומים משום כיבוד (ויש לדון בזה מהא דבני יונדב בן רכב שהבאתי לעיל אות י"ג ומבואר שם שהי' רק נכדיו ואפ"ה קיימו מצוה וצ"ע על מהרי"ק ורמ"א] גם לכשיגדלו ובפרט דאי נימא דבקטנותם פטורים א"כ גם לאחר שיגדלו יהי' פטורים משום כיבוד כיון שכבר זכו בנחלתם שוב הוי אח"כ משל בן דפטורים וכמש"ל באות י"ז בדעת תה"ד כה"ג ועמש"ל אות פיו בהא דכתובות (דף נ"ו) כה"ג אבל מ"מ לכשיגדלו יהי' חייבים לציי"ש וכמש"ל אות י"א וגם לפמש"ל אות י"ג בשם שב"י דבכל גווני יש לכוף בדברים משום לפנים משורה"ד יש לדון דלגבי חלק הקטנים ל"ש זה דיתומים לאו בני עשיות הישר והטוב נינהו כמ"ש בשו"ת הריב"ש סי' ס"ט וסי' תכ"ז דאפי' אם יש

להם אפטרופס אין לחייבם בזה וע' בש"ך ח"מ סי' ק"ג סקי"א ותומים שם סק"ח ונהי דבקטנים שאינם יתומים מוכח בהא דסי' קע"ה סמ"ז דשייך בהו דרבמ"צ וכ"ה דע"ת הריב"ש גופי' סי' תק"א אבל מ"מ ביתומים פטורים דדמו להקדש וכמ"ש הריב"ש סי' תק"ז הנ"ל וע' בש"ך סי' קע"ה סקמ"ד (וע' חולין (דף קמ"א ע"ב) קטן לאו בר דרכי שלום הוא אבל י"ל דעשיות הישר והטוב חמור טפי) וגם לכשיגדלו יהיו פטורים דהוי כבר משל בן וכמש"ל ובפרט שהם רק בני בניו וכמש"ל אבל מ"מ לציי"ש מכח ס"ס יהי' חייבים לכשיגדלו דלפי צד הס"ס לא זכו בזה כלל ומעיקרא הי' חייבים בזה כמובן:

כג (יט) ומעתה אבא לבאר מה שפקפקו קצת בכל הצוואה מהא דסי' ר"נ סכ"ה מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על ירכו אע"פ שהוא בעדים וקנו מידו כו' ה"ז אינה כלום שמא כתבה ונמלך וכו' וה"נ בנ"ד. הנה כבר כתבתי במכתבי הראשון והבאתי מתשו' מהרי"ק שרש קנ"ט ענף ד' בדין כתב הנמצא אצלו שהכלים שייכים להקדש והעיר שם דניחוש שמא הי' בדעתו להקדיש ולא הקדיש והביא מב"מ (ד' כ') סמפון היוצא מת"י מלוה אינו אלא כמשחק ופסול ודחה דשא"ה דאיכא למימר ספרא אתרמי לי' וכתב או דלמא אתא ביה"ש ופרע לי' כדאי' בש"ס שם ומוכח דאי לאו ה"ט לא חיישי' לזה וא"כ בכת"י ל"ש זה ובודאי גמר לאקנויי דאל"כ למאי כתבי' ולא מקדים אינש פורענות לנפשי' והרי בגט אע"ג די"ל דספרא אתרמי לי' אמרי דלא מקדים פורעניות לנפשי' דאפשר שתתפייס אשתו יצטרך לכתוב גט וה"נ אפשר שלא יגמור בדעתו להקדישו וגם הביא ראי' מירושלמי דמע"ש שהובא בתוס' יבמות (ד' קט"ו ע"ב) דלא חיישי' שמא נמלך בו והא דבב"מ (ד' י"ח) חיישי' שמא כתובים הי' ונמלך שלא ליתנם שא"ה דאתרעי בנפילה עכת"ד שם וגם הבאתי מהתוס' כ"ב (ד' קי"ד סוע"א) ד"ה ניחוש דלמא הדר ב' שהקשו דא"כ בכל מתנת ש"מ ניחוש שמא חזר בו והעלו דהתם פריך רק דהוי כמו חשש אטרוחי ב"ד בכדי ע"ש וע' באס"ז שם בשם כמה ראשונים בזה וע' קצה"ח סי' קי"ב סק"ב שם וסי' רנ"ג סק"ב וכה"ג כתב בכ"מ פ"ו מהל' ביכורים הי"ט דגם בעושה עיסה לחלק אין לחוש שמא תמלך רק היכי דחזי' שכבר נמלכה בקצתן ע"ש והנה בנ"ד אף שאינו כת"י של הרה"ק זצ"ל רק ציוה להרב ר' דוד נ"י לכתבה והוא חתם אבל מ"מ לפי טעם מהרי"ק דלא מקדים כו' שייך גם בנ"ד דה"נ אפשר שלא יגמור בדעתו לתת לבנותיו וירשו בניו ממילא הכל ובפרט דבנ"ד ידוע כי אנשיו משמשיו עמו בביתו תמיד ובכל עת הכתיבה בידם ובע"כ שרצה לכתוב בגמר דעתו ורצונו בהחלט מחשש חולי ומיתה ובכה"ג אין לחוש שמא חזר בו ובפרט שאמר להרב מוהר"ד שיניחנה בהמלתחה של ברזל ונמצאה שם ואם נמלך הי"ל להוציאה משם במשך ב' שנים והא דסי' ר"נ סכ"ה הנ"ל יפה כתב הגאון

מוהרי"א ז"ל מלבוב דהתם דבעינן שיבא השטר ליד המקבל מחיים חיישי' שמא נמלך ולא נתן השטר ליד המקבל ורמז להא דא"ח סי' קנ"ג סי"ט וחו"מ סי' פ"א סי"ז בהג"ה וש"ך סקמ"ה משא"כ בנ"ד שהי' רק כמסדר ענינו וא"צ שיגיע ליד מקבל כמ"ש הסמ"ע סק"ס והרב מיאג' ז"ל הוסיף שהרי ברשב"ם וטור כתבו הטעם משום דאין שטר לאחר מיתה והעמיס שזהו ג"כ כונת רמב"ם וש"ע והאריך בזה אבל בפרישה מבואר דלטעם רמב"ם וטור אמרי' דשמא חזר בו ממחשבתו הראשונה ודלא כרשב"ם אבל לפמש"ל בשם מהרי"ק י"ל בכסי' דהיכא דבעי' שיגיע ליד מקבל ולא נמצא בידו של מקבל דמי לנפילה דאתרעי וחיישי' שמא נמלך בו משא"כ בנ"ד ועוד דהא בזוכה לאחד הרי לא חיישי' גם להאחרים שמא חזר בו משום דבגי"ד סגי כמ"ש הסמ"ע שם וא"כ בנ"ד שצוה גם לטובתו איך יתנהגו מיד ובימי השלשים וכדומה דבזה בודאי לא חזר בו וא"כ ה"נ במנת בנותיו וגם מטעם שא"ל שיניחנה במלתחה ונמצאה שם וכמש"ל וגם יפה הביא הרב מיאג' מתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תק"ו בדין ראובן שצוה בשמחת בנו ליתן לשמעון ולוי סך פ' ולא נתן להם הנאמן ואח"כ מת ראובן דאם שו"ל הם עניים דגם להסוברים דיכול לחזור בו מ"מ אנן לא טענינן ליתמי במלתא דלא שכיח וראובן זה עשיר גדול הי' והשיא כמה יתומים והחזיק ישיבות ונתן מתנת לעניים וכו' ובודאי לא חזר בו ולכן זכו בעלי המתנה וגובים מיתומים קטנים ע"ש הרי דהכל לפי מצב האיש אם יש לחוש שחזר בו וה"נ בנ"ד ואני מצאתי בתשו' מהרי"ל סי' ע"ה באמצע התשו' בדין הפקדון שהשלישה שרה ביד ר"ב ואמרה ליתן הפקדון אחר מיתתה לבתה לכשתנשא וז"ל ואע"ג דמצי ליהדר כל ימי חיי' מ"מ לא חזינן דהדרא בה וכו' עכ"ל ומבואר דאין לחוש שמא חזרה בה אבל י"ל דשא"ה שהשלישה ואמרה ליתן לבתה לכשתנשא דאם היתה חוזרת בה היתה נזהרת לומר להשליש שחזרה בה ואף דבסי' ר"נ שם גם בנתן שט"ח ליד שליש חיישי' שמא חזר היינו בלא אמר להשליש כלום בשעה שנתן בידו השט"ח על שם פ' משא"כ בזה אבל גם בנ"ד י"ל כזה כיון שעשאה דרך סידור והניחה במקום מיוחד ועמש"ל אות ג' בשם ריב"ש אך דלכאורה יש לתמוה לפ"ז במ"ש בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' קס"ז בדין ראובן שהי' חולה ואמר לאיש אחד כתוב מה שאומר לך ולקח נייר וכתב מה שא"ל ראובן בזה"ל ל' דינרים להקדש וכ"ה דינרים לאמי וכו' נראה שמתנה זו בטלה הוא וכו' לפי שא"ל כתוב ושכ"מ שאמר כתבו ותנו לפ' ומת מתנתו בטלה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח"מ ועוד שלא אמר תנו וכו' ע"ש והרי לפי הנ"ל בכה"ג אין לחוש שמא חזר בו וצ"ל דהתם שלא הי' דרך סידור ענינו רק א"ל בסתם כתוב

מסתמא כונתו דרך שטר ולמסרו ליד מקבל משא"כ היכי שמתחלה סידר עניניו בהצנע לבל יודע ליורשיו שלא לגרום צער כנודע ונדבר מתחלה שהוא מטמינה במקום מיוחד:

כד (כ) עוד יש לדין בזה עפמ"ש בשו"ת לחם רב סוס"י ר"א מדברי מהרי"ק שרש צ"ד ותשו' ריב"ש סי' ת"פ דגם בצוואה א"א מוציא דבריו לבטלה ודוקא מתנת שכ"מ דהוי רק תקנתא דרבנן ומבטלינן מספק ולכן אמרי' דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר משא"כ בירושה דאורייתא ע"ש ועפ"ז יש לדון דבנ"ד דקאתינן עלה משום מ"ע דכיבוד דאורייתא אין לנו לחוש שמא חזר בו וכמ"ש כה"ג התוס' בגיטין (ד' ל"ג) גבי נזיר השותה יין דחזקה שלא ישאל וע"ע בקה"י לשון ב"א סי' תקנ"ז מ"ש בשם מהרא"ן ששון בישוב ד' הריב"ש בזה. ויש לדון בזה מדברי הר"ן בכתובות ר"פ אע"פ בהא דצריך לאמלוכי בי' שחילק בין היכי דיכול לחזור בו מכל הדבר או רק מן השטר וע"ש בשם הראב"ד דאם א"ל כתבו לה בשעת נישואין כיון שגילה דעתו שלא יכתבו עתה חוששין שמא חזר בו בינתים אבל אין מכ"ז ראי' דבכל הנהו תליא בכתיבת השטר ונתינה ליד מקבל משא"כ בנ"ד וע"ע בש"ך חו"מ סי' קכ"ב סק"ד ובשע"מ סוס"י כ"ב ויל"ע בסמ"ע סי' קצ"ה סקי"א בשם מהרי"ו וי"ל וקצרתי וע' במרדכי סופי"נ בתשו' ר"ג שהביא מהא דנמצא דייתיקי קשורה על ירכו ה"ז אינה כלום והא דייתיקי כמאמר פיו וכשלוחו דמי ואמרי' כיון דמית פקע זכותו ואין שטר לאח"מ אע"ג דידעי' דניחא לי' במאי דכתיב בגוי' ורשב"ם דחה דבשטר לא תקינו שיהי' ככומ"ס דכל טעמא שלא תטרוף דעתה וזהו בצוואה בע"פ אבל בשטר סבור המת ובטוח שיתקיים וליכא טירוף דעת הלכך אין שטר לאח"מ ע"ש היטב. ומבואר דעת שניהם דאין הטעם התם משום שמא חזר בו אח"כ רק דהתם כיון דהי' כונתו בהדייתיקי דרך מתנה ל"מ דאין שטר לאח"מ משא"כ בנ"ד לענין מצות כיבוד אין לחוש שמא חזר בו מסתמא ונ"ל עוד דממקומו הוא מוכרע והוא מתשו' מהר"ם ומרדכי שם שהבאתי לעיל אות ב' שהמציא תקנה לסלק בנו העני שיאמר לבנו פ' כו"כ וכו' ולשי' רמ"פ ורמ"א בד"מ הכונה בקנין רק דמ"מ יוכל לחזור בו ע"ש וקשה אכתי אין זה תקנה שיאמר בני העני אח"כ שמא חזר בו ובע"כ דאין לחוש בכה"ג לחזרה וזהו ראי' ברורה וע' תשו' חת"ס חח"מ סי' קל"ז שכתב בפשי' דבפנקס צוואה שנמצא הוי כדייתיקי על ירכו ולענ"ד כמ"ש:

כה (כא) ומעתה נפנה אל הראש הרביעי אם גם כלי כסף וזהב שקבוע בהם אבנים טובות בכלל לשון כלי כסף וזהב סתם והנה כבר הביא בב"י א"ע סי' ק"ט בשם תשו' הרא"ש דאם כתב סתם בגדים מסתמא נכנס בכלל כל מה שנכנס בכלל בגדים וכ"ה בתשו' מהרי"ו סי' קמ"ה והובא בקה"י לשון ב"א סי' שט"ז וכבר נודע מ"ש הרשב"ם ב"ב (ד' ל')

דאין לבטל משמעות לשון פשוט כפי דעת השומעים גם להוציא ממון וע' חו"מ סי' מ"ב סעי' ו' בהגה ותשו' מהרי"ט ח"א סי' ל"ט והיכי דמסופקים בלשון ב"א אזי למדין מלשון תורה וחכמים וכמ"ש התוס' ביבמות (דף ע"א) וע"ז (ד' כ"ז) וכמה דוכת' ובפרט היכי דנכתב השטר בלשה"ק למדין לגמרי מלשון תורה וכמ"ש הש"ך ביו"ד רס"י רי"ז בשם רי"ו וגם כבר הבאתי לעיל אות ד' בשם דברי ריבות דיש להכניס גם דברים המסופקין בכלל המתנה ע"ש וע"ע תשו' מהרשד"ם חח"מ סי' שמ"ז בזה ומכ"ש שיש להכניס מה שהוא בכלל בלשון תורה ואפי', מה שיש לו שם לווי העלה במהרי"ק שרש כ' דהוי בכלל סתמא ואם אמנם שיש סתירה במהרי"ק ממ"ש בעצמו לעיל שרש ז' אבל י"ל דהכא דאיכא גם כלי כסף וזהב לבד שוב הוי גם מה שיש לו שם לווי בכלל וכמ"ש כה"ג בתוס' קידושין (דף י"ג ע"ב) ד"ה חדא כו' דניהו דיבם לא מיקרי אחר מ"מ הוי בכלל כל אדם ע"ש אבל בנ"ד נראה ברור דהוי בכלל סתם כלי זהב וכסף וראי' לזה מחשן לאיפוד שהי' קבוע בהם אבנים טובות יקרות מאוד עד שנתנו בעד א' מהן שמונים ריבוא בקידושין (דף ל"א) ובע"ז (ד' כ"ד) ובתוס' הביאו בשם ירושלמי דפאה שהיתה רק אבן ישפה וע' בש"ס דע"ז (ד' ח' ע"ב) דאבן טובה חשובה ממרגלית. ואבן שהם שהוא נופך חשובה משאר אבנים טובות ובש"ס דב"ב (ד' ע"ה) גרוע מכולן זהב ע"ש ואעפי"כ נקרא בש"ס דיומא כמה פעמים בשם בגדי זהב וז"ל הרמב"ם פ"ח מכהמ"ק ה"א. בגכ"ה ג' מינים וכו' ובגדי זהב וכו' ושם הל' ב' בגדי זהב הם בגדי כ"ג והם וכו' וחשן וכו' הרי דנקרא בכל מקום בשם בגדי זהב וע' בתוס' נזיר (דף נ"ד ע"ב) במ"ש להוכיח דתכשיטי כלי מתכות בכלל בגדים דכתי' אלה הבגדים וקחשיב ציץ וכ"ה ברשב"א ב"ב (ד'. כ') ותשו' רשב"א ח"ב סי' קפ"ג אבל צע"ג דבקרא לא כתב ציץ ואדרבא בבעל הטורים פ' תצוה ואב"ע שם הוכיחו מזה דציץ לא מיקרי בגד וכ"ה במג"ע על הרמב"ם פ"ז, מנזירות ע"ש וע"ע בתשו' רשב"א שהובא בב"י בבדה"ב ליו"ד סוס"י רכ"ח שכתב בפשי' דתכשיטין אינם בכלל בגדים בלשון ב"א ואינו סותר לתשו' רשב"א דלעיל דהתם מחלק בין לשון תורה ללשון ב"א בזה ע"ש ועכ"פ מפורש דחשן ואיפוד נקרא בכל מקום בגדי זהב ובע"כ דתלוי בעיקר הבגד ולא בהקבוע בו גם ראי' מבראשית כ"ד פסוק כ"ב נזם זהב בקע משקלו ובב"ר ורא"מ שהי' בו אבן יקרה משקלו בקע ואפ"ה נקרא נזם זהב והא דאיתא ביומא (ד' ע"ב) דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מתכשיט כלי היינו לענין גז"ש וגם בזה הרי משני התם דנים גופו מגופו הרי דהוי בכלל גופו ובסוכה (דף ה' ע"א) אין דנים כלי מהכשר כלי ופירש"י דהזר אינו רק תיקון כלי לקשטו היינו נמי לענין גז"ש [וע' תשו' מהרשד"ם חא"ע סי' קפ"ב ומהרי"ט ח"א סי' ע"ה אבל אין מדבריהם ראי' לנ"ד] (וע'

מד"ר איכה יועם כו' הכתם הטוב שהי' גופו דומה לא"ט ומרגלית וכו' וע' ברש"י איכה שם שכ' קבוצת כלי נוי הזהב קרוי כתם וי"ל דהכל אחד וכמ"ש) וע' מגילה (דף י"ב ע"ב) תרשיש אלו בגכ"ה דכתי' בה תרשיש וכו' וי"ל:

כו (כב) ועוד נ"ל ראי' מהא דמלכים י' דקרי לכסא שלמה כסא גדול מצופה זהב ובילקוט מגלת אסתר ובפרט בכלבו סי' קי"ט בשם מדרש כפל ושנה לקרותה בשם כסא זהב ומבואר שם שהי' קבועים בו כמה אבנים טובות ומרגליות יקרים מאוד ומבואר כמ"ש ואף דאין למדין ממדרש כמ"ש התוי"ט פ"ה דברכות כבר כ' הנו"ב מ"ת יו"ד סי' קס"א דבענין מציאות למדין שפיר ע"ש. ועוד ראי' ממדרש שה"ש דדריש קרא דכתי' תורי זהב נעשה לך כו' זו ביזת הים וברש"י פ' בשלח בפסוק ויסע משה הסיען בע"כ שעטרו מצרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות כו' וגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים שנא' תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף. והנה מה דנקט גבי ביזת מצרים רק כסף אף דגם שם השאילום כלי זהב מבואר במד"ר שה"ש שם כשם שהפריש בין כסף לזהב כך יש שבח ביזת הים מביזת מצרים. אבל אכתי תיקשי לפי דעת המכלתא אמאי לא נקט אבנים טובות היקרים יותר מזהב כמש"ל מש"ס דב"ב (ד' ע"ה) ובע"כ שהי' קבועים בתוך תכשיטי הזהב ונקראים על שמם ומוכח כמ"ש. וגדולה מזו מצינו בתשו' רדב"ז ח"א סי' תס"ז בדין המקדש בטבעת כסף מוזהבת וא"ל שהוא של כסף ולא הזכיר שהוא מוזהבת ופסק דל"ה קידושי טעות ואפי' אמרה לא נתכוונתו להתקדש אלא בשל זהב אין שומעין לה שהדבר מצוי שיש כמה כלי כסף מוזהבות וסברה וקבלה ע"ש. ולכאורה קשה מהא דחו"מ סי' רל"ב ס"ח דהמוכר פרה וא"ל יש בה מום פ' ופ' הניכרים ובכללם הזכיר גם מום שאינו ניכר ולא מומין אחרים שיש בה ה"ו מקח טעות שיאמר הלוקח כשראיתי שלא הי' בה מום א' שהזכיר כשם שאין בה מום זה כך אין בה מום האחר וה"נ כיון שקרא הטבעת של כסף והוא מוזהב ונקרא על הזהב א"כ תוכל לומר שסברה שהוא זהב ממש ובע"כ דכלי כסף מוזהב נקרא רק כסף בלשון ב"א והציפוי בטל לגוף הכלי בלשון ב"א ומכ"ש אבנים הקבועות בו שהזהב הוא עיקר המעמיד והכל הולך אחר המעמיד, ועוד ראי' ממ"ש במגלת אסתר ומרדכי יצא כו' בלבוש מלכות תכלת וחור כו' ובתרגום שהי' קבועי' בו א"ט ומרגליות והי' טווי בזהב אופיר ואעפ"כ נקרא לבוש תכלת וחור הרי דגוף הבגד הוא העיקר:

כז (כג) עוד עלה בלבי לדון בזה עפמש"ל אות כ"א דסתם בגדים משמע כל בגדים ומכ"ש דמ"ש בתחלת הצוואה הוני ורכושי דודאי הכונה כל הוני ורכושי וא"כ הגם דקיי"ל דהיכי דפרט אח"כ אין בכלל אלא מה שבפרט גם בלשון השטר וכמ"ש בנימוק"י הובא

בש"ך ח"מ סוס"י ס"ו ס"ק קל"ח אבל בנ"ד הרי בחלק הונו שיקחו מהם גם בנותיו פרט מתחלה ואח"ז פרט כי הבית שייך רק לבניו א"כ הדיוקים סותרים זא"ז דאי נימא דכלי כסף וזהב שאין בהם א"ט דוקא קחשיב משמע דאותן שי"ב א"ט שייכים להבנים ומדפרט אח"כ השייכים לבנים משמע להיפוך וא"כ אף דבכה"ג אזלי' קולא לנתבע כמ"ש בתשו' הרא"ש שבטוח"מ סי' רכ"ה וע' תשו' ח"צ סי' ס"א שהוכיח דיש לדון כפי דיוקא דרישא והביא ראי' מתוס' פסחים (דף ח') וכ"ה במהרי"ט ח"א סי' קל"א אבל בשו"ת גא"י חח"מ סי' נ"א דחה ראיית הח"צ והוכיח להיפוך דדיוקא דסיפא עיקר אבל הדבר פשוט דכל זה היכי דא"א להשוות הסתירה אבל היכי דאפשר להשוותן אפי' בדוחק אמרינן כן כמ"ש הסמ"ע סי' מ"ב סק"י ואף דהש"ך פקפק עליו מ"מ בתשו' ח"צ סי' ד' ובכנה"ג ועט"צ שם פסקו כהסמ"ע ומכ"ש היכי דאפשר להשוותן בלא דוחק לכ"ע גם להוציא ממון עושין כן כמ"ש הרשב"א ומהרי"ק שבב"י שם וע' תשו', ח"ס סי' ט"ו וע"ע תשו' מהרי"ק שרש י' ושרש צ"ז ובקה"י לב"א סי' תשע"ח בשם ר"ש הלוי בזה וא"כ בנ"ד דאפשר להשוות ולומר דגם אותן שקבוע בהם א"ט בכלל סתם כלי כסף וזהב פשיטא דיש לדון כן אבל יש לפקפק בזה כיון דאיכא עוד בגדים וכלי הבית שלא נחשבו בהצוואה ובודאי שייכים לבנים בלבד א"כ אין ראי'. אבל מ"מ נראה מדסיים שמובטח שיעשו רצונו בלא שום שינוי מדנקט שום שינוי אתי לרבות גם מה שיש קצת ספק בהלשון וכמ"ש כה"ג בטור אה"ע סי' ל"ט דאם קדשה ע"מ שאין עלי' נדרים דוקא ג' נדרים הוי קפידא אבל שאר נדרים מקודשת אבל אם אמר ע"מ שלא יהא עלי' שום נדר אפי' נדר כל שהוא בכלל וכה"ג מבואר בשו"ת שב"י ח"ג סי' פ"ג בדין תקנה שעשו שלא לקבל רב שיש לו קרובים והעלה דדוקא קרובים הפסולים בכלל. אך אם כתבו שלא לקבל רב שיש לו שום קרוב כולן בכלל אפי' הרחוקים הרבה כמו בגיטין ע"ש וה"נ בנ"ד אתי לרבות שלא יעשו שום שינוי אפי' מה שיש קצת ספק אם הוא בכלל. וכה ראיתי בתשו' הגאבדק"ק הרימלוב שהביא מתוס' שבת (דף נ"ז ע"ב) ד"ה ואין מטמאהו כו' בשם ערוך דאיסטמא חתיכה של בגד מוזהב וקבועין בו א"ט ומרגליות ואינו מטמא בנגעים שאין הבגד עיקר אלא הזהב וא"ט ומה"ט אין בה משום כלאים וחזר ודחה דהתם דהציפוי הוא זהב אזלינן אחר הציפוי כדאי' בחגיגה (ד' כ"ו) ורמב"ם פ"ד מכלים והנה מ"ש מחגיגה (דף כ"ו) אדרבא שם מוכח להיפוך וכמה נדחקו מהר"י קורקס שבכ"מ שם ותוי"ט שלהי חגיגה בישוב ד' רמב"ם ומשנה ערוכה בפי"א דכלים מ"ד קלוסטרא טמאה ומצופה טהורה ופי' הר"ש ורא"ש דבתר עיקר הכלי אזלינן וע"ש בר"ש מ"ו ומ"ז עוד בזה וע' מל"מ פ"ו דכלים הט"ו ובפ"י הלכה י"א אבל מצאתי בתוס' יומא (דף ע"ב ע"א) ד"ה

שמעמידין דמוכח ג"כ דבעלמא הציפוי המעמיד עיקר רק בשלחן גלי קרא דכלי עיקר והציפוי בטל ע"ש וצ"ע אבל לענין נגעים הלא בעורות חי' שבים טהור ואם חיבר חוט כ"ש טמא כדאי' בפי"א דנגעים ורמב"ם פ"ג מט"צ הל' ה' אך דבאמת אזלי' אחר הנראה כמ"ש בפי"א דנגעים שם ורמב"ם פי"ב ה"י אבל בברייתא שם מפורש דגם בכלאים הדין כן ובע"כ דהוא ג"כ מטעם הנ"ל וכמ"ש התוס' שם וצ"ל דשם הזהב וא"ט הם המעמידין הבגד או דהתוס' לשי' דבכל דכותי הציפוי עיקר אבל ד' התוס' צע"ג דהמעיין בערוך ימצא מפורש דהתם טעמא לפי שאינו ארוג ולא שתי וערב לכן א"ב כלאים ונגעים א"כ אדרבא מוכח דהבגד עיקר מדהוצרך לומר טעמא משום דאינו ארוג ולא שתי וערב דאל"כ הול"ל בפשי' משום דבטל לגבי הא"ט ומרגלית ונראה דהתוס' הי"ל גי' בערוך שהי' מוזהב ולכן שפיר כתב דבטל לגבי הזהב המצופה אבל בערוך שלפנינו איתא שאין בו כסף וזהב רק א"ט ומרגליות קבועים בו ולכ"ע לא בטל לגבייהו ולכן הוצרך הערוך לטעמא שאינו ארוג אבל מ"מ ד' הערוך צ"ע דכיון שכתב שם דהבגד צבוע א"כ הרי בגדי' צבועי' א"ב דין נגעים ולמ"ל לטעמא דאינו שו"ע ומצאתי בא"ז הל' כלאים סי' ד"ש שהעתיק ג"כ דין אסטמא וד' הערוך שהוא מן תכשיט של צבעונים וכ' בתחלה טעמא משום שאין הבגד עיקר כ"א א"ט ומרגליות אינה מטמאה בנגעים וא"ב משום כלאים דאינו עשוי אלא לחבר הזהב עם הא"ט ומרגליות אך בערוך עצמו ביאר טעמא מפני שאינו אריג ולאו שו"ע הוא והאריך בזה והוא תשו' רשב"א ע"ש וי"ל מהא דשבת (דף נ"ט ע"ב) כלולא וכו' דבאריקתא פליגי רו"ש איזהו עיקר וע"ש בר"ש דהיינו רצועה של בגד ובו זהב וא"ט וקיי"ל דבגד עיקר וראיתי במכתב הגאון מלבוב ז"ל שהציעו לפניו ראייתי מחשן ואיפוד הנ"ל והשואל פקפק עלי' מציץ דנקרא בגדים והגאון הנ"ל חזר וקיים ראייתי עפ"ד הא"ע שהבאתי. אבל באמת ראייתי אינה מדנקרא בגד רק מדנקרא זהב וא"כ אין קושי' כלל מציץ אבל בכ"ז צדקו דברי הגאון הנ"ל וכבר הבאתי גם דברי בסה"ט ומג"ע בזה אבל פלא בעיני מדוע לא הביא ד' תוס' נזיר ושאר מקומות שהבאתי לעיל ובתשובתי מאז וכפי הנראה לא סיימוה קמי' דמרי:

כח (כד) עוד ראיתי במכתבי הגאונים הנ"ל שהביאו עוד ראי' משבת (ד' נ"ט ע"ב) טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה לרבנן דקיי"ל כוותייהו אף שהאלמוג יקר מאוד כדאיתא בר"ה (ד' כ"ג) ואם כי יפה העירו אבל מ"מ י"ל דנהי דלדינא כן הוא אבל מנ"ל דנקרא כן בלשון חכמים או ב"א ובזה נדחה גם הראי' מהערוך ותוס' שבת שהבאתי באות הקדום אבל לפמ"ש לקמן מהא דפי"א דכלים מ"ב מלקיים ראייתם אבל מ"מ מאן יימר דאלמוג יקר כמו א"ט ושמא אינו יקר יותר מהטבעת כלל ומה שהאריך הגאון

מלבוב ז"ל בסתירת ד' רמב"ם דפסק לענין שבת כר"נ דהלך אחר חותמה וגבי טומאה פסק כרבנן והאריך בדברי רשב"א ומג"א סי' תרכ"ט בענין שליבות הסולם ואני כבר הבאתי בתשובתי מאז ד' רש"י בעירובין (דף ס"ט ע"א) ד"ה בחומרתא כו' דס"ל דיש חילוק בזה בין שבת לטומאה וע' בס' בי"ע לעירובין שם. אבל מ"מ לא יתיישבו בזה ד' רמב"ם למעיין וקצרתי ועמ"ש לקמן ליישב ד' רמב"ם בזה. והנה עוד הביא הג' מלבוב ז"ל מהא דפי"א דכלים מ"ח חוט של מתכות וחוליות של א"ט ומרגליות דמבואר בר"ש דא"ט ומרגלית אינם מקב"ט מפני שהם כלי אבנים והוא כ' מפני שבאים מן המים כדאי' בפ"ג דכלים מי"ג ולכן אם לא נשתברו החוליות הכל טמא כדאי' בפי"ז מי"ג דאם חיבר להם מן הגדל בארץ אפי' חוט ומשיחה הכל טמא ובתוי"ט פי"א דנגעים מ"א בשם רמב"ם בזה ומבואר בשבת (דף מ"ח ע"ב) דבכה"ג הוי חיבור ומוכח דהחוט של מתכות עיקר, אף דקבועי' בו א"ט ומרגליות עכ"ד. הנה גוף הראי' תה"ל גם אני הרגשתי בה מאז זה כמה ירחים טרם בא הענין לפני הג' הנ"ל אבל להיפוך דהא מוכח דכל זמן שלא נשברו הא"ט ומרגלית אינו טמא דהעיקר תלוי בא"ט ומרגלית והחוט בטל לגביהם, ודחיתי די"ל דשא"ה דהחוט הוא רק משמש להחוליות ולא נקרא על שמו כלל ואולם ע"פ פירושו של הג' הנ"ל וראייתו מהא דפי"ז מי"ג מוכרחים לומר דהא דנקט במתני' אם נשתברו החוליות והחוט קיים בפ"ע טמא רבותא קמ"ל דלא תימא דהוי ככלי שנשבר דבטלה תשמישו וטהור קמ"ל דאם החוט קיים בפ"ע טמא דהוי ככלי גם בלא החוליות אבל גם בעודן קיימות הכל טמא אבל מאי דפשי' לי' דאבנים טובות באים מהים לא ידעתי מנ"ל ובר"ה (דף כ"ג ע"א) איתא רק במרגלית שבאים מן הים גם י"ל דיש ג"כ במרגליות שאין באים מן, הים וזהו דעת הר"ש שהוצרך לומר טעמא מפני שהם כלי אבנים ועכ"פ לפי דעת הג' הנ"ל לא ידעתי איך הוכיח מזה דהחוט של מתכות עיקר דהא בדבר הגדל מן הים מהני אפי' חיבר חוט או משיחה שאינו עיקר כלל. ואולם לשי' הר"ש דא"ט ומרגלית דטהורים מפני סתם כלי אבנים יש להוכיח דהעיקר תלוי בגוף הכלי מהא דתנן התם לעיל כל תכשיטי נשים טמאין כו' קטליות נזמים וטבעות בין שיש עליו חותם כו' ובפי' הר"מ שם מבואר דבכלל קטליות הם גרעיני אודם פטדה וברקת שירכיבו בחוט של זהב או כסף ויעשו ממנו כבלים וכו' וחותם כמו שיעשו בקצת החותמות מספיר או מנופך ומה שדומה להם מן האבנים וכו' ע"ש ומבואר דאזלי' בתר עיקר הכלי ושם פי"א מ"ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפ"ע טמא וכו' הרי דתלוי בשם ומוכח דנקרא הקטלא וטבעת על שם הכסף וזהב ולא על שם הא"ט הקבועים בהם וע' בפי' הרא"ש שם ורמב"ם פ"ט מכלים ה"א ושם ה"ג מפורש דהכל תלוי אם יש להמתכות

שם העצם בפ"ע ולא שם לווי ובע"כ דהכא בקטליות של זהב וטבעות אף שקבועים בהם א"ט ומרגליות יש להם שם מתכות בפ"ע ואינם טפלים לא"ט כלל וכמ"ש. ואף דהראב"ד בהשגות שם סובר דאינו תלוי בקריאת שם מ"מ מלבד דעכ"פ לשי' רמב"ם מוכח כן ומהראב"ד לא נשמע להיפוך אף גם באמת העיקר כדעת רמב"ם שהרי בפי' הרא"ש שם הביא בשם ספרי דיליף לה מדכתיב דבר ריבה דברים התלוין בשמותיהם וכו' והיינו משום דתליא בדיבור וקריאת בני אדם את שמותיהן ובזה י"ל סתירת ד' רמב"ם שהבאתי לעיל דבטומאה דתליא בקריאת שם כדעת ספרי הנ"ל אזלי' בתר עיקר הטבעת מפני שנקרא על שמו משא"כ בשבת ולכן הדין ברור שהכל בכלל הצוואה. (ואף דבכל הנ"ל תלוי רק אם יש לו שם כלי בפ"ע מ"מ אם נקרא בשם כלי אבן ג"כ אינו ראוי לקב"ט כיון דתלוי בשם ובע"כ כמ"ש] וע"ע פי"ג דכלים מ"ו דתליא במה שהוא עיקר הכלי ולא במשמשיו והעיר בזה הרב מיאג' אבל אין הוכחה לנ"ד כמובן וקצרתי:

כט (כה) ובדין הכתר של הס"ת שהוא של זהב וקבועים בו א"ט כבר כתבתי מאז שהוא ג"כ בכלל החלוקה והבאתי מתשו' שב יעקב סי' כ"א והובא גם בפ"ת לחו"מ סי' רפ"א סקי"ב דכלי הס"ת אינם בכלל ספרים וממילא הם בכלל כלי זהב וכסף כיון דבידו למכרן כמ"ש המג"א סי' קנ"ג סקמ"ג ואפי' בס"ת דא"י למכרו הוי בעיא אי הוי בכלל נכסי ובריטב"א מגילה (דף כ"ז) העלה דהבעיא רק בהקדש אבל במכר בודאי ל"ה בכלל נכסי אבל אנן לא קיי"ל הכי כמ"ש בחו"מ סי' רמ"ח סי"א אבל בתשמישי ס"ת לכ"ע הוי בכלל נכסי וה"נ בנ"ד והדברים פשוטים:

ל (כו) ועתה אבאר דין כלי כסף וזהב שיש להם בירושה מאבות אבותיהם ורוצים הבנים לשום אותם כשאר כלי כסף וזהב דעלמא כשער שבשוק והבנות רוצים חלק בגוף הכלים לפי מה ששוים הון רב מרוב חיבת הקודש וגם רבים מהחסידים היו קונים כלים כאלו בהון רב והנה בחו"מ סי' של"ב ס"ד בהג"ה הובאו דברי רא"ש ור"ן באמר לפועל ליתן חפץ בשכרו דיוכל ליתן דמיו וכ"ה בסי' רמ"א ס"ז בהג"ה אבל כבר כתב בתה"ד סי' שי"א והובא בקצה"ח ונה"מ שם דאם החפץ בעין צריך ליתן גוף החפץ והוכיח כן מש"ס דגיטין וע"ע בשו"ת ב"א חיו"ד סי' נ"ו באורך ועוד דבנ"ד מלשון הצוואה מוכח שציוה ליתן חלק בגוף הכלים ולא בשומא שהרי לענין המעשר ציוה לעשות שומא על הכלים ויתנו המעשר לטובתו במזומן והכלי כסף וזהב יתחלקו ביניהם ומוכח שהחלוקה תהי' על גוף הכלים ולא לשלם שומתן וע' כה"ג בתשו' ריב"ש סי' קצ"ג בענין אמר לה לגדלם ולהשיאן דכיון שגם הוא נתחייב על ב' בנות מסתמא נתכוין שתהא גם ידה כידו ע"ש אבל גם אי נימא דתליא בשומא מ"מ צריך לשום כפי שיווי כלי זו למכירה ולא כשאר כלי

כסף וזהב ויש לדון בזה מהא דב"ק (דף ע"ח) ותשו' ח"צ סי' ק"כ ומל"מ פט"ז ממעה"ק וע' בשו"ת תפ"ל חא"ח סי' כ"ח שתמה מהרשב"א ואס"ז ב"ק שם דהקרן עכ"פ חייב וע"ע בס' רני ליעקב שבסו"ס מזבח כפרה לב"ק (דף ט') בזה ובסוף הספר בהגהות מזבח חדש מהג' מלבוב ז"ל ג"כ בזה והביא ד' הגמ"ר כתובות פ' אלמנה נזונית אות ש"ז וע"ע בשו"ת ב"ש אחרון תחו"מ בסופו תשו' ה"ג מקראקא בזה ובשו"ת גא"י חא"ח סי' ל"ד מהא דב"ב (דף קל"ז) ובס' נחי"ע להג' מליסא לסוכה (דף מ"א) והג"ה שם בזה ואני הבאתי במק"א דברי הש"ג פ"א דב"ב בזה וגם הבאתי מש"ס דמעילה (דף י"ט סוע"א) ורש"י ותוס' ד"ה מכדי וכו' דאפי' כחשה אין נפסד בכך כלום שהרי מקריבים אותו ויוצא בה וכו' ע"ש ותבין. וגם הבאתי מתשו' מהר"ם מרוטונבורג הישנות סי' תתרי"ד בדין ר' שציוה לש' להתפשר בעדו עם השר בעד ד' זקוקים והתפשר בעד ב' אם צריך להחזיר השאר והביא ראי' מב"ק הנ"ל ודחה דשא"ה דגנב המותר מן ההקדש וכתיב וגונב מבית האיש ולא משל הקדש אבל בנ"ד י"ל דצריך להחזר והביא ראי' מכתובות (דף צ"א ע"ב) דכה"ג צריך להחזיר המותר ע"ש וי"ל מזה לנידון הנ"ל וענה"מ סי' קמ"ח ושו"ת נאו"ד סוס"י מ"ו וע"ע נה"מ סי' ר"ז סק"ח בדין דבר השוה לדידי' ואינו שוה לאחרים וקצרתי בכ"ז יען כי בנ"ד הדבר פשוט שיש להם חלק בגוף הכלים וכמ"ש. וע' בד"מ חו"מ סוס"י רמ"ח מ"ש בשם ר"ן פ' השולח בשם רמב"ן דהנותן חצי נכסיו לחבירו אינו נוטל חצי מכל כלי אלא נוטל הכחוש וע' בט"ז סי' רמ"ה ובט"ז יו"ד סי' רס"ז סקכ"ז אבל אינו דומה לנ"ד דכאן נתן לשניהם:

לא (כז) אגב אבאר במה שיש לדון בנ"ד שהיתה הצוואה בפני ע"א לבד ומבואר בשו"ת שב"י ח"ב סי' קפ"ט דאין בהצוואה ממש ודלא כמבי"ט וע"ש דגם בגי"ד לקיים צוואה א' י"ל דטעתה בדין אבל י"ל דשא"ה שהי' הוכחה שבקשה לוותר מעט ע"ש ותבין אבל הדבר פשוט דזהו באין מאמינים להעד משא"כ בנ"ד וע' תשו' מהר"ם מינץ סי' ס"ו שכ' בפשי' דצוואה א"צ עדים ע"ש וכ"ה בסמ"ע סי' רנ"ג סק"א וע' תשו' בר"א חו"מ סי' ה':

לב (כח) ובדין הצדקה שציווה לטובתו כבר הבאתי לעיל אות ט"ז בשם תשו' רד"ך דהנדר לא חל אחר מיתה ורמזתי שם לדברי מרדכי פי"נ וע"ע במרדכי פ' מי שמת ס' תרכ"ד דמפורש דכיון דאמר שיתנו אח"מ והוא נעשה חפשי אז והממון אינו שלו אין הציווי חל כלל וא"כ ה"נ בנ"ד וע"ע בקה"י לכ"א סי' תקנ"ט בשם תשו' כר"ש שהעלה ג"כ כן ובעיקר דין אמל"ג בצדקה יעוין תשו' רלב"ח סי' ד' ובשו"ת ב"א חיו"ד סי' נ"ה וע' תשו' רמ"א סי' מ"ח במ"ש הב"י דעניים קנו בדיבור דמ"מ יתבטל ע"י שכלל גם הדיוט ויעוין במל"מ פי"א ממכירה בשם רמ"פ להיפוך וע' בשע"מ סי' ר"ז ונו"ב מ"ת ח"מ סי'

מ"ה וקצה"ח סי' ר"י בשם מרדכי והיכי דהוי ספיקא דדינא ע' ש"ך יו"ד סי' רנ"ח סקי"ד וע' ח"ס יו"ד סי' ר"מ וסי' ש"ט ובתחו"מ סי' קע"ג וסי' ר"ה והיכי דנוגע לאיסור וממון ע' תומים קת"כ סי' קכ"ז ונה"מ שם דין ב' ובש"ך סוף הל' ריבית וע' נדה (דף כ"ה ע"א) ושם (ד' כ"ט ע"א) ורש"י ד"ה בכור וע' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' מ' וה"נ דאי נימא דאיכא כיבוד הוי סד"א. ויען כי לא נשאלתי בזה אקצר:

לג (כט) והנה מה שהאריך הרב מיאג' מכח מה שגי"ד בחליו שהי' מהראוי לעשות מה עבור האלמנה אבל אין כחו מספיק עפ"י דברי מהרמ"מ סי' ס"ו יעוין בתשו' הש"מ סי' ק"ד שכ' ג"כ דאם ציוה אח"כ לקיים ודאי מהני כדין מתנות שכ"מ אבל בתשו' ריב"ש סי' ר"ז מוכח דאם הצוואה הראשונה אין לה תוקף גם הגי"ד שאח"כ ל"מ ועתו"ס ב"ב (דף קע"ה ע"א) ד"ה ורב וכו' יעו"ש בסוה"ד ובגליון תמהני מירושלמי פ"ו דגיטין הל' ה' ודחיתי דשא"ה שלא אמר בחובו וע' חו"מ סי' רנ"ג ס"ח והרב מיאג' הביא ממהרי"ק וב"י סי' ר"נ מחודש ט"ז ודחה דהתם הי' מתנת ש"מ במקצת דבעי קנין כיון שלא הזכירה מיתה אבל בנ"ד יש לפקפק בכל הגי"ד דשמא מפני שלא הי' בצוואה ממש אמר שהי' מהראוי לחשוב לעשות מה לטובת האלמנה ואין לו כח לזה:

לד (ל) מ"ש הרב מיאג' מדין תקנת גדול הדור דהבד"ה הנה בתוס' ב"ב (דף קט"ו ע"ב) ד"ה אפילו ונימוק"י פי"נ שם דבזה ל"ש תקנה כיון דהוי מנהג צדוקין וחוני דוקא תקנה כללית ל"מ בזה משא"כ בפרט על אדם א' אבל ג"ז אינו דבשל יחיד ל"ש תקנה כלל וי"ל קצת דכיון דהי' מנהג שטר ח"ז אף שבזה"ז אין כותבין היינו מפני שבעוה"ר אין יד ב"ד תקיפה והולכים בדא"ה משא"כ באנשים גדולי הערך ואף שלא נכתב כנכתב דמי ע' בש"ך סוס"י מ"ב ובב"ש א"ע סי' נ"ג סק"כ ופ"ת לא"ע שם סקי"ג וע"ע בב"ש סי' ב' סק"ב ויש לדון בזה מהא דח"מ סי' ס"ז ס"ט בהג"ה ומל"מ פ"ט משמיטה ויובל הל' י' וע' שב"י סי' ק"כ וע' בזל"א חח"מ אות י' בשם ח"ש במ"ש דהבת מכח תקנה אבל ג"ז כתבתי דרך הערה ולא להלכה:

לה ומ"ש עוד הרב מיאג' מכח סטימותא ומנהג אבותיהם הקדושים זי"ע הוא תמוה דבדבר שאינו מצוי ל"ש מנהג ואם אבותיהם קיימו הצוואה של א"ז זצ"ל איך נוכל לחייב עי"ז את ביניהם ואטו אם האב נהג לקיים מקח בלא קנין יחויבו גם הבנים בזה וגם אם נהג בעצמו איזו זמן בזה אטו יחויב בזה להלאה אם לא הי' קבלה דרך נדר ולכן אין לזה מקום כלל וגם מ"ש מכח דברי המותרים ואחרים נהגו איסור ליתא מטעם הנ"ל. ומ"ש מדברי מרדכי פ"ב דב"ב סי' תקי"ז דרב יכול לגזור על תלמידו הבא לגור וחלה עליו גזירתו וגם מדברי רדב"ז ח"ג סוס"י רנ"ב דאף דא"י לאסור פירות חבירו על חבירו

דהספרים הי' של בנו אפ"ה צריך לקיים בכה"ג שהוא אביו ורבו וגדול הדור ואין לחלק בזה בין גזר בחרם או לא. יפה הביא. ומ"ש בשם המערערים דבודאי ל"ה קנין כדי שלא יכשל בהעברת נחלה מלבד מ"ש הרב הנ"ל לדחות דבריהם הנה לפמש"ל אדרבא תקנת שטח"ז הי' כן והוא פיחת עוד מכפי התקנה כנודע:

סימן רכה

א ע"ד השאלה באחד שנשתדך עם אשה וקודם התקשרות הלך עמה לטייל הרבה ואז עשו תנאים ואח"כ טען שנודע לו שהיא חיגרת על רגל א' ושתקנו לה רגל של עץ והיא טוענת שנודע לו מקודם אחרי שטייל עמה הרבה ודיבר עמה כמה שעות נלע"ד פשוט שהחתן נאמן בשבועה לומר שלא הרגיש בהילוכה ולא נודע לו קודם וראי' מהתוס' תענית (דף ד' ע"א) בהא דשלשה שאלו שלא כהוגן לשנים השיבו כהוגן אליעזר עבד אברהם דכתיבי והי' הנערה וגו' יכול אפילו חיגרת אפי' סומא השיבו כהוגן ונזדמנה לו רבקה ובתוס' ד"ה שלשה וכו' וא"ת היכי קאמר דשאל אליעזר שלא כהוגן והא לא אמר אלא אשר אומר אלי' הטי נא כדך ואם יראה שהיא חיגרת או סומא לא יאמר לה זיל דה"פ יכול אפי' חיגרת שיהי' לה אפילו רגל של עץ והוא לא יהא רואה וכו' עכ"ל והרי התם ראה שיורדת לעין ועולה ואפ"ה אפשר שלא יהא רואה ומוכח דהוי מום שבסתר ואפשר שלא יראה וה"נ בזה. ועוד דהא מבואר בתשו' רדב"ז ח"ד סי' קכ"ד דגבי שידוכין גם במום שבגלוי יכול לטעון שלא חשש לחקור ולבדוק עד הנישואין ע"ש. ובדבר מה שטען שיש לה מצח קצר מאוד וע"י שהיתה מלובשת כובע ורדיד על הראש ועל המצח לא ראה מקודם נראה פשוט שאין זה טענה חדא שלא נמצא ד"ז בין מומי הנשים וגם מבואר בתוס' סוכה (דף ה' ע"א) בד"ה ואל יוכיח וכו' דסתם מצח רחב ב' אצבעות וכיון דבנ"ד יש להמצח רוחב זה אינו מום כלל:

ב ואגב אבאר בהא דמבואר בזוהר פ' פנחס רכ"ח כ' דשיעור עין וחוטם ופה כשיעור אצבע אגודל אבל בר"מ ורע"ב פ"ז דבכורות משנה ד' מבואר דשיעור חוטם כאצבע קטנה וע"ש ברש"י בכורות (דף מ"ד ע"א) ד"ה באצבע וכו' שפי' בענין אחר באם החוטם גדול יותר משאר חוטם של אדם ארוך בגוף כמוהו כרוחבי אצבע קטנה הוי מום ע"ש וע' תשו' חו"י סי' ר"כ ופת"ש סי' ל"ט סק"ב:

ג והנה מ"ש התוס' בתענית שם דגבי אליעזר לא שייך לומר ששאל שלא כהוגן דשמא ממזרת או שפחה תזדמן לו דגבי אשה לא דייק עלמא אלא ליופי ע"ש ולכאורה לפ"ז י"ל דבשידוכין אין בידו לבטל השידוך בטענה כזו ליפטר מקנס אבל נראה דליתא דגבי

שידוכין לא בעינן מום גמור אלא כל שדרך בנ"א להקפיד עליו והרי גם בזינתה אחות המשודכת אפי' בהיותה פנוי' הוי פגם גבי שידוכין כמ"ש הט"ז וע' בפת"ש סי' נ' סק"ה כמה שו"ת בענין זה ומכ"ש בזה:

סימן רכו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה נטע יעקב אינדירשטיין ז"ל אבד"ק טשערניליצא יע"א:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה אשר אירע בכפר א' הסמוך לקהלתו זה קרוב לג' שנים קידש בחור א' את בתולה במטבע של ב' זעקסיר בפני ב' עדים ואמר לה הרי את מקודשת לי במטבע זו כדמו"י [והסיבה הי' כי הבעה"ב של הבחור פיתה אותו והבטיח לו חמשים ר"כ בעד זה יען כי הוא שונא לאבי הבתולה יען ששכר העסק הראנדע שלו] ומקודם אמר לה להחליף לו השני זעקסיר ומקודם לא רצתה לוקח ממנו רק העדים אמרו למה זה תירא להחליף לו וקבלה מידו המטבע ובשעה שנתן לה א"ל הרי את מקודשת כו' כנ"ל כן העידו העדים בזה"ל בשעת ער האט איר גיגעבין דיא ב' זעקסיר האט ער איהר גיזאגט הרי את מקודשת כו' והיא שתקה ונכנסה עם המעות לבית וכפי מ"ש לי האברך המופלג בתורה כו' מו"ה דוב בעריל נ"י העיד ע"א שאח"כ בא אחי' לחוץ ושחק מן הקידושין ואמר דאין בהם ממש כיון שקידשה במטבע ועד ב' אמר שאינו זוכר זאת. והבתולה מכחשת שלא שמעה אמירת הרי את כו' כלל ואמרה שהלכה לבית ולקחה המעות קטנים להחליף לו ויצאה לחוץ ליתן להם ולא היו עוד כי הלכו לדרכם וכאשר חקר כבודו בהגב"ע לא זכרו העדים איזה יום ואיזה חודש ובכמה בחודש רק זאת יודעים שהי' בזמן החורף וכפי הנשמע יש קול על א' מהעדים חשוד על עריות רק שלא נתברר בגב"ע כי הוא איש אלם ויראים להעיד עליו גם בפני מעכת"ה אירע שעמד ביום ש"ק אצל בנין ביתו ורצה גם לעסוק בבנין בעצמו וגם אחרי שהתרה בו רו"מ העיז נגדו ולא רצה לשמוע עד כי ביד חזקה עלתה ביד מעכת"ה לבטל הדבר ולגרשו משם אך דזה הוי רק שבות ע"י עכו"ם ונפסל רק מדרבנן וגם עד ב' הוא בנו של הרינדאר שהוציאו זה מהעסק והוא לו שונא גמור והעדים והמקדש כוונו דבריהם בלשון א' ממש. עכת"ד השאלה:

ג (א) והנה מעכת"ה האריך למעניתו לצדד בזה בכחא דהיתרא והנה ראשית דבריו הביא מהש"ס דקידושין (דף י"ב) האי גברא דקידש בציפתא דאסא א"ל הא לית בה ש"פ א"ל תיקדיש בד' זוזי דאית בה ואישתיקה ואמר רבא שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא כו' והרמב"ם כ' א"ל קודם שנטלתו אבל הטור כתב בין א"ל קודם שנטלתו בין בשעה שנטלתו והב"ח תמה על הש"ע שלא כ' כלשון הטור ורו"מ הביא דברי שו"ת

רע"א סי' צ"ז שנחלק שם עם השואל בדין שניהם אדוקים אי הוי שעת מתן מעות ודעת השואל דהוי שעת מ"מ והגאון רע"א ז"ל דחה דכיון דשניהם אדוקין הוי בשותפות דכל א' נוטל עד מקום שידו מגעת וכיון דהוא רוצה לקדשה בכל החפץ ושלה לא הוי רק מה שבידה ע"כ אינה מקודשת וכ' רו"מ דבזה פליגי הרמב"ם והטור דהרמב"ם סובר כדעת רע"א דאם שניהם אדוקים ל"ה שעת מ"מ ולכן כ' קודם שנטלתו והטור ס"ל כדעת השואל דכה"ג הוי שעת מ"מ ולכן כ' גם בשעה שנטלתו ועפ"ז העלה דבנ"ד דאמרו העדים שא"ל בשעה שנתן לה א"כ סתמא הי' שניהם אדוקים במטבע א"כ לדעת הרמב"ם אינם קידושין עכת"ד בקצרה והנה בגוף תמיהת הב"ח נלענ"ד בפשיטות דלא פליגי הרמב"ם והטור כלל דהנה ז"ל הטור א"ל כנסי סלע זה בפקדון חזר וא"ל התקדשי לי בו אם אמר כן בשעה שנתנו לידה או קודם לכן אפי' קבלתם בשתיקה מקודשת כו' הרי דנקט רק לשון נתינת הבעל לידה ולא נקט בשעה, שנטלתם דהיינו קבלת האשה אבל הרמב"ם וש"ע כ' בזה"ל אם א"ל כן קודם שנטלתו כו' וגם ברש"י שם נקט בזה"ל אם קודם שקבלתן א"ל התקדשי לי בו מקודשת כו' והיינו משום דנתינת הבעל מיקרי מה שפושט ידו ליתנו לידה אבל עדיין לא בא לידה שהניח לתוך ידה אבל הוא מחזיק הדבר בידו לגמרי אבל נטילת האשה מיקרי כשבא כבר לידה וסילק הבעל ידו מכל וכל ודבר זה מבואר בש"ע א"ע סי' קנ"ד בסדר הגט סעי' פ"ד שכ' וז"ל יתן הבעל הגט בידה וכה יאמר לה כשיתנו בידה ה"ז גיטך והתקבלתי גיטך כו' ואח"כ בסעי' פ"ה כ' וז"ל אחר שהניח הגט בידה וסילק ידו מכל וכל אז תקפוץ ידי' כו' ע"ש והרי מבואר בסג"ר סכני' רכ"ו דיגביה הבעל ידו למעלה מידי האשה כו' ובסעי' רל"א כ' שיאמר ה"ז גיטך כו' ובסעי' רל"ב כ' דיניח הבעל הגט ליפול תוך ידי' וע"ש סעי' רל"ה ומבואר מזה דגם מה שפושט ידו ומגביה למעלה מידי האשה כבר מיקרי שעת נתינה שהרי בש"ע כ' דיאמר כן כשיתרנו בידה ובע"כ דזה מיקרי שעת נתינה ואת"ל דלא מיקרי שעת נתינה רק בשעה שמניחו תוך ידה ואוחזו בידה והיא לא אחזה בו עדיין אבל עכ"פ לא מיקרי זה נטילת האשה ולכן מזה נראה בעליל שדברי הרמב"ם והטור מדויקים היטב ולא פליגי כלל. ורו"מ העתיק בשם הטור שכ' בין א"ל קודם שנטלתו בין בשעה שנטלתו ולכן עשה מזה פלוגתא ובאמת אין כן לשון הטור וז"ב ופשוט. ויפה כיון אא"ז הב"י וש"ע שלא הזכיר שום פלוגתא בזה והאמת יורה דרכו:

ד (ב) ואמנם מ"ש רו"מ עפ"י דברי רע"א וכ' בטעמו משום דשלה ל"ה רק מה שבידה והוא רוצה לקדשה בכל החפץ במחכת"ה אין דבריו נכונים דהתם מיירי בא"ל קח חפץ זה לפקדון ואחזה בהחפץ בעוד שהוא והיא אדוקין וא"ל הרי את מקודשת כו' ושתקה

והשליכה תיכף החפץ לקרקע וע"ז כ' שם מתחלה דכיון שלא עשתה מעשה דבשעה שסילק ידו נשאר ממילא החפץ בידה י"ל דלא מיקרי שעת מ"מ רק די"ל דהוו"ל לרפות ידי' דבזה לא תתחייב באחריות וכמ"ש מהרי"ט וע"ז כ' דמ"מ מה שבידו לא מיקרי נתינה רק מה שבידה וא"כ לא חלו הקידושין בשעה ששניהם אדוקין ואח"כ הרי השליכה החפץ אבל בהא דכנסי סלע שאני חייב לך בזה כ' הטעם שכ' רו"מ בשמו דמה שבידה כפסוק דמי וכבר הוא שלה והוא מקדשה בכולו ולא מהני דבזה ששילם לה חוב הוי שלה אבל, בהא דפקדון הרי הוא בידה בפקדון ואף שקדשה אח"כ הרי רק באופן אם יחולו הקידושין הוא נותן לה וכל זמן שאין הקידושין חלים היא שלו רק הוא פקדון בידה ושפיר יוכל לקדשה בו רק בזריקה תיכף מידה אחר שריפה הוא ידיו בזה ל"ה קידושין. אמנם בסוף התשו' שם צידד די"ל דבשעה שאחזו שניהם בחפץ אין הקידושין חלים לא חששה לרפות ידי' רק אחר שריפה ידיו י"ל דהוו"ל לסלק ידי' בזה שוב י"ל דלא זרקה משום דסברה דתתחייב באחריות כיון שהוא פקדון בידה וא"ש דברי רו"מ לדינא אבל לא מטעמא שכ' רו"מ בשמו אבל מ"מ בנ"ד שנתן לה להחליף שפיר י"ל כדברי רו"מ שנקנה לה מה שבידה והוי כבר שלה ואין לו עלי' רק חוב שתתן לו מטבעות קטנות בעד, זה ועמש"ל בזה. ובראשית השקפה הי' נ"ל דאם הי' ב' מטבעות של ב' זעקסיר גם בשעה שהיו שניהם אדוקים חלו הקידושין דכיון דמה שבידה הוי שלה והוא אמר הא"מ לי במטבע זו הרי כיון דמבואר בש"ס דכתובות (דף ק"ט) קרי אינשי לתרי פלגא דיקלי דיקלא וע' בח"מ סי' רנ"ג סכ"ב וסמ"ע שם א"כ ה"נ נקראים ב' חצאי מטבע מטבע וא"כ י"ל שפיר דקידשה בחצי ב' המטבעות שבידה דשני החצאים הם נקראים מטבע ומנ"ל דהי' כוונתה לקדשה בכולם ושוב י"ל דהוו"ל לרפות ידי' כיון דהקידושין חלים בשעה ששניהם אדוקים ול"ש טעמא של הגאון רע"א ז"ל כמובן:

ה אבל כפי הנראה הי' בנ"ד מטבע א' של ב' זעקסיר וא"כ א"א לומר כן כמובן ואמנם בעיקר דברי רע"א לכאורה הי' נראה דלא הוצרך לזה אלא להסוברים דבלא באו לידה בתורת פקדון דלא מיחייבה באחריות מקודשת מספק משום דהוו"ל למישדיי' אבל להרמב"ם שסובר דבכל גווני שתיקה לאחר מ"מ ל"ה קידושין כלל משום דלאו ד"ג א"כ אין מקום לדון כלל משום דהוו"ל לרפות ידי' די"ל דלא ידעה הדין וסברה דגם בכה"ג תתחייב אם גם הוא ירפה ידי' אבל באמת ז"א דהמעיין במהרי"ט ח"ב אהע"ז סי' ל"ח נראה להדיא דבכה"ג שמרפה ידי' והוא נשאר ביד המקדש בוודאי ליכא דטעי בהכי כיון שלא יאבד כלל על ידה ובעכצ"ל כסברת רע"א דכיון דאין הקידושין חלים אז לא הו"ל לחוש לזה כלל ואחר שרפה ידיו שוב י"ל דנתייראה להשליכו שלא תתחייב באחריות

אמנם לענ"ד יש לשדות בזה נרגא עפ"י דעת הב"י וחמ"ח רס"י כ"ז דס"ל דלשון הרי את מקודשת אינה נאמנת לומר שלא הבינה כיון דהוא ידוע לכל ומעתה שוב כאן דלאו כולי נשי ד"ג א"כ מנא ידעא דאין הקידושין חלים כל זמן ששניהם אדוקים ושוב יש להוכיח שפיר שנתרצית דאל"כ הו"ל לרפות ידי' בשעה ששניהם אדוקין כיון ששמעה והבינה שמקדשה בזה ואולם יש לדון דהנה הפ"י שם הקשה בהא דפריך רב, אמאי אטו נשי ד"ג הרי מ"מ הוי רק ספיקא דדלמא ד"ג א"כ מהראוי שיהי' עכ"פ קידושי ספק גם אליבא דרב אחאי ומאי פריך ותי' דכיון דדבר זה אין ידוע לעדים אם האשה ד"ג או לא א"כ שוב הוי מקדש בלא עדים וע"ש בקו"א ג"כ בזה. ומעתה שפיר נוכל לומר דבנ"ד כיון דאי ד"ג לא חלו הקידושין דבשעה שהיו שניהם אדוקין לא הוצרכה להקפיד כיון דאין הקידושין חלים מאי אמרת דלמא לאו ד"ג הרי כיון דעכ"פ ספיקא הויא שוב הוי מקדש בלא עדים. ואמנם להסוברים דיש לחוש לדברי ר"ה בר"י דבאתי לידה בתורת קידושין הו"ל למישדיי' כיון דלא נתחייבה באחריותן יש לדון דהא השומר אינו מתחייב באחריות עד שיקבל עליו השמירה ושיסתלק בעה"ב משמירתו וע' בחו"מ סי' רצ"א ס"ה וא"כ כל זמן שהי' שניהם אדוקין לא חל עלי' השמירה וכיון שאח"כ א"ל שנותנו בתורת קידושין ואם היא אינה מתרצית בהקידושין הרי בידה לחזור עדיין גם מגוף חיוב השמירה וא"כ שוב הו"ל למישדיי' א"ו דנתרצית והו"ל עכ"פ ספק קידושין כיון דלהפוסקים הנ"ל דוקא בבא לידה בפקדון ל"ה קידושין א"כ ה"נ בכה"ג הרי לא בא לידה עדיין בתורת פקדון כלל. ובשלמא לשי' הרמב"ם דס"ל דכיון דנשי לאו ד"ג ל"ה אפי' ספק קידושין א"כ י"ל דגם בכה"ג לאו ד"ג וסברה דגם בכה"ג תתחייב אבל להפוסקים הנ"ל נראה לכאורה הדבר ברור כמ"ש ומעתה כיון דבש"ע ואחרוני' פסקו דהוי ספק קידושין היכי דאתי לידה בתורת קידושין א"כ גם בנידון דשניהם אדוקים הוי ספק קידושין ותמהני על הגאון רע"א ז"ל שלא הרגיש בזה. ולפמ"ש הר"ן שם דלא תלוי בעיקר הדין רק אי טעי אינשי בהכי א"כ י"ל בזה וע' ברשב"א וריטב"א שם בזה אבל לענ"ד בזה גם הר"ן מודה:

ו ג ובהיותי בזה עלה בלבי ליישב ד' הרמב"ם פ"ה מאישות שפסק בעובדא דקידשה בציפתא דאסא דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא מהני רק דמ"מ מקודשת מספק משום שמא ש"פ במדי ותמהו כולם דנהי דלא ס"ל כר"ה בדר"י אבל עכ"פ הרי מוכח מהש"ס דבזה אין לחוש שמא ש"פ במדי וכמ"ש הרא"ש וש"פ דאל"כ אמאי לא קאמר הש"ס הך טעמא. והנראה בזה דהנה הרא"ש כ' שם בטעמא דל"ח שמא ש"פ במדי משום דהרי חזר בו במה שאמר תתקדש בד' זוזים וחזינן דלא רצה לקדשה בפחות מש"פ

ולכאורה הוא תמוה דהא קיי"ל בכל התורה תכ"ד כדיבור דמי חוץ מקידושין וגירושין דאפי' חזר תכ"ד לא מהני וא"כ מאי מהני חזרתו. ושוב מצאתי במקנה בקו"א שהעיר ג"כ בזה והעיקר נראה דדוקא היכי דחזינן דחוזר בו לא מהני בקידושין אבל הכא אנן אמרי' דאיגלאי מלתא למפרע שגם מתחלה לא נתכוין לקדשה בפחות מש"פ וכ"מ בר"ן שם והנה בש"ס פ"ק דב"מ (דף י') מבואר בהא דד' אמות ש"א קונית לו דכיון דגלי דעתי' דבנפילה ניחא לי דליקני ולא בד' אמות לא קני ומבואר בנימוק"י דדוקא בקנין דרבנן מהני כוונתו שלא לקנות אבל בקנין של תורה לא מהני כוונתו לבטל הקנין וע"ש באס"ז ג"כ בזה ומעתה גם בהא דקידושין פחות מש"פ אי נימא דמדאורייתא חיישו" שמא ש"פ במדי והוי קידושין של תורה א"כ אף שמתכוין שלא לקדשה בזה היא מקודשת אבל אי נימא דהוי רק קידושין דרבנן י"ל דאם מכוין שלא לקנות אינה מקודשת. וכבר נודע דעת הרמב"ם פ"ט מטו"מ דסד"א לחומרא היא רק מדרבנן אבל באיסור כרת כ' הכ"מ דהוי מה"ת להחמיר וא"כ באיסור א"א הוי מה"ת להחמיר ולכן י"ל דלהרמב"ם דקידושי ספק דשמא ש"פ במדי הוי מה"ת וכמ"ש הר"ן בפ"ק דקידושין בהא דנתן הוא ואמרה היא ע"ש בשם הרי"ף בזה גם י"ל לשי' רש"י חולין (ד' קל"ד) הובא בפמ"ג בפתיחה להל' טרפות דבאיסור כרת לא מוקמי' אחזקה, ולכן הוי מה"ת ובש"ס דיבמות (דף קי"ט) מבואר דרבא סובר מה לי איסור לאו מ"ל איסור כרת ואף דמבואר ברש"י דדוקא במידי דהרחקה כבר כ' בתה"ד סי' ר"נ דמהש"ס שם (דף פ"ב) מוכח להיפוך וע' מל"מ פ"א מיו"ט וא"כ לדידי' גם באיסור כרת אזלי' מספק להקל מדאורייתא וכבר כ' הנו"ב מה"ק חא"ח סי' כ"א דאנן לא קיי"ל כרבא בזה. וא"כ א"ש דבש"ס מרא דשמעתא הוא רבא והוא אזיל, לשיטתו' דס"ל דגם באיסור תורה שיש בו כרת מדאורייתא להקל והוי רק קידושין דרבנן וא"כ שוב מהני כוונתו שלא לקדשה בזה אבל הרמב"ם לשיטתו דבאיסור כרת הוי סד"א לחומרא א"כ בקידושי תורה לא מהני כוונתו כלל ושפיר מקודשת מספק. וא"ש ודו"ק:

ז ואולם בגוף הדבר אי רבא סובר בכל דוכתי שלא לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו כתבתי במק"א סתירה לזה מהש"ס דב"מ (דף נ"ו) דס"ל לרבא שם מיתה בעולם יעו"ש היטב והרי מיתה ב"ש קיל מכרת וכדמוכח בש"ס דפסחים (דף ל"ב ע"ב) וע' שבת (ד' כ"ה) וע' חולין (דף י"א) ועוד בכמ"ד ואכמ"ל וגם לפמ"ש הש"ש ש"א פ"ד להוכיח מחולין (ד' י') דרבא סובר בכ"מ דסד"א להחמיר מה"ת ע"ש א"כ נדחה תי' זה וכן הראני נכדי החריף ובקי כ' משה הכהן נ"י באו"ח פסחים (דף ה' ע"ב) בשם מרכה"מ וס' נ"מ שילהי יבמות דאדרבא לרבא בכל מקום סד"א להחמיר ע"ש:

ח (ד) ובעיקר דברי הרמב"ם שסובר דבאיסור לאו סד"א לקולא מה"ת רק בכרת להחמיר והרשב"א הקשה מהא דחולין (י"א) דיליף מהא דרישא של עולה דאזלי' בתר רובא ולהרמב"ם הרי גם מספק לקולא מה"ת אמרתי בזה דבר נחמד בס"ד ובהקדם אבאר טעמו של הרמב"ם ובפרט במ"ש הכ"מ בשם גי' ישנה דבאיסור כרת גם הרמב"ם מודה והאחרוני' העירו בזה דמה לי איסור לאו מ"ל כרת וכדפריך הש"ס דיבמות (דף קי"ט) הנ"ל והנראה בזה עפמ"ש בחידושי הר"ן לסנהדרין (דף פ"ד) בהא דקאמר הש"ס שם דשאני שגגת לאו משגגת חנק וביאר הטעם משום דבאיסור חנק וכרת חזינן דהקפידה תורה על עון שוגג שהרי חייב חטאת אבל באיסור לאו לא הקפידה תורה רק אם יעשה במזיד ושאט נפש אבל אם יעשה בלא כוונה אין בו עון ע"ש וכ"ה ברמב"ן ורא"מ ר"פ ויקרא וע' תוס' שבועות (דף ג' ע"א) ד"ה מהן כו' ע"ש בסוה"ד דמשמע להיפוך] ולפ"ז י"ל דהיכי דהוי ספיקא ומי שעושה האיסור חושב בדעתו אולי הוא מותר ולכן הוא עושהו ותולה בהיתר א"כ אפי' אם באמת הוא אסור הרי הוי רק שוגג ורחמנא פטרי' באיסור לאו [ומה"ט התראת ספק ל"ש התראה לכ"ע היכי דא"א למותרה לידע אם יעשה איסור כמ"ש התוס' בכתובות (דף ט"ו ע"א) ע"ש] ולכן אזלי' מה"ת לקולא אבל באיסור כרת הרי גם שוגג אסור ולכן גם ספיקא לחומרא. וז"ב ונכון ונודע מ"ש בירושלמי דקידושין ובר"ן פ"ג שם ובש"ך חו"מ סי' כ"א דאונסא כמאן דלא עביד משום דאונסא רחמנא פטרי' אבל היינו רק שיופטר העובר משום דמה שעבר באונס הוי כלא עביד אבל היכי דצריך למעשה ההוא לקיום תנאי שיתחייב חבירו ע"י מעשה של זה אזי אם לא עשאו אף שהוא אונס מ"מ הוי כלא עביד וע"ש היטב ובמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר' בזה ונחזי אנן אם חייב ראובן לש' מאה מנה והבטיח לו ש' שאם יעשה לו פעולה כו"כ ימחול לו חובו ואח"כ נאנס ראובן ולא עשאו וכי נימא דאונס פטרי' בודאי ז"א דזהו בגדר חייבי' לזה ע"י אונס של זה ולא אמרי' כמ"ש הש"ך שם ומעתה אמינא דהיכי דחייב קרבן להשי"ת מפני שעבר מקודם על חטא של עשה וכדומה וצריך כפרה מהשי"ת ולא יתכפר רק ע"י דורון שמביא ועי"ז ימחול לו השי"ת חובו א"כ אם הוא טרפה לא יצא ידי קרבנו וכלפי שמיא גליא א"כ אם הוא ספק אף שנאמר שהחוטא הוא שוגג באיסור טרפה הרי עכ"פ לא עדיף שוגג מאונס גמור והוי רק כמאן דלא עביד אבל מ"מ לא יתכפר על חיובו הקודם שנתחייב להשי"ת ע"י אונסו עכשיו בהקרבן דזהו בגדר אונס רחמנא חייבי' לזה ולא אמרי' וא"כ שפיר דייק הש"ס מרישא של עולה דאזלי' בתר רובא ודו"ק היטב כי דבר נכון היא מאוד בעזה"י:

ט (ה) והנה בעיקר ד' הרמב"ם שפסק דשתיקה לאחר מ"מ אינו כלום נגד הש"ס דאמר אתון דשמעתון להא דר"ה בר"י חושו לה נלענ"ד דיש לדון ע"ד פלפול ולומר באופן אחר דכבר נודע מ"ש קצת מפרשי' דרבא לא ס"ל כשמואל דחיישי' ש"פ במדי ואנן קיי"ל כשמואל ומקודם אבאר דברי הש"ס בהא דקאמר אתון דשמוע לכו הא דר"ה בר"י חושו לה כו' והוא תמוה דאם דברי ר"ה נכונים גם הוא יחוש להם ואם אינם נכונים גם הם לא יחושו ונראה דהנה הראב"ד בהשגות פ"ג מזכי' הל' ח' ביאר טעמא דבגיטין וקידושין בעינן תנאי כפול ובשאר דברים לא. משום דענין קידושין וגיטין תלוים בקירוב וריחוק הדעת ולא יועיל דבר אחר לשנות דעתו ולכן כל זמן שאינו כופל תנאו בפירוש אין התנאי מועיל כיון דחזינן שנתן דעתו לקדש או לגרש ע"ש וכיוצא בזה קיי"ל דאין דמים לאשה ע' אהע"ז סי' קל"ד ס"ח בהגה וע' תוס' ב"ב (דף מ"ח ע"ב) ד"ה קדוש כו' במש"ש דכנגד גופה כו' מתחייב לה בשאר כסות כו' נראה קצת סתירה לסברא זו אבל י"ל למעיין וקצרתי. ומעתה יש לדון בהא דקאמר דבפקדון הא דלא שדתינהו משום דתתחייב באחריות הרי כיון דאין רצונה בהקידושין לא הו"ל לחוש להיזק מעות נגד חשש קידושין במי שאין רצונה בו אבל ז"א דכיון דבאמת אין ממש בהקידושין עי"ז שוב י"ל דסמכה ע"ז ולא רצתה להפסיד מעות בחנם דידעה דעי"ז לא יהי' ממש בהקידושין ואף דלפי המסקנא אמרי' דלאו נשי ד"ג מ"מ הרי הוי רק ספיקא רק דלא מהני משום דהוי מקדש בלא עדים וכמש"ל בשם הפ"י א"כ דלמא אף דלא ידעה דין חיוב אחריות וסברה שתתחייב מ"מ הך דינא דלא תהי' מקודשת י"ל דידעה שפיר ומידי ספיקא לא נפקא ושוב אינה מקודשת וכבר נודע מ"ש התוס' בב"מ (דף ט"ו) בהא דמקדש אחותו דנתן לשם מתנה והקשו בתוס' מהא דמוכר שדהו בשנת היובל דמעות חוזרין ותי' דהתם ל"ש אדם יודע דהא איכא רב דסובר מכירה ויוצאה והיכי דאיכא פלוגתא לאו כ"ע ד"ג ועמ"ש לחו"מ סי' קע"ו סעי' י"ב מכמה דוכתי בזה ומעתה שפיר קאמר הש"ס אתון דשמעתון להא דר"ה בר"י דלדידי' הוי שפיר קידושין וא"כ שוב אף דלא קיי"ל כוותי' מ"מ בוודאי לאו כ"ע ד"ג ושוב הו"ל להאשה לחוש לספק קידושין ולא לחוש להפסד מעות ומדלא השליכה אותם יש לחוש דנתרצית באמת ולכן אמר חושו לה אבל אנן דלא שמיע לן פלוגתא כלל בזה שוב י"ל דידעה הדין דל"ה קידושין ולכן לא השליכה החפץ וזה נכון בביאור לשון הסוגיא אמנם לדידן דקיי"ל כשמואל דחיישי' שמא ש"פ במדי וא"כ מקודשת מספק מחמת ההדס עצמו וא"כ שוב ליכא הוכחה מדלא השליכה די"ל דכיון דמקודשת בלא"ה מספק מכח ההדס לכן לא השליכה המעות דאף דעכשיו אין רצונה בזה הרי כבר אגידה בו מכח קידושו ההדס וצריכה גט ממנו ולמ"ל להפסיד מעות

על הספק וע' כה"ג בתוס' נדה (דף ו' דהיכי דכבר טמא מספק שוב ליכא הפסד כהן ונוכל לטמאו בוודאי כיון דבלא"ה אסור מספק ע"ש ולכן שוב ליכא הוכחה כלל מדלא השליכה המעות ולא חלו עלי' קידושי ד' זוזי כלל ולכן פסק הרמב"ם שפיר דשתיקה לאחר מ"מ לאו כלום הוא. אבל לרבא ורבינא דלית לי' הא דשמואל קאמר שפיר חושו לדר"ה בר"י וא"ש ודו"ק ו' אבל בעיקר הדבר שהקשו אמאי ל"ח בזה שמא ש"פ במדי כבר כ' המקנה די"ל דהיכי דלא ידעה האשה שאינו שוה פרוטה י"ל דל"ח שמא ש"פ במדי והטעם נלע"ד דכבר נתקשו כולם בהא דחיישי' שמא ש"פ במדי דהא אין להקדש אלא מקומו ושעתו אבל נראה דבאמת י"ל דאם האשה מתרצית בפחות בש"פ הרי לדידי שוה לי ואחשבה עלה בפרוטה ואמאי לא יועיל אבל י"ל דכיון דכל הנשים לא מיקני נפשיי' שוב בטלה דעתה אצל כל אדם ולא מהני מה דאחשבה עלה ועתו"ס קידושין (דף ג' ע"א) ד"ה ואשה, אבל כיון דחיישי' שמא ש"פ במדי שוב ל"ש לומר דבטלה דעתה אצל כל אדם כיון דיש מקומות דשוה פרוטה ושוב מהני מה דאחשבה עלה ונתרצית בזה וע' כה"ג בב"י יו"ד סי' ש"ה בענין קיבלה כהן עלי' בה' סלעים דאי שוה לשום אדם שוב גם לכ"ע מהני אי אמר לדידי שוה לי משא"כ אם אינו שוה לשום אדם ע"ש וע"ע כה"ג בישויע"ק או"ח סי' תמ"ב וסי' תרי"ב לענין ח"ש ושלכד"א] אבל היכי דהאשה לא ידעה דאינו שוה כ"כ וא"כ לא אחשבה כלל שוב לכ"ע ל"ח שמא ש"פ במדי וז"ב, ובזה י"ל קושי' הפ"י בקידושין (דף ב') ע"ש ואכמ"ל ועפ"ז נראה ליישב דברי התוס' בקידושין (דף נ"ו) בהא דהמקדש בערלה דאינה מקודשת והקשו התוס' דהא חזי ליהנות שלכדה"נ ותי' דמיירי דליכא ש"פ והקשו כולם דניחוש שמא ש"פ במדי. ונראה דהנה המל"מ פ"ה מיסוה"ת תמה ע"ד התוס' במה שהקשו דיוכל להנות שלכדה"נ הרי גם שלכדה"נ אסור מדרבנן עכ"פ אבל י"ל דאף דקיי"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה מ"מ היינו רק להנות כדה"נ אבל שלכדה"נ י"ל דשרי לבטל לכתחלה דהא עיקר טעמא דאין מבטלין משום דאל"כ כל א' יבטל האיסור וישתכח כל האיסור כמ"ש כה"ג ברש"י זבחים (ע"ד ע"ב) ד"ה גמע ושתי וכו' וע' בלבוש הובא בט"ז א"ח ריש הל' סוכה סי' תרכ"ו בזה וא"כ התינח במה שדרכו בכך אבל שלכדה"נ לאו כל אדם רוצה בכך ושוב י"ל דמותר לבטל לאכלו שלכד"א וע' ח"צ סי' ק"א שפסק דמותר לבטל לכתחלה דבר פגום ולפ"ז א"ש קו' התוס' דהא חזי להניח שלכדה"נ ע"י ביטול עכ"פ ותירצו דמיירי דליכא ש"פ ושוב אין לחוש שמא ש"פ במדי דהא עיקר הטעם משום דאחשבה וכנ"ל וכבר כ' התוס' בע"ז (ד' ס"ז) בשם הר"י דע"י תערובות ליכא איסור בח"ש והטעם בזה משום דל"ש אחשבי' לאיסור כיון דהיא ע"י תערובות י"ל דלא אחשבי' רק בצירוף שאר דברים ע"ש כ"כ האחרונ'

בטעם הדבר. וא"כ א"ש דבזה דאסור ליהנות מזה בעצמו רק ע"י תערובות שוב ל"ש סברת אחשבה ושוב ל"מ מה דש"פ במדי וא"ש ודו"ק:

י (ז) ובמקרא כתבתי ליישב דברי התוס' הנ"ל עפמ"ש הפ"י רפ"ב דפסחים ליישב קו' תוס' בהא דמקדש באיה"נ דרבנן דמקודשת מהא דחיטי קרדנייתא וגם מ"ש באה"ע סי' כ"ח דבעיקרו דאורייתא הוי ספק מקודשת והקשו מהא דחיטי קרדנייתא דאין חוששין ותי' דהתם הוי סד"א שמא החמיצו לגמרי ע"ש וא"כ בשלכדה"נ שוב ראוי שיהי' עכ"פ ספק קידושין ואף דרש"י כ' דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש הרי בא"ל עיקר מה"ת לדידן מקודשת וצ"ל כמ"ש המרדכי רפ"ג דקידושין גבי מקדש ח"ל דכיון דעושה שלא עפ"ד חכמי' הרי לא קידש על דעתם ומ"ש הב"ש דמ"מ לא חזי ליהנות כבר תי' האב"ח דמ"מ יש לו דין ממון כמו מתנה עמ"ל אך הא די"ב דין ממון היינו משום דמדאורייתא מותר דהא באיה"נ של תורה א"ב דין ממון ואין זכי' באיה"נ ובעכצ"ל כמ"ש והנה הב"י בא"ע סוס"י מ"ב בשם רשב"ץ דהמקדש קידושין דרבנן בפני פס"ע דרבנן ל"ה קידושין כלל דממ"נ אי אזלת בתר תורה הרי ל"ה קידושין וא"כ לפמ"ש הר"ן דקידושי שמא ש"פ במדי רק דרבנן ולכן תי' תוס' שפיר כיון דבאמת אסור מדרבנן כמ"ש המל"מ הנ"ל. ודוק היטב:

יא (ח) ונחזור לענינינו וכבר כ' דלשי' הסוברי' דגם בקידשה בציפתא הוי ס"ק גם בשניהם אדוקין הוי ס"ק אך דיל"ע בזה לשי' מהר"ם מפדאוה סי' כ"ד שהובא ברמ"א סי' כ"ח ס"ה דדוקא בשדיך הוי ס"ק ובהא דציפתא דנתרצית תחלה הוי כשדיך אבל בלא שדיך לא א"כ היכי דלא שדיך ל"ש חשש זה ועמ"ש בזה זקיני הב"י ז"ל בתשובותיו דיני קידושין סי' ב' וגם הגאון רע"א ז"ל רמז לזה לפי שיטתו. אבל מצאתי בתשו' מהרי"ט ח"ב א"ע סי' מ"ג שהביא ד"ז בשם מהרש"ך ומהרי"ט תמה ע"ז דא"כ מאי ראי' מייתי רבא מהא דכנסי סלע זה לפקדון כו' והרי התם הוי לא שדיך משא"כ בהא דציפתא י"ל דמתקדשת והניח בצ"ע. ונלע"ד דבש"ס שם בתר הכי בהא דההיא דקא מזבנה וורשכי דקאמר ר"נ די"ל אין שקלי ודידי שקלי ואיתיבי' רבא מהא דקדשה בגזל ומשני ר"נ התם בדשדיך הרי דרבא לא ידע לחלק בין שדיך ללא שדיך וא"כ רבא לשיטתי' דייק שפיר מהא דכנסי סלע זה לפקדון אבל לדידן דקיי"ל כר"נ ואולי גם רבא גופי' הדר בי' לגבי דר"נ שוב י"ל לחלק בין שדיך ללא שדיך וא"ש וגם לפמ"ש הרשב"א והר"ן דדוקא בהא דקבלה בתורת קידושין הוי ס"ל דליכא דטעי בהכי אבל בפקדון איכא דטעי אף דלפי האמת אינה חייבת א"כ גם בזה י"ל דדמי לפקדון אבל יש לפקפק בזה:

יב (ט) אמנם בעיקר הדבר שצידד רו"מ בנ"ד דאמרו העדים שבשעה שלחן לה אמר האמ"ל די"ל דבשעה שהי' שניהם אדוקין אמר כן צ"ע לפענ"ד דהא בש"ס כאן קאמר ג"כ בשעת מתן מעות מהני שתיקה ואפ"ה הכוונה קודם שנטלתן האשה ואי נימא דבשניהם אדוקין הוי אחר מ"מ א"כ בע"כ הא דנקט הש"ס בשעת מ"מ הכוונה קודם שהיו שניהם אדוקין ואפ"ה נקט הש"ס בשעת מ"מ וכה"ג כתב בב"י יו"ד סי' ש"ה במ"ש הטור בשעה שנותן הפדיון לכהן דהכונה קודם שנותן לכהן ע"ש ואף דמצינו בתוס' גיטין (דף ל"א ע"ב) בד"ה לפני וכו' דבשעת היינו סוף הזרע שא"ה דנקט לפני הזרע ובשעת הזרע וא"כ אמאי לא נפרש כן כוונת דברי העדים שאמרו בשעה שנתן לה דהכוונה קודם שנטלתן ובאו לידה ואף די"ל דשאני לשון חכמים מלשון בני אדם מ"מ אמינא ראי' לזה מדברי מהרי"ט ת"א סי' קכ"ב באמצע התשו' שכ' שם דמ"ש בשטר שיהי' חייבים בעת ההוא דהכוונה קודם סילוקן וכדאמרי' בש"ס דקידושין מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים כו' ובגיטין מי שאמר בשעת מיתתו שפחתו עשתה לי ק"ר כו' ובש"ס דב"ב ערב בשעת מ"מ כו' דהכוונה בכל הנך קודם מיתתו וקודם מתן מעות וה"נ הכוונה קודם העת ההוא ע"ש הרי מבואר כדברי דגם בלשון ב"א הוי כן וה"נ בנ"ד, נראה דלשון שאמרו בשעה שנתן הכוונה קודם שנתן ובפרט לפמש"ל בישוב לשון הרמב"ם והטור והוכחתי מסי' קנ"ד דלשון בשעה שנותן הכוונה שפושט יד ליתן לה א"כ ה"נ בזה ואולם רו"מ כ' שאין העדים יודעים בבירור אם אמר קודם שהיו שניהם אדוקים או בשעה שהיו אדוקים ולא אדע אם חקר מהעדים ע"ז ואמרו בפירוש שאין יודעים זאת או שלא חקר ע"ז והנה אם אמרו העדים בפי' שאין יודעים זאת נראה דיכולים לחזור ממה שאמרו תחלה שאמר בשעה שנתן לה אף דנתבאר דהכוונה קודם שנתן מ"מ אף דהמשמעות הקרוב בלשונם הוי כן מ"מ נוכל ג"כ לפרש במשמעות רתוק עכ"פ דהיינו בשעה שהי' שניהם אדוקים ומבואר בחו"מ סי' כ"ט דבכה"ג יוכלו לחזור ובפרט דעבידי דטעי בהכי וא"כ גם אם אומרי' אח"כ שאין יודעים זאת נאמנים לחזור ממה שאמרו בתחלה בסתם אבל אם לא אמרו כן בפירוש שאין יודעים נלע"ד דהמשמעות הוא קודם, שנתן וכמ"ש. שוב בא לידי הגב"ע וראיתי שאמרו אז בשעת זיא האט צי גינעמין דיא 2 זעקסיר אמר האמ"ל כו' א"כ שוב י"ל דיש ספק שהיו אדוקים או אתר שבא לידה] ואמנם גם אם נסתפק בזה כבר נתבאר דלשי' כמ"פ הוי ספק קידושין גם בשניהם אדוקים ולשי' מהרי"ט גם בדלא שדיך וכבר כתבתי ראיית המהרי"ט מן הש"ס דאין חילוק בזה ואף שתרצתי קושיתו מ"מ פשיטא דשמעתא נוטה כדבריו. ובאמת דלכאורה הי' נ"ל עוד ראי' למהרי"ט שהרי הרא"ש הוא שפסק ג"כ דחוששין מספק לקידושין והרי הרא"ש לא גרס בגמ' אמרו לי'

והא לא ש"פ כו' בהא דציפתא רק גרס אמרה לי' והא לא ש"פ וא"כ כיון דגם מתחלה לא נתרצית להתקדש ואפ"ה פסק הרא"ש דהוי קידושי ספק וא"כ מוכח דלא כהר"מ מפדאוה דהא עיקר טעמו של הרמ"פ דבעובדא דציפתא שקיבלה בתחלה לשם קידושין הוי כשדיך וע' בר"ן שכ' וז"ל דהא בעובדא דציפתא גופי' כבר נתרצית לו שהרי קיבלה ציפתא דאסא לשם קידושין ומשמע ודאי דלא גרע הא מדשדיך וכו' עכ"ל הרי דמה"ט הוי כשדיך וא"כ לפי גי' הרא"ש לא הוי כשדיך וע' בק"נ אות צ' שהוכיח כן בשיטת התוס' שהביא הריטב"א שכ' להדיא דעובדא דציפתא הוי בדלא שדיך וביאר טעמם משום דגרסו כהרא"ש ומה"ט לא הוי כשדיך ע"ש ותבין וא"כ מוכח דלהרא"ש גם בכה"ג הוי ספק קידושין וא"כ מדוע נעשה פלוגתא בין הרי"ף להרא"ש בזה. ואולי י"ל דס"ל להרמ"פ דגם בכה"ג שאמרה דאין בה ש"פ מ"מ הרי גלתה דעתה דאם הי' ש"פ היתה רוצה להתקדש אליו ולכן הוי כשדיך אבל צ"ע שהרי התוס' כתבו להדיא דבזה הוי כלא שדיך ואיך נימא אנן סברא להיפך דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ובפרט דגם מסברא י"ל דלא חששה להשיב לאו כיון דבאמת אינו ש"פ ואם הי' ש"פ אולי היתה משיבה לאו. ולכן צ"ע לענ"ד להקל בזה גם בדלא שדיך והוי ספק קידושין. וכדעת מהרי"ט וא"כ לפ"ז בנ"ד אפי' אי נימא דבשעה דשניהם אדוקי' א"ל האמ"ל אפ"ה הוי ס"ק דכיון דלא באו לידה בתורת פקדון הו"ל להשליך המעות תיכף אחר שריפה ידי' ונשאר בידה וא"ל דמ"מ י"ל דבנ"ד כבר נקנה לה ממש מה שבידה והוי שפיר אחר מתן מעות כיון דבא לידה להחליף ועדיף מנידון הגאון רע"א שהי' בפקדון דז"א דהא להפוסקים הנ"ל גם אחר מ"מ אם היתה יכולה להשליכן הוי קידושין וה"נ בזה. ולכאורה יש לדון בזה דהא בהא דכנסי חוב שאני חייב לך קיי"ל דיכולה לומר דידי שקלי וע' בשו"ת מבי"ט ת"א סי' רצ"ט בעובדא שא"ל תקחי כוס זה ששלחה לך אמך שכ' שם ג"כ די"ל דידי שקלי אף שחזר בו וא"ל לשם קידושין ע"ש היטב וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שנתן לה להחליף קנתה מה שבידה לגמרי שיהי' שלה ונשאר עלי' רק חוב ליתן לו תמורתה מטבעות קטנות וא"כ כיון שהוא אמר במטבע זו שוב לא הו"ל קידושין דחצי המטבע כבר הי' שלה ממש ולכן לא השליכה אותו דיכולה לומר שלא רצתה להשליך מה שהוא שלה ורצונה הי' דוקא במטבע זו וליתן לו מטבעות קטנות של נחשת. אבל נראה דליתא דהא מבואר ברי"ף ורא"ש רפ"ד דב"מ ובח"מ סי' ר"ג סעי' ה' דנתן דינר של כסף בעד איסרות של נחשת לא קנה וא"כ יכול לחזור בו מן החליפין ולא הי' שלה כלל. וע"ע במהרי"ט ח"א סי' קל"ת שהאריך יותר בזה לדחות ד' מהרש"ך הנ"ל. כלל הדבר דלא מיבעיא אם העדים לא אמרו בפירוש שאין יודעים אם אמר קודם שבא ליד האשה או בשעה ששניהם אדוקים

בוודאי יש לנו לפרש דבריהם שאמר כן קודם נתינה וכמ"ש לעיל ראי' מהמהרי"טרק רק גם אם מסופקים העדים בזה מלבד דגם מספק אין להקל ואף די"ל דמוקמי' לה בחזקת פנוי' אבל כבר כ' התוס' בכתובות (דף כ"ג) דבספק קרוב לו או לה כיון דנולד ריעותא בחזקת פנוי' לא תנשא וע' בפ"י גיטין (דף כ"ת) שהחמיר מאוד עפ"י סברא זו. וע' בר"ן פ"ק דקידושין בהא דנתן הוא ואמרה היא. ועוד די"ל דבנ"ד הוי ס"ס לאיסורא שמא אמר כן קודם שנתן לה ואת"ל שאמר כן בשעה ששניהם אדוקים מ"מ דילמא גם בכה"ג הוי קידושין וכמ"ש וע' שעה"מ פ"ז מאישות הל' ב' דבס"ס לאיסורא הוי קידושי ודאי יעוש"ה בזה ומהגם דלענ"ד צד רחוק היא לומר במטבע קטנה שיהיו שניהם אדוקים וספק שאינו רגיל אינו ספק כנודע. ומסתבר, יותר שנתן המטבע לתוך ידה וא"כ אין כאן ספק כלל ונדחה היתר א' שכ' רו"מ והדברים ברורים בס"ד:

יג (י) ולכאורה הי' נ"ל דאם הי' בכאן ספק שקול אם אמר כן בשעה ששניהם אדוקים או קודם לכן דיש לצדד להקל מספק דאף דבכל ספק לא מוקמי' לה בחזקת פנוי' מדרבנן עכ"פ היינו היכי דאיכא רק ת' פנוי' לבד אבל בכאן כיון דאסור לקדש בשוק ומכין אותו מכת מרדות ועשה מעשה עבירה דרבנן ואם לא מהני הקידושין כלל א"כ לא עשה איסור כלל ואף דמבואר בתמורה (דף ד') דגם היכי דל"מ לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו היכי דלא מהני מחמת האיסור שעשה אבל היכי דלא מהני מצד אחר אינו לוקה כלל וכמ"ש הנו"ב מ"ת חאה"ע סי' קכ"ט ובתשו' ב"א חיו"ד סי' ל"ט ומכ"ש באיסור דרבנן. וא"כ יש לנו לאוקמי גברא בחזקת כשרות מספיקא ונאמר שלא עשה איסור כלל. והיכי דאיכא ב' חזקות בוודאי יש להקל בספיקא וכדמוכח בש"ס דעירובין (דף ל"ו ע"א) גבי תרי ותרי אף דאיתרע החזקה ולא אזלי' בתר החזקה מ"מ היכי דאיכא ב' חזקות יש להקל ויעו"ש ברש"י ואף דהתם אזיל אליבא דר"מ ורבנן פליגי עלי' היינו משום דאזלו בתר שעת מציאתן ואיכא חזקה דהשתא להיפך אבל כאן ליכא חזקה דהשתא וע' בתוס' גיטין (דף י"ז ע"א) בהא דשמא יחפה על ב"א ובפ"י שם. ועוד דמבואר בתוס' נדה (דף ד') דדוקא בתרומה וקדשים מחמירין מדרבנן בתר שעת מציאתן ולא בעלמא אבל יש בזה אריכות דברים ואכמ"ל בזה דבלא"ה ניחא וכמ"ש וע' בש"ס דכתובות (דף ע"ה סוע"ב) ג"כ בענין ב' חזקי אבל אינו דומה לנ"ד כן הי' נ"ל לכאורה אבל באמת נראה דליתא דאף דבשאר איסורי אי לא מהני לא עביד איסור כלל אבל בהא דקדיש בשוקא דכל האיסור משום פריצות אפי' אי לא מהני מדינא מ"מ עביד פריצותא וא"כ שוב גם בספק יש להחמיר וראי' ברורה לזה מהש"ס דקידושין (דף י"ב ע"ב) ההוא גברא דקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא שלחה ר"א לקמי דר"י אמר נגדי' כרב משום פריצותא

ואצטריך גיטא כשמואל משום שמא ש"פ במדי הרי מבואר דגם מספיקא צריכא גיטא ולא מוקמי' בחזקת פנוי' וחזקת כשרותו ונימא מספק דלא עביד כלום ובפרט דאמאי נגדוהו כיון דהוי ספק שמא לא עבר כלום ול"מ לשי' הב"י יו"ד ס' רצ"ו דגם בספק תורה אין לוקין מכת מרדות פשי' דתיקשי רק גם אי בספק תורה לוקין כדמוכח בכמה דוכתי אבל בכה"ג דאיכא ספיקא שמא לא עבר על האיסור דרבנן בוודאי אין לוקין מ"מ וא"כ כאן שיש ספק שמא אין בו ש"פ ולא עשה כלום אמאי נגדי' א"ו כמ"ש דגם אי לא מהני הקידושין עשה הפריצות וא"כ בין כך ובין כך יצא בחזקת כשרותו ושוב אין להקל מספק וגם בלא"ה יש לדון בזה עפמ"ש הה"מ בפ"א מאישות וכ"כ הרשב"א יבמות (דף ל"ו) עש"ה דבאיסור דרבנן לא זהירי אינשי כולי האי יעו"ש בהא דחזקה אאעבב"ז ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' קפ"ג בזה:

יד ולפמ"ש הלח"מ פ"א מעדות הל' ד' ומל"מ פ"ב ה"א דדברים שבגוף המעשה ולא בחיצוניות המעשה ואמרו העדים א"י גם בלא טעמא דעשאאי"ל העדות בטל דהוי בכלל חקירות ע"ש א"כ מכ"ש בנ"ד אם הי' מקום להסתפק ואינם יודעים אימת קידש אותה אי קודם מתן מעות או אחר מ"מ הוי בכלל חקירות והעדות בטל לגמרי וכן מוכח בתשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קע"ט וע' בב"ש סי' ל' סק"ט ויש בזה אריכות דברים אבל כבר כ' דבנ"ד ליכא ספק כלל לענ"ד:

טו (יא) ומעתה נתנה ראש ונשובה נחקורה בדבר אשר לא ידעו העדים הזמן של הקידושין אם יהי' בזה מקום לבטל הקידושין והנה ראיתי להגאון בעל נו"ב ז"ל במה"ק חאה"ע סי' ע"ב האריך בענין זה והגדיל לעשות בנה דיק ומצודות נגד דברי שאר אחרונים ויפרוש כנפיו על ארבע רוחות הש"ס ומנגח צפונה ונגבה ימה וקדמה וכאשר ירדתי במצולות העיון בזה נראה לי בעניי היפך דעתו ז"ל ולכן אני מוכרח להאריך ולהגיד את אשר עם לבבי ואמרתי אשיחה וירוח לו וזה החלי בעזה"י. הנה מקור ד"ז הוא בש"ס דיבמות (דף קכ"ב) אין בודקין עדי נשים בדו"ח דברי ר"ע רט"א בודקין וקא מיפלגו בדר"ח דאמר ד"ת אחד ד"מ ואחד ד"נ בדו"ח שנאמר משפט א' יהי' לכם ומפ"מ אמרו ד"מ א"צ דו"ח שלא תנעול דלת בפני לוין מר סבר כיון דאיכא למישקל כתובה כד"מ דמיא ומ"ס כיון דשרינן א"א לעלמא כד"נ דמיא וקיי"ל כר"ע דא"צ דו"ח. והנה ברמ"א א"ע סי' מ"ב פסק בפשיטות דעידי קידושין א"צ דו"ח אם לא בדבר שנראה שי"ב רמאות והוא מתשו' הרשב"א. ובראשית השקפה הי' נ"ל דכיון דעיקר טעמא דא"צ דו"ח משום דאית בי' ממונא דכתובה א"כ בארוסה דלית לה כתובה שוב מהראוי שיהא צריך דו"ח אמנם הרשב"א אזיל לשיטתי' דסובר דגם ארוסה יש לה כתובה כמ"ש הב"י באהע"ז

סי' נ"ה בשמו אבל לדידן דקי"ל ארוסה אין לה כתובה שוב עידי קידושין בלא נישואין צריך דו"ח והא דהרמ"א הביא דברי הרשב"א בסתם י"ל דאף דבסי' נ"ה פסק דאין כתובה לארוסה היינו רק מספיקא ואי תפסה לשי' כמ"פ אין מוציאין מידה וכמ"ש בתשו' מבי"ט וע' בכנה"ג בזה א"כ אכתי אית בה ד"מ דבקל תוכל לתפוס וכמ"ש הכ"מ בפכ"א מעדות והובא בחיבורי לחו"מ סי' ר"ח ע"ש בזה ובפרט דדין דו"ח בקידושין אי נימא דא"צ דו"ח הוי לחומרא דאסורה לאחר וצריכה גט וכיון דדין כתובה לארוסה תליא בפלוגתא יש להחמיר לענין קידושין. ובזה הי' נ"ל במ"ש המרדכי ר"פ אד"מ דעידי קידושין צריך דו"ח והאחרוני כ' שהוא חולק ע"ד הרשב"א ויש לתמוה על הרמ"א שלא הביא שום חולק ע"ד הרשב"א. ולפמ"ש י"ל דהמרדכי לשיטתי' דס"ל בפ' נערה דארוסה אין לה כתובה ולכן צריך דו"ח דלית ביה ממונא אבל לדידן דהוי ספיקא ואי תפסה אין מוציאין מידה שוב אין צריך דו"ח. כן היה נ"ל לכאורה. ואמנם מלבד דהכנה"ג סי' נ"ה חולק ע"ד המבי"ט ומסיק דל"מ תפיסה כלל ולא הוי ספיקא לדידן כלל אבל גם בלא"ה הדבר מבואר בחי' הרשב"א ונימוק"י שילהי יבמות דאפילו בארוסה דל"ל כתובה לא מפלגי' בה וא"צ דו"ח כיון דבנשואה אית בה ד"מ ותקנו רבנן דא"צ דו"ח ה"נ בארוסה ע"ש. והנה הב"ש כ' דאם האשה מכחשת לכ"ע צריך דו"ח ומשמע מדבריו דהיינו משום. דדמי לדין מרומה ולכאורה הי' נ"ל טעם אחר לדבר דכיון דנתבאר דעיקר טעמא דא"צ דו"ח משום דאית בה כתובה וא"כ היכי דהאשה מכחשת הרי לענין ממון הודאת הבע"ד כמאה עדים דמי ואפי' אם היו העדים מעידים שנשאת והיא מכחשת א"א לה לתבוע עוד כתובה כיון דהודית בעצמה שאין מגיע לה כלום א"כ שוב נוגע העדות רק לאיסורא לבד ושוב לכ"ע צריך דו"ח ואף דבארוסה ג"כ ל"ל כתובה ואפ"ה א"צ דו"ח משום דלא פליג וכמ"ש היינו משום דסתם ארוסה עומדת להינשא וסופה שיבא לידי כתובה ולכן לא פליג בתקנתה אבל במכחשת דגם בנישואין אין לה כתובה י"ל דלא דמי כלל לממונה וצריך דו"ח. (שו"ר בתשו' ב"ש אחרון חח"מ סי' ט"ו שהעיר בסברא זו):

טז (יב) עוד יש לי לדון בזה עפמ"ש הנימוק"י ביבמות שם דהא דא"ל דו"ח בעידי נשים משום ממונא דכתובה דאף דבממונא עיקר טעמא דא"צ דו"ח משום שלא תנעול דלת ובכתובה ל"ש נע"ד הרי בכתובה אית בה משום חינא דדמי נמי לנע"ד ע"ש וכ"ה בתוס' כתובות (דף צ' ע"א) ד"ה ש"מ דמשום חינא עדיפא אשה מלוקח כמו דבע"ח עדיף משום נע"ד ואף דהיכי דאיכא לע"ד עדיף מאשה כמ"ש התוס' בכתובות (דף פ"ו ע"א) ד"ה לאשה כו' אבל מ"מ לגבי מלתא אחרינא דמיא סברת חינא לסברת נע"ד וכמ"ש וכו' תוס' שם (דף פ"ד) דאין לדמות תקנות חכמי' זל"ז יעו"ש בד"ה בכתובת אשה והנה התוס'

שם כתבו בשם ר"ח דמשום חינא היינו שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ודלא כרש"י יעוש"ה והנה הט"ז ביו"ד סי' שמ"ב סק"א העלה בדין בתולה שנשאת ולא נבעלה וביום שבת מתה אמה של הכלה דתתחיל האבילות תיכף ואף דז"י המשתה הם כרגל ז"א דכל התקנה הוא רק לטובתם לשמח חתן וכלה וכיון דאפי' גבי ממון מצינו דיכולה לומר לא ניחא לי בתקנתא כדאי' בכתובות פ' אע"פ לענין נזונת ואינו עושה די"ל אי אפשי בתק"ח כ"ש כה"ג במידי דמצוה ע"ש ומבואר מזה דגם גבי מצוה ואיסורא שייך לומר במה שתקנו לטובתו דאי אפשי בתקנתא וגבי מצוה ס"ל להט"ז דהוי כ"ש מממונא ועכ"פ גם היכי דליכא מצוה אף דליכא כ"ש מ"מ עכ"פ ד' לממונא. וא"כ גם גבי קידושין דכיון דמה דא"צ דו"ח הוא משום טובת האשה משום חינא א"כ היכי דהאשה מכחשת ואין רצונה, בהקידושין שפיר תוכל לומר לא ניחא לי בתקנתא ושוב צריך דו"ח ואף דמבואר בתשו' מיימוני לס' קנין סי' י"ד ובמרדכי כתובות פ' ב' דייני סי' רע"ז דגם בממון א"ל אי אפשי בתק"ח אלא היכי דליכא פסידא לאחריני וע' מהרי"ט ח"ב ח"מ סי' ט' ודו"ק וכ"ה באס"ז שם בשם מאירי וע' בח"מ סי' פ"ז סי"ב גבי שבועת נשבע ונוטל די"ל א"א בתק"ח אף דנוגע לחובת הנתבע ולהמאירי הנ"ל לק"מ והבן מלבד דיש לעיין בזה מהתוס' כתובות (דף צ"ב ע"א) ד"ה ראובן כו' במש"ש לדחות דברי רש"י ע"ש אבל יש לדחות וגם בלא"ה הרי בנ"ד אין בידו לכופה להנשא לו והוא מרוצת לקבל גט ממנו א"כ ליכא פסידא למקדש כלל, ולכן היכי דמכחשת י"ל דצריך שפיר דו"ח ואוקמוה אדאורייתא. וע' בר"ן פ' אע"פ בסוגי' דהמקדיש מע"י שכ' דאף דאלמוה לשיעבודי' ואין הנדר חל מ"מ יכול להפר דלזכותו אלמוה ולא לחובתו ע"ש ומהני לענין הפרת נדר דהוי מלתא דאיסורא והוא כעין דברינו הנ"ל ודו"ק כי הוא דבר חדש:

יז (יג) אמנם יש לבאר היכי דהוי דין מרומה דצריך דו"ח חי חקר ונמצא שאינו יודע הזמן אי עדותן בטלה והנה בתשו' הריב"ש הובא ברמ"א ח"מ סי' ט"ו ובב"י סי' ל' מבואר דבדיני ממונות גם בדין מרומה דצריך דו"ח מ"מ אין העדות בטל ובכנה"ג שם הביא רבים חולקים על הריב"ש בזה וע' תומים רס"י ל' סק"א בזה כו תקנו דאי נימא דמה"ת בעינן גם בממון שיהי' עשאי"ל רק דרבנן אוקמוה דא"צ דו"ח א"כ בדין מרומה דסילקו חז"ל תקנתם שוב אוקמוה אדאורייתא ואם נמצא שאין העדים יודעים ז' חקירות עדותן אבל אם מה"ת צריך רק לכתחלה דו"ח אבל א"צ עשאי"ל א"כ גם בדין מרומה בעינן רק לכתחלה דו"ח אבל מ"מ אין העדות שיהי' בדיעבד והנה הנו"ב שם האריך להוכיח דבד"מ גם מה"ת א"צ שיהי' עשאי"ל כלל ולענ"ד נראה להיפוך ומקודם אבאר דראיות הנו"ב אינם ראיות כלל ואח"ז אביא ראיות להיפך:

יח (יד) וזה יצא ראשונה במ"ש הנו"ב שם להוכיח ולאסור אשה לבעלה אם נמצא שאין העדים יודעים הזמן עדותם בשרה ותוכן דברי' דהא מבואר בש"ס דסנהדרין ר"פ הי' בודקין דהא דבחקירות בא"י העדות בטל הטעם משום דהוי עשאאי"ל ובתוס' ריש מכות הקשו בעדות ב"ג וב"ח כיון דאין העדים נעשים ב"ג וב"ח א"כ הוי עשאאי"ל ותי' דכיון דלקו על העדות אם יוזמו הוי עשאי"ל והקשו מהא דסנהדרין (דף מ"א) דפריך בעידי נעה"מ שהוזמו דאין נהרגין דיכולי' לומר לאסרה על בעלה באנו וגם היא אינה נהרגת דהוי עשאאי"ל ופריך נעה"מ דמיקטלא היכי משכחת לה ומשני דאתרו בה והרי גם בלא"ה כיון דהעדים לוקי' הוי עשאי"ל ותי' דלגבי מיתה לא מיקרי כאשר זמם במלקות דנפש בנפש כתיב אבל לגבי פסול דב"ג וב"ח מיקרי הזמה ועוד תירץ דהיכי דל"מ לה כלל הזמה בשום צד ואימעוט מקרא דלא מיירי בכה"ג כמבואר בש"ס שם דקרא לא מיירי בעדות ב"ג וב"ח דכתי' ועשיתם לו ולא לזרעו א"כ א"צ בזה עשאי"ל כלל ע"ש וא"כ לפ"ז בעדות לאסור אשה על בעלה ג"כ לא משכחת לה הזמה דא"א לאסרם לנשותיהם דכתי' לו ולא לאשתו וכעין מ"ש התוס' שם גבי מצרי שני א"כ א"צ בזה משאי"ל כלל אך לתי' א' שפיר י"ל דמיקרי הזמה במלקות והאריך להוכיח דהעיקר כתי' ב' עפ"י דברי תוס' שם (דף ע"ב) ד"ה ומה הסוקל כו' דלפיר"ת פריך דנימא דעדים המעידים לחייב סקילה יהרגו רק בסייף וליכא לאוקמי כאשר זמם רק בעדות חיוב מיתת סייף וקשה דא"כ קרא דלאחיו ולא לאחותו גבי בת כהן למ"ל הרי בכל מיתות אין העדים מתחייבים רק בסייף ובע"כ דאתי למעוטי דלאחותו לא יתחייבו כלום א"כ תקשי איך משכחת לה בת כהן בשרפה הרי הוי עשאאי"ל ובע"כ דבכה"ג דלא משכחת הזמה א"צ כלל עשאי"ל אבל לתי' א' של התוס' קשה דהא לגבי מיתה לא מקיים הזמה במלקות ועפי"ז דחה תי' א' של התוס' ואין לו קיום כלל רק העיקר כתי' ב' וא"כ בעדות איסור א"א לבעלה שוב א"צ שיהי' עשאי"ל גם מה"ת עכת"ד:

יט והנה בעיקר קושיתו הי' נ"ל בראשית השקפה ליישב שהרי משנה מפורשת במכות (דף ה' ע"ב) דאין עדים זוממין נהרגין עד שיוגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג שנאמ' נפש בנפש א"ל חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים כו' הרי דדריש מלאחיו שיהי' אחי' קיים וע' בפ"י שם שביאר דאיצטריך ללמוד מלאחיו אף דאיכא טעמא דאין עונשין מה"ד ובאה"מ פ' שופטים מבואר ג"כ דטעמא דאעמה"ד צ"ע דהא מקודם זממו וכבר נתחייבו ואמאי יופטרו במה שעשו אח"כ ובכה"ג ל"ש כלל הא דאעמה"ד יעו"ש בזה וע' בפיה"מ להרמב"ם שם ובע"כ הא דדריש מלאחיו ולא לאחותו אינו מיתורא דקרא אלא דמשמעותא ממילא משתמע הכי ותרתי

ש"מ וכיוצא בזה מבואר בש"ס דברכות (דף ט"ו) בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי אי לא השמיע לאזנו דס"ל לר' יודא דמשמע בכל לשון שאתה שומע ור' יוסי השיב לאו ממילא שמעת מינה ומצינו כה"ג בכמ"ד וע' תוס' מנחות (דף נ' ע"ב) ד"ה תעשה כו' במ"ש שם ונראה דהי מינייהו מפקת דשניהם שקולים הם ע"ש וזהו הענין בכמה מקומות דאמרו תרתי ש"מ וע' תוס' זבחים ד ע"ב) ד"ה שקולים הם וכו' ותוס' פסחים (דף כ"ג ע"א) ועוד בכמה דוכתי ועכ"פ לק"מ קושי' הנו"ב כלל דלפי הס"ד שהקשה הש"ס דבאים לסקול ולשרוף יתחייבו רק סייף, לא נדרוש באמת קרא דלאחי' למעט בת כהן דלא איצטריך דרשא זו כלל ואתי קרא לאשמועינן דהרגו אין נהרגין וחשבתי ליישב ד' הנו"ב עפ"מ שמצאתי בריטב"א מכות שם שכ' על המשנה הנ"ל וז"ל לאו דנפקא לן מדכתי' לאחיו דשפיר מיקרי אחיו גם לאחר מיתה כדכתי' להקים לאחיו שם בישראל כו' אלא מדכתב כאשר זמם ושאין עונשין מה"ד כו' אלא הכא לרוחא דמלתא נקטו רבנן ועדיין אחי' קיים כו' עכ"ל וא"כ מבואר דלא מידריש קרא להכי ואולם לענ"ד נהי די"ל דחכמי' השיבו כן צדוקי דרך דיחוי משום דלדידהו דלא ס"ל דרשת חז"ל לאחי' ולא לאחותו הך לאחי' מיותר הוא ולכן דרשו מיתורא דלאחיו קיים אבל בהא דלהקים לאחיו דמיירי דאחיו ממש לא דרשי' מיני' כלל ולדידן דדרשי' לאחי' ולא לאחותו ילפי' מהא דאעמה"ד דהרגו אין נהרגין וכה"ג מצינו במד"ר פ' בראשית פ"ח שא"ל תלמידיו לר"ש לאלו דחית בקנה שלא השיב לצדוקי' תשובה אמיתית ע"ש וע' בחולין (דף כ"ו ע"ב) עופות מן הרקק נבראו בזה אבל מ"מ לפי הס"ד דהש"ס דלא נוכל לדרוש לאחיו ולא לאחותו נוכל לומר דקרא קמ"ל לדרשת אחיו קיים ואף דאעמה"ד מ"מ הרי אפי' במידי דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא ומכ"ש במאי דניליף מטעמא דתעמה"ד די"ל דקרא אתי להכי ובפרט שהתוס' אין מוכרחים לסברת הריטב"א וי"ל דס"ל כדעת הפ"י שם וגם מהרמב"ם בפיה"מ מוכח כן וכמש"ל וע' בשו"ת ח"ס חח"מ סי' ל"ג מ"ש בענין הרי אחי' קים ובדברי רמב"ם ופ"י הנ"ל:

כ וט) ועוד נ"ל ליישב קו' הנו"ב עפמ"ש בסנהדרין (דף ס"ו ע"ב) ומתו גם שניהם עד שיהי' שניהם שוים ובתוס' שם בשם ר"ת פי' שיהי' שניהם שוים במיתה א' והקשו דא"כ בת כהן שהיא בשרפה ובועלה בחנק ליפטרי' לגמרי כיון דאין שניהם שוים במיתה א' ותי' דליפטר לגמרי לא אפשר דהא דדרשינן גבי זוממין לאחיו ולא לאחותו ובע"כ דגם היא מתחייב איזו מיתה וא"כ שוב ל"ק הנו"ב דלפי הס"ד דהש"ס דלא איצטריך למעוטי משרפה מ"מ איצטריך קרא דלאחיו לאשמועינן דאחיו מיחייב מיתה ולא מיפטר משום דאין שניהם שוים במיתה א' וכמ"ש התוס' הנ"ל:

כא (טז) ועוד י"ל בזה עפ"י המבואר בש"ס דב"ק (דף פ"ח ע"א) בהא דהחובל עבד כנעני של אחרים דפליגי ר"י ורבנן וס"ל לר"י דאין לו בושת דעבד אין לו אחוה ורבנן ס"ל דאחיו הוא במצות ופריך לר"י זוממי עבד לא יהרוגו דכתי' כאשר זמם לעשות לאחיו ומשני דובערת הרע מקרבך מ"מ ופריך לרבנן יהא עבד כשר לעדות ומשני אתיא בק"ו כו' ע"ש והנה הרמב"ם בפ"ט מעדות כ' דעבד פסול לעדות משום דאינו בכלל אחיו ותמהו כולם דהוא נגד הש"ס דלדידן דקי"ל כרבנן הוי בכלל אחיו ולענ"ד עפמ"ש הפ"י שם בתוס' ד"ה יהא עבד כו' דוודאי עבד איננו אחי' לגמרי וגם איננו ממועט לגמרי מכלל אחי' משום דהוי אחי' במקצת ובכל מקום בעינן קרא לרבויי נגד הסברא ע"ש היטב בכוונת התוס' ולכן לפי האמת דאיכא ק"ו לפסול עבד מעדות שוב אינו בכלל אחיו וזהו כוונת הרמב"ם וז"פ ועכ"פ מבואר מזה דהא דזוממי עבד נהרגין משום דליכא קרא למעוטי וממילא הוי בכלל ובערת הרע מקרבך והיינו משום דלאחיו אינו מיותר דאיצטריך לאחיו ולא לאחותו וכיון דליכא יתורא לא ממעטינן לי' דמ"מ הא הוי מקצת אחי' וכמ"ש הפ"י הנ"ל:

כב ומעתה לפי הס"ד דהש"ס דלא נצטרך קרא דלאחיו למעוטי זוממי בת כהן שוב נימא באמת דקרא דלאחיו אתי למעט זוממי עבד ותיקשי באמת דא"כ גם עבד לא יהרג וכמ"ש רש"י ותוס' בב"ק שם. ותיקשו מתני' דמכות (דף ח') דהכל גולין לאתויי עבד כו' ובזה יתיישב כוונת המקשן שנדחק מהרש"א דקושיתי הוא דא"כ לא נשתמיט מתני' לאשמועינן דשאר מיתות אין הזוממין חייבי' באותה מיתה והוא דחוק ולפמ"ש ניחא דקושיתו הוא דא"כ תיקשו מתני' דלקמן גבי עבד, ודו"ק. וע' תוס' ב"ב (דף ג' ע"ב) ד"ה מאן כו' שכ' דמפשטי' דקרא דמקרב אחיך לא אתמעוט עבד מלהיות מלך משום דאחיך במצות הוא אבל מקרב אחיך ממובחר שבאחיך אימעוט שפיר ע"ש אבל אין זה סתירה לדברינו מ"מ אי הוי קרא מיותר הוי מידרש להכי וכמ"ש הפ"י הנ"ל:

כג (יז) הנה נתבאר לך שלשה תירוצים לסלק קושי' הנו"ב מעל תי' א' של התוס' הנ"ל לפיר"ת. ועל השלשה אני בא להוסיף עוד תי' ד' וארבעה לו אשובנה דהנה בש"ס דמכות שם דייק דבב"ג וב"ח אינו נעשה כמוהו משום דכתי' ועשיתם לו ולא לזרעו וליפסלי' לדידי' ולא לזרעו בעינן כאשר זמם וליכא והקשה הריטב"א דדלמא מידרש קרא באמת כאשר זמם לאחיו ולא לזרעו ותי' דההוא הא אפיקתי' לזוממי בת כהן ושוב י"ל דזרעו הם בכלל אחיו ע"ש וא"כ לפי הס"ד דהש"ס לפיר"ת שוב לא נדרוש מלאחיו ולא לאחותו רק נדרוש באמת לאחיו ולא לזרעו ושוב יופסל העד זומם במה שהעיד על ב"ג וב"ח

ותיקשי מתני' דקתני דאין אומרי' שיעשה זה ב"ג וב"ח וזהו קושי' הש"ס ולא נצטרך לדחוקי כמ"ש מהרש"א הנ"ל וא"ש וז"ב ונכון:

כד (יח) והנה במ"ש הנו"ב שם דהאמת נראה בכוונת פיר"ת דעדים המעידים לסקול פטורים לגמרי ואין מחויבי' גם בסייף כלל וממילא נדחה תי' א' של התוס' הנה מצאתי בריטב"א שכ' תי' של התוס' בשם הראב"ד והרא"ה וכ' וז"ל ומה הסוקל כו' זה שהעיד על חבירו לסקול שעבר עבירה שהוא חייב ליסקל ולא נסקל אינו דין שלא יסקל אלא שיהא בסייף וא"כ בטלת מכאן תורת זוממין דרחמנא אמר כאשר זמם וליכא עכ"ל. הרי מבואר דקושי' הש"ס שיתחייב סייף ולא שיופטר מכלום ודלא כהנו"ב ז"ל אבל מ"מ לענ"ד מוכח מפי' זה דלא כתי' א' של התוס' דהא לפי סברתם הא דלא מקיים בנעה"מ ההזמה במלקות הוא רק משום דכתי' נפש בנפש אבל לא בעינן שיהי' הזמה שוה ממש וא"כ היכי דעכ"פ מיקטלי העדים אף שהוא מיתה קלה ממיתת הנידון מ"מ עכ"פ מקיים נפש בנפש וא"כ אמאי לא מקרי כאשר זמם בכה"ג ומאוד יפלא בעיני על הגאון נו"ב ז"ל שדובר שם מסברא זו דלפי תי' א' של תוס' מקיים במיתה קלה דין הזמה ומדוע חפש עצה מרחוק להוכיח מפיר"ת דלא כתי' א' של התוס' והרי הדבר מבואר וגלוי בעליל וכמ"ש ואף שהנו"ב לא ראה ד' ריטב"א מ"מ גם לדידי' קשה כמובן ולכאורה הי' נראה דג"ז אינו סתירה די"ל דהא דכתבו התוס' דבמלקות לא מקיים הזמה לגבי מיתה משום דכתי' נפש בנפש לאו למעוטי דבמיתה קלה שוב מקרי כאשר זמם דז"א די"ל דדוקא מלקות לגבי פסול דב"ג מקרי עונש שוה אבל מיתה קלה לגבי מיתה חמורה נמי לא מקרי עונש שוה רק דהתם לגבי נעה"מ עדיפא מינה קאמרו התוס' דלא מקיים נפש בנפש ופשיטא דלא מקרי כאשר זמם וה"ה במיתה קלה לא מקרי הזמה אבל מלבד שהוא דחוק הנה יש לזה סתירה דהא התוס' הקשו מאי פריך הש"ס נימא ק"ו הרי א"כ בטלת תורת זוממין לגמרי וע"ז תי' כפיר"ת ולפמ"ש אכתי תיקשי הרי אי נימא ק"ו זה שוב לא יהי' משכחת לה דין שאר מיתות ב"ד כלל דהא הוי עשאאי"ל כיון דבהעדים לא מיקיים כאשר זמם במיתה קלה ובעכצ"ל כתי' ב' של התוס' הנ"ל דבכה"ג א"צ שיהי' עשאי"ל והי' נ"ל ראי' מוכרחת מזה לדעת הנו"ב ז"ל להוכיח כתי' ב' של התוס' ואולם אחר העיון הקושיא סוערת עלינו גם לפי תי' ב' של התוס' דהא בנו"ב שם סי' ע"ד הקשו לו הגאון חיב"ד לתי' ב' של התוס' א"כ טרפה שהרג אמאי פטור משום עשאאי"ל הרי בטרפה לא משכחת כלל הזמה ושוב א"צ שיהי' עשאי"ל והנו"ב השיב לו דמלשון התוס' מבואר דדוקא היכי דאפשר למעוטי מקרא דלא מיירי בכך וכמו הא דב"ג וב"ח דאימעוט מדכתי' לו ולא לזרעו בזה כיון דא"א הזמה א"צ שיהי' עשאי"ל אבל טרפה לא אימעוט

מקרא ע"ש היטב ואני מצאתי בריטב"א ריש מכות שדיבר מהא דטרפה וביאר תי' של התוס' להדיא כמ"ש הנו"ב וע' תוסרי"ד ב"ק ר"פ החובל מ"ש בישוב קו' מהא דטרפה שהרג ע"ש. ומעתה תיקשו לפ"ז מאי פריך הש"ס דנימא ק"ו הרי מפורש בקרא דאיכא חייבי מיתות חוץ סייף ותיקשי דהוי עשאי"ל כיון דהעדים לא יומתו במיתה זו ובכה"ג ל"ה כאשר זמם לשי' תוס' וריטב"א הנ"ל והנך מיתות לא ממיעטו מקרא דכאשר זמם וכיון דאיכא קרא מפורש להיפוך א"א לומר הק"ו בזה וכמו שהקשו התוס' ע"ד רש"י וא"כ גם לפי תי' ב' של התוס' לא הונח לנו בזה והוא תמוה גדולה על פיר"ת והראב"ד ז"ל בזה אבל נראה דלק"מ דהא השתא קאי הש"ס לבר פדא דפליג על ריב"ל דריב"ל ממעט לב"ג וב"ח מקרא דועשיתם לו ולא לזרעו ובר פדא לא דריש הך דרשא רק יליף לה בק"ו וא"כ כיון דלדידי' לא מימעוט מהך קרא שוב תיקשו בב"ג וב"ח הרי הוי עשאי"ל ובעכצ"ל דכיון דא"א לקיים בו הזמה שוב א"צ עשאי"ל כלל גם היכי דלא ממיעוט מקרא ולפ"ז גם טרפה שהרג יתחייב באמת אליבא דב"פ וא"כ שפיר פריך רבינא דנימא ג"כ ק"ו שלא יהרנו זוממי שאר מיתות במיתות הנידון רק בסייף וכיון דלא משכחת בהו הזמה א"צ שיהי' עשאי"ל כלל לפי סברת ב"פ אף דלא מימעוט מקרא רק מק"ו אבל לדידן דקיי"ל כריב"ל דמימעוט מקרא שפיר אמרי' דדוקא היכי דמימעוט מקרא א"צ שיהי' עשאי"ל משא"כ בטרפה וכדומה וא"ש לפי תי' ב' של התוס. ולכאורה הי' נראה לקיים פיר"ת גם לתי' א' של התוס' והוא דהש"ס פריך שפיר דנימא ק"ו דבא ליסקל אינו נסקל וא"ל דמפורש בתורה להיפוך דא"כ לא יהרגו שאר חייבי מיתות משום עשאי"ל ז"א דהא מבואר בסנהדרין (דף ע"ח) דטרפה שהרג בפני ב"ד חייב דלא בעינן שיהי' עשאי"ל לפני ב"ד דכתי' ובערת הרע מקרבך ע"ש ועתו"ס שם (דף פ"א) שתי' כה"ג ע"ש ע"א ד"ה ונגמר א"כ משכחת לה שפיר שאר מיתות בעבר לפני ב"ד אבל ז"א דהא מבואר בפ' שופטים והוצאת את האיש וכו' וסקלתם באבנים ומתו ע"פ שנים עדים כו' יומת המת כו' הרי מפורש בחייבי סקילה ע"פ עדות של עדים ותיקשו בזה הרי הוי עדות שאאי"ל. אמנם מה שהקשה הנו"ב לפיר"ת למ"ל לאחיו למעוטי זוממי בת כהן ואי אתי למעוטי לפטור לגמרי א"כ שוב איך משכחת לה דין בת כהן בשרפה הרי הוי עשאאי"ל. בזה שפיר י"ל דמשכחת לה שזינתה בפני ב"ד דא"צ בזה עשאי"ל כלל וא"ש ולק"מ:

כה (ובתשו' א' לק' יאזליוויץ פלפלתי בזה בסוגי' דסנהדרין (דף מ"א) דפריך נעה"מ דמיקטלא המ"ל והקשתי דהול"ל בפני ב"ד ופלפלתי הרבה בזה בדיני כיעור וקדל"פ ואכמ"ל). ומ"מ נראה ליישב גם לפי תי' א' של התוס' די"ל כפיר"ת והיינו משום דאף דלפי האמת גם היכי דלא משכחת לה הזמה בעינן שיהי עשאי"ל מ"מ המקשן הוי ס"ל

דעכ"פ אינו מפורש בתורה ושפיר ק' דנימא ק"ו דזומם לא יהי' נסקל ואפ"ה הנידון נסקל שפיר משום דנימא השתא דהיכי דלא משכח"ל הזמה א"צ שיהי' עשאי"ל אף דלפי האמת אינו כן מ"מ ע"י הק"ו נהי' מוכרחים לומר כן אבל לפי האמת דלא ס"ל הך ק"ו אמרי' באמת דבכל גווני בעינן שיהי' עשאי"ל רק לגבי פסול דב"ג סגי במלקות כנלפע"ד ומ"מ פשטות הדברים נראה מפיר"ת וראב"ד דלא כתי' א' של התוס' וכמש"ל דלפי ד' התוס' היכי דמיחייב מיתה קלה דהוי נפש בנפש שפיר הוי. כאשר זמם ולפי פיר"ת וראב"ד בכה"ג לא מקרי כאשר זמם. אבל מ"מ יש לקיים גוף התי' של התוס' לדינא עכ"פ ונימא דגם במיתה קלה לא מקיים כאשר זמם רק בפסול דב"ג אי העדים לוקי' מיקרי כאשר זמם. ועדיין צ"ע אבל לפי פירש"י וגם לפי פי' הרמ"ה שהביא הריטב"א שם שפיר י"ל כתי' א' של התוס'. ומצאתי באס"ז ב"ק (דף ע"ה ע"ב) בשם הרא"ש שכ' ג"כ דגבי ב"ג וב"ח כיון דלא אפשר לקיומי כאשר זמם לעולם מסתבר לאוקמי קרא דוהי' אם בין הכות עלה ולקי ומש"ה מיקרי עשאי"ל ע"י מלקות אבל התם בגנבה דבעיקר העדות אפשר לקיים כאשר זמם גם אני אודי גנב דלא אפשר למקיים הזמה לא מוקמי' קרא הנ"ל ע"ז לומר דמיקרי עדות יעוש"ה ועכ"פ מבואר דהרא"ש ס"ל כתי' א' של התוס' אלא דהיכי דבעיקר העדות אפשר לקיים הזמה גמורה שוב היכי דא"א לקיים לא מהני המלקות להתקיים בזה כאשר זמם וגם בא"ז ה' עגונה סי' תרצ"א כתב כתי' א' של התוס' ולא הזכיר כלל תי' ב' אמנם מ"ש הנו"ב דאיסור א"א לבעלה כיון דלא משכחת בה הזמה א"צ עשאי"ל תמהני דכיון דבאתרו בה שפיר שייך בה הזמה כיון שבאו להרגה א"כ שוב קאי כאשר זמם גם על עדות נעה"מ ואמאי לא ניבעי שאי"ל. ותדע דהא באשה חבירה דפריך המשכח"ל הרי נימא ג"כ דכיון דלא משכח"ל שוב א"צ שיהי' עשאי"ל כלל ובע"כ דכיון דמשכח"ל באינה חבירה שוב בעינן בכל גווני שיהי' עשאי"ל אבל בזה י"ל דלא איתמעוט מקרא אבל עדות איסור נעה"מ או א"א לבעלה אימעוט מדכתי' לו ולא אשתו וכיון דאימעוט מקרא שפיר י"ל דא"צ בזה שיהי' עשאי"ל אבל מ"מ גם מסברא אין דבריו נכוני כלל וכמ"ש. ושוב מצאתי בהגהות הגאבד"ק לבוב שהעיר בזה:

כו (יט) והנה הנו"ב שם האריך להוכיח דבממון גם מה"ת א"צ שיהי' עשאי"ל והביא ראי' לזה מהא דסנהדרין (דף ל') דפליגי ר"נ ורבנן אי שומעין מדבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר יצטרף עם זה ומבואר שם דפליגי בקראי ג"כ וק' הרי עד א' יכול לומר לחייבו שבועה באתי ולא ידעתי שיבא אח"כ עד ב' וכדאי' כה"ג בב"ק (ד' כ"ד) והוי עשאי"ל ובע"כ דבממון א"צ שיהי' עשאי"ל גם מה"ת ובסי' ע"ו שם דחה הגאון חיב"ד דהא אם בא רק לשבועה א"כ מה תועלת בעדותו הרי ישבע ויפטר ובע"כ דבא

בעדותו רק באם לא ירצה לישבע ישלם וא"כ אכתי בא לחייבו ממון והנו"ב השיב די"ל לחייבו שבועה באתי וכשישבע יבא הוא בצירוף הבע"ד ויפסלנו לעדות ולשבועה עכ"ד. ולכאורה עלה בלבי דכיון דיאמר דלפסלו בא הרי שפיר הוי עשאי"ל דאם יבא אח"כ עם הבע"ד ויפסלו ויוזם הרי יתחייב מלקות או שיופסל עכ"פ לעדות ובהכי יתקיים כאשר זמם לתי' א' של התוס' מכות אך הנו"ב בסי' ע"ד שם כ' דלענין ממון דכתי' יד ביד לא מתקיים הזמה במלקות לכ"ע. וא"כ אכתי לענין ממון הוי עשאי"ל והדק"ל. אבל לענ"ד י"ל דכיון דהיכי דחייב מלקות וממון מילקי לקי ממונא לא משלם דמלקות חמור מממון ע' כתובות (דף ל"ב) א"כ י"ל דגם לגבי ממון מיקרי הזמה במאי דלקי ואף דגבי זוממין בפירוש ריבתה תורה לתשלומין ולא לקי אבל מ"מ י"ל דמלקות חמירי והיכי דלא ישלמו אי לקו שפיר הוי מתקיים הזמה במלקות וכיוצא בזה כ' הריטב"א ריש מכות בהא דמעידין אנו שזינתה והוזמו. דנהרגין ואין משלמין כתובה והרי לא מתקיימא הזמה רק במקצת ותי' דכיון דקלב"מ ד"ת הוא שהמיתה עומדת במקום שניהם וכולה הזמה הויא ע"ש אבל יש לפקפק דשא"ה דדין תוה"ק כך הוא דקלב"מ והוי במקום שניהם אבל בזוממין דאדרבא היכי דאיכא תרתי ממונא משלמי ולא לקי שוב י"ל דהיכי דלא משלם ל"ה מלקות במקום תרתי אף דחמיר מממון. וכן מצאתי בא"ז ה' עגונה סי' תרצ"א שכ"כ להדיא דגבי ממון לא מקיים כאשר זמם במלקות ע"ש. וז"פ. אבל עיקר ק' הנו"ב והוכחתו לא אזלא רק לשי' הר' יקיר שהובא בחו"מ סי' ל"ד סעי' כ"ז דמי שנשבע ע"י עד יכול העד ובע"ד אח"כ לפסלו לעדות אבל להחולקים שם לק"מ כמובן וע' בשו"ת זכרון יוסף חאהע"ז סי' ז' שפסק דהוי ספיקא דדינא:

כז (כ) ודרך פלפול עלה בלבי ליישב ק' הנו"ב גם לשי' ר"י הנ"ל דהנה לכאורה ק' על שי' הר"י לפמ"ש הרמב"ם בפי"ח מעדות דהיכי דהוי הכחשה והזמה ביחד לא הויא הזמה רק הכחשה א"כ איך יוכל העד ובע"ד להצטרף אח"כ ולפסול את הנשבע הרי הוי עשאי"ל דהא הבע"ד כשבא לפסלו בע"כ צריך להעיד ששקר נשבע במה שאמר שלא לוה ממנו או שפרע לו דבאמת לוה או לא פרע לו באותו זמן ואם יזימו אותו הרי הוי הכחשה בגוף המעשה ולא דמי להא דפלוני רבעני דהתם מה שאומר רבע אותי אין בו צורך דיוכל לומר סתם רבע וע' תומי' רס" ל"ח בשם רדב"ז וע' שו"ת ב"א חח"מ סי' אבל בנ"ד מוכח להגיד שלוה ממנו דוקא וא"כ קשה דהוי עשאי"ל כלל ואפי' במלקות לא יתקיים הזמה דהוי רק הכחשה. וצ"ל דכיון דחז"ל תקנו דבד"מ א"צ דו"ח וה"ה דא"צ שיהי' עשאי"ל וכמ"ש האחרונ' לחלוק על הש"ך סוס"י ל"ג א"כ י"ל דגם בזה תקנו כדי לנעול דלת בפני נשבעים לשקר ומעתה התינח השתא בתר תקנת חז"ל אבל מן התורה

שוב א"א לפסלו וא"כ שוב הוי בעדות מיוחדת עשאי"ל דלא יוכל לומר לחייבו שבועה ולפסלו אח"כ באתי דהא לא יוכל לפסלו בלא צירוף עד אחר ואם יבא עד ב' הרי יחייבנו ממון ובכה"ג ל"ש לומר לפסלו לבד באתי כמ"ש התוס' בסנהדרין (דף ט') כיון דא"א לזה בלא זה. וא"ש ודו"ק:

כח ולפ"ז לדעת הטור בסי' ל"ח שחולק על הרמב"ם הנ"ל וס"ל דהכחשה והזמה יחד נמי מקרי הזמה ואי נימא דסובר כדעת ר' יקיר שוב יהי' מוכח דלא בעינן בממון עכאי"ל. אמנם נראה דפלוגתת הרמב"ם והטור תליא בפלוגתת רבא ור"נ בב"ב (ל"א) גבי זה אומר של אבותי וז"א של אבותי האי אייתי סהדי דאכלי' שני חזקה והאי אייתי סהדי דאבהתי' ואכלי' שני חזקה אר"נ אוקי אכילה להדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא א"ל רבא הא עדות מוכחשת הוא ומבואר שם דרבא סובר דלאותה עדות גם בהכחשה פסולים לגמרי ור"נ סובר במאי דאתכחוש אתכחוש ומאי דלא אתכחוש לא אתכחוש וא"כ לרבא דסובר דאותה עדות בטלה ע"י ההכחשה לגמרי לא מיקרי הזמה כיון דהוכחש ממילא ונתבטלה כל העדות ע"י ההכחשה ולא נוסף בעדות זה שום פסול ע"י ההזמה אבל לר"נ י"ל דמיקרי הזמה אף דאיכא נמי הכחשה בהך מלתא וכבר הרגישו קצת בזה האחרוני' ולר"נ דקיי"ל כוותי' העיקר כהטור וא"כ יהי' מוכח דלא בעינן בממון עשאי"ל אבל לרבא י"ל דגם בממון בעינן עשאי"ל:

כט (כא) ובזה אמינא ליישב דברי הרי"ף והרא"ש פ"ב שהביאו בשם ירושלמי וז"ל מנין שלא יהי' העדים קרובים לדיינים הגע עצמך אם הוזמו לא מפיהם נהרגין ומנין שלא יהיו העדים קרובים זל"ז הגע עצמך אם הוזם א' מהם אינו נהרג עד שיוזם חבירו לא נמצא נהרג על פיו כו'. והר"ן פ"ב דכתובות תמה ע"ז דהא בש"ס דילן בסנהדרין (דף כ"ח) איתא בנים לעלמא מנלן אמר רמב"ח סברא הוא כדתני' אין העדים נעשו זוממין עד שיזומו שניהם כו' נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו א"ל רב ולטעמך הא דתנן ג' אחין וא' מצטרף עמהם כו' והן עדות א' להזמה נמצא עד זומם משלם בעדות אחיו אלא הזמה מעלמא אתי כו' הרי מבואר דאידחי הך טעמא דהזמה ואמאי הביאו הרי"ף והרא"ש דברי ירושלמי להלכה והוא נגד הש"ס בבלי. והר"ן ז"ל נדחק מאוד בישובו. וראיתי בנו"ב שם שהאריך ליישב זאת ע"פ הצעתו בביאור דברי תוס' סנהדרין (דף ג' ע"א) ד"ה משפט א' שהקשו דהא עיקר דין דו"ח נאמר בעדים זוממין בד"מ ונפשות ולמ"ל למילף ד"מ מד"נ מקרא דמשפט א' ותי' די"ל דוקא בזוממין ע"ש ואינו מובן מדוע נבא לחלק בין זוממין לשאר דינים וצ"ל דשאני זוממין דהוי קנס וקיל טפי להכי בעינן דו"ח וכדמוכח בסנהדרין (דף מ' ע"ב) דחמור מן הקל לא ילפינן וקנס הוי קל דהמודה פטור וא"כ בדיני

קנסות שוב ילפי' מזוממין דבעי דו"ח ואי"צ ללמוד ממשפט א' וא"כ שוב בעינן בקנס עשאי"ל כמו בזוממין והתינח לר"ע דס"ל זוממין קנסא אבל למ"ד ממונא גם בד"מ בעינן עשאי"ל והנה הר"ן בב"ב אסברה לסברת רבא דהזמה מעלמא אתיא שכן ראובן שהעיד על אשה א' שהיא א"א ואח"כ בא עלי' הוא עצמו נמצא נהרג עלי' ונמצא זה מת בעדות עצמו ע"ש אך אי נימא דבעינן עשאי"ל לא דמי להתם דבשלמא התם לא בעינן בשעת עדותו שיהא הוא ראוי אח"כ להיות נהרג על ידה ואף שאח"כ זינה עמה מלתא אחריתא הוא ומעלמא אתי אבל הכא בעדות בנים לעלמא כיון דבשעת עדותן ל"ה עדות רק משום שאפשר להזימם א"כ שייכא הזמה בגוף העדות ול"ש לומר דמעלמא אתי אך דמתני' קשיתי' לרבא דתנן והן עדות א' להזמה ומוכח דגם בכה"ג אמרי' הזמה מעלמא אתי וא"כ התינח אי בעינן בממון עשאי"ל אבל אי בממון א"צ עשאי"ל א"כ שוב לא דמי מתני' דמיירי בד"מ לדינא דרמב"א דמיירי בד"נ דבעינן עשאי"ל וא"כ רבא פריך שפיר דהך מתני' לא אתיא כר"ע למעיין בש"ס שם (ד' נ"ו ע"ב) דלר"ע הוי חצי דבר וא"כ גם בממון בעינן עשאי"ל ושפיר הקשה אבל לדידן דקיי"ל כר"ע דזוממין קנס הוא ל"ק קושי' רבא ושוב י"ל כהירושלמי עכת"ד שם בקצרה, והנה לענ"ד כל דבריו צ"ע ומ"ש דבקנס בעינן עשאי"ל משום דילפי' מזוחמין ובזה ביאר דברי הש"ס ב"ק (דף ע"ה) שלא יסתרו כל דבריו כמבואר למעיין שם הוא תמוה דגם אי זוממין קנס הוא מ"מ י"ל דזוממין קילי שכן לא עשו מעשה וכדאשכחן בכתובות (דף ל"ב ע"א) ואי ממונא לקולא שכן לא עשו מעשה. והרי התם קאי ג"כ גבי קנס דאונס ומפותה ע"ש ברש"י ד"ה ואי ממונא כו' ותבין וע"ש בתוס' ד"ה דאין לוקה כו' יעו"ש בסה"ד שכ' דקאי גם לר"ע דס"ל זוממין קנסא ע"ש ותבין וגם בתקנתא דרבנן מצינו בש"ס דגיטין (דף נ"ב) דקנסא מקנסא לא ילפי' ואף דהש"ך בח"מ סי' שפ"ה ביאר בדעת הרמב"ם דס"ל כרב דגמרינן קנס מקנס הרי כל הפוסקי' חולקים עליו וע' בב"י חו"מ סי' רכ"ט במ"ש בשם ר"ח ובאס"ז ב"ב (דף צ"ד) בזה ולפע"ד ראי' מש"ס ב"ק (דף קי"ז ריש ע"א) ואכמ"ל בזה ואף דיש לחלק בין קנס דרבנן לקנס של תורה מ"מ הרי בהא דזומחין הש"ס דכתובות מחלק דלא דמי לשאר קנס ואתה תחזה דבזה נסתר כל בנינו של הגאון נו"ב דמהש"ס ב"ק (דף ע"ה) מוכח דלא כוותי' וכמו שהעיד בעצמו רק שחתר ליישבו ע"פ הנ"ל ולפמ"ש ליתא:

ל גם מ"ש דקנס ק"ל מממון הרי במכות (דף) אדרבא דחי להא דבעי למילף מש"ר דלוקה ומשלם ודחי מה למש"ר שכן קנס ומוכח דקנס חמור אבל בזה י"ל דזיל הכא קמדחי לי' וזיל הכא קא מדחי לי' וע' רש"י יומא (דף מ"ז ע"א) כה"ג וכיוצא בזה איתא ביבמות (דף קי"ד ע"א) בסוגי' דקטן א"נ אי מצוין להפרישו ע"ש וע"ע במ"ק (דף ט"ו) כה"ג

ובלא"ה נפלאתי על הגאון נו"ב ז"ל שלא הביא ש"ס מפורש בכתובות (דף מ"ו ע"ב) דממונא מקנסא לא ילפי' ומה שהעלה הנו"ב ליישב עפ"י דברי רי"ף ורא"ש הנ"ל בלא"ה היא תמוה דלרבא דסובר בב"ק (דף ע"ג) דעד זומם חידוש הוא א"כ גם אי זומם ממון הוא מ"מ מחידושא לא גמרינן די"ל הבו דלא לוסיף עלה ולכן צריך דו"ח וכמ"ש רש"י בחולין (דף ק"ג ע"ב) גבי חלקו מבחוץ ומה שיש לעיין בזה מהש"ס דזבחים (דף ע') שיש סתירה להש"ס חולין שם אכמ"ל וע' בתוס' מ"ק (ח') במ"ש אי ממה שהחידוש חומרא מצינו למילף קולא וכן להיפך ובמהרש"א נתקשה בדברי תוס' שם ובמכת"ה דבריו תמוהים וע' בתוס' סנהדרין (דף כ"ז) וע' בתשו' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' ל"ז וגם בס' שבט מיהודא שם השיג ע"ד מהרש"א וע' בתוסי"ש נדרים (דף ד') ג"כ בזה ואכמ"ל ועכ"פ אליבא דרבא בוודאי א"א למילף מזוממין לשאר ד"מ גם אי זוממין ממונא וא"כ נסתר כל בנינו בזה. וגם בלא"ה אטו כיון דמתני' הנ"ל לא אתיא כר"ע בהא דחצי דבר לא מצי אתי אליבי' דר"ע בהא דזוממין קנסא ומצינו כה"ג בכמה דוכתי בש"ס דבהא סובר תנא דמתני' כהאי ובאידך מלתא פליג עלי' וז"פ וע' במהרי"ק שרש קל"ז מכמה מקומות בש"ס בזה ואולם עפ"י דברינו הנ"ל י"ל עפ"י סברת נו"ב הנ"ל דאי בד"מ בעינן עשאי"ל א"ש קושי' רבא אבל אי בד"מ א"צ שיהי' עשאי"ל ל"ק קושי' רבא. וא"כ א"ש דלרבא לשיטתי' בב"ב (ד' ל"א) הנ"ל דסובר כהרמב"ם דהכחשה והזמה יחד ל"ה הזמה י"ל דגם בד"מ בעינן עשאי"ל דלא נשמע מדין עדות מיוחדת להיפוך ולכן פריך שפיר. אבל לדידן דקיי"ל כהטור שוב י"ל שפיר כדעת הירושלמי ולכן העתיקו הרי"ף והרא"ש להלכה דברי הירושלמי וא"ש ודו"ק היטב:

לא [אך לפמ"ש הנ"ב עוד י"ל לפסלן לעדות בצירוף שיבא עוד עד אחר ויעיד בעבירה אחרת יש לפקפק בדבריו בזה כמובן]:

לב (כב) ובעיקר ראיית הנו"ב מהא דעדות מיוחדת המעיין בסנהדרין (דף ל') ימצא דהא דפליגי בקרא היינו דמאי דמכשיר מיוחדת לא יליף הגדה מראי' וא"כ אינו מבואר בקרא להכשיר ואזלו שם למ"ד דבראיי' פסול מיוחדת ע"ש היטב וא"כ אין ראי' מזה כלל לענין עשאי"ל די"ל דבעינן בד"מ עשאי"ל והא דמכשרינן עדות מיוחדת היינו משום דלדידן א"צ דו"ח משום נע"ד והא דקאמר דלא יליף מראיי' אף דמה"ת מהראוי שיופסל משום עשאי"ל וא"כ למאי נ"מ לא מקשי' הגדה לראיי' י"ל דנ"מ בדברים שאין נשבעין עליהם דבזה הוי שפיר עשאי"ל דלא יוכל העד לומר לחייבו שבועה באתי ואי הוי מקשי' לראי' גם בזה פסול אבל אי לא מקשי' אזי בכה"ג כשר ועוד דאי הוי מקשינן הגדה לראיי' אזי גם מדרבנן הוי פסול אף דא"צ עשאי"ל ולכן קאמר דהך מ"ד דמכשיר מיוחדת לא

מקיש הגדה לראיי'. ואחר החיפוש מצאתי בנו"ב מ"ת ח"מ סי' מ"ח שהשיג השואל על דבריו בזה והרגיש קצת בדברינו אבל לא ביאר הדבר היטב ומה שדחה הנו"ב שם דבריו דלדידן דקיי"ל כריב"ק דגם בהגדה כשר י"ל דמקשינין הגדה לראיי'. תמהני עליו דמנ"ל לומר כן כיון שאינו מבואר בש"ס דילפי' מראיי' להכשיר מיוחדת וי"ל דלדידן כשר רק מדרבנן ומנ"ל להקשות ולדחות דברי הפוסקים. וע' בתוס' ב"מ דף ד') במ"ש שם דגבי עד א' איתא נמי בתורת הזמה דמה שא"ת לשלם משום דלא עשה כלום אבל אין מזה ראי' לנ"ד דעכ"פ אם בא אח"כ עד ב' ומתחייב ממון על פיהם שפיר תליא בהנ"ל כמובן:

לג ועקצה"ח סי' ל"ת סק"ה שנסתפק בעד א' כשנתחייב הבע"ד ממון ע"י שביעתו כגון במחשואיל"מ אי שייך כאשר זמם ובמחכת"ה נעלם ממנו דברי רמב"ם פכ"א מהל' עדות הל' ה' דמפורש גבי ע"א שהעיד שזינתה אחר קינוי וסתירה דחייב לשלם אם הוזם הרי דגם בע"א שייך הזמה. ובזה נדחה ג"כ ראיית הנו"ב להכשיר עשאיי"ל בממון מהא דכ' התוס' במכות (דף ו' ע"ב) ד"ה בד"נ בשם ר"א מאוריליינש דהא דמיוחדת כשר בד"מ ולא ילפי' ממשפט א' משום דהאי קרא מיוחדת דפסול לאו בד"מ קאי דע"א מועיל לממון דלשבועה מיהו איתא וא"כ ה"נ כיון דע"א לשבועה א"צ שיהי' עשאי"ל דלא משכח"ל הזמה כלל אפי' במלקות דהא לא עשה כלום וכמ"ש הרמב"ן במלחמות בסנהדרין (דף פ"ו) א"כ שוב גם בממון גמור א"צ שיהי' עשאי"ל ע"ש ולענ"ד דהא וודאי היכי דאתי רק לשבועה לא מקרי ממון כלל רק דכיון דלפעמים מתחייב ממון ע"י העד כגון במחשואיל"מ או אם א"ר לישבע דנחתי' לנכסי לכן שפיר קאמרי התוס' דע"א מועיל בממון וא"כ לענין עשאי"ל הרי בכה"ג באמת גם בע"א שייך הזמה וכמ"ש. [ובאמת שסברת התוס' צ"ע סנהדרין (דף ל') מבואר טעמא דמאן דפסול במיוחדת משום דע"א לשבועה אתי ולא לממון וגם מאן דמכשיר קאמר רק דמ"מ חזי לאצטרופי ע"ש ולכ"ע לא אמרי' דכיון דמחייב שבועה מועיל לממון וצ"ע קצת] ועוד דכבר הבאתי מהש"ס דב"מ (דף ד') דגם בע"א שייך תורת הזמה רק דכיון דלא עשה כלום למה יתחייב ע"ש בתוס' ותבין ודברי נו"ב תמוהים וע' בשו"ת השיב משה סי' ס"ה אות מ"ז שכ' דהיכי דלא עשה כלום גם לתי' א' של התוס' מכות א"צ שיהי' עשאי"ל כלל הדבר שאין ראיות הנו"ב מכריעות כלל:

לד (כג) ועתה אביא ראיות להיפך והנה מדברי הרי"ף ורא"ש שהעתיקו דין עד קרוב לדיין משום עשאי"ל כמה כרכורים כרכור הנ"ב לדחוק וליישבו אבל בזה נראה עיקר כתי' התומים סוס"י ל"ג ע"ש ותבין כי נלאיתי מלהאריך. אמנם מהש"ס דב"ק (דף ע"ה) יש סתירה מפורשת ונהי די"ל דמ"מ מדרבנן כשר אבל עכ"פ מוכח דמה"ת כשר ודלא

כהנו"ב. וכבר נתבאר במ"ש הנו"ב לחלק בין ממון לקנס דליתא דגם קנס א"א ללמוד מעדים זוממין גם מהרשב"א והר"ן סופ"ב דכתובות הודה הנו"ב בעצמו כי אין בידו להשוותם לדעתו רק בדוחק. גם דברי הרמב"ם פ"ג מעדות אם כי הנו"ב נדחק להעמיס בדבריו מה שאינו הנה האמת יורה דרכו דהרמב"ם סובר דדו"ח ועשאאי"ל חדא היא וכל מעיין ישפוט בצדק דא"א להעמיס בדבריו פירוש אחר וכן מצאתי באס"ז ב"ק (דף ע"ה) בשם הרמ"ה וז"ל קיי"ל כרבנן דעשאאי"ל לא הוי עדות ודוקא בדיני קנסות ובד"נ אבל בהודאות והלואות כיון דתיקון רבנן דלא בעי דו"ח הויא עדות עכ"ל הרי מפורש להדיא דמה"ת גם בממון בעינן עשאי"ל רק מתקנתא דרבנן כשר ודבר זה נעלם גם מרבינו הש"ך סוס"י ל"ג יען כי ס' אס"ז לא נדפס בימיו ועכ"פ מבואר דלא כהנו"ב וכן מצאתי באס"ז ב"ק (דף ט"ו ע"א) בהא דקאמר הש"ס דהשווה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה וכ' בשם תלמוד הר"פ וז"ל וא"ת למ"ל קרא לרבוי אשה לדמים תיפוק לי' מדאיצטריך למעיטנהו מעדות אלמא שייך בדינים דאל"כ למ"ל קרא אנשים ולא נשים למעוטינהו מעדות ת"ל דהוי עשאאי"ל וי"ל דסד"א דמיעוט דעדות איצטריך לעדות ב"ג וב"ח שאינו בתורת כאשר זמם ואיצטריך למעוטי מעדות עכ"ל. [ומזה משמע קצת כתי' ב' של התוס' מכות דו"ק ותבין] הרי מפורש דבממון בעינן עדות שאי"ל מן התורה עכ"פ דהא קאי אקרא. גם מדברי נימוק"י ר"פ אד"מ שכ' שם דכיון דבעי דו"ח א"כ גט וקידושין שא"ב זמן מהראוי שיופסלו מה"ת ומחמת תקנת חז"ל כשרים [ומה שיש לפלפל מדברי הנימוק"י הנ"ל בסוגי' דגיטין י"ז ע"א) עי' בס' ט"ג שם וגם אני פלפלתי בענין זה בתשו' לק' טאלאמוטש בדין שינה מקום עמולה והדברים עתיקים ואכמ"ל רק במה שנתחדש לי כעת בעזה"י מידי עיוני בזה הרי מפורש: דמה"ת בעינן דו"ח ועשאי"ל רק משום נע"ד הקילו וע' בב"י אהע"ז סי' י"א במ"ש בשם הרשב"א בתשו' להוכיח דבגיטין וקידושין א"צ דו"ח מהא דגט שא"ב זמן דאם נשאת הולד כשר וכן בקידושין וסיים דטעמא משום דאף הם כדיני ממונות דמיין דבדידהו נמי איכא נע"ד ע"ש היטב ועכ"פ מבואר דלא כהנו"ב ז"ל ומצאתי בשו"ת הגאון רח"כ בסופו נדפס תשו' הגאון מו"ה בעריש בן הפ"י ז"ל שהאריך להוכיח דבעדות איסור אשה לבעלה פסול באינו יודע הזמן והביא ראי' מתשו' הרשב"א הנ"ל. וע' נו"ב מ"ק סי' נ"ח ג"כ בזה שנמשך לשיטתו ודובר מהא דגט שאב"ז הנ"ל ובמח"כ נעלם ממנו דברי רשב"א ונימוק"י הנ"ל. ונראה עוד ראי' דגם בד"מ בעי' עשאי"ל מסנהדרין (דף כ"ח) דבעי למימר טעמא דאחין לעלמא פסולי' משום דאם יוזמו עד נהרג בעדות אחיו וק' דלמא באמת אם יוזמו לא יהרג מה"ט וצ"ל דא"כ שוב הוי

עשאאי"ל ולפ"ז ק' דעכ"פ בד"מ יהי' אחין כשרי' לעלמא להך טעמא ובע"כ דגם בד"מ בעי' עשאי"ל ודו"ק:

לה (כד) והנה הנו"ב הביא בסי' ע"ד עוד ראי' דמה"ת א"צ עשאי"ל בד"מ מהא דכתי' אם יקום והתהלך בחוץ ונקה המכה רק שבתו יתן כו' ואמאי הא הוי עשאי"ל דיכולי' לומר אנו לחייבו מיתה באנו ובמאי דנחייב העדים מיתה לא מיקרי הזמה לגבי ממון דיד ביד כתיב ועוד דכיון שנתרפא גם ממיתה פטורים ועוד דהא קרא בשוגג איירי וי"ל לחייבו גלות באנו ובע"כ דבממון א"צ שאי"ל גם מה"ת. והנה מ"ש דבמיתה לא מקיים כאשר זמם במחכ"ת נעלם ממנו דברי ריטב"א ריש מכות שכ' להיפך והובא לעיל. ועיקר קושיתו מלבד די"ל כמ"ש בעצמו דמיירי בהודה בעצמו גם י"ל לפמ"ש הר"ן סופ"ב דכתובות בשם קצת פוסקים דגם בד"מ אם, הב"ד בעצמם ראו א"צ שיהי' בהזמה א"כ י"ל דמיירי בראו הב"ד, אבל הר"ן שם פקפק בזה. וע' בחו"מ סי' ד'. גם מ"ש הנו"ב ראי' מהא דלא פריך בב"ק (דף פ"ח) לר"י זוממי עבד לא ישלמו ממון והרי מבואר במשנה דהעבד ואשה פגיעתן רעה ולאחר שישתחרר חייב לשלם והרי כיון דזוממי עבד א"צ לשלם גם העבד יופטר משום עשאאי"ל ובחבלות הרי אוקמוה אדאורייתא ול"ש תקנת חז"ל ובע"כ דגם מה"ת א"צ עשאי"ל ע"ש ולענ"ד לק"מ חדא די"ל לאחר שישתחרר היינו שהעידו אחר שנשתחרר ואז גם לר"י הוי בכלל אחיו ושייך הזמה ואף דבשעת ראי' הי' עבד מ"מ י"ל דלענין עדות שאאי"ל אף שבתחלה הי' עשאאי"ל מ"מ לא מיקרי תחלתו בפסול ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ח בהא דכתובות (דף ט"ו) גם י"ל דהומ"ל דמיירי בהודה העבד בעצמו ולכן לא הו"מ להקשות מזה ולפי האמת הרי גם בעבד שייך הזמה וא"כ מיירי מתני' בכל גווני אבל עכ"פ לא הו"מ הש"ס להקשות מזה. ולפמש"ל מהר"ן פ"ב דכתובות י"ל ג"כ דמיירי שעשה לפני ב"ד. כלל הדבר דהעיקר דבד"מ מה"ת צריך שיהי' עשאי"ל רק מתקנתא דרבנן כשר וא"כ בדין מרומה דלא תקנו רבנן תקנתם שוב נראה העיקר כדעת החולקים על הריב"ש אמנם בעדות איסור א"א בלא"ה י"ל דמה"ת הוי עשאי"ל כיון דבאו להפסידה כתובתה ואף דבממון הרי לא בעינן עשאי"ל היינו מתקנתא דרבנן אבל מה"ת צריך וא"כ שייך בי' הזמה מה"ת אי כתובה דאורייתא ואי מזונות דאורייתא י"ל דחייבי' לשלם מה שהפסידוה מזונות ושוב מצאתי בח"ס ח"מ ס' ה' באמצע התשו' רמז קצת דגם בעדות איסור א"א שייך הזמה שרצו להפסיד כתובה ונדוני' וכדומה ויש לדון בזה מדברי ריטב"א ריש מכות במ"ש ליישב הא דגבי ב"ג וב"ח א"צ העדים לשלם מה שהפסידו מת"כ ותי' דהוי רק גרמא ושמא לא יבא וגם לא קיץ ועוד דכיון דעיקר הענין שבאו להעיד עליו לי" הזמה שוב א"צ לשלם ג"כ ע"ש אבל יש

לחלק וקצרתי, וע' תוס' מכות (דף ג' ע"א) ד"ה מעידין דמוכח דלא כהריטב"א לחד תי' שם בריטב"א. וע' באב"מ סי' י"א בשם תשו' רמ"א. וע' סנהדרין (דף ט' ע"ב) ורש"י ד"ה ואין משלמין דמוכח דלגבי כתובה הוי גוף העדות וגם הריטב"א מודה ואם מקצת עדותן בטל שוב י"ל דעשב"מ בטלה כולה כנודע. וע' בשו"ת הש"מ סי' ס"ה הנ"ל שהעיר מהא דעדות החדש שכ' התוס' בכתובות דף כ"א) דבעינן עשאי"ל ומאי הזמה שייך שם ובע"כ רק מה דנפסל העד זומם ע"ש היטב באורך. ובזה י"ל דגם בהא דגיטין וקידושין ויל"ע בזה בנו"ב סי' נ"ז ע"ש ותבין. ובעיקר הדבר אי עדות אישות הוי כד"נ אף דהשתא ליכא ד"נ י"ל עפ"י הש"ס דעירובין (דף מ"ג) הריני נזיר ביום שב"ד בא כו' וה"נ בזה שמא יבנה המקדש וידונו ע"פ עדות שנגבה והוחזק עכשיו כמ"ש כה"ג ברמב"ם פט"ז מסנהדרין גבי העיד ע"א שהוא חלב כו' וע' בר"ן פ"ב דקידושין גבי עדות מיוחדת דל"מ בקידושין משום דדמי לד"נ וע' שו"ת רע"א סי' רכ"ב אות י"ח בהגה"ה מ"ש ע"ד הר"ן בזה ואין לדחות מש"ל דכיון שנתבטל לגבי כתובה בטל הכל דא"כ גם בסנהדרין (דף מ"א) לאסרה על בעלה באנו נימא כן אבל ז"א דהתם באו רק לאסרה ולא מיקרי עדות שנתבטלה מקצתו דלא נתכוונו להרגה כלל אבל בנ"ד ל"ש זאת דא"א לזה בלא זה וכמ"ש תוס' בסנהדרין (דף ט' ע"ב) ד"ה עידי האב ע"ש ודו"ק:

לו (כה) זאת תורת העולה מזה דהיכי דמשכחת לה דין הזמה בעינן דו"ח ועשאי"ל מה"ת רק מדרבנן א"צ והיכי דהוי דין מרומה שוב אם אין העדים יודעים העדות בטל ולפ"ז הי' נראה דבנ"ד שכיוונו המקדש והעדים לשונם ממש ומזה נראה בעליל שהוא דין מרומה כמ"ש בח"מ סי' כ"ח ס"ו וא"כ בוודאי צריך דו"ח וכן מצאתי בשו"ת שארית יוסף סי' ע"ז שפסק שם בעובדא דידי' שכיונו העדים לשונם ופסק דצריך דו"ח וכל שלא נחקר כתיקונו לאו כלום הוא ע"ש אבל בכנה"ג א"ע סי' מ"ב הגב"י אות נ"ח הביא בשם כמ"פ דגם בדין מרומה לא מצרכינן דו"ח רק להחמיר אבל לא להקל ובשם תשו' ר"ב אשכנזי סי' ז' כ' בשם מאירי דבקדושין א"צ דו"ח גם בדין מרומה. אבל מדברי הרשב"א וש"פ והרמ"א מוכח דלא כהמאירי הנ"ל וע' במהרשד"ם חאע"ה סי' ל"א ג"כ בזה. ועכ"פ הדבר תלוי בפלוגתת הפוסקים וגם תליא בב' תירוצי התוס' ריש מכות הנ"ל דאי נימא דהיכי דליכא דין הזמה בעדים א"צ שיהי' עשאי"ל אין להקל בעידי קידושין כיון דלא משכח"ל דין הזמה וכמ"ש הנו"ב וכבר הארכתי בזה לעיל והנה במ"ש הב"ש דהיכי דהאשה מכחשת צריך דו"ח כבר הארכתי בזה לעיל וע' בכנה"ג אות נ' בשם מהרח"ש חא"ע סי' י"ט דהריב"ש חולק ע"ז וסובר דגם במכחשת א"צ דו"ת גם מדברי אא"ז הב"י בח"מ סי' ל' שכ' דהמרדכי סובר דצריך דו"ח וגם מתשו' סי' ה' כ"כ וביאר בח"מ שם דהא

דכ' המרדכי פאד"מ דהאשה מכחשת משום דאל"כ הרי הודית ושאחד"א ע"ש ומבואר מזה דלא ס"ל לחלק בין מכחשת לאינה מכחשת:

לז וגם בכנה"ג רמז לזה. אמנם המעיין בדברי מרדכי שם ימצא דהעיקר כדעת הב"ש שהרי ז"ל המרדכי שם סי' תשי"א נשאל לר"י על א' שהטעה כו' ואמר להם להעיד שקידש אשה א' ולבסוף חזר בו א' מן העדים והשיב ר"י להצריך גט להסיר הלעז ולולא כן לא היתה מזוקקת לכך כי מן הדין יש לפטרה בלא גט כי צריכין דו"ח הואיל והיא מכחישתן וכל זמן שלא נחקרה עדותן י"ל מבנדין היינו לבטל עדותן כו' ועוד דאפי' בהודאות והלואות צריך דו"ח עכ"ל. והנה מה שסיים המרדכי דגם בהודאות והלואות צריך דו"ח הוא תמוה דהא חז"ל תקנו דא"צ דו"ח ובע"כ דכוונתו משום דסובר דבאשה מכחשת הוי דין מרומה וצריך דו"ח גם בד"מ ומזה ראי' ברורה להבנת הב"ש בדעתו ודלא כהב"י ז"ל. גם מוכח מהמרדכי דגם להקל סמכי' אהא דצריך דו"ח בדין מרומה וע' בשו"ת הב"י להל' קידושין סי' ב' דמוכח שם ג"כ דהיכי דנראה הדין מרומה כגון בקידושי בת ת"ח בלא שידוכין ובלא דעת קרובי' לכ"ע צריך דו"ח וגם לקולא סמכי' ע"ז ומשמעות דבריו שם דגם באמרו בחקירות אינו יודע העדות בטל יעוש"ה ותבין וע' במהרשד"ם\ חאה"ע סוס"י ל"ד ובשו"ת שב"י ח"ב סי' קי"ח ג"כ בזה וע' בתשו' מהרי"ט ח"ב א"ע סוס"י ל"ח שהביא ג"כ כמה ראיות דקידושין דמי לד"נ לענין דו"ח ע"ש היטב. וכבר כתבתי דגם להסוברי' דא"צ דו"ח היינו רק מדרבנן ואף שהריטב"א בסוף יבמות הביא בשם ר' פנחס אחי הרא"ה דגם מה"ת א"צ דו"ח בקידושין וגיטין כבר הביא הנו"ב בשם תשו' ר"ב אשכנזי דרוב הפוסקים חולקים ע"ז ושכן עיקר ע"ש ואף שהנו"ב האריך להחמיר כבר נתבאר בדברינו ת"ל בראיות ברורות אשר יתנו עדיהן ויצדקו דלא כהנו"ב. ואולם נלע"ד דהיכי דהבעל ואשה מודים בקידושין א"צ דו"ח מה"ת ומהני עדותן מה"ת גם בלא דו"ח וטעמא דידי שהרי בש"ס דקידושין (דף ס"ה ע"ב) אי א"ל ר"א לר"כ מאי דעתך דילפית דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כך' עדים דמי אף כאן הודאת בע"ד כו' א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייבה לאחריני ופירש"י שקרובי' נאסרים לו וקרוביו נאסרים בה ע"ש ומבואר מזה דמהראוי שיועיל הודאת בע"ד כיון דילפי' דין ערוה מממון אלא דכיון דחב לאחריני ל"מ הודאתם:

לח ומעתה אם העדים מעידים שנתקדשה אלא שלא נחקרו בדו"ח הרי עכ"פ מדרבנן מהני עדותם וכבר נאסרו בקרובותיהם ע"פ העדים א"כ שוב הודאת הבע"ד אינו חב לאחרים ושוב אמרי' הודאת בע"ד כך' עדים דמי ומהני הודאתם מה"ת. אבל היכי דהאשה מכחשת דליכא הודאת בע"ד בזה באמת ל"מ עדותן בלא דו"ח רק מדרבנן. ובזה

י"ל דברי המרדכי הנ"ל שכ' כיון דהאשה מכחשת צריך דו"ח והיינו דבעובדא שכ' שם שהטעה את העד הי' נראה כדין מרומה גם בלא הכחשת האשה אך די"ל דגם בדין מרומה בעינן דו"ח רק לחומרא ולא להקל והמרדכי שם סמך להקל ע"י מה שלא הי' דו"ח וכבר כ' לעיל בשם כמ"פ דלהקל לא סמכי' ע"ז אבל התינח היכי דשניהם מודים דאיכא הודאת בע"ד עכ"פ. ואי נימא דא"צ דו"ח יועיל ההודאה מה"ת בזה לא סמכי' להקל אבל במכחשת הרי מה"ת צריך בכל גווני דו"ח גם בלא דין מרומה רק מדרבנן א"צ דו"ח ובדין מרומה כיון דלא תקנו בזה חז"ל ואוקמוה אדאורייתא שוב יש לסמוך ע"ז גם לקולא ודוק. אבל יש לפקפק דהיכי דמודים דנתקדשו בפני עדים הרי בוודאי מהני הודאתם לבד ועי' נו"ב סי' נ"ז בזה ותבין וקצרתי כי אין בזה נ"מ לדינא רק לפלפולא בעלמא]:

לט (כו) ונחזור לעיקרא דדינא דנ"ד דלשי' תי' א' בתוס' ריש מכות וגם הרא"ש והא"ז סוברי' כן שייך הזמה בעדות קידושין ע"י מלקות כיון דא"א בהזמה אחרת וא"כ אם אמר בחקירות א"י העדות בטל מה"ת אלא דרבנן תקנו דא"צ דו"ח א"כ בכה"ג שנראה בעליל דין מרומה והאשה מכחשת יש להקל וכדעת החולקים על הריב"ש אמנם לפי תי' ב' של התוס' וכ"ה דעת ר"ת והראב"ד ורא"ה וריטב"א דבכה"ג א"צ שיהי' עשאי"ל כלל א"כ אם אמרו אינו יודע עדותן קיימת אף דצריך דו"ח דבא"י עיקר טעמא משום עשאי"ל וכאן ל"ש זאת. וא"כ הוי ספיקא דדינא. ואמנם גם אי נימא דשייך הזמה והעדות בטל הרי מבואר במרדכי הנ"ל דגם היכי דבעי דו"ח מ"מ צריכה גט מפני הלעז וגם הב"י ז"ל בח"מ סי' ל' הביא דבריו להלכה וא"כ אין בזה מרפא להתיר הבתולה בלא גט לכל הדיעות, וגם הש"ך בסי' ל"ג לא כתב רק בממון דשייך הזמה עכ"פ משא"כ בנ"ד ובפרט דעכ"פ צריכה גט מפני הלעז וכמ"ש המרדכי והב"י הנ"ל. ולתי' ב' של התוס' מהני עדותן מן התורה כיון דא"צ בזה עשאי"ל ואולם נראה לפמש"ל לענין איסור א"א דאי כתובה דאורייתא בעינן מה"ת שיהי' עשאי"ל מחמת הממון ורק מדרבנן א"צ דו"ח א"כ כיון דהמקדש אשה וחזרה בה מד"ת צריכה להחזיר כסף קידושין רק משום גזירה שמא יאמרו קידושי טעות היו ויאמרו קידושין תופסין באחותה א"צ להחזיר א"כ גם בעידי קידושין כיון דהאשה אינה רוצה בו הרי מה"ת היתה צריכה להחזיר כסף קידושין וא"כ ע"י עדותן הפסידוה הכסף קידושין ובזה שייך שפיר הזמה מה"ת ולא אימעוט עדות קידושין מקרא דכאשר זמם ובכה"ג שוב גם השתא דלא משכח"ל הזמה כלל שוב צריך עשאי"ל כיון דלא אימעוט מקרא וכמש"ל בשם הריטב"א והארכתי. בזה ועוד דכיון דלגבי ממון הקידושין הוי עשאי"ל ונתבטל עדותן, אם אמרו אינו יודע שוב בטל כל העדות דעשב"מ ב"כ וכמש"ל. ורק מדרבנן א"צ עשאי"ל כיון דא"צ דו"ח א"כ שוב בדין

מרומה דצריך לכ"ע דו"ח שוב בעינן ג"כ עשאי"ל וכיון שאמרו א"י העדות בטל וא"כ שוב גם לתי' ב' של התוס' נוכל לבטל העדות בזה ואמנם בכל זאת כיון שכ' המרדכי דגם היכי דצריך דו"ח צריכה, גט מפני הלעז א"כ גם בנ"ד אין להקל. אבל עכ"פ היא רק חומרא ולא מעיקר הדין. וכ"ז נלפע"ד ברור אחר העיון היטב, הדק בעזה"י. שו"ר בישויע"ק א"ע סי' מ"ב דיבר קצת מכסף קידושין ולא דבריו דברי. ובגוף ההערה כוונתי לדעתו ת"ל. ושוב מצאתי בח"ס א"ע סי' ק"ג שדחה בפשי' ד' נו"ב וכ' דבמכחשת צריך דו"ח אבל לא. הביא מכמה מקומות שהבאתי:

מ (כז) ועתה אשובה אראה ההיתר ג' שכ' רו"מ לפמ"ש הב"ש סי כ"ז דגם בלשון הרי את מקודשת נאמנת לומר שלא הבינה וא"כ בנ"ד דהיא בת כפר והיתה אז בת י"ד שנים ובודאי לא הבינה ואף שאמרה שלא שמעה היינו משום דלאו ד"ג וסברה להציל א"ע בזה וחזר ופקפק בזה כיון דלא טענה כן:

מא והנה מקודם אבאר אם נאמנת לומר שלא שמעה דלכאורה י"ל דהעדים א"י להעיד ע"ז ששמעה בבירור וא"ל דא"כ הרי תלוים הקידושין באמירתה ששמעה דהם אין יודעים וא"כ הוי תמיד מקדש בלא עדים ז"א דכבר הקשו המקנה ואב"מ סי' כ"ז כה"ג בהא דאם אינה מבינה וביארו דבכה"ג ל"ה מקדש בל"ע וע' בנה"מ בקונ' התפיסות מ"ש לחלק בענין זה ועוד דנהי דכל זמן שאינה טוענת מסתמא שמעה מ"מ י"ל דאם אמרה שלא שמעה נאמנת וע' נו"ב סי' נ"ט בענין אמירתה שלא הבינה דנאמנת משום דאינו נגד חזקה והאחרוני' פלפלו בזה ופקפקו ע"ד הנו"ב ע' בשו"ת רע"א סוס"י צ"ז ובפת"ש סי' מ"ב בשם כמה אחרוני' בזה וע' בש"ש להקצה"ח ש"ו פ"ג ובמח"א הל' אישות סי' א' וחידושי הרי"ף פ' התקבל וע' בב"מ א"ע סי' ל"ה ג"כ. אמנם נראה פשוט דהיכי דאמר אדם לחבירו דבר בפניו א"י לומר אח"כ שלא שמע ותדע דאל"כ בטל דין שתיקה כהודאה הן גבי איסורים כמבואר בש"ס דקידושין וביו"ד סי' קכ"ז הן גבי ממון וע' בתו"מ סי' פ"א וכמה דוכתי והרי י"ל לא שמעתי ובע"כ דאינו נאמן בזה וע' בש"ס סופ"ק דכתובות בקורין אותו ממזר ושותק ועוד בכ"ד מצינו מדשתיק לי' אודי לי' ודייקינין מזה להלכה וע' תוס' ב"ב (ד' ס"ב ע"א) ד"ה ומודה רב כו' דגבי חבר דייקינן הכי והרי ניחוש דלמא לא שמע וע' בב"י יו"ד סי' רי"ז גבי עללתה ובמלחמות פ"א דסוכה גבי ראש תור מכמה מקומות בש"ס בזה. א"ו דליתא. והרי גבי לא ראינו דאינה ראי' אפ"ה מבואר בחו"מ סי' כ"ט ס"ג דהיכי דתרווייהו בהדדי נינהו הו"ל הכחשה וע' ברמב"ם פ"ה ממעה"ק ופי"ט מפהמ"ק ופ"ט מאישות ובמל"מ מ"ש בשם רי"ו ובשם הריב"ש בזה ובגליון שלי ציינתי מדברי הב"ש א"ע סי' מ"ז סק"א דאין לחלק בין ראי' לשמיעה וגם בשו"ת שב יעקב

חאהע"ז סי' כ' מבואר דאינה נאמנת לומר שלא שמעה אפי' במיגו דהוי מיגו במ"ע ואינו ת"י כעת. וגבי הכרזה דאמרי' ביבמות (דף ל"ו ע"א וקי"ט ע"ב) דלא מהני היינו משום דדלמא לא הוי בהאי הכרזה דל"ה בחד זמן ב' ההכרזות ע"ש אבל בחדא הכרזה באותו זמן לא חיישי' שמא לא ישמע וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סוס"י ק"ג דכיון דההכרזה בשעת גט מהני ההכרזה דמאן דשמע הא שמע נמי הא ע"ש. וא"כ כיון דנכחשה האשה בעדים במה שאמרה שלא שמעה כבר הוחזקה כפרן וגם אם תאמר עכשיו שלא הבינה אינה נאמנת וכדקיי"ל כה"ג בח"מ סי' ע"ט כמה דינים. וע' בשו"ת ח"צ סי' ל"א שכ' כה"ג גבי שינה שם האב דגם היכי דנאמן מ"מ אם הוחזק כפרן באותו דבר שוב אינו נאמן ומ"ש שם דלענין אם הוא לוי הוי כמו ממון אחר ע' בשו"ת נח"א סי' כ"א שהשיג עליו באורך דבאיסורין גרע טפי יעוש"ה ועוד דאם א"י שלא הבינה הו"ל לטעון כן וכיוצא בזה כ' התוס' בכתובות (דף ט' ע"א) דליכא ספק שמא מוכת עץ היא דא"כ הול"ל כן ומדלא טענה כן אין לצרף זאת לספק ע"ש והרי התם מכחשת ואומרת בתולה הייתי ונימא ג"כ דנשי לאו ד"ג וסברה להציל א"ע בהכחשה אפ"ה לא אמרי' הכי וה"נ בזה וע' תוס' יבמות (דף קט"ז) בהא דחיישי' לגמלא פרחא ואפ"ה מדלא טענו כן אין לחוש לזה ונהרגין ע"ש וע' ח"צ סי' ל"א הנ"ל שכ' כה"ג וע' בתוס' שבועות (דף מ"א ע"ב) בהא דאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי והקשו התוס' אמאי לא מתרצינן דיבורי' דה"ק לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי וכדאי' כה"ג בכריתות י"ב ותי' שם בסוה"ד דהכא כשטוענין עליו בב"ד יש לו להשיב בענין שיופטר ואין לנו לתרץ דבריו ע"ש:

מב (כח) אמנם מה שעלה בלבי לצדד בזה דהא מצינו בלשון שמיעה דמשמעותי' הוא לשון הבנה וכמ"ש בפ' מקץ תשמע חלום לפתור אותו ובפ' תבא גוי אשר לא תשמע לשונו דהכונה שלא תבין את לשונו ואפ"ה נקט לה בלשון שמיעה ובש"ס דברכות (דף ט"ו) שמע בכל לשון שאתה שומע ובש"ס דעירובין (דף ק"ב) לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי. ובמלכים א' ק"ג ונתת לעבדך לב שומע. וא"כ ה"נ בזה י"ל דמה שאמרה שלא שמעה הכוונה שלא הבינה ובפרט די"ל דע"י שלא הבינה הי' אצלה מילי דכדי ולכן נשכח מלבה ואומרת שלא שמעה כלום אבל יש לחלק בין לשה"ק ובין לשון לעז כמובן. והן אמת דבלשון הרי את מקודשת נראה דעת האחרוני' דגם באומרת שלא הבינה אינה נאמנת וגם הב"ש כתב דהוי בסתם נשים עכ"פ ספק קידושין ואם היא מבינה בלשה"ק הוי ודאי קידושין ורו"מ כ' בשם הב"ש דס"ל דנאמנת גם בזה ובמח"כ לא עיין שפיר דכוונת הב"ש כמ"ש. אמנם נראה כיון דס"ל להב"ש דאם ידוע שהיא מבינה הוי ודאי קידושין וסמכי' בזה אפי' לקולא דלא תפסי קידושי אחר א"כ סמכי' בזה על האומדנא

א"כ נראה דגם להיפוך אם ידוע לנו לפי הענין דבוודאי לא היתה מבינה גם לשון הרי את מקודשת יש להקל גם כן דלא הוי קידושין ועוד דכיון דלא נהגו לקדש במטבע רק בטבעת יש לומר דגם סתם נשים אינם יודעות דהוי ענין קידושין ונשי לאו ד"ג וסברי דהוי שחוק בעלמא ואף דבאמת הוי קידושין גמורים לדינא וכמ"ש לקמן הנשים אינם רגילות בכה"ג ואינה יודעות שהיא ענין קידושין ולכן י"ל דבכה"ג לכ"ע נאמנת לומר שלא הבינה דהא עיקר טעמא דא"נ משום חזקה דכל הנשים רגילות בזה א"כ בכה"ג דאינם רגילות י"ל דליכא חזקה ושפיר נאמנת ובפרט דבנ"ד א"ל בפירוש שנותן להחליף וגם העדים פיתו אותה לקבל להחליף א"כ י"ל דבכה"ג לכ"ע נאמנת. וגם להסוברי' דבכל דשב"ע גם בלא אתחזיק איסורא אינה נאמנת מ"מ בנ"ד שנתבאר דגוף העדות בטל מה"ת רק מפני לעז יש להחמיר א"כ י"ל דבזה נאמנת לכ"ע. וע' בריטב"א קידושין שם דמחלק בין נשים שבזמן הש"ס לנשים שבזמנינו ומ"מ בלשון הרגיל החמיר גם בזה"ז ע"ש אבל מ"מ בנ"ד י"ל כמ"ש וע' בשעה"מ פ"ז מהל' אישות הל' י"ב מה שפלפל בדברי הר"ן והרא"ש בקידושין (ד' ס') ובדברי תשו' ב"י סי' ח' ויש נ"מ בזה לענין דברי נו"ב הנ"ל וע' בשו"ת גבעת פנחס סי' כ"ו ואכמ"ל וע' במהרשד"ם חאהע"ז סי' ל"א בסופו דגם להמרדכי שכתב דמפני הלעז צריך גט גם בלא דו"ח מ"מ אם גוף הקידושין בטלים מדינא רק מחומרא בעלמא שוב בלא דו"ח א"צ גט כלל ע"ש] ועוד נראה דגם להב"ש שכ' דהוי ספק קידושין מ"מ הרי הר"ן כ' בבעיא דנתן הוא ואמרה היא דבכל ס' קידושין מהראוי לאוקמי לקולא על חזקת פנוי' אלא דמשום חומר א"א החמירו ומ"ש הר"ן דלשי' ריי"ף ורמב"ם הוי סד"א כבר השיג ע"ז המהרי"ט שם. א"כ י"ל דבנ"ד דמדינא העדות בטל משום דהוי בלא דו"ח ולא ידעו הזמן א"כ י"ל דלכ"ע בספיקא מוקמי' לה בחזקת פנוי':

מג (כט) ואולם לכאורה יש סתירה מפורשת לזה מדברי הרשב"א בתשו' ח"א סי' אלף קע"ט (שממנו מקור דברי רמ"א סי' מ"ב ס"ד] שכתב וז"ל שאלתם על בת ר"י שיצא עלי' קול שנתקדשה וכו' שקבלו ב"ד עדות כו' והבין בקולה כי היא היא וראה שנתן לה משה הנ"ל י"ח פשוטים מידו לידה בתורת קידושין ואע"פ שהי' כותל חוצץ ביניהם היתה יכולה לשמוע בקולו לפי דעתו כו' אם יש לחוש בזה משום קידושין או לא. תשובה הדעת נותנת כי מה שהעיד פ' כו' לא בשעת קבלת קידושין הי' שאי אפשר כו' אלא אי קודם מעשה או אחר מעשה הי' וא"כ לדבריו אפשר שלא זאת היתה שהכניסה ידה אלא לאחר ואם היא אינה מודה בכך אין בדברי' כלום שאין אוסרים את האשה בעדות כזו שאין מקבלים מן העדים אלא עדות ברור לא מסופקת וכל שהיא טוענת לא הכנסתי ידי ולא קבלתים והם א"י להכחישה בבירור היא נאמנת ואין חוששין להם כלל ועוד שאפי'

העיד פ' זה בבירור כיון שהעד הב' אומר שהוא לא הכיר יד זו של מי אין כאן אלא ע"א וה"ז דשב"ע ואין דשב"ע פחות מב' כו' ואם היא מודה בקבלת המעות אלא שטוענת שלא שמעה שניתנו לה בתורת קידושין וסבורה היתה שלדבר אחר ניתנו לה גם בזה י"ל שהיא נאמנת לפי שזה לא שידך ולא הי' מדבר עמה על עסקי קידושיה והכותל רחב חוצץ בינו לבינה כו' וכיון שאין שם תור אלא היא א"א לשמוע בקולו של מקדש אא"כ מגביה קולו ביותר ועדים אלו לא העידו ששמעה היא אלא שאפשר ששמעה וקרוב הדבר מאוד שלא שמעה וכל כיוצא בזה אם אמרה לא שמעתי אע"פ שעדים אומרים שאפשר לה לשמוע חששא בעלמא היא וכיון שכן נאמנת לומר לא שמעתי ולא נתכוונתי לשם קידושין מיגו דאי בעי אמרה לא קבלתים כלל ואע"פ, שהעדים מעידים דלשם קידושין קיבלה ומיגו במקום עדים לא אמרי' חששא בעלמא היא ובמקום חששא אמרי' דומה למה שאמרו בשילהי פ"ב דכתובות בעי ר"א אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרי' מה לי לשקר או דלמא לא אמרי' ומ"ש מההוא עובדא דהאי גברא דאוגר חמרא לחברי' וא"ל לא תיזול באורחא דנהר פקוד כו' ומשני מי דמי התם כיון דאיכא מיא מ"ל לשקר במקום עדים ל"א הכא חששא בעלמא היא ובמקום חששא אמרינין עכ"ל הרשב"א. ומבואר מדברי הרשב"א דדוקא היכי דהעדים עצמם אמרי דאפשר לה לשמוע ויש הפסק רב בינו לבינה והוי רק חששא בעלמא בזה נאמנת במיגו דוקא אבל היכי שאמר בפני' ומסתמא שמעה אינה נאמנת אפי' במיגו משום דהוי מיגו במ"ע. ואמאי לא נימא דע"י שלא הבינה לכן אומרת שלא שמעה ובעכצ"ל דס"ל דגם בכה"ג אינה נאמנת לומר שלא שמעה. אמנם נראה לפמ"ש הב"ש סי' כ"ז סק"ה הנ"ל דבלשון הרי את מקודשת תלוי הכל לפי הענין אם נראה שאשה זו בוודאי מבינה לשון הקודש או לא ובסתם נשים הוי עכ"פ ספק קידושין ע"ש א"כ לכך כ' הרשב"א הטעם דחששא בעלמא היא משום דדלמא היתה אשה זו מבינה בלשון הקודש ולא היתה נאמנת לומר שלא הבינה וממילא אינה נאמנת ג"כ לומר שלא שמעה והוי וודאי קידושין ואם היא מסתם נשים הוי ס"ק רק אם היא בת ע"ה גמורה כתבתי דלפי האומדנא י"ל דנאמנת ולא נחית התם לברר דבר זה ולכן כ' טעם ברור משום דחששא בעלמא היא ונאמנת במיגו אבל היכי דידוע לנו שאין אשה זו מבינה וכהאי דנד"ד שפיר י"ל דמה שאמרה שלא שמעה היינו שלא הבינה או דע' שלא הבינה נשכח מלבה ואומרת שלא שמעה ואף שלא אמרה בפירוש שלא הבינה מ"מ מדלא שמעה ש"מ שלא הבינה ובפרט די"ל דלא שמעה הכוונה שלא הבינה וכמ"ש. ובפרט דנוכל לשאול אותה עכשיו אם הבינה אז לשון כזה ובוודאי מאמר שלא הבינה ותהי' נאמנת כיון דאפשר לתרץ דברי' הראשונים

כן וע' בחו"מ סי' פ'. ולא דמי להא דהתוס' בשבועות (דף מ"א) הנ"ל דהתם צריך להוסיף בדבריו אבל בכאן אי נימא דלא שמעה פירושו שלא הבינה א"כ אמרה באמת כן ובפרט דשאני הכא דע"י שלא הבינה לא ידעה מאי קאמר ולכן נשכח מלבה ואומרת שלא שמעה ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בשו"ת שבסוף הספר שהבאתי מהתוס' יבמות (דף ע"א) ועוד בכמ"ק דהיכי דלא מצינו סתירה ילפי' מלשון תורה ללשון בני אדם וה"נ בזה]. וע' בשו"ת מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ג בדין שנסתפק ע"א אם שמעה הנערה מה שאמר לה ולא ראה במה קידשה אבל עכ"פ העיד שיצאה האשה וקיבלה קידושין ועד ב' העיד בבירור על הקידושין והאשה הכחישה שלהד"מ ולא יצאה ולא דיברה מעסק קידושין כלל ופסק דהוי ע"א בהכחשה ואף דהוכחשה מב' עדים במה שאמרה להד"מ וכו' מ"מ יכולה להכחיש דברי עד ב' דאפי' תאמר שהוחזקה כפרנית לאותו ממון לא הוחזקה כפרנית לקידושין והרי שטען נגד חבירו הקנית לי קרקע בכסף שנתתי לך והלה אומר להד"מ ועדים מעידים שנתן לו כסף אע"פ שהוחזק כפרן לאותו כסף שלא יוכל אח"כ לומר שבמתנה נתנם לו או בחוב שהי"ל עליו מ"מ לא הוחזק כפרן לקנין הקרקע ה"נ בזה אע"פ שהכחישה המעשה לגמרי היינו משום דלא רצתה להודות שקבלה שמא יאמרו לשם קידושין קבלה וחרפה דהאי איתתא לומר שלא הי' שם קידושין כי אותה הם מבקשים ואין תובעים אותה עדיו ממון שתודה בהם עכ"ד שם. ולעיל מינה כ' שם דאפשר הנערה לא שמעה והוכחשה בזה ואין לחלק דהתם בכלל מה שאמרו להד"מ ממילא לא שמעה ג"כ. ז"א דגם בנ"ד אם לא שמעה ממילא לא הבינה ענין קידושין ואף שיש לפקפק קצת מ"מ מסתבר כן. ועוד נראה דאף דהיכי דאין האשה אומרת, שלא הבינה אמרי' דמסתמא הבינה היינו מדלא אמרה כן אבל הכא מה שלא אמרה כן היינו משום שהכחישה הכל לגמרי איך הי' בידה לומר שלא הבינה אחר שאמרה שלא שמעה כלל ושוב י"ל דסמכי' על האומדנא מוכחת דבוודאי לא הבינה כיון שהיא בת כפר ובת ע"ה וצעירה לימים היתה באותה שעה כמ"ש רו"מ. ואף דמבואר ברמ"א דאין לסמוך על אומדנות בקידושין י"ל דהיינו באיסור דאורייתא אבל בנ"ד שנתבאר כבר דמדינא העדות בטל כיון שלא ידעו הזמן שוב יש לסמוך על האומדנא וכיוצא בזה כ' בתשו' ח"ס תאהע"ז סי' פ"ה דדוקא משום חומר א"א לא נסמוך על אומדן דעת שלנו שלא הי' בלבה לשם קידושין ובפרט די"ל דליכא אומדנא דאיתתא בכ"ד ניחא לה וכמ"ש בתשו' מיימוני וא"כ היכי דליכא חשש דאורייתא שוב יש להקל ע"ש בנידון דידי' וה"נ בזה:

מד ועוד דדוקא לענין אם כיונו לקידושין לא סמכי' על אומדנא משום דאיתתא בכל דהו ניחא לה אבל לענין אם הבינה לשון קידושין היכי דלא הי' מתחלה שום דיבור מזה

וכמו שהעידו העדים שהיתה מתפחדת ליקח המטבע להחליף והם פיתו אותה לקבל המטבע להחליפה והרי לענין שלא הבינה שפיר יש לסמוך על אומדנא שלנו דבזה ל"ש טעמא דאיתתא בכ"ד ניחא לה דהא לא ידעה כלל אם היא ענין קידושין וז"ב לענ"ד. כלל הדבר כי צד היתר הזה הוא כדאי לפענ"ד לסמוך עליו וע"ע בדין אמרה שלא הבינה בת' רע"א מ"ת סי' נ"ג ורמר"א סי' י"ג ונודב"ש מ"ת א"ע סי' נ' ומהרא"ל צונץ א"ע סי' י"ט:

מה (ל) מה שהקשה רו"מ בקידש אשה בשוק כיון דעשה שליח כהוגן נימא דאפקעינהו רבנן לקידושין במחכת"ה נעלם ממנו דברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' אלף קפ"ה דלא אמרי' כן בכל מקום רק במקום שאמרו חכמים וכ"ה בתשו' ב"י סי' י' וע' בפ"י בקו"א לכתובות וע' בשו"ת גוא"י חאהע"ז סי' יו"ד שהאריך בזה ליתן טעם מדוע דוקא בקצת מקומות אמרו כן וע' במרדכי פ"ג דקידושין דהיכי יעבר בשעת קידושין אדרבנן ל"ש לומר כל דמקדש כו' והתם באונס שתני משום דנוגע להפסד האשה וכה"ג כ' בשו"ת פמ"א לענין א"ע ל"מ והובא בחיבורי לחו"מ סי' ר"ח:

מו גם מ"ש משום שקידשה במטבע אין בזה שום סניף וע' בשו"ת הש"מ חא"ע סי' ס"ח שהוכיח דהוי קידושין גמורים בלא פקפוק א וגם מתשו' הרשב"א שהבאתי לעיל מוכח כן:

מז (לא) עוד יש לעיין בזה דכיון דעד א' מהם יצא עליו קול שהוא חשוד על עריות והוא איש קל ומבואר ברמ"א סי' מ"ב דאפי בחשוד בעלמא הוא פסול לעדות אשה לקידושין וגירושין וכדומה רק דפסול רק מדרבנן ויל"ע דכיון דהוי רק פסול דרבנן א"כ י"ל דבעי הכרזה וכל זמן שלא הוכרז עליו אינו פסול כלל כמ"ש בח"מ סי' ל"ד וגם דהמקדש בפסולי עדות דרבנן צריכה גט כמ"ש בש"ע סי' מ"ב שם וכיון דלא נגבה עליו עדות רק חשוד בעלמא מחמת, קול א"כ בודאי אינו פסול רק מדרבנן וא"כ בלא הכרזה לא מיפסל. וכן מצאתי בכנה"ג הגב"י אות קע"ז שהביא כן בשם תשו' מהריב"ל ס"ד סי' ח' דפסולי עדות משום עבירה דרבנן בלא הכרזה מקודשת גמורה ע"ש. אבל אני מצאתי בתשו' מהרי"ט ח"ב א"ע סי' מ"ג שצידד דבעבירה של תורה י"ל דא"צ הכרזה גם אי נפסל רק מדרבנן וצידד שם עוד דלגבי איסורא א"צ הכרזה דדוקא גבי ממונא תקנו כן חז"ל משום פסידא דלקיחות והביא ראי' לזה מדברי נימוק"י אבל מתשו' הרשב"א מוכח להיפך אבל בעבירה של תורה ופסול דרבנן י"ל דגם הרשב"א מודה דגבי איסורא לא בעי הכרזה ומ"מ סיים בצ"ע ע"ש. ומצאתי בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' נ"ג שהעיר ג"כ דיש לחלק בין היכי דשייך טעמא דפסידא או לא והאריך להוכיח דאין חילוק בזה דכיון דתקנו דבעי הכרזה לא מיפסל בשום מקום בלא הכרזה ע"ש היטב בזה וע"ש בחאהע"ז סי' ל"ו

מ"ש בזה לענין קידושין. שוב מצאתי במל"מ פ"ד ממלוה הל' ו' שהוכיח דגם מהרי"ט ל"ק רק היכי דידוע שעבר רק דמשום דא"ב מלקות מיפסל רק מדרבנן בזה סובר מהרי"ט דא"צ הכרזה באיסור אבל היכי דלא נודע בבירור אם עבר ומה"ט מיפסל רק מדרבנן לכ"ע בלא הכרזה לא מיפסל גם גבי איסורא וע"ש מ"ש בשם תשו' פני משה ע"ש בזה וע' מבי"ט ח"א סי' רפ"ז באמצע התשו' בזה ומצאתי בפרישה א"ע סי' קנ"ב בסופו שכ' דגם בגיטין לא מיפסל העד בדרבנן בלא הכרזה. וע' בשו"ת עבוה"ג סי' ס"ז באמצע התשו' דס"ל ג"כ דבכל פסולי דרבנן גם בעבר עבירה של תורה בעי הכרזה וגם לגבי איסורא סמכי' ע"ז אפי' להקל יעוש"ה ותבין. וכן מצאתי בשו"ת אא"ז הב"י סי' ו' בתשו' מו"ה יהודא שהחמיר בענין חשד על עריות דיש לחוש להמחמירין ובתשו' מהר"א החמיר משום דהי' בלא הכרזה ואח"ז בתשו' הב"י החמיר ג"כ משום דהי' בלא הכרזה וגם בעדות עם הארץ כתבו שם דבזה"ז אין להקל מה"ט ואין לחלק בין ע"ה לע"ה יעוש"ה. שוב מצאתי בברכ"י חו"מ סי' ל"ד שהביא בזה כמה פוסקים ע"ש באורך בדין זה אבל מצאתי בשו"ת מהרש"ל סי' ג' שסמך להקל בעדות כיעור דכיון דהעדים הוחזקו לריקים ופוחזים דפסולים לעדות ע"ש ומוכח דבזה לא בעי הכרזה וע"ש שכ' עוד דהיכי דאיכא נמי חשש שנאה ששכר אותם שונאי של האשה בוודאי בריקים ופוחזים לא מהימני כלל אף דשונא כשר לעדות מ"מ בריקים ופוחזים אינם נאמנים בכה"ג ע"ש היטב וגם בתשו' רמ"א והובא בשו"ת רח"כ חא"ע סוס"י ט' כ' כה"ג ממש יעו"ש ונראה דבריקים ופוחזים כיון דהם בחזקת פסול עד שיוכשרו לכן א"צ הכרזה גם בשו"ת רמ"א סי' י"ד ובשו"ת רע"א סוס"י צ"ט מבואר להקל בעדות ע"ה ומוחזק לריק ופוחז והוכיח כן מפסקי מהרא"י והגאון רע"א ז"ל פקפק בדבריו דדוקא לגבי איסור דרבנן פסולים ע"ה וריקים ופוחזים אבל איך נוכל להקל לגבי איסור תורה וע' בשו"ת צה"ב שבסו"ס ב"מ סי' ח' באמצע התשו' בהשאלה שאירע בליסא ופרעמסלא שפסק ג"כ דבלא הכרזה לא מיפסל גם גבי איסורי' ע"ש אבל מכח שהוא ע"ה נראה דעתו לפסול העדות ע"ש היטב ועכ"פ לפמ"ש פני משה סי' פ"ט דעדות כיעור הוי רק מדרבנן י"ל בזה דברי רמ"א הנ"ל. אמנם בנ"ד כיון דנראה דבוודאי לא קיבלה לשם קידושין רק דא"א להקל לסמוך על אומדנא א"כ עכ"פ הוי רק חשש דרבנן א"כ שוב יש לפסול עדות של ע"ה ריק ופוחז וכדעת רש"ל ורמ"א הנ"ל. ובפרט שיצא עליו קול שחשוד על עריות. והרי מבואר כן ברמ"א סוס"י מ"ב דבקידושין דרבנן גם פס"ע דרבנן אינם קידושין וע"ש בב"י בשם רשב"ץ הטעם בביאור היטב דממ"נ אי אזלת בתר דאורייתא הרי אינם קידושין כלל ואי אזלת בתר דרבנן הרי הם פסולים ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ח סמוכין לסברא זו מכמה דוכתי:

ק וא"כ ה"נ בזה וע' בשו"ת רח"כ בסופו בתשו' הגאון מו"ה בעריש בן הפ"י ז"ל שצידד ג"כ להקל גם ביצא קול ולעז בעלמא שחשוד על עריות ע"ש היטב. ועוד נראה דגם אי בעלמא בעי הכרזה לפסלו מ"מ בכה"ג דכל הקידושין בטלים מדינא רק מחומרא דא"א אין לנו לסמוך על אומדנא שוב י"ל דבמוחזק העד לריק ופוחז בצירוף חשש שנאה של השוכרו י"ל דעכ"פ אינו נאמן גם בלא הכרזה וכמ"ש רש"ל הנ"ל ובפרט בזה"ז דא"א להכריז כלל:

מח (לב) ואי משום דאכתי נשאר עדות עד ב' הנה מלבד דע"א בהכחשה לאו כלום הוא וע' במהרי"ט סי' מ"ג הנ"ל ובתשו' אבן השוהם מסי' נ"ד עד סי' נ"ח בשם כמה גדולים שפלפלו בדברי הב"ח וחמ"ח וב"ש ובנ"ד לכ"ע לאו כלום היא כמבואר למעיין. ועוד די"ל דבכה"ג דאחד מהם פסול שוב עשב"מ ב"כ ואף דפסול רק מדרבנן ומבואר בשו"ת ב"י סי' י' דבפסול דרבנן ל"א עשבמב"כ כבר דחיתי זאת בחיבורי לחו"מ בקת"ע לסי' רל"א אות כ"ג והוכחתי מהר"ן פ"ק דגיטין להיפוך והתומים לא דיבר מזה אבל גם התומים הוכיח מהריטב"א להיפוך ועמש"ל סי' ז' כמה ראיות לזה ועוד דבנ"ד דכל הקידושין רק דרבנן לכ"ע אמרי' מחמת פסול דרבנן דעשבמב"כ וכעין דברי רשב"ץ ורמ"א סוס"י מ"ב הנ"ל:

מט ואף די"ל דלא ידע זה בפיסולו וע' חמ"ח סי' מ"ב שם סק"ו וב"ש סק"ח המעיין בגוף תשו' ר"מ מפדאוה סי' ל"ז ימצא דיש להקל ובפרט דבנ"ד גם אם נשאר ע"א אין לחוש לקידושין דהוי ע"א בהכחשה וכמ"ש. והנה באמת מבואר בש"ע ב' דיעות גם ברשע אם יש לחוש שמא עשה תשובה ודעת רמ"פ להקל דדוקא בתנאי ע"מ שאהי' צדיק רגלים לדבר כמ"ש הב"ש סקכ"ב וכן מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"מ שכ"כ. אבל מתשו' הרא"ש כלל ה' דין ב' גבי הריגת מסור מוכח דבכל גווני יש לחוש משום חומרא דא"א דאל"כ הו"ל לחלק כן בין הא דקידושין להא דהריגת מסור א"ו דליתא ע"ש ודו"ק ויל"ע בברכות (דף י') ופסחים (ד' נ"ו) גבי חזקי' שגירר עצמות אביו ולא חשש שמא עשה תשובה אבל י"ל כסברת רמ"פ וגם להרא"ש לק"מ דדוקא משום חומר א"א חיישי' לזה כמובן ודו"ק. אבל מ"מ נראה דהיינו רק בחומר קידושין של תורה משא"כ בנ"ד והבן:

נ לג) והנה עוד נ"ל לצדד בנ"ד דהא וודאי המעשה שעשה המקדש בצירוף העדים הוא מעשה רשע להטות את הבתולה בפיתוי דברים ולקדשה בלא שידוכין ובשוק ומתחלה בעלילה באו וכל כוונתם רק לביישה ולנוולה ולבייש אבי' ואמה [וכבר כ' התוס' בסוטה ד' י') דהלבנת פנים הוא אביזרי' דש"ד ויהרג ואל יעבור וכמ"ש חז"ל נוח לאדם שישליך א"ע כו'] והניחו דברי הרב ושמעו לדברי התלמיד בעה"ב של המשרת משנאתו לאבי

הבתולה א"כ לא מיבעי' לפמ"ש המל"מ פ"ד ממלוה הל' ו' בשם הכנה"ג וש"פ דמשום לפ"ע נפסלים לעדות א"כ פשיטא דהעדים שעברו בזה על לפ"ע הם נפסלים עי"ז לעדות וא"כ אינם נאמנים דאאמע"ר רק גם אי נימא דאינם נפסלים בזה מ"מ הרי כבר כתבתי בחיבורי לחו"מ סי' קפ"ג ס"ב להוכיח דגם בדרבנן אאמע"ר א"כ פשיטא דאינם נאמנים בזה. וא"ל דבנ"ד דמי להא דכ' התוס' ב"מ (ד' ד') דבבא לעשות תשובה נאמן וה"נ י"ל דרוצים להציל אחרים ממכשול עון א"א ז"א דכבר כ' בתשו' נו"ב מ"ת אה"ע סי' קנ"ו דגבי להציל אחרים ממכשול ל"ש זאת והביא שם ראי' מהעדים שאמרו אנוסי' היינו ע"ש ושאר אחרוני' תי' בע"א ולפי דבריהם גבי העדאת עדים ל"מ כלל סברת התוס' דב"מ הנ"ל וא"כ פשיטא דבנ"ד אין נאמני' ואף דהוא נסתפק אם שייך זאת באינו נפסל לעדות אם כי נראה כדבריו בב"ש א"ע סי' קנ"ב סקי"ג ע"ד הב"ח עכ"ז העיקר כמ"ש בחיבורי שם ראיות מהרשב"א והריב"ש דגם בדרבנן אאמע"ר וע' בשע"מ בחו"מ סי' ע"ג סקי"ג מ"ש בזה וע' בשו"ת רח"כ יו"ד סי' א' ובשו"ת בר"א חאה"ע סי' י"ג ובתשובה א' שכתבתי על שאלה שנשאלתי מח"א מק' חראסקוב בעובדא שהעידו שהחמיצו בידים קימחא דפיסחא של אחר והארכתי בזה מאוד. וא"ל דנימא פלגי' דיבורייהו ובמה שאמרו שהם הלכו וסייעו לדבר לא נאמין להם רק במה שנתקדשה לפניהם נאמנים ולא עשו בזה מעשה רשע כלל אם נעשה לפניהם בלא כוונה ז"א לפמ"ש התוס' בכתובות (דף י"ח) לחד תי' דבקיום שטרות דרבנן ל"א פ"ד לפסול השטר דאוקמוה אדאורייתא ע"ש א"כ ה"נ בזה דמה"ת אינם קידושין רק לחומרא מדרבנן וגם כל העדות אינו כשר רק מדרבנן כיון דלא ידעו הזמן וכמש"ל א"כ י"ל דבכה"ג ל"א פ"ד ואוקמוה אדאורייתא ואף שהתוס' כ' שם עוד תי' אחרים הנה לשי' הרמב"ם בפיה"מ שילהי נדרי' ולשי' הראב"ד שהובא בראש סופ"ק דמכות בעכצ"ל רק כתי' זה של התוס' וא"כ יש לנו עמודים גדולים לסמוך עליהם. והן אמת כי בדברי התוס' הנ"ל יש עיקולי ופישורי ובתשובה א' הארכתי בזה. עכ"ז חזי לאצטרופי בנ"ד לשאר קולות שכתבנו:

נא והנה במש"ל בענין אאמע"ר באומר לעשות תשובה היא רוצה והבאתי מתוס' ב"מ (דף ד') וכמ"ד ונו"ב א"ע קנ"ו ובאמת בנו"ב עצמו חא"ע שם סי' כ"ג כ' בעצמו להיפך והביא ראי' מסופר שאומר אזכרות כתבתי שלא לשמן וגם מכהן שפיגל דאם הוא בידו נאמן אף דמע"ר ובע"כ משום דבא להציל אחרים ע"ש וסותר ד"ע אמנם מ"ש מאזכרות כתבתי שלא לשמן במח"כ נעלם ממנו דברי המרדכי בשם ר"ש שהובא בט"ז יו"ד סי' רע"ו דהוכיח דהתם הכוונה ששכח לכתוב לשמה בפירוש אבל באמר כתבתי שלא לשמה אאמע"ר וא"כ מוכח להיפוך וע' תוס' ע"ז (ד' כ"ז ע"א) ומנחות (דף מ"ב ע"א) בזה

וקצרתי וגם בא"ז הגדול ה' פסחים סי' רכ"ג שהקשה איך יהא נאמן ששחט הפסח שלא לשמו הרי אאמע"ר ע"ש והרי י"ל שבא לעשות תשובה להציל האוכלים ממכשול א"ו דליתא והעיקר כמ"ש בסי' קנ"ו אבל צע"ק דהתם י"ל שמציל גם א"ע להקריב פסח אחר אבל הרי הומ"ל שנפסל בשחיטה בדברי' הפוסלים בה' הלכות שחיטה וכדומה ויש לפלפל דאדרבא התם דאית לי' מיגו לומר אומר מותר הייתי וכדומה ע' מנחות (דף מ"ט) שוב שפיר הקשה הא"ז. וא"ל שבא לעשות תשובה ז"א דהול"ל אומר מותר הייתי דלא ליפרסם חטאי' כדכתי' מכסה פשעיו לא יצליח וכמ"ש בשו"ת בר"א חא"ע סי' ע"ד כה"ג בהא דאנוסים היינו אבל מהמרדכי הנ"ל מוכח כן וע' בהקדמת הא"ז מהגאון אבד"ק לבוב בזה שלא הביא מהנו"ב כלל ות"ל הרגשתי בעצמי בראיות המרדכי מכבר ונהירנא שראיתי בשו"ת ש"צ סי' כ"ג שדיבר מסתירת ד' הנו"ב ואינו ת"י כעת וגם מהא דגיטין (דף נ"ג) דקאמר כדי שיודע מוכח דאם יודע יהי' נאמן וי"ל דבאו"ה נאמן במיגו דהי' אומר שפיגל בשוגג אבל היכי דבעינן עדים ממש ל"מ מיגו עתו"ס קידושין (דף ל"ה) ואכמ"ל ויש לפלפל הרבה בזה ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקכ"ו כ"ז באורך בכ"ז וע' בתשו' הר"ן ס' מ"ג ושו"ת רח"כ סוס"י ס"ג ותמצא ג"כ ראי' לזה:

נב (שוב בא לידי הגב"ע והעיד העד בזה"ל האט זיא צי גינעמין דיא צווייא זעקסיר אין בשעת זיא האט ציא גינעמין האט ער גיזאגט האמ"ל כו' ומדאמר מקודם מה שקיבלה ואח"ז אמר העד מה שאמר האמ"ל מוכח דהקידושין הי' אחר שקיבלה וכה"ג כ' בשו"ת בגדי כהונה סי' כ"א ואף דבשו"ת רמר"א חא"ע סי' י"ג פקפק עליו מ"מ ספיקא עכ"פ הוי ודו"ק וא"כ יש כאן עוד לצרף להיתר). ובצירוף כל הני טעמא נלפע"ד להתיר הבתולה ההוא להתנסבא לכל גבר דיתצובין וא"צ לקבל גט מהמקדש הזה באם שא"א בנקל לקבל גט אמנם עלה בלבי לחוש בזה מחמת הקול שהי' זה כמה שנים שנתקדשה וברמ"א סי' מ"ו ס"ד מבואר די"א דבזה"ז אין מבטלין קלא ואף דהח"מ וב"ש הביאו בשם ד"מ דיש לסמוך על המיקל בד"ס יעוין בכנה"ג בשם מהרשד"ם ורש"ל דיש להחמיר וע' תשו' עה"ג סי' ל"ד שהחמיר הרבה מכח הקול ותמהני רו"מ שלא הרגיש בזה כלל אבל נראה דכיון דכל זמן שלא הוחזק בב"ד אין לחוש להקול ואחר שהוחזק בב"ד תיכף נולד האמתלאה והספיקות אי חלים הקידושין מדינא והוי קול ושוברו עמו ועיין בר"ן פ"ק בקידושין בהא דאיכא סהדי באורי' דהוי בי' ש"פ במש"ש דלפעמים גם בקלא דלא איתחזיק חיישי' היכי דעכ"פ פשטה ידה, וקיבלה קידושין וא"י אם ש"פ וגם בזה פליגי ר"ח ואביי ורבא ע"ש היטב אבל אין לו ענין לנד"ד וע' בשו"ת הב"י סי' ב' שפסק בפשיטות דמבטלינן קלא וע' במהרשד"ם אה"ע סי' ל"ג בסופו, מ"ש לצדד בענין הקול וע"ש סי' ד' עוד בזה

וע' בשו"ת רמ"א סי' צ"א כמה צדדי' בזה וע' בתשו' אבן השוהם סי' נ"ד ותשו' שארית יוסף סי' ל"א וע' בתשו' נו"ב סי' נ"ז וסוס"י ס'. ובשו"ת ספר יהושע סי' פ"ט בזה ולענ"ד י"ל דהיכי די"ל דאויבים אפקוה לקלא בלאה אין לחוש מחמת הקול וכדקיי"ל כה"ג גבי קלא דזנות דא"א ע' מ"ק (ד' י"ח) וא"ע סי' י"א וע' בשו"ת חא"ש סי' צ"ג ויכון כי לא אדע מהות הקול איך הי' ואם הוחזק הדבר, מוטל על מעכת"ה לחקור בזה וכפי ראות עיניו כן יעשה. אבל מעיקר הדין באם ליכא חשש מחמת הקול נלפע"ד להתיר הבתולה לשוק בלא גט ואי נימא כמש"ל דהוי רק קידושין דרבנן א"כ בדרבנן הרי לא חיישי' לקלא וכדמוכח בא"ע סי' ו' גבי חליצה. אמנם מחמת חומר הדבר יאבה לדרוש עוד מאיזה רב מובהק בתורה ויראה ואם גם הוא יסכים להתיר גם אני אשא ואסבול שובא מכשורא אכן אם אפשר בנקל להשיג גט מהיות טוב אל תיקרי. רע ולא נעייל נפשין בספיקי ואף דהמ"ב בתשו' כ' דאין להחמיר בחכם להצריך גט עכ"ז ירא אנכי מחומר א"א. ומ"ש רו"מ אם יש למחות בין המקדש מלהינשא ע בתשו' שארית יוסף סי' כ"ח ושאר אחרוני' אבל יש ביד ב"ד למחות בידו ולכופו לגרשה גם חוץ מן הדין כיון שהיא מרוצית לקבל גט וע' בחו"מ סוסי' ט"ו דגם משום תביעת ממון יוכלו ב"ד למחות מלהינשא לאיש וה"נ בזה דמצוה לנעול דלת בפני עושי עולה ולמיגדר מלתא שלא יהי' בנות ישראל כהפקר וע' בשו"ת רח"כ א"ע סי' מ"ג ותבין וע' בתשו' הרשב"א ח"א סי' תקנ"א. אבל באם ירצה תרקבי דדינרי נלע"ד דיש להתירה באם יתברר לפני רו"מ שאין בזה חשש מחמת הקול. והנלע"ד כתבתי:

סימן רכז

א עוד על ענין הנ"ל להרה"מ מו"ה דוב בעריל ברענדיר נ"י:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בקידושין כבר נשאלתי בזה מהרב אבד"ק והשבתי לו בס"ד באורך ידרשנו שמה וימצא כל מבוקשו. והנה רוב הדברים שכ' רו"מ כתב גם הרב והשבתי לו ולא באתי בזה רק במ"ש רו"מ איזו הערות במה שלא דברתי בתשובתי שם ואבא בקצרה:

ג מ"ש רו"מ מהא דסנהדרין (דף מ') דלא בעי הש"ס מנ"ל דבעינן שיקבל עליו ההתראה ובע"כ משום די"ל שלא שמע. הנה לק"מ דכיון דדייק התם מקרא דבעינן שיתיר א"ע למיתה ומבואר ברש"י דהיינו שיאמר אעפ"כ א"כ שוב ממילא נשמע דבעינן שיקבל עליו התתראה ולכן לא בעי הש"ס מנ"ל:

ד ומ"ש רו"מ מדברי התומים סי' צ"ב סק"א שחילק דדוקא לענין מלקות י"ל שכחתי אבל לענין פסול לעדות שפיר נפסל ואי"ל ואם כן י"ל גם לענין לא שמעתי כן וא"כ לענין קידושין אי"ל לא שמעתי הנה בגוף דברי התומים יעוין בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתס"ד ובמרדכי כתובות פ' המדיר סי' קצ"ו בהא דעוברת על דת דצריכה התראה והביאו מהא דכתובות בהתראה די"ל אישתלי וחילקו שם ומוכח דלא ס"ל כחילוק התומים ע"ש ותבין. ועי' בעבוה"ג סי' ב'. אבל מ"ש רו"מ מחו"מ סי' ק"ד ס"ב דמשמע דאם הי' אצל ההכרזה אינו נאמן לומר לא שמעתי הוא נכון אבל כבר קדמו בזה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג אחרון חאה"ע סי' י"ג. ואני כתבתי בתשו' כמה ראיות ברורות בזה. ומ"ש רו"מ ע"ד הנו"ב סי' נ"ט שכ' דלהכי נאמנת לומר שלא הבינה משום דלא אתחזק איסורא והקשה מהא דקידושין (דף ס') ואה"ע סי' ל"ח סי"ד דאינו נאמן לומר שאין לו מאתים ולפמ"ש הר"ן דהתם רגלים לדבר דכיון שקידשה בתחלה מסתמא הי' לו א"כ לק"מ אבל הרא"ש הקשה שם מתוספתא דע"מ שאדבר עליך לשלטון ובע"כ דלא ס"ל כטעם הר"ן דאל"כ ל"ק קושיתו דכאן הוי תנאי להבא וא"כ קשה על הנו"ב הנה יעוין בתשו' גבעת פנחס סי' כ"ו שהעיר מדברי הרא"ש ותי' דהתם דהתנאי להבא וע"מ כאומר מעכשיו כבר נגמרו והוחזקו הקידושין ע"ש היטב בזה גם י"ל דהרא"ש סובר דגם בלא אתחזק הוי דשב"ע ואנן לא קיי"ל כוותי' ובנ"ד דאיכא אומדנא דמוכח שלא הבינה י"ל דלכ"ע נאמנת. וע' בתשו' ב"י סי' ח' מ"ש בדברי הר"ן והרא"ש בזה ע"ש בתשו' מהרי"ן נחמיי"ש ז"ל בזה. שוב מצאתי בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג אחרון חאה"ע סי' י"ג שהעיר בזה ע"ד נו"ב מהר"ן והרא"ש הנ"ל והאריך בזה וע' בריטב"א קידושין ס' שכ' ג"כ כסברת הר"ן דהתם משום דרגלים לדבר ע"ש:

ה ומ"ש בדין אם יש להתיר מכח ס"ס בקידושין דאי נימא דס"ס הוי כרוב הרי דעת כמ"פ גבי סבלונות דמשום חומר א"א חיישי' למעוטא יעוין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח שהוכיח דסמכי' על ס"ס בקידושין וע' בב"ש סי' מ"ו סקי"ד ואב"מ שם וב"ש סי' ל"ה סקכ"ח:

ו ומה שהקשה על הנו"ב דס"ל דבמיוחדת הוי עשאאי"ל א"כ למ"ל קרא לפסול מיוחדת בד"נ הרי בלא"ה הוי עשאאי"ל. זה טעות דהנו"ב לא קאמר רק בד"מ דיכול לומר לחייבו שבועה באתי אבל בד"מ ל"ש זאת ומה"ט כ' הנו"ב סי' ע"ד דבקנס ל"ש זאת וז"פ מאוד:

ז ומ"ש בהא דשילהי יבמות דעדות אשה משום כתובה א"צ דו"ח והא בכתובה ל"ש נע"ד כמ"ש התוס' בכתובות (דף פ"ו). נעלם ממנו דברי נימוק"י שם שכ' דבכתובה טעמא משום חינא ומ"ש דבנ"ד שהמקדש משרת של בעה"ב השונא וגם הבטיח לו חמשים

ר"כ והוי כאנסוהו וקדיש וכמ"ש בתשו' עבה"ג סי' ל"ז הוא תמוה דהתם בידוע שאנסוהו אבל איך נאמר מן הסתם שאנסוהו ויותר אין פנאי להאריך:

ח עוד חזר השואל וכתבו אלי והשבתי לו שנית מ"ש לחזק קושיתו בהא דמכות (דף ו') דיליף מקרא דמיוחדת בד"ת פסול והקשה רו"מ תיפוק לי' דהוי עשאאי"ל להנו"ב. ואנכי דחיתי בתשובתי דבד"נ ל"ה עשאאי"ל דל"ש לומר לחייבו שבועה באתי וע"ז כ' רו"מ דבד"נ דלא אזלי' בתר אומדנא י"ל דלספירת דברים בעלמא אתי ועוד די"ל לפסלו לעדות באתי אם יבא אח"כ עוד א' ויעיד עלי' עבירה אחרת עכ"ד. והנה מ"ש דלמא לספירת דברי' אתי א"צ תשובה ואעפ"כ אמינא הרי בסנהדרין (דף פ"ו ע"ב) דס"ל לר"י דעידי גנבה נהרגין דאתחלתא דמכירה ופירש"י דקסבר דלא לקי וא"כ בע"כ להרגה אתי ע"ש והרי התם עדיין לא באו עדי מכירה עדיין וגם לא מיירי כלל במרמזי רמיזי רק בסוף הסוגיא וע' רמב"ם פכ"א מעדות ואמאי נהרגין נימא דלא ידעי אם יבואו עוד עידי מכירה ולספירת דברים אתי. א"ו דליתא ותמהני על רו"מ שדיבר מסוף הסוגי' שם ולא הרגיש בזה אבל באמת גם בלא"ה א"צ תשובה כלל וגם מה שהביא רו"מ מהתוס' שם ד"ה עבדי כו' הרגיש בעצמו בחולשת הדברים אבל מ"ש די"ל לפסלו בעדות באתי. אני תמה דמ"מ איצטריך קרא לפסול עדות מיוחדת בד"נ דנ"מ היכי דכבר נפסל מקודם לעדות דמשום טעמא דעשאאי"ל הוי מהני עדותו ולהכי איצטריך קרא דלא יומת עפ"י ע"א וכה"ג כ' התוס' בסנהדרין (דף פ"ו) שם ד"ה גנבה ע"ש בסוה"ד אבל בד"מ הקשה הנו"ב שפיר דמ"מ היכי דאינו פסול מכבר אמאי כשר עדות מיוחדת בד"מ ודחיק לי' לאוקמי קרא דוקא היכי דכבר נפסל. אבל קרא דר"נ הרי פוסל באמת רק דהיכי דלא נפסל מכבר גם בלא"ה פסול וקרא איצטריך דנ"מ היכי דכבר נפסל מקודם. וז"פ. ועוד אני תמה על תמיהתו דהא בד"נ צריך שיתרו בו ושיתיר א"ע למיתה דאל"כ אינו נהרג גם בשנים וא"כ איצטרך שפיר לפסול מיוחדת דבכה"ג הרי א"א לומר לפסול לעדות באתי דא"כ למ"ל להתרות ולהעיד בפני ב"ד שהתרה ושהתיר א"ע למיתה ואף דמשכחת לה במותרה מפי אחרים ומפי השד אבל עכ"פ שפיר איצטריך קרא לפסול מיוחדת היכי דהותרה בעצמו והעיד ע"ז בב"ד דבזה ל"ש טעמא דעשאאי"ל והרי בסנהדרין (דף מ"א) ותוס' שם (דף פ"ו) כ"כ דבהתרו א"א לומר לפסול או לאסרה באנו וז"פ. וגם בלא"ה יש לדון דבמיוחדת מחלון זה וחלון זה הוי שפיר עשאי"ל דמ"מ באין כאחד לפני ב"ד ושפיר איצטריך קרא לפסול בכה"ג היכי דבאין יחד לב"ד אבל י"ל בזה דגם בכה"ג הוי עשאאי"ל משום דכיון דלא ראו כאחד שמא לא ידע זה אם חבירו יעיד אחריו כמותו:

ט אמנם מ"ש רו"מ כעת דרב לשיטתו דסובר עשאאי"ל כשר כמ"ש הנו"ב א"ע סי' מ"ו עכ"ד תמהני עליו שהרי הנו"ב שם הוכיח ממסקנת הירושלמי דדוקא בד"מ סובר רב דעשאאי"ל כשר אבל בד"נ מודה דפסול ע"ש א"כ אין מקום לדבריו כלל:

י והנה במ"ש בתשובתי ליישב קו' הנו"ב על התוס' מכות במ"ש בשם ר"י מאוריליינש משום דע"א מועיל בממון כגון במחשואיל"מ. עלה בלבי אח"כ דיש לדון דהתם מרי' דשמעתא היא ר"נ והרי בתוס' שבועות (דף מ"ז) כ' דר"נ לא ס"ל דינא דמחואיל"מ אבל יש בזה מבוכה וע' גם בתוס' כתובות (דף י"ב) וגם עכ"פ מועיל ע"א לענין אם א"ר לישבע דנחתי' לנכסיו. וכמ"ש בתשו' שם. ועוד דבלא"ה כתבתי שם דלק"מ דגם בע"א שייך תורת הזמה אלא דלא עשה כלום וכמ"ש תוס' ב"מ (דף ד):

יא ומ"ש רו"מ ליישב ק' הנו"ב מהא דעדות מיוחדת עפמ"ש הנו"ב חא"ע סי' נ"ז דבענין לפסול לעדות א"צ עשאי"ל דל"ש כאשר זמם. וא"כ לשי' הש"ך דדין דו"ח תליא בדין עשאי"ל וכיון דא"צ עשאי"ל א"צ דו"ח א"כ לא הו"ל להעיד באיזה יום ושעה אם באו רק לפסול לעדות וכיוצא בזה כ' בספר נזיר ד' מהגאון הקדוש מו"ה שמעלקא מנ"ש זצ"ל לתרץ קושי' התוס' בסנהדרין (דף פ"ו). ובזה כ' ג"כ ליישב קושיתי שהקשיתי בתשו' ע"ד ה"ר יקיר דיוכל להצטרף עם הבע"ד לפסלו והקשיתי דהא הוי הכחשה והזמה ביחד והוי עשאאי"ל ותי' רו"מ דלגבי פסול עדות א"צ שיהי' עשאי"ל כמ"ש הנו"ב הנ"ל עכ"ד. והנה באמת אין לי נ"מ בזה כי דברי נאמרו רק לפלפולא בעלמא ועיקר התי' כתבתי דראיית הנו"ב ליתא כלל למעיין בש"ס וכמ"ש בתשו' בזה ואולם יען כי יש בזה נ"מ במק"א אם דין פיסול לעדות צריך דו"ח מה"ת ואולי גם מדרבנן די"ל דל"ש בזה טעם נע"ד וצ"ע בזה ועכ"פ מה"ת י"ל דצריך דו"ח ולכן אבאר כי לענ"ד ד"ז צ"ע לדינא והנה הנו"ב כ' שם דגם לתי' א' של התוס' דבמלקות מתקיים כאשר זמם, היינו בעדות, ב"ג שהפסידו מת"כ ואם יקריב ע"ג מזבת ילקה אבל כשפוסלו לעדות לא הפסידו כלום ואף שנפסל לשבועה הרי מה"ת ליכא שבועת נו"נ ופטור עכ"ד. ועלה בלבי לכאורה דזה תליא בב' תי' התוס' ב"מ (דף ה') אי בחשיד שייך דין מחואיל"מ דלפמ"ש שם טעמא משום דלא שבקת חיי י"ל דזה רק מדרבנן אבל לפי טעם ב' דהוא רצונו לישבע רק שאין מניחי' אותו לכן פטור א"כ גם מה"ת ל"ש מחואיל"מ וא"כ לחד תי' של התוס' קודם שנתקן שבועת שכנגדו הי' חייב לשלם להפסידו ממון. ואולם באמת זה ליתא דכבר ביאר בנו"ב מ"ת חח"מ סי' כ"ז עפ"י דברי תשו' מיימוני דהכוונה משום דהוי קם לממון א"כ גם לתי' ב' של התוס' פטור. אבל גוף הדבר שכ' הנו"ב דאם בא לפסלו לעדות אינו חייב מלקות דדוקא בב"ג הפסידו מת"כ ויתחייב מלקות אם יעבוד. לכאורה עלה בלבי לפמ"ש הריטב"א בהא דב"ג וב"ח

אמאי אינו חייב לשלם מה שהפסידו מת"כ ותי' דלא ברי היזקא דמי יימר דיהבי לי' מתנות דהא טה"נ לבעלים ורחמנא אמר כאשר זמם לעשות ולא זמם לגרום ועוד דכיון דבעיקר העדות לא מתקיים כאשר זמם ממש שיהי' ב"ג וב"ח שוב אין הזמה לחצאין ע"ש וא"כ מבואר דהפסד מת"כ הוי רק גרמא ולא מתחייב בזה אבל באמת לק"מ דדוקא שיתחייב לשלם אינו מחויב עבור גרמא בעלמא אבל מ"מ י"ל דהוי בכלל הרשיעו את הצדיק כיון דיוכל לבא להפסד ממון לפעמים עי"ז. אך לפ"ז שוב אמינא דגם בבא לפסלו אפשר שיבא להפסד ממון לפמ"ש בנה"מ סי' ע"א סקי"ז דמתבטל הנאמנות ואינו גובה בכת"י כלל או גם בשטר בנאמנות מפורש ויש עדים להיפוך ע"ש ותבין. וגם עפמ"ש בקצה"ח ונה"מ וסי' כ"ח סק"ד דע"א המעיד בערכאות דפטור מלשלם אם אומר שהעיד אמת היינו דוקא בעד כשר אבל בקא"פ חייב לשלם ונחלקו שם בטעם הדבר אבל הדין מוסכם שם כן משניהם ע"ש וא"כ שפיר הוי בכלל הרשיעו צדיק ושפיר מהראוי שילקו העדים כשהוזמו וא"ל דא"כ הוי כד"מ וא"צ דו"ח ז"א דמה"ת עכ"פ צריך דו"ח ועוד דגם מדרבנן בזה ל"ש טעמא דנע"ד ועוד דגוף העדות אינו על ממון וכמו עדות ב"ג וב"ח וז"ב מאוד:

יב ועוד נ"ל דבלא"ה משכחת הפסד ממון ע"י פיסולן לעדות אם יעידו בב"ד שלא ידעו מפיסולן ויוציאו ממון ואח"כ יבואו ב' כשרים ויכחישום דאם הי' ג"כ כשרי' הוי תרי ותרי ואם הם פסולים יהי' האחרי' נאמנים ואם א"א לחזור וליקח המעות מהבע"ד ישלמו הם וז"פ. ועוד דבכמה איסורים יהי' דינו כחשוד או עכ"פ לא יהי' מוחזק בכשרות ויהי' אסור לקנות אצלו ע' ביו"ד סי' קי"ט ותבין וא"כ בוודאי הוי הפסד ממון. ומ"ש הנו"ב דהתם ילקה כשיעבוד על המזבח אני תמה דהא במתני' שם נקט נמי בן חלוצה והוא פסול רק מדרבנן ובריטב"א הביא מהתוספתא גם נתין והרי דוד גזר על הנתינים ועתו"ס יבמות (דף ע"ט ע"א) דיש דיעות בזה והן אמת שהריטב"א הקשה על בן חליצה דהא מיפסל רק מדרבנן ותי' דלאו דוקא ואגב גררא נקטי' אבל בתשו' רע"א סי' קע"ט דחה דברי ריטב"א בזה והעלה דגם בעדות חליצה כיון דנפסל מדרבנן עכ"פ שוב לוקים ע"ש א"כ לדידי' גם בבא לפסול לעדות לוקה וא"ל דהתם אם יעבוד ע"ג מזבח ילקה מכת מרדות מדרבנן עכ"פ דז"א דגם כאן אם יעיד ברשעו ילקה מ"מ וע' ברמב"ם פ"י מעדות ולח"מ שם דהוי לאו וא"כ כתי' א' של התוס' שייך הזמה בדין פס"ע ושוב בעינן עשאי"ל וכבר כ' בתשו' דגם הרא"ש והא"ז פסקו כתי' א' של התוס' וא"כ בעינן שפיר עשאי"ל. והנה הנו"ב סי' ע"ד כ' ג"כ דלפסול לעדות אינו בכלל הרשיעו הצדיק ואין העד לוקה והביא ראי' מתוס' כתובות (דף ל"ג) שכ' דבטרפה אין לוקין והרי נפסל לעדות עכ"פ

ואמאי אין לוקין וגם בדברי רמב"ן במלחמות סוף סנהדרין גבי עידי גניבה יש להקשות כן. אמנם לענ"ד התם כשבאו להעיד על הטרפה שהרג אינו נפסל לעדות כלל דלענין פסול עדות הוי עשאאי"ל דהעדים יכולים לומר להרגו באנו שהרי התרו בו והם לא ידעו דטרפה פטור וא"ל דהא ממילא נפסל ג"כ לעדות ז"א דהם סברו שמא כבר נפסל מקודם או עשה תשובה . אחר שהרג דלגבי פסול לעדות מועיל תשובה משא"כ לענין מיתת כ"ז וכיון דבעינן עשאי"ל לא נפסל שם לעדות כלל עפ"י עדות העדים ועתו"ס סנהדרין (דף ט' ע"ב) ד"ה עידי האב כו' במ"ש שם דלא ידעי שהיא חבירה כו' ע"ש ותבין. ודו"ק בזה. ומה שהביא הנו"ב סי' נ"ז ראי' מהריב"ש דנפסלו שלא בפניהם הנה בתשו' מהרלב"ח סי' קל"א האריך לדחות ד' ריב"ש וגם הנו"ב עצמו סי' ע"ב רק עיקר יסודו של הנו"ב עפמ"ש בסי' ע"ב להוכיח לדחות תי' א' של התוס' וא"כ לפמ"ש בתשו' ליישב דברי תוס' שוב שפיר גם בעדות בפיסול צריך עשאי"ל שוב מצאתי בשו"ת תפ"צ חיו"ד סי' מ"ט באמצע התשו' דיבר בענין זה:

יג ואולם גט מ"ש הנו"ב דלפי תי' ב' של התוס' גם בזה לא משכחת לה כלל כאשר זמם דא"א לפסול למפרע דעי"ז יופסלו שטרות וקידושין למפרע שנעשו בעדותן א"כ כמו דאמרי' לו ולא לזרעו ה"נ י"ל לו ולא לאחרים. הנה לפענ"ד דוקא בבא להעיד עליו שהוא פסול לכהונה וגם בזרעו יהי' פסול זה ממש שיהי' פסולים לכהונה בזה שייך לומר לו ולא כאשר זמם לעשות לזרעו אבל הכא אטו האחרים נפסלים לעדות ע"י פסולו של זה הרי רק עד זה נפסל ומה שממילא יגיע היזק ממון לאחרים מה לנו בכך ולא איתמעט כלל מקרא דזמם לעשות לו דמה שעושה לו אינו עושה לאחרים. וראי' לזה מדברי התוס' במכות שם בד"ה בעינן כו' שהקשו דהיכי דמעידין שהוא מצרי שני דאינם באים לפסול זרעו כ"א לפסלו א"כ נפסול ותי' וז"ל דמ"מ אשתו נפסלת דפסולה בביאתו וכתיב ועשיתם כאשר זמם לו ולא לאשתו עכ"ל. ולכאורה למ"ל להתוס' לומר דנפסלת בביאתו הרי גם בלא"ה כיון דנפסל הוא מלבא בקהל נאסר לאשתו ונוגע ההפסד לה ג"כ והוי בכלל לו ולא לאשתו. א"ו דליתא דדוקא אם פיסול זה שנפסל הוא יחול ג"כ על אשתו שם פיסול שייך לומר לו ולא לאשתו משא"כ בכה"ג ולכן הוצרכו לומר דגם היא נפסלת וכוונתם צ"ל דמיפסלא משום זונה וע' ב"י א"ע סי' ו' וב"ש שם סקנ"ז ועמג"א סי' קנ"ג סקמ"ח מתוס' יבמות (ד' מ"ד). והרי גם להסוברים דגבי פסול עדות בעינן בפניהם מ"מ מודי דא"צ שיהי' בפני הלקוחות ונשים שקנו ונתקדשו עד אותה שעה בפני אותם עדים דאנן על העדים דיינינן ולא עליהם דזהו ממילא כיון דהוא פסול לעדות מתבטל עדותו לכל הדברים והכל מחמתו וה"נ בזה הם נפסדים רק ע"י פיסול עדותו ואנו דנים

רק עליו ולא עליהם משא"כ גבי ב"ג וב"ח דגם זרעו נפסלים לכהונה כמותו בזה הוי לו ולזרעו. כלפענ"ד נכון. ובזה אני אומר דגם בעדות איסור א"א י"ל הזמה דנאסר הוא באשתו ול"ש לומר בזה לו ולא לאשתו דאשתו אינה נאסרת בו באמת והאיסור רק עליו ואף דל"ה כאשר זמם י"ל לפמ"ש הריטב"א לדחות דברי תוס' במ"ש גבי מצרי שני מהא דלו ולא לאשתו וכ' די"ל דוקא זרעו דכרעא דאבוה הוא משא"כ באשתו י"ל דמתקיים בו לבד כאשר זמם אך דמ"מ י"ל דכל פיסולי קהל חדא נינהו ע"ש א"כ בעדות זנות לאסור אשה לבעלה שפיר י"ל דהוא נאסר בה והיא אינה נאסרת בו ומתקיים כאשר זמם בו לבד. ועדיי' צ"ע כי הוא דבר חדש ולא הסכים הזמן להעמיק עיוני בזה אבל עכ"פ לפי תי' א' של התוס' נ"ל נכון כמ"ש ועולים דברי פלפולי נכון בעזה"י וגם בלא"ה נ"ל דכיון דנפסל לעדות ונקרא רשע הוי שפיר הרשיעו צדיק דהצדיק נעשה רשע וכל הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו ובתוס' ב"מ (ד' ע"א) כ' בשם תשו' גאונים דשורף לו שליש תבואתו ונהי דלא קיי"ל כן רק דמותר לירד לאומנותו עכ"פ ואיך נימא דלא מיקרי הרשיעו צדיק בזה ולכן נלע"ד העיקר כמ"ש ודלא כהנו"ב ז"ל:

יד ומ"ש רו"מ עמ"ש דמנ"ל לומר מספק שהי' אנוס וכ' שהי' ריש דוכנא שלו וגם הבטיח ליתן לו חמשים ר"כ ואם יגרשה יקח מאבי הכלה סך רב ולא אדע להוכיח מזה כלל שהי' אנוס דלמא נתרצה באמת לדבר ואם הוא השטה בו ולא נתן המעות אטו מפני זה יבטל הקידושין והעדים לא הזכירו כלל מענין אונס ושעשה זאת מיראה ואיך יבדה מהלב לומר שהי' אנוס אין זה אלא דברי תמהון. ומ"ש רו"מ עמ"ש בתשובתי שהלבינו פניו ופני אבי' ונעשו רשעים ותמה דהיא לא ידעה כלל מהו סח. כמוהו כמוני אנכי תמה על דבריו דהא אח"כ כשנתודע לה ולאבי' המעשה נתביישו בפני כל וכיון דכ' התוס' בסוטה דהוי אבוזרי' דשפיכת דמים ויהרג ואל יעבור א"כ על ידם נעשה הדבר ומתחלה בעלילה באו אדעתא דהכי ולהוציא ממון מתני הנערה אח"כ לגרשה ולגרום לה איסור מלהנשא וידעו היטב שלא מרצונה תתקדש ואין לך מעשה רשע גדול מזה, ונודע דבש"ד גם גרמא שאפשר שלא יהי' כלל אמ"ה צריך כפרה כמ"ש בתש' מהרי"ו ועמ"ש בחיבורי סוס"י קע"ו ומכ"ש בנ"ד שיבא הצער והבושה ברבים בבירור על ידם דקידושין בלא עדים לאו כלום הוא וכל בר בי רב יבין שעשו מעשה רשע ונבלה. ופוק חזי מה עמא דבר ומאוד יפלא בעיני על רו"מ שפקפק בדבר פשוט כזה:

טו ועתה אבא לבאר מה שהשיג על דברי במה שדחיתי דברי נו"ב וכתב שלבו הומה ליישב דברי נו"ב ואנכי לבי הומה ביותר ליישב דברי רבותינו בעלי התוס' בתי' א' והרא"ש והא"ז שנמשכו אחריהם ופסקו כן וטובה צפרנם של ראשונים כו' כמ"ש ז"ל

ביומא דף ט') וכבודו של הגאון נו"ב ז"ל במקומו מונח ולא להקשות על דבריו באתי כמו שהבין רו"מ רק ליישב קושיתו על הראשונים ז"ל. ומעתה נבא אל עמק יהושפט. מ"ש עמ"ש בתשו' דלפי הס"ד י"ל דלאחיו קמ"ל דעדיין אחיו קיים וע"ז הקשה דא"כ מנ"ל למידרש לאחיו ולא לאחותו למעוטי זוממי בת כהן. והנה כבר ביארתי בתשו' שם בקיצור וכעת אבאר יותר דלק"מ דהא באמת איכא טעמא דאעמה"ד ולמ"ל קרא אך די"ל כעין מ"ש בכמה דוכתי מלתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא ונודע דבפ"ק דקידושין (דף ד') מבואר דאי איכא למידרש דרשינן ולכן דרשי' לאחיו ולא לאחותו [ובמשנה רק לדחות דברי הצדוקין דלא ס"ל סברת אעמה"ד הוכרחו חכמים להשיב מקרא דלאחיו דהוי מיותר לדידהו כמ"ש בתשו' בזה] אבל לפי הס"ד דא"א למידרש דרשא דלאחותו נימא דקרא קמ"ל דעדיין אחיו קיים מחמת יתורא דקרא ע דאיכא טעמא דאעמה"ד מ"מ טרח וכתב קרא כיון דא"א למידרש בע"א ועוד דכיון דהא דאעמה"ד הוי רק סברא בעלמא א"כ פריך הש"ס שפיר דנימא ק"ו דהוי ג"כ סברא חי"ג מדות מאי אמרת דאיכא קרא דלאחיו ומפורש דלא נימא ק"ו דלמא קרא אתי לאחיו קיים ואי דלא איצטריך להכי דבלא"ה אעמה"ד הרי עכ"פ ליכא קרא דמפורש דדלמא הוי ס"ד לומר דבכה"ג עונשין מה"ד וכמ"ש בשם האה"ח שם שפקפק בסברת אעמה"ד בזה וגם הפ"י צידד די"ל דהוי רק גילוי מלתא ועונשין מה"ד ע"ש ועכ"פ אף דבאמת אינו כן מ"מ עכ"פ ליכא קרא מפורש לסתור הק"ו ושפיר פריך דנימא ק"ו ומ"ש רו"מ דהול"ל לעשות לאיש כבר כ' מהרי"ק שורש קל"ט דאין בידינו לחדש דרשות ועתו"ס חולין (דף פ"ח ע"א) במ"ש דאין לדמות דרשות זל"ז. וכיון שנתבאר שאין לזה הכרח בש"ס שוא"ת עדיף ובפרט דעכ"פ ח"ו לדחות דברי תוס' וראשונים ז"ל בדברים בדוים מן הלב הם כי לא להזכיר גם י"ל לפמ"ש תוס' ב"ק (ט"ו) וסנהדרין (ס"ו) דהיכי דהפרשה כתובה בלשון זכר גם אשה בכלל אבל אי כתי' איש אין אשה בכלל א"כ י"ל דהו"א בעדות על אשה ל"ש כלל דין הזמה ולכן לא מצי למינקט לאיש ונקט לאחיו אף דהוי לשון זכר אבל מ"מ גם אשה בכלל רק מיתורא דריש למעט היכי דאיכא אחיו ואחותו דבמיתת אחיו נידונים ועתו"ס ב"ק שם בלשון בעליו דהוי ג"כ רק לשון זכר ולא דמי לאיש וה"נ י"ל בלשון לאחיו. וכבר כ' בתשו' דגם בפיהמ"ש להרמב"ם משמע דדרשת לאחיו קיים דרשא מעליותא:

טז גם מ"ש עמ"ש בתשו' ליישב ק' נו"ב עפי"ד תוס' סנהדרין (דף ס"ו) דלפי הס"ד י"ל דקמ"ל דהבא עלי' נהרג עכ"פ בחנק וכ' רו"מ וז"ל הא לפי הס"ד לא קאי כאשר זמם רק היכי דבא להעיד על מיתת סייף א"כ איך נימא כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו הא לא עבדי' לי' אלא סייף ואם ג"ז כאשר זמם נפש בנפש האיך נאמר ולא לאחותו דהא

לענין זה גם גבי שרפה הוי כאשר זמם וכמ"ש הנו"ב סי' ע"ג עכ"ד. הנה דברי ברורים בעזה"י דהא גבי בת כהן הבועל הוא בחנק וגם העדים הם בחנק כמ"ש בש"ס ורש"י וגם ברמב"ם מפורש כן א"כ דרשינן לאחיו ולא לאחותו שיהי' מיתת העדים שוה ממש למיתת בועל אבל לאחותו אף דמקיים קצת נפש בנפש מ"מ ל"ה שוה ממש כמו לאחיו וכבר הבאתי בתשו' בשם ריטב"א דל"ה כאשר זמם ממש אם נידון במיתה קלה וגם אי לא נימא כן אבל מכ"פ הכא דרשי' לגבי אחיו הוי זמם ממש ולא לאחותו וע' כה"ג במהרש"א ברכות (דף ל"ט) בהא דלא על המלגלג אני כועס אלא על המברך דר"ל המברך הוי כעס גמור ועל המלגלג ל"ה רק קצת כעס ע"ש אבל רו"מ נמשך אחר דברי נו"ב סי' ע"ג ושם כ' בכוונת דברי מהרש"א דנקט גם חנק וביאר דגם בחנק איכא ק"ו מהיכי דלא אתרו צל בהחונק במיתת סייף אבל במחכת"ה הוא דבר תמוה דכיון דבזוממין א"צ התראה והוי כמו רוצח המותרה ואיך נימא ק"ו משאינו מותרה למותרה ולדבריו נימא ק"ו ומה ההורג ואינו מותרה פטור הבא להרוג ואינו מותרה כ"ש דפטור וגם בסייף לא יהרגו העדי' בלא התראה א"ו דליתא דגבי זוממין הרי א"צ התראה וכמבואר טעמא בכתובות דף ל"ג) דהא גבי זוממין דגלי קרא לעשות לעד כאשר זמם לעשות והוא זמם לעשות בלא התראה ולכן גם הוא נהרג בלא התראה כמבואר בש"ס שם וכיון דמפורש הכי בקרא שוב א"א לומר בזה ק"ו כמ"ש התוס' והוי כמו רוצח מותרה וא"כ שוב אין לעשות ק"ו זה. ועוד אני אומר דעכ"פ מכח קושי' הנו"ב דא"כ לאחיו למ"ל י"ל דקרא אתי באמת לבת כהן וקמ"ל דלא נימא ק"ו זה מהחונק שאינו מותרה לגבי עדים וחייבים באמת חנק כמיתת הבועל ממש אבל בשאר מיתות קשה דנימא ק"ו ומה הסוקל ושורף אינו נסקל ונשרף כו'. והרי בתוס' אין מבואר כלל דגם בחלק שייך ק"ו ואדרבא מלשון התוס' משמע רק בסקילה רק המהרש"א נקט כן בלישני' ובוודאי כוונתו אליבא דר"ש אבל מנ"ל לומר דקושי' הש"ס אזיל לר"ש הלא יותר נכון לומר דקושי' הש"ס אזיל לדידן ופריך על סקילה ושרפה. ואם יהי' דברי מהרש"א תמוהים אטו מחויבים אנו למשכוני אנפשין לדחוק וליישב דבריו ולדחות עפי"ז דברי התוס' ורא"ש וא"ז. אתמהה. ובמחכת"ה של הנו"ב נשא בזה פנים לדברי מהרש"א יותר מלדברי התוס' וראשונים ולא כן יעשה בישראל. ובוודאי לא עלה זאת ע"ד רבינו המהרש"א ז"ל רק נקט כן בלישני' שיעלה גם אליבא דר"ש אבל לתי' א' של התוס' יפרש ספיר"ת ואזיל לדידן דקיי"ל כרבנן וקאי רק על סקילה ושרפה. ויהי' איך שיהי' איננו רואה שום הכרח מזה לדחות ד' תוס' וראשונים ודבריהם דברי אלקים חיים המה. ודלא כהנו"ב ז"ל:

יז גם מ"ש עמ"ש בתשו' ליישב עפ"י דברי הריטב"א דלהס"ד נימא לאחיו ולא לזרעו ותמה רו"מ דהא מכח הק"ו לא נוכל ג"כ לדרוש ולא לזרעו ואני תמה על תמיהתו דהש"ס פריך הכי דנימא ק"ו לגבי זוממין וא"ל דאיכא קרא מפורש דלאחיו וגלי קרא דלא נימא ק"ו ז"א דדלמא אתי קרא לאחיו ולא לזרעו וקמ"ל דלא אמרי' הק"ו דמה המחלל כו' כיון דגלי קרא בפירוש ויתחללו באמת עידי ב"ג וב"ח אבל גבי זוממין דליכא קרא מפורש להיפוך שפיר אמרי' ק"ו. ומזה דייק הש"ס דלא הוי טעמא דמתני' מכח ק"ו דאינו ק"ו כלל רק מקרא דלו ולא ולזרעו וז"ב ופשוט:

יח גם מ"ש עמ"ש בתשובה תי' ג' דאתי למעוטי זוממי עבד דאין לשון הש"ס סובלתו הנה אם כי אנכי הארכתי קצת שם לפלפולא אבל לתרץ דברי תוס' א"ש בקיצור לפמ"ש הפ"י בב"ק דל"ה אחיו לגמרי ותליא אי איכא יתורא בקרא א"כ לפי הס"ד דלאחיו מיותר י"ל דקמ"ל למעוטי דעבד והוא נכון מאוד לדעתי ולא אדע מה עול מצא בו רו"מ. גם הנה תרצתי שם תי' ה' די"ל דבת כהן שזינתה דבשרפה מיירי בזינתה לפני ב"ד דא"צ עשאוי"ל ולאחיו קמ"ל לפטור לגמרי וכה"ג כ' התוס' בסנהדרין (דף פ"א ע"א) ד"ה ונגמר. ומיושב ק' נו"ב בפשיטות:

יט האמנם אנכי הוכחתי שם בפשיטות דאין פיר"ת עולה לתי' א' של תוס' ודברי סובבים עפ"י דברי ריטב"א שהבאתי שם שכ' להדיא בפיר"ת דלא מתקיים כאשר זמם במיתה קלה. ורו"מ השיג על דברי בזה ולא עיין בריטב"א שהבאתי שם:

כ גם מ"ש עמ"ש להקשות גם לתי' ב' של תוס' דלפיר"ת אכתי תיקשו דמאי פריך נימא ק"ו הרי גם חייבי סקילה ושרפה בקראי כתי' וא"ל דא"צ עשאי"ל דמ"מ הרי לא אימעוטי בקרא ודמי לטרפה וכ' רו"מ דשאני טרפה דלא מיעטונהו קרא מלעשות כאשר זממו רק דלא אפשר לעשות בהו כאשר זמם דגברא קטולא בעי למיקטל וכיון דלא אפשר למיעבד כאשר זמם עדותן בטל דבעינן עשאי"ל אבל בסקילה ושרפה אפשר למיעבד הזמה רק מכח הק"ו א"א לעשות כאשר זמם א"כ י"ל דא"צ שיהי' עשאי"ל כלל כמו בב"ג וב"ח דהוי עדות אף דאין עושין להם כמו שזממו מהאי ק"ו עכ"ד הנה מ"ש מהא דבב"ג וב"ח דהוי עדות כו' הלא אנכי תירצתי כן קושיתי דהשתא דלא דריש לה מקרא גם מה דמימעוט מק"ו א"צ שיהי' עשאי"ל רק רו"מ הוסיף דגם לפ"ז י"ל בטרפה דל"ה עדות ואין נ"מ בזה כיון דהק"ו נדחה בש"ס ומסיק כדמשני מעיקרא. אבל לפ"מ דממעט מקרא הנה לדעתי אין כוונת התוס' כמו שהבין רו"מ רק עיקר החילוק דאי מימעוט בפירוש בהך קרא דכאשר זמם ונלמד מקרא אחרינא לא קאי עליו כלל הך קרא ול"ב כאשר זמם וז"ל הריטב"א שם ורבותינו ז"ל תי' דגבי עדים זוממין תרי דיני כתיבי חד

ועשיתם לו כאשר זמם ולא מיעט קרא מהזמה בזה בעינן עשאי"ל והיינו האי דטרפה ונעה"מ ודכוותי' אבל בכל מאי דלא שייכא הזמה דמיעטונהו קרא מינה כי האי דמתנ' ודכוותי' לית לן למיבעי בהו עשאי"ל דהא חיובא דידהו מוהצדיקו את הצדיק כו' ולא מכאשר זמם כלל וכדאיתא בגמ' וזהו טעם נכון מאוד עכ"ל. ועתה ישים רו"מ עיניו ויראה כי האמת כדברי ואם גם הנו"ב קאי לזה מה טוב ואם לאו הנה דברי הריטב"א קיימים והוא רב קדמון ולכן יפה הקשיתי. ואם גם בזה יחזיק רו"מ דבריו ודחיק ומוקי אנפשי' לא איכפת לי כי אין בזה נ"מ לדינא כלל:

כא ומ"ש עמ"ש לדחות דברי נו"ב בהא דלאסור אשתו דמ"מ משכח"ל כאשר זמם בהתרו ורו"מ השיג ע"ז ולדעתי כיון דבהתרו בה נאסרת ג"כ לבעלה קודם הריגה ומתקיים כאשר זמם בעדים במה שנהרגים עכ"פ דקלב"מ הוי שפיר כאשר זמם וכמ"ש הריטב"א לענין הפסד כתובה דאף דאין משלמים מ"מ בעיקר הדבר שנהרגים מתקיים שפיר גם על התשלומין דכולה הזמה היא וה"נ בזה וא"כ עדות דאיסור אשה לא מימעט מקרא עכ"פ כיון דמשכחת לה שיהי' עדות זה ג"כ בהזמה היכי דאתרו בה. ומלבד זה כבר כ' לעיל מה שיש לדון עוד בדברי נו"ב בזה. ובפרט שאין בזה נ"מ לענייננו ועת לקצר ז"ז אין פנאי להאריך יותר כעת ואי"ה עוד חזון למועד אמנם בעיקר ד' הנו"ב ת"ל הבאתי דברי רמ"ה ותלמוד הר"פ המפורשים להיפוך כל בנינו ולדעתי אלו הוי חזי להו הוי הדר בי':

כב והנה אחר צאת תשובתי הובא לפני גוף הגב"ע וראיתי דלא העידו בלשון בשעה שנתן לה אמר הרי את כו' רק אמרו בשעת זיא האט צו גינעמין כו' וגם מקודם לזה אמרו שפיתו אותה העדים לקבל המטבע להחליף האט זיא צו גינעמין המטבע ובשעת זיא האט צי גינעמין כו' א"כ שוב בלשון זה יש לצדד דאיכא ספיקא שמא אחר שקיבלה אמר כן או עכ"פ בשעה ששניהם אדוקים לפמ"ש בשו"ת בגדי כהונה סי' כ"א בנידון כזה כיון שאמרו מקודם שקיבלה ואח"ז אמרו שבשעה שקיבלה אמר האמ"ל דהול"ל להיפוך ע"ש היטב ואף דבשו"ת רמר"א פקפק בדבריו מ"מ מידי ספיקא לא נפקא וכיון דא"א לברר שוב יש לצרף זה לסניף כי אני דחיתי זאת רק כפי שהי' הלשון לפני בהשאלה שאמרו בשעה שנתן לה והבאתי מהא דסי' קנ"ד ומדברי מהרי"ט אבל לפי הנ"ל י"ל לצדד בזה. גם ראיתי שלא אמרה שלא שמעה רק אמרה שלא אמר ונדחה צד א' ממש בתשו' שם. ומ"מ נשארו רוב צדדי ההיתר במקומם. גם ראיתי כי הגאון אבד"ק לבוב החמיר להצריכה גט ועיקר החשש אצלו למה לא החזירה להם החליפין וכפי שכתבתם אלי רצתה להחזירם והלכה לחוץ וכבר הלכו לדרכם ונדחה החשש שלו ולכן לענ"ד אין בזה משום חכם שאסר כו' דבנושא שלנו אולי גם הוא יודה להתיר כמ"ש בשו"ת

מהרשד"ם חאהע"ז סי' י"ז בענין הסבלונות כה"ג יעו"ש וימצא כדברי וגם בלא"ה יש לצדד בזה וקצרתי ולכן לענ"ד יוכל הרב להתירה וזה קצת שנים אירע עובדא כזו ממש בק' פמארין ויצא בהיתר מהגאון הצדיק אבד"ק צאנז זצ"ל:

כג ובענין חשש הקול מצאתי אח"כ בב"ח א"ע סי' מ"ו שכ' דדוקא ביצא קול שראו עדי' והעדי' הלכו למדה"י בזה חוששין לקלא אבל אם ישנם לפנינו ומתבטל עדותן ע"פ דין לכ"ע הוי קול ושוברו עמו ומעשי' בכל יום ששולחין שאלות כאלו לגדולי הדור ויצאו בהיתר ע"ש:

סימן רכח

א להרב החריף מו"ה יהודא ליבוש מונק נ"י בווארשא מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שתבע מחבירו שיחזיר לו ריבית שנתן לו חפץ שוה סך כו"כ והמלוה טוען שיחזיר לו רק דמי שיווי החפץ ורו"מ הביא מדברי תשו' תפ"צ חיו"ד סי' מ"ח בשם רע"א שהובא בפת"ש יו"ד סי' קס"א סק"ו דגם בר"ק קנהו המלוה אלא שמחויב להחזיר משום מצות וחי אחיך עמך וגם בחידושי רע"א מבואר כן אך שנסתפק רו"מ דאפשר דוקא אם בא המלוה מעצמו להחזיר הריבית אבל אם הלוה תובעו לב"ד י"ל דחייב להחזיר גוף הריבית והביא ראי' מהא דפ"ק דתמורה ד' ו' ע"ב) דאי לאו קראי דמייתי התם היינו אומרים דלרבא דס"ל אעל"מ רק יוצאה בדיינים ואי נימא דליכא חיוב אלא משום מצוה אין ראוי לומר אעל"מ כעין מ"ש הט"ז בח"מ סי' ר"ח:

ב ולענ"ד אינו ראי' כלל דודאי אי לא הנך קראי דלחיים נתן ולא להשבון או דלמורא נתתיו או דמקיש לשופכי דמים בודאי הי' מחויב המלוה להחזיר הר"ק כיון דאעל"מ אבל כיון דהנך קראי אשמעינן דליכא חיובא ממש אלא מצוה דוחי אחיך עמך י"ל דגם בתבעו לוה ליכא אלא מצוה בעלמא וליכא למימר בזה משום דאעל"מ ושם בתשו' תפ"צ הוכיח דקונה הריבית מהא דכתב הריב"ש דאין יורדין לנכסיו והוכיח כן מהא דב"ק (ד' קי"ב ע"ב) דאמר רבא לעולם רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושא"ה דאמר קרא אל תקח מאתו נשך וגו' וחי אחיך עמך אהדר לי' כי היכי דניחי בהדך לדידי' אזהר רחמנא לברי' לא אזהר ומוכח דהוי רק מ"ע דרמיא עלי' ואין נכסי' משועבדים ע"ש ובאמת שכ"ה בנימוק"י רפא"נ וז"ל ריבית קציצה כופין אותו ב"ד להחזיר משום מ"ע דוחי אחיך עמך ומכין אותו עד שתצא נפשו כמו בשאר מ"ע אם אמר סוכה איני עושה לולב איני נוטל שמכין אותו עד שת"נ כדאמרי' בהכותב (דף פ"ו) אבל אין ב"ד יורדין לנכסיו לפי שאין נכסיו משועבדים לכך תדע דאל"כ בנים נמי ליחייבו לאהדורי כדרך שאמרו בגוזל

שחייבין להחזיר וכו' כן דעת הרשב"א והסכים לדעתו הרנב"ר והיינו יוצאה בדיינים דקאמר ר"א עכ"ל הרי מבואר דהוי רק חיוב מ"ע ומדכתב הנימוק"י דהיינו יוצאה בדיינים דקאמר ר"א מוכח דגם בתבעו לוה דינא הכי דאל"כ הו"ל לפרש דר"א מיירי בתבעו לוה ויוצאה בדיינים ממש אך שהתפ"ל שם העיר דכיון דרבא גופי' ס"ל דר"ק יוצאה בדיינים א"כ לא דריש להנך קראי דלא להשבון ניתנה א"כ שוב י"ל דאעל"מ ומדינא לא קנה הריבית והביא מהתוס' ב"מ (ד' ס"א ע"ב) ד"ה רבא כו' שכתבו דרבא קאמר הכי בב"ק אליבא דר"א ואיהי גופי' ס"ל כר"י אבל הוא תמוה מהש"ס ב"מ (ד' ס"ה ע"א) דאמר רבא גלימא מפקינין מיני' וע' מהרמ"ש (דף ס"ה) שם שהעיר בזה וע"ש בתפ"צ סי' ס"ג שהאריך ליישב דברי התוס' והי' נראה ליישב דבלא תבעו ס"ל לרבא דא"י בדיינים ולקמן (ד' ס"ה) מיירי בתבעו לוה לכן ס"ל דיוצאה בדיינים אבל אין לזה רמז בש"ס שם ובעיקר דברי הט"ז בדעת רש"י דדוקא בתובעו הר"ק יוצא בדיינים יש לי לדון לפמ"ש הש"ג והובא בש"ך רס"י רל"ב דהמלוה לחבירו ולא תבעו מתנה ביקש ליתן לו וברא"ש פ"ה דב"מ סי' ב' פסק כדעת רמב"ם דגם בריבית מהני מחילה אחר שנתן לו ובתשו' לחמי תודה וברא"א ח"מ סי' ה' העלו דהיינו כל זמן שלא תבעו אמרי' שמחל לו ע"ש א"כ ה"נ בנתן לו ר"ק ואינו תובעו אמרי' שמחל לו אבל כשחוזר ותובעו איגל"מ שלא מחל לו ומצאתי בב"מ ליו"ד שם שהעיר ג"כ שד"ז תלוי במחלוקת הפוסקים אי מהני מחילה בריבית אלא שלא הביא מדברי הש"ג הנ"ל וגם בתשו' שב"י ח"א סוס"י קל"ה פסק דכל זמן שלא תבעו אין ב"ד נזקקין לו וע' בשו"ת שבסו"ס עט"צ לחו"מ לסי' ט' ותשו' גא"י חיו"ד סי' י' שהאריכו לחלוק ע"ד הט"ז וע' ביא"פ בשם משאת משה מ"ש בזה. וע' בהפלאה כתובות (ד' ק"ה ע"א) מ"ש בביאור דברי רש"י דבא ליישב סתירת דברי רבא דיליף מקרא דלא ניתן להישבון ואיך אמר דר"ק יוצאה בדיינים ובע"כ דיליף מקראי רק לענין דא"צ להחזיר לבניו ומיישב בזה קו' התוס' וז"ש רש"י בתבעו בחייו דדוקא לגבי לוה עצמו חייבי' רחמנא להחזיר וזהו כדעת הדג"מ ומ"מ לפמש"ל י"ל דכל זמן שלא תבעו תולין שמחל לו ושוב מצאתי בשו"ת ספר פני יהושע בפו"כ סי' קי"א וסי' תע"ה שהעיר ג"כ בזה וכיון דבסי' ק"ס ס"ה קיי"ל כהרא"ש דמהני מחילה אחר שנתן הריבית צדקו דברי הט"ז בזה:

ג ובעיקר סתירת דברי רבא הנה בש"ס דתמורה מסיק דבשינוי קונה פליגי ומוכח דבר"ק גם רבא מודה דאע"מ ורק מ"ע דוחי אחיך עמך איכא וגם בהא דב"מ (ס"ה) פליגי רק מכח חיוב המ"ע וגם יש לי לדון לפמ"ש בתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' קכ"ט בביאור דברי תשו' הרא"ש דהיכי דאפשר לעשות בדרך היתר אפילו בעשה באיסור א"ע מהני א"כ

לשי' רש"י דריבית ע"י שליח מותר אפי' בלקח ר"ק א"ע מהני וקנה הריבית אבל י"ל דדוקא בתקנה בחרם שאפשר להתיר איסור זה לגמרי ס"ל להרא"ש דא"ע מהני משא"כ הכא דלגבי עצמו א"א לעשותו בהיתר שפיר אמרי' דאעל"מ:

ד ובגוף הדין אם הריבית נקנה למלוה ע' באס"ז לב"מ ס"ה ע"א בשם הריטב"א וז"ל ורבינו פי' בשם הרמב"ן דהא דאמרי' לעיל חמשה מפקינין מיני' משום דבריבית אתי לידי' לאו היינו חמשה ממש אלא דמי וכפי דמיהן של עכשיו בין שהוזלו בין שהוקרו אבל אינהו גופייהו לא מיהדר דהא קנסינהו במשיכה דהא ממון של ריבית ממון גמור הוא וקני לי' מאי דשקיל לי' שהרי אין יורשיו חייבים להחזיר אלא דרחמנא רמי עלי' לשלמו ואלו קדש בו אשה מקודשת עכ"ל וע' בשעה"מ פ"ה מאישות באורך שחולק ע"ד המח"א ומל"מ בזה וע"ע בב"ש א"ע סי' כ"ח סקכ"ו ובאב"מ סקכ"ב ובנתה"מ חו"מ סי' ר"ח מ"ש בזה ולכן בנ"ד הדין ברור שא"צ להחזיר אלא דמי שיווי של הריבית (ועמש"ל סי' כ' עוד בזה):

סימן רכט

א להרב מו"ה מאיר דוד טאבאק נ"י דיין דק' קרעטשינוב בארץ הגר בן הרה"ג באהמ"ה יו עיך שי:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין המקוה שהעמידין בה סאמיוואר לחמם המים ורבים נוהגים להניח גחלים בעש"ק סמוך לחשיכה כדי שיבערו בלילה ויהיו המים חמים קצת בשחרית של ש"ק ורו"מ העיר דיש לחוש שמא יחתה כמ"ש הר"ן פ' כירה בהא דגזירת הבלנין בשם ירושלמי שהיו נותניה עצים מבערב סמוך לחשיכה ומתבערים בשבת והובא גם בק"נ על הרא"ש שם ובש"ע הרב סי' שכ"ו ובתשו' אבני צדק חא"ח סי' ל"ז מיקל ע"י תליית מסגרת ע"ג התנור וה"נ י"ל בזה אבל רבים אין עושים כן גם לחוש דבשעה שהנשים טובלות בליל ש"ק בזמן שהאש בתוך הסאמיוואר וכשהאשה טובלת מגביהים המים א"ע למעלה עי"ז ומתבשל קליפתן וגם דשא"מ אסור בפ"ר כמ"ש המג"א סי' שי"ח סקל"ה כה"ג והקשה ע"ד מג"א מהא דיומא (דף ל"ד ע"ב) שהיו מטילין עששיות לתוך צונן ביו"כ והא איכא מבטל כ"ק אך לפמ"ש הח"ד סי' צ"א סק"ה יש ליישבו אבל מתוס' יומא ד"ה ה"מ ל"נ כן וגם מתוס' פסחים דף ע"ו) שרמז המג"א שם בד"ה תניא וש"ך סי' צ"א סק"ח ל"ח כן עכת"ד. והנה מכח חשש דשמא יחתה נראה דכיון דאסור לטבילה במקוה חמה הרבה אלא בפושרין לבד כמ"ש הח"צ דאם הוא ו"ו להפג הצינה לבד שרי וכ"ה בתשו' זרע אמת וע' בב"מ לי"ד סי' קי שדחה דבריהם עפ"ד

הכלבו בשם ר"ה גאון ע"ש ואני מצאתי בפ' האשכול הל' ק"ש סי' ג' שהעתיק ד' רה"ג באורך וסיים דלערב חמין בצונן שרי והיינו משום דבפושרין מותר ובכלבו לא העתיק סיום דברי רה"ג ועכ"פ יותר מן פושרין בודאי אסור לטבול שם וא"כ הרי לשי' הרמב"ם והמחבר רס"י רנ"ד דהא דבבשר גדי ועוף מותר להשהות לפי שצריך רק חיתוי אש מעט שיתחמם לכן לא חיישי' שמא יחתה ולשי' מרדכי וש"ל שהובא בב"י סוס"י רנ"ג וסי' רצ"ד ובהמה רס"י רנ"ז היכי דעושה לצורך מחר ג"כ אין לחוש שמא יחתה א"כ הרי בנ"ד עושה רק לצורך מחר ואסור לחמם הרבה שלא יופסל לטבול בו א"כ מה"ט אין לחוש שמא יחתה ואף שהקלקול של חימום הרבה הוא רק מפני האיסור מ"מ הרי מצינו כה"ג בשבת (דף פ' ע"ב) בהא דחול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד דגם לרבנן דר"י דלא יסוד ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול קלקולו זה תיקונו דכיון דלא מישתרי א"ל דמקלקלו ומשחירו א"כ היינו מעליותא לגבי' ע"ש וה"נ בנ"ד כיון. דאסור להחם הרבה אין לחוש שמא יחתה ומ"מ ראוי להחמיר ולתלות מסגרת כמ"ש רו"מ בשם שו"ת אבני צדק:

ג ובדבר חשש בישול כ"ק ע"י הגבהת המים הנה מ"ש ר"מ בשם אביו הרה"ג נ"י דהוי כלאחר יד ודשא"מ בפ"ר בדרבנן שרי לשי' תה"ד והנה כבר השיג ע"ז המג"א סי' שי"ד ואני מצאתי במאירי שבת (דף כ"ז) ושם (ד' מ"א) שהעיר בכמה ראיות של המג"א ומ"מ העלה להקל בפ"ר בדרבנן וכ"ה בר"ן סופ"ד דביצה בהא דקוטם עצי בשמים להריח בהם ואני הבאתי עוד ראי' מהא דעירובין (דף פ"ח ע"א) ורש"י ד"ה התם וד"ה שופכין וכו' וריטב שם דאפ' בפ"ר שרי משום דהוי דרבנן אבל ברשב"א שבת (דף ק"כ ע"ב) בד"ה א"ל בהא וכו' שכ' וז"ל ומ"מ שמעי' מהא דאפי' במלאכה דרבנן ודשא"מ אי פ"ר אסור וכן מוכח מהתוס' מ"ק (דף ד' ע"ב) ד"ה מפני וכו' כמ"ש בתשו' גו"ר הספרדי חא"ח כלל ג' סי' ט"ז וע' בירושלמי פ"ג דשביעית ה"ב בסופה וגה"ש שם וכן מוכח מהרמב"ם פכ"ב משבת דאסור לרחוץ הידים בדבר שמשיר השער ובההי"מ שם ובפ"ח פסק דשלא בכלי הוא רק מדרבנן ומוכח דגם בדרבנן כ"ר אסור וע' בס' בית אל ח"א חדר י"ז וא"כ ד"ז מחלוקת הראשונים:

ד ומ"ש עוד עפ"ד הש"ג ר"פ האורג ומרכבת המשנה דכל שאפשר לעשות המעשה בלא איסור גם בפ"ר שרי א"כ ה"נ יכול לטבול גם בלא חימום הגחלים והסמיאוואר הנה סברת הש"ג מפורשת גם ברש"י זבחים (דף צ"א ע"ב) בד"ה הא ר"ש וכו' אבל מדברי רש"י ותוס' סוכה (דף ל"ג ע"ב) בהא דאין ממעטין ביו"ט דהיכי דאית לי' הושענא אחריתא ל"ה מתקן כלל ובדל"ל אסור משום דהוי פ"ר ומוכח דכיון דהשתא ל"ל אחריתא

הוי פ"ר ואסור וא"כ ה"נ בנ"ד הרי עכשיו שא"א לטבול בע"א אסור משום דהוי פ"ר ומ"מ י"ל דהוי ס"ס שמא אין זה בכלל פ"ר כדעת רש"י וש"ג ושמא פ"ר בדרבנן שרי ובפרט דבדרבנן גם ספק א' להקל אך בעיקר שי' רש"י וש"ג הנ"ל יש לו לתמוה בהא דפליגי ר"ע ורבנן בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דלר"ע קליטה כמי שהונחה ולחד לישנא בשבת (ד') למטה מעשרה פליגי אבל למעלה מי' לכ"ע פטור והא ר"ע ס"ל בב"ק דף קי"ג) דרבשא"מ מותר אלא דבפ"ר חייב עתו"ס שבת (דף מ"א) והכא דאפשר שיזרוק דרך למעלה מי' הרי ל"ה פ"ר ואמאי חייב לר"ע הא הוי דשא"מ וצ"ע. אולם בגוף הדבר שהביא מדברי המג"א סי' שי"ח סקל"ה ותמה מיומא (דף ל"ד) דמטילין עששיות של ברזל כבר קדמו בסמ"ח מוסך השבת אות י"א וגם מ"ש בשם אביו שתמה דהא בתתאה גבר הויא הקליפה רק חומרא כמ"ש המג"א סי' תס"ז גם בזה כבר תמה הפמ"ג ביו"ד סוס"י ס"ח בדין השלישי וכתב על המג"א נוראות נפלאתי וכו' ע"ש. ומ"ש המג"א והמחהיש מתוס' פסחים (דף מ' ע"ב) יעו"ש במהרש"א אך דלפמ"ש הפ"י בשבת (דף מ"א) בתוס' ד"ה מוליאר הגרוף וכו' בדעת תוס' שם דגבי אנטיכי שחום שלה מתקיים הרבה אפי' גרוף הוי כאלו האור מהלך תחתי עירוי מבשלת כ"ק בישול גמור ואפי' במים מרובים אסור א"כ מכ"ש בנ"ד שהגחלים בתוכו והמים נוגעים בצדו ממש ל דגם במרובים אסור ואף שמדברי הרשב"א בשם ר"י שהביא שם מוכח דגם באנטיכי שרי י"ל דהיינו בדליכא בי' גחלים משא"כ הכא שהאש בתוכו י"ל דלכ"ע אסור וכ"ו גם רו"מ מדברי הרמ"א סי' שי"ח סי"ב דדוקא כולי יהי' על האש שרי במים מרובין וכ"ה בחו"ד שם אך דמ"ב ודינא מלבד מ"ש לעיל י"ל עוד דהא לשי' הערוך דבארעא דחברי' דהוי פ"ר דלא ניחא לי' שרי כיון שאינו נהנה א"כ ה"נ הרי הנשים הטובלות אין להם שום הנאה מבישול כ"ק של המים כלל וגם אין המקוה שלהם דגם במקוה של קהל אין להנשים זכות א"כ גם בפ"ר שרי ועס"י ש"כ סי"ח וגם לשי' החולקים על הערוך הוא רק איסור דרבנן וגם למ"ד דמשאצל"ג חייב מ"מ בכה"ג שאינו מתכוין לכ"ע פטור כמ"ש הלח"מ פ"ז משגגות ודלא כהכ"מ שם וכ"ה בתו"ש סי' ש"כ שם א"כ בדרבנן יש להקל מהטעמים שנתבארו ובזה מיושב מה שהקשה אביו הרה"ג נ"י בהא דסוס"י של"ד דגחלת של מתכות ברה"ר מותר לכבותה והא איכא משום מבשל המים ולפמ"ש ניחא דכיון דהמים הולכין לאיבוד ואינו נהנה מהבישול כלל גם להרמב"ם דמחייב במשאצל"ג מודה דפטור ומשום צורך הרבים שרי ועתו"ס כריתות (ד' כ' ע"ב) ד"ה ס"ל כר"י וכו':

סימן רל

א להרב דמאה"ג מו"ה אפרים אויערבויך נ"י אבד"ק הארחוב פלך וואלין ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני ועד"ש בדין ראובן שמכר לשמעון ולוי לאטריע צעטיל ב' שלישים מזה וחלק ג' נשאר עבורו למכור עוד לאחד ומסר הצעטיל ליד שמעון ולא ידע ש' אם נשאר חלק ג' עבור ראובן הקאליקטור בעצמו או שמכרו לאחר וכפי הנהוג שם נמשכים ה' קלאסין וגם אם שילם ד' קלאסען וקלאס החמישי לא שילם פסק זכותו הלאה ובהגיע קלאס ה' שאל שמעון לראובן מי הוא שותף ג' והשיב לו שמכרו ללוי אבל לא שילם בעד קלאס ה' וצוהו ש' להתרות בו וכן עשה והתרה בלוי בפני ב' אנשים שאם לא יתן המגיע אבד זכותו ואז נתן לוי לר' ס"ז קאפ ונ"ח א רו"כ והבטיח שיתן למחרתו ועברו כמה ימים ולא נתן הסך ארו"כ ועתה נודע שיצא הנומר הזה וזכה בסך אלף רו"כ ולוי טוען מדוע לא בא ראובן לתבעו למחרתו והי' נותן לו ור' טוען דכיון שלא נתן המגיע אבד זכותו ע"כ ת"ד טענותיהם. ורו"מ הביא משו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' כ"א בדין לאטריע צעטיל שהעמיד א' נומערין וביקש מהנער העוסק בזה שילונו ויחזיר לו ויצאו הנומערין ועדיין לא שילם לו ופסק דזכה המשלח כדמוכח ברס"י קפ"ג ואין השליח נאמן לומר שחזר בו ומכ"ש בנ"ד שלא אמר כלל הנער העוסק שחוזר בו וזוכה לעצמו דלכ"ע שייך למשלח אך בנ"ד לא דמי לנידון הד"ח כי הי' רק קונה והביא משו"ת שע"ד ח"ב סי' ר"כ שפלפל עם ח"א אם מהני קנין בזה והביאו מתוס' גיטין (דף מ"ג ע"א) ד"ה מי איכא בסוה"ד שכתבו דאפי' מכר כל העבד לקנס אינו מכור דהא אינו שוה כלום ואינו מוכרו אלא לקנס ולקנס אינו מוכר והמחבר דחה דהתם אפשר שלא יגח השור שום עבד בעולם משא"כ בנ"ד י"ל דדמי לשטר שכתבו בו לכל המוציאו ועפ"ז חקר רו"מ דבנ"ד שלא הי' הצעטיל ביד הקונה השלישי לכ"ע לא זכה בו שהרי שמעון לא נתכוין לזכות עבורו שלא ידע אם קנהו ואם שילם המגיע עכת"ד והנה בגוף הדבר אם מועיל בו קנין הדבר פשוט דאף שהוא דשלב"ל וא"ב ממש מ"מ קונה הצעטיל בכומ"ס ואף דבתשו' הרשב"א שהובא בסי' ס"ו ס"ד בהג"ה מוכח דשטר שנתן המלך רשות לגבות מס אינו נקנה אפי' בכומ"ס וברמ"א שם יש ט"ס כמבואר למעיין בב"י אבל היינו בשטר שכ' בו אם אתחסד אבל בשטר חיוב גם בכה"ג מהני כומ"ס כמ"ש בנתה"מ שם וכן מוכח מדברי הט"ז בא"ח סי' קנ"ג סקי"א ע"ש ותבין ואף דבתשו' נו"ב מה"ת חא"ח סי' נ"ח מבואר דגם מי שזוכה בדשלב"ל בדד"מ אין בידו למכרו לאחר. אבל במחכת"ה דבריו תמוהים והעיקר כדברי נה"מ הנ"ל וכ"ה בתשו' ב"ש חח"מ סי' ס"ט וע"ש סי' צ"א עוד בזה ובצעטליך הללו קונה במסירת הצעטיל לבד מדד"מ כמ"ש בתשו' ח"צ סי' קמ"ז לענין קניית הטראטען דמהני

קנין המועיל בדד"מ אף שאינו כדין בדתה"ק ובפרט בדבר כזה שכל זכותו הוא בדד"מ בודאי מועיל קנין בדד"מ וגם יוכל לחזור ולמכור בקנין המועיל בדד"מ אך בנ"ד שלא נתן המעות בתחלה וגם אחר שתבעו והתרה בו נתן רק קצת מעות והגביל יום הנתינה הגם שבחיבורי לחו"מ סי' ק"צ הבאתי מכמ"ק דכל זמן שלא תבעו איננו כעובר הרי בנ"ד תבעו אלא שהסכים אח"כ להמפין עד למחר לכ"ע א"צ תביעה כמ"ש המח"א הל' שבועות סי' י' ובפרט דכיון דבנ"ד הוי דשלב"ל וכן הקנין רק מד"מ ובדיניהם אם אינו נותן המעות בזמנו הקנין בטל וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט דהמחזיק בהצעטיל לא ידע כלל מזה וא"כ אין לו זכות בהריוח:

ג ומ"ש לתמוה ע"ד הח"ס א"ע סי' קמ"ה מדברי הטור סי' קי"ג הנה זה כמה שנים כתבתי בגליון מדברי המל"מ פ"כ מהל' אישות שהביא דברי כמ"פ בענין זה וגם בבית מאיר לא"ע שם האריך בזה והעלה דספיקא דדינא הוא ע"ש:

סימן רלא

א להרב המאה"ג מו"ה אלטר שפירא נ"י אבד"ק וויקנא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שמכר לשמעון ביצים סגורים בתיבות והתנה עמו שאינו ערב לו בעד הסחורה אם הם טובים ועי"ז קנה הסחורה בזול קצת מהמקח וסילק כל המגיע ואחר שהוליכם לטשערנאוויץ פתח התיבות ומצא בהם הרבה מקולקלים הנקראים בנקעס וגם יש בהם שאר מראות עד שיש בהם אונאה יותר משתות והמוכר טוען שבשעת קניי' פתח התיבות וגם הלא בפי' התניתי שאיני ערב בעד טוב הסחורה וגם איני מאמין כלל שהם מקולקלים והנה רו"מ הביא מסי' רל"ב סי"ט דהמוכר ביצים ונמצאו מוזרות מדינא המקח טעות אבל המנהג אינו כן ומנהג מבטל הלכה ומכ"ש בנ"ד שהתנה עמו ע"ז אך דיש להשביע המוכר אם לא ידע מזה או שעשה כן במתכוין להניח בתוכם הרבה מקולקלים דבזה לא דמי לביצים מוזרות שגם המוכר לא ידע מזה עכ"ד:

ג אבל לענ"ד כיון דיש דיעות דבהי' יכול להבחינו ונתן הדמים אין לו טענת מומין וכבר הארכתי בחיבורי לחו"מ סי' רל"ב ס"ג בזה ובנשהמש בו בודאי כן הוא וגם בא"י להבחינו אלא בטורח כיון שנשתמש בו אין לו טענת מומין ובנ"ד כבר נשתמש בהוליכתו לטשערנאווין כמ"ש הרדב"ז ח"ד סי' קל"ו והובא בחיבורי שם וכ"ה בתשו' תוע"ר ח"מ סי' כ"א דהולכת הסחורה הוי כנשתמש בה וגם באונאה הרי קיי"ל דאם שהה יותר מכדי שיראה לתגר אין לו מפנה ומבואר בתוס' ב"מ (דף מ"ט ע"ב) דמשערין כפי שהוא ע"פ

רוב שקרובו דר מרחוק אין נותנים שהות יותר ובנ"ד שהאונאה אינו על המקח אלא ע"י שיש בתוכם הרבה מקולקלים ור"ז הי' בידו לבדוק תיכף ע"י פתיחת התיבות בעצמו וא"צ להראותו לתגר וכיון שפרע כל המעות והוליכן למק"א שידוע שעי"ז הרבה נשברים והמוכר מוחזק והתנו בפירוש שאינו ערב לו אף דתנאי באונה ל"ח כמ"ש בסי' רכ"ז סכ"א מ"מ בכה"ג הי' מוטל עליו ביותר לפתוח התיבות ולראות הביצים בעודו במקום המוכר וכיון דגם בלא"ה המע"ה אלא שהי' בידו להטיל קב"ח על המוכר ובכה"ג שהי' בידו להבחינו לאלתר ושהה יותר מכדי שיראה לתגר אין בידו להשביע ולהטיל קב"ח על המוכר כלל. כנלע"ד:

סימן רלב

א להרב הה"ג מו"ה נפתלי צבי גאלדבערג ז"ל ראבד"ק טארנא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שבא מאמעריקא מעיר נעווארק מהרב הכולל היות ששלח איש משם גט לאשתו שבקהלתכם ונכתב שם אבי האשה אברהם המכונה אבש בלא וא"ו אחר הבית וכבר ראו עיניו מ"ש בפת"ש ש"א אות אבא בשם הב"מ ותשו' מ"מ דגם לכתחלה כשר בלא וא"ו ומכ"ש בדיעבד הנה בביאור ס"מ הביא בשם מורו מהר"ם מלובלין דבכל שמות הלעז המנהג שאין מטילין אות המורה על הנקודה בין ב' האותיות מסוף התיבה אשר א' מניע ומחטיף את האות האחרון בנקודת סגול או חירק ושאר נקודות מטעם שהדרך לחטוף האות האחרון מפני מהירות המבטא ואין מדגישין הנקודה וע' בס' שם עולם ש"א אות א' סק"י ומה"ט דעת כמה אחרונים בשם ליבש לכתוב בלא וא"ו כמ"ש בשו"ת חא"ש רס"י ק' וכבר רמז רו"מ גם לשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' ק"ל בזה וגם בס' ש"ע הנ"ל סקל"ו פסק דמותר לכתוב אבש בלא ו' ובפרט בנ"ד שהוא בשם אבי' כבר כתבתי בתשו' לק' קעשוניב דלפמ"ש בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ט' והובא בג"פ סי' קכ"ט סק"ג וגם בשם תשו' מהרח"ש דבכל מקום שאין שינוי ניכר אלא שהלשון מסופק יש להקל בשם אביו דלא גרע מלא כתב כלום וכן מוכח בכנה"ג סי' קכ"ח בהגב"י אות נ"ב ע"ש וא"כ ה"נ בזה גם אי נימא דיש לכתוב אבוש מ"מ לא גרע מלא כתב כלל דהא עכ"פ אין אבש בלא וא"ו שינוי גמור אלא דהוי לשון מסופק ולכן כיון דכבר נשלח מרחוק ואולי גם חשש עיגון איכא לכן יוכל לסדר הגט בלא פקפוק ובדבר ההרשאה שנכתב שם השליח משה בן נתנאל ושם אביו יהודא נתנאל אך בפ"כ נקרא רק נתנאל וגם השליח הוא כהן ולא נכתב כן אבל נכתבו סימנים אחרים שהוא בעל אחותו ומלמד תינוקות ורו"מ הביא משו"ת שאילת שלום. מה"ת סי' קל"ד בעובדא כזו

והעלה שאין שום חשש בזה והנה ס' הנ"ל אינו ת"י אבל הדבר פשוט כן דאף דמבואר בשו"ת חא"ש סי' ק' דהרשאה גרע מגט וגם בלא כתב שם אבי השליח פסול היינו בלא נודע מי הוא אבל בנ"ד שנקרא בפ"כ רק בשם נתנאל ונכתב סי' אחר שהוא גיסו ומלמד הרי גלוי וידוע מי הוא וגדולה מזו מבואר בשו"ת שו"מ מה"ק ח"ג סי' צ' בהרשאה שהי' כמה. שינוים והי' ש"ק ואעפ"כ הכשיר ההרשאה לפי שהי' נכר מי הוא השליח ע"פ אומדנא ע"ש ומכ"ש בזה וע' שו"ת שער אפרים סי' ק"א בדין המבואר בסי' י"ז סי"ח דבעינן שמו ושם אביו מ"מ אם אמר חתן פ' הוי כשם אביו ובתשו' ב"א סי' כ' וד"ח ח"א א"ע סי' ל"ג וסי' מ"א דשם מלאכתו הוי כשם אביו וכ"ה בתשו' חמדת שלמה סי' כ"ג וה"נ בנ"ד:

סימן רלג

א להרב מו"ה יהודא הכהן נ"י בעיר מיעלעץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכהן א' שמת עכו"ם בבית הסמוך לביתו והכהן נטפל לו כאב ראש חזק ויזיק לו אם ישבע נדודים כל הלילה בבית איש זר אם יש צד היתר שישאר בביתו והביא ד' הש"ך סי' שע"ב דס"ל דטומאה הנמשכת הוא רק מדרבנן וכ"ה בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' קע"ח והמג"א סי' שמ"ג חולק והפ"י סוכה (דף כ' וכ"א) החזיק בדעת הש"ך. ואני מצאתי בא"ר א"ח סי' קכ"ו סק"ג סק"ג ומש"ז ס"ק א' שכ' בדין ש"צ כהן שבאמצע התפלה מת א' בשכונה דא"צ להגיד לו כיון שהוא רק טומאה דרבנן. והנה בד"ז כבר האריך הח"ס סי' ש"מ להוכיח דהוי איסור תורה והביא בשם חמד משה סי' שי"א שגם הש"ך מיירי רק בדאיכא משום סוף טומאה לצאת והוא האריך לבאר לשון הש"ך שיסבול כן ודחה ראיות הפ"י בזה ע"ש באורך. ואני מצאתי בשו"ת דבר שמואל למהר"ש אבוהב סי' רמ"ח שהעלה כן בדעת הש"ך אף דסתימת לשונו ל"נ כן מ"מ כן עיקר בדעת הש"ך וכן לדינא ע"ש. ואח"ז ראיתי בפת"ש שרמז לזה ובאמת שדעת תוי"ט פ"ז דאהלות מ"ג להוכיח מרש"י ביצה (ד' ל"ח ע"א) ד"ה בדאורייתא דהוי הלמ"מ והא דכ' רש"י בביצה (דף י' ע"א) ד"ה כל כלים כו' גזרו חכמים היינו משום דמה שלא נאמר בפירוש בתורה נקרא גזירת חכמים מד"ס ע"ש ואני מצאתי ברש"י חולין (דף קכ"ה ע"ב) ד"ה טומאה כו' מפני שדרך טומאה לצאת ע"כ סופה לצאת דרך פתח זה לפיכך מטמאה מיד דרך יציאתה ומדרבנן עכ"ל ואח"ז מצאתי בתשו' מהרי"ל סי' ק"נ באמצע התשו' וז"ל ואני מצאתי טעם א' להתיר בפ' העור והרוטב דפירש"י דכל טומאה לצאת הוי דרבנן ושם דה"ה ההוא דביצה דמת שלם וא"כ אין הנזיר מגלח עליו ואין כהן מוזהר עליו אפי'

לר"ת דחשב לתוספתא משבשתא (עתו"ס ברכות ד' י"ט) נראה בטומאה דרבנן מודה. מיהו שוב מצאתי דרב אלפס לא ס"ל הכי ע"ש ובאשר"י עכ"ל הרי דפשיטא לי' דהוי רק מדרבנן ואני מצאתי בירושלמי פ"ז דנזיר ה"ג אר"י המת בבית והנזיר בטרקלין הנזיר מגלח כ"ש המת בטרקלין והנזיר בבית שהנזיר מגלח ובפ"מ פי' דטרקלין לפנים מן הבית ואם המת בבית החיצון והנזיר בטרקלין הטומאה נמשכת לפנים והנזיר מגלח ומכ"ש להיפוך דסוף טומאה לצאת דודאי הנזיר מגלח ור"מ פריך דשניהם שוים ומאי כ"ש הוא ע"ש וזהו דלא כהק"ע שהגיה שם בחנם ומפורש דטומאה נמשכת מאהל לאהל הנזיר מגלח עלי' והוי מה"ת וגם טומאה דסופו לצאת הוא מה"ת שהרי מה"ט הוי כ"ש אלא דלמאי דר"מ פריך עלה י"ל דטומאת סופו לצאת לא הוי מה"ת ובמג"א סי' שמ"ג רמז לדברי התוס' יבמות (דף ק"ג ע"ב) ד"ה כיון וכו' דמ"מ מת חמור ממצורע שמטמא אפי' מת שבבית אחר אם יש בו חלון פותח טפח משא"כ במצורע שאינו מטמא אלא בבית שנכנס בו דכתי' והבא אל הבית עכ"ל ור"ל דמשם מוכח דבמת הוי מה"ת דאל"כ מה ראי' מדכתי' והבא אל הבית במצורע דהא גם במת אין בו מה"ת טומאה ועוד שהרי המעלות השנויות שם הם כולם מדאורייתא וגם בהא דעשר קדושות הם מוכח בש"ס דיומא (ד' מ"ד ע"ב) דהוו דאורייתא אך לפמ"ש הריטב"א שם יש מהן דרבנן וע"ש בתוי"ט מ"ט ובכ"מ פ"א מבימ"ק הט"ו ועתו"ס יומא (דף ל' ע"ב) ד"ה אי דלא טביל כו' אבל הנך דריש הפרק לכ"ע דאורייתא הם ובישויע"ק פקפק בראי' זו ולפע"ד צדקו דברי מג"א. ובגוף דין סוף טומאה לצאת יעוין בס' שדי חמד בכללים מער' ט' כלל מ"ד שהאריך הרחוב הדיבור והביא מדברי כמה מחברים ובראשם מהתה"ד בפסקיו סי' כ"ד דהעיקר שהוא מה"ת כדמוכח מרש"י ביצה (ד' ל"ח) וכ"ה באס"ז וצל"ח ביצה (ד' י') והביא מהשעה"מ פ"ח דעירובין ה"ז ותשב"ץ ח"ב סי' א' ועוד מכמ"ק שיש מחלוקת מחברים בזה ע"ש באורך ועכ"פ בטומאה הנמשכת דרך חלון פתוח טפח העיקר כהסוברים דהוי מה"ת:

ג ובדין כהני זה"ז שסתמן טמאי מתים אם מוזהרין בטומאה מה"ת כבר האריך הדג"מ סי' שע"ב וע' תשו' ח"ס סי' של"ח באמצע התשו' ובסי' של"ט שהביא מתמים דעים להראב"ד דמפורש דאיכא איסור תורה אך דמ"מ נודע שי' ר"ת שהובא ברא"ש הל' טומאת כהנים סי' ו' וכ"ה דעת היראים סי' שי"א דבאותו יום שנטמא ליכא אלא איסור דרבנן ולפמ"ש הסמ"ג והובא בש"ג שעל הרי"ף הל' טומאה דבזה"ז דליכא מי חטאת אין חילוק בין אותו יום לשאר ימים וע' שו"מ מה"ק ח"א סי' ש"ה ש"ו ש"ז שהביא ד' הסמ"ג ולא הביא מד' הש"ג וע"ע בתוס' שבועות (ד י"ז ע"א) ד"ה נזיר והגהת ר"י ברלין שם ובחי' הר"ן לנדה (דף נ"ז) ובשי"ק על הירושלמי פ"ז דנזיר ה"א בד"ה אכריז ותשו'

רע"א מה"ת סי' י"ח וע' תשו' פרשת מרדכי חא"ח סי' ט' שהאריך מאוד בזה ולא ידע מדברי סמ"ג וש"ג הנ"ל אבל הוכיח שם מירושלמי פ"ג דנזיר דאיכא בזה איסור תורה ע"ש באורך:

ד ומעתה לפ"ז בנ"ד שמת העכו"ם בבית הסמוך וכבר, נטמא כהן זה לשי' הסוברים דבאותו יום ליכא אלא איסור דרבנן א"כ שוב יש לסמוך ע"ד הסוברים דעכו"ם אינו מטמא באהל אבל מ"ש רו"מ לצרף דכהני זה"ז אינם אלא כהני חזקה מספק כבר כתב כן השב"י ח"א סי' צ"ג אבל בתשו' כנ"י סוס"י נ"ו דחה דבריו וסיים שחלילה להוציא לעז על יחוסי כהונה בזה"ז ושיהיו הבכורים בספר שאינם פדוים ע"ש וע' בברכ"י א"ע סי' ו' אות ג' ובפת"ש ליו"ד סי' שכ"ב וא"ע שם. ומ"מ ק' להקל עפ"ד תשו' פר"מ הנ"ל אבל הנה בא לידי תשו' בכת"י מהגאון מליסא ז"ל בעל חו"ד בענין זה שהעלה דאין להחמיר בטומאת אהל במת עכו"ם רק באותו אהל אבל בהמשכה מחדר לחדר י"ל דלא גזרו בכה"ג כיון דאינו דומיא דמגע ומשא וגם יש לצרף ד' הש"ך דהמשכה מאהל לאהל אינו רק מדרבנן וכיון דהו' כשעה"ד להמתין ג"י עד שיקברוהו יש להקל עכ"ד. וכבר נתבאר שדברי הש"ך אינם אלא בסוף טומאה לצאת וגם סברתו צ"ע דלמ"ד דעכו"ם מטמא באהל הוא מדאורייתא ומ"מ במקום חשש חולי ואפי' שאב"ס בודאי יש להקל וע' בהגהת תפ"ש על הטור להקל לילך על קברי עכו"ם לצורך ביהמ"ד ושכ"פ השא"י ע"ש וע' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קע"ח. וה"נ בזה ועוד שהרי הר"ן בחי' לנדה (דף נ"ז ע"ב) כ' דכיון דבאותו יום שנטמא אין איסור אלא מדרבנן מותר לקבור מתו שהותר איסור דרבנן מפני כבוד הבריות ע"ש ומכ"ש מפני צער וחשש חולי והראני ח"א שמבואר בישו"ש פ"ו דיבמות סי' כ"ה דאף דקיי"ל כרבנן דעכו"ם מטמאים באהל היינו שלא ילכו על הקברים אבל באותה שכונה שיש מת אין להחמיר במת עכו"ם כיון שאינו אלא מדרבנן וזהו כדעת הגאון מליסא הנ"ל:

ה אולם באם שיש לכהן חדר סגור מכל צד הנכון שישב בחדר זה ואם יצטרכו לפתחו יסגרו מקודם פתח שבחדר הפרוזדור והוא עפ"ד הדרישה שהובא בט"ז סי' שע"א סק"י ואף שהט"ז חולק עליו כבר דחה דבריו בנה"ך שם וע' בעקרי הד"ט סי' ל"ה אות ל' בשם מהר"ם נאוורא שהסכים עם נה"ך וסיים שאין ספק דמותר לעשות כן וגם בתשו' פמ"א ח"ב סי' צ"ג האריך לדחות דברי הט"ז וסיים שהיתר ברור לסגור הדלת וכדעת דרישה וש"ך וע"ע בהגהת תוס"ח ובני"ש על משניות פ"ו דאהלות מ"ב בזה ואף דבשו"ת הר המור סי' כ"ו האריך בזה והעלה דכיון דתליא בפלוגתא סד"א להחמיר ואף שיש לצדד להקל צ"ע למעשה כיון שהוא דבר חדש ע"ש היינו במת ישראל אבל בעכו"ם דלשי'

כמ"פ ליכא טומאה כלל וגם כיון שמת בשעה שהכהן בביתו וכבר נטמא בו דלשי' ר"ת ליכא אלא איסור דרבנן פשי' שיש להקל בכה"ג וע"ש בעקרי הד"ט דגם אחר שמת המת מותר להכהן לסגור הדלת ולישב בביתו וגם בשבת מותר וליכא משום מתקן ע"ש:

ו ובמק"א העירותי דגם במת ישראל אם הדלת סגור יהי' אסור לו לפתוח הדלת לצאת כיון דלשי' דרישה ונה"ך ושאר מחברים דכל זמן שהוא סגור מותר להיות בביתו א"כ במה שפותח הדלת ויוצא מטמא הכהן א"ע בידים ועובר בלאו והוא חומרא דאתי לידי קולא ומוטב לסגור דלתו ולישב כלוא בביתו:

ז ואח"ז נשאלתו מהגאון רמ"נ ירושלימסקי אבד"ק אסטראלענקא נ"י במת עכו"ם בער"פ ויש בשכונה כמה כהנים והסכמתי עמו להתיר שלא יפנו הכהנים בב' לילי יו"ט וגם בימי יו"ט מביתם דג"ז צער וביטול שמחת יו"ט מטעמים הנ"ל והבאתי שם סמוכין לסברת הגאון מליסא מש"ס חולין (דף קכ"ה ע"ב) דרבא אמר אפי' למעלה מטפח נמי נגיעה היא והיכי דמי אהל גרידא בהמשכה ע"ש הרי דהתם גם באותו אהל אם אינו מאהיל על הטומאה מיקרי אהל גרידא ומכ"ש בנמשכת ממל"מ וי"ל דגזרו רק שלא לדרוך על קברי עכו"ם או להאהיל עליו דהוי בכלל נגיעה:

סימן רלד

א להרב החריף מו"ה זאב וואלף נ"י מבוטשאטש:

ב מכתבו הגיעני וע"ד ששאל בדין טעה והתפלל בשבת מוסף במקום שחרית ונזכר באמצע שמבואר בסדר דה"ח להגאון מליסא ז"ל שחוזר לראש התפלה ולא סגי שיחזור לישמח משה והוא תמוה מאוד דבכל מקום כשטועה באמצעות חוזר רק לראש הברכה והנה באמת גם בשע"ת סי' רס"ח סק"ג הביא בשם ארח לצדיק בדין טעה והתפלל תפלת שבת ביו"ט ונזכר באמצע וכן להיפוך דלא הפסיד ג"ר והביא שיש חולקים וכפי הנראה סברת הי"ח הוא דכיון שהתפלל מתחלה אדעתא דשבת ביו"ט או להיפוך והתחיל תפלת מוסף ואח"כ נזכר והוא שקר גלוי א"כ בשעה שאמר ג"ר אדעתא דתפלת שבת ביו"ט או להיפוך ואח"כ נזכר שהוא יו"ט או שבת הפסיד גם ג"ר וכה"ג כ' הפמ"ג בא"א סי' רס"ח סוסק"ט בדין התפלל מוסף במקום שחרית דאף דמבואר ברס"י רפ"ו ס"א בהג"ה דיצא והוא מדברי הרשב"א (ואני מצאתי מפורש כן בתוספתא פ"ג דברכות) היינו בנתכוין לשם מוסף ולא בנתכוין לשם שחרית דהכונה מפסיד וה"נ בזה גם י"ל דכיון דבשכח להזכיר בג"ר דבר שמחזירין עליו צריך לאמרו אחר ג"ר ויצא ואם הוא דבר שאין מחזירין עליו הוה הפסק כמ"ש המג"א סי' קי"ד סק"ח בשם הב"ח ועמג"א סוס"י ס"ח וט"ז סוס"י

רצ"ד והן אמת שמצאתי במעיו"ט על הרא"ש פ"ד דברכות סי' י"ז ובד"ח שם סקנ"א מבואר להיפוך וכ"ה דעת הרדב"ז שהובא בברכ"י סי' קפ"ח דגם בדברים שאין חוזרים עליהם מותר לאמרן בין ברכה לברכה ול"ה הפסק וע' בשע"ת סי' תרפ"ב עוד מזה אבל עכ"פ היכי דהוה הפסק י"ל דלכ"ע חוזר לג' ראשונות כיון שהפסיק בין ברכות השבח ובין תחלת האמצעיות דכיון דלעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל אם הפסיק ביניהם בדבר שהוא הפסק הוי כמפסיק בין ברכה למצוה וחוזר לראש ואם כן בהתחיל תפלת מוסף שהפסיק בין ג"ר לתפלת שחרית בדבר שהוא שקר גלוי הוי הפסק וחוזר לראש ועכ"פ כן הוא דעת הגאון בדה"א. אך בגוף הדין יש לי לדון בדבר חדש דהא טעמא בג"ר כחדא ברכה נינהו משום דכולן ברכות שבת הן כמ"ש המרדכי ובב"י סוס"י קי"ד והנה הב"י סי' ק"ז הביא בשם הראב"ד דהא דאין תפלת נדבה בשבת משום דגם האמצעיות הם רק שבא והודאה וע"ש בב"י ביאר הדבר ואף שהביא בשם תר"י דבשחרית אף שהם דברי שבח מ"מ הם נגד תפלת י"ח דחול שהם תחנונים היינו למ"ד דבשחרית מתפלל נדבה אבל לדידן הא קיי"ל דגם בשחרית ליכא נדבה בשבת והנה. אף דהפוסקים שם כתבו טעמים אחרים להא דאין תפלת נדבה בשבת היינו משום דס"ל דגם בשבח והודאה שייך נדבה אבל מ"מ מודים דאמצעיות דשבת הם ברכות שבח והודאה א"כ לפ"ז י"ל דבשבת גם בטעה באמצעיות במה שהוא שקר גלוי חוזר לראש דכולן כברכה אחת חשובות ואף שאיננו מחליט כן לדינא לפי שלא נראה כן בפוסקים מ"מ כתבתיו יען שהוא הערה חדשה:

סימן רלה

א להרב מו"ה שמחה כהנא נ"י מק' לאקישיווקא ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באלמנה שנשאת לאיש ואחר איזו שבועות אמרה לו שראה דם ג"פ מ"ת אם צריך לגרשה או שיוכל לומר שאינו מאמין לה והביא מדברי כר"ו סי' קפ"ז סק"ה ושו"ת שי"צ סי' ל"ח וש"ש ש"ו סופי"ט והאריך בזה אי נימא בזה דענ"ב וגם בדין אאמע"ר והנה בגוף הדין נלע"ד דגם לכל צדדי קולא יש לברר ע"י בדיקת שפופרת ע"י נשים פקחות דהא בדאיכא לברורי קיי"ל דע"א נאמן באומר תא ואחוי לך כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ז ס"ג בהג"ה וש"ך סקכ"ד אף דבעלמא אין עא"נ לאסור מ"מ בכה"ג נאמן גם אם הבע"ד או ע"א מכחישו, ואף שהמנ"י כלל כ' השיג ע"ד הש"ך כבר האריך בשו"ת אמרי אש חיו"ד סי' ד' לדחות דברי המנ"י וקיים דברי רמ"א לדינא וע"ע בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' ל"ג ור"מ שיק יו"ד סי' קמ"ז ואני מצאתי בתשו' רד"ך

בית י"ז חדר י"ג דגם בב' עדים מכחישים זא"ז ואפשר לתרץ עדותם דקיי"ל דמקיימים עדותן מ"מ בדאיכא לברורי מבררינן ועמ"ש בחיבורי גי"ד בפתיחה לסי' ל"ט אות א' בסופו ומכ"ש בנ"ד דשאחד"א אלא דבאנו לבטל דברי' ע"פ תקנת מש"א דאמרי' ענ"ב א"כ היכי דאפשר לברר שלא יבא לידי כך אין לסמוך על חששא דענ"ב וכה"ג כתבו התוס' כתובות (דף כ"ט ע"ב) ד"ה אלו נערות כו' דא"י להפקיע חלק מזבח ואע"ג דקיי"ל דהפקר ב"ד הפקר היינו לצורך אבל זהו א"צ כל כך וכו' ע"ש וה"נ בזה וגם להסוברים דבבדיקת שפופרת אם לא נמצא כלל אין להתיר מ"מ כבר ביארתי בפתיחה שם אות ב' דגם בא"א לברר ב' הצדדים מ"מ הוי בכלל איכא לברורי ודלא כהנו"ב וישויע"ק והבאתי כמה ראיות לזה יעו"ש וימצא באר היטב ולכן נ"ל שיעשו בנ"ד הבדיקה ואם באמת לא תמצא כלל שום דם אז בצירוף דעת הג' ר"ח צאנזר והח"ד המקילים בלא נמצא כלל נוכל לסמוך על סברות האחרונים שלא להאמינה כלל, אבל בעיקר חשש עיני' נתנה באחר שכ' השי"צ דתליא בחילוק תוס' ור"ן סוף נדרים במה שהקשו דהא שויא אנפשי' חד"א תי' התוס' דיכולים חז"ל לעקור והר"ן ביאר משום דאפקעינהו קידושין א"כ בנ"ד ל"ש ד"ז אבל לפמ"ש הר"ן דמדינא א"י להפקיע שיעבוד הבעל גם בזה י"ל כן אני תמה דבשלמא בזינתה דאסורה מדאורייתא הקשו שפיר דנימא שאחד"א אבל ברמ"ת שכל האיסור הוא רק מדרבנן לשי' רוב הפוסקים וע' ח"ס סי' קנ"ג א"כ מעיקרא ל"ק קושיתם כלל דהם אמרו והם אמרו כדאי' בירושלמי פ"ז דיבמות ה"ג דבריהם עוקרין את דבריהם וכ"ה בש"ס דעירובין (ד' ס"ז ע"ב) ורש"י שם ועוד בכמ"ק, וה"נ בזה ובפרט לתי' ב' של הר"ן גם למשנה ראשונה א"נ להפקיע שיעבודו דדוקא בזנות דכסיפא לה מלתא האמינוה כמ"ש הר"ן שם משא"כ בנ"ד אך דבאמת יש לפקפק בהחשש דשמא ענ"ב כמ"ש הפת"ש ורו"מ הביא שכ"ה בתשו' שם ארי' סי' ל"ה דכיון דמהני בדיקת שפופרת ליכא חשש בענ"ב ומ"ש הש"א שלא תרצה האשה לעשות הבדיקה כדי שיגרשנה הוא תמוה מלבד מ"ש בקס"ס בהשמטות לשו"ט סי' י"א הרי אם חזינן הוכחה שענ"ב הרי לא יאמינו לה כלל וא"כ אם תהי' המונעת שלא לבדוק יהי' הוכחה גלוי' שמשקרת ומי פתי לא יבין שהיא מערמת ולא יחרוך רמי' צידו ובטל חשש ענ"ב וע' כה"ג ברמב"ם פ"ג מהל' סוטה ה"ב ובכ"מ שם ה"א דאם א"ר לשתות מוכח שהיא טמאה וכה"ג כתב הרא"ש והובא בש"ך ח"מ סי' ע' סקי"א שאין זה מיגו שיאמר פרעתיך בפני פו"פ והלכו למדה"י שיאמרו הרוצה לשקר ירחיק עדיו הרי שאין אדם רוצה לטעון מה שיהי' שקרו גלוי וה"נ בזה. ומ"ש רו"מ שהרי אם לא תמצא כלל דם בבדיקת שפופרת תאסר לבעלה לשי' נו"ב וסד"ט ג"ז ליתא דלא כולהו נשי ד"ג וכמ"ש כה"ג בתשו' גא"ב סי' כ"ו בשם

ר"י הלוי ורמז אליו גם הפת"ש א"ע סי' קט"ו סוס"י כ"א ע"ש וגם מספק א"א להקל שלא להאמינה במה דשויא אנפשה חד"א:

ג ומ"ש בתשובות פנים מאירות ופת"ש א"ע דדוקא באמרה טא"ל משום זנות חיישי' שמא ענ"ב כיון דבזינתה מחויב לגרשה משא"כ בשמשתו נדה וכדומה יש לפקפק בזה דהא מבואר בתוס' זבחים (דף ב') דאינו מחויב לגרשה וכ"ה ברמ"א סי' קי"ז והגם שרבים חולקים ע"ז מ"מ מה יענה לשי' התוס' איך אמרו במ"א דענ"ב ובע"כ דליתא לחילוק זה. וגם מ"ש רו"מ דכיון דמפסדת כתובתה ליכא חשש ענ"ב גם בזה אין הדבר פשוט ולשי' הירושלמי וכמ"פ גם באשת ישראל ברצון אמרי' דענ"ב אף שמפסדת כתובתה וגם מ"ש רו"מ דאין אמע"ר יש לפקפק דשמא רצונה לעשות תשובה שלא תכשיל את בעלה וכמ"ש בתשו' גא"ב סי' כ"ו באורך לברר ד"ז בראיות ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקכ"ו וכ"ז בכ"ז סוף דבר שיש עיקולי ופשורי בכל צדדים אלו ולכן לענ"ד צריכה לעשות בדיקת שפופרת ואם תמצא דם בראשו הרי יתברר שכדברי' כ"ה ואסורה לבעלה ואם ימצא דם בצדדים או שלא תמצא כלל הגם שבזה יש מחמירים מ"מ יש לצרף סברות הנ"ל ולהתירה באם שלא תראה יותר מחמת תשמיש:

סימן רלו

א לכבוד חתני הרב מוה"ר שמעון באב"ד נ"י אבד"ק יאנוב:

ב מכתבו הגיעני ועד"ש בדין אשה שתובעת מבעלה שישלם לה מזונות ב' שנים בעד מה שהחזיקה ילד קטן שלה בהיותה לבדה מבעלה ע"י קטט ורו"מ צידד דאף דכופין אותו ליתן מזונות להילד היינו מזונות דלהבא אבל על העבר הרי באחר שזן בנו של האב אין האב צריך לשלם לו דהוי כפורע חובו של חבירו דמבריח ארי בעלמא הוא אך די"ל דכיון שבידה לכופו שיחזיק אצלה הולד עד ו' שנים ולשלם המזונות אין דינה כפורע חובו של חבירו. והנה לענ"ד הרי באמת בדין פורע חובו של חבירו וזן את אשתו לשי' הרשב"א דוקא במפרש שנותן מחמת מזונות שחייב בעלה אבל בסתם חייב בעלה לשלם א"כ נהי דקיי"ל כהר"ן וש"פ שחולקים עליו מ"מ הרי גם בפורע חובו של חבירו ממש אם הוא שותף ופרע גם חלק שותפו חייב השותף לשלם לו גם היכי דלא הי' מחויב רק במחצה כדמוכח מדברי הרמ"א רס"י ע"ז ואף דהש"ך שם סק"ה מפקפק בזה כבר הוכיח בתומים מדברי מרדכי כהרמ"א וכ"ה בתשו' לחם רב סי' ס"א ועקצה"ח סי' שס"ט סוסק"ב ובכנה"ג ח"מ סי' קכ"ח הגה"ט אות ט"ז בזה וגדולה מזה בתשו' הרא"ש שהובא בטור א"ע סי' קי"ח באשה שמת בעלה והניח אפטרופס ליתומיו והי' עליו חובות לעכו"ם

ובאו לגבותם מקרקעותיו ופרעה להם האלמנה ותובעת להאפטרופס שיתן לה מחלק היתומים ויש לה ע"ז עדים והשיב דכיון שהיתומים היו סמוכים אצלה הוי כאלו נחמנית אפטרופא עליהם ויש לה רשות לעשות לטובת היתומים גם בלא ב"ד וע"ש בדרישה שהוכיח דהרא"ש סובר דגם בחובות עכו"ם אי לאו דהויא כאפטרופסת הפורע חובו של חבירו פטור וע"ש בחמ"ח סק"ה וב"ש סק"ד מ"ש בזה ומבואר דאף שיש אפטרופס אחר ליתומים מ"מ יש לה ג"כ רשות לפרוע חובות מפני שסמכו היתומים אצלה ומחויבים לשלם לה וא"כ נראה דה"נ כיון שהוא אמו של הילד ויש לה זכות בדתה"ק לכופו שיהי' הולד אצלה לא גרע כחה מהא דס' קי"ח שיש אפטרופס ממונה על היתומים אפ"ה כיון שסמכו היתומים עלי' יש לה רשות לעשות לטובת יתומים ולפרוע חובות וה"נ בנ"ד שטובת היתום שיהי' אצל האם כמו ששיערו חז"ל דמה"ט יהי' עד ו' שנים אצלה א"כ בידה לזונו ולתבוע מבעלה ועוד שהרי התומים חקר דהיכי דפורע בפני הלוה ושתק הלוה חייב, לשלם ואף שהתומים פקפק בזה מ"מ בתשו' רשד"ם חא"ע סי' ל"ו צידד ג"כ דאפשר דבכה"ג חייב לשלם ואף שסיים שאין נראה כן מהפוסקים ובתוס' נדרים (דף ל"ג ע"ב) לתי' א' שכתבו דדוקא בזן בניו פטור מלשלם כדעת ר"ת כתבו להדיא דאפי' מפרנסו בפניו ואינו מוחה אפ"ה חשוב מבריח ארי בעלמא ע"ש אבל עכ"פ בכה"ג שבידה לכופו להיות אצלו י"ל דבונה הולד בפניו לכ"ע חייב לשלם. אולם לדינא נראה דכיון דעברו ב' שנים ולא תבעתו לדין ולא מסרה מודעה בעדים אין בידה לתבעו דודאי מחלה לו שהרי מבואר בב"י א"ע סי' צ"ג דדוקא באלמנה בעינן ב' או ג' שנים אבל בא"א אפי' שתקה יום א' מחלה לו ומבואר בשם הריטב"א וז"ל אמר רבינו בשם רבו ז"ל דדוקא אלמנה לא הפסידה עד ב' וג' שנים אבל בא"א כל זמן שלא תבעה מזונותי' אבדה אותן למפרע שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן וכו' וכן ראיתי למורי הרז"ל שדן אפי' לאשה שהלכה לבית אבי' מפני מריבה שהי"ל עם בעלה כיון שלא מסרה מודעא בפני עדים שלא מחלה אותם עכ"ל. הרי דגם במקום קטט בלא מסרה מודעה אמרי' דמסתמא מחלה ובכה"ג דאיכא אומדנא דמוכח גם דברים שבלב הוי דברים וכ"ה בב"י סוס"י ע' בשם ריטב"א דגם בדאית לה טענה שחייב לתת לה מזונות אם שתקה ולא תבעה מחלה וכ"ה בש"ע שם סי"ב בקיצור וא"כ ה"ג בנ"ד במזונות הולד כיון שלא מסרה מודעא בעדים מחלתן וכמו שדרך נשים לגלגל עם בעליהן אפי' במקום קטט ה"נ בזנה הולד איכא הוכחה שמחלה ובפרט שכבר עברו ב' שנים דגם באלמנה עני' ופרוצה אמרי' דמחלה וגבי מזונות הולד גם בצנועה אינה בושה לתבוע מבעלה ועכ"פ הי"ל למסור מודעא בעדים שלא מחלה:

סימן רלז

א להרב המאה"ג מו"ה יהושע חנליש נ"י אבד"ק פעלשטין והרב מו"ה שלמה רייזגער נ"י מו"צ דשם:

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד שזה יותר משנה שכר ר"י הראנדע מאדון ששכר מהדרעקציא והאנשים המחזיקים מכירת י"ש על הראטע נשתתפו עמו ונתנו לו ריוח כדי שיקבלם לשותפות והתנו כי רק על שנה א' יהיו שותפים ועתה מת האדון והי' ליצטאציע מחדש וחזר ושכר אדון אחר העסק וכן חזר ר"י ושכר העסק על כמה שנים ועוד קודם ששכר ר"י העסק מחדש הבטיחוהו השותפים שיהיו עמו שותפים אלא שלא בא לידי גמר השוואה כמה ריוח יתנו לו ואחר השכירות הסכימו ליתן לו שבעה מאות ר"כ ריוח ועתה נולד סכסוך ביניהם שאין רוצים להיות שותפים רק על שנה א' והוא שכר על ה' שנים וטוען שהבטיחוהו שלא יהי' לו היזק א"כ מחויבים להיות על כל ה' שנים וגם נתנה סכסוך מי יתן השטייער ולא הי' שום קנין ותק"כ ביניהם:

ג והנה הדבר מבואר בב"י חו"מ סי' קפ"ג ס"ד מחודש ד' בד"ה וכ' עוד ומה ששאלתם במי שאמר לחבירו צא וקח בגדים שבבית לוי ויהיו בינינו בשיתוף והלך זה ולקחן ואח"כ חזר בו חבירו ואמר אין לי חלק בהם ואיני רוצה לא בהפסדן ולא בשכרן. תשובה. הדין עם הלוקח ועל כרחו יפרע חלקו דשלוחא שוויי' וכו' ע"ש ומבאר דמי שהבטיח לחבירו קודם הקנין לקנות לשם שותפות א"צ, שום קנין אבל היינו בלא נתינת ריוח אבל בהבטיח ליתן ריוח אז לא הוי כשליחות וצריך קנין כדמוכח מדברי הב"י סוס"י קע"ו בשם רה"ג ובש"ך סקמ"ג וגה"מ שם סקמ"ג וגם נ"ל ראי' ע"ז מהא דבילקוט שמואל א' פרשה ג' רמז ק' וידעו כל ישראל כי נאמן שמואל אבא אבוה דשמואל הוה מתעסק במטכסא ועל גבי' דריב"ב בנציבין בתר זמן קם עמי' א"ל לית רבי בעי האי מלתא א"ל לאו מילין הויין א"ל לית מלתך הימנא סגי מממונא (ר"ל האם אין דיבורך נאמן יותר מממון) א"ל את הימנתא במלתא עלי תזכה למוקמה בר נבואה דכתב בי' וידעו כ"י כי נאמן שמואל וזכה ומוקמי' לשמואל בר אבא ע"ש ומבואר דאבא הוה רגיל למיקני מטכסא ולהביא לריב"ב בפקודתו ואח"ז כשהביא הסחורה לא רצה בו ריב"ב וחזר בו לפי שהי' רק בדיבור ולז"א לאו מילין הויין אלא שאמר אבא שסמך על אמונתו יותר מעל ממון ומוכח דמדינא לא הי' ריב"ב מחויב לקיים דיבורו והא שליחותי' עביד ובע"כ משום שהי' מרויח בהסחורה הוי כקונה וחוזר ומוכר דלאו שלוחו הוא. ועובדא זו הובא גם בס' האשכול הל' מקואות סי' נ"ט ומוכח כהנתה"מ א"כ בנ"ד שהבטיחו ליתן לו ריוח ובפרט שלא הי' עדיין פיסוק דמים כלל שלא באו לעמק השוה כמה ריוח יתנו לו פשיטא

שבידם לחזור וגם בהתחילו אח"כ ליקח י"ש ונתינת ראטע כמו בשנה הקודמת הרי מבואר בתשו' רשד"ם חח"מ סי' רע"ג דגם בהתחיל לקיים הצואה יכולים לחזור במה שלא נתן עדיין והביא ראי' מהטוח"מ סי' כ"ה בשם רמ"ה דבטעה הדיין אפי' זכה בפלגא ופש פלגא גבי אידך ההוא פלגא דזוכה בי' כיון דטעה רק בש"ה קם דינא ואידך פלגא לא מפקינן מיני' וה"נ בזה ע"ש וע"ע בב"י סי' רנ"ב שדחה בסברא זו דברי הרשב"ץ דאף שהתחיל לפרוע ההקדשות יכול לחזור ולא דמי להא דסי' י"ב סי"ב דאם בנה זה קצת וכו' כדברי הפשרנים א"י לחזור בו היינו משום דבנין קצת הוי חזקה וקנה הכל משא"כ משיכה במקצת המקח וכדומה הרי ל"מ שיקנה כל המקח וה"נ בנ"ד שלא נעשה לשם קנין על השותפים יכולים לחזור בהם להלאה וענה"מ סי' קע"ו סק"ה וחיבורי משפט שלום שם:

סימן רלח

א להרב הגדול מו"ה יעקב ווייצמאן נ"י אבד"ק גריידונג ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בריחים של וואלצען שנוהגים בסביבותיכם להכשירם ולנקרן לצורך טחינת קמחא דפסחא ועתה נודע לו שבריחים א' שבחדשי אב ואלול העבר לתתו החטים ע"י הדחה שעה ושתים ולכן נסתפק כי הגם שמנקרין עד מקום שהיד מגעת אבל יש חורין וסדקין וליוואטורין שאין העין שולטת שם כלל לברר ולנקות ולנקר דבריחים שאין לותתין החטים סומכין ע"ד תשו' נ"ש סי' י"ב דמתיר מטעם ס"ס אבל בנ"ד ידוע שלתתו ולפמ"ש במחה"ש סי' תק"ג סק"ח דטעמו של הנ"ש משום דספק שמא לא טחנו תבואה לתותה ושמא נתבטלה בשאר תבואות שאינם לתותות כמ"פ וגם אין כונתו לבטל ועפ"ז העלה במחה"ש דלדידן דלותתין כל התבואות אזדא לה היתר זה אבל בתשו' נ"ש שם מבואר דגם בודאי לתתו איכא ס"ס שמא לא נתחמץ בשעת לתיתה ושמא נתבטל בשאר חטים ואף שבק"ז סק"ג מבואר דבודאי לתתו אסור וע"ש בפ"י סקי"ז י"ל דהיינו בטחנו החטים לפסח תיכף אחר טחינת הלתותים משא"כ בנ"ד שעברו כמה חדשים בינתים עכ"ד. והנה מ"ש בשם הט"ז נהפוך הוא שהט"ז כ' דגם בידוע שלתתו שמא לא נתחמץ אבל הח"י סי' קי"ח החמיר וגם המג"א הביא בשם תה"ד וב"י סי' תמ"ב דחמץ גמור הוא וגם בא"ר סקי"ב השיג על הט"ז שהרי בתה"ד סי' קי"ט מפורש דאם מחזיקים הסלת לחמץ גמור מפני שלותתין החטים והעכו"ם אינם נזהרין בלתיתה ע"ש:

ג והנה בגוף הריחים הנ"ל בחנתי ונסיתי כמ"פ וגם הועד לפני מרבנים יראי ה' שבחנו גם הם שמתהוה הזיעה אחר יום או יומים בהרייערן עד אשר ינטפו נזלי מים בתוך הקמח ועי"ז מתדבק מסביב בכל פעם יותר והקמח עובר דרך הבצק והמים בתוכם ממש וגם כי אח"ז חוזרים ולוקחים הבצק שנתייבש ומניחים אותם בהמכונה ונטחן לקמח ומזה מתהוה הקמח מן הנימערן שלישי ורביעי וחמישי והעיסה המהוה שם בחנתי שהוא חמץ ממש כמו שאור חמץ ועפ"ז כתבתי בתשו' להגאבד"ק טארנאפאל נ"י שיפה עשה הגאון בעל מנחת חינוך ז"ל והגאון מהרש"ק ז"ל שאסרו הקמח הנטחן בריחים הנ"ל כי החוש מעיד יותר מן הכל והסוברים דזיעה אינו מחמיץ היינו משום דס"ל שאינו מתחמץ ע"י זיעה ואם עינינו רואות שנעשה מחומץ גם הם מודים דאסור והבאתי מש"ס דנזיר (ד' מ"ב ע"א) לא יחוף באדמה מפני שהוא משרת וכו' כגון דאיכא אדמה שאינה משרת שרי וע"ע כה"ג ברא"ש פ"ח דיבמות ובק"נ אות י"ג בהא דניקב פסול משום ששותת דאי חזינן שאינו שותת כשר דהכונה הוא רק דמסתמא שותת וה"נ בנ"ד אף שסתם זיעה אינו מחמיץ בדחזינן שמחמיץ בע"כ שהזיעה הזאת יוצאת מן הכלל. וגם כמה מכשולות מתהוים עי"ז בהכשר החטים כידוע לכל המשגיח בעינא פקיחא שא"א כלל ליזהר ע"י ריבוי החטים ומהירות הטחינה וגם כבר כתב בשו"ת ברכת רצ"ה סי' ל"ג שכל ההיתר רק שמתבטל בששים שיש נגד העיסה המתהוה מהזיעה ולשי' כמ"פ גם במ"פ שנתבטלו בששים מותר ללוש גם במים ולכן כ' דעכ"פ צריך שיהי' בחטים ב"פ ששים נגד המצומחים ולא סגי בפ"א כיון דבעינן נמי שיהא ס' נגד העיסה הנ"ל ומ"מ כיון דרבים מחמירים לענין הקנעבאליך אפי' בדאיכא ס' וגם א"א ליזהר בבדיקת החטים שיהי' כפי הנ"ל אם אפשר להספיק קמח מריחים פשוטים אין להתיר הקמח הנ"ל ודחה דעת האומר דכיון דכבר נתייבש הקמח מן הזיעה אינו מתחמץ מן המים הבאים לתוכם וטעם ההיתר הוא רק ע"פ הנ"ל יעוש"ה וע' בשו"ת דברי חכמים סי' קי"ב שהביא בשם הגאון שו"מ המיקל בזה שצריך ליזהר להשגיח שלא יתהוה עיסה בהקנים וזהו לפלא שבמחכת"ה האמין לקול שמועה ובאמת שהוא בגדר הנמנע בריחים הנ"ל ולכן ידי אל תהי בזה להסכים בהכשר ריחים הנ"ל הגם שידעתי שלא ישמעו לקולי ורבים מהרבנים המכשירים מתפארים בדברי שוא שהריחים הנ"ל יותר בהכשר מריחים פשוטים ולא חשו לקמחייהו לעיין איזו ימים אחר ההכשר והם דנים כפי ראות עיניהם בשעת ההכשר וכן העוסקים בטחינה מנקים בהקנה גם אח"ז עד מקום שיד הרב מגעת טרם בואו להשגיח בכל עת ובבואו ומצאהו נקי וד"ז נתברר לי מהאומנים בעצמם והאמת יורה דרכו:

ד וראיתי בתשו' עין יצחק סי' ט"ז שהאריך לצדד להתיר הקמח ההוא לאכלו בפסח משום ס"ס דשמא הזיעה דינו כמ"פ ושמא לא נתערב כלום וכמ"ש בנש"א סי' כ"א. ובמחכת"ה לא ידע שהם לוקחים העיסה המתייבש וחוזרים וטוחנים אותו א"כ אין זה בגדר ספק כלל וגם כבר כתבתי שא"א לסמוך ע"ד המקילין בנ"ד כיון שהחוש מעיד שהעיסה נעשה חמוץ בריחו וטעמו ועכ"פ גם לשי' רק ספק א' איכא שמא הלכה כהמקילים. והנה עוד כ' דלכאורה גם לשי' המקילים הרי הוי מ"פ וכשנילוש אח"כ במים דינו כמ"פ ומים שממהר להחמיץ והביא מדברי נש"א שם ובסי' כ"ב די"ל דזיעת חומה דינו כויעת אדם דל"ה בכלל מ"פ כלל כמ"ש הח"י סי' תס"ו סק"ז ובמק"ח סק"ד ולפמ"ש הח"י סקי"ג בשם הדרישה וא"ז דבספק דאם הוא מ"פ או חמץ יש להתיר משום ס"ס ובמק"ח סק"ג תמה הא גם מ"פ עם מים מחמיץ ובנש"א צירף ד' הרי"ף ורמב"ם דמ"פ ומים אינו מחמיץ וע"ז פקפק כיון דספק א' יש בו ס"ס לאיסורא כמ"ש כה"ג בתוס' כתובות (דף ט' ע"ב) בד"ה אי למיתב מ"מ י"ל שהרי הפר"ח ובאה"ט הביאו בסי' תס"ב סק"ד בשם רמב"ן ורשב"א דאם כבר נתייבשו המ"פ גם אם באו למים אינם מחמיצים עוד א"כ יש לצרף דיעה זו ג"כ עכת"ד עיינתי בפר"ח ולא נזכר מזה כלום אלא דהיכי דהמ"פ הם מעט ונתבטלו טרם שבאו למים בזה ס"ל דאינם אוסרים ודלא כהגהת סמ"ק והוכיח כן מתשו' הרשב"א סי' תפ"ח וגם מתשו' הרמב"ן והוא ג"כ מהרשב"א וגם מ"ש מרי"ף ורמב"ם הנה אם באנו לצרף לס"ס דיעות שלא הובאו בש"ע אין לדבר סוף וכללא הוא שאין לצרף דיעה כזו לס"ס ועוד דא"כ נחוש ג"כ לד' הסוברים דקמח בקמח יבש ביבש ולא נתבטל כלל בהיותו קמח ולשי' הפר"ח סי' תנ"ג אסור לטחון לכתחלה ולבטל ובנ"ד לוקחים את העיסה שנתייבשה בתוך הקנים וחוזרים וטוחנים ומערבים בשאר קמח וגם הרי שי' כמ"פ דמ"פ לבד מחמיצין והן אמת שדעת כנה"ג ושפ"ד יו"ד סי' מ"ד סק"א דגם בדאיכא בחד ספק ס"ס לאיסורא מצטרף לס"ס והבאתי בדע"ת מכמ"ק אבל היינו היכי דצריך להתחיל בספק השקול ובנ"ד עכ"פ גם הספק דשמא לא נתערב כלל שכיח טפי לאיסורא. וגם מ"ש דגם במ"פ ומים שמחמיץ מיד אינו אלא ספק והביא מרש"י פסחים (ד' ל"ו) ותוס' שם (ד' ל"ה) ומהרש"א שם (ד' ל"ח ע"ב) כבר הביא מזה הא"ר סק"ג ועפמ"ג בא"א סק"א וגם בדבר הביטול יעוין בתשו' ב"א חא"ח סי' מ' שהאריך להוכיח דגם מעט מ"פ ממהר להחמץ כשבאים מים לתוכן גם אחר שנתייבשו המ"פ ע"ש שהביא כמה ראיות וגם בלא"ה הרי קיי"ל דאין להביא לידי ס"ס לכתחלה כמ"ש המג"א רס"י תס"ז בשם רשד"ם ומהרי"ט ואיך נתיר לכתחלה לטחון משום ס"ס וגדולה מזו מבואר בפמ"ג בפתיחה ובמש"ז סי' תס"ז סוסק"ד דגם אם כבר טחן אין להתיר

לאכילה משום ס"ס דדוקא בפסח אינו דשיל"מ דא"כ צריך לבערו ולהתיר בשהי' ולאסור לאכילה הוי כתרתי דסתרי אבל קו"פ י"ל דהוי כדשיל"מ להתיר לשהות ולא לאכול וע"ש בפתיחה ח"ג פ"א אות ג' ופ"ד אות א' ב' באורך ובאמת שהמג"א סי' תמ"ז סק"מ הביא בשם נה"ך דס"ל דחמץ הוי דשיל"מ והמג"א דחה דבריו ולכן בע"פ מהני ס' אך דמ"מ בדאיכא ס' בודאי מותר להשהותו לכן ס"ל להפמ"ג דמיקרי דשיל"מ וכן בנוקשה דליכא איסור להשהותו:

ה אך בשו"ת ע"י שם הביא ג"כ מדברי הח"י סי' תס"ו סקי"ג שאין להתיר בס"ס לאכילה ובח"י סי' תס"ז סק"י ובמק"ח סק"ג כ' דטעמו של הרמ"א שלא התיר בס"ס לאכילה משום דסובר כרמב"ם דהוי דשיל"מ וכ"ה בביאור הגר"א והוא תמה מהא דבע"פ בטל בס' בע"כ דל"ה דשיל"מ והביא מהא"ז הל' פסחים סי' רנ"ו שכ' ג"כ טעמא דדשיל"מ בנפל לתבשיל חטה שאינה מבוקעת ודחה שהרי יתקלקל המאכל אבל מהא דקיי"ל דבע"פ בטל בס' מוכח דל"ה דשיל"מ וע"ז כ' די"ל דלענין ביטול כיון דגם אחה"פ אסור מדרבנן אין עליו שם היתר בהיתר ובטל דל"ש בזה טעם הר"ן נדרים (דף נ"ב) אבל טעם רש"י דעד שתאכלנו באיסור כו' ל"ש בזה לשי' הר"ן דע"י הביטול נהפך האיסור להיות היתר ולכן נד הר"ן מטעם רש"י אבל לענין ס"ס גם הר"ן מודה לטעם רש"י והוי דשיל"מ ולכן ל"מ ס"ס אבל בנ"ד שהוא ס"ס בדין אי הוי מ"פ ואם אין להם דין מ"פ עם מים ושמא הלכה דבטל בס' כדין לח בלח כמ"ש הח"י סי' תנ"ג סקי"ז בשם הכלבו ובנש"א סי' קכ"ו אות ה' ג"כ מזה וגבי סד"ד גם בדשיל"מ מהני ס"ס כמ"ש השאג"א סי' צ' ותשו' רע"א סי' ס"ה בשם פר"ח סי' תצ"ז סק"ג עכת"ד. והנה הגם שדבר גדול דיבר בזה וע"ע בשו"ת ב"ש חיו"ד סי' ג' והנה שם עוד ראיות דבסד"ד סד"ר לקולא גם בדשיל"מ אבל זה כמה העירני ח"א מרש"י עירובין (דף ל"ט ע"ב) בדין ספק אם קדושה א' הן דבדשיל"מ סד"ר להחמיר ומפורש להיפוך אבל יש להביא ראי' מהתוס' יומא (דף מ"ז ע"ב) ד"ה הדר פשטה וכו' יעו"ש בסוה"ד במ"ש דטבל במשהו ואי ספיקא הוי בטל וקשה הא בדשיל"מ סד"ר להחמיר וצ"ל משום דהוי סד"ד. אבל במק"א הבאתי ראי' דבספק בעיא דלא אפשטא לא אמרי' סד"ר להקל בדשיל"מ מדברי המרדכי רפ"ג דביצה גבי בעיא דספק תחומין וע' בב"מ לא"ח סי' תרפ"ח ס"ד שנחלק בזה עם רע"א ולא הביאו מהנ"ל:

ו אבל בכ"ז לא הונח מה שהעירותי למעלה מהא דאין עושין ס"ס לכתחלה דהא מבואר בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' קי"ג להדיא דגם בס"ס בפלוגתא אין לעשותו לכתחלה והנה במה שנשאל בשו"ת שי"צ סי' מ"ה על כללא דאין עושין ס"ס בידים מדברי תוס' זבחים

דף ע"ב) וגם בשו"ת אמרי אש סי' מ"א נשאל בזה וע"ש מ"ש בישובו כבר העיר בקו' זו במש"ז סי' ק"י סק"י וע"ע בשו"ת ארי' דב"ע חא"ח סי' ו' באמצע התשו' מ"ש בזה:

ז ומצאתי בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתל"א בדין חטים שנתבקעו ויש יותר משששים של היתר ונטחנו קו"פ וכ' דלשי' ר"ת דמותר להשהות חמץ ע"י תערובות י"ל דהוי דשיל"מ מ"מ לכתחלה אסור לבטל ובביטולו במזיד גם דיעבד אסור דאל"כ האי ארבא דטבעה בחישתא ליערבינהו יחד וליזבנינהו לנכרים והוי ס"ס ובע"כ דבעושה בידים ל"מ ס"ס ע"ש ובתשו' ר"מ ב"ב החדשות סי' של"ב אך די"ל דכיון דאנן קיי"ל דקודם פסח מותר לבטל לכתחלה כיון שעדיין זמן היתר א"כ ה"נ מותר לעשות ס"ס לכתחלה אבל מ"ש בתשו' ע"י שם עוד משום דהמ"פ הם דבר מועט ואין לחוש כלל כמ"ש המג"א סי' תס"ב סק"א ומהרש"א פסחים (דף ל"ח ע"ב) כבר ישב על מדוכה זו בתשו' ב"א הנ"ל ודחה ד"ז:

ח סוף דבר שיש כמה עיקולי ופשורי בהכשר ריחים הללו ולכן ידי משוכות מזה ובפרט דעכ"פ צריך ליזהר מאוד בהכשר החטים שיהיו לפחות ב"פ ששים נגד המצומחים בבירור בלי ספק וכבר כ' בשו"ת רצ"ה דבמקומות שמחמירים שלא לאכול חטים שי"ב קנעבאליך או ציבאלעס ומקילים בקמח של ריחים הנ"ל הוא תרתי דסתרי:

ט אבל נקיון הקנים כפי שנהגו בלבוב מושכים בחבלים מכבדות עבים (בעזימם) דרך כל הקנים ומקנחים כל מה שדבוק בדפנות וא"כ גם בעובדא דילן אין מקום להחמיר יותר מבשאר ריחים כאלו ואם באפשר ע"י ריחים פשוטים בודאי אין לתקוע א"ע לדבר הלכה זו:

סימן רלט

א להרב הנ"ל בדבר מה שחזר על הראשונות בדין הריחים של קיטור וכ' כי הבצק המתהוה ע"י טחינת חטים לחים משליכין לריחים שטוחנים סובין ולא יבא כלל להקמח רק מה שמתפרר מהצלענדיר מעט מתערב בהקמח אך שהחטים אינם נבדקים קודם טחינה וגם יש טוחנים שקונים חטים לאחדים מהשוק ויש ביניהם ווימיער וחטים רכים ולחים וא"א כלל לבדקן ורו"מ נסה לבדוק ובחטים היותר מובחרים מצא בדוחק פ"א ס' נגד המצומחים ובפרט ציבאלעס נמצאו כפל מארבעה וחמשה בכל לוג ולכן כ' שעכ"פ ראוי לערבם בחטים שאין בהם זרעונים הללו ואין בזה משום מבטל איסור כמ"ש המג"א סי' תכ"ה גבי מים שלנו וכ"ה בח"ס סי' קכ"ט אבל לענין המצומחים בודאי צריך בדיקה עכת"ד:

ב והנה בדין טחנו חטים שלא נבדקו כבר האריך הנש"א כלל קכ"ו דין ה' והביא בשם המנ"י כלל ל"ט סקט"ז שכ' בפשי' דחטים מצומחים עם שאר חטים הוי מבשא"מ וא"כ הוי סד"א אך מסתימת דברי ש"פ ל"נ כן וצ"ע להקל ע"ש באורך ואני מצאתי בכתבי הגה"צ אבד"ק בוטשאטש בעהמ"ח דע"ק ז"ל שכתב ג"כ דמסברא נראה דחטים מבוקעות בשאינן מבוקעות הוי מבשא"מ בטעמא ודוקא בשמא י"ל דהוי מב"מ ומ"מ כתב דאם טחנו חטים בלא בדיקה י"ל דרוב חטים יש בהם ס' נגד המצומחים וכל דפריש מרובא פריש וגם בשנה שהגשמים מרובים בעת הקציר אם לא הוחזק רוב חטים שאין בהם ס' אין חשש ובפרט אם בדקו אלא שיש חשש שאין בקיאים כ"כ בבדיקה דיש להקל לסמוך על רוב חטים וגם הו"ל חזקה שנתבררה דמתחלה לא היו החטים מבוקעים אלא דספק נתבקעו אח"כ א"כ מספק מוקמי' אחזקה ואם בדקו כמה שקים באגרופין כנהוג והי' בהם ס' ושק א' אין בו ס' אף שהיו כולם משדה א' יש לתלות שלקחוהו מעליונות הכרי שהמצומחות קלים ועולים מלמעלה ואין להחמיר אלא באותו שק שאין בו ס' כיון שי"ב הריעותא והשאר מותרים עכת"ד. אבל הכל לפי ראות העין ובשנה שנראה לעין דאדרבא רוב חטים אין בהם ס' רו"ח רובא עדיף ועוד דהחזקה עשוי' להשתנות ונודע מ"ש בתשו' הר"ן שבב"י יו"ד סוס"י ר"א גבי מקוה העשוי' להתחסר דל"ה חזקה ובתשו' בר"א חא"ח סי' ל"ו העלה ג"כ דבספק אם יש בהם ס' הוי סד"ר ול"ה איתחזיק איסורא דאותן שלא צמחו לא הוחזקו באיסור ובפרט קו"פ דהוו היתר בהיתר ומ"מ העלה דלכתחלה אין לטחון בלא בדיקה ואם טחנו ישראל בלא בדיקה גם דיעבד אסור דהוי כמבטל לכתחלה בידים וגם בלא"ה קשה להקל למעשה בחטים שלא נבדקו ע"ש באורך ואני מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' י"ז שכ' דחטים שנטחנו בלא בדיקה תלינן דמסתמא יש ס' אבל היינו ג"כ אם נזדמן בשוגג אבל לטחון לכתחלה גם הוא מודה דאסור כיון דאפשר לברורי ואם עבר וטחן דינו כמאבד הריאה בידים בלא בדיקה דאסור גם דיעבד ובפרט דבדבר הרגיל גם בדיעבד דינו כלכתחלה כמ"ש בא"ח סי' הקי"ז ס"ב בשם תשו' הרא"ש וכ"ה בד"מ יו"ד סי' ע"ו בשם מהרי"ק ולכן גם בדיעבד אסור הקמח הנטחן. ומצוה לפרסם וחלילה לקנות מהקמח ההוא לצורך מצות לפסח והמוכרים הם חוטאים ומחטיאים את הרבים וישראל קדושים הם ובודאי מי שיוודע לו מזה יפרוש ולא יקנה הקמח הלז:

ג והנה רו"מ הביא בשם ח"א שהעיר דכיון דאא"ב בבדיקה איך סומכים על בדיקת החטים ורו"מ תי' עפ"ד התב"ש סי' ל"ז סק"ג דבדבר שאין הציבור יכולין לעמוד בה סמכי' אבדיקה גם בזה"ז וה"נ בזה ויפה כ' וע"פ דבריו יש ליישב מה שהאריכו הפוסקים

בסי' תנ"ג בענין טחינת חטים ע"י ביטול בס' דהא מבטל לכתחלה ולפמ"ש יש לומר לפמ"ש בשפ"ד סוס"י ק"ה בשם רמ"ע דבדבר שאין הציבור יכולים לעמוד בה מבטלים לכתחלה וה"נ בזה. אבל העיקר נ"ל לפמ"ש או"ה כלל נ"ז דין י"א דאין כל הבדיקות שוים ולכן בבדיקת חוט בשר מקיף וכדומה מי שמבין ובקי יוכל לסמוך על בדיקתו ואינו דומה לבדיקת נפילה ודרוסה וכדומה ע"ש ולכן סומכין בשינוי מראה בריאה אם משתנה למראה כשר וכדומה ולכן גם בבדיקת חטים הכל בקיאים. אבל עכ"פ מחויבים לבדוק. ולפמ"ש בחיבורי גי"ד בפתיחה לסי' ל"ט בשם ריב"ש דהיכי דכתי' והבדלתם בעינן בדיקה מדאורייתא גם בדאיכא רובא י"ל דגם דכתי' ושמרתם את המצות בעי' בדיקה מה"ת ומ"ש רו"ע שכמדומה לו שראה בשו"ת שו"מ שהביא מהרמב"ן דבקדשים ס"ט ברה"ר טמא משום דכתי' ושמרתם וה"נ במצות זכרונו צודק אבל בפתיחת חיבורי דע"ת אות ה' הבאתי כמה סתירות לדברי הרמב"ן ע"ש:

ד ומ"ש רו"מ דיש תקנה לערב אותם בחטים כשרים שיש בהם יותר משיעור ס' כבר ראו עיניו דברי תשו' הרשב"א שהובא במג"א סוס"י תמ"ז סקמ"ה דאסור להוסיף ולבטל והמג"א סיים שאין להקל נגדו והיינו אף להשהותן אבל לאכלן גם הב"ח המיקל שם מודה דאסור וע"ש במחה"ש והרי גם בגוף הביטול קיהה בתשו' הר"ן מהא דהיתר בהיתר לא בטל אך שהביא ראי' מהא דצמר גמלים וצמר רחלים וכו' והפר"ח תמה על ראייתו ובמק"ח דחה ד' פר"ח ואני מצאתי בא"ז הגדול הל' פסח סי' רנ"ו שתמה ג"כ ע"ד המחמירים דאפי' תאמר דהבה"ת לא בטל מ"מ בהגיע שעה ה' שנאסר מתבטל וע' תשו' מהרי"ל סי' קפ"ו מ"ש בזה ומצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' י"ז שהביא ג"כ בשם אביו הא"ז ראי' דהבה"ת בטל מהא דצמר גמלים וכו' והוא דחה כדברי הפר"ח והביא בשם מהר"מ ראי' דלא בטל מהא דאין מטבילין כלים עד שלא נטמאו שיטהרו כשיטמאו והביא כן בשם ראבי' ותשו' זו בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתל"א ע"ש והוא תשו' מהר"מ אך בסוף התשו' כתב מהר"ח א"ז שם דקמח שנטחן יש לו דין יבש ביבש ומהני ביטול דבשעה ו' חל האיסור ומתבטל דבאותה שעה איננו במשהו עד הלילה ע"ש ולא אדע מדוע גם אי קמח בקמח הוא כלח בלח לא נימא כן וצ"ל דס"ל כמ"ש מהרי"ל בתשו' דלא סמכי' להקל על סברת חוזר וניעור בלח בלח שאינו בעין וע' תשו' ח"ס חא"ח סי' ק"ז מ"ש בביאור דברי תשו' מהרי"ל ועכ"פ הרי גם הר"ן לא סמך להקל למעשה מטעם דבשעת חלות האיסור שוב הוי כמבטל לכתחלה וא"כ הגם שנהגו להקל בטחינת חטים ע"י ס' אבל לערב לכתחלה בודאי אסור וכמ"ש גם בתשו' נו"ב מה"ת יו"ד סי' מ"ו וסי' נ"ו וע"ע במש"ז סי' תמ"ז סק"ה ובמק"ח שם בחידושים סקמ"ב ובשו"ת מנ"ש סי' א' ב'

באורך וגם הוא לא ראה ד' מהר"ח א"ז שהבאתי ולכן אין להתיר לערב החטים לכתחלה באחרים ומכ"ש בלא עירוב וביטול פשיטא דאסור לאכול הקמח ההוא שלא נבדקו כל השקים מחטים שונים:

ה ומ"ש רו"מ מדברי הח"י סי' תס"ו סק"ט ראי' להקל בקמח שאכלו עכברים ממשנה פ"ט דפרה מ"ג דכל השרצים ששתו מי חטאת אין פוסלין שאין ריר יוצא מפיהם ובתשו' בגדי ישע השיג דהתם במשקין אין רוק יוצא מפיהם מפני שהם מוצצין אבל בקמח אולי כבר החזיק מעט קמח בפיו ונתלחלח ברוק וחזר ונפל מתוך פיו לתוך הקמח ועפ"ז תמה רו"מ ע"ד תשו' ב"ח סי' קט"ו שכ' דאין לחוש בקמח שמא נתלחלח בפי העכבר ונפל מפיו להקמח כדתנן בפרה דכל העופות פוסלין במ"ח חוץ מיונה ופירש"י שכל העופות אינם מוצצין אלא מגביהים פיהם לאחר שלקקו בהמים והמים נופלים מפיהם וה"ה שאר בהמה וחי' די"ל דוקא בשתי' דרכם בכך ולא במאכל עכ"ד. ורו"מ תמה ע"ז שראה רק בחולין (דף ס"ב) שהובא רק בבא א' דמתני' פ"ט דפרה מ"ג דכל עופות פוסלין ודן הב"ח מזה דה"ה כל מיני בהמה וחי' ושרצים והרי במשנה שם מפורש דבהמה או חי' פוסלין אבל שאר שרצים אין פוסלין כמ"ש הח"י וה"ה בעכבר. יפה תמה ודברי הב"ח צע"ג זולת אם נאמר שיש איזו ט"ס:

ו ומה שתמה ע"ד הסוברים דאין שביתת בהמתו ביו"ט איך יפרנסו הא דמ"ק (י"א ע"ב) מריון ברי' דרבנן וכו' הו"ל ההוא גמלא דתורא בהדדי אתרעא בי' מלתא במר ברי' דר"א וכו' ופסקי' לגמלי' ופירש"י הפסיק שורו מן הצמד וכו' ומצוה על שביתת בהמתו מדרבנן וכל איסור מלאכה באבל ילפי' שם (ט"ו ע"ב) מדכתי' והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור במלאכה וכו' ומוכח דגם ביו"ט איכא משום שביתת בהמתו ובמהרי"ק שרש ל"ה בסופו דאע"ג דבחה"מ פליגי במ"ק (ד' י"ב) אי מחמירין באבל יותר אבל אין להחמיר יותר מביו"ט ואם כי יפה העיר אבל י"ל דלהסוברים דאין שביתת בהמתו ביו"ט ס"ל דהתם לאו משום שביתת בהמתו אלא משום שיאמרו שחורש בשליחותו כמ"ש רש"י שם ד"ה בביתו ואף דהכא הי' אצל אחרים הרי מסיק התם דאדם חשוב שאני אך מדברי רש"י יש ראי' ומזה צ"ע ע"ד אס"ז ב"ק (ל"ז) בהא דמועד לשבתות אינו מועד לחול ופירש"י מפני ששובת ממלאכה דעתו זחה עליו והתוס' פי' מפני שלובשים בגדים נאים וכתב דנ"מ אם מועד ליו"ט והיינו דלפי' רש"י אינו מועד ליו"ט דאין שביתת בהמה ביו"ט משא"כ לשי' התוס' וע' תשו' שו"מ מה"ק ח"ב סוס"י ס"ו בזה ולפי הנ"ל יהי' דברי רש"י סותרים זא"ז וע' בשו"ת בש"ר סי' מ"ח וכסד"ם שהוכיח מהא דעשאה על הגמל מדאורייתא מיחזי

חזי דליכא ש"ב ביו"ט מדאורייתא אבל י"ל דהתם בגמל שאינו שלו ותדע דאל"כ הא א"ר לשבעה דביום השבת לכ"ע איכא איסור תורה:

ז ז"ז מ"ש מדברי אהעו"ז סי' שכ"ח בדין העמדת עלוקה מדברי תוס' ב"ק (נ"ה) לא אדע מהו שהרי באהעו"ז הביא שם מזה אבל מ"ש לפקפק במ"ש דבעלוקה אין זה צער אם לא יעמידנה דהא בבהמה גם בעומדת על האבוס שרי להעמידה ע"ג מחובר דמ"מ נייח לה וה"נ בעלוקה יפה תמה וע"ע בשו"ת ב"א יו"ד סוס"י ס"ב מ"ש ע"ד אהעו"ז שם:

סימן רמ

א להרב מו"ה יוסף שווארץ נ"י בהרה"ג אבד"ק מאד בארץ הגר:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בא' שהי' איטר יד מעולם והניח כמה שנים התפלין בימינו שהיא שמאלו וימין כל אדם כמ"ש בש"ע ועתה נחלה ל"ע בחולי ליאות האברים (לעהמונ"ג) על ב' ידיו והרופאים נלאו למצוא תרופה למחלתו וא"י לעשות בהם שום מלאכה וגם א"י להניח בעצמו תפלין רק ע"י אחר ונסתפק באיזה יד יניח התפלין כעת אחרי שעתה ב' ידיו שוים. והנה לענ"ד דכיון דגם בהרגיל א"ע אח"כ בשינוי מכפי שהי' אזלי' בתר השתא כמ"ש המרדכי שרמז אליו המג"א סק"ט ובמרדכי וב"י מבואר דמפרש הא דאמרי' בשבת (דף ק"ד) בשולט בשתי ידיו היינו ע"י שהרגיל א"ע אח"כ א"כ ה"נ אם ביד"ש נעשו ב' ידיו שוות וכהות לגמרי אזלי' בתר השתא ובאמת שכבר האריכו בשו"ת ח"ש (הנספח עם הר המור) סי' א' ובשו"ת יהודא יעלה חא"ח סי' י"ט בד"ז אם מחויב בתפילין כלל כיון שאינו בר קשירה והעלו דשני מצות הם קשירה והנחה ואין תלוים זב"ז וע"ש שפסקו דגם כשיניח לו אחר מברך דהוי שליחו ואף דאיהו ל"מ עביד אבל עכ"פ נראה דיניח בשמאל כל אדם ובאמת שמצאתי במאירי לשבת (ד' ק"ד) שחולק על כל הדין ופסק דגם איטר יד יניח בשמאל כ"א דחיוב תפילין ש"י שיהיו נגד הלב ע"ש וגם בשע"ת סקי"א הביא בשם ש"צ שכ' בשם מהר"י צמח שהביא כמה ראיות שגם איטר לא ישנה מכל אדם ולכן אף שהמנהג כהש"ע מ"מ בכה"ג נראה כמ"ש וליתר שאת יניח בשתי ידיו כמ"ש כה"ג בשו"ת צ"צ החדש מהגה"צ ר"מ מליבאוויטש ז"ל במי שהי' איטר וכל מלאכתו וכתיבתו בשמאל והניח תמיד תפילין בימין ואח"כ הרגיל א"ע לכתוב בימין ופסק שיניח בשתי ידיו בזאח"ז ויכוין לצאת באותה שהיא שמאל ע"פ הדין ואין לחוש משום ברירה כמ"ש הפוסקים לענין ב' גיטין ע"ש אבל מדינא נ"ל שיניח בשמאל כל אדם. ואין לחוש ללעז על הקודם בכה"ג כמ"ש בתשו' א' לקראקא והשגתי על תשו' אבני צדק א"ח סי' ג' ואכמ"ל:

ג אבל בגוף ד' המאירי ומהר"י צמח הנ"נ יש להפליא איך כתבו נגד הש"ס דמנחות וכל הפוסקים ואולי ר"ל שיניח גם בשמאל כל אדם וצ"ע:

ד אגב אבאר במ"ש בבאה"ט בשם חוט השני סי' כ"ח דאיטר שהניח בשמאל כ"א גם דיעבד לא יצא ובשע"ת סק"א הביא בשם בי"ע שחולק עליו והביא מדברי בעה"ע שבב"י סי' תרנ"א דמוכח דיצא והשע"ת שם וגם בסקי"א הוכיח משם דעכ"פ באיטר יצא בדיעבד בהניח בשמאל כ"א וכפי הנראה לא הי' לפניו תשו' חה"ש ושם הביא בעצמו מדברי הב"י ועיטור הנ"ל והוכיח דמ"ש שם גבי לולב ואי עביד איפכא יצא דלא גרע מתפילין ר"ל דאף שכ' שם דבלולב שמצותו בימין דרבנן גם איטר יקח בימין כל אדם דדוקא בתפילין דאורייתא האיטר מניח בימין כ"א אף שמצותו בשמאל משא"כ בלולב וע"ז כ' דבדיעבד אם לקח הלולב בשמאלו שהיא ימינו יצא דלא גרע מתפילין דאע"ג דמצותו בשמאל אפ"ה איטר מניח בימין כ"א לפי שהוא שמאלו ה"נ בלולב אם נטל בימינו שהיא שמאל כ"א יצא דאף לכתחלה לא תקנו בלולב דרבנן לילך בתר ימין שלו שהיא שמאלו מ"מ דיעבד יצא כיון דבתפילין של תורה מצותו לכתחלה בכך לילך בתר ימין ושמאל דידי' זהו כונת העיטור וב"י והוא ברור ואמת ואין שום משמעות להקל דיעבד בעשה האיטר היפוך מכפי חיובו וגם דיעבד לא יצא כדמוכח מהעיטור הנ"ל שכתב טעמא דיצא דיעבד בלולב משום דלא גרע מתפילין ומוכח דבלאו ה"ט גם דיעבד לא יצא אם שינה מכפי חיובו ומכ"ש בתפילין דאורייתא כמ"ש החה"ש שם להוכיח כן באורך ע"ש אך לפמ"ש המג"א סי' תרנ"א סק"ט דגם מי שאינו איטר אם הופך יצא נדחה ראייתו ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תי"ט וז"ל מעשה ששאלו את רבותינו על איטר יד ימינו אם יש לו ליטול לולב בשמאלו וכו' מה לי שמאל מה לי ימין וכ"נ דבהא אינו אלא משום נטילה וכו' אבל היכא דהפקידם תורה על ימין גבי מצורע ועבודה בכהן התם דוקא בימין ואפי' שולט בב' ידיו פלוגתא דרבי וחכמים בבכורות (מ"ה) וכו' והכא אינו אלא מצוה בעלמא דבדיעבד לעולם כשר ויוצא וכו' ומתפילין נמי הכי משמע ממלתי' דר"נ מנחות (דף ל"ו) דאמר מה כתיבה בימין קשירה בימין ומהיכן משמע דכתיבה בימין אלא מסתמא כתיבה חשובה בימין בעינן ולא כלאחר יד ולא הקפידה תורה בכך מש"ה איטר יד ימינו הופך לשון ר"י הלוי עכ"ל. ומבואר כהמג"א ומדסיים דמתפילין נמי משמע הכי נראה קצת דס"ל דגם התם דיעבד יצא אבל צ"ע שהרי בכותב בשמאל פטור בשבת וכיון דבעינן דומיא דכתיבה ה"נ גם דיעבד לא יצא ומזה נ"ל ראי' לשי' הפוסקים דבכתיבה לבד תליא שהרי בתוספתא פ"י דשבת מבואר דבשאר מלאכות שבת חייב גם בשמאלו כמו בימין ודוקא בכתיבה בעינן ימין דוקא

וכיון דמדמה תפילין לכתיבה ולא לשאר מלאכות שאין קפידא בהם באיזה יד לכן הכל תלוי בכתיבה:

סימן רמא

א להרב מו"ה מנחם מענדל דמשק נ"י מקראקא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכלי שאינו של בשר ולא של חלב (הנקרא פארוו"ע) וזב תחתיו חלב אם מותר לחזור ולהגעילו שיהי' כפי שהי' לא של בשר ולא של חלב אי דמי להא דמבואר במג"א סי' תק"ט שאין מגעילין מבשר לחלב וכן להיפוך והנה רו"מ הביא ראי' מדברי הט"ז יו"ד רס"י צ"ז גבי מדוכה של תבלין דמותר להגעילה וכבר הרגיש בעצמו דשא"ה שבלא הגעלה ס"ל להט"ז דאסורה בין לבשר בין לחלב ומ"ש רו"מ שהרי יוכל לעשות סימן להכשיר שהוא של חלב או להיפוך יש לפקפק דמ"מ השתא קודם שיעשה הסימן אסורה לכל דבר לכן מותר ומה"ט כ' הפמ"ג בא"א סי' תק"ט שם דנוהגין להטריף מקודם הכלי ואז מותר להגעיל מבשר לחלב וסי' תנ"א סק"ל כתב דלצורך פסח מותר דאיכא היכרא ובלחה"פ סי' קכ"א הביא בשם קיצור של"ה דאם מוכר הכלי לאחר מותר להגעיל מבשר לחלב הרי דבהיכר כל דהו הקילו וגם בגוף טעמו של המג"א שכ' בשם מהרמ"י דדלמא אתי למיטעי יש לעיין דהא יוכל לעשות רושם לסימן וע' ברמ"א סוס"י פ"ט ויותר נראה כדעת שעה"מ פ"ד מיו"ט ה"ח דטעמא שמא יגעיל כלי ב"י וכיון דאפשר בלא"ה שאין בו שום הפסד החמירו בזה ולכן ללבן מותר גם מבשר לחלב ע"ש ולפי טעם זה בודאי יש להקל בנ"ד שהרי גם כשיגעיל בי' יהי' נ"ט בר נ"ט וליכא חששא אבל גם לפי טעם המג"א כיון שאינו מן הדין כמ"ש בשעה"מ בשם סמ"ק שפסק להדיא להתיר והוא רק מנהג בעלמא אין להוסיף חומרא כדאי' כה"ג בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחדשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה ומה"ט נ"ל דאם הגעיל מבשר לחלב ונשתמש בו אין חשש איסור בדיעבד כמ"ש כה"ג הט"ז סי' ס"ד סקי"ב בדין ניקור יתפ"כ דבמה שאסרו משום דאתי למיטעי אין לאסור בדיעבד ועמג"א סי' פ"ט סק"ג שכתב לחלק דבאתי למיטעי בטעות מצוי יש להחמיר גם בדיעבד מה שאין כן בטעות שאינו מצוי וע"ע בט"ז סי' י"ג סק"ד ובנ"ד ודאי הוא טעות שאינו מצוי. ובהיותי בק' בוטשאטש באו לידי כתבי הגה"צ אב"ד דשם בעהמ"ח דע"ק ז"ל ומצאתי שכ' דלהגעיל מבשר לשימוש שאינו לא בשר ולא חלב מותר ואין בזה מנהג לאסור ואם אחר זמן ירצה לייחדו לתשמיש חלב ג"כ מותר וגם מבשר לחלב אם עברו יב"ח שלא שימש בו כלל ג"כ יש להקל עכ"ד. הרי כדברי:

סימן רמב

א מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בא' שהי"ל פרה מבכרת ומסרה לאיש אחר שימכרנה לנכרי יען כי הוא אינו מכיר לערלים והאיש הנ"ל שכח מלמכור וביום ש"ק קרבה ללדת ומיד מכר האיש הנ"ל הפרה לעכו"ם בכסף ומשיכה ובעל הפרה ראה את הנעשה ואח"כ ילדה בכור ונסתפקת דכיון דאשלד"ע ולשי' כמ"פ השליחות בטל גם בדיעבד א"כ אין זה מכירה כלל והנה לדינא הדבר פשוט דכיון דהוא עשאו שליח בסתם והוא עשה שלא כדין ומכר בשבת אין השליחות בטל כמו שעלה בלבי תיכף עפ"ד מל"מ פ"ג מגניבה וקצה"ח סי' קפ"ב ואח"ז ראיתי שגם אתה הבאת בסוף מכתבך מזה אלא שכתבת דהמקנה לא ס"ל כן ולא כן הוא כי בקידושין (נ"ב) תי' המקנה בזה קו' הגאון מאה"ו שהא דקדשה בפירות שביעית דמיירי שעשהו שליח בסתם לקדשם ע"ש וגם בלא"ה לפמ"ש בתשו' פנים מאירות דמהני מכירת איש אחר את המבכרת אפי' שלב"פ משום דזכין שלב"פ והובא גם בפת"ש סוס"י ש"כ והגם שיש לדון בזה מדברי קצה"ח סי' רמ"ג סק"ח אבל יעוין בתש' בר"א חא"ע סי' ק"א ונאות דשא סי' ל"ט ושו"ת דברי חכמים סי' ק"ט וא"כ היכי דמהני משום זכי' י"ל דלכ"ע אין המעשה בטל אף דיש סוברים דזכי' מדין שליחות מ"מ אין בטל בדיעבד ובפרט דלשי' כמ"פ אינו מדין שליחות ועוד דבקנין משיכה שעשה העכו"ם ודאי מהני כיון שהמוכר גי"ד שרצונו בזה הרי העכו"ם קנהו במשיכתו בלא מעשה השליח ואף דיש ספק אם עכו"ם קונה במשיכה מ"מ לגבי איסור שבות דמקח וממכר שוב הי' מותר למכור בכסף ג"כ דהוי סו"ר דשמא קנהו במשיכה לבד. ועוד דהא דעת הא"ר וח"י סי' תמ"ד דמותר למכור חמץ בשבת כיון דהמכירה רק להפקיע איסורו וא"כ ה"נ בזה ואף שהמש"ז פקפק ע"ז כדאי הם הא"ר וא"י לסמוך עליהם ועוד דעכ"פ השליח הי' שוגג ואומר מותר ולשי' כמ"פ בשוגג ישלד"ע. אבל שו"ר בעה"ג סי' כ"ה וחי' רע"א וגליון רש"א סי' ש"כ דאסור למכור מבכרת בשבת ורק ע"י מתנה והפקר שרי ועי' שדי חמד מער' חמץ ומצה סי' ה' אות מ"ב:

ב ובדבר מה שהקשה הגאון מהר"י אבד"ק אה"ו ז"ל בהא דהאומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דאר"מ אם ירצה לחזור חוזר והא בלא"ה אשלד"ע כיון דהמשחרר עבדו עובר בעשה לענ"ד לק"מ חדא דלפמ"ש הר"ן דטעמא משום לא תחנם שלא תעשה להם טובה וכבר כ' בהגהת נחי"ע ריש שבת דלמאן דדריש סד"ק ודאי כן הוא ולפמ"ש בתוה"ש ריש הל' נדה דר"מ דריש טד"ק א"כ לר"מ דסובר דחובה היא לעבד הרי אינו עושה לו טובה אלא רעה א"כ ודאי דסובר ר"מ דלעולם בהם תעבודו רשות:

ג דלפמ"ש הר"ן והכ"מ פ"ט מעבדים דקרא אסמכתא והוי רק איסור דרבנן א"כ מדאורייתא חל השליחות ומשוחרר אלא דמדרבנן השליחות בטל ולר"מ לשי' בסוכה (דף כ"ג ע"א) גבי סוכה הראוי' לשבעה דכיון דמדאורייתא מחזי חזי ורבנן היא דגזרו בה כשרה א"כ ה"נ בזה אין השליחות מתבטל אלא מדרבנן והעבד משוחרר מה"ת ואסור בשפחה וגם בב"ח וא"כ כופין את רבו לשחררו וכמאן דמשוחרר דמי כמ"ש התוס' בחגיגה (ד' ד' סוע"א) בד"ה לא כו' וא"כ לא עשה איסור בנתינת שטר שחרור גם מדרבנן דהא מחויב הוא לשחררו לגמרי ועוד דכמו דבשותפין שגנבו מגו דזכי לנפשי' וכו' הרי דכיון דהמעשה חל במקצת חל נמי בכולו וה"נ כיון דהשליחות חל לאסרו ובשפחה חל ג"כ להתירו בב"ח ועוד דכיון דלצורך מצוה או לצורך טובה אחרת מותר לשחרר א"כ בא"ל התם תן שטר זה לעבדי לא הוי כאומר צא וחטא כיון דמשכח"ל בהיתר ושוב דמי להא דא"ל שחוט ושחט בשבת דאין השליחות בטל אפי' אם השליח עשה בדרך איסור כמש"ל בשם המל"מ וקצה"ח:

ד ובהיותי בזה עלה בלבי להביא ראי' דהשולח למכור או לקנות בשבת אין השליחות בטל מהא דשבת (דף ק"נ ע"א) לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמרו אדם לחבירו לשכור לו פועלים ופריך פשיטא מ"ש הוא ומ"ש חבירו ופירש"י במשנה בגמ' פריך פשיטא כיון דהוא אסור חבירו נמי אסור והשולחו עובר משום לפ"ע לת"מ וקשה הרי בעושה ע"י שליחו מתבטל השליחות והשכירות לגמרי וא"כ הוי כדברים של מה בכך וטובא קמ"ל דאפ"ה אסור אף שאין בהמעשה ממש כלל ובע"כ דהשליחות אינו מתבטל ופריך שפיר והיינו משום דגם אם אשלד"ע אפי' בדרבנן מ"מ השליחות לא בטל באיסור דרבנן:

ה וכה ראיתי בשעה"מ פ"ז ממעילה שהביא ראי' להתוס' בתי' ב' דגם בדיעבד השליחות בטל מהא דסוטה (ד' מ"ד ע"א) בהא דדייק מקרא דלא לקחה פרט לאלמנה לכ"ג וכו' לימא דלא כריה"ג דאי ריה"ג האמר הירא ורך הלבב זה המתיירא מעבירות שבידו ולמ"ל קרא ומשני אפי' תימא כריה"ג כדרבה דלעולם אינו חייב עד שיבעול ואם אי' כתי' א' של תוס' דהשליחות קיים מה פריך הא משכח"ל בקדשה ע"י שליחות דאשלד"ע ולא עשה עבירה ולענ"ד לפמ"ש הנו"ב סי' ע"ה דגם לתי' א' של התוס' אין השליחות קיים אלא היכי דבשעת קידושין אינו עובר ולא נגמר האיסור עד הבעילה לכן השליחות קיים אבל היכי דעושה וגומר כל האיסור בשעת שליחות לכ"ע בטל ע"ש א"כ לפי הס"ד דהש"ס בסוטה שם דלא ידע מהא דרבה דאינו חייב עד שיבעול והוה ס"ל דחייב תיכף על הקידושין א"כ לכ"ע השליחות בטל ופריך שפיר. ובזה מיושב גם מה שהקשה השעה"מ

שם לשי' התוס' בב"מ וביבמות (דף י') דגם לרבה דאינו חייב עד שיבעול מ"מ איסורא דרבנן איכא בקידושין לבד א"כ מה משני הש"ס כדרבה הרי אכתי עבר על איסור דרבנן והרי לריה"ג גם בעבר על ד"ס חוזר כדאי' שם (ע"ב) ולפמ"ש ניחא דכבר נתבאר דאיסור דרבנן אין השליחות בטל בדיעבד ולכן משני שפיר כדרבה דאינו חייב עד שיבעול א"כ שוב משכח"ל בקדשה ע"י שליח דלא עשה המשלח איסור והשליחות קיים כיון דבשעת קידושין ליכא אלא איסור דרבנן ודו"ק כי נכון הוא בס"ד ע"ד הפלפול:

סימן רמג

א להרב מו"ה יעקב בראנפעלד נ"י מקראקא:

ב מכתבו הגיעני יע"ד שאלתו באיש אחד כבן שלשים שנתלבן חצי זקנו והוא סוחר גדול נוסע למדינות רחוקות ומתבייש מאוד בד"ז אם מותר לו לצבוע שערות הלבנות שיהיו ג"כ שחורות אם אין בזה משום לא ילבש גבר וכו' המבואר ביו"ד סי' קפ"ב כיון שעושה כן רק מפני הבושה והנה כבר נשאל בזה בשו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' ס"ב ורמז לד' הרשב"א שלא התיר משום רפואה אלא בדרבנן כגון גילוח שער בית השחי מפני שיש לו חטטין אבל בנ"ד שיש בזה איסור תורה אין להתיר וגם התוס' בשבת (דף נ') שכתבו להתיר להסיר גלדי מכה מפני שמתבייש בפני אנשים שאין לך צער גדול מזה היינו נמי בדרבנן ולא בנ"ד והאריך עוד בזה. ורו"מ העתיק תשו' הרה"ג אבד"ק מאניסטרישטש ז"ל שהשיג על הד"ח שהרי התוס' בנזיר התירו להסתכל במראה שלא יחבול בעצמו וזה אסור מה"ת משום לא ילבש וכו' והנה אם אמנם הצדק עמו שהרי הד"ח עצמו הביא מדברי הר"ן סוף מכות וז"ל והא קגדל ואין כאן תיקון אשה שאינו עושה אלא להנצל מן הצער ונדחק ליישבו וגם בתוס' נזיר (נ"ט סוע"א) שרמז רו"מ כתבו כן בד"ה והא קגדל וכו' אין זה קרוי תיקון ונוי שאינו מגלח אלא להנצל מצערא וכו' משמע כשאין אדם מתכוין לנוי אלא להנצל דלית בי' משום כלי גבר והובא לשונם גם בב"ח סעי' ה' ושכ"ה בראש ואני מוסיף שכ"ה בד"מ סי' קנ"ו דאם אין כונתו ליפות א"ע אלא שלא יחגנה מותר והביא שם מהתוס' שבת (דף נ') שהביא הד"ח וגם מ"ש הד"ח דאפשר לגלח זקנו בסם מלבד מה שיפה דחה הרה"ג הנ"ל דגם בכה"ג שרי מפני הצער כדמוכח מהתוס' יבמות דגם בדאפשר במספרים שרי גם בתער כשמתכוין משום צער וכ"ה בב"ח שם אבל ממ"ש הב"ח שם בדין לבישת בגדי אשה לשמחת פורים דאת"ל דדמי לעושה משום צער מ"מ הרי אפשר בענין אחר משמע כדעת הד"ח אבל באמת הדבר תמוה שהרי כבר העלה בתשו' אמרי אש יו"ד סי' נ"ה דבמדינתנו עובר משום בחקותיהם ל"ת וע' בשו"ת

מן השמים סי' ל"ו המשחיתים זקנם במספרים אם אסור וכו' והשיבו לא תשחית אמרה תורה בכל דבר שי"ב השחתה ואל המשחיתים תאמר אי' צור מלככם וצור מעוזכם וכו' ע"ש והגם די"ל דע"י סם שאני בכ"ז הרי בנ"ד כל צד ההיתר מפני הבושה ואם יגלח זקנו בסם הלא יתבייש יותר במדינתנו וגם יביא א"ע לידי חשד וחה"ש ויגרום להחטיא רבים לגלח זקנם בתער:

ג אבל גוף ההיתר קשה בעיני דהא מבואר בב"ח סעי' ג' דלא התירו משום רפואה אלא ביש לו חטטין והכל יודעין שעושה כן משום רפואה אבל בדל"ל חטטין שאין הכל יודעים בכך מחזי כמעביר כדי ליפות א"ע לתקן בתיקוני אשה ועובר בלאו לכן אסור להעביר שער בית השחי ובה"ע לבד רק באופן שמעביר בכל גופו שניוול הוא לו והכל יודעים שעושה כן רק משום רפואה ע"ש ולכן כשאמר רב והא גדל שפיר כתבו התוס' והר"ן דשרי דהתם דבכל אדם הוא גדל הכל יודעים שיש צער בזה ושרי וכן במעביר גלדי בשר הכל רואים ויודעים שעושה כן שלא יתגנה וכן כשרואה במראה מי שרואה אותו מסתכל במראה כשמעביר כתמים מפניו וכדומה' הרי שעושה כן מפני זה אבל לצבוע זקנו הרי כל מכיריו ויודעיו מלפנים יכירו שצובע שערותיו ואין הכל יודעים שעושה רק מפני הבושה ויהי' נראה שעושה כן ליפות א"ע ויחשדוהו בכך והרי חשש חשדא דאורייתא הוא כדאי' שבת (דף כ"ג) ואין להתירו מפני הבושה. וכה ראיתי בשו"מ מה"ת בהערות שבתחלת ח"ד שנשאל עמ"ש במה"ק ולא הביא מהתוס' שבת (ד' נ') הנ"ל והשיב שאין בושה וצער כ"כ וע' תשו' מהר"ם שיק חיו"ד סי' קע"ג שדחה ד' שו"מ וסיים שאין שום מקום להתיר לצבוע שערות הלבנות זולת בצבע אדום מאוד ע"ש באורך:

ד ובגוף ד' הש"ך דלהגן שרי ראיתי בס' תוסי"ר שהביא מד' תרגום שופטים וילקוט בפסוק וידה ליתד תשלחנה שלא הרגה אותו בסייף משום לא ילבש גבר וגו' וכ"ה ברש"י נזיר (ד' נ"ט ע"א) וצ"ל דמשום שהי' אפשר לה לעשות באופן המותר גם להגן אסור ומכ"ש דבעושה להנצל מצער וכדומה דבאפשר בדרך היתר אסור וצ"ע בזה:

ה והנה מ"ש מדברי הפרישה בדין העברת שער דהיכי דגם אנשים מעבירים ליכא איסור דאנשים היינו עכו"ם הנה הפרישה בעצמו חזר וכ' פירוש אחר דהיינו אנשים יהודים אם כולם נהגו בזה וח"ו לסמוך על פי' אחד דגם להסתכל במראה וכל שאר דברים העכו"ם עושים כן ואתה עוקר כל דיני הש"ע:

ו ומ"ש רו"מ להתיר לצבוע ע"י עכו"ם דהוי רק מדרבן ג"ז אינו נראה דהכא אין האיסור על הצביעה אלא על ההילוך בו דכתי' לא ילבש גבר וכו' ואטו אם עכו"ם ילבישהו בגד אשה יהי' מותר ולדבריו גם בגד שעטנז יהי' מותר להתלבש בו מה"ת ע"י עכו"ם ובע"כ

דליתא דהאיסור שלא יהי' מלובש בו (שו"ר בשו"ת מהר"י אשכנזי יו"ד סי' י"ט שכ' כדברי וע"ש עוד לדחות הדמיון מתוס' שבת (דף נ') הנ"ל. וגם בתשו' ר"מ שיק יו"ד סי' קע"ג מחמיר ודחה ד' שו"מ כמ"ש לעיל:

ז והנה במ"ש הד"ח שלא התירו מפני הבושה אלא בדרבנן ולא באיסור תורה הגם שמכוין רק שלא יתבייש יש להביא ראי' מדברי מג"א סוס"י תרי"ד דאסור ללבוש מנעלים ביו"כ גם כשהולך בין העכו"ם משום די"א שהוא דאורייתא והרי גם שם אין איסור אלא במכוין לעונג דמה"ט אם מלוכלך בטיט מותר לרחוץ ביו"כ ואפ"ה מפני הביוש שלא יתלוצצו אסור. וה"נ בנ"ד:

סימן רמד

א להרב הנ"ל:

ב בדבר מה שחזר על הראשונות בדין צביעת שער הזקן שהשבתי לו עפ"ד הב"ח דבכה"ג איכא משום חשדא והביא ד' תוי"ט פכ"ב דשבת משנה ד' גבי נשרו כליו בדרך במים דמשום דגדול כבוד הבריות א"צ לפשוט בגדיו משום חשדא אבל אינו ראי' כלל דהא מבואר בברכות (דף כ' ע"א) דבשוא"ת דחינן אפי' איסור תורה משום כבוד הבריות וגבי לובש כלאים שלבש מתחלה באיסור הוי קו"ע אבל התם בנשרו כליו במים דרך הילוכו הרי הוי שוא"ת לכן א"צ לפשוט בגדיו אבל בנ"ד שעושה כן בידים. ומ"ש שיצבע בפני שנים כדאי' שבת (דף ק"ל ע"א) הרי גם בפניהם איכא חשדא שמא יאמרו שמכוב בפניהם ומתכוין ליופי וגם אם יעשה בפניהם ע"י עכו"ם הרי הוא עושהו ליסע למדינה אחרת ושם יחשדוהו כל מכיריו בכך ושם לא יפורסם ע"י העדים שעשה ע"י עכו"ם ובפרט לפמ"ש בתשובתי דאפי' ע"י עכו"ם אסור א"כ פשיטא שאין זה תקנה:

ג ומ"ש עמ"ש דגם ע"י נכרי איכא איסורא שהאיסור על מה שהוא לבוש מלבוש אשה דהיינו שערות הצבועות והביא משו"ת בש"ר סי' י"ח שנחלקו בכך אם אסור לגלח זקנו בתער ע"י עכו"ם משום צער ודעת האוסרים משום דהפעולה שיהי' מגולח אסורה והרא"ש התיר הנה ידעתי גם ידעתי ומאז ציינתיו בגליון תוס' שבועות (דף ג' ע"א) שכתבו בתחלה דלכ"ע אסור ע"י אשה ונכרי ובנתה"מ סי' קפ"ב ושמ"ח סק"ד ביאר הטעם דבכה"ג יש שליחות לעכו"ם ע"ש אך בנ"ד י"ל דגם הרא"ש מודה דהאיסור על שהולך במלבוש נשים ואינו דומה לגילוח הזקן שהאיסור רק על מעשה הפעולה דהא ע"י סם ומספרים שרי אף שהוא ג"כ מוקף זקן ועוד שגם הרא"ש שם כ' דלהתוס' איכא איסור דרבנן ומשום צער שרי ואפ"ה לא התיר למעשה אא"כ יגלח תחלה במספרים ואח"כ

בתער וע' בט"ז א"ח סי' תרנ"ה סק"ב בשם סמ"ג והגמ"נ דבגילוח מצורע אסור לעשות ע"י עכו"ם מדרבנן עכ"פ אף שהוא במקום מצוה וגם בלא"ה יעוין בשו"ת פרשת מרדכי א"ח סי' ה' מ"ש ע"ד הר' הנ"ל. וכה ראיתי בשו"ת מהר"י אשכנזי יו"ד סי' י"ט שדחה ההיתר לצבוע ע"י עכו"ם וסיים שיצבע כל שעריו לבנות ולא יהי' לבושה וחרפה כ"כ:

ד ומ"ש מתשו' מים עמוקים למהראנ"ח סי' ע' דהיכי דיש מקום שעושה בדרך היתר ליכא חשדא. הנה בט"ז א"ח סי' רמ"ד סק"ב במ"ש דכונת התוס' בסופ"ק דע"ז מבואר דדוקא בדאיכא ב' דרכים להיתרא ודרך א' לאיסורא לא חיישי' לחשדא משא"כ כששני הצדדים שוים חיישי' לחשדא ובמק"א הבאתי מש"ס דעירובין (דף ע"ה ע"ב) דמאן דידע ידע ומאן דלא ידע סבר עירובי עירב וכו' אגירי מיגר וכו' וגם מהמג"א סי' תס"ט דבדיש לו פדיון ליכא משום מ"ע דיאמרו שפדהו וגם ממהרש"א שבת (דף ק"ל ע"ב) ברש"י ד"ה ואייתוה וכו' אבל הלא ממקומו הוא מוכרע בש"ס דשבת (ד' כ"ג) שהבאתי דגבי פאה נמי איכא למימר שנתן פאה כבר וכן גבי נ"ח יש לתלות שהדליק בפתח האחרת ואפ"ה איכא משום חשדא ויש לעיין בתשו' הרשב"א ח"א סי' תס"ב בתשו' להרא"ש דלעולם הרואים תולין בהיתר ולא מיחזקי אינשי ברשיעי וי"ל דהתם נמי איכא ב' דרכים להיתר אבל בדאיכא רק חד צד להיתר וחד לאיסור איכא חשדא ועוד דבנ"ד הרי הוא עושה בדרך האיסור אלא שמתכוין משום בושה ובכה"ג י"ל שהתירו משום כבודו לכן שפיר י"ל דיש אנשים שיחשדוהו שמתכוין ליפות ולנוי ואינו דומה להיכי שיש לתלות שעשה המעשה בדרך המותר שעשה עירוב וכן אם פדהו והרי הב"ח אומר כן דבכה"ג אסור משום חשדא. ובכ"ז אחרי שהביא בשם שו"ת בית היוצר שפסק להתיר גם לצבוע שחור ע"י עכו"ם וגם כתב שכמה גדולי זמנינו הסכימו להתיר והעיד על האיש שהוא יר"ש והכל מעידים עליו שאינו חשוד במעשה האיסור וזה האות שאינו עושה מבלעדי הסכמת גדולי הדור י"ל דעי"ז גופא מתפרסם הדבר וליכא חשדא גם י"ל דאם בעירו שהכל מכירים ויודעים לא יחשדוהו אין לחוש על שיחשדוהו בנסיעתו במק"א כעין מ"ש הכ"מ פ"ט מעבדים לענין אשה שקונה עבדים קטנים שא"ר לביאה שאין לחוש לחשד שיתהוה אחר שיוגדלו ע"ש:

ה א"ה במ"ש אא"ז הגאון נ"י דבאיכא ב' צדדים להיתר אין לחוש לחשדא יש להעיר ממנחות (ד' ל"ה) שלא יעשה הרצועות אדום בפנים והא י"ל שמא ע"י צבע אדום ושמא מדם חטטין. יוסף הכהן]:

סימן רמה

א נשאלתי בדין בכור שנפל בו מום שצריך שיהי' נשחט ע"פ ג' הדיוטות כמ"ש ביו"ד סי' ש"ט ס"ב וראוהו ג' אנשים זה שלא בפני זה אי מהני בדיעבד להתיר לשחטו וראיתי בשו"ת תועפות ראם יו"ד סי' מ"ז שנשאל בזה וכתב דמסברא נראה דצריך ב"ד של ג' ל"מ אא"כ הם שלשתן יחד ולא הביא שום ראי' לזה וכן יש להסתפק בנדרים דבעינן שישאל על נדרו בפני ג' אי סגי בדיעבד בזה שלא בפני זה ובש"ס דנדרים (דף ח' ע"ב) בהא דבעל מהו שיעשה שליח וכו' אי מכנפין אין אי לא לא וכו' וש"מ כי מכנפין שפיר דמי וכו' ומוכח דצריך שיהיו נקבצים שלשתן יחד אבל י"ל דשא"ה שצריך שימצאו לו פתח אבל הנה בירושלמי פ"ז דברכות ה"א בהא דפליגי רב ושמואל בהא שלשה שאכלו דחייבים לזמן וכו' רבנן דהכא בדעתון ורבנן דהתם בדעתון שמואל אמר שנים שדנו דיניהם דין (וה"נ לכתחלה בעינן שלשה ובדיעבד סגי בשנים) ר"י ורשב"ל תרויהון אמרי אפי' שנים שדנו אין דיניהם דין (וה"נ שלשה דוקא אבל שנים אפי' אם רצו אין מזמנין ר"ה אמר ג' שאכלו זה בפ"ע וזה בפ"ע ונתערבו מזמנין ר"ח אמר והוא שבאו משלש חבורות על דעתי' דר"ז וחבורתי' והן שאכלו ג' כאחת ר' יונה על הדא דר"ה הטביל ג' איזובות זה בפ"ע וזה בפ"ע ונתערבו מזה בהן ר"ח אמר והן שבאו מג' חבילות על דעתי' דר"ז וחבורתי' והוא שהטביל שלשתן כאחת אין תומר אין למדין איזוב מברכה אנן חזינן רבנן קיימין בסוכה וילפין מטיט הנרוק וכו' עכ"ל ומבואר שדין בהמ"ז ודין דיינים שוים ובעינן שיהיו שלשתן יחד דוקא וה"נ בזה והעירוני מדברי הריב"ש סי' רל"ב והובא בב"י אה"ע סי' קמ"א בדין ביטול הגט בפני שנים ובפסק דבעינן שיהיו שניהם יחד כיון דתנן הי' עושה ב"ד ומבטלו ואע"ג דקיי"ל כר"נ דאמר בפני שנים מ"מ כיון דקרי להו ב"ד משמע דבעינן זה בפני זה דל"ש לאכשורי זה שלא בפני זה אלא גבי עדות וכריב"ק וכו' ע"ש ומבואר כמ"ש:

ב אגב אבאר בדין כניסה לכיפה שבסי' ש"ט שכתב בתשו' נו"ב יו"ד סי' פ"א דטעמא משום הפסד כהן ולכן רצה לחדש דבספק בכור רשאי לכנסו לכיפה ואני מצאתי במזבח כפרה לבכורות (דף כ"ח ע"א) בשם הר"א שכתב בתחלה דטעמא משום דצריך נתינה לכהן וכמ"ש הנו"ב ולבסוף מסיק דטעמא משום הפסד קדשים וכעת נדפס תוס' ר"א תנן על מס' ע"ז ושם (ד' י"ג ע"ב) מבואר ד"ז שכתב בתחלה הטעם משום דצריך לקיים נתינה לכהן ושמא יפול בו מום ויהי' מותר לכהן הוו כתב טעם ב' משום הפסד קדשים דשמא יפול בו מום ויאכלנו בלא שום פדיון אבל בקדשים דלא יהי' ניתרים לאכלן ע"י מום שרי להכניס לכיפה ע"ש. ואתה תחזה דמה"ט אין להביא ראי' מש"ס דקידושין

(דף נ"ה סוע"ב) דבנמצא עז בת שנתה וכו' כחטאת כונסה לכיפה והיא מתה מאלי' ע"ש ומוכח דבספק כונסה לכיפה אבל לפמ"ש אין משם ראי' דשאני ספק בכור דאפשר שיפול בו מום ויהי' מותר לאכלן ונראה פשוט דגם כונת הרא"ש שהובא בט"ז הוא כן וע"ע בבכורות (דף ט"ו ע"ב) דלאחר פדיונן מה תהא עליהן אר"ה כונסן לכיפה והן מתין וכו' וגם שם י"ל כמ"ש וע"ע בשו"ת ספר יהושע סי' מ"א מ"ש בזה ובדין אם מותר להאכילו סם המות:

סימן רמו

א להרה"ג מו"ה שאול משה זילברמאן נ"י אבד"ק וויערישאב במדינת פוילין סמוך לפרייסען:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות עירו סמוך להגבול והאנשים שיש להם מסחר יי"ש מביאים להם ערלים י"ש מחו"ל בהעלמת המכס בתוך נודות של שלחופות של מ"ר מן חזירים והם מייבשין השלחופיות מקודם ומדיחין אותם מבפנים במים וגם עם יי"ש להעביר הזוהמא שבתוכן אבל אינם יבשים גמורים אלא מעט ולפעמים נמצא מעט שומן דבוק מבחוץ ובפרט פי השלחופות הוא כבשר ממש ודרך שם שופכין לתוכן היי"ש וע"פ רוב שוהה שם היי"ש יותר מכדי כבישה ולפעמים שוהין מעל"ע אבל אין דרכן למלאותן אלא עד חציין אבל דרכו לקפלן ועי"ז נקל להטמינם והיי"ש נוגע עי"ז בכל העור ורו"מ העיר דהא עור השלחופית הוא בכלל הדקין כמ"ש התוס' בפא"ט דמה"ט לא תני במתני' ניקב השלחופית וא"כ דינו כבשר טמא ובדבר חריף א"צ כבישה מעל"ע וגם אינו יבש ממש וכפי הנראה אין במה שבתוכו עד חצין שיעור ס' נגד כל העור וגם אם יש ס' הרי אסור לכתחלה והאריך בזה. והנה מעין שאלה זו כבר נדפס בחיבורי שו"ת מהרש"ם ח"א סוס"י קי"א וסי' קי"ב אבל שם הי' ספק אם הם מנבילות וטרפות וגם הי' שיעור ס' ושם הבאתי מהזכל"א יו"ד אות נ' שכתב דבשר פוגם ביין וכל מ"ש בחיבורי שם ל"ש בנ"ד שהוא ודאי איסור וליכא שיעור ס' אולם יש לצדד לפמ"ש הש"ך סי' צ"ח ועוד בכמ"ק דגם בזה"ז יש לסמוך על טעימת ישראל וכ"פ בכרתי שם והשפ"ד ובחג"ש שעל הלבוש ומה שהשיג הבכ"ש לחולין (ד' צ"ו) מהא דסי' מ"ב עי' במש"ז סי' מ"ב דלק"מ ובתשו' רמ"א סי' נ"ד התיר השמן מפני שהכל משתמשין בו ומעולם לא טעמו בו טעם חזיר וביארתי בדע"ת סי' ח"י סקט"ו דאף דהוי מלתא דלא רמיא סמכי' על הרבים ושגם בשנים יש להקל וע"ש סי' ל"ו סקע"ב ושכ"פ הרא"פ והבאתי מכמ"ק בזה ויש להביא עוד ראי' מדברי הב"י בא"ח סי' תמ"ז בד"ה ומ"ש רבינו בשם רש"י וכו'

בשם מ"כ בשם תשו' ר"ת בדין כלים המחומצים שמבשלין בהם העכו"ם מי תותים אין לחוש אפי' אין להם כלים מתוקנים לכך וכו' ועוד דהא טעמו להו כולי שתא וליכא טעם חמץ עכ"ל. הרי דיש לסמוך על טעימת ישראל ואף שכל השנה לא רמיא עלייהו ועכ"פ בתשו' רמ"א מפורש כן ומזה יש לדון במ"ש ספר יהושע סי' ס"א (הנכפל) בעובדא שבשלו בכלי העור בשוגג בשר ששהה ג"י בלא מליחה ונאכל ואח"ז נודע להם והעיר לצדד מפני שכל בה"ע אכלו ולא טעמו טעם דם ודחה דהא הוי מלתא דלא רמייא עלייהו ע"ש ולפמ"ש יש לצדד בזה ואף שאין ישראל יודע טעם דם מ"מ הרי לא הרגישו שינוי טעם ואכמ"ל בזה. וא"כ בנ"ד שכל בני העיר שותים היי"ש הזה ולא טעמו בשום פעם שום שינוי טעם ומסתמא היובש הוא תמיד בסגנון אחד א"כ יש לסמוך להקל. והן אמת דבתשו' הרשב"א ח"א סי' תצ"ו כתב דיש ראיות דהא דבעינן קפילא זהו רק בעכו"ם דמשקר אבל ישראל אע"ג דלאו קפילא נאמן כיון דטכ"ע ורבנן וסד"ר להקל א"כ לדידן דקיי"ל טכ"ע מה"ת אין ראוי לסמוך על טעימת ישראל שאינו קפילא אבל הנה בתה"א בית ד' מוכח דגם לדידן דטכ"ע מה"ת וכ"פ הרשב"א שם כמ"ש הש"ך סי' צ"ח סק"ב בשמו אפ"ה פסק שם דהא דבעי' קפילא היינו רק מפני שאינו נאמן אבל אם הוא נאמן א"צ שיהי' קפילא. ועוד דכבר הביא רו"מ דברי הפמ"ג בשם בית ישראל דכבוש בציר כדי שיתחיל להרתיח הוא רק מדרבנן ואף שבשפ"ד סי' ק"ד סק"ב נראה כמסופק בזה ועיין במש"ז סי' ק"ה סק"א אבל בשפ"ד סי' פ"ג סקכ"ג כ"כ בפשי' ולענ"ד יש להוכיח שכ"ה דעת הדרישה שבש"ך סי' ס"ט סקס"ח דהנה בפי"פ פ' מטות תמה בהא דכתוב בקרא דכל אשר יבא באש ומדוע לא אסרה תורה גם משום כבוש מעל"ע בצונן והוכיח מזה כדעת הט"ז והש"ך דכבוש מעל"ע בכלי כיון דאינו מפליט אלא אחר מעל"ע ונעשה נטל"ת ע"ש. ואכתי תיקשי אמאי לא אסרה תורה גם בצונן בכבוש בדבר חריף כמו ציר וחומץ וכדומה בכדי שיתחיל להרתיח ובשלמא לשי' הש"ך דכבוש כזה אינו מפליט מכלי ניחא אבל לשי' הדרישה קשה ובע"כ דכבוש כזה הוא רק מדרבנן וא"כ בנ"ד שע"פ רוב הוא רק כבוש כשיעור שיתחיל להרתיח ואסור רק מדרבנן ושוב נאמן גם ישראל שאינו קפילא בטעימתו. אך דמ"מ איכא חשש דאין מבטלין לכתחלה כיון דהוי ודאי איסור ול"ש בזה טעמא שכתבתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קי"ב שם אך דלפמ"ש בתשו' צ"צ סי' נ"א להתיר את היי"ש שעושין מפירות שי"ב תולעים ע"י שמתבטל בס' וליכא משום מבטל איסור לכתחלה דהא אינו מכוין לבטל וליכא בעין אלא טעם ע"ש באורך וע' בש"ך ליו"ד סי' פ"ד מ"ש ע"ד הנוב"י והוכיח דגם לערב לכתחלה מותר בכה"ג ע"ש וה"נ בנ"ד ועוד דכבר העליתי בפניו דבדבר הפוגם דאיכא הוכחה דאינו מכוין לבטל

כיון דלשי' כמ"פ הם בשאר איסורים בפ"ר דלא ניחא לי' שרי לבטל א"כ בנ"ד דטעם בשר פוגם בייי"ש מותר לבטל לכתחלה:

ג והנה עוד עלה בלבי דאם השלחופיות הם של עכו"ם והם קודם היי"ש שמביאים מחו"ל י"ל דכבר הוא מבוטל ביד העכו"ם כמ"ש בתשו' מהרמ"ל והובא בשפ"ד סי' ק"ג סקי"ד אבל מלבד דבתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקמ"ז מבואר להיפוך אבל בסי' תע"א כתב בעצמו להיפוך וע' תשו' מהרי"א יו"ד סי' קכ"ב אבל הרי בשפ"ד שם סיים דאם א"ל הישראל לעשות כן לכ"ע אסור וה"נ בנ"ד ולכן אי מזה שיש צד להקל בזה ידידו"ש:

סימן רמז

א להרב המאוה"ג מו"ה משה שפיטצער נ"י מו"צ דק' מונקאטש:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שנעשה כעת בעירו מכונה להמציא אור העלעקטרי בכל העיר וגם בביהכנ"ס וביהמ"ד וכפי דברי האומן מסיקין האש כ"ד שעות מקודם וכפי רוב המשתחשין בו יתרבה ההיסק ועי"ז נעשה כח העלעקטרי בחוטי הברזל הנמשכין מן המכונה לכל הבתים ובהגיע זמן ההדלקה יחבר החוטין ומוציא האור עד שעה המיוחדת עד אשר יסיקו ועי"ז מתכבה האור וא"כ בליל ו' מסיקין האש לצורך ההדלקה של ליל ש"ק וביום ו' לעת ערב יעשה ברגע א' פתיחת האור ובליל ש"ק מסיקים לצורך הדלקת ליל מוש"ק וע"ז נסתפקו אם מותר להשתמש בהאור בלילי מוש"ק כיון שלצורך זה עושים ההסקה בליל ש"ק וצריך להמתין בכדי שיעשו ההסקה או דסגי בכדי שיעשו גוף ההדלקה ע"י חיבור החוטין שהוא כרגע ממש. עכת"ד שאלתו:

ג והנה כפי שהציע רו"מ דבקהלתכם אם יחשבו גם הלאמפין שברחובות ושווקים הם רוב עכו"ם א"כ לכאורה אין חשש כלל וגם אם רוב הבתים של ישראל הדבר תלוי אם רוב המשתמשים בהאור הם ישראל כדאי' פ"ב דמכשירים מ"ז ומ"ח ועמג"א סי' ל"ב סקס"ו מ"ש ע"ד הע"ת בזה וע"ע בח"ס יו"ד סי' ס"ג אבל באמת ז"א דבנ"ד שהישראל משלמים בעד זה הרי עושה גם לצרכם ובפרט אם צריך להרבות ההיסק עי"ז פשיטא דאסור וע' במש"ז סי' שכ"ה סוס"ק י"א ואף דגוף המעשה אין בו איסור שהרי היהודים אין מצווים לעשות ההיסק בליל ש"ק ומצדם נכון לפניהם שיקדים להסיק ביום ו' מבע"ד ודמי להא דסי' רמ"ז וסי' רנ"ב דבקצץ ולא אמר בפירוש לעשות בשבת אף שידוע שהעכו"ם יעשהו בשבת שרי אך דמ"מ י"ל דאסור לישראל ליהנות מהאור עד מו"ש בכדי שיעשה כמ"ש הט"ז סי' ש"ז סק"ג ובסי' רע"ו וסי' רנ"ב ס"ד ומג"א סקי"א ופמ"ג בא"א שם ועתו"ס שבת (דף קכ"ב ע"א) ד"ה ואם בשביל וכו' יעו"ש בסוה"ד:

ד ואולם נ"ל לדון בזה בדבר החדש דהנה בגוף ענין האיסור ליהנות מן האור הנעשה בשביל רוב עכו"ם ומיעוט ישראל בידועה שנעשה גם לצורך ישראל כפי שנתבאר יש להעיר כיון דליכא בגוף המעשה איסור כיון שהוא בקבלנות ורבים לא חשידי ואינו אומר לעשות בשבת כמש"ל אלא דמ"מ אסור להישראל ליהנות מהנעשה בשבת בשבילו וכיון שהאש הבוער לעשות ההכנה למאור רובו של עכו"ם אמאי לא נימא שיתבטל חלק הנעשה לצורך הישראל ברוב הנעשה לצורך רוב העכו"ם (ועי' בחוו"ד סי' ק"א סק"ה ושו"ת ב"א יו"ד סי' ע' ושפ"ד סי' ק"ה סק"ל) וכמ"ש בס' חמד משה א"ח סי' תמ"ח כה"ג לענין חשעה"פ דאם הי' רוב של עכו"ם ומיעוטו של ישראל בטל ברוב ומותר הכל וע"ש בהגהותי לס' אר"ח שנדמ"ח סי' תמ"ח בזה ורמזתי גם למ"ש בזה בשו"ת אריה דב"ע א"ח סי' ו' וגם מה שפקפקתי שם בדברי הח"מ ל"ש בנ"ד וגם מ"ש הארדב"ע שם מהא דממונא לא בטל ל"ש בנ"ד דהא עדיין הכל של העכו"ם אך דבאמת ז"א דהא הוי דשיל"מ שהרי סופו להיות היתר אחר השבת ושיעור כדי שיעשו ול"מ ביטול ואף שנולד בתערובות כבר כתב המהריט"א והובא בדע"ת סי' י"ד דהיכי דמתהוה יחד האיסור וההיתר ל"מ ביטול בדשיל"מ וע"ש מדברי כמה מחברים בענין זה ועוד שהרי כיון שנעשה כן בתמידות לצורך ישראל הרי קיי"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה ועי' בשפ"ד יו"ד סי' ק"ג סוס"ק י"ד בשם מהרמ"ל ומ"ש עליו מהא דש"ס דחולין דבא"ל עשו לי משליכי כמאן דערב בידים דמי וכדבריו מפורש בתה"א להרשב"א שהובא בב"י סי' קכ"ב והביא ג"כ מהש"ס הנ"ל וע' בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תע"א וסי' תקמ"ז ותשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' קכ"ב ואכמ"ל ובפרט שבדבר הרגיל גם בדיעבד דינו כלכתחלה כמ"ש בתשו' הרא"ש שהובא בב"י וש"ע או"ח סי' תקי"ז ס"ב ובמהרי"ק שהובא בד"מ יו"ד סי' ע"ו. ולכאורה יש לדון מהא דביצה (ד' ד') דהיכי דמיקלי קלי איסורא ליכא משום דשיל"מ וכן באיסור דרבנן מבטלין בכה"ג גם לכתחילה כמ"ש הרא"ש שם וכ"ה ביו"ד סי' צ"ט אבל ז"א דגבי נר ל"ש הא דמיקלי קלי כמ"ש המג"א סי' תק"ז סק"ג והוכיח כן גם מהתוס' ב"ק (ד' ק"א) דלגבי מאור הוי כבעין ע"ש וכן יש לדון גם במחצה עכו"ם ומחצה ישראל הרי לפמ"ש השאג"א סי' צ' דגבי חמץ של שותפים עכו"ם וישראל גם במע"מ יש להקל גם לענין חלק הישראל לאחה"פ משום דלהקל בדרבנן אמרי' אין ברירה ושמא הוא חלק העכו"ם ע"ש באורך א"כ גם לענין איסור הנאה ממלאכת שבת הנעשה ביחד בתערובות לצורך עכו"ם וישראל נימא כן דהישראל לא נהנה ממה שנעשה בשבולו אלא ממה שנעשה לצורך העכו"ם כיון דכל איסור כדי שיעשה הוא רק מדרבנן נימא להקל דאין ברירה ואף דהמק"ח רס"י תמ"ח השיג ע"ד השאג"א ודחה דבריו בשתי ידים

הרי כבר באו אחריו בתשובה אריה דב"ע חא"ח סי' ו' ומהר"ם מרוט"ב האחרונים סי' ט' וקיימו דברי השאג"א והסירו כל תלונות המק"ח ע"ש באורך אך דג"ז ליתא שהרי השאג"א שם הוכיח בעצמו דגבי דשיל"מ א"א להקל בכה"ג ותולין להחמיר גם בדרבנן ע"ש וה"נ בנ"ד. וכן אין לעשות סד"ר לכתחלה כנודע. וא"כ לפ"ז בנ"ד שהאור של האש מן ההסקה כולו חליף הלך לו אלא שנכנס לתוך החוטי ברזל לעורר בהם כח העלעקטרי וגם הם אינם מאירים עד שיגעו החטים זב"ז בשעת ההדלקה ועי"ז יוצא הכח אל הפועל להאיר את האורה א"כ פשיטא דהוי בכלל מיקלי קלי איסורא ומהני שפיר הביטול ברוב וגם י"ל דאין ברירה וגם ליכא בזה איסור דאין מבטלין לכתחלה ואין הישראל נהנה כלל מן האיסור של מעשה שבת ואין שום מקום לאסור על הישראלים ליהנות מן האור במוצ"ש ע"י ההסקה שנעשית לצורך הכנת הכח ההוא בליל ש"ק:

ה ועוד אני אומר דגם אי נימא דגם בנ"ד איכא משום גזירה דשמא יאמר לו לעשות בשבת מ"מ יש להקל שהרי מבואר בתשו' שב"י ח"ב סי' מ"ב דגם אגרת בע"ש על הבי דואר ומשלם עבור שישלחו מהב"ד שליח מיוחד ומוכרח לשלחו בשבת דוקא והישראל משלם תשלומי השליח מ"מ כיון שהוא מדבר עם האדון הממונה והאדון שולח השליח מידו והשליח עושה רק בשביל פקודת האדון יש להקל לצורך גדול ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד שהיהודים שוכרים המאור והוא העומד על הפקודים והפועלים העושים ההסקה עושים פקודת אדונם הרי יש להתיר לצו"ג בכל גווני ועי' בשד"ח מערכת א' סי' ש"ס שחידש מדנפשי' סברא זו ליישב דברי מהרמ"ל שבשפ"ד סי' ק"ג הנ"ל שהתיר בשוכר גבינות מן השר אף שהפועלים עושים לצורך הישראל דכיון שהם עושים רק לעשות רצון אדונם שרי ע"ש ולא ידע מדברי השב"י הנ"ל וא"כ עכ"פ לא שייך למיגזר בזה בנ"ד ששוכרים מהאדונים ואין אומרים לעשות בשבת וניחא להם שיעשו ההכנה ביום ע"ש מבע"י כיון דאפי' כשיאמרו לעשות בשבת וישלמו בעצמם להפועלים יש להקל לצו"ג ואם באנו לגזור שמא יאמרו בליל שבת עצמו לעשות כן בודאי אין לגזור בנ"ד כי כבר אין הזמן פנוי אז בבתי הפקודים ואין הזמן מוכשר עוד כמובן מאליו. וגם בלא"ה י"ל מסברא דגם אי בעינן שיעור כדי שיעשו אין להחמיר אלא כשיעור שעת ההדלקה שהיא כרגע ולא כשיעור ההסקה הנעשית לצורך הכנת הכח העלעקטרי כיון דפנים חדשות באו לכאן וכלה הפעולה של האש ונשארה רק טמון בכח הטבעי אשר שם הש"י בקרב חוטי הברזל ועודו חשך ואפילה עד שידבקו החוטי ברזל ויפגשו זב"ז יחד וכל האיסור רק משום קנס וגזירה ליהנות ממנו והבו דלא לוסיף כדאי' בירושלמי פ"ב דשביעית הלכה

ד' אין מחדשין על הגזירה וכו' ואין מוסיפין על הגזירה וכו' עיין שם ולכן יש להתיר לעניות דעתי להשתמש באור ההוא בליל מוש"ק:

ו ומ"ש במכתבו השני אם יש להאמין להאומן האומר שעושים ההכנה מקודם כ"ד שעות לענין שימוש האור בליל ש"ק לענ"ד כיון דאומן הוא והוא דבר שאפשר להתברר ע"י אומנים שבשאר מקומות הוא נאמן ועי' תשו' נוב"י מ"ת או"ח סוס"י ע"ב מ"ש ע"ד המג"א רס"י כ' וע"ע במש"ז או"ח סי' רנ"ג סקי"ח בדברי הש"ך סי' ש"ב ותשו' ח"צ סי' ל"ט וח"ס א"ח סי' קל"ה ותפארת צבי א"ח סי' י"ט ושב"י ח"ג סי' ע"ב ומנ"י כלל ל"ב סקמ"ו ואכמ"ל:

ז ומ"ש בדבר כיבוי המאור בליל ש"ק שבביהכ"נ ע"י עכו"ם והעיר דלא דמי לכיבוי הנרות שהתירו השב יעקב ושאר אחרונים משום דאיכא סכנת דליקה משא"כ בנ"ד שאין בו אלא הפסד ממון בתשלומי דמי האור כל הלילה וכפי הנראה אין העכו"ם מושכר מבעלי המכונה אלא מיד הישראל גבאי דביהכ"נ. אך דבאמת השב"י שם כתב רק לסניף מה שיש חשש שרפה וגם בלא"ה התיר משום דהוי רק שבות דשבות דכל כיבוי הוי משאצל"ג ובמקום פסידא יש להקל ובפרט שההפסד יגיע למעות ביהכ"נ וביהמ"ד שיש בהם צרכי מצוה ועוד דבנ"ד אם לא יתירו לכבות ימנעו מלהדליק אור זה בלילי ש"ק ויתמעט כבוד ביהכ"נ וידליקו נרות פשוטים וגם אותם יכבו ע"י עכו"ם מפני שי"ב חשש סכנת דליקה ולא יהי' שום תועלת למעט בשבות דאמירה, לעכו"ם כלל ועוד דבכח"ק התירו סופן משום תחלתן שלא ימנעו א"ע מלעשות כדאי' בר"ה (ד' כ"ג ע"ב) ובתוס' שם ד"ה שהי' מהלכין וביומא (ד' ע"ז ע"ב) רב יוסף שרא וכו' וע' בט"ז א"ח סי' ש"א סק"ג שהניח בצ"ע אמאי לא חשיב לה בביצה (ד' י"א) בהנך שהתירו סופן משום תחלתן אבל בתוס' עירובין (דף מ"ד ע"א) ד"ה כל וכו' כתבו דלא קחשיב אלא מה שיש בו חידוש ע"ש וה"נ י"ל בזה ולכן גם בזה יש להקל ולא אכחד כי אני חוכך בלבי אם בההבערה וכיבוי של העלעקטריציסעט יש בו מלאכה דאורייתא כיון שלא הי' כמוהו במשכן כמ"ש כה"ג הח"ס א"ח סי' ע"ג לענין מכסה הגשמים דכיון שלא הי' אוהל כזה במשכן אין בו מלאכה של תורה ועמ"ש בהגהותי לאו"ח סי' ש"א מדברי התוס' בכמ"ק בענין זה ויש לדון משם גם לנ"ד (ועי' היטב בשו"ת הלק"ט ח"א סי' קפ"ט ותבין) ואת"ל דחייב גם בכה"ג וכהא דאין מוציאין האש מן האבנים העפר ומן המים דפ"ד דביצה וא"ח רס"י תק"ב משום שמוליד האש מ"מ י"ל דליכא משום הבערה וכיבוי בכה"ג שהרי אינו אש ממש ואינו שורף החוט ברזל כאש דידן שאוכלת ואינה שותה והוא מעין דוגמת אש שלמעלה דכתיב גבי סנה שנתפלא מרע"ה מדוע לא יבער הסנה

וע' יומא (דף כ"א ע"ב) ורע"מ שבזה"ק פ' צו ובנ"ד איננו אש ממש רק אור האשיי הטמון בטבע חוטי הברזל אבל בהא דפ"ד דביצה יוצא אש ממש ודולק בעצים שמתדבק בהם וגם אי נימא דשייך בי' הבערה מ"מ י"ל דליכא משום כיבוי שהרי נשאר שם כח האשיי אם יחזר החוט ויתחבר בחוט השני ובמק"א כתבתי כי כח העלעקטרי מרומז במשלי כ"ז ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו עפמ"ש חכמי הטבע כי גם שני אנשים יתדבקו בכח העלעקטרי להוציא מה שטמון בלבו אשר יהי' נאלץ להוציא בפיו ולגלות סודו והאריכו למעניתם בהראות נפלאות בחכמת היצורה אשר שם השי"ת בבריאתו ואמרתי שזהו מרומז במקרא הנ"ל וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. ויהי מה כי אם אמנם לא אוכל להחליט אבל אני חוכך מאוד בזה. ולכן יש לצדד להקל בכה"ג דנ"ד שהוא לצורך כבוד ביהכ"נ ונוגע להפסד מעות מקומות המקודשים. ידידו"ש:

ח **סימן רמז** להרב המאוה"ג החסיד מו"ה אברהם לאנדמאן נ"י אבד"ק סטרעליסק:

ט מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנשתטית אחר לידתה וכל השכנים העידו שהיתה משוגעת גמורה והלכה מבית אביה וא"ז ראו אותה בלבוב וכל רואי' הכירו בשטותה וכן בבואה אחר ט' שבועות לביתה היתה במצב זה ואח"ז הובאה לבית בעלה ואח"ז הכירו בה שהיא מעוברת והבעל אומר שאיננו ממנו כי לא בא עלי' כלל ואחר שחזרה לבריאותה אומרת שנתעברה באונס ועוד כמה פרטי השאלה שהאריך בהם רו"מ:

י והנה רו"מ האריך בדברי רמב"ם וש"פ שנחלקו בדין פיתוי קטנה אי מיקרי אונס ובדין שוטה שנסתפקו קצת אחרונים ורבים ס"ל דלכ"ע הוי אונס וגם הרמב"ם מודה ויש שחששו להחמיר אולי בזה לכ"ע לא הוי אונס והנה מ"ש רו"מ דטעמו של רמב"ם משום דהוי כמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דמדרבנן מהני ולכן חילק הרמב"ם בין זינתה תחת בעלה דגם קטנה אסורה משא"כ בממאנת דהוי רק דרבנן יש להקל ולענ"ד ז"א דגם בדרבנן מהני מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו להחמיר כמ"ש הפמ"ג בפתיחה להל' יו"ט ח"ב אות ו' להוכיח כן מהא דפ"ד דמעשרות וע"ש בר"ש פ"ד מ"ב בשם ירושלמי דמפורש כן דמהני משום שלקטו עם דמדומי חמה דמחשבתן ניכרת מתוך מעשיהן והרי שבת קובע רק מדרבנן ובע"כ דגם בדרבנן מהני להחמיר ועלה בלבי דלפמ"ש רו"מ דהש"ס דילן וירושלמי פליגי בזה אם מחשבתו הניכרת מתוך מעשיו מהני מה"ת או רק מדרבנן ולש"ס דילן הוא רק מדרבנן ולהירושלמי הוא מה"ת וא"כ הירו' לשיטתו דס"ל דהוי מה"ת לכן מהני גם בדרבנן אבל להש"ס דילן לא יועיל להחמיר בדרבנן אבל באמת ז"א שהרי ד"ז משנה מפורשת והובא גם בש"ס דילן בביצה (ד' ל"ד) ובפרט לשי' הסוברים

דכל תרומת ומעשרות של תאנים רק מדרבנן הרי הוי תרי דרבנן ואפ"ה מהני מחשבת התינוקות הניכרת מתוך מעשיהם:

יא וגם מ"ש מדברי הרא"י חולין דגבי שוטה ל"מ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו עיינתי ברא"י וכל ראיותיו הם רק דקדוקים בעלמא ויפה העיר רו"מ שמדברי הירושלמי דרפ"א דתרומות שהובא בתוס' חולין שם מוכח להיפוך שהרי הקשה אהא דדריש אשר ידבנו לבו פרט לחרש ושוטה ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן ובודאי אין הקושיא על קטן דממעט לי' מאיש פרט לקטן ומ"ש רו"מ דהתוס' שהקשו דהא דריש לה מקראי בע"כ דס"ל דהקושיא קאי על קטן ולזה הקשו דהא דרש לה מקרא הוא תמיה לענ"ד שהרי בירושלמי שם איתא וז"ל ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן תמן העלו חש"ו אע"ג שחישב שירד הטל עליהן אינו בכי יתן מפני שיש בהן מעשה ואין בהן מחשבה ואיזהו מעשה שלהן ר"ח אמר בתופש בהן בטל ותנינן תמן הורידה חש"ו אע"פ שחשב שיודחו רגליה אינן בכי יתן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה ואיזו מעשה שלהן אר"ח במשפשף בהן במים ואמר אף הכא ויוכיחו מעשה שלהן על מחשבתן עכ"ל. הרי דמייתי ראי' שיועיל מחשבה ניכרת מתוך מעשה מהנך מתניתין וגם בחרש ושוטה דינא הכי וגם בש"ס דילן דאר"י אהא דתני במתני' העלום חש"ו וכו' ל"ש אלא שלא הופך בהן אבל הופך בהן ה"ז בכי יתן והש"ס קחשיב לי' דהוי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מוכח דבכולהו מהני ומ"ש הרא"י דזה קאי רק על קטן הוא דוחק גדול ומלשון הש"ס נראה דקאי אכולהו ותדע שהרי הר"ש פ"ו דמכשירין מ"א ביאר דהופך בהן היינו נמי כהא דאר"ח בירושלמי והוא שתפוס בהן בטל והרי ר"ח מפרש לישנא דמתני' שיש להן מעשה דהיינו בכה"ג וזה קאי אכולהו ושם בר"ש הביא מהתוס' פ"ג המעלה פירותיו לגג וכו' חש"ו שהעלה פירותיו לגג ללותתן בטל ובגשמים ה"ז בכי יותן וכו' שיש להם מעשה וכו' הרי דשלשתן שוים בזה וז"ל הר"ש פ"ח דטהרות מ"ו העלהו היינו מעשה ולא דמי להעלהו חש"ו דפ' בתרא דמכשירין גבי הכשר דלא חשיב מעשה אא"כ הופך בהן כדאי' בפ"ק דחולין משום דאיכא למיתלי דמפני הכנימה עביד ולא שירד עליהן טל וכו' עכ"ל. הרי דקאי אכולהו והרמב"ם פי"ד מטו"א ה"ב שכתב הפכו בהן קטנים חדא נקט וה"ה חו"ש ומה שהקשו התוס' בחולין דהא דריש מקרא ר"ל דכיון דקרא אתי למעט חרש ושוטה מאשר ידבנו לבו מה פריך מהא דיוכיח מעשה על מחשבתן דלמא גזיה"כ הוא שלא יועיל כאן מעשה המוכיח על המחשבה ובפרט לשי' הט"ז ביו"ד סי' קי"ז ועוד בכמ"ק דבדבר המפורש בתורה אין ביד חז"ל לגזור וכ"ה להדיא בירושלמי פ"ג דסוטה הלכה ז' בסופה דגם בדיוקא דקרא אין ביד חז"ל לגזור א"כ פריך שפיר

הירושלמי לשיטתו וע' בר"ש פ"א דתרומות שהקשה אהא דאיש פרט לקטן דהא קטן אין לו מחשבה ותי' דמיירי בהגיע לעונת נדרים דיש לו מחשבה ומ"מ אימעט מאיש וע"ש בר"ש מ"ג באורך בזה ובאמת שבגוף הענין שכתב רו"מ דבזנות הוי מחשבה ניכרת שנעשה ברצון מלבד דיש לפקפק בו אף גם י"ל דגבי שוטה הוי מחשבה ניכרת יותר מבקטן שהרי מבואר בתוס' קידושין (דף מ"ג סוע"ב) דקטנה אין לה תאוה אבל שוטה יש לה תאוה ובני אדם להוטים אחרי' ע"ש א"כ י"ל דגבי שוטה מעשיו מוכיחים על מחשבתה טפי מקטנה:

יב אבל בגוף דברי רמב"ם הנה מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ס"ג העלה דכל הפוסקים לא ס"ל כהרמב"ם וגם הרמב"ם שחילק בין איסור דאורייתא לדרבנן כמ"ש הר"מ פ"ג מאי"ב היינו משום דבירושלמי פ"ג דסוטה נראה דהוי פלוגתא דאמוראי דלמאן דדחי פשיטותא דכיון שהשיאה לו כבר יצאה מרשות אביה ס"ל דשייך סוטה גבי קטנה ויש לה רצון להאסר על בעלה לכן הכריע הרמב"ם להחמיר בשל תורה ולהקל בדרבנן או דמדאורייתא לכ"ע פיתוי קטנה אונס אלא דרבנן גזרו בקטנה דמתחלפא בנישואין דעלמא כיון דקטנה שהשיאה אביה הוי ג"כ נישואין של תורה ולכן אסורה לבעלה משא"כ לענין מיאון דרבנן מודה להקל וסיים דלא שבקינן מאי דפשיטא לכולהו רבוותא דפיתוי קטנה אונס ומותרת לבעלה ע"ש באורך ולפי טעם ב' שכתב הרדב"ז יש לדון דגבי שוטה גם הרמב"ם מודה לפמ"ש התוס' בנדה (דף ג' ע"א) בד"ה מרגשת וכו' דהא דאמר מודה שמאי בשוטה ובמוך משום דהנהו חלוקות משאר נשים ול"ש בהו למימר לא פלוג רבנן ע"ש א"כ י"ל דלא מיחלפא בשאר נשים ואין לגזור גם מדרבנן לאסרה על בעלה וגם לפמ"ש בתשו' ח"ס חיו"ד סי' קמ"ד באמצע התשו' ובפרט בחא"ע ח"ב סי' קע"ב לבאר דעת רמב"ם משום דגבי קטנה הוי ספיקא אם היא בת דעת ע"ש ובתשו' א' להה"ג אבד"ק קריסניפאלי הארכתי ליישב קו' הש"ש ש"א פט"ז שתמה ע"ד רמב"ם דהא דין ס"ט ברה"י ילפי' מסוטה ובדבר שא"ב דעת לישאל טהור והבאתי מדברי הח"ס יו"ד סי' קמ"ד וסי' שי"ז לחלק בין הגיע לפלגות ראובן או לא והבאתי ממהרי"ט בחידושיו לכתובות (דף ט') שתי' ג"כ דברי רמב"ם לחלק בין יש בו דעת או לא וכדאי' גם בסוכה (דף מ"ב) דגם בקטן משכח"ל שיש בו דעת לישאל ובתשו' בר"א א"ע סי' ע"ז אות ז' ותשו' מהר"ם שיק יו"ד סי' קכ"ו השיגו ג"כ על הש"ש בזה וגם במרה"פ על הירושלמי פ"א דסוטה הלכה ב' העלה כן וע"ש רפ"ב דסוטה בשם הגאון מו"ה ליב ז"ל בישוב ד' רמב"ם ושם הבאתי מירושלמי פ"א דחגיגה הלכה א' דמפורש אם הקטן תופש ביד אביו יש בו דעת לישאל ואם אביו תופש בידו אז אין בו דעת לישאל וע' רמב"ם סו"פ ט"ז מאה"ט

שפסק דדוקא ביכול להלך יב"ד משא"כ בתופש ביד אביו והוא מתוספתא ועתו"ס סוטה (דף כ"ח) ותשו' בר"א סי' פ' אות ו' וכולם לא הביאו מהירושלמי דחגיגה ופלפלתי שם בישוב ד' רמב"ם ואכמ"ל והנה מש"ס דסנהדרין (דף נ"ה ע"ב) דאמר דבקטנה שבא עלי' א' מכל העריות איכא תקלה דמזידה היא יש סיוע לדברי רמב"ם וכדעת הח"ס חא"ע שהבאתי אבל גבי שוטה דודאי אינה בת דעת י"ל דגם הרמב"ם מודה דאונס הוא ובתשו' הנ"ל הבאתי מהרשב"א כתובות (דף ל"ז) שכתב להדיא דפיתוי שוטה אונס הוא ואף דמיירי לענין מחילתה דגם במפותה אונס הוא מ"מ פשטות הלשון הוא דפיתוי שוטה אונס הוא ומוכח כמ"ש:

יג והנה בגוף הנידון הרי לא נודע לנו אם זינתה ברצון או באונס ואף דרובא ברצון מ"מ עכ"פ מיעוטא איכא והנה בתשו' מהרי"ק שרש קע"א הוכיח מהש"ס דבדאיכא ספק א' הרגיל להיתר שוב מצרפין ספק ב' גם אם רגיל יותר לאיסור וכ"ה בתשו' גאוני בתראי סי' ס' בתשו' הגאון בעל עבה"ג ובתשו' רח"כ יו"ד סוס"י י"ט אלא שלא הביאו מדברי מהרי"ק הי"ל וע"ע בש"ע הרב לא"ח סי' תל"ג סכ"ו בהג"ה בזה וא"כ כיון דרוב הפוסקים ס"ל דפיתוי קטנה ושוטה אונס הוא וע' בשיו"ק על הירושלמי פ"ח דפסחים הלכה א' שהוכיח מהירושלמי שם דפיתוי שוטה אונס הוא וא"כ אף דיש להחמיר כדעת מיעוט פוסקים מ"מ הרי איכא ספק שמא הי' באמת באונס והוי ס"ס וא"ל דשם אונס חד הוא ז"א דהיכי דספק א' הוא פלוגתא דרבוותא וספק זה כולל גם היכי שידוע שנעשה ברצון א"כ אינו בכלל ס"ס משם א' כמ"ש בשו"ת שער אפרים סי' ע"ט והובא בדע"ת סי' נ"ה סקס"ז ובתשו' מהר"י לבית לוי סי' ח"י והובא בדע"ת סי' נ"ז סקנ"ג ובתשו' רע"א מ"ת סי' נ"ו וע"ע בתשו' פנ"י ח"ב ח"מ סוסי' צ"ה בשם מהריב"ל וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט כיון שהיא אומרת שהי' באונס הרי כבר האריך בתשו' בר"א סי' ע"ח בשם תשו' פמ"א ונוב"י מ"ת סי' י"ד וסי' ט"ז דנאמנת בכה"ג ועי' בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' י"ג באורך שהעלה ג"כ דדעת רוב הפוסקים דבשוטה אונס הוא וגם יש לצרף עוד ספק וע"ש מהא דס"ט ברה"י גם בס"ס טמא אך דבספק רשויות טהור ויש לדון מזה דלפי מאמרה שבא עלי' הבועל בביהכ"ס א"כ הוי ס"ט ברה"י אך דבאמת הרי לפנינו לא נולד שם הספק ועי' תשו' תועפות ראם חא"ע סי' מ"ג שהעלה דגם בספק כגון עתים חלים ועתים שוטה יש להקל דמוקמי' לה בחזה"ת וחזקת צדיקת וע"ש שהעלה ג"כ דגבי שוטה גם הרמב"ם מודה והביא מש"ס דסנהדרין (דף ס"ו) ראי' להרמב"ם ע"ש באורך וגם בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"א סי' קי"ג פסק דבשוטה לכ"ע אונס הוא וגם מ"ש רו"מ די"ל דבזה"ז אינו נאמן לומר שלא בעל אותה נגד חדר"ג והביא מדברי נוב"י וח"ס גם מזה העירותי בתשו' הנ"ל

והגם שבתשו' פרשת מרדכי להג' מהר"מ בנעט חא"ע סי' ט"ו העלה דבשניהם מודים על הזנות נאמן גם בזה"ז וע"ש עוד סי' י' אבל בתשו' רח"כ חא"ע סי' י' וסי' י"ב מבואר דגם בכה"ג אינם נאמנים ע"ש ומ"מ קשה לסמוך ע"ז כי הנה מצאתי בתשו' ר"י הלוי אחי הט"ז ס' מ' שהעלה בדעת רמ"א דבאומר שמאמין לה ולא חזרו מדבריהם חייב לגרשה ע"ש באורך וגם בסי' מ"א במ"ש ע"ד תשו' רש"ל ומ"מ בנ"ד שהיא אומרת שזינתה באונס ובזמן שטותה דאיכא כמה צדדי היתר יש לצרף גם ד"ז לסניף וי"ל דבכה"ג גם החולקים מודים דאיכא חדר"ג כיון שלפי דברי' אינה אסורה לו כלל. גם אבאר דאין לחוש שמא היתה שפוי' בדעתה בשעת זנות דכיון שהלכה ללבוב בזמן שטות וגם ראוה שם כן וגם חזרה לביתה בשטות אין לחוש שמא הי' שינוי בינתים כדאי' כה"ג ביבמות (דף פ' ע"א) וליחוש שמא הבריא בינתים כיון דתחלתו וסופו לקוי לא חיישי' ועמ"ש בדע"ת סי' ח"י סק"ט וסי' ל"ט ס"ק קי"ג וסי' מ"ו סוס"ק י"א מכמה מקומות בזה ואף דיש לפקפק דבנ"ד שאירע לה כמ"פ שנשתטית וחזרה לבריאותה ליכא לאוקמה אחזקה כמ"ש התוס' ביבמות (דף ל"א) גבי נכסי דבר שטיא ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקמ"ג מ"מ הרי מקודם כשחזרה לבריאות נמשך כן זמן רב ולא אירע לה לחזור מיד לשטות א"כ אין לחוש בנ"ד לשינוי בנתים בזמן השטות שנמשך בפעם זה משך זמן רב וביתר תוקף מזמנים הקודמים ובפרט שכבר הבאתי מתשו' תועפות ראם להתיר גם בע"א וע"ש וספק שמא זינתה בעת חלימותה ומכ"ש בנ"ד. לכן באם יסכים רו"מ להתירה לבעלה גם אני אצטרף עמו וכבר כתב בתשו' תוע"ר א"ע סוס"י נ' דאם חכמי הדור מתירים אפקעינהו חז"ל לקידושין וגם אם הדבר אמת ליכא חששא ע"ש וה"נ בנ"ד. ידידו דו"ש:

סימן רמח

א לחתני הרב הגדול מו"ה יעקב לנדא נ"י דאבד"ק טשארטקוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהס"ת שנקבו עכברים והשחיתו הגליון ביריעה למטה עד ז' שיטין ורמז למה שנחלקו הפוסקים בש"ע סי' ר"פ ונה"ך שם והנה בכל האריכות שהאריכו בזה המחברים וגם בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רצ"ה רצה אחר אחרון אני בא כי הנה בתשו' ח"ס חלק ששי סי' ס' וסי' ס"ח הביא מהתוס' שבת (דף ע"ט ע"ב) דמוכח שהי' להם גי' אחרת בש"ס דיותר משלש לא יתפור וסיים דאלו הוו חזי הרשב"ץ וש"פ דברי התוס' הוו הדרו בהו להחמיר כיון דתלוי בחילוף גרסאות בש"ס ע"ש ואני מצאתי בפר"ת ליו"ד סי' נ"ב סק"ה וסי' נ"ג סק"ה שכתב בפשיטות דבדבר התלוי בחילוף גירסאות גם אם רוב פוסקים מקילים יש להחמיר ע"ש וע' בשד"ח מערכת ח' כלל ל"ו

מכמ"ק בזה להוכיח דגם בדרבנן מחמירים בכה"ג. אבל תמהני על הח"ס שהרי כבר קדמו הב"ח סי' ר"פ ובתשו' הישנות סי' ק"ח והביא דברי תוס' הנ"ל ופסק ג"כ להחמיר מטעם זה ואני מצאתי ברשב"א למנחות (דף ל"א ע"ב) שפסק ג"כ דביותר מן ג' שיטין לא יתפור וה"ה בין שיטה לשיטה ספק בעיא להחמיר ע"ש אבל באשכול הל' ס"ת סי' י"ד פסק ג"כ דביותר מג' שיטין לא יתפור והביא ראי' מהירושלמי ומ"מ בין שיטה לשיטה יש להקל דהוי סד"ר דכל הני מילי דרבנן משום זא"ו והנה כבר נחלקו מהר"ם ב"ב והרא"ש אם דבק מועיל ודעת מהר"ם דדבק גרע מתפירה והרא"ש ס"ל דדבק עדיף מתפירה ובתשו' גבעת פנחס ס' נ"ח העלה דביותר מג' שיטין גם להרא"ש לא יועיל דבק ע"ש טעמו אבל מצאתי ברשב"א מנחות שם שהעלה דגם היכי דאין לתפור היינו משום דהוי גנאי אבל דבק בכל גווני מהני וזהו כדעת הרא"ש שהובא בב"י ואף דהריב"ש מחמיר בדבק בודא אלו הוה חזי לדברי הרשב"א הי' חוזר בו לכן יש להקל ע"י שידבוק טלאי מבחוץ. ובפרט אם יעשה הדבק ע"פ כל רוחב היריעה ויתפור גם הדבק עם היריעה אל היריעות שלפני' ולאחרי' לכ"ע יש להקל כמ"ש בתשו' ג"פ שם דבכה"ג לכ"ע אין חשש כלל אבל לענ"ד יש להקל גם ע"י דבק במטלית מסביב כיון דהרשב"א והרא"ש מקילים וכ"נ דעת האשכול שם כמ"ש בנח"א שם ובפרט דכיון שהבאתי מהאשכול בשם י"א דכל הני חששי הם רק מדרבנן א"כ בודאי יש לסמוך ע"ד המקילים והנלע"ד כתבתי

סימן רמט

א להרב המאוה"ג מו"ה שלום יצחק כ"ץ שטערנבערג מו"צ דק' אנטווערפען בארץ בעלגיען:

ב מכתבו הגיעני וע"ד מ"ש רו"מ ליישב דברי רש"ל שבמג"א סי' ת"ל שדרש לאכול קודם פסח מהקמח לתלות שאכל מה שהי' בו חשש חמץ ותמה המג"א דזה שייך רק גבי יבש ביבש אבל קמח הוי לח בלח ותי' רו"מ דיש לחוש שמא הי' פירור חמץ בהקמת וזהו יבש כמ"ש המג"א סי' תס"ו סק"ט יש לפקפק בדבריו שהרי המג"א סי' תס"ו רמז שם להא דסי' תמ"ז ס"ד ור"ל דדמי להתם כמ"ש המחה"ש שם והרי בסי' תמ"ז מבואר דלא תלינן שנטלו משם וא"כ מה יועיל מה שאכל מעט קו"פ ומצאתי בפמ"ג בא"א סי' ת"ל שרמז באמת דבדאיכא חשש פירור לא תלינן שנטלו כהא דסי' תמ"ז הנ"ל אך שכתב די"ל ואולי ר"ל דדוקא בידוע שנפלו פירורין לא תלינן שנטלו משא"כ אם הוא רק ספק שמא לא נפל שום פירור שפיר תלינן להקל ועוד י"ל לפמ"ש בתשו' רע"א מהד"ק סי' כ"ו באמצע התשו' דהא דלא תלינן בסי' תמ"ז שנטלו משם משום דחמץ הוי דשיל"מ

אלא משום דחוזר ונאסר לשנה הבאה ל"ה דשיל"מ לדידן וא"כ כיון דבסינן קודם הפסח סומכין להקל ולסמוך על הסינון שוב הוי דשיל"מ שה' לא יחזור ויאסר לשנה הבאה לכן אין להקל מספק שמא נטלו, משם ע"ש וא"כ בנפלו פירורין להקמח דס"ל להמג"א דחוזר וניעור אם נטל קצת ממנו ואכלו קו"פ וכדומה שוב יש להקל ולתלות שהאיסור נפל וניטול משם דבזה ל"ה דשיל"מ שהרי יחזור ויאסור לשנה הבאה והנה עוד יש להעיר בזה לפמ"ש בבדה"ב שבב"י סוס"י תנ"א ומג"א שם סקנ"א דגם להסוברים דחוזר וניעור מ"מ בספק שמא אין כאן חמץ לכ"ע אינו חו"נ וכ"ה בט"ז סי' תמ"ז סק"ז ויש לזה טעם לפמ"ש בתשו' רדב"ז ח"ה סי' שני אלפים ק"כ דכל הך דינא דחוזר וניעור הוא רק חומרא דרבנן א"כ בספק הוי סד"ר ולהקל א"כ בנידון רש"ל שהוא רק ספק שמא הי' פירור ליכא כלל חומרא דחוזר וניעור אך לפמ"ש בדג"מ דרש"ל ס"ל כהרמב"ם דחמץ הוי דשיל"מ שפיר י"ל דגם סד"ר להחמיר. ואף דלכאורה דברי דג"מ תמוהים שהרי האיסור נולד בתערובות ובכה"ג ל"ה דשיל"מ. אבל י"ל לפמ"ש הפמ"ג בפתיחה לסי' תמ"ז דהרמב"ם לא ס"ל כדעת או"ה בזה א"כ גם רש"ל י"ל דס"ל כן ויש להוסיף טעם לפמ"ש הלב ארי' חולין (דף ק"ח ע"ב) להוכיח מהש"ס שם דהיכי דלא בטל מה"ת גם בנולד האיסור בתערובות לא בטל ורק אם דשיל"מ רק איסור דרבנן יש לחלק כן ובזה ביאר דברי תוס' מעילה (דף כ"א) בהא דפרוטה שנפלה לכיס הקדש ולייושב קו' הפלתי לשי' או"ה הנ"ל ע"ש א"כ הרמב"ם לשיטתו דפסק בפ"ז ממעילה דדשיל"מ מה"ת לא בטל כמ"ש הכ"מ שם ובפרט די"ל דגם אי בעלמא הוי רק מדרבנן מ"מ גבי חמץ מדאורייתא לא בטל שהרי בפט"ו ממ"א הי"ב ביאר דגבי חמץ גם במבשא"מ לא בטל משום דכתיב כל מחמצת לא תאכלו ושם הל' ט' כתב דחמב"פ דשיל"מ א"כ י"ל דמה"ת לא בטל לכן גם בנולד בתערובות לא בטל מיהו נראה דליתא דודאי לכ"ע הא דחמץ במשהו הוא רק מדרבנן כדמוכח מלשון רמב"ם בעצמו שם ועוד בכמ"ק בש"ס ובמק"א הארכתי לפלפל בדברי, רמב"ם פט"ו ממ"א הנ"ל ולייושב מה שתמהו עליו מש"ס דע"ז (דף ע"ד) ואכמ"ל:

ג אך דמ"מ בדעת רש"ל שפיר י"ל כדעת דג"מ וס"ל כדעת רמב"ם דגם בבא ע"י תערובות לא בטל וה"נ ל"א סד"ר להקל ועמג"א סי' שי"ח סק"ח במה שרמז להתוס' ב"ק (דף ס"ט) ובמחה"ש שם דמוכח דגם התוס' לא ס"ל כהאו"ה הנ"ל והמעיין בשטמ"ק שם ימצא שהביא בשם הר"י שתי' באמת קו' התוס' כדעת מג"א ועכ"פ התוס' לא ס"ל כן וא"כ אין זה תמוה לומר דהרש"ל חשש לזה ומה שהאריך בדברי המק"ח סי' תס"ז במ"ש ע"ד הב"ח בשם מרדכי בשם ראבי' בנתערבו חטים שנתבקעו קו"פ בכרי ואין ביקוען ניכר

דאסור להשהותן ואם אכלו מהם קו"פ מותר לאכול בפסח דאין לך מצה שלא יהי' יותר משיעור של האיסור והמק"ח תמה דבחטים הנכללים א"א לתלות שהאיסור לבדו נפל או נאכל וראי' מפ"ב דמע"ש מ"ה. והנה לענ"ד לק"מ דהא אנן קיי"ל כשמואל דלכל אין בילה חוץ מיין ושמן כמ"ש בתה"ד והובא בט"ז יו"ד סי' שכ"ד סקי"ג ועי' תשו' מהרי"ט ח"א סי' ח"י מ"ש בדעת רמב"ם בזה ובמל"מ פי"ד ממעשר ה"ח העלה דבדמאי דרבנן הקילו ובפי' לר"ה (ד' י"ג) העלה דגם לשמואל מדאו' אמרינן דנכלל לפי חשבון אלא דרבנן החמירו שלא לסמוך על הבילה בשל תורה ובדרבנן הקילו וכ"ה במרכבת המשנה פ"ה מתרומות הי"ז ולדעת הר"ש דוקא בדורסן לעשות כקוף א' דמי ליין ושמן הא בלא"ה ל"ש בילה בדבר יבש ועי' תשו' בר"א חא"ח סי' ל"ה בזה וא"כ אין לתמוה על הראבי' והב"ח דהכא דמה"ת יבש ביבש בטל ברוב ובפרט בדאיכא ס' ורק מדרבנן אסור שוב יש להקל לומר דאין בילה ותולין דהאיסור נפל והא דפ"ב דמע"ש שאני מפני שמתחללין זע"ז כמ"ש בנתה"מ סי' רצ"ה סקט"ו אבל בעלמא אף דבדרבנן תולין להקל ולומר דיש בילה אבל בנ"ד שבאנו להחמיר עי"ז בדרבנן תולין להיפוך לומר דאין בילה והן אמת שהבית מאיר ליו"ד סי' ק"ט כתב דהא דביבש אין בילה היינו רק להחמיר עי"ז ולא להקל וגבי תבואה שנתערבה לחומרא יש בילה ע"ש ובתשו' א' הארכתי בזה אבל מ"מ אין סתירה מזה להב"ח די"ל דס"ל דבדרבנן הקילו וגדולה מזה מבואר בנימוק"י יבמות פ' הערל דגם בלח בלח אינו ברור ויוכל להיות שאותו סאה שנפל הוא אותו שהוציא משם ועי' תשו' רע"א מהד"ק סי' רכ"א אות ט' ושם סי' רכ"ב מ"ש בזה ומ"ש המק"ח מהא דפ"ה דתרומות יפה השיג עליו רו"מ דשא"ה דיש נ"מ על שני התערובות ובכה"ג הוי תרתי דסתרי ואין לתלות בכה"ג דאיסורא נפל כמ"ש הרשב"א והובא בש"ך סי' ק"י סקמ"ד ותיתי לי כי בהשקפה ראשונה תמהתי כן על המק"ח טרם ראיתי דברי רו"מ ואח"ז ראיתי שגם רו"מ העיר בזה:

ד ומה שתמה המק"ח ביותר ע"ד רש"ל שכ"כ גם לענין קמח בקמח גם בחידושי שר האלף לסי' ת"ל תמה דאפי' נימא דקמח הוי יבש מ"מ הרי הוי דבר הנכלל. אבל במחכת"ה נעלם מהם דברי רמב"ם פי"ג מתרומות ה"ד דס"ל דגם קמח בקמח הוי דבר שאינו נכלל. א"כ י"ל דהרש"ל ס"ל כן לתקן במה שהוא רק חשש בעלמא והא דהרמב"ם כתב דהכל לפי חשבון כבר נתבאר שאין משם ראי' לנ"ד ובפרט בנידון רש"ל שהוא חששא בעלמא בודאי יש ליישב מה שסמך ע"ז ובפרט לפמש"ל מהנימוק"י יבמות דגם בלח בלח יש צד לתלות דהיינו הך א"כ במה שהוא רק חששא בעלמא יפה עשה הרש"ל ומ"ש המק"ח דודאי מיירו ביותר מס' ורו"מ ביאר דס"ל דהוי מבשא"מ הנה גם

במבשא"מ יש כמ"פ המקילים וע' בשפ"ד סי' ק"י סקנ"ז וע' תשו' המיוחסות להרמב"ן סוס"י קפ"ב ב' דיעות בזה א"כ י"ל דגם הראבי' וב"ח ס"ל כן ומיירו בפחות מן ס':

ה ובעיקר הדין שכתב דמהדרין לאכול דוקא קמח הנטחן בריחיים של יד צריך ליזהר שלא יהי' שום חטה שצמחה דקמח זה אין דינו כלח בלח. כבר נדפס ד"ז בשמי בהסכמתי לס' אור לפארו דגם בהגהותי על הא"ח שנדפסו בארץ הגר עם הס' אר"ח החדש והוא חומרא דאתי לידי קולא ודוקא בנקיים לגמרי עושים הידור וחומרא כהוגן וגם יפה כתב רו"מ דקמח זה אסור ליתן בשום רוטב וכדומה ושמא נשאר בעין. אבל במצות דקות שלנו גם הרב ז"ל מודה דליכא חשש קמח וע' בשע"ת סי' ת"ס בזה ובס' נזירות שמשון סי' תס"ג כתב כמה צדדים להקל:

ו ובדבר מה שהאריך רו"מ בדין שיעור זית בודאי בסתם גם החללים מצטרפין כיון שכן הוא טבעו ודרכו בכך ודוקא בניכר חלל אינו מצטרף כדמוכח ממשנה דעוקצין שרמז המג"א וכ"ה בש"ע הרב שם סי' תפ"ו וע' פיה"מ להר"מ פ"ג דטהרות מ"ד וז"ל ואודיעך הנה עיקר א' והוא שהשיעורים כולם אמנם נשמור בהם שיעור הגודל ולא נקט לרפיון החלקים והתחברות לא לענין טומאה ולא לעניי איסור והיתר יבואר שנפחו נפחו ר"ל שנוספו וגדלו עכ"ל. ושם מקודם ביאר שהשמש יכלה כח לחות הגוף וינגבם ולכן יכמוש והמים ילחלחן וירפן ויגדלן ויוסיף בגדלן ע"ש ואף דברשב"א שבת (דף צ"א) כתב דכל שיעור כזית אע"פ שתפח ונראה כזית הרי א"ב כזית ולא נהנה גרונו בכזית ע"ש י"ל דהיינו בתפח עד כדי מה שאין דרכו בכך וע' בב"ט שעה"ת בסופו ושו"ת בי"צ חא"ח סי' ל' וסי' ל"א ושו"מ מהד"ק ח"א סי' קס"ח ועי' בס' גן המלך סי' קנ"ב מדברי רמב"ם פי"ד ממ"א ופ"ד משאה"ט והעלה דהא דמנחות (דף נ"ד) י"ל דדוקא בנתפח מאליו אבל דבר שדרכו לשרותו ותפח בכך ומתרבה ודרך הנאתו בכך נחשב לשיעור מה"ת ע"ש ותדע שהרי מבואר בכ"מ פ"ה מתו"מ בשם רלב"ג כי עיסת מצה הוא קטנה בכמות מכפי הקמח ועיסת חמץ גדולה מהקמח ע"ש וא"כ יהי' הבדל בשיעור כזית מן חמץ למצה ולא נמצא בשום מקום ועמג"א סי' ר"י סק"א דפת השרוי ביין אוכל הוא וגם מפורש ברש"י פסחים (דף ל"ג ע"ב) ד"ה טמא מת וכו' אע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקב"ט עמו משלים הוא את שיעורו וכו' ע"ש מהא דמנחות (ד' נ"ד) ובאמת דהתם רק אם הי' מתחלה כשיעור וצמקו וחזרו ותפחו משלים שיעורו מה"ת אבל מתחלה משלים רק מדרבנן כבר הבאתי מדברי ג"ה דבמה שדרכו בכך גם בתחלה מצטרף וע' שו"ת משיבת נפש סי' כ' שחולק ע"ד מג"א והעלה דדברים שאינם שוים בברכותיהן אין משלימו לכזית וכן לענין

נזירות ע"ש (וע"ע במג"א סי' קס"ח סק"ל מ"ש ע"ד מהרי"ל בדין פת שרוי ביין) ולכן גם לענין מצה אינו יוצא בכה"ג וי"ל דגם הג"ה מודה בזה:

ז שוב מצאתי בחידושי רז"ה בדיני שיעור עירוב ופרס וביצה וזית שעלה דע"י הלישה מתמעט העיסה ממדת הקמח ואחר האפיי' מתרבה ע"י החללים המתהוים בפת אלא דקיי"ל דצריך למעך החללים א"כ עיקר השיעור כפי שהוא בלישה קודם שיתפח העיסה ולא הרגיש מהא דפ"ב דעוקצין וכמש"ל בשם ש"ע הרב דדוקא בסופגנין צריך למעך החלל:

סימן רנ

א להרב מו"ה יהושע טעלנער נ"י מו"צ דק' בדין בפולין רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסופר א' שנשבע לאיש א' שלא יגלה מה שדיבר עמו לשום אדם עד כלות שנה א' ובתוך השנה מת האיש והסופר אומר שיש צורך לגלות הדבר בפני היורשים אם יוכל לישאל על שבועתו ולהתירה שהרי צריך לפרט הנדר מקודם וא"א לו לעבור ולגלות השבועה והביא מתשו' עין יצחק סי' כ"ד שנשאל בזה והביא ראי' משבועת צדקי' שלא לגלות ואפ"ה התירו לו סנהדרין והנה אין בידי ספר הנ"ל אבל אני תמה שהרי הריטב"א ואס"ז לנדרים שהובאו בשעה"מ פ"ו משבועות הקשו כן בהא דשבועת צדקי' ותי' דאפשר שאמר להם נשבעתי כו"כ לאיש א' ולא גילה להם למי נשבע כן ולא עבר על שבועתו וגם הוה כפרט הנדר ועוד תי' שם בענין אחר עיין שם ואם כן מוכח דסבירא להו דאסור לעבור על השבועה גם בכה"ג שבא להתיר לו וגם לפי מה שכתב השעה"מ שם ליישב קושיא זו עפ"ד הרשב"א בתשובה דמשום שלום בית מותר לעבור וכשיתירו לו אח"כ לא יהי' עליו שום עונש כיון שמאותה שעה כבר נתחרט על שבועתו הותרה אח"כ למפרע וה"נ בהא דצדקי' כבר כתבו התוס' והר"ן שהי' לדבר מצוה מפני שהי' מצטער ומתבטל ממלאכת שמים או מפני שהמלך ציוה עליהם להתיר היו מחויבים לקיים ציוויו ע"ש וא"כ בנ"ד ל"ש ד"ז אך לפי תי' הריטב"א הנ"ל גם בנ"ד יוכל להתיר באופן זה שיגלה גוף הדבר ולא שם האיש:

ג ובזה נ"ל ליישב דברי הד"מ ביו"ד סי' רל"ט אות ב' בהא דכתב בתשו' הרא"ש וב"י בסופר שנשבע לשותפין שלא יגלה חשבונם לשותף השלישי ולא לשום אדם אחר והרא"ש כתב דלא חלה כיון שיגיע עי"ז הפסד להשותף וכתב הד"מ דיש להתירה תחלה דלא עדיף ממדרש חכמים דהשבועה חלה וברמ"א שם ס"ז ביאר יותר שיתירה תחלה ואח"כ יגלה אלא דבש"ע לא העתיק שנשבע ג"כ שלא יגלה לשום אדם אבל בגוף תשו'

הרא"ש ובב"י מבואר כמ"ש וא"כ יש לתמוה דא"כ איך יתירה תחלה הרי צריך לפרט השבועה ועובר על שבועתו שנשבע שלא יגלה לשום אדם ובד"מ סי' רכ"ח אות ט"ז פסק בעצמו דגם בדיעבד אינו מותר בנשבע לחבירו ודוקא בנדר של עצמו מותר בדיעבד וע' בש"ך סי' רל"ד סקמ"ח נחלק בזה עם הפרישה ושניהם לא הביאו מדברי הד"מ הנ"נ וע' בשעה"מ שם שהביא בשם רמב"ן וריטב"א דגם בלא פרט מותר בדיעבד ובאמת שכ"ה גם בנימוק"י פ"ט דנדרים אך לפמ"ש הד"מ י"ל דגם הם מודים בנשבע לחבירו דגם בדיעבד ל"מ ועכ"פ דברי הד"מ הנ"ל תמוהים לשיטתו ולפמ"ש ניחא דאפשר שלא יגלה להם מי האנשים שנשבע להם ושפיר יועיל ההתרה. אולם בעיקר הקושיא שתמהו הריטב"א ואש"ו מהא דשבועת צדקי' יש לי לדון דכיון דהא דצריך לפרט הוא רק מדרבנן משום חשש מלתא דאיסורא כמ"ש הרשב"א וב"י וכ"ה בט"ז סי' שכ"ג סק"ב א"כ אפשר דבימי צדקי' עדיין לא נגזר גזירה זו כמ"ש כה"ג במל"מ פ"ז מביהב"ח ה"ו לענין ישיבה בעזרה ועי' בתוי"ט פ"ח מכלאים מ"ב שדבריו תמוהים דמנ"ל להירושלמי להקשות דלמא לא היתה גזירה זו בימיהם ועי' תשו' רע"א מ"ת סי' קכ"ח מ"ש בזה:

ד ועוד יש לדון דכיון דכל החשש משום מלתא דאיסורא א"כ היכי דהתירו לו קודם שפרט ואח"כ פרט הנדר ואינגל"מ שלא הי' שם חשש אסור בודאי מהני התרתם בדיעבד כמ"ש כה"ג במהרמ"ל שבת (ד' י"ז) בהא דלא תמלא אשה וכו' דלטעמא דשמא יחתה אם עשה כן ולא חיתה אין לאסור בדיעבד ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז סקמ"ח מכמ"ק בזה וכבר כתב הר"ן בנדרים (דף ס"ה) דמשום איסור דלכתחלה לא תיקשי כלום בהא דצדקי' דמשום מצוה או ציווי המלך הוי שרי לעבור לכתחלה א"כ ה"נ הי' בידם להתיר באופן אם יתברר שאין בזה חשש איסור ואם יוודע אח"כ שהי' בו איסור לא יהי' התרה דהויא התרה בטעות כמ"ש בתשו' מים עמוקים להרא"מ סי' ח' כמה ראיות דהתרה בטעות גם היכי דבידע מזה מהני בדיעבד מ"מ בלא ידע החכם שהי' ע"ד חבירו לכ"ע ל"מ בדיעבד דהוי התרה בטעות ע"ש א"כ הי' בידם להתיר על אופן שהבטיחם שאין בזה מילתא דאיסורא וגם אי נימא דבעלמא אין להתיר בכה"ג מ"מ התם משום מצוה שפיר התירו לו ובדיעבד הועיל שפיר מטעמא דכתיבנא כיון שנודע להם שלא הי' בו חשש מלתא דאיסורא:

ה ומ"ש רו"מ ראי' מתוס' כתובות (דף ע') בד"ה ה"נ כיון דמשועבד לה וכו' וליכא למימר כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך אם תהנה ממני דאז אסורה ליהנות וכו' וע"ז הקשה דא"כ אמאי ימתין ל' יום דלמא ימצא פתח לנדרו הרי אין מתירין עד שיחול הנדר וכל זמן שלא נהנית ממנו לא חל איסור תשמיש ומזה הוכיח דבבא להתיר הנדר מותר לה

ליהנות דהא יהי' ניתר למפרע ולענ"ד י"ל דע"י שחל האיסור שלא תהנה ממנו זהו עצמו בכלל חל הנדר ומהני התרה וגם בלא"ה י"ל דימתין ל' יום דשמא תשכח ותהנה ממנו ויחול הנדר ובגוף הדבר אם האיסור נעקר למפרע עי' בדג"מ סי' רל"ח והגהת אמרי ברוך על הדג"מ שם ולפמ"ש בתשו' חו"י סי' קכ"ט היכי דעובר מפני שבדעתו לישאל הו"ל כאומר אחטא ואשוב ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקנ"ד בזה. ועכ"פ לדינא בנ"ד יש להתיר שלא יגלה למי נשבע ואז יתירו לו ואח"כ יגלה ויתברר שאין בזה חשש מלתא דאיסורא ולכ"ע יועיל ההתרה בדיעבד:

ו ומה שנסתפק אם מועיל התרתו ע"י פתח של מיתת האיש ואף שאין פותחין בנולד ומיתה הוי נולד כיון שבנ"ד הי' בן פ"ה שנים לא מקרי נולד כהא דגיטין (דף כ"ח) ורש"י שם בהגיע לגבורות יותר מן פ' שכיח שימות והביא מהשעה"מ פ"ד מסוכה דבאשה ל"ה נולד והנה בגוף דברי שעה"מ יעוין תוס' ב"מ (ד' ל"ט ע"ב) ד"ה דלמא וכו' דמפורש להיפוך אך לפמ"ש התוס' בכתובות דטעמא משום דשכיח שמסתכנת בלידה י"ל דבזקינה שאינה יולדת ליכא חשש מיתה כמו באיש ועי' באס"ז ב"מ (ד' ל"ט) שם בשם תלמיד הר"פ שחולק ע"ד רש"י גיטין הנ"ל וס"ל דדוקא בבן מאה חיישי' למיתה וגם יפה הביא רו"מ מתוס' יומא (דף נ"ה ע"ב) ד"ה והתנן דלחד תי' דוקא בחומר א"א חיישי' למיתה בזקן שהגיע לגבורות ועי' מל"מ פ"ד מפהמ"ק בדין גוסס אם דוקא בחומר א"א (וע' בחקר הלכה שהקשה לשי' תוס' כתובות (פ"ג) הנ"ל מהא דיומא (ד' י"ג) א"כ אין לדבר סוף והרי כ"ג נושא בתולה וליכא חשש מסתכנת בלידה) ומ"מ נראה דבנ"ד שפיר מהני התרה שהרי מבואר בתוס' יבמות (דף כ"ו) דלזמן מרובה חיישי' למיתה דחד ואף שהח"צ סי' מ"א תמה עליהם מהא דנדרים (ד' ס"ה) דמשמע דגם לז"מ מיקרי מיתה נולד אפי' בחד והעלה דהתם ודאי לא ימתין זמן מרובה מלישא אשה עד שימות האב ע"ש וא"כ הכא שנדר בפירוש עד כלות שנה א' שהוא זמן מרובה ולשי' כמ"פ גם במשך ז"י מקרי ז"מ וע' בפי' הרא"ש רפ"ק דנדרים ועוד בכמ"ק ואכמ"ל א"כ אין המיתה נולד ובפרט בזקן בן פ"ה שנים גם אי נימא דמוקמי' לי' בחזקת חי מ"מ בנדר דתלוי לפי דעת בנ"א ובודאי כל א' חושב על זקן כזה שמא ימות במשך כל השנה ול"ה נולד ובצירוף דברי רט"ז סקי"ז דאם הוא עצמו מתחרט מהני גם בנולד במתחרט מעיקרו וע' תשו' אבקת רוכל סי' קפ"ח בתשו' תר"י בן צייצאח באמצע התשו' בזה לכן נ"ל להקל בזה:

ז ומה ששאל בדין בשלו ג' ביצים ונמצא בא' מהם דם שנהגו כמה מורים להתיר גם המים והקדרה מטעם סלוק שא"מ דלא כהל"ש ותמה דהא הטעם היוצא מבצים המותרים מיא דביעי בעלמא וליכא רוב במים מטעם ביצים הכשירים נגד האיסור כבר

קדמו בזה בשו"ת שארית יעקב חיו"ד סי' י' בשם רב א' וע"ש מ"ש ליישבו דבכה"ג דהוי רק ספק איסור יש לצרוף דעת הי"א שברמ"א סי' פ"ו דכל ביצים דינם שוה ועכ"פ יש להתיר הכלים אחר מעל"ע ועמ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קל"ז ובמפתחות שם. והנני ידידו"ש:

סימן רנא

א כ"ה ג' מקץ ב' דחנוכה תרנ"ד ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה פסח אהרן ווייסמאן נ"י אבד"ק אזירייאן פלך ואלין רוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' ששמה מלכה מרים מעריסתה ונקראת בפ"כ מלכה לבד וכתובתה נאבדה ושם אבי' לס"ת קלונמוס קלמן ונקרא בפ"כ קלמן והוא לוי ושם המגרש עקב יהושע בן אליהו חיים לס"ת ובפ"כ נקרא אביו אליה חיים והרב דק' קאוולע סידר הגט אנא יעקב יהושע בן אליהו חיים דמתקרי אלי' חיים וכו' אנת אנתתי מלכה מרים בת קלונמוס קלמן והשמיט בשם אבי המגורשת שם קלמן לבד בדמתקרי או המכונה וגם לא הזכיר שהוא לוי ובשם המגורשת השמיט שם שנקראת בפ"כ מלכה לבד ושם מרים שנשתקע הזכיר שלא כדת ויצאו עליו מערערין מארבעה טעמים א' מפני שם אליהו שהי"ל לכתוב ב' גיטין ב' מטעם שכתב בשם המגורש שם הנשתקע ולא כתב שם שנקראת בפ"כ לבדו. ג' שהי"ל לכתוב קלונמוס קלמן דמתקרי קלמן. ד' שהשמיט שהוא לוי:

ג והנה מצד שם אליהו כבר האריך רו"מ והביא מהט"ג ש"א אות ג' סק"ד בשם גדליהו ונקרא גדליה בשם ארבעה ט"א לכתוב גדליהו דמתקרי גדליה ובאות ח' סק"א וי"ג וליקוטי שמות עיירות סקי"ג ובאות ט' סק"א בשם טובי' דגם בלא נודע מסתמא כ"ה וע"ש בלק"ש סעי' ל"ח סקל"ט ושבולי לקט ס"ו סק"ז ואף שאין הוכחה מקריאת החזן כמ"ש בט"ז בשבולי לקט סעי' י' וע' בט"ג ש"א אות א' ס"ק ל"א. וגם אני הארכתי בהסכמתי לס' דברי אברהם והבאתי מכמ"ק דשם אליהו ואליה הוא א' ע"פ רוב וכבר כ' השב"י ח"א סי' קכ"א דמסתמא קורין אליהו וכ"ה בס' ד"ח ומבואר בתשו' מהר"ח א"ז סי' קכ"ו באמצע התשו' דמי ששמו אליהו וכ' אליה חסר כשר ובתשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' קכ"ג באחד שעלה לס"ת אליהו יעקב ונקרא בפ"כ אליה יאטשא וכ' דכיון דצריך לכתוב גם שם יאטשא שנקרא בפ"כ יכתוב אליהו יעקב דמתקרי אליה יאטשא כיון דהקריאה בפ"כ הוא אלי' בסגול ע"ש וא"כ אין שום מקור לערער בנ"ד ובפרט שהוא שם אביו דבלא כתב שמו כשר ורק בשינה פסול ובנ"ד אין כאן שינוי עכ"פ ולכן מה שהעיד הרב מבראניבקא

שראה מכתב מהרה"ג מוהר"י נ"י מקארץ שהמנהג בכל ב"ד לכתוב לכתחלה אליהו דמתקרי אליה יש מקום לדבריו ועל כל פנים בדיעבד בודאי אין חשש כלל. אולם מצד שם המגורשת הוא דבר חמור מאוד דכיון דשם מרים נשתקע וגם להסוברים דשם הנכתב בכתובה ל"ה נשתקע הרי בנ"ד אין בידה הכתובה ואולי גם בהכתובה לא נכתב כלל והרי בכתב שם הנשתקע פסול ואף שאבי' כשהי' כותב קוויטליך לצדיקים שמאמינים בהם או שהזכיר שמה באיזה מכתב הי' מזכיר שני השמות מ"מ הרי בדין אם מיעוט מזכירים אותו דלא מיקרי נשתקע כבר כתב בשו"ת נאות דשא סי' ז' דדוקא מיעוט ולא מיעוטא דמיעוטא והוכיח כן מתשו' נו"ב מה"ק סי' פ"ח דמיעוטא כמאן דליתא דמי וה"נ בזה ע"ש ולכן הגם שבט"ג בלק"ש סט"ו צידד להיתר בשעה"ד בכתב שאסיה טובא ונקראת ע"פ רוב טובא לבד רק קצת ב"א ומשפחתה קורין בשניהם שאני התם שיש מיעוט גמור אבל בנ"ד אפי' אם אבי' לבד קורא אותה בשניהם אינו בגדר מיעוט ומכ"ש שגם הוא אינו קוראה אלא כותב כן בקוויטליך לצדיקים והלא הצדיקים אינם דרים בעירו רק במק"א ואפי' אחד קוראה בע"פ בשניהם ל"מ כלל והוא רק לפעמים ע"צ הזדמנות ואולי רק צדיק א' או ב' והרי זהו רק מיעוטא דמיעוטא גר בשבולי לקט מהט"ג סקי"ח כתב דמדמ"ע כגון שבני ביתה לבדן קורין כן אינו בכלל פורתא ומכ"ש בנ"ד שגם האב קוראה בע"פ רק בשם מלכה ורק במכתבים מזכיר שניהם א"כ פשיטא דהוי רק מעדמ"ע וע' בתשו' ב"ש חיו"ד סי' קס"ה וחא"ע סי' קכ"א וסי' קכ"ו בכ"ז:

ד והנה מ"ש הרב מבראניבקא להחזיק בידי בנו המסדר ולהתיר הגט לאשר ששם הנכתב בכתובה לא מקרי נשתקע כמ"ש בשו"ת חא"ש סי' נ"ה וס"ג וקל"ח וקנ"א וקס"ג הנה אמת שבסי) ס"ג וק"ט וקכ"ב וקמ"א ועוד בכמה תשו' פסק כן אבל בד"ח בשער התשו' בהגהות לחא"ש סי' נ"ה וקמ"א חולק וכ' דכיון שדעת הג"פ וכל גדולי האחרונים דשם הכתוב בכתובה מיקרי נשתקע וגם הדעת נותן כן אין להורות כן ובאמת שבחא"ש עצמו סי' קמ"ט פסק דלכתחלה אין לכתוב שם הנכתב בכתובה אם אין קורין אותו כלל בשם זה ע"ש וגם בשו"ת ב"ש חא"ע סי' קי"ז חולק עליו והגם כי בשו"ת מ"מ סי' ג' העלה ג"כ דלא מיקרי נשתקע אבל יעוין בשדי חמד מער' גט סי' מ"א מדברי כמה מחברים בזה שפסקו כן דהוי נשתקע ומהם בשו"ת מים חיים ושו"מ ועוד כמה אחרונים ועי' בד"ח בכללי הב"ש אות ג' שצידד לכתוב גם שם הנשתקע שנכתב בכתובה מפני דכשתבא לגבות כתובתה יהי' לעז על הגט אם לא נכתב כפי הכתובה וצריך ב' גיטין ובשו"ת אבני צדק מדעש חא"ע סי' קט"ז כתב דבמחלה כתובתה י"ל דלכ"ע אין לחוש לשם שבכתובתה וגם העלה שהד"ח לא כ"כ רק לחומרא בעלמא וע"ש סי' קט"ו ג"כ כן

והעלה דודאי להקל א"א לסמוך כלל ע"ז ע"ש היטב אבל רו"מ כתב שבנ"ד אין הכתובה בידה כלל א"כ אין שום צד לסמוך עליו ולא אדע מה הי' להרב המסדר ואביו שהחזיק בידו מפני הכתוב בכתובה והביא בשם אחרונים המקילין בזה וכיון שאין כאן כתובה אפס מקום לדבריו כלל:

ה והנה מ"ש בתא"ש סי' קמ"ד דגם שם הנכתב בפתקאות לצדיקים מועיל שלא יהי' נשתקע התם מיירי בשם שנשתנה מחמת חולי לשנות מזלו אלא שנשתקע וכיון שהוא כותב את השם לפני צדיקים הרי מחזיק בו משא"כ בשם מעריסה שאין בו קפידא אבל בסי' ע"ח שם נראה דבכל גווני סובר כן ובד"ח בהגהות מפקפק עליו דכיון דלא נקרא בשם זה כלל מה תועלת במה שהצדיק מזכירו בתפלתו בחשאי והלא כל רואה הגט לא ידע מזה וגם בס' אה"ש כלל ב' ושדי חמד שם חלקו עליו ומלבד זה הנה הוא מיירי אם הוא בעצמו כותב כן ומחזיק א"ע בשם זה וגם דוקא בכותב כן בכל עת לפני כמה צדיקים אבל מה שאביו כותב שם בתו לפני איזה צדיק שבמק"א הרי גם אם א' או ב' קורין בפה את השם הוי בכלל נשתקע ומכ"ש כשאין קורין כן בע"פ שהוא ע"פ רוב רק בכתב שהוא, רק דבר הבא ומזדמן לפרקים ע"צ המיעוט הרי כבר נתבאר דמיעוטא דמיעוטא אינו בכלל פורתא ואף שבשד"ח סי' מ"א אות ו' הביא קצת מקילין דגם באחד ושנים הוי בכלל פורתא היינו אם עכ"פ הם קורין בתמידות בשם זה אבל אם גם הם קורין רק לפרקים ע"צ המיעוט ולא ע"פ רוב לכ"ע הוי בכלל נשתקע ומכ"ש אם זה המיעוט הוא רק בכתב ומכ"ש אם הצדיק דר במק"א דאף שדעת הגהת מל"מ פ"ג מה"ג בשם הנשתקע במקום כו"נ נקרא בו במק"א אינו בכלל נשתקע מ"מ גם בזה יש חולקים וע"ש בשד"ח אות ח' וסי' ל"ט אות ד' בזה מדברי כמה אחרונים וע' שו"ת מ"מ סי' נ' במי שנקרא מעריסה מנחם מענדל ולס"ת מנחם ובפ"כ מענדל דאם כתבו בגט מנחם מענדל דמתקרי מענדל דכשר אבל אינו דומה לנ"ד כמובן:

ו והנה מ"ש הרב הנ"ל מתשו' חא"ש סי' פ"ו באשה ששמה עטיא חסיא ושם חסיא נשתקע ואין קורין בו כלל והכשיר והוא כנ"ד ממש אתפלא עליו דהתם מבואר שהיתה חותמת בשניהם ואפ"ה כתב שהי' צריך לכתוב גם שם עטיא אלא דכיון שהועד לפניו שכמה אנשים קורין בשניהם וגם ראה אגרות שבני ביתה כתבו לה בשני השמות וגם בכתב התעודה שלה (פאס) מערכאות כתובים שניהם וצידד דכתב הערכאות מועיל ג"כ (ובשד"ח סי' מ"א אות ד' פסק בפשיטות דהפאס אינו מועיל ולא ידע מתשו' חא"ש הנ"ל וצ"ע לדינא) ולכן פסק דבדיעבד מהני הגט שנכתבו ב' השמות יחד ולא יותר ובסוף התשו' הוסיף לחלק בין אם נשתקע שם הראשון בזה חולקים על הב"מ בשם יעקב

ישראל אבל בנשתקע שם ב' י"ל דכ"ע מודו דהוי קיצור השם אבל נודע שאין לסמוך על סניף א' שכותבים בעלי התשו' כמ"ש הש"ד בח"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ט וסי' פ"א סק"ד ועוד בכמ"ק ובתשו' ח"צ סי' ע"ג הוכיח כן מהש"ס דחולין וע' תשו' ב"א חיו"ד סי' מ"ו ומ"ש עוד מרא"ש סי' צ"ז שם מיירי בנקראת בפ"כ רק רבקה ובעת הנישואין אמרה ששמה מעריסה רבקה לאה וכתבו כן בכתובה ובשעת הגט לא הי' הכתובה בידה אבל לפי שאמרה שיש בידה בביתה הכתובה והוא מלתא דעל"ג לכן כ' דנאמנת לומר שכתובים שני השמות בהכתובה וכיון דס"ל דשם הכתוב בכתובה ל"ה נשתקע לכן פסק שהגט כשר וא"כ אין מזה שום ראי' לנ"ד שאין הכתובה בידה כלל וגם אינה יודעת אם נכתבו ב' השמות בכתובה:

ז ומ"ש מחא"ש סי' קי"ג הנה שם מיירי באשה ששמה רוסיא שינדל ונקראת בפ"כ רוסיא לבד ומ"מ אמה ודודה לפעמים קורין אותה בשני השמות והמסדר כ' ב' השמות יחד והשיב דגם אם לא נכתב בכתובה כן כיון דהמיעוט קורין לה כן ל"ה נשתקע וכשר במקום עיגון ומ"מ סיים שם דכיון דתיבת מותרת שבגט הראו לתינוק ולא הכיר שהיא רי"ש אף דהג"פ מתיר במקום עיגון, מ"מ תרי קולי לא מקלינן כמ"ש כה"ג הט"ז ביו"ד סוס"י צ"א ע"ש והנה מלבד שהוא סובר דגם באחד או ב' מיקרי פורתא וכבר נתבאר דרוב האחרונים לא ס"ל כן ועכ"פ גם לשי' חא"ש הרי בנ"ד שלא כתב בשם אבי' שהוא לוי ובחא"ש שם סי' ע"ח מבואר דבכה"ג הוי בכלל שינה שם אבי' ועכ"פ אין להקל אלא במקום עיגון והוא סובר דתרי קולי לא מקילינן גם במקום עיגון וא"כ ממ"נ איך מקום להתיר ולכן אין בידי להתיר האשה הזאת:

סימן רנב

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה מיכל גילעהרנטער נ"י אבד"ק נאוויטאניץ:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שלוה מעות משמעון עצה"ע ושילם בכל פעם העסקא וכאשר מטה יד ראובן ורצה שמעון לערוך עליו בדא"ה והתפשרו ביניהם שיתן לו שמעון עוד שבעה לחות ר"כ שיהי' בס"ה ב' אלפים ואשת ראובן חתמה לו נאטראק"ט על חלקה בבית שהי"ל בעזבון ע"ס ב' אלפים הנ"ל על שבעה פ' ממאה לשנה וכעת טען ראובן כי האק"ט נעשה מקרן וריבית וגם נכתב ז' פ' והוי ר"ק וגם טען שלא הרוחתי שלא עשה שום מו"מ וכל פרנסתו משכר הדירה מהבית הנ"ל ומעולם לא מחל לו מה שנתן עסקא והי' אנוס ליתן לו ולחתום הנאטראק"ט אחרי שלא הי"ל לשלם והי' לוקח הבית מידו כי נעשה סיקווועסטר בדא"ה ושמעון טוען שהאק"ט הוא קרן וגם עשה ה"ע

והמקבל חתם א"ע בביכ"ל שלו שלקח עצה"ע עכת"ד השאלה. ומאז השבתי לרו"מ בקיצור דאף שנכתב בהאק"ט ריבית מ"מ כיון שעשו עצה"ע אין בזה חשש ומה שצירף העסקא להקרן ועשאו קרן בנאטראק"ט הוי כהודה שכבר הרויח ואי"ל שלא הרויח. ואבאר כעת טעמי שהרי דעת מהריב"ל דבנתן לו כת"י על הריוח ואח"כ טען שטעה בחשבון או שהפסיד אח"כ ולא נשאר ריוח אינו נאמן ואף שהש"ך סוס"י פ"א חולק עליו הנה בתשו' שע"פ סי' קמ"א סילק כל תלונות הש"ך מעל מהריב"ל בזה וכ"ה בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' פ"ו ותשו' תורת חיים למהרח"ש סי' כ"ד ואף דבתשו' רשד"ם חח"מ סי' ק"פ פסק כהש"ך היינו בכת"י אבל בשטר גמור בודאי אינו נאמן לומר שלא הרויח כמ"ש בתשו' דמ"א והובא בעט"ז לחו"מ שם ויש להביא עוד ראי' מהא דמבואר באה"ע סי' צ"א ס"א בהג"ה בשם תשו' הרשב"א דאם עשו שט"ח על הנשאר יורשין החוב אפי' לא נשבעה דהוי כסילק וע"ש בח"מ וב"ש סק"ה וכ"ה בתשו' מבי"ט ח"א סי' מ"ג שאם הי' הזקיפה בשטר ובעדים אינו נאמן לומר שלא נתן בתורת ריוח ושבסוף בא לחשבון ואין כאן ריוח וסיים המבי"ט שאינו נאמן לומר יראתי פן ידחוק אותי על מעות הקרן ולכן הודיתי שהי' ריוח ע"ש ואף שהמבי"ט כתב טעמו ע"פ דברי העיטור דכי יהב לי' באפי סהדי בשם רווחא לאו כל כמיני' למיחשב לי' השתא לשם קרן והוא כדיעה א' בש"ע סי' פ"א ס"ל והרי בש"ע הובא אח"כ דעת י"א דגם בנתן לו בפני עדים אם לא אמר אתם עידי ישבע שלא הי' ריוח היינו בעדים בע"פ אבל בשטר לכ"ע אינו נאמן וע' בש"ך סקע"ז וכ"ה בעט"ז וגם בלא"ה כתב העט"ז דהלכה כדיעה א' ושכ"פ בס' ישמח ישראל ואין המוחזק יכול לומר קים לי כדיעה ב' ע"ש וכיון שהשטר הנעשה בפני נאטריון ע"פ דד"מ נחשב כשטר בעדים ואינו נאמן לומר שלא הרויח והנה רו"מ פקפק ע"ז שהרי הלוה טוען שהי' מוכרח לצרף הכל בקרן וליתן לו האק"ט מפני שנתיירא שלא ינגשנו בתוקף דא"ה ואף שבסי' פ"א סל"א וסמ"ע סקי"ד מבואר דלא הוי אנוס מפני שהי"ל למסור מודעה בפני עדים מ"מ הרי בסי' ר"ה ס"א לשי' י"א שבהג"ה דבעינן שראו עדים נתינת המעות והטעם דכיון דידעי' באונסי' על המכירה מסתמא אנסוהו גם על ההודאה כמ"ש הסמ"ע שם והרי לא מסר מודעא וצ"ל דהודאה כמתנה דסגי באונס בלא מודעא והאריך בזה. והנה כבר כתב בנה"מ סוס"י פ"א דהודאה ל"ה כמתנה ועוד דבנ"ד הרי נתן לו עוד ז' מאות ר"כ במזומן בהלואה עבור זה ועוד שהרי בנ"ד אין זה אונס כיון שמדינא הי' ביד שמעון לתבוע המעות ולגבות מן הבית כמ"ש בח"מ סי' ק"ג ס"ה ושם בהג"ה שאין מרחמין על הלוה לומר כיצד נוציא הלוה מביתו משום דבר מועט ומכ"ש בנ"ד שהי' דבר מרובה וכבר כ' בתשו' הרא"ש שהובא בב"ש א"ע סי' קי"ח סקי"ח דהיכי

שהדין עמו אינו אונס ולא דמי להא דסי' פ"א סל"א דהתם לא הי' כתוב הפרעון בשטר ונתיירא מאונס שלא כדין משא"כ בנ"ד וגם מה שעשה א"ע לסיקוועסטר כיון שלא שילם לו חובו עשה כדין ואף דאפשר עשה שלא ברשות ב"ד ולא הזמין אותו לד"ת כבר כתבתי בתשו' לק' זאבנא בשם כתבי הגה"ק אבד"ק בוטשאטש זצ"ל דבדבר ברור שאין עליו טו"מ אפי' עשה שלא ברשות ב"ד אין עליו איסור בזה"ז שאין יד ב"ד תקיפה ועוד שאם הי' רוצה לעשות ליצטאטציאן הי' בידו לעשות ברשות ב"ד.:

ג ומה שכתבתי בתשו' שא"י לומר להלאה לא הרוחתי שהרי אם הי' משלם החובות הי' מוכרח למכור הבית ול"ה מרויח שכר הבית א"כ ע"י מעותיו של זה הרויח שכר הדירה ורו"מ פקפק ע"ז מדברי הח"ד סי' קע"ב סק"ב בדין השכין המקבל עסקא הבית לנותן ואח"כ טען שלא הרויח והנותן השכיר הבית לאחרים דמחויב להחזיר השכר לבעלים להסוברים דמשכנתא בלא נכייתא הוי ר"ק והרי הכנסת הדירה הוא הרויח עכ"ד. לק"מ דהתם כשקיבל ממנו המעות עצה"ע לא הי' הבית עומד לימכר עבור חובות אלא שאם לא הי' נותן לו המעות לא הי' עוסק במסחר וכשקיבל המעות עסק בהמעות במסחר וכשלא הרויח בו פטור מלשלם עסקא ולכן צריך הנותן לשלם שכר דירתו אבל בנ"ד שהי' דחוק ע"י החובות ואם הי' הנותן דוחק עליו את השעה לגבות חובו הי' נאלץ למכור הבית א"כ ע"י מעותיו של זה הרויח שכר הדירה ושפיר צריך לשלם. ועי' בשו"ת שו"מ מה"ק ח"ג סוס"י ק"ס שכ' כה"ג ממש (ועמש"ל סי' קט"ז בזה) ובמק"א הבאתי מ"ש בשו"ת אגרא רמה סי' י"ט שנראה היפוך מזה וביארתי דלק"מ דהתם מיירי בלא ה"ע:

סימן רנג

א עוד להרב הנ"ל ומה ששאל בדין ראובן שהי' שענקיר כמה שנים בכפר אצל ערל רינדאר ואח"ז שכרו שמעון ולוי הראנדע ולא רצו ליתן לו שענק והוא מכר י"ש בהעלמה והפסיד להם הרבה והעריכו ד"ז לפליליהם ומענישים אותו בסך עצום והוא תובע מהם שיתנו לו השענק להלאה שיש לו חזקה בזה וגם תובע מה שמסרוהו והזיקו לו סך העונש והם תובעים מה שהפסיד להם כמה שנים במכירת י"ש ורו"מ כ' דכיון שהחזיק בזה כמה שנים בפני העכו"ם ובפני אביו ואמו וגם אצלם לסירוגין הוי אומנתו בכך ואין בידם להשיג גבולו והנה הגם שמבואר בשו"ת ד"ח ח"א חח"מ סי' כ"א דמי שהוא שענקיר אצל האדון יש לו חזקה אבל היינו שאסור ליהודי אחר להשיג גבולו ליקח השענק מהאדון אבל אם יהודי שוכר אח"כ הראנדע נלע"ד שאין להשענקיר עליו חזקה שהרי גם מצרנות קיי"ל דבמוכר בהמתנה ליכא דדבמ"צ שביד מוכר לומר שזהו אינו בטוח אצלו וכן אפי'

בהבטיח ללוה ללות לו וכתב השט"ח יוכל לחזור בו לשי' הרשב"א דיוכל לומר שאינו מאמין לו כמ"ש בסוס"י ל"ט וע' תשו' פ"י ח"ב סי' צ"ב דלא קיי"ל כהרמב"ן החולק ודלא כהש"ך שם ומכ"ש בנ"ד שהם חכרו העסק בהיתר איך יתכן שיוכל השענקיר לכופם ליתן לו שענק אם אינם מאמינים לו שלא יעלים מהם וחושדים אותו בזה ובפרט שכבר עשה כן לנגדם ומכר י"ש בהעלמה לפי דבריהם והרי אפי' במשרת תו"ז כשחושש שיגנוב לו יוכל להוציאו כמ"ש רסי' תכ"א ס"ו בהג"ה וע' מל"מ פ"ג מעבדים הל' ה' ושאילת יעב"ץ ח"ב סי' ל"ח ומכ"ש בנ"ד שהוא בא רק מכח חזקה ומעולם לא החזיק רק באופן אם יהי' נאמן בעיני החוכר ולפי דבריהם עבר לנגדם והעלים שלא כדת שגם אם הי"ל טו"ת לנגדם מכח חזקת המזיגה לא הו"ל למיעבד דינא לנפשי' בלא רשות ב"ד ולכן לענ"ד אין לו טענת חזקה לנגדם על להלאה:

ב ומה שתבעוהו שהעלים י"ש משך כמה שנים ורו"מ הביא מ"ש בחיבורי בקת"ע אות י"ב וצידד דבנ"ד הוי רק טענת ספק והנה במה שחקרתי שם אם חלים התשלומין של הראנדע לכל יום בפ"ע ומיקרי הפסד מכיסו מצאתי אח"כ ראי' דמיקרי הפסד מדברי מג"א סי' רמ"ד סקי"ח ובענין הבירור מצאתי בתשו' שו"מ תליתאה ח"ג סי' קי"ט דבכפרים שא"א לברר ע"י ישראל נאמנים העכו"ם אבל אני מצאתי בסהי"ש לר"ת סי' תרי"ב ותרי"ג דמפורש דגם בדליכא ישראל אין שמאים עכו"ם נאמנים כי ימינם ימין שקר ע"ש וזהו כדברי הח"ס יו"ד שהבאתי שם אבל אין נ"מ כ"כ דהא גם בטענת ספק יוכלו להטיל עליו עכ"פ קב"ח כנודע. ובגוף דין המכס של הפר"פ שרמזתי בקת"ע לסי' רל"א אות ל"ג שיש בו עיון רב הנה בענין זה ראיתי תשו' בכת"י מהגאון מהרש"ק ז"ל מבראד שהעלה דדינו כמכס שיל"ק והביא מפיהמ"ש להר"מ פ"ו דב"ק דדוקא היכי דהמלך עשה קצבה מתחלה אלא שנתן רשות להמוכס ליקח גם יותר אז הוי מוכס שאל"ק אבל היכי דמתחלה הוא בלא קצבה דדמ"ד וגם הגאון בעל שו"מ ז"ל השיב כן מטעם אחר וגם בשו"ת, בר ליואי ח"מ סי' ט"ז כ' בפשי' דהראנדע הוא כדין שהאדון יש לו זכות בעירו שלא להניח למזוג י"ש לאחרים זולת אם ישלמו לו כו"כ ככל אדם שיש לו סחורה שיוכל לוקח כמה שירצה ואח"ז מצאתי בשו"ת הר הכרמל חח"מ סי' ל' שהעלה כן שביד האדון לגזור שלא ידורו בארצו עד שיתנו לו ממשקין כו"כ ע"ש והנה מה שיש לדון דמ"מ א"י לתבוע על העבר ראיתי בשו"ת מגדל השן סי' מ"ח תשו' הגאון מוהר"נ ז"ל אבד"ק ראווא שפסק בפשי' שיוכלו לתבוע גם על העבר אך בנ"ד יש לדון דכיון שהחיוב משום דד"ג ודעת הש"ך סי' שפ"ו דבשוגג פטור ואני מצאתי בשו"ת מהר"י מברונא סי' רכ"ג שנראה מדבריו להדיא כהש"ך דכל דבשעת מעשה עביד בהיתרא. אף

שאח"כ בירר חבירו שעשה שלא כדין אין בו משום דד"ג וע' מח"א הל' נזקי ממון סי' ו' בשם רמב"ן ותשו' שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"ה באמצע התשו' א"כ י"ל דבנ"ד שהוא תבע חזקתו ולא שמעו לו ולא רצו ליתן לו שענק ולהציל א"ע עשה י"ל דלא מיחייב מדר"ג ובדבר מה שמסרוהו הנה הגם דקיי"ל גם בקנס דדמ"ד כמ"ש בתשו' מבי"ט ח"ב בשניות סי' קנ"ח ותשו' ח"צ סי' ע"ב ואני מצאתי מפורש כן בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרי"ב ומפורש שם דגם אם דד"מ ליתן הקנס לאחרים למי שירצה דדמ"ד ע"ש מ"מ בנ"ד שעשו כן בלא רשות ב"ד בודאי מחויבים לפצותו אבל מעתה והלאה יהי' מותרה ועומד בב"ד שאם יוסיף להזיק להם יהי' להם רשות לאסרו:

סימן רנד

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יחיאל איכל הכהן ז"ל מו"צ דק' עיר ישן מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שישב בשכירות בבית וחנות של שמעון זה ט"ו שנה וקודם ר"ה העבר חזר ושכר להלאה בשכירות מוקדמת לעשר שנים בעד תשעה מאות וחמשים ר"כ ונתן לו תיכף ג' מאות ושיתן לו המותר אחר יו"כ ואחר איזו ימים חזר ש' ושלח אליו איש שקנה ממנו עורות שיתן עוד ע"ח השכירות רס"ח ר"כ ונתן לו וועקסיל כמו לא הי"ל מעות ושילם אח"כ וזאת התנה עמו ראובן בשעת שכירות שיעמידנו בטח בכתבים המועילים בד"י ודא"ה ועשו כתב עברי ע"ז ונכתב בו שנעשה בחיוב ושעבוד גמור בקגא"ס ובבואם לבית הנאטריון לעשות הכתבים א"ל שא"א להבטיח רק באופן שיעשה על השכירות טאבילאציאן ומיאן ש' לעשות כן ור' טוען כי אולי ימכור ש' הבית במשך הזמן ובדיניהם בטל השכירות בלא עאבעלע וגם כי שמעון איש זקן ופן יפול ח"ו לפני יתמי ובאו לפניו לד"ת ופסק ע"פ המבואר בסי' רמ"ג ס"ט דבא"ל זכה ואכתוב השטר כיון שזכה א"י לחזור מלכתוב השטר וכיון דשכירות קרקע נקנה בכסף בלא שטר כמ"ש בסי' קצ"ה ס"ט לכן מחויב להבטיח באופן המועיל בדיניהם כיון שבדינינו אין הקונה יכול להוציא השוכר ואח"ז ערערו על הפסק עפ"ד הבי"ע ושאר אחרונים שבפמ"ש סי' שט"ו שאין הקנין חל תו"ז שכירות הקדום דהוי דשלב"ל וא"כ אולי המוחזק יכול לומר קים לי והביא בשם הגהת ח"ש לסי' שט"ו דהקנין לא חל תו"ז דק מטעם מנהג וסטימותא לכן בעינן שיהי' גם תק"כ ומראיית העי"ע מהמרדכי מוכח דגם אם הי' מושכר מקודם לאותו שוכר ששבר להלאה הוי דשלב"ל עכת"ד. והנה בד"ז כבר השבתי זה לא כביר לדמו"צ דק' בארנאב (לעיל סי' קכ"ג) דלפמ"ש בנה"מ, בי' רל"ה ושטיו דשכירות בית הוי בכלל חיוב לכן

מהני גם תו"ז וכ"ה בתשו' ב"ש חח"מ סי' נ"א וגם מכח המנהג שנהגו לשכור תו"ז מהני גם בדשלב"ל והארכתי בזה ובפרט בנ"ד שנכתב בכתב עברי בחיוב הגוף בודאי מהני:

ב אך דיש לעיין דאף דשכירות נקנה בלא שטר מכל מקום בנ"ד שנדבר בפירוש לכתוב שטר והשוכר לא סמ"ד בלא השטר אם כן יש לומר דגם בשכירות לא נגמר הקנין קודם שנכתב והא דבמוסיי קצ"ה דגם במקום שאין כסף קונה בלא שטר מ"מ בשטירות קונה הרי מבואר בסמ"ע שם דהיינו משום דבשכירות אין דרך לכתוב שטר דמסתמא סמ"ד דהשוכר ובשו"ת אבני צדק חא"ח סי' נ"ה כתב בפשיטות דבעיירות שנהגו לכתוב שטר גם בשכירות נשתנה הדין בזה"ז מדין הש"ע ואינו קונה בלא שטר ואף דבשו"ת ב"ש אא"ח רס"י ס"ח העלה דגם בא"ל המוכר שיתן לו שטר קונה משכירות בכסף לבד והוכיח כן מדברי המק"ח והביא ג"כ מהא דסי' רמ"ג סד הנ"ל מ"מ במקום שדרכן לכתוב שטר ובפרט אם הלוקח התנה בפירוש ע"ז ולא סמ"ד בלא שטר כהא דנד"ד י"ל דכ"ע מודו ואף שכתבתי בתשו' לזאלישטשין דכיון דהמנהג שהמשכיר מקפיד ע"ז שיוכתב שטר בכדי שיהי' בטוח שיצא מהבית בזמנו אבל השוכר סמ"ד גם בלא שטר לכן הכסף קונה וגם הא דמבואר בסוף סי' קצ"ה דבהתנה הכל לפי תנאו היינו בהתנה בפי' שלא יקנה בלא שטר והבאתי ראי' מהא דסי' רמ"ג הנ"ל וגם מהטור סי' קע"ג בשם תשי' הרא"ש דגם בהתנו לקבל קנין כיון דא"צ לקנין אין החלוקה מתבטלת בכך אבל בכ"ז בנ"ד שהשוכר התנה ע"ז וגם המנהג לעשות שטר י"ל דלכ"ע אין הכסף לבד קונה אולם נראה דזה דוקא קודם שנהנה השוכר להבית אבל בנ"ד שהשוכר יושב בהבית משכירות הקודמת א"כ על גוף הקנין בודאי סמ"ד ומה שרצה להבטיח בשטר ה' רק על משך הזמן שמא ימכרנו ויעשה הקונה שלא אלא ויוציאנו מן הבית ע"פ דיניהם וא"כ שפיר קנה גוף השכירות וממילא מחויב לחתום לו בתוקף טאבילאציע כמ"ש כה"ג בתשו' הרמב"ם ורדב"ז שהובאו בשער משפט רס"י נ"ג ע"ש ותבין. וגם מה שחתם לו אחר אמירת הפסק בכתב עברי בחיוב ושעבוד שגוף שכל אוהיו"מ אף שהי' רק ע"פ הפסק ואי נימא דהפסק בטעות גם החיוב בטעות מ"מ יפה כתב רו"מ דכיון דעכ"פ מחוסר אמנה ל"ה בטעות אלא שלא הביא ראי' לדבריו ואני מוסיף שהרי גט בקרקע בלא שטר חייב החוזר לקבל מש"פ כמ"ש בתשו' רע"א סו' קל"ר ועמ"ש בחיבורי משפט שלו' רס"י ק"צ ובפת"ש רס"י ר"ד והרי מבואר בתוס' ב"מ (דף ס"ו ע"ב) ד"ה התם כו' ושם (דף ס"ז רע"א) בשם ר"ת דגבי פירות יקל לאו מחילה בטעות הוי דנהי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותי' ולכך אית לן למימר דאתי' הי' יודע שיכול לחזור לא הי' חוזר ע"ש ומפורש כסברת רו"מ ואף שעתה חוזר בו מ"מ מוקמי' לי' בחז"כ והשתא

הוא דאיתרע כמ"ש כה"ג בט"ז חו"מ סי' קע"ו סי"ב וכ"ה בט"ז יו"ד סי' קע"ז סקי"א בשה ד"מ ועמג"א סי' שליד סקי"ג ומחה"ש שם סברא כזו ממש גם ברש"י פסחים (דף ע"ב) ד"ה אלא אפי' ותשו' ח"ס חיו"ד סו' רנ"ג ולכן מכל הלין טעמי הפסק של רו"מ שריר וקים ואין מקוה לטרער עליו ומ"ש בשם א' שהעיר מתשו' ד"ח ח"ב חו"מ סי' כ"ב הנה התם מיירי בקנין קרקע וס"ל דגם בכסף וחזקה ל"מ בלא שטר והמוחזק יכול לומר קים לי משא"כ בנ"ד שהיא שכירות ר מוחזק דגם בקרקע אף דקיימא בחזקת משכיר מ"מ בסד"ד היושה בבית יוכל לומר קים לי כמ"ש התק"כ סי' צ"ו ונה"מ דיני תפיסה דין כ"ב אבל בנ"ד איננו סד"ד כלל וכמש"ל ויפה דן כת"ר:

סימן רנה

א להרב הגדול וכו' מו"ה יחיאל לעהריר נ"י מק' באביב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שנסע א' בספינה ונטבע בים ושני עדים כשרים שהו שם יותר מג' שעות ולא ראוהו עולה מהמים ואחר ב' ימים נמצא כערך א' וחצי פרסה רחוק ממקום הטביעה ועד א' ראהו תיכף בהעלותו מהמים אבל לא הכירו רק בפדחתו בט"ע גמור ולא בשאר גופו ועוד ע"א הכירו בפדחתו למחרתו וגם בט"ע של כל בגדיו וד' כנפות ומכנסים וחגורה ומעיד שמכיר כל בגדיו בט"ע גמור עכת"ד השאלה. והנה בש"ס דבכורות (דף מ"ו ע"ב) פריך לר"י דאמר דאפי' לנחלה סגי בהיכר פדחת מהא דפדחת בלא פנים אין מעידין ומשני שאני עדות אשה דאחמירו בה רבנן בתחלת עדות ואב"א יכיר לחוד והכרת פנים לחוד והנה תי' ב' אינו מובן דכיון דע"י הפדחת לבד הוא ניכר ונודע מי הוא ומה"ט מהני לענין נחלה א"כ אמאי אין מעידין בו לענין איסור א"א וכבר תמה בזה הגאון בעל קצה"ח בספרו ש"ש ש"ז פט"ז והביא מתשו' גא"ב סי' י' שהעיר בזה התוי"ט ונדחק בישובו והוא העלה דהא דאין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם היינו בסתם הכרה שלא דקדקו היטב וכמ"ש במרדכי לפרש הא דקתני בהך מתני' דאין מעידין אלא עד ג"י דהיינו בסתם הכרה אבל במעיד שהכיר בבירור בט"ע שזה הוא מהני וה"נ בזה והמקשה ס"ד דכיון דתנן אין מעידין כו' א"כ יכיר דכ' רחמנא היינו נמי בסתם הכרה ופריך הא בעינן פ"פ ומשני יכיר לחוד והיינו מדלא כתיב הכרת פנים גלי קרא דכל דאיתא בהכרה דהא מצי להכירו בבירור גם בפדחת לחוד לכן ביצא פדחת מיקרי בכור אבל בסתם בעי הכרת פ"פ ולפ"ז אם העד מעיד שמכיר הפדחת בט"ע גמור מהני אפי' בפדחת לחוד וסיים שזהו דין מחודש שלא נמצא בפוסקים ע"ש והנה בתשו' גא"ב שם הביא התוי"ט ממרדכי סוף יבמות שפסק כל"ק דאין להקל בתחלת

עדות ובתשו' ריב"ש סי' שע"ח כתב דחכמי צרפת ואשכנז ס"ל להקל כלישנא בתרא ויש פוסקים להחמיר וסיים התוי"ט דתליא בהנך ב' לישני וקיי"ל כל"ב וע"ש סי' כ"א בתשו' המג"ש שהוכיח ג"כ מהרא"ש וטור דהעיקר כל"ב וגם בשו"ת שבש"ע הרב ז"ל סי' כ"ט האריך לדחות ד' המחמירים והוכיח דקיי"ל כלשון ב' ואף דבשו"ת עבוה"ג סי' כ"א הביא בשם מהרמ"פ דהעיקר כללא וכ"ה בתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ה בשם תשו' הרא"מ אבל יש לדון לפמ"ש התוס' בע"ז (ד' ז') בשם רש"י ור"ת דבדרבנן אזלי' להקל בתרי לישני' א"כ כיון דגם לל"ק הוי רק חומרא דרבנן א"כ הי' מקום להקל ואף דמבואר בש"ע סכ"ד דבעינן דוקא פדחתו ופ"פ י"ל דהיינו בסתמא אבל בט"ע גמור בבירור י"ל דסגי בפדחת. אולם כיון דהש"ש בעצמו העיד שלא נזכר ד"ז בפוסקים ח"ו להקל וגם פירושו אינו מוכרח כיון שהתוי"ט שם חילק בין היכר פני קטן לגדול והעמיס כן בכונת הש"ס ועי' בירושלמי פט"ז דיבמות ופ"ט דסוטה ה"ג בענין הכרת פנים שהוא ע"י החוטם:

ג אולם יש לדון בזה דכבר נודע מ"ש הנו"ב מה"ק סי' מ"ג לחדש דכיון דכל דין אי חיישי' לשאלה הוא רק ספיקא ומשום חומרא דא"א א"כ היכי שיצאה מחזקת איסור דאורייתא ואיתרע חזקת א"א אין לחוש עוד לשאלה וכן העלה בתשו' נט"ש סי' ס"ה ועוד כמה מחברים ואולם כמה אחרונים ס"ל להחמיר גם בדרבנן ולכאורה וזוכה כדבריהם מהא דמבואר בש"ע סכ"ד דאם מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופ"פ קיימים והכירוהו בהם וכו' ואם ניטל א' מאלו אע"פ שיש להם סי' מובהקים ביותר בכליו אינם כלום וחיישי' לשאלה וכו' והרי לל"ק דבכורות בניכר בפדחתו הוי רק איסור דרבנן ואפ"ה חיישי' לשאלה ולכאורה י"ל דטעמא משום דקיי"ל כל"ב ומדאורייתא לא סגי בהיכר פדחת לבד אבל ז"א שהרי גם בדין חיישי' לשאלה פליגי תרי לישני ביבמות (דף ק"כ ע"ב) וליל"ב לא חיישי' לשאלה א"כ ממנ"פ אי קיי"ל כל"ק הוי רק מדרבנן ואי קיי"ל כל"ב אין לחוש לשאלה ובע"כ דגם בדרבנן חיישי' לשאלה אבל עכ"פ כל החשש הוא משום דאיכא חזקת א"א וגם סד"ר להחמיר לכן למאי דקיי"ל כל"ק גם בדרבנן חיישי' לשאלה והנה כבר העלה הח"ד בדיני ס"ס אות כ' מדברי רמב"ם ומל"מ פ"י דמקואות דבתרי דרבנן סד"ר להקל גם באיתחזיק איסורא ואף דהשעה"מ שם כלל א' העלה דלהרשב"א ושאר פוסקי' גם בדל"ל עיקר בדאורייתא אפ"ה ספיקא להחמיר באתחזיק איסורא איסורא אבל בתשו' רע"א סי' ס' באמצע התשו' הוכיח דבתרי דרבנן גם הרשב"א מודה דסד"ר להקל ע"ש א"כ לפ"ז י"ל דבנ"ד דנטבע במשאל"ס ושהה עד שת"נ וגם הכירו ע"א בפדחתו א"כ אי קיי"ל כל"ק דחיישי' לשאלה קיי"ל נמי כל"ק דהיכר פדחת מועיל מדאורייתא ואיכא תרי דרבנן ואין לחוש עוד לחזקת א"א ולחוש לשאלה

ואי הלכה כל"ב הרי אין לחוש לשאלה כלל ואין לפקפק בדברינו הנ"ל דדלמא קיי"ל לפעמים כל"ק ופעמים כל"ב ואזלי' לחומרא בתרוייהו דז"א דכבר הבאתי מתוס' ע"ז דלשי' כמ"פ בדרבנן לקולא אלא דלשי' כמ"פ בכל מקום הלכה כל"ק ולשי' כמ"פ בכל מקום הלכה כל"ב ועי' בג"פ בכללים שבסופו כלל ז' מכמ"ק בזה א"כ בנ"ד בדרבנן שפיר יש להקל בממ"נ וכמ"ש. ובפרט דהא ראש המחמירים בחשש שאלה הוא הב"ח ובתשו' ב"ח סי' פ"ז מבואר דבזמן מועט אין לחוש לשאלה וכן ה"נ בנ"ד הרי נמצא למחרתו:

ד הנה בנ"ד שהכירו כל בגדיו כבר נודע שי' כמה אחרונים דלכ"ע לא חיישי' לשאלה ומ"ש הנו"ב דמ"מ יש לחוש לגנבה ואבדה כבר כתבתי בתשו' שבמתכת"ה נעלם ממנו ד' הרשב"א וב"י תו"מ סי' ס"ט וסמ"ע סקי"ב וש"ך ס"ק ט"ז דמפורש להיפוך והבאתי עוד ראי' מירושלמי פ"ה דשבועות ה"א דלאבדה לא חיישי' וגם במ"ש החמ"ח דיש לחוש למכירה יעוין בתשו' פ"י ח"א סי' ח' וח"ב סי' נ"ח דגם החושש לשאלה מידה דאין לחוש למכירה והגם דבתשו' עבה"ג סי' ע"ב פסק דחיישי' למכירה היינו בסחורה העומד לימכר משא"כ בבגדיו ומהם כתונת וט"ק ומכנסים ובפרט דבגד אינו ראוי אלא לאיש גדול בקומה ורוחב ועוביו כמוהו ודמיא לנפילה דיחיד דלא חיישי' כמ"ש הח"צ סי' קל"ד ועי' תשו' ב"ח החדשות סי' ס"ה ובהג"ה שם שנחלקו בזה גדולי הדור ובנ"ד שאין דרך למכור כל בגדיו לכ"ע י"ל כן:

ה והנה בתשו' נו"ב מה"ת סי' ס"א העיר בדבר חדש דבנטבע יש לחוש לכל הבגדים שמא השליכם מעליו כדי שיוכל לשוט במים ולהקל המשאוי מעליו ומצאם אחר ובתשו' לק' ניזניוב כתבתי במ"ש הנו"ב שם דבהיכרו כל בגדיו אין לחוש לכך דמסתמא נתפזרו במים אחת הנה ואחת הנה ואני מצאתי בכנה"ג הגב"י אות שמ"ט שהביא דברי מורו מהרי"ט דבכל בגדיו ל"ח לשאלה וכתב ע"ז דדוקא ביבשה אבל במים גם בכה"ג חיישי' שמא השליכם מעליו להקל המשאוי הרי דגם בכה"ג חיישי' וגם תמהתי על שלא הביאו ד' הפרישה בשם לבוש וט"ז סקמ"ו וב"ש סקצ"ח שהעירו מזה וכתבו דדוקא בבגדים עליונים חיישי' לזה ולא בתחתונים ולפלא על הנו"ב שכתב שד"ז חדש ולא נזכר בשום מקום ונעלם ממנו כל הנ"ל:

ו והנה עוד יש לדון במה ששמעו העדים מהטביעה ואמרו בדדמי א"כ איך נסמוך על הט"ע לפמ"ש בתשו' בש"ר סי' קל"ז וכסד"ה שם דדוקא בט"ע יש להקל בכל בגדיו שלא לחוש לשאלה משא"כ בסימנים של בגדיו אפי' מובהקין אין להקל ע"ש טעמו א"כ בנ"ד ממ"נ אין להקל אך לשי' כמ"פ אין לחוש בבגדים לדדמי עי' נו"ב מה"ק סי' כ"ח בהג"ה וסי' מ"ג ופת"ש ס"ק קל"ז וכיון דכל חשש דבדדמי הוא רק מדרבנן כמ"ש במלחמות

ועי' ב"ש ס"ק קי"ג ותשו' תפ"צ חא"ע בקו"ע סי' י"ז י"ח יש לסמוך על המקילים בנ"ד שטבע במשאל"ס דרבנן:

ז והנה עוד יש לדון דכיון דכל חומרת משאל"ס הוא רק משום דאף דאיכא רובא מ"מ משום חומרא א"א חיישי' למיעוטא ובתשו' בי"ע סי' ט' המציא להקל בעגונה בתרי רובי ואף שהשיגו עליו מתוס' יבמות (דף קכ"א ע"א) ד"ה ולא היא וכו' המעיין בתשו' בי"ע ימצא שהעיר בעצמו בזה ותי' בדוחק ובחיבורי דע"ת סי' ט"ו סקל"ד ביארתי שד"ז תלוי בפלוגתת ראשונים ולשי' כמ"פ יש להקל ובתשו' לק' בראיולב ולק' אדעס העליתי דבזה פליגי הרי"ף והרא"ש בדין ב' עדים אי חיישי' לדדמי דגבי ב' עדים איכא תרי רובי דבכל א' מהם הרוב אין טועין ולשי' הרי"ף גם בכה"ג חיישינן לדדמי:

ח ועכ"פ לדידן דקיי"ל כהרא"ש י"ל דבתרי רובי תנשא א"כ בנ"ד שהכירו, ע"א בפדחתו דלל"ק הוי רק חששא דרבנן והיינו משום דע"פ רוב אינו טועה ומכירו עי"ז א"כ איכא תרי רובי להקל גם יש לצרף מ"ש בתשו' נט"ש סי' ס"ד להקל בכה"ג מפני שנמצא קרוב למקום הטביעה ועי' תשו' ב"א א"ע סי' ל"ב בזה וגם בזה הארכתי בתשו' ואכמ"ל. וגם לשי' תשו' ב"י דגם בלא עביד למישאל חיישי' לשאלה הרי כל טעמו שם משום דאפי' בסימנים שאינם מובהקים אין להתיר ה"נ בזה א"כ בנ"ד שהוא רק דרבנן דקיי"ל דגם בסד"ר מקילין וא"צ מובהקים א"כ גם הוא מודה ובתשו' הארכתי בפלפולים בישוב ד' הב"י, ואין עת האסף פה. ולכן לענ"ד יש להתיר העגונה אבל רק באופן אם יסכימו עוד ב' רבנים מובהקים עמדי:

סימן רנו

להרב המאה"ג וכו' מו"ה שמואל דוד פרידמאן נ"י מו"צ דק' הוסט וע"ד שאלתו באחד שהשתדל להשיג ליסענץ והי' בו מספר ידוע כמה הרשות ליתן והוא הי' יותר מהמספר והי' צריך השתדלות רב ונדר לפני מעכת"ה סך מסוים עבור עניים הגונים על דעת פח"ד שבאם יעזור הש"י שישיגהו יתן כו"כ ליד כת"ר ואחר עבור איזה חדשים ברצוא ושוב במכתבים לפני שרי המדינה נזדמן ע"י סיבה אשר א' מן המנוים שהי"ל ליסענץ משך ידו מהליסענץ וקנה הנודר זכותו דהיינו שהמוכר החזיר זכותו ונמסר מהשרים להקונה ועתה חוזר בו מליתן לצדקה כפי נדרו באמרו שהוא נדר רק אם הי' מקבל מעצמו מן השרים ולא ע"י קניית זכות ולכאורה הי' נ"ל שזהו נידון תשו' הרשב"א שהובא בד"מ חו"מ סוס"י רמ"א אות ט' בראובן שהי"ל לאביו בית ולקחו המלך וראובן כתב ללוי מתי שיגיע לו הבית מהמלך ויחזירנו לו יהא במתנה ללוי ואח"כ נתן המלך הבית לשר והשר

החזירו לראובן דאין ראובן חייב לקיים המתנה דהא לא בא מיד המלך ליד ראובן וכו' ושם בגוף התשו' סיים דאף שהוא באפשר שלא נתכוין זה אלא כשיחזור לידו אותו קרקע שהיא עכשיו ביד המלך מ"מ הל' מסופק וכיון שהוא מסור ביד יהודא מספק אין מוציאין מידו דהמע"ה ע"ש וע"ע כה"ג בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"כ דכיון שבא נחשון והוסיף בסחורה ונתנוה לו השרים נתבטל שותפות הראשון וכו' ואע"פ שנשבע להעמיד הרביע בידם מהשותפות זהו שותפות חדש והביא ראי' מהא דב"ב (דף ס"ג) בן לוי שמכר שדה ע"מ שהמעשר שלו מכרה לאחר וחזר ולקחה אין המעשר שלו ועוד ראי' מהמקבל לזון בת אשתו דבגרשה והחזירה פטור ע"ש אבל באמת אין לו דמיון דודאי אם הי' קונה הראשון מהמוכר שהי' בידו זכות למכרו לאחר אז י"ל דאינו בכלל נדרו אבל בנ"ד הרי השיג הראשון מיד השרים אלא שנגמר ע"י סיבה שחזר בו המוכר ע"י שפייסו ברצי כסף והחזיר זכות להשרים והם נתנוהו לו א"כ אין כאן פנ"ח שהרי מיד השרים השיג הרשיון מה לי סיבה זו מ"ל אחרת אלא שנתהוה סיבה שלא עלה בדעתו ואולי זכות הצדקה גרמה סיבה זו והרי מבואר בתשו' הריב"ש וב"י סי' רי"ח דדוקא בלבישה וטעינה שהם ב' ענינים חלוקים אז אם יש הוכחה גדולה על מי מהם נתכוין אזלי' בתרה מה שאין כן אם הם בענין א' ובתשו' תפ"צ יו"ד ס' א' בדין שו"ב שנשבע שלא ישחוט בלא קוויטל והתנצל שלא לקח המעות והודיע תיכף ומסתמא לא השביעוהו אדעתא דהכי אלא שלא יעלים מעות והשיב דכיון דהלשון כולל הכל לא אזלי' בתר הכוונה וע"ש סי' כ' בנשבע שלא ישתה י"ש ועבר ושתה מעט באמרו שנתכוין רק שלא לשתות הרבה עד שישתכר והביא מדברי ריב"ש הנ"ל והעלה דל"מ כוונתו להוציא מידי חיובו בלשון השבועה כיון שאינו ב' ענינים ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד מחויב לקיים נדרו (וע' בב"מ (דף ע"ז ע"א) בדין שכר פועלים ואתא מיטרא ובתוס' גיטין (דף ע"ד ע"ב) ד"ה רבה כו' אבל אין לו דמיון לנ"ד):

סימן רנז

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב קאווי שיין נ"י דומ"ץ דק"ק ראהטין:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתי בראובן שאמר לשמעון שיתן לו קמח בהקפה וכי לוי יהי' ערב בעדו ולא רצה ש' ואחר איזה ימים פגע לוי בש' וא"ל שיתן לר' הקמח בהקפה שהוא ישלם בעדו (בזה"ל איך גראניטירע פר ראובן) ונתן הקמח לר' וכעת חזר בו ש' לתבוע את ר' ואמר דיין א' שזה דומה להא דסי' קכ"ט סעי' כ' דאם לא דבר הלוה כלום עם המלוה אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי ואני פורע או ואני חייב לך או אני נותן לך

אין לשמעון על הלוה כלום אפי' נתנם לו מידו ורו"מ חולק עליו דדוקא בלא דבר הלוה כלום משא"כ בנ"ד והנה כבר ישב על מדוכה זו בתשו' מהרי"ט ח"א סוס"י קכ"ב בדין ראובן שאמר לש' תן לי סחורה זו ואעמידך אצל לוי והמחהו אצלו דלכ"ע אין שמעון יכול לחזור ולתבוע מראובן דמי הסחורה דמצי אמר אלמלא נתרצית לקבל מלוי לא הייתי מתחייב לך ותדע דאלו אמר לוי לשמעון תן מנה לר' ואני אתננה לך אין לש' על ר כלום וכו' והכי מוכח מדברי הרא"ש שלהי ב"ב וז"ל וההוא דינא דערבות וקבלנות היינו כשיתבע הלוה מן המלוה וכו' אבל אם לא דבר הלוה עם המלוה כלום וכו' ומדיוקא דרישא דמלתי' משמע דוקא שתבע הלוה מן המלוה שילונו ונכנס הערב עמו ערבות אז איכא דינא דערבות וקבלנות אם מתחלה א"ל הלוה למלוה הלויני ואמתה אותך אצל בע"ח לא נתחייב הוא כלל ואי קשיא לך דיוקא דסיפא דקאמר אבל אם דבר הלוה וכו' דמשמע הא דיבר עמו לא נפטר יכילנא לשנויי דבכל דוכתא אמרי' רישא דוקא וסיפא נעשה כאלו וכו' ומצאתי להרא"ש בתשו' כלל ס"ט סי' ה' וכו' ומעתה הרווחנו שדברי הרא"ש בב"ב מדוקדקים שלא הי' יכול לתפוס בסיפא אבל אם אמר בתחלה הלויני ואמחה אותך אצל פלוני אין למלוה עליו כלום דהתם אותו שהמחהו לא הי' חייב ללוי כלום ולא חל עליו חיוב וגם לא הי' קנין בדבר שיתחייב א"ע ונמצא שנתאנה מלוה וחוזר ולוקח מעותיו כמ"ש הרא"ש בתשו' לכך א"א למלוה להפטר אא"כ לא דבר כלום אבל היכי שאותו שהמחהו חייב לו או שהקנה בקנין כגון בנ"ד וכו' הואיל ונתחייב הנשאר יפטרו הוסתלקים עכ"ל. ומבואר דעתו ז"ל דגם היכי דאמר לוה למלוה תן לי ופלוני ישלם בעדי והערב קבל עליו בחיוב המועיל לשלם פטור הלוה והרי קיי"ל דערבות קודם מתן מעות בדיבור בעלמא חל הקנין כמו קנין גמור וממילא נפטר הלוה מחיובו אולם הנה בשע"מ סי' קכ"ו סקי"א רמז בקצרה לדברי מהרי"ט אלו (הגם שלא העתיקו בשלימות) והשיג עליו ובכ"ז הביא מש"ס דגיטין (דף ל') המלוה מעות את הכהן ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקם דמפריש עליהם בחזקת שהם קימים ותני עלה הי' עני והעשיר אין מפרישין עליו וזכה הלה במה שבידו ופירש"י דלוה זה אינו חייב לפרוע משלו שהרי הלוהו ע"מ שלא ליפרע ממנו הרי דאף שלא התנה עמו שום תנאי מ"מ גם בסתמא לא נתחייב לשלם מכיסו כיון שייחד לו הפרעון ממעשר וה"נ היכי שבשעת הלואה התנה עמו שאדם אחר ישלם לו אלא שדחה דשא"ה שהי' עני באותה שעה דאיכא אומדנא דמוכח שלא על אמונותו הלוהו ע"ש וא"כ בנ"ד שבתחלה כשרצה ראובן שיתן לו הקמח בהקפה אפי' בצירוף ערבות לוי לא נתרצה שמעון אלא שאח"כ חזר והסכים לדברי לוי א"כ פשיטא דאיכא אומדנא דמוכח שכל נתינת הקמח הי' רק על בטיחות לוי א"כ גם

השע"מ מודה לדעת מהרי"ט ומהגם כי בס' ער"ש על החו"מ דחה דברי שע"מ וקיים ד' המהרי"ט ועכ"פ המוחזק יכול לומר קים לי כמהרי"ט ולכן נלע"ד שהדין עם הדיין שפסק שראובן פטור:

סימן רנח

א להרב הגדול וכו' מו"ה שמעון הערץ נ"י דומ"ץ דק' דזיקוב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בר"ש ור"י שנכנסו לעסק שותפות להעביר סחורה מעבר לגבול ופ"א נתפס ר"י ע"י פקודי הגבול וחייבו את ר"י בעונש סך ב' אלפים ר"כ ותבע מר"ש שיסייעהו בהפסד והשיב ר"ש שהי"ל ליזהר בדרכיו וגם הי"ל להשתדל שלא יענישוהו כמו שהוא עשה אחר שנודע הגניבה וכפי חוק הממשלה שכל מי שיש לו נגיעה בדבר מחויב ג"כ לשלם עונש כמו הנתפס עכת"ד. והנה רו"מ הביא מהא דסי' קע"ז ס"ה וגם מתשו' מע"צ שהובא בפת"ש סי' קע"ו סקי"ח. והנה מקור ד"ז מתשו' הרשב"א שבב"י סוס"י קע"ז ומצאתי בתשו' רשב"א חלק ד' סי' ב' וז"ל רו"ש שנשתתפו שכל מה שירויחו וכו' במלאכתן ובסחורתן יהא לאמצע והלך ראובן וגנב חפץ א' והגיעו נזק בד"ז ועכשיו תובע לשמעון שיתן חלקו באותו נזק והשיב שאינו חייב ליתן לו כלום לפי שאשלד"ע. תשו' שמעון פטור מכמה טעמים חדא דמסתמא לא נשתתפו לגניבות דלא נעשה זה חבר לבעל משחית ועוד שבפי' אמרו למלאכתן וסחורתן ועוד אפילו א"ל צא וגנוב וכל נזק שיגיע לך אשלם לך פטור דאין זה שלוחו לד"ע וכמה נתחייב לו ואע"פ שנהנה באותה גניבה פטור דמצי למימר לי' בהיתרא ניחא לי באיסורא לא ניחא לי וכו' עכ"ל. ומבואר דמירי שראובן תבע משמעון רק שיתן חלקו וע"ז כתב דאפי' נהנה פטור מלתן חלק וזהו דלא כפי' הסמ"ע שכ' דהכונה דפטור מלתן כל ההפסד והיינו בגוונא של שאלתו שלא נשתתף בפירוש על גניבות דהיכי דנשתתף בפי' על גניבות הרי אין בידו לומר בהיתרא ניחא לי כו' דהא אדעתא דהכי נכנס ליהנות מאיסורא ובע"כ דקאי על הנידון של השואל שנשתתף בסתם ואין שום סתירה מזה למ"ש בסי' קע"ו סי"ב בהג"ה דהתם מיירי בידע שהוא גניבה ונהנה מזה דבכה"ג שפיר דבנהנה ממנו וגי"ד דניחא לי' בכך חייב ליתן חלקו בהפסד ג"כ שכן מבואר מתשו' רשב"א הנ"ל שהרי כתב רק דטעמא דאפי' נהנה פטור משום דא"ל בהיתרא ניחא לי וכו' וזה ל"ש בא"ל צא וגנוב וכו' ובע"כ כמ"ש וגם בגוף תשו' מע"צ סי' ט"ו שם הגם דלא נחית לדברינו הנ"ל לפי שלא ראה רק העתק ד' רשב"א שבב"י שלא הביא תחלת התשו' ונראה מלשונו דגם בא"ל צא גנוב ונהנה מן הגניבה פטור ה"ז תמוה וכמש"ל אבל בכ"ז סיים המע"צ

שם וז"ל ואשובה לעיקר נד"ד גם בשותפין מן הראוי שכל מה שהפסיד בקונה גניבה הידוע לו בעת קנינו שהוא גניבה הפסיד לעצמו אפי' אם קודם שנתעלל העלילה לקח שותפו חלקו מן הגניבה אין זה ריצוי למעשיו וכל ההפסד אח"כ לעצמו לבד אף כי נראה לצדד ולומר שלא הי"ל ליקח שום חלק בריוח והול"ל טול לעצמך מה שהרווחת באיסור ונראה כאלו נתרצה לו אפ"ה נ"ל יותר לומר שאינו מפסיד כלום כפשטות לשון הרשב"א הנ"ל עכ"ל המע"צ שם הרי שמסברא הי' נ"ל דחייב לשלם חלקו אלא שחזר בו מכח לשון הרשב"א והרי נתבאר שמדברי הרשב"א עצמו מוכח כן ומ"ש הרשב"א דגם בנהנה פטור זה קאי אדלעיל על גוף שאלתו שנשתתפו בסתם א"כ פשי' די"ל כן ובזה י"ל דברי תשו' ב"ז שהובא בד"מ סי' קע"ו אות ח' דלא תיקשי מתשו' הרשב"א ובד"מ שם הבין שחולקים והוא מפני שראה רק דברי ב"י סי' קע"ז שקיצר בהעתקת לשון הרשב"א והעתיק רק סוף התשו' ולא תחלתה ובשלשה חלקי תשו' רשב"א המצוים לא נמצא תשו' זו ולכן נדחקו בהבנת דבריו ולענ"ד האמת יורה דרכו:

ג והנה רו"מ העיר שד"ז תלוי במחלוקת רש"י ותוס' ב"מ (דף ח') אם בשותפין אמרי' אשלד"ע וכבר העיר בזה בשע"מ סי' קע"ו סק"ג אלא שהביא בשם כמ"פ דס"ל כהתוס' והכריח כן מש"ס דב"ק (דף נ"א) דפריך בור ברה"ר של ב' שותפין היכי משכח"ל ואי דשוו שליח תרוייהו וא"ל זיל כרי לן הא אשלד"ע ולשי' רש"י הרי בשותפין ישלד"ע ובע"כ כתוס'. והנה לפמ"ש בעצמו שם לעיל לחלק דדוקא במטלטלין דאית בהו זכיי' שייך לומר מגו דזכי לנפשי' אבל התם בקרקע ברה"ר דאין קרקע נגזלת הגם שזכה בהמים מ"מ חיוב המתהוה ע"י כריית בור ל"ש בי' זכי' ולכ"ע אשלד"ע א"כ לק"מ והגם שהניח בצ"ע לחלק בכך אבל הנה בקצה"ח סי' שמ"ח סק"ד הביא מדברי רש"י ב"ק (דף ע"ח) להוכיח דרש"י גופי' סובר דדוקא במידי דקנין שעושה לעצמו ולחבירו שייך לומר מגו דזכי וכו' אבל בטביחה דאין בו משום קנין והחיוב בא על מעשה הטביחה ל"ש מגו דזכי וכו' ואי לאו קרא דאתי לרבויי דישלד"ע לא מחייב גם בשותפין ע"ש א"כ לק"מ מהא דב"ק (דף נ"א) הנ"ל. ומ"מ כיון שדעת התוס' ורמב"ן ור"ן וריטב"א וריב"ש דלא כרש"י הרי קיי"ל דאין לצרף דעת יחיד ואפי' המוחזק אי"ל קים לי ובפרט להוציא ממון:

ד אבל מלבד זה יש לדון לשי' הרשב"ץ שהובא בסי' שפ"ח סט"ו בהג"ה דבהוחזק בכך אמרי' דישלד"ע ובנ"ד בודאי לא פעם ולא שתים הוחזקו בכך ואף שהש"ך שם חולק וכ' דכל הפוסקים כתבו סתמא הנה בתשו' מיימוני להל' רוצח סי' י"ד מבואר דהא דאשלד"ע היינו בדקרוב לודאי שלא יעשה כן אבל בשלח עכו"ם להרוג נ"ל דברי היזקא והוי כשולח הבערה ביד חש"ו דחייב גם בד"א והוי כעביד בידים ע"ש והגם שכ"כ בעכו"ם

הרי אדרבא בעכו"ם א"ש לעכו"ם ואפ"ה חייב מכ"ש בישראל והן אמת דבתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תמ"ט מוכח דבעכו"ם פטור בכה"ג מ"מ י"ל דבישראל מודה ועי' תשו' מהר"ח א"ז סי' כ"ה שמסופק בזה אך מהש"ס דב"ק (דף נ"א) הנ"ל מוכח דלא כרשב"ץ דא"כ הול"ל דמשכח"ל במוחזק לכך אבל אין להוכיח דין מזה די"ל דעדיפא מינה משני ותדע דאל"כ תיקשי להסוברים דבשוגג ישלד"ע דהו"ל לשנויי כן. ועוד דגם בנ"ד י"ל שהי' שוגג באומר מותר דלאינשי לא משמע איסורא בכך שהרי מעלימין סטעמפיל ושואפין טיטין וטאבאק מחוץ למדינה וכדומה א"כ הרי לשי' כמ"פ בשוגג ישלד"ע ובפרט לשי' הב"ש בא"ע סי' כ"ח סק"ג דהא דדמ"ד הוא רק מדרבנן א"כ הרי לשי' כמ"פ בדרבנן ישלד"ע אך דהאב"מ שם חולק עליו וכ"ה בתשו' ח"ס חיו"ד סי' שי"ד:

ה ומ"ש רו"מ לדון בזה ע"פ שי' הפוסקים דבס"ס מוציאין ממון יעוין בתומים בקת"כ סי' ק"כ שהעלה דבס"ס דפלוגתא דרבוותא גם התוס' מודים דאין להוציא ממון בס"ס ואף שבתומים סי' ע"ז סק"ד כתב להיפוך הנה גם בתשו' רדב"ז ח"א סי' קי"ט מבואר דס"ס דפלוגתא גרע טפי ואין מוציאין ממון לכ"ע וע' בש"ש שם סופכ"ג בשם מהריב"ל ג"כ דס"ס דפלוגתא גרע והעמיס כן בשי' הרא"ש ואף דלא קיי"ל כן מ"מ י"ל דבממון לכ"ע אין מוציאין בס"ס כזה וגם ג' ספיקות ל"מ:

ו ובעיקר ד' תשו' ב"ז והרמ"א נלע"ד דס"ל דכיון דבשותפין המנהג שאם האחד מתרצה למעשיו מתחייב בלא קנין א"כ בגנב וחלקו ביניהם הסחורה אף דאשלד"ע מ"מ הוי כהתנו מתחלה שיתחייב בכה"ג אף שמדינא אינו שליחו דכמו שיקח חלק בהריוח כן ישלם בהפסד וכה"ג כתב הש"ג ברפ"ק דב"ב לענין שותף חולק ע"ש וכיון שנתבאר לעיל שגם דעת הרשב"א הוא כן שפיר יש לפסוק, כדעת רמ"א ודלא כהמע"צ ובעיקרא דדינא דנ"ד כיון שהסחורה של שניהם והסכימו שניהם להעבירה חוץ לגבול ואדעתא דהכי נשתתפו הרי מבואר בתשו' מבי"ט ח"ב בשאלות השניות סי' קנ"ח דהיכי דעל הסחורה עצמה אירע ההיזק גם להסוברים בשותף פטור מפדיון שותפו מודה דבכה"ג חייב גם השותף ומבואר שם דגם בעשה איסור נגד דד"מ דוקא אם פשע בזה פטור השותף דהוי כשינה מדעת השותף ודמי לא"ל לקנות חטים וקנה שעורים ע"ש ומוכח דבלא פשע אלא הי' מדעת שותפו גם בכה"ג חייב ועי' בחיבורי משפט שלום סי' קע"ו סל"ז שם הבאתי דבריו בשלימות וע"ש מ"ש עוד בזה ובתשו' לחם רב סי' קי"ד וקי"ח הביא בשם מורו שכתב דהיכי דהריוח יגיע גם להשותף כמו שנהנים שניהם כן אם יגיע הפסד אפי' ע"י עלילה יפסידו ג"כ שניהם והמליץ ע"ז מאמר כבולעו כך פולטו וע"ש בדין אם כבר חלקו ביניהם דמ"מ אם הוא בגוף סחורת השותפות מסתמא אדעתא דהכי נשתתפו דכל

ריוח והפסד שיתהוו יחלקו ביניהם וכמו שנהנה מהריוח כן ילקה בהפסד ע"ש וה"נ בנ"ד ואין זה ענין להא דשותף שגנב ולדין משום אשלד"ע דהכי הרי נתהוה ההיזק מגוף סחורת השותף השני ג"כ וזה שהעבירה חוץ לגבול לא שינה מדעת שותפו נהי דנימא אשלד"ע ולא עשה בשליחותו מ"מ גם שינוי מדעתו ליכא והרי ידענו דניחא לי' בכך ומדוע יסבול השותף האחד ההיזק המתהוה ע"י סחורת שותפו כיון שבהסכמתו עשה ואדעתא דהכי נכנסו לכך ועוד דהוי כהתנה בפירוש להתחייב בכה"ג וכמש"ל וראי' לזה מש"ס דע"ז (דף נ"ג ע"ב) ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא נכרי והשתחוה לה אסרה מנ"ל מתחלתה של א"י דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה הוא להם מאבותיהם ואא"א דשא"ש אלא מדפלחי ישראל לע"ג גי"ד דניחא להם בע"ז וכי אתי נכרים שלוחותיהו קעבדי וכבר תמהו בזה דהא אין שליחות לעכו"ם ובמגלת ספר על מצוה לאוין ס"ה ותשו' בש"ר סי' ש"פ תי' דהתם א"צ לדין שליחות אלא גי"ד דניחא להו וכ"ה בברכ"י א"ע סוס"י ה' וה"נ בנ"ד וזהו ראי' ברורה:

ז אולם מה שטען ר"ש שפשע יש לברר הטענות ואיזה אמתלא השיב ר"י ע"ז ואם אולי נתיירא לנפשו מעונש יותר גדול או שלא הי' יכול הגם שנגד השותף השני הי' נקל להסיר העונש מ"מ נגד מי שנתפס בעצמו לא רצו בכך ולפמ"ש הראב"ן שהובא בשע"מ סי' קע"ו סק"ד אם נתכוין לטובה אין לחייב משום דד"ג וכבר כתבו התוס' בב"ב (דף ב' ע"ב) ד"ה וחייב כו' דהכא ליכא למיחוש, להכי שבעל הכרם נמי מפסיד וכו' יעו"ש וה"נ מסתמא רצה להציל את שלו בכל האפשר ולכן צריך לברר טענתו והכל לפי ראות עיני ב"ד אם פשע שלא כהוגן וגם כיון דהוא נגד דד"מ וגם בד"י יש חשש איסור ועי' תשו' חו"י סי' קל"ו ותומים סי' ט' אין לחשבו לפשיעה אך דבנ"ד הרי אדעתא דהכי נשתתפו:

סימן רנט

א להרב המאה"ג מו"ה פנחס חאנדריוווער נ"י אבד"ק טלוסט:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שמלחו כמה עורות אווזות יחד ואח"ז מצאו בריאה א' של אווזא מכה בשיפולי ריאה והנה בגוף דין בועה בעוף שאינו בשיפולי כבר נתבאר בחיבורי דע"ת סי' ל"ז סק"ג וסק"ד באורך וגם דין שיפולי יעו"ש ושם הבאתי בשם תשו' בכת"י מהג' מליסא ז"ל להקל אם אינו בשיפולי ושכ"ה בתשו' שם ארי' ושכ"פ הג' ר"מ טויביש ובמ"ש האחרונים ראי' מהגמ"ר לאסור בשיפולי כתב לי רב א' מרוסיא שאין ראי' דהגמ"ר אזיל לשי' דסובר דטעם בועה בשיפולי משום דמתחזי כתרי בועי לכן גם בעוף טרפה משא"כ לדידן י"ל דכשר ועמ"ש בדע"ת סקל"ג ומ"מ לדינא אין להתיר אם

הוא בשיפולי אבל מ"מ הוי רק ס"ט וכבר ראו עיניו מ"ש בשפ"ד סי' ל"ז סקכ"ג להקל בלא נודע עד אחר שנתערב. ומ"ש רו"מ מדברי הל"ש בחי' דינים סקל"ח דהיכי דהי' אפשר להוודע אלא שלא שמו לב לעיין יש לאסור יעוין בדע"ת סי' מ"ט סקט"ז שדחיתי כל ראיות הנא"ד ושנעלם ממנו דברי התב"ש סי' א' סקכ"ה וגם מ"ש רו"מ בשם המח"ב דצריך לבדוק גם בעוף יעוין בשפ"ד סוס"י ל"ה וסוס"י ל"ח להיפוך ועמ"ש בדע"ת בפתיחה לסי' ל"ט אות ג' ועמ"ש בדע"ק סי' נ"ג סק"ג ג"כ בדין לא נודע הנ"ל יעו"ש באורך צדדי קולא. וגם בדין נמלח יחד ע' בלב"ש חי' דינים ס"ק קי"ט וק"כ וגם בפמ"ג דיני ס"ס אות א' הביא בשם ר"מ זיסקונד להחמיר בנמלח יחד והוא השיג עליו ימו"ש ומ"ש רו"מ מדברי תשו' ב"ש סי' קל"ה שהמציא דבדאיכא הרי איסורי דרבנן שאין שם ס' וגם הוא חהר"ל גם בלא נודע עד שנתערב וס"ט יש להחמיר אין לזה שום יסוד לגבב חומרא שאין לה שרש ובפרט דעור אוז אינו חהר"ל במדינתינו כמ"ש רו"מ בעצמו כיון שאין נוהגין לכבד בחתיכה א' כמ"ש הנה"כ. ומ"ש רו"מ בדין אם בצד ב' הוא רק מורסא עמ"ש בדע"ת סי' ל"ז סקמ"ב ע"ד הטטו"ד בזה וגם לפמ"ש רו"מ שהי' בו גם מדין בועה מעל"ע שנמשך הרבה ברוחב הריאה מעל"ע מ"מ הוי רק ס"ט כנודע ויש מקום להתיר השומן אבל גוף האווזא גם אם הי' רק בשיפולי טרפה וכמש"ל ויפה הורה רו"מ אבל אם אינו בשיפולי ולא מעל"ע יש להקל:

ג ומ"ש בדבר הגט שאין מכירין אם הוא בעל האשה הזאת והוא שעה"ד יעוין בט"ג על סה"ג סקי"ח ובפת"ש סי' ק"כ סק"ח בשם נו"ב וב"ח החדשות ושם סקי"ג וט"ו ובביאורו לסה"ג סקי"ח ובתשו' נט"ש חא"ע סי' נ"ט וס' באמצע התשו' ובשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' פ"ט דלאו כל שעה"ד שוה בזה

סימן רס

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהושע העליר נ"י מו"צ דק' סטריא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שנודע לו ע"י ט"ג שמתה אחותו בעיר וויען ונודע כי לא יקברוה עד אחר ב' ימים מעל"ע משעת מיתה והוא לא יוכל לבא עוד שמה משעה שנודע לו עד שעת קבורה אימת יתחיל להתאבל אם מיד או משעת קבורה וח"א הביא ראי' מלשון הרמב"ם שכתב מי שדרכו לשלוח את המת למדינה אחרת לקברו ואינם יודעים מתי יקבר וכו' משמע דדוקא משום שא"י שעת קבורה אבל ביודע ימתין עד שעת קבורה ובפרט מדברי הב"ח מוכח כן יותר שכתב דהטעם משום דבעיר אחרת א"י מתי יקבר משא"כ אם הוא בעירו יוכל לידע שעת קבורה ורו"מ השיג עליו. והנה לא

אכחד כי בענין כזה אשר אין בו מקום לחתור היבשה במקור נפתח מה מני יהלוך אבל הנה מאז ראיתי בס' שד"ח מערכת אבל סוס"י ס' בשם מהרא"ף שפסק דאין האבילות מתחיל עד שעת קבורה דהא מה שמשהין הזמן ההוא משום שחוששין שמא חי הוא א"כ לא נתייאשו ממנו ולא יתכן למנות אבילות כיון דהמטפלים בקבורתו אין מתייאשין עוד ממנו ע"ש אבל לענ"ד דברי' תמוהים דכבר האריך בתשו' ח"ס סי' של"ח והביא בשם הגאון רי"ע וגם הוא הסכים עמו דאין לספק כלל שמא לא מת וגם אם אירע פ"א שחזר וחי הוא רק מקרה א' לאלף שנים ואפי' מיעוטא דמיעוטא לא הוי (ועי' תשו' חיים שאל סי' כ"ה אות ב' בזה) ואיך נימא דהוי כלא נתייאשו והוא רק חק מטעם מטעם המלך וגדוליו אבל הלב יודע ומתייאש בבירור ואינו מצפה כלל שיחי' עוד וגם נראה דהעיקר דהרמב"ם נקט הא דא"י מתי יקבר משום אורחא דמלתא ועיקר הטעם כמ"ש הרמב"ן מפני שאין דעתו עליו וגדולה מזו מצינו בהה"מ ובב"י א"ח סי' ת"י בהא דנקט הש"ס הב"ע שיש לו ב' בתים דלאו דוקא אלא משום דהכי אורחא דמלתא נקט הש"ס כן ובכ"מ פ"א ממכירה הל' י' דהא דנקט תיחוד ותפתח לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט ושם הל' י"א דהא דנקט והשלימו לעשרה אורחא ובש"ך יו"ד סי' ס"ט ס"ק ס' דהא דנקט הש"ע מלוכלך בדמים לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט ועתו"ס כתובות (דף מ' ע"ב) ד"ה כמה וכו' דהא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט וע"ע כה"ג בש"ך ח"מ סי' ס' סקל"ה בדעת הרא"ש וסי' של"ג סק"ז בשם תוס' ועוד בכמ"ק ויפה כתב רו"מ דמדהשוה הב"י דעת רמב"ם עם ד' הרמב"ן מוכח דאין חילוק ביניהם ובאמת שא"צ לדייק כן מהב"י כי בהרא"ש שם העתיק דברי הרמב"ן ושכ"כ הרמב"ם וכ"ה בטור שם ועוד שהרי בהרמב"ן ורא"ש וקיצור פסקי הרא"ש מבואר דטעם החילוק משום דבמוליך לעיר אחרת אין דעתו עליו משא"כ בעירו וכיון שכתב שכ"ה גם ד' הרמב"ם א"כ בע"כ דלא כהב"ח בשי' רמב"ם וגם י"ל דכונת רמב"ם כיון דע"פ רוב לא נודע שעת קבורה במוליך ממל"מ גם אם לפעמים מזדמן שיודע מזה מ"מ לא פליג ומתחיל להתאבל מיד וכן י"ל בדעת הב"ח ולכן גם אם בנ"ד הודיעו שעה הקבוע להקבורה וכפי מנהג המקום שם לא יתאחר משעה הקבוע מ"מ לא פליג בדבר כמו בכל תקנת חז"ל ועוד שהרי בירושלמי שהובא בתוס' (דף כ"ב) ורא"ש סי' פ"ו מת שמוליכין אותו ממל"מ אית תניא תני אלו שבכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתום הגולל ואית תנא תני הני והני משיסתום הגולל והרמב"ן פסק כהך מ"ד דבמוליך ממל"מ מכי הדרו אפייהו מונין וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש וצ"ל דהיינו מפני שס"ל דהש"ס דילן פוסק כן ומיירי רק בכה"ג ששולח ממל"מ והרי הך מ"ד דסובר דהני והני משיסתום הגולל בע"כ דמיירי

כשידוע כאן כעת סתימת הגולל דאל"כ איך יתחיל למנות משעת סתימת הגולל ואפ"ה פליג אידך תנא וס"ל דכאן משיצא המת ואיפסק כוותי' ואי נימא דמיירי רק בלא נודע שעת קבורה לא הו"ל לאתויי פלוגתא דתנאי דמר אמר חדא וכו' ולא פליגי ובע"כ כמ"ש ומוכח דאין חילוק הרמב"ם נקט רק מה שהוא ע"פ רוב ואורחא דמלתא וכמ"ש לכן לענ"ד יתחיל מיד להתאבל:

סימן רסא

נשאלתי בדבר אחד שגירש אשתו על תנאי אם לא יבא בחזרה מאמעריקא לעירו עד כלות שנה ואם יבא יתבטל הגט ומפני שהלך למדה"י ולא רצה לגרש באופן אחר התירו לגרש בתנאי כמ"ש בשו"ת לשון זהב סי' י"א שהעלה בהסכמת הגאון מו"ה שאול ז"ל אבד"ק אמשטרדם בכה"ג לגרש על תנאי ובנסיעתו בבואו אל חוף הים נמצא איזו קלקול בתעודת מסעו (פאס) והוליכוהו הממונים בחזרה לעירו ותיקן התעודה וחזר ונסע לדרכו ונולד ספק אולי כבר נתבטל הגט כיון שכבר חזר לביתו תוך השנה. והנה בגוף הדבר אם להתיר בכה"ג לגרש בתנאי לזמן ראיתי בתשו' ח"צ סוס"י ל"א שכתב בפשיטות דגם בכה"ג אין נוהגים במדינות אלו לגרש לזמן אבל כדאי הם הגאונים המקילים לסמוך עליהם בשעה"ד ועי' תשו' מהר"ם שיק חא"ע סי' קל"ז ולענין הספק מפני שהובא לעירו תוך השנה ולכאורה הי' נראה ראי' מהש"ס דיומא (ד' י"ג ע"ב) אלא דמגרש להו לתרוייהו לחדא א"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות חבירתך ולחדא א"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תכנסי לביהכ"נ ופריך ודלמא לא מייתא חברתה ולא עיילא היא לביהכ"נ והו"ל גיטא דתרוייהו גיטא וקם לי' בלא בית ובתוס' ד"ה ודילמא וכו' הא דנקט גבי דידה ע"מ שלא תכנסי ובסמוך גבי דידי' ע"מ שאכנס י"ל דלא הומ"ל גבי דידה ע"מ שתכנס בשעה שהיא בריאה דאינה רשאה לכנוס לביהכ"נ דלמא מייתא חברתה וקם לי' בלא בית וכשתהי' חולה ונטויה למות אע"פ שהי' יכול להתנות תנאי א' שיולכוה לביהכ"נ מ"מ השתא מיהת לפי תנאו לא הומ"ל איפכא וכו' עכ"ל ומוכח דלפי לשון תנאו ע"מ שתכנס אם יוליכוה אחרים לא מתקיים התנאי שאין זה בכלל שתכנס אבל בתוסי"ש שם הקשו בהא דפריך דלמא לא וכו' וא"ת מ"מ אם לא מתה חברתה יוליכוה בע"כ לביהכ"נ ותתגרש י"ל דס"ל לתלמודא כיון שבדעת אחרים הדבר תלוי וכו' עכ"ל ומוכח דגם אם יוליכוה אחרים מתקיים התנאי ויש להעיר מהא דבכורות (דף נ"ח ע"ב) יעבור ולא שיעבירוהו אחרים ובב"ק (דף ל"ט ע"א) גבי שור האצטדין וכו' כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים ובב"מ (דף ל"ו ע"א) כי תשבע ולא שהדיינים משביעים אותה וכו' אבל התם לא קי"ל כר"א בהא אבל

הנה מצאתי במל"מ פי"א ממכירה ה"ח שהביא בשם הריב"ש דבאומר ה"ז גיטך אם לא באתי ואנסוהו והביאוהו דנתבטל הגט באונס דדוקא בקיום התנאי י"ל דאף שנתקיים התנאי אי חשיב קיום כיון שנתקיים התנאי באונס אבל בביטול התנאי אף שנתבטל באונס לא שייך לומר דלא נחשב ביטול כיון שהי' באונס דמ"מ כיון שנתבטל אף שהי' באונס אין כאן גט ע"ש וע' בי"ש ליו"ד סוס"י רל"ו בשם תשו' ב"י סי' ג' מדברי הריב"ש בזה והוא ביאור הדבר ע"פ דברי נה"ך שם ורמז להאס"ז כתובות (דף ב' סוע"ב) בזה ויש לפקפק בזה ומ"מ להלכה אין בידי לחלוק ע"ד הריב"ש ומל"מ ובפרט שכן נראה דעת תוסי"ש שהבאתי:

סימן רסב

נשאלתי אם שייך בחלב דין בישולי עכו"ם והשבתי דכיון דראוי לשתותו חי' ליכא משום בש"ע ואף דביצה ראויה ג"כ לגמעה חיה ואפ"ה שייך בש"ע כמ"ש ביו"ד סי' קי"ג סי"ד ועתו"ס שבת (דף קמ"ג ע"ב) ד"ה הלכה שכתבו דדרך לגמעה חיה וע"ש בתוס' (דף מ"ח ע"א) ד"ה דזתים וכו' מ"מ חלב עדיף ומצאתי הדבר מפורש ברמב"ם פי"ז ממ"א הי"ד דמפורש דחלב נאכל חי וליכא בי' משום בש"ע ועדיף מביצה וגם מהתוס' תענית (דף ל' ע"א) ד"ה ערב ט"ב וכו' מפורש כן וכ"ה ברא"ש וש"ג שם (וע"ש דבצלים אינן נאכלין חיים משום דקשין לגוף כחרבות וא"כ אם טיגון עכו"ם אסורים וגם בתוס' שבת (דף מ"ח) שם מבואר כן ועמג"א סי' רנ"ד סקי"ג בדין טרדעפיל נראה דבבישול כיון שעולין בזה"ז על שלחן מלכים אסור משום בש"ע אבל בצלוים ע"י עכו"ם יש להקל כמ"ש כה"ג הפר"ח סק"ה בדין אפונים ועדשים שבסעי' ב' בהג"ה דבקלוים מותרים ומ"מ בבישול אסורים וה"נ בזה ועי' בשו"ת נחלת שבעה סי' ע"א שפסק דהיכי דע"י הבישול עדיין אינו ראוי לאכילה אא"כ כובשין אותו אח"כ אפי' נעשה הכל ע"י עכו"ם שרי והוכיח מהא דסי' ל"ו ס"ב בהג"ה דונגביל יבש אין בו משום בש"ע אף שאינו נאכל חי כיון דדטיבתא נאכל חי אף שאינו נאכל לרוב ב"א אלא לצורך רפואה וכדומה מ"מ גם היבש מותר מה"ט וכן בכל כה"ג ע"ש לענין הליטווערק ועי' בתורת חיים לע"ז (דף נ"ט) שהעלה דמרקחת כיון שאין מלפתין בו פת ליכא משום בש"ע ועס"י צ"ו ס"ב בהג"ה וש"ך סקי"ז אם דינו כדבר חריף וע' בט"ז א"ח סי' תמ"ז סוסק"י בזה ובמש"ז שם בשם הת"ח כלל ס"א דין ז' דהדבש מבטל התכיפות וע"ש במנ"י בזה וכ"ה בתר"י פ"ו דברכות ד"ה ומרקחת וכו' ובד"מ סי' קכ"ב ועי' תשו' משיבת נפש סי' ו' בדין הקאלמיסען דכיון שמבשלים אותם מקודם למתק המרירות ואינן עולין עש"מ אף שמבשלין אותו אח"כ שנית עם

צוקר ליכא משום בש"ע ועמג"א סי' ר"ג סק"ד דגם היכי שאינו נאכל בעצמו חי אלא עם דבר אחר יחד הוי בכלל נאכל חי וליכא משום בש"ע ועי' בת"ח כלל ע"ה דין י"א בשם או"ה ובסלת למנחה בדין עשמ"מ ע"י תיקון לפרפרת ועי' תשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' ל"א דגם במומר לחלל שבת בפרהסיא בישולו אסור משום בש"ע ועי' פת"ש רס"י קי"ב בשם תפל"מ ועפמ"ג א"ח סי' שכ"ה סיס"ק כ"ב מ"ש בזה] ובדין הקאווע כבר הביא בפת"ש רס"י קי"ד בשם פמ"א להחמיר ואני מצאתי בתשו' הרדב"ז ח"נ סי' תרל"ז שפסק להקל וז"ל חקרתי על פרי זה ואינו נאכל כמו שהוא חי וכו' רק קולין אותם בכלים מיוחדים לכך ומתרכך מעט ואוכלין גם המלכים וכו' וכן שותים המשקה וכו' אבל אינו עשמ"מ ללפת בו הפת ולפיכך אין בו בש"ע ואי משום גיעולי נכרים הרי יש להם כלים מיוחדים לזה שלא יהי' בהם טעם כלל שלא יפגום ואע"ג דלא סמכי' אסתם כלים אב"י לכתחלה ובנ"ד לכתחלה הוא [עי' בט"ז סי' ק"ח סק"ד בשם ת"ח להיפוך וכ"ה בסי' קכ"ב ס"ו בהג"ה ואולי בנידון הרדב"ז שעושין כן לכתחלה לצורך הישראל הוי לכתחלה וע"ש בש"ע בסוף הסעיף ותבין דבע"נ יש לו ליזהר בזה] הא ל"ק דהם עצמם זהירין שיהי' נקיים מכל טעם וא"כ מותר לאכול ולשתות הקאווה מ"מ לשתות במסיבת עכו"ם אין להקל לפי שנמשך מזה כמה תקלות וכו' עכת"ד ובתשו' באר עשק סי' ק"ה פסק ג"כ להקל שאינו עשמ"מ ללפת בו הפת וגם אם מקצת ב"א טובלין בו פת הבב"כ אין רוב העולם עושים כן ועוד דאיסור בש"ג הוא רק במה שמבשלין לאכילה כגון שכר וכדומה ולא ע"מ שיהי' לשתי' ועוד דכל מיני משקין מותרין חוץ למסיבתן וקביעותן ואפי' בביתו של עכו"ם דרך ארעי שרי והחנות ששותין בו הקאווע אינו מקום קביעות שיהי' שייך חשש חיתון ועוד שהם רוב מים אלא שטעם הקאווע בו ועוד שהקאווע כבר צלויה ולויה מקודם שטחנוה ואז מותרים שאינן נאכלין כן ושוב אין הבישול אוסר עכת"ד. וטעמים האמצעים יש לפקפק בהם ובפרט מ"ש דשכר עומד לאכילה הוא תמוה וכבר רמז ביא"פ קצת שאין דבריו נכונים ומ"מ טעם העיקר הרי הרדב"ז פסק כן ואף שמלפתין בו הפת כשמעורב עם חלב הרי כבר נתבאר דבחלב ליכא משום בש"ע א"כ אין לאסור הקאווע משום תערובות החלב ומצאתי בחידושי ח"ס לע"ז (דף ל"א ע"א) שהעלה דגם להסוברים דבשכר אין השעורים בטלים לגבי המים כדעת הב"ח מ"מ בקאווע שהגרעינין עצמן אינן נמוחים רק הטעם נכנס לכ"ע אין בו בש"ע ולכן שלא במסיבה ומושב לצים אין בו שום איסור וכן בטשיקילאדע ליכא איסור שהרי נאכל חי ודלא כתשו' פמ"א שהחמיר בזה ע"ש ונודע כי הטשיקילאדע בזה"ז יש בה חשש תערובות איסור ואין לאכלה ולשתותה בלא הכשר מרב יר"ש:

סימן רסג

א להרה"ג מו"ה בנימין שור נ"י אבד"ק קופין ברוסיא:

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה באחד ששמו דוד שנשא אשה מגרידונג ושמה נחמה והי"ל אח א' בעיר הסמוכה ואביו מת זה ט' שנים ובמשך ד' חדשים אחר הנשואין הלך ר' דוד לעולמו ונשארה אשתו בלא בנים והאנשים זכרו כי אביו ר' איציא שארגיס הי"ל ב' בנים מאשתו ראשונה וזה מג' שנים הלכו לקאמוניץ ואח"כ נשמע שהאחד נהרג בקאמוניץ והשני הלך משם לבעסארביע והזהיר חו"מ את האלמנה והודיע לה שהיא זקוקה ליבם ואסורה להנשא וכן הזהיר לה הרב מגרידונג והיא ע"י פיתוי אנשים נסעה לסמאטריטש והעלימה הדבר ונשאת לחייט ע"י שסידר ש"ץ א' הקידושין אבל הגם שאספה לביתו אבל מפני שלא טבלה עוד לא בא עלי' וכשנודע להרב מסמאטריטש פירש אותם זמ"ז ואחר החקירה ודרישה שעשה רו"ב בהכרזות באו עדים כשרים בפני ב"ד והעידו בתו"ע אחר האיום והעיד א' שזה יותר מן ך' שנים שמע מפי ר' איצי' הנ"ל אחר ששאלו מעסק בניו והשיב א' מהם נהרג בקאמוניץ והשני הלך שם ומת ג"כ והעד השני העיד ששמע מפיו ששני בניו אינם עוד בעולם א' נהרג והשני מת והר' ר' איצי' הנ"ל הי' ע"ה ובור אבל הי' אדם כשר עכת"ד השאלה:

ג והנה בגוף הדין אם ע"א נאמן ביבמה כבר נודע מחלוקת הראשונים שבאה"ע סי' קנ"ח ס"ג ורוב הפוסקים ס"ל דאפי' ע"א ואפי' אשה ועבד ושפחה ואפי' עד מפ"ע נאמן אבל דעת הרא"ש והוא דעת י"א שהביא רמ"א דאין עא"נ בזה והאחרונים הסכימו להקל במקום עיגון כדעת רוב הפוסקים גם בעד מפ"ע ובד"מ וב"ש הביאו בשם רמ"פ ג"כ להקל והמעיין שם ימצא דהשואל הגאון מו"ה נתן בתשו' סי' כ"א סיים דכיון דהה"מ והר"ן מבאים דיעות רבות שהסכימו עם הרי"ף ורמב"ם להקל והם בתראי יש להקל אפי' שלא במקום עיגון ומכ"ש במקום עיגון והרמ"פ סי' כ"ב העלה ג"כ להקל ומ"מ צירוף שם עוד והוכיח מהתוס' יבמות דדוקא היכי דחשוד לקלקלה חיישי' לנאמנות עד א' וכיון דשם העידו העדים קודם שנצטרכה האשה לזה ועוד קודם שלקח אחיו אשה א"כ אין לחוש עוד לקלקול ושפיר יש להקל לכ"ע ע"ש ועי' תשו' ג"פ סי' ח' שפקפק בדברי רמ"פ וחזר ליישבו על נכון ופסק ג"כ להקל דבכה"ג לא הוי נגד חז"א וגם ליכא חשש קלקול ויש להקל ע"ש וא"כ בנ"ד שהעידו ב' עדים דלא חשידי ב' עדים לקלקל ונאמנים בכל דבר וליכא חששא אלא מפני שכל עדותם הוא רק מה ששמעו מפי אבי האח והוא אמר ד"ז לפי תומו עוד קודם שנשאת אשה זו לבנו שהי' בעלה וליכא שום חשד שנתכוין לקלקל א"כ לכ"ע נאמן ע"א וממילא דה"ה קרוב נאמן כיון דאפי' אשה

ועבד ושפחה נאמנים ובגוף הדין אם עא"נ ביבמה הנה מצאתי בתשו' מהר"ם זיסקונד רוטנבורג סי' כ"א בעובדא שהעיד הר' משולם ששמע מפי ע"א שמת היבם והשיב שהי' השאלה לפני חכמי הישיבה דק' פ"פ וגם הוא הי' באותו מנין והעלו הלכה למעשה להתיר והקיפו ראיות ותשובות חבילות שיש בהם ממש אלא שחזר ופקפק מפני שנראה מעדות העד שע"י ששמע שירד לנחלה הוא משער שמת ועוד משום שהי' במלחמה והביא בעצמו מדברי הה"מ סוף הל' גירושין ותשו' מהרמא"ל סי' ח' דכשהעד אומר סתם שמת תולין שעדותו מבוררת ובודאי ראה שמת כיון שא"א לשאלו ואין דנים אפשר מא"א וכל פקפוקו רק מפני טעמים הנ"ל וא"כ בנ"ד שפיר יש להקל ואף בנ"ד גם האב לא ראה שהרי הלך בנו למרחקים מ"מ תולין ששמע דבר ברור ואין הבדל בעדות עד מפ"ע בין ב' או ג' עדים והן אמת דבתשו' נו"ב מ"ת העיר דמהרי"ף לא נשמע להקל בעד מפ"ע ואשה ועבד ונשאר רק הרמב"ם נגד הרא"ש אבל הנה בתשו' ב"א חא"ע סי' קל"ח תמה עליו שהרי בתשו' הרשב"א סי' אלף רנ"ב שרמז הב"י כתב להדיא שגם עמפ"ע וכל הנאמנים בעדות אשה נאמנים גם ביבמה ושריא לאנסובי ושכ"ה דעת בה"ג ע"ש וגם בשאר סברות הנו"ב שם שרצה לחדש ע"פ דברי בעה"מ דבזמה"ז דליכא יבום אין כאן חומר ולא דייקא האריך שם הב"א לדחות דבריו וגם העלה דאם לא נודע מקומו של יבם י"ל שעולה בדעתה אולי הוא במקום שנוהגים ביבום ותלך אחריו לשם והביא בשם תשו' מהרי"ו סי' פ"ח שכתב דגם בעמפ"ע איכא טעמא דעל"ג וזהו דלא כהנו"ב מה"ק סי' כ"ז כ"ט לג' שהעלה דטעמא דעל"ג שייך רק בעד שהעיד שראה מיתתו ולא בעמפ"ע וגם הביא הב"א מתשו' הר"ן סי' מ"ז שפסק ג"כ להתיר בעמפ"ע ביבמה ובשו"ת ב"י כתב דגם הרא"ש כתב רק דקשה להקל ולא פסק איסור ורמז לתשו' כנ"י סי' מ"ה וסיים דגם הרמ"א לא הביא דעת הרא"ש אלא להחמיר שלא במקום עיגון ובנקל לחקור על הדבר וגם צידד לצרף דברי מהר"י מינץ דבזה"ז שאין מייבמין יש להקל יותר ע"ש ואף דבשו"ת ספר יהושע סי' צ"ו דחה דבריו בשתי ידים הנה בשו"ת ברכת יוסף חא"ע סי' ב' וסי' ק"כ החזיק בדעת הצ"צ ודחה כל ראיות העה"ג סי' ע"ז ע"ש באורך:

ד ועי' תשו' ג"פ סי' ח' דאפי' מפי כתב בלא חתימה יש להקל בכה"ג שהי' העדות מקודם שנשא האשה וגם בלא מגו נאמן וגם העלה דכיון שלא הכירתו ליבם מעולם ל"ש דמיסני סניא לי' ולכ"ע יש להתיר ע"פ ע"א ע"ש ועי' תשו' תפ"צ חא"ע סי' כ"ז שהוכיח ג"כ מהש"ס דגם בעמפ"ע הוי מלתא דעל"ג ע"ש ואף שבנ"ד עדות האב שהוא חמי' יש לפקפק בו עפ"ד הסוברים דגם בזכרים איכא דינא דה' נשים השונאות מ"מ בנ"ד שאמר עדותו מאז קודם שנשאת לבעלה ליכא חשש זה וכבר כתב הב"ש סי' י"ז סקי"ד בשם

הה"מ דסוברים ל"ש לומר לא פלוג כיון דאינו מבואר בש"ס וגם כבר אה האריך בשו"ת ברכת יוסף סי' ק"ב להקל גם בעדות חמותה בזה"ז דאין מייבמין והעלה דבעגונה ל"ש לומר לא פלוג והביא כמה ראיות וגם העלה דבאמרה עדותה כשהי' בעלה חי אין לחוש לכונת קלקול מפני שנאה והאריך לרביא ראיות ע"ש ומכ"ש בנ"ד שהיא חמי' ואמר זאת קודם נשואין בודאי נאמן וגם הרי דעת חמ"ח סי' י"ז דבזה"ז שאין מייבמין דגם היבם נאמן וכמה אחרונים הסכימו עמו דלא כהב"ש וע"ש בפת"ש סקכ"ז:

ה אך דרו"מ העיר דכיון דטעמא דעא"נ משום דדייקא ומינסבא ובנ"ד הרי חזינן דלא דייקא שהרי הזהירוה שלא תנשא לאיש והיא עברה ע"ז ונשאת אבל נראה לפמ"ש בתשו' רע"א סי' קכ"ה בתשובת הגאון מליסא דגם היכי דל"ש סברת דייקא בדידה מ"מ דייקא שלא תעשה בני' ממזרים וכו' א"כ בנ"ד שידוע שלא נבעלה עוד יש לתלות שלא נשאת אלא מפני שחשבה שעי"ז יתירוה לבעלה שיוחשב לדיעבד ורו"מ כתב כי אנשים השיאוה לזה ויש לדונה כשוגגת וי"ל שלא היתה נבעלת לבעלה שלא יהי' ספק ממזרים כדין יבמה לשוק דלחד דיעה הולד ממזר מדרבנן וכולהו נשי לאו דינא גמירי ועוד דעכ"פ הולד פגום ועוד די"ל שהיא דקדקה באמת ויודעת שמת היבם ולכן נשאת ולא השגיחה על אזהרת הרב מפני שידעה בנפשה שהרב טועה וחושש שמא חי והיא יודעת שמת ועוד והוא העיקר דכבר הבאתי מתשו' ג"פ דהיכי דהאמירה הי' קודם שנשאת ולא הי' עוד שום חז"א העד נאמן גם בלא סברת אשה דייקא וראיתי בתשו' ברכ"י סי' צ"ט שהאריך לצדד דבאמר הבעל קודם נישואין דרך שיחה בעלמא ל"ש מגו ואינו נאמן והאריך בדברי הריב"ש סי' מ"ז דבאמר על ראובן שהוא קרובו בעת שהי"ל בנים ראוים לירש דאין לסמוך ע"ז לעשותו יורש דשמא אמר מלתא דכדי דלא רמיא עלי' והביא מהתשב"ץ ח"א סי' נ"ח וקצה"ח ונה"מ סי' רפ"ד והאריך בזה ולענ"ד דבאמר שמת אחיו דקיי"ל אל יפתח אדם פיו לשטן לא חיישי' למלתא דלא רמיא ומילי דכדי ובפרט באב על בנו ועוד דהתם שאינו נאמן אלא במגו בכה"ג ליכא מגו כמ"ש בקצה"ח שם ואף שבנה"מ חולק עליו כבר כתב בתשו' ברכ"י שם לקיים דברי קצה"ח אבל בנ"ד הבאתי בשם הג"פ דא"צ למגו כלל:

ו וגם יש לדון בזה מדברי הריב"ש סי' קפ"ב בדברי הרי"ף דיבמות גבי אשתמודעינהו דשלא בשעת מעשה העד נאמן גם במקום שצריכים ב' עדים ואף דהב"י סי' קנ"ז כתב דש"פ לא ס"ל כהריב"ש היינו במ"ש דבהעידו בשעת מעשה אינם נאמנים אבל בסברא זו לא נחלקו וע"ש בתשו' ברכ"י. מ"ש בזה אך די"ל דהיינו באמר דרך עדות משא"כ בשיחה בעלמא בלא שום כונה כלל ואף דגבי עדות א"צ כונה ולא קיי"ל כתוס' כריתות

(ד' י"ב) מ"מ י"ל דבכה"ג שלא הי' שום נ"מ בדבריו ל"מ דרך שיחה ומ"מ נראה כמש"ל דגבי אב על בנו מדקדק שלא לפתוח פיו לשטן ואף שהי' האב ע"ה ואפשר שלא ידע מזה מ"מ גם בלא"ה אין לחוש לזה כי הנה מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקס"ד שהביא דברי הריב"ש ותמה עליו וכתב תמהתי פה קדוש יאמר ד"ז ודחה כל ראיותיו ובאמת שהריב"ש עצמו לא כ"כ אלא כמסתפק וע"ש ברדב"ז שהריב"ש כ"כ רק דרך סניף ועיקר טעמו מפני שאין עא"נ בזה ע"ש באורך וכבר כתב בקצה"ח שגם דברי מהרי"ק שרש קמ"ה הם נגד דברי ריב"ש וע"ע בתשו' רשד"ם חי"ד סי' קע"ט וחח"מ סי' שי"ט ותשו' מבי"ט ח"א סי' פ"ז ותשו' בגדי כהונה ח"מ סי' י"א ותשו' ב"ש חו"מ סי' ק"י והג"ה שם ומכל הלין טעמי יוכל להתירה:

סימן רסד

א להרב וכ' מו"ה בנימין זאב גאלער נ"י אבד"ק קריפטש מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו במקרה ל"ט אשר קרה פ"א קודם ר"ה העבר שהמזוזות משערי ביהמ"ד נמצאו חתוכים לג' חתיכות בתוך שמות הקדושים והי' מקום לתלות קצת בעכו"ם ועתה נמצא כן שנית והוא מזוזה פנימית וא"א לתלות כן בעכו"ם בשום אופן ונסתפק אם צריכים לקרוע ע"ז ולגזור תענית והביא מדברי הש"ע יו"ד סי' של"ד סל"ז ותשו' ח"צ סי' י"ז שפלפל עם השב"י בביאור מ"ש שנשרף בזרוע ובנ"ד שנעשה ביד"א והי' פשיעה כיון שנעשה כן פעם ב' והו"ל ליזהר לתקן לקבוע המזוזות בשפופרת ואף שהח"צ סי' י"ז כתב דדוקא ברואה בשעת מעשה היתה דברי שב"י מ"מ מלבד דבהגהת י"ש הביא ממס' שמחות פ"ט כהשב"י ועוד די"ל דנקרע גרע טפי שעינינו רואות הקריעה לפרט ודמי למקו מועיל לפניו דברבו גם בלא עמד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע דד. והנה לענ"ד גם אם הקריעה היתה כעין אונס יש לחוש כיון צנתהוה ע"י פשיעת הקהל ותחלתו בפשיעה אף דסופו באונס גם באיסורין נחשב לפשיעה כמ"ש הנימוק"י פ"ב דב"ק בסוגיא ראשו משום חציו דלפי פי' הרמ"ה נ"ל ברור דמי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן מפני שסבור שיש עוד זמן ובין כך עברה השעה דמיקרי פושע שהרי גזרו שלא יעמוד לפני הספר סמוך למנחה ואין לו השלמה ע"ש ומוכח דכיון דהוא פושע בתחלתו אף דבסופו אונס חייב ובש"ס דמ"ק (י"ד ע"א) דלר"י המפרש לים הגדול כיון שיצא שלא ברשות אף שנאנס אח"כ אינו מגלח במועד דתחלתו בפשיעה וקיי"ל הכי ביצא לשוט ע"ש וע"ע בתוסי"ש שבת (ד' ע"א) בהא דהתירו לרדותה כעין זה אך די"ל דכיון שיש שמש הממונה לעשות כל צרכי ביהמ"ד אף דהיכי שלא הזהירוהו הקהל מיקרי פשיעה מצדם דהו"ל

להזהירו בזה כמ"ש כה"ג בתוס' כתובות (דף ל"ד ע"ב) בד"ה אבל אירשא וכו' דהתם פשע האב להי"ל לומר לבניו שאינה שלו וכו' וע"ע כה"ג בתוס' ב"מ (דף פ' ע"א) בד"ה ואי וכו' יעו"ש בסוה"ד מ"מ הרי בנ"ד הזהיר רו"מ אותו לקבוע בשפופרת ולא עשה אך די"ל דכיון דכמ"פ עברו אנשים דרך השער וראו שלא עשה שפופרת אכתי איכא פשיעה:

ב ועוד נראה דגם אם אין חייבים לקרוע מ"מ הרי מצינו בש"ס דיבמות (דף צ"ו ע"ב) לא כך הי' המעשה בביהכ"נ של טבריא בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו ר"א ור"י עד שקרעו ס"ת בחמתן קרעו ס"ד אלא שנקרע ס"ת בחמתן ובערוך פי' זה הי' מושכו אצלו וזה מושכו אצלו עד שנקרע) והי' שם ריב"ק אמר תמי' אנו אם לא יהי' ביהכ"נ זה בית ע"ז וכן הוה ע"ש הרי שע"י עון זה שעשו רק קצתן האוחזים בהס"ת נענשו כולן שנעשו הביהכ"נ בית ע"ז וכיון דלענין קריעה לא חלקו בין ס"ת ובין פרשה א' ובפרט בנ"ד שנקרעו שמות הקדושים בוודאי צריכים כל בני הביהמ"ד לרחמי שמים שלא יענשו בחורבן הביהמ"ד ח"ו בעון זה ואף שמצד א' י"ל דהתם משום שלא מיחו הרואים וגדול המחלוקת אבל הרי הי' לש"ש שנחלקו בהלכה וגם לא נקרע בשאט נפש אלא מאליו ובנ"ד כבר נתבאר דאיכא נמי פשיעה מצד הקהל וגם קרעוה בידים ואף שראיתי מובא בשם לב חיים ח"ג סי' קל"א להקל בנפל מידו מזוזה דא"צ להתענות דקיל קדושתה מתפילין מלבד שאין דבריו מוכרחים גם י"ל דבנקרע חמיר טפי וכמ"ש ביו"ד סי' ש"מ שם. ובגוף דין ס"ת ותפילין שנפלו שהאריכו בשו"ת חיים שאל ח"א סי' י"ב ואמרי אש חא"ח סי' ו' וד"ח סי' נ"ט ושאר אחרונים הנה מצאתי בשו"ת מהר"י מברונא (חבירם של מהרי"ו ומהרי"ל) סי' קכ"ז שנשאל בזה והשיב כך ראיתי רבותי נוהגים שאם לא אכל בו ביום יתענה באותו יום ומתפלל ענינו כמו בתענית חלום דטוב יותר בו ביום והטעם שהראוהו מן השמים שצריך תשובה וגם בנפילת תפילין איכא סימנא כדאמרי' במאן דאתהפיך לי' רצועה ובהג"ה כתב דלנערים הורה שילמדו ב' או ג' שעות בו ביום (ושם בהג"ה בשם גדול א' די"ל דטעמא דיתענה משום זלזול ושכ"כ בס' ב"ש סי' י"ב א"כ עדיף שיקבל עליו תענית ביום אחר) ותענית עדיף מצדקה ומ"מ אין לסמוך ע"ז להתענות בשבת אם אירע כן ויש מורים ליתן לצדקה ואינו נ"ל אלא יתענה ובהג"ה מיקל גם לגדולים ליתן צדקה אא"כ פשע אז יתענה עכת"ד שם. והנה מ"ש בתשו' ד"ח סמוכין מהא דתענית ד' ט"ז) שמוציאין בתענית את התיבה וס"ת לרחוב לומר כלי צנוע הי' לנו ונתבזה בעונותינו הרי שהעונות גורמים לבזיון הס"ת א"כ כשאירע בזיון לס"ת הוא בעונות אנשי העיר כבר פקפק עליו עליו הרה"ג מבלאזוב נ"ו דמ"מ מנ"ל שצריך להתענות עבור זה דהתם התענית בשביל עצירת גשמים ולענ"ד בלא"ה אין ראי' דהתם

הכונה שבעונותינו נעצרו הגשמים ואנו צריכים לעשות בידים בזיון להס"ת שיהי' עמנו בצרה כדי לעורר רחמי שמים ותדע שהרי התם אנו עושים כן בידים להוציא התיבה לרחוב ומניחים אפר, ע"ג תיבה כדי לעורר רחמים ומה ענין זה להיכי שאירע ד"ז מאליו ע"י פשיעה ובפרט בשוגג. וגם מ"ש הרב מבלאזוב סמוכין כי התורה נקראת נר וכן הנשמה ואחז"ל אם אתה משמר את נרי וכו' ולכן כשלא שמרו הס"ת עד שנפל וכדומה צריכים להתענות לנתק התקשרות רוחנו בגשמי המתהוה ע"י אכילה כמ"ש בא"ח סי' ו' בביאור מ"מ ומפליא לעשות שמעתי ולא אבין כי ענין שמירת התורה שאמר השי"ת אם אתה משמר נרי היינו לשמור מצות התורה ולקיים מ"ש בתורה ולפי דבריו אם רואים שיש בביהמ"ד פורצי גדר התורה לעבור על מצות התוה"ק הי' ראוי יותר לגזור תענית על הקהל ומדוע דוקא בנפילת הס"ת יחויבו בזה. וגם מ"ש דבמזוזה אין חיוב רק לקבעה ויותר אין מוטל עליו הרי בנ"ד הי' . פשיעה בעת הקביעות כמש"ל וגם רו"מ העיר בזה:

ג סוף דבר כי בנ"ד צריכים לבקש רחמים שלא יענשו בחורבן הביהמ"ד ח"ו אבל אין בידינו להטיל תענית בדור החלוש הזה לכן יסבבו בין כל אנשי הביהמ"ד וכל א' יתן פדיון נפשו ונפשות ביתו כפי שתשיג ידו ויחלקו לעניים וגם יתאספו כולם יחד ויאמרו כל תהלים בלא הפסק כלל וגם הפסוקים ויה"ר לא יאמרו בין ספר לספר אלא אחר גמר כל תהלים כי כן מקובל מרבינו הבעש"ט כמ"ש בס' עט"צ שלזה רמז מ"ש מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו והשם הטוב יכפר בעדם:

סימן רסה

להרב וכו' מו"ה פנחס הלוי הורוויץ נ"י ראבד"ק קאסוב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במי שבנה בביתו עליי' לדור בה (שטאק) נעשה פתח לחוץ לצאת משם אל המעקה (גאניק) אבל עדיין לא יעשה הגאניק רק הפתח נעשית במשקוף ומזוזות אם צריך לקבוע שם מזוזה אי נימא דכיון שנעשה לכניסה ויציאה מחויבת במזוזה או כיון שעתה א"א לצאת ולכנוס כל זמן שלא נבנה המעקה פטורה ורו"מ כ' דתלוי בפלוגתת רש"י ורמב"ם [בזו דמנחות (דף ל"ד ע"א) ורש"י ד"ה אע"ג דרגיל דהיכי דבשעת עשיית הפתחים הי' ב"ב מרובים ונתמעטו חייבים ומשמע דאם בשעת מעשה הי' מועטים אף שאח"כ יתרבו פטור ולשי' רמב"ם פ"ו ה"י חייבים וביו"ד סי' רפ"ו סי"ח ובבאה"ג אות ל' רמז שהוא שי' הטור וז"א דהטור סובר כרש"י ודברי המחבר הם כרמב"ם והא דלא כתב רמ"א וי"ח מפני שבמחבר אין הכרע כמ"ש בהגהת הגראו"ו אות י"ז ועכ"פ לשי' רש"י פטור עכ"ד] והנה לענ"ד הדבר פשוט שפטור ממזוזה ול"מ אם המעקה אין בו דע"ד דודאי פטור

כמ"ש בתשו' חסל"א חיו"ד סי' צ"א ואף דלפמ"ש החמ"ד ופת"ש סי' רפ"ו סק"ט י"ל דחייב אבל בשו"ת ק"ס סי' קי"ח פסק דהטור ובתשו' ר"מ שיק סי' רפ"ז כתב דתלוי במחלוקת הפוסקים וע' ב"מ סוס"י רפ"ט במ"ש מתשו' מהרי"ל שלא העתיק כדת ושם מבואר להיפוך וגם אם יש בו לרבע דע"ד הרי לשי' הט"ז בא"ח סוס"י תרל"ד אם אינו רחב ד"א פטור לשי' רמב"ם ובתשו' א' הארכתי בזה מכמ"ק בש"ס ועמ"ש בס' י"ש לסי' רפ"ו בשם הגאון מו"ה ר"נ אבד"ק ראווע דיש לעשות לפתח מעקה מזוזה בלא ברכה אם יש בו לרבע דע"ד וגם הוא הסכים עמו אך בנ"ד נראה דלכ"ע פטור כיון שא"א כלל לכנוס ולצאת דרך שם ואדרבא מחויב לסתום הדלת ולקבוע במסמרים שלא יעבור בלאו דלא תשום דמים ובעשה כמ"ש בחו"מ סי' תכ"ז ובד"ז מוזהר בכל רגע אם אינו סותם ובכה"ג כל העומד ליסתם כסתום דמי ואיך נאמר שהוא בכלל ביתך ביאתך שחייבה תורה במזוזה ולכן כל זמן שאינו עושה המעקה פטור ממזוזה שאין זה בכלל פתח ודוקא היכי דאפשר לכנוס ולצאת אלא שא"צ לזה מפני שב"ב מועטין וכדומה נחלקו הפוסקים משא"כ בזה ואף דלענין טומאה תליא בפריצת הפצימין כדאי' בב"ב (דף י"ב) וכן לענין חזקת פתח וכן לענין נקב בשבת עיין שבת (דף קמ"ו) מ"מ הכא דתליא בדרך ביאתך שאני כמובן ועתו"ס ע"ז (דף כ"א ע"א) ד"ה הא אמר ר"מ וכו' דבית שלו ואינו דר בו פטור ממזוזה ועתו"ס מנחות (דף מ"ד ע"א) סוד"ה טלית וכו' ומכ"ש בזה:

סימן רסו

א להרב וכו' מו"ה אברהם עפשטיין נ"י מו"צ דק"ק ליטאוויסק:

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן ושמעון שנשתרכו ונתחייב ש' אבי הכלה לנדן ח' מאות ר"כ מצי עד ר"ה תרנ"ו וחצי השני עד חדש תמוז תרנ"ו וזמן החתונה מתי שיתרצו ב' הצדדים ונתנו מתנות זל"ז ולא סילק עד עתה שנת תרנ"ח ובאיזו זמן תבעו לסלק והשיב גיסו בפני ש' שישלם ריבית וש' שתק ועתה תובעו שיסלק הנדן והריבית וש' טוען כי מהריבית פטור וגם הנדן יסלק עתה רק ב' מאות ועד ד' חדשים יסלק ד' מאות והשאר סך ב' מאות יתן טראטע לסלק שנה א' אחר הנישואין כי, השעה דחוקה לו שנתקלקלו עסקי' ונאלץ לבנות לו בית וגם תובעו ראובן לעשות הה וש' טוען שהילדים רכים ואין רצונו להשיאם עכת"ד והנה בדבר הריבית שהביא רו"מ מדברי הט"ז סי' קע"ו דדוקא בהבטיח קודם התנאים הוי בכלל נדונית חתנים ולא אח"כ יעוין בבל"י שכתב שם דבזה"ז עיקר התנאים הם תנאים אחרונים שעושים קודם החופה ומה שנותנים מקודם קנס הוא רק מחמת הביוש עסמ"ע ח"מ סי' רמ"ה ועט"צ שם א"כ עד החופה

שייך היתר של הרמ"א בפשיטות ע"ש ואף שגם בקונטרום הסמ"ע כתב ע"ד הרמ"א וז"ל ונלע"ד בזמנינו לא סגי במה דמתנה קודם כניסה לחופה אלא צריך להתנות כן בשעת כתיבת התנאים שאז מתחייב נפשו להחתן בק"ס וקנס ליתן לו הנדוניא ואם לא התנה עמו דינו כאחר. עכ"ל אבל דברי הבל"י נראים נכונים והגם שבזה"ז שכותבים בהתנאים בלשון התחייב א"ע א"צ לתנאים אחרונים כמ"ש בתשו' ח"ס א"ע סי' קל"ה וכ"ה בתשו' משיבת נפש סי' ע' ותה"צ חא"ע סי' ע"ז וצה"ב שבסו"ס בית מאיר סי' י"ב אבל הנה בתשו' גא"י חיו"ד סי' ק"ו העלה דכיון דאם לא הי"ל לסלק בזמנו יוכל שכנגדו לבטל הקשר א"כ במה שהבטיח ליתן הריבית נתרצה שכנגדו בזה הוה כהתחלת החיוב ודמי שפיר לנדונית חתנים והוכיח כן מתשו' הריב"ש עצמו ודלא כהט"ז שלא עיין בגוף תשו' הריב"ש יעו"ש באורך והביא ג"כ מדברי הלבוש שלא העתיק הט"ז בשלימות אך בנ"ד שלא הבטיח ש' בעצמו אלא גיסו על כן פשיטא דבזה אינו מתחייב בשתיקתו וענה"מ ס' רצ"א סק"ה ובמח"א הל' שומרים סי' ב' וע' ברמ"א ח"מ סי' רמ"א ס"א בהג"ה בשם הריב"ש ובב"ח סוס"י קפ"ט אך דמ"מ כיון שהעביר זמן הסילוק בלא אונס כבר העלה בתשו' בר"א יו"ד סי' ע"ב דיוכל השני להתיר הקשר וע' תשו' נו"ב מ"ת יו"ד סוס"י ר"ד ובפרט שגם עתה אינו רוצה לסלק ד' מאות עד סוף ה' חדשים וגם בדבר שרוצה לנדן פחות ב' מאות רק ליתן טראטע לסלק שנה א' אחר הנישואין כבר העליתי בחיבורי לח"מ סי' ר"ז דבלא אונס יוכל השני לבטל הקשר ע"ש באורך. ומה שרוצה ליתן טראטע אין זה במזומנים כמ"ש בתשו' הר המור סי' ל"ו ומשיבת נפש סי' ס"ד וחסל"א ח"מ סי' מ"ב אבל הדבר פשוט שצד המבטל צריך להחזיר המתנות. ובדבר זמן הנשואין כבר העלה בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"א דגם בכתבו מתי שיתרצו ב' הצדדים נותנים לבתולה יב"ח ועי' תשו' מבי"ט ח"א סי' מ"ב בזה:

סימן רסז

א להרב מו"ה יוסף פאללאך נ"י מק' הערמאנשטאנדט במדינת זיבעגבערג:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר לשלוח בשר מעושן על הבי דואר ע"י חותם של נייר שמדביקין על קשרי תפירת השק הנקרא וויגנעט ויש בכל חתיכה חותם של עופרת ורשום עליו תיבת כשר וגם הוא תפור כדינו ותוכו מונח כתב כמה שולחים ואיזו משקל ורו"מ הביא מדברי הברכ"י סי' קי"ח ס"ג בשם שערי ישועה בדין יין הבא בכד שפיו סתום בזפת ועל הזפת דבוק נייר וכתוב עליו תיבת כשר ואפשר לחמם הזפת שיתפשר ולהסיר הנייר ולחזור ולדבקו והשיב דכיון דהוי טרחא לא טרח לזייף ומיקרי

חותם ומכ"ש בנ"ד ויש לפקפק דשא"ה דהוי בסתם יינם דרבנן משא"כ בבשר דאיכא חשש איסור תורה אבל המעיין בברכ"י שם ימצא דס"ל דהוי כחותם בתוך חותם ובאמת דמבואר בתשו' עבה"ג סי' צ"ח דסתימת המגופה שהוא חתוך בשוה עם דופני החבית כיון דאיכא טירחא רבה להוציא הוי כחותם גם בלא טיט ודלא כהט"ז והכל לפי הטרחא ואף דבתשו' שב"י ח"א סוס"י ס"ג פקפק בזה והעלה דאין להתיר אלא בדאיכא עוד צד להקל היינו לפמ"ש שם דאינו טרחא רבה אבל בנ"ד שצריך להסיר הנייר הדבוק על קשרי התפירה ולחזור ולדבק לכ"ע הוי טרחא רבה ומיחשב חותם ואני מצאתי בשו"ת מהרי"ל סי' ל"ח שכתב כדברי עה"ג ושו"ר בעה"ג שרמז לתשו' מהרי"ל וכיון דאיכא נמי בכל חתיכה חותם עופרת הוי כחב"ח גם יש לצרף דהממונים על הפאסט דינם כאומן דלא מרע נפשי' וע' שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ס' שצירף סברא זו וגם בתשו' אבני צדק סי' נ' הביא צדדי קולא בממונים מן המלך ובצירוף המשקל ומנין החתיכות הנרשם בכתב המונח בפנים פשיטא דיש להתיר וע"ע בשו"ת צ"צ החדש א"ח סי' נ"ה ותוסי"ר א"ח סי' תנ"ג ותשו' ברכת יוסף א"ע סי' פ"ו ותשו' ב"ש חיו"ד סי' קפ"ז וסי' קפ"ח מ"ש בזה ויש לדון מדבריהם לנד"ד וקצרתי:

סימן רסח

א להרב מו"ה חיים נתן גראבין ז"ל מו"צ דק' דוליטין:

ב בדבר מה ששאל בדין ב' בתים ושני בע"ב תחת נימער א' ושלמו מס יחד כמה שנים כ"א החצי ואח"ז נמכרו ב' הבתים לאחרים היינו א' נמכר לציבור על בית תפלה והב' נמכר לסופר ונהגו ג"כ כמה שנים וזה ערך ז' שנים שנשרפה השכונה הנ"ל ונבנתני כמקדם ומאז ועד עתה לא שלמו המס כי אדון העיר העלים עיניו מהם וכעת תובעים מהם המס בעד כל משך הזמן למפרע ואנשי הקלויז טוענים כי מדד"מ הם פטורין יען כי היא בית תפלה והבית, נכתב על שם הסופר ותובעים ממנו כל המס. והנה הדבר פשוט שכל זמן שלא השיגו אנשי הקלויז פיטור מערכאות על חלקם בוודאי מחויבים לשלם מזמן הנזכר ועיקר הספק אם יכולין להשתדל לחלק הנימער לשנים ואז יופטרו הם רק שיחויב הסופר ליתן מן נימער שלו הכל דוודאי כל זמן שלא יתחלקו ושנים מד"מ לא יופטרו כלום כי בדיניהם חדר א' במחויב במס מחויב כל הבית רק הספק על אופן הנ"ל:

ג והנה רו"מ הביא מהא דחו"מ סי' קס"ב ס"ו אחד מבני מבוי שביקש לסתום פתחי ולהחזירו למבוי אחר בני המבוי מעכבין עליו דשמא יבא עליהם מס ויתמעט מחלקו וישלמו הם הכל וה"ז כנד"ד והאריך בזה והנה לפענ"ד הרי מבואר בסי' קנ"ד ס"ד דאם

יש מעזיבה שהמים נבלעין בה ואינם יורדין מיד אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקים הוי רק גרמא בעלמא ועושה אדם בתוך שלו ואינו חייב לסלק היזקו וכ"ה שם בסעי' ל"א בהג"ה וגם בסעי' ל"ב שם במי שהי' בתוך שדהו סמוך לבור חבירו או בא לנטוע אילן דאין בעל הבור יכול לעכב ולומר הרי שרשי האילן נכנסים לבור שלי שזה נזק הבא מאליו, לאחר זמן ובעת שנטע אינו מזיקו ועושה אדם בתוך שלו בכה"ג ע"ש ולכאורה לפי"ז יש לתמוה בהא דסי' קס"ב הנ"ל דהא כשסותם פתחו היא עושה בתוך שלו ומדוע יוכלו בני המבוי לעכב עליו ובעכצ"ל דהתם מיירי שיש חשש שיבוא עליהם מס מכח זמן העבר ואף שעדיין לא נודע להם מזה אבל מסתמא ידוע היא למלך ולכן הוי כעושה הנזק מיד בשעה שסותם פתחו ובכה"ג אסור, ויותר נראה דהתם הרי כשפותח למבוי אחר הרי יתחייב במס שיבנה על מבוי האחרת ולא ירויח בזה כלום ורק שיפסיד לבני מבוי שלו ובכה"ג כופין על מדת סדום דהוי ז"נ וזה ל"ח אבל בנ"ד שעדיין לא חל חיוב המס משנה הבאה והם עושים בתוך שלהם לחלק ביתם שיהי' בנימער אחד וירויחו שלא יצטרכו לשלם כלל בכה"ג וודאי אין מקום לאסור עליהם והן אמת דלפמ"ש בהגמי"י פ"י משכנים בשם ריב"א דהא דנוטע בתוך שלו היינו רק בדבר שגורם ישוב העולם כנטיעת אילנות וכדומה אבל בדבר שאין בו משום ישוב העולם גם בכה"ג אסור א"כ י"ל דבנד"ד גם בכה"ג אסור ובזה יש ליישב ד' הב"ח שהביא הט"ז ביו"ד סי' שע"א סקי"א שפסק דאם נפל בבית דליכא משום כבוד כופין אותו להוציאו בשביל הכהנים דעל המזיק להרחיק א"ע והשיג הט"ז שהרי אינו עושה היזק בידים רק ממילא נעשה ודמי להא דחו"מ סי' קנ"ה סל"ב ע"ש ולפמ"ש ניחא דהתם דליכא בי' משום גרם ישוב ל"ש דין זה כלל אבל כבר כתב במרה"פ על הירושלמי פ"ב דב"ב הל"י דמכל הפוסקים נראה דלא כהגמי"י ואני מוסיף דמהא דסי' קנ"ה ס"ד בדין המעזיבה מוכח ג"כ להיפך והיא מהש"ס אבל בזה י"ל דהתם נפל ההיזק מיד אלא שאינו עושה בידים ועכ"פ כיון דלא קיי"ל כהגמי"י הנ"ל אם כן שוב גם בנד"ד דינא הכי:

ד ומ"ש רו"מ מהא דסי' קס"ג בסופו דאין רשות לגרום עם המלך שיפטור אותו מן המס ודוקא קודם שקבע המס קיי"ל דשרי כמ"ש הנימוק"י בהא דב"ב (דף נ"ד) הנה מלבד די"ל דהתם מיירי במס שכבר חל החיוב לשלם אבל כאן הרי המס אינו חל עד שיגיע הזמן על השנים הבאות ושפיר יוכל להשתדל מקודם שיופטר מזה ועוד דדיני מס של קהל שאני שהרי קיי"ל בכל מקום דשותף חולק לעצמו במקום פסידא אך כבר ביאר בש"ג רפ"ק דב"ב דכיון דהיא מטעם אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא נשתתף אבל הכא אדרבה מתחלה אדעתא דהכי נשתתפו לפרוע את המס ביחד ע"ש באורך והיינו בדבר

הנוגע לכל הקהל דמסתמא משתתפים לעולם וכמ"ש כה"ג בתשו' מיימוני בשם מהר"ם והובא בפסקי מהרא"י סי' קמ"ד דאין לבקש צד ועילה להיות נחלק ונבדל מן הציבור במשא עול גלות אבל בשנים שנשתתפו בבית דוודאי רשות לכ"א לחלוק א"ע בכל עת שירצה ובפרט בזה"ז כמה פעמים עושים כן בכדי ללות מעות בהבאנק על נימער שלו ומכש"כ בזה וגם לחד טעמא שכתב. הב"ד שם דהא דשותף חולק במקום פסידא היא רק להציל חלקו אבל לא לקחת משל חבירו היינו היכא דאם לא יקחו משל חבירו הכל לא יופטר גם היא אבל בנד"ד הרי כיון דמדד"מ בית תפלה פטור ואם גם חבירו יעשה מביתו בית תפלה יופטר גם היא א"כ מדוע נחייבם שיזיקו הם ע"י מותשים הרי אדרבה היא מזיק להם שע"י ביתו שדר בו ניזוקים הם וע"פ הטעם שכתבתי דציבור שאני י"ל בזה גם הא דסי' קס"ב ס"ו הנ"ל דבני מבוי שאני דמסתמא משתתפים לעולם משא"כ בשני שותפים דעלמא ולכן נלענ"ד דמזמן העבר מחויבים לשלם דהא מדד"מ גם בית תפלה כ"ז שאין משיגים פיטור מערכאות מחויבים לשלם אבל אם יחלקו א"ע בנימער אחר אין להסופר טענה עליהם:

סימן רסט

א להרב וכו' מו"ה שליט גאבעל נ"י אבד"ק ברעזוב:

ב מה ששאל בדין שנים שיש להם בית א' בשותפות לראובן ג' חלקים ולשמעון חלק רביעי ושמעון יושב בעצמו בביתו וראובן משכיר קצת מדירותיו לאחרים ובנימוסיהם אם משכירין אפי' רק חדר א' מגיע לשלם שטייערין מכל הבית וראובן טוען שישלם שמעון רביע מכל המס המגיע ושמעון טוען שישלם רק רביע מכפי מס המגיע אם אין משכירין מהדירה לאחרים כיון שהיא אינו משכיר כלום והנה בסי' קנ"ה סל"א מבואר דדוקא באין ההיזק בא בשעת מעשה מותר לעשות בתוך שלו משא"כ בבא בשעת מעשה הוי גירי' דילי' וע"ש ס"ד גבי מעזיבה ובטור שם סכ"א בשם תשו' הרא"ש דגם למ"ד דעל ניזק להרחיק א"ע דוקא בבור דבקל יוכל להרחיק הבור ולא נפיש היזיקא וגם לא הוי תשמיש קבוע אבל גבי מרתף דא"א לבית בלא מרתף לכ"ע על המזיק להרחיק א"ע ע"ש. וא"כ בנ"ד שבשעה שמשכיר ראובן דירתו חל מיד שיעבוד המס על כל הבית וע' ב"ב (דף נ"ה ע"ב) ותוס' שם דשיעבוד המס הוי כגבוי וגם לא יוכל שמעון לעקור ולבטל דירתו ולהשכיר לאחרים כיון שצריך לה לעצמו וא"כ מדינא על ראובן שלא לגרום היזק לשמעון אף שעושה בתוך שלו אך דמ"מ יוכל להשכיר ולקבל ע"ע המס שיחול עי"ז ואף דבסי' קנ"ה סל"ג הובא ב' דיעות היכא דצריך להרחיק ולא הרחיק וגרם היזק אם חייב

לשלם מן הדין שירויח היא ויפסיד לאחרים כמ"ש הפ"י בב"מ (דף ס"ה ע"א) ובב"מ אה"ע סי' צ"ג סכ"א דגם בגרמא חייב אם נהנה מן הגרמא וכ"ה בשו"ת גו"ר הספרדי חחו"מ כלל ג' סי' מ"ב דאינו בדין שזה יהי' ניזק וזה יהנה עוד מן ההיזק וע' בשו"ת ב"א חחו"מ סי' כ"ו ובשע"מ חו"מ סי' כ"ו סק"ב באורך ואף דבנד"ד מתכוין לטובת עצמו הרי מבואר בסי' ס"ו סכ"ג וש"ך שם דגם בכה"ג חייב מדד"ג ועוד דהא אנו דנים עתה מי מהם חייב לשלם ובוודאי יש לפסוק דההחיוב על מי שנהנה דגם אי נימא דהוי רק גרמא מ"מ מחויב לסלק ההיזק מחבירו ומשמתינן לי' מדין הש"ס כנודע וע' ב"ב דף כ"ב) וחו"מ סי' נ"ה ס"א בהג"ה וסמ"ע ועוד בכמ"ד ולכן פסקינן שישלם ראובן כל המס הנגרם על ידו ולכן לענ"ד יש לפסוק דראובן חייב בכל המס המתגולל יותר ע"י שכירות חלק מדירתו וז"ז אין פנאי להאריך:

סימן רע

א להרב וכו' אבד"ק קידרוניץ:

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו באשה א' שהי' לה כוי' למעלה מגב היד ועלה כל העור בנפיחה ואח"כ נעשה נקב קטן ויצאו המים שבניפוח ונפל העור בחזרה ואח"כ נקלף העור ורק ב' או ד' מקומות קטנים מכעדשה נשאר עוד העור מחובר לבשר וע"י הכאב לא יכלה לקלפם והלכה לטבול ואחר הטבילה קלפה מקום א' והרגישה כאב ונסתפקה אולי הי' נקלף קצת כחוט השערה במקום הנ"ל קודם הטבילה ושאר המקומות לא יכלה לקלוף כלל ע"י הכאב ורו"מ הביא ד' הט"ז סי' קצ"ח סקי"ד וד' הש"ך סקי"ג דאם א"א לטבול יש לסמוך על המקילין דכל הדינים לא נאמרו אלא לטהרות ובהד"ט ס"ק כ"ג דאם מצטערת בנטילתה יש לסמוך על המקילין דזהו בכלל אינה מקפדת והוי מיעוט שא"מ וא"ח ומשמע דשרי לטבול כך ובפרט דבנ"ד ספק אי הוי כן בשעת טבילה והוי סד"ר אך דאיתחזיק איסורא גם הביא ד' חכ"א כלל קי"ט סט"ז לענין קליפת עור בשר התלוים שאינם חוצצים ולכן הורה רו"מ שא"צ לטבול שנית ובצירוף ד' הט"ז ס"ק כ"ב בציפורן המדולדל דבמקום שלא נתגלה מעולם ל"ה חציצה וה"נ בנ"ד הרי לא נתגלה מעולם ואף שעלה כבר העור בנפיחה וניקב נקב קטן כיון שחזר ונתדבק ל"ה חציצה ואח"ז לבו נקפו בהוראה זו די"ל בנ"ד כיון שכבר עלה בנפיחה רק שחזר אח"כ ונתדבק י"ל דדמי לדבר אחר שנדבק בו וגם כי ד' הט"ז תמוהים שהוא נגד ד' תוס' חולין (דף ע"ג) ור"ש דמקואות וראש דנדה שכתבו גבי ידות הכלים הארוכים דל"ה מקום חתך חציצה משום דבכלים ל"ה ביה"ס חציצה והובאו בב"י כאן ובטו"ז סוס"י ר"ב ומזה מוכח

דבאדם הוי ביה"ס חציצה והאריך בזה בפלוגתת הפוסקים בדין צפורן העומד לחתוך אי כחתוך דמי ויבואר להלן:

ג והנה מה שנסתפק אי מה שעלה בנפיחה וחזר ונתדבק אי הוי כלא נתגלה לכאורה יש להביא ראי' מפ"ב דעוקצים מ"ה ופ"י ה"א שם דבאגוזים ושקדים האוכל וקליפתה חיבור זל"ז והקליפה שומר כל זמן שהקליפה מחוברת באוכל חיבור טבעיי אכן כשסרה הקליפה אע"פ שהחזירה למקומו אינו מטמא ע"ש ומבואר דוקא משום שאינו חיבור טבעיי רק ביד"א וכמ"ש כה"ג בתוס' זבחים (דף ק"ה) שאין חיבורי אדם חיבור וע' תוס' נזיר (דף נ' ע"ב) מ"ש לחלק בין טו"מ לטו"א בזה וע' בר"ש פ"ג דאהלות מ"ד ופ"ג דעוקצין מ"ח אבל היכי דחזר ונתחבר חיבור טבעיי אין חילוק בין הוגבה מקודם וחזר ונתחבר בין חיבור מעיקרא כיון שהיא חיבור טבעיי ומה שתמה על הט"ז מד' הר"ש ורא"ש בהא דידות הכלים שהביא הב"י שם במקומו המעיין בב"י ימצא שצידד שם לומר דבציפורן כיון דאפי' כשמחוברת עומדת ליקצץ ואפ"ה לא חייצא א"כ ה"נ כשפירשה מעט וע"ז הוסיף הט"ז לבאר החילוק בין פירשה מיעוט לרובה וז"פ. ואולם המעיין בט"ז סוס"י ר"ב ימצא דלא העתיק בלשונו כלל החילוק בין כלים לאדם רק כ' סתם דביה"ס אינו חוצץ וי"ל דס"ל כדעת הר"ש סוס"י דמקואות שהביא התו"ח בחולין (דף ע"ג) שם ליישב קו' התוס' בהא דידות הכלים אמאי אינו חוצץ וכן הקשה הרשב"א שם והניח בקושיא והתו"ח תי' דבביה"ס לא, קפדי אינשי אחציצה ואף דכל העומד ליקצץ כקצוץ היינו לענין מגע אבל חציצה ל"ה דכל כמה דלא קצץ לא קפדי אינשי בהכי ול"ה חציצה וכ"ה בחי' הר"ן לחולין שם וא"כ אין חילוק בין אדם ובין כלים בזה וכן נלע"ד ראי' מד' המרדכי בשבועות בדין מיעוט שאינו מקפיד דשי' רש"י לחלק בין שערו לבשרו ור"ת חולק והביא בשם ר"י שדקדק מסו"פ דם חטאת דם שעל בגדו חוצץ וחציצה דכלים כבשרו ואפ"ה, תליא בקפידא וע' בתוס' עירובין (דף ד') וש"פ ג"כ בזה ומוכח דאין חילוק בין חציצה דכלים לבשרו אך דבזה י"ל דבעלמא וודאי אין חילוק לכ"ע ורק לענין ביה"ס יש חילוק אבל מד' הר"ש גופי' מוכח דהא דנקט כלים ל"ד דאל"כ יסתרו דבריו למ"ש בעצמו סופ"י דמקואות דאין לחוש לחציצה בביה"ס והוכיח כן מתוס' שם וגם מהא דפ"ט מ"ג ומשום דלא קפדי בביה"ס אחציצה והיכי דקפדה חוצץ ולכן בידות הכלים דלא קפדי מדלא חתכן וכמ"ש הר"ן להכי אינו חוצץ וכן י"ל כוונת הרא"ש ובפרט דכל ראייתם היא מתוס' והרי התוס' גופי' ס"ל כן גם באדם:

ד ומצאתי בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' צ"ט שתמה על הרא"ש וב"י במה שחלקו בין כלים לאדם בזה דמהש"ס דחולין שם מוכח דכיון בעומדים ליקצץ ל"ה חציצה כלל לענ"ד

נמצא כה"ג בכ"מ פט"ז מטי"מ הל' ה' בישוב ד' הראב"ד דאי אין כלי טמא חוצץ הוי כמגולה ול"ה חציצה משא"כ אם חוצץ ע"ש וכ"ה בתוס' שאנזא פ"ג דעדיות מ"א רק דהתם ענין חציצה אחרת כמובן. (ומה שתמה שם על הש"ע סי' ק"כ שכתב דצריך להטביל ידי הכלי סותר לר"י ר"ב לק"מ דהתם בידות שאין עתיד לקוצצן ומבואר בב"י שם ד"ז בשם מרדכי ורמז לר"י ר"ב דשם יתבארו דיני ידות הכלי וז"פ). ולפי דבריו זהו טעם רוב הפוסקים בדפנון שאינו חוצץ דאדרבה כאן שסופו לקצוץ והוי כקצוץ שוב אינו חוצץ או כד', הר"ש ור"ן ותו"ח דמדלא נטלו מוכח שאינו מקפיד ולפי"ז הי' נראה דבקליפת עור המכה שכואב לה לקלפו ודבוקו לבשר אף שסופו להתייבש ויקלפו מ"מ כיון דאינה מקפדת להסירו כל זמן שמחוברין בכדי שלא יכאוב לה אין בהם חשש חציצה וכמ"ש רו"מ בשם החכ"א ג"כ כה"ג:

ה ואולם ראיתי בשו"ת פ"י ח"ב סי' ל"ב שהאריך בדין אשה שטבלה ואח"כ הרגישה באצבעה כעין ציצין שפרשו העור האצבע סביב הצפורן ולא פירשו רובן עדיין והעלה דודאי חוצצין דדמיין לאבר ובשר המדולדלין משום דעומדין ליקצץ וא"כ אפי' כ"ש חוצץ והאריך שם בזה ומסיק דדוקא אם פרשו רובן אינם חוצצין משא"כ בפרשו מיעוטן חוצצים ואין ראי' מדאין מסירתן דמשום הכאב אינה מסירתן ולכן הוי קפידא וחוצץ רק דאין לחוש שמא הי' כן קודם טבילה כיון דעיינה בצפרני' ולא ראתה זאת ע"ש א"כ בנ"ד שלא ידעה לדקדק בזה מקודם כלל שוב יש לחוש שמא הי' כן קודם טבילה וע' תשו' הש"מ סי' מ"ד שהאריך מאוד בענין הגרב והחמיר מאוד להסירו בכאב מקריי ורק היכי דהיא בתמידות וצער גדול להסירו יש להקל וע"ש בסוף התשובה שצידד להקל בשעה"ד עפי"ד הש"ך דחומרות הללו רק לטהרות ע"ש בכל התשו' בזה וגם לפ"ד הט"ז י"ל דבמה שנפרד קצת מהבשר מחזיקו תמיד אל הגוף וחוצץ וגם היא מודה לדינו של הפ"י וא"כ ה"נ בנד"ד י"ל כן דכיון דכואב לה לקלפו מקפדת לקרבו מעט הנקלף אל הבשר והוי חציצה אבל י"ל דבנד"ד במקום שנקלף מעצמו אין כואב לה ולכן גם הר"י מודה דל"ה חציצה ודוקא בציצין שפרשו מעור האצבע בכל מה שנקלפין להלן כואב לה הוי חציצה ועכ"פ י"ל דלשי' הט"ז דס"ל דמקום המחובר אינו חוצץ יש להקל בנ"ד ובפרט לפמ"ש הב"ח דטעם אבר ובשר המדולדלין משום דצריך אומן לחתכם א"כ בנ"ד ל"ש טעם זה וגם בדינו של הב"י יש להקל לפי טעם זה שוב מצאתי בכתבי הד"ק ז"ל שכתב וז"ל דין אבר או בשר המדולדלין אינם בבקע בבשר שאינו כדלעיל וגם אם נקלף שם עור ע"ג הבקיעה קיל ואינו כבשר ואם א"צ אומן להסירו פשוט שאין חשש כמ"ש הרא"ש דלכך חמור גם בפי' רובו משום שצ"ל אומן וע' באה"ג ובכך הו"ל פי' רובו כל

חוד המקיף שהיא יותר מהחיבור שבבשר למטה בשוה כי אם אין היקף הו"ל רק בקיעה דקיל עכ"ל עוד מצאתי בכתבי הד"ק שכתב וז"ל מלמולי עור שאצל הציפורן דבוקים רק שראשן קלוף מהבשר רצועה דקה אין חשש חציצה בכך לנט"י בש"ק כי נוטה שאין קפידא בכך וגם אי ספק הרי סד"ר להקל ובחול יכול להסיר בנקל ע"כ ובגוף דברי הש"ך סי' קצ"ח סקי"ג במה שנחלק עם הב"י בדין לפלוף שבעין עי' באשכול סי' ס"ד דמפורש כדברי הב"י:

ו ומה שהאריך רו"מ בדין כל העומד לקצוץ אי כקצוץ דמי ותמה בהא דידות הכלים שפסקו כר"מ ומבואר במרדכי פ"ק דשביעות ותוס' סוטה (כ"ה) דר"מ לטעמי דס"ל גבי הענבים העומדים ליבצר כבצורות דמיא והרמב"ם והרא"ש וטור פסקו ג"כ כן ולפמ"ש הש"ך סי' צ"ה דהלכה כחכמים א"כ ה"נ אין הלכה כר"מ והביא מד' שעה"מ פ"ד מגירושין וחילוקו אינו עולה יפה דגם בענבים עומדים מעצמו ליבצר והנה יפה העיר בזה אך דיש לדון לפמ"ש התומים שם דהיכי דעומד ליבצר אין לו דין בקרקע ממש אי בעינן שיהי' קרקע ולא דין מטלטלין ממש ואי בעי' מטלטלין עש"ה ותבין וא"כ בנ"ד אין היד עכ"פ מן הכלי עצמה וא"צ לטבול היד וגם בהא דחולין (ע"ג) עכ"פ אינו בה"ס מה"ט וגם אינו חוצץ אך ד' הש"ך לא יתיישבו בזה שהרי אינו סובר כהתומים בזה אבל י"ל בפשיטות דטבילת כלום רק במה שמשמשים בו והיא יד ושימור לכלי השימוש והוי חיבור לטומאה אבל במה שעומד לחתוך אין לו תורת יד לכלי לטומאה וממילא א"צ לטבלו וע' פכ"ט בכלים מ"ח יד מגריפה וכו' יתר מכאן אם רצה לקיים טמא כו' ופי' הר"מ דאם רצה שיהי' ארוך מזה הגרר הנה היא מכלל מה שיעזרו בה ויטמא בהטמאות הכלי וכן יטמא הכלי בהטמאותו ומבואר דאם א"ר לקיימו כן אינו בכלל יד הכלי כיון שאינו עוזר בשימוש הכלי וע"ש בר"ש בשם תוס' בד"א בזמן שאינו עתיד לגוד וכו' וי"ל שהיא ט"ס וצ"ל להיפוך בד"א בזמן שעתיד לגוד אבל בזמן שאינו עתיד לגוד חיבור לטומאה וכו' אבל צ"ע דגם בעתיד לגוד מהראוי שיחלקו בו ר"מ וחכמים וע' פט"ו דאהלות מ"ח עשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא ד"ת ובזמן שהיא עתיד לגוד ריי"א כולה חיבור ובר"ש שם פי' דדוקא בזמן שעתיד לגוד אינו טמא אלא ד"ת ולר"י גם בכה"ג כולה חיבור ונראה שזה תלוי ג"כ בפלוגתת ר"מ ור"י בידות הכלים וע' בפ"י הרא"ש שם בהג"ה וגם שם פסקו הר"מ והרע"ב כת"ק והיא ג"כ מטעם הנ"ל דמה שאין בו צורך לשימוש ההוא אינו בכלל גולל וה"נ לענין טומאה וטהרת טבילה ואין זה ענין לדין ענבים העומדים ליבצר ובחולין (דף ע"ג) מייתי לה רק דמה"ט אין לו גם באבר היוצא דין ביה"ס כיון דדעתו לחתכו ואינו מגוף העובר עוד וכן נ"ל לשי' הרמב"ם

והרא"ש אף דלשי' תוס' ומרדכי אינו כן גם י"ל דבחולין (דף ע"ג) לר"מ לשי' הר"מ הרי גם בעלמא סובר כל העומד וכו' אבל אנן קיי"ל כר"מ רק בהא דידות מטעמא דכתיבנא:

ז ועי' מג"א תרכ"ט סקי"ב בשם רא"ש וב"י לענין ידי אוכל ובמק"א כתבתי בהא דחולין (דף ב' ע"ב) דפריך טמא במוקדשין דאיטמא במאי אילימא במת בחלל חרב א"ר וכו' ולכאורה הרי יוכל לשחוט בסכין שהיד ארוך יותר משיעורו ולא יטמא אך דלק"מ דכל טעמא משום שאין בו צורך להשאר אבל כאן דלא יוכל לשחוט בלא"ה א"כ יש לו צורך גם בזה ושוב הו"ל יד ומטמא' וכדאיתא כה"ג בשבת (דף פ') גבי חול הגס קלקולו זהו תקינו וע"ש ברש"י וע' בר"ן שבת פרק המצניע גבי מת וככר דכיון דא"א לטלטל המת בלא הכר שוב נעשה טפל ע"ש ובפרט דדמי להאי דאם רצה לקיימו טמא שהבאתי מפס"ט דכלים וז"ב גם י"ל לפמ"ש הרמב"ן חולין שם בשם הראב"ד דקושי' הש"ס מכח מכניס כלי טמא למקדש ובמ"א פלפלתי בד' רש"י עירובין (דף ק"ד) שכ' דמכניס כ"ט למקדש חייב כרת והבאתי מירושלמי סופ"ז דנזיר ור"ש פ"א דאהלות ותויט פ"ד דנדה וכמה דוכתי בזה ואכ"מ:

ח ומה שתמה רו"מ ע"ד המרדכי שכתב דבשער העומד ליגזז פליגי ג"כ ר"מ ורבנן שהיא נגד הש"ס דגיטין (דף ל"ט) וסנהדרין (דף ט"ו) דבשער דאשבוחי משבח גם ר"מ מודה הנה מצינו ש"ס ערוך להיפוך בנדרים (דף ס"ה ע"ב) דפריך שם אמתני' ש"מ מטלטלין משתעבדי לכתובה כר"מ ואמר אביי קרקע שוה כו' והקתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי היא וע"ש ברש"י ורא"ש משום דעומד ליגזז כגזוז דמי ע"ש ומבואר דגם לרבנן דר"מ דמי למטלטלין דאל"כ דלמא הנך רבנן ס"ל כרבנן דענבים העומדים ליבצר ובגוף ד' הש"ס י"ל לשי' התוס' דוקא עבד איתקש לקרקע ולא שאר אדם וע' בש"ך סי' צ"ה באורך אבל מד' רש"י והרא"ש מוכח כן ואולם אחר החיפוש מצאתי בשעה"מ פ"ה מטוען שכתב דהתם גבי גביית חוב דכתובה לכ"ע כבצירת דמיא והיא נכון. [ובש"ך סי' צ"ה כ' דלא נתבאר בתוס' טעם החילוק וגם הביא שמצא ברשב"ם הטעם דלא גבי מעבדים משום דלא סמכא דעתי' וה"נ בזה ע"ש ובמחכ"ת העלים עיין מתוס' סנהדרין (ד' ט"ו) שכתב הטעם דלא סמ"ד בבע"ח גבי ענבים העומדי' ליבצר ובתוס' יבמות (דף צ"ט) ד"ה מני כתבו גבי עבד טעמו של רשב"ם] ואולם בכ"ז י"ל דהמרדכי נקט להס"ד של הש"ס או דס"ל דהש"ס מדחה הכי די"ל דרשב"ג ורבנן לא פליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן אבל לפי האמת אינו כן ובכ"ז מ"ש ליישב ד' הגאונים שבמרדכי וב"י דס"ל דציפורן עצמו א"ח דהוי מגוף האדם דר"ל דאשבוחי משבח ויונק מהגוף והראב"ד דסובר דציפורן

חייץ סובר כרשב"ג בגיטין דמועלין בשערו הנה מדלא נחלק הראב"ד על הרמב"ם פ"ה ממעילה מוכח דס"ל כרמב"ם:

ט ומה שהקשה רו"מ אמאי לא מייתי בחולין (דף ע"ג) מהא דענבים העומדים ליבצר י"ל דענבים הוי מין בפ"ע רק דמחובר לאילן אבל באבר שהוא מגוף העובר עצמו י"ל דלאו כחתוך דמי ולהכי מייתי מידות הכלים שהם מן הכלים עצמן ואפ"ה אמרינן דכחתוך דמיין:

י ומה שהקשה רו"מ בנזיר (דף נ"א) דבעי אי שער המת העומד ליגזז כגזוז דמיא ולא מייתי מפלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי המקדיש עבדו וביותר תמה על רמב"ם שפסק שם דספיקא היא ובפ"ה ממעילה פסק דאין מועלין בשערו דאשבוחי משבח ותי' דהבעיא משום דעתה כבר אחר מיתה אין עומדים ליגזז עוד אף שאין משביחים עוד ג"כ מ"מ י"ל דמה"ט הוי כמחובר עכ"ד. ואם כי דבריו נכונים אבל גם בלא"ה לק"מ כמש"ל לענין ידות דכיון דעומדים ליגזז וא"ב צורך ל"ה יד וה"נ אין לשאר תורת יד לטומאה וכן מצאתי בס' ברכת ראש לנזיר שהוכיח כן בדעת רמב"ם שלא העתיק הבעיא לענין גלגלין רק לענין טו"מ והוא מטעם הנ"ל ע"ש אבל גם בלא"ה הרי מצינו דבעי הש"ס לענין עובר במעי אשה אי נעשה גלגלין ובעלמא קיי"ל בפשי' דעובר ירך אמו והן אמת דהר"ן ביומא פ' יוה"כ הביא בשם איכא מאן דאמר דדוקא בחיים ולא לאח"מ אך לפי"ז תיקשי מאי בעי הכא אי עובר ירך אמו ובע"כ דהתם כשעובר חי ואמו מתה משא"כ כששניהם חיים ומתים א"כ שוב הדק"ל ובע"כ דלענין גלגלין שאני א"כ גם לענין שערו י"ל כן דאף דבעלמא לאו כגזוז דמי מ"מ נעשה גלגלין דדין רקב חידוש היא והלל"מ אין ללמוד משאר מקומות וגם בלא"ה מצינו ביבמות (דף ק"ב) ורש"י שם דאיסור מטומאה לא ילפינן וה"נ טומאה מאיסור בזה י"ל הא דבחולין (דף ע"ג) לא מייתי מענבים העומדים ליבצר דבעי למייתי מדין טומאה לטומאה:

יא והנה מה שהשמיט הרמב"ם דין שערו בגלגלין לענ"ד י"ל דכיון דפסק כאת"ל בדין עובר א"כ ה"נ בשערו העומד ליגזז וז"פ. ונחזור לענייננו דכבר הבאתי בשם תשו' פנ"י שהחמיר בציצין שסביב הציפורן וא"כ ה"נ בנד"ד וודאי לכתחלה מהראוי להחמיר שתטבול שנית אבל בדיעבד יש לצדד דבמקום שכואב הרבה להתירן ולקלפן, יש להקל וכעין מ"ש בתשו' הש"א סי' מ"ד בסוף התשו' ע"ש כנלענ"ד סליק